

1719: LA GUERRA DE LA QUÀDRUPLE ALIANÇA I L'ORIGEN DELS MOSSOS D'ESQUADRA

David Hidalgo Cela

ADVERTIMENT. L'accés als continguts d'aquesta tesi doctoral i la seva utilització ha de respectar els drets de la persona autora. Pot ser utilitzada per a consulta o estudi personal, així com en activitats o materials d'investigació i docència en els termes establerts a l'art. 32 del Text Refós de la Llei de Propietat Intel·lectual (RDL 1/1996). Per altres utilitzacions es requereix l'autorització prèvia i expressa de la persona autora. En qualsevol cas, en la utilització dels seus continguts caldrà indicar de forma clara el nom i cognoms de la persona autora i el títol de la tesi doctoral. No s'autoritza la seva reproducció o altres formes d'explotació efectuades amb finalitats de lucre ni la seva comunicació pública des d'un lloc aliè al servei TDX. Tampoc s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant als continguts de la tesi com als seus resums i índexs.

ADVERTENCIA. El acceso a los contenidos de esta tesis doctoral y su utilización debe respetar los derechos de la persona autora. Puede ser utilizada para consulta o estudio personal, así como en actividades o materiales de investigación y docencia en los términos establecidos en el art. 32 del Texto Refundido de la Ley de Propiedad Intelectual (RDL 1/1996). Para otros usos se requiere la autorización previa y expresa de la persona autora. En cualquier caso, en la utilización de sus contenidos se deberá indicar de forma clara el nombre y apellidos de la persona autora y el título de la tesis doctoral. No se autoriza su reproducción u otras formas de explotación efectuadas con fines lucrativos ni su comunicación pública desde un sitio ajeno al servicio TDR. Tampoco se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al contenido de la tesis como a sus resúmenes e índices.

WARNING. Access to the contents of this doctoral thesis and its use must respect the rights of the author. It can be used for reference or private study, as well as research and learning activities or materials in the terms established by the 32nd article of the Spanish Consolidated Copyright Act (RDL 1/1996). Express and previous authorization of the author is required for any other uses. In any case, when using its content, full name of the author and title of the thesis must be clearly indicated. Reproduction or other forms of for profit use or public communication from outside TDX service is not allowed. Presentation of its content in a window or frame external to TDX (framing) is not authorized either. These rights affect both the content of the thesis and its abstracts and indexes.

**UNIVERSITAT
ROVIRA i VIRGILI**

**1719: LA GUERRA DE LA QUÀDRUPLE
ALIANÇA I L'ORIGEN DELS MOSSOS
D'ESQUADRA**

DAVID HIDALGO CELA

David Hidalgo Cela

**1719: La guerra de la Quàdruple Aliança i l'origen
dels Mossos d'Esquadra**

TESIS DOCTORAL

Dirigida pel Dr. Josep Sánchez Cervelló

Departament d'Història i Història de l'Art i Arqueologia

Facultat de Lletres

**UNIVERSITAT
ROVIRA i VIRGILI**

Tarragona 2018

Josep Sánchez Cervelló amb DNI 40914380-W, catedràtic d'Història Contemporània de la Universitat Rovira i Virgili, membre del Departament d'Història i Història de l'art i Arqueologia, i domiciliat al C/ Pare Palau nº 5, 5è, 3ª de Tarragona 43001.

CERTIFICA

Que David Hidalgo Cella ha realitzat la tesi Doctoral sobre
1719: La guerra de la Quàdruple Aliança i l'origen dels Mossos d'Esquadra.

El que signo als efectes oportuns.

Josep Sánchez Cervelló

27 de novembre de 2017.

*Amor odium et proprium
commodum faciunt saepe iudicem
non cognocere verum*

*El amor, el odio y la propia
conveniencia, llevan al saber
superficial, no a conocer la
verdad*

(AHC.B. Registre de persones que entren diàriament de guàrdia als portals
de la ciutat. 1720 - 1723)

AGRAÏMENTS

Els meus agraïments al *Dr. Josep Sánchez Cervelló* pels seus coneixements, orientacions, paciència i motivació que han estat fonamentals per al desenvolupament de la present tesi doctoral.

Als meus fills, *Lucía* i *Marco*, per ser el meu orgull i gran motivació, per lliurar la meva ment de totes les adversitats que es presenten, i per impulsar-me cada dia en aquesta cursa de la vida.

A la meva dona, *Vanesa Castañé*, pel teu suport incondicional, per la teva paciència i comprensió. Avui, una vegada més, hem aconseguit un nou triomf, perquè els dos som un i els meus èxits són els teus.

Als meus pares, *Raimundo* i *Carmen*, per haver-me forjat en la persona que sóc. Pel seu suport, pels seus valors i consells sense els quals mai hagués pogut aconseguir metes com la present.

Al meu cap i amic, *Félix González*, qui amb la seva inestimable ajuda incondicional i constant suport va propiciar poder materialitzar aquest somni, el nostre somni.

Al *Cos de Mossos d'Esquadra*, que m'ha permès conèixer la meva veritable vocació. Un amor per aquesta institució que s'ha traduït en la present tesi doctoral, que pretén ser un granet de sorra que il·lustri la història d'aquest cos policial.

A la *Universitat Rovira i Virgili (URV)*, al *Centre de Coneixement de la Seguretat (CCS)*, i a tots aquells arxius particulars, municipals, comarcals, autonòmics, nacionals i internacionals que han atès amablement les meves peticions durant aquests anys.

Finalment, al *Dr. Jaume Camps i Girona*, pels seus consells i correccions.

A tots, gràcies.

et al.:	<i>Et alii</i>
Excmo. – Exc.:	<i>Excelentísimo</i>
Exp.:	Expedient
Hab.:	Habitants
Ibid.:	<i>Ibidem</i>
Mgt^a – Mgt^a:	<i>Magestad</i>
MHC:	Museu d'Història de Cambrils
N.:	<i>Nuestro</i>
Núm. – n^o:	Número
op. cit.:	<i>Opus citatum</i>
p. – pp.:	Pàgina – pàgines
R. A.:	<i>Reial Audiència</i>
Ref.:	Referència
Reg.:	Registre
Regt^o - Rgt^o:	Regiment
Rl.:	<i>Real</i>
S^a:	Santa
SHD:	Service Historique de la Défense
Sign.:	Signatura
S. M.:	<i>Su Majestad</i>
ss.:	Següents
Thet. Gl.:	Tinent General
Ud.:	Unitat
UPF:	Universitat Pompeu Fabra
US:	Universidad de Sevilla
V. E.:	<i>Vuestra Excelencia</i>
Vol.:	Volum
V. S.:	<i>Su Señoría</i>
VV.AA.:	<i>Varios Autores</i>
Xtma:	<i>Excelentísima</i>

ÍNDEX

1	INTRODUCCIÓ METODOLÒGICA I ESTAT DE LA QÜESTIÓ.....	1
2	EL FALS DEBAT SOBRE L'ORIGEN DELS MOSSOS D'ESQUADRA	9
3	UN CONFLICTE INTERNACIONAL: LA GUERRA DE LA QUÀDRUPLE ALIANÇA	69
4	LES FORCES ENFRONTADES EN EL TEATRE MILITAR DE CATALUNYA	101
	4.1. L'exèrcit francès i les guerrilles austriacistes	101
	4.2. L'exèrcit espanyol: la creació de les unitats militars regulars, els serveis d'espionatge i les esquadres de paisans armats	110
5.	L'ORIGEN DE LES ESQUADRES DE PAISANS ARMATS.....	143
	5.1. El procés de creació	143
	5.2. Reglamentació	155
	5.2.1. Retribució i finançament	156
	5.2.2. Armament i municions	160
	5.2.3. Comandància	162
	5.2.4. Normes operatives de les Esquadres	163
	5.2.5. Ordenació i funcions.....	164
	5.3. El desplegament territorial durant la guerra.....	166
	5.3.1. Corregiment de Vic	166
	5.3.2. Corregiment de Vilafranca del Penedès	199
	5.3.3. Corregiment de Mataró.....	225
	5.3.4. Corregiment de Manresa	260
	5.3.5. Corregiment de Cervera.....	295
	5.3.6. Corregiment de Lleida	321
	5.3.7. Corregiment de Tortosa	334
	5.3.8. Corregiment de Tarragona.....	353
	5.3.9. Corregiment de Girona	372
	5.3.10. Corregiment de Puigcerdà	387
	5.3.11. Corregiment de Barcelona	391

6. ESTUDI SOCIODEMOGRÀFIC I IDEOLÒGIC DELS ESQUADRISTES: DEL MOVIMENT GORRETA AL FELIPISME.....	407
6.1. Fons socio – ideològic dels integrants de les Esquadres	425
7. LES ESQUADRES DE PAISANS ARMATS I LA GUERRA DE LA QUÀDRUPLE ALIANÇA.....	453
7.1. El desenvolupament de la guerra al Principat	453
7.1.1. Preparatius francesos i guerrilla austriacista (gener - abril 1719)	459
7.1.2. Ofensiva francesa generalitzada (maig - agost 1719).....	472
7.1.3. Fracàs de l'ofensiva francesa i estabilització dels fronts de batalla (setembre - novembre 1719).....	571
7.1.4. Contraofensiva espanyola i retirada francesa del Principat de Catalunya (desembre - febrer 1719)	671
7.2. Anàlisi del paper militar de les esquadres de paisans armats durant la Guerra de la Quàdruple Aliança	730
8. ESQUADRES DE PAISANS ARMATS A LA POSTGUERRA (1720 – 1736)	741
8.1. Les esquadres de paisans armats en la finalització de la Guerra de la Quàdruple Aliança.....	741
8.2. La manca de control de les Esquadres per part de la Reial Audiència durant la Guerra de la Quàdruple Aliança	750
8.3. La reforma de les Esquadres de 1720	756
8.4. La pesta de Marsella i el control del territori de Catalunya (1721 - 1724).....	769
8.5. La inseguretats al Principat de Catalunya (1720 - 1721)	784
8.6. La reforma de les Esquadres de 1721	797
8.7. La lluita contra el bandolerisme i la delinqüència comuna (1721 - 1725)	809
8.8. La reforma de les Esquadres de 1725	826
8.9. La lluita contra el bandolerisme i la delinqüència comuna (1725 - 1728)	838
8.10. La lluita policial contra els falsificadors de moneda (1725 – 1729)	889
8.11. La reforma de les Esquadres de 1729	891
8.12. La lluita contra el bandolerisme i la delinqüència comuna (1729 - 1736)	900
8.12.1. La lluita contra els saquejadors d'esglésies (1723 – 1739)	908
8.13. La revolta d'Andreu García: la fi de l'austriacisme armat a Catalunya (1735)	915

ABSTRACT

L'origen de l'actual Cos de Mossos d'Esquadra ha estat objecte d'anàlisi, estudi i debat des de la segona meitat del segle XIX fins als nostres dies. Una gènesi que s'ha vist enfosquida a causa de diverses circumstàncies històriques que, mitjançant la present tesi, pretenem donar llum.

L'estudi sobre aquesta matèria ha versat tradicionalment sobre la seva controvertida data de fundació, sobre la família Veciana, i sobre el nombre d'esquadres que es van projectar, inicialment, en la proposta presentada per la Reial Audiència a instàncies del capità general de Catalunya l'any 1719. Aquests tres pilars han fonamentat els treballs realitzats fins a la data; uns estudis que conclouïen amb la instauració de les esquadres al Principat de Catalunya, però sense analitzar aspectes tan rellevants com el paper que aquesta força va jugar al llarg del conflicte bèl·lic que la va engendrar: la Guerra de la Quàdruple Aliança.

Aquesta tesi, *1719: La Guerra de la Quàdruple Aliança i l'origen dels Mossos d'Esquadra*, demostra científicament i documentalment, que l'origen del Cos de Mossos d'Esquadra l'hem de cercar el 21 d'abril de 1719, i que el seu promotor fou el marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, en el marc d'una guerra.

No obstant això, al marge de desmitificar dates i personatges històrics que enterboleixen el veritable origen d'aquesta institució, la present tesi doctoral analitza en profunditat el seu procés de creació, la seva organització, la jerarquia i el seu desplegament territorial, aprofundint, per primera vegada, en l'activitat policial i militar duta a terme per les esquadres durant la guerra.

Una investigació que ens ha permès elaborar el perfil de l'esquadrista de 1719, fonamentant-nos en l'extracte social i en el pensament polític dels membres que nodrien les files d'aquesta força policial.

Així doncs, la present tesi doctoral pretén establir definitivament els orígens d'un cos policial genuïnament català que, gairebé ininterrompudament, ha vigilat i protegit Catalunya durant els últims 300 anys.

The origin of the present corps of Mossos de Esquadra has been subject of analysis, research and debate since the second half of the nineteenth century up to present times. The issue has been darkened due to different historical circumstances. This thesis aims at shedding some light onto the matter.

Many studies have been traditionally devoted to finding out the exact foundation date of the police institution as well as to tracing Veciana family, whose members were the first to set up and display the organization. Another aspect which has been under discussion among scholars is the number of squadrons which were first created under the new Reial Audiencia, the high court or general government in 1719. The high court followed the instructions of capità general, both military and civil high command of Catalonia. These have been the issues which have interested most scholars so far; They overlooked or dismissed other important aspects such as the important role of the new police force in the Quadruple Alliance war. Such a conflict was partly responsible for the setting up of the institution.

The present thesis *1719: The Quadruple Alliance War and the origin of Mossos d'Esquadra*, proves thoroughly that the origin of the police corps has to be found on April 21st 1719 amidst a war of international scope. Its main promoter was marquis of Castel-Rodrigo, captain general of Catalonia.

Aside from demystifying dates and historical characters that blur the actual origin of the institution, the present doctoral thesis deeply analyses its creation process, how it was organized, the organizational chart and territorial deployment. It goes in depth for the first time in the police and military activity carried out by the squadrons during the war.

The research has enabled us to develop a policeman profile in 1719 based on the social origin and political thought from the members who were enlisted in this police force.

To sum up, the present doctoral theses aims at stablishing definitely the origins of a true Catalan police corps, which almost steadily has been serving and protecting Catalonia for the last three hundred years.

1 INTRODUCCIÓ METODOLÒGICA I ESTAT DE LA QÜESTIÓ

L'objectiu d'aquesta tesi doctoral és la d'abordar l'estudi d'una institució cabdal en la història de Catalunya dels darrers tres segles fins els nostres dies: el Cos de Mossos d'Esquadra. Una tesi que, sota el títol *1719: LA GUERRA DE LA QUÀDRUPLE ALIANÇA I L'ORIGEN DELS MOSSOS D'ESQUADRA*, pretén fer un estudi exhaustiu d'aquesta institució armada durant el període comprés entre la seva data fundacional, el 21 d'abril de 1719, fins a la mort del primer comandament de la família Veciana, l'any 1736.

El treball que es pretén realitzar parteix d'una perspectiva que es diferencia netament dels treballs i anàlisis anteriors, en focalitzar l'estudi des d'un punt de vista intrínsec de la pròpia institució i analitzar la seva repercussió en la societat de l'època, alhora que s'allunya de les visions més usuals que situen la mirada de fora cap dins. L'èmfasi es focalitza i analitza la idiosincràsia pròpia del Cos, la seva gènesi, l'organització, els seus membres i comandaments, la seva uniformitat i el seu armament. Així com les seves actuacions, tant a nivell policial com militar. Un estudi que ens ha de permetre posar fi a la discussió històrica i al ball de dates que envolten la seva creació, desmuntant els mites i les versions que, sense fonament, es van repetint en diversos estudis sense haver aportat cap novetat. Aquesta tesi considera, com es demostra en les següents pàgines, mitjançant una documentació inapel·lable, que la legitima la data fundacional és el 21 d'abril de 1719, quan el marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, mitjançant una Reial Ordre del monarca Felip V, fundà les *Escuadras de Paisanos Armados*, més popularment i històricament coneguts amb el nom de Mossos d'Esquadra.

Qualsevol institució prestigiada ha de tenir recopilada i fonamentada la seva evolució històrica, per aquest motiu creiem que aquest Cos ha de disposar d'un estudi que estableixi de forma concloent el seu pas al llarg dels últims 300 anys. Fugir de llegendes i falses teories, definint científicament i de forma contrastada unes arrels que acabin definitivament amb idees errònies sobre els Mossos

d'Esquadra durant el segle XVIII, sobre la seva creació, organització i funcionament.

La metodologia utilitzada és fruit de la complementarietat de diferents tipus de fonts documentals.

S'ha realitzat un estudi analític de la bibliografia existent, tant d'articles, tesis i llibres sobre el tema en qüestió, localitzats en bases de dades de on-line, com en biblioteques públiques, com per exemple la *Biblioteca Nacional de Catalunya* (BNC), la *Biblioteca Nacional d'Espanya* (BN), o les seves homònimes de França i el Regne Unit. Aquesta informació establirà uns primers apartats generals que ens permetran, a posteriori, aprofundir en el tema a tractar, i elaborar un índex vertebrador del treball.

Una estructura que quedarà definida mitjançant l'anàlisi de diferents arxius d'obligada consulta: l'*Arxiu de la Corona d'Aragó* (ACA), el *Archivo General de Simancas* (AGS), el *Archivo Histórico Nacional* (AHN), o l'*Arxiu Històric del Cos de Mossos d'Esquadra* (AHCME); així com tots aquells arxius militars d'arreu del territori català i espanyol que puguin custodiar qualsevol mena d'informació d'interès per aquesta tesi, com són l'*Archivo General Militar de Madrid* (AGMM), l'*Archivo General Militar de Segovia* (AGMS), entre d'altres.

La recerca l'hem estès a d'altres arxius d'àmbit internacional com la *Bibliothèque National de France* (BNF), el *Service Historique de la Défense* (SHD) o els *Archives Départementales des Pyrénées-Orientales* (ADPO).

La recerca s'ha complementat amb arxius d'àmbit comarcal i local d'arreu del territori català, dedicant una especial atenció a aquells indrets del territori on n'hi havien establert contingents de Mossos d'Esquadra, a les darreries del segle XVIII i principis del XIX, prioritzant la documentació conservada a l'*Arxiu Comarcal de Valls* (ACV). Aquest arxiu ha esdevingut tradicionalment una font de consulta essencial per l'estudi d'aquesta temàtica, en conservar la documentació procedent de la família Veciana, des del 1711 fins al 1886.

Per últim s'han consultat els arxius i les col·leccions documentals de caire privat que permetessin complementar i aportar nova documentació que mai havia estat emprada prèviament per cap estudiós. Exemple d'aquest extrem el situaríem en la documentació familiar conservada per l'actual marquès de Castel-Rodrigo, D. Filippo Balbo Bertone di Sambury i Wagnière, actualment resident a Roma, que es troba dipositada a l'*Archivio di Stato di Milano* (ASM), de la ciutat de Milà (Itàlia), o l'*Arxiu Familiar Comalrena de Sobregrau* (AFCS) a la localitat de Gallifa (Valles Occidental).

La documentació i expedients d'àmbit judicial han estat objecte d'anàlisi i investigació per l'elaboració del present treball. L'examen d'aquestes funcions policials ens ha permès acostar-nos a l'estudi de la delinqüència comuna existent a la Catalunya, de les darreries del segle XVIII i principis del XIX.

Aquestes funcions policials de les Esquadres no es limitaran a donar llum respecte a la delinqüència de l'època, sinó que també permetran acostar-nos al concepte d'ordre públic existent a l'Antic Règim, gràcies a l'anàlisi de la repressió de les revoltes socials i polítiques esdevingudes durant aquells anys.

Per altra banda, la vessant militar de la institució permetrà analitzar el paper de les Esquadres en els conflictes bèl·lics que es van produir i sacsejar Catalunya durant aquell temps, permetent-nos així, conèixer la seva contribució als mateixos, ja que foren aquests el substrat original que justificarà el naixement d'aquesta força policial.

El primer estudi sobre l'origen i la història dels mossos d'esquadra el va realitzar Josep Ortega i Espinós l'any 1859. La seva obra, titulada *Historia de las Escuadras de Cataluña*, estableix l'any 1690 com la data fundacional, i atribueix la seva creació a Pere Anton Veciana i Rabassa. L'autor manifestava que havia consultat els documents originals dipositats en l'arxiu de la Capitania General de Catalunya i en l'arxiu de la família Veciana. L'alteració voluntària de la data fundacional respon a una manipulació històrica que es justifica davant de la imminent arribada de la Primera República Espanyola, fet que anunciava la dissolució d'un cos policial anacrònic per l'època. Es tracta doncs d'una tesi

absolutament tergiversada sobre l'origen i creació dels mossos d'esquadra com demostraran anys després diversos estudis sobre la matèria¹.

L'obra, *Las Escuadras de Cataluña. Historia de esta célebre institución intercalada con la vida de los bandoleros más célebres exterminados por la misma*, escrita per Folguera i Barbosa, va aparèixer els anys '20 del segle passat. Aquesta obra continua la línia marcada per Ortega, presentant-se com una còpia de la primera, sense aportar cap novetat rellevant respecte a la història dels mossos d'esquadra².

El primer canvi significatiu en la historiografia dels mossos d'esquadra el trobem amb la publicació d'un treball anònim presentat als Jocs Florals celebrats a Valls l'any 1921, en motiu de les Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela. L'autor desmuntava la teoria orteguiana sobre la creació dels mossos d'esquadra, en defensar que les Esquadres s'havien constituït l'any 1719 per una Reial Ordre del rei Felip V. Però, malgrat aquesta afirmació, l'autor no fa esment de les fonts consultades per l'elaboració del seu treball³.

L'any 1925, el tinent coronel Juan Oller Piñol, cap dels mossos d'esquadra en aquelles dates, va publicar una obra titulada *Resumen Histórico de las Escuadras de Cataluña*. L'obra tornava a recollir la teoria orteguiana sobre l'origen (any 1690) i la fundació per Pere Anton Veciana, d'aquest cos policial. L'única aportació fou la presentació de la biografia dels diferents comandaments que van tenir els mossos d'esquadra. És evident que uns dels errors comesos pel tinent coronel, va ser obviar els articles que havien aparegut anteriorment, i que desmuntaven la teoria orteguiana, com per exemple el fet de no emprar obres

¹ ORTEGA ESPINÓS, J., *Historia de las Escuadras de Cataluña: su origen, sus proezas, sus vicisitudes, intercalada con la vida y hechos de los más célebres ladrones y bandoleros*, Barcelona, Euro-liber, 1968.

² FOLGUERA BARBOSO, M., *Las Escuadras de Cataluña. Historia de esta célebre institución, intercalada con la vida de los bandidos más célebres exterminados por la misma*, Barcelona, Ediciones Populares, 1920 (?).

³ Dividit en tres articles, també anònims. El primer, *Feina bona pel temps d'ara*, publicat el 18 d'octubre de 1924. El segon i el tercer, *De les Esquadres*, es van publicar el 31 d'octubre i el 8 de novembre de 1924.

militars com l'*Estado Militar de España*, on es recull l'any 1719 com a data fundacional⁴.

Posteriorment, entre els anys 1928 i 1930, van ser publicats al diari, *La Publicitat*, cinc articles realitzats per Francesc Alentorn Ballester on es desmitificava la figura de Pere Anton Veciana. La seva importància radica en el fet que, molt possiblement, es fonamentaven en la consulta de la documentació existent a l'arxiu de la família Veciana. Es tracta doncs de la primera aportació que desmitifica a Pere Anton Veciana com a creador dels mossos d'esquadra. No tenim constància que Francesc Alentorn hagués consultat cap altra arxiu ni obra bibliogràfica⁵.

L'any 1930 l'escriptor Indaleci Castells Oller va publicar un article titulat "*Las Escuadras del baile de Valls*" on, gràcies a la consulta de l'arxiu de la família Veciana, estableix com a data fundacional l'any 1719, malgrat puntualitzar que, sota el seu criteri, les Esquadres no naixeran com a força policial fins a l'any 1721. Una afirmació que no queda corroborada mitjançant la consulta de cap arxius o obra bibliogràfica que fonamenti la seva tesi⁶.

L'any 1959, Núria Sales Folch va presentar el treball final de llicenciatura d'Història titulat, *La polémica sobre Pedro Antonio Veciana y el origen de las Escuadras del Baile de Valls*, i que va ser publicada l'any 1962 com *Història dels Mossos d'Esquadra*, esdevenint el primer treball amb rigor científic sobre l'origen d'aquest cos policial. L'autora va fonamentar-se en tres arxius: l'arxiu de la família Veciana, l'Arxiu de la Corona d'Aragó i l'*Archivo Histórico Nacional* de Madrid. Amb tot no va consultar la informació conservada a l'*Archivo General de Simancas*, documentació que li hagués permès disposar, per exemple, del reglament de les Esquadres de Paisans Armats de 8 de juny de 1719, on es recull

⁴ OLLER PINYOL, J., *Resumen Histórico de las Escuadras de Cataluña*. Barcelona, Ed. Imprenta de Eugenio Subirana, 1925

⁵ *Història o novel·la?* (16 de juny de 1928 a *Acció Comarcal*, publicat amb el pseudònim F. de Vilaclosa); *Per la veritat històrica i Hipertròfia de la fantasia* (31 d'agost de 1929 a *La Crònica de Valls*); *Cap a la fi d'una mentida històrica* (8 d'abril de 1930 a *La Publicitat*); *L'origen dels Mossos d'Esquadra, contribució a la història*, dividit en dos articles (14 de maig i 12 de juny de 1930 a *La Publicitat*).

⁶ Publicat l'any 1930 a *La Crònica de Valls* (núm. 1.296, 1.301, 1.302, 1.304, 1.306, 1.307, 1.308, 1.310 i 1.317) i, al mateix any, a *La Publicitat* — traduït al català per Pere Mialet — (núm. 17.573, 17.575, 17.577, 17.579, 17.581, 17.582, 17.583, 17.585 i 17.600).

que les Esquadres es constituïen com un institut armat amb plenes funcions de policia, ja des del seu origen. Igualment no va investigar els arxius municipals d'aquelles poblacions on hi havia constància, que en el segle XVIII, disposaven d'esquadres, com tampoc va emprar la bibliografia contemporània del segle XVIII i XIX⁷.

El mes de desembre de 1961, Ramón Massaguer Mir va defensar la seva tesi doctoral titulada *Origen y relieve histórico de las Escuadras de Cataluña*. L'autor fa un estudi en profunditat dels fons procedents de la família Veciana i de la Corona d'Aragó, examinant la documentació existent, així com les obres precedents i articles publicats sobre aquesta qüestió. Va desmuntar la tesi sostinguda per Ortega i Espinós, definint correctament el cos de mossos d'esquadra com una institució armada de caràcter policial, nascuda arran de la Reial Ordre de 21 d'abril de 1719. Però, com els altres autors analitzats prèviament, destaca la manca de recerca documental en arxius com l'*Archivo Histórico Nacional* (Madrid), l'*Archivo General de Simancas* (Valladolid) o d'altres arxius d'àmbit comarcal o municipal, que els va obviar, així com la manca de consulta a la bibliografia de l'època⁸.

L'any 1983 la historiadora Anna Borrueu Llovera va publicar *Les esquadres de Catalunya a finals del segle XVIII: de la prosperitat a la decadència*. L'autora fa un estudi en profunditat de la nissaga dels comandants Veciana, analitzant la documentació existent a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC), l'*Archivo Histórico Militar de Madrid* (AHMM), l'*Archivo de la Corona d'Aragó* (ACA), i l'arxiu particular de Paül González Castells. L'autora estableix la creació de les Esquadres l'any 1719, alhora que desmitifica a la família Veciana com a fundadors d'aquest cos policial⁹. L'any 1998 aparegué una nova obra d'aquesta autora: *Els Mossos d'Esquadra. Aportació documental a la seva història (1741 –*

⁷ SALES FOLCH, N., *Historia dels mossos d'esquadra. La dinastia Veciana i la policia catalana al segle XVIII*, Barcelona, Ed. Aedos, 1962.

⁸ MASSAGUER MIR, R., *Origen y relieve histórico de las Escuadras de Cataluña*, Tesi doctoral inèdita, Facultad de Ciencias Políticas y Económicas, Universidad Complutense de Madrid, Madrid, 1961.

⁹ BORRUEU LLOVERA, A., *Les Esquadres de Catalunya a finals del segle XVIII*, Valls, Ed. Consell Comarcal de l'Alt Camp, 1993.

1821)¹⁰, on mantingué com a data fundacional l'any 1719. Però, en aquest cas, tampoc realitza la consulta de l'*Archivo General de Simancas* (AGS), fet li que li feu perdre una important font d'informació sobre l'origen de la institució. Destaca la manca de bibliografia referent a temàtica militar del segle XVIII, com el *Estado Militar de España*, així com la recerca en els arxius locals i comarcals, on es van ubicar les primeres esquadres.

L'any 1999, l'historiador Joan Papell i Tardiu, antic director de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC), va presentar l'obra titulada *L'origen dels Mossos d'Esquadra (Guerra de Successió i Postguerra a Valls: Pere Anton Veciana)*. L'autor realitza un estudi complex i exhaustiu de l'arxiu Veciana que li permet desmitificar completament la teoria orteguiana sobre la seva fundació, datant la seva gènesi el 21 d'abril de 1719¹¹.

L'any 2014, l'historiador Eusebi Mas i Vilaseca va defensar la seva tesi doctoral a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) sota el títol, *Catalans en armes (1704 - 1723). L'origen dels Mossos d'Esquadra*, obtenint la qualificació d'Excel·lent. El seu estudi fonamenta l'origen del cos de Mossos d'Esquadra en dos pilars: en la Guerra de Successió, en concret durant la *Revolta de les Quinzenades* (1714), i en un arrenclament de minyons redactat a Manresa el setembre d'aquell mateix any. Discrepem respecte a aquestes dues afirmacions i al llarg de la present tesi es realitzarà una anàlisi crítica sobre el treball realitzat pel Dr. Mas. Respecte a l'estudi documental realitzat destaca sorprenentment que, després de consultar l'*Archivo General de Simancas* (AGS), l'autor només realitzés una insignificant recerca dels fons de la Guerra de la Quàdruple Aliança, limitant-se únicament a fer esment del reglament del 8 de juny de 1719, quan el volum documental conservat és notable. La consulta d'arxius de caràcter municipal i comarcal és summament reduïda, consultant-se'n únicament sis. En relació a la documentació de la família Veciana conservada a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC), destaca la "selecció" de documents realitzada, ometent tot

¹⁰ BORRUEL LLOVERA, A., *Els Mossos d'Esquadra. Aportació documental a la seva història (1741 - 1821)*, Valls, Estudis Vallencs, 1998.

¹¹ PABELL TARDIU, J., *L'origen dels Mossos d'Esquadra (Guerra de Successió i postguerra a Valls: Pere Anton Veciana)*, Lleida, Ed. Pagès Editors, 1999,

allò que contradigui la seva tesi, i descartant qualsevol documentació que justifiqui que els mossos d'esquadra havien estat fundats l'any 1719. La manca de consulta de la bibliografia essencial militar queda palesa en el profund desconeixement de la terminologia emprada per l'autor, en afirmar en les seves conclusions que, per exemple, el terme "esquadra" no té correspondència amb el món militar. Per últim, destaquem la manca de coneixements a l'hora de saber distingir entre les funcions d'un cos de policia, que per la seva pròpia naturalesa exerceix funcions de policia judicial, i les realitzades per una unitat militar auxiliar, que no depèn dels tribunals de justícia ordinaris¹².

En resum creiem que el nostre treball, modestament, dóna una visió global de la qüestió que estudiem i la cerca documental que hem fet en l'àmbit autonòmic, estatal i internacional és la que ha donat una visió més complexa, més ample i més concloent sobre l'objecte del nostre estudi.

¹² MAS VILASECA, E., *Catalans en armes (1704 - 1723). L'origen dels Mossos d'Esquadra*, edició pròpia, 2014.

2 EL FALS DEBAT SOBRE L'ORIGEN DELS MOSSOS D'ESQUADRA

L'origen del Cos de Mossos d'Esquadra, institució armada de naturalesa civil amb funcions policials i judicials, s'estableix el 21 d'abril de 1719 arran de la Reial Ordre del rei Felip V, promoguda a instància del marquès de Castel-Rodrigo¹³, capità general de Catalunya. La creació d'aquestes primigènies esquadres, que reberen el nom de *Escuadras de Paisanos Armados*, naixeren dotades d'un reglament propi, que veié la llum a la Reial Ordre de 8 de juny de 1719. Per tant ens troben davant d'un fet històric determinant a l'hora d'establir el naixement d'aquesta força armada: la dotació a aquesta institució d'un reglament on s'estableix com un institut armat de naturalesa civil amb una doble dependència civil i militar, així com el seu armament, la jerarquia, el seu sosteniment, les missions encomanades tant en l'àmbit civil com militar, etc.

El naixement d'aquesta institució ha estat durant molt temps amagat i sotmès a polèmiques historiogràfiques així com als avatars polítics de Catalunya. Diferents historiadors i estudiosos estableixen la creació d'aquest institut armat en dates tan dispars com les de 1690, 1713 - 1714, 1719 i 1721. L'origen d'aquesta nebulosa, que ha impedit datar de forma fefaent la creació d'aquest Cos l'hem de localitzar arran de la publicació de l'obra de Josep Ortega i Espinós titulada, *Historia de las Escuadras de Cataluña*¹⁴, i en la política de la família Veciana d'intentar apropiarse del mèrit de la creació de les Esquadres.

¹³ Francesco Pio di Savoia Moura Corterreal i Moncada, marquès de Castel-Rodrigo, Príncipe Pio i de Sant Gregori. Va néixer a Milà l'any 1675. Tinent General, membre del Consell de Guerra. Gran d'Espanya. Disposava de grans propietats en el nord d'Itàlia. Va ingressar a l'exèrcit amb el rang de soldat. Va ser designat per Felip V per acompanyar a la futura reina Marfa Luisa Gabriela de Saboya en el seu viatge des de Niça fins a Espanya per contraure matrimoni. Va prestar serveis durant la Guerra de Successió. Va rebre el Toisó d'Or l'any 1707. Aquell mateix any va ascendir a tinent general. En Itàlia va ser governador del regne de Sicília. Després de la caiguda de Barcelona va ser anomenat governador de Madrid l'any 1714. Aquell mateix any va ser nomenat membre del Consell de Guerra al qual va pertànyer fins el 1717. Va ser nomenat capità general de Catalunya l'any 1715, càrrec que va exercir fins el 1719. Posteriorment va tornar a exercir el càrrec de capità general de Catalunya entre els anys 1720 i 1722. Sota el seu mandat es va construir, a Barcelona, la fortalesa de la Ciutadella de Barcelona i el Fort Pius, que va rebre el seu nom. Va morir a Madrid el 15 de setembre de 1723. ASM. Reg. cart., cc. I, 32, I (1716 - 1719); Reg. cart., cc. III, 260, II (1716 gen. 2 - 1719 dic. 30); Reg. cart., cc. II, 358 (1720 - 1723); Reg. cart., cc. II, 346, II (1716 - 1719).

¹⁴ ORTEGA ESPINÓS, J., *Historia de las Escuadras de Cataluña: su origen, sus proezas, sus vicisitudes, intercalada con la vida y hechos de los más célebres ladrones y bandoleros*, Barcelona, Euro-liber, 1968.

La solució per trobar definitivament la data l'hem de recercar en primer lloc a la documentació arxivística¹⁵, a les obres bibliogràfiques i oficials de caire tant civil com militar publicades entre el segle XVIII i principis XIX, període absent de polèmiques polítiques o historiogràfiques que poguessin afectar aquesta institució i desvirtuar l'origen del Cos de Mossos d'Esquadra.

Imatge 1: Ranc, J. (1723). *Felipe V, rey de España* (1683 - 1746) [Quadre]. Recuperat de <https://www.museodelprado.es/coleccion/obra-de-arte/felipe-v-rey-de-espaa/2e64f6c5-a241-4de9-bb50-3585f557ded1>

¹⁵ El volum de documentació arxivística més destacable sobre l'origen d'aquesta institució resta concentrat i custodiat a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (fons família Veciana), a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i al Archivo General de Simancas. La resta de documentació es troba descentralitzada en infinitat d'arxius nacionals, comarcals i municipals així com en mans privades.

Amb l'objectiu d'aclarir i donar llum realitzarem una exposició cronològica de documents i bibliografia que sustenten la tesi de la creació de les Esquadres en data 21 d'abril de 1719.

Un dels primers documents on es fa constar la data fundacional de les esquadres de paisans armats data de l'any 1720. Es tracta d'un memorial on consta el lliurament de pa a l'esquadra de la vila de Valls i on s'especifica clarament que aquesta força es va instaurar per ordre del capità general de Catalunya l'any 1719 i puntualitzant que a la població de Valls es va aixecar la seva esquadra el 29 de juny d'aquell mateix any:

“(...) el Excelentísimo Señor Don Francisco Pio de Saboya, capitán general de los Reales Ejércitos, y de dicho Principado, y por dicha Real Audiencia mandó formar y poner en ejercicio en la misma villa de Valls, el día veinte y nueve de junio, mil setecientos diez y nueve (...)”¹⁶.

Serà el propi Felip Veciana i Dosset el qual, en un document manuscrit per ell mateix, reflecteix que la data fundacional del Cos de Mossos d'Esquadra es remunta a l'any 1719 quan restaven a les ordres del capità general de Catalunya, el marquès de Castel-Rodrigo, i on afirma erròniament que el seu avi, en Pere Anton Veciana, va ser el un dels comandants de les esquadres en aquelles dates. Aquest extrem és erroni ja que Pere Anton Veciana l'any 1719 era el cap d'una de les tres companyies que integraven l'esquadra de Valls al capdavant de la qual es situava el batlle de la vila Baltasar Martí:

“Pare comandant 12 de enero de 36. En el año 19 se formaron las Escuadras. Era comandante el marqués de Castel-Rodrigo,

¹⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra-família Veciana. Trasllet notarial del memorial de les racions de pa que la vila de Valls va distribuir a l'esquadra de paisans armats de Valls des de el 29 de juny de 1719 al 24 de maig de 1720.

y mi abuelo empezó de comandante. Felipe comandante 4 de junio de 1763”¹⁷.

A l'arxiu de la família Veciana es conserva un document cabdal per entendre la història i l'origen dels mossos d'esquadra que respon al títol “*Notas, supuestos y preliminares que necesitan tener presentes para el fundamento y principios del Monte de Piedad que se solicita para las Esquadras de Fusileros de Cataluña*”, datat el 14 de març de 1765, on es fa referència a les Regles de les Esquadres de 1719 i la seva creació aquell mateix any:

“2. Fue en 8 de junio de 1719, se estableció esta tropa para Cataluña (con aprobación de Su Majestad y a expensas de sus caudales) se dividió en Esquadras repartidas en diez corregimientos, cuya tropa estaba sujeta a su Excelencia”¹⁸.

Aquest document recull com a data de creació de les esquadres el 8 de juny de 1719, una data que realment correspon amb la publicació, mitjançant una Reial Ordre, de les primeres Regles per les quals es tenien que regir les Esquadres establertes al Principat a partir d'aquell moment. La importància d'aquest document radica en el reconeixement per part de la pròpia família Veciana de la creació del Cos l'any 1719.

La primera referència bibliogràfica contemporània apareix l'any 1788 a l'obra publicada pel tinent coronel Félix Colón de Larriategui sota el títol, *Juzgados militares de España y de sus Indias*. En aquesta impressionant obra sobre l'organització militar espanyola, l'autor assenyala la data referida del 21 d'abril de 1719 com la de la creació de les Esquadres del Bayle de Valls (denominació que

¹⁷ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra-família Veciana. Nota feta per el comandant Felip Veciana, cap de les Esquadres, sobre la data de creació de les Esquadres i el nomenament del caps de les mateixes del seu avi, en Pere Anton Veciana, i el seu pare en Pere Màrtir Veciana.

¹⁸ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra-família Veciana. *Notas, supuestos y preliminares que e necesitan tener presentes para el fundamento y principios del Monte de Piedad que se solicita para las Escuadras de Fusileros de Cataluña* (14 de març de 1765).

en aquell temps s'utilitzava per denominar el Cos de Mossos d'Esquadra). Aquesta prova documental es cabdal ja que és la primera vegada que en una obra tècnica jurídic-militar es detalla la data de creació del Cos de Mossos d'Esquadra:

“Por hallarse infectada la Cataluña después de la Guerra de sucesión por un número de Malhechores, que corrían los caminos y se esparcían por los Pueblos del Principado, se pensó en la formación de una Escuadra de gente resuelta que los persiguiese, y por Real Orden de 21 de abril de 1719 concedió el Rey facultad al Capitán General Marques de Castel-Rodrigo para que formase esas Escuadras, que entonces se denominaron cuerpo de fusileros”¹⁹.

El 15 d'abril de 1794 un memorial de mèrits de la família Veciana i dels caporals Josep Martí, Jaime Figueres i Josep Roig assenyalava com a data fundacional del Cos de Mossos d'Esquadra l'any 1719:

“Que después de la última rendición de Barcelona a fin de exterminar las Cuadrillas de sediciosos y bandidos que reñidos con la quietud de sus casas en grave perjuicio del Estado iban armados e inquietos en poblados y fuera de ellos robando y cometiendo otros excesos cuyas reliquias fueron del mayor cuidado del Gobierno. Por medio de este y con aprobación de S.R.M. (que Dios guarde), Dn. Pedro Antonio Veciana, abuelo del exponente, siendo baile de dicha villa, levantó una mui numerosa Escuadra de mozos de la mayor conducta y gente de sus casas, siendo el dicho abuelo el Comandante, con cuyo auxilio y su infatigable celo no descansó hasta lograr la

¹⁹ COLÓN DE LARRIATEGUI, F., *Juzgados militares de España y sus India*. Vol. II, Madrid, Ed. Viuda de Ibarra e Hijos, 1785, pp. 609 - 610.

*tranquilidad pública y el común sosiego, teniendo principio su formación en el año 1719, cuyo Cuerpo en el día se compone de 126 individuos a saber: Un Comandante, el 2º Comandante, 14 cavos y 110 mozos, gozando el mismo sueldo que ese les señalo en el año 1721 (...)*²⁰.

Entre 1797 i 1799 es publiquen unes *Notas preliminares relativas a la formación de las Esquadras del Principado* trameses pel comandant de les Esquadres Felip Veciana al capità general de Catalunya on es recull novament que:

*“Que en el año 1719 tubo principio la formación de este cuerpo con la aprobación real, siendo Capitán General el Sr. Marqués de Castel-Rodrigo con objeto de perseguir a los facinerosos, forajidos y perturbadores de la quietud pública (...)*²¹.

En 1802 el comandant Pere Màrtir de Veciana i de Miró va fer un memorial on exposava de forma correcta l'any de creació de les Esquadres però alhora atorgava a Pere Anton Veciana el mèrit de la creació de les mateixes, fet que era completament fals:

*“Don Pedro Mártir Veciana, con la más atenta veneración a vuestra real majestad, EXPONE, que mi bisabuelo Pedro Antonio Veciana, en el año de 1719, fue nombrado comandante de las Escuadras de Mozos de Valls, en vuestro Principado de Catalunya (...)*²².

²⁰ ACAC. Fons Mercadé. Col·lecció documents: Mossos d'Esquadra. Família Veciana, ud. 3565. Memòria del mèrits de la família Veciana i dels caporals caporal Josep Martí, Jaime Figueres i Josep Roig (15 d'abril de 1794); BORRUEL LLOBERA, A., “Els Mossos d'Esquadra. Aportació documental a la seva història (1741 - 1821)”. *Quaderns de Vilaniu*, nº 35, Valls, 1999, pp. 93 – 94.

²¹ ACGAX. Esquadres de Catalunya. Fons 14: Felip de Baldrich i Vallgornera. *Notas preliminares relativas a la formación de las Esquadras del Principado* (que el comandant teniente coronel Don Felipe Veciana presenta al Excmo. Sr. Capitán General D. Agustín de Lancaster).

²² ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra-família Veciana. Memorial de mèrits de Pere Màrtir de Veciana i de Miró (setembre de 1802).

L'any 1804 es realitzà un informe, no rubricat, on es sol·licita l'augment de sou dels membres de les Esquadres. A la introducció de l'esmentat document es recull com a data fundacional el 21 d'abril de 1719 per una Reial Ordre del rei Felip V a instància del capità general de Catalunya:

“Se multiplicaron tan prodigiosamente los malhechores en Cataluña después de la Guerra de Sucesión infestando los caminos y esparciéndose por los Pueblos que obligaron a la superioridad tratar muy estrechamente el modo de reprimir-los para lograrlo se pensó en la formación de una Escuadra de gente resuelta y capaz que los persiguieran y arrestasen entregándolos a las Justicias y por Real Orden del 21 de abril de 1719 concedió el Rey facultad al Capitán General Marqués de Castel-Rodrigo para que formase estas Escuadras, que denominaron Cuerpo de Fusileros (...)”²³.

Un document revelador sobre la data fundacional és aquell procedent del fons arxivístic de la família Veciana, datat l'1 de setembre de 1808 a la ciutat de Tarragona, on s'expressa d'una forma clara la data d'origen, el motiu de creació de les Esquadres i funcions que aquestes desenvolupaven:

“Por hallarse infestada Catalunya, después de la guerra de Sucesión por malhechores que corrían los caminos y esparcían por los pueblos del Principado, se procedió en virtud de la Real Orden de 21 de abril de 1719, a la formación de dichas escuadras por el entonces Capitán General de este Principado, que lo era el excelentísimo señor Marqués de Castel-Rodrigo, y se denominaron cuerpo de fusileros, cuya formación ha sido de utilidad conocida, pues que su instinto es auxiliar a las justicias,

²³ ACGAX. Esquadres de Catalunya. Fons 14: Felip de Baldrich i Vallgornera. Pla d'augment de sou de les Esquadres (1804).

honrar los caminos, averiguar los malhechores, perseguirlos, arrestar-los y entregarlos a la justicia para la cual se disfrazan como les conviene, dando cuenta al excelentísimo señor Capitán General y Real Sala del Crimen de este Principado, y al mismo tiempo se emplean en la persecución de desertores, pagando los Regimientos a los cabos y mozos aprehensores.

El primer comandante que hubo de dichas escuadras fue don Pedro Antonio Veciana, bisabuelo del actual, habiendo igualmente obtenido aquel empleo el padre y abuelo de este.

Las citadas escuadras y sus individuos se hallan sujetos inmediatamente a las órdenes del excelentísimo señor Capitán General, quien ocurriendo vacante de comandante y cabos hace los nombramientos, expresando al efecto los correspondientes despachos, y el comandante nombra los mozos por ser responsable de sus operaciones, e igualmente tiene la facultad de nombrar los mozos verederos que existen en las cabezas de partido.

Las citadas escuadras se componen de un primer comandante y un segundo comandante (...).

Tarragona primero de septiembre de 1808”²⁴.

La Reial Ordre del 23 d'octubre de 1825 on, per ordre del rei Ferran VII, s'ordena la inserció al *Estado Militar de España*²⁵ acredita i certifica definitivament que la

²⁴ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra-família Veciana. *Noticia circunstanciada de la formación de las escuadras de este Principado, su actual estado* (1 de setembre de 1808).

²⁵ *El Estado Militar de España* es va començar a publicar en Madrid l'any 1768. La publicació tenia caràcter anual. El primer impressor fou Antonio Sanz, el qual gaudia d'un privilegi reial per poder publicar-ho ja que era impressor del rei i del seu consell, després va ser publicat en la Reial Impremta de la Gazeta i en la Impremta Reial i en la Nacional. En aquesta obra s'inclou l'estructura organitzativa dels exèrcits i de l'armada de la Monarquia Espanyola i la relació dels que exercien els seus òrgans, institucions i llocs de comandament: Consell Suprem de Guerra, Secretaria d'Estat de Guerra de España i de les Índies, tinent generals, mariscals de camp, brigadiers, inspectors, intendents, comissaris de guerra, auditors, tropes de la Casa Reial, milícies urbanes quan aquestes van ser creades, estat militar de l'Armada, encomanes de les

creació del Cos de Mossos d'Esquadra es produí el dia 21 d'abril de 1719. En aquest document l'administració militar estableix que les Esquadres de Catalunya, nom que en aquells moments rebia el Cos de Mossos d'Esquadra, es van fundar en la data explicitada:

“Escuadras de Cataluña. En virtud de la Real Orden de 23 de octubre de 1825 ha concedido El Rey Nuestro Señor que el Cuerpo de Escuadras de Cataluña se mencione en este Estado Militar. Fue creado el cuerpo en virtud de la Real Orden de 21 de abril de 1719, y reglamentado con fuero militar y dependencia del Capitán General por otra de 6 de abril de 1817. Su instituto es perseguir malhechores. Uniforme de paño azul turquí y vueltas encarnadas; botón de metal blanco con la inscripción Escuadras de Cataluña, y el escudo de las armas del Principado bordado a los dos lados del collarín; Se compone este Cuerpo de catorce Cabos, Oficiales del Ejército, y doscientos cincuenta y dos mozos distribuidos en los catorce Corregimientos de que consta el Principado. Comandante el Coronel graduado D. Pedro Pablo Veciana (...)”²⁶.

quatre ordres militars, regiments i corps del exèrcit, estat militar d'Amèrica, així como normes i reglaments específics. Es tracta doncs d'una publicació amb informació bàsica per al coneixement de les estructures organitzatives de l'exèrcit i l'armada espanyola a l'Antic Regim i la seva evolució cap al Estat Liberal que va iniciar-se el 1812. La publicació serà continuada sota el títol d'*Anuari Militar de España* entre els anys 1890 i 1936.

²⁶ ANÒNIM. *Estado Militar de España*, Madrid, Imprenta Real, 1826 – 1827, p. 85.

Taula 1: Relació d'obres literàries, estudis, informes i publicacions (1825 – 1854) on consta la data de creació del Cos de Mossos d'Esquadra (elaboració pròpia)

Títol obra / document	Autor	Data publicació	Data de creació segons l'obra
<i>Calendario manual y guía de forasteros en Madrid</i> ²⁷	Desconegut	1825	21/04/1719
<i>Diccionario Geográfico – Estadístico – Histórico de España y sus posesiones en Ultramar</i> ²⁸	Pascual Madoz Ibáñez	1830	29/04/1719
<i>Diccionario Histórico Enciclopédico</i> ²⁹	Joaquim Bastús	1833	21/04/1719
<i>Estadística de España</i> ³⁰	Moreau de Jonnes	1835	21/04/1719
<i>Étapes Maritimes sur les Côtes d'Espagne. De la Catalogne a l'Andalousie souvenir d'un voyage exécuté en 1847</i> ³¹	Anatole M. de Demidoff	1858	21/04/1719
<i>Pregunta a les Corts Espanyoles sobre el sosteniment de les Esquadres. Discurs</i> ³²		1847	1719
<i>Diccionario Universal de Historia y Geografía</i> ³³	Francisco de Paula Mellado	1848	21/04/1719
<i>Spanien und seine fortschreitende entwicklung mit besondererberücksichtigung des jahres 1851</i> ³⁴	Julius Freyherrn Von Minutoli	1852	21/04/1719
<i>Le Spectateur militaire: Recueil de science, d'art et d'histoire militaires</i> ³⁵	Jean Maximilien Lamarque – François Nicolas Baron Fririon	1852	1719
<i>Barcelona Antigua y Moderna</i> ³⁶	Andrés Avelino Pi Arimón	1854	21/04/1719

²⁷ ANÒNIM. *Calendario manual y guía de forasteros de Madrid*, Madrid, Ed. Imprenta Real, 1825, p. 85.

²⁸ MADOZ IBAÑEZ, P., *Diccionario Geográfico-Estadístico-Histórico de España y sus posesiones en Ultramar*. Volum 3, Madrid, Ed. Imprenta Diccionario Geográfico-Estadístico-Histórico de D. Pascual Madoz, 1830, p. 420.

²⁹ BASTÚS, J., *Diccionario Histórico Enciclopédico*. Volum 4, Barcelona, Ed. Imprenta de Roca, 1833, p. 132.

³⁰ MOREAU DE JONNES, A. C., *Estadística de España: territorio, población, agricultura, minas, industria, comercio, navegación, colonias, hacienda, ejército, justicia, e instrucción pública*, Barcelona, Imprenta Rivadeneyra, 1835, p. 295. Aquesta obra va ser escrita en francès por Moreau de Jonnés i traduïda i addicionada per Pascual Madoz e Ibañez.

³¹ DE DEMIDOF, A. M., *Étapes Maritimes sur les Côtes d'Espagne. De la Catalogne a l'Andalousie souvenir d'un voyage exécuté en 1847*, Florència, Ed. Imprimerie de Félix Le Monnier, 1858, p. 39.

³² Diario de las sesiones de las Cortes. Congreso de los Diputados. Sessió del 26 de març de 1847. Apèndix núm. 69. Dictàmens de la comissió de peticions.

³³ DE PAULA MELLADO, F., PÉREZ COMOTO, J., VILLABRILLE, F. F., DIEZ CANSECO, V. & ITURRALDE, C., *Diccionario universal de Historia y Geografía*. Vol. VII, Madrid, Ed. Establecimiento tipográfico de Francisco de Paula Mellado, 1848, p. 327.

³⁴ FREYHERRN VON MINUTOLI, J., *Spanien und seine fortschreitende entwicklung mit besondererberücksichtigung des jahres 1851*, Berlín, Verlag Von Alexander Duncker, 1852, p. 266.

³⁵ LAMARQUE, J., MAXIMILIEN BARON FRIRION, J. & NICOLAS, F., *Le Spectateur militaire: Recueil de science, d'art et d'histoire militaires. Recueil de science, d'art et histoire militaire*. Volum 3, París, Ed. La direction du Spectateur militaire, 1852, pp. 53 - 54.

³⁶ PI ARIMÓN, A. A., *Barcelona Antigua y Moderna*. Volum 1, Barcelona, Ed. Imprenta i Librería Politécnica de Tomás Gorchs, 1854, p. 652.

Però aquesta línia marcada inalterablement per l'any 1719 es veurà trencada arran de la publicació l'any 1859 de l'obra de Josep Ortega i Espinós titulada *Historia de las Escuadras de Cataluña*³⁷. Amb aquesta publicació s'inicià l'interès per amagar l'origen de les esquadres i allunyar-lo de l'any 1719 amb l'objectiu únic de protegir i salvaguardà un cos policial que, davant un previsible canvi de règim polític que finalment es materialitzà l'any 1868, s'abocava irremediablement a la seva dissolució.

L'obra d'Ortega ens presenta un estudi novel·lat i romàntic d'una selecció d'actuacions reals³⁸ que al llarg d'un segle i mig d'existència aquest cos policial havia realitzat. Una obra que tractarà superficialment i erròniament la creació de les Esquadres de Paisans Armats alhora que donarà unes breus pinzellades sobre la vida i obra dels diferents comandants Veciana.

L'autor manipula la data de creació de les Esquadres de Catalunya traslladant-la fins l'any 1690 i atribuint falsament el mèrit d'aquesta fundació a Pere Anton Veciana i Rabassa. Unes afirmacions que no seran rebatudes fins a mitjans del segle XX quan, de mans d'autors com Francesc Alentorn o Núria Sales, es deixarà de vanagloriar la figura dels Veciana dins de la historiografia dels Mossos d'Esquadra:

“Barcelona sucumbió en 1714, después de haber muerto cuatro mil asaltantes, y de haber perdido otra tanta gente de su parte.

Durante este memorable sitio, los forajidos y bandoleros habían acudido en gran número a la capital, en la cual, si bien mezclados con actos de barbaridad y pillaje, habían hecho proezas de valor y prodigado su sangre, confundidos entre el

³⁷ ORTEGA ESPINÓS, J., op. cit.

³⁸ Els casos descrits a *Historia de las Escuadras de Cataluña. Su origen, sus proezas, sus vicisitudes, intercalada con la vida y hechos de los más célebres ladrones y bandoleros*, així com els diferents documents transcrits literalment per Josep Ortega en aquesta obra, van ser proporcionats pel comandant de les Esquadres de Catalunya (1835 – 1877), D. Josep Vidal i Pujades qui li encarregà l'elaboració de l'esmentat llibre basant-se en la documentació oficial del cos conservada pel citat comandant. AHCME. Fons Josep Vidal i Pujades (I-02-0003-2014).

pueblo honrado que solo exponía su vida por una causa que él creía santa.

Pero no todos habían acudido al punto del peligro. Muchos habían quedado diseminados por el país, aumentando con sus crímenes el espantoso estado del Principado (...).

Entonces se reconoció más y más la imperiosa necesidad de organizar una fuerza armada, compuesta de jóvenes valientes y decididos, capaces de batirse con tan formidables enemigos.

Más bien dicho: entonces se hizo evidente la necesidad de aumentar y reorganizar la fuerza armada que ya desde el año 1690, había fundado el célebre y valiente baile de Valls D. Pedro Antonio Veciana, rico propietario de aquella pintoresca villa, fuerza que por esa razón, y por ser desde su origen sostenida a expensas de dicho señor, había tomado el nombre de mozos de casa Veciana, o del baile de Valls.

Este puñado de valientes, cuyo número fue primero de 25 jóvenes, escogidos entre los más robustos, valientes y honrados de Valls, y pueblos limítrofes, a cuyo frente iba siempre el impertérrito y valiente fundador, se distinguió bien pronto por su valor, actividad y acierto en la PERSECUCION DE LOS MALVADOS Y LADRONES, UNICO Y ESCLUSIVO OBJETO DE SU CREACIÓN.

Poco después, esto es, en 1705, el distinguido fundador de dicha fuerza la aumento hasta el numero de 40 y más tarde (1711) hasta el de 50, siempre mantenidos y equipados a sus expensas, haciendo para ello sacrificios de consideración, hasta el de enajenar parte de sus tierras y patrimonio ”³⁹.

³⁹ *Ibid.*, pp. 17 - 19.

I no dubta en atribuir repetidament aquesta afirmació al llarg de la seva obra:

*“En efecto, ya hemos visto que esta fuerza fue creada en 1690 por el heredero de la casa Veciana de Valls, sin otra autorización que la suya, si bien después reconocida por las autoridades de Tarragona”*⁴⁰.

Però, malgrat que els inútils esforços emprats per tal d'amagar el seu origen borbònic no assolirien el seu objectiu, sí que aconseguirien maquillar la història real, establint un origen previ a la Guerra de Successió i beneficiant directament a la família Veciana atribuir-los una fundació que no els hi corresponia:

“Naturalmente este cúmulo de circunstancias llamaron poderosamente la atención de las autoridades superiores del Principado, y hasta del mismo rey, quien por real orden de 21 de abril de 1719, ordenaba la creación de unas compañías de fusileros destinadas para la persecución y exterminio de ladrones y forajidos.

Esta real orden ha dado pie a un error en virtud del cual se ha creído que el origen de las ESCUADRAS databa del de las compañías de fusileros a que se refiere la real orden ya citada. Pero no es así, porque ya antes, y muchos años antes, es decir en 1690, como hemos visto y consta oficialmente, el citado D. Pedro Antonio Veciana había creado los mozos bajos sus órdenes, y en tanto es así, que cuando la formación de las compañías de fusileros, se previno que esta se efectuara bajo el pie en que estaba montada la fuerza del Baile de Valls (...) Mil otras pruebas podríamos presentar para demostrar hasta la evidencia que el origen de las ESCUADRAS es debido a la casa

⁴⁰ *Ibid.*, p. 21.

*de Veciana de Valls, en 1690, pero creemos que basta lo dicho para convencer al más obcecado*⁴¹.

Són diversos els intents de manipulació i alteració de la realitat històrica al llarg de l'obra, com per exemple el que fa referència al reglament aprovat per Reial Ordre de 8 de juny de 1719 on l'autor obvia la seva existència quan afirma que els mossos d'esquadra no van disposar d'un reglament propi fins a 1817:

*“En aquella época las ESCUADRAS no tenían código penal, carecían de ordenanzas y reglamento á parte de las instrucciones, consejos y mandatos que de viva voz recibían de su comandante, y sin embargo, no había fuerza más obediente, disciplinada y subordinada que la de los mozos. (...) Así es, que si bien posteriormente ha tenido sus ordenanzas y reglamento, si bien por real orden de 21 de abril de 1719, y después por la de 6 de abril de 1817, fue declarada fuerza militar, y como a tal, con derecho a gozar de su fuero y sujeta a un reglamento de ese carácter (...)*⁴².

L'exposat per Josep Ortega i Espinós sobre l'origen dels mossos d'esquadra és d'una falsedat manifesta pels següents motius:

1er.- Un acta notarial de data 29 de juny de 1769, legitimada a Valls el dia 4 de juliol del mateix any, estableix que en Pere Anton Veciana i Rabassa fou batejat el dia 9 d'abril de 1682. Per tant si les Esquadres s'haguessin creat en 1690 en Pere Anton Veciana no hagués pogut comandar-les ja que sols tenia 8 anys d'edat⁴³.

⁴¹ *Ibid.*, pp. 22 - 23.

⁴² *Ibid.*, p. 108.

⁴³ PAPELL TARDIU, J., *L'Origen dels Mossos d'Esquadra (Guerra de Successió i postguerra a Valls: Pere Anton Veciana)*, Lleida, Ed. Pagès Editors, 1999, pp. 182 - 183.

2on.- Quan el marquès de Castel-Rodrigo va crear les Esquadres de Paisans Armats en data 21 d'abril de 1719 en Pere Anton Veciana no era batlle de Valls, ni tant sols sotsbatlle, ja que no ocupà aquest càrrec fins l'11 de desembre de 1714⁴⁴.

3er.- És evident que la decisió d'Ortega i Espinós d'ometre a la seva obra el Reglament de les Esquadres de Paisans Armats, aprovat per Reial Ordre de 8 de juny de 1719, fou un acte premeditat. Aquest document posava en evidència la hipotètica fundació de les Esquadres per part d'en Pere Anton Veciana en atribuir aquest mèrit al capità general de Catalunya, i al situar-les exclusivament a les ordres de les autoritats militars i de la Reial Audiència.

4rt.- Davant de la impossibilitat de poder fer desaparèixer la Reial Ordre del marquès de Castell-Rodrigo del 21 d'abril de 1719, la qual figurava al *Estado Militar de España* des de l'any 1825, Ortega i Espinós va decidir "maquillar" aquesta data dient que es tractava de la creació d'una companyia de fusellers aliens a les Esquadres de Paisans Armats que s'havien d'establir al Principat.

Però perquè fins aquell moment no havia aparegut mai en escena la data de 1690? Perquè es produeix sobtadament aquest ball de dates? Per quin motiu Ortega i Espinós falsifica la història de l'origen del Cos de Mossos d'Esquadra?

Aquesta mateixa pregunta la formulà la historiadora Núria Sales en la seva tesi de llicenciatura on justificava l'interès de la pròpia família Veciana de desvincular-se d'un passat repressor filipista i mostrar una imatge apolítica del cos:

"Ignoro en absoluto porqué proceso llegaría Ortega y Espinós a darnos la fecha de 1690 como año de la fundación de las Escuadras. Pero la teoría de su origen apolítico está en el cambio de orientación de las Escuadras mismas.

⁴⁴ *Ibid.*, p. 167.

Si el primer Veciana luchó esencialmente (pero no exclusivamente, pues en los últimos años de su vida tiene en su cuenta docenas de capturas de ladrones de Iglesias, monederos falsos, salteadores de caminos y cuadrillas de ladrones) contra sediciosos políticos. En cuanto al tercer comandante Veciana, la única actuación política en que él y sus Escuadras se ven inmiscuidos, es en la expulsión de los jesuitas(...)'’⁴⁵.

Nosaltres recolzem aquesta teoria, malgrat que considerem que no només és l'origen borbònic de la institució el qual provoca aquesta disbauxa de dates, sinó que es tracta d'un fet més complex. Els historiadors i estudiosos d'aquesta temàtica han obviat el context polític que està vivint la institució de les Esquadres de Catalunya en el moment de la publicació de l'obra de Josep Ortega i Espinós, el qual ens permet proporcionar una resposta lògica a l'esmentada pregunta.

Durant els anys precedents a la publicació de l'obra, les Esquadres foren durament criticades pels partits demòcrates, republicans i liberals progressistes exaltats que demanaven la seva dissolució. La institució era considerada com una representació de l'Antic Regim, un cos policial anacrònic i que era sufragat pels ajuntaments de Catalunya amb una contribució especial, mentre que d'altres cossos de seguretat existents, especialment la Guàrdia Civil, eren pagats per l'Estat provocant un greuge comparatiu. Es criticava el seu origen filipista, la persecució dels austriacistes i la seva utilització com a eina de repressió política durant el segle XIX.

La utilització de les Esquadres com a eina de repressió política s'inicià de mans del capità general de Catalunya, el Comte d'Espanya⁴⁶, contra els sectors liberals i els ultra absolutistes. Aquesta tendència s'estendrà amb la resta de capitans generals que van utilitzar el cos en la repressió de la dissidència política durant el

⁴⁵ SALES FOLCH, N., *La polémica sobre Pedro Antonio Veciana y el origen de las Escuadras del Baile de Valls*. Tesis doctoral inèdita, Universitat de Barcelona, Facultat de Filosofia i Lletres, Barcelona, 1959, p. 12.

⁴⁶ Charles d'Espagnac de Cousserans de Cominges o d'Espagne, conegut a Catalunya com a *Comte d'Espanya* i a Espanya com a *Carlos de España* (Castell de Ramefòrt, Foix, Llenguadoc, 15 d'agost del 1775 - Organyà, Alt Urgell, 2 de novembre del 1839) fou un noble i militar francès al servei de la monarquia del Regne d'Espanya.

segle XIX, ja fossin d'ideologia liberal moderada o progressista. Tot indicava doncs que el destí del Cos de Mossos d'Esquadra estava íntimament lligat a la continuació de la monarquia borbònica. Així quedà palès quan a la matinada del dia 30 de setembre de 1868, arran de l'aixecament revolucionari conegut amb el nom de *La Gloriosa*, es va posar fi al regnat de la reina Isabel II. Una de les primeres decisions preses per la Junta Revolucionaria de Barcelona va ser decretar la immediata dissolució de les Esquadres de Catalunya, en part com a resposta a la voluntat republicana d'aconseguir una uniformització nacional, on desapareguessin les diferències socials i fiscals existents fins aquell moment. Però també com a reacció a les activitats policials de repressió i persecució dutes a terme per les Esquadres de Catalunya contra el moviment republicà, durant els anys previs a la Revolució de 1868⁴⁷.

La pregunta que ens hem de formular és si la tergiversació de la data de creació de les Esquadres va ser una iniciativa personal d'Ortega i Espinós, o bé fou contractat amb aquest objectiu. Al nostre parer seria aquesta segona opció la que s'imposaria, ja que l'autor estava dirigit i finançat pel coronel Josep Antoni Vidal i Pujadas⁴⁸, cap de les Esquadres de Catalunya en aquells moments, el qual va voler capgirar la visió negativa que contra la imatge de la institució feien alguns sectors polítics de l'època. L'objectiu del coronel Vidal i Pujadas era bàsicament realitzar una acció propagandística i presentar a l'opinió pública la imatge d'un cos policial sense cap tipus d'ideologia, destinat únicament a la persecució de malfactors i delinqüents, i un fidel servidor de tots els governs sota els quals havia

⁴⁷ RUBIO, C., *Historia filosófica de la Revolución Española de 1868*. Volum 2, Madrid, Ed. Imprenta y Librería de M. Guijaro, 1869, p. 351; *Diario de Tarragona*, 2 d'octubre de 1868, p.3.

⁴⁸ Coronel José Antonio Vidal i Pujadas. Va néixer el 21 d'abril de 1804 a Botarell (Baix Camp). Fill d'una família de pagesos humils. L'any 1828 va ingressar a les Esquadres de Catalunya com a mosso d'esquadra. A l'any 1830 va ser nomenat sotscaporal per elecció del comandament i destinant-lo a la subdivisió de Sant Martí de Maldà. El 1836 fou ascendit a caporal i subtinent d'infanteria. L'any 1839 arribà al rang de tinent d'infanteria per mèrits de guerra durant la Primera Guerra Carlina (1833 - 1840). En 1840 fou destinat a l'esquadra de l'Arboç. L'any 1842 va ser ascendit a capità d'infanteria. El 1844 se'l nomenà segon comandant de les Esquadres de Catalunya i al 1844 va ascendir a tinent coronel d'infanteria. Va participar en diverses accions durant la Segona Guerra Carlina o Guerra dels Matiners (1846 - 1849). El 31 de gener de 1854 va ser anomenat Cap de les Esquadres de Catalunya. Al juliol de 1856 va obtenir el grau de coronel d'infanteria. Amb la dissolució de les Esquadres al setembre de 1868 va ingressar com coronel agregat al 7e. Terç de la Guàrdia Civil. Va deixar el servei actiu l'any 1869. Pel seu valor personal demostrat en accions policials com en accions militars va aconseguir diverses condecoracions. De idees monàrquiques va mantenir les relacions amb la Cort Isabelina exilada a França essent assenyalat com un dels conspiradors contra el govern del general Prim.

prestat servei sense importar la ideologia dels mateixos. Per aquest motiu s'escollí un any "còmode" com la de 1690 que permetés establir la gènesis del cos en una data desvinculada de la dinastia borbònica.

Per dur a terme aquest estratagema, el coronel Vidal Pujadas va encarregar a Ortega i Espinós la realització d'una obra sobre la història de les Esquadres que recollís clarament el missatge pretès⁴⁹. Una vegada finalitzada la mateixa, van ser els propis efectius dels mossos d'esquadra els quals es van encarregar de la distribució material per tot Catalunya d'aquesta obra, alhora que feien recerca de nous subscriptors i distribuïdors per la mateixa. La participació dels caporals dels diferents destacaments en la seva distribució va quedar provada en accions com les dutes a terme pel sotscaporal Ramon Carrera, del destacament de Santa Coloma de Queralt, el qual en una carta enviada al editor Luis Tassó a l'agost de 1859 li comunicà la recepció d'11 exemplars del llibre destinats als mossos d'esquadra del seu destacament, però no en tenia suficients per distribuir-los entre els ciutadans, assenyalant:

"(...) pero faltan las entregas de los paisanos de esta, que son los siguientes. D. Antonio Andreu y Morera, D. José Guell Pbro., cura párroco, D. José Martí, Pbro, D. Alberto OromiNotario, D. José Domenjo médico. Estos cinco de esta citados no tienen ninguna entrega recibida. No puedo menos que participárselo para que a la brevedad posible se sirva remitírselas del modo que mejor le parezca; advirtiéndole que si es que no se les hayan enviado por falta de corresponsal que cuide del cobro, yo me ofrezco a practicarlo, conservando las cantidades resultantes en mi poder junto con las que me tiene

⁴⁹ En una entrevista amb la Sra. Teresa Totosaus, descendent directe del coronel Vidal Pujadas, explicà a l'autor d'aquesta tesi que fis i tot hi havia preparada una segona part de la historia de les Esquadres de Catalunya, es tractava d'un manuscrit també escrit per Ortega i Espinós, a petició del coronel Vidal Pujadas, però que mai es va publicar. L'esmentat manuscrit es va cremar en un incendi fortuït, juntament amb gairebé la totalitat de l'arxiu personal de coronel Vidal Pujadas.

encargadas, y ponérselas a disposición de V. cuando tenga a bien disponerlo.

A pesar del estado que remití a V. de mis subscriptores he tenido noticia de que se han recibido en Vilagraseta entregas de suscritores de Monfar, lo que espero se sirva remediar evitando confusión en el modo de dirigir la entregas a dichos subscriptores”⁵⁰.

L'esmentat caporal va adjuntar a la carta adreçada a l'editor, una relació de subscriptors nous, a part dels ja existents, entre els que hi figurava ell i cinc propietaris de masos de la seva demarcació, amb les seves respectives adreces per tal d'enviar per correu ordinari els llibres als seus compradors⁵¹:

“Remito a usted lista de los que se han suscrito a la historia del Cuerpo de Escuadras de Cataluña no se admira usted de que haya más subscriptores, personalmente he pasado a recorrer todo el país que tengo confiado y se han repartido los prospectos a los Señores Alcaldes y demás personas que he conocido de más buena reputación, pero como en este país los tiempos han convencido el interés no se les puede seducir con suplicas de que será una obra muy buena. Veo que les duelen los cuarenta reales. Es todo lo que le puedo decir a usted”⁵².

Un altre exemple d'aquesta implicació de les Esquadres en la distribució de l'obra d'Ortega i Espinós la trobem en la següent carta:

⁵⁰ AHCME. Fons Coronel Vidal Pujadas. I-02-0003-2014. Sobre núm. XXXI (1859). Comandància del Cos de Mossos d'Esquadra. Carta del sotscaporal Ramón Carrera al editor Luis Tasso (18 d'agost de 1859).

⁵¹ AHCME. Fons Coronel Vidal Pujadas. I-02-0003-2014. Sobre núm. XXXI (1859). Comandància del Cos de Mossos d'Esquadra. Relació efectuada pel sotscaporal Ramón Carrera de nous subscriptors de la Historia de les Esquadres (18 d'agost de 1859).

⁵² AHCME. Fons Coronel Vidal Pujadas. I-02-0003-2014. Sobre núm. XXXI (1859). Comandància del Cos de Mossos d'Esquadra. Carta del sotscaporal Miguel Deola, de l'esquadra de la Pobla de Segur, al tinent coronel Vidal Pujadas (31 d'agost de 1859).

“Ulldecona. 24 de Dbre. 1859. D. Luis Tasso muy señor mío he recibido la de V. M., y enterado digo que las entregas del n.º 34 y 35 en que V. me dice haber mandado por la diligencia y que estaban en poder del corresponsal de Reus aun no las he recibido. Espero que me las haga conducir la misma diligencia que pasa por Tortosa para por esta de Ulldecona sobre el día 22 hay entregado al Mozo Frco. Amorós dos cientos reales, pues haga el favor de mandar en esas entregas retrasadas, y no mande más hasta nuevo aviso y de aquellas que envié de sobres vea lo que hay que hacer, me quedo dos. En carta correo esto es lo que ocurre para que hay algunos inscriptores que dicen que el prospecto indicaba cuarenta entregas pues así queda v. m. enterado y mande a este quedo suyo. José Jisbert”⁵³.

Inclús a la correspondència privada del coronel Vidal Pujadas es conserven cartes personals d'un subscriptor adreçades a Josep Ortega i Espinós, en les quals es sol·licitava deixar de percebre la subscripció, convertint-se d'aquesta forma en una prova sobre la implicació del coronel Vidal Pujadas en la venda i distribució de l'esmentat llibre⁵⁴.

⁵³ AHCME. Fons coronel Vidal Pujadas. I-02-0003-2014. Sobre núm. XXXI (1859). Comandància del Cos de Mossos d'Esquadra. Carta del mosso d'esquadra José Jisbert a l'editor Luis Tasso (24 de desembre de 1859).

⁵⁴ AHCME. Fons coronel Vidal Pujadas. I-02-0003-2014. Sobre núm XXXII (1860). Comandància del Cos de Mossos d'Esquadra. Carta de Barnedes, veí de Vallmoll, a José Ortega i Espinós (30 de desembre de 1860).

Imatge 2: Fulletó informatiu sobre l'obra *Historia de les Esquadres de Catalunya*. AHCME. Fons coronel Vidal Pujadas.

Però totes aquestes maniobres emprades per la prefectura del Cos no aconseguiren diluir una realitat que s'arrossegava des del moment de la seva constitució: l'origen borbònic de la seva gènesis, així com una evolució fidel a la monarquia que l'oposaria directament contra les noves tendències ideològiques del segle XIX. Els factors que forjaren el primer segle i mig d'existència estaven arrelats a la pròpia naturalesa del mateix i deslliurar-se d'aquesta realitat no s'aconseguiria amb la publicació d'un obra literària que difongués uns falsos orígens, com a mitjà d'autoprotecció en front d'una realitat històrica que es caracteritzava per:

1. L'origen filipista dels mossos d'esquadra

D'entre tots els factors que amenaçaven el Cos seria precisament el seu origen el que esdevingué el més crític per la seva supervivència com a institució. Les noves ideologies polítiques no oblidaven els seus repressius orígens borbònics i els

posicionaments de rebuig proliferaven en la societat del moment. Així doncs, escrits com l'adreçat pel republicà federal Abdó Terrades i Poli⁵⁵, secretari de l'Associació Patriòtica de la Província de Barcelona i enemic declarat de les Esquadres de Catalunya, al president de la Diputació de Barcelona, on demanava la dissolució de les Esquadres mitjançant una clara exposició de les causes i els motius pels quals els sectors republicans, demòcrates i liberals exaltats es posicionaven en contra de les mateixes:

“La existencia de una fuerza armada en este Principado bajo el nombre de Escuadras de Valls es un anacronismo de la época, un recuerdo vivo y perene de las desgracias que afligieron a nuestros padres a principios del último siglo, de la pérdida de nuestros fueros, de la dominación de Felipe 5º y de las persecuciones que en nuestros días han alcanzado a todos los patriotas. Creada en virtud de una Real orden de 21 de abril de 1719 y reglamentada por otra del 6 de igual mes de 1817, con uniforme particular y bajo la dependencia del capitán general figura en el día en el estado militar de la nación, a consecuencia de otra Real orden de 23 de octubre de 1825; pero ni las consideraciones que excesivamente le fueron dispensadas, ni la protección y privilegios de que ha gozado este cuerpo, han podido hacer olvidar la época de su origen, el objeto verdadero de su creación, y la funesta celebridad adquirida como dócil instrumento de opresión a que recurrió la tiranía contando con seguro con una obediencia ciega, que más que subordinación y disciplina se ha calificado por algunos de abnegación de todo principio y fe política y de adhesión por otros al sistema de

⁵⁵ Abdó Terrades i Poli (Figueres, 1812 - Medina-Sidonia, 1856). Polític republicà català. Va ser un pioner del republicanisme federal. Elegit alcalde de Figueres els anys 1842 i 1854. Vinculat a la maçoneria participà del moviment carbonari que practicava un discurs democràtic i social radical dins la maçoneria. Va escriure diverses obres entre les que figuren la cançó “*La Campana*” (1842) que fou adoptada com a himne pel republicans catalans. També va publica la novel·la “*La Esplanada*” (1835) i una peça de teatre antimonàrquica titulada “*El rei Micomicó*” (1838).

terror que de hecho a lo menos contribuyeron a entronizar y sostener.

En vano se ha pretendido hallar un pretexto recomendado la utilidad y necesidad de la existencia de tales escuadras para el exterminio de bandidos y malhechores no ha podido olvidarse que los malhechores que Felipe 5º se propuso exterminar fueron los antiguos y dispersos restos de los bravos defensores de los fueros del país, los que habían visto perecer a sus compañeros al pie de los muros, de esta ciudad y dentro de la misma disputando palmo a palmo el terreno a los invasores; nuestros padres, nuestros abuelos, que lidiando bajo gloriosos nombres, pelearon con heroísmo para salvar las libertades catalanas, para que nuestros antiguos concellers no se viesen arrojados de sus sillas, y para que nuestras leyes y constituciones fuesen religiosamente observadas.

La familia de Veciana de Valls obtuvo en premio de servicios, que en nosotros sería mengua recordar la comandancia hereditaria del cuerpo de mozos, que muy reducido en un principio ha llegado a contar de más de 500 plazas, y como al comandante se le cuenta la antigüedad en sus ascensos, hemos visto al penúltimo obtener el grado de brigadier y teniente de rey en Tarragona; a su hijo con el grado de coronel, y a su nieto, cuando impúber todavía, agraciado con la plaza de cabo que equivale a la de oficial del ejército. El origen de tales grados y ascensos es vicioso y notoriamente injusto, y estos tan gravosos a la nación como ofensivos a la clase militar en general; y si se añade que el mantenimiento de estas escuadras grava considerablemente al principado de Cataluña, apenas podrá alegarse razón plausible para resistirse a su disolución decretada ya en la otra época constitucional y evitada tan solo por la restauración del despotismo en 1823.

También en 1837 nuestros celosos diputados en la sesión de 27 de enero, repitieron resueltos y denodados que los cuerpos de escuadras de Valls se resentía de la época del despotismo en que fue creado, y solo por hallarnos entonces en lo más encarnizado de la lucha con el pretendiente, se limitaron a pedir que se hiciera a lo menos por de pronto las reformas que la prudencia aconsejaba y que los tiempos exigían.

Inútil es recordar los buenos servicios que han en la última lucha; ¿acaso eran menos beneméritos los batallones de cuerpos francos que se acaban de disolver? ¿No derramaron estos su sangre en los combates al grito de patria y libertad? ¿No basta y sobra en el día para la persecución de toda clase de criminales una pequeña parte de nuestro aguerrido y valiente ejercito? ¿No bastan los esfuerzos reunidos de una numerosa milicia nacional? Aun cuando se estimara necesaria una fuerza de un determinado cuerpo para dedicarse exclusivamente a aquel objeto, siempre sería necesaria una organización nueva, hija de la época y conforme con las ideas y espíritu que animan al país: siempre sería preciso pagar a la opinión pública el tributo que tan justamente reclama; siempre sería necesario desapareciese un cuerpo que en cada uno de sus individuos nos recuerda los más aciagos tiempos; un cuerpo cuya sola vista no puede menos de afligir de continuo nuestros corazones y que debiera haber acabado ya con las circunstancias mismas a la sombra de las cuales había nacido, y con los tiranos de quienes recibiera un día decidido apoyo.

En esta atención los individuos de la asociación patriótica de la provincia de Barcelona se animan a esperar de la Excm. Diputación provincial, que hará cuanto esté dentro el círculo de sus atribuciones para que la Regencia del reino tenga a bien decretar la disolución del cuerpo conocido en Cataluña bajo el

nombre de escuadras de Valls, por exigirlo así el interés de esta provincia y por ser una institución incompatible con el sistema de gobierno que la nación ha proclamado en uso de su soberanía.

Barcelona 15 de febrero de 1841.- Excmo. Sr.- El presidente Antonio Maria Motaña.- el vocal secretario Abdon Terradas”⁵⁶.

2. La resistència al pagament de la contribució de les Esquadres

Els municipis es manifestaren molt reticents a l'hora de sufragar les despeses originades per les Esquadres al segle XIX. L'aparició en l'escena de la seguretat pública a Espanya de la Guàrdia Civil l'any 1844, el sosteniment de la qual era costejada per l'Estat, incrementà les peticions dels ajuntaments i diputacions de Catalunya perquè des de Madrid s'assumís el manteniment del Cos de Mossos d'Esquadra. Una petició a la qual tots els governs, d'un signe i de l'altre, s'hi van oposar.

Aquesta campanya s'inicià durant el Trienni Liberal (1820 – 1823) quan es va decretar la dissolució del cos l'any 1820. La proposta fou presentada pel diputat Juan de Valle⁵⁷ i va ser aprovada en la sessió de les Corts del 8 de novembre. Per primera vegada en la seva història el Cos de Mossos d'Esquadra va quedar dissolt oficialment, però no en la pràctica, ja que amb la finalització del règim liberal l'any 1823 i amb la reinstauració de l'absolutisme monàrquic, aquesta institució evità la seva dissolució.

Durant la Primera Guerra Carlina (1833 - 1840) alguns diputats catalans van demanar que l'Estat sufragués les despeses originades per les Esquadres. Així, en la sessió de les Corts Espanyoles celebrada el 27 de gener de 1837, els diputats Antonio Viadera, Joaquin Alcorisa, Torrens i Miralda, J. F. Domènech i Pedro Gil

⁵⁶ SÁNCHEZ AGUSTÍ, F., *Carlins i bandolers a Catalunya (1840 - 1850)*, Sallent, Editorial M. Assumpció Guàrdia, 1990, pp. 18 – 20; *El Constitucional*, 21 de febrer de 1841, pp. 2 – 3.

⁵⁷ Juan de Valle y Milans del Bosch. President de les Corts Espanyoles (1810 – 1813) i diputat l'any 1820. http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/Diputados/BusqForm?_piref73_1333155_73_1333154_1333154.next_page=/wc/fichaPresidente?idPresidente=117100&codHistorico=H

van demanar que els pobles de Catalunya deixessin de pagar la contribució pel sosteniment de les Esquadres.

Anys després aquesta qüestió continuava latent i sense solució. Per això, en la sessió del Senat del 13 de desembre de 1847, en plena Guerra dels Matiners (1846 – 1849), el senador català marquès del Valle de Ribas interpel·là al govern sobre el sosteniment de les Esquadres, manifestant que aquest impost no era legítim per no ajustar-se al prescrit a la Constitució. Alhora que rebutjava el creixement viscut a la institució que havia passat de ser poc més que una companyia per constituir-se en una força integrada per uns 600 efectius:

“Yo ruego al señor presidente se sirva mandar leer el artículo 76 de la Constitución (se lee dicho artículo). Los mozos de escuadra se mantienen en Cataluña, a pesar de este artículo, y aun en mucho mayor número que en su origen“.

La resposta al marquès del Valle de Ribas la pronuncià el president del Consell de Ministres, el general Ramón Maria Narváez, què va exposar que els mossos d'esquadra persistien perquè així ho volien les diputacions provincials:

“Dice el señor marques del Valle de Ribas que entre las disposiciones que se deben tomar para concluir la guerra civil, una es el cumplir con las leyes, y que si se cumple con las leyes no se deben sostener las compañías de escopeteros que existen en Cataluña.

En primer lugar, esas compañías no se sostienen por la voluntad del gobierno, sino por la de las diputaciones del país, que reconociendo los buenos servicios que prestan las han

querido conservar, de consiguiante el gobierno no ha impuesto contribución ninguna para este objeto”⁵⁸.

Al dia següent, en el seu torn de rèplica, el marquès va matisar la seva intervenció puntualitzant que no s’oposava a la existència de les Esquadres de Catalunya sinó al pagament de la contribució pel seu sosteniment:

*“Se lee el carta, y es aprobada después de manifestar los señores Marques del Valle de Rivas y Gispert que en la sesión de ayer, el primero que no había dicho más sino que no se oponía á que siguiera la fuerza armada de los mozos de escuadra, sino a que siguiera la contribución que para este objeto se exigía en aquel país (...)”*⁵⁹.

3. La visualització de les Esquadres com un element fonamental de la repressió política al Principat

Des de la creació del cos, tots els capitans generals de Catalunya, en major o menor grau, les havien fet servir com una eina de repressió política. La finalització del Trienni Liberal i les persecucions realitzades contra els sectors progressistes per part del capità general, Comte d’Espanya, van marcar l’inici d’un creixent malestar, i fins i tot odi, vers la institució que tingué diversos punts culminats: la bullanga de 1837, la repressió contra la *Jamancia* de 1843, l’afusellament d’una partida carlina a Vilana (Gironès) l’any 1851, la repressió del capità general Zapatero contra les sectors demòcrates - republicans o la repressió del sollevament de juliol de 1856, van ser els aspectes més rellevants d’una campanya de desprestigi contra les Esquadres que tornaren a visibilitzar-se com una eina de repressió política en mans dels capitans generals.

⁵⁸ *El Clamor Público*, 14 de desembre de 1847, p. 3; *Diario Constitucional de Palma de Mallorca*, 28 de desembre de 1847, p. 4.

⁵⁹ *El Popular*, 15 de desembre de 1847, p. 3; *El Católico*, 15 de desembre de 1847, p. 4.

Un exemple del debat polític que la qüestió originava es produí arran de l'afusellament d'una partida carlina a la localitat de Vilanna el dia 23 d'abril de 1851. Dos mesos després el diputat a Corts Figueres va expressar-se amb els següents termes sobre aquest tema fent una comparativa entre el comportament de la Guàrdia Civil i el mostrat pels Mossos d'Esquadra:

“Hasta ahora no ha oído el Congreso que en Cataluña hay además presos que sin juzgarles ningún tribunal se encarga de ejecutar la sentencia contra ellos la carabina de un mozo de escuadra: esta fuerza pública tiene un modo particular y exclusivamente suyo de asegurar los presos, pocos o ninguno de los que conducen de un punto a otro se les escapan ni hay necesidad de mantenerlos en las cárceles; todos, señores, intentan huir al ser conducidos, y todos tienen la desgracia de ser fusilados en el acto, porque es muy certero el tiro de un mozo de escuadra. Señores, cien hombres, según confesión de El Sol, periódico semi-oficial de Barcelona, han sido muertos por los mozos de escuadra en los últimos siete años. Es imposible que todos hayan intentado fugarse. ¿Cómo se concibe que en los demás puntos de España no se intenten estas fugas, y que solo tengan lugar en Cataluña? Señores, ahí no ocurren semejantes fugas; tiene la cosa otro nombre muy distinto en la conciencia y en la opinión pública (...) Se me dirá que estos hechos no corresponden al gobierno actual, pero sin embargo hay algunos de que es responsable. Hace poco en la provincia de Gerona confiados a la custodia de los mozos de escuadra, y ¡cosa inconcebible! estos eran seis, pues sin embargo, de una sola descarga mataron a los nueve hombres. Yo no sé si quiero saber a qué opinión pertenecían esos infelices, bastante saber que eran hombres sujetos a la acción de los tribunales, y no habrá voz bastante elevada para clamar suficientemente contra los perpetradores de semejantes asesinatos. Demasiado saben

los españoles como suceden estas cosas, demasiado lo saben los extranjeros y por eso dicen que África principia en los Pirineos (...) Que los mozos de escuadra o fuerza pública han tenido la desgracia de hacer víctimas a los presos que custodiaban, porque se han resistido o querido fugar. Pero no deja de ser suficientemente extraño que haya sucedido esto solo desde 1843. Antes se prendían ladrones, asesinos y toda clase de malhechores, y no había nada de esto, y aun ahora con la Guardia Civil tampoco sucede esto en la misma Cataluña. Siempre ha de suceder a otra fuerza. Doble el gobierno si quiere el número de guardias civiles; triplíquelo, estaré contento, pues esta fuerza se conduce con el mayor decoro, y rara vez, muy rara, se le escapan los presos. Esta es la fuerza verdaderamente popular en Cataluña. No sucede así con los mozos de escuadra. Nos ha dicho el señor ministro que los nueve que fueron muertos en la provincia de Gerona, resulta de un sumario que se ha instruido que se resistieron a la escolta. Señores, una de dos, o la escolta era suficiente o no lo era; si no lo era, la culpa es del gobierno que envía una escolta pequeña para custodiar gran número de presos, y si la escolta era suficiente, es imposible que a los primeros tiros quedaran muertos todos los presos, algunos debieron queda heridos, y en ese caso la humanidad aconsejaba que fueran conducidos al punto más inmediato para suministrarles los recursos necesarios. Pero no sucedió así, fueron muertos todos en el acto. Repito lo que he dicho antes, o la escolta era suficiente para custodiar los presos y entonces no debieron ocurrir estas desgracias, o no lo era y entonces no debieron ocurrir estas desgracias, o no lo era y ese caso la culpa está en quien los mando de esa manera”⁶⁰.

⁶⁰ *La Esperanza*, 22 de juliol de 1851, p. 2; *El Heraldo*, 22 de juliol de 1851, p. 2; *El Católico*, 22 de juliol de

Però, malgrat disposar de nombrosos detractors, les Esquadres gaudien d'importants suports, com ara el mostrat pel ministre de Governació que va defensar a les esquadres afirmant que durant el mandat del partit moderat el nombre de persones finades a mans dels mossos d'esquadra havia resultat insignificant però que, d'igual manera, es comprometia a castigar qualsevol mena d'excés de cel⁶¹.

En la sessió de les Corts Espanyoles de data 27 de novembre el general Prim va dir:

“Los hombres son arrebatados de sus familias para ser a las pocas horas degollados. Sí, degollados bajo el pretexto miserable de que habían querido huir, como si fuese posible que el preso pueda huir del mozo de la escuadra, una vez que le ha puesto su robusta mano encima y lo ha envuelto con su encerado cordel. Eso es asesinarlos. Y sepa el Congreso que no es uno, dos ni diez, sino que son 143 los asesinados”.

Davant d'aquesta cruenta afirmació el diputat català Josep Sol i Padrís va demanar la paraula per defensar la institució dels mossos d'esquadra però el diputat general Prim va continuar amb la seva exposició afirmant:

“Yo satisfaré al Sr. Sol y Padrís. No trato de inculpar a los mozos de escuadra; aquella es una tropa de suizos que obedece ciegamente a quien manda, sea tirio o troyano. Acuso a las autoridades, acuso los Gobiernos todos que han permitido, que han tolerado, que han mandado semejantes actos de sanguinario vandalismo. Creo que sin más que esto puede quedar satisfecho el señor Sol y Padrís”.

1851, p. 5.

⁶¹ *El Genio de la Libertad*, 1 d'agost de 1851, p. 1.

També el Sr. Balboa, diputat per Catalunya, va recolzar als Mossos d'Esquadra en aquella polèmica sessió:

“Los ayuntamientos y personas más importantes no me han pedido nada de levantar el estado excepcional ni dicho que no era conveniente; antes, por el contrario, han solicitado que se aumente la guardia civil, y se conserven los mozos de escuadra, y aun que si no era posible el que se pagase a estos por el Gobierno, ellos los seguirían pagando”⁶².

En conclusió, arribats aquest punt, i després de veure el desprestigi que tenia el Cos de les Esquadres en aquells moments entre els sectors més progressistes, podem comprendre millor els motius que mogueren al comandant Vidal Pujadas a intentar amagar l'origen borbònic del Cos de Mossos d'Esquadra (1719) i traslladant la seva constitució a l'època austriacista (1690). Progressivament començaren a aparèixer tota mena de publicacions, estudis i articles d'intoxicació històrica fonamentats en el llibre d'Ortega i Espinós els quals aconseguiren que la falsificada data de l'any 1690 no fos qüestionada, inclús dintre de la mateixa organització del cos, convertint a la *Història de les Esquadres de Catalunya* com una mena d' “història oficial” avalada per la mateixa institució.

Sí, a més, els mateixos Mossos d'Esquadra esdevenien distribuïdors materials de l'obra, qui podia qüestionar les dades que hi apareixien publicades? Unes afirmacions que, segons proclama el prospecte propagandístic, es fonamentaven en la consulta dels arxius de la Capitania General de Catalunya i del fons arxivístic de la família Veciana⁶³. L'aglutinació de tots aquests ítems provocà que ningú es plantegés el perquè del ball de dates.

⁶² GIMENEZ GUIETED, F., *Historia Militar y Política del general Don Juan Prim*, Barcelona, Imp. Luís Tasso, 1860, p. 358 i ss.; *La Esperanza*, 28 d'abril de 1851, p. 2.

⁶³ AHCME. Full de propaganda de la Historia de las Escuadras de Cataluña; AHCME. Fons Coronel José Antonio Vidal i Pujadas. Carpeta negra 1.

Taula 2: Relació d'obres literàries, estudis, informes i publicacions (1858 – 1920/1930) on consta la data de creació del Cos de Mossos d'Esquadra (elaboració pròpia)

Títol obra / document	Autor	Data publicació	Data creació - fundador segons l'obra
<i>Las instituciones de seguridad pública en España y sus dominios de Ultramar</i> ⁶⁴	Crispin Ximénez de Sandoval	1858	1719 - Veciana
<i>La Guardia Civil. Historia de esta institución y de todas las que se han conocido en España desde los tiempos más remotos hasta nuestros días</i> ⁶⁵	J. Sidró Surga – A. Quevedo Donis	1858	s. XVIII - Veciana
<i>L'Espagne en 1860</i> ⁶⁶	Jérôme - Léon Vidal	1860	1719
<i>Pronostich Catala ó Almanach Atmosferich, Civil, Religios, e Historich del Principat de Catalunya y del Regne de les Illes Balears per l'any de 1861</i> ⁶⁷	Lino Soler	1860	1719
<i>Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón</i> ⁶⁸	Victor Balaguer i Cirera	1860 - 63	1690 - Veciana
<i>Article premsa diari Allgemeine Zeitung München</i> ⁶⁹		17/01/1866	1719
<i>El ejército y la armada. Desde la antigüedad hasta 1862</i> ⁷⁰	Manuel Giménez González	1862	1690
<i>Diccionario Militar, Etimológico, Histórico, Tecnológico</i> ⁷¹	José Almirante	1869	21/04/1719
<i>Gaceta de Madrid - Reial Decret de 3 de maig de 1880: Restabliment del Cos de Mossos d'Esquadra a Barcelona</i> ⁷²		1880	29/04/1719
<i>Historia de la Villa de Valls</i> ⁷³	Francisco Puigjaner Gual	1881	1690 - Veciana

⁶⁴ XIMÉNEZ DE SANDOVAL, C., *Las Instituciones de seguridad pública en España y sus dominios de Ultramar*, Madrid, Ed. Imprenta y Estereotipia de M. de Ribadeneira, 1858, pp. 130 – 131.

⁶⁵ SIDRÓ SURGA, J. & QUEVEDO DONIS, A., *La Guardia Civil. Historia de esta institución y de todas las que se han conocido en España desde los tiempos más remotos hasta nuestros días*, Madrid, Ed. Imprenta y Litografía Militar del Atlas, 1858, pp. 421 - 422.

⁶⁶ LEÓN VIDAL, M. J., *L'Espagne en 1860. État politique, Administration, Législation, Institutions économiques, Statistique Générale de ce royaume*, París, Ed. Chez Ledoyen, Libraire au Palais- Royal, 1860, p. 189.

⁶⁷ SOLER, L., *Pronostich Catala ó Almanach Atmosferich, Civil, Religios, e Historich del Principat de Catalunya y del Regne de les Illes Balears per l'any de 1861*, Barcelona, Ed. Estampa de la Publicitat d'Antoni Flotats, 1860, p. 46.

⁶⁸ BALAGUER CIRERA, V., *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón*. Volum 5, Barcelona, Imprenta Librería de Salvador Manero, 1863, p. 279.

⁶⁹ *Allgemeine Zeitung München*, 17 de gener de 1866, p. 264.

⁷⁰ GIMÉNEZ GONZALEZ, M., *El Ejército y la Armada. Desde la Antigüedad hasta 1862*, Madrid, Ed. Almena, 2003, pp. 109 - 110. Edició facsímil de l'original de 1862.

⁷¹ ALMIRANTE, J., *Diccionario Militar, Etimológico, Histórico, Tecnológico*, Madrid, Ed. Imprenta y Litografía del Depósito de Guerra, 1869, p. 418.

⁷² AHCME. Caixa núm. 3 (1877 - 1959). Reial Decret referent al restabliment del Cos de Mossos d'Esquadra a instàncies del Ministeri de la Guerra (3 de maig de 1880). Publicat a la *Gaceta de Madrid* (4 de maig de 1880).

⁷³ PUIGJANER GUAL, F., *Historia de la Villa de Valls*, Valls, Ed. Francisco Pelliser, 1881, pp. 220 i ss.

<i>Anales de la Villa de Sabadell desde el año 987 hasta el de 1770. Su Autor Antonio Bosch y Cardellach Médico de dicha Villa y de Bráfim</i> ⁷⁴	Antonio Bosch Cardellach	1882	1719
<i>Los Guerrilleros de 1808</i> ⁷⁵	Enrique Rodríguez Solís	1895	21/04/1719
Article a la revista "Alrededor del Mundo" ⁷⁶		17/05/1911	29/04/1719
<i>Revista Técnica de la Guardia Civil</i> ⁷⁷		1918	29/04/1719
<i>Revista: El Noticiero Universal – Los Mozos de las Escuadras</i>		1920 - 30	1690 - Veciana

Durant els anys '20 del segle passat veu la llum l'obra de M. Folguera i Barboso titulada *Las Escuadras de Cataluña. Historia de esta célebre institución, intercalada con la vida de los bandidos más célebres exterminados por la misma*. Una obra que fou publicada com un col·leccionable dividit per fascicles que és presentà com una rèplica de l'obra d'Ortega i Espinós, i d'on extreugué que el fundador de les Esquadres fou Pere Anton Veciana l'any 1690⁷⁸.

El tinent coronel Juan Oller i Piñol⁷⁹, cap de les Esquadres de Barcelona, denominació oficial de la institució en aquella època, va publicar l'any 1925 un

⁷⁴ BOSCH CARDENACH, A., *Anales de la Villa de Sabadell desde el año 987 hasta el de 1770. Su Autor Antonio Bosch y Cardellach Médico de dicha Villa y de Bráfim*, Sabadell, Fundació Bosch i Cardellach, 1882, p. 175.

⁷⁵ RODRIGUEZ – SOLIS, E., *Los Guerrilleros de 1808. Historia popular de la Guerra de Independencia*. Volum I, Barcelona, Imprenta La Enciclopedia Democrática, 1895, p. 134.

⁷⁶ *Alrededor del Mundo*, 17 de maig de 1911, p. 399.

⁷⁷ *Revista Técnica de la Guardia Civil*, 12/1918, n° 106, p. 23.

⁷⁸ FOLGUERA BARBOSO, M., *Las Escuadras de Cataluña. Historia de esta célebre institución, intercalada con la vida de los bandidos más célebres exterminados por la misma*, Barcelona, Ediciones Populares, 1920 (?), p. 4.

⁷⁹ Tinent Coronel d'Infanteria Juan Oller i Piñol, cap del Cos de Mossos d'Esquadra. Va néixer el desembre de 1872. Als 18 anys va acabar els estudis de batxillerat. Va ingressar en el regiment d'infanteria de La Albuera, que es trobava en aquells anys destacat a Tarragona. Va aprovar l'ingrés en la *Academia General Militar* l'any 1892. Finalitzar la Acadèmia amb el grau de segon tinent i en febrer de 1895 va ser destinat a Cuba on va estar al comandament d'un grup guerriller de cavalleria participant en diversos fets d'armes on es va distingir. Ascendit a capità en 1907 ja va despertar l'admiraçió dels seus superiors, en concret del llavors general Arsenio Linares, capità general de Catalunya, el qual en una revista efectuada a la seva companyia destinada en Girona va fer la següent nota: "*Este capitán merece especial mención y recomendación. Sus condiciones de ilustración y cultura son extraordinarias. La lectura de su hoja de servicios dice más que cualquier elogio que yo hiciera de él. Sobresale también por su modestia*". En la *Escuela Superior de Guerra* va cursar els estudis d'ingrés en el cos d'Estat Major i finalitzats aquests va tornar a l'arma d'infanteria com a diplomad d'Estat Major. Va escriure diverses obres professionals. També parlava i escrivia diversos idiomes: francès, anglès, italià i alemany. Quan el general Martínez Anido va ser nomenat cap del govern militar de Barcelona el va nomenar ajudant de camp. Entre d'altres condecoracions estava en possessió de dues creus al Mèrit Militar amb distintiu vermell, Creu de la Ordre de Sant Hermenegildo, Medalla d'Alfons XIII i diverses

llibre titulat *Resumen Histórico de las Escuadras de Cataluña*, on en el seu capítol dedicat a la creació del cos recollia la falsa tesi de la fundació de las Esquadres: “creades per Pere Anton Veciana en data 1690”⁸⁰.

A l'obra orteguiana li va seguir un nou treball anònim on l'objectiu pretès consistia en estudiar la gènesi de les Esquadres. Aquesta obra fou presentada als Jocs Florals celebrats a Valls l'any 1921, durant les Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela, i de la que ha arribat als nostres dies un resum publicat l'any 1924 a *La Crònica de Valls*⁸¹. Segons aquest extracte, les esquadres es van fundar el 1719 per autorització de Felip V (ordre reial de 21 d'abril).

Entre els anys 1928 i 1930, Francesc Alentorn Ballester, corresponsal de *La Publicitat* a Valls, va publicar cinc articles on desmitificava la figura de Pere Anton Veciana⁸². Aquests articles van patir les rèpliques airades de Ramon Maria Veciana Prats⁸³, descendent directe de la dinastia que, juntament amb la hipotètica supressió del cos, van alimentar la controvèrsia.

També l'any 1930 va aparèixer en escena el periodista, polític i escriptor Indaleci Castells Oller, amb l'article més destacat i voluminós de tots els publicats fins aquell moment: “*Las Escuadras del baile de Valls*”⁸⁴. Segons ell, si bé el seu naixement es remuntava a 1719, considerava que la fundació definitiva com a organisme estable havia tingut lloc el 1721, argumentant que fou a partir d'aleshores quan van tenir continuïtat permanent i per què fins a l'estiu d'aquell any no havia estat nomenat batlle Pere Anton Veciana.

mencions honorífiques per les accions militars a Cuba. El 9 de novembre de 1920 va ser nomenat cap del Cos de Mossos d'Esquadra.

⁸⁰ OLLER PINYOL, J., *Resumen Histórico de las Escuadras de Cataluña*. Barcelona, Ed. Imprenta de Eugenio Subirana, 1925, pp. 9 - 19.

⁸¹ Dividit en tres articles, també anònims. El primer, *Feina bona pel temps d'ara*, publicat el 18 d'octubre de 1924. El segon i el tercer, *De les Esquadres*, es van publicar el 31 d'octubre i el 8 de novembre de 1924.

⁸² *Història o novel·la?* (16 de juny de 1928 a *Acció Comarcal*, amb el pseudònim F. de Vilaclosa); *Per la veritat històrica i Hipertròfia de la fantasia* (31 d'agost de 1929 a *La Crònica de Valls*); *Cap a la fi d'una mentida històrica* (8 d'abril de 1930 a *La Publicitat*); *L'origen dels Mossos d'Esquadra, contribució a la història*, dividit en dos articles (14 de maig i 12 de juny de 1930 a *La Publicitat*).

⁸³ *En pro de la veritat i repel·lint una ofensa*, tant a *La Publicitat* (*El fundador dels Mossos d'Esquadra: una rèplica del senyor Veciana*, 10 de maig de 1930) com a *La Crònica de Valls* (*Els mossos del batlle de Valls*, 17 de maig de 1930) i el 4 de juny de 1930 va publicar la segona part de l'article a *La Publicitat*.

⁸⁴ Publicat l'any 1930 a *La Crònica de Valls* (núm. 1296, 1301, 1302, 1304, 1306, 1307, 1308, 1310 i 1317) i, al mateix any, a *La Publicitat* — traduït al català per Pere Mialet — (núm. 17573, 17575, 17577, 17579, 17581, 17582, 17583, 17585 i 17600).

Durant la Segona República el Cos de Mossos d'Esquadra, denominat en aquells moments Esquadres de Catalunya, va assumir com a pròpia la història orteguiana on s'enaltia la figura de Pere Anton Veciana com a fundador de la institució. Així, per exemple, en el *Temari per els exàmens a encarregat de lloc de les Esquadres de Catalunya*, constaven les següents preguntes i respostes en la secció denominada "Nocions d'història del Cos":

“60.- Qui fou el fundador de les Esquadres?.- En Pere Antón de Veciana i Rabassa, fill, propietari i alcalde de la vila de Valls.

61.- Quins mòbils l'hi induïren a la seva creació?.- L'extinció dels nuclis de bandolers que assolien les comarques catalanes, fent-se aquestes colles des de el anomenat Corpus de Sang (any 1640, 7 de juny) i progressant en nombre al acabar el setge de Barcelona l'any 1714, durant el qual es dedicaren al pillatge barrejats entremig dels honrats barcelonins que defensaven llurs llibertats contra el despotisme del rei Felip IV i del rancorós Conde duc d'Olivars.

62.- En quina data?.- L'any 1690.

63.- Quants homes el formaven?.- Qui els pagava?.- Al començar 8 mossos de casa seva però aviat en foren 25. Al any 1711 ja eren 50. Els pagava ell de la seva butxaca, fins al cap de poc temps que ho foren per els pobles comarcals.

64.- Com s'anomenaven?.- Mosso de casa Veciana o del Alcalde de Valls.

FETS REMARCABLES

L'any 1719 es declara una verdadera guerra civil, aixecant-se nombroses partides armades, ajuntant-se totes per a poder-se desfer de Veciana i els seus homes, el cap de quest diguem-ne exèrcit, era un tal Carraslet, fill de Capsanes (Tarragona). Al

26 de maig de 1719 Carrasplet entrà a Falset i el 26 de juliol ho feu a Reus, fent lo mateix a Igualada, Tàrrega i Piera, fent tota mena de atropellaments.

Al 5 de desembre del any 1719 es presenta a les portes de Valls al davant de 500 homes a peu i 100 a cavall. A Valls es munta de seguida un sometent de 300 homes que junt amb els 50 mossos derrotaren a Carrasplet que fou mort per el mateix Comandant Veciana, el que a la vegada fou ferit junt amb altres 8 mossos entre morts i ferits, deixant els bandits moltes mes baixes. No havent-los servit de res el posar davant d'ells a pobres indefensos trobats al camp i fer-los servir d'escut.

Des de llavors i per R. O. de 21 d'abril del any 1719 varen treure's de damunt de la casa Veciana el gasto de pagar als mossos anant dites dietes a càrrec de pobles i autoritats que es gaudien de dita força, passant a la vegada a anomenar-se Fusellers de Muntanya, amb el caràcter de tropes de la casa Borbó, nomenant cap d'una de elles a D. Pere A. de Veciana (...)'⁸⁵.

Dissolt després de la Guerra Civil Espanyola (1936 - 1939) el Cos de Mossos d'Esquadra es va tornar a restablir mitjançant el Decret del 21 de juny de 1950, com una secció de l'Exèrcit de Terra depenent de la Diputació de Barcelona. El règim franquista va assumir la línia establerta per Ortega i Espinós permetent la publicació de diferents articles durant els anys posteriors a la seva reinstauració on la figura mítica de Pere Anton Veciana, comerciant amb una gran estima per l'ordre públic i que, voluntàriament, va assumir la creació d'un grup armat amb la finalitat de lluitar contra el bandolerisme juntament amb la data de 1690 que

⁸⁵ AHCME. Fons Esquadres de Catalunya (1931 - 1939): *Temari per els exàmens a encarregat de lloc*, p. 8 i 9. Cessió temporal de J. Carles Soldevila, familiar del mosso de 1ª Josep Soldevila i Serra (Esquadres de Catalunya, 1931 - 1939).

trencava qualsevol vincle amb la monarquia borbònica, el feien fàcilment assimilable a la ideologia franquista del moment.

A l'agost de 1952, el cap de la *Sección de Mozos de Escuadra*, capità d'infanteria Agustín García-Díe Miralles de Imperial, va escriure un article titulat "*Los Mozos de las Escuadras*" a la revista *Pensamiento y Acción*, que depenia de l'apostolat castrense de la IV Regió Militar (Catalunya). En aquest article el cap del cos feia un petit recorregut per la seva història, recollint la idea orteguiana de la creació de les Esquadres per Pere Anton Veciana, convertint-se així en la "història oficial" de la institució durant el règim franquista:

"Las fechorías del bandidaje sembraron el terror en todas las comarcas de Cataluña, y ello hizo pensar en la urgencia y necesidad de instituir y organizar una fuerza armada compuesta de hombres valientes capaces de combatir con tan formidables enemigos.

La idea llevóse a la práctica con la urgencia que las circunstancias requerían, tomándose por base el núcleo armado que en 1690 había instituido y mantenido a sus expensas el rico propietario y Alcalde de Valls, don Pedro Antonio Veciana.

Formaban aquel núcleo veinticinco jóvenes elegidos los más valientes y honrados de Valls y pueblos comarcanos. Se les dio el nombre de casa Veciana y su objeto no era otro que la persecución y aniquilamiento de los innumerables malhechores que asolaban con toda clase de crímenes y horrores la provincia de Tarragona, extendiendo sus correrías al resto de Cataluña.

Al frente de los Mozos de Casa Veciana iba siempre su valiente fundador. Bien pronto la nueva fuerza armada logro poner a raya a los bandidos, no sin antes haber sostenido con ellos verdaderas batallas.

Lo cierto es que la persecución constante que contra el bandidaje llevaron a efecto los Mozos de Casa Veciana, devolvió la tranquilidad a los pueblos y masías, cuyos moradores, poseídos de verdadero miedo, no se atrevían a salir de sus casas.

En 1705, don Pedro Antonio Veciana, que conquistó bien pronto gran celebridad por sus hechos que corrían de boca en boca, aumento su aguerrida tropa hasta cuarenta hombres, y pocos años después en 1711, volvió a aumentarla hasta el número de cincuenta, corriendo todos los gastos de equipo y manutención, des de un principio, a costas de los propios intereses de aquel benemérito patricio, los cuales sufrieron, con tal motivo, gran quebranto.

Tal genero de sacrificio, superior a sus fuerzas económicas, fue causa de la espontanea cooperación que ofrecieron a Veciana todos los pueblos del distrito de Valls y muy particularmente este último, con objeto de subvenir a los gastos que originaba la valerosa hueste, cuyos servicios eran cada vez más indispensables.

Después del sitio y rendición de Barcelona en 1714, el crecido número de gentes de conducta sospechosa, verdaderos bandidos y aventureros que se introdujeron en la ciudad con el pretexto de ayudar a sus moradores en la defensa de la misma, obedeciendo órdenes de sus capitanes abandonaron Barcelona y puestos de acuerdo con sus compañeros en el campo de Tarragona comenzaron de nuevo sus criminales aventuras y con mayor audacia que antes.

Efectivamente, habíase puesto tal la situación que la seguridad en los caminos y casas de campo había desaparecido por completo y hasta en las mismas ciudades no se atrevían sus

habitantes a salir más allá de los muros de las mismas, temerosos de ser robados, sorprendidos o asesinados por el considerable número de forajidos y ladrones que de continuo les acechaban.

Tan excepcional estado de cosas dio motivo a que por las autoridades superiores del Principado y por el mismo Rey inclusive, se adoptaran serias determinaciones.

Fruto de ellas fue la R.O. de 21 de abril de 1719 por la que Felipe V crea las Compañías de Fusileros destinados exclusivamente a la persecución y completo exterminio de los bandoleros que aterraban la provincia de Tarragona y muchas otras comarcas del resto del principado.

Las referidas compañías se organizaban sobre la base de la fuerza armada creada por Veciana y así consta que se previno, designando a este para el mando de una de ellas.

Más tarde fue nombrado Veciana Comandante de toda la fuerza y en 8 de junio de 1723 quedo dispuesto y aprobado por el Monarca que el “título y ejercicio de dicha fuerza quedase radicado y vinculada en la Casa de Veciana”.

A los citados fusileros se les dio primero el nombre de “Fusileros de montaña”; pero poco duró tal designación, pues nadie se acostumbraba a ella y si a la antigua de “Escuadras de Valls o Mozos del Bayle de Valls o de Casa de Veciana”, en realidad los fusileros no fueron otra cosa que aumento de las Escuadras”.

Tau1a 3: Relació d'obres literàries, estudis, informes i publicacions (1951 - 1969) on consta la data de creació del Cos de Mossos d'Esquadra (elaboració pròpia)

Títol obra / document	Autor	Data publicació	Data creació - fundador segons l'obra
Article: <i>Los Mozos fueron creados en 1690</i> – Diari: <i>La Prensa</i> ⁸⁶		05/12/1951	1690 - Veciana
Article: <i>Los Mozos de las Escuadras</i> – Diari: <i>Pensamiento y Acción</i> ⁸⁷	Agustín García-Díe Miralles de Imperial	08/1952	1690 - Veciana
Article: <i>Pedro Antonio Veciana</i> – Revista “ <i>El Aventurero</i> ” ⁸⁸		1953	Mitjans XVII - Veciana
Article: <i>Los Mozos de Escuadra de Cataluña (Resumen breve de su origen, historia y situación actual)</i> – Revista: <i>Guardia Civil</i> ⁸⁹	Juan Antonio Nuñez García	01/1955	1690 - Veciana
Article: <i>Los Mozos de Escuadra</i> – Diari: <i>Manresa</i> ⁹⁰	Esteban Santamans Vila	03/1955	1690 - Veciana
Revista: <i>Destino</i> ⁹¹		05/1955	1690
Article: <i>Homenaje al fundador de los Mozos de Escuadra</i> – Diari: <i>La Vanguardia</i> ⁹²		29/05/1958	1690 - Veciana
Article: <i>Los Mozos de Escuadra. 250 aniversario</i> – Revista: <i>Sábado Gráfico</i> ⁹³		11/10/1969	1719 - Veciana

L'any 1959 Núria Sales Folch va reprendre la polèmica amb la seva tesi de final de llicenciatura, *La polémica sobre Pedro Antonio Veciana y el origen de las Escuadras del Baile de Valls*, publicada anys després sota el títol de *Història dels Mossos d'Esquadra. La dinastia Veciana i la policia catalana del segle XVIII*⁹⁴. A la seva obra Sales realitza per primera vegada un treball acurat sobre la gènesi dels Mossos d'Esquadra, rebatent les dades proporcionades per Josep Ortega en referència a l'origen de les Esquadres des d'una perspectiva científica i documental.

⁸⁶ AHCME. Caixa núm. 3 (1877 - 1959); *La Prensa*, 5 de desembre de 1951, p. 6.

⁸⁷ AHCME. Caixa núm. 3 (1877 - 1959); GARCÍA-DÍE MIRALLES DEL IMPERIAL, A. “Los Mozos de las Escuadras”, *Pensamiento y Acción*, Apostolado Castrense de la IV Región Militar, nº 23, Barcelona, agost de 1952, pp. 11 - 12.

⁸⁸ AHCME. Caixa núm. 3 (1877 - 1959); *El Aventurero*, novembre de 1953, p. 16.

⁸⁹ AHCME. Caixa núm. 3 (1877 - 1959); NUÑEZ GARCÍA, J. A., “Los Mozos de Escuadra de Cataluña (Resumen breve de su origen, historia y situación actual)”, *Guardia Civil*, nº 129, Madrid, gener de 1955, pp. 62 - 66.

⁹⁰ AHCME. Caixa núm. 3 (1877-1959); *Manresa*, 24 de març de 1955, p. 25.

⁹¹ AHCME. Caixa núm. 3 (1877-1959); *Destino*, 7 de maig de 1955, p. 30.

⁹² *La Vanguardia*, 29 de maig de 1958, *Homenaje al fundador de los Mozos de Escuadra*, p. 25.

⁹³ *Sábado Gráfico*, 11 d'octubre de 1969, 680, *Los Mozos de Escuadra. 250 aniversario*, pp. 28 - 29.

⁹⁴ SALES FOLCH, N., *Història dels mossos d'esquadra. La dinastia Veciana i la policia catalana al segle XVIII*, Barcelona, Ed. Aedos, 1962.

Però, aquest treball, tot i ser fins a la data de la seva publicació el més curós i detallat realitzat fins aquell moment, centra pràcticament la seva total atenció sobre la figura dels diferents membres de la dinastia Veciana i la seva tasca al capdavant d'aquesta força pública, sense analitzar el seu funcionament intern, ni d'altres aspectes propis de la tasca policial – militar desenvolupada per les mateixes. Destaca però, dins la seva obra, l'anàlisi de l'expansió i repercussió dels Mossos d'Esquadra en la creació d'altres institucions armades arreu del territori espanyol, sota l'assessorament i les directrius directes del propis comandants del cos: *Fusileros de Aragón, Minyons de València, Escopeteros Voluntarios de Andalucía, Guardabosques reales d'Extremadura i Castella o Miñones del País Basc*.

Sales no especifica una data fundacional de les Esquadres a la seva obra limitant-se a desmentir la data de 1690 i mantenint el seu silenci fins l'any 1981 quan adopta la data fundacional de 1721, data que la pròpia autora defineix com a una “fita còmoda”⁹⁵.

Haurem d'esperar fins a la tesi doctoral duta a terme per Ramón Massaguer Mir sota el títol *Origen y relieve histórico de las Escuadras de Cataluña*⁹⁶ per trobar la primera referència documental fidedigna de la fundació efectiva i real d'aquest cos policial, la Reial Ordre del capità general de Catalunya del 21 d'abril de 1719.

Al desembre de 1961 en Ramón Massaguer i Mir va defensar la seva tesi doctoral que portava per títol: *Origen y relieve histórico de las Escuadras de Cataluña*, obtenint la qualificació de “*Cum Laude*”. En aquest treball l'autor fa un estudi en profunditat del fons procedent de la família Veciana i dels fons de la Corona d'Aragó, examinant la documentació existent, així com les obres històriques i articles publicats sobre aquesta qüestió fins aquell moment. En primer lloc va desmuntar totalment la tesi sostinguda per Ortega i Espinós, alhora que va

⁹⁵ SALES FOLCH, N. et al., *Els Mossos d'Esquadra*, Barcelona, L'Avenç, 1981, p. 20; ANGUERA NOLLA, P. et al., *Mossos d'Esquadra. Historia i present*, Departament d'Interior - Generalitat de Catalunya, Barcelona, L'Avenç, 2006, p. 38.

⁹⁶ MASSAGUER MIR, R., *Origen y relieve histórico de las Escuadras de Cataluña*, Tesi doctoral inèdita, Facultad de Ciencias Políticas y Económicas, Universidad Complutense de Madrid, Madrid, 1961.

procedir a datar perfectament la creació del Cos de Mossos d'Esquadra com institució armada de caràcter policial en la Reial Ordre de data 21 d'abril de 1719:

“Es desde esta época pues, 21 de abril de 1719, que empieza la verdadera historia de los mozos de Escuadra, consiguiendo la confianza paulatina de las personas honradas, de los pueblos y de las autoridades (...), pero los servicios al país como organización, como institución, nacieron en 1719, en 21 de abril, por R.O. de la misma fecha”⁹⁷.

Pensament que recull en les conclusions de la seva tesi doctoral:

“Hemos probado a continuación, de fijar en el tiempo el nacimiento de las ESCUADRAS. La errónea posición sostenida por José Ortega y Espinós, en su obra “Historia de las Escuadras de Cataluña”, recogida con harta frecuencia por los historiógrafos posteriores, con algunas excepciones que hemos señalado y cuya discrepancia atizó, por así decirlo, la ciudad de Valls, que pasa por ser la ciudad natal de Pedro Antonio Veciana, el fundador de los Mozos de Escuadras, y en que tenemos residencia actualmente, encuentra en el trabajo argumentación documental en contra para inclinar la fecha de constitución o nacimiento de las ESCUADRAS en su exacto sentido y situarla en 21 de abril de 1719”⁹⁸.

L'any 1962 es va publicar l'obra de la historiadora Núria Sales i Folch titulada, *Història dels Mossos d'Esquadra. La dinastia Veciana i la policia catalana al segle XVIII*⁹⁹. L'autora realitza un detallat estudi dels comandants de la dinastia Veciana, des de 1723 fins al 1835, on descarta que en Pere Anton Veciana fos el

⁹⁷ MASSAGUER MIR, R., op. cit., pp. 55 - 56.

⁹⁸ *Ibid.*, p. 132.

⁹⁹ SALES FOLCH, N., op. cit., *Història dels mossos d'esquadra. La dinastia Veciana...*

fundador d'aquesta institució. Respecte a l'origen de les Esquadres l'autora no es defineix clarament: per una banda afirma que la creació de les Esquadres esdevingué l'any 1719 però, per l'altre, es decanta de forma ambigua respecte a l'any 1721. Per Sales aquesta segona data, moment en que són reformades les Esquadres per part de la Reial Audiència, és quan aquestes prenen caràcter estable. Hem de puntualitzar que en cap dels estudis realitzats per l'autora mai va citar el reglament del 8 de juny de 1719. Davant el desconeixement d'aquest reglament és perfectament comprensible que l'autora prengué la data de 1721 com una fita còmoda per poder ubicar l'origen de les Esquadres¹⁰⁰.

L'esmentat reglament veurà per primera vegada la llum de mans de l'historiador Pierre Vilar que el va fer constar, com una nota a peu de pàgina de la seva magnífica obra *Catalunya dins l'Espanya Moderna*. L'autor atribuirà erròniament a la persona de Pere Anton Veciana el mèrit de la creació de les Esquadres com a fruit d'una iniciativa personal:

“L'altre perill - el del bandidatge interior - tan sovint aliat, en el passat, per les rancúnies polítiques i les exaccions fiscals, podia també renéixer, com efectivament ho féu. No és res d'excepcional, sens dubte, perquè el bandidatge romandrà un fenomen freqüent en l'Europa del segle XVIII. Però deixarà d'esser característic del Principat. Veurem que la tranquil·litat dels camins, la seguretat dels transports, propers i llunyans, seran uns dels trets bastant segurs del redreçament material català, fins a les agitacions de la guerra de la Independència. ¿Quan s'ha establert aquesta tranquil·litat? No pas, certament, el 1714, malgrat la prohibició de tot armament privat. El 1717 i 1718, el 1720 i 1721, els facinerosos, les partides formades a la mes petita esperança de veure reanimar-se la guerra, tornen a esdevenir un tema familiar en els informes administratius. Com

¹⁰⁰ ANGUERA NOLLA, P. et al., *Mossos d'Esquadra. Historia i present*, Departament d'Interior - Generalitat de Catalunya, Barcelona, L'Avenç, 2006, pp. 26 - 77.

*un segle abans, els militars arriben fins i tot a proposar, purament i simplement, la destrucció de les masies! Finalment, sota iniciativa de Pere Anton Veciana, el batlle de Valls, s'organitza la policia local dels "mossos d'esquadra", que ha sobreviscut fins als nostres dies"*¹⁰¹.

Taula 4: Relació d'obres literàries, estudis, informes i publicacions (1965 - 1988) on consta la data de creació del Cos de Mossos d'Esquadra (elaboració pròpia)

Títol obra / document	Autor	Data publicació	Data creació - fundador segons l'obra
<i>Article: Los mozos de escuadra, primera fuerza de orden público fundada en España – Diari: Levante</i> ¹⁰²	Salvador Corberó	12/1965	1719 - Veciana
<i>El catalán, un bandolerismo español</i> ¹⁰³	Victòria Sau i Sánchez	1973	1713 - 1718
<i>Historia de la Guardia Civil</i> ¹⁰⁴	Francisco Aguado Sánchez	1983	1690 - Veciana
<i>Secció "cartes dels lectors": Discussió entre l'ex-mosso d'esquadra Pau Ruestes i Mòdol i el Sr. J. Almenara</i> ¹⁰⁵	Pau Ruestes i Mòdol	1983	1690 - Veciana
<i>La transición del siglo XVII al XVIII. Entre la decadencia y la reconstrucción</i> ¹⁰⁶	Pedro Molas Ribalta	1983	1719 - 1720
<i>Historia de las Fuerzas Armadas</i> ¹⁰⁷	F. Cano Velasco et altri.	1984	1719 – Capità General Catalunya
<i>El Ejército en Cataluña durante el reinado de Carlos III</i> ¹⁰⁸	Felipe de Vicente Algueró	1988	1719 – 1720 / Veciana

¹⁰¹ VILAR, P., *Catalunya dins l'Espanya Moderna*. Volum II, Barcelona, Ed. Edicions 62, 1987, p. 452.

¹⁰² AHCME. Caixa núm. 3 (1877 - 1959); *Levante*, 29 de desembre de 1955, p. 10.

¹⁰³ SAU SÁNCHEZ, V., *El catalán, un bandolerismo español*, Barcelona, Ed. Aura, 1973, pp. 241 i 245.

¹⁰⁴ AGUADO SÁNCHEZ, F., *Historia de la Guardia Civil*. Volum 1, Madrid, Ed. Ediciones Históricas, S. A., 1983, p. 137.

¹⁰⁵ *La Vanguardia*, 19 de maig de 1983, Secció de cartes dels lectors, *En pro de los mozos de escuadra*, p. 5; *La Vanguardia*, 2 de juliol de 1983, Secció de cartes dels lectors, *Precisiones sobre los mozos de escuadra*, p. 5.

¹⁰⁶ MOLAS RIBALTA, P., *La transición del siglo XVII al XVIII: entre la decadencia y la reconstrucción*, Barcelona, Ed. Espasa – Calpe, 1993, p. 36.

¹⁰⁷ CANO VELASCO, F. et altri., *Historia de las Fuerzas Armadas*. Volum IV, Zaragoza – Barcelona, Ed. Palafox i Editorial Planeta, 1984, p. 16.

¹⁰⁸ DE VICENTE ALGUERÓ, F. J., "El ejército en Cataluña durante el reinado de Carlos III". *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 8, Barcelona, 1988, p. 121.

L'any 1983 es publicà una obra que centrà el seu focus d'atenció en els Mossos d'Esquadra durant el segle XVIII i que portava per títol: *Les esquadres de Catalunya a finals del segle XVIII: de la prosperitat a la decadència*¹⁰⁹. Aquest treball d'Anna Borrueu Llovera fou reconegut amb el Premi d'Investigació del Consell Comarcal de l'Alt Camp de l'any 1993, on s'analitzava l'evolució viscuda pel cos fins a les darreries del segle XVIII. L'autora analitza la família Veciana i la transformació d'aquesta institució sota la comandància dels diferents membres d'aquesta nissaga. Per a l'elaboració d'aquest estudi, basa la seva metodologia en l'anàlisi de dos-cents seixanta-cinc documents del comandant Felip Veciana i Doset que plasmen el període comprès entre 1792 i 1796. Un treball realitzat amb la documentació existent a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC), a l'Archivo Histórico Militar de Madrid (AHMM), a l'Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA) i a l'arxiu particular del senyor P. González. Destaca el seu apèndix documental amb mig centenar dels documents més destacats i rellevants d'aquest estudi. L'obra estableix la data de 1719 com l'origen del Cos de Mossos d'Esquadra, alhora que allunya a la nissaga Veciana de la fundació d'aquesta institució, en concret el paper desenvolupat per Pere Anton Veciana:

“L'any 1719, moment en què es va decidir formar les Esquadres, les tasques realitzades fins aquell moment al servei del Borbó li serviren per entrar a formar part d'elles. No va esser fins a l'any 1721 que Castelrodrigo el va nomenar caporal d'una esquadra de dotze homes i dos segons caporals amb l'única finalitat de perseguir “facinerosos”. L'any següent el troben al capdavant de les Esquadres”¹¹⁰.

L'any 1998 la mateixa autora publicarà un segon llibre titulat, *Els Mossos d'Esquadra. Aportació documental a la seva història (1741 – 1821)*¹¹¹, on

¹⁰⁹ BORRUEU LLOVERA, A., *Les Esquadres de Catalunya a finals del segle XVIII*, Valls, Ed. Consell Comarcal de l'Alt Camp, 1993.

¹¹⁰ BORRUEU LLOVERA, A., op. cit., *Les Esquadres de Catalunya a finals...*, p. 29.

¹¹¹ BORRUEU LLOVERA, A., *Els Mossos d'Esquadra. Aportació documental a la seva història (1741 – 1821)*, Valls, Estudis Vallencs, 1998.

mantindrà la tesi del naixement de les Esquadres l'any 1719. En les dues obres citades es realitza un estudi exhaustiu de la documentació vinculada a la família Veciana conservada a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC) i a l'arxiu particular que sobre la família Veciana que conserva el Sr. Paül González Castells¹¹². Una breu introducció de 27 fulls que donen pas a un important annex documental que recull un total de 977 documents, ordenats cronològicament, procedents de l'arxiu particular citat, on destaquen les cartes que el comandant de les Esquadres rebia dels seus caporals, d'algun amic i familiar i també de la Reial Audiència i autoritats locals. S'inclouen algunes missives escrites pels Veciana i documents de caire oficial.

Però possiblement l'obra més aclaridora sobre l'origen dels mossos d'esquadra fou la realitzada per l'historiador Joan Papell i Tardiu, antic director de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp, el qual després de fer un exhaustiu estudi de la documentació procedent del fons arxivístic de la família Veciana va datar la creació del Cos de Mossos d'Esquadra a la seva obra titulada, *L'origen dels Mossos d'Esquadra (Guerra de Successió i Postguerra a Valls: Pere Anton Veciana)*. Aquest autor situa la data de creació d'aquesta institució arran de la Reial Ordre de data 21 d'abril de 1719. També fa esment de la data del 8 de juny de 1719, data de la Reial Ordre que aprova les regles de les Esquadres de Paisans Armats, com la data de desplegament del mateix a tot Catalunya. A la seva obra desmenteix categòricament el paper de Pere Anton Veciana com a fundador de les Esquadres de Paisans Armats¹¹³.

L'any 2001 els historiadors Josep Juan Vidal i Enrique Martínez Ruiz van realitzar un estudi històric versat sobre la política borbònica titulat, *Política interior y exterior de los Borbones*. En aquesta obra els autors, tot i no aportar cap document acreditatiu de la data fundacional, continuen defensant la tesi orteguiana de la creació dels Mossos d'Esquadra com una iniciativa pròpia d'en Pere Anton Veciana però, a diferència de la resta d'autors, en aquesta ocasió la fundació l'estableix indocumentadament l'any 1713:

¹¹² *Ibid.*

¹¹³ PAPELL TARDIU, J., op. cit.

“Al mismo tiempo la conservación del orden público aconsejó a los vencedores dictar una rigurosa prohibición de llevar armas a la población. Una de las instituciones surgidas al calor de la nueva situación en Cataluña fue la de los Mossos d’Esquadra, que fue la primera fuerza policiaca existente en aquellos momentos, fundada por iniciativa particular en 1713 en Valls. Su creador, Pedro Antonio Veciana, reconoció a Felipe V como rey contra sus paisanos que se inclinaron por el archiduque. Veciana organizo a sus expensas una escuadra de mozos en esa población para combatir las partidas de desbandados, que a pesar de proclamarse defensoras de los derechos austriacistas, su comportamiento, perdida la guerra, degenero hacia el bandolerismo y las actividades marginales”¹¹⁴.

El catedràtic Francesc Xavier Hernández Cardona¹¹⁵ va publicar l’any 2003 la seva obra titulada *Història Militar de Catalunya*, on realitza un estudi sobre aquesta temàtica i on data correctament la creació del Cos de Mossos d’Esquadra durant l’any 1719, arran de l’ordre del capità general marquès de Castel-Rodrigo del 21 d’abril de 1719:

“Per conjurar l’activitat dels guerrillers, van sorgir escamots contraguerrillers emparats per les autoritats borbòniques i singularment pels nous batlles filipistes designats a dit en tots els municipis. Els grups de defensa articulats per aquests batlles

¹¹⁴ JUAN VIDAL, J. & MARTINEZ RUIZ, E., *Política interior y exterior de los Borbones*, Madrid, Ed. Itsmo, 2001, p. 126.

¹¹⁵ Francesc Xavier Hernández Cardona. Catedràtic de Didàctica de les Ciències Socials de la Universitat de Barcelona. Expert en història militar, especialment del període de la Guerra de Successió i Guerra Civil. Entre d’altres publicacions ha realitzat *Història Militar de Catalunya*, en quatre volums. Autor dels següents llibres: *Els exèrcits de Catalunya 1713 - 1714* realitzat juntament amb Francesc Riart i Jou; *Talamanca 1714. Arqueologia d’una batalla*, realitzat juntament amb Xavier Rubio (2009); *La Coronela de Barcelona* realitzat juntament amb Xavier Rubio (2010); *Soldats, Guerrers i Combatents dels Països Catalans* (2014) realitzat juntament amb Francesc Riart i Jou. Així mateix ha coordinat i participat en les excavacions arqueològiques dels següents camps de batalla de la Guerra de Successió: Batalla de Talamanca (13 i 14 d’agost de 1714); Batalla de Prats de Rei (setembre - desembre de 1711).

foren els únics que tingueren permís d'armes. Com hem indicat, però, a partir del 1719 en un escenari de guerra amb França, la guerrilla austriacista va revifar. El capità general de Catalunya, per Reial Ordre de 21 d'abril de 1719, va fundar els Mossos d'Esquadra, Cuerpo de Fusileros o Escuadras de Paisanos, per perseguir precisament els patriotes austriacistes que no s'havien volgut acollir a les mesures de gràcia explicitades pels borbònics. Aquest singular cos, base d'un organisme policial, ha estat estudiat per investigadors com ara Núria Sales i Joan Papell. Els darrers estudis permeten descartar la visió mítica que presentava al botifler Pere Anton Veciana com a creador i gran impulsor dels "mossos", Veciana va ser simplement un cap del cos que no tingué un paper especialment rellevant, ni durant ni després de la guerra. Seguint instruccions del capità general, a cada corregiment es va formar una esquadra comandada pel corregidor; al seu torn les esquadres s'organitzaven en escamots. Veciana fou el cap de l'escamot de Valls''¹¹⁶.

L'últim estudi realitzat sobre el Cos de Mossos d'Esquadra és la publicació de la tesi doctoral d'Eusebi Mas i Vilaseca sota per títol, *Catalans en armes (1704 - 1723). L'origen dels Mossos d'Esquadra*¹¹⁷. En aquesta obra l'autor fa un recorregut per les diferents formes d'organització militar que van sorgir a Catalunya durant el període de la Guerra de Successió i on detalla acuradament el procés d'implantació de les Esquadres de Paisans Armats durant l'any 1719 arreu del territori català.

Dit això hem de fer palesa la nostra rotunda discrepància respecte l'esmentada tesi la qual situa l'origen del Cos de Mossos d'Esquadra durant la Guerra de

¹¹⁶ HERNÁNDEZ CARDONA, F. X., *Història Militar de Catalunya*. Volum III, Barcelona, Ed. Rafael Dalmau Editor, 2003, pp. 255 - 256.

¹¹⁷ MAS VILASECA, E., *Catalans en armes (1704 - 1723). L'origen dels Mossos d'Esquadra*, edició pròpia, 2014.

Successió, en concret durant la *Revolta de les Quinzenades* que, a inicis de 1714, esa va desenvolupar en determinades comarques de Catalunya que restaven sota el control de l'exèrcit filipista, i en un arrenjament de minyons fet a Manresa al mes de setembre de 1714:

“1.- L’origen dels Mossos d’Esquadra es remunta a tres segles enrere, arran de l’organització d’uns arrenjaments de minyons filipistes catalans que van auxiliar l’exèrcit borbònic al Principat. La revolta de les Quinzenades, a l’inici de 1714, va desbordar la capacitat de les forces militars de Felip V per controlar el territori català. Davant la magnitud de les protestes, van traslladar tropes des de Barcelona a la Catalunya central i en van demanar de reforç a Castella amb urgència. Però com no donaven l’abast per sufocar-les, el capità general, duc de Popoli, i el superintendent, José Patiño, van crear, el febrer, una partida de paisans armats a Igualada al servei del rei perquè els donessin suport. La formaven vint-i-cinc minyons sota les ordres del sotsveguer Onofre Melcion i del capità Jacint Elies. Si bé el finançament en principi, havia d’anar a càrrec de la hisenda reial, sembla que, a causa de l’exigüitat de recursos, la van intentar costejar, primer, amb la receptació del nou impost (quinzenades), però la va acabar pagant la sotsvegueria subsidiàriament. A Manresa hi va haver un altre arrenjament, el setembre, integrat per vint afectes naturals i dirigit pel veguer, Jaume Llissach. Ambdós formacions es van dissoldre en finalitzar la guerra”.

Fixar aquests arrenjament de minyons filipistes com l’origen de la Institució del Cos de Mossos d’Esquadra esdevé un greu error. Aquests van servir de base per formar unitats de milícies irregulars de l’exèrcit borbònic, no podent-se equiparar amb l’organització que va sorgir arran de la implantació de les Esquadres de

Paisans Armats a Catalunya, en compliment de la Reial Ordre de 21 d'abril de 1719. Els motius que justifiquen aquests extrems són els següents:

1.- Aquestes unitats irregulars de milícies borbòniques no disposaven d'un reglament intern i estaven únicament sotmeses a la direcció i control militar versus unes Esquadres de Paisans Armats (primer nom oficial que van rebre el Cos de Mossos d'Esquadra) que disposaven d'un reglament propi emès pel rei Felip V mitjançant la Reial Ordre de 8 de juny de 1719. Per tant eren un institut armat civil reglat amb funcions de caràcter policial. A l'esmentat reglament, del qual ja parlarem més extensament al llarg de la present tesi doctoral, es regulava el seu sosteniment, la seva naturalesa civil amb un doble dependència civil i militar (dependència de la Reial Audiència i del capità general pel que fa referència a la Justícia i al Govern, i dels caps militars dels corregiments en les seves missions auxiliars de l'exèrcit: escorta de combois, tramesa d'ordres, captura de desertors i altres missions militars que se'ls hi poguessin encomanar), el seu armament, les línies de comandament o la seva inspecció i coordinació entre les diferents esquadres.

2.- Aquestes unitats irregulars de milícies borbòniques aixecades durant el temps de guerra no realitzaven funcions orgàniques de policia judicial, és a dir reglamentades, tal com fan les institucions policials modernes. En canvi, les Esquadres de Paisans Armats, des del mateix moment de la seva constitució el 21 d'abril de 1719, ja desenvolupaven aquestes tasques sota supervisió i control de la Reial Audiència, especialment de la seva *Sala de lo Criminal*, fet que originà que les Esquadres de Paisans Armats esdevinguin l'origen directe de l'actual Cos de Mossos d'Esquadra. L'autor no aporta cap prova documental que aquestes unitats realitzessin la instrucció de sumaries judicials, motiu pel qual no poden ser considerades com un antecedent, i molt menys l'origen, del Cos de Mossos d'Esquadra. Aquestes milícies borbòniques auxiliars no reglades no poden ser senyalades com a institució policial al mancar-los-hi la dependència orgànica d'un tribunal de justícia.

3.- Les unitats irregulars de milícies borbòniques citades per l'autor, és a dir, els arreglaments de minyons d'Igualada i Manresa, únicament van tenir un

abast local – comarcal, a diferència de la implantació de les Esquadres de Paisans Armats que van disposar d'un abast territorial arreu del Principat de Catalunya sota la coordinació de la Reial Audiència de Catalunya presidida pel capità general.

4.- Els caps de les Esquadres de paisans armats es podien coordinar entre ells per tal de realitzar operacions policials donant així compliment al seu reglament el qual les autoritzava a fer-ho sense necessitat d'informar a cap autoritat civil o militar (art. 12 del reglament). Per la seva banda, les unitats irregulars de milícies borbòniques no disposaven d'aquesta autonomia i per tant no es podien coordinar entre elles de mutu propi. En aquest cas, l'autor no ha pogut demostrar una col·laboració operativa entre ambdues formacions irregulars de milícies citades, limitant-se simplement a detallar algunes operacions militars en les quals van participar. En resum, es tractava d'unitats independents a diferència del que succeïa amb les Esquadres de Paisans Armats les quals formaven un únic cos regit per un mateix reglament.

5.- Durant la Guerra de Successió l'exèrcit borbònic va allistar a catalans a les seves unitats militars. Algunes d'aquestes unitats eren reglades, és a dir, sotmeses als reglaments militars, amb graduacions i uniformes propis, com podien ser el *Regiment de dragons de Marimón*, anteriorment denominat *de Camprodon* (cavalleria), el *Regiment d'Infanteria Catalunya* (infanteria), el *Regiment de Naturals de Cervera* (infanteria), el *Regiment de Fusellers d'Isidre Teixidor i Pou (a) Pou de Jafre* (infanteria), o bé sense uniforme propi, però sí amb un distintiu, com podia ser el cas del *Regiment de Naturals de Berga*. El bàndol borbònic va fer us de forces de milícies irregulars auxiliars, no uniformades, com els fusellers de Manlleu, els fusellers del Pinell o els dels batlles de Centelles i Verges¹¹⁸. També van allistar petits grups de voluntaris civils que els ajudaven puntualment. Així doncs, els arreglaments de minyons d'Igualada i Manresa no poden considerar-se un antecedent o origen de l'actual Cos de Mossos d'Esquadra, ja

¹¹⁸ HERNÁNDEZ, F. X. & RIART, F., *Els Exèrcits de Catalunya (1713 - 1714)*, Barcelona, Ed. Rafael Dalmau, Editor, 2007, pp. 290 - 295; HERNÁNDEZ, F. X. & RIART, F., *Soldats, guerrers i combatents dels Països Catalans*, Barcelona, Rafael Dalmau Editor, 2014, pp. 109 i 313.

que únicament van dur a terme missions de caire militar, no depenent com a cos policial de les autoritats judicials.

Desconeixem el motiu pel qual l'autor basa l'origen dels mossos d'esquadra en aquests dos arrencaments ja que pel mateix criteri es podia haver fonamentat en els fusellers de Centelles, Verges o Manlleu, com origen dels Mossos d'Esquadra, ja que feien les mateixes funcions militars que els d'Igualada i Manresa.

El treball presenta greus errades en la utilització de la terminologia militar de l'època. Així per exemple, a la conclusió setena s'exposa que el terme "esquadra" havia estat proposat pel marquès de Castel-Rodrigo amb la finalitat d'evitar cap referència a la milícia:

"7.- El terme esquadra per anomenar aquestes partides de paisans armats va aparèixer per primera vegada el 2 de maig de 1719 en una carta que la Audiència va remetre al capità general. Sembla que l'explicació rau en l'exigüitat de recursos econòmics per pagar-les. Segons el marquès de Castell-Rodrigo, calia triar un nom que no fes cap referència a la milícia, perquè, com que només preveia que existissin provisionalment, mentre durés la guerra, pretenia estalviar-se el sou i el vestuari militar. D'altra banda també el considerem un concepte polisèmic, perquè en la documentació estudiada uns cops només es refereix al contingent d'efectius que feia el servei de guàrdia diari, mentre que en d'altres ocasions concerneix a tots els allistats".

El terme "esquadra" és utilitzat en la terminologia militar per fer esment a un reduït grup d'infanteria (en el cas de les esquadres de paisans armats fa referència a un grup de fusellers, nom que rebien per l'arma que havien estat dotats, o esquadrastes), i més concretament, a la tercera part d'una companyia. Aquesta veu, d'origen militar francès, va ser introduïda a la terminologia militar espanyola pel rei Felip V a principis del segle XVIII. Els diccionaris militars espanyols i

francesos del segle XVIII i XIX recullen la veu “esquadra” com aquelles unitats que feien funcions de vigilància i seguretat, tant en els aquarteraments com a les viles on hi havia destacades tropes. Per tant és un nom vinculat a la seguretat com també que succeeix amb el terme “cabo” o caporal.

Molt probablement el capità general de Catalunya, marquès de Castel-Rodrigo, no desitjés crear unes unitats militars reglades subjectes a les Reials Ordenances Militars ja que aquest fet dotaria als seus integrants d'un seguit de privilegis com podrien ser disposar de fur militar o la consolidació de privilegis de rang. Així com poder gaudir de les avantatges del cos d'invàlids. Però alhora valorà positivament la necessitat que aquesta nova organització disposés d'un reglament propi que li conferís el seu caràcter d'institució armada de naturalesa civil.

Alhora calia assignar una denominació per aquesta nova institució. Es van triar els termes “esquadra” i el “caporal d'esquadra”, veus d'origen militar, per designar el grup i al cap del mateix fonamentant-se en dos motius: el primer perquè feia referència a un petit grup de soldats d'infanteria o fusellers, a imatge del que serien els destacaments de les esquadres que s'havien d'establir en el Principat i, el segon, perquè com podem veure als diccionaris militars, es feia referència a les esquadres que prestaven servei de vigilància i seguretat a les rodalies dels campaments, aquarteraments i places on hi havia ubicades tropes.

Segons François - Alexandre Aubert de la Chesnaye Des Bois, en el seu diccionari militar editat en 1749, fa la següent definició d'esquadra:

“ESQUADRA, es ordinariamente la tercera parte de una Compañía de infantería, dividida en este modo, para la facilidad de montar la guardia, y de relevarse la una después de la otra; así siempre hay un tercio de la Compañía empleada. Todas las Escuadras que sirven en una plaza de guerra deben

tirar a suerte entre ellas, el puesto que a cada uno tocara, para impedir la inteligencia con el Enemigo”¹¹⁹.

El comte de Chesel, a la seva obra *Dictionnaire des armées de terre et de mer. Encyclopédie militaire et maritime*, fa la següent definició d'esquadra:

“ESCOUADE: Corruption du mot escadre. Fraction d'une compagnie d'infanterie, sous les ordres d'un caporal. En garnison, l'escouade forme soit une chambrée de soldats, soit seulement une portion de chambrée. L'assiette du logement militaire s'établit per escouades. Dans la cavalerie, l'escouade prend le nom de brigade. On appelle escouade brisée, celle qui se compose de soldats de plusieurs régiments”¹²⁰.

José Almirante en la seva obra, *Diccionario Militar, Etimológico, Histórico, Tecnológico*, defineix “esquadra” com:

“ESCUADRA. Voz que desde muy antiguo designa en la infantería la fracción o división de la compañía”¹²¹.

A més, el terme “cabo” (caporal), càrrec que rebien els caps de les diferents esquadres, també es un terme d'origen militar:

“CABO DE ESQUADRA es un bajo Oficial de Infantería, que pone y quita las centinelas, hace guardar buen orden en el

¹¹⁹ AUBERT DE LA CHESNAVE DES BOIS, F. A., *Diccionario militar o recolección alfabética de todos los términos propios al Arte de la Guerra. Explicación y practica de los trabajos que sirven al ataque y defensa de las Plazas, sus ventajas y defectos, según sus diferentes situaciones, con un detalle histórico del origen y naturaleza de diferentes especies, tanto de empleos antiguos y modernos, como de las armas que se han usado en diferentes tiempos de la Monarquía francesa hasta hoy*, Barcelona, Ed. Imprenta de Juan Piferrer, 1749, p. 138.

¹²⁰ COMTE DE CHESNEL, *Dictionnaire des armées de terre et de mer. Encyclopédie militaire et maritime*. Volum 1, París, Ed. Armand le Chevalier Editeur, 1862 – 1864, p. 496.

¹²¹ ALMIRANTE, J., op. cit., p. 418.

cuerpo de guardia, manda una escuadra, y reconoce las rondas que pasan por su guardia. Cuando se aumentan las compañías se aumentan los Cabos de Escuadra. La función del cabo es cuidar de su Escuadra, de instruir a los soldados en todo aquello que es su obligación, impedir toda querrela; y cuando la hubiere, debe participarla al Capitán para que ponga remedio. Es obligación del Cabo de prevenir al Soldado el día que entra de guardia, de visitarle sus armas, de distribuirle los víveres y municiones, de conducirlos a parajes donde manda el Mayor, e imponerlos lo que deben observar: hace que guarden silencio en el cuerpo de guardia, a fin de oír mejor a los centinelas”¹²².

Un altre error destacable a la tesi d'Eusebi Mas és quan l'autor fa referència a les regles de les Esquadres i confon la persecució dels desertors de les tropes reglades de l'exèrcit (art. 16 de les Regles) amb unes mesures disciplinàries als membres de les Esquadres de Paisans Armats (art.14 de les Regles):

“Les regles catorzena i setzena eren disciplinàries. Una prohibia que els alistats sortissin fora del poble amb armes sense una ordre per escrit o un certificat del cap de l'esquadra. Els infractors serien detinguts per qualsevol justícia i retornats altre cop a la seva partida”.

Aquest comentari es correspon perfectament al disposat en l'article 14 de les regles:

“14.- No ha de poder salir del Pueblo donde estuviere establecida Escuadra, ninguno de los Alistados con Armas sin Certificado del Jefe de la Escuadra, y podrá prenderle cualquier Justicia que le encuentre armado, sin el referido

¹²² AUBERT DE LA CHESNAVE DES BOIS, F. A., op. cit., p. 72.

Certificado, y conducirlo a la Escuadra, cuyo Jefe dará aviso a Barcelona”.

El problema sorgeix amb la interpretació errònia que l'autor fa de l'article 16 on queda clarament establerta la missió de policia militar encomanada a les Esquadres de Paisans Armats, en concret en allò referent a la captura de desertors, i que confon amb el càstig que s'imposaria als membres de les Esquadres que desertessin:

“L'altra feia caure tot el pes de la justícia militar sobre els desertors, malgrat que no tenien fur. L'allistat que es troba lluny del poble i la seva esquadra sense tenir la llicència per escrit de l'oficial general “que comandare los parages” o de l'inspector coronel, Josep Carbonell, seria detingut per qualsevol justícia, empresonat a Barcelona, Girona o Vic i sotmès a un consell de guerra. En aquest aspecte els van equiparar amb els fusellers de muntanya”.

L'article 16 de les regles recull textualment el següent:

“16.- Y finalmente porque por Ordenanza Militar, respecto a los Batallones, y Compañías de Fusileros de Montaña se halla dispuesto, que ninguno de los fusileros podrá salir ni apartarse de los Batallones sin Licencias por escrito del Capitán y Comandante del Batallón, visada por el Oficial de Tropas, que comandare los parajes en que se hallaren los Batallones, ya sea Oficial General, u otro cualquiera, o del Inspector Coronel Don Joseph Carbonell, de suerte, que sino llevaren despachadas las Licencias en la dicha conformidad podrán las Justicias detenerlos, y llevarlos presos a las Cárcelas de Barcelona, Gerona o Vique, y serán castigados por el Consejo de Guerra como desertores, según, y como esta prevenido en las Reales

Ordenanzas de su Majestad, lo tendrán así entendido los Jefes de las Escuadras, y las Justicias de todos los Lugares de este Principado para su más puntual observancia”.

Tal com podem veure es tracta d'una ordre donada als caps de les Esquadres i als justícies amb la finalitat de perseguir als desertors de les tropes de l'exèrcit regular i per tant sotmesos a jurisdicció militar a través de les Reials Ordenances Militars¹²³. És precisament aquesta tasca, la del control dels soldats de l'exèrcit i la lluita contra les desercions, una de les funcions més importants a desenvolupar per la policia militar en temps de conflicte o guerra. Al no existir en aquell moment unitats orgàniques de policia militar a l'ús, resulta obvi que s'instés als justícies i als caps de les Esquadres perquè assimilessin aquestes funcions.

Hem de destacar també que els membres de les Esquadres no podien ser jutjats pels tribunals militars al no disposar aquests de fur militar, recaient el seu enjudiciament sobre els tribunals civils. No serà fins a la publicació del Reglament de 8 d'abril de 1817 quan les Esquadres gaudiren de l'esmentat fur militar.

Per últim destacar que en la seva tesi doctoral Eusebi Mas no fa una referència a documentació procedent del fons Veciana dipositada a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC) on els propis membres d'aquesta nissaga de comandants reconeixen com a data fundacional l'any 1719 (alguns dels documents als quals es fa esment a la data fundacional de 1719 procedents d'aquest arxiu ja s'han estat exposats anteriorment) i no es troben reflectits a la seva obra malgrat que va assegurar la consulta de l'esmentat fons documental.

En altres ocasions es produeix una manifesta ocultació de dades quan aquestes podrien invalidar la seva hipòtesi de que els mossos d'esquadra es van fundar entre els anys 1713 i 1714 durant la Guerra de Successió. Un exemple el trobem

¹²³ Les Reials Ordenances Militars durant el període del rei Felip V van ser, en primer lloc, la denominada *Ordenança de Flandes*, del 28 de desembre de 1701, la qual posteriorment fou ampliada amb la denominada *Ordenança de Flandes de l'any 1702*. Posteriorment, l'any 1716, es va promulgar una altra Reial Ordenança Militar i que fou seguida per una altra promulgada l'any 1728. Per aprofundir en les competències dels tribunals de justícia militar durant el segle XVIII destaquem l'obra sobre la jurisdicció penal militar espanyola de COLÓN DE LARRIATEGUI. En l'esmentada obra es pot observar els procediments judicials militars que afectaven als membres de les unitats de l'exèrcit i l'armada al segle XVIII.

en el text següent referent a la creació d'un Montepio l'any 1765¹²⁴ on únicament fa referència al punt 3 de l'esmentat projecte:

“3.- Que en el año 1721 se redujeron las diez escuadras a dos muy numerosas (...) lo que se ejecutó por su Excelencia y Real Audiencia (...)”.

Fent cas omís al punt 2 del mateix on la documentació de la pròpia família Veciana situa la fundació de les Esquadres el dia 8 de juny de 1719, data que ja apuntava l'historiador Joan Papell¹²⁵ en la seva obra:

“2.- Fue en 8 de junio de 1719, se estableció esta tropa para Cataluña (con aprobación de Su Majestad y a expensas de sus caudales) se dividió en escuadras repartidas en diez corregimientos, cuya tropa estaba sujeta a su Excelencia y Real Audiencia).

També s'aprecia una manca total de referències bibliogràfiques, tant de caire militar, com civil, dels segle XVIII i XIX, sobre el origen dels mossos d'esquadra que situen la data fundacional l'any 1719. Unes obres que, per ser contemporànies als fets estudiats, atorguen als seus autors el rang de testimonis directes de la creació d'aquesta institució.

L'any 2015 veu la llum una publicació de Jordi Canal i Morell sota el títol *Història mínima de Catalunya* on l'autor recupera la dinàmica perduda i restableix com a data fundacional a l'any 1719 atribuint la seva creació al capità general de Catalunya, el marquès de Castel-Rodrigo i a la Reial Audiència:

“El 1719, per garantir l'ordre, el capità general de Catalunya i la Reial Audiència van decidir armar esquadres de paisans. La

¹²⁴ ACA. Notes per la formació d'un Mont de Pietat per a les Esquadres de Catalunya (14 de març de 1765).

¹²⁵ PAPELL TARDIU, J., op. cit., p. 210.

majoria es van anar dissolent a mesura que passava el perill. Entre les que es van mantenir hi havia les esquadres del bayle de Valls, el responsable de les quals era el pagès i tractant de bestiar Pere Anton Veciana. Aquestes esquadres es van consolidar i es varen estendre a d'altres punts de la província fins a convertir-se en les Esquadres de Catalunya, dedicades a la persecució de sediciosos i delinqüents, el comandant de les quals va ser, des de 1723, Veciana”¹²⁶.

¹²⁶ CANAL MORELL, J., *Història mínima de Catalunya*, Madrid, Ed. Turner Publicaciones, 2015, p. 110.

3 UN CONFLICTE INTERNACIONAL: LA GUERRA DE LA QUÀDRUPLE ALIANÇA

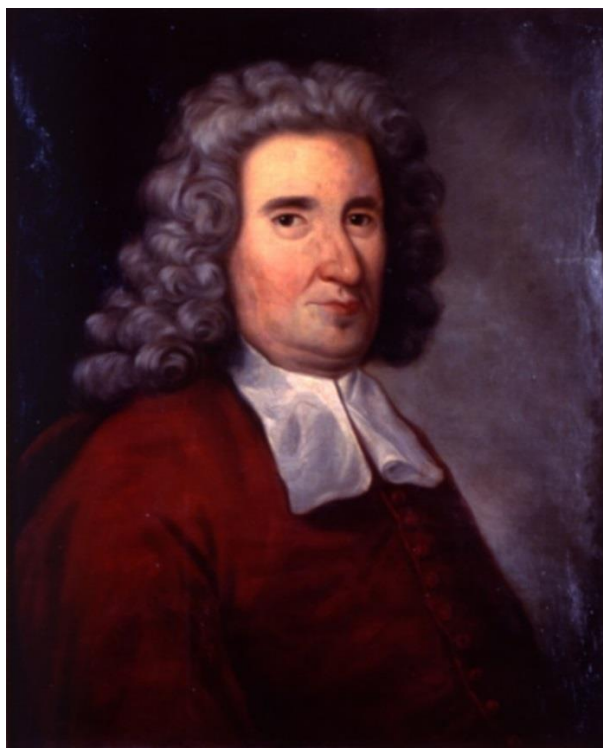
Rep el nom de la Guerra de la Quàdruple Aliança el conflicte bèl·lic esdevingut entre els anys 1717 i 1720 en el qual el regne d'Espanya es va enfrontar a una coalició formada per l'Imperi Austríac, França, Anglaterra i Holanda degut a temptativa de la monarquia espanyola d'intentar recuperar part dels territoris perduts com a conseqüència de la signatura del Tractat d'Utrecht (1713 - 1715) que posava fi a la Guerra de Successió Espanyola¹²⁷.

Aquest tractat va suposar per la monarquia de Felip V la pèrdua d'importants enclavaments internacionals, i de territoris que van ser repartits entre els seus antics enemics: Anglaterra va rebre Gibraltar, diverses possessions a Amèrica i l'illa de Sant Cristòbal (Equador); Savoia va rebre l'illa de Sicília; Holanda li correspongué tot un seguit de ciutats-fortaleses a Flandes; Brandenburg va percebre per part d'Espanya la zona de Gueldres del Nord (Països Baixos) i l'Imperi austríac va rebre els Països Baixos espanyols, el Milanesat, el regne de Nàpols, Flandes i Sardenya. A canvi d'aquestes cessions territorials el rei Felip V fou reconegut com a rei d'Espanya alhora que s'establia que els regnes d'Espanya i França no podien romandre sota el govern d'un mateix monarca renunciant així Felip V a qualsevol aspiració successòria sobre el tro de França.

L'inici de les hostilitats esdevingué arran de l'intent del rei Felip V de recuperar alguns dels territoris italians perduts al Tractat d'Utrecht. Deu mesos després de la mort de la seva primera esposa, Maria Luisa Gabriela de Savoia, el monarca va contraure matrimoni en segones núpcies amb Isabel de Farnesio, que aspirava que un dels seus futurs fills aconseguís ser coronat. Aquest fet esdevenia poc probable ja que Felip V era pare de tres barons del seu primer matrimoni fet que els situava al capdavant de la línia de successió al tro d'Espanya.

¹²⁷ SÁNCHEZ CERVELLÓ, J. (Dir.). Història Moderna. Història de les Terres de l'Ebre (Vol. 3). Tortosa, Imp. Querol, 2011, pp. 271 i ss.

Una de les primeres accions que la nova reina consort va engegar fou apartar de les seves funcions als cortesans d'origen francès, substituir-los per amics i personal de confiança d'origen italià. Entre aquests destacava la figura del cardenal Julio Alberoni que esdevindria la mà dreta de la reina a Espanya¹²⁸. El cardenal, conscient del rebuig internacional que la política de recuperació dels territoris perduts a Itàlia generava, i del fet que la majoria d'aquests havien estat concedits a l'Imperi Austríac, va iniciar una política d'aproximació a Gran Bretanya i a Holanda que no va fructificar. Una maniobra política que no va evitar la coalició coneguda com la Triple Aliança¹²⁹, integrada per Holanda, Anglaterra i França. Aquesta coalició va ser creada mitjançant el Tractat de la Haia, el 4 de gener de 1717, i tenia com a finalitat el manteniment de l'*status quo* originat pel Tractat d'Utrecht.

Imatge 3: Tejeo, R. (1828). Retrat del cardenal Julio Alberoni (1664 - 1752) [Quadre].
Recuperat de <http://bibliotecavirtualdefensa.es>

¹²⁸ LYNCH, J., Los primeros Borbones: 1700 1756, Madrid, El País, 2007, p.159.

¹²⁹ ANÒNIM. A Collection of all the Treaties of Peace, Alliance and Commerce, between Great-Britain and other powers from the Revolution in 1688 to the present, Londres, Print. J. Almon, 1772.

Els enfrontaments armats entre Espanya i els membres de la Triple Aliança eren inevitables i el control del Mediterrani esdevingué un escenari de vital importància per assolir l'èxit en aquesta guerra. Per aquest motiu Felip V, amb la intenció de crear una notable força naval que permetés dur a terme una eficient campanya militar marítima, va designar a José Patiño i Rosales com a nou Intendent General de la Marina amb el principal objectiu de reconstruir l'Armada Espanyola i garantir així les operacions al Mediterrani i la protecció del comerç amb Amèrica. Immediatament Patiño es va abocar en la construcció dels nous vaixells a Biscaia i a Catalunya i va iniciar una campanya de desinformació difonent que aquesta nova flota aniria destinada a la lluita contra l'Imperi Turc. Però, malgrat els esforços i la diligència en la construcció dels mateixos, aquests vaixells no van estar enllestits en el moment que van donar inici les hostilitats amb l'Imperi Austríac.

La motivació d'aquest enfrontament es fonamentava en tres aspectes: per una banda, Felip V es va mostrar en desacord amb les negociacions que el duc de Savoia duia a terme amb l'emperador austríac Carles VI sobre un intercanvi de les illes de Sicília i Sardenya, una operació que pel monarca espanyol demostrava una violació del Tractat d'Utrecht¹³⁰. El segon fet rellevant fou la detenció de l'inquisidor general espanyol José de Molinés a la ciutat italiana de Milà, la qual es trobava sota control austríac quan aquest circulava en direcció al Vaticà amb l'empara d'un passaport diplomàtic. Com a últim motiu, destaca el risc que suscitava per l'imperi austríac el fet que Espanya es pogués integrar en la coalició de la Triple Aliança.

La partida de la flota espanyola amb direcció a les costes italianes es va produir des del port de Barcelona els dies 19, 23 i 30 de juliol de 1717¹³¹. Aquesta força la composaven un total de 12 vaixells de guerra (9 vaixells de línia, 6 fragates, 3 galeres i 2 burlots) així com 80 vaixells de transport amb 8.000 soldats, 600

¹³⁰ BN, FA, Sala Cervantes, MSS 6408, manuscrit de GUZMÁN-DAVALOS Y SPÍNOLA, J.M., *Memorias militares sobre la guerra de Cerdeña y Sicilia en los años de 1717 a 1720*.

¹³¹ BELANDO, N. J., *Historia civil de España: Sucesos de La Guerra, y Tratados de Paz, desde el año de mil setecientos, hasta el de mil setecientos y treinta y tres*. Volum 2, Madrid, Ed. Imprenta y Librería de Manuel Fernández, 1744, p. 193.

cavalls i 60 canons a bord. L'objectiu d'aquesta expedició militar era la conquesta de l'illa de Sardenya.

Al capdavant d'aquest contingent es situava Juan Francisco Nixolas de Bette, marquès de Lede, el qual ordenà el desembarcament en territori sard el 22 d'agost de 1717. L'exèrcit espanyol va ser rebut amb cordialitat per un elevat percentatge de la població de la illa, en part gràcies a la mala política i a les accions subversives que el marquès de Sant Felip havia sotmès als seus habitants els quals, majoritàriament, es trobaven ressentits vers l'administració austríaca fet que motivava el desig de tornar a l'obediència del regne d'Espanya. Només les fortaleses de l'Alguer, el Castell Aragonès i Cagliari van resistir.

L'ascendent espanyol a l'illa era notable com ho denota el fet que en aquells moments restava sota el govern del català Antonio Rubí de Buxadós, marquès de Rubí, en qualitat de virrei de l'emperador Carles d'Àustria. El governador militar, Jaime Carreras, també compartia el mateix origen així com la majoria de les tropes de la guarnició i els artillers provinents de Catalunya o de l'Aragó. També el general de les galeres de Nàpols era el comte de Fontcalda, també d'origen espanyol i acèrrim seguidor de la Casa d'Àustria, el qual es va presentar voluntari per tal de defensar l'illa davant l'avanç espanyol.

Les tropes austríaques es trobaven mancades dels reforços suficients per resistir fet que provocà la seva fugida al nord de l'illa mentre que, per la seva banda, el comte de Foncalda intentava traslladar sense èxit petits grups de soldats en embarcacions de reduïdes dimensions des de Gènova via Còrsega. Únicament aconseguí que un batalló d'alemanys fes acte de presència a Sardenya, però aquest petit destacament va caure immediatament presoner de les tropes espanyoles.

A principis del mes d'octubre les tropes espanyoles van ocupar Cagliari. Una vegada controlada aquesta plaça forta el marquès de Lede i el duc de Montemar, van concentrar els seus esforços en sotmetre la fortalesa de l'Alguer, ordenant el seu assalt el dia 19 i aconseguint la seva rendició sis dies després. L'últim enclavament fortificat en rendir-se fou la del Castell Aragonès el qual va capitular el dia 30 d'aquell mateix mes, completant-se així la conquesta espanyola de l'illa

de Sardenya. A principis de novembre el marquès de Ledesma va retornar a Barcelona, després de deixar una guarnició de 3.000 soldats a l'illa sota el comandament del José de Armendáriz.

L'imperi austríac no va poder fer res per defensar l'illa de Sardenya ja que en aquells moments es trobava assetjat per l'Imperi Turc en la coneguda com guerra austro-turca (1716 - 1718). Fou precisament aquest fet el que empenyia al comandant militar Eugenio di Savoia a evitar un nou conflicte bèl·lic amb Espanya en territori italià. Per la seva banda, Anglaterra, Holanda i França es van veure sorpreses per la conquesta espanyola de Sardenya, motiu pel qual van iniciar una campanya diplomàtica amb l'objectiu que Àustria ingressés a la coalició de la Triple Aliança. La signatura del Tractat de Passarowitz, que posava fi a la guerra austro-turca, va impulsar als austríacs a ingressar, el dia 2 d'agost de 1718, a la Triple Aliança convertint-se d'aquesta forma en la Quàdruple Aliança.

Dies abans, el 19 de juny de 1718, va partir d'Espanya una segona expedició naval dirigida a l'illa de Sicília a les ordres d'Antonio de Gaztañeta. En aquesta ocasió la flota espanyola estava integrada per 12 vaixells de guerra, 17 fragates, 7 galeres, 2 burlots i 2 vaixells més també armats, és a dir, un total de 40 vaixells de guerra, 276 vaixells de transports i 123 tartanes. Les tropes espanyoles terrestres restaven sota el comandament del marquès de Ledesma i les constituïen aproximadament 36.000 soldats, entre els quals destaquem la presència de quatre regiments de dragons, 8.000 cavalls i 140 peces d'artilleria. L'expedició va arribar a Sardenya amb la intenció de carregar més tropes i des d'allà adreçar-se a les costes sicilianes.

És aquest un clar exemple del renaixement militar espanyol que durant aquells anys arribà a comptar amb 90.000 homes i, en tant sols 10 anys, botà un total de 22 navilis de guerra i 340 de transport. Un creixement que es veuria completat amb la creació de la *Real Compañía de Guardiamarinas* l'any 1717¹³².

¹³² LOSADA MÁLVAREZ, J. C., *Historia de las guerras de España*, Barcelona, Ed. Pasado y Presente, 2015, p. 374.

El 30 de juny la flota espanyola es va situar davant la ciutat de Palerm on desembarcà al dia següent, a la cala de Solanto, a unes 12 milles de l'esmentada ciutat. El marquès de Lede va obrir les ordres secretes que transportava on se li informava que procedís a la conquesta de l'illa i nomenant-lo des d'aquell moment virrei de la mateixa.

El responsable de la defensa de Sicília era del comte de Maffei, lloctinent del duc de Savoia. Els habitants de Sicília van rebre a les tropes espanyoles amb descades mostres de suport i alegria fet que provocà que el comte de Maffei, davant la manca de recolzament popular i en front d'un nombrós exèrcit espanyol, optés per marxar de Palerm el dia 3 de juliol deixant enrere una petita guarnició al castell de la ciutat el qual capitularia el 7 de juliol davant les tropes espanyoles. Declarada la capital siciliana sota control espanyol les tropes borbòniques iniciaren el seu avanç direcció a la septentrional ciutat de Messina.

Abans de finalitzar el mes de juliol les tropes espanyoles van atacar la ciutat provocant que la guarnició piemontesa s'hagués de refugiar al castell i la ciutadella de la ciutat ja que novament la major part de la població es va posicionar en favor dels espanyols.

Les tropes espanyoles van començar el setge de Messina el 18 de juliol mentre que la flota es va fondejar a Paraiso, situat entre aquesta ciutat i Catania. Un petit contingent naval format per dos vaixells de guerra i una fragata es van adreçar fins a Malta per reclamar l'entrega d'algunes embarcacions sicilianes que havien fugit d'allí i que havien anat a trobar refugi a la veïna illa.

L'exèrcit espanyol es va dividir en aquell moment en dues forces: una comandada pel marquès de Lede i encarregada del setge i conquesta de Messina, la qual va capitular en data 30 de setembre, i una segona força comandada pel duc de Montemar encarregada de conquerir la resta del territori insular.

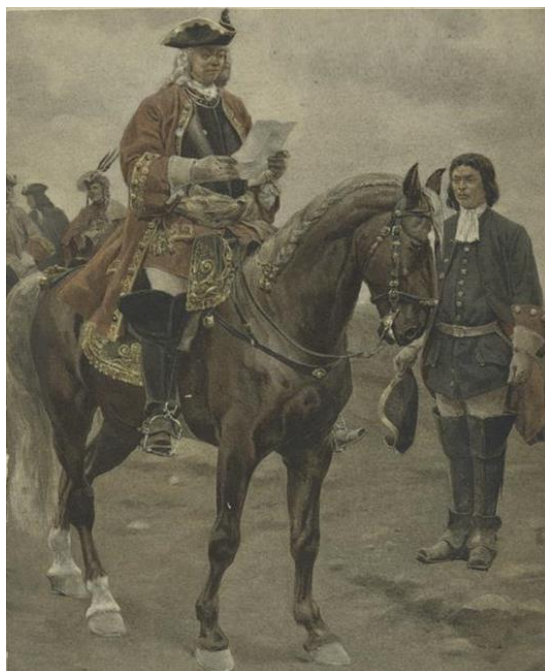
Mentre tot això succeïa els anglesos van enviar una flota composta per 20 vaixells de guerra a les ordres de l'almirall George W. Byng amb la missió de defensar els interessos austriacistes a la mediterrània. L'11 d'agost de 1718 aquesta força va divisar al cabo Passaro a la flota espanyola. L'almirall espanyol

Antonio de Gaztañeta va decidir no fer cap moviment ja que en aquells moments Anglaterra encara no havia declarat la guerra a Espanya. El seu homònim anglès va proposar una treva a les forces espanyoles perquè marxessin de Sicília però aquests no la van acceptar. Fou en aquest moment quan l'almirall George W. Byng va ordenar l'atac contra una flota espanyola, desorganitzada, que no preveia l'atac anglès al no haver-se declarat oficialment una guerra entre ambdós països. Aquest ràpid atac anglès va aconseguir dividir en dos la flota espanyola, la qual va ser majoritàriament capturada o enfonsada. Únicament algunes unitats menors van aconseguir fugir i acostar-se a la línia de costa. Arran d'aquesta derrota naval les tropes d'infanteria espanyoles destacades a Sicília van quedar aïllades sense possibilitat d'evacuació ni de rebre reforços davant la destrucció total dels vaixells espanyols. La protesta de Felip V davant la corona anglesa fou contestada amb la declaració formal de guerra el dia 27 de desembre de 1718.

Malgrat aquesta derrota les forces espanyoles a Sicília, a les ordres del marquès de Lede, van continuar el seu avenç i el 15 d'octubre de 1718 s'enfrontaren a la batalla de Milazzo a les forces austríaques comandades per en Wirich Philipp Lorenz von und zu Daun, Príncep de Thiano. L'exèrcit austríac, format per un contingent d'uns 6.000 homes, van atacar per sorpresa a les forces espanyoles, però els regiments de dragons de cavalleria espanyols Lusitania i Batavia van poder frenar l'avenç austríac. Aquesta acció retardadora va permetre al marquès de Lede contraatacar i provocar la retirada austríaca. Les baixes totals de tots dos exèrcits van resultar equiparades, ja que els austríacs van patir 1.500 baixes i 300 presoners, mentre que l'exèrcit borbònic va perdre un total de 1.500 homes més la captura de 200 presoners. Però, malgrat l'esmentada equiparació de danys, la iniciativa estratègica va passar a mans de les forces espanyoles que van poder ocupar Messina, però no van aconseguir expulsar als austríacs completament de l'illa que es van fer forts al voltant de la localitat de Milazzo.

França, Àustria i Anglaterra, davant de la invasió de Sicília i Sardenya, van exigir la retirada de les tropes espanyoles d'aquests territoris, extrem que no es va produir. Però enfront de la pressió internacional exercida sobre el monarca Felip V amb la finalitat que deposés la seva actitud trobem al duc Victor Amadeo II de

Savoia, el qual havia intercanviat Sicília per Sardenya, va mantenir un comportament ambigu inicialment respecte a Àustria degut a les converses secretes que estava mantenint amb el cardenal Giulio Alberoni per tal d'aliar-se amb Espanya i fer front a Àustria. Finalment aquestes converses van fracassar i el duc es va posicionar a favor dels integrants de la Quàdruple Aliança¹³³.

Imatge 4: Vinkhuijzen, H. J. (1910). General austríac a cavall. [Dibuix]. *The Vinkhuijzen collection of military uniform*. Recuperat de *The New York Public Digital Collections*.

¹³³ ALONSO AGUILERA, M. A., *La conquista y el dominio español de Cerdeña (1717 - 1720): introducción a la política española en el Mediterráneo posterior a la Paz de Utrecht*, Valladolid, Ed. Universidad de Valladolid. Facultad de Filosofía y Letras, 1977; STEWART, W., *Admirals of the World: A Biographical Dictionary, 1500 to the Present*. Londres, Ed. Mac Farland, 2009, p. 52; MARTÍNEZ RUÍZ, E. & VIDAL JUAN, J., *Política interior y exterior de los Borbones*, Madrid, Ed. Akal, 2001, pp. 212 - 215; FERNÁNDEZ DURO, C., *Armada española desde la unión de los reinos de Castilla y de León*. Volum 6, Barcelona, Ed. Establecimiento tipográfico sucesores de Rivadeneyra, 1903; GALLO, F., *Sicilia austriaca: le istruzioni ai viceré (1719 - 1734)*, Nápoles, Ed. Jovene Editore, 1994; BOTTA, C., *Storia d'Italia continuata da quella del Guicciardini sino al 1789*. Volum 9, Mendrisio - Capolago, Ed. Tipografia Elvetica, 1839, pp. 283 - 303; CORBETT, T., *An Account of the Expedition of the British Fleet to Sicily, in the Years 1718, 1719 and 1720: Under the Command of Sir George Byng, Bart. Admiral and Commander in Chief of His Majesty's Fleet; and His Majesty's Commissary and Plenipotentiary to the Several Princes and States of Italy. Collected from the Admiral's Manuscripts, and Other Original Papers*, Londres, Ed. J and R. Tonson in the Strand, 1739; CANALES TORRES, C. M., *En tierra extraña: Expediciones militares españolas*, Madrid, Ed. EDAF, 2012, pp. 71 - 79; GUILLAUME, H. L. G., *Histoire des Gardes Wallones au service d'Espagne*. Brussel-les, Ed. F. Parent, Editeur, Montagne de Sion, 1858, pp. 106 - 107; TORRAS RIBÉ, J. M., "Efectes sobre Catalunya de les guerres d'Itàlia (1717 - 1719)". *Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, n° 52, Barcelona, 2010, pp. 217 - 235; CERRO NARGÁNEZ, R., "José Carrillo de Albornoz y Montiel, conde de Montemar: un militar andaluz entre Cataluña e Italia (1694 - 1725)". *Pedralbes: revista d'història moderna*, n° 18, Barcelona, 1998, pp. 531 - 538.

La signatura de la Pau de Passarowitz (1718) entre l'imperi austríac i el turc va suposar un radical canvi dels esdeveniments a l'escenari bèl·lic italià, al poder disposar les forces austríaques d'un nombrós exèrcit que podia fer front amb certes garanties d'èxit a la invasió espanyola de les illes de Sicília i Sardenya. Així doncs, durant el mes de juny, van desembarcar a l'illa de Sicília un veterà exèrcit procedent dels Balcans compost per més de 24.000 soldats. El control marítim exercit pels anglesos després d'haver derrotat a l'armada espanyola al Cabo Passaro va permetre que la infanteria austríaca fes peu a terra a la localitat de Piatti sense patir cap mena d'agressió.

El cap militar força austríaca, el general comte Claude Florimond de Mercy, va adreçar el seu exèrcit a l'àrea de Milazzo on les tropes austríaques encara mantenien una part del territori sota el seu control. Mercy aconseguí unificar les seves forces amb les assetjades i d'aquesta forma van forçar la retirada del setge espanyol aconseguint així restablir el seu control a la zona.

A les dues de la matinada del 17 de juny de 1719 les forces austríaques van engegar el seu atac contra l'exèrcit espanyol amb la intenció de sorprendre'ls, però aquest moviment va ser descobert per un destacament de 50 carrabiners que realitzaven funcions de vigilància sobre el campament austríac. Mercy va dividir la seva força en dues columnes: la primera constituïda per la cavalleria la qual es desplaçava per el flanc de mar, mentre que la segona columna integrada per la infanteria es desplaçava per l'interior. Assabentat del fet, el marquès de Lede va alertar a les seves forces i les va preparar pel combat. Durant aquella jornada únicament es va produir un enfrontament entre tots dos bàndols originat per la topada entre el destacament del compte de Pezuela, format per 150 soldats de cavalleria espanyols encarregat de vigilar els moviments dels austríacs, i un grup de cavalleria austríaca.

Imatge 5: Vinkhuijzen, H. J. (1910). Artiller austríac [Dibuix]. *The Vinkhuijzen collection of military uniform*. Recuperat de *The New York Public Digital Collections*.

Mercy va acampar a les seves forces a unes 8 milles de Milazzo. Aquest exèrcit els constituïen un total de 45 batallons d'infanteria (dels quals només 31 estaven complets) amb un nombre total d'efectius de 22.000 soldats d'infanteria i uns 4.000 soldats de cavalleria entre dragons, cavalleria de línia i húsars. Per la seva banda les tropes espanyoles les integraven aproximadament 11.500 soldats d'infanteria i 3.500 soldats de cavalleria de línia i dragons. El gruix de les tropes espanyoles restaven aquarterades en funcions de guarnició a les localitats de Messina, Palerm i d'altres ciutats sicilianes.

Les tropes espanyoles es trobaven acampades al peu de la muntanya on es trobava situada la ciutat de Francavilla, i des d'allà el marquès de Lede va organitzar el

següent desplegament defensiu de les seves tropes emprant com element defensiu el riu que travessava aquesta localitat siciliana.

Al centre de la línia defensiva espanyola, situat a la muntanya del convent dels caputxins des d'on es dominava el pla per on atacarien les tropes austríaques, es van situar dos canons de campanya i quatre batallons d'infanteria de les Guàrdies Espanyoles (exceptuant un destacament de 400 soldats d'aquesta unitat) a les ordres del mariscal de camp marquès de Villadarias i del general Armendariz.

A l'esquerra d'aquest dispositiu, al peu de la muntanya de San Joan, el marquès de Ledesma va ordenar la construcció d'una trinxera amb l'objectiu de conservar una posició considerada de vital importància pels interessos espanyols. En aquest punt es van desplegar forces granaderes de les Guàrdies Espanyoles així com batallons dels regiments d'infanteria d'Utrecht i Borgonya. Situada més a l'esquerra d'aquesta posició es s'alçava la muntanya de la Llum des d'on el marquès de Ledesma dominava perfectament el camp de batalla i on va desplegar uns 1.500 soldats que actuarien com a reserva.

Darrera d'aquestes posicions es trobava el poble de Francavilla flanquejat pel riu del mateix nom, i que va ser protegit per una llarga trinxera borbònica amb funcions defensives i custodiada per diverses unitats de cavalleria, en concret 3 esquadrons de línia del regiment de Farnesio i una unitat de dragons a peu. Al lloc conegut com la *muntanya dels Caputxins* es van desplegar 2 batallons de les Guàrdies Valones Espanyoles, 2 batallons del regiment d'infanteria Castilla i 2 batallons del regiment d'infanteria espanyola d'Hibernia (irlandesos) els quals s'establien sota el comandament del brigadier de Tancour. En funcions de recolzament d'aquest últim va romandre el coronel Sebastian de Eslava amb un contingent de 300 soldats encarregat d'avortar qualsevol maniobra austríaca que pogués rodejar al brigadier.

La dreta del desplegament espanyol estava situada darrera d'una nova trinxera construïda al llarg del riu, mes enllà del convent de caputxins. El desplegament més nombrós de les forces espanyoles es va realitzar d'est a oest abastant les següents forces:

- 17 batallons d'infanteria: 1 batalló del regiment d'infanteria espanyola Milà (italians), 2 batallons del regiment d'infanteria espanyola Saboia, 2 batallons del regiment d'infanteria espanyola Astúries, 1 batalló del regiment d'infanteria espanyola Ultonia (irlandesos), 1 regiment d'infanteria Irlanda (irlandesos), 2 batallons del regiment d'infanteria Cantabria, 1 batalló del regiment d'infanteria Henaut (valons), 1 batalló del regiment d'infanteria Aragó, 1 batalló del regiment d'infanteria Córdoba, 1 batalló del regiment d'infanteria Navarra, 2 batallons del regiment d'infanteria Guadalajara i 2 batallons del regiment de Guàrdies Valones.

- 12 esquadrons de cavalleria a peu: 3 esquadrons de regiment de dragons Lusitania, 3 esquadrons de dragons del regiment Edimburg (irlandesos), 3 esquadrons de dragons Frisia i 3 esquadrons del regiment de cavalleria Batavia.

Finalment a primera hora del 20 de juliol de 1719 els austríacs van desencadenar l'atac. En el seu desplegament inicial, els austríacs es van dividir en tres columnes: l'objectiu de la primera columna era la ciutat de Francavilla, la segona atacaria el convent dels caputxins, situat al camí que conduïa a Melazzo, mentre que la tercera tenia com a objectiu el flanc esquerra de la línia defensiva espanyola.

La primera columna austríaca, formada per 12 batallons i 38 esquadrons de cavalleria a les ordres dels generals Seckendorf i Eckmerling, van baixar des de les muntanyes denominades "Les Tres Fonts" obligant a les tropes espanyoles a refugiar-se en les trinxeres de la muntanya de Sant Joan. El comandant general comte de Mercy va ordenar que la tercera columna imperial, comandada pel tinent

general Princep de Holstein i composta per uns 8 batallons d'infanteria, ocupés la muntanya de Sant Joan obligant al brigadier espanyol Tancour a retirar-se al veure's superat per l'atac austríac. Davant aquest fet el marquès de Ledesma va enviar un reforç format pels regiments d'infanteria de Borgonya (valones), Utrech (valons) i 400 guàrdies reals espanyols amb l'objectiu de recuperar la posició perduda i obligant als austríacs a fer-se forts al cim de la muntanya. Durant aquest contraatac va resultar mort el brigadier borbònic Tancour.

L'artilleria espanyola, comandada pel marquès de Villadarias, va resultar decisiva per assolir la victòria ja que va aconseguir sembrar el pànic entre les forces austríaques i va ajudar a repel·lir els atacs enemics. Les bateries artilleres espanyoles sota el comandament de Peruchegui van disparar contra les forces austríaques es que trobaven situades en la muntanya de la Mota, així com contra tota la línia austríaca de la segona columna obligant a l'enemic a aturar el seu avanç en dues ocasions. La potencia de foc artiller espanyol va causar unes 500 o 600 baixes a un destacament imperial que va provocar la seva retirada. Quan es comptaven únicament 53 projectils per exhaurir la munició el marquès de Villadarias va ordenar que l'artilleria obrís foc contra la cavalleria austríaca obligant-la a retrocedir i provocant la mort a 80 soldats enemics.

La segona columna austríaca, a les ordres del general comte de Mercy, es va desplegar al camí de Melazzo des d'on inicià un atac combinat amb la tercera columna de l'exèrcit contra la muntanya dels Caputxins. Mercy va ordenar que el general Wallis, al capdavant de 4 companyies de granaders, atacés a les forces borbòniques de Sebastián d'Eslava que resistien a les seves posicions, mentre la resta de forces espanyoles evacuaven la muntanya de Sant Joan. Però, malgrat el recolzament de dues companyies de guàrdies valones, les forces comandades per Eslava es van veure forçades a batre's en retirada situant-se a les trinxeres de l'aladretana del dispositiu espanyol.

Veient la situació de l'exèrcit borbònic, el general comte de Mercy va ordenar l'atac de 7 companyies d'infanteria i 1 regiment de dragons sobre les trinxeres de les tropes espanyoles. Els combats van ser ferotges provocant la retirada de les

tropes espanyoles comandades per Eslava, malgrat els ajuts rebuts dels regiments de dragons espanyols d'Edimburgo, Lusitania, Batavia i Frisia.

A les 18 hores el general comte de Mercy va llençar un atac contra el convent dels Caputxins per part de la segona columna, però varen ser refusades per part dels regiments d'infanteria espanyola Utrech i Borgonya, i per part de les Guàrdies Valones que defensaven el pont que hi donava accés. Una defensa en la que també hi va col·laborar l'artilleria del marquès de Villadarias. Aquest va ser el moment àlgid de la batalla quan una força imperial constituïda per 6 divisions es llançà a prendre la posició però, malgrat el nombrós desplegament d'homes, aquest atac va esdevenir inútil provocant la retirada austríaca davant l'impossibilitat de prendre la posició.

En aquell moment el marquès de Lede, cap de les forces espanyoles, va enviar les companyies d'elit de la seva cavalleria per cobrir les baixes sofertes a les línies espanyoles. Enfront seu els desesperats esforços del general comte de Mercy resultaven infructuosos. Ell mateix, al capdavant la resta de forces operatives, va intentar ocupar infructuosament l'enclavament espanyol. Una escomesa que li va suposar caure ferit de gravetat al camp de batalla.

Al caure la nit, l'esgotat i malmès exèrcit austríac van iniciar la seva retirada deixant darrere seu més de 6.000 soldats morts. Les forces espanyoles per la seva banda van haver de comptabilitzar un total aproximat de 2.000 baixes. Però, malgrat imposar-se tàcticament el marquès de Lede no va aconseguir una victòria estratègica on la batalla de Francavilla al no poder perseguir, immediatament, a l'exèrcit austríac durant la seva retirada, quan aquest encara es trobava desorganitzat i demoralitzat per la derrota patida.

La retirada tàctica austríaca va permetre la seva reorganització i, gràcies a l'ajut britànic, engegaren un nou atac contra les posicions espanyoles a Messina i Spinola. Aquestes accions van finalitzar en sendes derrotes espanyoles, les quals posaven a la palestra un exèrcit borbònic esgotat que, mancat de reforços necessaris, es mostrava incapaç de perpetuar la seva presència a l'illa. Malgrat això, l'1 d'abril de 1720, es va produir en la localitat de Sferracavallo un nou

enfrentament ambdós exèrcits d'on sortirien guanyadores les tropes espanyoles encara que, malgrat aquesta victòria, les files borbòniques es mostraren superades per les circumstàncies, albirant la fi de l'esforç militar espanyol a Sicília¹³⁴.

En resposta a l'actitud d'Anglaterra el cardenal Giulio Alberoni va dissenyar una estratègia que consistia en intervenir en els problemes successoris existents entre Anglaterra i Escòcia, arran de la pretensió al tron del rei Jacob III Estuard, catòlic, el qual havia estat derrocat pel rei Jorge I de Hannover. Aquesta situació havia provocat diverses revoltes a Escòcia que es mostrava en contra de la dinastia hannoveriana motiu pel qual Alberoni pretenia que el rei Jacob III tornés a ser coronat, eliminant així a un dels seus principals rivals dins la Quàdruple Aliança.

Imatge 6: Rob Roy MacGregor (a) Rob Roy [Gravat]. Recuperat de Scott, W., *Rob Roy*. Volum 1, Barcelona, Ed. C. Verdaguier Impresor - Editor, 1882.

¹³⁴ US. Fondo Antiguo. Referencia A111/021(24); ARIZTIA, J., *Relacion de la batalla que en 20 de junio de 1719 se dio en el Campo de Francavilla en Sicilia entre el exercito de su Magestad y el de los alemanes*, Madrid, Ed. Impremta de Juan de Ariztia, 1719; DEL REY VICENTE, M. & i CANALES TORRES, C., *En tierra extraña: Expediciones militares españolas*, Madrid, Ed. Edaf, 2012, pp. 82 - 170; CORBETT, T., op. cit.; GUILLAUME, H. L. G., op. cit., pp. 107 - 113.

El pla d'invasió d'Escòcia s'establia en dos temps. La primera acció consistia en el trasllat d'una força militar des del sud-est d'Anglaterra amb l'objectiu d'atacar la ciutat de Londres. L'expedició espanyola estava composta per 4 vaixells de guerra i 25 vaixells de transport, els quals transportarien una força terrestre composta per 5.000 soldats d'infanteria, 500 de cavalleria i 30.000 fusells per poder armar als voluntaris escocesos, irlandesos i gal·lesos, que lluitarien al seu costat. Aquesta força estava comandada per James Butler, duc d'Ormonde, un antic general anglès exiliat a Espanya.

Alhora una segona flota es dirigiria a Escòcia on desembarcaria un contingent militar, amb la missió d'aconseguir el suport dels clans escocesos que volguessin recolzar al rei Jacob III en les seves pretensions al tro d'Escòcia. La maniobra militar cercava obligar als anglesos a desplegar un important contingent de tropes a terres escoceses deixant així desguarnits els territoris del sud-est d'Anglaterra. Aquesta expedició militar estava composta per 2 fragates, 1 batalló d'infanteria espanyola i un carregament de 5.000 pistoles i uns 2.000 fusells amb l'objectiu d'armar als clans escocesos. Aquest força estaria comandada per George Keith, comte mariscal i simpatitzant de la causa jacobita.

El pla d'atac sobre Anglaterra i Escòcia es va posar en marxa el dia 7 de març de 1719 moment en el qual el gruix de la força espanyola, que tenia com objectiu el sud-est d'Anglaterra, va partir del port de Cadis. L'expedició naval va fer port a la Corunya, Pasajes (Guipúscoa) i Santander per tal de recollir les tropes i els avituallaments.

El dia 9 de març el destacament militar que tenia per destí Escòcia va partir del port de Pasajes i es van adreçarà l'illa de Lewis on desembarcarien 307 soldats espanyols a les ordres de George Keith. Aquests no trigarien a ocupar la localitat de Stornoway on van establir el seu primer campament en terres escoceses.

Mentre la segona flota, a les ordres de James Butler, duc d'Ormonde, va patir una forta tempesta el dia 29 de març quan es trobava navegant a l'alçada del cap de Finisterre. El temporal va fer que algunes naus s'enfonsessin mentre que la resta va ser dispersada arribant a refugiar-se en els ports de Lisboa i Vigo. Davant els

danys i les pèrdues patides, es va ordenar avortar la missió d'aquesta força expedicionària espanyola.

El 13 d'abril el destacament enviat al nord d'Escòcia va iniciar un seguit de preparatius per estendre la rebel·lió jacobita per les Terres Altes d'Escòcia. Però la resposta dels escocesos va ser escèptica a l'espera de veure el presumpte desembarcament espanyol que es faria en el sud-est d'Anglaterra, un desembarcament que mai es duria a terme. Davant de la passivitat dels escocesos, el comte mariscal George Keith es va veure obligat a replantejar la seva estratègia i renunciar a l'atac sobre la ciutat d'Inverness per desplaçar-se fins al castell d'Eilean Donan. Aquesta fortalesa es va convertir en el magatzem on es dipositarien les 2.000 armes transportades pels espanyols i que devien haver armat als soslleuats escocesos jacobites. Dies després les dues fragates espanyoles que havien transportat les tropes fins a les costes d'Escòcia van partir direcció a Espanya deixant al destacament espanyol aïllat. El comte mariscal George Keith va deixar una guarnició en el castell composta per uns 50 soldats espanyols mentre decidia realitzar un recorregut pels diferents clans escocesos per continuar promovent la revolta.

Alertats els anglesos de la presència de les tropes espanyoles a Escòcia va enviar cinc vaixells de guerra a la zona a principis del mes de maig. Dos dels vaixells es van adreçar a l'illa de Skye mentre que els altres tres bucs de guerra anglesos (HMS Worcester, HMS Flamborough i HMS Enterprise) es van adreçar al llac Alsh on es trobava el castell d'Eilean Donan. El dia 10 la flota anglesa es va posicionar enfront del castell i va comissionar un oficial per tal de sol·licitar la rendició de les tropes espanyoles. Però els defensors, lluny d'atendre a raons, van obrir foc contra el parlamentari i les tropes que l'acompanyaven, obligant-los a retornar a les seves naus. Immediatament els tres vaixells de guerra anglesos van obrir foc contra la fortalesa. Un atac que es perllongaria fins el dia 13 de maig quan les tropes angleses van entrar en el castell que es trobava totalment en ruïnes arran de les descarregues d'artilleria i van fer presoners a un capità, un tinent, un sergent i 39 soldats espanyols. També van fer presoners a un mercenari irlandès i a un escocès jacobita els quals van ser executats per traïdors. Les forces angleses

van aconseguir apropiar-se de les armes emmagatzemades, de 343 barrils de pólvora i 52 més de munició per a fusells així com de gran quantitat de gra. Una vegada extret tot el resultat d'interès militar, els anglesos van cremar el castell i una ermita que els soldats espanyols havien construït per resar. Els presoners espanyols van ser traslladats fins als vaixells anglesos i transportats fins a Leith, a les rodalies d'Edimburg, on van patir presó fins a la finalització de la guerra.

Mentre això succeïa el comte mariscal George Keith anava sumant voluntaris jacobites per lluitar contra els anglesos. Però, malgrat aquests èxits relatius la situació de l'expedició espanyola era qualificable de desesperada al topiar amb la negativa de la majoria de clans escocesos que, coneixedors del fracàs de l'expedició de James Butler, no van voler sumar-se a la revolta. D'aquesta forma els efectius de les tropes espanyoles i escoceses s'establien de la següent forma:

- 260 soldats del regiment d'infanteria espanyol de la Corona comandats pel coronel Nicolas de Castro Bolaño i el sergent major del regiment Alonso de Santarem.
- 150 voluntaris escocesos del clan Cameron de Lochiel comandats per John Cameron de Lochiel.
- 80 voluntaris escocesos del clan MacGregor comandats per l'heroi escocès Robert Roy MacGregor (a) Rob Roy.
- 50 voluntaris escocesos del clan MacKinnon
- 400 voluntaris escocesos del clan MacKenzie sota el comandament del cap del clan Lord Seaforth.
- 300 voluntaris escocesos del clan Murray i alguns oficials irlandesos sota el comandament de Lord Willian Murray, marquès de Tullibardine, fill de cap del clan Murray.

Per fer front a aquestes forces els anglesos van organitzar un exèrcit el qual va marxar de la ciutat d'Inverness el dia 5 de juny sota el comandament del general major Joseph Wightman el qual tenia al seu càrrec uns 850 soldats d'infanteria,

120 dragons de cavalleria i 4 morters de campanya. Les seves forces es dividien de la següent forma:

- 120 dragons de cavalleria del 2º regiment de dragons “*Scots Greys*” sota el comandament del major Robinson.
- 150 granaders comandants pel major Milbourne.
- El regiment d’infanteria Montague, comandat pel tinent coronel Lawrence.
- El regiment d’infanteria de Clayton, comandat pel tinent coronel Reading.
- 50 soldats sota el comandament del coronel Harrison.
- El regiment holandès Hussele
- 4 companyies de voluntaris escocesos dels clans Fraser, Ross i Sutherland.
- 80 escocesos voluntaris del clan MacKay sota el comandament de Lord Strathnaver, abanderat del clan MacKay.
- 100 voluntaris escocesos del clan Munro sota el comandament de George Munro de Culcaim.
- 4 de morters de campanya.

Els dos exèrcits es van trobar el dia 10 de juny de 1719 en el lloc conegut com Glenshiel i que donaria el nom a aquesta batalla. Les tropes espanyoles-escoceses es trobaven en una situació militar molt més favorable que l’exèrcit anglès, ja que havien ocupat les muntanyes circumdants impedit així el pas del enemic. El destacament espanyol es trobava bloquejant el camí i ocupant la muntanya central del dispositiu, avui conegut com el *Pic dels Espanyols*, mentre que els clans escocesos ocupaven les ales esquerra i dreta.

El primer atac anglès dirigit pel general Wightman va esdevenir un fracàs relatiu ja que van trobar una forta resistència en el centre del dispositiu enemic, en situar-se en aquesta posició el gruix de les tropes espanyoles. Aquesta primera escomesa va mostrar al general que era en els flancs on es trobaven els voluntaris dels clans

escocesos i on el dispositiu espanyol-escocès era més dèbil. Així doncs va ordenar que els morters disparessin durant un termini de tres hores contra tot el dispositiu defensiu per tal de fixar a les tropes espanyoles a les seves posicions alhora que ordenava l'atac contra les ales esquerra i dreta, defensades pels clans, els quals es trobaven més desorganitzats.

Fou arran d'aquests atacs que l'heroi escocès Robert Roy MacGregor (a) *Rob Roy* va resultar ferit provocant que els membres del seu clan el traslladessin fora del camp de batalla. La pèrdua del seu líder i l'avanç anglès, va provocar que els clans escocesos es retiressin del camp de batalla abandonant a la seva sort a les tropes espanyoles. Finalment, a les 21 hores del dia 10 de juny, els soldats espanyols es van rendir: 274 militars espanyols van caure presoners, mentre que els seus aliats jacobites fugien del lloc protegits per la boira coneixedors del seu futur en cas ser capturats pels anglesos.

El nombre de baixes durant la batalla va ser relativament baix per part de les files angleses les quals van patir 21 morts i 121 ferits, mentre que els espanyols-escocesos comptar 33 morts al marge dels 274 presoners ja esmentats.

La batalla de Glenshiel va suposar la fi de l'aventura espanyola en territori anglès esdevenint, curiosament, la última vegada que un exèrcit estranger va envair la Gran Bretanya¹³⁵.

Respecte a França el cardenal Giulio Alberoni, primer ministre de Felip V, va dirigir una conspiració per derrocar al regent francès, el duc d'Orleans. Aquesta estava dirigida per Antonio José del Giudice i Papacoda, príncep de Cellamare, ambaixador d'Espanya a la cort francesa i que donaria nom a la conjura que seria coneguda com "*Conspiració de Cellamare*".

¹³⁵ BUTLER, J., *The Jacobite Attempt of 1719: Letters of James Butler, Second Duke of Ormonde, Relating to Cardinal Alberoni's Project for the Invasion of Great Britain on Behalf of the Stuarts, and to the Landing of a Spanish Expedition in Scotland*, Edimburg, Ed. Constable for the Scottish History Society, 1895; DEL REY VICENTE, M. & CANALES TORRES, C., op. cit., pp. 49 - 68; TERRY, C. S., *The Jacobites and the Union*, Cambridge, Cambridge University Press, 2014, pp. 220 - 254; SMITH, L. B., *Spain and Britain, 1715 - 1719: the Jacobite issue*, New York, Garland Publications, 1987; BLACK, J., *Atlas ilustrado de la guerra: del Renacimiento a la Revolución, 1492 - 1792*, Madrid, Ediciones Akal, 2003, p. 101; FRASER, W., *The Earls of Cromartie: Their Kindred, Country, and Correspondence*. Volum 1, Edimburg, Tanner Ritchie Publishing, 1876, pp. 20, 21, 24 i 202; HACKETT, M., *Raise the Clans: The Wargamer's Guide to Jacobite Britain*, Gloucestershire, Ed. Amberley Publishing Limited, 2014.

Imatge 7: Mota, F. (1910). *Detenció d'uns enviats del cardenal Alberoni a les rodalies de Poitiers* [Quadre]. Recuperat de Sandoval del Río, M., *Portfolio de Historia de España*. Volum 2, Barcelona, Ed. Seguí, 1910.

Tot es va iniciar quan Anne-Louise Bénédicte de Borbon-Condé, esposa de Lluís August de Borbó, fill bastard legitimat de Lluís XIV, va intrigar contra el regent francès, el duc d'Orleans, malgrat que el seu marit havia renunciat a qualsevol actuació política. Va ser Anne-Louise Bénédicte la que va prendre la iniciativa per posar-se en contacte amb el cardenal Giulio Alberoni. Així doncs, amb el suport de l'ambaixador espanyol a França, va engegar el complot que tenia com objectiu derrocar al regent francès i oferir el càrrec al rei Felip V d'Espanya el qual es comprometia a reunir els Estats Generals de França.

Entre els conspiradors hi havia el cardenal de Polignac, el duc de Richelieu i diverses persones de l'entorn de la duquessa. Els conspiradors van actuar de forma molt poc discreta i finalment la conspiració va ser descoberta quan un escriptor de la Biblioteca Reial va informar a de l'abat Guillaume Dubois, Secretari d'Estat d'Afers Exteriors de França, de com un dels conspiradors li havia fet transcriure uns documents compromesos que es volien enviar al cardenal Alberoni. El secretari Dubois va permetre que els conspiradors continuessin enviant la

correspondència sense despertar sospites alhora que s'iniciava una investigació per saber qui eren els implicats. Finalment el dia 5 de desembre de 1718 un sacerdot espanyol va ser detingut a Poitiers quan transportava diverses cartes compromeses. Aquest va ser el moment escollit per les autoritats franceses per desarticular el complot. Immediatament el regent francès va ordenar la detenció de tots els implicats i l'expulsió de l'ambaixador espanyol Cellemare.

Malgrat els greus càrrecs que penjaven sobre els seus caps, tots els implicats van salvar la vida essent desterrats a diferents ciutats franceses. La implicació del govern espanyol en aquesta conspiració va fer que en data 9 de gener de 1719 França, com havia fet Anglaterra a finals de 1718, declarés la guerra a Espanya¹³⁶.

França respongué amb la invasió de Guipúscoa, l'abril de 1719, amb un contingent aproximat de 25.000 homes. El duc de Berwick va iniciar l'ofensiva contra el País Basc amb l'objectiu d'apoderar-se de les localitats d'Hondarribia i Sant Sebastià (Guipúscoa). Per dur a terme aquest atac reuní a Baiona 14 regiments d'infanteria francesa (*La Gervaise, La Marine, Blaisois, Olonne, Limosin, Périgord, Couty, Beaujolais, Dauphine, Bassigny, Touraine, Poltou, Languedoc, Chartres* i el *Royal-Vaisseaux*), el regiment de suïssos de *Lessy*, dues companyies d'arcabussers francesos, efectius del regiment d'artilleria *Royal Artillerie* i una companyia de morters. La cavalleria la formaven els regiments de *Montrevel, Marsillac, Latour, Conty, Aubusson* i els regiments de dragons *Lautrec, Annecy, Dauphin, Beaumont, Mestre de Camp* i *Epinay*.

El dia 19 d'abril les tropes franceses comandades pel tinent general marquès de Silly van creuar el riu Bidasoa atacant les fortificacions espanyoles, i capturant a 200 soldats que les guarnien. També es van apoderar de 6 vaixells que s'estaven construït i material suficients com per construir-ne 12 més, així com de 50

¹³⁶ VATOUT, J., *La Conspiration de Cellamare. Épisode de la Régence*, París, Ed. Chez Ladvocat Libraire, 1832; RAYMOND CAPEFIGUE, J. B., *Philippe d'Orléans, régent de France: 1715 – 1723*, París, Libraire Dufey, pp. 46 - 78; OZANAM, D., *Les diplomates espagnols du XVIIIe siècle: introduction et répertoire biographique, 1700 – 1808*, Madrid, Ed. Casa de Velasquez / Maison des Pays ibériques, 1998, p. 276; GASPEY, T. & BUSSEY, G. M., *The pictorial history of France and of the French people: From the establishment of the Franks in Gaul, to the period of the French Revolution*. Volum 2, Londres, Ed. WM. S.ORR. and Co., Amen Corner, Paternoster Row, 1843, pp. 512 – 519.

canons. Una part d'aquest botí de guerra va ser traslladat a la localitat de Baiona i la resta fou cremat.

Recuperades i reorganitzades les tropes franceses, en data 15 de maig, van dirigir-se a la ciutat d'Irún (Guipúscoa) per iniciar l'atac i el setge a Hondarribia. Però aquesta ofensiva s'hagué de postergar, al considerar el mariscal Berwick que l'artilleria de la qual disposava era del tot insuficient i preferí restar a l'espera de l'armament que es trobava en trànsit des de la localitat francesa de Bordeus.

El dia 27 de maig es va finalitzar la construcció de les trinxeres i el dia 5 de juny, sota les ordres del comandant cap de la cavalleria, el príncep de Conty, s'inicià l'atac de l'artilleria contra les fortificacions espanyoles. Malgrat la forta resistència presentada per l'exèrcit espanyol, el 18 de juny, la guarnició es va rendir amb honors de guerra i permetent que Berwick marxés direcció Pamplona.

Perduda Irún, i amb la finalitat d'impedir que la ciutat d'Hondarribia també claudiqués davant el mariscal Berwick, el rei Felip V es traslladar personalment al teatre d'operacions amb un exèrcit que recolza la guarnició de la plaça però a l'arribada del monarca a la ciutat aquesta ja havia capitulat.

El viatge reial a primera línia del conflicte no només responia a la necessitat de brindar socors al homes destacats a les fortificacions atacades per l'exèrcit francès, sinó que amb la seva presència pretenia que un considerable gruix de l'exèrcit invasor desertés. El duc de Berwick, preveient aquests fet, va situar els cinc batallons de d'arcabussers francesos compostats per catalans a la rereguarda amb l'objectiu d'impedir la deserció de les tropes. Malgrat aquesta estratègia es calcula que uns 3.000 soldats francesos van desertar¹³⁷.

Hem de fer esment, encara que sigui a títol de curiositat, que a la presó de la fortalesa d'Hondarribia estaven complint penes de privació de llibertat diversos dirigents militars catalans per haver-se significat durant la Guerra de Successió al bàndol austriacista. Entre aquests reclosos sobresurten els noms d'alguns líders

¹³⁷ BELANDO, N. J., Volum 4, op. cit., p. 228; CASTELLVÍ, F., *Narraciones históricas*. Volum 4, Madrid, Ed. Fundación Francisco Elías de Tejada, Madrid, 2002, pp. 651 – 652.

com ara Basset, Bellver, Llinàs, Bordas i Sans (pare i fill). Les autoritats filipistes davant la necessitat d'homes per defensar el País Basc van oferir la llibertat als presoners que col·laboressin en la seva defensa. De tots ells, com a mínim hi ha constància que en Llinàs i els Sans van accedir a lluitar contra les tropes franceses, participant activament en la defensa de Sant Sebastià¹³⁸.

El setge sobre aquesta ciutat es va iniciar el dia 4 de juliol quan els francesos van anar prenent posicions fins el 25 de juliol quan les bateries artilleres van iniciar el bombardeig de la muralla de la Zurriola, fet que va provocar que la nit del dia 26 al 27 les tropes franceses ocupessin el baluard de Santa Catalina. Les baixes espanyoles i franceses van ser nombroses, entre aquestes últimes destacava la del capità M. de Perille, del regiment Royal – Vaisseaux, el qual va resultar greument ferit¹³⁹. Arran de l'atac, la muralla que defensava la ciutat va quedar greument malmesa desprenent-se una gran part el dia 29. Finalment, l'1 d'agost de 1719 les tropes espanyoles van claudicar i els francesos van ocupar la ciutat donostiarra amb una guarnició de 2.000 soldats fins el 25 d'agost de 1721 quan, degut a la signatura del Tractat de la Haia, fou evacuada¹⁴⁰.

La Guerra de la Quàdruple Aliança ha de considerar-se com un conflicte bèl·lic internacional ja que també es van veure afectades les possessions colonials espanyoles al continent americà, especialment a aquelles que estaven situades en el territori que actualment ocupen els Estats Units d'Amèrica, on els anglesos disposaven de diverses colònies i els francesos tenien el territori colonial de Luisiana. Foren precisament contra aquests últims contra qui la monarquia espanyola centraria la seva lluita en territori americà.

¹³⁸ COLOMER BARTROLÍ, M., "De Puigcerdà a Viena. El militar austriacista Francesc Sans de Miquel i de Monrodo (Barcelona 1667 - Viena 1757)". *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 29, Barcelona, 2009, pp. 424 - 425.

¹³⁹ POLI, O., *Royal-Vaisseaux (1638 - 1792): un régiment d'autrefois*, París, Ed. Conseil héraldique de France, 1885, p. 77.

¹⁴⁰ BERWICK, D., *Memorias*, Alicante, Ed. Publicaciones de la Universidad de Alicante, 2007, pp. 461 - 463; VV.AA., *Bulletin de la Société des sciences et arts de Bayonne*, Bayonne, Ed. Société des sciences et arts de Bayonne, 1900, pp. 99 - 114; HARDY DE PÉRINI, E., *Batailles françaises*. Volum 4, París, Ed. E. Flammarion, 1901, p. 267; BELANDO, N. J., Volum 4, op. cit., pp. 228 - 235; SHD. Microfilm 2014 SA 2975. Document 155. Acords de capitulació de les tropes espanyoles a Sant Sebastià.

Els francesos, comandants pel governador Jean Baptiste Le Moyne de Bienville, van reforçar la guarnició militar gairebé un any abans de l'esclat de la guerra, alhora que va iniciar una política d'aproximació a les tribus indígenes que hi havia situades més enllà de la Luisiana, per tal de mobilitzar-les contra els espanyols si fos escaient. Els primers en conèixer l'esclat de la guerra a Europa foren els francesos, avantatge que va permetre al governador Bienville atacar per sorpresa a la guarnició espanyola que es trobava situada en Pensacola, forçant la seva capitulació el 14 de maig de 1719.

Quan el comandament de les forces espanyoles establertes a l'Havana va tenir coneixement de la pèrdua d'aquest enclavament va organitzar una força militar que permetés la recuperació del fort espanyol. La flota destinada a dur terme aquesta missió s'havia constituït originàriament per atacar Carolina del Sur, la qual es trobava sota domini anglès, però la pèrdua de Pensacola havia provocat un sobtat canvi d'objectiu. El 6 d'agost de 1719 l'armada i els destacaments militars espanyols van recuperar el fort de Sant Carles i la ciutat de Pensacola si més no de forma momentània ja que el contraatac francès no es faria esperar.

El dia 9 de juliol havia arribat a Haití una flota francesa comandada pel comodor Gilles, marquès de Nos Champmeslins, composta per tres vaixells de guerra i un de transport. El 13 d'agost el comodor Gilles, al capdavant d'una flota formada per cinc vaixells carregats amb 2.000 soldats francesos, va posar rumb a Luisiana on arribarien l'1 de setembre. L'expedició immediatament es va posar a les ordres del comandant francès Jean-Baptiste Le Moyne de Bienville el qual va enviar un destacament compost per 100 soldats francesos i 500 indis nadius aliats seus per recuperar Pensacola. L'atac simultani dels dos destacaments francesos recolzats per la flota sobre posicions espanyoles es va produir el dia 16 de setembre. Després d'un dur intercanvi de trets d'artilleria el destacament espanyol format per 800 efectius va patir més de 100 baixes fet que provocà que el governador

espanyol, coronel Juan Pedro Matamoros, prengué la decisió de rendir el lloc el 17 de setembre¹⁴¹.

Al territori de Texas l'atac francès va iniciar-se per ordre del comandant Philippe Blondel el qual, acompanyat de sis soldats recolzats pels seus aliats indis, va assaltar la missió espanyola de San Miguel de los Adaes. Un assalt que no va agafar per sorpresa al contingent espanyol ja que la veu d'alarma facilitada per un monjo va permetre la fugida dels soldats borbònics. Les tropes espanyoles van iniciar la retirada abandonat, entre d'altres enclavaments, el presidi de San Francisco de los Dolores al considerar el capità espanyol Domingo Ramon que no disposava de força suficient per defensar-lo. Finalment les tropes espanyoles, integrades per uns 25 soldats, diversos colons i missioners es van refugiar al presidi de Sant Antoni de Bejar.

Hem de puntualitzar que la presència espanyola al territori texà era gairebé inexistent com ho constaten els aproximadament 200 habitants peninsulars, 53 d'ells soldats, que residien l'any 1720 en aquestes contrades. Amb una força militar tan summament reduïda la missió de garantir la seguretat i el control d'un territori que abastava una extensió equivalent a la regió d'Andalusia resultava absolutament inabastable¹⁴².

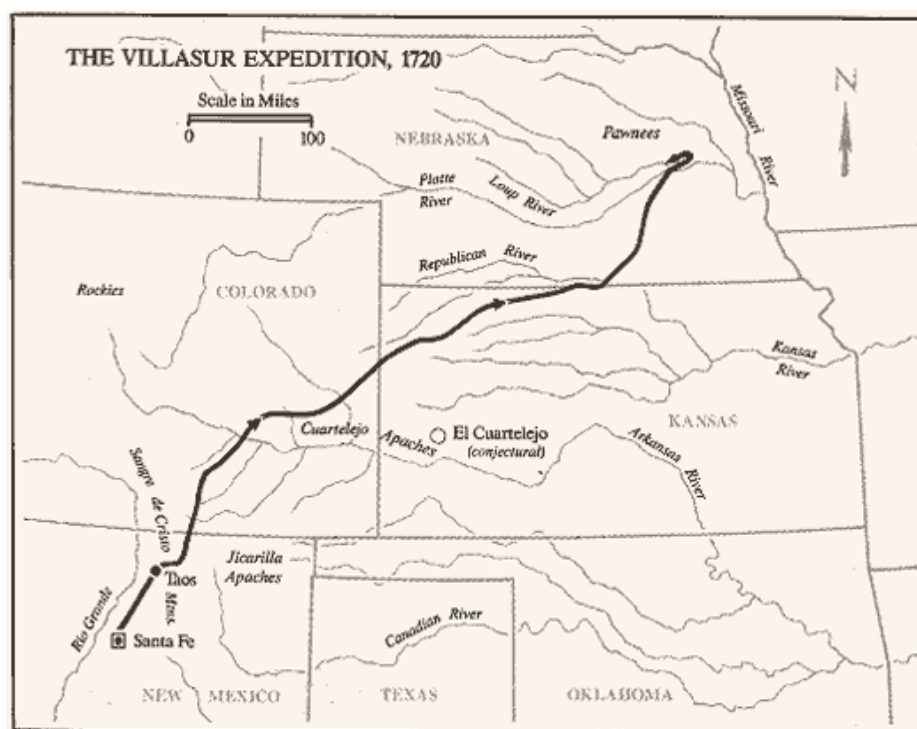
Els atacs militars francesos s'estengueren des de Texas fins a la veïna colònia de Nou Mèxic. Les primeres notícies sobre els moviments militars enemics van arribar al destacament espanyol situat a Taos provinents dels indis *apatxes* i dels indis *pueblo*, residents al territori conegut com *El Cuartelejo* situat a l'actual estat nord-americà de Kansas, els quals els hi van comunicar que un nou poble indi, aliat dels francesos, s'havia desplaçat des de les Muntanyes Rocoses fins a Texas i Kansas generant una gran alarma entre les tribus veïnes. Aquesta tribu van ser batejada pels espanyols amb el nom de *comanxes*.

¹⁴¹ MARTINEZ LAINEZ, F. & CANALES TORRES, C., *Banderas Lejanas. La exploración, conquista y defensa por España del territorio de los actuales Estados Unidos*, Madrid, Ed. EDAF, 2015, pp. 223 - 224; TUCKER, S., *Almanac of American Military History*. Volum 1, Santa Bárbara, Ed. ABC - Clio, 2013, p. 122.

¹⁴² MARTINEZ LAINEZ, F. & CANALES TORRES, C., op. cit., pp. 165 - 166; MORRIT, R. D., *The Lure of Texas*, Newcastle upon Tyne, Ed. Cambridge Scholars Publishing, 2011, p. 78.

El governador espanyol de Nou Mèxic, coneixedor de l'esclat oficial de la guerra, va enviar un destacament militar compost per tropes espanyoles i auxiliars indígenes amb la missió d'atacar als indis ute i als comanxes ambdós aliats dels francesos. A l'arribar la columna a Taos, els indis apatxes van informar als espanyols que els francesos havien establert dos destacaments fortificats al territori dels indis pawnee, al oest del riu Missouri, i que havien dotat d'armes de foc als indis ute i comanxes.

Una de les maniobres espanyoles destinades a neutralitzar la creixent influència francesa a la zona consistí en la creació, al mes de gener de 1720, d'un presidí dotat amb guarnició militar a *El Cuartelejo* alhora que s'ordenà l'atac i destrucció dels dos enclavaments francesos anteriorment esmentats. Així doncs s'engegà una expedició contra els francesos comandada per Pedro de Villasur el qual es situà al capdavant d'una força integrada per 45 soldats i 60 indis pueblos la qual marxà el 16 de juny de 1720 des de la localitat de Santa Fe per endinsar-se en un territori desconegut per tal de donar compliment a la seva missió.

Imatge 8: Mapa de l'expedició espanyola de Vilasur (1720) [Mapa]. Recuperat de <http://oroel.blogspot.com.es/2010/08/el-diario-de-villasur.html>

La força militar espanyola va entrar en territori dels indis pawnee i ute durant el mes d'agost, però va abandonar el lloc al observar l'actitud hostil d'aquestes tribus que els superaven notablement en efectius. Durant la seva retirada les tropes espanyoles van travessar el riu Lobo i van acampar en un indret pròxim a l'actual ciutat de Columbus, a l'estat nord-americà de Nebraska, on van ser atacats i massacrats el 14 d'agost de 1720, pels soldats francesos recolzats pels indis pawnee i utes. Únicament van salvar la vida 7 soldats espanyols, 45 indis pueblo i la totalitat dels indis apatxe que arribaren a la localitat de Santa Fe el 6 de setembre¹⁴³.

Però la resposta armada espanyola sobre les colònies angleses en territori americà no es faria esperar i el 7 de març de 1720 esdevingué la coneguda com batalla de Nassau o de Nova Providència on un força espanyola reclutada a Cuba i formada per 3 fragates, 9 bergantins i 1.200 homes van posar rumb a la ciutat de Nassau (Bahamas) amb l'objectiu d'ocupar-la.

L'acció ràpida de les tropes borbòniques havia de sorprendre a l'enemic, però la presència al lloc de dos bucs de guerra britànics (el vaixell *La Delicia* i fragata HMS Flamborough) va forçar un desembarcament espanyol més a l'est on toparen amb una forta resistència de la milícia local a les ordres del governador britànic *Woodes Rogers*. Malgrat aquesta benvinguda les tropes espanyoles, organitzades en tres columnes a les ordres de Fernando Castro, Francisco de León y Julián Barroso, aconseguiren apoderar-se d'un important botí i d'aproximadament 100 esclaus.

La retirada espanyola de l'illa no fou definitiva i es produïren nombroses incursions espanyoles en aquest territori que es perllongaren fins a la signatura del Tractat de la Haia.

Les operacions militars al front de guerra del Mediterrani havien mostrat als anglesos un territori peninsular desprotegit on la presència militar borbònica era

MARTINEZ LAINEZ, F. & CANALES TORRES, C., op. cit., pp. 228 - 230; ELISABETH A. H. J., *Storms Brewed in Other Men's Worlds: The Confrontation of Indians, Spanish, and French in the Southwest, 1540 – 1795*, Oklahoma, Ed. University of Oklahoma Press, 1996, pp. 249 – 251.

mínima. L'exèrcit espanyol concentrava els seus efectius bàsicament en dues zones: la frontera pirenaica amb l'objectiu d'aturar l'amenaça francesa i a Itàlia on es mantenien actius combats amb l'Imperi Austríac.

Un escenari francament propici perquè els anglesos desembarquessin còmodament a les costes gallegues. Les tropes espanyoles allà destinades es trobaven sota el comandament del marquès de Risbourg el qual era conscient de la manca palesa d'efectius que l'impedia organitzar una correcta defensa de la costa atlàntica davant l'amenaça britànica. Per aquest motiu va concentrar els seus esforços en incrementar les defenses de la ciutat de La Corunya, alhora que ordenava la millora de les fortificacions de Vigo i Pontevedra, en detriment de la resta de viles i forts existents al territori.

La distribució de les forces espanyoles a Galícia era la següent: a la Corunya s'establia 1 batalló d'infanteria del regiment d'infanteria España amb una companyia d'invàlids, diverses companyies de paisans armats i 1 companyia d'artilleria; a la localitat de Monterrey es situaven 2 companyies del regiment d'infanteria España; a Vigo es localitzaven 10 companyies del regiment d'infanteria España així com diverses companyies de paisans armats distribuïdes a la zona de Tuy per tal de garantir la seguretat de les viles que responien al nom de "*Caudillatos de Galicia*"¹⁴⁴.

El 10 d'octubre una flota anglesa, comandada per l'almirall Miguells i composta per 44 vaixells (6 bucs de guerra, algunes fragates, un balandre i un burlot armats) més un indeterminat nombre d'embarcacions destinades al transport de tropes, va desembarcar a les localitats de Vigo i Pontevedra una força constituïda per 4.600 soldats britànics, algunes peces d'artilleria i 49 cavalls. Una vegada en terra ferma aquest contingent va romandre a les ordres de Lord Cohbam.

¹⁴⁴ Els *Caudillatos de Galicia* eren unitats irregulars de paisans armats que tenien com a funció la vigilància de les costes de Galícia i de la zona costanera fins dos llegües terra endins per impedir els robatoris i saquejos de pirates o tropes enemigues. Es van crear l'any 1705 com una sort de milícia urbana composta per paisans dels mateixos pobles armats amb el que cada un dels seus integrants podia aportar. Estaven sota la direcció d'un cap o *caudillo* en cada una de les zones. Aquest era escollit entre els integrants de les unitats per votació de tots els membres. No gaudien de fur militar. El capità general de Galícia, Leopoldo Adriano José de Riffart, Conde de Ite, l'any 1743, els hi va dotar d'un reglament propi. COLÓN DE LARRIATEGUI, F. op. cit., pp. 573 – 576.

Les forces angleses van desembarcar a tres milles de la ciutat de Vigo sota una petita resistència presentada des de les colines circumdants. La defensa espanyola en aquell territori es limitava a les companyies de paisans armats que patrullaven les rodalies de la localitat de Tuy. Una força que deuria haver estat formada per uns 2.000 efectius dels quals només van fer acte de presència uns pocs centenars segons va informar el marquès de Parga, governador de Tuy, al marquès de Risbourg.

La nit del 10 a l'11 d'octubre les companyies de paisans armats, observant l'amenaça que presentava les tropes angleses, es van refugiar a la ciutadella de Vigo la qual es trobava sota el comandament de Gregorio Rosales, cabdill de la vila i de tota la comarca. Per la seva banda les tropes espanyoles en aquella ciutat restaven a les ordres del comandant militar de la plaça, el brigadier José de los Herreros.

Al dia següent alguns destacaments de cavalleria anglesa van realitzar tasques de reconeixement del territori sota el foc que els brindaven els diferents grups de paisans armats espanyols. Al dia 13 d'octubre els anglesos van enviar 5 companyies d'infanteria a la vila de Bouzas la qual van saquejar alhora que profanaven els temples catòlics, mentre que una força de 1.000 soldats anglesos van situar les 34 bateries de morters amb les quals havien de fustigar la fortalesa.

El bombardeig s'inicià el dia 14 d'octubre quan un total de 280 projectils van caure sobre la fortificació. L'única força espanyola que assetjava lleugerament als anglesos eren milícies de paisans espanyols. Dos dies després un destacament compost per uns 400 soldats anglesos d'infanteria i cavalleria es van desplaçar, amb recolzament de la balandra armada, fins a la vila de Redondela la qual van saquejar i ocupar. Aquell mateix dia del brigadier José de los Herreros va resultar ferit greu com a conseqüència del foc d'artilleria enemic quan inspeccionava les posicions defensives i encoratjava als soldats i paisans que defensaven el fort. Incapacitat el brigadier el comandament va recaure en el coronel Fadrique González de Soto.

El 17 d'octubre els anglesos van enviar un ultimàtum de rendició als defensors oferint la rendició de la plaça amb tots els honors militars però l'oferiment fou refusat i els combats van continuar dos dies més fins que, definitivament, les forces espanyoles es van veure obligades a capitular.

La tarda del dia 21 d'octubre van sortir els defensors de l'interior de la fortalesa. Les baixes espanyoles van consistir en un total de 66 soldats i paisans morts i 164 ferits. L'artilleria anglesa va disparar 3.017 granades de morters. El botí capturat pels anglesos va ser molt important s'apropriaren de 43 peces d'artilleria, 2000 barrils de pólvora, 8000 fusells i d'altres equipaments militars.

Mentre això succeïa a Vigo el major general White es va dirigir a la ciutat de Pontevedra la qual va capturar el 23 d'octubre. Els anglesos van romandre a Galícia fins al dia 11 de novembre quan van reembarcar novament direcció Anglaterra¹⁴⁵.

Felip V, davant d'aquest escenari de guerra internacional, va focalitzar en la figura d'Alberoni la causalitat dels fets esdevinguts, i el 5 de desembre de 1719 l'obligà a abandonar territori nacional malgrat les queixes de la reina davant aquesta decisió del monarca. El monarca tractà d'aconseguir d'aquesta manera posar final aquell conflicte bèl·lic, alhora que cercava el reconeixement per part de les potències que integraven la Quàdruple Aliança respecte a les seves conquestes de Sardenya i Sicília, així com la restitució per part d'Anglaterra de Gibraltar i Menorca. Però cap de les seves peticions va ser satisfeta i al febrer de 1720 es veié obligat a signar el Tractat de la Haia on ordenava la retirada de les tropes espanyoles de les illes de Sicília i Sardenya així com cap dret successori sobre els Països Baixos i sobre la Corona de França. L'única petició del monarca espanyol que fou atesa va ser la promesa d'atorgar la successió al ducat de Parma,

¹⁴⁵ BN. Registro MSS/9328. *Relación del sitio del puerto de Vigo ejecutado por los ingleses, el año de 1719*; MEJIDE PARDO, A., *La Invasión inglesa de Galicia en 1719*, Santiago de Compostela, Ed. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Instituto P. Sarmiento de Estudios Gallegos, 1970; CUST, E., *Annals of the wars of the eighteenth century (1700 – 1739)*. Volum 1, Londres, Ed. John Murray, 1862, p. 163; HARGREAVES-MAWDSLEY, W. N., *Eighteenth-Century Spain 1700 – 1788: A Political, Diplomatic and Institutional History*., Londres, Ed. Springer, 1979, p. 50; CHILDS KOHN, G., *Dictionary of Wars*, Londres, Ed. Routledge, 2013, p. 385; HARDING, R., *Seapower and Naval Warfare, 1650 – 1830*, Londres, Ed. Routledge, 2002, p. 190.

al de Piacenza i al de la Toscana als fills del monarca amb Isabel de Farnesio, fet que provocà la convocatòria del conegut com Congrés de Cambrai (1721 – 1724)¹⁴⁶. La signatura definitiva del cessament d'hostilitats no es materialitzà fins l'estiu de 1721. La pau amb França passava pel compromís de que una princesa francesa es desposés amb l'hereu al tron espanyol i que una de les filles de Felip V i Isabel de Farnesio ho fes alhora amb el futur rei de França.

L'endarreriment en la rúbrica de la pau definitiva es fonamentava en la desconfiança dels aliats enemics d'Espanya, més concretament dels britànics, ja que observaven com José Patiño organitzava, a la tardor de 1720, una armada a la costa andalusa comandada pel marquès de Ledesma. Els anglesos sospitaven que l'objectiu d'aquesta era Gibraltar, malgrat que des d'Espanya s'afirmava que la missió d'aquesta era socórrer a la ciutat de Ceuta assetjada feia mesos. A finals del mes d'octubre el contingent espanyol feia recular a les forces musulmanes fins a Tànger i Tetuan, alhora que protegien amb noves defenses i fortificacions aquest enclavament espanyol al nord d'Àfrica¹⁴⁷.

¹⁴⁶ CAPEL MARTÍNEZ, R. M. & CEPEDA GÓMEZ, J., *El Siglo de las Luces. Política y Sociedad*, Madrid, Ed. Síntesis, 2006, p. 218 i ss.

¹⁴⁷ LOSADA MÁLVAREZ, J. C., op. cit., p. 378.

4 LES FORCES ENFRONTADES EN EL TEATRE MILITAR DE CATALUNYA

Si bé el conflicte bèl·lic conegut com la Guerra de la Quàdruple Aliança es tracta d'una contesa a nivell internacional que abastaria des de les colònies americanes fins a la majoria dels països europeus existents en aquell moment, aquest estudi focalitzarà la seva atenció en l'escenari peninsular i en les accions i conseqüències provocades per aquesta en un territori molt concret: el Principat de Catalunya.

Aquí, les grans potències enfrontades arreu de l'orbe farien acte de presència desplegant les seves forces sobre el territori però, malgrat la diversitat d'actors en conflicte, el gruix dels contingents situats físicament al Principat els podem simplificar en dos: el bàndol francès, integrat per l'exèrcit de Lluís XV i els seus aliats dins del territori català representats per aquelles residuals guerrilles austriacistes que encara pervivien actives des de la fi de la Guerra de Successió Espanyola; i el bàndol espanyol, on trobarem l'exèrcit del monarca Felip V el qual incrementà la seva potència amb la creació d'esquadres de paisans armats arreu del territori català que lluitaran contra la insurgència austriacista i auxiliaren a l'exèrcit en les seves accions.

4.1. L'exèrcit francès i les guerrilles austriacistes

A França la situació es va agreujar arran del descobriment de la conspiració de Cellamare. El regent francès va ordenar al mariscal duc de Berwick¹⁴⁸ que

¹⁴⁸ Jacobo Estuardo Fitz-Williams, Duc de Berwick (Moulins, França, 1670 – Philippsburg, Alemanya, 1734). Fill natural de Jacob II d'Anglaterra i Arabella Churchill. L'any 1688 es posà a les ordres de Luis XIV qui el nomenà lloctinent general dels seus exèrcits. Va ser nomenat capità general de l'exèrcit hispano-francès que va intervenir durant la Guerra de Successió Espanyola, participant en la campanya d'Extremadura (1704). L'any següent retornà a França per fer front a la revolta dels comisards (1705) per retornar a posteriori a la península i obtenir la victòria a la famosa batalla d'Almansa. Després d'una nova estança a França com a governador del Delfí torna a Espanya per posar-se al capdavant de la presa de la ciutat de Barcelona (1714) on dissolgué la Generalitat, el Consell de Cent i establint una *Junta Superior de Gobierno y Justicia del Principado* i una junta de 16 administradors per la ciutat de Barcelona. Per tots aquests motius se li atorgà el Toisó d'Or, els ducats de Liria i Jèrica i va ser nomenat Gran d'Espanya. Va participar en les operacions de la

prengué el comandament de les forces franceses per tal d'encapçalar un atac contra el regne d'Espanya. L'elecció de Berwick va ser acurada i meditada, fonamentant-se en la seva dilatada experiència militar, i l'alt grau de coneixement sobre l'exèrcit espanyol que aquest oficial tenia gràcies a la seva militància entre els filipistes, durant la Guerra de Successió Espanyola. Especialment notori era el seu coneixement del teatre d'operacions català on havia dirigit l'assalt a la ciutat de Barcelona la tardor de 1714.

Sense més dilació el mariscal duc de Berwick va realitzar un estudi secret i en profunditat de com s'havia de desenvolupar la campanya militar d'invasió del territori espanyol i al mes de setembre de 1718 ja disposava de la planificació definitiva de l'ofensiva la qual va ser tramesa a la Regència per la seva aprovació¹⁴⁹.

L'objectiu militar final de la campanya era polític. Amb la incursió militar francesa al territori peninsular es pretenia pressionar al monarca espanyol perquè deposés la seva actitud i renunciés a les campanyes militars iniciades i que violentaven els acords d'Utrecht i Rastatt, allunyant-se, al nostre criteri, d'una invasió total del territori espanyol que suposés un sotmetiment per les armes d'aquest regne. No hem d'oblidar dos aspectes fonamentals, que malgrat el conflicte bèl·lic iniciat, subjauen en la relació entre els regnes: l'arribada al tro de Felipe V, arran de la seva victòria en la Guerra de Successió Espanyola (1701 – 1715), esdevingué possible gràcies a l'ajuda militar decisiva provinent dels seus aliats francesos en front les aspiracions de la Casa d'Hasburg i, en segon terme, els vincles sang que unien a tots dos monarques sota el mateix mantell dinàstic.

La primera acció del pla ideat per Berwick consistia en atacar i ocupar la ciutat de Pamplona (Navarra). Aquest objectiu li ofería la possibilitat de donar un clar avís sobre la magnitud i rellevància de les intencions franceses alhora que aconseguia

Quàdruple Aliança a Navarra i Catalunya (1719 – 1720). Va morir durant el setge a la localitat de Philippsburg durant la Guerra de Successió polonesa. L'any 1778 van aparèixer les seves memòries. MARTÍNEZ SHAW, C. & ALFONSO MOLA, M., *Felipe V*, Arlanza Ediciones, Madrid, 2001, pp. 307 - 308.

¹⁴⁹ MOLAS RIBALTA, P. (Ed.), *Memoria. Duque de Berwick*, Publicaciones de la Universidad de Alicante, Alacant, 2007, pp. 458 – 459.

una zona amb suficients recursos per mantenir logísticament a les seves tropes. Però finalment el pla del mariscal no es va poder materialitzar degut a la tardança del govern francès en donar les ordres de mobilització oportunes, fet que ocasionà el replantejament de la campanya inicial, marcant-se com objectius les ciutats d'Hondarribia i San Sebastià (País Basc).

El segon moviment consistiria en assentar en elles un cos d'exèrcit francès on restarien a la defensiva mentre es preparava l'atac sobre Catalunya, concretament sobre les fortaleses de Roses i de la Seu d'Urgell.

L'ofensiva es duria a terme amb una força sota el comandament de Mr. De Joffreville formada per un total de 15 batallons d'infanteria i 20 esquadrans de cavalleria els quals es recolzarien mútuament en cas de necessitat. Amb aquest exèrcit es pretenia protegir la frontera pirenaica d'un hipotètic atac espanyol.

El mariscal duc de Berwick va realitzar freqüents inspeccions a la zona frontera amb el País Basc i Catalunya encaminades a estudiar en profunditat els principals passos i vies de comunicació entre tots dos països, observant especial atenció a la zona de l'Empordà, via natural i directa d'accés sobre la ciutat de Roses¹⁵⁰.

Respecte al teatre d'operacions català els francesos van realitzar diversos estudis detallats sobre el desplegament de les forces militars espanyoles no només al Principat de Catalunya sinó també al regne de Valencia i Murcia, regions aquestes que per la seva proximitat podrien reforçar els destacaments espanyols a Catalunya¹⁵¹.

La força de maniobra i d'atac va ser distribuïda en tres cossos d'exèrcit: el primer, establert a Baiona amb la missió d'atacar Hondarribia i Sant Sebastià (País Basc); el segon, a El Voló (Rosselló), amb l'objectiu d'atacar l'Empordà; i el tercer, a Montréjeau (Alta Garona) destinat a assaltar la fortalesa espanyola de Castell-Ileó situada al municipi d'Es Bordes (Vall d'Aran). L'atac aquesta última fortalesa va

¹⁵⁰ SHD. Microfilm 2014 SA 2972, pp. 1 – 83; BNF. MS-6442 (239). Département Arsenal, 1719. *Noms des cols et passages qui se trouvent depuis Pratz de Moliou jusqu'au bord de la mer, avec tous les chemins qui aboutissent aux dits cols, tant du côté de France que du côté d'Espagne, fait au mois de février 1719.*

¹⁵¹ SHD. Microfilm 2014 SA 2972, pp. 84 – 94.

restar a les ordres del mariscal marquès de Bonàs al qual se li assignaren un total de 7 batallons d'infanteria¹⁵².

Va ser precisament aquest coneixement sobre el Principat de Catalunya el que provocà que Berwick engegés la creació d'una nova unitat de fusellers de muntanya, també denominats *batallons d'arquebusiers*, formats per dissidents austriacistes, amb la finalitat de provocar una revolta interior i, alhora, establir dins del territori unes tropes integrades per espanyols partidaris de la causa francesa. La mobilització de soldats catalans s'inicià el dia 23 de desembre de 1718 quan s'ordenà la creació de tres companyies d'arcabussers al Rosselló sota el comandament de Francesc Torres¹⁵³, Delio i Jolly. Cada una d'aquestes companyies estava formada per 3 oficials i 100 arcabussers¹⁵⁴.

Els militars francesos assignaren, per aquesta campanya, el nom d'arcabussers (*arquebusiers*) als ja coneguts com a fusellers de muntanya:

*“La dénomination donnée à ce corps varia selon les époques de son existence- environ 80 ans- subissant les influences de la mode: Fusiliers du Roussillon de 1684 à 1689, Fusiliers de Montagne de 1689 à 1713, Arquebusiers du Roussillon de 1719 à 1744, Fusiliers de Montagne de 1744 à 1756, Fusiliers guides de 1756 à 1763. On trouve encore les appellations suivantes: Bataillons de Miquelets, régiments de Miquelets, Fusiliers de Montagne du Roussillon, Arquebusier de Montagne. Terminologie instable qui reflète bien les caractères d'irrégularité nuancée de ce corps”*¹⁵⁵.

¹⁵² BERWICK, D., op. cit., p. 461.

¹⁵³ Francesc Torres, natural de Torà, havia estat coronel austriacista durant la Guerra de Successió Espanyola.

¹⁵⁴ BELHOMME, V. L., *Histoire d'infanterie en France*. Volum 3, París – Limoges, Ed. Henri Charles - Lavauzelle, Éditeur Militaire, 1893 – 1902, p. 33.

¹⁵⁵ GUIZARD, P., *Fusiliers et Arquebusiers de montagne ou du Roussillon*. Informació extreta de <http://trabuc.perso.sfr.fr/mapage/fusiliers-et-arquebusiers-du-roussillon.pdf>

Imatge 9: La Rue, P. Fusiliers de Montagne [Gravat]. Recuperat de Scènes historiques, 1701 - 1788. Collection Michel Hennin. Estampes relatives à l'Histoire de France. Tome 99, Pièces 8559-8625, période: 1746-1748.

Aquesta dificultat de la nomenclatura emprada per designar les diferents unitats es reiterativa en la documentació analitzada on s'atribueixen diferents noms per designar aquestes unitats militars de caire temporal: “*Fusileros de Francia*”, “*Miqueletes franceses*”, “*Arcabuceros*”, “*Fusileros de montaña*”, etc.

Finalitzada la Guerra de Successió al Principat amb la caiguda de Barcelona el dia 11 de setembre de 1714 les forces militars catalanes es van rendir. Una capitulació no acceptada per la totalitat dels partidaris de la Casa d'Habsburg que es negaren a rendir les armes, fet que provocà l'aparició d'alguns grups insurgents austriacistes que combinaven les seves activitats en favor de la causa amb el bandolerisme d'arrel més tradicional. Aquest aspecte se'ns presenta com un fenomen reiteratiu en aquells conflictes bèl·lics de llarga durada on alguns dels antics combatents no volien, o no podien, tornar a viure de les seves antigues professions. Però l'elecció d'aquesta alternativa per bona part dels insurgents respon a la necessitat d'evitar la dura repressió exercida per part de les autoritats borbòniques una vegada acabada la guerra.

D'entre tots ells el més famós va ser en Pere Joan Barceló i Anguerà (a) *Carraslet* o *Carrasquet*, nascut l'any 1682 a la localitat de Capçanes (en aquells anys terme municipal de Tivissa), d'on es va traslladar a viure amb la seva família a Marçà (Priorat). El seu pare, Francesc Barceló, era llenyataire malgrat que algunes fonts apunten que es tractava d'una família de carboners. En Pere Joan i el seu germà Francesc es dedicaven a vendre la llenya en diferents pobles de la comarca motiu pel qual va rebre el seu sobrenom derivat de la llenya de carrasca que venien.

L'any 1705, després de l'esclat de la Guerra de Successió a Catalunya, en Francesc Barcelò, pare, va ser nomenat capità pel coronel Josep Nebot, el seu fill Francesc l'ascendiren a tinent i a en Pere Joan li atorgaren la graduació d'alferes, integrant-se a les 9 companyies de fusellers que es van formar a la Ribera d'Ebre. L'any 1711 en *Carraslet* fou ascendit a capità del regiment de fusellers format per Antonio Vidal.

Finalitzada la guerra en Pere Joan Barceló es va acollir al perdó reial en dos ocasions: la primera en data del 28 de setembre a localitat de Cornudella i, la segona, juntament amb 96 fusellers més, a la ciutat de Reus. El lliurament de les armes es realitzà davant el coronel comte de Silly el qual li va lliurar el document del perdó reial.

Amb la tranquil·litat que li atorgava la documentació rebuda es va retirar al poble de Marçà amb intenció d'iniciar una nova vida, però pocs dies després va arribar al lloc un destacament filipista format per trenta efectius a les ordres d'un tinent, per tal de recaptar la contribució de la vila.

L'antiga filiació d'en Barceló com a capità austriacista fou el detonant perquè l'oficial borbònic s'enfrontés amb ell insultant-lo i colpejant-lo. En *Carrasclat* va replicar al tinent que aquest no era el tracte que li havien promès quan es va acollir al perdó però l'oficial, malgrat les recriminacions d'en *Carrasclat*, va continuar insultant-lo fins que la discussió va passar de les paraules a les mans. La lluita entre dos homes gairebé li costà la vida a l'oficial filipista si no arriben a intervenir a la baralla el contingent d'homes que l'acompanyaven. La por a les possibles represàlies derivades d'aquella baralla provocà que en Pere Joan Barceló fugís del poble i es refugiés a la Serra de Llaberia (Tivissa).

El 14 d'octubre de 1714, a la localitat de Vilanova de Prades, el justícia de la vila de Falset auxiliat pels jurats Pedro Vidal i Lamberto Olivas el va detenir no sense abans d'establir una forta resistència vers el seu arrest. Fou capturat i traslladat a una garjola on romangué lligat de mans i peus. Però les rudimentàries mesures de retenció emprades van afavorir la seva fugida i amb les dents aconseguí desfer-se de les lligadures que el mantenien immobilitzat. Una vegada lliure va aconseguir desplaçar una llosa de grans dimensions fet que li va permetre escapolir-se del lloc on restava confinat.

Va desarmar al sentinella que es trobava fent guàrdia, agafant-li el fusell i fugint a les muntanyes. Assabentat d'aquest escapoliment el justícia de Falset, recolzat pel sometent local, el va perseguir-lo sense aconseguir localitzar-lo. Durant un any va amargar-se a les muntanyes evitant el contacte amb ningú que el pogués delatar.

Però malgrat el seu aïllament va rebre la notícia que un destacament militar havia requisat les seves poques pertinences personals que tenia a casa seva a Marçà llavors, enfuriat, va mobilitzar a 30 seguidors seus amb els que va atacar el destacament del Coll de la Teixeta el 26 de març de 1718. Després de desarmar als soldats va marxar del lloc no sense abans encarregar-li al tinent que manava aquella força, que traslladés al governador militar de Tarragona el missatge que estava sent injustament perseguit.

Tornà a refugiar-se a les muntanyes, concretament en una cova de difícil accés la ubicació de la qual només coneixien la seva dona i el seu germà. Mitjançant les informacions que alguns confidents li facilitaven i amb l'ajuda d'alguns col·laboradors va poder organitzar i realitzar alguns assalts als combois que circulaven per la carretera que unia Barcelona amb València al seu pas pel Coll de Balaguer.

L'any 1717 se'l va acusar de l'assassinat d'un tinent coronel del regiment de Gueldres, resident a la localitat de Falset, nebot del antic governador militar borbònic de Lleida, el comte de Louvigny, el qual exercia aquest càrrec des de la caiguda de la ciutat al novembre de 1707. El comte no gaudia de bona fama entre els defensors de la causa austriacista que el titllaven de cruel al sentenciar a la forca a tots aquells miquelets o voluntaris austriacistes que capturava¹⁵⁶. Segons Castellví les autoritats militars van acusar injustificadament a *Carrasclat* i als seus seguidors de l'esmentat assassinat i, malgrat la suposada manca d'implicació en els fets d'en *Carrasclat* i els seus, el governador militar de Tarragona va ordenar la detenció de la seva mare i d'alguns dels seus parents. Aquesta maniobra no responia a una represàlia per l'assassinat del tinent coronel falsetà sinó com un intent d'evitar accions contra els seguidors filipistes per part d'en *Carrasclat*¹⁵⁷. Les autoritats borbòniques eren coneixedores de la identitat del veritable homicida

¹⁵⁶ MESTRE ROIGÉ, E., "La guerra de Successió al Pla d'Urgell (1705 - 1714)". *Mascaçà: revista d'estudis del Pla d'Urgell*, nº 1, Mollerussa, 2010, p. 74.

¹⁵⁷ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 658; PASCUAL RODRÍGUEZ, V., *Guerra i postguerra de Successió. La vida de Sebastià Casanoves, pagès del segle XVIII*, Barcelona, Ed. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010, pp. 58 – 59.

del militar, possiblement un altre guerriller austriacista anomenat el Ros de Ribarroja¹⁵⁸.

El mes de febrer de 1717 Pedro de Saura i Valcárcel¹⁵⁹ van ser nomenat alcalde major i tinent de corregidor de Tarragona. En l'exercici de les seves funcions es caracteritzar per ser un home extremadament dur en la persecució contra la guerrilla austriacista i els arcabussers francesos comandats per en *Carraslet*¹⁶⁰.

Un dels fracassos més estrepitosos de les autoritats militars franceses va ser la sobrevaloració feta sobre la resistència austriacista a Catalunya la qual esdevingué una autèntica font de maldecaps pels borbònics. Però malgrat els esforços fets pels comandants d'arcabussers francesos per tal d'incentivar una revolta generalitzada contra les tropes filipistes aquesta no es va arribar a produir, no aconseguint ocupar de forma definitiva cap ciutat ni mitjana ni gran al territori català al llarg de tot el temps que durà la seva presència. Els únics fets d'armes rellevants en aquesta línia foren l'ocupació per part de les guerrilles austriacistes i els arcabussers francesos de la població de Vilafranca del Penedès durant el mes d'agost de 1719 i la rendició de la vila de Reus després de reiterats atacs, però sense poder controlar-la d'una forma definitiva.

Durant la guerra es va posar en evidència una vegada més les diferències entre la resistència austriacista al territori català i aquella, de caire oficial, que vivia el seu exili a Viena¹⁶¹. Molts seguidors de la Casa d'Àustria no veien amb bons ulls l'aventura empresa pel *Carraslet*, per en Francesc Bernic o pel coronel Torres, al servei de l'exèrcit francès. Aquest recel provocà una manca d'entusiasme tant per

¹⁵⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1652. Carta del marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra (2 d'abril de 1719).

¹⁵⁹ Militar filipista i doctor en Dret nascut a Vélez-Blanco (Almeria). L'any 1705 va ser admès com advocat en el Reial Consell. A l'esclatar la Guerra de Successió va ser nomenat tinent coronel de milícies prestant els seus serveis a les ordres del duc de Berwick qui l'encarregar tallar les comunicacions entre València i la Manxa. L'any 1707 va ser nomenat alcalde major d'Almansa i a l'any següent es va desplaçar a la Tortosa ocupada per les tropes borbòniques. Durant l'atac dels austriacistes a aquesta ciutat el dia 25 d'octubre de 1711 es va distingir com a comandant d'una companyia que va aconseguir refusar l'atac austriacista. L'any 1714 assolí el càrrec de subdelegat d'intendència i al mes de febrer de 1717 fou nomenat alcalde major i tinent de corregidor de Tarragona. En 1721 va ser nomenat corregidor lletrat de Barbastro (Osca) i l'any 1725 va ser nomenat tinent primer de Sevilla.

¹⁶⁰ CERRO NARGÁNEZ, R., art. cit., "Sociología profesional de...", pp. 271 – 272.

¹⁶¹ GARCÍA CÁRCCEL, R., "La opinión de los españoles sobre Felipe V después de la Guerra de Sucesión" *Cuadernos de Historia Moderna*, núm. gener, Madrid, Ed. Universidad Complutense de Madrid, 2002, p. 110.

part dels sectors austriacistes a l'exili i com aquells que defensaven aquests ideals en terres catalanes. També les pràctiques pròpies del bandolerisme que realitzaven els guerrillers austriacistes i els arcabussers francesos van anar en detriment de la seva credibilitat davant els ulls de gran part de la població que van acabar identificant-los com a lladres i bandolers degut als nombrosos crims que cometien contra la població civil, filipista o no.

4.2. L'exèrcit espanyol: la creació de les unitats militars regulars, els serveis d'espionatge i les esquadres de paisans armats

Amb l'arribada al tro d'Espanya de la Casa de Borbó es produeix una profunda reforma de l'exèrcit i de l'armada, en tots els seus àmbits, tan organitzatius com legislatius. Una reforma que fou iniciada per Felip V i que perdurarà fins el regnat de Carles III.

Inicialment, es va procedir a la substitució dels antics terços pels regiments com a noves estructures organitzatives militars copiades del model militar francès. La desaparició de la Casa d'Àustria va posar punt i final a un decadència militar que arrencava des del gloriós segle XVI i que s'accentuà sota els regnats de Felip III i Felip IV tocant fons amb Carles II.

Les causes d'aquesta crisi no es poden atribuir exclusivament a motius econòmics, malgrat que aquests esdevingueren un dels majors reptes que l'exèrcit espanyol va haver de superar. Les notables mancances de subministres i equipaments als quals havien de fer front així com la falta de solvència econòmica per sufragar els salaris dels soldats va provocar que la corrupció, el pillatge i el saqueig, juntament amb les nombroses desercions, es convertissin en un mal endèmic de les tropes espanyoles.

A la crisi econòmica s'havia d'afegir la ineptitud, incompetència i manca de disciplina mostrada pels comandaments incapaços de posar ordre i fer complir les

ordenances establertes pel correcte funcionament d'un exèrcit. Fou precisament aquest aspecte un dels principals assumptes a tractar en el moment de la reestructuració castrense a la qual s'havia de sotmetre tant l'exèrcit com la marina¹⁶².

L'exèrcit borbònic s'organitzà generalment en regiments d'infanteria que es composaven per un o dos batallons malgrat poder constituir-se fins i tot amb tres. Cada batalló el composaven uns 600 soldats distribuïts en 10 o 12 companyies integrades cadascuna d'elles per uns 60 efectius. Entre aquestes companyies regimentals hi havia una que era composta per soldats granaders els quals havien rebut una formació especialitzada en la utilització de granades, i que es caracteritzaven per tractar-se, generalment, de soldats veterans d'una complexió física superior a la resta.

S'inicia d'aquesta manera una època plegada de canvis substancials. Els antics sistemes i estratègies de guerra evolucionaran i elements com la cavalleria de línia passaran a tenir un paper secundari. Aquesta es va reorganitzar en regiments composts per 2 ó 3 esquadrons de cavalleria (l'esquadró de cavalleria era l'equivalent del batalló d'infanteria). Cada batalló el composaven aproximadament uns 150 soldats de cavalleria que tenien encomanades les funcions d'enfrontar-se amb la cavalleria enemiga, atacar els flancs de les formacions militars en els camps de batalla i perseguir al enemic quan aquest es retirava.

Dins de les unitats que integraven la cavalleria destacava la presència d'aquelles amb una formació i dotació més específica que responien al nom de *Dragons*. Aquestes es trobaven dotades d'armes de foc, fet que els conferia la possibilitat d'actuar com una infanteria a cavall, gaudint així d'una gran mobilitat, habilitant-los per actuar i hostilitzar als enemics a gran distància. Foren aquestes característiques les que els convertiren durant la Guerra de la Quàdruple Aliança en l'instrument òptim per lluitar contra els fusellers de muntanya francesos i els

¹⁶² GÓMEZ RUIZ, M. & ALONSO JUANOLA, V., *El ejército de los Borbones (Felipe V – Luis I)*, Salamanca, Ed. Europa Artes Gráficas, 1989, p. 14.

guerrillers austriacistes que actuaven a la rereguarda de l'exèrcit espanyol. D'igual manera els *carrabiners de cavalleria*, els qual rebien el seu nom degut al fet d'anar armats amb carrabines¹⁶³, es van convertir també en unes unitats d'elit dins de l'arma de cavalleria.

L'arma d'artilleria a principis del segle XVIII no era considerada com un factor decisiu en el camp de batalla, però les successives millores tècniques que es van introduir com la maniobrabilitat i l'alleugeriment dels canons la convertirien en determinant al camp de batalla. En el moment de l'esclat de la Guerra de la Quàdruple Aliança aquests avenços encara no s'havien produït, fet que relegava a aquestes forces a jugar un paper secundari. Els camins del Principat de Catalunya, degut a la seva orografia eminentment muntanyosa, resultaven difícils de transitar per aquestes pesades unitats que es mostraven com unes forces fàcilment neutralitzables sabotejant les vies de comunicació i els ponts per on havien que transitar. Les tropes d'artilleria es dividien en tres grups: artilleria de setge, artilleria de plaça o fortificació i artilleria de campanya. Els oficials d'artilleria eren considerats com especialistes tècnics degut a la formació científica superior que rebien en acadèmies especials destinades a la seva instrucció¹⁶⁴. L'any 1718 aquesta arma patirà una regulació que emanava del propi rei Felip V el qual va dictar una Reial Ordenança on es determinava i limitava el nombre del calibres empleats en l'artilleria així com la classificació de les seves peces¹⁶⁵.

Per últim destacava l'arma d'enginyers els oficials de la qual, al igual que els d'artilleria, estaven considerats com un cos tècnic que destacava per la seva elevada formació científica necessària pel desenvolupament de les seves missions militars. L'any 1720, a proposta dels enginyers militars espanyols d'origen flamenc Joris Prosper Van Verboom i Alejandro de Rentz, s'inaugurà a Barcelona

¹⁶³ La carrabina (del francès *carabine*) és un arma de foc assimilada a un fusell però amb unes dimensions menors considerades com una variant dels fusells s'originaren com una versió més versàtil que els seus antecessors malgrat, en la majoria dels casos, que la potencia de foc acostumava a ser inferior en aquesta variant retallada. CORREA, M. & MARTINEZ DE VIERGOL, F., *Ensayo teórico-práctico sobre las armas portátiles*. Primera part, Madrid, Ed. Revista de Caminos de Hierro, 1858, pp. 91 i ss.

¹⁶⁴ MEDINA ÁVILA, C. J., *Organización y uniformes de la artillería española de la creación del Regimiento Real de Artillería a la II República*, Madrid, Ed. Aldaba Ediciones, 1992, pp. 11 - 20; LANUZA CANO, F., *Para la Historia de la Artillería (Datos y notas curiosas)*, Madrid, Ed. Ejército, 1951, pp. 55 - 56.

¹⁶⁵ ANÒNIM, *Real Ordenanza de 15 de julio de 1718 prescribiendo las proporciones, y reglas con que se han de hazer las fundiciones, y pruebas de la Artillería de Bronce*, Madrid, Editor Juan de Ariztia, 1718.

la *Reial Acadèmia Militar de Matemàtiques* la qual havia d'iniciar la seva activitat abans l'esclat de la Guerra de la Quàdruple Aliança però que va veure postergada la seva inauguració fins al mes d'octubre de 1720. Aquesta acadèmia militar barcelonina va ser el bressol dels enginyers militars espanyols que s'encarregarien de la construcció de les futures fortificacions tant a l'Espanya peninsular, com a les colònies. Alguns dels llicenciats d'aquest centre esdevingueren els dissenyadors de construccions de naturalesa civil i treballant al camp de l'urbanisme la contribuïren amb els seus dissenys a l'ampliació i modernització de les ciutats del segle XVIII¹⁶⁶.

Imatge 10: Vinkhuijzen, H. J. (1910). Oficial i granader dels regiments de Guàrdies d'Infanteria espanyola i valona [Dibuix]. *The Vinkhuijzen collection of military uniform*. Recuperat de *The New York Public Digital Collections*.

¹⁶⁶ CARRILLO DE ALBORNOZ GALBEÑO, J., DÍAZ CAPMANY, C., FARGAS PEÑARROCHA, M., GALCERÁN VILA, M., DE LIZAUR DE UTRILLA, A., MALDONADO DE ARJONA, J. et al., *La Ilustración en Cataluña. La obra de los Ingenieros Militares*, Madrid, Ed. Ministerio de Defensa, 2010, pp. 42 – ss.; CÁMARA MUÑOZ, A., *Los ingenieros militares de la monarquía hispánica en los siglos XVII y XVIII*, Madrid, Ed. Centro de Estudios Europa Hispánica, 2005, pp. 188 i ss.

L'exèrcit espanyol al segle XVIII s'organitzava en tres grans grups de forces militars: el primer grup el constituïen les denominades *Tropes de la Guardia Reial*, el segon les *Tropes Permanents* i, per últim, les *Milícies Provincials*. Les primeres tenien com a missió fonamental encarregar-se de la protecció i seguretat del rei i de la família reial així com de la custòdia i protecció dels palaus e instal·lacions reials. Aquestes tropes estaven formades per diverses unitats entre les quals destacava la denominada *Guàrdia de Corps* que s'encarregava de l'escorta personal i directa del monarca, una tasca que era compartida amb els *Carrabiners Reials* quan el monarca o la família reial realitzava desplaçaments pel territori. Un segon grup l'integraria el *Reial Cos d'Alabarders* que s'encarregaven de la vigilància en l'interior del Palau Reial així com d'aquells edificis on romangués el monarca, complementant-se amb els *Granaders a Cavall del Rei* els quals reforçarien les forces reials i, en cas de combat, sempre restaran al costat dret del monarca en el camp de batalla. Per últim destacar l'existència dins de la Guàrdia Reial de dos regiments d'elit denominats *Reials Guàrdies d'Infanteria Espanyola* i *Valona*¹⁶⁷.

Les segones estaven constituïdes per la resta de les tropes d'infanteria, cavalleria, artilleria, enginyers i el denominat *Cos d'Invàlids*. Aquestes forces no eren únicament composades, per espanyols sinó que també hi havia soldats oriünds d'Itàlia, Suïssa, Irlanda o Bèlgica (Valons), els quals tenien els seus propis regiments de tropes estrangeres.

Per últim estaven les denominades *Milícies Provincials*. Aquestes unitats militars constituïen una força auxiliar que podia ser mobilitzada en cas de necessitat per un temps limitat. Els regiments estaven comandats per un coronel i una plana major. Cada dues setmanes els integrants del regiments eren reunits pels sergents en grups de 50 per rebre instrucció i cada tres mesos tot el regiment es concentrava a la capital de la província per passar revista i realitzar exercicis militars conjunts.

¹⁶⁷ BUENO CARRERA, J. L., *Guardias Reales de España desde el reinado de los Reyes Católicos hasta Juan Carlos I*, Madrid, Ed. Aldaba Ediciones, 2002, pp. 11 – 18; GÓMEZ RUIZ, M. & ALONSO JUANOLA, V. op. cit., pp. 206 – 315.

Generalment actuaven únicament en l'àmbit de la Península Ibèrica, però també podien ser desplaçat a l'exterior.

Pel que fa referència als territoris colonials, l'exèrcit va crear regiments fixes de guarnició en localitats estratègiques els quals eren recolzats per milícies locals i, en alguns casos, per forces expedicionàries formades per unitats militars de les Tropes Permanent que s'enviaven des de la península, per actuar durant un temps limitat en una campanya o en una acció de dissuasió militar davant una amenaça al poder espanyol.

Respecte a la composició social de les tropes s'ha de destacar que a Espanya es va produir un fort decrement de la presència de la noblesa en la carrera militar durant el segle XVII fins al punt que, a inicis del regnat del rei Felip V, menys de la meitat de la oficialitat la constituïen membre de la noblesa o cavallers.

El rei Felip V va tractar d'atreure a la noblesa a la carrera de les armes amb la instauració de la figura del *cadet*, figura aquesta copiada de l'exèrcit francès, el qual havia de provenir d'origen noble, de famílies de cavallers o, com a mínim, haurien de ser fills de capitans. Es va establir que cada companyia hauria de disposar d'un cadet amb la intenció que aquesta acció fos la llavor per implantar una noblesa filipista dintre de l'exèrcit espanyol. Aquesta maniobra va aconseguir que, a finals del regnat del rei Felip V, la major part de l'oficialitat de l'exèrcit provenia de la noblesa, mentre que la resta de vacants eren ocupades per oficials provinents de famílies burgeses terratinents¹⁶⁸.

Només a les armes més tècniques, com l'artilleria o el cos d'enginyers, la presència d'oficials provinents del estament nobiliari i de la burgesia terratinent fou menor, fet aquest molt possiblement originat per les dificultats pròpies de l'aprenentatge científic-tècnic que provocava cert rebuig en aquests sectors abocant-los majoritàriament a la infanteria i a la cavalleria.

¹⁶⁸ ANDÚJAR CASTILLO, F., *Los militares en la España del siglo XVIII. Un estudio social*. Granada, Ed. Universidad de Granada, 1991, pp. 172 i ss.

Però aquests canvis no s'havien produït en el moment de l'esclat del conflicte bèl·lic de la Quàdruple Aliança fet que constata les dificultats amb que les autoritats borbòniques van topar per poder dotar d'oficials procedents del sector nobiliari a les noves unitats militars catalanes que es van constituir: el regiment d'infanteria Barcelona, els batallons i companyies de fusellers de muntanya o els regiments de cavalleria Empordà i Ribagorça.

L'exèrcit espanyol durant el regnat del rei Felip V va adoptar el model francès en lo tocant a qüestions referides a les graduacions castrenses. La piràmide militar establia, en ordre descendent, els següents graus militars: *capità general, tinent general, mariscal de camp, brigadier, coronel, tinent coronel, sergent major, comandant, capità, ajudant major, tinent, alferes / subtinent, sergent, caporals d'esquadra i soldats*.

Com hem observat el vèrtex de l'escalafó militar l'ostentava el grau de *capità general*. Els comandaments militars que assolien aquesta graduació no sempre es situaven al capdavant d'una capitania general, és a dir, que es podia ser càpita general sense necessitat de comandar una capitania general. Malgrat que les capitànies generals devien estar governades per un capità general també era factible trobar al capdavant de les mateixes a un tinent general, o algun capità general, el qual exercia l'autoritat civil i militar en aquella demarcació en representació del Rei. Les funcions que rebien eren molt amples, encarregant-se tant del comandament de les unitats militars al seu territori, com dels problemes de seguretat ciutadana o d'ordre públic fins a l'exercici de determinades tasques polítiques o judicials. Per tant era considerada una figura militar que exercia una doble funció politico-militar.

El *tingent general*, com ja hem avançat, podia desenvolupar les tasques pròpies d'un capità general malgrat que les missions pròpies del seu rang consistien en el comandament de les unitats de la Guardia Reial, la inspecció de les diferents armes de l'exèrcit i, el que era més important, el comandament de les denominades places militars (ciutats o fortificacions que tenien una especial importància estratègica). Al igual que els capitans generals aquests també exercien funcions politico-militars.

Els *mariscals de camp* exercien el comandament a les ciutats i al front d'algunes unitats de la Guardia Reial alhora que, com els seus dos predecessors, també exercien funcions politico-militars. En les campanyes militars solien comandar o dirigir diversos regiments.

El *brigadier* era un rang intermedi entre els mariscals de camp i els coronels. Generalment els trobem comandant regiments malgrat que la majoria dels regiments eren comandats per un coronel.

El *coronel* era l'oficial que comandava un regiment. Existia només un oficial amb aquest rang per regiment i aquest exercia el comandament directe sobre les tropes. Eren la figura essencial pel funcionament de les unitats militars ja que aglutinava la responsabilitat sobre l'administració i l'economia del seu regiment. Era l'encarregat de realitzar les peticions o propostes d'ascens dels seus oficials i de supervisar les propostes d'ascens de les tropes i sergents que feien els capitans. Per ascendir a coronel es tenia que haver passat anteriorment pel grau de tinent coronel però, en alguns casos excepcionals, el rei podia nomenar coronel a algun noble de forma directe.

El *tenant coronel* exercia de segon cap del regiment i ostentava el comandament sobre la resta d'oficials. La seva missió consistia en substituir al coronel en la seva absència i s'encarregava de la coordinació dels diferents batallons del regiment. Per ascendir a tinent coronel es tenia que haver gaudit prèviament del rang de primer capità o sergent major.

El grau de *sergent major* va constituir una de les peces essencials dins l'organització de les tropes borbòniques abastant tasques tant d'àmbit administratiu com militar. Era el responsable màxim de la disciplina i tàctica de les tropes dins dels regiments, de l'administració de justícia dins del mateix, així com del pagament de sous, de les certificacions personals i de la revista de tropes.

El grau de *comandant* durant el segle XVIII va ser residual a l'exèrcit espanyol. Aquest rang no tenia funcions definides i no es pot equiparar a la figura de l'actual comandant a les ordres del qual es situa un batalló.

El *capità* era l'oficial que comandava una companyia dins d'un regiment i es pot considerar també una peça bàsica dins del funcionament del exèrcit borbònic. Les companyies eren considerades les unitats militars operatives per excel·lència fet que provocava que s'establís una vinculació directa entre el coronel o el sergent major amb els capitans de les companyies al ser considerats aquests com peces fonamentals del funcionament dels regiments. El capità tenia encomanat el comandament directe de la seva companyia, la proposta d'ascens als seus subordinats, la distribució del prest o paga als soldats, la filiació del membres de la seva unitat, la instrucció i el manteniment de l'armament així com qualsevol altre funció relacionada amb el govern de la seva companyia.

L'*ajudant major* era un oficial que, tot i tenir un rang inferior al de capità, s'encarregava d'auxiliar al sergent major en les seves funcions, al marge d'altres funcions com ara la de policia a les casernes, la disciplina e instrucció de les tropes i del regim econòmic d'aquestes, sempre sota les directrius del sergent major.

El grau de *tinent* veu la llum a mitjans del segle XVII com la figura d'un oficial encarregat d'ajudar al capità. No serà fins al segle XVIII quan es va institucionalitzar pròpiament com un oficial destinat a ajudar al capità en la direcció de la companyia.

El grau d'*alferes / subtinent* era un oficial que havia ascendit des dels graus de cadet o sergent rebent la denominació tradicional a l'exèrcit espanyol com d'alferes i, puntualment, la de subtinent. Aquesta doble denominació esdevingué a totes les armes menys a la de cavalleria on es va descartar per la seva similitud al vocable francès "*souslieutenant*". Era doncs una figura intermèdia entre els cadets (aquells que es preparaven per ser oficials) i els tinents. Cal aclarir que els cadets no tenien rang específic militar sinó que es consideraven un grau de formació dels futurs oficials.

El grau de *sergent* era el assimilat als suboficials actuals al qual accedien els caporals i soldats que volien ascendir dins la carrera militar. No es requeria ser noble per assolir aquest grau. El grau de sergent suposava, en la majoria

d'ocasions, un sostre dins la carrera militar d'un soldat ja que el pas al grau de subtenents era reservat majoritàriament pels cadets d'origen noble. Es pot considerar el grau que tenia un major contacte diari amb la tropa, encarregant-se de mantenir la disciplina i subordinació de la mateixa.

El *caporal* o *caporal d'esquadra* s'encarregava del comandament directe d'un reduït grup de soldats o d'una fracció de companyia, és a dir, entre 12 ó 20 soldats. Entre les seves tasques es recollia la supervisió de les guàrdies i la distribució dels sentinelles als seus llocs.

Però al marge d'aquesta descripció piramidal i jeràrquica característica de qualsevol exèrcit la situació professional d'aquests comandaments al segle XVIII resultava més complexa ja que aquests quedaven encasellats en una de las quatre situacions administratives següents: *oficials efectius*, *oficials reformats*, *oficials agregats* i *oficials graduats*.

La situació administrativa d'*oficial efectiu*, o en peu, feia referència a aquell comandament que es trobava en actiu en aquell mateix moment i que figurava a les relacions de revista d'alguna unitat.

La situació administrativa de l'*oficial reformat* era la d'aquell que s'havia vist immers en un procés de reforma de la seva unitat i que havia quedat sense comandament sobre la mateixa. Aquest fet esdevenia sovint quan finalitzava una guerra o conflicte armat moment en el qual es podia decretar la reforma o supressió dels regiments. Si se'l cridava de nou per realitzar el seu servei rebia el nom d'*oficial reemplaçat* ja que tornava a formar part *de facto* de l'escalafó d'oficials.

L'*oficial agregat* era aquell que de forma eventual es destinava a una unitat militar sense ocupar plaça fixe a la mateixa. Generalment es tractava d'oficials que per motius d'edat o salut s'agregaven als estats majors de les places o fortificacions militars.

Per últim l'*oficial graduat* era aquell que aconseguia l'ascens a un grau superior de forma honorífica però que no l'exercia en la pràctica. Per posar un exemple es

tractaria d'un tinent coronel que havia estat nomenat coronel graduat per mèrits però que continuava en la seva unitat amb el grau de tinent coronel tractant-se per tant d'una forma de distinció honorífica simbòlica¹⁶⁹.

L'Armada Espanyola, igual que ho va ser l'exèrcit, es convertí en objecte d'una profunda renovació cercant un punt d'inflexió que finalitzés amb el declivi crònic el que qual s'havia establert la flota espanyola durant la monarquia dels Àustries. L'ímfim nombre de vaixells disponibles restaven en un estat general pèssim motiu pel qual, un cop restablerta la pau després de la Guerra de Successió, tant el monarca com el cardenal Alberoni va engegar un frenètic projecte creació d'una poderosa flota amb l'objectiu de destinar-la a les campanyes militars de recuperació dels territoris perduts amb la signatura de la Pau d'Utrecht, en especial la reconquesta de Sicília i Sardenya, així com per poder assegurar la connexió segura entre la península i les possessions espanyoles a Americà. Les tropes embarcades les composaven els oficials, els mariners (encarregats de les feines navals), les forces d'infanteria (que constituïrien un nou cos especialitzat) i els artillers (destinats a servir les peces artilleres dels vaixells de guerra)¹⁷⁰.

A inicis del regnat de Felip V els comandants de l'Armada aconseguïen aquest càrrec de forma hereditària fet que provocava que únicament els pilots de les naus disposessin d'una formació tècnica adequada. Per canviar aquesta situació es va crear l'any 1717 la *Acadèmia de Guardamarines* perquè els futurs oficials poguessin rebre una formació teoricotècnica superior alhora que es compaginaven aquests estudis amb l'experiència adquirida en les pràctiques que realitzaven als vaixells de guerra. Paral·lelament es van començar a organitzar uns batallons d'infanteria de marina així com les especialitats d'artilleria i enginyeria.

¹⁶⁹ *Ibid.*, pp. 107 – 118.

¹⁷⁰ CERDÀ CRESPO, J., *Conflictos coloniales: la guerra de los nueve años 1739 – 1748*, Alicante, Ed. Universidad de Alicante, 2010, pp. 43 – 45.

Imatge 11: Vinkhuijzen, H. J. (1910). Soldat d'infanteria austríac (1720) [Dibuix]. *The Vinkhuijzen collection of military uniform*. Recuperat de *The New York Public Digital Collections*.

Els graus en l'escalafó de l'Armada queden regulats al Capítol VIII de la *“Instrucción sobre diferentes puntos que se han de observar en el Cuerpo de la Marina de España y ha de tener fuerza de Ordenanza hasta que Su Majestad mande publicar las que inviolablemente deberán practicarse”* on queden regulats de la següent forma: *“capità general, cap d'esquadra, capità de navili d'alt bord, capità de navili, tinent de navili, alferes de navili, capità de galiot o bombes, tinent de galiot o bombes, alferes de galiot o bombes, capità de fragata, tinent de fragata, alferes de fragata, capità de burlot, capità de pingue, fragatilla o tartana”*¹⁷¹.

¹⁷¹ La correspondència d'aquests graus de la marina amb els seus equivalents a la infanteria són: capità general – capità general, cap d'esquadra – mariscal de camp, capità de navili d'alt bord – coronel, capità de navili – coronel, tinent de navili – capità d'infanteria, alferes de navili – tinent d'infanteria, capità de galiot o

Tant la tropa com la marineria la constituïen els membres de les classes més baixes de la societat i, per tal de nodrir els regiments de soldats, les autoritats militars recorrien als següents sistemes de reclutament: la recluta de voluntaris, la lleva de forçada i, per últim, el sistema de quintes.

Formar a un soldat a principis del segle XVIII requeria un determinat temps d'aprenentatge on se l'instruïa en tàctiques militars alhora que se li inculcava una dependència i una fidelitat incondicional al monarca. Derivat de la inversió econòmica i temporal que suposava la formació d'un nou recluta sempre era preferible que aquest procedís d'un alistament voluntari, però en situacions de conflicte bèl·lic no s'aconseguien els reemplaçaments necessaris per cobrir la manca d'efectius motiu pel qual, en aquelles circumstàncies, no resultava un sistema pràctic. Els oficials recorrien les ciutats per fer lleves de voluntaris que, moguts per l'afany d'aventures i per la retribució econòmica que percebien per fer-ho, s'allistaven decididament als diferents regiments. Però aquest sistema resultava absolutament insuficient per completar les files d'un exèrcit per tant, al marge d'aquesta minoria de voluntaris descrita, les autoritats militars havien de decretar la lleva de soldats (els quals generalment eren rodamóns, delinqüents o presos polítics) o bé recorre al sistema de quintes. Les classes socials més acomodades eren favorables al sistema de lleves ja que per una part es desfeien d'aquells que podien suposar un problema per la seguretat pública i, per l'altra, feien disminuir les quotes que podrien correspondre als sistemes de quintes¹⁷².

Per altra banda la armada recorria al sistema de la “matrícula de mar” consistent en una forma de reclutament d'origen francès que exigia als mariners i pescadors, així com als fusters i altres especialistes de la marina civil, a inscriure's a la denominada “matrícula de mar” sota l'amenaça de que no fer-ho suposava no poder treballar al sector naval privat. Una vegada inscrits i llistats podien ser

bombes – tinent coronel, tinent de galiot o bombes – tinent d'infanteria, alferes de galiot o bombes – alferes d'infanteria, capità de fragata – tinent coronel, tinent de fragata - tinent, alferes de fragata – alferes d'infanteria, capità de burlot – capità d'infanteria, capità de pingue, fragatilla o tartana – tinent d'infanteria. GÓMEZ RUIZ, M. & ALONSO JUANOLA, V., op. cit., pp. 358 - 359.

¹⁷² MARTÍNEZ MARTÍNEZ, M., *Los Forzados de Marina en el siglo XVIII*, Almería, Tesi doctoral, Universidad de Almería (UAL), 2007, pp. 135 i ss.; BORREGUERO BELTRÁN, C., *El reclutamiento militar por quintas en la España del siglo XVIII*, Valladolid, Ed. Universidad de Valladolid, 1987, pp. 252 i ss.

cruidats a files per ingressar a l'Armada per servir en la flota durant un període de temps concret. Un sistema que, evidentment, distava molt de ser ben vist pels mariners i especialistes navals afectats¹⁷³ ja que servia bàsicament a uns objectius militars relegant a un paper subsidiari la vessant comercial de la mateixa¹⁷⁴.

El sou dels soldats era pagat per la Reial Hisenda que abonava unes retribucions mínimes a cadascun d'ells i que únicament es veien mínimament incrementades en temps de guerra. D'aquest sou se'ls descomptava unes petites quantitats per part dels capitans de les companyies en concepte de pagament de les peces menors de roba, fet que afavoria el frau al tractar-se d'un fons no subjecte a un control extern fora de la companyia¹⁷⁵.

L'equipament militar del soldat era proporcionat per l'estat a diferència dels segles precedents. La uniformitat que era molt completa i variava de colors segons els regiments lluint com element homogeneïtzador un barret de tres pics de color negre ribetejat de blanc amb un llaç de color vermell (que era el color de l'exèrcit espanyol). D'aquesta forma s'aconseguia que tant els uniformes com l'armament s'unifiquessin i estandarditzessin en totes les unitats militars¹⁷⁶.

Un altre canvi substancial derivat de les modificacions viscudes al món castrense del XVIII va ser la creació d'aquartermaments permanents per les tropes, fet permetia als comandaments exercir un major control sobre les mateixes i evitar les nombroses desercions. Els espais per la seva construcció eren proporcionats per l'Estat mentre que, en alguns casos, es va obligar als ajuntaments a cedir els terrenys municipals que condicionarien la ubicació geogràfica dels mateixos

¹⁷³ DE SALAS, J., *Historia de la matrícula de mar y examen de varios sistemas de reclutamiento marítimo*, Madrid, Ed. Imprenta de Fortanet, 1870, pp. 88 i ss.; GARCIA DOMINGO, E., *El mundo del trabajo en la marina mercante española (1834 - 1914)*. Barcelona, Ed. Universitat de Barcelona, 2017, pp. 39 i ss.; LLOVET, J., "La Catalunya marítima a la segona meitat del segle XVIII. La revista de matricules de Luis Muñoz de Guzman (1786)", I Congrés d'Història Moderna de Catalunya, Barcelona, Ed. Universitat de Barcelona, 1984, p. 711.

¹⁷⁴ LÓPEZ MIGUEL, O. & MIRABET CUCALA, M., "La institucionalización de la Matrícula de Mar: textos normativos y consecuencias para la gente de mar y maestranza" en MARTÍNEZ SHAW, C. (ed.) *El Derecho y el Mar en la España Moderna*, Granada, Ed. Universidad de Granada – Centre d'Estudis d'Història Moderna Pierre Vilar, 1995, pp. 217 i ss.; ALFONSO MOLA, M. & MARTÍNEZ SHAW, C., "La introducción de la Matrícula de Mar en Indias" en MARTÍNEZ SHAW, C. & OLIVA MELGAR, J. M. (ed.) *El sistema atlántico español (siglos XVII – XIX)*, Madrid, Ed. Marcial Pons Historia, 2005, pp. 271 – 273.

¹⁷⁵ ANÓNIM, *Real Reglamento sobre los sueldos, paga y ajuste de los Regimientos de Infantería, Caballería y Dragones*, 1715.

¹⁷⁶ ANÓNIM, *Real cédula sobre que los uniformes de las tropas sean de fábricas de España*, 1719.

depenent de la ciutat. Si s'havia de construir una caserna nova generalment s'establí a la perifèria de la ciutat però si es tenia que fer en una ciutat de nova fundació generalment es situava a l'interior de la mateixa. Si la ciutat era emmurallada es situava la caserna de nova construcció al costat de la muralla o bé s'utilitzaven espais que havien quedat en desús, com podrien ser convents o edificis públics als quals se'ls donava un nou servei de caire militar. Generalment aquestes casernes tenien capacitat per allotjar uns 1.000 soldats i la seva corresponent cavalleria¹⁷⁷.

Aquestes noves casernes, juntament amb la creació d'hospitals militars, van ajudar a incrementar la sanitat entre les tropes. Tot i això la manca d'higiene i la propagació i proliferació de malalties entre els seus membres, com la sarna o la sífilis, van continuar presents en les casernes. Normalment la sanitat anava a càrrec d'un barber-cirurgià adscrit a la plana major de cadascuna de les companyies i d'un metge adscrit al regiment¹⁷⁸.

Respecte a la dotació armamentística dels soldats hem de fer esment que a principis del segle XVIII es produeix una autèntica revolució militar amb l'aparició del fusell amb "*clau de xispa*" que esdevingué com l'evolució del conegut com de "*clau de metxa*" i que suposarà la progressiva desaparició d'aquest últim. A aquesta evolució tècnica s'afegí l'aparició de la baioneta ajustada a l'extrem del canó del fusell, un sistema substituïria a les velles piques que fins aquell moment emprava la infanteria. Els esmentats avenços tècnics van provocar que aquesta nova tipologia d'armament esdevingués el més emprat pels exèrcits arreu d'Europa.

Així doncs, l'arribada al tron espanyol del nét de Lluís XIV va suposar unes notables repercussions a l'exèrcit espanyol que s'allunyà de l'obsolet i caduc

¹⁷⁷ CAPEL, H., *La morfología de las ciudades. Aedes facere: técnica, cultura y clase social en la construcción de edificios*. Volum 2, Barcelona, Ed. Ediciones del Serbal S.A., 2005, pp. 236 - 237; GIMÉNEZ LÓPEZ, E., *Ejército, ciencia y sociedad en la España del Antiguo Régimen*, Alicante, Ed. Diputación de Alicante - Instituto de Cultura Juan-Gil Albert, 1995, pp. 111 - 119; ANÒNIM, *Reglamento para establecer quarteles Correspondientes al Alojamiento de la Infanteria, Cavalleria, y Dragones, en España, y en las Islas; como tambien en los Presidios de Africa, componiendo los que están hechos, y fabricandolos de nuevo, donde no los huviere*, 1718.

¹⁷⁸ GÓMEZ ULLA, M., *La cirugía en la guerra*, Madrid, Real Academia Nacional de Medicina, 1942, p. 21.

sistema austríac copiant en un breu espai de temps l'organització, estructura i funcionament del model francès. Les successives *Ordenanzas* de 1701, 1702 i 1704 marcarien les pautes a seguir per dur a terme el necessari canvi dins d'aquesta institució: la substitució dels terços pels regiments, batallons, esquadres i companyies, l'aparició del fusell de xispa i la baioneta substituïnt a la pica i l'arcabús, una uniformitat pròpia per cada unitat o una escala de comanaments fortament jerarquitzada són alguns dels exemples dels canvis introduïts.

L'exèrcit borbònic es reorganitzà efectivament en un breu espai de temps convertint-se en una maquinaria que li proporcionaria al monarca la victòria a la Guerra de Successió així com importants possessions en les seves campanyes italianes durant la Guerra de la Quàdruple Aliança¹⁷⁹.

Les unitats regulars catalanes

A la pèssima situació que presentava Catalunya per fer front a un imminent conflicte bèl·lic amb França, s'hi sumava el record de la Guerra de Successió Espanyola que havia fet estralls entre la població i els recursos econòmics del Principat, sense oblidar la repressió borbònica duta a terme. Tot això provocà una certa animadversió contra la monarquia de Felip V entre alguns sectors de la població. La manca de tropes reglades de l'exèrcit al Principat era notable degut a la marxa d'un elevat nombre d'efectius a les campanyes italianes deixant desguarnit el territori català, fet aquest que marcava un escenari gens adient per fer front a una invasió.

A més, la reducció patida en l'impost del Cadastre entre els anys 1716 i 1719, no afavoria l'aixecament de tropes. L'evolució en la recaptació resumeix clarament el detriment del mateix en aquest període de quatre anys: durant l'exercici econòmic de 1716 l'impost es va posicionar en 1.500.000 pesos, l'any 1717 en 1.200.000 pesos; i els anys 1718 i 1719 en 900.000 pesos respectivament. Els càlculs que permetien establir la suma a pagar es fonamentava en la declaració realitzada pels

¹⁷⁹ BALDUQUE MARCOS, L. M., *El Ejército de Carlos III: extracción social, origen geográfico y formas de vida de los Oficiales de S.M.* Tesi doctoral. Madrid, Universidad Complutense de Madrid. Departament d'Història Moderna, 2002, pp. 422 – 423.

diferents regidors dels pobles de Catalunya els quals, evidentment, tendien a declarar amb la finalitat de reduir el pagament d'impostos. Però aquest no fou l'únic esdeveniment que propicià el detriment recaptatori. Les nombroses queixes rebudes per part dels municipis enfront l'impossibilitat que els suposava el pagament del cadastre originà l'autorització reial d'establir en 900.000 pesos el muntant total anual a recaptar¹⁸⁰.

Un dels majors temors que amoïnaven al capità general de Catalunya, el marquès de Castel-Rodrigo, era la hipotètica aparició a l'interior del territori català d'una força guerrillera insurgent austriacista, motiu pel qual va ordenar que s'incrementessin els controls a la zona fronterera amb la doble finalitat d'evitar l'entrada d'agitadors austriacistes i que els espies i confidents que França tenia distribuïts pels territoris poguessin informar de l'estat militar al Principat¹⁸¹.

Malgrat la carestia econòmica patida, Felip V ordenà la creació d'unitats regulars de l'exèrcit per suplir aquesta manifesta manca d'efectius al Principat¹⁸². Així doncs, el marquès de Castel-Rodrigo esdevingué l'executor de l'ordre reial i va reforçar el territori amb diverses unitats reglades o regulars¹⁸³. Entre les unitats creades destaca el regiment d'infanteria Barcelona, els regiments de dragons de l'Empordà i el de Ribagorça, la creació de diversos batallons de fusellers de muntanya, de companyies de milícies i les denominades esquadres dels agutzils extraordinaris del corregiment de Talam.

Aquest rearmament extraordinari dels catalans es complementà amb una campanya propagandística a favor del rei Felip V i de la justa causa que defensava en aquest conflicte bèl·lic. Un exemple d'això és un pamflet anònim que les autoritats filipistes van distribuir al Principat amb la finalitat de fomentar el reclutament de soldats:

¹⁸⁰ ESCARTÍN SÁNCHEZ, E., "El Catastro catalán: teoría y realidad", *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 1, Barcelona, 1981, pp. 256 – 257.

¹⁸¹ GIMÉNEZ LÓPEZ, E., "Conflicto armado con Francia y Guerrilla Austriacista en Catalunya (1719 - 1720)", *Hispania*, LXV/2, nº 220, Madrid, 2005, p. 546.

¹⁸² ANDÚJAR CASTILLO, F., *El sonido del dinero. Monarquía, ejército y venalidad en la España del siglo XVIII*, Madrid, Ed. Marcial Pons, 2004, p. 107.

¹⁸³ El terme unitat reglada / regular fa referència aquelles unitats militars que estan dotades d'uniformitat, on els seus oficials disposen de llicència o despatx oficial i que estan sotmeses a les ordenances militars.

“Oblíganos también esta constante, y firme resolución, la misma anticipada demostración de Su Majestad, con la confianza actual que hace de los Catalanes, pues ha mandado armarlos con la formación de varios Cuerpos, a saber es, dos Regimientos de Dragones Montados, seis Batallones de Fusileros de Montaña, y uno de Infantería, con el título, y nombre de nuestra Metrópoli, y Capital Barcelona, compuesto de tres batallones, habiendo ya en las gloriosas empresas de Cerdeña, y Sicilia admitido a nuestros Paisanos al Servicio, así de mar como de tierra, y a pesar de la sospecha que puede tenerse de la entereza de su obrar, han acreditado en las operaciones Militares con tal forma su fidelidad y fineza, que los Generales mismos han publicado su glorioso obrar, en tanto, que ni de uno solo escriben se ha experimentado desertión, ni menos faltar a su obligación, y seria vituperable acción, y aun feísimo, y perpetuo borrón para nosotros, si el buen ejemplo de nuestros Paisanos en las trabajosas conquistas de Cerdeña, y Sicilia no lo supiésemos imitar, con tan injusta Guerra se nos introduce en el Principado, acrisolando nuestras operaciones nuevos realces de valor, y de fidelidad, consecuente, y respectiva a la grande confianza de Su Majestad en este empeño se digna hacer nuestra Nación”¹⁸⁴.

Un dels projectes exposats pel marquès de Castel-Rodrigo al secretari de la Guerra per tal de reforçar militarment el territori català fou l'aixecament d'un regiment d'infanteria que rebria el nom de *Barcelona*. El projecte es va desenvolupar entre finals de 1718 i els primers mesos de 1719. L'objectiu era aglutinar en un mateix regiment als seguidors borbònics existents a Catalunya,

¹⁸⁴ ANÒNIM, *Copia de carta que un amigo escribe a su correspondiente, con la cual le desengaña de sus erradas ideas, sobre la situación actual de las cosas de Europa; y en particular por lo que toca a Cataluña fechada en Barcelona el 1 de marzo de 1719*. Imprenta de Juan de Ariztia, Madrid. Traduïda del català al castellà, 1719.

amb especial atenció als membres de la noblesa els quals podrien aspirar als càrrecs d'oficials dins l'esmentat regiment. En el projecte inicial ideat pel capità general de Catalunya el regiment havia d'estar compost per 2 batallons, però aquest finalment quedà modificat al tenir-ne un total de 4.

Per comandar el regiment es va designar com a coronel en cap a Ramón Junyent de Vergós, qui era germà segon de Francisco Junyent de Vergós, marquès de Castellmeià, notori seguidor filipista¹⁸⁵. El segon cap del regiment era el tinent coronel Josep Anton Martí i Fontanilles (a) *Ponton*, un antic seguidor i general austriacista¹⁸⁶, i el rang de sergent major del regiment l'ostentaria Pedro Casellas. El càrrec de secretari del coronel va recaure sobre Josep Ros. Entre els oficials dels quals s'han conservat les seves dades destaca la figura dels germans Amat i d'en Josep Muragul.

El marquès de Castel-Rodrigo va aconseguir que el monarca li atorgués les patents d'oficials en blanc amb la potestat intrínseca de que, tant ell com el coronel Ramon Junyent, poguessin escollir els capitans que formarien les respectives companyies. Als oficials que s'allistessin se'ls va prometre un sou de 100 pesos a canvi del compromís d'aixecar una companyia de 50 soldats. La recluta d'homes per constituir aquest regiment no va restar exempta de problemes

¹⁸⁵ Francisco Junyent de Vergós (Barcelona, aprox. 1662 – Barcelona 1735): Polític, segon marquès de Castellmeià, fill gran i hereu de Francesc de Junyent i de Marimon. Va ser oïdor militar de la Generalitat de Catalunya l'any 1696 i l'any 1697 lluità contra la invasió francesa del duc de Vendôme. Fou un dels fundadors de l'Acadèmia Desconfiada (1700). Durant la guerra de Successió es passà al bàndol de Felip V i hagué de fugir de Barcelona (1705). S'incorporà a l'exèrcit del duc de Berwick (1713) durant el setge de Barcelona; en caure la ciutat li foren confiats càrrecs administratius. El 1718 fou regidor de l'ajuntament de Barcelona.

¹⁸⁶ MOLAS RIBALTA, P., "Família, amics i canvis en la Guerra de Successió", *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 28, Barcelona, 2008, p. 278; GINEBRA MOLINS, R., "Els Martí de Vic en el marc de la Guerra de Successió, i els destins familiars després de la guerra", *Revista Ausa*, Volum 26, Vic, 2014. El tinent coronel Josep Anton Martí i Fontanilles havia estat en el passat un seguidor austriacista. La seva família estava establerta a Vic on el seu pare Josep Antoni Martí, que era el doctor en lleis i, fou un dels signants del Pacte del Vigatans. El seu pare va ser nomenat Ciutadà Honrat de la ciutat de Barcelona per de l'arxiduc Carles. Ell i el seu germà es van posar de part de la família Regàs en el conflicte que aquesta família tenia amb el tema dels molins de Manlleu. Ingressà com oficial al l'exèrcit austriacista. En 1706 va caure ferit al Rosselló lluitant contra els francesos. Aquell mateix any lidera el atac a Borja (Saragossa). Al setembre de 1710 participa en la conquesta de Morella (Castelló). En 1713, ja amb el grau de general, participa en la expedició del diputat militar Antoni Berenguer i Novell la qual tenia com finalitat el recercar suports a l'exterior de Barcelona. Davant del fracàs de l'expedició el govern austriacista procedeix a detenir-lo el dia 6 d'octubre de 1713. Aixecat l'arrest participa en la defensa de Barcelona però finalment deserta al mes de juliol de 1714 i es passa a les tropes borbòniques juntament amb el seu germà. Traslladat pels borbònics a la presó de Peníscola restaria detingut fins que es va oferir voluntari per lluitar a Ceuta. Recompensat pel rei Felip V pel seu comportament a l'Àfrica va ser nomenat tinent coronel del regiment d'infanteria Barcelona l'any 1719.

per la manca de voluntaris desitjosos de formar-hi part, fet provocà que es demanessin als pobles i ciutats de Catalunya voluntaris per ingressar al mateix com a soldats. Un exemple d'aquestes peticions fou la rebuda per les autoritats municipals de Valls per part del governador militar de Tarragona on se'ls informava de l'ordre del 20 d'abril de 1719 del capità general de Catalunya per reclutar als membres del nou regiment d'infanteria Barcelona. En la missiva s'ordenava als batlles i autoritats del territori català que fessin tot el possible per reclutar un total de 327 homes per integrar-los al nou regiment.

Les autoritats militars detallaven als seus comunicats que preferien persones voluntàries per ingressar en aquesta força militar però que, fracassat l'estímul de l'allistament voluntari, s'autoritzava als batlles i autoritats a dur a terme una recluta forçosa de tots aquells homes que reunissin les condicions d'edat (entre els 18 als 40 anys), físiques i sanitàries requerides.

Malgrat els esforços emprats a la recluta aquest regiment va patir moltes desercions, especialment a principis de la guerra, derivades del fet que un important nombre d'efectius estava el composaven antics delinqüents que s'allistaven amb l'objectiu d'aconseguir l'indult que els havien promès o bé seguidors austriacistes els quals, una vegada enrolats, aprofitaven l'avinentesa per fugir. La necessitat de cobrir les places de fusellers amb voluntaris arribà al punt d'atorgar indults a presos que no haguessin comès delictes extremadament greus. Es calcula que aproximadament a mitjans de l'any 1719 el total de membres del regiment Barcelona que procedien dels presidis ascendia a un total de 270 efectius.

Malgrat aquests impediments inicials, el regiment d'infanteria Barcelona va anar consolidant-se com unitat militar a mesura que avançava la guerra, participant en alguns dels fets d'armes més rellevants en la lluita contra els arcabussers francesos com foren la protecció i defensa de la població de Martorell, la

reconquesta de la Seu d'Urgell o les fortificacions de Pont de Bar (Alt Urgell) i Aristot (Alt Urgell)¹⁸⁷.

D'entre les unitats creades de cavalleria destaca el Regiment de Dragons de l'Empordà, comandant per Isidre Teixidor i Pou (a) *Pou de Jafre* o el Regiment de Dragons de Ribagorça, comandat per el coronel Pedro Miquel.

La creació d'aquestes unitats de cavalleria tenia un doble objectiu: crear una força mòbil i ràpida alhora que s'executava una requisita de cavalls, que es trobaven en mans de particulars, amb la finalitat d'evitar que aquests poguessin ser utilitzats en contra dels interessos borbònics com havia succeït durant la Guerra de Successió per la insurgència austriacista¹⁸⁸.

El testimoni de Amer Massó, veí de Sant Esteve de Guialbes (Pla de l'Estany), recollit a les seves memòries, ens relata com duia a terme la requisita de cavalls i l'obligació de cada vila de la demarcació d'oferir un home per tal de formar-hi part del nou regiment de Dragons de l'Empordà:

“Lo que lo añ de 1718 tambe se tingue que fer altro Regiment de Dragons soldats y cavalls, tot del país lo que en est lloch ne tingueram de fer un soldat, que los cavalls se los prengueren tans com ne trobaren de bons y sens pagar ne cavalls ni soldats lo que dit Regiment era nom Dn. Pou de Jafra y dura poch y sent temer Guerra luego perdut com tot fos sanch de pobres”¹⁸⁹.

¹⁸⁷ ANDÚJAR CASTILLO, F., op. cit., *El sonido del dinero...* pp. 107 - 108; CONDE DE CLONARD, *Historia orgánica de las armas de infantería y caballería españolas*. Volum XI, Madrid, Ed. Francisco del Castillo, 1857, pp. 13 - 14; BN. Registro XX5448349. Band del capità general Francisco Pio de Savoia, marquès de Castel-Rodrigo, informant de la creació del regiment d'infanteria Barcelona, explicant les condicions d'ingrés (25 de desembre de 1718); GIMÉNEZ LÓPEZ, E., op. cit, p. 551; VALLS PUEYO, J., “Castellbell i el Vilar de l'entorn dels anys 1714 i 1719”, *Dovella*, nº 107, Manresa, 2011, p. 44; ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Ordre del governador militar de Tarragona als batlles i regidors de les poblacions del corregiment perquè procedeixin a la recluta de fusellers per formar el regiment d'infanteria Barcelona (29 d'abril de 1719).

¹⁸⁸ GIMÉNEZ LÓPEZ, E., op. cit, p. 549.

¹⁸⁹ ACPE. Fons ACPE 181-2. Col·lecció de documents patrimonials. Llibre de memòries d'Amer Massó pagès de Sant Esteve de Guialbes, p. 350.

Però, sens dubte, el major recolzament militar català a l'exèrcit espanyol va ser la creació de batallons i companyies de fusellers de muntanya. Aquestes unitats formades per catalans, molts dels quals simpatitzaven obertament amb la causa filipista, es van convertir en la millor eina de lluita contra la guerrilla austriacista i els arcabussers francesos al llarg de tot el conflicte. En data 11 de febrer el rei Felip V va autoritzar la creació de 6 batallons de fusellers de muntanya composts per 156 capitans i tinents, 156 sergents, 78 tambors i 2.630 fusellers. Se'ls va dotar d'una uniformitat i armament específic:

“Una casaca de azul ventriquatreno con un cordón mezclado, y correspondiente a la divisa, que ha de tener de seis colores, y botones de latón. Una chupa de paño ventriquatreno, con botones el mismo género. Unos calzones de estameña largos hasta la rodilla. Dos pares de calzoncillos de lienzo que llaman crea. Dos camisas de tela gótica. Dos corbatas de tela de olmo. Dos pares de alpargatas. Un sombrero con un tresillo de plata, que solamente cubra el canto con su escarapela. Dos pares de calcetas de hilo de trabilla. Un frasco de madera del aire, de cabida de una libra de pólvora, con cordón de lana de la divisa, que le correspondiere. Una bolsa. Un biricú con porta bayoneta y una pistola para los fusileros y dos para los sargentos”¹⁹⁰.

La formació d'aquestes unitats va ser encarregada a Josep d'Alòs i Ferrer¹⁹¹, magistrat de la Reial Audiència i un dels seguidors filipistes més destacats de la Catalunya borbònica¹⁹².

¹⁹⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1655. Assiento del vestuario, assi de oficiales, como soldados para seis batallones de fusileros de montaña (Gerónimo Sastre y Rovira escribano mayor de la superintendencia de Cataluña).

¹⁹¹ Josep d'Alòs i Ferrer: Nat a Barcelona l'any 1659 va estudiar dret civil i canònic. L'any 1698 va obtenir la plaça de conseller togat a la Batllia General de Catalunya. Va ser nomenat catedràtic de dret civil a la Universitat de Barcelona. Amb la mort del rei Carles II d'Àustria va recolzar la candidatura del rei Felip V de Borbó. Ell i la seva família es van convertir en uns dels màxims seguidors de la causa borbònica a Catalunya. L'any 1702 el monarca li va concedir el títol de cavaller. Al esclatar la revolta austriacista de l'any 1705 va tenir que fugir de Barcelona. Els austriacistes li van saquejar i cremar les cases que tenia a Barcelona i Sarrià. Posteriorment es va exiliar al Rosselló i des d'allà a la Cort del rei Felip V. El monarca li va encarregar posar-

Imatge 12: Vinkhuijzen, H. J. (1910). Infanteria lleugera espanyola. Fuseller de muntanya de Catalunya (1716 – 1750) [Dibuix]. *The Vinkhuijzen collection of military uniform*. Recuperat de *The New York Public Digital Collections*.

Després de la confiscació de l'armament que restava en mans del poble de Catalunya amb motiu de l'entrada en vigor del Decret de Nova Planta, la creació d'aquestes companyies de fusellers de muntanya suposà un destacable rearmament del Principat després de la Guerra de Successió. Aquest fet constituïa una autèntica novetat que xocava frontalment amb totes les disposicions emeses pel govern borbònic encaminades al desarmament dels catalans¹⁹³.

se al front de la Cancelleria de Valladolid. L'any 1702 actuava com assessor militar de les forces filipistes que operaven al Principat. Acabada la Guerra de Successió va ser nomenat membre de la Reial Junta de Justícia i Govern a Catalunya durant els anys 1714 i 1716. Va tenir un paper destacat en els serveis d'espionatge i repressió borbònics després de la guerra on es va distingir en la persecució dels seguidors austriacistes. Nomenat magistrat de la Reial Audiència va dirigir la reforma del sistema municipal implantant el model dissenyat al Decret de Nova Planta. TARTER FONTS, R., "Personatges moianesencs en la Guerra de Successió", *Dovella*, nº 109, Manresa, 2012, pp. 7 – 11.

¹⁹² ALBAREDA SALVADÓ, J., op. cit., pp. 62 – 63.

¹⁹³ VICENTE ALGUERÓ, F. J., "El ejército de Catalunya durante el reinado de Carlos III", *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 8, Barcelona, 1988, p.121.

Però la creació d'aquestes unitats es topà amb unes dificultats econòmiques que provocà un retard en el seu naixement, motiu pel qual, el capità general va posar en marxa un projecte que establís una alternativa de força armada al territori, força que rebria el nom d'Esquadres de Paisans Armats.

En la reial ordre del 21 d'abril de 1719 el rei Felip V ordena que es posi en marxa l'esmentat projecte a l'entendre que aquestes unitats, al igual que les aixecades durant la Guerra de Successió, proporcionarien un resultat òptim:

“También me manda Su Majestad decir a V.E. que no considera pueda haber mucha dificultad en reglarse un cuerpo de Fusileros como los que hubo en la Guerra pasada y apunta V.E. que en cuanto a fondos, sin embargo de la escasez que experimenta, se destinaran los necesarios para su manutención, y sobre todo encarga Su Majestad a V.E. ponga la mayor atención y cuidado en que esta gente no sea solo efectiva para el pago, y no para el servicio respecto de que todas la Reglas y precauciones no serán bastantes a este fin”¹⁹⁴.

Un dels batallons de fusellers de muntanya que més ràpidament es va constituir va ser el comandat per Jaume Torres Costa, fill del dirigent gorreta Sebastià Enric Torres i hereu del mas Torres de Sant Quirze de Safaja (Moianès).

Destaca també l'aixecament d'un batalló de fusellers de muntanya espanyols comandat per en Francesc Estruch, el qual havia estat batlle de Solsona durant el període austriacista a la Guerra de Successió. Va tenir un paper fonamental en l'ocupació de Solsona per les forces borbòniques l'any 1713.

¹⁹⁴ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Carta del 21 d'abril de 1719 enviada per Miguel Fernández Duran, secretari del Despatx de Guerra, al marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, informant-lo que el rei Felip V ha autoritzat la creació de les Esquadres.

El 3 d'agost de 1713 va arribar a Cardona el doctor Juan de Miquel¹⁹⁵ el qual, acompanyat de Francisco Estruch, havien aconseguit l'any 1705 posar a obediència del arxiduc Carles la ciutat de Solsona. El motiu de la presència del doctor Juan de Miquel era assegurar la ciutat contra qualsevol atac filipista que es pogués produir en un algun moment d'un conflicte que estava vivint l'ofensiva més cruenta a la Catalunya central. Però aquest no aconseguiria dur a terme la seva missió perquè trobaria la mort de mans de Francesc Estruch qui li assestà un tret de pistola que acabaria amb la seva vida. Al dia següent d'aquests fets en Francesc Estruch, juntament amb d'altres regidors de la ciutat, van rendir fidelitat al rei Felip V¹⁹⁶.

Un altre comandament de fusellers de muntanya espanyols va ser Ambrós Roquer, fill de Guillem Roquer, calderer d'Olot. Durant la Guerra de Successió havia prestat servei com a capità austriacista al regiment de cavalleria de Rafel Nebot fins l'any 1713 malgrat que els aliats imperials havien realitzat l'evacuació del Principat. En aquells moments la situació dels austriacistes al corregiment de Tarragona perillava ja que el general borbònic marquès de Ledesma havia aconseguit la capitulació de la ciutat de Tarragona el dia 14 de juliol de 1713. Davant d'aquest fets les forces austriacistes comandades pel general Nebot van adreçar-se a Tarragona, però el 16 de juliol de 1713 van ser interceptades per les tropes franceses als horts d'entrada a la vila de Torredembarra. L'exèrcit francès el

¹⁹⁵ *Joan de Miquel*: Nat a Solsona. Doctor en medicina i fidel seguidor austriacista. Va formar part de l'aixecament de l'any 1705 contra el rei Felip V. Va ser capità dels voluntaris austriacistes al Solsonès, ascendint al grau de tinent coronel de cavalleria i lluitant a la zona de la Cerdanya. L'any 1709 els austriacistes el detenen acusant-lo de conspirar amb els borbònics amb la finalitat d'ajudar-los a ocupar Puigcerdà. Poc temps després el van posar en llibertat tornant a lluitar a favor dels austriacistes. Tot i això va mantenir correspondència secreta amb els borbònics. Va morir el dia 4 d'agost d'un tret de pistola que li va propiciar en Francesc Estruch, batlle de Solsona, al carrer de Santa Pau de la vila, el mateix dia que les tropes borbòniques ocupaven la ciutat. Informació extreta de l'article GUERRERO SALA, L., PUJOL ROS, J. & BARTRINA COROMINAS, E., "Joan Miquel (1669 - 1713), un metge austriacista solsoní". *Gimbernat: Revista catalana d'història de la medicina i de la ciència*, nº 47, Barcelona, 2007, pp. 85 - 94; CASES IBÁÑEZ, A., "Actituds filoborbòniques a la Catalunya central: la conspiració del tinent coronel Joan de Miquel", *Dovella*, nº 107, Manresa, 2011, pp. 7 -10; CASES IBÁÑEZ, A., "Noves aproximacions al metge solsoní Joan de Miquel: Entre la militància austriacista i la conspiració borbònica (1708 - 1713)", *Gimbernat: Revista catalana d'història de la medicina i de la ciència*, nº 56, Barcelona, 2011, pp. 11 - 18.

¹⁹⁶ Altres fonts a difereixen de la versió de Castellví, que nosaltres recollim com a certa, al manifestar que va morir en el combat contra els filipistes. El cert és que inclús els borbònics van atribuir la seva mort al tret que li va disparar en Francesc Estruch, batlle de Solsona, així el també filipista Ignació de Gomar, va escriure: "*que esto sepan ayudará mucho a la quietud de aquel país, la falta de esa mala cabeza*". AHN. Estado II. 433.1. Carta d'Ignacio de Gomar a Grimaldo (23 d'agost de 1713); Document citat a l'article: CASES IBÁÑEZ, A., art. cit., "Noves aproximacions al metge...", p. 15.

composaven 300 soldats de cavalleria i tres companyies de granaders a les ordres del brigadier borbònic Diego González. Les forces austriacistes de Nebot les integraven un total de 400 soldats d'infanteria aragonesos i 350 miquelets catalans.

En mig de la contesa el capità Ambrós Roquer va ordenar retirar-se a la cavalleria que tenia a les seves ordres al flanc esquerra del desplegament austriacista. A l'observar aquesta maniobra la cavalleria aragonesa va marxar al flanc dret quedant desprotegida la infanteria austriacista al mig del camp de batalla. Davant d'aquesta retirada de la cavalleria austriacista, les tropes borbòniques van aixafar la infanteria austriacista. Les baixes imperials foren nombroses: 80 morts i 400 presoners, molts dels quals van ser penjats, en concret una desena part, mentre que la resta foren enviats a galeres¹⁹⁷. Molt probablement aquesta ordre va estar convinguda amb els comandaments borbònics amb la finalitat de portar al desastre a les fileres austriacistes. L'any 1719 se li va encarregar el comandant de 6 companyies soltes de fusellers de muntanya que es van organitzar a Vic.

Tant ell com el seu germà, Mateo Roquer, van mantenir el grau de capità de l'exèrcit espanyol una vegada finalitzada la guerra. Ambrós, va prosseguir la seva carrera militar fins assolir el grau de comandant i mantenint-se en actiu com ho demostra la seva presència l'any 1738 al capdavant d'una unitat de cavalleria especial establerta a Oran (Argelia) i coneguda com a *Moros Mogataces*. Aquesta unitat militar s'encarregava de la seguretat pública i l'integraven un total de 300 soldats de cavalleria, armats com els dragons, els quals eren reclutats entre la població musulmana de la zona¹⁹⁸.

Un altre antic combatent austriacista que es va lluitar amb el grau de capità, als fusellers de muntanya per lluitar contra els arcabussers francesos, va ser Jaume

¹⁹⁷ PUIG REIXACH, M., "Olot i la guerra de Successió", *Annals del Patronat d'Estudi Històric d'Olot i Comarca*, nº 18, Olot, p. 52; NOLLA AGUILÀ, J. "16 de juliol de 1713. Marc històric de la batalla de Torredembarra". *Recull de treballs*, nº 14, Torredembarra, 2013, pp. 5 – 28.

¹⁹⁸ ACA. Registre 7. Lista de los oficiales que se encontraron existentes el día de la Reforma hecha a los 8 de junio de 1720. Document transcrit al núm. 1, apartat *Documents Rellevants*, de l'*Annex Documental*.; PUIG REIXACH, M., art. cit., p. 48; PORTUGUES, A., *Colección General de las Ordenanzas Militares*. Volum 8, Madrid, Ed. Antonio Marin, 1765, p. 193.

Forgàs i Birola, que comandarà una companyia independent, fet aquest que demostra la confiança que tenia dipositada en ell les autoritats borbòniques¹⁹⁹.

Al marge dels fusellers de muntanya, un altre tipus de tropa regular reglada que es van constituir van ser les companyies de milícies i les esquadres dels agutzils extraordinaris del corregiment de Talarn. El marquès de Castel-Rodrigo va considerar necessari que aquestes forces es regessin per fur militar, motiu pel qual, en data 8 d'abril de 1719 va peticionar al rei Felip V l'autorització reial al respecte. Concretament es tractava de quatre esquadres, comandades per agutzils extraordinaris, i tres companyies de milícies. La missió que se'ls hi va encomanar es centrava en tres focus: el primer, evitar la penetració de les tropes franceses, especialment dels arcabussers francesos, a l'interior del territori català; el segon, la lluita contra la guerrilla austriacista existent al Principat i, per últim, mantenir el control de les vies de comunicació que donaven accés a les fortaleses de Castell Lleó (Vall d'Aran) i Castellciutat (Seu d'Urgell).

Per manar les esquadres extraordinàries d'agutzils van ser nomenats en Melcior Duart de Sort (Pallars Sobirà), Josep Guilla Bordàs, de la localitat d'Organyà (Alt Urgell), Andreu de la Moga de Llavorsí (Pallars Sobirà) i Bartomeu Visa d'Isavarre, terme municipal d'Alt Aneu (Pallars Sobirà). Cada esquadra estaria formada per 1 cap, 1 sergent i 20 soldats els quals estarien subjectes a la disciplina militar i serien uniformats i pagats per la Real Hisenda, a l'igual que les tropes reglades. Les quatre esquadres d'agutzils extraordinaris estarien sota les ordres del corregidor de Talarn malgrat que, de forma superior, ho estaven del capità general de Catalunya i de la Reial Audiència de Barcelona.

¹⁹⁹ Jaume Forgàs i Birola: a l'inici de la revolta catalana l'any 1705, i obstentant el grau de capità, va reclutar una gran massa de combatents voluntaris (miquelets) a la zona de la Garrotxa. Amb aquesta força es va dirigir al Pla de l'Estany, lloc a on es va establir. El seu regiment de miquelets austriacistes va restar actiu entre els anys 1705 a 1713. Els primers combats contra les tropes franceses es van produir l'any 1705 entre Sant Esteve d'en Bas i Fontpobra, fent retrocedir a les tropes franceses que havien entrat a la Garrotxa. L'any 1706 va ser destinat a les comarques gironines, on hauria d'enfortir-se amb les tropes franceses comandades per el duc de Noailles. Va lluitar a Sant Julià de Ramis de l'any 1708 i també als combats de Castellfollit de la Roca l'any 1711. Va ascendir al grau de coronel de fusellers de les tropes de l'Arxiduc Carles. PALMADA, G., "La guerra de Successió a Banyoles i la comarca del Pla de l'Estany". *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, Volum 55, 2014, p. 315.

Respecte a les companyies de milícies aquestes es formarien a les viles de Rialp (Pallars Sobirà), Sort (Pallars Sobirà) i la Pobla de Segur (Pallars Jussà), a petició dels propis veïns a condició de quedar exempts de la contribució de la lleva pel regiment de dragons de Ribagorça. Cada companyia estaria formada per 150 soldats, 1 tinent i 1 capità. Els comandaments tenien patents d'oficials de l'exèrcit espanyol i els homes que formaven part de les companyies anaven degudament uniformats.

Aquestes companyies estaven comandades per Antoni Berenguer, regidor primer del corregiment de Talarn i pels capitans Francesc Xavier Mas, cap de la companyia de Rialp i Alexos Antonio Duart, cap de la companyia establerta a Sort. Val a dir que aquestes unitats van ser un fracàs militar de primer ordre ja que en els primers combats la totalitat dels seus efectius o van desertar o es van passar a l'enemic²⁰⁰.

Aquest fet contrasta amb la gran confiança que aquestes forces generaven entre les autoritat filipistes, tal com demostra la bona voluntat de les mateixes al deslliurar aquestes poblacions de l'obligació de d'aportar soldats al regiment de cavalleria Ribagorça alhora que s'ordenava que se les dotés de tota la munició que fos necessària:

“(...) los buenos efectos de que su viveza, y marca han resultado en las villas de la Puebla de Segur, Sort y Rialp habiéndolas empeñado el buen modo, disposición de V. S. a la más breve formación de sus tres compañías como se ve en las adjuntas cartas y relaciones de cada villa, que ejecuto por cuyo celo, y prontitud de están en la conclusión de esta importancia al Real Servicio, les hará V. S. entender a todas tres villas que las relevo de la gente que deben dar para el Regimiento de Ribagorza, no dudando yo de que V.S. se esmerara con igual

²⁰⁰ JIMÉNEZ SUREDA, M., “La política armamentística a de los Borbones en Cataluña tras la Guerra de Sucesión”. *Investigaciones Históricas: Época Moderna y Contemporánea*, nº 21, Universidad de Valladolid, 2011, p. 106; VALLS PUEYO, J., art. cit., pp. 43 – 44.; ACA. Villetes 363; ACA. Consultas 128; ACA. Registros 232.

aplicación a que se concluya la leva de dicho Rgto. Pues por lo que toca al armamento de las tres compañías formadas, y cuatro escuadras, previniendo a V. S. el modo que pareciere más conveniente, y repito la ordenanza para que no les falten las municiones”²⁰¹.

Els serveis d'espionatge

Un dels major esforços realitzats per les autoritats filipistes va ser la creació d'una important xarxa d'espionatge, especialment a la zona fronterera francesa i a la Catalunya Nord. Aquest entramat es convertiria en una de les més efectives armes de les quals van disposar les autoritats militars espanyoles. L'artífex d'aquesta estratagema fou el marquès de Castel-Rodrigo.

La infraestructura d'aquest mecanisme estava coordinada i dirigida per en Salvador de Prats i Matas, secretari de Camara de la Reial Audiència, tasca que ja havia desenvolupat prèviament a les ordres de Berwick durant la Guerra de Successió:

“La persona de la que me valgo para espiar, y emisarios en la frontera, y en la de Francia es el Ssc. Principal de Cámara de esta Audiencia D. Salvador de Prats, hombre que ha sido, y es muy fiel vasallo del Rey, inteligente, y practico de la frontera, y muy diestro en esta comisión, por haberla dirigido en toda la guerra pasada en el Ampurdán, y al fin de ella mandado por el Duque de Berwick, a quien asistió de secretario, y corría con sus espías, de modo que conoce bien aquellos que para tales pueden servir, las que son sospechosas, las que lo eran de franceses, y las que lo eran de alemanes, y aún que asistió

²⁰¹ AHSCP. AH 3871. Carta del marquès de Castel-Rodrigo al brigadier Mateo Cron (6 de maig de 1719).

*entonces al dicho Mariscal, puedo hacer toda confianza en el*²⁰².

En Salvador Prats i Matas va néixer a Figueres l'any 1673, era fill del notari figuerenc Bonaventura Prats i Matas i, seguint els passos de seu pare, també es va convertir en notari. Va lluitar contra les tropes franceses amb el grau de capità l'any 1694 durant la denominada Guerra dels Nou Anys (1688 – 1697). L'any 1702 es va casar amb Jerònima Ruiz de Llano, la filla d'un militar d'origen asturià. Partidari de Felip V va ser empresonat durant dos anys pels austriacistes els quals també van saquejar la seva casa i li van embargar els béns. Quan va ser alliberat l'any 1707 es va reincorporar a l'exèrcit filipista lluitant a la zona de l'Empordà. Durant el setge de Barcelona de l'any 1714 va estar al servei del ducs de Populi i de Berwick essent nomenat secretari reial de la Junta de Justícia i Govern amb el títol d'Escriba Principal de Càmera i Govern de S. M. En 1714 obté el títol de cavaller. Va morir l'any 1740 a la ciutat de Barcelona²⁰³. L'any 1718 es va dedicar a perseguir persones sospitoses de col·laborar amb els austriacistes.

En Francisco de Castellví, a la seva obra *Narraciones Históricas*, ens refereix una incursió que va dur a terme Bonaventura Prats al monestir de Vallbona de les Monges (Lleida) el dia 26 d'octubre d'aquell any i que va finalitzar amb la captura a dos seguidors austriacistes anomenats Ambrosio Torell i de Freixa i Oleguer Montserrat, posant també sobre arrest a la monja Manuela Desvalls a la qual se li va trobar documentació²⁰⁴.

La necessitat de diners per pagar la xarxa d'espionatge va fer que el dia 4 de març el capità general marquès de Castel-Rodrigo s'adrecés per carta al secretari de la Guerra demanant fons per aquest servei que ell mateix qualificava con un dels més importants en l'àmbit militar. En aquell moment havien situat un espia que

²⁰² AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 189. Carta del marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra (4 de març de 1719).

²⁰³ GIFRE RIBAS, P., "Figueres i Felip V (1701 - 1714)", *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, nº 45, Figueres, 2014, pp. 37 – 38.

²⁰⁴ CASTELLVÍ, F, op. cit., Volum 4, pp. 653 – 654.

cobria els territoris de Marsella i Montpeller, dos espies a la zona de Prats de Molló i Cotlliure, amb la missió de recórrer la frontera i avisar dels moviments de les tropes, dels dipòsits militars i dels magatzems francesos i, l'espia més important, que es trobava situat a la mateixa casa del seu rival, el marquès de Fimarcon, a la localitat de Perpinyà. Aquest infiltrat esdevingué el confident més vital de tots però el marquès temia que si no li pagaven de forma puntual i generosa deixés de proporcionar la tant estimada informació:

“Para las que tengo de Perpiñán, tengo allí un sujeto muy íntimo de casa del mismo Fimarcon que me cuesta muy bien, aún que estoy temblando que también me plante”.

El marquès de Castel-Rodrigo deixà constància de l'elevada despesa que suposava el sosteniment d'aquest grup d'infiltrats calculant que fins a la data havia gastat més de 500 doblons en el pagament d'aquets agents. Per aquest motiu sol·licità a Salvador Prats i Matas més efectiu amb la finalitat de poder fer front a les despeses originades pels espies²⁰⁵.

D'entre les eines emprades per aquests serveis d'espionatge d'un i altre bàndol destaca la utilització de la propaganda com un mitjà per aconseguir que el major número de catalans s'identifiquessin amb les seves respectives causes, per tant, el conflicte bèl·lic no només es va dirimir al camp de batalla sinó també en l'àmbit de l'acció psicològica. Els mitjans emprats van ser bàsicament els impresos i manuscrits que tant la monarquia espanyola com la francesa, e inclús els seguidors austriacistes, en van distribuir per aconseguir el recolzament de la població catalana. Es tractava doncs d'aconseguir, mitjançant la justificació dels diferents bàndols, d'atreure's a la població civil per a les seves finalitats bèl·liques.

Els austriacistes i els francesos volien que revifés una forta revolta civil a Catalunya oferint la possibilitat de recuperar part dels privilegis perduts arran del Decret de Nova Planta. Les autoritats franceses van editar un imprès titulat “*Carta*

²⁰⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 189. Carta del marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra (4 de març de 1719).

de Luis Quinse rey de Fransa al duch de Berbich” on es justificava l’acció militar francesa en la seva lluita contra Espanya.

Per part de la monarquia espanyola es presentava als austriacistes com uns elements fracassats que no tenien la més mínima possibilitat d’aconseguir els seus fins, presentant-los en aquest conflicte com uns traïdors que auxiliaven a les tropes del Regne de França. Hem de subratllar la contradicció que això suposava, ja que foren aquestes les mateixes tropes franceses les que havien ajudat al rei Felip V a aconseguir el tro del Regne d’Espanya.

El pamflet filipista més important que es va editar en aquesta guerra va ser el que es va imprimir en 1719 a l’estamperia reial de Josep Teixidó a la ciutat de Barcelona i que sota el títol de: “*Carta, que un amich escriu a son corresponent, ab la qual lo desenganya de sas erradas ideas, sobre la situació actual de las cosas de Europa y en particular per lo que toca a Cathalunya*”. L’objectiu era intentar mantenir la fidelitat dels catalans, en un moment en que les guerrilles austriacistes i els fusellers de muntanya francesos es trobaven actuant activament en algunes zones de Catalunya. En text desacreditava la causa austriacista i demanava a la població que mantingués la fidelitat al rei Felip V mostrant les aspiracions imperials com quimeres impossibles d’assolir al haver renunciat la monarquia austríaca a qualsevol pretensió sobre Espanya. Les autoritats borbòniques van fer una ampla difusió d’aquest imprès a tot Catalunya²⁰⁶.

No podem quantificar l’efecte que va tenir aquesta publicitat filipista sobre el poble de català però el cert és que no es va produir una revolta massiva, exceptuant petites zones del territori, a les grans viles o ciutats del Principat un fet atribuïble tant al cansament dels catalans a participar en un altre conflicte bèl·lic com pel fet que els sectors austriacistes que restaven a Catalunya no es volien posar del costat de les mateixes tropes franceses que cinc anys abans els havien derrotat. Per tots aquest motius l’acció d’en *Carrasclat* i els altres comandants dels batallons d’arcabussers francesos, amb els seus rangs i uniformes gals, no

²⁰⁶ EXPÓSITO AMAGAT, R., “Errades idees sobre les coses d’Europa (i de Catalunya): la publicística de la guerra de la Quàdruple Aliança a les comarques gironines”. *Annals de l’Institut d’Estudis Gironins*, Volum 56, Girona, 2015, pp. 215 – 242.

eren la millor senyal perquè amplis sectors austriacistes del Principat s'allistessin a la seva causa ja que desconfiaven plenament de les promeses fetes pels francesos de restablir els antics privilegis per a Catalunya.

Les esquadres de paisans armats

Al marge de l'esforç realitzat per les autoritats borbòniques de crear unitats regulars de l'exèrcit formades per catalans la necessitat de disposar d'un major contingent d'efectius per garantir la seguretat a l'interior del Principat va ser el motiu pel qual es van aixecar les esquadres de paisans armats. Els components d'aquestes esquadres no tenien fur militar ni els seus comanaments dels corresponents rangs militars. Malgrat això es van dotar d'un conjunt de regles d'aplicació pels seus integrants.

Aquestes força van esdevenir l'origen de l'actual Cos de Mossos d'Esquadra.

5. L'ORIGEN DE LES ESQUADRES DE PAISANS ARMATS

5.1. El procés de creació

Coneixedor el marquès de Castel-Rodrigo de la situació militar i la manca de forces per fer front a una invasió francesa, dissertà que l'única solució factible passava per la mobilització dels seguidors que la causa borbònica tenia arreu del Principat. L'activació d'uns partidaris que es situarien en l'escenari bèl·lic una nova eina policial i militar amb la finalitat de fer front tant a l'enemic extern, representat per l'imminent avanç de l'exèrcit francès, com a l'intern, a l'enfrontar-se amb les guerrilles austriacistes ja presents al territori català. Així doncs, fruit d'aquesta inquietud, el 15 de febrer, i de tornada del seu viatge a Madrid, el capità general va adreçar una carta des de Lleida a l'ajuntament de Vic on informava de la seva arribada al Principat:

“Habiendo sido servido el Rey nro. Sr. (Dios le Guard.) de resolver, y mandar que me marche con el ejército a este Principado de Cataluña para resguardarle, y defenderle de cualquiera hostilidad que tal vez intenten contra él los Enemigos, y para limpiarle de las cuadrillas de facinerosos que movidos únicamente de su natural codicia, y ferocidad van perturbando la publica quietud, a la cual como primer objeto de amor a sus vasallos, quiere Su Mag^a que se restituía a esta Provincia”.

Alhora sol·licitava el suport dels pobles del Corregiment de Vic davant l'aparició al territori de membres de la insurgència austriacista:

“(…) a demostrar su amor, y fidelidad al Real Servicio, pero así en particular, de por sí, conjuntos, y cuanto se les mandara,

*hará todos los esfuerzos para oponerse en sus casos, y tiempos a la hostilidad que tal vez interese los enemigos y a las violencias, y excesos de los facinerosos, pudiendo yo asegurar a este Ayuntamiento Ciudad, y Corregimiento que como no lo procuraran, y sabrán hacerse merecedores de las Reales Gracias de S. M. (...)*²⁰⁷.

D'aquesta forma s'implantaren a Vic el que esdevindrà com a model primigeni de les esquadres de paisans armats, constituint-se en un total de 8 companyies de 40 membres cadascuna. Posteriorment, la Reial Audiència prendria aquest model vigatà com a referent per la resta d'esquadres que s'aixecarien al Principat:

*“(...) pronto contaron con homónimos en Vic, donde ocho compañías de cuatro fusileros custodiaban los accesos a la ciudad. Y diligentemente, Josep d'Alós, el presidente de la Real Audiencia, auspicio su extensión a todo el territorio catalán. Se trataba de estimular la polivalencia de tales compañías, supeditándolas a la disciplina militar y habilitándolas, ya para auxiliar a las tropas borbónicas que cubrían la frontera, ya para reforzar la guarnición de cualquier plaza fuerte. Con la debida precaución de conceder a sus integrantes el usufructo de las armas, proporcionadas por el ejército regular, sólo mientras durare tal servicio*²⁰⁸.

La missió militar més destacada de les esquadres era la protecció de la rereguarda de l'exèrcit, ja que les funcions de protecció fronterera i de les places fortes distribuïdes pel territori fou encarregat a les forces regulars²⁰⁹.

²⁰⁷ AMCV. Correspondència. Entrades (1718 - 1730). Carta del marquès de Castell-Rodrigo, capità general de Catalunya, a l'ajuntament de Vic (15 de febrer de 1719).

²⁰⁸ JIMÉNEZ SUREDA, M., art. cit., p. 106.

²⁰⁹ MERCADER RIBA, J., “Los comienzos de la Planta Corregimental en las comarcas del Penedès y Conca d'Òdena”. *Actas y Comunicaciones de la I Asamblea Intercomarcal de Investigadores del Penedès y Conca d'Òdena*, Martorell, 1952.

A inicis de l'any 1719 l'aixecament austriacista semblava inevitable. Davant l'imminent revolta que s'albirava, el capità general de Catalunya va ordenar a la Reial Audiència que prengués les mesures necessàries per neutralitzar-la. El 30 de març es va remetre als respectius comandants militars, corregidors i al fiscal de la Reial Sala del Crim de Barcelona, uns llistats de persones sospitoses de les que interessava la seva detenció i interrogatori. Alhora s'informava també que les persones amagades i emparades en qualsevol edifici de naturalesa eclesiàstica deixaven de gaudir d'immunitat. La detenció d'aquests subjectes s'hauria de dur a terme emprant la força mínima imprescindible amb la finalitat d'evitar qualsevol tipus d'escàndol i prèvia informació als capellans, rectors o d'altres autoritats eclesiàstiques dels motius que fonamentaven aquesta mesura²¹⁰.

La situació d'inseguretat en què es trobava el poble català arran de l'aixecament, a les terres tarragonines, de la insurgència austriacista i el més que possible enfrontament militar amb l'exèrcit francès a la frontera catalana. Un escenari que va portar al capità general de Catalunya, marquès de Castel-Rodrigo, el 30 de març de 1719, a adreçar-se als ministres de la Reial Audiència, sol·licitant una solució en front aquesta greu situació. Els nombrosos grups de sediciosos que operaven a les zones aïllades de la frontera així com a Barcelona, Mataró, Manresa, Vic, Cervera, Tarragona, Vilafranca del Penedès, Tortosa i Lleida suposaven un perill per la causa borbònica, la qual no disposava ni de tropa reglada, ni de milícies o fusellers de muntanya suficients, degut a la manca de recursos que permetessin el seu sosteniment.

El 5 d'abril de 1719 la Reial Audiència presentà un projecte al capità general de Catalunya per implantar partides de paisans armats a nou corregiments no fronterers. El principal impulsor d'aquesta idea va ser el magistrat Josep Alòs Ferrer, que es va basar en l'esquadra primigènia que s'havia establert a Vic²¹¹ per estendre el model a tot el territori²¹².

²¹⁰ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general (30 de març de 1719).

²¹¹ JIMÉNEZ SUREDA, M., art. cit., p. 106.

²¹² ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya informant del projecte de creació de les Esquadres (5 d'abril de 1719). Document transcrit al núm. 2, apartat *Documents Rellevants*, de l'*Annex Documental*.

Imatge 13: Francisco Pío de Saboya y Moura. Marquês de Castel-Rodrigo (VI), Príncipe Pío i de Sant Gregori de Llombardia [Dibuix]. Recuperat de la Real Academia de la Historia (Madrid).

Tres dies després, el 8 d'abril de 1719, el marquês de Castel-Rodrigo s'adreçà a Miguel Fernàndez Duran, secretari del *Despacho de Guerra*, sol·licitant permís reial per alçar les Esquadres de Paisans Armats al Principat de Catalunya:

“(...) Estas armas distribuirlas a un numero competente de Paysanos de los mismos pueblos escogiendo que sean de satisfacion, y estos Paysanos sugetarlos a personas fieles, de confianza, y credito del mismo corregimiento, y a estos con sus partidas al Corregidor bajo la

superior Inspeccion y mano del Comandante Gral. que se halle mandando en el distrito; las referidas Partidas assí establecidas en proporcionada distancias y baxo las reglas, ordenes e Instrucciones que yo dare para sus rondas batidas y servicios no solo tendran el Pahis en grande freno pero cubriran los caminos Reales y publicos ladearan, y haran respetable la Justicia, batiran continuamente, toda la comarca de el Corregimiento, teniendo limpios sus territorios de ladrones y gente sediciosa, serviaran para escoltas para comboyes, para passar pliegos, para guardar las Marinas, y a todos aquellos usos para los quales sin este arbitrio se deverian establecer fuertes quarteles de tropas que no hay. Las armas y municiones de esta gente no habran de estar sueltas en mano y poder de los Paysanos alistados, y si estar juntas depositadas en casa, o del Ayuntamiento de la ciudad o villa o en otra qualquiera mas segura bien resguardadas para darse y repartidas para las rondas y Partidas, y para los casos necesario; los paisanos alistados no han de poder salir de la poblacion, ni estar ocupados en otra ocupacion, y han de estar siempre prontos a tomar las armas, y de noche habran de estar, y dormir todos juntos en una casa o Iglesia que se destinara por mas conveniente, y para que siempre sea efectiva esta gente dare la disposicion oportuna haziendo tambien passarles revista a menudo por personas y oficiales de satisfaccion.

*Estas partidas assi establecidas no deveran tener nombre de compañías, ni oficiales ni vestuario pues han de ser provisionales y se han de poder despedir al quartel de invierno si entonces no se tuviesen por precisas (...)*²¹³.

²¹³ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Carta enviada pel marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya a Miguel Fernández Duran, secretari del Despatx de Guerra, sol·licitant l'aixecament de les Esquadres (8 d'abril de 1719).). Document transcrit al núm. 3, apartat *Documents Rellevants*, de l'*Annex Documental*.

El 21 d'abril de 1719 el rei Felip V, mitjançant el secretari del Despacho de Guerra, D. Miguel Fernández Duran, aprovà el projecte del capità general de Catalunya per crear les Esquadres de Paisans Armats. Aquest Reial Ordre esdevé el document fundacional del Cos de Mossos d'Esquadra:

“Excmo. Señor: Continuando el zelo de V.E. en discurrir y proponer todo lo que considera puede contribuir a la quietud de esse Principado, y haciendo cargo de que la mayor atencion y fuerza de las tropas era preciso emplearla en las fronteras haze presente en carta de ocho de este mes, los medios que le parece podrian aplicarse, y ofrece poner en practica para mantener en quanto permite la falta de dinero, la tranquilidad en lo interior de Cathaluña, y haviendose enterado de todo Su Magestad me manda decir a V.E. no halla grave inconveniente en que se execute lo que propone tocante a desarmar a las Justicias y poner las armas en los parages y para los fines que refiere y que assi podra reglarlo V.E. desde luego, no dudandose habra tenido presente al mismo tiempo la contingencia que podra tener que algunos pueblos sean insultados de pocos ladrones una vez que las Justicias queden desarmadas para la providencia de ocurrir a este reparo de Su Magestad por medio de las rondas de la gente unida que quiera reglar V.E.

Que en quanto a la subsistencia y socorro de esta gente tampoco se halla reparo en que como expressa V.E. se practiquen en quenta del catastro, pues quando por algun impedimento que se ofreciesse podra proseguirse en ella por la Pagaduria de este Ex. a proporcion del numero de efectivos, para costar el que la necessidad no obligue a esa gente a retirarse a sus casas. Tambien me manda Su Magestad decir a V.E. que no considera pueda haver mucha dificultad en reglarse un cuerpo de Fusileros como los que huvo en la Guerra pasada y apunta V.E. que en quanto a fondos, sin embargo de la escasez que experimenta, se destinaran los necesarios para su manutencion, y sobre todo encarga Su Magestad a V.E. ponga la mayor atencion y cuidado en que esta gente no sea solo efectiva para el pago, y no para el servicio respecto de que todas la Reglas y precauciones no seran bastantes a este fin.

D. g. m.a. como desseo Madrid 21 de abril de 1719 = D. Miguel Frez. Duran.

S. Marques de Castel-Rodrigo.

D. Manuel de Peramato del Consejo de S. Mag^a su Secretario y del Gov^o y Capitanía Gral. de este Exto. Principado de Cathaluña. Certifico que esta copia de carta orden de S. Mag^a concuerda en todo con su original que queda en la Secretaría de dicho Gobierno y Capitanía Gral. que esta a mi cargo. Y para que conste lo firmo en Barzna. A veinte y ocho de Abril de mil setecientos diez y nueve.

D^o Manuel de Peramato^{»214}.

Rebuda la Reial Ordre de creació de les Esquadres, el dia 25 d'abril de 1719, el marquès de Castel-Rodrigo es va adreçar per carta a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra, informant-lo de la posada en marxa d'aquest projecte²¹⁵. Dies després comunicà a la Reial Audiència el beneplàcit de Felip V al naixement de les Esquadres de Paisans Armats. Alhora marcava unes directrius sobre les formes de pagament als seus membres, així com la distribució territorial i el nombre d'efectius que les haurien de compondre²¹⁶.

El 2 de maig la Reial Audiència informà al capità general que, arran del desplegament de les Esquadres al territori, seria necessari establir un sistema de veredes. És a dir, establir línies de comunicació que permetessin el trasllat d'informació al Principat de Catalunya. La petició feia referència a la creació d'una vereda a la zona del corregiment de Mataró i part del de Girona, dues al corregiment de Manresa i Vic, tres al corregiment de Vilafranca del Penedès però incloent Igualada, quatre a Tarragona, cinc al corregiment de Cervera i sis als

²¹⁴ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Carta enviada per Miguel Fernández Duran, secretari del Despatx de Guerra, al marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, informant-lo que el rei Felip V ha autoritzat la creació de les Esquadres (21 d'abril de 1719).

²¹⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1655. Carta del capità general, marquès de Castel-Rodrigo, a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra (25 d'abril de 1719). Document transcrit al núm. 4, apartat *Documents Rellevants*, de l'*Annex Documental*.

²¹⁶ ACA. Registres 6; ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719). Document transcrit al núm. 5, apartat *Documents Rellevants*, de l'*Annex Documental*.

corregiments de Lleida i Tortosa. Deixava en mans del capità general el nomenament del vereders que havien de fer aquesta funció alhora que se l'informava que els ministres comissionats²¹⁷ encaregats d'establir les esquadres al territori²¹⁸.

El dia 4 de maig, la Reial Audiència informà al marquès de Castel-Rodrigo l'aprovació d'un gruix de més de tres mil homes repartits per tot el Principat de Catalunya, els quals conformarien les esquadres sol·licitades²¹⁹. El fiscal de la Reial Audiència li comunicà que, per poder nomenar als caps de les respectives esquadres i fer-los entrega de les instruccions pertinents, caldria que els ministres comissionats fossin nomenats mitjançant un despatx que els permetés identificar-se en la seva missió davant les autoritats civils i militars dels corregiments. Aquests comissionats es desplaçarien en primera instància a les respectives capitals corregimentals per recollir l'armament escaient, i dotar els efectius que constituïrien les esquadres planificades. Es respectaria, però, que cada batlle disposés d'una escopeta i, en algun cas, d'una pistola per la seva defensa personal o per la captura d'algun delinqüent o sediciós si fos escaient. Aquestes serien mantingudes per cadastre i se'ls facilitaria el pa de munició i el sou a càrrec d'aquest impost. Els ministres aixecarien acta dels allistats on es faria constar la data de creació de l'esquadra, els efectius que la composaven i els noms dels seus membres. Els allistats havien de procedir de les viles i ciutats designades o dels seus voltants. S'informaria als caps de les esquadres que depenien de la Reial Audiència en tot el que feia referència a temes de govern i justícia i, respecte a les operacions militars, respondrien a les ordres emeses per les autoritats militars pertinents. La Reial Audiència informà al capità general de les instruccions facilitades als caps de les esquadres en referència l'organització interna de les

²¹⁷ Amb l'objectiu de posar en marxa el projecte d'implantació de les Esquadres de Paisans Armats la Reial Audiència va comissionar a diferents ministres als corregiments amb la finalitat d'implantar-les. La primera historiadora en referenciar aquesta implantació, i al paper decisiu que va tenir la Reial Audiència en el projecte de creació de les esquadres, va ésser Núria Sales en la seva obra sobre els mossos d'esquadra i la família Veciana. SALES FOLCH, N., op. cit., *Historia dels mossos d'esquadra. La dinastia Veciana...*, pp. 221 – 222.

²¹⁸ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (2 de maig de 1719).

²¹⁹ ACA. Registres 232, exped. 110 (1719 – 1789).

mateixes, la custòdia de les armes i municions així com les relacions i comunicacions amb les esquadres veïnes.

Així mateix s'ordenava als comandants militars que castiguessin aquells allistats que no prestessin el seu servei quan fossin requerits, i per fer incrementar aquesta tasca inspectora, la Reial Audiència sol·licitava que es nomenés a dos inspectors de les esquadres. Un d'ells seria Francisco Anglasell i de Cortada²²⁰ que s'encarregaria de la inspecció de les esquadres dels corregiments de Barcelona, Mataró, Manresa, Vic i una part de Girona, mentre que les esquadres dels corregiments de Vilafranca, Tarragona, Tortosa, Lleida i Cervera serien inspeccionades per Jacinto Gomar²²¹. Tots dos inspectors gaudirien de sou de capità d'infanteria²²².

El dia 6 de maig de 1719 el marquès de Castel-Rodrigo es tornà a adreçar a Reial Audiència informant-la que les esquadres que s'havien d'establir, havien de prendre com a referent la situada a Vic, l'esquadra primigènia, alhora que s'acceptaven els nomenaments proposats per comandar les diferents esquadres²²³.

Ambos artífexs d'aquests projecte consideraren que el naixement de les Esquadres de Paisans Armats, nom que rebia el Cos de Mossos d'Esquadra, esmenaria les necessitats de seguretat interna, que fins aquell moment realitzava l'exèrcit, i que havien quedat desateses pel trasllat de la força militar a lluitar a la frontera.

El 7 de maig el capità general de Catalunya ordenà a la Reial Audiència el desplegament de les Esquadres al territori al mateix temps que donà resposta a un seguit de qüestions plantejades, a tot allò referent a les tasques del ministres

²²⁰ Francisco Anglasell, destacat filipista gironí, nomenat veguer de Girona per Berwick quan va ser creada la *Real Junta de Gobierno y Justicia del Principado*, cessat després de la presa de possessió com a corregidor de Girona Tiberio Caraffa, amb qui mantingué importants desavinences. Anglasell s'incorporà como a voluntari al Regiment de Dragons del Coronel Bernardino de Marimón durant el setge de Barcelona. MERCADER RIBA, J., *Felip V i Catalunya*, Barcelona, Ed. Ediciones 62, 1968, pp. 315 i 400; TORRAS RIBÉ, J. M., "De jurats a regidors: l'ajuntament borbònic de Girona en el segle XVIII", *La red urbana catalana en los siglos XVI - XVII*. Projecte d'investigació d'Història Moderna de la Universitat de Barcelona, Barcelona, 2008, pp. 139-140.

²²¹ Jacinto Gomar, veguer de Tàrraga quan va ser creada *Real Junta de Gobierno y Justicia del Principado*. MERCADER, J., op. cit., p. 79.

²²² ACA. Consultas 127 (1719). Carta adreçada al capità general (5 de maig de 1719). Document transcrit al núm. 6, apartat *Documents Rellevants*, de l'*Annex Documental*.

²²³ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (6 de maig de 1719). Document transcrit al núm. 7, apartat *Documents Rellevants*, de l'*Annex Documental*.

comissionats, al repartiment d'armament als batlles, retribucions, revista de tropa, entre d'altres²²⁴.

El 10 de maig la Reial Audiència comunicà al capità general, que havia donat ordres als ministres comissionats encarregats de la constitució de les Esquadres, l'obligació de realitzar un llistat amb el nom de tots els membres d'una esquadra, fent constar el seu nom, professió i edat. En relació amb els caps de les esquadres, la Reial Audiència informà que serien dotats de dues pistoles i el seu subaltern d'una. D'altra banda s'indicà que les esquadres seran revistades per la Intendència General del Principat a través dels subdelegats dels corregiments, per tal de garantir que no es pugués cometre cap frau econòmic en la seva posada en marxa. Així mateix, el tramet el cost econòmic de les esquadres sota el títol: *“Estado de las Partidas que se han de establecer en diferentes lugares del Principado de Cataluña, sueldos de los que se alistaren y de los xefes”*²²⁵.

Aquests comissionats es distribuïen pel territori abastant els diferents corregiments afectats per la instauració de les esquadres. Així doncs es va comissionar a Francisco Bach, oïdor de la Reial Audiència, d'una banda aixecar les esquadres al corregiment de Vilafranca, tasca que li va comportar 13 dies de treball, i de l'altra establir les esquadres de Vilafranca del Penedès, Igualada, Piera, Capellades, Sant Sadurní d'Anoia, Sitges i el Vendrell.

Pel que fa al corregiment de Tarragona, va ser comissionat J. Navas, que va establir esquadres a les localitats de Valls, Reus, Torredembarra, Cambrils i la Selva.

Un total de 43 dies van ser suficients per instaurar les esquadres als corregiments de Mataró i Girona. Gregorio de Matas, oïdor i jutge de la Sala Criminal de la Real Audiència, seria la persona designada per realitzar aquesta tasca. El 4 de maig de 1719, la Reial Audiència va informar a capità general que la decisió

²²⁴ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (7 de maig de 1719). Document transcrit al núm. 8, apartat *Documents Rellevants*, de l'*Annex Documental*.

²²⁵ ACA. Consultas 127 (1719). Consulta adreçada al capità general. *“Estado de las Partidas que se han de establecer en diferentes lugares del Principado de Cataluña, sueldos de los que se alistaren y de los xefes”* (10 de maig de 1719).

d'establir esquadres en el corregiment de Girona es deixava sota el criteri del ministre comissionat de la Reial Audiència per aquesta demarcació. Ara bé, aquestes mai haurien de sobrepassar la línia del Riu Ter, i centrar-se únicament en la zona de la costa. Així doncs, al corregiment de Mataró s'establiren esquadres a les localitats de Mataró, Terrassa, Granollers, Sabadell, Terrassa, Caldes de Montbui, Llinars del Vallès, Sant Feliu de Codines, Sabadell i Sant Celoni; i al corregiment de Girona a les localitats de Canet de Mar, Tordera, Blanes, Palafrugell, Vidreres, Sant Feliu de Guíxols, Santa Coloma de Farners i Arbúcies.

Ignacio de Rius, oïdor de la Real Audiència, fou designat perquè aixequés les esquadres als corregiments de Manresa i Vic, tasca que li va comportar 32 dies de treball. Creiem que tal com va informar la Reial Audiència, no es van poder instaurar en un primer moment les esquadres al corregiment de Vic perquè els camins restaven ocupats per la insurgència austriacista, fet que provocà el retorn a Barcelona del comissionat Ignacio de Rius, sense finalitzar la seva missió. D'aquests fets deduïm que el temps emprat en la constitució de les esquadres es focalitzà únicament en la implantació de les esquadres al corregiment de Manresa, establint-se les de: Manresa, Sallent, Artés, Balsareny, Monistrol de Montserrat i Moià.

Davant la impossibilitat esdevinguda al primer intent, la Reial Audiència va encarregar al vigatà Ignacio Salles i de Rius la implantació de les esquadres al corregiment de Vic. Si bé l'esquadra de Vic ja estava establerta, Ignacio Sales constituí les de Manlleu, Aiguafreda, Tagamament i Centelles.

En 21 dies s'aixecaren les esquadres al corregiment de Cervera gràcies a la feina realitzada pel oïdor de la Reial Audiència Francisco Borràs i Vinyals, establint-se a les localitats de Cervera, Oliana, Solsona, Guissona, Calaf i Ponts.

Al corregiment de Barcelona s'establiren pel Fiscal Civil de la Reial Audiència a les localitats de Sant Boi de Llobregat, Martorell, Molins de Rei i Sant Vicenç dels Horts.

Finalment Alonso de Uria, oïdor i jutge de la Sala Criminal de la Real Audiència, trigà 42 dies en establir les esquadres al corregiment de Tortosa. El 4 de maig de

1719 la Reial Audiència va informar al capità general que per comandar les esquadres que s'havien de constituir a les localitats de Pinell de Brai, Alcanar, Xerta, Flix i Móra d'Ebre s'emprés als seus respectius batlles. Alhora nomenava a Ramon Reart i Queralt com a coordinador i cap superior de les mateixes, al corregiment de Tortosa²²⁶.

El 24 de maig la Reial Audiència s'adreçà al capità general de Catalunya informant-lo que havia rebut de Rodrigo Caballero, cap de la Intendència del Principat, una còpia de les ordres que aquest havia tramès als subdelegats, en referència al manteniment de les Esquadres. La Reial Audiència creia que eren els subdelegats els encarregats de garantir que la manutenció de les esquadres a càrrec de l'impost del cadastre de les respectives localitats on s'havien aixecat els destacaments. Indicava que aquest pagament era prioritari sobre qualsevol altre despesa que es tingués, i que s'havia de sufragar mitjançant aquest impost en cas de que no es pogués recollir el capital suficient s'hauria de pagar a partir de les viles veïnes del lloc on hi hagués establert l'esquadra. Per últim, i amb la finalitat d'evitar disturbis a les poblacions, la Reial Audiència establí que una vegada liquidat el deute amb l'esquadra, el muntant pendent de liquidar en concepte d'impost del cadastre no es realitzés per constrenyiment militar sinó mitjançant la discreció:

“(...) juzga la Real Audiencia importantísimo a la quietud que lo que sobrare del Real Catastro después de mantenida la escuadra no se exija con discreción y ejecución militar, son por otros medios que no sean concurso de potestades a un tiempo en sujetos, de distintas profesiones pues acaso no será menos eficaz la diligencia ejecutada por apremio de los mismos Regidores si fueren omisos en la cobranza (...)”²²⁷.

²²⁶ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya de data 4 de maig de 1719; ACA. Consultas 129 (1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (16 de maig de 1720); SALES FOLCH, N.: *Historia dels mossos d'esquadra.. La dinastia Veciana...*, pp. 221 – 222; BORRUEL LLOVERA, A, op. cit., *Les Esquadres de Catalunya a finals...*, pp. 21 – 24.

²²⁷ ACA. Consultas 127 (1719). Consulta adreçada al capità general (24 de maig de 1719).

5.2. Reglamentació

La decadència instaurada dins de l'exèrcit espanyol s'arrossegava des de finals del segle XVI i assolí el seu punt àlgid a la finalització de la Guerra dels Trenta Anys (1618 – 1648) on l'imperi espanyol va perdre definitivament l'hegemonia mundial que amb prou feines havia pogut mantenir fins aquell moment. La pèrdua de poder militar, la dificultat de reclutament, les retallades econòmiques i l'allunyament de la noblesa de la carrera militar, cada cop més desacreditada, toparen frontalment amb uns exèrcits internacionals millors condicionats, formats i finançats²²⁸.

Aquesta situació de debilitat manifesta i l'imminent contesa bèl·lica que s'albirava a l'horitzó més proper contra els Habsburg i els seus aliats, provocà que la reforma castrense esdevingués un assumpte prioritari pel nou monarca Borbó. La nova reorganització de l'exèrcit pretenia revifar la disciplina i acabar amb la confusió normativa existent fins aquells moments.

L'enfrontament bèl·lic a gran escala d'un exèrcit en clara recessió, requeria fortes aliances que permetessin afrontar aquella situació amb unes garanties objectives de victòria. I qui millor que el seu avi Lluís XIV de França per poder brindar-les-hi. Però fou precisament la seva comunió amb aquest, la que obligà a Felip V a realitzar una normalització i regularització de la seva força, que permetés la unificació de procediments amb l'exèrcit francès que significaria, arribat el moment, poder operar conjuntament.

Fou doncs aquesta necessitat reguladora i unificadora juntament amb les obligacions derivades de la coalició hispanofrancesa la que provocà que cadascuna de les armes de l'exèrcit espanyol fos dotada de reglaments que establien les seves estructures orgàniques bàsiques.

²²⁸ BALDUQUE MARCOS, L. M., "Las fuentes archivísticas para el estudio sociológico de la oficialidad del Ejército Borbónico durante el siglo XVIII". Volum 2, *La investigación y las fuentes documentales de los archivos*, I – II Jornadas sobre Investigación en Archivos, Guadalajara, Ed. ANABAD, 1996, pp. 967 – 974.

Les Esquadres, com a unitats armades integrants de facto d'aquesta força militar borbònica, no esdevindrien una excepció a aquesta regla i dies després de la seva creació, en concret el 8 de juny de 1719, s'aprovà un decàleg normatiu dels deures i obligacions que reguessin el funcionament d'aquest nou cos.

El 5 d'abril la Reial Audiència presentava al capità general la seva proposta i dos dies després aquesta era ratificada veient definitivament la llum el 8 de juny de 1719²²⁹. Aquest conjunt de 16 normes impreses sota l'enunciat "*Reglas que deveran observar las Esquadras que se establecen en varios lugares del Principado (...)*" destaca per esdevenir el primer reglament d'un cos que arrelarà al territori català durant 300 anys perllongant la seva existència fins els nostres dies.

El format físic del reglament queda constituït en un total de tres folis amb text d'impremta on es recullen un total de setze regles. Un reglament breu que recollirà i assentarà els principis rectoris i els pilars fonamentals de les Esquadres regulant aspectes com la retribució dels seus membres i el finançament de les mateixes, l'armament, la comandància, les normes operatives i l'ordenació i disciplina d'aquest nou cos.

5.2.1. Retribució i finançament

Des de l'inici del regnat de Felip V l'exèrcit girà entorn a una nova organització militar sostinguda mitjançant una hisenda pròpia que pogués afrontar les demandes de les forces armades. Per aquest motiu l'exèrcit va passar a estar controlat per la Secretaria d'Estat per a la Guerra, creada l'any 1705, i subjecte a les ordres directes del monarca a través d'un seguit de funcionaris civils

²²⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 199. "*Reglas que deveran observar las Escuadras que se establecen en varios lugares del Principado de Cataluña, con aprobacion de Su Magestad (que Dios Guarde) para que puedan estar defendidos los pueblos, y caminos publicos de los insultos de ladrones, y de gente inquieta, y enemiga de el sosiego que tanto importa a todos, y a cada uno*"; AMHS. AMH 455; ACBC. Ordres, Edictes i Pregons (1715 – 1726), Unitat Instrumental 334; AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 199 (8 de juny de 1719). Document transcrit al núm. 9, apartat *Documents Rellevants*, de l'*Annex Documental*.

(comissaris ordenadors i de guerra, intendents...). Aquest aparell administratiu militar era una rèplica del sistema establert a França, implicant directament als funcionaris en el control disciplinari de les tropes i en la gestió administrativa i financera de les files borbòniques, però salvaguardant en la figura del capità general el comandament directe de les mateixes.

L'any 1701 es van establir dotze capitànies generals entre les quals es trobava la del principat de Catalunya. L'autoritat i el poder que tenien aquests capitans general era molt gran: les tropes destacades en el Principat estaven subordinades a la seva autoritat així com qualsevol altre que transités per la seva demarcació. Paulatinament la Secretaria de Guerra va augmentar el control sobre els capitans generals limitant els seus poders i exercint un major control sobre els mateixos. Alhora, dins de cada capitania, existien governs militars radicats a diferents poblacions del territori. En el cas que no hi hagués les seves funcions eren assumides pel comandament de major grau de la plaça.

La regulació de tota aquesta nova administració militar s'establí mitjançant successives ordenances que organitzaren i limitaren aspectes orgànics, logístics i disciplinaris de la nova infraestructura militar establerta. Els cossos armats, com és el cas de les Esquadres, se'ls va dotar des de el seu origen d'una reglamentació específica.

Un altre dels aspectes organitzatiu de l'exèrcit borbònic va veure la llum el 18 de desembre de 1701 quan es van crear figura dels *comissaris de guerra* que, juntament amb la figura dels intendents, s'encarregaren de controlar la despesa militar. Fou ja durant l'any 1717 quan, sota el govern del primer ministre José Patiño²³⁰, es va establir una nova ordenança la qual va rebre la denominació de *Real Hisenda Militar*. L'ordenança establí un nou cos d'intendents, comptadors

²³⁰ José Patiño (Milà, Itàlia, 1670 – La Granja, Segovia, 1736). Polític format pels jesuïtes a Milà, no es traslladaria a Espanya fins l'any 1708. Destacà per les seves qualitats com a organitzador, fet que no passà desapercbut pels administradors francesos de Felip V. Com a superintendent de Catalunya (1713) i com a president interí de la *Junta Superior de Gobierno y Justicia del Principado* (1714) va esdevenir un dels inspiradors del Decret de Nova Planta i del cadastre. L'any 1717 fou nomenat intendent general de Marina assignant-li la reconstrucció de la gairebé inexistent armada espanyola. Com a secretari de Guerra (1731) va dirigir la campanya d'Oràn i Mazalquivir (1732). Felip V li atorgà el títol de Gran d'Espanya l'any 1736. MARTÍNEZ SHAW, C. & ALFONSO MOLA, M., op. cit., pp. 311 – 312.

i pagadors alhora que regulava les seves funcions. Dins d'aquestes noves figures es diferenciava entre aquells que es denominaven de “*províncies*”, encarregats de la hisenda civil, i els que es denominaven d’“*exèrcit*”, que tenien una consideració i grau superior als anteriors. Aquests últims, al marge de les funcions militars ja citades, eren els encarregats de gestionar també la hisenda civil de la ciutat on l'intendent tingués la seva residència.

Aquest aparell va rebre la denominació de *Cos Polític de la Reial Hisenda Militar* la qual va ser adscrita, no a la Secretaria de Guerra, sinó a la Secretaria d'Hisenda del Regne la qual cosa va incrementar la independència dels seus membres respecte als comandaments militars. Fins a la seva creació els capitans generals havien esdevingut la màxima autoritat a nivell financer dins les seves respectives demarcacions però amb l'aparició de la figura de l'intendent, com a nou comissari reial, es va perfilar una nova autoritat destacada i autònoma dins el seu àmbit funcional.

Dins l'àmbit militar els intendants tenien al seu càrrec tot allò relacionat amb l'administració econòmica de l'exèrcit i, especialment, sobre el correcte funcionament del servei de pagament als oficials i els havers de la tropa, mitjançant l'eficient gestió de les tresoreries.

El control documental es realitzava per escrit i es duia a terme a través de les *Comptadories Principals de l'Exèrcit*. L'intendent autoritzava al pagador com a persona encarregada dels abonaments corresponents als diferents membres i unitats. Aquests abonaments eren fiscalitzats i despatxats per un comptador per, a posteriori, rendir comptes aquests pagadors davant la Hisenda, prèvia una segona comprovació per part del respectiu comptador, qui també era l'encarregat de fer els pagaments als proveïdors de queviures.

I fou precisament amb el pagament i el subministrament de pa pels mossos d'esquadra com s'inicia l'articulat de les regles del 8 de juny de 1719 on s'establia

el sou i el pa de munició diari que li corresponia a un esquadrista així com la regulació del subaltern com gestor de les despeses generades per una esquadra²³¹:

1.- Luego que esté completo el número de los que han de componer cada Escuadra, y desde el día que señalare el Señor Ministro, a cuyo cargo está el establecimiento, ha de empezar a ganar cada alistado un Real de Ardites, y una ración de pan de munición cada día.

2.- El Jefe de cada Escuadra ha de tener y ganar de sueldo ciento y setenta y cinco Reales de Ardites al mes, y el pan de munición cada día como otro cualquiera alistado.

3.- El Subalterno (que ha de ser uno de los alistados, y ha de saber escribir para llevar la cuenta de lo que recibe, y entrega) ha de ganar cada día un sueldo de Cataluña más que los demás alistados, de modo que tenga tres sueldos catalanes al día, y su ración de pan.

El finançament de les esquadres arran de l'impost del cadastre quedà recollit a la quarta de les regles. La despesa total del manteniment d'una esquadra havia de ser descomptat de la quantitat anual que el municipi havia d'abonar en concepte d'aquest impost²³²:

4.- El importe de los sueldos de cada Escuadra se ha de suministrar por cuenta del Real Catastro en lo que se estuvieren debiendo, o en lo corriente, de modo que cualquier cantidad que por razón de Catastro se pagare, debe servir primero, y ante todas cosas para la manutención de la Escuadra, y el Subalterno de ella tendrá cuidado de cobrar lo que importaren

²³¹ ACA. Consultas 127 (1719).

²³² *Ibid.*.

los sueldos de los alistados, y del Jefe, y de pagar a todos, dejando recibo de lo que cobrarse en poder de los regidores, a quienes se les hará bueno en cuenta del Catastro en la Intendencia, y si lo que por razón del Real Catastro para el lugar donde se estableciere la Escuadra no alcanzare al importe de los sueldos y coste de ella, deberá cobrarse el resto de los lugares más cercanos que señalare el Subdelegado de la Intendencia de cada Partido, y el pan le suministrará la Proveeduría.

Les quantitats recaptades haurien de destinar-se, en primer lloc, al sosteniment i manutenció de les esquadres. S'encarregava d'aquesta tasca el subaltern de la mateixa, figura sobre la qual també recaurà la funció de recaptar els imports escaients, per sufragar les despeses de sou del alistats, lliurant justificant de cobrament als corresponents regidors.

Si donada la situació que l'import recaptat en concepte de cadastre no era suficient per a fer front a la despesa ocasionada per l'esquadra, s'hauria de recórrer a recaptar la quantitat restant de l'impost cadastral de les poblacions confrontades assenyalades pel Subdelegat de la Intendència corresponent i, respecte al pa de munició, aquest seria proporcionat per la *Provehedoria*.

5.2.2. Armament i municions

L'armament i la munició que havia de disposar una esquadra quedava recollit i regulat a la cinquena, sisena i catorzena regles. En aquests punts es recull que tota esquadra havia de disposar de tants fusells com esquadristes l'integressin, a més d'un arma curta pel subaltern i dues pistoles més pel cap de l'esquadra. Tot aquest armament, la seva pólvora i la corresponent munició, s'havien de conservar en un mateix lloc, contínuament vigilades i únicament es faria distribució i ús de les mateixes, si ho ordenava el cap de l'esquadra. Requeia sobre les figures del

comissari de municions del districte o el subdelegat de la intendència, la determinació de quin magatzem d'armament i munició seria el designat per abastir a cadascuna de les esquadres:

5.- Las armas de cada Escuadra (que han de ser otras tantas escopetas como fueren los alistados, dos pistolas para el Jefe, y una para el Subalterno) han de estar juntas en una casa donde han de hacerse guardias y centinelas continuas por turno entre los alistados, y ninguno de éstos usará de arma alguna sino a discreción del Jefe.

Les armes s'assignaven als efectius quan aquests entraven de servei, i únicament per aquest efecte, prohibint-se la seva possessió fora de les seves obligacions com a esquadristes, si aquesta no restava autoritzada per escrit pels corresponents superiors jeràrquics, arriscant-se a ser castigats disciplinàriament si incomplien aquesta regla:

14.- No ha de poder salir del pueblo donde estuviere establecida la Escuadra ninguno de los alistados con armas sin certificado del Jefe de la Escuadra, y podrá prenderle cualquiera Justicia que le encuentre armado sin el referido certificado, y conducirle a la Escuadra, cuyo Jefe dará aviso a Barcelona.

Els subministraments de les tropes es regulava per un sistema de contractacions, que en el cas de les Esquadres, suposava que la pólvora i les municions fossin subministrades per un comissari de municions del districte o pel subdelegat de la intendència:

6.- La pólvora y balas han de estar a cargo y disposición del Jefe de cada Escuadra, y se acudirá por lo necesario de estos

dos géneros al Almacén que señalare el Comisario de Municiones del Distrito, o el Subdelegado de la Intendencia.

5.2.3. Comandància

Els mossos d'esquadra es constituïen en un institut armat de naturalesa civil amb una doble dependència, tant civil com militar, en funció de les missions que li eren encomanades. El reglament del 8 de juny de 1719, és en si mateix, un exemple del control administratiu i funcional, que des d'aquell moment s'exerciria per part de les autoritats militars. Aquest fet no és una acció de caire excepcional. Qualsevol cos militar coetani a les esquadres gaudia d'una ordenança o reglament propi que l'ordenava i disciplinava.

En aquest reglament s'especificava la dependència del capità general i de la Reial Audiència en tot allò referent a funcions i missions de policia judicial i governatives. Per contra, quan realitzaven missions militars restaven sotmesos a la dependència del comandant militar del districte o demarcació on es trobessin situades:

7.- La Escuadra y su Jefe estarán a la orden de Su Excelencia y Real Audiencia en lo tocante a Justicia y Gobierno; y en lo que pertenece a Guerra, como conducir convoyes, órdenes y otras dependencias de la Milicia, han de estar a la orden del Comandante Militar de cada Partido.

La regla 9 regula aspectes sobre el comandament de les esquadres com pot ser la substitució del cap d'una esquadra per motius d'indisposició, absència o mort:

9.- En la enfermedad, muerte o ausencia larga del Jefe de la Escuadra la mandará el Sosbayle donde le hubiere, y donde no el Regidor Decano.

La regla 10 recollia l'auxili i coordinació entre diferents esquadres veïnes en aquells casos que el reforç d'efectius fos imprescindible, com ara per la persecució de partides insurgents, amenaces objectives contra una esquadra o la seva vila, etc. En aquells casos la comandància de l'esquadra resultant de la suma de les esquadres cridades a socórrer la primera recaurà sobre la figura del cap de l'esquadra que va reclamar l'auxili i, en cas que la vila que fes la crida no disposés de cap esquadra pròpia, es faria càrrec de la força el cap de l'esquadra més propera al poble sol·licitant:

12.- Cuando se juntaren porciones de Partidas para ayudarse y para socorrer algún pueblo y perseguir delincuentes, comandará todos los Destacamentos o Porciones el Jefe de aquella Partida que primero pidió el socorro, y si le pidiere algún pueblo donde no haya Partida establecida el de la más inmediata a él.

5.2.4. Normes operatives de les Esquadres

El document dictamina també un seguit d'obligacions operatives referents a l'aquarterament, les rondes o la direcció de la força durant les operacions. Normes on es disposava, per exemple, que els allistats havien d'estar sempre disponibles i fer nit junts al mateix lloc, o en habitatges confrontats, alhora que havien d'establir-se rondes de seguretat nocturnes (regla 8), les quals es veien ampliades en horaris diürns, a fi i efecte d'assegurar els camins que circumdaven la zona i proporcionar cert grau de seguretat als vilatans (regla 11).

La coordinació entre les diferents esquadres esdevenia un element fonamental, tant pel seu funcionament operatiu com per la cohesió i sentit de pertinença a un mateix cos. S'establia doncs l'obligació d'auxiliar-se mútuament entre les esquadres veïnes, restant únicament al lloc la força mínima imprescindible i marxant la resta a socórrer a la força requirent (regla 10):

8.- De día han de estar todos los alistados dentro del pueblo donde se estableciere la Partida, y sin embarazo, para tomar prontamente las armas cuando se ofrezca, pero de noche han de recogerse juntos, si hubiere sitio proporcionado, o muy cercanos los unos a los otros sino lo hubiere, y así mismo en el curso de la noche dispondrán rondas por el lugar, y las ejecutará el Jefe o su Subalterno.

10.- Se socorrerán y ayudarán unas Escuadras a otras, y las cercanas a cualquiera lugar que padezca algún insulto, dándose avisos por peones, y no en otra forma, y siempre quedará una tercera parte de cada Partida en el lugar donde se haya establecido.

11.- Cada Escuadra ha de hacer algún ejercicio, y ha de rondar diariamente, variando las horas, y en el número de gente que pareciere, los caminos públicos y puestos peligrosos de su contorno.

13.- Se podrá formar un Cuerpo volante de las Partidas de cada Corregimiento, o de porción de ellas a la discreción del Comandante Militar, o a la del Corregidor del Distrito para los efectos que juzgare convenientes al deseado fin de perseguir sediciosos y malhechores.

5.2.5. Ordenació i funcions

Per últim les dues darreres regles del Reglament recollien aspectes referents a l'ordenació i les funcions a desenvolupar per les Esquadres. Així doncs, respecte a les unitats armades, l'intendent exercia funcions de control de policia de les tropes, desenvolupant aquesta mitjançant els comandants militars dels corregiments i els sotsdelegats d'intendència. Així mateix el capità general va

ordenar la creació de dos inspectors amb la missió específica de control de les dotacions de personal i material de la força:

15.- Han de ser Revistados los alistados dos veces cada día, una por la mañana, y otra la ponerse el sol por el Jefe de la Escuadra, o su Subalterno; podrán revisarlos también cuando les parezca los Comandantes de los Partidos, y los Subdelegados de la Intendencia improvisamente, y sin dar aviso antes de la diligencia, y para habilitarse el ausente hará constar el Jefe auténticamente del encargo que le hubiere hecho, y lo mismo se observará en las Revistas que hagan los dos Inspectores, nombrados por Su Excelencia, que son D. Francisco Anglasell²³³ para los cinco Corregimientos de Barcelona, Mataró, Manresa, Vich, y parte del de Gerona, y D. Jacinto Gomar²³⁴ para los Corregimientos de Villafranca, Tarragona, Tortosa, Cervera y Lérida.

Les funcions de les Esquadres, al marge de la seva principal tasca consistent en la persecució de partides austriacistes que deambulaven pel territori, també realitzaven el que en terminologia policial civil moderna es qualificaria de “seguretat ciutadana” (control de les vies de comunicació, presència física a les viles i les seves rodalies donant seguretat als seus ciutadans, vigilància dels pobles, detenció i trasllat de delinqüents comuns, etc.) o d’altres de caire més militar, com ara la recollida a l’última de les regles, on se’ls encarregava la persecució i detenció d’aquells desertors de les tropes reglades que fossin localitzats fora dels seus regiments:

²³³ Francisco Anglasell i Cortada: destacat filipista gerundense, nomenat Veguer de Garona por Berwick quan va ser creada la *Real Junta de Gobierno y Justicia del Principado*, cessant del càrrec de corregidor de Girona a Tiberio Caraffa, amb el qual havia mantingut topades de considerable importància. Anglasell es va incorporar com a voluntari al *Regimiento de Dragones del Coronel Bernardino de Marimón* durant el setge de Barcelona. MERCADER RIBA, J., op. cit., pp. 315 i 400.

²³⁴ Jacinto Gomar, veguer de Tàrraga en el moment de la creació de la Real Junta de Gobierno y Justicia del Principado. MERCADER RIBA, J., op. cit., p. 79.

16.- (...) respecto a los Batallones y Compañías de Fusileros de Montaña se halla dispuesto que ninguno de los Fusileros podrá salir ni apartarse de los Batallones sin Licencia por escrito (...) podrán las Justicias detenerlos y llevarlos presos a las cárceles de Barcelona, Gerona o Vich (...) lo tendrán así entendido los Jefes de las Escuadras, y las Justicias de todos los lugares de este Principado para su más puntual observancia.

La vigència d'aquest perdurarà fins l'any 1785, quan veu la llum un nou reglament que, d'una forma molt més detallada i extensa que les regles observades en aquest punt, establirà les dependències, retribucions, prerrogatives, uniformitat, armament i detallarà les funcions i obligacions del comandant, el caporal segon, els caporals i els mossos d'esquadra²³⁵.

5.3. El desplegament territorial durant la guerra

5.3.1. Corregiment de Vic

5.3.1.1. Esquadra de Vic

Sense donar cap marge a l'error o a la interpretació històrica, podem confirmar fefaentment que l'esquadra de paisans armats de Vic com l'esquadra primigènia que serví de model per a la resta d'esquadres que s'havien d'instaurar arreu del territori català. El capità general de Catalunya, el marquès de Castel-Rodrigo, va ordenar que fossin creades vuit companyies de paisans armats amb l'objectiu d'assegurar la ciutat i vigilar les vies de comunicació que la circumdaven. Sense poder precisar la data, deduïm que s'establiren en la forquilla de temps compresa entre el mes de març i principis del mes d'abril de 1719.

²³⁵ ACGAX. Fons 14: Felip de Baldrich i Vallgornera. Ordenances de les Esquadres (1785). Doc. 26.

Inicialment aquella mobilització de paisans armats es van auto-denominar “*Guardias de la Puertas de Vich*” o “*Coronela de Vich*” davant la manca de la denominació oficial que rebran el 8 de juny de 1719 en el seu primer reglament on són definides com *Esquadres*. Durant els primers escrits que fan referència aquesta força, els propis regidors de la vila fan servir indistintament i en un mateix document denominacions diverses per referir-se aquesta nova força, com ara: “*força dels gremis*”, “*Coronela*” o “*Esquadres*”.

Segons F. Xavier Hernández i Francesc Riart els integrants d'aquelles vuit companyies, de quaranta homes cadascuna, podien disposar d'uniformitat pròpia, extrem aquest en el qual discrepem al considerar que no tots els seus membres anaven uniformats²³⁶. Per fer aquesta afirmació ens basem en el fet que ni a la creació ni a la reglamentació de les esquadres es fa esment a cap tipus d'uniformitat pròpia. Aquest fet no treu, de ben segur, que alguns dels seus integrants haguessin participat en la Guerra de Successió en les unitats del bàndol borbònic i que vestissin el seu uniforme quan entressin de servei, com podria ser el cas de les esquadres de Berga, Cervera o inclús de Vic. Però aquesta circumstància no deixa de ser anecdòtica perquè el gruix dels seus integrants mancaven de qualsevol uniformitat distintiva.

En 1719 la ciutat de Vic era la capital del corregiment i restava sota la jurisdicció reial i constituïda per:

“Es ciudad y cabeza de su Corrego., las jurisdicciones son del Rey, tiene 1.448 casas juntas, con 4.783 habitantes, tiene la Catedral, dos Parroquias, nueve Conventos de Frayles, tres Conventos de Monjas, un Hospital, reside en ella el Obispo, el Corregidor con un Theniente. Su situación es llana, linda a levante con Folgerolas, St. Martí de Riudeperas y Sta. Eulalia de Berga, a mediodía con el mesmo, Mirambech, y Malla, a

²³⁶ HERNÁNDEZ, F. X. & RIART, F., op. cit., *Soldats, guerrers...*, pp. 118 i 321; MERCADER RIBA, J., art. cit., “Los comienzos de la Planta Corregimental...”.

Poniente con Sant Foras, y Gurb, ya Tram. con el mismo, y Granollers”²³⁷.

Al capdavant de la política municipal i ostentant el càrrec de tinent de corregidor o alcalde major de Vic es trobava en Josep Baget i Nogués, natural de Tarragona, doctor en Dret i advocat del Reial Consell. Durant la Guerra de Successió es va posicionar inicialment en favor del arxiduc Carles, essent nomenat cònsol per la ciutat de Tarragona a la cort reial l'any 1712. A l'estiu de 1713 es va oposar a la continuació de la guerra una vegada evacuat l'exèrcit imperial. A causa del seu posicionament va haver d'abandonar de Barcelona, moment en el que va mostrar fidelitat a Felip V. El 1715 va ser nomenat governador polític de les jurisdiccions confiscades a l'arquebisbe Isidre Bertran al Camp de Tarragona, fins que l'any 1717 fou substituït en el càrrec per Pedro de Saura i Valcárcel. El 14 d'abril de 1718 el brigadier Melchor Colón de Portugal, en aquells moments corregidor de Vic, el va escollir alcalde major²³⁸.

El de 7 de maig de 1719 des de l'ajuntament de Vic s'informava al capità general de Catalunya que els integrants de l'Esquadra es trobaven prestant serveis de vigilància en les portes de la ciutat i rodalies:

“(...) a tiempo que estos gremios, desempeñando su obligación se dedican al Resguardo de las Puertas de esta Ciudad montando la guardia todos los días con la solicitud y cuidado que se podía desear”²³⁹.

²³⁷ *Noticia del Principado de Cataluña dividido en Corregimientos con expresion de las Ciudades, Villas, Lugares y Quadras en sus confrontaciones y jurisdicciones y el número de cases y Habitantes de ellas.* Aquest document es tracta d'un cens de 1719 dipositat en la Biblioteca de la Real Academia de la Historia de Madrid. Secció Manuscrits 12-21-4 = 67 a 72, a l'obra IGLÉSIES, J., *Estadístiques de població de Catalunya. El primer vicenni del segle XVIII*. Volum 2, Barcelona, Ed. Fundació Salvador Vives Casajuana, 1974, p. 831.

²³⁸ CERRO NARGÁNEZ, R., “L'administració territorial a Vic: alcaldes majors i tinents de corregidor (1718 - 1808)”, *Revista Ausa*, Volum 23, 160, Vic, 2007, p. 330.

²³⁹ AMCV. Correspondència. Sortides (1719 - 1740). Carta de l'ajuntament de Vic al marquès de Castel-Rodrigo (7 de maig de 1719).

El 29 d'abril el capità general transformà aquesta unitat en una esquadra com les que s'havien d'establir al territori, mantenint les instruccions ja donades respecte el seu funcionament: *“En la ciudad se confirman y mantendra la providencia ya dada”*²⁴⁰.

Des de la Reial Audiència es va enviar a la ciutat un primer comissionat perquè constituís les esquadres al corregiment de Vic, però degut a l'elevat risc que suposava deambular per uns camins assetjats contínuament per la insurgència austriacista, va decidir retornar a Barcelona, delegant aquesta missió a Ignacio Salles i de Rius. La designació d'aquest últim responia al fet que es tractava d'una persona rellevant a la societat vigatana on exercia diferents càrrecs, entre ells el de ciutadà honrat de Barcelona, subdelegat d'Intendència del Principat de Catalunya al corregiment de Vic, i jutge i assessor ordinari de la Cúria del Comtat de Centelles.²⁴¹ Però aquest, pels mateixos motius que el seu predecessor, tampoc va poder dur a terme el seu encàrrec:

“En Vique, ni en su Corregimiento no se estableció escuadra alguna, pues aunque Dn. Ignacio tenía la comision de V. Excm. y Rl^a. Audiencia de planificar algunas en los lugares en los de dicho Corregimiento, pero por quedar ya expuestos, y arriesgados los caminos, no pasó Dn. Ignacio a dicha ciudad, antes bien se restituyó a esta capital con permiso de Dn. Antonio del Valle. Y habiéndose delegado por parte de la Rl^a. Audiencia a Ignacio Celles y de Rius, vecino de Vique con las instrucciones que se le remitieron a los últimos de junio para el establecimiento, cesó en la referida incumbencia, respecto de que iban ya descarando los Fusileros de Francia, internándose en el País, y tumultuándole, pues que en la misma constitución

²⁴⁰ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

²⁴¹ ABEV. Cúria de Centelles. Registre de l'escrivà Josep Comes (1717 - 1728). Inscripció de data 28 de juliol de 1719.

*insultaron la villa de Olot en que hicieron prisionero a Dn.
Blas Trincharia, con sus tropas*”²⁴².

Al nostre parer en Ignacio Salles i de Rius, efectivament, no va poder constituir inicialment les esquadres de Ripoll, Olot i Sant Hilari, per la inseguretat dels camins, però en canvi sí que es van constituir les esquadres de Vic, Manlleu, Centelles, Tagamanent i Aiguafreda.

Testimoni de l'arribada del comissionat a la ciutat de Vic ho trobem a la carta adreçada per l'ajuntament el 28 de juny de 1719 on es manifesta que D. Ignacio Salles i de Rius s'havia reunit amb el corregidor i l'ajuntament, amb l'objectiu de sol·licitar una major implicació de la esquadra d'aquesta ciutat la qual es negava que els 360 efectius que integraven l'esquadra prestessin servei extramurs:

“En lo práctico y ejecutivo de esta disposición se ha reparado que hallándose formadas en esta Ciudad de dos meses a esta parte ocho compañías de 45 hombres cada una de Orden del Excmo. Sr. Marqués de Castel-Rodrigo las que capitanean la mismos ocho Regidores y que están en número de 360 hombres”.

Així doncs l'esquadra de Vic va quedar constituïda per 8 companyies composades per 45 paisans armats sumant un total d'allistats de 360 efectius.

Les exigències de les autoritats militars anaven en augment fet que provocà el malestar dels regidors de l'ajuntament de Vic, els quals s'adreçaren a la Reial Audiència amb la finalitat de transmetre'ls la seva oposició per haver d'assumir, a expenses del cadastre, les despeses generades per l'esquadra, juntament amb aquelles provocades per la fortificació de la ciutat, o els pagaments a espies i correus:

²⁴² ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

“nos obligan en gastar todos los días cuantiosas cantidades por fortificaciones y resguardo de la Ciudad, por propios por diligencias secretes para adquirir noticia de los desigñios del enemiga y movimientos que hace siendo estas precisas y muy convenientes por el Real Servicio de su Mag., Dios le guarde, y resguardo de este País, Y así mismo por correos por dirigir los pieglos del Excmo. Don Francisco de Cayetano de Aragón remite a esta ciudad para pasarlos a la de Manresa gestos que complicados con los otros aumentan en gran parte su importe”²⁴³.

El 16 de maig de 1720, una vegada dissoltes les esquadres de paisans armats, diferents ajuntaments es van adreçar a la intendència del Principat per tal de que aquesta abonés les racions de pa i els sous que havien pagat els municipis. Així doncs, l'ajuntament de Vic va reclamar les racions de pa lliurades durant aquell temps a l'esquadra de la ciutat i a les esquadres veïnes de Centelles i Manlleu. La resposta de l'intendent a la petició municipal va ser acceptar abonar les despeses derivades d'aquest servei, amb l'excepció dels vuit dies més que els esquadristes havien prestat servei a la localitat de Vic (1.199 racions de pa per vuit dies de servei més), ni les corresponents als destacaments de Centelles (104 racions de pa) i Manlleu (236 racions de pa). L'alternativa municipal per tal de recuperar l'import d'aquesta despesa passava per la interposició d'un recurs al·legant que el sosteniment d'aquestes esquadres s'havia sufragat de les butxaques particulars dels regidors de les esmentades viles:

“(...) quedándole a la Ciudad el Recurso de recobrar a la R. Hacienda el valor de dichas raciones siempre que por S.M. se aprobaren los ochos días más en que estuvo sirviendo la Escuadra de Paisanos. En cuanto a las raciones de Pan

²⁴³ AMCV. Correspondència. Sortides (1719 - 1740). Carta de l'ajuntament de Vic (6 de juliol de 1719).

*subministradas a Destacamentos de Paisanos de Manlleu y Centellas, como no se halla en estos oficios orden especial de S.M., para su abono, deberá Vm. así mismo prevenir a los Regidores, que paguen el valor respectivo de aquellas, y que recurran a S.M. para su recobro; y de haber Vm. ejecutada esta orden me dará aviso*²⁴⁴.

L'any 1720 el consistori vigatà continuava reclamant les despeses pel sosteniment de les esquadres per un total de 290.100 rals. La demanda va ser aprovada per Miguel Fernández Duran, ministre de la Guerra, el qual no només va ordenar el pagament, sinó que, en gratificació als serveis prestats per la vila, va ordenar que els sergents i oficials cobressin 150 rals més, essent el total que es desgravava del cadastre 440.100 rals de velló²⁴⁵.

Les disputes i reclamacions econòmiques es dilataven en el temps i, com mostra una carta de l'ajuntament de Vic, de 1722, adreçada a l'intendent de l'administració borbònica, s'adjuntava un plet pel pagament de les racions de pa que s'havien fet a la esquadra de la ciutat de Vic :

“Los que tomaron las raciones de pan fueron las Milicias de dichos paisanos en fuerza de orden del Sr. Don Rodrigo Caballero antecesor de V.S. (...) y el que dichos paisanos solamente tomaron el pan los días y montaron las guardias que en aquella razón era tan necesarias, y habiendo echo con la satisfacción que notorio parece ser propio de la generosidad de V. S. el no obligar a dichos individuos a la sustitución de las raciones que percibieron no de movimiento propio si por mandarlo en retribución de su trabajo mayormente si atiende que de aquellos hay muchos muertos y más de imposibilitados

²⁴⁴ AMCV. Correspondència. Entrades (1718 - 1730). Carta de Josep Pedrajas, intendent general del Principat de Catalunya, a l'ajuntament de Vic (13 novembre de 1721).

²⁴⁵ AMCV. Correspondència. Entrades (1718 - 1730). Carta de Miguel Fernández Duran, ministre de la Guerra, a l'ajuntament de Vic (16 de maig de 1720).

por la pobreza y la miserabilidad. A vista del que y el estar el Ayuntamiento en inteligencia que a las Escuadras planificaron que en el País en dicho tiempo se les había de suministrar el pan de munición orden de la Corte”²⁴⁶.

Finalitzada la guerra alguns comandants i esquadristes de Vic van realitzar un seguit de memorials on exposaven els seus fets d'armes durant la guerra. Un d'aquests va ser Francisco Alboqués, vigatà, on al seu memorial mostrava la seva fidelitat al règim borbònic, el seu càrrec com oficial al front de l'esquadra de la ciutat i la pèrdua dels seus béns per acció dels sediciosos:

*“(...) habiendo sido otro de los oficiales de las ocho compañías que se formaron de Naturales y Paisanos de dicha ciudad en el año 1719, para su defensa. Por cuya causa ha padecido diferentes contratiempos y menoscabos de sus Haz. por el odio y rancor que le tenían y han tenido los sediciosos y voluntarios en las turbaciones pasada. (...)”*²⁴⁷.

Pedro Casas, tinent d'una de les companyies de paisans armats de l'esquadra de Vic, esposava el següent en el seu memorial:

*“Que el thete. Genrl. Dn. Francisco Caetano de Aragón le nombro thent. de una de las ocho compañías, que se formaron en la Ciudad para su resguardo en la última guerra con Francia en el año 1719 y sirvió este empleo con la mayor vigilancia que supo (...)”*²⁴⁸.

²⁴⁶ AMCV. Correspondència. Sortides (1719 - 1740). Carta de l'ajuntament de Vic a Josep Pedrajas, intendent del Principat de Catalunya (1 de gener de 1722).

²⁴⁷ ACA. Villetes 369 (1724 - 1726). Memorial de Francisco Alboqués al rei Felip V.

²⁴⁸ ACA. Villetes 368 (1724). Memorial de Pedro Casas al rei Felip V.

Un altre, en aquesta ocasió rubricat pel doctor en Dret Josep Folchs i Ferrer, l'assenyalava com a fidel seguidor i col·laborador borbònic fet que li va comportar patir un procés judicial austriacista durant la Guerra de Successió. La seva ideologia el va empènyer a formar part de la primigènia esquadra vigatana l'any 1719. Aquests fets li van permetre, un cop finalitzada la guerra, formar part de l'ajuntament de la ciutat de Vic:

“(...) otro de los asociados de los regidores, cuando en el año pasado de 1719, se formaron las ocho compañías de Milicias Paisanos, para mayor resguardo de dicha ciudad de Vich, desempeñando su obligación, asistiendo a las Guardias, Rondas, y Retenes, siempre que se ofrecía al R. Servicio de V. Mag.^a (...)”²⁴⁹.

També en un altre testimoni d'en Francisco Abadal, notari o escriba de l'administració austriacista a Vic. Finalitzada la Guerra de Successió va ser revocat del seu càrrec i va intentar atreure's el favor de les autoritats borbòniques l'any 1719 quan va ser nomenat tinent d'una de les companyies de l'esquadra de Vic:

“(...) así mismo procuro con el cargo de teniente de una de las compañías del Regimiento vulgarmente llamado la Coronela que se formó para el resguardo de aquella ciudad desempeñar enteramente su obligación con toda vigilancia, celo y amor a V. M.^a (...)”.

²⁴⁹ ACA. Villetes 365 (1720 - 1721). Memorial de Josep Folchs i Ferrer al rei Felip V de l'any 1720.

5.3.1.2. Esquadra mòbil de la ciutat de Vic

La manca de tropes va portar a les autoritats militars del corregiment a sol·licitar que l'esquadra de paisans armats de Vic fos utilitzada en operacions fora de les rodalies de la ciutat, especialment a la zona del Lluçanès, la qual s'havia convertit en un focus de la guerrilla austriacista. Davant aquesta petició els regidors de la ciutat van mostrar la seva negativa al considerar que si destinaven una part important dels efectius en edat d'armes fora de la ciutat aquesta podria quedar desprotegida davant d'un hipotètic assalt:

“El capitanear por turno dicha Escuadra los Regidores, se encuentra no poco dificultoso pues siendo el fin de este proyecto hacer las salidas que conviniesen la edad crecida de muchos de ellos les sirve de grave impedimento aumentándole no menos las muchas ocupaciones de estos importantes negocios que ocurren con frecuencia al Ayuntamiento las rondes que todas las noches hacen por la Ciudad. Y lo muy importante que se condena la asistencia de todas sus personas dentro de la misma para acudir a cuanto se ofreciese.”

Arran de la reunió mantinguda entre el comissionat de la Reial Audiència, Ignacio Salles i Rius, i l'ajuntament de la vila es van poder salvar les diferències inicials i s'aconseguí l'allistament de 50 homes perquè prestessin servei permanent allà on les autoritats ho diguessin:

“Se ha premeditado el medio de alistar 50 hombres gente escogida y capaz de cualquier servicio, que estos sean pagados, con el sueldo que se señala, Y que se nombre un jefe sujeto de fidelidad y valor, y muy a propósito para lo que requiere el caso y que ha este por su mayor distribución se le señale el sueldo de siete Reales al día, dándole dos subalternos con el sueldo que gozan en las otras Escuadras, pues con esta disposición se logra

que las Guardias de esta Ciudad queden en el mismo pie que existen, y que los 50 de la escuadra estén todos los días prontos para salir y acudir a las urgencias que se ofreciese”²⁵⁰.

El capità general interí, Antonio del Valle, va aprovar el 30 de juny de 1719 la proposta de creació de la nova escuadra mòbil a Vic:

“Doy respuesta a sus dos cartas del 17 y 28 del corriente en que me participa el estado de formación de las Escuadras de ese Partido, y lo que se ofrecía en sus cercanías con la novedad del Lluçanès. Diciendo que sobre todo he tenido ayer Junta con esta R. Audiencia para que se den por mi parte todas las providencias que pareciese puedan ser más convenientes para atajar los inconvenientes que se presume puedan resultar contra el R. Servicio y tranquilidad de este Principado. Como se ejecutará con la mayor brevedad”²⁵¹.

La constitució d'aquesta escuadra mòbil coincidia amb la situació d'inseguretat creada, per una banda, per l'entrada a Olot d'entre 300 i 400 insurgents austriacistes els quals van detenir al seguidor borbònic Blai de Trinxeria i, per l'altra, per la presència a les rodalies de Ripoll de 300 insurgents més que pretenien ocupar aquella ciutat.

El sosteniment de la nova escuadra vigatana tornà a esdevenir motiu de discrepància ja que els integrants de l'esmentada força havien de ser remunerats diàriament:

“El hallarse esta ciudad orden del Excmo. Sr. Don Antonio del Valle de haber de formar impromptu una escuadra de 50

²⁵⁰ AMCV. Correspondència. Sortides (1719 - 1740). Carta de l'ajuntament de Vic (28 de juny de 1719).

²⁵¹ AMCV. Correspondència. Entrades (1718 - 1730). Carta de Antonio del Valle a l'ajuntament de Vic (30 de juny de 1719).

hombres con sus oficiales los que han de ser pagados diariamente”²⁵².

Per aquest motiu l'ajuntament de Vic va presentar una queixa formal davant la Reial Audiència al considerar que aquests 50 homes havien de ser sostinguts econòmicament per aquest últim organisme, alhora que demanava una retribució superior d'aquests integrants respecte als que prestaven servei estàtic a la ciutat de Vic. La missiva d'Antonio del Valle va arribar dos dies després deixant palès el seu rebuig davant la doble petició municipal al considerar que, si això es produïa, esdevindria un greuge en relació a la resta de les Esquadres que s'havien establert. Per aquests motius la nova esquadra mòbil s'hauria de mantenir en base al cadastre municipal, tal i com succeïa amb la resta d'esquadres:

*“Recibiendo su carta del 6 del corriente con la representación que la acompaña sobre la formación de una compañía lo más crecida que se pueda de los vecinos de esa ciudad y sus cercanías para el resguardo de ella y no dudando que el celo de Vs. les movía a esta disposición demás decir que respecto de hallarse hoy en día el Destacamento del Coronel D. Luis Mayoni y no poder aumentar el sueldo que Vs. refieren pues pediría lo mismo todas las demás Escuadras con este ejemplar tampoco puedo convenir por ahora en otra formación mayormente (...)”*²⁵³

5.3.1.3. Esquadra de Manlleu

El posicionament de la vila de Manlleu a favor de la causa borbònica l'hem de cercar en el conflicte que aquesta vila mantenia amb la família Regàs. L'any 1679

²⁵² AMCV. Correspondència. Sortides (1719 - 1740). Carta de l'ajuntament de Vic adreçada a Liberato Espinosa, corregidor de Vic (juliol de 1719).

²⁵³ AMCV. Correspondència. Entrades (1718 - 1730). Carta d'Antonio del Valle a l'ajuntament de Vic (8 de juliol de 1719).

els Regàs havien aconseguit que la Batllia General de Catalunya els hi concedís el privilegi de disposar de l'exclusivitat de tots els molins hidràulics existents a la vila i de tots aquells que es poguessin construir en un futur. Aquest fet obligava als habitants de la vila a ser perpètuament usuaris d'uns molins que restaven sota les condicions particulars establertes per la família Regàs.

Davant d'aquest privilegi que el règim austriacista havia concedit a la família Regàs i arran del monopoli i l'arbitrarietat derivada del seu ús, l'ajuntament de Manlleu va disposar un molí comunal propi on els usuaris, evidentment, pagaven un preu més baix pel seu ús oferint el que en terminologia econòmica moderna definiríem com una nova oferta davant la demanda existent. Els habitants de Manlleu es va posicionar al voltant de Martín Vila i Josep Erm, dos hisendats de la vila que s'oposaven als privilegis que tenien les famílies d'en Carlos de Regàs i Cavalleria i d'Antonio Cortada, tots dos veïns també de Manlleu.

La decisió de l'ajuntament de la vila de Manlleu per tal de construir un nou molí es fonamentava, tal i com hem avançat, en els preus abusius establerts unilateralment per en Carles Regàs i Cavalleria. L'objectiu final residia en l'alliberament dels vilatans del monopoli establert, motiu pel qual el consistori manlleuenc va sol·licitar permís a la Batllia General de Catalunya per tenir el seu propi molí, privilegi que li va ser concedit en el mes d'agost de 1703.

Davant d'aquest fet en Carles Regàs, acompanyat d'altres seguidors austriacistes, va atacar les obres del nou molí, destruint-lo. La resposta de la majoria dels manlleuencs no es va fer esperar i no van dubtar en emprar la força, iniciant-se un seguit de batusses entre tots dos bàndols.

El conflicte va esclatar definitivament l'any 1704 quan en Carlos Regàs va adquirir uns molins sobre el riu Ter, als quals també optava l'ajuntament de la vila per poder posar fi al monopoli de la família Regàs. El consistori es va oposar a les obres que en Carlos Regàs havia de realitzar en aquests molins, argumentant que afectava el cabdal del riu i perjudicant així als veïns de la vila. La tensió va anar en augment fins que els opositors d'en Regàs van atacar un criat seu matant-lo.

En aquells moments els habitants de la vila de Manlleu es van posicionar: la gran majoria a favor de la postura de l'ajuntament mentre que una minoria recolzava a en Carlos Regàs. És significatiu el fet que els enfrontats amb la família Regàs van rebre el nom del “*Partit Popular*” de mans de les memòries del seguidor austriacista Castellví en les seves *Narraciones Históricas*. Aquest fets demostren, al nostre parer, el posicionament majoritàriament favorable als idearis borbònics en aquesta població, en contraposició de l'enemic comú: l'austriacista Regàs, el qual molt possiblement veia perillar els privilegis que havia obtingut durant el regnat de la dinastia austriacista.

Davant d'aquests aldarulls, el virrei Velasco va ordenar al justícia major de Vic la detenció d'en Carlos Regàs, d'en Jaime Puig de Perafita, i els seus fills, Francisco i Antonio, juntament amb Antonio Cortada, tots ells fervents seguidors austriacistes. Però el justícia major va fracassar en la seva missió al no poder capturar-ne a cap d'ells.

En conclusió podem afirmar que aquest conflicte anti-senyorial va motivar el posicionament majoritari de la vila de Manlleu en favor del rei Felip V. Accions com l'existència d'una partida de 60 vilatans que durant la Guerra de Successió s'aixecaren en armes per tal de combatre les forces partidàries de l'arxiduc Carles d'Austria, demostren aquest clar posicionament²⁵⁴. Però l'ocupació de Manlleu per part de les tropes austriacistes va fer que la vila acatés la nova situació alhora que els destacats filipistes Josep Erm i Jaume Vilar van marxar a l'exili a França.²⁵⁵

Finalitzada la Guerra de Successió la vila de Manlleu va ser recompensada amb tot un seguit de privilegis entre ells el d'ostentar en el seu escut el títol de “Fidélissima Villa”. Aquets fidelitat borbònica va condicionar favorablement i en gran mesura la decisió de la Reial Audiència i del capità general de Catalunya de crear una esquadra de paisans armats en aquesta vila.

²⁵⁴ SANTASUSAGNA RIU, A., “Aproximació geogràfica al conflicte urbanístic de la Devesa de Manlleu”. *Revista AUSA*, Volum 26, 173, Vic, 2014, p. 710; CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum I, pp. 498 – 499.

²⁵⁵ ALBAREDA SALVADÓ, J., Els exiliats catalans de finals del segle XVII i principis del XVIII en els Comtats: Barretines, Botiflers, Carrasquets, *Les Exils Catalans en France*, París, Ed. Presses de l'Université Paris – Sorbone, 2005, pp. 53 – 57.

Imatge 14: Escut antic de la Vila de Manlleu on s'expressa el títol filipista de "Fidelissima Villa", concedit a la vila per la seva fidelitat al rei Felip V. A l'actual escut, aprovat per l'Ajuntament de Manlleu i la Generalitat de Catalunya en el DOGC, núm. 232, de data 16 de juny de 1982, hi ha desaparegut qualsevol referència borbònica.

El 1719 la localitat de Manlleu gaudia de la denominació de vila i restava formada per:

*"Es villa, las jurisdicciones son del Marqués de Aytona, tiene 134 casas juntas, con 484 habitantes. Su situación es llana cerca del Río Ter, linda a la parte de levante con Sant Martí Sas Cors y Roda, a mediodía con Clavellas, a Poniente con Sant Hipolit y Sant Feliu de Toralló, ya Tramontana con el mismo"*²⁵⁶.

Sabem que a l'iniciar-se el conflicte de la Quàdruple Aliança un grup de paisans armats filipistes de la localitat de Manlleu es van adreçar a la zona de Camprodon per lluitar contra les forces invasores franceses de forma voluntària. Posteriorment

²⁵⁶ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 813.

el marquès de Castel-Rodrigo va ordenar al general borbònic Francisco Caetano de Aragón que comunicués a aquestes forces que es retiressin del front.

La Reial Audiència en la carta enviada al capità general el 5 d'abril de 1719 manifestava que els paisans de Manlleu, els que futurament integraran l'esquadra de la vila, ja es trobaven armats:

*“A que se añade la circunstancia de la experimentada y notoria fidelidad de los vecinos y moradores de Manlleu, Centellas, sus aldeas y Tagamanent, los cuales siendo como eran armados cubren y defienden bastantemente todo el Llano de Vique sin necesitarse de más diligencia (...)”*²⁵⁷.

Finalment el capità general va ordenar el 29 d'abril a la Reial Audiència que s'establís oficialment una esquadra en aquesta població. La finalitat de la mateixa era la vigilància i control del Congost que comunicava Osona amb el Vallès²⁵⁸. El delegat de la Reial Audiència, Ignacio de Salles i Rius, va passar revista l'1 de setembre de 1719 a una força composta per un total de 160 paisans armats dividits en quatre companyies de 40 homes cadascuna i destinats a la vigilància de la vila de Manlleu, Vic i la seva comarca.

La primera esquadra o companyia estava manada pel veguer Juan Delmuns, la segona estava comandada pel batlle Martin Vilar, la tercera pel batlle Tomàs Bancells i la quarta sota l'autoritat del regidor Francisco Munt²⁵⁹.

En un memorial redactat pel seu ajuntament l'any 1724 i adreçat al monarca Felip V els representats municipals es vanagloriaven del seu alineament amb el règim filipista:

²⁵⁷ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

²⁵⁸ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

²⁵⁹ ACOS. Fons Històric Ajuntament de Manlleu. UI32. “Extracto de la revista hecha por mi el infrascrito subdelegado de este partido de Vich en primero de septiembre de 1719 según orden del señor Intendente General a los hombres de Armas de la fidelísima villa de Manlleu”.

“La fidelísima Villa de Manlleu del Principado de Cataluña Corregimiento de Vique puesta a los Rles. pies de V. Mag. Dice, que sus calificados servicios así antes como después de la Guerra, y durante aquellos contratiempos acreditan el celo singular y constante fidelidad con que se ha interesado y procedido siempre en lo más conveniente al Rl. Servicio de V. Mag., como lo declaro la Real y superior Junta de aquel Principado, que dicho a V. Mag. era merecedora de cualquier gracia, que V. Mag. se dignase concederla, habiendo sido la primera que acudió a las fronteras de Camprodon con ochenta hombres armados, hasta que de orden de Dn. Francisco Caetano de Aragón (por la que tuvo del Marqués de Castel-Rodrigo) les mando retirar, habiendo después tenido siempre formadas cuatro Escuadras de cuarenta hombres cada una para defender la Villa, ciudad y llano de Vique, haciendo oposición a los rebeldes que en aquella ocasión infectaban el País (...)”.

L'esmentat memorial continuava exposant detalladament les accions que s'havien emprès a la vila durant el decurs de la guerra:

“(...) y solo poner en consideración que todos los citados servicios, levas de Gente armada, repetidas y valerosas defensas de la Villa suplicante, Batallón de fusileros, introducción de espías entre los rebeldes y diaria correspondencia con los comandantes de los destacamentos y tropas de V. Mag. que entonces mandaban en Cataluña (...)”²⁶⁰.

L'eficàcia i el compromís de l'esquadra de Manlleu va ser recompensada econòmicament pel rei Felip V, al condonar el deute contret per la vila i que devia sufragar amb el cadastre l'any 1719:

²⁶⁰ ACA. Villetes 369 (1724 - 1726). Memorial de la vila de Manlleu adreçat al rei Felip V.

*“Habiendo dado cuenta al Rey del Memorial de la Villa de Manlleu, y hecho presente a S. M. lo que acerca de su fidelidad, (...) ha venido a conceder a sus vecinos la gracia de perdonarles lo que debieren del catastro hasta fin de este año (...)”*²⁶¹.

5.3.1.4. Esquadra d'Aiguafreda

La localitat d'Aiguafreda es va posicionar durant la Guerra de Successió en favor del bàndol filipista arran de les vinculacions que havien tingut alguns dels seus líders durant la *Revolta dels Barratines* o *dels Gorretes* (1687 – 1689)²⁶² i que amb l'inici del nou conflicte bèl·lic no dubtaren en posar-se del costat borbònic i integrar-se a les files d'aquests exèrcits a l'igual que succeí a les veïnes viles de Centelles i Tagamanent²⁶³.

El 1719 Aiguafreda estava sota jurisdicció reial amb una població formada per:

“Es lugar, las jurisdicciones son del Marques de Sant Vicente, hoy del Rey, tiene 56 casas juntas, con 200 habitantes. Su

²⁶¹ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 221. Carta de Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra, al marquès de Castel-Rodrigo (26 de desembre de 1719).

²⁶² La Revolta dels Barretines o dels Gorretes (1687-1689) va ser un aixecament pagès en resposta als abusos comesos per les tropes del rei Carles II que va destacar pel seu destacat seguiment a Osona, Bages i Vallès Oriental. La situació econòmica al camp català era crítica i es veié incrementada per l'obligació de la ciutadania d'acollir els soldats espanyols desplaçats al territori català arran dels diferents conflictes bèl·lics que les monarquies espanyola i francesa van mantenir durant el segle XVII. El moviment s'originà a Centelles (Osona) l'any 1687 estenent-se ràpidament per la plana de Vic, el Vallès, el Maresme, el Barcelonès, el Bages i el Baix Llobregat, arribant inclús fins la Cerdanya, l'Anoia i el Penedès. S'estima que afectà aproximadament al 50 % del Principat de Catalunya. El mes d'abril del 1687 uns deu mil pagesos van anar a protestar a Barcelona aconseguint l'acceptació per part del virrei de part de les seves peticions. Però malgrat aquestes concessions els pagesos s'organitzaren un any després amb l'objectiu d'atacar els senyors i potentats al crit de *“traïdors a la terra”*. Es produïren destacats enfrontaments entre pagesos i veïns de ciutats com Manresa o Mataró. En esclatar la guerra amb França, l'any 1689, i la negativa dels pagesos a col·laborar amb la mateixa, va originar una dura repressió contra els revoltats aconseguint sufocar l'aixecament.

La Revolta dels Gorretes o dels Barretines esdevingué una protesta de la població rural contra les elits governants i amb ella la consecució de substituir els abusius allotjaments pel pagament d'una contribució adequada a cada contribuent. DANTÍ RIU, J., “La revolta del Gorretes a Catalunya (1687 – 1689)”. *Estudis d'Història Agrària*, nº 3, Barcelona, 1979, pp. 79 i ss.; SIMON TARRÉS, A., “Del 1640 a 1705: L'autogovern de Catalunya i la classe dirigent catalana en el joc de la política internacional europea”. *Revista d'Història Moderna*, nº 30, Universitat de València – Institut d'Estudi Catalans, 2012, pp. 165 i ss.

²⁶³ DANTÍ RIU, J., “La Guerra de Successió al Vallès: entre la llibertat i la submissió”. *Ponències. Revista del Centre d'Estudis de Granollers*, Granollers, 2014, p. 57.

situación es llana a orilla del Río Congost, linda a levante con Brull, y Tagamanent, Corregimiento de Mataró, a mediodía con Tagamanent, a Poniente con Valldeneu, y Sant Martí de Centellas, y a Tramontana con Centellas, y Brull”²⁶⁴.

El capità general va ordenar el 29 d'abril de 1719 a la Reial Audiència que establís una esquadra en aquesta vila. Igual que la situada a la localitat de Tagamanent, aquesta esquadra tenia per objectiu el control del Congost que comunicava Osona amb el Vallès²⁶⁵.

5.3.1.5. Esquadra de Centelles

“Es villa, las jurisdicciones son del Conde de Centellas, tiene 222 casas juntas, con 762 habitantes. Su situación es llana, cerca del Río Congost, linda a la parte de levante con Ceba y Brull y Aiguafreda, a mediodía con St. Martí Centellas, a Poniente con el mismo, y Sta. Coloma, Corrego. de Manresa, y a Tramontana con Balaña”²⁶⁶.

La vila de Centelles fou clarament favorable al bàndol filipista durant la Guerra de Successió, un posicionament que trobava els seus fonaments, al igual que succeí amb la població d'Aiguafreda, en la Revolta dels Gorretes on Centelles destacà per la seva implicació en aquests fets. Unes tensions socials que no finalitzaren després de la revolta, ja que els enfrontaments amb el comte de Centelles era continuaren.

Aquesta població, així com la de Sant Quirze de Safaja, es van situar en contra del comte de Centelles qui havia mostrat la seva fidelitat arxiduc Carles l'any 1705

²⁶⁴ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 813.

²⁶⁵ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

²⁶⁶ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 819.

després de la signatura del Pacte de Gènova. Aquest fet provocà que fos considerat un traïdor al rei Felip V pels habitants de les dues poblacions, a l'haver jurat prèviament fidelitat a la Casa de Borbó a la seva arribada al tron l'any 1700²⁶⁷.

Dels habitants del poble de Centelles destaquem la figura d'en Jaume Torras i Costa, fill d'Enric Torras, un dels caps de la Revolta de les Barretines. L'historiador Antoni Pladevall en la seva obra *Centelles* ens fa una descripció de les accions militars d'aquest líder borbònic durant la Guerra de Successió:

“Les primeres accions que se li coneixen són de l'any 1712, moment en que va anar, amb un grup de centellencs, a contactar amb les tropes filipistes que es trobaven a Martorell. L'any 1713 es va posar a les ordres del Mariscal de Camp, Felicià Bracamonte a qui va ajudar en l'ocupació de la ciutat de Vic (...) tot seguit amb un grup de gent voluntària, va fer diferents incursions per la Plana de Vic i voltants contra els que es resistien a acceptar la causa filipista.

*Entre les principals accions que feu, una tingué lloc el dia 1 de setembre de 1713, quan amb una partida de 160 homes, entre els qual s'hi havia els seus germans Enric i Antoni, va derrotar a Seva a un grup d'austriacistes format per 200 homes d'infanteria i 40 de cavalleria. Va matar-ne alguns i capturar-ne 6. Per això fou nomenat comandant d'Esquadra, títol que li va confirmar el Duc de Populi el 12 de desembre següent. Aleshores va formar una Esquadra amb cinc companyies, i amb ella va intervenir en moltes accions (...)*²⁶⁸.

El seu posicionament borbònic li va suposar que al febrer de 1713 els seguidors austriacistes vigatans cremessin el Mas Torres a la localitat de Sant Quirze de

²⁶⁷ DANTÍ RIU, J., art. cit., “La revolta dels Gorretes...”, p. 57.

²⁶⁸ PLADEVALL FONT, A., *Centelles*, Vic, Eumo Editorial - Ajuntament de Centelles, 1987, pp. 207 – 208.

Safaja, bressol dels líders barretinaires i filipistes centellencs. Un mas que seria reconstruït per ordre reial en agraïment per la seva fidelitat i sacrifici en favor de la causa filipista.

El dia 28 de febrer de 1714 un destacament militar austriacista compost per 1.500 soldats d'infanteria i 300 soldats de cavalleria comandats per Antoni Desvalls, marquès de Poal, van atacar la vila de Centelles. Els seus habitants, al capdavant dels quals es situava en Jaume Torras, van intentar refusar l'assalt però van fracassar. Durant l'enfrontament en Jaume Torras va ser ferit a la boca i els seus germans Enric i Antoni van patir ferides al cap i al braç, respectivament. Una vegada ocupada la vila els austriacistes van saquejar-la i van cremar unes 50 cases²⁶⁹.

En aquesta defensa de Centelles es va distingir el metge de la vila en Jaume Illa, que posteriorment va ser nomenat comandant de la seva esquadra l'any 1714:

*“(...) y de aquel día hasta hoy ha servido dicho D. Jayme Illa de Comandante de las Escuadras se dispusieron de diferentes puestos en Servicio del Rey y resguardo de dicha villa (...)”.*²⁷⁰

Les esquadres de paisans armats de Centelles que es van instaurar durant la Guerra de Successió constitueixen un antecedent de mobilització armada filipista de les que posteriorment el 1719 es van constituir. Però en cap cas es poden considerar l'origen de la institució dels Mossos d'Esquadra.

En Juan Febrer, batlle de Centelles i apotecari de professió, va ser comissionat l'any 1719 pel marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, perquè armés una esquadra de paisans armats, deixant en mans del mateix l'elecció de les persones que haurien de formar part d'aquesta esquadra, que restaria a les seves ordres. La Reial Audiència, en una carta enviada al capità general de Catalunya el 5 d'abril de 1719, manifestava que els veïns de Centelles ja es trobaven armats,

²⁶⁹ *Ibid.*, pp. 208 - 212.

²⁷⁰ ABEV. Centelles R01/116 (1714 - 1720).

fent us del privilegi reial que els eximia de la prohibició general de portar armes²⁷¹.

El 26 de juny de 1719 en Juan Febrer va rebre diverses comissions per part de les autoritats militars relacionades amb la lluita contra la insurgència austriacista:

“(...) le dieron iguales encargos, y facultades, honores, y amplitudes, que sus antecesores, llamándolo así mismo muchísimas veces para confiarle muchas dependencias del Real Servicio, así para la Seguridad de las Tropas, como para extinguir las Escuadras de Fusileros de Francia, Desertores del Ejército, que mandaba S. Mag. en Navarra los años 1719 y 1720 y sediciosos, que iban infectando el País. Que se debió al celo de dicho Capitán Febrer descubrir los designios de estos, dándoles continuos avisos de todo, y de su orden a cada uno de los Generales y Comandantes de Destacamentos, y Partidos, que se hallaban en dichos Partidos”.

La principal tasca d'aquesta esquadra era la protecció dels combois i missatgers que travessaven el pas natural del Congost:

“Que se debió al celo y aplicación de dicho Capitán Febrer el escoltar, y asegurar los Convoyes y destacamentos, que subían desde el Campo de Barcelona a la Ciudad de Vich, y de esta al Campo, que se hallaba delante Barcelona, debiéndose gloriar de que en todos aquellos distritos, y de los que el dicho Febrer armo, no se mató a Oficial, ni Soldado, ni se hurto dinero, trigo, harina, cebada, ni Bagajes, como en las demás partes del Principado”.

²⁷¹ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

En un memorial adreçat al rei Felip V l'any 1723 en Juan Febrer parla de la seva actuació durant aquest període:

*“(...) los servicios, que en las turbaciones pasadas ha ejecutado en persecución de facinerosos, falsos monederos, y demás perturbadores de la quietud publica acompañando Destacamentos y Convoyes en donde ha sido necesidad corriendo casi de continuo por aquel Principado por cumplir a las expediciones que se han mandado habiéndose seguido de ellas considera vivísimos beneficios a servicio de S.M. (...)”.*²⁷²

Finalitzada la revolta aquesta esquadra de paisans armats va ser dissolta²⁷³.

5.3.1.6. Esquadra de Sant Hilari Sacalm

*“Es lugar, las jurisdicciones son del Conde de Solterra, tiene 155 casas juntas, con 480 habitantes. Su situación es en la montaña, buen terreno, linda a la parte de levante con Osó y Vallors, a mediodía con Juanet, y Arbucias, los dos del Corrego. de Gerona, a Poniente con Espinelbas, y Castañadell, y a Tramontana con Sant Andreu del Valcells y Montoliu”*²⁷⁴.

La Reial Audiència va creure necessari crear una esquadra composta de 30 paisans armats a la vila de Sant Hilari Sacalm:

²⁷² ACA. Villetes 366 (1721 - 1723). Memorial de Juan Febrer al rei Felip V de l'any 1723.

²⁷³ UPF. Fons de la Guerra de Successió. “Relacion de servicios del capitan de infanteria D. Juan Febrer y Estrada, Bayle, que fue de la fidelíssima Villa, y Condado de Centellas; de antes, y despues de serlo en las turbaciones passades de este Principado de Cathaluña; y de D. Joseph, y D. Benito sus hijos”.

²⁷⁴ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 823.

“ (...) para resguardo de aquel Camino Real, desfiladero y quebrado que estos sean manejados por hombre de toda satisfacción pareciendo que el más apropósito seria Juan Francisco de Albareda, Baile actual o Sn. Julián del mismo partido de Vique y poco distante de St. Hari pues la falta de este en el lugar de Sn. Julián la podrá suplir uno de sus hijos que son muy hábiles y capaces”²⁷⁵.

El 29 d'abril de 1719 el capità general de Catalunya va ordenar a la Reial Audiència la creació d'una esquadra composta per 30 paisans armats a càrrec de Juan Francisco Albareda, el qual havia estat proposat per aquest últim organisme per comandar aquesta força²⁷⁶.

5.3.1.7. Esquadra de Ripoll

Bona part dels habitants de Ripoll rebutjava l'austriacisme que representava el govern baronial exercit per l'abat del Monestir de Ripoll, que ofegava i constrenyia a bona part dels ripollesos. La població s'oposava als abusos generalitzats presents a la política municipal, principalment en tot allò relacionat amb la de recaptació d'impostos i a l'administració de justícia. Per aquests motius, a l'esclat de la Guerra de Successió, la vila de Ripoll es va posicionar en favor del bàndol borbònic, malgrat que la proximitat de la frontera amb França, país amb el que es comerciava amb molta facilitat, feia que aquest posicionament majoritari de la població s'allunyés de la lògica econòmica²⁷⁷. Per la seva banda, l'abat argumentava en el seu favor que els reis de la dinastia dels Àustries li havien concedit el privilegi de la direcció baronial de la vila i l'havien exercit durant 800 anys. Per contra els ciutadans volien formar un ajuntament o universitat per

²⁷⁵ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

²⁷⁶ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

²⁷⁷ ALBAREDA SALVADÓ, J., *Els catalans i Felip V, de la conspiració a la revolta (1700 - 1705)*, Barcelona, Editorial Vicens Vives, 1993.

governar-se políticament ells sols, però la administració austriacista s'oposava a qualsevol reforma jurisdiccional.

Ni tan sols la implantació del Decret de Nova Planta no va aconseguir apaivagar la controvèrsia, fet que va motivar que l'any 1718, en esclatar el conflicte de la Quàdruple Aliança, el capità general establís un govern polític municipal fora del control de l'abat, molt possiblement en previsió de l'inici de les confrontacions, i cercant assegurar-se la fidelitat dels habitants davant de l'imminent conflicte²⁷⁸.

En 1719 la vila de Ripoll es constituïa per:

“(...) 466 casas las más juntas, con 1.216 habitantes. Su situación es llana, cerca de los Ríos Ter y Fraser, tiene una Parroquia y un Abadiato Monasterio de Monges Benets, linda la parte de levante con Sant Juan de las Abadesas, Vallfogona, y Sant Vicens de Puigmal, a mediodía con el mismo, y Sobeyas, a Poniente con Vall Espirans, Estiula, St. Chistofol de Campdevàdol, y Armensias, y a Tramontana con Sant Chistòfol de Campdevàdol, Armensias, y Saltor”²⁷⁹.

La Reial Audiència va creure necessari crear una esquadra composta de 40 paisans armats en la vila de Ripoll²⁸⁰. Però, per ordre del capità general s'establí finalment una esquadra de 50 efectius sota el comandament de Eudaldo Belunse i Lisaga, governador polític de la vila²⁸¹.

²⁷⁸ ACA. Consultas 319 (1727). Consulta (2 d'octubre de 1727).

²⁷⁹ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 817.

²⁸⁰ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

²⁸¹ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

5.3.1.8. Esquadra d'Olot

“Es villa, las jurisdicciones son del Rey, y del Abad de Ripoll, tiene 668 casas juntas, con 2.267 habitantes. Su situación es llana, cerca del Río Fluvià. Hay una Parroquia, con dos Conventos de Frayles, y un Hospital, linda a la parte de levante con Bagudà, y Batet, Corregimiento de Gerona, a mediodía con la Cot, y las Presas, del Corregimiento de Gerona, a Poniente con las Presas, y Pinya del Corregimiento de Gerona, y Ridaura y Sta. Margarita de Bianya, y a Tramontana con Socarrats, y St. Juan Las Fonts, Corregimiento de Gerona”²⁸².

La Reial Audiència va creure necessari crear una esquadra composta de 50 paisans armats en la vila d'Olot:

“(…) los cuales parece que pueden bien confiarse a la disposición de Antonio Bolós, Baile de dicha Villa por el Rey, persona muy afecta y fiel a S. Mag^a.”²⁸³.

La designació del farmacèutic Antonio Bolós com a cap de l'esquadra era deguda al fet que es tractava d'un antic i fidel seguidor filipista que durant la Guerra de Successió va ser designat membre del consell municipal d'Olot²⁸⁴, exercint el càrrec de clavari l'any 1710. Quan la ciutat de Girona va capitular al mes de gener de 1711 fou enviat per constituir el nou ajuntament de la vila sota les ordres del duc de Noailles i assumint aquell mateix any les funcions de clavari de la ciutat.

Quan a mitjans de març de 1711 les tropes austriacistes van entrar a la ciutat d'Olot, Antoni Bolós no es trobava a la vila. El juliol de 1713, quan la ciutat olotina tornà a l'obediència del rei Felip V, va tornar a fer acte de presència

²⁸² IGLÉSIES, J., op. cit., p. 815.

²⁸³ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

²⁸⁴ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

Antonio Bolós, que es trobava residint a Girona, amb una designació atorgada pel consistori que l'habilitava per iniciar les negociacions amb el comte de Fiennes, comandat militar de Girona. Aquell mateix any va ser nomenat segrestador reial d'Olot, Ripoll i Camprodon. En novembre de 1714 va ser nomenat lloctinent del veguer de Camprodon i d'Olot. Aquest càrrec el constituïa com el representant de l'autoritat i la justícia reial en aquests territoris convertint-lo, de facto, en l'home fort del regim borbònic a la Garrotxa²⁸⁵.

Però, mentre que les armes destinades a la constitució d'aquesta esquadra arribaren a la capital olotina, no ho va fer la persona comissionada per la Reial Audiència encarregada d'aixecar-la. No serà fins finals del mes de juny de 1719, que en previsió d'un hipotètic atac per part de les tropes franceses, el seguidor borbònic olotí Blai de Trinxeria va preparar l'esquadra de paisans armats per tal de realitzar tasques de seguretat a les portes de la ciutat. El 29 de juny la vila d'Olot va ser atacada i ocupada per les tropes franceses, suposant el desarmament de l'esquadra d'aquesta ciutat²⁸⁶.

5.3.1.9. Esquadra de Sant Joan de les Abadesses

“Es villa, las jurisdicciones, son del Cabildo de Sant Juan de las Abadesas, tiene 399 casas, las más juntas, con 1.126 habitantes. Su situación es a la orilla del Río Ter. Hay una Colegiata, linda a la parte de levante con San Pau, Sant Salvador, Santa Llúcia de Puigmal, y Vallfogona, a mediodía con Vallfogona, a Poniente con Ripoll, y Ugassa, ya Tramontana con Sarroca, Cavallera, y Sant Pau”²⁸⁷.

²⁸⁵ PUIG REIXACH, M., art. cit., p. 123.

²⁸⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 195. Memorial d'en Blai de Trinxeria en referència al combat d'Olot (sense data).

²⁸⁷ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 823.

Respecte a l'establiment d'una esquadra a la localitat de Sant Joan de les Abadesses la Reial Audiència, en el seu informe de data 5 d'abril de 1719, manifestava el següent:

*“Previniéndose que a Rafael Corriols, Baile de Sn. Juan de las Abadesas se le deben dejar las mismas armas que tiene por ser importante que en la dicha Villa este con alguna fuerza la Justicia por la gente sospechosa que viven en aquella comarca”*²⁸⁸.

Motiu pel qual el capità general ordenà que s'establís en aquesta vila una esquadra composta per 30 paisans armats sota el comandament del seu batlle, amb la condició que no estigués empleada en altres missions que les pròpies del seu nou càrrec, ja que si fos així deixava a criteri de la Reial Audiència la designació d'una altra persona per comandar-la²⁸⁹.

El 4 de maig de 1719, la Reial Audiència va informar a capità general que es nomenaria cap de l'esquadra a Rafael Corriols i en defecte al seu germà²⁹⁰.

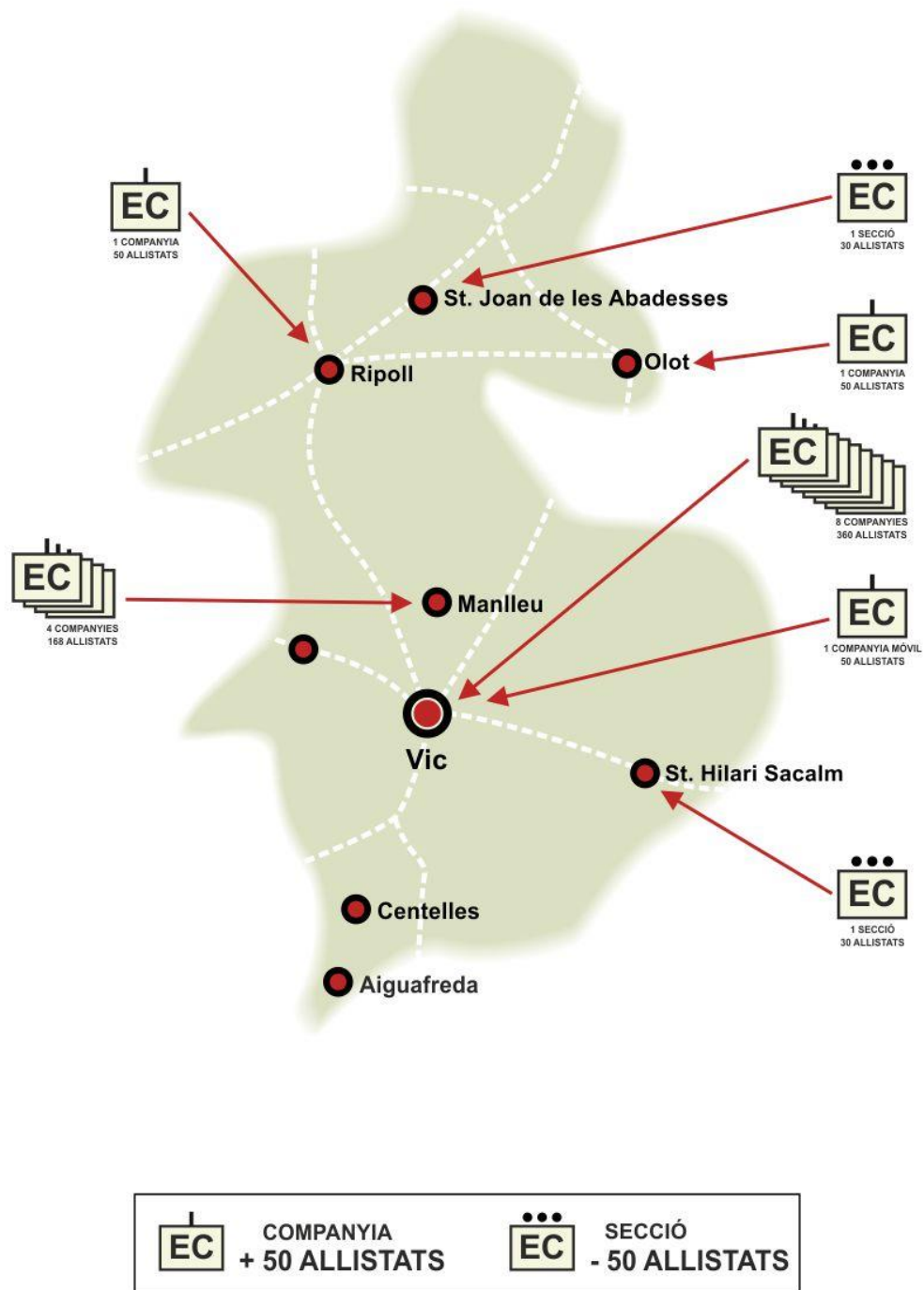
²⁸⁸ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

²⁸⁹ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

²⁹⁰ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

Taula 5: Esquadres que integren el corregiment de Vic detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)

LOCALITAT	COMANDAMENT	PROFESSIÓ CÀRREC	EFFECTIUS	ORGANISME
<i>Vic</i>	Josep Baget i Nogues	- Alcalde Major - Doctor en Dret	360 8 Cies.	Autoritat Militar
			50 1 Cia. Mòbil	Autoritat Militar
<i>Manlleu</i>	Juan Delmuns	- Veguer	160 4 Cies.	Reial Audiència
<i>Aiguafreda</i>				Reial Audiència
<i>Centelles</i>	Juan Febrer	- Batlle - Apotecari		Reial Audiència
<i>St. Hilari Sacalm</i>	Juan Francisco Albareda		30	Reial Audiència
<i>Ripoll</i>	Eudaldo Belunse i Lisaga	- Governador polític	50	Reial Audiència
<i>Olot</i>	Antonio Bolós	- Batlle - Lloctinent del governador de Camprodon - Farmacèutic	50	Reial Audiència
<i>Sant Joan de les Abadesses</i>	Rafael Corriols	- Batlle	30	Reial Audiència
TOTAL			730	

Mapa 1: Desplegament de les Esquadres al corregiment de Vic

Tau1a 6: Relació d'esquadristes que integraven el correigiment de Vic, destacant: unitat, grau, nom i cognoms, edat i professió (elaboració pròpia)

ESQUADRA	UNITAT	GRAU	NOM - COGNOM	EDAT	PROFESSIÓ
VIC		Cap d'Esquadra	Josep Baget i Nogues		Tinent de correigidor Doctor en Dret
		Tinent	Pedro Casas		
		Tinent	Francisco Abadal		Notari
		Mosso	Francisco de Pascual		
		Mosso	Josep Folchs i Ferrer		Doctor en Dret
MANLLEU	Esquadra del Veguer	Cap d'Esquadra	Juan Delmuns		Veguer
		Subaltern	Jaime Davesa i Grau	34	Paraire
		Mosso	Gabriel Sant Jaime	26	Jornaler
		Mosso	Juan Targarona		
		Mosso	Joseph Cavalleria	36	Jornaler
		Mosso	Pedro Collell	33	Jornaler
		Mosso	Jaime Casadevall	39	Jornaler
		Mosso	Francisco Pendols		
		Mosso	Gil Ponti		
		Mosso	Jaime Sangles		
		Mosso	Gabriel Camp de la Creu	52	Jornaler
		Mosso	Andres Buxader	34	Jornaler
		Mosso	Estevan Cortada	39	Jornaler
		Mosso	Joseph Pou	38	Jornaler
		Mosso	Jaime Cavalleria	25	Jornaler
		Mosso	Jacinto Bollo		
		Mosso	Gabriel Llagostera	34	Jornaler
		Mosso	Juan Pou	39	Jornaler
		Mosso	Francisco Riera	23	Jornaler
		Mosso	Miguel Arajol	36	Jornaler
		Mosso	Pedro Sant Jaime	48	Jornaler
		Mosso	Isidro Panedas	64	Jornaler
		Mosso	Andres Campas	58	Jornaler
		Mosso	Juan Viñas		
		Mosso	Magin Codina	34	Jornaler
		Mosso	Jaime Aguilar	40	Jornaler
		Mosso	Juan Salada	54	Jornaler
		Mosso	Juan Aran		
		Mosso	Pedro Collell	29	Jornaler
		Mosso	Jaime Collell	38	Jornaler
		Mosso	Pablo Gelabert	16	Paraire
		Mosso	Joseph Dages	44	Jornaler
		Mosso	Juan Vila	54	Jornaler
	Mosso	Jaime Serra			
	Mosso	Gabriel Darnis	40	Jornaler	
	Mosso	Isidro Aran			
	Mosso	Juan Pares	53	Jornaler	
	Mosso	Benito Collell			
	Mosso	Joseph Llafrenca	28	Jornaler	
	Mosso	Raimundo Cruells			
	Mosso	Francisco Collell	50	Pobre solemne	
	Mosso	Juan Grau	26	Jornaler	
	Esquadra del Batlle	Cap d'Esquadra	Martin Vilar	48	Batlle / Paraire
Subaltern		Geronimo Gelabert	50	Paraire	
Mosso		Juan Pages			
Mosso		Benito Pla	46	Jornaler	
Mosso		Joseph Arimany	28	Jornaler	
Mosso		Salvio Bancells	50	Jornaler	
Mosso		Pedro Pablo Madirolas			
Mosso		Jaime Davesa			
Mosso		Pedro Arimany	48	Jornaler	
Mosso		Jaime Roura			
Mosso	Nazario Gurt	46	Jornaler		
Mosso	Juan Verdaguer	25	Jornaler		

		Mosso	Benito Vilamala	54	Jornaler
		Mosso	Benito Munt	50	Jornaler
		Mosso	Isidro Poqui	44	Jornaler
		Mosso	Jacinto Munt	33	Jornaler
		Mosso	Bernardo Mia		
		Mosso	Miguel Cavallerias		
		Mosso	Benito Serra	48	Jornaler
		Mosso	Isidro Mas	34	Jornaler
		Mosso	Juan Mas		
		Mosso	Antonio Escusa		
		Mosso	Bernardo Bancells	54	Jornaler
		Mosso	Juan Villaro	30	Paraire
		Mosso	Tomas Bancells		
		Mosso	Jaime Mallol	48	Jornaler
		Mosso	Lorenzo Mas		
		Mosso	Salvador Targarona		
		Mosso	Isidro Casacoberta		
		Mosso	Jacinto Llach	34	Jornaler
		Mosso	Juan Llach		
		Mosso	Francisco Mayans	36	Jornaler
		Mosso	Andres Font		
		Mosso	Segismundo Guell		
		Mosso	Juan Lazer		
		Mosso	Gabriel Serra	34	Jornaler
		Mosso	Pedro Casacoberta	60	Pobre solemne
		Mosso	Vicente Rigosa		
		Mosso	Francisco Font	24	Jornaler
		Mosso	Juan Bancells		
		Mosso	Jaime Trasserra	32	Ferrer
		Mosso	Pedro Antonio Canal		
	Esquadra del Batlle	Cap d'Esquadra	Tomas Bancells		Batlle
		Subaltern	Ramon Sola	30	Jornaler
		Mosso	Segismundo Torres		
		Mosso	Jaime Balonas		
		Mosso	Bernardo Font	60	Jornaler
		Mosso	Isidro Prat de Sacra	56	Pobre solemne
		Mosso	Joseph Mora		
		Mosso	Joseph Dulcet	49	Jornaler
		Mosso	Bernardo Novellas		
		Mosso	Juan Aguilar	32	Jornaler
		Mosso	Jaime Nadal	54	Teixidor
		Mosso	Antonio Bancells	44	Jornaler
		Mosso	Juan Santigosa	34	Jornaler
		Mosso	Pedro Llamosi		
		Mosso	Rafael Targarona	37	Jojrnaler
		Mosso	Jaime Guell		
		Mosso	Valentin Vilasalo	35	Jornaler
		Mosso	Pedro Font	40	Jornaler
		Mosso	Bartolome Vila	64	Jornaler
		Mosso	Juan Agustin		
		Mosso	Jacinto Pla		
		Mosso	Bernardo Moy		
		Mosso	Joseph Corder		
		Mosso	Jaime Comas		
		Mosso	Jaime Corominas		
		Mosso	Juan Vallmitjana		
		Mosso	Jaime Mas	40	Jornaler
		Mosso	Joseph Pujol		
		Mosso	Isidro Dulcet		
		Mosso	Benito Llagostera	54	Jornaler
		Mosso	Joseph Bancells	16	Paraire
		Mosso	Francisco Codina	21	Jornaler
		Mosso	Antonio Nadal		
		Mosso	Jaime Possendes		
		Mosso	Joseph Roca	50	Jornaler

		Mosso	Juan Roca	20	Jornaler
		Mosso	Salvador Pujol	50	Jornaler
		Mosso	Jaime Baulenas	51	Jornaler
		Mosso	Jaime Dachs	19	Jornaler
		Mosso	Gaspar Serra	61	Pobre solemne
		Mosso	Segismundo Serra	24	Jornaler
		Mosso	Jaime Povill		
	Esquadra del Regidor	Cap d'Esquadra	Francisco Munt		Regidor
		Subaltern	Joseph Collell	44	Paraire
		Mosso	Francisco Targarona	74	Jornaler
		Mosso	Antonio Casas		
		Mosso	Pau Bach		
		Mosso	Miguel Munt	20	Jornaler
		Mosso	Bernardo Roman		
		Mosso	Miguel Bach		
		Mosso	Joseph Murios		
		Mosso	Isidro Guell		
		Mosso	Francisco Portus		
		Mosso	Jaime Sitjar		
		Mosso	Alejo Dulcet	31	Jornaler
		Mosso	Bernardo Font	50	Teixidor
		Mosso	Jaime Corriol	38	Jornaler
		Mosso	Francisco Paraval		
		Mosso	Salvador Munt		
		Mosso	Antonio Comellas	40	Jornaler
		Mosso	Jacinto Guell		
		Mosso	Pedro Subirats		
		Mosso	Joseph Baulenas	32	Jornaler
		Mosso	Joseph Perdols		
		Mosso	Onofre Llagostera	30	Jornaler
		Mosso	Dionisio Sierra		
		Mosso	Tomas Vila		
		Mosso	Clemente Llubet		
		Mosso	Joseph Trias		
		Mosso	Gabriel Santanes	54	Pobre solemne
		Mosso	Ramon Guell		
		Mosso	Juan Aguilar	44	Jornaler
		Mosso	Pedro Juanfeu	30	Jornaler
		Mosso	Isidro Casas		
		Mosso	Francisco Comas	52	Jornaler
	Mosso	Francisco Terricabras			
	Mosso	Antonio Salvans	54	Jornaler	
	Mosso	Joseph Darnis	34	Mestre de cases	
	Mosso	Juan Bertrana			
	Mosso	Andres Trias	39	Jornaler	
	Mosso	Antonio Puig			
	Mosso	Diego Aran	50	Jornaler	
	Mosso	Bartolome Serra	29	Jornaler	
	Mosso	Francisco Mía			
CENTELLES		Cap d'Esquadra	Juan Febrer		Batlle / Apotecari
ST. HILARI SACALM		Cap d'Esquadra	Juan Francisco Albareda		Batlle
RIPOLL		Cap d'Esquadra	Eudaldo Belunse Lisaga		Governador Polític
OLOT		Cap d'Esquadra	Antonio Bolós		Batlle - Apotecari
ST. JOAN ABADESSES		Cap d'Esquadra	Rafael Corriols		Batlle

5.3.2. Corregiment de Vilafranca del Penedès

5.3.2.1. Esquadra de Vilafranca del Penedès

A l'inici de la Guerra de Successió la localitat de Vilafranca del Penedès va mantenir una postura ambigua respecte al posicionament en favor del arxiduc Carles. L'any 1705, quan es va iniciar la revolta catalana contra el rei Felip V, s'enviaren tropes austriacistes a Vilafranca del Penedès perquè la vila “*tomase obediència*”, és a dir, amb la intenció de sotmetre-la per les armes a la voluntat de l'arxiduc Carles, extrem del qual podem deduir que l'opció austriacista a Vilafranca del Penedès i la seva comarca distava de ser espontània i majoritària:

*“En el tiempo que se disputaba en el campo sobre la expugnación de Barcelona pasó el capitán Juan Esteve y Pena, natural de Puigcerdà, con algunas milicias a tomar la obediencia de Vilafranca del Penedés, extendiéndose en toda aquella comarca hasta Santa Coloma de Queralt”*²⁹¹.

Finalitzada la guerra i amb l'establiment de l'administració borbònica arreu del territori, Vilafranca del Penedès fou designada cap del corregiment. Aquest destacava per la seva importància respecte a la seguretat interior del Principat a l'esdevenir el nexa d'unió entre el corregiment de Barcelona i el de Tarragona, alhora que per les seves terres transitaven les principals vies de comunicació amb el Regne de València i les terres de l'Ebre:

“Es villa, y cabeza de Corregimiento, las jurisdicciones son del Rey, tiene 550 casas juntas con 1.894 habitantes. Reside en ella el Corregidor, y un teniente, hay una Parroquia, 3 Conventos de Frailes, uno de Monjas, un Hospital. Su situación es llana, linda a levante con St. Colgat, St. Pere Molanta, y Moya, a mediodía

²⁹¹ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum I, p. 568.

con el mismo, y Sta. Margarida, a Poniente con el mismo, la Bleda, y Pax, ya Tramontana con el mismo, las Cabadas, la Granada, St. Colgat"²⁹².

El projecte del 5 d'abril de 1719 elaborat per la Reial Audiència preveia l'organització d'una esquadra de 100 efectius amb les mateixes regles que la que havia implantat a la localitat de Vic. Segons directrius de la Reial Audiència, s'havia de dividir en quatre companyies integrades per 25 mossos cadascuna a les ordres d'un regidor²⁹³. Finalment aquesta esquadra veuria la llum el 29 d'abril de 1719²⁹⁴, constituïda per Francisco Bach, oïdor de la Reial Audiència, qui havia estat comissionat per tal d'establir la totalitat de les esquadres del corregiment de Vilafranca²⁹⁵. El 4 de maig de 1719, la Reial Audiència va informar a capità general que necessitava saber el reglament que s'havia d'aplicar per poder donar el ministre comissionat les instruccions oportunes:

*“Resolvió V.E. en el citado papel del 29 de abril que en Villafranca se pusiesen 100 hombres al mando de los regidores de aquella villa en la conformidad que lo están los 300 de Vich, y han sido una providencia particular la que V.E. tomo en la ciudad de Vich bien enterado de las circunstancias de aquel pueblo desea la Real Audiencia que se sirva V.E. comunicarle el reglamento hecho para aquellos 300 hombres para que noticioso de el le siga en todo el ministro que ha de partir al corregimiento de Vilafranca”*²⁹⁶.

²⁹² IGLÉSIES, J., op. cit., p. 1015.

²⁹³ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719); MERCADER RIBA, J., art. cit., Los comienzos de la Planta...

²⁹⁴ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

²⁹⁵ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

²⁹⁶ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

Com a cap de l'esquadra va ser designat el significat seguidor borbònic Miquel de Cassador i Garcia, doctor en Medicina, que a l'iniciar-se la Guerra de Successió, juntament amb el seu fill Miquel de 21 anys d'edat, es dedicaren a interrogar a tots els mariners i persones que arribaven a Sitges, amb intenció d'aconseguir informació d'interès, per transmetre-la a les autoritats filipistes a Barcelona. Amb l'arribada de l'arxiduc Carles l'any 1705 tant ell com el seu fill, entre d'altres, es van oposar a que la vila jurés fidelitat a l'arxiduc. Per aquesta clara significació borbònica va patir persecució i les seves terres i propietats a la localitat de Sitges foren saquejades i arrasades en un total de tres ocasions. Després de patir aquesta violència vers el seu patrimoni i la seva pròpia persona, va decidir instal·lar-se a Vilafranca del Penedès on es va dedicar a l'atenció sanitària dels presoners, i no tornà a la localitat de Sitges fins que aquesta no estigué sota govern filipista. Es trobava precisament allà quan fou novament assetjada per forces imperials, veient-se obligat a refugiar-se, juntament amb la seva família, a la casa fortificada que hi havia a la vila i des d'on van resistir durant deu dies els atacs enemics. Una vegada acabada la Guerra de Successió va demanar el càrrec de protomèdic que es trobava vacant. Es tractava doncs d'un seguidor borbònic molt compromès i amb un odi profund contra el moviment austriacista²⁹⁷.

L'esquadra de Vilafranca del Penedès estava constituïda per 240 allistats agrupats en 8 companyies sota el comandament dels regidors de la vila. Cada dia una companyia formada per 40 paisans armats entraven de guardià a la població²⁹⁸, els quals disposaven d'un cos de guardià situat a l'edifici de l'ajuntament de la vila²⁹⁹.

En l'informe enviat per la Reial Audiència al capità general de Catalunya, el 14 de maig 1720, s'informava que, en aquelles dates, l'esquadra de la vila havia estat

²⁹⁷ ACA. Consultas 129. (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (31 de juliol de 1720); ACA. Registre 120, pp. 219 i ss.; SERRAMALERA COSP, P. & ESCUDÉ AIXELÀ, M., "Miquel de Cassador, doctor en medicina i botifler", *Gimbernat: Revista catalana d'història de la medicina i de la ciència*, n° 13, Barcelona, 1990, pp. 261 - 288; SERRAMALERA COSP, P., "Metges, cirurgians i apotecaris en la vila de Sitges durant el segle XVII", *Gimbernat: Revista catalana d'història de la medicina i de la ciència*, n° 9, Barcelona, 1988, pp. 341 - 342.

²⁹⁸ VIDAL PLA, J., "La Guerra de Successió al Penedès. Reflexions i aportacions documentals", *Del Penedès*, n° 30, Vilanova i la Geltrú, 2014, p. 23.

²⁹⁹ *Ibid.*, p. 27.

desarmada conforme a les ordres emeses pel corregidor de Vilafranca del Penedès³⁰⁰.

Quan la guerra de la Quàdruple Aliança va finalitzar en Miquel de Cassador va remetre un memorial al rei Felip V explicant la seva situació personal i els patiments soferts en defensa de la monarquia borbònica, destacant els trenta dies que ell, juntament amb deu esquadristes a les seves ordres, va resistir a l'interior de l'església de la vila fins que van ser alliberats:

“(...) en el sitio que tuvo de los sediciosos, ó, ladrones, en la torre de la Iglesia, de la dicha villa de Vilafranca en el mes de agosto del año 1719, en donde fue atacado, y avanzado por dichos enemigos, por espacio de treinta y tres días, tolerando el saqueo nuevamente de su casa, y de sus compañeros, que solo eran diez (...)”³⁰¹.

En un segon memorial peticionava el reintegrament de les despeses derivades de la adquisició de les provisions que havia emprat durant els dies que van resistir en el setge patit a la torre l'església de Vilafranca del Penedès:

“(...) que en los treinta y tres días que se mantuvo con diez hombres en la torre de la Iglesia Parroquial de dicha villa, por estar amenazados de los sediciosos, que entraron en ella para la subsistencia y victu propio y de los demás que estaban con el gasto la cantidad de ciento y cuarenta y una libra cinco sueldos, que pago efectivamente a más la cantidad de (...). Y suplica que en atención de haberle prometido los demás Regidores al tiempo que se fortifico en dicha torre que le subministrarían todo lo que hiciese menester y de hallarse exhausto de medios,

³⁰⁰ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

³⁰¹ ACA. Villetes 364 (1719 - 1720). Memorial de Miguel de Cassador, regidor degà de Vilafranca del Penedès, al rei Felip V (1720).

*con que pueda mantenerse el y su crecida familia, sea servido a V.E. mandar se le pague la cantidad de 141 libras que de su dinero gasto en la manutención de todos los que se encerraron en la dicha torre. Y juntamente se le abonen las 38 libras que importan las provisiones que tomo en dichas tiendas de dicha villa dejando en ellas recibo (...) que el referido D. Miguel de Cassador viéndose amenazado de los sediciosos que asaltaron la villa de Vilafranca se vio precisada a retirarse con diez hombres más todos muy afectos al Real Servicio a retirarse con sus armas a la referida torre, y mantenerse por espacio de treinta y tres días y habiéndose retirado en ella por lo que amenazaban los sediciosos movidos del carácter de Regidor Decano (...)*³⁰².

Un dels esquadrists que van resistir a l'interior de l'església de la vila durant l'ocupació per part de les tropes franceses i dels insurgents austriacistes, fou en Jaime Mesa, ferrer de professió, qui ja s'havia significat durant la Guerra de Successió i que havia realitzat tasques d'escorta al corregidor de Vilafranca durant la seva marxa a Tarragona. Des d'allà va retornar a Vilafranca del Penedès on ingressar a les files de l'esquadra d'aquesta població:

*"(...) le fue preciso retirarse con otras personas señaladas en el Real Servicio en la Torre de la Iglesia Parroquial de dicha villa en donde se mantuvieron con sus armas por espacio de más de un mes, y hasta que con un destacamento que pasó, pudieron retirarse a esta capital"*³⁰³.

³⁰² ACA. Consultas 128 (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (15 d'abril de 1720).

³⁰³ ACA. Consultas 128 (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (15 de març de 1720).

Un altre integrant de l'esquadra que es va refugiar juntament amb Miquel de Cassador a l'església de la vila, fou en Jaime Coll, pagès, qui va ser comissionat pel corregidor de Vilafranca per traslladar les armes de l'esquadra a la ciutat de Tarragona:

“(...) la fidelidad que en todos los contratiempos pasados ha mantenido al Rey. Ntro. Señor, y que el Corregidor de este Partido en el año pasado de 1719 le encargo la conducción de las armas que se hallaban en Villafranca expuestas a los sediciosos a la Plaza de Tarragona, y que habiéndose restituido a dicha villa de Villafranca, después de ejecutadas con felicidad dicha conducción, viéndose amenazado de los sediciosos le fue preciso retirarse, y mantenerse treinta y tres días en la torre de la Iglesia Parroquial de dicha villa con otros sujetos afectos al Real Servicio, y hasta que un destacamento pudo retirarse y refugiarse en esta capital (...)”³⁰⁴.

5.3.2.2. Esquadra mòbil corregiment de Vilafranca del Penedès

A finals de l'any 1719 es va crear una companyia o esquadra mòbil de paisans armats filipistes al corregiment de Vilafranca del Penedès, molt probablement a petició de les autoritats militars. Aquesta esquadra restava a les ordres d'en Pau Mata, un antic dirigent del moviment barretina de la localitat del Vendrell que s'havia exiliat a França, arran de la repressió que les autoritats austriacistes van exercir contra els dirigents d'aquesta revolta social. Una vegada exiliat a França es va posar al servei de la monarquia francesa³⁰⁵.

³⁰⁴ ACA. Consultas 128 (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (15 d'abril de 1720).

³⁰⁵ ALBAREDA SALVADÓ, J., “Entre França i Espanya: Actituds dels grups dirigents catalans a la fi del segle XVII”, *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 13, Barcelona, 1993, p. 179; ESPINO LÓPEZ, A., *El frente catalán en la Guerra de los Nueve Años, 1689 - 1697*, Tesi doctoral inèdita, Universitat Autònoma de Barcelona, Departament d'Història Moderna i Contemporània, Barcelona, 1994, p. 549.

Amb tota seguretat aquesta esquadra mòbil tenia com objectiu lluitar contra les restes dels arcabussers francesos i guerrillers austriacistes supervivents amb la finalitat de garantir la seguretat al corregiment de Vilafranca i Tarragona.

Han transcendit fins els nostres dies els noms de dos dels sergents que integraven aquesta força: Isidro Llorach, veí del Vendrell, i Andreu Dagues, veí de Bonastre. Aquesta esquadra restava formada per un total de 45 voluntaris filipistes dels pobles de Vendrell, Cubelles, Alió, Calafell, Vilanova de Cubelles, Vilafranca del Penedès, el Montmell, Albinyana, la Riera de Gaià, Nulles i Bellvei³⁰⁶. Alguns dels seus integrants posteriorment van formar part de les noves esquadres que es van formar l'any 1721, per exemple, Pere Pau Nin del Vendrell i Rafael Senabra de Bonastre que es van integrar a l'esquadra de Rodonyà³⁰⁷.

5.3.2.3. Esquadra del Vendrell

“Es villa, las jurisdicciones son del Abad de St. Cugat, tiene 160 casas juntas, con 570 habitantes. Su situación es llana, linda a levante con Bellvehí, y Calafall, del Corregimiento de Tarragona, a mediodía con el mar, a Poniente con Roda, y Bonastra, y a Tramontana con Albiñana, Bañeras, y Sta. Oliva”³⁰⁸.

Durant la Guerra de Successió la població del Vendrell es va posicionar al costat del bàndol borbònic sota la direcció de la família dels Morenes. El capdavant d'aquesta família hi trobem a Tomàs Morenes i Morà qui va esdevenir un dels líders borbònics d'aquesta vila durant la Guerra de Successió³⁰⁹.

³⁰⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 204. Companyia de Pau Mata del Vendrell (sense data).

³⁰⁷ *Ibid.*; ORTEGA ESPINÓS, J., op. cit., p. 120.

³⁰⁸ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 1002.

³⁰⁹ BANACH, R. et al., *Història del Vendrell*, Valls, Ed. Cossetània Edicions, 2003, p. 97.

L'origen del felipisme vendrellenc l'hem de cercar en el conflicte social originat pel poble contra la jurisdicció senyorial exercida per l'abat del Monestir de Sant Cugat del Vallès, fray Francesc Antoni Solanell i de Montellà. Solanell va ser nomenat l'any 1711 per l'arxiduc Carles abat del monestir i propietari de les terres del Vendrell. Gràcies a una baronia eclesiàstica de la qual era el titular. En aquells moments els pagesos únicament gaudien del dret d'ús de la terra i dels habitatges però aquestes no eren de la seva propietat. Per fer ús de les mateixes havien de pagar impostos en qualitat de vassalls de l'esmentada baronia, la qual comprenia els pobles d'Albinyana, Santa Oliva, Bonastre, El Vendrell i Sant Vicenç³¹⁰.

Fou precisament l'abat Solanell qui va convocar, com a President de la Generalitat, la Junta de Braços per decidir com s'exerciria la resistència contra Felip V l'any 1713³¹¹.

Tretze dies després de la caiguda de la ciutat de Barcelona les autoritats borbòniques van ordenar que els pobles de Banyeres del Penedès, Bellvei i Calafell es fessin càrrec del sosteniment de 60 soldats que hi havia de guarnició en el poble de el Vendrell; del sou de 20 soldats més, i de la meitat de les despeses dels oficials i els seus sergents, així com de portar palla, ordi i llenya per aquestes tropes³¹².

En acabar la guerra es va suspendre la autoritat de l'abat de Sant Cugat del Vallès i es va adscriure la població al corregiment de Vilafranca del Penedès.³¹³

Així doncs, el Vendrell anti-senyorial naixerà del posicionament de la població contra el sistema feudal autoritari que representava l'abat del Monestir de Sant Cugat del Vallès, un destacadíssim líder austriacista, que perdria els seus privilegis a la finalització de la guerra de Successió. Això va provocar que el Vendrell quedés adscrit des d'aquell moment al corregiment de Vilafranca del Penedès.

³¹⁰ SOLÉ ARMAJACH, J., "Reflexions entorn de l'absolutisme i la Guerra de Successió", *Revista del Penedès*, Institut d'Estudis Penedesencs, 30, Vilafranca del Penedès, 2014, pp. 103 i 107.

³¹¹ MERCADER RIBA, art. cit., J. Los comienzos de la Planta...; BANACH, R. et al., op. cit., p. 98.

³¹² SOLÉ ARMAJACH, J., art. cit., pp. 103 i 107.

³¹³ BANACH, R. et al., op. cit., p. 98.

El posicionament en favor del rei Felip V va ser segurament una de les causes per les quals la Reial Audiència va decidir implantar una de les esquadres en aquesta vila. Així doncs, el 5 d'abril de 1719 es va comunicar al capità general la seva creació, alhora que l'informava que la força restaria integrada per un total de 30 efectius. La dinàmica organitzativa d'una esquadra establí, com a norma general, que aquesta romandria a les ordres dels batlles de les respectives poblacions, però en el cas del Vendrell, malgrat tractar-se d'una persona honrada i fidel a la causa filipista, la seva avançada edat i el seu decrepit estat físic no feia d'ell la persona adequada per desenvolupar aquest càrrec. Per aquest motiu es va designar a l'economista i doctor, Geronimo Estevan Oliver, segrestador de béns de la jurisdicció i rentes de l'abadia de Sant Cugat i de la baronia de el Vendrell³¹⁴.

El 29 d'abril es va rebre la confirmació oficial per part del capità general de Catalunya de la creació d'una esquadra a la localitat del Vendrell formada per 30 homes que restaria a les ordres de Geronimo Estevan Oliver. Així mateix es designava a Melchor Escofet, regidor primer de l'ajuntament, com el seu subaltern o segon comandament³¹⁵.

La designació al doctor Estevan radica en el fet de ser considerat una persona de confiança del govern filipista com ho demostra el fet que, com ja hem comentat, ostentava fins aquell moment el càrrec segrestador dels béns, funcions reservades a persones de contrastable fidelitat borbònica.

Finalitzada la guerra en Geronimo Estevan Oliver va remetre dos memorials al rei en els quals relata, entre d'altres fets, la seva intervenció durant la Guerra de la Quàdruple Aliança:

“(...) fue nombrada por el Capitán Genl. Marqués de Castel-Rodrigo y por la Ral. Aud^a. del mismo Principado jefe de la compañía que se estableció en la villa del Vendrell en el año 1719, a fin de atajar los insultos que de continuo ejecutaban los

³¹⁴ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

³¹⁵ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

*sublevados en dicho Principado; en qué tiempo estuvo siempre el suppte. con eminentes peligros de la vida y por ser tan conocida la fidelidad de los de su casa (...)*³¹⁶.

O el seu paper al capdavant de l'esquadra d'aquesta vila:

*“(...) fue nombrada por el Capitán General y por la Real Audiencia del mismo Principado jefe de la compañía que se estableció en la Villa del Vendrell en el año mil setecientos y diez y nueve, a fin de atajar los insultos que de continuo perpetraban los sublevados en aquel Principado, en cuyo tiempo estuvo siempre con muchos riesgos de perecer en manos de los sediciosos, y por ser tan conocida la fidelidad de los su casa, ejercía al mismo tiempo un hermano del suplicante en otras villas de Cataluña (...)*³¹⁷.

El 14 de maig 1720 la Reial Audiència comunicava al capità general de Catalunya que l'esquadra de el Vendrell, constituïda arran de la comissió realitzada per en Francisco Bach, oïdor de la Reial Audiència, i comandada pel Dr. Estevan Oliver, s'havia desarmat i dissolt per ordres del corregidor de Vilafranca del Penedès³¹⁸.

5.3.2.4. Esquadra de Sitges

“Es villa, las jurisdicciones son del Cabildo de Barcelona, tiene 400 casas juntas, con 1.606 habitantes. Su situación es llana a la orilla del mar, linda a levante con Castelldefels, y Gavá, los dos del Corregimiento de Barcelona, a mediodía con el mar, a

³¹⁶ ACA. Villetes 367 (1723). Memorial de Geronimo Estevan Oliver al rei Felip V.

³¹⁷ ACA. Villetes 369 (1724 - 1726). Memorial de Geronimo Estevan Oliver al rei Felip V.

³¹⁸ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

Poniente con Vilanova, y la Geltrú, Corregimiento de Tarragona, y Ribas, ya Tramontana con Ribas, Jafra, y Begas, Corregimiento de Barcelona”³¹⁹.

El 5 d'abril de 1719 la Reial Audiència va comunicar al capità general la seva intenció d'establir una esquadra a Sitges, població que pertanyia a la jurisdicció baronial del “cabildo” de Barcelona. Segons la seva proposta aquesta força l'haurien de compondre un total de 50 esquadristes i el seu enclavament habitual deuria ser la pròpia població, excepte en el cas que la guarnició militar situada a la Torre del Garraf abandonés aquest lloc moment en el qual l'esquadra ocuparia la seva posició. La creació de l'esquadra esdevenia de vital importància tant per la situació geogràfica de la vila, com per la notòria simpatia que la causa austriacista despertava entre els seus habitants, fet que feia imprescindible la presència d'aquesta força borbònica al lloc així, com el nomenament d'un comandant de confiança per la mateixa:

“(…) y aunque persistiese la villa grande y rodeada de los montes nombrados Costas del Garraf, que son los más quebrados de Cataluña y también montuoso el terreno de comunicación con Villafranca, siempre se concederá por precisa la asistencia de dichos 50 hombres armados pero la calidad que uno de los Capitulares (pues entre ellos con título de Almoinero se ejerce la jurisdicción temporal de dicha villa) o, bien sujeto seglar de representación y confianza con título y comisión del mismo cabildo para gobernar dicha Jurisdicción, pase a vivir y residir en dicha villa, pues habiendo sido sus vecinos por la mayor parte malos, no puede fiarse el gobierno de esas armas del Barlena aún que es hombre de bien y siempre será más respetado y obedecido un capitular o persona secular

³¹⁹ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 1009.

de alguna representación que mande y gobierne en dicha villa”³²⁰.

L'informe tramès per la Reial Audiència el capità general ordenava que, en data del 29 d'abril de 1719, s'establís una esquadra de 50 paisans armats el comandament del quals havia de designar la Reial Audiència³²¹. Així doncs el 4 de maig aquest organisme va informar al marquès de Castel-Rodrigo que proposava com a cap de l'esquadra a Josep Selva, batlle de la mateixa vila³²².

El 14 de maig 1720 la Reial Audiència comunicava al capità general de Catalunya que l'esquadra de Sitges constituïda per en Francisco Bach, oïdor de la Reial Audiència, i comandada pel batlle de la vila, ja no existia perquè havia estat desarmada en compliment de les ordres emeses pel corregidor de Vilafranca del Penedès³²³.

5.3.2.5. Esquadra de La Llacuna

“Es lugar, las jurisdicciones son del Marques de Aytona, tiene 130 casas separadas, con 429 habitantes. Su situación es en la montaña, malísimo terreno, linda a levante con Orpinell, y Mediona, a mediodía con Fontrrubia, Foix, Pontons, y Montagut, a Poniente con Carol, y a Tramontana con Mirallas del Corregimiento de Tarragona”³²⁴.

³²⁰ ACA. Consultes 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

³²¹ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

³²² ACA. Consultes 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

³²³ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

³²⁴ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 1000.

En aquesta localitat el capità general va ordenar la creació d'una esquadra de 30 paisans armats encarregant a la Reial Audiència que designés el seu comandament³²⁵, càrrec que assignaren a Miguel Batlle³²⁶.

Però tant sols tres mesos després de la seva constitució, en concret l'11 de juliol de 1719, el corregidor de Vilafranca del Penedès va escriure a la Reial Audiència informant-la que s'havien retirat les armes assignades a aquesta força, ja que els allistats s'havien mostrat poc actius en l'exercici de les seves funcions, fet que va provocar la desconfiança de les autoritats. La Reial Audiència, davant d'aquesta passivitat manifesta per part dels esquadrists, va traslladar al capità general de Catalunya la seva supressió al·legant en favor seu que la població es trobava en un territori de difícil accés i que, per tant, afavoria un hipotètic atac enemic. Per últim la Reial Audiència informava també al capità general que es reservava el dret d'actuar contra els allistats per la seva manca d'esperit, però que no ho feia en aquells moments, al deduir que això implicaria una major desconfiança dels mateixos³²⁷.

Miguel Batlle, cap de l'esquadra i antic seguidor filipista, va escriure un memorial adreçat a la Reial Audiència on feia esment de la seva fidelitat i dels vicissituds que havia sofert al capdavant de l'esquadra de La Llacuna, i demanava al capità general el sou que li corresponia malgrat la dissolució de l'esquadra de la vila:

"(...) el referido Miguel Batlle, por haber sido siempre fiel vasallo de S. Magt^a, y haber manifestado su celo y afecto en las pasadas turbaciones fue nombrado por jefe de la escuadra de Paisanos de la villa de la Llacuna del Corregimiento de Villafranca, y que no habiéndose podido mantener en ella, le fue preciso retirarse en esta ciudad de Barcelona por no estar segura su vida, viviendo en los lugares abiertos de Catt^a. y ha

³²⁵ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

³²⁶ ACA. Consultes 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

³²⁷ ACA. Consultes 128 (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (13 de juliol de 1719).

dejado su mujer y familia en el lugar de San Sadurni sin tener medios algunos para socorrerla y con estos motivos suplica a V. E. sea servido mandar se le continúe en el pago del sueldo que tenía señalado como Jefe de dicha Escuadra, hasta que por V. E. fue acordado lo contrario, Y a la Real Audiencia parece es muy digno el suplicante de que sea atendido”³²⁸.

5.3.2.6. Esquadra de Sant Sadurní d'Anoia

“Es lugar, las jurisdicciones son del Rey, tiene 103 casas juntas, con 430 habitantes. Su situación es llana, linda a levante con Gelida, y Subirachs, a mediodía con el mismo, a Poniente con lo Pla, y Monistrol de Noya, y a Tramontana con Monistrol de Noya, y St. Llorens de Cortons”³²⁹.

El 5 d'abril de 1719 la Reial Audiència va comunicar al capità general que tenia previst aixecar una esquadra a la vila de Sant Sadurní d'Anoia. La ubicació estratègica de la població, situada a la principal via de comunicació entre Vilafranca del Penedès i Martorell, juntament amb l'existència de diverses passeres que travessaven el riu Anoia van fer comprendre a la Reial Audiència la necessitat de tenir d'una força armada que vetllés per la seguretat d'aquesta població. La proposta parlava de dissenyar una esquadra integrada per 30 efectius a les ordres del batlle Raimundo Ravella, resident a l'Ordal³³⁰. Una proposta que fou acceptada pel capità general de Catalunya amb l'única condició que en Ravella establís el seu domicili personal a l'esmentada vila³³¹. Però una obscura ombra envoltava al batlle que era considerat per bona part dels seguidors filipistes

³²⁸ ACA. Consultes 128 (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (22 d'agost de 1719).

³²⁹ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 1012.

³³⁰ ACA. Consultes 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

³³¹ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

de Sant Sadurní com un simpatitzant austriacista³³². Davant el dubte generalitzat entre els vilatans finalment l'autoritat va designar a Miguel Batlle com alcalde de la localitat i cap de l'esquadra.

Finalitzada la guerra, en un memorial redactat pel propi Batlle, exposava els seus mèrits i la persecució que va patir per part dels insurgents austriacistes:

*“Que en atención a los trabajos, que padeció durante la sublevación de dicho Principado persiguiendo sediciosos, y rebeldes, como Baile que era de dicho lugar, y de haber sido saqueada enteramente su casa, y el haberse escapado el suplicante dejando abandonados Bienes, Hijos y Mujer (...)”*³³³.

El 14 de maig 1720 la Reial Audiència comunicava al capità general de Catalunya que l'esquadra de Sant Sadurní d'Anoia, constituïda per l'oïdor de la Reial Audiència Francisco Bach i comandada pel batlle de la vila Miquel Batlle, ja no existia en aquells moments per haver estat desarmada en compliment de les ordres emeses pel corregidor de Vilafranca del Penedès³³⁴.

5.3.2.7. Esquadra d'Igualada

Sabent molt poc del posicionament majoritari de la població d'Igualada durant la Guerra de Successió però, malgrat això, sí que ha quedat constància com l'arxiduc Carles l'any 1709 es a veure obligat a enviar a Igualada i a d'altres viles de significat caràcter filipista, com ara Cervera, jutges del Senat i cavallers de confiança que vigilessin l'acompliment de les ordres emeses. Molt possiblement aquest descontentament es generés per la durada de la guerra:

³³² VIDAL PLA, J., art. cit., p. 24.

³³³ ACA. Villetes 369 (1724 - 1726). Memorial de Miguel Batlle al rei Felip V.

³³⁴ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

“(...) se dio orden de salir las tropas de los cuarteles y acantonáronse en Cervera, Monblanc, Calaf, Verdú e Igualada. El rey Carlos destinó a aquellas fronteras jueces del Senado y caballeros a invigilar en las importancias, persuadir a los pueblos en la aplicación de conducir víveres, forrajes y a capitanear las milicias”³³⁵.

En 1719 la vila d'Igualada estava sota dues jurisdiccions, la del Rei i la de la pròpia vila³³⁶.

La Reial Audiència va planificar una esquadra per la vila d'Igualada que deuria de estar formada per un total de 50 paisans armats amb el principal objectiu de garantir la seguretat del camí reial que travessava el terme municipal. La primera opció respecte a l'elecció del comandament d'aquesta força requeia en la figura del tinent de corregidor, el qual podria exercir aquest càrrec interinament fins que no fossin designats els comandaments definitius. Entre els noms més destacats per ocupar aquesta comandància es trobava el del batlle i apotecari de la vila, Francisco Cuyner, i el notari Onofre Melcior, també veí d'Igualada³³⁷.

Una vegada analitzat l'informe el capità general de Catalunya va ordenar que s'organitzés una esquadra composta per 50 efectius sota el comandament conjunt del batlle Francisco Cuyner i d'Onofre Melcior³³⁸.

Però aquesta comandància bicèfala va ser ràpidament assumida per Onofre Melcior, que durant la Guerra de Successió havia exercit d'escrivà adscrit a la cúria arxiprestal d'Igualada. Persona de reconegut prestigi social, fou designat per representar la ciutat a la Junta de Braços de 1713 malgrat ser notòria la seva vinculació amb la causa filipista³³⁹. Quan les tropes borbòniques van ocupar

³³⁵ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 2, p. 626.

³³⁶ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 998.

³³⁷ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

³³⁸ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

³³⁹ MORALES ROCA, F. J., *Próceres habilitados en las Cortes del Principado de Cataluña, siglo XVII (1599 - 1713)*. Volum 2, Madrid, Ediciones Hidalguía, 1983, p. 224.

Igualada el 19 de juliol de 1713 el duc de Pòpoli el va nomenar sotsveguer. Durant el conflicte successori es va posar al capdavant d'una partida de 25 minyons en funcions de recolzament de les tropes borbòniques, alhora que perseguien miquelets i voluntaris austriacistes, o bé informant a les autoritats militars borbòniques dels moviments d'aquests. L'any 1719 va ser nomenat alcalde major interí d'Igualada³⁴⁰.

La tarda del 20 de juliol de 1719 Onofre Melcior va adreçar una carta al tinent general Domingo Recco sol·licitant-li permís per a poder traslladar les armes de la seva esquadra a la localitat de Manresa, o a la de Cervera, davant l'amenaça que suposava la presència enemiga a les veïnes localitats de Capellades i de la Torre de Claramunt. Finalment el comandant va prendre la decisió de desarmar l'esquadra i traslladar les armes a la ciutat de Cervera on van quedar dipositades³⁴¹. La reconstrucció d'aquesta esquadra no es va fer esperar i el dia de Nadal de 1719 Onofre Melcior oficiava als regidors de la ciutat de Cervera amb la intenció d'informar-los de la recepció de 64 escopetes enviades des de la ciutat cerverina fins a Igualada.

A l'informe emès el 14 de maig 1720 per la Reial Audiència al capità general de Catalunya se l'informava que l'esquadra d'Igualada, constituïda per l'oïdor de la Reial Audiència, Francisco Bach i comandada per Onofre Melcior, ja no existia en aquelles dates perquè havia estat desarmada per ordre del corregidor de Vilafranca del Penedès³⁴².

5.3.2.8. Esquadra de Capellades

A l'esclat de la Guerra de Successió la vila de Capellades i el seu terme municipal pertanyien al monestir de Sant Cugat del Vallès, que exercia un domini tant

³⁴⁰ MERCADER RIBA, J., art. cit., *Los comienzos de la Planta...*, pp. 74, 75 i 78.

³⁴¹ ACSG. Correspondència 520 (1719 - 1753). Carta de Onofre Melcior, cap de l'esquadra d'Igualada, a Tinent General Domingo Reco (20 de juliol de 1719).

³⁴² ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

territorial com jurisdiccional de la vila, i que fonamentava una relació entre els pagesos i els vilatans amb el cenobi pròpies del més pur sistema feudal. En aquells moments Capellades estava patint una transformació important: per una banda un creixement demogràfic del qual derivà una notable expansió urbana i, per l'altra, la creació de grups de menestrals i comerciants, en detriment progressiu dels sectors vinculats a l'agricultura.

Les tensions entre el monestir i els habitants de Capellades va anar augmentant i Fra Antoni Solanell, abat del Monestir de Sant Cugat del Vallès, es va posicionar del costat d'aquells que l'havien dotat d'aquells privilegis, és a dir, a favor de l'arxiduc Carles. A l'altre banda es trobaven els sectors més actius del municipi, una base camperola que, sota el nostre criteri, aprofità el moment històric per posicionar-se contra ell i alineant-se amb el partit borbònic que representava una oposició directa al cenobi vallesà³⁴³.

*“Es villa, las jurisdicciones son del Pabordre de Panadés de St. Cugat del Vallés, y del Duque de Cardona, tiene 138 casas juntas, con 487 habitantes. Su situación es llana en lo alto de la montaña, linda a levante con Vallbona, y Cabrera, a mediodía con Vilanova Despoya, y a Poniente y a Tramontana con Claramunt”*³⁴⁴.

La Reial Audiència, en el seu informe de planificació de les Esquadres datat el 5 d'abril de 1719, va informar al capità general sobre la necessitat d'establir una esquadra entre Piera i Igualada per ser considerat aquest territori un focus austriacista:

“Respecto de que desde Piera a Igualada, están los pasos quebrados de Vallbona, Capelladas, y la Pobra, en cuyos

³⁴³ MUSET PONS, A., “Resistència pagesa i ofensiva senyorial a Capellades (segles XVI - XVIII)”. *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 23, Barcelona, 2003, pp. 116 i 117.

³⁴⁴ IGLÉSIES, J., op. cit., pp. 994 i 995.

parajes ha habido mucha gente mala y tiene gran parte de jurisdicción en estos lugares D. Antonio de Foixa, será bien que se le haga pasar a vivir en ellos como antes vivía haciéndole responsable de la quietud de sus vasallos y confiándole algunas armas les pareciese a S.E. ser competentes”³⁴⁵.

Però el recel del capità general a lliurar armes a Antoni de Foixà, per la seva ascendència austriacista, va quedar palesa a la seva resposta negativa al lliurament del sol·licitat armament. Alhora que defensava la instal·lació de la nova esquadra en un altre ubicació diferent a la proposada per la Reial Audiència:

“Y en cuanto a hacer pasar a D. Antonio de Foxá dándole algunas armas a los lugares que median entre Piera e igualada a los fines que expresa la Real Aud^a no lo tengo por conveniente por ahora, y deberá discurrirse si en lugar de esta providencia convendrá establecer allí otro puesto, y de quintos paisanos y a cargo de que persona”³⁴⁶.

L'eliminació d'Antonio de Foixà no fou l'única. Les mateixes conseqüències patí Juan Guarro, batlle de Capellades, al no ser considerat una persona de confiança per desenvolupar l'esmentat càrrec³⁴⁷.

El 4 de maig de 1719 la Reial Audiència va informar al capità general que s'establiria una esquadra de 30 paisans armats a la localitat i que per comandar la mateixa proposava a tres candidats: Francisco Casamitjana, Francisco Boleda o el sotsbatlle de Capellades³⁴⁸. Finalment es va prendre la decisió que l'esquadra de

³⁴⁵ ACA. Consultes 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

³⁴⁶ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

³⁴⁷ VIDAL PLA, J., art. cit., p. 24.

³⁴⁸ ACA. Consultes 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

paisans armats fos manada per Francisco Boleda, fill d'una destacada família filipista³⁴⁹.

El 14 de maig 1720 la Reial Audiència informava al capità general de Catalunya que l'esquadra de Capellades, constituïda per Francisco Bach, oïdor de la Reial Audiència, ja no es trobava operativa perquè el corregidor de Vilafranca l'havia desarmat³⁵⁰.

5.3.2.9. Esquadra de Piera

“Es villa, las jurisdicciones son de la Abadesa del Convento de Pedralbes, tiene 213 casas juntas, con 689 habitantes. Su situación es llana, pero muy barrancosa, linda a levante con Pierola, Masquefa, y St. Llorens dels Cortons, a mediodía con el mesmo, Monistrol de Noya, y Frecha, a Poniente con el mesmo, Cabrera, y Vallbona, y a Tramontana con Vallbona, Castellolí, y lo Bruch”³⁵¹.

Pel que fa a la vila de Piera, la Reial Audiència va considerar que s'havia de planificar una esquadra composada per un total de 30 paisans armats al capdavant dels quals proposaven a en Josep Trullàs, batlle de l'esmentada vila, fidel seguidor

³⁴⁹ Francisco Boleda era fill d'una família filipista. El seu pare també responia al nom de Francisco Boleda, doctor en lleis, que va ser perseguit pels austriacistes durant la Guerra de Successió, acusat d'haver intentat alliberar al doctor Josep d'Alòs, en aquells moments oïdor de la Reial Audiència, quan era perseguit per un destacament de 200 miquelets austriacistes. Va combatre amb l'exercit filipista i un cop finalitzada la Guerra de Successió l'intendent Josep Patiño el va designar pel càrrec de tesorero de la contribució. El 28 de juny de 1720 la Reial Audiència el va anomenar alcalde major interí de Vilafranca del Penedès. Informació extreta de CERRO NARGÁNEZ, R., “Servir al Rey en Cataluña: Los alcaldes mayores del corregimiento de Vilafranca del Penedés (1719 - 1808)”. *Estudis: Revista de Historia Moderna*, nº 33, 2007, pp. 271 - 272; CERRO NARGÁNEZ, R., “Barcelona y sus alcaldes mayores: perfil sociológico de una élite letrada al servicio de los Borbones (1718 - 1750)”, *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 17, Barcelona, 1997, p. 232.

³⁵⁰ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1710).

³⁵¹ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 1006.

filipista i home d'armes³⁵². Proposta que fou autoritzada pel capità general de Catalunya³⁵³.

Durant la Guerra de Successió en Josep Trullàs va ser nomenat batlle de Piera pel duc de Populi amb l'encàrrec d'aixecar una milícia borbònica composta per uns 200 homes. Una missió que no va poder realitzar degut a l'ocupació de la vila per part de les forces austriacistes, que van saquejar casa seva, fent-lo presoner i sotmetent-lo a tortures:

“(...) y habiendo sido apresado de los sediciosos en su casa de dicha villa, le hirieron en una pierna de lo que quedo estropeado, saqueándole su casa perdiendo con ella muchos intereses, llevándole en un monte distante dos horas de dicha villa, en donde le tuvieron cuatro días maltratando su persona con golpes que le dieron diferentes con las pistolas que llevaban, sin quererle dejar curar de su herida y en día de Jueves Santo estuvo todo el día, con un santo Cristo en las manos exhortándole el Vicario de la Rectoría del término del Bruch, para morir, después de haber tomado su testamento (...)”.

Durant el seu captiveri li van fer pagar 100 doblons d'or per la seva llibertat però, malgrat sufragar l'esmentat rescat, fou traslladat a Castellvell on va romandre retingut sis mesos més, fins que fou alliberat per les tropes borbòniques comandades pel comte de Montemar³⁵⁴. Aquests fets li conferiren un elevat grau confiança vers les autoritats filipistes que es plasmarà en la seva designació com a cap de l'esquadra³⁵⁵:

³⁵² ACA. Consultes 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

³⁵³ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

³⁵⁴ ACA. Villetes 364 (1719 - 1720). Memorial de Joseph Trullas, batlle de Piera, al rei Felip V (1720).

³⁵⁵ ACA. Consultas 129 (1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (16 de maig de 1720). L'esquadra va quedar constituïda per l'òidor de la Reial Audiència Francisco Bach.

“Que Joseph Trullàs ha sido sujeto de notoria fidelidad en todos tiempos, y ha demostrado su celo al Real Servicio en diferentes ocasiones que la Sala Criminal se ha batido de su habilidad y por V.E. fue nombrado jefe de la escuadra que se puso, y formo en el año pasado en dicha villa de Piera a donde es Baile actual (...)”³⁵⁶.

El 19 de juliol de 1719 aquesta esquadra va ser derrotada durant l'atac austriacista efectuat per batallons d'arcabussers francesos sota les ordres del comandants Francesc Bernic i del comandant Brunet³⁵⁷. Per aquest motiu, el 14 de maig 1720, s'informava al capità general de Catalunya de la dissolució d'aquesta esquadra³⁵⁸.

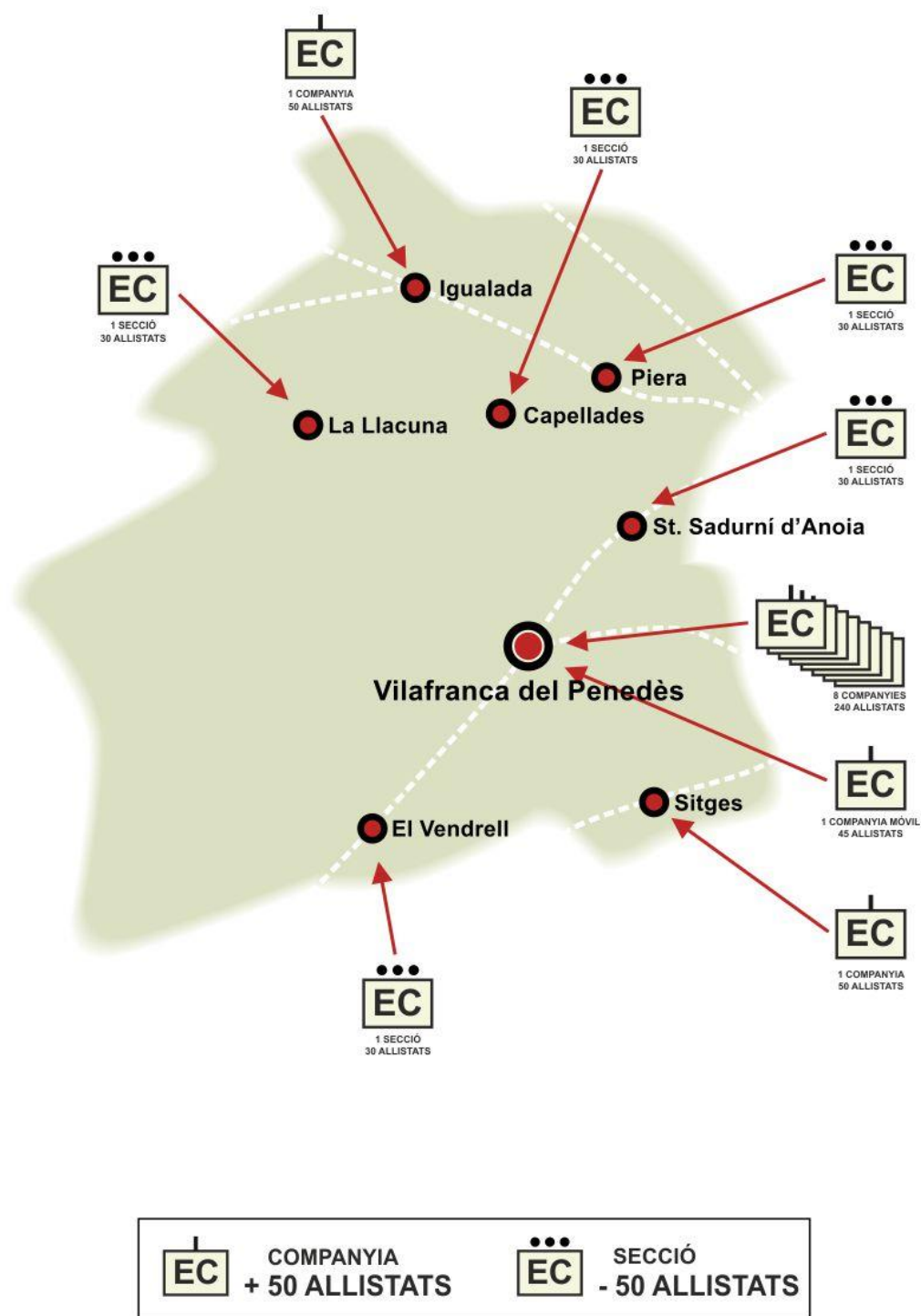
³⁵⁶ ACA. Consultas 129 (1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (25 de maig de 1720).

³⁵⁷ MERCADER RIBA, J., art. cit., Los comienzos de la Planta..., p. 71.

³⁵⁸ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

Taula 7: Esquadres que integren el corregiment de Vilafranca del Penedès detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)

LOCALITAT	COMANDAMENT	PROFESSIÓ CÀRREC	EFFECTIUS	ORGANISME
<i>Vilafranca del Penedès</i>	Miquel de Cassador i Garcia	- Doctor en Medicina	320 8 Cies.	Autoritat Militar
	Pau Mata		45 1 Cia. Mòbil	Autoritat Militar
<i>El Vendrell</i>	Geronimo Estevan Oliver	- Batlle provisional - Segrestador de béns - Doctor en Dret	30	Reial Audiència
<i>Sitges</i>	Josep Selva	- Batlle	50	Reial Audiència
<i>La Llacuna</i>	Miquel Batlle		30	Reial Audiència
<i>Sant Sadurní d'Anoia</i>	Miquel Batlle	- Batlle	30	Reial Audiència
<i>Igualada</i>	Onofre Melcion	- Alcalde Major / Notari	50	Reial Audiència
<i>Capellades</i>	Francisco Boleda		30	Reial Audiència
<i>Piera</i>	Josep Trullàs	- Batlle	30	Reial Audiència
TOTAL			615	

Mapa 2: Desplegament de les Esquadres al corregiment de Vilafranca del Penedès

Tau1a 8: Relació d'esquadristes que integren el correigiment de Vilafranca del Penedès, destacant: unitat, grau, nom i cognoms i professió (elaboració pròpia)

ESQUADRA	UNITAT	GRAU	NOM - COGNOM	PROFESSIÓ
VILAFRANCA DEL PENEDEÈS		Cap d'Esquadra	Miquel de Cassador i Garcia	Doctor en Medicina
		Mosso	Jaime Mesa	Ferrer
		Mosso	Jaime Coll	Pagès
ESQUADRA MOBIL VILAFRANCA DEL PENEDEÈS		Cap d'Esquadra	Pau Mata	
	1ª Secció	Sergent	Isidro Llorach	
		Mosso	Pere Pau Nin	
		Mosso	Pere Joan	
		Mosso	Diego Trilles	
		Mosso	Miquel Papiol	
		Mosso	Antoni Guinovart	
		Mosso	Rafel Pinyas	
		Mosso	Jaume Vidal	
		Mosso	Jaume Valus	
		Mosso	Jaume Camps	
		Mosso	Francisco Giral	
		Mosso	Josep Rovira	
		Mosso	Miquel de la Riera	
		Mosso	Domingo de la Riera	
		Mosso	Domingo Virgili	
		Mosso	Jaume de la Riera	
		Mosso	Nicasi Vidal	
		Mosso	Jaume Fuste	
	Mosso	Manuel Ferre		
	Mosso	Joan Manye		
	Mosso	Pau Sosias		
	Mosso	Jaume Voneu		
	2ª Secció	Sergent	Andreu Dagues	
		Mosso	Pau Pixera	
		Mosso	Rafel Barris	
		Mosso	Joan Naverte	
		Mosso	Manuel Canyellas	
		Mosso	Andreu Oliver	
		Mosso	Onofre Bassa	
		Mosso	Joan Solanas	
		Mosso	Pere Naverte	
		Mosso	Joseph Nin	
Mosso		Jaume Cregut		
Mosso		Isidro Fontana		
Mosso		Pau Fons		
Mosso		Jaume Goma		
Mosso		Josep Mata		
Mosso	Joseph Navarro			
Mosso	Josep Jane			
Mosso	Gabriel Capdet			
Mosso	Joan Capdet			
Mosso	Joan Urgell			
Mosso	Rafel Saves			
Mosso	Joan Manyer			
EL VENDRELL		Cap d'Esquadra	Geronimo Estevan Oliver	Batlle / Doctor en Dret
		Subaltern	Melchor Escofet	Regidor
SITGES		Cap d'Esquadra	Josep Selva	Batlle
LA LLACUNA		Cap d'Esquadra	Miguel Batlle	Batlle
ST. SADURNÍ D'ANOIA		Cap d'Esquadra	Miguel Batlle	
IGUALADA		Cap d'Esquadra	Onofre Melcion	Notari
		Mosso	Po.Franh.Matheu	
		Mosso	Miquel Mirapeix	
		Mosso	Francisco Vidal	
		Mosso	Baltasar Cendra	
		Mosso	Domingo Nadal	
	Mosso	Esteva Vila		

		Mosso	Ramon Busque	
		Mosso	Joan Castelltort	
		Mosso	Martí Ferrer	
		Mosso	Domingo Voxeras	
		Mosso	Jaume Sabater	
		Mosso	Jaume Carles	
		Mosso	Jayme Martí	
		Mosso	Baudilio Estibalta	
		Mosso	Joan Pau Brugueras	
		Mosso	Pedro Julia Sapatero	
		Mosso	Isidro Davern	
		Mosso	Felix Riba	
		Mosso	Joseph Badia	
		Mosso	Anton Ferrer	
		Mosso	Francisco Castells	
		Mosso	Miquel Mestre	
		Mosso	Pau Bas	
		Mosso	Lluís Matheu	
		Mosso	Raymundo Matheu	
		Mosso	Pedro Juan Riba	
		Mosso	Pere Castells	
		Mosso	Felix Terradellas	
		Mosso	Lluís Mas	
		Mosso	Joseph Sarriera	
		Mosso	Joan Mestre	
		Mosso	Joseph Cudina	
		Mosso	Mariano Malvahi	
CAPELLADES		Cap d'Esquadra	Francisco Boleda	
PIERA		Cap d'Esquadra	Josep Trullàs	Batlle

5.3.3. Corregiment de Mataró

5.3.3.1. Esquadra de Mataró

Ja des de finals del segle XVII Mataró aspirava aconseguir la consideració de ciutat i el canvi de dinastia, personificada en la figura del rei Felip V, va ser rebuda com l'oportunitat idònia pels mataronins per tal d'aconseguir la seva anhelada fita. Les gestions dutes a terme pels síndics de Mataró aconseguiren que el monarca atorgués el títol de ciutat el 20 de març de 1702. Aquest títol va venir acompanyat d'un donatiu municipal a les arques reials de 3.500 doblons d'or a mode d'agraïment. L'assumpció d'aquest nou estatus va ser el punt d'inflexió arran del qual s'experimentà un gran desenvolupament econòmic, especialment en el comerç, ja que va adquirir el permís de poder construir un port i establir un entramat de mercaders, que s'encarregarien d'incrementar exponencialment el comerç mataroní.

Una segona resolució reial esdevingué decisiva perquè Mataró despuntés dins de l'àmbit comercial català al segle XVIII. El monarca va denegar que el port de la ciutat de Barcelona es convertís en un port franc, al considerar que aquesta posició de preeminència sobre la resta, suposava dotar a la ciutat barcelonina d'un monopoli comercial que perjudicaria a les altres de poblacions portuàries catalanes³⁵⁹.

L'agost de 1705 una avançada de l'armada anglesa portà l'arxiduc Carles III a Barcelona amb l'objectiu d'iniciar la conquesta del regne però, abans de fer port a la ciutat comtal, els cinc vaixells recalaren a Mataró i el Consell de la Ciutat reconegué l'arxiduc com a legítim monarca. D'aquesta forma Mataró esdevingué la primera població que reté obediència a l'arxiduc guanyant-se així el seu favor. Fou durant l'estiu de 1713 quan, davant de la crida a la resistència adoptada per la Junta de Braços de continuar la guerra, alguns elements de la noblesa i estrats benestants van decidir fugir de la ciutat de Barcelona, buscant aixopluc en d'altres

³⁵⁹ LLOVET, J., "El Mataró contemporani a l'obra de la capella dels Dolors", *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, n° 38, Mataró, 1990, p. 8.

localitats, entre elles Mataró, fet que esdevindrà un posicionament ideològic definitiu contra Felip V malgrat algunes veus com ara la del síndic municipal, Salvador Mataró, que advocaven per una submissió al Borbó³⁶⁰. Finalment, a finals del mes d'agost de 1713 la ciutat rendí honors i jurà pleuresia per segona vegada al Borbó.

*“Es ciudad, y cabeza de Corregimiento, tiene 1.029 casas juntas, con 5918 habitantes, hay una Parroquia, 2 Conventos de Frailes, uno de Monjas, y un Hospital. Reside en ella el Corregidor, con un Teniente. Su situación es llana, cerca del mar, linda a levante con Llavaneras, a mediodía con el mar, a Poniente con Argentona, ya Tramontana con Dorrius”*³⁶¹.

Respecte a l'establiment d'una esquadra en aquesta ciutat, la Reial Audiència, en el seu informe del 5 d'abril de 1719, es manifestava a favor de constituir-la amb una dotació de 100 paisans armats que deurién copiar el primigeni model establert a Vic³⁶².

El 29 d'abril de 1719 el capità general va ordenar que es creés una esquadra de 200 paisans armats, el doble dels planificats inicialment, sota el comandament del regidor degà i de la resta de regidors de la ciutat que tenien que estar activats permanentment. Es va reproduir el model vigatà implantant una força de 50 paisans armats que permetés fer front a qualsevol amenaça que assetges la població³⁶³. Dies després, la Reial Audiència interrogava al capità general sobre sí el reglament a aplicar a la nova força havia de ser el mateix que l'instaurat a Vic per poder donar al ministre les instruccions oportunes³⁶⁴.

³⁶⁰ TORRAS RIBÉ, J. M., “Reflexions sobre l'actitud des pobles i estaments catalans durant la Guerra de Successió”, *Pedralbes: revista d'història moderna*, n° 1, Barcelona, 1981, pp. 192, 198, 199, 205; LLOVET, J., *Mataró, 1680 - 1719: El pas de vila a ciutat i cap de corregiment*, Mataró, Ed. Caixa d'Estalvis de Mataró, 1965, p. 73.

³⁶¹ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 592.

³⁶² ACA. Consultes 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

³⁶³ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

³⁶⁴ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

El 23 de maig de 1719 els regidors de l'ajuntament de Mataró van rebre una comunicació de Rodrigo Caballero i Llanes, superintendent del Principat de Catalunya, on se'ls informava que l'esquadra de l'esmentada vila i els seus integrants havien de ser sufragats a càrrec del cadastre i que se'ls havia de lliurar una ració de pa de munició cada cop que entressin de servei:

“Habiendo resuelto el Marqués de Castel-Rodrigo que en los corregimientos de este Principado se establezcan Escuadras de gente del País para el resguardo y quietud publica señalando el que deben gozar diariamente, como también a los Jefes, y cavos subalternos cuya disposición del servicio, V. Md., dispondrá por resolución de 21 de abril próximo pasado, paso a decir a V. Md. que para que se establezca en los términos, y forma que Su Excm., desea remito el estado adjunto de lo que V. Md., debiera observar en cuanto a la formación de las Escuadras que tocan al corregimiento de que V. Md. es mi subdelegado, socorro diario que se ha de dar a la gente, y por meses a los jefes, y cabos subalternos, cuyo importe se ha de satisfacer del producto de la imposición del catastro de este año, así debieran algo del pasado, y así mismo se les ha de suministrar el pan de munición a la gente alistada que sirviese por turno, y a los cabos subalternos.

Esta gente se ha de revistar cada mes por corregimientos, de guerra, y a su falta por Vmd. en el interino que S.M. se sirva resolver lo que se hubiere de ejecutar, y de lo que ocurriere sobre esta dependencia me ira Vmd. Dando cuenta, con lo demás que ofreciere (...)”³⁶⁵.

³⁶⁵ ACM. AH-070-06-01. Remite un estado de lo que ha de observar con motivo de haver aprobado S.M. se establezcan las Escuadras de Gente del Pais para el resguardo de la quietud pública. Carta de Rodrigo de Caballero, superintendent del Principat de Catalunya (23 de maig de 1719).

A l'expressada carta el superintendent Rodrigo Caballero detallava la part econòmica destinada a sufragar aquesta despesa corresponent a cada localitat del corregiment, alhora que s'especificava també que els comandaments de l'esquadra serien els propis regidors, organitzats per torns que es farien càrrec d'una força de 40 homes, que percebrien un sou diari d'1 ral ardit respectivament. Per tal de poder realitzar un correcte pagament d'aquests salaris s'ordenava que es dugués a terme un acurat control dels allistats:

“A estas Escuadras se les ha de formar una lista o cuaderno donde se han de sentar los nombres, filiación, y Patria, de los hombres que se alistasen para que cuando se les pase revista se hallen efectivos, y en si en ella falta alguno o algunos, por estar empleados en dependencias del Real Servicio, se darán por presentados, justificando por testifical del comandante el estar destinados.

La paga de la gente de estas escuadras, de sus jefes, y cavos subalternos se ha de exigir de la contribución del catastro, tomando recibos de los jefes de cada una, con expresión de haber servido para el socorro de la gente de dicha Escuadra, y lo mismo se ha de entender, para lo que toca al pan de munición, pero tendrá obligación el Subdelegado de remitir los extractos de las revistas que se pasaran cada mes, duplicadas, la una para los apuntes del dinero, y la otra para las del pan. Respecto de que para el establecimiento de dichas Escuadras, salen ministros de la Real Audiencia de orden de Su Ex., con quien se conferirá el subdelegado para el mejor acierto. Barcelona. 23 de mayo de 1719”³⁶⁶.

³⁶⁶ ACM. AH-070-06-01. Estado de las Partidas de Gente del Pais que se han de establecer en los lugares del Corregimiento de Mataró, sueldo de los que se alistasen y el deven gozar los Gefes que las comanden. Ordre de Rodrigo de Cavallero, superintendent del Principat de Catalunya (23 de maig de 1719).

El 14 de maig 1720 la Reial Audiència va remetre un informe al capità general de Catalunya on se l'informava que l'esquadra de Mataró, la qual encara es trobava operativa, havia estat constituïda arran de la comissió realitzada per en Gregorio de Matas i Pujol, oïdor de la Reial Audiència, i que estava comandada pels regidors de la vila per torns. Segons aquest informe l'esquadra la integraven un total de 200 allistats que disposaven d'un arsenal compost per 55 armes³⁶⁷. El gener de 1720 la ciutat va rebre una remesa de 200 fusells més per tal d'armar a la totalitat dels esquadristes mataronins³⁶⁸.

Les relacions entre els regidors que comandaven l'esquadra de Mataró i el comandant militar Antonio Santander de la Cueva, cap de la comandància d'aquesta ciutat, eren qualificades d'excel·lents segons promulgava un memorial presentat per l'ajuntament de Mataró davant del rei Felip V l'any 1723:

“Dn. Antonio Santander de la Cueva. Comandante General de este Partido, de cuyos dilatados servicios por ser bien notorios a Su Mgd^a. no habla este Ayuntamiento, si solo representarle el Universal aplauso que ha tenido este oficial Gral. en tres años que ha que manda este Distrito concurriendo en el maneras tan distintas, que se ha llevado generalmente la voluntad de estos vecinos, y de la Jurisdicción, por su recta justicia y desinterés, y el año diez y nueve, en el tiempo que estuvo en esta ciudad más amenazados de los sediciosos, dio tan buenas disposiciones, con tan acertados movimientos con las pocas tropas que había que limpio su Jurisdicción, con castigo de muchos reos, acompañando a este Ayuntamiento de día y de noche para las providencias asistiéndole este Ayuntamiento con sus personas, y

³⁶⁷ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

³⁶⁸ ACM. Acords 00-09. Acta de sessió de l'ajuntament de Mataró (12 de gener de 1720).

*todo lo necesario a este fin, como ha acostumbrado en todas las ocasiones del Servicio de Su Mgd^a. (...)*³⁶⁹.

La major part dels integrants d'aquesta esquadra eren seguidors borbònics que s'havien significat durant la Guerra de Successió lluitant a favor del rei Felip V. Diversos són els memorials conservats d'aquests esquadristes on s'esposen els seus posicionaments ideològics i la seva fidelitat al monarca. Un exemple és el de Josep Campllonch, botiguer i antic soldat filipista:

*“Josep Campllonch, tendero, al cual en tiempo del sitio de esta ciudad de Barcelona, el Duque de Populi le nombro por soldado de una compañía que se formó en dicha ciudad de Mataró, de los que se hallaron leales a V. M. en cuya compañía sirvió y cumplió con la obligación del buen vasallo, como y también en tiempo de dicho sitio, asistió de su tienda con muchas ropas al Regimiento de las Reales Guardias. Y en el año pasado ha asistido con igual celo a la ronda de las murallas por los recelos que tenían que no fuese asaltada de los sediciosos”*³⁷⁰.

Un altre membre de l'esquadra mataronina fou Miquel Busques, fill de l'agutzil de corregidor de Mataró:

“Miguel Busques, es afecto a V. M. y es hijo de Pedro Busques Alguacil mayor del Corregidor de dicha ciudad, y padre, y hijo se han distinguido siempre con singular celo, en todo lo que se ha ofrecido del Real Servicio de V. M. y ha presentado dos testimonios el uno de D. Antonio Santander Mariscal de Campo, y comandante general de la Ciudad de Mataró, y el otro de D. Francisco Antonio de Morales su Corregidor, los cuales

³⁶⁹ ACM. Acords 00-09. Acta de sessió de l'ajuntament de Mataró (16 de febrer de 1720).

³⁷⁰ ACA. Consultes 130 (1720 - 1721). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de setembre de 1720).

certifican los servicios de este sujeto, y la aplicación, conque ha servido, y sirve, en todo lo que se ha ofrecido y ofrece del Real Servicio de V. M. y dicho Mariscal certifica haberse hallado en todas las funciones que han tenido los destacamentos que salieron de aquel cuartel, contra los sediciosos con peligro evidente de su vida, prisiones que ha hecho, y lo demás con que desempeñaba la Justicia”³⁷¹.

Rafael Pedro i Mas fou un esquadrista i negociant de la ciutat que va participar en el setge de Barcelona de 1714. Durant la Guerra de Successió formà part de la ronda encarregada de la vigilància de la ciutat de Mataró ingressant com a voluntari a les Esquadres de Paisans Armats l’any 1719:

“Rafael Pedro Mas, negociante, en el tiempo del sitio de esta capital sirvió a V. M. con una porción de trigo, y cebada, que tenía en la Compañía llamada de Arxau, y el dicho Mariscal Dn. Gabriel Cano conociendo los peligros a que corría dicha ciudad por la maldad de los voluntarios, pues llegaban hasta su arrabal, le nombro por cavo de la escuadra de la ronda de la muralla y calles, y cumplió enteramente, con el enemiga, que se le había dado, y lo mismo ejecutó el año pasado en las rondes que se habían en ella contra los sediciosos”³⁷².

Un altre integrant de l’esquadra va ser Pedro Juan de Ribera, confiter, que va participar durant el setge de Barcelona l’any 1714 i va ser escollit pel mariscal Gabriel Cano, entre d’altres missions, per vigilar les muralles de Mataró. Va ingressar voluntari l’any 1719 a l’esquadra de la ciutat:

³⁷¹ *Ibid.*

³⁷² *Ibid.*

“Pedro Juan de la Ribera, confitero, durante el sitio de Barcelona fue elegido también por el mismo Mariscal Dn. Gabriel Cano, por otro cavo de la Escuadra de otra partida para rondar las Murallas, y calles de dicha Ciudad, Por cuyas diligencias no hubo alboroto alguno en aquella ciudad, y al mismo tiempo del sitio de Barcelona de orden de Dn. Fernando de Zevallos, Administrador de la Real Renta del Tabaco, recogió de 80 ha 90 rollos de tabaco de Brasil, que se hallaban en poder de particulares, y se entregaron por cuenta de la Real Renta, y quedando dicho Ribera por fiador de su importe, le fue preciso satisfacer parte de sus propios bienes, y en el año pasado de mil setecientos diez y nueve, en las guardias que se formaron en dicha ciudad de Mataró para su resguardo contra los sediciosos, asistió como uno de los más afectos a V. M.”³⁷³.

Francisco Raymir, negociant d'ofici, havia participat també durant el setge de Barcelona l'any 1714 facilitant a l'exèrcit borbònic carregaments de blat i ordi. Fou voluntari a la esquadra de paisans armats de Mataró:

“Francisco Raymir, negociante ha sido afecto a V. M. y en tiempo del sitio de esta capital entrego a Dn. Joseph Patiño, diferentes partidas de trigo que le pidió, para el sustento del Real Ejército, y en tiempo de dicho sitio, ha ejecutado con todo celo, y aplicación todo lo que le ha sido mandado por los comandantes Generales de dicha ciudad de Mataró; el Brigadier Cavallero de Resvés, y Mariscal de Campo Dn. Gabriel Cano. En el año pasado de mil setecientos, y diez y nueve, ha asistido a las guardias y demás que se ejecutaron en dicha ciudad”³⁷⁴.

³⁷³ *Ibid.*

³⁷⁴ *Ibid.*

El negociant Francisco Manet i Castellar també va integrar les files de l'esquadra de Mataró:

“Francisco Manet y Castellar, negociante, es afecto a V. M. y como a tal, conocido en dicha ciudad de Mataró donde ha asistido a las guardias, y en todo lo que se le ha ofrecido del Real Servicio”³⁷⁵.

Altres integrants de l'esquadra de Mataró van ser en Jaime Brunet i en Juan Llundell:

“Jayme Brunet este es afecto a V. M. y como a tal, señalado en dicha ciudad de Mataró, y ha asistido, a las rondas, y demás, que se le ha mandado”.

“Juan LLunell, también este es sujeto afecto a V. M.; Y así conocido en dicha ciudad de Mataró, y los comandantes Generales se valen de el para rondas, y demás cosas que se ofrecen al Real Servicio”³⁷⁶.

L'últim seguidor filipista documentat va ser Antoni Pablo Ferrer i Sala, sastre, que va patir durant la Guerra de Successió l'assalt de casa seva per part dels austriacistes amb la intenció de matar-lo:

“Antonio Pablo Ferrer y Sala, sastre, este ha sido, y es afecto a V. M. y como a tal, en tiempo de la intrusión del gobierno enemigo fue perseguido de los mismos vecinos de dicha ciudad desafectos a V. M. queriéndole matar y derribaron las puertas

³⁷⁵ *Ibid.*

³⁷⁶ *Ibid.*

*de su casa diciendo a gritos muera el Botifler; Por lo cual se ausento de ella, y siempre ha asistido a todas las Rondas y demás cosas que se han ofrecido del Real Servicio*³⁷⁷.

5.3.3.2. Esquadra de Sant Celoni

*“Es villa, las jurisdicciones son del Marqués de Aytona, tiene 288 casas juntas, con 877 habitantes. Su situación es llana, cerca del Río Tordera, linda a levante con Gualba, y Alzinellas, a mediodía con Vallgorguina, a Poniente con Palau Tordera, y a Tramontana con St. Esteva de la Costa, y Campins*³⁷⁸.

Respecte a l'establiment d'una esquadra en aquesta població la Reial Audiència, en el seu informe de 5 d'abril de 1719, es va manifestava a favor:

*“En la Villa de St. Celoni de Jurisdicción Baronal del Marqués de Aytona se discurren precisos 30 hombres debiéndose buscar sujeto de satisfacción para gobernarla pues actualmente no se ofrece sujeto de que valerse*³⁷⁹.

El capità general finalment va ordenar a la Reial Audiència que aixequés una esquadra composta per 50 paisans armats, 20 més dels previstos, sota les ordres de la persona que aquesta designés amb l'única condició que l'escollit reunís la fidelitat i confiança adients al càrrec³⁸⁰. Fou el 14 de maig 1720 quan la Reial Audiència adreçà un informe al capità general de Catalunya on li comunicava que l'esquadra de Sant Celoni havia estat constituïda formalment per Gregorio de Matas i Pujol, oïdor de la mateixa, i estava comandada pels regidors de la vila que

³⁷⁷ *Ibid.*

³⁷⁸ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 598.

³⁷⁹ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

³⁸⁰ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

estaven capdavant d'una força integrada per 30 allistats dotats amb 25 armes, mancant-los 6 més per completar la seva dotació òptima³⁸¹.

Com podem observar el ball de números és evident. Aquesta és una mostra més de la manca de control que la Reial Audiència demostrava tenir sobre les seves esquadres al territori. Mentre que el capità general de Catalunya afirmava que la força la integraven un total de 50 efectius la Reial Audiència encara mantenia el seu posicionament inicial al ratificar que l'esquadra la composaven un total de 30 homes.

El cert era que l'esquadra de Sant Celoni estava formada per 50 membres a les ordres de Rafael Quart com es dedueix del càlcul dels salaris dels esquadristes: els allistats rebien cadascun d'ells 1 ral d'ardit diari en concepte de sou, suposant una despesa total de 1.500 rals d'ardits mensuals. El cap de l'esquadra rebia una mensualitat de 175 rals d'ardits i el caporal subaltern 120 rals d'ardits mensuals. També se'ls hi facilitava el pa de munició diàriament a aquells que prestaven servei³⁸².

5.3.3.3. Esquadra de Llinars del Vallès

“Es lugar, las jurisdicciones son del Marqués de Rubí, hoy del Rey, tiene 159 casas las más separadas, con 524 habitantes. Su situación es llana, linda a Levante con Palautordera, y Vilalba Saserra, y Vallgorguina, a mediodía con Arenys de Munt, Corregimiento de Gerona, St. Vicens de Llavaneras, y Dorrius, a Poniente con Sta. Ignés, y Cardedeu, y a Tramontana con el mismo, Vilamajor, y Palautordera”³⁸³.

³⁸¹ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

³⁸² ACM. AH-070-06-01. Estado de las Partidas de Gente del Pais que se han de establecer en los lugares del Corregimiento de Mataró, sueldo de los que se alistasen y el deven gozar los Gefes que las comanden. Ordre de Rodrigo de Cavallero, superintendent del Principat de Catalunya (23 de maig de 1719).

³⁸³ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 589.

Respecte al fet d'establir una esquadra en aquesta població, la Reial Audiència, en el seu informe del 5 d'abril de 1719, es manifestava favorable a la seva implantació:

*“En la Baronía y Lugares de Llinás que ahora es de Jurisdicción Regia por ser en secuestro y estar en paraje a propósito para el resguardo del Camino Real de Gerona que corre de Sn. Celoni a la Roca convendrá tener 20 hombres armados disponiendo que pase a mandarles Pablo Montells, Baile de Cardedeu que esta vecina y es hombre de toda satisfacción”*³⁸⁴.

En el mateix sentit es va pronunciar el capità general al ordenant que es creés una esquadra composta per 20 paisans armats sota el comandament de Pablo Montells³⁸⁵, un pagès propietari del *Mas Montells* situat a la població de Cardedeu. El patrimoni familiar es trobava en aquells moments endeutat amb la comunitat de preveres de Sant Celoni, amb la comanda hospitalària de Sant Joan de Jerusalem situada a Barcelona i amb la baronessa del castell de Llinars³⁸⁶. Molt possiblement aquests endeutaments van condicionar el posicionament de la família Montells a favor del bàndol borbònic en contraposició als hospitalers que s'havien convertit en una ordre eclesiàstica favorable als austriacistes a Catalunya.

Els allistats rebien 1 ral d'ardit diari en concepte de sou, ascendint a una despesa total mensual de 600 rals d'ardits. El cap de l'esquadra rebia una mensualitat de 175 rals d'ardits i el caporal subaltern 120 rals d'ardits mensuals. També se'ls hi facilitava el pa de munició diari a aquells que prestaven servei³⁸⁷.

³⁸⁴ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

³⁸⁵ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

³⁸⁶ RAURELL SALVADOR, M. G., “El mas Montells (Cardedeu, Vallès Oriental). Estudi d'un patrimoni familiar (s. XIV - XVIII)”. *Lauro: revista del Museu de Granollers*, n° 9, Granollers, 1995, p. 12.

³⁸⁷ ACM. AH-070-06-01. Estado de las Partidas de Gente del Pais que se han de establecer en los lugares del Corregimiento de Mataró, sueldo de los que se alistasen y el deven gozar los Gefes que las comanden. Ordre de Rodrigo de Cavallero, superintendent del Principat de Catalunya (23 de maig de 1719).

A l'informe enviat el 14 de maig 1720 per part de la Reial Audiència al capità general de Catalunya s'informava que l'esquadra de Llinars del Vallès s'havia constituït arran de la comissió realitzada per en Gregorio de Matas i Pujol, oïdor de la Reial Audiència, i que estava comandada per Pablo Montells, batlle de Cardedeu. Segons informava aquesta esquadra estava composada per 20 esquadristes i disposaven d'11 armes, mancant-los 10 més per completar la seva dotació³⁸⁸.

5.3.3.4. Esquadra de Granollers

“Es villa, las jurisdicciones, son del Rey, tiene 337 casas juntas, con 1324 habitantes, hay una Parroquia, dos Conventos de Frayles. Su situación es llana a la orilla del Río Congost, linda a levante con Corro de Vall, Belloch, y la Roca, a mediodía con Palau, a Poniente con el mismo, Llisa de Munt, y Canovellas, y a Tramontana con Corro de Vall”³⁸⁹.

Respecte a l'establiment d'una esquadra a la vila de Granollers la Reial Audiència, en el seu informe de data 5 d'abril, es manifestava a favor de la seva creació:

“En la villa de Granollers de Jurisdicción Regia son precisos 40 hombres los cuales deben ser gobernados por el Thet. de Corregidor que reside en dicha villa y sus alguaciles”³⁹⁰.

El doble consentiment del capità general es produí el 29 d'abril quan ordenà la creació d'una esquadra amb 50 paisans armats sota el comandament del tinent de

³⁸⁸ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

³⁸⁹ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 588.

³⁹⁰ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

Corregidor i els agutzils³⁹¹. Així doncs el dia 21 de juny de 1719 el ministre comissionat de la Reial Audiència, Gregorio de Matas i Pujol, es va personar a la vila de Granollers i va aixecar l'esquadra que estava planificada i ordenada pel capità general amb una força de 40 paisans armats a les ordres d'un cap i dos subalterns:

“(...) el día 21 del mes de junio del próximo pasado Dn. Gregorio Matas y de Pujol, del Consejo de Su Magtd. (que Dios Guarde) en la Real Audiencia de este Principado y estableciendo en la referida Villa el mismo día una escuadra de cuarenta hombres con su jefe D. Juan Huguet, Thte. de corregidor, y sus dos alguaciles de subalternos para cumplir el Real Servicio expresado en las Reglas les dejo impresas (...)”³⁹².

La persona designada per comandar l'esquadra de Granollers va ser Joan Huguet, doctor en Dret, antic escrivà criminal de la Reial Audiència i oficial de la Comptadoria del Cadastre. Va participar en els interrogatoris dels austriacistes realitzats pel virrei Velasco abans de la revolta de 1705 contra Felip V i va ser designat, l'any 1718, alcalde major de la vila de Granollers per nomenament del corregidor de Mataró, el coronel Francisco Antonio Morales, càrrec que ocupà fins l'any 1731. El seu pare, el notari Joan Huguet, i el seu germà, Ignasi Huguet, van ser perseguits i morts pels austriacistes durant la Guerra de Successió als qui també van confiscar les seves propietats³⁹³.

El 30 de gener de 1720 l'ajuntament de Granollers va adreçar un ofici al general Rodrigo Caballero on manifestava que el sosteniment econòmic de l'esquadra

³⁹¹ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

³⁹² AMGR. Exp. 331. Lletres e instancies enviades per la Universitat de Granollers a diferents autoritats i particulars des del 13 de febrer de 1684 al 20 de febrer de 1761. Carta de l'ajuntament de Granollers. Sense destinatari (1720).

³⁹³ CERRO NARGÁNEZ, R., “Assessors del veguer i alcaldes majors: una transició problemàtica per a Barcelona (1714 - 1720)”. *Barcelona quaderns d'història*, nº 7, Barcelona, 2002, pp. 122 i 129; CERRO NARGÁNEZ, R., “Els alcaldes majors de Catalunya: l'opció civilista enfront de la militarista (1717 - 1720)”. *Bulletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, nº 10, Barcelona, 1999, p. 60; CERRO NARGÁNEZ, R., art. cit., “Barcelona y sus alcaldes mayores...”, pp. 226 i 232.

s'havia realitzat a càrrec del cadastre de l'any 1719, seguint l'establert a les *Regles per a les Esquadres de Paisans Armats*, però que en aquells moments la càrrega per la hisenda local era molt elevada per la qual cosa demanava si era possible que els municipis del voltant també aportessin diners dels cadastres respectius pel manteniment de l'esmentada esquadra³⁹⁴. Hem de recordar que, malgrat que el descompte de la despesa de les Esquadres es realitzava anualment sobre el total a pagar del cadastre municipal, la manutenció diària dels seus membres anava a càrrec de les arques municipals fet que generava contínues queixes.

L'esquadra de Granollers estava composta per 50 homes sota el comandament del tinent de corregidor. Els allistats rebien 1 ral d'ardit diari en concepte de sou, generant un muntant mensual 1500 rals d'ardits. El cap de l'esquadra rebia una mensualitat de 175 rals d'ardits i el caporal subaltern 120 rals d'ardits mensuals. També se'ls hi facilitava el pa de munició diàriament a aquells que prestaven servei³⁹⁵.

L'informe emès el 14 de maig 1720 per part de la Reial Audiència i adreçat al capità general de Catalunya deixava constància sobre la constitució de l'esquadra de Granollers arran de la comissió realitzada per en Gregorio de Matas i Pujol, oïdor de la Reial Audiència. En aquest document s'informava que aquesta força estava comandada per en Joan Huguet, tinent de corregidor i l'integraven un total de 50 efectius dotats amb 44 armes, 6 fusells menys dels necessaris per completar la dotació d'armament necessària pel seu correcte funcionament³⁹⁶.

³⁹⁴ AMGR. Exp. 331. Lletres e instancies enviades per la Universitat de Granollers a diferents autoritats i particulars des del 13 de febrer de 1684 al 20 de febrer de 1761. Carta de l'ajuntament de Granollers a Rodrigo Caballero (30 de gener de 1720).

³⁹⁵ ACM. AH-070-06-01. Estado de las Partidas de Gente del Pais que se han de establecer en los lugares del Corregimiento de Mataró, sueldo de los que se alistasen y el deven gozar los Gefes que las comanden. Ordre de Rodrigo de Cavallero, superintendent del Principat de Catalunya (23 de maig de 1719).

³⁹⁶ ACA. Consultas 129. Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

5.3.3.5. Esquadra de Terrassa

En 1719 la vila de Terrassa estava sotmesa a la jurisdicció reial i la formaven 1.835 habitants distribuïts en 383 cases³⁹⁷. Per mantenir l'ordre la Reial Audiència va estimar necessari crear una esquadra en aquesta vila:

“En la Villa de Terrassa de Jurisdicción Regia son también necesarios 30 hombres bajo la conducta y Gobierno del Baile actual”.

Una proposta que va rebre el vist-i-plau del capità general el 29 d'abril de 1719³⁹⁸.

La Reial Audiència va estimar que les llargues distàncies que separaven les esquadres de Sant Feliu de Codines, Sabadell, Caldes de Montbui i Terrassa feien necessari el nomenament d'un comandament comú que les coordinés. Per ostentar aquest càrrec es va proposar a Antonio Bru i Mora:

“Y por quanto la distancia que etas villas de Caldas, Sabadell y Tarrasa tienen de la Ciudad de Mataró cabeza del Corregimiento y aun la de Sn. Feliu de Codinas no es fácil que prontamente puedan recibirlas las órdenes del Corregidor para venirse y acudir a los parajes montuosos que corren así desde la parte de Sn. Cugat hasta el Papiol como por la parte colindante con el corregimiento de Manresa des de la dicha Villa de Sn. Feliu de Codinas, montañas de Sn. Lorenzo del Mount y territorios de Gallifa, San Lorenzo Savall, Collado de Daví y territorios de la Villa de Cavalls hasta Olesa se considera por muy preciso destinar Persona de Autoridad e inteligencia para manejar y gobernar estas gentes de las referidas cuatro villas de Sn. Feliu, Caldas, Sabadell y Tarrasa y se considera muy

³⁹⁷ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 577.

³⁹⁸ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

*apropósito para el desempeño Dn. Antonio de Bru y Mora sujeto de experiencia en la Guerra el cual es hermano de Dn. Joseph de Bru y Mora que tiene su casa y residencia en Tarrasa*³⁹⁹.

En front al candidat presentat per la Reial Audiència el capità general va proposar a Josep Oliver, comissari del barri del Raval de Barcelona, com a coordinador de les esmentades esquadres⁴⁰⁰. Lògicament acabà essent designat el candidat del capità general com la persona encarregada de comandar les quatre esquadres percebent un sou de 25 pesos al mes⁴⁰¹.

Els dies a 23 i 24 de juny el ministre comissionat Gregorio de Matas i Pujol va constituir personalment l'esquadra de Terrassa⁴⁰². L'esquadra estava composta per 30 homes essent el seu comandament el batlle de la vila. Els allistats rebien una ració de pa de munició diari i 1 ral d'ardit diaris, suposant una despesa mensual total de 900 rals d'ardit. El cap de l'esquadra rebia una mensualitat de 175 rals d'ardit i el caporal subaltern 120 rals d'ardit mensuals⁴⁰³. Aquells dies va arribar a la vila un correu enviat pel corregidor de Mataró que portava les *Regles de les Esquadres* impreses i on s'hi remarcava la importància de vigilar els pertorbadors de la quietud pública⁴⁰⁴.

L'1 de juliol Manuel Bosch, doctor en Dret i superintendent del corregiment de Mataró, va reunir als regidors de l'ajuntament de Terrassa per informant-los sobre la forma de comandament, pagament i constitució de l'esquadra de paisans armats

³⁹⁹ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁴⁰⁰ *Ibid.*

⁴⁰¹ ACM. AH-070-06-01. Estado de las Partidas de Gente del Pais que se han de establecer en los lugares del Corregimiento de Mataró, sueldo de los que se alistasen y el deven gozar los Gefes que las comanden. Ordre de Rodrigo de Cavallero, superintendent del Principat de Catalunya (23 de maig de 1719); ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

⁴⁰² ACVOC. Ref. Documents Històrics. Clavari Pagaments (1717 - 1723). Rebut de despeses per la visita de Dr. Gregori de Matas i Pujol el dies 23 i 24 per constituir l'esquadra de la vila de Terrassa "*gastat los dies 23 y 24 de juny por la mitad del gasto o despesa de Dr. Gregori Matas y Pujol, quan vingue en la xnt. vila per la formació de la esquadra*"; ACVOC. Ref. Documents Històrics. Clavari Pagaments (1719 - 1723). Pagament del dia 24 de juny per un full de paper segellat per fer el acta de les instruccions de Don Gregorio Matas.

⁴⁰³ ACM. AH-070-06-01. Estado de las Partidas de Gente del Pais que se han de establecer en los lugares del Corregimiento de Mataró, sueldo de los que se alistasen y el deven gozar los Gefes que las comanden. Ordre de Rodrigo de Cavallero, superintendent del Principat de Catalunya (23 de maig de 1719).

⁴⁰⁴ ACVOC. Ref. Documents Històrics. Clavari Pagaments (1719 - 1723). Pagament del dia 24 de juny al portador d'una ordenança del Sr. Corregidor de Mataró.

que s'havia creat a la vila. Alhora que se'ls ordenava trametre periòdicament al subdelegat de la intendència de Sant Celoni, les despeses que originava el funcionament de l'esquadra⁴⁰⁵:

“Habiéndose enterado la Real Audiencia ya formada en esa Villa de Terrassa escuadra de 30 hombres con su jefe que es Pedro Poal Baile a cuya Escuadra su jefe le corresponde diariamente 3 u. 12 y amas del Pan de Municion gozara cada uno de dicha Escuadra mandando dicha Rl. Aud. y el Intendente Gnrl. por la suministración diaria de dhas. 3u.12p8 por el sueldo y prest y del Pan de Municion diese las providencias necesarias según las instrucciones por dho. fin a mi dadas. Por tanto arreglándome a ellas prevengo a V. Ms. que la Real Imposición del Catastro de dha. Villa corresponda el prest y sueldo diario a dha. Escuadra sin experimentarse falta ni intermisión alguna. Y al subalterno de dha. Escuadra nombrada quien dará a V. Ms. sus recibos correspondientes cuales serán admitidos y bonificados por dha. Real Imposición de Catastro, y por la subvención del Pan de Municion, balas y pólvora deberán acudir en Barcelona por (...) proveeduría y por las balas y pólvora (...) géneros donde se les entregara un recibo del mismo subalterno y así mismo por cuanto el Dr. Josep Oliver es comandante de las escuadras de Sabadell, Caldas, San Feliu de Codinas y la de esa Villa de Tarrasa con sueldo de 35 u. y cada mes V. Ms. Juntamente con los referidos otros tres lugares corresponderán mensualmente las dicha 35u. y en caso que el Real Impuesto de su Catastro no fuere bastante para el importe o prest me darán puntual aviso a fin de que yo de las

⁴⁰⁵ ACVOC. Ref. Documents Històrics. Clavari Pagaments (1719 - 1723). Pagament a Pere Llanes per portar tres rebuts de la escuadra de la vila per donar el vist-i plau el sotsintendent.

providencias para que los pueblos más cercanos subministren de sus catastros lo que fuera necesario”⁴⁰⁶.

A principis del mes de juliol els regidors de la vila de Terrassa s’havien dirigit a la Reial Audiència queixant-se de la manca de munició fet que agreujava el risc d’auto-defensa d’una població que no tenia d’altres mesures d’auto-protecció com ara un mur o palissada que la protegís. Días després la Reial Audiència va informar d’aquesta situació al capità general de Catalunya perquè en dotés de munició i armes a les esquadres que els hi manquessin. No trigarien en arribar des de Barcelona 192 càrregues dobles de munició per a l’esquadra de la vila⁴⁰⁷:

“Los regidores de la Villa de Tarrasa en el corregimiento de Mataró, en la carta adjunta que escriben a un ministro de la Real Audiencia y se ha hecho presente en ella representan el riesgo de una sorpresa a que están expuestas las armas destinadas a la escuadra de 30 hombres establecida en aquel lugar por ser villa abierta y por no tener municiones algunas para su uso y manejo”⁴⁰⁸.

L’informe enviat el 14 de maig 1720 per part de la Reial Audiència al capità general de Catalunya l’informava que l’esquadra de Terrassa s’havia constituït arran de la comissió realitzada per en Gregorio de Matas i Pujol, oïdor de la Reial Audiència, i que estava comandada per el batlle Pedro Poal. Segons informava aquesta esquadra estava formada per 30 allistats i disposaven de 29 armes mancant-los únicament dues per completar la dotació⁴⁰⁹.

⁴⁰⁶ ACVOC. 90-36-T2-181. Ordre del sotsdelegat de la Superintendència al Vallès relativa al pagament dels membres de l’esquadra de Terrassa (1 de juliol de 1719).

⁴⁰⁷ ACVOC. Ref. Documents Històrics. Clavari Pagaments (1719 - 1723). Pagament al portador de una carrega de munició per a l’esquadra de la vila (sense data).

⁴⁰⁸ ACA. Consultas 127. Consulta de Josep de Bustamante i Loyola adreçada al capità general (4 de juliol de 1719).

⁴⁰⁹ ACA. Consultas 129. Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l’estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

Les tenses relacions entre el cap de l'esquadra, Pedro Poal, amb els regidors, van quedar paleses quan aquests van oficialar a la Reial Audiència queixant-se que l'esmentat batlle s'havia quedat el sou del servei d'un mes i mig que corresponia als integrants de l'esquadra de paisans armats de la vila⁴¹⁰.

L'historiador Marc Ferrer en un article titulat "*1719: els primers mossos d'esquadra a Terrassa*" fa una breu ressenya d'aquesta esquadra:

"A Terrassa es va crear una esquadra sota les ordres del batlle Pere Poal, càrrec que ocupava des de l'estiu de 1713, tot coincidint amb l'ocupació, el saqueig i l'incendi de Terrassa per part de l'exèrcit borbònic. Finalitzada la guerra i gràcies a la seva fidelitat a Felip V, va conservar la batllia.

Aquesta esquadra es va organitzar conjuntament amb les de Sabadell, Caldes de Montbui i Sant Feliu de Codines, sent Josep Oliver, el comandant de les quatre esquadres del Vallès. Josep Oliver, era un barceloní doctor en dret civil i canònic i fou un dels lletrats més compromesos amb la causa filipista durant la Guerra de Successió.

L'esquadra de Terrassa va estar formada per 30 homes, els quals durant el dia, havien d'estar disponibles per agafar les armes en cas de perill, i durant la nit, havien d'estar concentrats al mateix lloc o el més proper possible. Cada home tenia una pistola, i se li pagava al dia un ral d'ardit i una ració de pa"⁴¹¹.

⁴¹⁰ ACVOC. Ref. 90-36-T2-211. Instància dels regidors de Terrassa a l'intendent general relativa als deutes contrets pel batlle de Terrassa i la universitat de Matadepera (4 de juliol de 1720).

⁴¹¹ FERRER MURILLO, M. (4 de novembre 2015). 1719: els primers mossos d'esquadra a Terrassa. Diari de Terrassa. <http://www.diarideterrassa.es/terrassa/2015/10/31/1719-els-primers-mossos-desquadra-terrassa/11497.html> [Consulta realitzada: 31/01/2017].

5.3.3.6. Esquadra de Sant Feliu de Codines

“Es lugar, las jurisdicciones son de la Ciudad de Barcelona, tiene 249 casas juntas, con 618 habitantes. Su situación es en la montaña, mal terreno, linda a levante con Bigas, Riells, a mediodía con Monbuy, y Caldas de Monbuy, a Poniente con St. Martí Savall, y a Tramontana con St. Quirse Safaga Corregimiento de Vique”⁴¹².

La Reial Audiència va estimar necessari crear una esquadra a la vila de Sant Feliu de Codines:

“En la Villa de Sn. Feliu de Codinas que una de las nueve Parroquias que componen la Baronía vulgarmente nombrada del Monbuy la cual por confiscación pertenece hoy a la Jurisdicción Regia se debe formar toda la fuerza de esta Baronía por ser pueblo numeroso y en paraje muy quebrado que ha servido de guardia y retirada de los voluntarios a cuyo fin será preciso que tengan 40 hombres armados y escogidos de los que de toda la Baronía parezcan de más satisfacción con calidad D. Pablo Barri, Baile Gnerl. de dicha Baronía pase a vivir dentro de dicha Villa de Sn. Feliu y cuidar del Govnr. y dirección de esta gente”⁴¹³.

L'informe enviat el 14 de maig 1720 per part de la Reial Audiència al capità general de Catalunya informava que l'esquadra de Sant Feliu de Codines s'havia constituït arran de la comissió realitzada per en Gregorio de Matas i Pujol, oïdor de la Reial Audiència, i que estava comandada pel batlle Pablo Barri. Aquesta esquadra la composaven un total de 40 allistats dotats amb 30 armes llargues,

⁴¹² IGLÉSIES, J., op. cit., p. 599.

⁴¹³ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

mancant-los un total d'11 per completar la seva dotació⁴¹⁴. Els allistats rebien 1 ral d'ardit diari suposant una despesa mensual de 1.200 rals d'ardit. El cap de l'esquadra percebia una mensualitat de 175 rals d'ardits i el caporal subaltern 120 rals d'ardits mensuals. També se'ls hi facilitava el pa de munició diari a aquells que prestaven servei⁴¹⁵.

5.3.3.7. Esquadra de Caldes de Montbui

“Es villa, las jurisdicciones son del Rey, tiene 112 casas juntas, con 1391 habitantes. Su situación es llana, linda a levante con Monbuy, Sta. Eularia, y Palaudarias, a mediodía con el mesmo, y Plegamans, y Palau Çolitar, a Poniente con Palau Çolitar, y Senmanat, y St. Feliu Savall, y a Tramontana con St. Feliu Savall, Gallifa, St. Feliu de Codinas, y Monbuy”⁴¹⁶.

La Reial Audiència va estimar necessari crear una esquadra a la vila de Caldes de Montbui:

“En la Villa de Caldas de Jurisdicción Real son precisos 30 hombres los cuales pueden confiarse a la dirección del Baile Jayme Pujades”⁴¹⁷.

Proposta que va referendar el capità general a l'autoritzar la creació d'aquesta esquadra integrada per 30 paisans armats sota les ordres de Jaume Pujades, batlle de la vila⁴¹⁸. Precisament fou el cap de l'esquadra qui, en data 6 de març de 1720,

⁴¹⁴ ACA. Consultas 129. Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁴¹⁵ ACM. AH-070-06-01. Estado de las Partidas de Gente del País que se han de establecer en los lugares del Corregimiento de Mataró, sueldo de los que se alistasen y el deven gozar los Gefes que las comanden. Ordre de Rodrigo de Cavallero, superintendent del Principat de Catalunya (23 de maig de 1719); ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁴¹⁶ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 585.

⁴¹⁷ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁴¹⁸ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

es va desplaçar a la ciutat de Barcelona per fer-se càrrec d'un carregament d'armes que permetrien reforçar i dotar a la seva força de l'armament escaient pel correcte l'exercici de les seves funcions⁴¹⁹.

El 18 d'abril de 1720, seguint instruccions del capità general, el corregidor de Mataró va entregar 17 escopetes i un carregament de municions al batlle de la vila de Caldes de Montbui per tal de rearmar a l'esquadra. Aquestes armes, juntament amb 8 escopetes i una carrabina que ja restaven a disposició d'aquesta força, van ser repartides entre el batlle, el sotsbatlle, els regidors i els paisans filipistes de la vila. Aquest últims havien de ser persones amb demostrada confiança i significació política: *"a personas particulars que tinguen y preden la mayor confiansa per la assitencia de la justícia y prevenció dels homens facinerosos"*. Després d'aquest rearmament la vila va disposar de 26 armes llargues en total.

Respecte als seus efectius, l'esquadra va quedar constituïda per 24 efectius essent aquests els següents: Jaume Pujades, batlle i cap de l'esquadra; Josep Brunés, sotsbatlle; Salvador Broquetas, regidor; Ramon Palaudarias, regidor; Tomas Prat, regidor; Francisco Arimon, regidor; Andreu Farres, regidor; Josep Casademunt, regidor; Josep Viñas, Josep Barreda, Magi Forns, Francesc Peres, Joan Castellar, Diego Olivellas, Joan Vilaplana, Francesc Quintana i Sentmenat, Josep Cardona, Pau Pujol, Silvestre Torras, Francesc Contans, Segimon Vila i Coll, Joan Busquets, Francesc Brunés i Francesc Maspons⁴²⁰.

L'informe enviat el 14 de maig 1720 per part de la Reial Audiència al capità general de Catalunya l'informava que l'esquadra de Caldes de Montbui s'havia constituït arran de la comissió realitzada per en Gregorio de Matas i Pujol, oïdor de la Reial Audiència, i que estava comandada per Jaime Pujadas, batlle de la vila. Segons s'explicava, aquesta esquadra estava formada per 20 allistats i disposaven de 7 armes mancant-los 10 per completar la dotació⁴²¹. Realment el nombre d'allistat fou de 30 en lloc dels 20 manifestats pel tribunal en el seu informe.

⁴¹⁹ AMC. Llibre d'actes de l'Ajuntament (1718 – 1743). Anotació del ple municipal (6 de març de 1720).

⁴²⁰ AMC. Llibre d'actes de l'Ajuntament (1718 – 1743). Anotació del ple municipal (20 d'abril 1720).

⁴²¹ ACA. Consultas 129. Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

S'extreu aquesta conclusió dels pagaments diaris de sous que ascendien a un total de 30 rals d'ardit, és a dir, 1 real diari per esquadrista, suposant una despesa mensual de 900 rals d'ardit. El cap de l'esquadra rebia una mensualitat de 175 rals d'ardits i el caporal subaltern 120 rals d'ardits mensuals. També se'ls hi facilitava el pa de munició diàriament a aquells que entraven a prestar servei⁴²².

5.3.3.8. Esquadra de Sabadell

“Es villa, las jurisdicciones son del Rey, tiene 279 casas juntas, con 1145 habitantes. Su situación es llana, linda a levante con Senmenat, Poliña, Santiga, y Barberá, a mediodía con el mismo, y Serdañola, a Poniente con Tarrasa, y a Tramontana con el mismo, y Senmenat”⁴²³.

La Reial Audiència va estimar necessari crear una esquadra a la vila de Sabadell:

“En la Villa de Sabadell de dicha Jurisdicción Regia también son precisos 30 hombres cuya conducta y dirección se puede confiar al Baile de dicha Villa”⁴²⁴.

El ministre comissionat de la Reial Audiència Gregorio de Matas i Pujol, oïdor de la mateixa, va ser l'encarregat de constituir l'esquadra de paisans armats de Sabadell. L'1 de juny de 1719 va escriure al batlle de Sabadell, Francisco Salvany i Planas, per informar-lo que per ordre reial s'havia de constituir una esquadra en el municipi la qual tenia que ser dotada amb les armes que li aportarien els justícies dels pobles veïns:

⁴²² ACM. AH-070-06-01. Estado de las Partidas de Gente del Pais que se han de establecer en los lugares del Corregimiento de Mataró, sueldo de los que se alistasen y el deven gozar los Gefes que las comanden. Ordre de Rodrigo de Cavallero, superintendent del Principat de Catalunya (23 de maig de 1719).

⁴²³ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 597.

⁴²⁴ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719); ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

“Por quanto ha tenido el Rey (Dios Guard.), por conveniente a su Real Servicio y mayor quietud y seguridad de este Principado que se armen Escuadras de Milicias en diferentes lugares del y deban armarse para asistir a las justicias afín que estas puedan asegurar la publica quietud y perseguir los perturbadores de ella como a los ladrones homicidas y otros cualesquiera facinerosos. Por ende resigiéndose la orden de su Excma. y R. Aud. se ordena y manda a los Bailes y regidores de los lugares a la margen de esta expresados que luego de recibida esta orden sin la menor dilación comparezcan en la villa de Sabadell delante de Franco. Salvany baile de esta villa de Sabadell trayendo todas las armas de fuego en su poder excepto una escopeta cual se reservará el baile y regidor en su lugar que así importa al otro fin desde el Real Servicio imponiéndoles en caso de desobediencia a la presente orden la pena de 500 pesos. Dado en Mataró al Primero de junio de 1719”.

La relació d'armes llargues que varen entregar els pobles veïns, reservant-se una escopeta els batlles o regidors, eren les següents: Sabadell - 6; Barberà del Vallès - 0; Polinyà - 3; Palau de Plegamans - 4 i Matadepera - 6, fent un total de 19 escopetes. La relació de pistoles que es tenien que lliurar era la següent: 2 provinents de Palau de Plegamans i 4 de Matadepera fent un total de 6 pistoles⁴²⁵.

Dies després, el consistori va rebre una còpia del *Reglament de les Esquadres de Paisans Armats* aprovat per Reial Ordre de data 8 de juny de 1719⁴²⁶.

Els allistats percebien 1 ral d'ardit diari en concepte de sou, suposant una despesa mensual de 900 rals d'ardit, al marge del pa de munició que diàriament es lliurava

⁴²⁵ AMHS. Ordres (1570 - 1727). AMH 443. Ordre de Gregorio de Matas i Pujol al batlle de Sabadell Francisco Salvany informant-lo de la constitució d'una esquadra en la seva vila i les armes que rebria dels pobles veïns per dotar-la d'armament (1 de juny de 1719).

⁴²⁶ AMHS. Ordres (1570 - 1727). AMH 443. Reglament de les Esquadres de Paisans Armats, aprovat per Reial Ordre del rei Felip V (8 de juny de 1719).

a aquells que prestaven servei. El cap de l'esquadra rebia una mensualitat de 175 rals d'ardit i el caporal subaltern 120 rals d'ardits⁴²⁷.

L'informe enviat el 14 de maig 1720 per part de la Reial Audiència al capità general de Catalunya detallava que l'esquadra de Sabadell s'havia constituït arran de la comissió realitzada per en Gregorio de Matas i Pujol, oïdor de la mateixa, i que estava comandada per el batlle Francisco Salvany i Planas. Segons s'informava aquesta esquadra estava composta per 30 allistats i disposaven de 13 armes mancant-los 18 per completar la dotació⁴²⁸.

5.3.3.9. Esquadra de Montcada

*“Es lugar, las jurisdicciones son dela Ciudad de Barcelona, tiene 51 casas casi separadas, con 120 habitantes. Su situación es llana cerca del Río Besos, linda a levante con Sta. Perpetua, Cabañas, a mediodía con Sta. Coloma de Gramanet, y Vallbona, los dos del Corregimiento de Barcelona, a Poniente con St. Iscle de las Feixas y Ripollet, y a Tramontana con el mismo, Barbara y Santiga”*⁴²⁹.

El capità general va ordenar la creació d'una esquadra de 20 paisans armats sota el comandament d'una persona designada per la Reial Audiència⁴³⁰. Segons l'informe enviat en data de 14 de maig 1720 per part de la Reial Audiència al capità general de Catalunya, l'esquadra de Montcada s'havia constituït arran de la comissió realitzada per en Gregorio de Matas i Pujol, oïdor de la Reial Audiència, i estava comandada pel batlle Parcero. Segons s'informava, aquesta esquadra

⁴²⁷ ACM. AH-070-06-01. Estado de las Partidas de Gente del Pais que se han de establecer en los lugares del Corregimiento de Mataró, sueldo de los que se alistasen y el deven gozar los Gefes que las comanden. Ordre de Rodrigo de Cavallero, superintendent del Principat de Catalunya (23 de maig de 1719).

⁴²⁸ ACA. Consultas 129. Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁴²⁹ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 592.

⁴³⁰ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

estava composta per 20 allistats que disposaven de 18 armes, mancant-los únicament, tres per completar la seva dotació⁴³¹.

5.3.3.10. Esquadra de Gallifa

Aquesta esquadra de paisans armats no es trobava entre les planificades originalment a l'abril de 1719 i es va constituir per ordre de les autoritats militars. El comandant de la mateixa fou en Pere Sobregrau i Presseguer, pagès i batlle de Gallifa, i l'integraven un total de 18 efectius.

“Es lugar, las jurisdicciones son del Rey, tiene 24 casas separadas, con 121 habitantes. Su situación es en la montaña, malísimo terreno, linda a levante con St. Feliu de Codinas, a mediodía con Caldes de Monbuy, a Poniente con St. Llorens Savall y a Tramontana con Castelltarsol”⁴³².

El 20 de setembre es va constituir, per iniciativa militar i a instància del general Francisco Caetano de Aragón, l'esquadra de paisans armats de Gallifa.

La decisió de crear aquesta esquadra va venir donada per l'aparició d'escamots d'arcabussers francesos i grups de guerrillers austriacistes que es dedicaven a realitzar robatoris i assassinats a la zona del Vallès, aprofitant el massís de Sant Llorenç del Munt com a la seva base d'operacions i refugi.

L'esquadra de Gallifa va ser proveïda d'armament provinent de l'esquadra de Centelles. En Juan Febrer, cap de l'esmentada esquadra, va lliurar a Pere

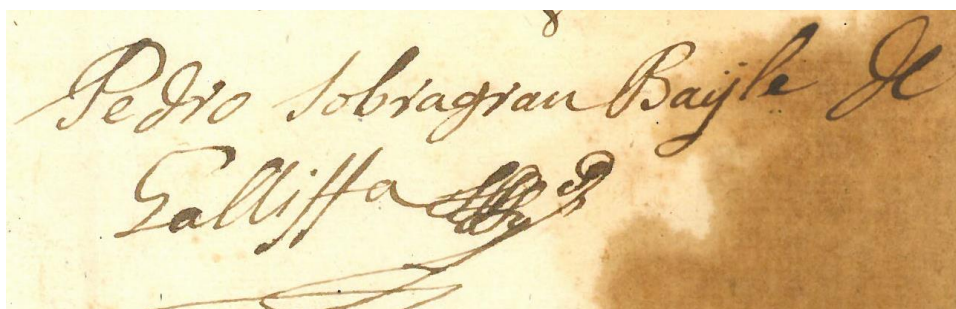
⁴³¹ ACA. Consultas 129. Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁴³² IGLÉSIES, J., op. cit., p. 588.

Sobregrau l'armament necessari: 18 escopetes i 7 pistoles, que van ser repartides entre els homes de bona conducta del seu poble⁴³³.

Finalitzat el conflicte bèl·lic, en Pere Sobregrau va sol·licitar el títol de Ciutadà Honrat de Barcelona. Una petició que fou denegada en primera instància pel fet que la seva posició no era prou elevada com per gaudir d'aquesta distinció. Finalment, el 26 de setembre de 1723, el rei Felip V li va concedir l'esmentat títol nobiliari.⁴³⁴

Aquest nomenament destaca per la seva excepcionalitat, ja que el nombre de caps d'esquadra que van rebre privilegis i distincions reials van ser gairebé inexistent. Sens dubte, l'esforç particular realitzat per en Pere Sobregau i Presseguer per tal de garantir la seguretat pública dels habitants de la seva vila. i pels notoris serveis prestats encapçalant personalment les accions de la seva petita esquadra van ser decisius perquè finalment fos recompensat amb aquesta alta distinció.

A photograph of a handwritten signature in dark ink on aged, yellowish paper. The signature reads 'Pedro Sobragrau Batlle de Gallifa' in a cursive script. There is a small number '8' written above the first part of the signature. The paper shows some water damage or staining on the right side.

Imatge 15: Signatura del batlle de Gallifa, Pere Sobregrau i Presseguer. Carta de Pere Sobregrau i Presseguer, batlle de Gallifa, a Juan Manuel de la Chica, fiscal de la Sala del Crim de la Reial Audiència (23 d'agost de 1722).

⁴³³ AFCS. Carta de Pere Sobregrau i Presseguer, batlle de Gallifa, a Juan Manuel de la Chica, fiscal de la Sala del Crim de la Reial Audiència (23 d'agost de 1722); AGS. Secretaria de Guerra. Supplement 225. Carta Juan Febrer al marquès de Castel-Rodrigo (7 de febrer de 1720)

⁴³⁴ AFCS. Títol de Ciutadà Honrat de Barcelona de Pere Sobregrau i Presseguer; PLADEVALL FONT, A., *Castellterçol, Història de la vila i del seu terme*, Barcelona, Ed. Ajuntament de Castellterçol, 1991, pp. 265 i 266.

5.3.3.11. Esquadra de Sant Llorenç Savall

L'Esquadra de paisans armats de Sant Llorenç Savall no es trobava entre les planificades originalment a l'abril de 1719 i es constituí per ordre de les autoritats militars. El seu comandant fou Francisco Valls, batlle de Sant Llorenç Savall, i l'integraven un total de 17 efectius.

Sant Llorenç Savall era un petit poble, amb una població dispersa, que pertanyia al corregiment de Mataró:

“Es lugar, la jurisdicción son del Rey, tiene 93 casas separades, con 223 habits. Su situación es en la montaña, malísimo terreno, linda a Levante con Gallifa, y Caldes de Montbui, a mediodia con el mismo, Sentmenat, y Castellar, a Poniente con Matadepera, y a Tramontana con Granera Corregimiento de Manresa”⁴³⁵.

El 20 de setembre de 1719, per iniciativa militar, es va constituir l'esquadra de paisans armats de Sant Llorenç Savall.

La seva creació es justificava com a conseqüència de l'aparició d'escamots d'arcabussers francesos i grups de guerrillers austriacistes que es dedicaven a realitzar robatoris i assassinats a la zona del Vallès. Aquests aprofitaven el massís de Sant Llorenç del Munt com la seva base d'operacions, d'on únicament sortien per realitzar les seves accions delictives contra masies aïllades o petits pobles.

L'esquadra va ser dotada d'armament provinent de l'esquadra de la vila de Centelles. En Juan Febrer, cap d'aquesta última, va lliurar a Francesc Valls un

⁴³⁵ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 600.

total de 16 escopetes, 1 carrabina i 6 pistoles, que van ser repartides entre els homes de bona conducta del seu poble⁴³⁶.

5.3.3.12. Esquadra de Tagamanent

“Es lugar, las jurisdicciones son del Rey, tiene 70 casas separadas, con 329 habitantes. Su situación es en la montaña, malísimo terreno, linda a levante con Montseny, y Canovas, a mediodía con el mismo, Samalus, y Vallcarcara, a Poniente con Monmany, y Valldeneu, ya Tramontana con lo Brull”⁴³⁷.

Tagamanent es van posicionar durant la Guerra de Successió en favor del bàndol filipista degut a l'evolució natural d'alguns dels seus veïns que durant la Revolta dels Barretines exerciren de líders al capdavant d'aquell aixecament i que veien en la causa borbònica l'alternativa política contra el seus vells enemics⁴³⁸.

La Reial Audiència en la carta enviada al capità general el 5 d'abril 1719 manifestava que els paisans de vila ja es trobaven armats:

“A que se añade la circunstancia de la experimentada y notoria fidelidad de los vecinos y moradores de Manlleu, Centellas, sus aldeas y Tagamanent, los cuales siendo como están armados cubren y defienden bastantemente todo el Llano de Vique sin necesitarse de más diligencia (...)”⁴³⁹.

El dia 29 del mateix aquest tribunal ordenà l'establiment oficial de l'esquadra a la vila amb la finalitat de controlar i vigilar el Congost que comunica la comarca

⁴³⁶ AFCS. Carta de Pere Sobregrau i Presseguer, batlle de Gallifa, a Juan Manuel de la Chica, fiscal de la Sala del Crim de la Reial Audiència (23 d'agost de 1722); AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 225. Carta Juan Febrer al marquès de Castel-Rodrigo (7 de febrer de 1720)

⁴³⁷ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 602.

⁴³⁸ DANTÍ RIU, J., art. cit., “La revolta dels Gorretes...”, p. 57.

⁴³⁹ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

d'Osona amb el Vallès⁴⁴⁰. Aquesta esquadra la composaven antics seguidors filipistes els quals s'allistaren per ordres de les autoritats degut a la immediatesa del conflicte amb França⁴⁴¹.

5.3.3.13. Esquadra de Sentmenat

L'esquadra de paisans armats de Sentmenat tampoc no es contemplava entre les originals a l'abril de 1719 i es va crear per ordre de les autoritats militars. Es desconeix qui era el comandament i els efectius dels que disposava.

“Es lugar, las jursisdicciones son del Marqs. de Semmanat, hoy del Rey, tiene 135 casas juntas, com 663 habits. Su situación es llana, linda a leante con Caldes de Montbui, y Palau-solità, a mediodia con el mismo, Polinyà y Sabadell, a Ponte, con el mismo Terrassa y Castellar, y a Tramontana con St. Llorens Savall y Caldes Montbui”⁴⁴².

L'esquadra havia estat armada per en Juan Febrer, cap de l'esquadra de Centelles, qui seguint instruccions del general Francisco Caetano de Aragón, va dotar-la amb armes provinents de l'esquadra de Centelles⁴⁴³.

És molt possible que es constituís, el 20 de setembre de 1719, ja que en aquell moment i pel mateix procediment i ordre, es van constituir les esquadres de Gallifa, Sant Llorenç Savall i Riells.

⁴⁴⁰ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁴⁴¹ HERNÁNDEZ, F. X. & RIART, F., op. cit., *Soldats, guerrers...*, pp. 118 i 321.

⁴⁴² IGLÉSIES, J., op. cit., p. 598.

⁴⁴³ AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 225. Carta Juan Febrer al marquès de Castel-Rodrigo (7 de febrer de 1720); UPF. Fons de la Guerra de Successió. *Relacion de servicios del capitan de infanteria D. Juan Febrer y Estrada, Bayle, que fue de la fidelíssima Villa, y Condado de Centellas; de antes, y despues de serlo en las turbaciones passades de este Principado de Cathaluña; y de D. Joseph, y D. Benito sus hijos.*

5.3.3.14. Esquadra de Riells

L'esquadra de paisans armats de Riells tampoc no es contemplava entre les originals a l'abril de 1719 i es va crear per ordre de les autoritats militars. Es desconeix qui era el comandament i els efectius dels que disposava.

“Es lugar, las jursisdicciones son de la Ciudad de Barcelona, tiene 38 casas separades, con 216 habitantes. Su situación es en la montaña, mal terreno, linda a Levante con Bigas, a mediodia con el mismo, a Poniente con St. Feliu de Codines, y a Tramontana con Bigas”⁴⁴⁴.

L'esquadra havia estat armada per en Juan Febrer, cap de l'esquadra de Centelles, qui, seguint instruccions del general Francisco Caetano de Aragón, va dotar-la amb armes provinents de l'esquadra de Centelles⁴⁴⁵.

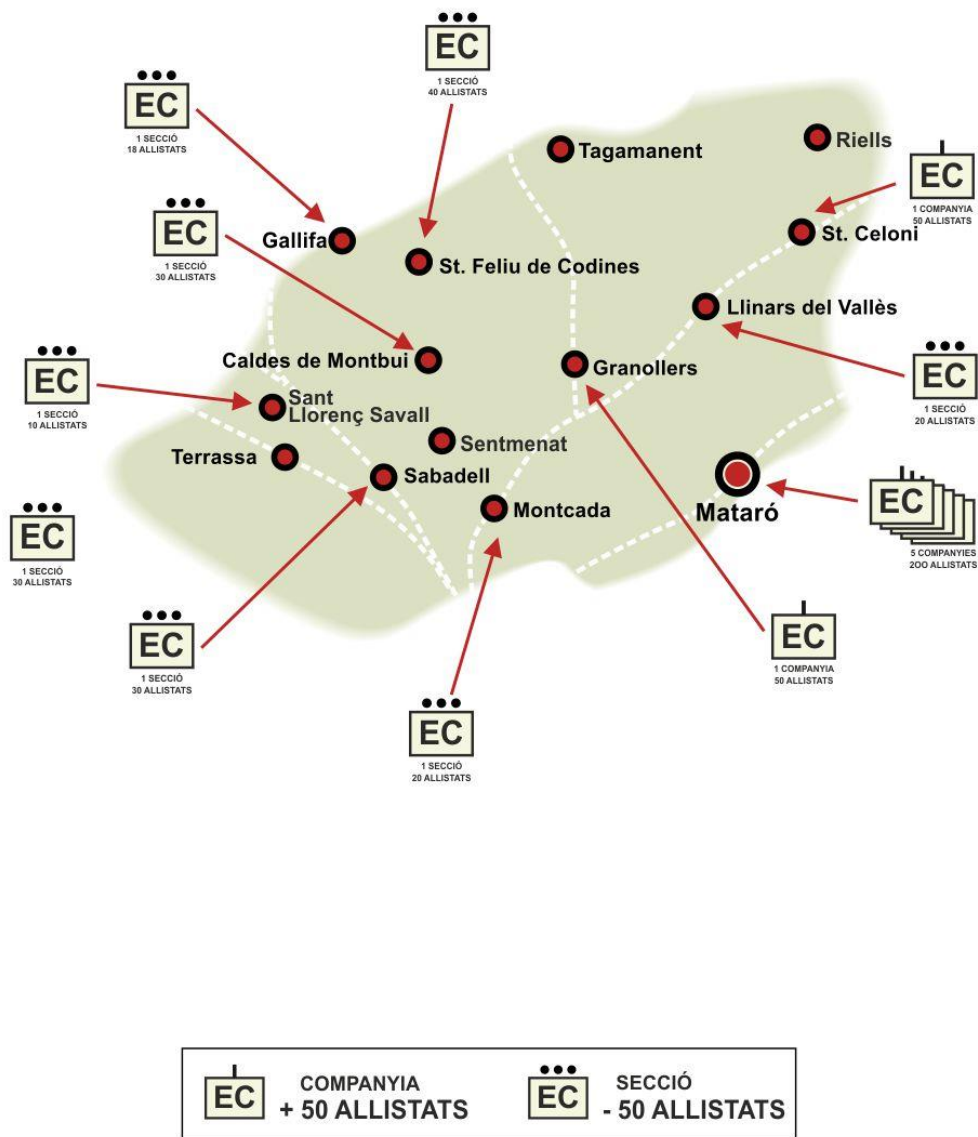
És molt possible que es constituís, el 20 de setembre de 1719, ja que en aquell moment i pel mateix procediment i ordre, es van constituir les esquadres de Gallifa, Sant Llorenç Savall i Sentmenat.

⁴⁴⁴ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 597.

⁴⁴⁵ AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 225. Carta Juan Febrer al marquès de Castel-Rodrigo (7 de febrer de 1720); UPF. Fons de la Guerra de Successió. *Relacion de servicios del capitan de infanteria D. Juan Febrer y Estrada, Bayle, que fue de la fidelíssima Villa, y Condado de Centellas; de antes, y despues de serlo en las turbaciones passades de este Principado de Cathaluña; y de D. Joseph, y D. Benito sus hijos.*

Tau1a 9: Esquadres que integren el corregiment de Mataró detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)

LOCALITAT	COMANDAMENT	PROFESSIÓ CÀRREC	EFFECTIUS	ORGANISME
<i>Mataró</i>		- Regidor degà	200 5 Cies.	Reial Audiència
<i>Sant Celoni</i>	Rafael Quart		50	Reial Audiència
<i>Llinars del Vallès</i>	Pablo Montells	- Batlle de Cardedeu - Pagès	20	Reial Audiència
<i>Granollers</i>	Joan Huguet	- Tinent de Corregidor - Doctor en Dret	50	Reial Audiència
<i>Terrassa</i>	Pedro Poal Josep Oliver	- Batlle - Coordinador / Doctor en Dret	30	Reial Audiència
<i>Sant Feliu de Codines</i>	Pablo Barri Josep Oliver	- Batlle - Coordinador / Doctor en Dret	40	Reial Audiència
<i>Caldes de Montbui</i>	Jaume Pujades Josep Oliver	- Batlle - Coordinador / Doctor en Dret	30	Reial Audiència
<i>Sabadell</i>	Francesc Salvany Josep Oliver	- Batlle - Coordinador / Doctor en Dret	30	Reial Audiència
<i>Montcada</i>	Parcero	- Batlle - Pagès	20	Reial Audiència
<i>Gallifa</i>	Pedro Sobregrau	- Batlle - Pagès	18	Autoritat Militar
<i>Sant Llorenç Savall</i>	Francisco Valls	- Batlle	17	Autoritat Militar
<i>Tagamanent</i>				Reial Audiència
<i>Sentmenat</i>				Autoritat Militar
<i>Riells</i>				Autoritat Militar
TOTAL			505	

Mapa 3: Desplegament de les Esquadres al corregiment de Mataró

Tau1a 10: Relació d'esquadrists que integren el corregiment de Mataró, detallant el seu grau, nom i cognoms i professió (elaboració pròpia)

ESQUADRA	GRAU	NOM - COGNOM	PROFESSIÓ
MATARÓ	Mosso	Josep Campillonch	Botiguer
	Mosso	Miguel Busques	
	Mosso	Rafael Pedro i Mas	Negociant
	Mosso	Pedro Juan de Ribera	Confiter
	Mosso	Francisco Raymir	Negociant
	Mosso	Francisco Manet i Castellar	Negociant
	Mosso	Jaime Brunet	
	Mosso	Juan Llundell	
ST. CELONI	Cap d'Esquadra	Rafael Quart	
LLINARS DEL VALLÈS	Cap d'Esquadra	Pablo Montells	Batlle de Cardedeu / Pagès
GRANOLLERS	Cap d'Esquadra	Joan Huguet	Tinent de corregidor / Doctor en Dret
TERRASSA	Cap d'Esquadra	Pedro Poal	Batlle
SANT FELIU DE CODINES	Cap d'Esquadra	Pablo Barri	Batlle
CALDES DE MONTBUI	Cap d'Esquadra	Jaume Pujades	Batlle
	Subaltern	Josep Brunes	Sotsbatlle
	Mosso	Salvador Broquetas	Regidor
	Mosso	Ramon Palaudarias	Regidor
	Mosso	Tomas Prat	Regidor
	Mosso	Francisco Arimon	Regidor
	Mosso	Andreu Farres	Regidor
	Mosso	Josep Casademunt	Regidor
	Mosso	Josep Viñas	
	Mosso	Josep Barreda	
	Mosso	Magi Forns	
	Mosso	Francesc Peres	
	Mosso	Joan Castellar	
	Mosso	Diego Olivellas	
	Mosso	Joan Vilaplana	
	Mosso	Francesc Quintana i Sentmenat	
	Mosso	Josep Cardona	
	Mosso	Pau Pujol	
	Mosso	Silvestre Torras	
	Mosso	Francesc Constans	
Mosso	Segimon Vila i Coll		
Mosso	Joan Busquets		
Mosso	Francesc Brunés		
Mosso	Francesc Maspons		
SABADELL	Cap d'Esquadra	Francisco Salvany i Planas	Batlle
MONTCADA	Cap d'Esquadra	Parcero	Batlle / Pagès
GALLIFA	Cap d'Esquadra	Pedro Sobregrau	Batlle / Pagès
ST. LLORENÇ SAVALL	Cap d'Esquadra	Francesc Valls	Batlle

5.3.4. Corregiment de Manresa

5.3.4.1. Esquadra de Manresa

“Es ciudad y Cabeza de su Corregimiento, las jurisdicciones son del Rey, tiene 1.000 casas juntas, con 5.647 habitantes. Su situación es llana a la orilla del Río Cardoner. Reside en ella su Corregidor y un Theniente, tiene una Parroquia que es una famosa Colegiata, 5 Conventos de Frailes, 2 de Monjas y un Hospital, linda a levante con St. Fructuos, y Vila de Ordis, a mediodía con el mismo, Castellgalí, y Salellas, a Poniente con el mismo, Vallformosa, Monistrollet y Fals, del Corregimiento de Cervera, y a Tramontana con Juncadella y St. Iscle”⁴⁴⁶.

La Reial Audiència, en el seu informe del 5 d'abril de 1719, va proposar la creació d'una esquadra composta amb de 100 paisans armats a les ordres del regidor degà Jaime Llissach:

“(…) que siempre haya de haber veinte y cinco hombres en ejercicio y de guardia en el puesto fuerte de Comunicación entre los conventos del Carmen y St^o. Domingo, o en otro paraje que mejor pareciere, y que los restantes setenta y cinco hombres deban acudir siempre que ocurriese urgencia”⁴⁴⁷.

Per la seva banda el capità general va considerar que a la ciutat de Manresa, com a capital del corregiment, havia de disposar d'una força armada superior a la proposada per la Reial Audiència, establint-se en un total de 200 homes que, a imatge de l'esquadra ja establerta a Vic, restarien sota el comandament del regidor degà i de la resta de regidors de la vila. Dels 200 efectius que la composaven

⁴⁴⁶ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 854.

⁴⁴⁷ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

sempre hi haurien de servei de guàrdia un escamot compost per 50 esquadristes⁴⁴⁸.

El 4 de maig de 1719 la Reial Audiència va interrogar al capità general si el reglament que s'havia d'aplicar per tal de gestionar i organitzar aquesta esquadra era el mateix que a Vic⁴⁴⁹.

Un altre destacat filipista manresà fou l'apotecari Joan Ignasi Davi, el qual va rebre el títol de Regidor Perpetu a mode de privilegi atorgat pel rei Felip V. Fou ell qui, juntament amb els altres regidors municipals filipistes, va iniciar una proposició d'investigació sobre l'actuació dels antics regidors austriacistes de Manresa⁴⁵⁰.

L'informe enviat el 14 de maig 1720 per part de la Reial Audiència al capità general de Catalunya l'informava que l'esquadra de Manresa s'havia constituït positivament per part de Ignacio de Rius, oïdor de la Reial Audiència, i que al capdavant de la mateixa es va situar en Jaime Llissach, regidor degà de la ciutat. Així mateix es comunicava que en aquells moments l'esquadra no es trobava operativa ja que durant el mes d'agost de 1719 el tinent general Domingo Reco, comandant militar de Manresa, va ordenar desarmar-la:

“Se estableció una escuadra de 200 hombres, que se confió a Dn. Jayme Llissach Regidor Decano de ella, y como a tal corregidor interino de la misma, y en caso de enfermedad, muerte o ausencia larga de Llissach al Regidor que se seguía, cuya se halla suprimida después que por el agosto de 1719 se restituyo a dicha ciudad Dn. Domingo Reco, Theniente General

⁴⁴⁸ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁴⁴⁹ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

⁴⁵⁰ CORNET ARBOIX, R. N., “Algunes nissagues d'apotecaris manresans dels segles XVII – XVIII”. *Gimbernat: Revista catalana d'història de la medicina i de la ciència*, n° 15, Barcelona, 1991, p. 73; CORNET ARBOIX, R. N., “Joan Ignasi Davi i Garriga: apotecari i botifler”, *Gimbernat: Revista catalana d'història de la medicina i de la ciència*, n° 15, Barcelona, 1991, pp. 89 - 98.

de los Ejércitos de su Magd^a y comandante de ella, y su partido”⁴⁵¹.

5.3.4.2. Esquadra mòbil de paisans armats del partit de Manresa

Aquesta esquadra es va constituir a petició del tinent general Domingo Reco i estava composta per uns 50 o 60 efectius a les ordres d'Agustin Posa, batlle d'Artés i antic capità de l'exèrcit. Els seus membres cobraven un sou de 2 rals diaris a diferència de la resta d'esquadristes que en rebien només 1. El seu objectiu era patrullar per tot el corregiment perseguint les forces enemigues que poguessin aparèixer a la demarcació⁴⁵².

El 19 de juliol de 1719 la Reial Audiència va adreçar un informe al capità general de Catalunya que les esquadres del corregiment de Manresa s'havien establert seguint les instruccions d'Ignacio de Rius, oïdor de la Reial Audiència, a les localitats de Balsareny, Sallent, Moià i Monistrol de Montserrat. També plantejava la possibilitat de que el castell de Balsareny servís de caserna per aquesta esquadra mòbil i, des d'allà, poder disposar d'una posició segura en aquell corregiment. Amb l'establiment d'aquesta força es va valorar que no tenia raó de ser l'establiment de les esquadres projectades i no establertes a les localitats de Gironella, Bagà i Prats de Lluçanès⁴⁵³.

La victòria per part de Josep Bernic sobre les esquadres de Sallent i Balsareny afectà també a l'esquadra mòbil de Manresa al provocar que el tinent general Domingo Reco, cap militar del corregiment, ordenés la seva reinstauració durant el mes de desembre de 1719 a la capital manresana sota el comandament de Francisco Pons, doctor en dret i antic seguidor borbònic:

⁴⁵¹ ACA. Consultas 129. Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁴⁵² ACA. Villetes 364 (1719 - 1720). Carta de Domingo Reco a Antonio del Valle (16 de juliol de 1719).

⁴⁵³ ACA. Consultas 128. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (19 de juliol de 1719).

*“(...) y en haber comandado una Partida de gente armada a efecto de mantener quieto aquel País, cuando se retiraron los fusileros de Francia, lo que ejecutó de orden y comisión que tuvo del theniente General Dn. Domingo Reco, comandante entonces en dicha ciudad y Partido, de cuya comisión y servicio se ocupó el suplicante veinte tres días manteniéndola a su costa (...)”*⁴⁵⁴.

L'objectiu d'aquests paisans armats consistia bàsicament en la persecució de les restes de les partides de guerrillers austriacistes que deambulaven per la zona del Bages i de l'Anoia.

Posteriorment, a finals de 1719, fou nomenat cap de l'esquadra mòbil de Manresa en Jaime Llissach.

5.3.4.3. Esquadra de Moià

*“Es villa, las jurisdicciones son del Rey, tiene 325 casas juntas, con 1.468 habitantes. Hay un Convento de Escolapios, su situación es llana, linda a levante con Collsuspina, Corregimiento de Vich, a mediodía con Castelltarsol, y Marfá, a Poniente con Caldes, y Orta, ya Tramontana con Rodós, lo Estaní, y Ferrarons”*⁴⁵⁵.

Respecte al fet d'establir una esquadra a la població la Reial Audiència manifestà al seu informe que es mostrava favorable de constituir-ne una integrada per 40 paisans armats:

⁴⁵⁴ ACA. Villetes 369 (1724 - 1726). Memorial de Francisco Pons al rei Felip V.

⁴⁵⁵ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 857.

“(…) cuarenta hombres bajo la dirección del Baile actual que es persona de fidelidad y de toda satisfacción”⁴⁵⁶.

Però la decisió final presa pel capità general establia que aquesta força seria integrada per 50 efectius, 10 més dels previstos pel tribunal barceloní, sota el comandament del batlle d'aquesta vila⁴⁵⁷, en Joan Passarell i Trullàs, de professió paraire i propietari del *Mas Passarell*, d'origen medieval, situat al nord de la població⁴⁵⁸.

El 14 de maig 1720 la Reial Audiència va comunicar al capità general de Catalunya que l'esquadra de Mojà s'havia constituït per Ignacio de Rius, oïdor de la Reial Audiència, però que aquesta no es trobava operativa en compliment de les ordres de desarmament emeses pel tinent general Dn. Thomas Vicentelo y Toledo, comandant militar de Vic:

“Otra de 50 hombres a conducta de Juan Passarell Baile del mismo lugar que se suprimió en el referido sistema, habiéndose recogido las armas en la ciudad de Vique de orden de Dn. Thomas Vicentelo y Toledo theniente General que entonces mandaba en dicha ciudad y su partido”⁴⁵⁹.

5.3.4.4. Esquadra de Sallent

“Es villa, las jurisdicciones son del Obispo de Vich, tiene 253 casas juntas, con 782 habitantes. Su situación es llana, a la orilla del Río Llobregat, linda a levante con Serraima, y Artés, a mediodía con Olsinellas, Valls dels Orts, y St. Padó, a Poniente

⁴⁵⁶ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁴⁵⁷ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁴⁵⁸ RIERA FONTS, C., “Topònims moianesencs en documents medievals”, *Revista Catalana de Teologia*, Volum 38, 2, 2013, p. 629; VILAMAJA TERRICABRES, J., “Els Pujol, escultors, una nissaga folguerolenc (1721 - 1785)”, *Revista Ausa*, Volum 19, 145, Ed. Patronat d'Estudis Osonencs, Vic, 2000, p. 209.

⁴⁵⁹ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

con Castellnou de Bages, Balsarein, y a Tramontana con el mismo ⁴⁶⁰.

La proposta de la Reial Audiència respecte la constitució d'una esquadra a la localitat consistia en una força integrada per 30 paisans armats:

“En la Villa de Sallent que es Jurisdicción de la Mitra de Vique hay dos sujetos de notoria fidelidad que siempre han tomado las armas a favor del Rey y son capaces de manejarlas nombrados Joseph Camps y Antonio Xipell y de quienes únicamente se puede confiar y así parece que estos dos sujetos se le debe dar el mando de treinta hombres estos es señalando quince a cada uno pues estando ellos así bien armados causaran respeto y se deberá obligar al Baile que no pueda obrar sin concurrencia de estos ⁴⁶¹.

Les ordres del capità general de Catalunya van determinar que aquesta esquadra estigués composta per dues esquadres de 20 paisans cadascuna sota el comandament de Josep Camps, alcalde, i d'Antonio Xipell, pagès i regidor primer⁴⁶². Finalment aquest últim va ser nomenat cap únic de l'esquadra de paisans armats de Sallent.

Segons l'informe enviat el 14 de maig 1720 per la Reial Audiència al capità general de Catalunya l'esquadra de Sallent s'havia constituït per part de Ignacio de Rius, oïdor de la Reial Audiència, però que en aquelles dates ja no es trobava operativa per haver estat atacada pels fusellers de muntanya francesos i, desarmada definitivament, per ordre del tinent general Domingo Reco, comandant militar de Manresa:

⁴⁶⁰ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 862.

⁴⁶¹ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁴⁶² ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

“Se dispuso una que se componía de 40 hombres, cuyo jefe era Antonio Xipell, labrador, Regidor primero del mismo lugar que se extinguió cuando los Fusileros de Francia iban en tropa por diferentes parajes de Cataluña, recogéndose las armas en la Ciudad de Manresa de orden del referido Comandante”⁴⁶³.

5.3.4.5. Esquadra de Monistrol de Montserrat

“Es villa, las jurisdicciones son del Abad de Montserrate, tiene 188 casas juntas, con 339 habitantes. Su situación es al pie de la montaña de Montserrate, mal terreno, y a la orilla del Río Llobregat, linda a Levante con Castellbell, y Vacarisas, a mediodía con Esparraguera, y Collbató, los dos del Corregimiento de Villafranca, a Poniente con Montserrate, y Marganell, ya Tramontana con Castellbell”⁴⁶⁴.

El tinent general Domingo Reco volia que aquesta esquadra es situés en el castell de Castellvell però el jutge Ignacio Rius es va oposar a aquesta decisió⁴⁶⁵. L'esquadra de la població restava formada 30 paisans armats i comandada per Mariano Janer, escrivà⁴⁶⁶.

Segons es recull a l'informe enviat el 14 de maig 1720 per part de la Reial Audiència al capità general de Catalunya l'esquadra de Monistrol de Montserrat s'havia constituït per part d'Ignacio de Rius, oïdor de la Reial Audiència, però que en aquelles dates ja no es trobava operativa a l'haver estat desarmada per ordre del tinent general Domingo Reco. Un desarmament que va ser aprofitat per la

⁴⁶³ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁴⁶⁴ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 856.

⁴⁶⁵ ACA. Villetes 364 (1719 - 1720). Carta de Domingo Recco a Antonio del Valle (19 de juliol de 1719).

⁴⁶⁶ ACA. Registre 129 (14 de maig de 1720); PIZARRO CARRASCO, C., “Guerra i postguerra de Successió a Monistrol de Montserrat: Francesc Janer, de voluntari austriacista a esquadrista borbònic”, *Dovella*, nº 111, Manresa, 2012, pp. 22 - 25.

insurgència austriacista per assaltar el comboi que traslladava les armes de l'esquadra a la ciutat de Manresa, aconseguint apoderar-se d'elles⁴⁶⁷.

5.3.4.6. Esquadra de Balsareny

“Es lugar, las jurisdicciones son del Rey, y de Dª Isabel Martín, tiene 138 casas, con 430 habitantes. Su situación es en la montaña, buen terreno, cerca del Río Llobregat, linda a levante con Cornet, y con Serraima, a mediodía con Cellent, a Poniente con Castellnou de Bages, y con Suria, Corregimiento de Cervera, y a Tramontana con St. Cugat del Racó, Marola, y Gayà”⁴⁶⁸.

La Reial Audiència valorava en el seu informe la necessitat de crear una esquadra de 30 paisans armats en aquesta població⁴⁶⁹.

La proposta de la Reial Audiència fou aprovada pel capità general de Catalunya quan va ordenar que s'establís una esquadra composta per aquests efectius sota el comandament d'una persona de confiança que havia de ser designada per la Reial Audiència. El 4 de maig de 1719 la Reial Audiència va informar de la constitució de l'esquadra per Ignacio de Rius, oïdor de la Reial Audiència, i del nomenament com a cap d'aquesta al batlle de la vila Victor Puigbo⁴⁷⁰. L'esquadra restaria ubicada al castell de Balsareny, lloc fortificat que facilitaria la seva defensa⁴⁷¹.

A mitjans del mes de juliol de 1719, Jaime de Llisach, corregidor interí de Manresa, volia desarmar l'esquadra però el tinent general Domingo Reco es va

⁴⁶⁷ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1719).

⁴⁶⁸ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 843.

⁴⁶⁹ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁴⁷⁰ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

⁴⁷¹ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

oposar aquesta decisió⁴⁷². Una intervenció que en primera instància va evitar la seva dissolució però que no va impedir que el propi Domingo Reco, al mes d'agost de 1719, ordenés el seu desarmament:

*“Otra de 30 hombres cuyo jefe era Victor Puigbó Baile del referido lugar que se extinguió casi en el mismo tiempo, y por los mismos motivos que la de Cellent, recogiendo las armas en dicha ciudad de orden del citado Comandante”*⁴⁷³.

5.3.4.7. Esquadra de Castellterçol

*“Es villa, las jurisdicciones son del Rey, tiene 300 casas las más juntas, con 1.154 habitantes. Su situación es en la montaña, buen terreno, linda a levante con Castellsir, a mediodía con Gallifa, Corregimiento de Mataró, a Poniente con Granera, y Marfà, y a Tramontana con el mismo y con Moyà”*⁴⁷⁴.

Castellterçol durant la Guerra de Successió es va posicionar majoritàriament en favor de l'arxiduc Carles⁴⁷⁵, fet va motivar que els seguidors de Felip V s'organitzessin per defensar-se dels atacs de la guerrilla austriacista. L'esquadra de paisans armats que es va constituir a Castellterçol, molt possiblement amb el recolzament de les autoritats militars, va ser instada per Juan Febrer, cap de l'esquadra de Centelles, el qual va establir també destacaments d'esquadristes a Sant Llorenç Savall, Sentmenat i Riells⁴⁷⁶. Fou aquest qui, amb la finalitat

⁴⁷² ACA. Villetes 364 (1719 - 1720). Carta de Domingo Recco a Antonio del Valle (16 de juliol de 1719).

⁴⁷³ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁴⁷⁴ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 847.

⁴⁷⁵ PLADEVALL FONT, A., op. cit., *Castellterçol...*, pp. 263 - 270.

⁴⁷⁶ UPF. Fons de la Guerra de Successió. *Relacion de servicios del capitan de infanteria D.Juan Febrer y Estrada, Bayle, que fue de la fidelíssima Villa, y Condado de Centellas; de antes, y despues de serlo en las turbaciones passades de este Principado de Cathaluña; y de D. Joseph, y D. Benito sus hijos.*

d'assegurar la vila i garantir la fidelitat dels vilatans al règim, va destinar a la mateixa al seu fill, Josep Febrer.

En Miquel Girbau i Pujades, pagès i antic seguidor borbònic que va col·laborar amb els exèrcits de Felip V reclutant soldats durant la Guerra de Successió, fou nomenat cap de l'esquadra de paisans armats de la vila. En un dels seus memorials detalla la seva actuació i la coordinació que la seva esquadra establí amb la que comandava Juan Febrer, batlle de Centelles:

“(...) como en el pasado abril setecientos y diez y nueve, y hoy en día muchas cantidades de su corto patrimonio, manteniendo gente armada, que aún está bajo su mando, en su casa, para perseguir los sediciosos, que tenían infectado todo aquel País, matando, e hiriendo muchos de ellos, de que se han seguido grandes beneficios en servicio de V. Mag^a. de que puede mandar informarse, con los comandantes Genrs. de aquel Principado habiéndose dado la mano con Juan Febrer, Baile de la fidelísima Villa de Centellas, a fin de repeler los cuerpos de aquella canalla”⁴⁷⁷.

Una vegada finalitzada la guerra en Miquel Girbau i Pujades va ser nomenat ciutadà honorat de la ciutat de Barcelona i se li concedí una autorització personal per poder portar armes⁴⁷⁸. Finalment l'any 1721, fou nomenat batlle de la vila⁴⁷⁹.

5.3.4.8. Esquadra de Berga

Durant la Guerra de Successió la població de Berga destacà pel seu significat posicionament en favor del rei Felip V però malgrat el sentiment borbònic

⁴⁷⁷ ACA. Villetes 364 (1719 - 1720). Memorial de Miquel Girbau i Pujades, batlle de Castellterçol, al rei Felip V (1720).

⁴⁷⁸ DANTÍ RIU, J., art. cit., “La Guerra de Successió...”, p. 71; PLADEVALL FONT, A., op. cit., *Castellterçol...*, p. 265.

⁴⁷⁹ *Ibid.*, p. 268.

professat per la vila aquesta no fou planificada inicialment, ni per la Reial Audiència, ni pel capità general, com una de les poblacions del Principat que havien de disposar d'una esquadra pròpia. Fou durant el mes de maig de 1719 quan les autoritats militars del corregiment de Manresa van decidir dotar-la d'aquesta força armada, a imatge del model ja instaurat a Vic.

El sentiment anti-austriacista de la major part de la vila de Berga s'originà l'any 1687 quan va esdevenir la coneguda *Revolta dels Gorretes* o *Barretines* com a rebuig a l'administració austriacista a Catalunya, moment en el qual la població de Berga s'aixecà en armes contra la guarnició militar espanyola del castell⁴⁸⁰.

A la convocatòria de Corts efectuada per Felip V l'any 1701 la localitat de Berga hi va estar representada i jurant fidelitat al nou monarca, promesa que es va mantenir en el moment de l'esclat de la Guerra de Successió quan els berguedans, van participar activament en les accions militars en favor del monarca Borbó. Així doncs, els paisans armats filipistes de Berga, uns 200, van anar a lluitar contra els seguidors austriacistes d'Osona pel control del Congost que uneix aquesta comarca amb el Vallès, així com en l'enfrontament que es va produir a la localitat de Collsuspina. El fet que els berguedans armats marxessin de la vila per anar a lluitar a d'altres contrades va exposar la ciutat a l'enemic, i més encara quan aquesta no podia gaudir de cap suport francès, ni tant sols de les veïnes forces gal·les de la fortalesa de Montlluís (França)⁴⁸¹.

Sense ajut militar, els berguedans van rebre una comunicació del doctor Miquel de Joan, líder austriacista del Solsonès, qui havia aconseguit assegurar les viles de Solsona i Cardona per la causa austriacista. En la missiva reclamava a l'ajuntament de la vila de Berga que rendís obediència a l'arxiduc Carles d'Àustria i, malgrat que els berguedans es van negar en un primer moment, finalment van cedir davant l'amenaça que suposaven els miquelets i sometents provinents de Solsona, Cardona i la Segarra. El 23 de setembre l'ajuntament es va avenir a retre la coaccionada obediència a l'arxiduc Carles, representada en les

⁴⁸⁰ DEULONDER CAMINS, X., *França i Catalunya*, Madrid, Ed. Bubok Publishing, 2017, p. 210.

⁴⁸¹ SOCA TORRES, I., "Els antecedents del conflicte a Berga. Dels darrers anys del segle XVII a la submissió austriacista de 1705". *L'Erol: revista cultural del Berguedà*, nº 121, 2014, pp. 51 - 52

figures del sotsveguer i el batlle que van jurar fidelitat a la casa d'Àustria en una cerimònia religiosa celebrada a l'església parroquial. Únicament el Braç Eclesiàstic, representat pel capellà Pau Irla, es va negar a fer-ho al tractar-se d'un acèrrim seguidor borbònic⁴⁸².

Ocupada Berga s'iniciaren les represàlies contra els seguidors filipistes més destacats, unes accions que es dilataven al llarg de tot el conflicte. Una de les primeres accions que tenim constància fou l'esdevinguda el 14 d'octubre 1705 quan va ser saquejada a Barcelona la casa del berguedà de Mn. Joan Santamaria, vicari general castrense del rei Felip V, sent empresonat al dia següent. El 18 d'agost de 1706 els agutzils de la Reial Audiència austriacista van procedir a la detenció dels filipistes berguedans Francisco Altarriba i Josep Altarriba, pare i fill respectivament, d'Antoni Sala i també del metge Francisco Verdera els quals van ser traslladats a Barcelona⁴⁸³. Mesos després, concretament el 4 de març de 1707, Francisco Altarriba i Godolà i Josep Altarriba van ser condemnats a deu anys d'exili de Berga i al pagament de les despeses del procés judicial. Per la seva banda Antoni Sala fou exiliat a l'illa de Mallorca mentre que el metge Francisco Verdera va patir escarni públic al ser passejat en un ruc pels carrers de Barcelona el 9 de març⁴⁸⁴.

Fou precisament l'any 1707 quan la repressió austriacista sobre els berguedans filipistes esdevingué més ferotge. El 28 de març circulava el rumor que s'havia engegat una conspiració filipista per apoderar-se del castell de la vila. Coneixedores les autoritats austriacistes d'aquests fets procediren a detenir a alguns significats berguedans mentre que d'altres aconseguiren escapar. Entre els detinguts hi figuraven el boter Pere Freixa, Juan Freixa, Baltasar Freixa, Joan Rou i Pastor, el sabater Pere Puig, el corder Joan Canudas, Josep Cairó i Catalina Pararisch. D'entre els més de 50 vilatans filipistes que aconseguiren evitar la

⁴⁸² GUERRERO SALA, L., PUJOL ROS, J. & BARTRINA COROMINAS, E., art. cit., p. 90; SOCA TORRES, I., "El període austriacista a Berga. de setembre de 1705 a juliol de 1713". *L'Erol: revista cultural del Berguedà*, nº 121, 2014, p. 63; COLS, A., "Els principals botiflers i austriacistes a Berga durant la Guerra de Successió: un batlle, un rector, un secretari i un governador." *L'Erol: revista cultural del Berguedà*, nº 121, 2014, pp. 70 - 71.

⁴⁸³ SOCA TORRES, I., art. cit., "El període austriacista...", p. 63.

⁴⁸⁴ *Ibid.*; COLS, A., art. cit., p. 71.

detenció fugint de la població ens han transcendit els noms de Josep de Viladomar, Joan Riu, Miquel Sivillà, Didac Puig i el baster Josep Bailina⁴⁸⁵.

Però les accions contra l'imposat govern austriacista a la ciutat es succeïren i a finals d'aquell mateix any fou descoberta un altra conspiració que vingué acompanyada de noves detencions: el jornalero Baptista Ferran, Josep Viladomar, Francesc Ferran, el sastre Miquel Savall, Joan Llach, Pere Sala, Sanç Pons, Antoni Farriols, Ignasi Ferrer i Diego Fernàndez. En la mateixa operació van empresonar a Josep Güell, Feliu Gall de Cercs, Ignasi Rossinyol de Casserres i Josep Pedrals de Bagà. Aquesta conspiració va transcendir els límits de la població i les detencions s'estengueren també a les poblacions de Fígols, Vallcebre, la Baells, Peguera, Avià, la Nou i Bagà. Els filipistes havien contactat amb el brigadier borbònic Antonio Gandolfo a qui li havien promès que atacarien el castell amb una força de 1.500 voluntaris filipistes amb l'objectiu d'ocupar-ho. Els conspiradors volien implicar al seguidors filipistes de la Vall de Ribes, Manresa, Manlleu, Tagamanent i Aiguafreda en la seva causa.

El general francès Duc de Noailles, a les seves ordres del qual es trobava el brigadier Antonio Gandolfo, va veure factible aquesta revolta i la va recolzar enviant a la ciutat a l'antic governador de Berga que es trobava exiliat a França i a Joan de Josa, marquès de Gironella, al capdavant d'una força de 200 homes armats que reforçarien un atac que mai es va arribar a produir per la detenció dels conspiradors⁴⁸⁶. Alguns dels represaliats per participar en aquestes conspiracions van formar part l'any 1719 de l'esquadra de paisans armats de la ciutat de Berga⁴⁸⁷.

Les accions contra els austriacistes continuaren i el 5 d'octubre de 1708 en Josep Xicart, batlle austriacista de Berga, va ser apunyalat per Antoni Mas, un seguidor

⁴⁸⁵ SOCA TORRES, I., art. cit., "El període austriacista...", pp. 64 – 65.

⁴⁸⁶ *Ibid.*

⁴⁸⁷ En Joan Freixa i Miquel Savall seran nomenats caporals, mentre que en Pere Puig, Joan Canudas, Pere Freixa, Josep Bailina i Baptista Ferran seran mossos d'esquadra.

filipista i futur paisà armat de l'esquadra de Berga, quan aquest anava a detenir-lo. Antoni Mas va aconseguir fugir de Berga i es va refugiar a França⁴⁸⁸.

El mes de febrer de 1710 el filipista berguedà Josep de Viladomar, que es trobava exiliat a França, va ser nomenat veguer de Puigcerdà per les autoritats borbòniques. A finals d'aquell mateix any les autoritats austriacistes de Berga van aconseguir avortar una nova temptativa de conspiració filipista.

Una acció important duta a terme pel partit austriacista va ser el nomenament del coronel Francesc Puig i Sorribes⁴⁸⁹, considerat com un dels líders "vigatans", com a cap de la guarnició de Berga l'any 1712. Molt possiblement el seu nomenament estava destinat a reforçar i assegurar el castell de Berga en mans dels austriacistes, convertint-lo en un difícil objectiu a abatre pels filipistes si volien fer-se amb el seu control. La sobtada rellevància adquirida per Francesc Puig originà que s'iniciessin els preparatius per tal d'atemptar contra la seva vida. Així doncs, aprofitant la promulgació d'un ban on s'oferien 50 doblons a qui descobrís el culpable d'haver embrutat un àliga bicèfala (símbol imperial austriacista), un seguidor filipista berguedà que responia al nom de Niubó, juntament amb dos acompanyats més, van disparar-li dos tres de fusell que li provocaren la mort el dia 29 de juny de 1713⁴⁹⁰.

El 30 de juny es va reunir la Junta General de Braços a Barcelona per decidir sobre la via a seguir en aquell conflicte i on els enviats de Berga van sol·licitar que es rendís obediència al rei Felip V. Però mentre això succeïa a Barcelona des

⁴⁸⁸ COLS, A., op. cit., p. 70.

⁴⁸⁹ Francesc Puig i Sorribes. Nascut a Perafita (Osona) l'any 1662. Durant la Guerra dels Nou Anys (1688 - 1697) va lluitar amb la Companyia d'Osona que capitanejava el seu pare, en Jaume Puig i Beuló, hereu del Mas Puig de Perafita. Aquesta unitat, que estava sota el comanament del veguer de Vic Ramon de Sala i Saçala, va lluitar contra els soslllevats catalans de la Revolta dels Gorretes o Barretines (1687 - 1689) que s'havien revoltat contra la política d'allotjaments i els abusos senyorials sota el crit de "Visca la Terra i Mori el Mal Govern" i les tropes franceses durant la campanya militar. Va participar en el Pacte del Vigatans el dia 17 de maig de 1705 juntament amb el seu pare i el seu germà. Va formar part en les revoltes austriacistes a Osona dels mesos de juliol i agost de 1705. També va formar part del setge austriacista de Barcelona a l'agost de 1705. El mes de setembre, acompanyant a les forces austriacistes d'Osona, es va adreçar a ocupar i assegurar l'obediència a l'arxiduc Carles de la ciutat de Girona. L'any 1706, quan l'arxiduc Carles d'Àustria va crear el Regiment de Reials Guàrdies Catalanes, va ser nomenat membre de les mateixes amb el grau de coronel. Lluità contra les tropes borbòniques al mes de gener durant la defensa de Barcelona resistint a l'interior del castell de Montjuic. L'any 1712 va ser nomenat governador de la vila i del castell de Berga. Morí a conseqüència d'un atemptat realitzat per seguidors filipistes berguedans el dia 29 de juny de 1713.

⁴⁹⁰ SOCA TORRES, I., art. cit., "El període austriacista...", pp. 68; COLS, A., op. cit., p. 71 i 72.

de l'ajuntament de Berga es va nomenar com a síndics als filipistes Pau Irla, Joan Rou i Juan Golorons els quals van marxar direcció Cervera per tal de prestar homenatge al comandant borbònic Duc de Populi.

El 15 de juliol el veguer, el batlle, els nobles i els habitants de Berga en el seu conjunt, proclamen la seva obediència al rei Felip V enmig d'una festa popular, malgrat l'oposició del governador del castell que encara restava ocupat per les tropes austriacistes. El dia següent s'inicia el setge al castell-fortalesa on, a part dels propis seguidors filipistes de Berga, s'afegiren vilatans d'altres localitats com ara Portella, Bagà, Avià, l'Espunyola, la Nou i Cercs. Aquests paisans armats van ser recolzats per tropes franceses. L'últim intent austriacista de resistència passava per rebre l'ajuda de 200 seguidors provinents del Berguedà que van intentar infructuosament introduir reforços i queviures al castell el dia 19 de juliol.

La tarda del dia 21 de juliol de 1713 el castell de Berga fou ocupat pels seguidors borbònics:

“Por la mañana había llegado D. Antonio Gandolfo, brigadier de las dos coronas (española y francesa) con un regimiento de franceses, muchos nobles de Puigcerdà y los somatenes de la baronía de Bagà, quienes inmediatamente, junto con la milicia de Berga y los somatenes d'Avià, La Espunyola, La Nou y Serchs, tomaron posiciones para el asalto al Castillo. Al poco rato de empezado el fuego su gobernador se rindió a discreción”.

L'endemà, alguns miquelets austriacistes van arribar a la veïna, i filipista, localitat de Casserres (Berguedà) que, com a represàlia, la saquejaren i cremaren. Al conèixer la notícia d'aquests fets, el conseller en cap de Berga, Jose Santamaria, juntament amb 300 berguedans es van adreçar diligentment a ajudar

als habitants de Casseres, aconseguint la retirada dels efectius austriacistes i causant-los la baixa d'un comandant⁴⁹¹.

Durant el mes d'agost els austriacistes van fracassar en el seu intent de recuperar Berga amb una força de 4.000 homes comandada pels generals Rafel Nebot i Font i Antoni de Berenguer. Però el 15 de setembre de 1713 aconseguissin fer presoner a Pablo Irla, capellà i líder filipista de Berga, quan anava a l'església del Roser. Una vegada detingut el van traslladat fins al castell de Cardona exigint un pagament de 1.015 doblons pel seu rescat⁴⁹².

El 2 de febrer del 1714 es va constituir oficialment la Coronela de Berga composta per 10 companyies formades per 100 milicians cadascuna, és a dir, un contingent format per 1.000 efectius⁴⁹³. Segurament aquesta força no només fou integrada per berguedans sinó que molt possiblement hi haguessin veïns de Bagà, Casserres, Avià, l'Espunyola, Cercs i d'altres viles de la comarca.

El 6 de març es produí un nou enfrontament entre una força austriacista comandada per Manuel Desvalls, marquès de Poal, que s'enfrontà a les tropes borbòniques comandades pel marquès de Thoy a la localitat de Borredà i al Pont de Miralles, en la que els austriacistes foren derrotats. Davant d'aquest nou fracàs el marquès de Poal, que tenia el seu quarter general al mas Raurell de Sagàs, va atacar l'11 de març el castell de Gironella i el va destruir.

Malgrat les continuades i poc fructíferes temptatives de recuperar la ciutat les tropes austriacistes no deposaren la seva actitud i el 14 de juny de 1714 novament el marquès de Poal preparà una nova ocupació de Berga amb una força de 8.000 soldats. Van acampar entre les localitats d'Olvan, Gironella i Casserres, iniciant-se l'atac aquella mateixa matinada pel llocs coneguts com amb els noms de les portes de Sant Carles, la dels Estudis i la de Barcelona. Els milicians de la Coronela de Berga, ajudats per alguns soldats del regiment de Nàpols, van defensar la ciutat sota les ordres del governador militar, el conseller en cap i el

⁴⁹¹ VILARDAGA CAÑELLAS, J., *Efemérides Bergadanas*, Manresa, Ed. Imprenta y Encuadernaciones de San José, 1919, pp. 149 – 150.

⁴⁹² *Ibid.*, p. 150.

⁴⁹³ *Ibid.*, pp. 150 – 151.

veguer, fent retrocedir als austriacistes, qui van partir unes 150 baixes. Mentre que els defensors borbònics van perdre dos soldats i quatre berguedans, al marge dels set soldats i cinc berguedans ferits. Moguts per la derrota els austriacistes van calar foc a setze cases del raval de la vila, conegut amb el nom del Raval del Roser⁴⁹⁴.

Durant la guerra la Coronela de Berga es va transformar en el *Regimiento Naturales de Berga*, format per 9 companyies, que van destacar en la seva lluita contra les forces austriacistes que hi havia a Cardona⁴⁹⁵.

El 5 d'octubre de 1714, amb motiu de la fidelitat mostrada, el rei Felip V va concedir als habitants de Berga tot un seguit de drets i privilegis: per una banda es va pagar a la vila totes les despeses ocasionades per la guerra, per altre es va concedir el dret a portar armes als seus habitants i d'estar exempta perpètuament del deure de subministrar soldats.

El cronista berguedà Jacint Vilardaga recollia el fort sentiment borbònic dels habitants de la vila en la seva obra *Efemérides Bergadanas*:

“Esta fratricida guerra que duró de septiembre de 1705, a igual mes de 1714, causó grandes estragos a Cataluña y demostró lo funesto que ha sido siempre para los pueblos el dejarse conducir por temperamentos exaltados, y sobre todo, el fiar en promesas de extranjeros, por más dulces y halagüeñas que lleguen a sus oídos.

Por fallecimiento de Carlos II de Austria, sin sucesión, pasó la Corona de España a las sienes de Felipe V, de Borbón, a quien correspondía en derecho, según dictámenes del Consejo de Estado y del Santo Padre.

⁴⁹⁴ *Ibid.*, p. 151.

⁴⁹⁵ HERNÁNDEZ, F. X. & RIART, F., op. cit., *Els Exèrcits...*, pp. 294 – 295.

España, juró fidelidad a su rey legítimo; pero la casa de Austria no se avino, ni conformó en que escapara de su familia tan precioso reino, por lo que, pretextando el demasiado engrandecimiento de la casa de Borbón, concitó contra ella la animosidad de algunas naciones europeas que le declararon la guerra.

Los extranjeros procuraron sobornar a los españoles para que les ayudaran a derribar a Felipe, pero sus palabras y promesas solo hallaron eco en algunos exaltados barceloneses que, en su desvarío, lograron comprometer a Cataluña, contra el parecer de conspicuos y prudentes varones catalanes.

Berga, no se dejó alucinar, ni por los extranjeros, ni por sus bullangueros compatriotas: firme a la lealtad jurada al rey, se sostuvo, noble y valerosa, fiel a su juramento, no sometiéndose más que temporalmente y abrumada por la fuerza; pero renaciendo en ella su firme, leal y noble decisión, tan luego como halló fuerzas en que apoyarse.

¡Bien! muy bien obraron nuestros magnánimos y valerosos antepasados al hacer lo que hicieron, pues además de marcarnos el camino del honor y de la lealtad, dejaron acreditados un superior criterio político, un mayor sentido moral, que el que los que pusieron a Cataluña a merced y sueldo de los extranjeros que nos ofrecían un rey de una dinastía caduca y desacreditada, a cambio de otro procedente de una familia, que en aquel entonces, representaba en Europa la cultura y el progreso.

¡Y aún hay pobres sujetos, políticos de ocasión, que al tratar la conducta de Berga en este trance, pronuncian la palabra traición ¡ Preciso sería que cambiase por completo el sentido moral de las ideas, para que pudiese llamarse traición a la

fidelidad más pura y desinteresada, y que variase el significado de las palabras, para poder calificar de traición a la prudencia y entereza con que nuestros mayores supieron substraerse y rechazar los frenéticos requerimientos de unos locos, que abandonados por los extranjeros que les habían lanzado a la rebelión, y, siendo un puñado, tuvieron la osadía de desafiar el inmenso poderío de la Francia y de la España unidas; y que habrían puesto a Cataluña en gran ridículo, si, en su exaltación delirante, no hubiesen sabido caer y morir heroicamente, como lo hicieron.

¡Muy bien se ganó Berga el título de fidelísima con que la agració el Gobierno legítimo! Y los que no aplauden ni se enorgullecen de la arrogante y noble actitud de nuestros mayores, ni admiran su intuición política y progresiva, no han nacido en este bello país o se ha extinguido en su ser el latir del alma bergadana”⁴⁹⁶.

En 1719 la vila de Berga responia a la següent descripció:

“Es villa, las jurisdicciones son del Rey, menos una calle, que es de la Religión de St. Juan, tiene 441 casas juntas, con 1.703 habitantes. Hay un Castillo. Reside en ella el Gobernador con todo el Estado Mayor, un Theniente de Corregidor, tiene un Hospital, y dos Conventos de Religiosas. Su situación es llana, en medio de las montañas, linda a levante con Padret, a Mediodía con Oviols, a Poniente con Vía, y Valldan, y a Tramontana con Valldan, Labaells.”⁴⁹⁷.

⁴⁹⁶ VILARDAGA CAÑELLAS, J., op. cit., pp. 152 – 153.

⁴⁹⁷ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 843.

Imatge 16: Fortalesa de Berga i la seva zona d'influència (1719) [Mapa]. Recuperat del Instituto de Historia y Cultura Militar. Ministerio de Defensa (Madrid).

Així doncs, quan va esclatar el conflicte bèl·lic de la Guerra de la Quàdruple Aliança, les autoritats militars espanyoles no dubtaren en demanar ajut a l'ajuntament de la vila de Berga coneixedors, a priori, de la resposta favorable del consistori. Immediatament es disposà d'una companyia de 50 paisans armats que, sota la petició del marquès de Castel-Rodrigo, serien destinats a recolzar a l'exèrcit a la Cerdanya:

“(...) pues a la menor insinuación, que de parte del Capt. Gnrl. De V. Magd. Nos hizo el Thene. Gal. Dn. Domingo Reco en sus dos cartas del 27 y 30 de enero próximo pasado, envió la Villa para refuerzo de las tropas de la Cerdaña una Compa. de 50 hombres con sus oficiales, en donde estuvieron pasados de tres meses pagados a costa de la villa (...)”⁴⁹⁸.

Aquests 50 efectius marxaren de Berga el 3 de febrer de 1719 després de ser proveïts de dues racions de pa⁴⁹⁹. Malgrat tractar-se de paisans armats no els podem etiquetar d'esquadrists ja que en aquella data les esquadres no s'havien constituït com a tals, tractan-se en aquest cas d'una milícia col·laboradora de les forces borbòniques desplaçades a la zona.

No serà fins el 19 de maig de 1719 quan el tinent general Domingo Reco oficiés novament a l'ajuntament sol·licitant la constitució d'una esquadra de paisans armats al considerar que la força regular de l'exèrcit que hi havia de guarnició no era suficient per defensar la vila:

“Con carta de 19 de mayo de este mismo año nos mandó dicho Thet. Gen. Dn. Domingo Reco, que puesto ser reducida la guarnición de esta plaza de Berga, que solo constaba de dos Compa. del Regto. de Amberes sería preciso, que mientras hubiese forma de refuerzo guardasen estos moradores la Villa y puestos precisos de ella, a cuyas órdenes se arregló tan pronta la villa que el día 21 que recibió las cartas ya se hallaron formadas diez Compas. Con sus oficiales que estas constan de 322 hombres (...)”⁵⁰⁰.

⁴⁹⁸ ACBR. 1.1.2.8. Registre de la Vila; ACBR. C.1.1.1.9 Memorials fins 1729. Decrets. Memorial de la vila de Berga al rei Felip V (sense data).

⁴⁹⁹ ACBR. C.1.1.1.9. Registre de la vila anys 1725 – 1726. Gastat los destacaments se han fet a Serdanya (3 de febrer de 1719).

⁵⁰⁰ ACBR. C.1.1.1.9 Memorials fins 1729. Decrets. Memorial de la vila de Berga al rei Felip V (sense data).

El model que es va seguir per la seva constitució va ser el mateix que l'establert per la esquadra de la ciutat de Vic, és a dir, la creació d'una esquadra de paisans armats que es van agrupar en companyies per garantir la seguretat de la vila i la seva comarca. Cal fer constar que ni al projecte de les Esquadres realitzat per la Reial Audiència, ni en l'enviat al rei Felip V per part del capità general marquès de Castel-Rodrigo, hi figurava la creació d'aquesta esquadra i que, molt possiblement arran del perill que els invasors poguessin ocupar la vila, van fer que les autoritats militars donessin el pas de crear aquesta esquadra.

Així doncs, l'ajuntament va formar, el 26 de maig de 1719, 10 companyies de paisans armats composada per una força de 322 homes⁵⁰¹. El comandament fou exercit pel regidor degà, Josep Pastor i Descatllar, tenint com ajudant a Joan Sala. Les companyies estaven compostes per un o dos caporals, dos o tres sotscaporals i uns 35 paisans armats⁵⁰². No disposaven d'uniformitat pròpia i les armes eren facilitades pel dipòsit que hi havia a la fortalesa militar⁵⁰³.

Davant la manca d'un reglament oficial, que no va veure la llum fins el 8 de juny de 1719, i on es recollia la denominació d'*esquadres de paisans armats*, l'esquadra de Berga (al igual que succeí a Vic, Cervera o Valls) va autodenominar-se "*Coronela de Berga*" o "*Companyies de Guardies dels Portals de Berga*", noms aquests que apareixeran en alguns dels documents estudiats.

Aquesta força tenia encomanades un seguit de funcions que queden recollides en un memorial adreçat al monarca de la següent forma:

"(...) hoy día en arma con el auxilio del pan, que les da V. Magd., corriendo a gasto de la Villa el socorro en los continuos destacamentos que hace contra los ladrones y facinerosos del país, y además que se ha mandado, como son notorias las

⁵⁰¹ ACBR. C.1.1.1.6. Registre de Borrorns de Cartes y papers fin lo any 1721.

⁵⁰² ACBR. 1.1.2.9. Registre de la Vila anys 1725 - 1726. Llibre avont estan escrits los oficiales y soldats de la coronela de la vila de Berga formada lo dia 27 de matx de 1719.

⁵⁰³ HERNÁNDEZ, F. X. & RIART, F., op. cit., *Soldats, guerrers...*, pp. 118 i 321.

preses, que de los ladrones, y de los Migueletes enemigos ha hecho. Avisos continuos que ha dado de las mayores importancias a los Genrls. de V. Magd. y con mucha particularidad el ardimiento con que a fuerza de fuego quitaron a los Migueletes enemigos el ganado que habían tomado, que es para reserva de este Castillo, tubiéndole ya una hora lejos de la plaza (...).⁵⁰⁴

Però en aquest mateix memorial, enviat per part de la vila al rei Felip V, també se li explicà les dificultats les quals s'enfronta aquesta població al trobar-se encerclada per l'enemic que els impedia l'arribada d'ajut, tallant les comunicacions amb l'exterior i interceptant i executant els correus que pretenien sortir de la vila i impedit el trasllat dels ferits fins a l'hospital de Cardona:

“Sin embargo de hallarse muy falta de medios la Villa ha alargado el prest a la guarnición, cuando impedidos los caminos por los facinerosos no ha sido dable venirle de otra parte. Ha mantenido hoy día con toda asistencia a sus costas, en el hospital los soldados enfermos de esta guarnición, desde que por el embarrado de los caminos no pueden ir al Real de Cardona: En cuyos servicios han gastado, y gasta copiosas sumas y siéndoles lo más sensible a los vecinos, que obligados por la necesidad, y yendo pro correos del Real Servicio de V. Magd. han sido muertos a manos de los facinerosos”.⁵⁰⁵

Per últim aclarir que l'esmentat trasllat dels ferits que s'havia de realitzar des de l'hospital de Berga fins al situat a la vila de Cardona no es va poder dur a terme fins passat aproximadament un any⁵⁰⁶.

⁵⁰⁴ ACBR. C.1.1.1.9. Memorials fins 1729. Decrets. Memorial de la vila de Berga al rei Felip V (sense data).

⁵⁰⁵ *Ibid.*

⁵⁰⁶ ACBR. C.1.1.1.7. Varies coses al Govern de la Vila. Memorial de la vila de Berga al Superintendente General de Cataluña (9 de juny de 1720); SERRA ROTÉS, R., BUSQUETS, J. & VILADÉS LLORENS, “El

Al mes de desembre de 1719 fou adreçat un nou memorial a l'intendent general Rodrigo Caballero on es deixa constància de la situació de l'esquadra i de les missions que aquesta realitzà i entre les quals destaca el transport de bagatges a les forces espanyoles que es trobaven a la zona de la Seu d'Urgell amb el conseqüent risc que aquests enviaments suposaven:

“(...) y el cuidado con que estos naturales han abastecido de víveres el campo de la Seo de Urgel durante el asedio, atropellando riesgos, y las inclemencias del tiempo (...)”.

En aquest memorial també s'informava de la mort dels correus que pretenien entrar o sortir de la ciutat així com la impossibilitat de comerciar amb l'exterior. El comerç que proveïa de queviures a la ciutat devia de ser escoltat militarment:

“(...) siéndole lo más sensible los vecinos que obligándoles la necesidad, y yendo por Correos del Real Servicio han sido muertos a manos de la tiranía, no habiendo podido, ni poder ahora en todos estos tiempos comerciar estos moradores, pues los víveres han habido de escoltarles con destacamentos, bien que estos servicios los hace la Villa gustosa a cumpliendo de su fidelidad”.

La fidelitat del paisanatge berguedà quedà palès en el fet que ningú dels seus habitants havia desertat i que 60 dels seus veïns s'havien allistat a les tropes regulars:

castell durant la guerra de Successió i al segle XVIII”. *L'Erol: revista cultural del Berguedà*, n° 100, 2009, pp. 20 - 29.

“(...) en estos buenos vasallos, que pueden blasonar de serlo, tanto que ni uno solo se ha pasado al partido enemigo, y más de 60 de esta Villa, que sirven en las Reales tropas (...)”⁵⁰⁷.

En recompensa als esforços realitzats per l'esquadra de paisans armats de Berga i els seus habitants foren eximits del pagament del cadastre de l'any 1720 com recullia la Reial Ordre de 24 de febrer:

“En consideración al amor y fidelidad con que la Villa de Berga de ese Principado de Cataluña se ha mantenido, y lo que en todos tiempos ha procurado manifestar su celo al Real Servicio exponiéndose a muchas tropelías de los sediciosos costeando los gastos que han ocasionado sus continuas defensas; ha venido el Rey en relevar a esta Villa de las contribuciones por este primer año de 1720 y en perdonarles lo ha deudado hasta ahora lo que de Orden de S. Magd. Participo a V.S. para que en su cumplimiento de las correspondientes. Dios G. a VS. Ms. como deseo. Madrid 24 de febrero de 1720. Don Joseph Rodrigo = Sr. D. Rodrigo Cavallero”⁵⁰⁸.

La notícia d'aquesta recompensa va ser acollida amb una alegria desbordant per part dels habitants de Berga els quals van realitzar tot un seguit d'actes d'agraïment on l'esquadra de paisans armats de Berga també hi va participar:

“Després que arribà la noticia alborozasen los animós de los naturales y habitantes de esta feren grandíssimes demostracions de alegria donam primerament gracias a Nostre S^o. primer mòbil de totes las cosas ab lo imne Te Deum Laudamus que se canta amb gran solemnitat en nostra parroquial Iglesia de Sta.

⁵⁰⁷ ACBR. C.1.1.1.9 Memorials fins 1729. Decrets. Memorial de la vila de Berga a Rodrigo Cavallero, intendent general (febrer de 1720).

⁵⁰⁸ ACBR. 40-201-T2-37. Ajuntament de Berga. Llibre Verd 13, p. 19.

*Eulalia, en los conventos de St. Francesc y St. Joan de Jerusalem, prorrumpirem a la Universal aclamació fins los infants Viva Nostre Rei Felip Quint, y formada la Coronela de la gent de armes de los naturals de esta Vila feren Salva, y donarem les gracias a Nostre Sr. amb lo estruendo de les armes, puix que les veus no podien arribar a complir lo agraïment que cabia en nostre pit, y també perquè la que esta gracia lo ha alcansada la Vila amb lo fidel obrar de sas armes las gracias al Altíssim per tan singular favor, dispararem en descobrir lo S. Sm. Sagrament, después dos vegades mentre se cantava lo Te Deum, y altra al reservar lo Cos preciosíssim de Deu*⁵⁰⁹.

L'actuació de l'esquadra durant els anys 1719 i 1720 la trobem prou detallada en un memorial que els regidors de la vila de Berga van adreçar al rei Lluís I:

“(…) No dio menores muestras de su constante fidelidad la Villa suplicante en los años de 1719 y 1720 enviando a la Cerdaña una compañía de 50 hombres, que entretuvo tres meses a su costa con solo la insinuación, que de parte del Capitán Grals hizo a la Vila el Theniente Gral. D. Domingo Reco en carta del 27 y 30 de enero de 1719. Y habiéndole parecido al mismo Reco en visita de la cortedad de la guarnición de Berga que se encargase la villa de guardar los puestos precisos, e incalculables esa importancia en carta de 19 de mayo de 1719 que recibió la Villa el día veinte y uno. Quedaron este mismo día arregladas diez compañías de sus moradores, que hacían el numero de 322 hombres, que con acuerdo del comandante de la plaza D. Carlos Vandernot montaron aquel mismo dia las guardias gozando el pan de munición de la Real provisión, y el pre a expenses de la Villa, lo que además de las referidas

⁵⁰⁹ ACBR. 40-201-T2-37. Ajuntament de Berga. Llibre Verd 13, p. 20.

compañías formadas tuvo continuo 200 hombres en arma prontos para acudir a donde se ofreciese por el Real Servicio, como lo ejecutaron y en particular en el lugar de Marles cinco horas distante de la villa en donde logró su celosa vigilancia prender siete fusileros de Francia, que seducían al País, y reclutaban en el, los que fueron enviados a el Theniente Gral. D. Luis Fernández de Córdoba de hacer reciben su carta a la villa fecha 18 de octubre 1719. Que se presenta núm. 13. Con las demás que se citan en el presente número.

Mientras en el año 1720 sitiaba el Marqués de Castel-Rodrigo a Castel Ciudad, fueron innumerables los avisos importantísimos, que la Villa de Berga le subministro, y a los demás generales a quienes podía tocar el tenerlos; muy frecuentes los destacamentos de sus naturales para escoltar convoyes, Tropas de V. M. aplicando así mismo el mayor cuidado en abastecer el camino de los asediadores de lo necesario, y aun de cosas de regalo en medio de lo erizado del invierno rigurosísimo en País tan destemplado.

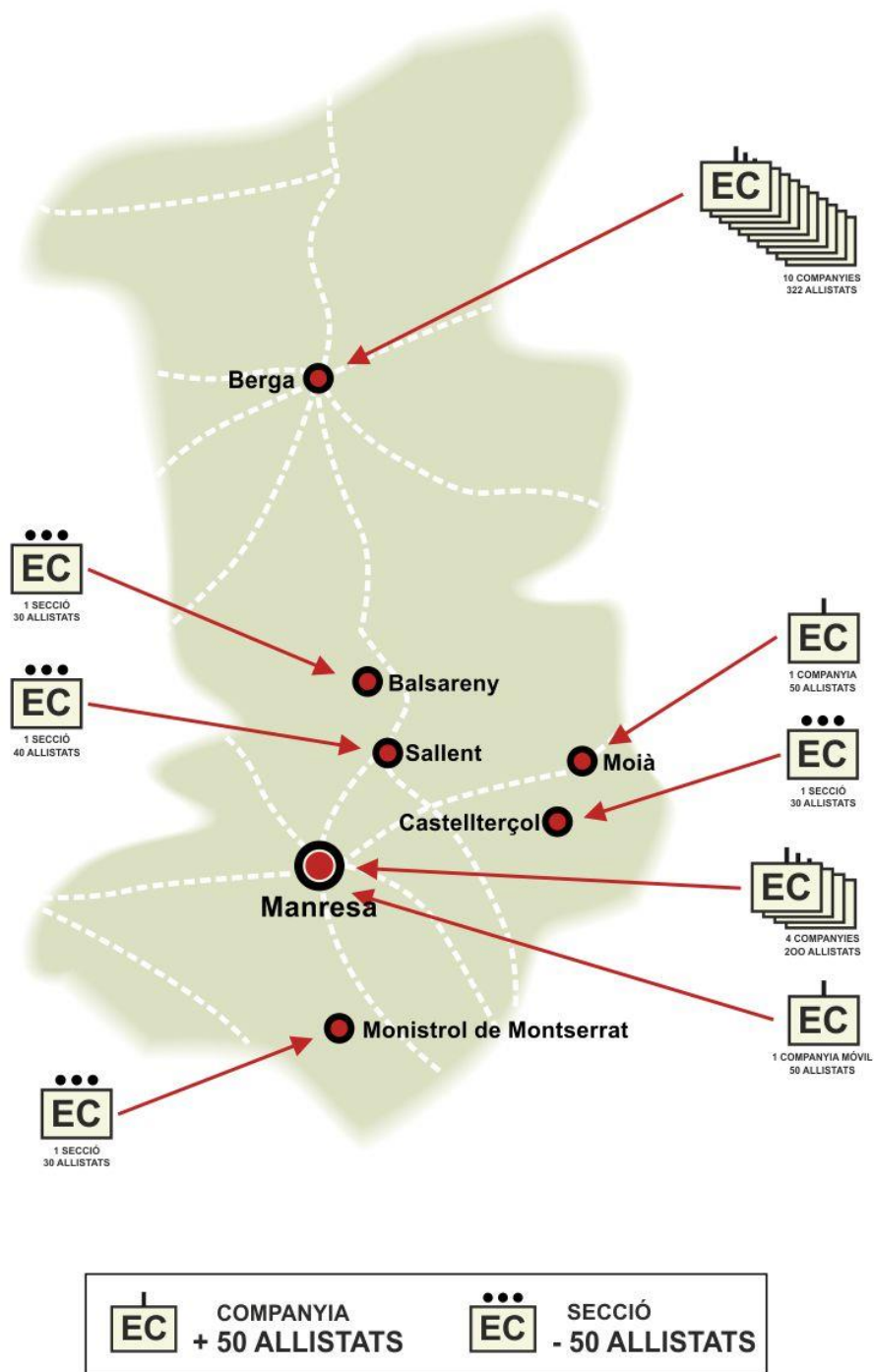
Cuando por la Infestación de los caminos se han atrasado las conduras de dinero para la guarnición de Berga, ha subministrado con toda liberalidad la Villa el Prest, para los soldados, y socorrido muchas veces a los oficiales en común, y en particular, siendo este gesto de favorecer a las tropas nativo en los vecinos de Berga, mantuvo así mismo en dicho tiempo, la Villa suplicante en su Hospital a los enfermos de la guarnición. Costeó los reparos que se hicieron en la cisterna del Castillo, y el llenarla de agua; ofreciéndose al Mariscal de Campo Dn. Antonio Gandolfo, a la sazón comandante de la plaza con todas sus fuerzas la villa para en caso de ser atacada, o invadida, manifestando la realidad de este ofrecimiento generoso en la ocasión, que los fusileros de Francia asentaron sorprender el

*Castillo por escalada, cogiendo en la retirada los ganados destinados para el repuesto del Castillo, que recuperaron con indecible valor, y denuedo los de Berga con pérdida de cuatro hombres, que murieron a manos de los enemigos (...)*⁵¹⁰.

Tau1a 11: Esquadres que integren el correjiment de Manresa detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)

LOCALITAT	COMANDAMENT	PROFESSIÓ CÀRREC	EFFECTIUS	ORGANISME
<i>Manresa</i>	Jaime Llissach	- Regidor degà	200	Reial Audiència
<i>Esq. Mòbil Manresa</i>	Antoni Posa	- Batlle d'Artès	50	Autoritat Militar
	Francisco Pons	- Doctor en Dret	1 Cia. Mòbil	
<i>Moià</i>	Joan Passarell Trullàs	- Batlle - Paraire	50	Reial Audiència
<i>Sallent</i>	Antonio Xipell	- Regidor - Pagès	40	Reial Audiència
<i>Monistrol de Montserrat</i>	Mariano Janer	- Escrivà	30	Reial Audiència
<i>Balsareny</i>	Victor Puigbó	- Batlle	30	Reial Audiència
<i>Castellterçol</i>	Miquel Girbau Pujades	- Pagès	30	Autoritat Militar
<i>Berga</i>	Josep Pastor Descatllar	- Regidor Degà	322 10 Cies.	Autoritat Militar
TOTAL			752	

⁵¹⁰ ACBR. C.1.1.1.9. Registre de la Vila anys 1725 - 1726. Memorial adreçat al rei Luis I d'Espanya.

Mapa 4: Desplegament de les Esquadres al corregiment de Manresa

Taula 12: Relació d'esquadrists que integren el corregiment de Manresa, destacant: unitat, grau, nom i cognoms i professió (elaboració pròpia)

ESQUADRA	UNITAT	GRAU	NOM - COGNOM	PROFESSIÓ
MANRESA		Cap d'Esquadra	Jaime Llissach	Regidor degà
ESQUADRA MOBIL DE MANRESA		Cap d'Esquadra	Agustin Posa	Batlle d' Artes
		Cap d'Esquadra	Francisco Pons	Doctor en Dret
		Cap d'Esquadra	Joan Passarell i Trullàs	Batlle / Paraire
MOIÀ		Cap d'Esquadra	Antonio Xipell	Regidor Primer / Pagès
SALLENT		Cap d'Esquadra	Mariano Janer	Escrivà
MONISTROL DE MONTSERRAT		Cap d'Esquadra	Victor Puigbó	Batlle
BALSARENY		Cap d'Esquadra	Miquel Girbau i Pujades	Batlle / Pagès
CASTELLTERÇOL		Cap d'Esquadra	Josep Pastor i Descatllar	Regidor Degà
		Subaltern	Joan Sala	
		Caporal Primer	Josep Ferrer	
BERGA	1ª Companyia	Caporal Primer	Antoni Freixa	
		Caporal	Baltasar Rosal	
		Caporal	Magí Ferrer	
		Caporal	Pere Farguell	Jornaler
		Mosso	Marc Balagué	Sabater
		Mosso	Joan Planas	Teixidor
		Mosso	Joan Canal	Traginer
		Mosso	Pere Antoni Marget	
		Mosso	Francesc Lladó	Fuster
		Mosso	Francesc Casellas	Tintorer
		Mosso	Josep Bonet	Jornaler
		Mosso	Francesc Sirera	Jornaler
		Mosso	Josep Llautart	Sastre
		Mosso	Salvador Tarrés	Sabater
		Mosso	Elies Soler	Jornaler
		Mosso	Ramon Jordà	Tintorer
		Mosso	Francisco Prat i Genola	
	Mosso	Anton Guix	Adroguer	
	Mosso	Francisco Rafart	Jornaler	
	Mosso	El fill de Ballon Aspach		
	Mosso	Llorenç Aspach	Paraire	
	Mosso	Pere Altarriba		
	Mosso	Pere Freixa	Boter	
	Mosso	Pere Casals	Jornaler	
	Mosso	Joan Buixadé	Moliner	
	Mosso	Pere Martí	Teixidor	
	Mosso	Joan Pau Jordà	Tintorer	
	Mosso	Josep Palau	Paraire	
	Mosso	Francesc Balaguer	Sabater	
	Mosso	Elies Serrat	Corder	
	Mosso	Ramon Huch		
	Mosso	Josep Santamaria		
	Mosso	Jacinto Mas		
2ª Companyia	Caporal Primer	Josep Cruell		
	Caporal	Josep Santamaria		
	Caporal	Diego Junqueras		
	Caporal	Joan Furtich		
	Caporal	Bernat Buixadè	Paraire	
	Mosso	Pau Santandreu	Sastre	
	Mosso	Josep Muxí	Paraire	
	Mosso	Josep Canal	Jornaler	
	Mosso	Francesc Viladomat	Jornaler	
	Mosso	Francesc Aspachs	Jornaler	
	Mosso	Josep Ferrer	Traginer	
	Mosso	Ramon Santandreu		
	Mosso	Francesc Roderigas		
	Mosso	Salvador Santandreu		
	Mosso	Francesc Rafart	Jornaler	

		Mosso	Macià Tuyet	Pagès
		Mosso	Josep Puig	Mestre de cases
		Mosso	Lluís Guix	Paraire
		Mosso	Juan Palau	Traginer
		Mosso	Pere Prat i Genola	
		Mosso	Lluís Tuyet	Jornaler
		Mosso	Josep Aspachs	Jornaler
		Mosso	Climent Florejachs	Mestre de cases
		Mosso	Josep Riu	
		Mosso	Josep Escobet	Fuster
		Mosso	Diego Muxí	Paraire
		Mosso	Pere Vidal	Jornaler
		Mosso	Ramon Viñadomat	Mestre de cases
		Mosso	Ramon Fulbas	Teixidor
		Mosso	Anton Muxí	Paraire
		Mosso	Juan Camps	
		Mosso	Cristòfol Golorons	
		Mosso	Jacinto Codina	Moliner
		Mosso	Lluís Codina	Moliner
		Mosso	Benet Badia	Moliner
		Caporal Primer	Josep Guix	Paraire
		Caporal Primer	Joan Santamaria	
		Caporal	Hipòlit Camps	
		Caporal	Antoni Obiols	
		Caporal	Joan Freixa	
		Mosso	Pere Cluet	Oller
		Mosso	Josep Valero	Oller
		Mosso	Esteve Badia	Oller
		Mosso	Francesc Riu	
		Mosso	Joan Soler	Teixidor
		Mosso	Josep Pons	
		Mosso	Joan Altarriba	Traginer
		Mosso	Bernat Grifell	Claveter
		Mosso	Joan Calveras	
		Mosso	Joan Casals	Fuster
		Mosso	Pere Puset	Oller
		Mosso	Segimon Santandreu	
		Mosso	Francesc Gilet	Oller
		Mosso	Sebastià Sala	Oller
		Mosso	Climent Arisó	Ferrer
		Mosso	Baltasar Ferrer	Oller
		Mosso	Bautista Ferran	Jornaler
		Mosso	Josep Ribas	Pagès
		Mosso	Benet Grifell	Jornaler
		Mosso	Francisco Roca	Teixidor
		Mosso	Joan Puig	Oller
		Mosso	Pere Comellas	Jornaler
		Mosso	Eudald Arisó	Ferrer
		Mosso	Pere Santandreu	Teixidor
		Mosso	Francesc Farguell	
		Mosso	Joan Calveras	Paraire
		Mosso	Anton Puig	Jornaler
		Mosso	Francesc Obiols	Oller
		Mosso	Joan Martí	
		Mosso	Salvador Salau	Paraire
		Caporal Primer	Pere Muxí	
		Caporal	Ramon Furtich	
		Caporal	Gaspar Ferrer	Paraire
		Caporal	Josep Cluet	
		Mosso	Anton Egaña	Cirurgià
		Mosso	Josep Saurí	
		Mosso	Josep Botell	
		Mosso	Francesc Canudas	Corder
		Mosso	Francesc Casals	
		Mosso	Jaume Sastre	Corder

		Mosso	Ramon Roca	Jornaler
		Mosso	Francesc Lladó	
		Mosso	Baltasar Viladomat	
		Mosso	Domingo Barri	
		Mosso	Francesc Aloi	Teixidor
		Mosso	Francesc Ferrer	Fuster
		Mosso	Joan Pons (a) lo Nexa	
		Mosso	Josep Pons (a) li Tot	
		Mosso	Josep Pons (a) lo Jep Vidal	
		Mosso	Josep Canudas	
		Mosso	Ramon Carrera	
		Mosso	Francesc Donas	Teixidor
		Mosso	Bartomeu Badia	Oller
		Mosso	Joan Martí	
		Mosso	Pau Cluet	
		Mosso	Blai Escarico	Jornaler
		Mosso	Bernat Viladomat	Jornaler
		Mosso	Llorenç Viladomat	Jornaler
		Mosso	Ramon Guiu	Oller
		Mosso	Bernat Casas	Jornaler
		Mosso	Salvador Vidal	
		Mosso	Baltasar Puig	
		Mosso	Josep Riu	Traginer
		Mosso	Ramon Viladomat (a) Gasalla	
		Mosso	Joan Farriols	
		Mosso	Esteve Badia	Fuster
	5ª Companyia	Caporal Primer	Josep Ballina	
		Caporal	Francesc Claris	
		Caporal	Pere Rosal	
		Caporal	Josep Obiols	
		Mosso	Quirze Obiols	Sabater
		Mosso	Antoni Selga	Jornaler
		Mosso	Pere Codina	Traginer
		Mosso	Antoni Sirvent	Jornaler
		Mosso	Nicolau Pobla	Jornaler
		Mosso	Bartomeu Freixa	
		Mosso	Juan Comaposada	Mestre de cases
		Mosso	Lluís Dimon	Teixidor
		Mosso	Agustí Fulbas	Teixidor
		Mosso	Francisco Lavall	Teixidor
		Mosso	Francesc Barri	Traginer
		Mosso	Josep Llaunet	Teixidor
		Mosso	Juan Bautista Mujola	Jornaler
		Mosso	Francesc Codina	Traginer
		Mosso	Francisco Llausi	Traginer
		Mosso	Josep Farriols	Manyà
		Mosso	Pere Safont	Pàges
		Mosso	Antoni Costa	Traginer
		Mosso	Josep Jordà	Traginer
		Mosso	Francesc Llausí (a) el Xuin	Traginer
		Mosso	Esteve Soler	Mestre de cases
		Mosso	Josep Calvet	Jornaler
		Mosso	Josep Bonet	Traginer
		Mosso	Francisco Rosell	Teixidor
		Mosso	Anton Pasola	Sastre
		Mosso	Josep Farguell	Ferrer
		Mosso	Anton Casals	Sabater
		Mosso	Pere Freixa	Traginer
	Mosso	Pere Codina		
	Mosso	Diego Rodergas		
	Mosso	Joan Freixa	Moliner	
	6ª Companyia	Caporal Primer	Jacinto Vilardaga	
		Caporal Primer	Josep Llarch	Teixidor
		Caporal	Josep Prat	
		Caporal	Isidro Roca	

		Caporal	Diego Puig	
		Mosso	Joan Gili	Adroguer
		Mosso	Joan Gironella i Antich	
		Mosso	Pau Serra	Corder
		Mosso	Joan Obiols	Sabater
		Mosso	Josep Sivilla	Corder
		Mosso	Pere Canudas	Sabater
		Mosso	Vicenç Santandreu	Corder
		Mosso	Francesc Gironella i Antich	
		Mosso	Felip Santandreu	
		Mosso	Llorenç Bonany	Sabater
		Mosso	Jacinto d'Oleran	
		Mosso	Joan Postius	Traginer
		Mosso	Diego Obiols	Traginer
		Mosso	Anton Farguell	Traginer
		Mosso	Josep Guinot	Corder
		Mosso	Jacinto Muntada	
		Mosso	Pere Vilajoana	Corder
		Mosso	Josep Martí	Corder
		Mosso	Francesc Obiols	Traginer
		Mosso	Maurici Casellas	Paraire
		Mosso	Isidro Grangés	Jornaler
		Mosso	Jaume Cortina	Moliner
		Mosso	Fausto Pedrós	Daurador
		Mosso	Jaume Pobla	Jornaler
		Mosso	Francesc Guinot	Oller
		Mosso	Ramon Florejachs	Sastre
		Caporal Primer	Francisco Corsell	
		Caporal	Pere Fariols	
		Caporal	Miquel Muxí	
		Caporal	Anton Tuyet	
		Caporal	Antoni Joan Claris	Paraire
		Mosso	Ramon Mestres	Cirurgia
		Mosso	Francesc Santpons	Apotecari
		Mosso	Jaume Francàs	Traginer
		Mosso	Salvador Llitjos	Traginer
		Mosso	Baltasar Lladó	Fuster
		Mosso	Josep Serra	Corder
		Mosso	Isidro Muntada	Sabater
		Mosso	Francisco Tuyet	Traginer
		Mosso	Josep Viladomiu	Traginer
		Mosso	Anton Roca	
		Mosso	Josep Bailina	Baster
		Mosso	Miquel Calvet	Mestre de cases
		Mosso	Climent Florejachs	Sabater
		Mosso	Francesc Mas	Paraire
		Mosso	Josep Santamaria	Sastre
		Mosso	Ramon Muntells	Jornaler
		Mosso	Josep Casals	Sabater
		Mosso	Francisco Font	Paraire
		Mosso	El fill de Magdalena Bonells	
		Mosso	Antoni Mas	
		Mosso	Joan Canudas	Corder
		Mosso	Pere Farriols	Manyà
		Mosso	Jose Obiols	Sastre
		Mosso	Pere Puig	Sabater
		Mosso	Josep Rocamora	Calderer
		Mosso	Pau Bonany	Sabater
		Mosso	Joan Mateu	Paraire
		Mosso	el fill de Francesc Lladó	Fuster
		Mosso	Juan Huch	Teixidor
		Mosso	Salvador Freixa	
		Mosso	Salvador Vilardaga	Paraire
	7ª Companyia	Caporal Primer	Josep Claris	
	8ª Companyia	Caporal	Joan Batista Rosal	

		Caporal	Miquel Cortada	
		Caporal	Josep Mas	Paraire
		Caporal	Francisco Savall	Sastre
		Caporal	Diego Vadrinas	Calderer
		Mosso	Josep Ballina (a) <i>Sant Feliu</i>	
		Mosso	Lluís Solanel·las	Manyà
		Mosso	Joan Claris	Clavater
		Mosso	Anton Obiols	
		Mosso	Joan Muxí	Clavater
		Mosso	Isidro Muxí	
		Mosso	Josep Comba	Pagès
		Mosso	Pere Santamaria	Traginer
		Mosso	Joan Rodergas	Boter
		Mosso	Joan Marget	Jornaler
		Mosso	Bartomeu Viladomat	Teixidor
		Mosso	Anton Ferrer	Jornaler
		Mosso	Pau Miró	Forner
		Mosso	Joan Barjau	Corder
		Mosso	Francisco Torras	Baster
		Mosso	Bernat Muxí	Pagès
		Mosso	Juan Montorsi	Traginer
		Mosso	Joan Pau Aspert	Boter
		Mosso	Ramon Viladomiu	
		Mosso	Josep Frexa	Boter
		Mosso	Josep Aspachs	Jornaler
		Mosso	Anton Palau	
		Mosso	Josep Vilardaga	Ferrer
		Mosso	Tomas Bailina	Traginer
		Mosso	Francesc Calveras (a) <i>lo Paxa</i>	
		Mosso	Francesc Obiols	
		Mosso	Joan Pujol	Corder
		Mosso	Bernat Bosch	
	9ª Companyia	Caporal Primer	Joan Sastre	
		Caporal Primer	Josep Martí	Teixidor
		Caporal Primer	Josep Roca	Traginer
		Caporal	Joan Calonge	
		Caporal	Pere Roca	
		Caporal	Ignasi Puig	
		Mosso	Joan Muntells	
		Mosso	Jaume Sirera	Jornaler
		Mosso	Baltasar Casas	Teixidor
		Mosso	Pau Grifell	Jornaler
		Mosso	Joan Martí	Traginer
		Mosso	Joan Tarrès	Jornaler
		Mosso	Joan Muntells	
		Mosso	Francesc Pi	Teixidor
		Mosso	Josep Sirera	Jornaler
		Mosso	Lluís Grifell	Pagès
		Mosso	Joan Mas	Pàges
		Mosso	Angel Palla	Jornaler
		Mosso	Llorenç Bonet	Boter
		Mosso	Joan Lluch	Traginer
		Mosso	Francesc Mora	Jornaler
		Mosso	Anton Ballina	Traginer
		Mosso	Joan Roca	Jornaler
		Mosso	Anton Calveras	Traginer
		Mosso	Ramon Albi	Teixidor
		Mosso	Francisco Bonet	Jornaler
		Mosso	Ramon Palau	Jornaler
		Mosso	Francesc Compte	Teixidor
		Mosso	Bernat Llobet	Ferrer
		Mosso	Joan Viladomiu	
		Mosso	Pere Antoni Santamaria	Pagès
		Mosso	el fill de la Palou grossa	
	Mosso	el fill d'Eulalia Grifell		

		Mosso	Josep Rosal	
		Mosso	Joan Sarradell	
	10ª Companyia	Caporal	Mariano Boixadè	
		Caporal	Rafel Aspert	Boter
		Caporal	Joan Ferrer	Paraire
		Caporal	Francisco Pasola	Sastre
		Sotscaporal	Josep Espert	
		Sotscaporal	Francisco Boixadè	
		Mosso	Francisco Sol	Teixidor
		Mosso	Josep Vilardaga	Jornaler
		Mosso	Josep Riu	Pagès
		Mosso	Joan Santandreu	Ferrer
		Mosso	Anton Malaret	Boter
		Mosso	Macià Rodergas	Boter
		Mosso	Miquel Costa	Jornaler
		Mosso	Jacinto Torrentbo	Ferrer
		Mosso	Pere Santacreu	Pagès
		Mosso	Josep Llitjos	Jornaler
		Mosso	Joan Vatlaura	Jornaler
		Mosso	Joan Vallellas	Jornaler
		Mosso	Anton Bosch	Jornaler
		Mosso	Salvador Rosal	Ferrer
		Mosso	Francesc Santamaria	
		Mosso	Pere Palau	Traginer
		Mosso	Josep Farguell	Traginer
		Mosso	Josep Montorsi	Sabater
		Mosso	Josep Puig	Paraire
		Mosso	Anton Rosal	Jornaler
		Mosso	Francesc Espert	Boter
		Mosso	Josep Pujol	Corder
		Mosso	Josep Guix	Sastre
		Mosso	Francesc Pla	
		Mosso	Magi Salat	Traginer
		Mosso	Salvador Mas	Paraire
	Mosso	Joan Alleu		
	Mosso	Bonaventura Valiellas		
	Mosso	Nicolau Genovat		

5.3.5. Corregiment de Cervera

5.3.5.1. Esquadra de Cervera

Durant la Guerra de Successió la ciutat de Cervera es va posicionar clarament en favor del rei Felip V. La historiadora Núria Sales atribueix aquest decantament dels cerverins per oposició a d'altres viles veïnes, rivals austriacistes, que havien conspirat contra el seu municipi:

“Cervera hauria estat filipista en part perquè les seves rivals Anglesola, Guissona i Agramunt, que no ho eren, havien intrigat a prop del rei-arxiduc perquè no li reconegués el títol de ciutat”⁵¹¹.

Aquesta col·laboració dels cerverins amb la monarquia borbònica es va escenificar amb la creació d'un *Regimiento de Naturales de Cervera* que va col·laborar activament amb l'exèrcit de Felip V:

“Cervera va comptar amb un regiment, els “naturales de Cervera”, que va tenir una primera creació el 1706 amb el coronel Jeroni Moixó, un revifament el 1711 sota el comandament del coronel flamenc comte d'Arseles, i un darrer impuls al juliol de 1713, quan els cerverins refugiats a Lleida van reconstruir la unitat sota el comandament del tinent coronel Josep de Vilallonga i Saportella”⁵¹².

A la finalització del conflicte bèl·lic i l'aplicació del Decret de Nova Planta les set universitats catalanes existents abans de 1714 (Barcelona, Lleida, Girona, Tarragona, Vic, Solsona i la Seu d'Urgell) van ser clausurades degut a “las

⁵¹¹ SALES FOLCH, N., *Senyors, bandolers, miquelets i botiflers. Estudis sobre la Catalunya dels segles XVI al XVIII*, Barcelona, Ed. Empúries, 1984, pp. 154 – 155.

⁵¹² HERNÁNDEZ, F. X. & RIART, F., op. cit., *Els Exèrcits de...*, pp. 294 – 295.

turbaciones pasadas del Principado de Cataluña obligaron a mi providencia a mandar se cerrasen todas sus universidades, por haber los que concurrían en ellas fomentado muchas inquietudes". La ciutat de Cervera, a mode d'agraïment pel seu recolzament al monarca, rebré el privilegi de constituir una universitat pròpia així com l'exclusivitat en l'edició de llibres docents⁵¹³.

*"Es ciudad, y cabeza del Corregimiento, las jurisdicciones son del Rey, tiene 800 casas juntas, con 2112 habitantes. Reside en ella el Corregidor y un teniente, hay una Parroquia, un Hospital (...) Conventos de Frailes (...) de Monjas, y la Universidad Real por todas las provincias de Catalunya. Su situación es llana, linda a levante con Timó, St. Pera del Arquells, a mediodía con Sisquella, Gramuntell, y Granella, a Poniente con la Curullada, y Cardosa, y a Tramontana con Cardosa, y Castellnou de las Olujas"*⁵¹⁴.

L'esmentada fidelitat quedà plasmada en el fet que fos l'única esquadra que disposés de 850 efectius allistats, la més gran de les planificades. El lliurament d'aquest volum d'armament a una determinada població només podia venir precedit de la confiança plena del capità general de Catalunya vers els seus habitatats.

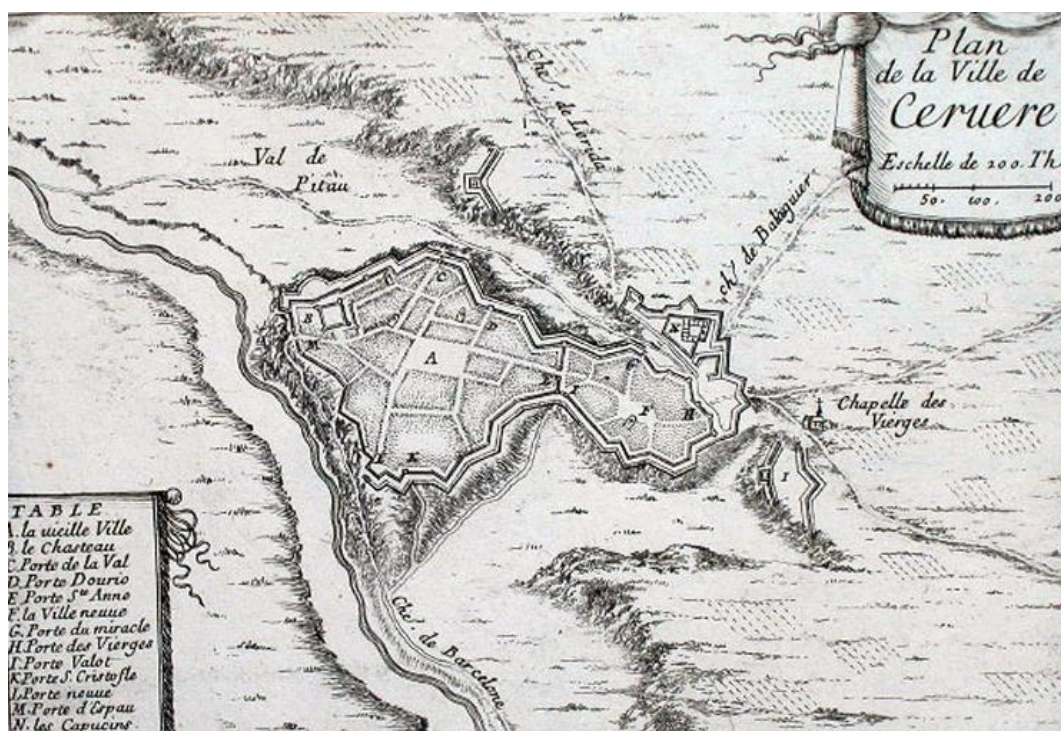
Afortunadament per poder estudiar l'origen i evolució d'aquesta esquadra disposem del testimoni de Josep Corts, apotecari i regidor de la vila de Cervera, el que durant la Guerra de Successió s'identificà amb els ideals borbònics, fet que provocà la seva persecució i li comportà una condemna de 10 mesos de presó i 10 anys de desterrament. Durant el conflicte va ser nomenat capità de l'antic *Regimiento Naturales de Cervera* i regidor perpetu d'aquesta ciutat⁵¹⁵. Quan es constituí l'esquadra de la població se li va encarregar el comandament d'una de

⁵¹³ ALBAREDA SALVADÓ, J., *La Guerra de Sucesión de España (1700 - 1714)*, Barcelona, Crítica, 2010, p. 442.

⁵¹⁴ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 934.

⁵¹⁵ SALAT NOGUERA, M. T., "Historiografía sobre l'església de Santa Maria de Cervera", *Miscel·lània Cerverina*, nº 16, Cervera, 2003, pp. 264 i 265.

les companyies que la formaven, una experiència que va quedar plasmada en un llibre manuscrit titulat *Estado Antigo y Moderno de la Ciudad de Cervera*, on es relata els antecedents, constitució i missions que va dur a terme l'esquadra d'aquesta ciutat⁵¹⁶.

Imatge 17: Sebastian de Pontault – Chevalier de Beaulieu (1668). Mapa de Cervera [Mapa]. *Plans et profils des principal les villes et lieux considerables de la Principauté de Catalogne*. París.

Les primeres accions dels paisans armats de Cervera van anar encaminades a combatre la banda del Carraslet a les comarques tarragonines alhora que, quan eren requerits, brindaven recolzament a l'exèrcit durant les seves operacions. Aquests paisans armats encara no els podem considerar membres de l'esquadra de Cervera ja que, oficialment, aquesta encara no s'havia establert. Es tractaria més d'una milícia de la població aixecada per tal de recolzar a les tropes reglades en

⁵¹⁶ CORTS HUGUET, J., *Estado Antigo y Moderno de la Ciudad de Cervera coordinado por Joseph Cortes Regidor perpetuo de la referida ciudad y capitan que fue de Infanteria Española en el Regimiento de Naturales de Cervera*, 1723.

una acció puntual, no compartint les característiques pròpies d'una esquadra (fundació, reglament, interrelació amb d'altres existents, uniformitat militar pròpia, doble dependència civil - militar o les funcions de policia judicial derivades de la Reial Audiència).

El 31 de març va sortir de Cervera un destacament de paisans armats format per 50 efectius sota el comandament del regidor Gaspar Mir i l'agutzil Antonio Soler⁵¹⁷. La missió d'aquest destacament, el qual estava sufragat per la ciutat i anava dotat d'armes i municions, era establir contacte, al terme d'Ulldemolis (Priorat), amb el destacament militar comandat per el comandant general Diego García de Istúriz per tal d'operar contra la guerrilla austriacista. Aquesta acció va finalitzar sense èxit ja que els guerrillers van aconseguir escapolir-se⁵¹⁸. En aquesta acció, que va quedar recollida a l'obra de Josep Corts, van participar un total de 90 paisans armats de Cervera:

“No obstante estar Cervera dos jornadas distantes de aquellos parajes, ni estar convocados para esta expedición los lugares de su cercanía, pareció al Capitán General sería conveniente para el desempeño de aquella, el que fuese asistida de sus paisanos; en cuya consecuencia lo insinuó a la ciudad, la que sin dilación alguna, escogió noventa hombres los más alcanzados, los que bien armados, y estipendiados por la Ciudad pasaron en el mes de marzo de 1719 a las montaña de Prades, conducidos por D. Gaspar de Mir y Cadena uno de sus regidores, asistido de algunos subalternos, y habiendo por tres semanas batido aquellos montes penetrando hasta lo más escabroso, e intrincado de sus malesas (haciendo también los demás su deber) fue diligencia ociosa este escrutinio, sin haber podido nunca tropezar con aquella cerril canalla, y viendo el

⁵¹⁷ ACSG. 220-30-T1-5554. Llibre Verd del Racional, volum segon, capítol 39.

⁵¹⁸ ACSG. Correspondència 520 (1719 - 1753). Carta del marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, a Francisco de Haro Aguero (5 d'abril de 1719); GIMÉNEZ LÓPEZ, E., art. cit., p. 560.

comandante ser inútil la empresa, licencio a todos los que habían sido llamados”⁵¹⁹.

En l'esclat formal de la guerra entre Espanya i França, Josep Corts recull també la situació d'indefensió que patia el Principat per la marxa de l'exèrcit regular, per l'aparició de les guerrilles austriacistes i per les desercions d'algunes unitats militars:

“En esta misma estación hubo un político rompimiento entre España, y la Francia, y habiéndose esta apoderado de la Seo de Urgel, y Conca de Tremp en Cataluña, pasaron después sus tropas a las fronteras de Vizcaya; y para oponerle el Rey a los designios del Duque de Orleans, determino su viaje a aquella Provincia, asistido de su Ejército, que para engrosarle e igualar con las fuerzas de los franceses era indispensable el sacar tropas de este Principado: disminuidas pues las militares fuerzas en Cataluña, se oyeron luego por toda ella, rumores e insolencias de sediciosos, que iban volando con ejércitos formados a que daba fomento los pagamentos de Francia, bajo cuya protección y nombre vivían; suponiendo, que en este desorden, no concurrió persona alguna de la menor graduación ni común alguno que consintiese, todo era a impulsos de la gente más vil, abatida y facinerosa, siendo uno de los caudillos principales el mencionado Carrasquet, fue esta soltura de sumo sentimiento en Cataluña.

Como en este género de ejércitos se tenga por disciplina el desorden, y libertad, fue grande la deserción, que padeció un regimiento de Dragones, que había quedado en Cataluña, pues en pocos días se pasaron a los sediciosos más de la tercera

⁵¹⁹ CORTS HUGUET, J., op. cit., pp. 242 i 243.

*parte de sus soldados, y como Vivian esparcidos, sin orden y con el beneficio de los caballos, era muy frecuentes los latrocinios y muertes que ejecutaron*⁵²⁰.

L'1 de març de 1719 es va constituir el nou ajuntament cerverí que va estava compostat pel noble Bonaventura de Montaner i Valls, el noble Josep de Moixò i Borràs, el noble Gaspar Mir i Cadena, el cavaller Francesc de Sabater i Meca, el doctor en medicina Jaume Castelltort i el cavaller Isidoro de Sabater i Lledós. Posteriorment, a principis del mes de juny, entrarien a l'ajuntament dos nous regidors: l'apotecari Josep Corts i l'adroguer Josep Mora⁵²¹. Foren aquests dos últims càrrecs municipals els que prendrien el comandament d'una companyia de la nova esquadra la qual restava sota el comanament del corregidor Francisco de Haro Agüero, nomenat en aquest càrrec per Joan Baptista de Mujal, batlle i veguer de Cervera, el dia 16 d'agost de 1719. Finalment fou nomenat Buenaventura Porta, mercader de teixits, com a subaltern de l'esquadra⁵²².

Respecte al projecte de situar una esquadra a la ciutat de Cervera la Reial Audiència va exposar, al seu informe del 5 d'abril de 1719, el següent:

“En el supuesto de estar ya con armas los moradores de esta Ciudad que es cabeza del Corregimiento, parece que se debería establecer forma para que siempre hubiera a lo menos 150 hombres para el uso de las armas para que a cualquier novedad que ocurriere pudiesen acudir a tomarlas bajo la dirección y órdenes del Corregidor añadiéndose el cargo de que de estos 150 hombres hubiese de estar siempre 25 con su cabo los cuales estuviesen destacados y de parte en la Villa de Monmaneu para asegurar este paso del camino Real y darse la mano (cuando convenga) con la gente armada de Igualada dejando a la

⁵²⁰ CORTS HUGUET, J., op. cit., pp. 243 i 244.

⁵²¹ LLOBET PORTELLA, J. M., “Cervera després de 1713: un període de canvis estructurals”, *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 33, Barcelona, 2013, p. 317.

⁵²² ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

*disposición de los Regidores el tiempo o días que parecerá mantenerse eso mismos y entrar otros a relevarles a fin que con cara sea igual y menos gravosa y fatigosa a los dichos 150 hombres que habrán de tener este cuidado por su turno*⁵²³.

Paral·lelament el capità general, marquès de Castel-Rodrigo, informava a principis del mes d'abril al secretari del *Despacho de Guerra*, Fernández Duran, que molts paisans armats de Cervera ja es trobaven en aquells moments lluitant contra la insurgència austriacista present al territori⁵²⁴.

El 29 d'abril de 1719, el capità general va ordenar que es constituís formalment l'esquadra de Cervera, a imitació de la de Vic, amb uns efectius inicials de 150 paisans armats per torn a les ordres del corregidor, el tinent de corregidor i els regidors de la vila. Trenta d'aquests paisans armats ceriverins van compondre una nova esquadra que es tenia que situar a Montmaneu⁵²⁵.

El 4 de maig de 1719 la Reial Audiència va sol·licitar al capità general de Catalunya que els facilités unes normes que permetessin la regulació d'aquesta força. Les ordres rebudes foren les d'establir una esquadra seguint les normes dictades per l'esquadra de Vic però aquestes eren desconegudes per la resta d'esquadres, com ja hem analitzat en el cas de Vilafranca del Penedès:

“Para los 150 hombres de la ciudad de Cervera se haze igualmente preciso que par Villafranca la noticia del reglamento de Vich y habiendose residir en Monmaneu 30 hombres de esta partida le aprezia a la Real Audiencia que

⁵²³ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁵²⁴ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Carta enviada pel marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya a Miguel Fernández Duran, secretari del Despatx de Guerra, sol·licitant l'aixecament de les Esquadres (8 d'abril de 1719).

⁵²⁵ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

fuesen xefe de ellos Antonio Huguet o, que se dexase a disposicion del ministro destinado para este Corregimiento”⁵²⁶.

Però, segons ens explica Corts en les seves memòries sobre la creació de l'esquadra, la seva organització i el nomenament dels seus comandaments, aquesta força es va constituir amb un nombre definitiu de 800 efectius, una xifra molt superior als 150 homes establerts inicialment:

“Cervera como tan acostumbrada al Real Servicio, ya a los primeros rumores de aquella novedad, se precauciono para la defensa, distando de sus naturales ocho cientos hombres, que divididos en ocho compañías, se dio a cada una por cabo un Regidor, siendo estos Dn. Buenaventura de Montamon y Valls, Dn. Joseph de Moxo y Borrás, Dn. Gaspar de Mir y Cadena, D. Isidoro de Sabater y L'Ados, Dn. Francisco de Sabater y Meca, Dn. Jayme Castelltort, Joseph Corts, y Joseph Mora, asistido cada uno de ellos de dos caballeros por collarserrales, siendo jefe de esta Coronela el Caballero Corregidor D. Francº. de Haro Agüero, quien confiando de la fidelidad y valor de sus ciudadanos, se mantuvo contante en la Ciudad, sin imitar a otros, que por prudencia se retiraron por inminentes peligros que prevenían, por no tener la confianza y abrigo, que a este caballero le animaban”⁵²⁷.

Així doncs, l'esquadra de paisans armats de Cervera, que els vilatans van autodenominar “*Coronela*” davant la manca d'una denominació oficial del Cos, va quedar constituïda per 800 alistats, dividits en vuit companyies de 100 homes, cadascuna d'elles a les ordres d'un caporal, dos sotscaporal i diversos assistents. Els esquadristes anaven vestits amb recursos propis i no es pot descartar que

⁵²⁶ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

⁵²⁷ CORTS HUGUET, J., op. cit., p. 244.

alguns d'ells empresin la uniformitat militar de l'antic *Regimiento de Naturales de Cervera*⁵²⁸.

L'elevada efectivitat i la implicació de l'esquadra de Cervera va provocar el reconeixement personal del capità general de Catalunya que va confiar plenament en aquesta força la defensa de la ciutat davant d'un hipotètic atacat enemic:

*“El capitán general viendo cuán importante era la defensa de Cervera para freno de los (...) antes, y que para ello no necesitaba de tropas, por la circunstancia de sus paisanos, que con tanta tenacidad habían emprendido su guarda, libro 150 raciones de pan diarias para la manutención de los paisanos que entraban de guardia”*⁵²⁹.

Al mes de setembre el corregidor Francisco de Haro Agüero, cap de l'esquadra de Cervera, va informar al capità general que, arran de les dificultats ocasionades per la guerra i a la falta de comerç, s'havien d'augmentar les racions de pa a la ciutat. La petició va ser enviada a la Reial Audiència perquè dictaminés que calia fer. La resposta no es va fer esperar i s'autoritzà el lliurament de 300 racions de pa i un ral diari pels més necessitats. En aquell mateix document quedava clarament palès l'odi que els austricistes guardaven als habitants de Cervera, així com el detall dels serveis que efectuava, puntualment, l'esquadra⁵³⁰.

A mitjans del mes d'octubre els regidors van enviar una carta al capità general de Catalunya sol·licitant-li una autorització per poder portar armar un grup de trenta veïns, clergues i seglars, poguessin portar armes i poder així prestar servei a l'esquadra de la ciutat. Davant d'aquesta petició el capità general va enviar una consulta a la Reial Audiència perquè l'informés sobre els antecedents d'aquests subjectes i si procedia el seu armament. Aquest tribunal va dictaminar que, malgrat que alguns havien figurat com a persones desafectes al regim borbònic en

⁵²⁸ HERNÁNDEZ, F. X. & RIART, F., op. cit., *Soldats, guerrers...*, pp. 118 i 321.

⁵²⁹ CORTS HUGUET, J., op. cit., pp. 245.

⁵³⁰ ACA. Consultas 128 (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (24 de setembre de 1719). Document transcrit al núm. 10, apartat *Documents Rellevants*, de l'*Annex Documental*.

el passat, per la qual cosa se'ls hi havia prohibit l'ús d'armes, en aquells moments i tractant-se d'una petició dels regidors, juntament amb l'interès mostrat per aquestes persones en prestar servei a la causa del Rei, consideraven que no hi trobaven impediment en que s'autoritzés l'esmentat permís. Els veïns que s'havien ofert voluntàriament per formar part de l'esquadra eren els clergues: D. Antonio Jofre, Francisco Mora, Antonio Perelló, Francisco Solsona, Jaime Figueres i Geronimo Torruell, i els seglars: D. Josep Solsona, D. Pedro Juan Castelló, D. Francisco Cerveró, Josep Montaner, Angel de Montserrat, Francisco de Montserrat, D. C. Pedrol, D. Josep Rafael i Moxò, D. Galceran Villaba, D. Francisco Moxò, D. Magin de Casanovas, Josep Fabregat, Dionis Viola, Ramon Serras (major), Ramon Serras (menor), Francisco Serras, Bruno Perelló, Josep Solsona, Magin Cantacorps, Geronimo Gener, Ramon Casas, Francisco Borrás, Josep Mallol i Josep Periu⁵³¹. Finalment, i segons es recull al memorial de Juan Castell de l'any 1721, tant la Reial Audiència com el capità general van autoritzar aquesta petició mentre duressin les operacions militars al territori:

“Expone que hallándose la referida Ciudad en el año pasado de mil setecientos diez y nueve amenazada de los enemigos, y sediciosos, se pusieron todos sus moradores en defensa, y divididos en ocho escuadras, montaron todos los días las guardias que como el suplicante y algunos vecinos de la mencionada Ciudad no obstante no tener concedido el uso y porte de armas deseaban contribuir al Real Servicio, y defensa de ella, se ofrecieron al Corregidor y Regidores para cuanto se ofreciese por cuyo motivo la expresa ciudad suplico a V.E. se dignase conceder el uso de las armas a los que no la tenían, como a los demás que gozaban de este privilegio (...) el suplicante paso al servicio militar, asistiendo de día y de noche

⁵³¹ ACA. Consultas 128 (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (24 de novembre de 1719).

*a las guardias, y demás funciones, a que se le mando todo el tiempo que duro aquella expedición (...)*⁵³².

La predisposició aclaparadora dels cerverins en prestar servei a l'esquadra durant aquest conflicte, esdevenint l'esquadra més nombrosa de les establertes al Principat, juntament amb la seva significació durant la Guerra de Successió, van convertir els seus habitants en un dels principals objectius dels sediciosos austriacistes, com demostra el segrest patit per un grup de traginers cerverins a les rodalies de La Móra, en el terme municipal de la Granyanella (Segarra):

“En esta revuelta de tiempos, se suscitó la persecución contra los cerverinos, y como todo el país estaba sembrado de voluntarios del nombre de Cervera, no podían sus naturales salir para el comercio, porque cayendo en poder de aquellos, o habían de perder la vida, o redimirla con dinero.

Pasaban un día cosa de veinte hombres de dicha ciudad con algunas caballerías cargadas de mercaderías para comerciar en el mercado de Tárraga, y siendo ha mediado camino, descubrieron una partida de caballería, y como sus vestidos eran de Dragones, discurrieron ser de los de la guarnición de dicha villa, y sin sobresalto prosiguieron su viaje, y como bajo piel de oveja aquellos confiados inocentes, y sacándoles de camino les emboscaron, siéndoles intimidados, que para librarse de la muerte habían de redimirla con seiscientos doblones, veinte escopetas, y veinte pares de pistolas: para proporcionar lo que se les había pedido, habían ya aquellos cautivos enviado a sus casas, siendo de sumo desconsuelo y llanto para sus mujeres e hijos; y de todas los ciudadanos.

⁵³² ACA. Consultas 130 (1720 - 1721). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (2 de març de 1721).

Los Paisanos del lugar de la Mora, por donde habían transitado, dieron luego los avisos al comandante de Tárraga, y al Corregidor de Cervera, y sin dilación alguna, despacho aquel Comandante una partida de cincuenta Dragones, que bien informados del camino habían tomado, les fueron con la mayor celeridad al alcance, y les encontraron al lugar de Passanau: advertidos los sediciosos de que la partida estaba muy cercana, se escaparon de repente, dejando libres a los prisioneros, que recobrados del susto, dieron gracias a Dios de la impensada libertad, volvieron con suma alegría a sus casas con todas sus caballerías y caudales, fue día muy festivo para toda la Ciudad”⁵³³.

La presència d'una esquadra tant nombrosa exercí un clar poder dissuasiu sobre els seus enemics, evitant d'aquesta manera que la ciutat patís cap atac durant els anys que va durar el conflicte:

“Fue tan temida a los sediciosos la resolución, y valor de Cervera, que aunque varias veces habían publicado de hacerse de ella nunca tuvieron osadía para ejecutarlo ni acercarse a su comarca, solamente una vez pasaron mil de ellos a distancia de dos horas, sin hacer mansión en sus confines, ni inquietar a pueblo alguno de sus cercanías, porque sabían bien, no podían hacerlo, sin experimentar el escarmiento.

Perseveró la Ciudad en estos ejercicios militares desde mediado julio de 1719 hasta el mes de septiembre de 1720 que estuvo sosegada la borrasca, y restituido el Principado a su antigua

⁵³³ CORTS HUGUET, J., op. cit., pp. 246 i 247; ACSG. 220-30-T1-5554. Llibre Verd del Racional, volum segon, capítol 39.

*quietud, y Cervera con su mayor crédito por haber superado con sumo valor y constancia tantas dificultades (...)*⁵³⁴.

Però el pes que suposava el sosteniment d'una força d'aquestes característiques a càrrec de les arques municipals es traduïa en una notable despesa econòmica per la ciutat, motiu pel qual, el 12 de novembre de 1719, l'ajuntament de Cervera es va adreçar novament al capità general de sol·licitant-li una pròrroga en el pagament dels impostos al·legant els sacrificis que els seus habitants suportaven així com les accions que duia a terme la seva esquadra de paisans armats⁵³⁵.

A l'informe sobre l'estat de les Esquadres redactat per la Reial Audiència el 14 de maig de 1720 es comunicava al capità general que l'esquadra cerverina encara es mantenia operativa des de la seva constitució a mans de Francisco Borràs i Viñals, oïdor de la Reial Audiència. En aquest mateix document es feia un breu resum de la trajectòria d'aquesta esquadra:

"(...) una de 150 hombres en la misma ciudad de Cervera, dándole por jefe principal al Corregidor, y Regidores con un subalerno llamado Buenaventura Porta, mercader de paños, de los cuales 150 hombres estaban continuamente 30 en actual servicio, y se destacaron otros treinta para la villa de Monmaneu con un subalerno que era Antonio Huguet, bajo el mando de dicho Corregidor y Regidores (...) solo existe la de la Ciudad de Cervera en número de 150 hombres que para mayor defensa de aquella Ciudad en vista de la multitud de sediciosos que infestaban el Principado con amagos de invadir-lo hacían el servicio de día y de noche habiéndose establecido de órdenes

⁵³⁴ CORTS HUGUET, J., op. cit., pp. 248 i 249.

⁵³⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 214. Carta de les autoritats locals de Cervera al marquès de Castel-Rodrigo (12 de novembre de 1719). Document transcrit al núm. 11, apartat *Documents Rellevants*, de l'*Annex Documental*.

*de V.E. con sueldo y pan de munición precediendo consulta de la Real Audiencia de fecha en nueve de mayo de 1719*⁵³⁶.

Així doncs, i tal com hem analitzat en aquest punt, l'esquadra de la ciutat de Cervera va ser la més nombrosa pel que fa al nombre de paisans voluntaris allistats, assolint la xifra de 800 membres, els quals s'organitzaven en torns de 150 efectius per tal de prestar servei dia i nit tant a la ciutat de Cervera com l'esquadra ubicada a Montmaneu.

L'esquadra de paisans armats de Cervera va prestar servei fins al mes de setembre de 1720⁵³⁷.

5.3.5.2. Esquadra de Montmaneu

*“Es lugar, las jurisdicciones son del Rey, tiene 40 casas juntas, con 1719 habitantes. Su situación es llana, linda por la parte de levante con Albarells, y Carbesí, a mediodía con Carbesí, y Monfá, a Poniente con Pallarols, y a Tramontana con Rabassa, y Tudela”*⁵³⁸.

Tal com hem vist el capità general va ordenar que es situés una esquadra de 30 paisans armats en aquesta localitat, els efectius de la qual haurien de provenir de l'esquadra de Cervera, i restarien sota el comandament d'una persona d'aquesta localitat designada per la Reial Audiència. Així mateix s'autoritzava que els 30 esquadrists fossin rellevats periòdicament però no així el seu comandament⁵³⁹.

Segons l'informe enviat el 14 de maig 1720 per part de la Reial Audiència al capità general de Catalunya l'esquadra de Montmaneu s'havia constituït arran de

⁵³⁶ ACA. Consultes 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁵³⁷ ACSG. 220-30-T1-5554. Llibre Verd del Racional, volum segon, capítol 39.

⁵³⁸ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 957.

⁵³⁹ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

la comissió encarregada a Francisco Borràs i Viñals, oïdor de la Reial Audiència, nomenant com a comandament d'aquesta força a Antonio Huguet el qual restà a la vegada sota el comandament del tinent de corregidor de Cervera. En la data d'elaboració d'aquest informe l'esmentada esquadra ja s'havia dissolt⁵⁴⁰.

5.3.5.3. Esquadra de Guissona

“Es villa, las jurisdicciones son del Obispo de la Seo de Urgel, tiene 225 casas juntas con 544 habitantes. Su situación es llana, linda a levante con Masoterias, a mediodía con St. Guim de la Plana, Bellvehí, y Torrafeta, a Poniente con Gra, St. Martí de la Morana, y la Morana, y a Tramontana con Masoterias”⁵⁴¹.

El projecte de la Reial Audiència recomanava la instauració d'una esquadra de 30 paisans armats en aquesta vila⁵⁴².

En aquesta localitat, el capità general va ordenar la creació d'una esquadra composta per 30 homes sota el comandament de Pablo Gualdo, qui havia estat proposat per la Reial Audiència⁵⁴³. L'estudi elaborat el 14 de maig 1720 per aquesta institució detallava que l'esquadra de Guissona s'havia constituït amb 30 allistats arran de la comissió encarregada a Francisco Borràs i Viñals, oïdor de la Reial Audiència, sent el seu comandament en Pablo Gualdo, ciutadà honrat de Barcelona, i el seu caporal subaltern Mariano de Amigó. En la data d'elaboració d'aquest informe l'esmentada esquadra ja s'havia dissolt⁵⁴⁴.

⁵⁴⁰ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁵⁴¹ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 943.

⁵⁴² ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁵⁴³ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁵⁴⁴ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

5.3.5.4. Esquadra de Calaf

*“Es villa, las jurisdicciones son del Duque de Cardona, tiene 215 casas juntas con 1041 habitantes. Su situación es llana, linda a levante con Boixadós, a mediodía con Prats del Rey, a Poniente con Mirambell, y Conill, y a Tramontana con Calonja, y Boixadós”*⁵⁴⁵.

La Reial Audiència, en el seu projecte de les Esquadres del 5 d'abril de 1719, manifestava el següent respecte a la vila de Calaf:

*“En la Villa de Calaf que es de jurisdicción del Duque de Cardona se discurre ser necesarios 30 hombres los que deben ser gobernados por aquel sujeto de mayor confianza que a este fin propusiere D. Francisco Comas, Prior general”*⁵⁴⁶.

El capità general coincidí amb la proposta presentada i autoritzà la creació d'una força de 30 paisans armats a les ordres d'un comandament designat per la Reial Audiència⁵⁴⁷. Així doncs, el 4 de maig de 1719, la Reial Audiència va informar al marquès de Castel-Rodrigo que havien designat a Pablo Comas, germà del prior general, per tal que comandés aquesta esquadra⁵⁴⁸.

La constitució d'aquesta esquadra va anar a càrrec de Francisco Borràs i Viñals, oïdor de la Reial Audiència, situant al capdavant de la mateixa a Pablo Comas i com a caporal subaltern a Francisco Miquel, d'ofici negociant. Segons va

⁵⁴⁵ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 929.

⁵⁴⁶ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁵⁴⁷ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁵⁴⁸ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

informar la Reial Audiència al capità general, al mes de maig de 1720, aquesta esquadra ja s'havia dissolt⁵⁴⁹.

5.3.5.5. Esquadra de Solsona

L'any 1705 es produí el sollevament austriacista del metge solsoní Joan de Miquel el qual va aconseguir prendre possessió de les viles de Solsona i Cardona, posant-les a favor del arxiduc Carles. Amb les dues ciutats sota el seu control va aixecar el sometent d'ambdues i es va dirigir a Berga per tal de forçar el posicionament d'aquesta vila sota la causa austríaca però els seus veïns van depositar l'ofertament. Davant la negativa, els sometents austriacistes van ocupar la ciutat. Poc temps després també Puigcerdà caigué a les seves mans.

El dia 4 d'agost 1713 les tropes borbòniques van entrar a la vila de Solsona després d'aixafar la poca resistència armada que hi van trobar. Durant els combats va ser abatut al carrer de Sant Pau, Joan de Miquel, mort a mans de Francesc Estruch, batlle de la vila en aquells moments, i un dels futurs comandaments de les esquadres de paisans armats l'any 1720. Aquell mateix dia va rebre sepultura sense cap tipus de cerimònia religiosa. La seva mort va ser celebrada com un autèntic triomf per a la causa borbònica ja que desapareixia així un dels líders austriacistes més importants de la Catalunya Central⁵⁵⁰.

En 1719 la ciutat de Solsona es distribuïa i organitzava de la següent manera:

“Es ciudad, las jurisdicciones son divididas con el Obispo de Solsona, y el Duque de Cardona, tiene 385 casas juntas, con 1593 habitantes. Reside en ella el Obispo, Cabildo, hay (...) Parroquias, un Hospital (...), Conventos de Frayles, y de (...) Monjas. Su situación es llana, linda a levante con Oliana, a

⁵⁴⁹ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁵⁵⁰ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 3, p. 668.

mediodía con Castellbell, a Poniente con Castellbell, y a Tramontana con Lladurs”⁵⁵¹.

La Reial Audiència va projectar una esquadra per la ciutat de Solsona que deuria estar integrada únicament per la força armada mínima del seu batlle ja que la proximitat de les esquadres de Cardona i Berga no feia escaient disposar d'un nombre de gent armada superior⁵⁵².

Però aquest parer no era compartit pel capità general qui va ordenar establir una esquadra composada per 30 efectius sota el comandament d'una persona designada per la Reial Audiència. Una força que tingué com a principal missió la d'impedir l'avanç de les forces enemigues que poguessin desplaçar-se per la carretera que transitava des de Solsona fins a Castellciutat⁵⁵³.

El 4 de maig de 1719 la Reial Audiència va informar a capità general que aquesta esquadra es dividia en dos grups de 15 homes comandats, respectivament, per un dels dos batlles de la vila:

*“En Solsona hay dos bailes con distrito separado uno que pone el Duque de Cardona para la jurisdiccion que exerce en parte de aquella ciudad y otro que nombra la dignidad episcopal a quien toca la otra arte, y siendo en consequente que toda la partida este a cargo y orden de un Baile solo, sea el que fuere, le parecia a la Real Audiencia que se dividiese tambien en dos partes aquella esquadra o, tropa y que cada Baile tuviese a su cargo 15”*⁵⁵⁴.

⁵⁵¹ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 969 - 970.

⁵⁵² ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁵⁵³ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁵⁵⁴ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

L'esquadra de Solsona es va establir gràcies a la comissió encarregada a Francisco Borràs i Viñals, oïdor de la Reial Audiència, el qual va nomenar com a comandament de la mateixa a Josep Vila, batlle de Solsona, i com a caporal subaltern a l'argenter Francisco Grau.

Al mes de maig de 1720 la Reial Audiència informà al capità general de Catalunya que en aquelles dates l'esquadra ja es trobava dissolta⁵⁵⁵. Però aquell mateix any es va constituir una nova esquadra mitjançant una Reial Ordre.

5.3.5.6. Esquadra de Sanahüja

“Es villa, las jurisdicciones son del Obispo de Urgel, tiene 180 casas juntas, con 555 habitantes. Su situación es llana, linda a levante con Lloberola, y Biosca, a mediodía con Salvanera, a Poniente con Ribellas, y a Tramontana con el mismo”⁵⁵⁶.

La Reial Audiència va defensar la possibilitat d'establir una esquadra en aquesta població:

“En la Villa de Sanahuja que es también de la Jurisdicción de la Mitra de Urgel se consideran por precisas 30 hombres y aunque se discurre que el Baile será sujeto de distinción pero se considera que la persona que tiene en aquellos parajes mas sequito en autoridad y habilidad es el S. Onofre Soldevila el cual aunque se halla empleado en la collecta de las Rtas. de las Aduanas fuere conveniente empeñarle en el de la quietud de

⁵⁵⁵ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁵⁵⁶ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 969.

aquella comarca y direcció de los 30 hombres dándole a este fin comisi3n necesaria el Obispado de Urgel”⁵⁵⁷.

Una proposta que va ser aprovada pel capità general el qual va ordenar crear una esquadra de 30 paisans armats en aquesta vila sota el comandament que designés la Reial Audiència⁵⁵⁸. L'esquadra es va crear arran de la comisi3n encarregada a Francisco Borràs i Viñals, oïdor de la Reial Audiència, establint com a comandant de la força a Onofre Soldevila, i com a caporal subaltern a Antonio Rossera. Segons va informar la Reial Audiència al capità general al maig de 1720, aquesta esquadra ja no existia en la data d'emissió d'aquell document⁵⁵⁹.

5.3.5.7. Esquadra d'Oliana

“Es villa, las jurisdicciones son del Cabildo de la Seu d'Urgell, tiene 106 casas juntas, con 329 habitantes, hay un Convento de Frailes. Su situaci3n es llana cerca la orilla del Rí3 Segre, linda a levante con Cambrils, Valldan, y la Salsa, a mediodía con Altés, y Bassella, a Poniente con Peramola, y Trago, y a Tramontana con Coll den Arag3, Corregimiento de Puigcerdà”⁵⁶⁰.

La Reial Audiència en el seu projecte de les Esquadres del 5 d'abril de 1719 manifestava el següent respecte aquesta població de l'Alt Urgell:

“En la villa de Oliana que es de la Jurisdicci3n del Cabildo de Urgel requiere también 30 hombres para cubrir los desfiladeros del Camino Real de la Seo de Urgel, y será muy conveniente que

⁵⁵⁷ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁵⁵⁸ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁵⁵⁹ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁵⁶⁰ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 959.

esta gente esté bajo del mando de Dn. Francisco Valls y de Pallares, sobrino del Arcediano de Valls de Lérida sujetos files a S.M. y que tienen su casa y hacienda en Oliana”⁵⁶¹.

Una proposta, confirmada pel capità general de Catalunya, designava a Felipe Vilaplana com a comandant d’una força integrada per un total de 30 paisans armats⁵⁶². Però, l’informe de la Reial Audiència, datat en el mes de 1720, establia que l’esquadra s’havia constituït per Francisco Borràs i Viñals, oïdor de la Reial Audiència, qui havia nomenat com a comandament a Francisco Valls i de Pallarès i com a caporal subaltern a Francisco Salamó. Així mateix en aquest document s’informava que en aquell mes de maig aquesta esquadra ja no es trobava operativa⁵⁶³.

5.3.5.8. Esquadra de Ponts

“Es villa, las jurisdicciones son del Marques de Castellnou, tiene 200 casas juntas con 918 habitantes, hay una Colegiata. Su situación es llana, cerca del Río Segre, linda a la parte de levante con Vilanova de la Aguda, a mediodía con Cabanabona, y Oriola, a Poniente con Oriola, Ceró y lo Gos, y a Tramontana con lo Tossal, Rialp, y Miralpeix”⁵⁶⁴.

Respecte a la vila de Ponts la Reial Audiència va projectar una esquadra composta per:

⁵⁶¹ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d’abril de 1719).

⁵⁶² ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d’abril de 1719).

⁵⁶³ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l’estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁵⁶⁴ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 964.

*“En la Villa de Pons que es de la Jurisdicción Baronal del Duque de Montellano también se discurren precisos 30 hombres y que estos se gobiernen por el S. Felipe Vilaplana”.*⁵⁶⁵

En l'informe elaborat el 29 d'abril de 1719 pel capità general de Catalunya i adreçat a la Reial Audiència no figurava aquesta esquadra entre les assenyalades a constituir-se⁵⁶⁶.

Aquesta força s'havia creat arran de la comissió encarregada a Francisco Borràs i Viñals, oïdor de la Reial Audiència, el qual va establir al capdavant de la mateixa a Felipe Vilaplana i, com a caporal subaltern seu, a Juan Pablo Janer. Al mes de maig de 1720 la Reial Audiència informava al capità general de Catalunya que aquesta esquadra en aquelles dates ja es trobava dissolta⁵⁶⁷.

5.3.5.9. Esquadra d'Agramunt

*“Es villa, las jurisdicciones son del Rey, tiene 236 casas juntas, con 473 habitantes. Su situación es llana cerca del Río Sío. Reside en ella un teniente de corregidor, hay una Parroquia, un Hospital, Conventos de Frailes, y de monjas, linda a levante con las Puellas, y Puigvert, a mediodía con la Guardia, Almenara Alta, y Baxa, y la Fuliola, a Poniente con Boldus, Castellserá, los Falcons, y Préxens, y a Tramontana con Malfet, y Oriola”*⁵⁶⁸.

⁵⁶⁵ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁵⁶⁶ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁵⁶⁷ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁵⁶⁸ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 922.

La Reial Audiència, en el seu projecte de les Esquadres de data 5 d'abril de 1719, manifestava que la població d'Agramunt havia de disposar d'una força de 30 paisans armats "*bajo el mando del Then. de Corregidor y Alguacil mayor*"⁵⁶⁹.

I, efectivament, en aquesta localitat el capità general va ordenar la creació d'una esquadra formada per 30 homes sota el comandament del tinent de corregidor i de l'agutzil de la vila⁵⁷⁰.

Segons un informe tramès el de maig de 1720 per part de la Reial Audiència al capità general se li comunicava que el cap d'aquesta esquadra era el tinent de corregidor, Raimundo de Ciscar i Solanes, i com a segon, el caporal subaltern Isidro Serrais, agutzil de professió. Així mateix s'informava que aquesta esquadra no es trobava operativa en la data d'elaboració d'aquell informe.

⁵⁶⁹ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁵⁷⁰ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

Taula 13: Esquadres que integren el corregiment de Cervera detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)

LOCALITAT	COMANDAMENT	PROFESSIÓ CÀRREC	EFFECTIUS	ORGANISME
<i>Cervera</i>	Francisco de Haró Agüero	- Tinent de corregidor	800 8 Cías.	Reial Audiència
<i>Montmaneu</i>	Antonio Huguet			Reial Audiència
<i>Guissona</i>	Pablo Gualdo		30	Reial Audiència
<i>Calaf</i>	Pablo Comas		30	Reial Audiència
<i>Solsona</i>	Josep Vila	- Batlle	30	Reial Audiència
<i>Sanauja</i>	Onofre Soldevila	- Recaptador de Rendes Públiques	30	Reial Audiència
<i>Oliana</i>	Francisco Valls Pallarès		30	Reial Audiència
<i>Ponts</i>	Felipe Vilaplana		30	Reial Audiència
<i>Agramunt</i>	Raimundo de Ciscar Solanes	- Tinent de corregidor	30	Reial Audiència
TOTAL			1.010	

Mapa 5: Desplegament de les Esquadres al corregiment de Cervera

Tau1a 14: Relació d'esquadristes que integren el corregiment de Cervera, destacant l'unitat, grau, nom i cognoms i professió (elaboració pròpia)

ESQUADRA	UNITAT	GRAU	NOM - COGNOM	PROFESSIÓ	
CERVERA		Cap d'Esquadra	Francisco de Haro Agüero	Tinent de corregidor/ Doctor Dret	
		Subaltern	Buenaventura Porta	Mercader de teixits	
	1 Companyia	Caporal	Bonaventura de Montaner i Valls	Regidor/Noble	
	2 Companyia	Caporal	Josep de Moixò i Borràs	Regidor/Noble	
	3 Companyia	Caporal	Gaspar Mir i Cadena	Regidor/Noble	
	4 Companyia	Caporal	Francesc de Sabater i Meca	Regidor/Cavaller	
	5 Companyia	Caporal	Jaume Castelltort	Regidor/Doctor en Medicina	
	6 Companyia	Caporal	Isidor de Sabater i Lledós	Regidor/Cavaller	
	7 Companyia	Caporal	Josep Corts	Regidor/Apotecari	
	8 Companyia	Caporal	Josep Mora	Regidor/Adroguer	
		Esquadra de Montmaneu	Caporal	Antonio Huguet	
			Mosso	Francisco Mora	Clergue
			Mosso	Antonio Perelló	Clergue
			Mosso	Francisco Solsona	Clergue
			Mosso	Jaime Figueres	Clergue
			Mosso	Gerónimo Torruella	Clergue
			Mosso	Antonio Jofre	Clergue
			Mosso	Josep Solsona	Seglar
			Mosso	Pedro Juan Castelló	Seglar
			Mosso	Francisco Cerveró	Seglar
			Mosso	Josep Montaner	Seglar
			Mosso	Angel de Montserrat	Seglar
			Mosso	Francisco de Montserrat	Seglar
			Mosso	C. Pedrol	Seglar
			Mosso	Josep Rafael i Moxò	Seglar
			Mosso	Galceran Villaba	Seglar
			Mosso	Francisco Moxò	Seglar
			Mosso	Magin de Casanovas	Seglar
			Mosso	Josep Fabregat	Seglar
			Mosso	Dionis Viola	Seglar
			Mosso	Ramon Serras	Seglar
			Mosso	Francisco Serras	Seglar
			Mosso	Ramon Serras	Seglar
	Mosso		Bruno Perelló	Seglar	
	Mosso		Josep Solsona	Seglar	
	Mosso		Magin Cantacorps	Seglar	
	Mosso	Geronimo Gener	Seglar		
	Mosso	Ramon Casas	Seglar		
	Mosso	Francisco Borrás	Seglar		
	Mosso	Josep Mallol	Seglar		
	Mosso	Josep Periu	Seglar		
GUISSONA		Cap d'Esquadra	Pablo Gualdo		
		Subaltern	Mariano de Amigó		
CALAF		Cap d'Esquadra	Pablo Comas		
		Subaltern	Francisco Miquel	Negociant	
SOLSONA		Cap d'Esquadra	Josep Vila	Batlle	
		Subaltern	Francisco Grau	Argenter	
SANAÜJA		Cap d'Esquadra	Onofre Soldevila		
		Subaltern	Antonio Rossera		
OLIANA		Cap d'Esquadra	Francisco Valls i de Pallares		
		Subaltern	Francisco Salamó		
PONTS		Cap d'Esquadra	Felipe Vilaplana		
		Subaltern	Juan Pablo Janer		
AGRAMUNT		Cap d'Esquadra	Raimundo de Ciscar i Solanes	Tinent de corregidor	
		Subaltern	Isidro Serrais	Agutzil	

5.3.6. Corregiment de Lleida

5.3.6.1. Esquadra de Balaguer

“Es ciudad, las jurisdicciones son del Rey, tiene 400 casas juntas, con 1.615 habitantes. Su situación es llana, al pie de unas colinas a la orilla del Río Segre y tiene puente sobre él. Reside un Gobernador que manda lo militar y el cuartel, y también un Alcalde mayor, tiene una Colegiata, 3 Conventos de Frailes, uno de Monjas, un Hospital, linda a levante con Mollet, y Sta. María y la Rápita, Corregimiento de Cervera, a mediodía con Menargas, a Poniente con Castellón de Farfña, y a Tramontana con Gerp, y St. Llorens de Mongull”⁵⁷¹.

La Reial Audiència va projectar crear una esquadra de 50 paisans armats sota les ordres el tinent de corregidor⁵⁷². Malgrat tractar-se d'una plaça d'armes amb guarnició militar pròpia el capità general de Catalunya, un cop estudiat el projecte de la Reial Audiència, va aprovar la proposta presentada per aquest tribunal i va ordenar la creació d'aquesta esquadra⁵⁷³.

5.3.6.2. Esquadra d'Ager

“Es villa, las jurisdicciones son del Arzobispo de Tarragona, tiene 100 casas juntas, con 309 habitantes. Su situación es a la montaña, mal terreno, linda a levante con St. Oisme, Oronos, y Sta. Liña, a mediodía con Sta.Liña, las Avellanas, y Tanareu, a Poniente con Milà, y Coría, y Fer, Reyno de Aragón, y a Tramontana con Alsamora, y St. Estevan, Castellnou de

⁵⁷¹ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 877.

⁵⁷² ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁵⁷³ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

Monsech, Benible, Alsina y Moro, todos del Corregimiento de Pallás”⁵⁷⁴.

La Reial Audiència va projectar la creació d'una esquadra de 50 paisans armats sota les ordres del seu batlle⁵⁷⁵. Un cop analitzada la proposta el capità general va aprovar la ubicació d'una esquadra en aquesta vila, la qual restaria integrada per mig centenar d'homes comandats pel seu batlle⁵⁷⁶.

5.3.6.3. Esquadra de Tàrraga

“Es villa, las jurisdicciones son del Rey, tiene 300 casas juntas, con 1.028 habitantes. Su situación es llana reside en ella un Alcalde Mayor, tiene cuatro Conventos de Frailes, y un Hospital, linda a levante con Taulladell, y Graniena Corregimiento de Cervera, a Poniente con Montalba, y Vilagrasa, y a Tramontana con Altet”⁵⁷⁷.

El capità general va considerar que s'hi havia de situar una esquadra composta per 50 paisans armats sota les ordres del tinent de corregidor, 20 més dels previstos i projectats des de la Reial Audiència⁵⁷⁸.

Finalment fou nomenat cap de l'esquadra Raimundo Terès i com a subaltern d'aquest, el negociant-passamaner Francisco Llopis⁵⁷⁹:

“(…) Francisco Llopis, vecino de Tàrraga, que en atención de haber sido en todos tiempos afecto a la Justa Causa del Rey y

⁵⁷⁴ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 872.

⁵⁷⁵ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁵⁷⁶ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁵⁷⁷ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 897.

⁵⁷⁸ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁵⁷⁹ PLANES COSTA, J. M., “Radiografía d'un municipi borbònic català: persones i grups socials al poder a Tàrraga, 1715 - 1750”, *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 6, Barcelona, 1986, p. 121.

*que por este, y otros motivos, y su justificado proceder fue nombrado subalterno de la Escuadra de Paisanos que en el año de mil setecientos y diez y nueve, se formó en dicha villa, para la persecución de facinerosos, ha bien cumplido en este encargo, muy a satisfacción de sus superiores*⁵⁸⁰.

La figura de Raimundo Terès genera un problema d'identificació vers la seva persona: mentre que en determinats documents consta amb el nom de *Ramon* Terès, en d'altres la signatura d'aquest deixa palès que responia al nom de *Raimundo* Terès. Per a nosaltres el veritable nom del cap de l'esquadra de Tàrrega seria aquest segon, ja que és ell qui deixa constància a paartir del seu propi puny i lletra en els documents que signava.

Raimundo Terès va néixer l'any 1672 a la ciutat de Tàrrega on exercia de notari. Seguidor filipista acèrrim exercí durant la implantació del nou règim local borbònic el càrrec de regidor de la vila des de l'any 1721 fins al 1729 alhora que feia també d'escrivà de la cúria del tinent de corregidor, ostentant el càrrec de secretari municipal l'any 1729⁵⁸¹.

Altres destacats filipistes de la vila de Tàrrega, molt possiblement membres de l'esquadra de paisans armats, foren Josep Font, antic combatent de l'exèrcit borbònic, el qual va ser nomenat tinent de corregidor en 1721 i en tres ocasions seria nomenat regidor i assessor del batlle; Manuel Cardenyas, cerer; Jacint Robinat, botiguer; Francesc Anton Copons, advocat, considerat el principal cap filipista de la vila de Tàrrega el qual, durant l'any 1701, va rebre al monarca Felip V a la localitat aragonesa de Fraga en nom del poble de Tàrrega i va ser nomenat regidor primer l'any 1721, regidor de tinència i regidor d'antiquior, assolint

⁵⁸⁰ ACA. Consultas 130 (1720 - 1721). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (2 de març de 1721).

⁵⁸¹ GONZALO BOU, G. & FARRÉ TARGA, M. A., "Una destacada família de la Tàrrega de l'Antic Règim: els Terès", *Urtx: Revista cultural de l'Urgell*, n° 6, 1994, p. 99.

finalment el càrrec de tinent de corregidor; Ramon Escursà, nomenat cinc vegades regidor i un veí que responia al nom de Mestres, cerer de professió⁵⁸².

Arran de la finalització de la guerra, i acollint-se a l'indult reial, diversos catalans que havien format part dels fusellers de muntanya de França es van personar a les seves localitats i van comparèixer davant de les autoritats militars per ser exculpats dels seus càrrecs penals. Tàrrega no fou l'excepció i diversos fusellers de França es van personar a les darreries del mes de febrer davant de Raimundo Terès per tal de fer efectius els seus indults. Aquestes peticions foren transmeses per carta a les autoritats militars corresponents degut al fet que el comandant militar de la vila havia marxat a Pons. El document que transcrivim és un exemple de les funcions de policia judicial que realitzaven les Esquadres de Paisans Armats:

“Doy verdadera relación. Yo Raymundo Teres Jefe de la Escuadra de Tàrraga y comandante que me halle en dicha villa durante la ausencia de Dn. Antonio Sotelo, Mariscal de Campo de los Ejércitos de Su Mag^a. (Dios le gde.) y comandante de dicha villa y su partido abajo firmado como el día quince de enero próximo pasado del corriente año se presentó en dicha villa de Tàrraga sin armas para gozar del Real Indulto concedido por Su Mag^a. despachado por el Exc. Señor Marques de CastelRodrigo Cap. Gel. y gobernador del presente Principado al primero de dicho mes de Enero de 1720 Tomas Domenech del lugar de la Guardia de Urgel que había pasado a tomar plaza a los fusileros de Francia en el Regt^o. de Francisco Coch es hombre de mediana estatura moreno de cara tuerto de un ojo de unos 35 años.

⁵⁸² PLANES COSTA, J. M., “Els Borràs de Tàrrega (ss. XVII - XVIII)”, *Urtx: revista cultural de l'Urgell*, n° 3, 1991, p. 169; SERRA MARSINYACH, F. X., “De la paeria a l'ajuntament: el canvi d'administració municipal i la introducció del castellà als *“Llibres de Consells”* de Tàrrega (1700 - 1731)”, *Urtx: revista cultural de l'Urgell*, n° 1, 1989, p. 77; CERRO NARGÁNEZ, R., op. cit., “Els alcaldes majors de Catalunya...”, p. 232.

El día veinte de dicho mes y año se presentó en dicha villa sin armas para gozar de dicho Rl^a Indulto Phelipe Boixadera del lugar de Monroig en el partido de Tárrega que servía a fusilero al mismo Rgt^o. Es hombre alto algo moreno de cara de unos treinta años.

El día veinte y cinco de dicho mes y año se presentó para gozar de dicho Rl. Indulto Pedro Garres de la villa de Agramunt que servía en el Rgt^o de fusileros de Francia de Segimon Torres el hombre alto delgado de cara de unos treinta años entrego una escopeta.

El día veinte y cinco de dicho mes se presentó para gozar de dicho Rl Indulto Francisco Paisano de la villa de Agramunt que había pasado a servir de fusileros de Segimon Torres es hombre de mediana estatura moreno de cara de unos cuarenta años y entrego un fusil.

El día 29 de dicho mes y año se presentó para gozar de dicho Rl Indulto Pedro d'en Jaume de dicha villa de Agramunt sin armas que servía a dicho Rgto. de fusileros de Francia Segimon Torres es hombre de mediana altura afable de cara de unos cuarenta años de todo lo que di parte a dicho señor Mariscal de Campo Dn. Antonio Sotelo en Pons y para que conste doy la presente en dicha villa de Tárrega hoy a los dos días de Marzo de 1720.

Raymundo Teres Jefe

El día 31 de dicho mes y años se presentó Rafel Pomes de venir de servir al Regt. de fusileros de Antonio Bellera afable de cara de 30 años ha entregado un fusil⁵⁸³.

⁵⁸³ AHL. Fons família Jover. 6/211. Certificació de Raimundo Teres, cap de l'esquadra de Tàrrega, perquè gaudeixin d'Indult Reial diversos soldats (Tàrrega, 2 de març de 1720).

El 23 de juny de 1721 es va fer efectiva l'entrega de l'armament de l'esquadra de Tàrrrega a les autoritats militars de Lleida, donant-se com dissolta des d'aquell moment l'esmentada unitat⁵⁸⁴.

5.3.6.4. Esquadra de Bellpuig

Bellpuig, que durant l'any 1719 tenia atribuïda la consideració de vila, responia a la següent descripció:

*“Es villa, las jurisdicciones son del Duque de César, tiene 140 casas juntas, con 470 habitantes. Su situación es llana, tiene un Hospital, y un Convento de Frayles, linda a levante con Anglesola, Corregimiento de Cervera, Vilagrasa, Prexana, y Axades, a mediodía con el mismo, Prexana, y Torre de la Mola, Corregimiento de Tarragona, y con Arbeca, a Poniente con Vilanova de Bellpuig, y Castellnou de Siana, y a Tramontana con el mismo y Barbens”*⁵⁸⁵.

La Reial Audiència va projectar establir una esquadra de 30 paisans armats sota el comandament del procurador general Pedro Gomar o, en el seu defecte, del seu fill Jacinto Gomar⁵⁸⁶. El 29 d'abril de 1719 capità general, després d'analitzar la proposta presentada, va considerar que l'esquadra havia d'estar constituïda per 50 homes armats, 20 més dels projectats⁵⁸⁷.

Pocs dies després la Reial Audiència va tornar a interrogar al marquès de Castel-Rodrigo sobre el nomenament del cap d'aquesta esquadra ja que encara aquest no havia estat designat. El tribunal continuava defensant la candidatura de Jacinto

⁵⁸⁴ ACUR. Correspondència ajuntament de Tàrrrega. Carta (23 de juny de 1721).

⁵⁸⁵ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 878.

⁵⁸⁶ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁵⁸⁷ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

Gomar, o bé la del seu pare Pedro Gomar⁵⁸⁸. Finalment la persona designada per comandar l'esquadra de Bellpuig va ser Pedro Gomar i Tarroja, regidor de la ciutat de Lleida però amb residència a la població de Bellpuig.

L'any 1701 Pedro Gomar havia estat nomenat pel duc de Sessa procurador general de les seves rendes a Catalunya, les quals comprenien les baronies de Bellpuig, Linyola i Calonge, el comptat de Palamós i diverses cases a Barcelona. Les seves funcions consistien en la recaptació dels lloguers, el control dels censos i d'altres drets senyorials així com l'obligació de visitar, personalment, una vegada a l'any, les propietats. Molt possiblement aquell mateix any col·laborà en la creació d'una companyia de 150 paisans armats que es va constituir amb homes de Bellpuig i que restava a les ordres del mercader Francesc Galitó, amb la missió de protegir el pas del rei Felip V per aquelles contrades. L'any 1705 amb l'arribada de l'arxiduc Carles i la seva proclamació com a rei al Principat va originar una repressió contra els nobles que continuaven fidels al seu jurament vers Felip V, entre ells el duc de Sessa. Per aquest motiu es va ordenar el segrest de les propietats del duc i l'empresonament d'en Pedro Gomar. Se'l va acusar de col·laboració amb els filipistes i va ser conduït pres a Barcelona on va partir presó. L'any 1708 va aconseguir fer-se escàpol del seu captiveri i va retornar a Lleida, la qual havia estat ocupada pels filipistes l'any 1707, posant-se novament al servei de la monarquia borbònica, comandant una unitat de cavalleria amb el grau de capità, la qual tenia encomanada la recaptació de les rendes a les baronies de Bellpuig i Linyola.

Les seves accions van tenir èxit malgrat, no poder establir una caserna a la zona i a la dura lluita mantinguda amb el segrestador d'impostos austriacista d'aquell territori. Fou per aquest últim motiu que al mes d'octubre de 1711 un destacament de miquelets austriacistes van entrar a casa seva a la localitat de Bellpuig i, després de saquejar-la, li van calar foc. La mateixa sort van patir una casa i un cobert de la seva propietat que estaven situats a Vila-sana⁵⁸⁹. Acabada la guerra

⁵⁸⁸ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

⁵⁸⁹ MESTRE ROIGÉ, E., "La postguerra al Pla d'Urgell (1714 – 1726)", *Mascançà: revista d'estudis del Pla d'Urgell*, n° 6, 2015, p. 116.

tornà a exercir el càrrec de procurador general de les rendes del duc de Sessa a Catalunya, essent nomenat cavaller l'any 1716 i regidor de Lleida a l'any següent⁵⁹⁰.

Durant el mes maig de 1720 la Reial Audiència va acordar dotar d'armes a Pedro Gomar, en aquell moment era regidor de la ciutat de Lleida, procurador general i governador de la Baronia de Bellpuig, perquè pogués desenvolupar les seves funcions amb seguretat⁵⁹¹.

5.3.6.5. Esquadra d'Arbeca

“Es villa, las jurisdicciones son de Duque de Cardona, Conde de Priego, tiene 131 casas juntas, con 546 habitantes. Su situación es llana, linda a levante con Torre de la Moza, las Belianas, y Meldà, los dos del Corregimiento de Tarragona, a mediodía con Omellons, Castellot, y las Borjas, a Poniente con Puiggrós, ya Tramontana con Miralcamp, Vilanova de Belpuig, Belpuig, y Torre de la Moza, Corregimiento de Tarragona”⁵⁹².

La Reial Audiència va considerar que es tenia que establir una esquadra composta per 30 paisans armats sota el comandament del batlle de la vila⁵⁹³. La proposta fou aprovada pel capità general el qual va ordenar la seva creació⁵⁹⁴.

⁵⁹⁰ MARTÍN ROIG, G., “Pere de Gomar de Bellpuig, procurador general del duc de Sessa, 1701 – 1729”, *Quaderns de El Pregoner d'Urgell*, nº 23, 2010, pp. 3 - 20; LLANSÓ SOLÀ, A. & PUIG BORDERA, E., “Crisi, repressió i endeutament municipal: Bellpuig i la seva baronia durant la Guerra de Successió”, *Urtx: revista cultural de l'Urgell*, nº 28, 2014, p. 24; MESTRE ROIGÉ, E., art. cit., “La postguerra al Pla d'Urgell...”, p. 115.

⁵⁹¹ ACA. Consultas 129 (1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (22 de maig de 1720).

⁵⁹² IGLÉSIES, J., op. cit., p. 875.

⁵⁹³ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁵⁹⁴ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

5.3.6.6. Esquadra de la Granadella

“Es lugar, las jurisdicciones son de Dn. Pablo de Ager, tiene 90 casas juntas con 310 habitantes. Su situación es llana linda a Levante con Toms, Juncosa, y la Palma, a mediodía con la Palma, y Flix, a Poniente con Llar de Cans, y a Tramontana con Torrabesas y Greñena”⁵⁹⁵.

La Reial Audiència va considerar que es precisava una esquadra de 30 paisans armats en aquesta població, alhora que sol·licitava que Pablo d'Ager, fill de la baronessa, traslladés el seu domicili fins aquella vila per tal de que exercís el comandament d'aquesta força i es fes responsable de la “quietud” dels pobles i viles que composaven la baronia de la Granadella, que alhora abastava una extens territori de la comarca de les Garrigues⁵⁹⁶.

Finalment l'esquadra va quedar constituïda el 29 d'abril amb un total de 30 efectius, a les ordres d'una persona de confiança que proposà la Reial Audiència⁵⁹⁷. El 4 de maig de 1719 aquest organisme informava al capità general que per comandar aquesta esquadra nomenés al batlle de la localitat, rebutjant així la seva proposta inicial que presentava com a candidat a Pablo d'Ager⁵⁹⁸.

5.3.6.7. Esquadra de Vilanova / Santa Maria de Meià

El capità general va deixar en mans de la Reial Audiència la ubicació d'una esquadra formada per 30 paisans armats a les localitats de Vilanova de Meià, Santa Maria de Meià o en qualsevol altre indret que es considerés escaient⁵⁹⁹.

⁵⁹⁵ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 886.

⁵⁹⁶ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁵⁹⁷ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁵⁹⁸ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

⁵⁹⁹ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

Al nostre parer l'esmentada esquadra es va ubicar finalment a Vilanova de Meià, una població amb una demografia superior per Santa Maria constituïda només per 110 habitants i 35 cases. Aquesta manca de població dificultava el reclutament d'una força integrada per 30 homes joves en edat de treballar. Per la seva banda, Vilanova de Meià disposava de 363 habitants distribuïts en 85 cases, triplicant la població de Santa Maria:

“Es lugar, las jurisdicciones son del Cabildo de la Seu d’Urgel, tiene 85 casas juntas, con 363 habitantes. Su situación es en la montaña, malísimo terreno, linda a levante con Montodo, y Llusas, los dos del Corregimiento de Cervera, a mediodía con Llusas del Corregimiento de Cervera, con Argentera, y Garsola, a Poniente con Sta. Maria de Maya, y a Tramontana con St. Salvador de Toló”⁶⁰⁰.

Finalment, el 4 de maig de 1719, la Reial Audiència va informar a capità general que deixava a l'arbitri del ministre comissionat la decisió final respecte on s'havia d'allotjar l'esquadra però, amb independència de la població designada, aquest tribunal va establir que el cap de la mateixa havia de ser Jaume Serret.

5.3.6.8. Esquadra de Guimerà

L'Esquadra de paisans armats de Guimerà no es trobava entre les planificades originalment a l'abril de 1719 i es constituí per ordre de les autoritats militars. El seu comandant fou el batlle, desconeixent el nombre d'efectius que l'integraven.

“Es villa, las jurisdicciones son del Duque de Híjar, hoy del Rey, tiene 125 casas juntas, con 444 habitantes. Su situación es llana, linda a Levante con la Amella, y Vallfogona

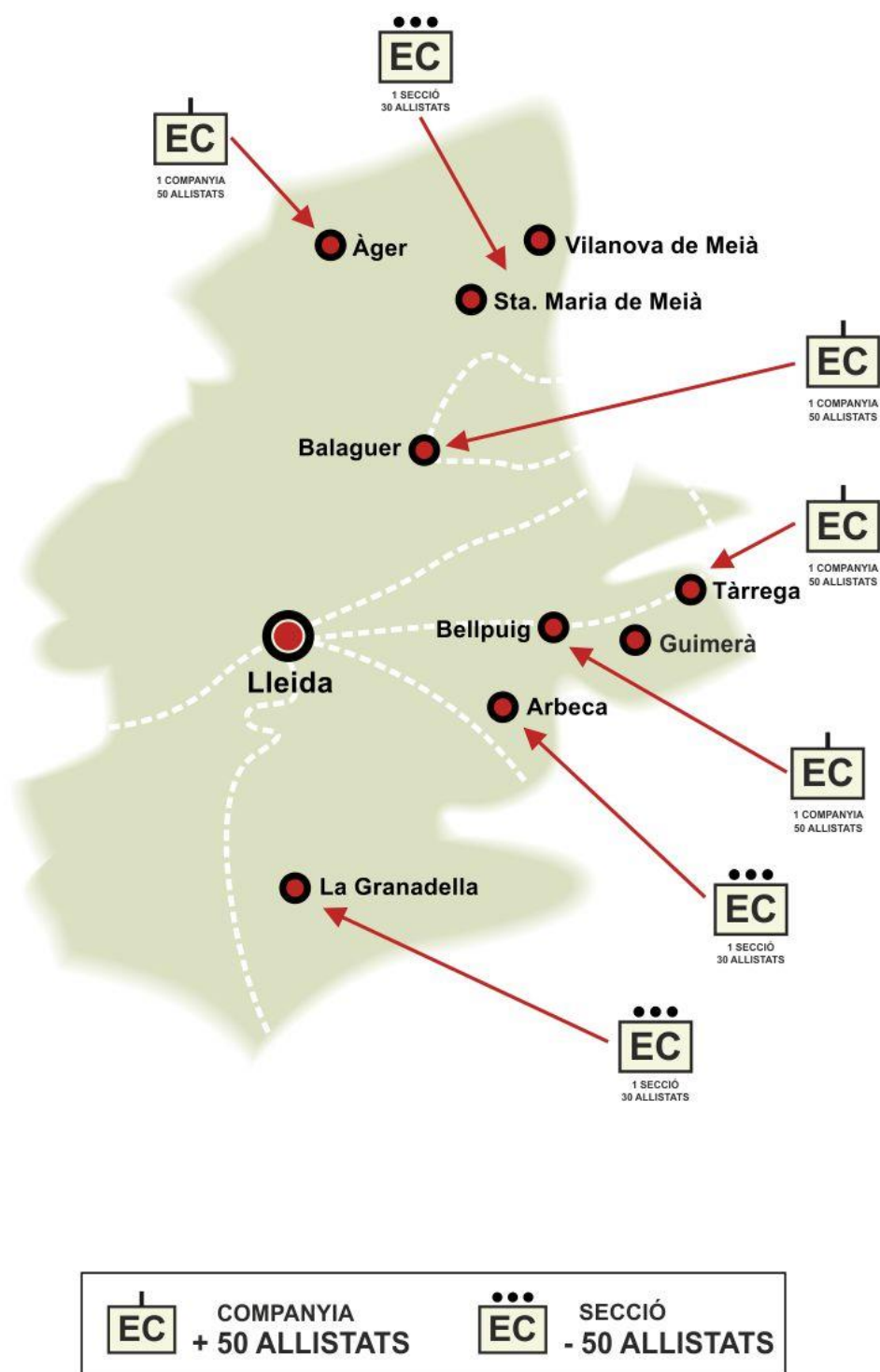
⁶⁰⁰ IGLÉSIES, J., op. cit., pp. 896 i 900.

Corregimiento de Tarragona, a mediodía con Pasanan, Pobra de Farran, a Poniente con Siutadilla, todos del Corregimiento de Tarragona, y Verdú, y a Tramontana con Verdú y Masdebondía ⁶⁰¹.

Tau1a 15: Esquadres que integren el corregiment de Lleida detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)

LOCALITAT	COMANDAMENT	PROFESSIÓ CÀRREC	EFFECTIUS	ORGANISME
<i>Balaguer</i>		- Tinent de Corregidor	50	Reial Audiència
<i>Àger</i>		- Batlle	50	Reial Audiència
<i>Tàrrega</i>	Raimundo Terès	- Notari	50	Reial Audiència
<i>Bellpuig</i>	Pedro Gomar Tarroja	- Regidor de Lleida	50	Reial Audiència
<i>Arbeca</i>		- Batlle	30	Reial Audiència
<i>La Granadella</i>		- Batlle	30	Reial Audiència
<i>Vilanova de Meia / Sta. Maria de Meia</i>	Jaume Serret		30	Reial Audiència
<i>Guimerà</i>		- Batlle		Autoritat Militar
TOTAL			290	

⁶⁰¹ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 884.

Mapa 6: Desplegament de les Esquadres al corregiment de Lleida

Taula 16: Relació d'esquadrists que integren el corregiment de Lleida, destacant grau, nom i cognoms, i professió (elaboració pròpia)

ESQUADRA	GRAU	NOM - COGNOM	PROFESSIÓ
TARREGA	Cap d'Esquadra	Raimundo Terès	Notari
	Subaltern	Francisco Llopis	Negociant
BELPUIG	Cap d'Esquadra	Pedro Gomar i Tarroja	Regidor de Lleida
VILANOVA / SANTA MARIA DE MEIÀ	Cap d'Esquadra	Jaume Serret	

5.3.7. Corregiment de Tortosa

5.3.7.1. Esquadra de Pinell de Brai

La localitat de Pinell de Brai es va distingir en la Guerra de Successió pel seu recolzament incondicional a la causa borbònica, aixecant una companyia a favor de Felip V, convertint-se així en un dels baluards dels borbònics a les Terres de l'Ebre⁶⁰². Aquest recolzament troba el seu origen en l'enfrontament històric mantingut amb l'orde dels Hospitalers de Sant Joan de Jerusalem els quals gaudien d'un seguit de drets senyorials exercits des del veí castell de Miravet. Els santjoanistes de Miravet es van posicionar al costat de l'arxiduc Carles d'Àustria, albirant-se l'existència d'un rerefons de lluita contra els drets senyorials de possessió que aquest orde religiós exercia sobre la població de Pinell de Brai. El posicionament de l'orde contra la monarquia del rei Felip V va provocar que molts dels habitants aprofitessin la situació per alçar-se en contra els santjoanistes al considerar-los uns traïdors al rei, aprofitant així per desvincular-se de les obligacions que tenien amb aquests⁶⁰³.

Però, al marge d'aquestes circumstàncies de naturalesa més econòmico-ideològiques també trobem d'altres enfrontaments pretèrits encara latents amb la vila de Móra d'Ebre. Un enfrontament que va quedar plasmat a l'obra de Francisco de Castellví i que perdurà fins l'ocupació de la població per part de les tropes borbòniques el juny de 1707⁶⁰⁴.

A principis d'octubre d'aquell mateix any, un comboi compost per 160 atzembles que transportaven bagatges per a les tropes filipistes, acompanyat per una escorta de paisans armats de Pinell de Brai, conjuntament amb 130 soldats i dragons de cavalleria, va ser atacat per una força de fusellers austriacistes els quals van aconseguir apoderar-se de les mercaderies i van fer presoners a 22 paisans de

⁶⁰² ESPINO LÓPEZ, A., *Miquelets i Somatents al front de l'Ebre durant la Guerra de Successió (1705 - 1714)*, Barcelona, Ed. Rafael Dalmau editor, 2009, p. 50 – 51.

⁶⁰³ SALES FOLCH, N., op. cit., *Senyors, bandolers...*, p. 155; ESPINO LÓPEZ, A., op. cit., *Miquelets i Somatents...*, p. 46.

⁶⁰⁴ CASTELLVÍ, F. op. cit., Volum 1, p. 581.

Pinell. El narrador austriacista Francisco de Castellví fa un retrat del compromís filipista de la vila de Pinell:

*“Este pueblo era de 300 vecinos, muy afecto al rey Felipe, que durante toda la guerra dio el pan a hombres, mujeres y niños. Con estos paisanos campearon los fusileros con buen número de ellos y paisanos”*⁶⁰⁵.

Un segon enfrontament entre els seguidors austriacistes i els filipistes del Pinell de Brai esdevingué el dia 10 d'octubre de 1708, quan les tropes borbòniques, auxiliades pels paisans armats d'aquesta vila, es van adreçar a la vila de Falset per tal de desallotjar del lloc als austriacistes que hi havia, però la resistència presentada per aquests els va fer desistir. De nou Francisco de Castellví ens parla en la seva obra d'aquests paisans armats dels quals destacava la seva valentia:

*“Los paisanos de Pinell que cubrían la retaguardia sostenían con intrepidez el coraje de los fusileros. Duró el fuego hasta entrar en las llanuras. Esta villa fue tan constante en el partido del rey Felipe que concedió el pan de munición durante la guerra a todos los vecinos. El gobernador de Tortosa don Adrián de Betancour hizo entender a todos los fusileros del rey Carlos que si aquella villa era saqueada no se les daría cuartel y que todas las que ocuparían penetrando las armas del rey Felipe serian saqueadas y quemadas. Está bien expresada resolución defendió de saqueo aquella villa todo el curso de la guerra y sus moradores hicieron relevantes servicios al rey Felipe”*⁶⁰⁶.

⁶⁰⁵ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 2, p. 413.

⁶⁰⁶ *Ibid.*, p. 541.

El 16 de setembre de 1711 els comandaments filipistes van tenir coneixement que una partida de fusellers austriacistes pretenien assaltar un comboi que s'adreçava a Tortosa. El brigadier Francisco Bustamante va mobilitzar les tropes que tenia de guarnició a Xerta i Móra d'Ebre i, auxiliat pels paisans armats de el Pinell de Brai, van atacar als austriacistes però les files enemigues els superaven notablement en número, forçant la seva retirada⁶⁰⁷.

Aquest recolzament a la causa borbònica durant la guerra es va veure reconegut mitjançant un privilegi concedit pel duc de Berwich, i referendat posteriorment pel rei Felip V, als seus habitants perquè poguessin portar armes:

“(...)Por quanto constádonos, que la Fidelísima Villa de Pinell ha profesado siempre a su legítimo Rey la lealtad, y fidelidad debida, le concedemos por la presente guarde las armas que tiene, para que pueda defenderse de los que la quisieren ofender”.

També va obtenir altres privilegis com ara el títol de *Fidelísima Villa*, el dret a tenir un escut municipal amb les armes del regne d'Espanya i el de França, l'exempció d'allotjament de tropes o el privilegi a tenir un mercat propi:

“El Decret de Nova Planta, malgrat que capgirés tota la organització de la societat catalana, mantingué el principi que el mercat es regalia del sobirà. En nou rei Felip V ho confirmà amb la creació d'alguns mercats en determinades localitats, premiant-los, d'aquesta manera, la fidelitat que li demostraren durant la Guerra de Successió espanyola. Aquest fou el cas de Pinell de Brai, per exemple”⁶⁰⁸.

⁶⁰⁷ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 3, p. 263.

⁶⁰⁸ CASASSAS SIMÓ, L., *Fires i mercats a Catalunya*, Barcelona, Ed. Institut d'Estudis Catalans. Societat Catalana de Geografia, 2000, p. 87.

Posteriorment el rei Carles III de Borbó va ratificar aquests privilegis a tenor de:

*“(...) que en atención al mérito, y servicios continuados de dicha Villa, y sus Vecinos en las pasadas turbaciones de aquel Principado, en que gustosos sacrificaron muchos sus vidas, y todos sus casas, y haciendas, por el debido amor, y fidelidad al Real Servicio del glorioso Padre de nuestra Real Persona, siendo los que más se distinguieron, como se justificaba por los Testimonios (...)”*⁶⁰⁹.

Imatge 18: Escut de Pinell de Brai. Aprovat per l'Ajuntament de la vila i la Generalitat de Catalunya. Publicat al DOGC núm. 3024, de data 28 d'octubre de 1999. En aquest escut es pot apreciar les armes del Regne d'Espanya i les flors de lis de la Casa de Borbó, privilegi aquest concedit per la seva fidelitat al rei Felip V.

Amb la creació de les Esquadres els paisans armats filipistes de Pinell de Brai, l'any 1719, es van tornar a reorganitzar una força, davant l'imminent conflicte

⁶⁰⁹ *Concesion, y confirmacion de varias gracias, y Mercedes hechas a la Fidelissima Villa del Pinell, y sus vecinos en el Principado de Cataluña, corregimiento de la ciudad de Tortosa, por los señores Reyes D. Phelipe V y D. Carlos III.* (1766). Ed. Joachin Ibarra, Madrid. A l'obra MARTÍNEZ MONTAGUT, D., *Història del Pinell de Brai*, Tortosa, Ed. Graficur, 1992, pp. 55 - 68; MARTÍNEZ MONTAGUT, D., "L'escut heràldic del Pinell de Brai", *Butlletí del Centre d'Estudis de la Terra Alta*, n° 41, 2004, p. 19.

amb França, per tal de donant suport al rei Felip V, d'igual forma com havia succeït durant la Guerra de Successió⁶¹⁰.

L'any 1719 la població de Pinell de Brai s'organitzava de la següent forma:

*“Es lugar, las jurisdicciones son de la Religión de St. Juan, tiene 55 casas juntas, con 219 habitantes. Su situación es a la montaña, buen terreno, linda por levante con Miravet, y Benifallet, a mediodía con Benifallet, a Poniente con Prat del Comte, y a Tramontana con Gandesa, y Corbera. Es del Obispado de Tortosa, y antes era del Veguerío de Tortosa”*⁶¹¹.

A la carta enviada el 8 d'abril de 1719 pel marquès de Castel-Rodrigo a Fernández Duran, secretari del *Despacho de Guerra*, l'informava que molts paisans armats de Pinell de Brai ja es trobaven actius lluitant contra la insurgència austriacista⁶¹². En el projecte de creació de les Esquadres realitzat per la Reial Audiència el 5 d'abril de 1719 ja es suposava que aquesta vila, arran de la provada fidelitat dels seus habitants i al fet de que podien portar armes, ja estava actuant com una esquadra *de facto*, per la qual cosa en aquest projecte no proporcionaven ni el nombre d'efectius que l'havien de compondre, ni el comandament que es situaria al seu capdavant⁶¹³. No va ser fins el 29 d'abril de 1719 quan el capità general de Catalunya ordenés la creació formal d'una esquadra de 30 paisans armats en aquesta localitat, molts dels quals possiblement ja gaudien d'una vasta experiència militar⁶¹⁴.

Segons l'informe elaborat el 14 de maig 1720 per part de la Reial Audiència es recollia que aquesta esquadra l'havia constituït Alonso Uría de Llano, ministre de

⁶¹⁰ HERNÁNDEZ, F. X. & RIART, F., op. cit., *Soldats, guerrers...*, pp. 118 i 321.

⁶¹¹ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 918.

⁶¹² ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Carta enviada pel marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, a Miguel Fernández Duran, secretari del Despatx de Guerra, sol·licitant l'aixecament de les Esquadres (8 d'abril de 1719).

⁶¹³ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁶¹⁴ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

la Reial Audiència, el dia 26 de juny de 1719 i que, en data de l'elaboració de l'esmentat informe, encara es trobava operativa:

*“En 26 de los referidos mes y año, formo dicho ministro la escuadra de 30 hombres de la fidelísima villa del Pinell, siendo jefe de ella Joseph Espinós actual Baile, y el Ayuntamiento de la expresada fidelísima villa, y subalerno Francisco Albarell: cuya escuadra y todos los demás vecinos han acreditado su fidelidad en cuantas ocasiones se han ofrecido del Real Servicio y se mantiene (...)”*⁶¹⁵.

Però malgrat constituir-se amb 30 efectius, durant el conflicte bèl·lic, l'esquadra s'incrementà fins assolir la xifra de 80 alistats entre les seves files⁶¹⁶.

5.3.7.2. Esquadra de Xerta

*“Es lugar, las jurisdicciones son del rey, tiene 80 casas juntas, con 370 habitantes. Su situación es llana, cerca del río Ebro, linda por levante con Benifallet, a mediodía con Tibeñs, y Aldover, a Poniente con Aldover, Alfara, y Pauls, y a Tramontana con Pauls. Es del Obispado de Tortosa, y antes era del Veguerío de Tortosa”*⁶¹⁷.

En el projecte de creació de les Esquadres realitzat per la Reial Audiència el 5 d'abril de 1719, es manifestava la voluntat d'armar als justícies dels pobles, així com establir una esquadra formada per 30 paisans armats a la població de Xerta,

⁶¹⁵ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁶¹⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 196. Carta de Pedro Zacarías Maurín al capità general de Catalunya (24 de setembre de 1719).

⁶¹⁷ IGLÉSIES, J. op. cit., p. 921.

al capdavant de la qual es situaria Ramon de Reart i Queralt, veí de la vila⁶¹⁸. Aquesta proposta va comptar amb el vist-i-plau del capità general qui ordenà la seva creació d'acord amb els extrems proposats per la Reial Audiència⁶¹⁹. Però, malgrat la proposta inicial de Ramon de Reart com a cap de l'esquadra, fou nomenat Josep Parera i, com a subaltern seu en Bautista Burjales.

Segons l'informe elaborat el 14 de maig 1720 per part de la Reial Audiència es recollia que aquesta esquadra l'havia constituït Alonso Uría de Llano, ministre de la Reial Audiència, el dia 26 de juny de 1719 i que, en data de l'elaboració de l'esmentat informe, no es trobava operativa:

*“El día 24 de dicho mes y año fue establecida por el mismo ministro la escuadra de la villa de Cherta compuesta de 30 hombres, siendo su jefe Joseph Parera, Baile de dicha villa y subalterno Baustista Burjales. Esta escuadra se mantuvo poco tiempo y por temor a los sediciosos retiro las armas a la plaza de Tortosa, como sabe y podrá informar el Gobernador de ellas”*⁶²⁰.

5.3.7.3. Esquadra de Flix

L'any 1719 la vila de Flix estava sota la jurisdicció de la ciutat de Barcelona i responia a la següent descripció:

“Es villa, las jurisdic. Son de la ciudad de Barcelona, tiene 130 casas juntas, con 485 habits. Su situación es una Península llana que hase el Rio Ebro, y algún tiempo fue fortificado, pasando el Río Ebro, linda por la parte de Levante con la

⁶¹⁸ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁶¹⁹ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁶²⁰ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

Palma del Corrego. de Lérida, y con la Torre del Español, Corrego. de Tarragona, a mediodía con Ascón, a Poniente con Ribarroja, y a Tramontana pasando el Rio con Mayals, y Llardecans, y la Granadella, los dos del Corrego. de Lérida. Es del Obispado de Tortosa y antes era del Veguerío de Tortosa”⁶²¹.

El projecte del 5 d’abril de 1719 elaborat per la Reial Audiència sol·licitava que s’armessin als justícies i que es constituís una esquadra formada per 30 paisans, armats sota el comandament de Roque Sabater, ciutadà de provada lleialtat al rei Felip V⁶²². El 29 d’abril el capità general va autoritzar l’aixecament d’aquesta força i el nomenament del seu cap conforme a les condicions proposades per la Reial Audiència⁶²³.

En l’informe elaborat el 14 de maig 1720 la Reial Audiència recollia que l’esquadra de Flix s’havia constituït el 28 de juny de 1719 per l’acció d’Alonso Uría de Llano, ministre de la mateixa, situant al seu capdavant a Josep Cervelló, batlle de Flix, i com a subaltern seu a Francisco Cervelló de Marco. En la data d’elaboració d’aquest informe l’esquadra ja no es trobava operativa a l’haver-se ordenat la seva dissolució davant l’amenaça de ser atacada i desarmada per la insurgència austriacista:

“En 28 de los sobredichos mes y año se formó por el expresado Ministro la escuadra de 30 hombres en la villa de Flix, habiéndose mantenido más de un mes, hasta que amenazados por los sediciosos, así el jefe de ella Joseph Cervelló, baile, como subalterno Francisco Cervelló de Marco fueron

⁶²¹ IGLÉSIES, J. op. cit., p. 915.

⁶²² ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d’abril de 1719).

⁶²³ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d’abril de 1719).

precisados a retirar las armas a la villa de Mequinenza en el Reino de Aragón”⁶²⁴.

5.3.7.4. Esquadra d'Alcanar

L'origen del posicionament borbònic de la població d'Alcanar, com el de Pinell de Brai, l'hem de cercar en l'antic enfrontament que aquestes dues viles mantenien amb els cavallers hospitalers de l'Ordre Militar de Sant Joan de Jerusalem. A Catalunya aquest orde religiós tenia extenses propietats a la Castellania d'Amposta, així com a d'altres zones de l'Ebre. El gran prior de l'orde a Catalunya durant la Guerra de Successió fou Fra Dídac de Serralta, el qual va destacar per ser un fidel seguidor austriacista fins a la seva mort, l'any 1713.

El seu segon al capdavant de l'ordre i lloctinent d'aquest, responia amb el nom Fra Felicià Saiol i de Quarteroni, un convençut seguidor austriacista que l'any 1703 ocupà el càrrec de receptor de l'ordre a Catalunya. Havia donat recolzament al també austriacista Antoni de Peguera i Aymerich en l'enfrontament que va mantenir amb el virrei Velasco. L'any 1705 el propi arxiduc Carles, com a agraïment als seus serveis, el nomenà membre de la junta d'eclesiàstics i a l'any següent fou nomenat gentilhome de cambra i majordom reial⁶²⁵.

Alcanar es va caracteritzar per ser una altra destacada vila filipista durant la Guerra de Successió motiu pel qual el rei Felip V li va atorgar també el títol de *Fidelíssima Vila* i el privilegi de dur un escut amb les armes dels regne d'Espanya i de la casa de Borbó-Anjou, és a dir, les armes de Castella i Lleó i tres flors de Lis⁶²⁶.

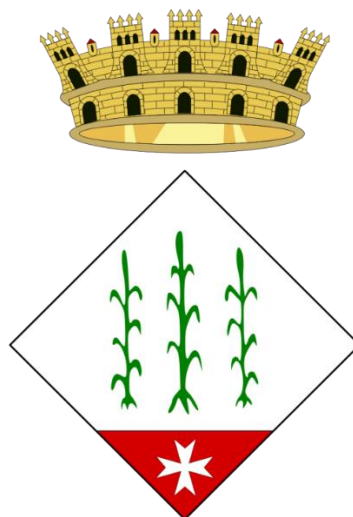
⁶²⁴ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁶²⁵ AMORÓS GONELL, F., “Malta i els cavallers hospitalers de l'orde militar de Sant Joan de Jerusalem durant la Guerra de Successió (1702 - 1714). Notícies extretes de la correspondència diplomàtica”. *Pedralbes: revista d'història moderna*, n° 26, Barcelona, 2006, pp. 271 – 279.

⁶²⁶ BEL BELTRAN, A., *Alcanar*, Valls, Cossetània Edicions, 2000, pp. 27 - 29; ROIG VIDAL, J., “Els nobles d'Alcanar al segle XVIII”, *Rails*, n° 21, 2005, p. 124.

Imatge 19: Escut antic de la Vila d'Alcanar on s'expressa el títol filipista de “Fidelíssima Villa” i els escuts de Castellà i Lleó amb les flors de Lis, símbols del regne d'Espanya i de la dinastia borbònica.

Imatge 20: Escut actual d'Alcanar aprovat per l'Ajuntament de la vila i la Generalitat de Catalunya i publicat el dia 17 de gener del 2013 al DOGC núm. 6295. Tal com es pot apreciar es va eliminar qualsevol referència al regne d'Espanya i a la Casa de Borbó així com el títol de “Fidelíssima vila” que havien estat concedits per la seva fidelitat al rei Felip V.

El filipista més destacat d'aquesta vila fou el jurista Benet Prima i Vinyals, membre d'una destacada família benestant d'Alcanar. Perseguit pels seus enemics va haver d'abandonar el lloc i refugiar-se a la veïna població valenciana de Vinaròs però, amb motiu d'una visita a Alcanar, fou detingut i torturat, aconseguint la seva llibertat previ pagament d'un rescat. Va aconseguir la titulació de Doctor en Lleis per la Universitat de Gandia l'any 1718 i, degut als patiments soferts per la seva significació amb la causa filipista, fou nomenat alcalde major de Tortosa, auditor de guerra d'aquesta plaça i cap del corregiment⁶²⁷.

L'any 1719 Alcanar es distribuïa i organitzava de la següent forma:

*“Es lugar, las jurisdic. son de la Religión de St. Juan, tiene 180 casas casi juntas, con 714 havits. Su situación es llana, linda a levante con Tortosa, a mediodía con el mar, y Vinarós Reyno de Valencia, a Poniente con Vinarós Reyno de Valencia, y Ulldecona, y a Tramontana con Ulldecona, y Amposta. Es del Obispado de Tortosa, y antes era Veguerío de Tortosa”*⁶²⁸.

En el projecte de creació de les Esquadres elaborat per la Reial Audiència del 5 d'abril de 1719, i com succeí a la població de Pinell de Brai, on la provada fidelitat dels seus habitants els valgué el dret de poder portar armes, es prejutjava que els vilatans ja actuaven com una esquadra de paisans armats per la qual cosa en aquest projecte no s'establien per la població un nombre determinat d'efectius ni el nom del comandament encarregat de manar-los⁶²⁹.

A principis del mes d'abril el capità general, marquès de Castel-Rodrigo, va informar a Fernández Duran, secretari del *Despacho de Guerra*, que molts paisans armats d'Alcanar ja es trobaven en aquells moments lluitant contra la insurgència

⁶²⁷ BEL BELTRAN, A., op. cit., p. 236; CERRO NARGÁNEZ, R., “Sociología profesional de una élite letrada: los alcaldes mayores de Tortosa (1709-1808)”, *Pedralbes: revista d'història moderna*, n° 23, Barcelona, 2003, pp. 272 – 273.

⁶²⁸ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 911.

⁶²⁹ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

austriacista al territori⁶³⁰. Però, no serà fins el 29 d'abril de 1719, quan el capità general ordenà la creació formal d'aquesta esquadra integrada per 50 homes sota el comandament de la persona que designés la Reial Audiència⁶³¹.

L'informe del 14 de maig 1720 certificava que l'esquadra d'Alcanar s'havia constituït gràcies a Alonso Uría de Llano, ministre de la Reial Audiència, el 20 de juny de 1719:

*“Primeramente el día 20 de junio de 1719 del referido año 1719 se estableció y formo por dicho D. Alonso de Uría en la fidelísima villa de Alcanar una escuadra de 50 hombres siendo jefe de ella el Dr. Andrés Chavalera y subalerno Jacinto Gonzales, y dicha escuadra se ha mantenido y mantiene desde el día de su formación, cumpliendo enteramente con el fin para que fue establecida, habiendo ejecutado los jefes y hombres que la componen, y todos los demás vecinos de la mencionada fidelísima villa, cuantas diligencias se les han encargado por parte del gobierno de Tortosa y otros ministros como es notorio”*⁶³².

Andrés Chavalera i Gil fou nomenat cap de l'esquadra. Aquest doctor en Drets i presbiter beneficiat de la parròquia de la vila arribà a ostentar el càrrec de síndic de la vila d'Alcanar⁶³³.

⁶³⁰ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Carta enviada pel marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, a Miguel Fernández Duran, secretari del Despatx de Guerra, sol·licitant l'aixecament de les Esquadres (8 d'abril de 1719).

⁶³¹ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁶³² ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁶³³ ROIG VIDAL, J., art. cit., “Els nobles d'Alcanar...”, pp. 126 i 130; VIRGILI GUÀRDIA, J., “L'arxiu històric de la Comunitat de Regants a Ulldecona”, *Rails*, nº 3, 1994, p. 79.

5.3.7.5. Esquadra de Móra d'Ebre

*“Es villa, las jurisdic. Son del Duque de Cardona, Conde de Priego, tiene 150 casas juntas, con 489 habits. Su situación es llana, cerca del Río Ebro, linda por levante con los Masos de Mora, Corrego. de Tortosa, a mediodía con Tívisca, Corrego. de Tarragona, Benissanet, y Miravet, a Poniente con Camposines, y a Tramontana con Camposines, Ascón, y García, del Corregimiento de Torotsa. Es del Obispo de Tortosa, antes era del Veguerío de Tortosa”*⁶³⁴.

El 29 d'abril de 1719 el capità general de Catalunya va ordena la creació d'una esquadra en aquesta població, integrada per 30 paisans armats i comandada pel batlle de Móra d'Ebre⁶³⁵.

L'informe emès per la Reial Audiència i adreçat al capità general de Catalunya, datat el 14 de maig 1720, deixava constància de la constitució de l'esquadra per part de Alonso Uría de Llano, ministre d'aquest tribunal, el 27 de juny de 1719. En el moment de la redacció de l'esmentat informe l'esquadra es trobava encara operativa, però molt reduïda d'efectius a l'haver estat reformada:

“El día 27 de los sobredichos mes y año formo el dicho ministro la Escuadra de 30 hombres en la villa de Mora de Ebro, desando por jefe de ella a Joseph Saloní y Vidal, baile que es de la mencionada villa y subalerno Ermenegildo García. Esta escuadra por temor de los sediciosos se mantuvo poco tiempo, y tomo la resolución de asegurar las armas en el Castillo de Miravet, aunque el referido jefe o Baile Joseph Saloní con diez, o doce hombres de su satisfacción se han mantenido en el Real

⁶³⁴ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 917.

⁶³⁵ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719); VINAIXA MIRÓ, J. R., “Benissanet al segon decenni del S. XVIII (1719)”. *Miscel·lània del Centre d'Estudis de Ribera d'Ebre*, 12, Flix, 1998, p. 38.

*Servicio a disposición, y orden del Gobernador de Tortosa, quien podrá distintamente informar de los bienes que han obrado el dicho Joseph Saloni y sus compañeros*⁶³⁶.

Fou nomenat cap de l'esquadra de paisans armats de Móra d'Ebre en Josep Saloni i Vidal, batlle de la vila i notari de professió, que l'any 1721 obtingué el títol de ciutadà honrat⁶³⁷.

5.3.7.6. Esquadra d'Uldecona

Uldecona no esdevingué decisiva en el decurs de la Guerra de Successió i no va destacar per un posicionament clar, al conviure-hi tant seguidors austriacistes com filipistes, malgrat que els primers eren majoria. Mentre la vila va estar sota control de l'arxiduc Carles va contribuir tant amb els allotjaments de les tropes, com per l'allistament d'homes a les seves files.

L'1 de juliol de 1707 la població va passar a mans filipistes veient-se obligada des d'aquell moment a col·laborar amb les tropes borbòniques, facilitant blat a la localitat de Vinaròs, oli per a Peníscola, allotjant a un destacament francès a la vila o abastint de farratge als cavalls dels voluntaris filipistes d'Alcanar. Amb l'entrada de les tropes del rei Felip V a la població, els seus seguidors van prendre possessió de l'ajuntament i van condicionar la casa de Gaspar Miro per tal d'allotjar al monarca, però, al gener de 1708, les tropes austriacistes van tornar a prendre el control del municipi empresonant immediatament als membres del consistori. Un control austriacista efímer ja que al mes de juny de 1708, la població va tronar a ser ocupada pels borbònics, poc temps abans de l'inici del setge a la població de Tortosa el 9 de juny de 1708.

Entre els seguidors filipistes d'Uldecona cal destacar a Pere Màrtir Constantí de Riba i de Faneca, doctor en lleis; Damaso Mont-ros i Morera, notari; Francesc

⁶³⁶ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁶³⁷ VINAIXA MIRÓ, J. R., art. cit., pp. 41, 47 i 50.

Mont-ros, prevere; Maurici Domencech, notari; Miquel Blasco, cirurgià; Joseph Rosso i Vicent Ortissen⁶³⁸.

L'any 1719 la vila d'Uldecona era descrita com:

*“Es villa, las jurisdic. son de la Religión de St. Juan, tiene 340 casas las más juntas, con 1.206 havits. Su situación es llana, y junto con los lugares de Freginals, y las Ventallas, linda por levante con Godall, y Amposta, y Alcanar, a mediodía con Alcanar, a Poniente con Vinarós, y Traiguera, los dos del Reyno de Valencia, y a Tramontana con Cenia, Mas de Barberans, y Godall. Es del Obispado de Tortosa, y antes era del Veguerío de Tortosa”*⁶³⁹.

El cas d'Uldecona és un altre exemple d'una esquadra de paisans armats no planificada inicialment, però instaurada durant el conflicte bèl·lic, arran de la pròpia evolució del mateix. El corregidor de Tarragona, Juan Antonio de Pando i Patiño, es va adreçar al capità general de Catalunya el 30 d'agost de 1719, per informar-lo que havia lliurat 40 escopetes al batlle i veïns de l'esmentada vila perquè es defensessin de la insurgència austriacista:

“(…) de haber entregado cuarenta escopetas a la villa de Uldecona bajo la obligación que hicieron el Baile y demás hombres conocidos de ella de ser responsables con sus vidas y haciendas de dichas armas y su seguridad; habiendo precedido a esta deliberación la instancia y representación del mismo Baile, y de todas la demás personas que se hallan en dicha villa y desean, manifestar su celo al Real Servicio en ocasión que se ven todos los días amenazados de algunas partidas de

⁶³⁸ VERICAT GONZÁLEZ, A.; FORCADELL VERICAT, T.; ROIG VIDAL, J.; ORTIZ FONOLLOSA, I. & ROMEU CASTELL, J., “Història abreujada d'Uldecona en quatre etapes”, *Rails*, nº 26, 2003, pp. 159 - 161; ROIG VIDAL, J., “La guerra de Successió a la nostra vila”, *Rails*, nº 20, 2003, pp. 66 - 68.

⁶³⁹ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 921.

sediciosos que por considerarlos desarmados se atreven a llegar a las cercanías del lugar (...)”.

Però quan la Reial Audiència va rebre notícia del lliurament de l'armament als ulldeconencs es va manifestar disconforme amb aquesta decisió per considerar-los poc lleials a Felip V i per tractar-se d'una vila oberta que no gaudia de cap tipus de defensa vers l'enemic. Però, malgrat la seva reticència, va traspassar la decisió sobre el futur de la mateixa al capità general de Catalunya:

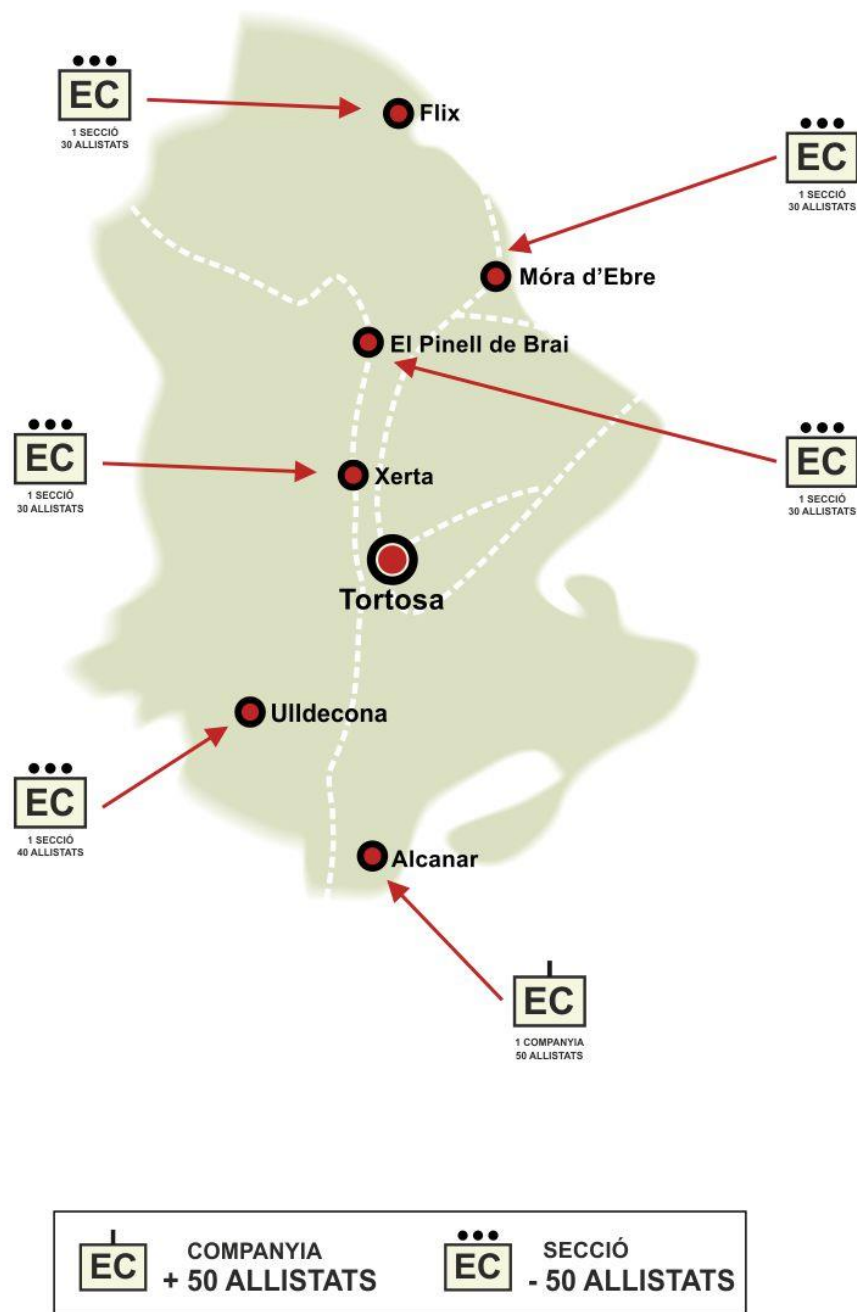
“(...) La Real Audiencia de aunque deseosa de satisfacer enteramente al encargo de V.E. después de haber hecho reflexión que pide y atenerse a la importancia del asunto, y estudiados los motivos que tuvo dicho Gobernador para fiar las 40 armas en la conformidad que expresa, con la circunstancia de la nota que de poco afectos al Rey padecen los naturales de Uldecona con la de ser esta villa enteramente abierta sin reparo alguno para su defensa y finalmente con la de considerarse no menos arriesgado las armas en poder de aquellos vecinos que las que se perdieron en otros lugares del Principado nada más sospechosos del Real Servicio, se halla tan perpleja que no acierta a formar dictamen positivo a punto tan dudoso y problemático por la certeza o contingencia de suceso. Pero queda muy cierto de que siendo V.E. quien mejor sabe del estado que tiene esta Provincia, y las disposiciones que deben aplicarse para su quietud y mayor seguridad, podrán prometerse los vecinos de Uldecona la que necesitan y desean por el medio que solicitan, y propone dicho gobernador o por el que pareciere a V.E. más conveniente y proporcionado al

sistema, presente de las cosas: Y sobre todo V.E. mandara lo que más fuere de su agrado”⁶⁴⁰.

Tau 1a 17: Esquadres que integren el corregiment de Tortosa detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituyent (elaboració pròpia)

LOCALITAT	COMANDAMENT	PROFESSIÓ CÀRREC	EFFECTIUS	ORGANISME
<i>Pinell de Brai</i>	Josep Espinòs	- Batlle	30	Reial Audiència
<i>Xerta</i>	Josep Parera	- Batlle	30	Reial Audiència
<i>Flix</i>	Josep Cervelló	- Batlle	30	Reial Audiència
<i>Alcanar</i>	Andres Chavalera Gil	- Doctor en Dret	50	Reial Audiència
<i>Móra d'Ebre</i>	Josep Saloni Vidal	- Batlle / Notari	30	Reial Audiència
<i>Ulldecona</i>		- Batlle	40	Autoritat Militar
TOTAL			210	

⁶⁴⁰ ACA. Consultas 128 (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general (21 de setembre de 1719).

Mapa 7: Desplegament de les Esquadres al corregiment de Tortosa

Tau1a 18: Relació d'esquadrists que integren el corregiment de Tortosa, destacant grau, nom i cognoms i professió (elaboració pròpia)

ESQUADRA	GRAU	NOM - COGNOM	PROFESSIÓ
PINELL DE BRAI	Cap d'Esquadra	Joseph Espinós	Batlle
	Subaltern	Francisco Albarell	
XERTA	Cap d'Esquadra	Joseph Parera	Batlle
	Subaltern	Baustista Burjales	
FLIX	Cap d'Esquadra	Josep Cervelló	Batlle
	Subaltern	Francisco Cervelló de Marco	
ALCANAR	Cap d'Esquadra	Andres Chavalera i Gil	Doctor en Dret / Presbiter / Síndic
	Subaltern	Jacinto Gonzales	
MÓRA D'EBRE	Cap d'Esquadra	Josep Saloni i Vidal	Batlle / Notari

5.3.8. Corregiment de Tarragona

La Reial Audiència va comissionar a Juan Antonio de Navas, oïdor de la Reial Audiència, perquè aixequés les esquadres al corregiment de Tarragona tasca que es va perllongar durant 42 dies⁶⁴¹.

5.3.8.1. Esquadra de Tarragona

L'informe de planificació de les Esquadres elaborat el 5 d'abril de 1719 per la Reial Audiència, proposava al capità general l'establiment d'una esquadra a la ciutat de Tarragona, a imatge de la constituïda a Vic, en el moment que aquest ho considerés escaient⁶⁴². En contra es posicionà el marquès de Castel-Rodrigo, el qual no projectava cap esquadra en aquesta ciutat al tractar-se d'una plaça d'armes⁶⁴³.

Però, malgrat aquest dos posicionaments, finalment es va constituir una esquadra, molt possiblement a iniciativa de les autoritats militars. En aquelles dates la capital tarragonina s'organitzava com:

“Es ciudad, cabeza de su Corregto., Plaza de Guerra, y Puerto de Mar. Las juridics. son del Rey, y del Arzobispo de Tarragona, tiene 808 casas juntas, con 4.554 habitantes. Reside en ella el Arzobispo, Cabildo, Estado Mayor de la Plaza, y el Corregidor, hay la Catedral, un Hospital, 8 conventos de frailes, 3 de Monjas. Su situación es una montaña de peñas cerca del mar, y en su puerto desagua el Río Francolí, linda a levante con Catllar, y Molnas, a mediodía con el mar, Pineda y la Canonja, a Poniente con Pineda, Mas Ricart, la Canonja, lo

⁶⁴¹ ACA. Consultas 129. (1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (16 de maig de 1720).

⁶⁴² ACA. Consultas 127. (1719) Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁶⁴³ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

Territori, Constantí y Centellas, y a Tramontana con Constantí, Centellas, Franquesas, y Catllar”⁶⁴⁴.

El nom d'alguns dels esquadristes ha transcendit fins als nostres dies com és el cas de la figura d'Antonio Fàbregas, notari:

“(…) y siendo tenido y respetado por tal el año pasado de 1719 tomo las armas en servicio de V. Mag., siendo uno de los ministros de v. Mag. alistaron y quedan alistados en las Escuadras de naturales de dicha ciudad de Tarragona contra los sediciosos”⁶⁴⁵.

O el del també notari Tomàs Fleix:

“y que siendo tenido y reputado por tal el año pasado de 1719 tomo las armas en servicio de V. Mag., siendo uno de los ministros que V. Mag. alistaron y quedan alistados en las escuadras de la dicha ciudad de Tarragona en defensa de los sediciosos”⁶⁴⁶.

En Tomàs Fleix procedia d'una acomodada família tarragonina que, segons el cadastre de l'any 1724, ocupava el 13è. lloc dins la relació de famílies benestants residents en aquesta ciutat⁶⁴⁷. Joan Fleix, notari de professió com el seu pare, havia estat notari de l'escribania eclesiàstica de Tarragona i regent de la Cort dels Veguers, entre 1674 i 1709. En Tomàs Fleix era un austriacista reconvertit que

⁶⁴⁴ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 691.

⁶⁴⁵ ACA. Villetes 364 (1719 - 1720). Memorial d'Antonio Fàbregas al rei Felip V (1720); ACA. Consultas 129 (1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (10 de maig de 1720).

⁶⁴⁶ ACA. Villetes 364 (1719 - 1720). Memorial de Tomàs Fleix al rei Felip V (1720); ACA. Consultas 129 (1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (10 de maig de 1720).

⁶⁴⁷ JORDÀ FERNÁNDEZ, A., *Poder i Comerç a la ciutat de Tarragona. S. XVII*. Ed. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Diputació de Tarragona, 1988, p. 97; GRAU PUJOL, J. M. T., “Un notari carlí de Tarragona a l'Urgell. Nota de la producció documental de Miquel Martí Boronat (1831 - 1835)”, *Urtx: revista cultural de l'Urgell*, n° 15, 2002, pp. 231 – 232.

havia exercit el comandament de la 11ª companyia de la Coronela Austríacista de Tarragona amb el grau de capità⁶⁴⁸.

5.3.8.2. Esquadra de Valls

“Es villa, las jurisdicc. son del Arzobispo de Tarragona, tiene 666 casas juntas, con 3.116 habitantes. Su situación es llana, hay un Hospl., 3 Conventos de Frailes, 2 de Monjas, linda por levante con Casafort, Alió, Puigpelat, Torrelles, y Vallmoll, a mediodía con Bellavista, Vallmoll, y Ribarroja, a Poniente con Bellavista, Ribarroja, Milà, Alcover, Plana, y Riba, y a Tramontana con Lilla, y Figuerola Corregto. de Lérida”⁶⁴⁹.

En el projecte de creació de les Esquadres realitzat per la Reial Audiència, en data 5 d'abril, es proposava crear una esquadra a Valls integrada per 50 paisans armats sota el comandament temporal del seu batlle i sotsbatlle, mentre no es nomenés el cap definitiu de la mateixa⁶⁵⁰.

El capità general de Catalunya va ordenar a la Reial Audiència, segons el projecte elaborat per aquesta i en les condicions allà detallades, que constituís una esquadra de paisans armats a la localitat de Valls, sota el comandament del batlle, però en aquells moments aquest càrrec es trobava vacant i era ocupat provisionalment pel jurat segon, el cirurgià Josep Martí. Finalment el nomenament de batlle i cap de l'esquadra va recaure en la figura del també cirurgià, Baltasar Martí⁶⁵¹.

⁶⁴⁸ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 1, p. 624.

⁶⁴⁹ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 693.

⁶⁵⁰ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁶⁵¹ Baltasar Martí: Antic seguidor borbònic que va patir presó a Barcelona durant la guerra de Successió. ACA. Villetes. 364. Memorial de Baltasar Martí (21 de juny de 1720); PAPELL TARDIU, J., op. cit., pp. 124 – 125.

La constitució de l'esquadra es va produir el dia 29 de juny de 1719⁶⁵² quan es van establir tres companyies de paisans armats integrades per 50 homes cadascuna, tres vegades més efectius dels previstos inicialment. Al capdavant de la força es situà Baltasar Martí i, en la seva absència, el comandament de l'esquadra requeia sobre els sotsbatlle Pere Anton Veciana i el regidor Francisco Armengol i Ferrer:

“(...) fue nombrado regidor de dicha villa, y tomo posesión de este empleo a veinte y seis de mayor de mil setecientos quince, el cual ejerció por espacio de más de cuatro años en cuyo tiempo dio muestras de su afecto, y celo al Real Servicio, y con nada menos veces lo acredito en la sedición de Carrasquet, pues sirvió de capitán de la Coronela que formo dicha villa, para oponerse a las invasiones del expresado tumultuante, y sus secuaces, y salió a perseguirlos, con Pedro Antonio Vecina, hoy baile, y sosbaile entonces, y en otra ocasión lo ejecutó, capitaneando cincuenta hombres de la referida Coronela incorporado al Destacamento del Thet. Genrl. Dn. Diego Istúriz comandante de la plaza de Tarragona (...)”⁶⁵³.

Com a subaltern de l'esquadra hi actuava el semoler Josep Massó, que s'encarregava de la logística i la intendència⁶⁵⁴.

Segons l'informe tramès per la Reial Audiència el 14 de maig 1720 al capità general de Catalunya, l'esquadra de Valls havia estat constituïda per Juan Antonio de Navas i Benedit, oïdor de la Reial Audiència. Una esquadra que en el moment de l'elaboració de l'esmentat informe encara restava operativa:

⁶⁵² ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Trasllet notarial del 2 d'octubre de 1720, del Memorial de les despeses de l'esquadra de Valls des del 29 de juny de 1719 al 24 de maig de 1720, a PAPELL TARDIU, J., op. cit., p. 139.

⁶⁵³ ACA. Consultas 133 (1721 - 1722). Memorial de Francisco Armengol i Ferrer, p. 131.

⁶⁵⁴ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Trasllet notarial del 2 d'octubre de 1720, del Memorial de les despeses de l'esquadra de Valls des del 29 de juny de 1719 al 24 de maig de 1720, a PAPELL TARDIU, J., op. cit., p. 139.

“Se establecieron 3 compañías de 50 hombres cada una que sirvan por turno de forma que para el resguardo ordinario asistan diariamente los 50 hombres con sueldo y pan de munición. El jefe principal era el Baile y en su ausencia el sosbayle o lugarteniente, y uno de los regidores. Esta escuadra permanece”⁶⁵⁵.

Aquesta escuadra no va ser dissolta l'any 1720.

5.3.8.3. Esquadra de Torredembarra

El 1719 la vila de Torredembarra es trobava sota la jurisdicció senyorial del comte de Santa Coloma i s'organitzava de la següent manera:

“Es villa (...) tiene 196 casas juntas, con 885 habitantes. Su situación es a la Orilla del Mar, linda por levante con la Poble de Montornes, Corregimiento de Villafranca, y Clarà, a mediodía con el mar, a Poniente con Altafulla, y a Tramontana con la Poble de Montornes, Corregimnto. de Villafranca”⁶⁵⁶.

La Reial Audiència, en el seu informe de creació de les Esquadres, va planificar per aquesta vila una força compostat per 30 paisans armats a les ordres de Juan de Reart i de Queralt, primogènit del comte de Santa Coloma, el havia de residir en aquesta vila amb l'objectiu d'assegurar la quietud d'altres poblacions veïnes⁶⁵⁷.

El capità general va acceptar que l'esquadra l'integressin un total de 30 efectius, però no contemplà la proposta que el comanament de la mateixa recaigués sobre Juan de Reart i de Queralt, i emplaçava novament al tribunal a proposar a un nou

⁶⁵⁵ ACA. Consultes 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁶⁵⁶ IGLÉSIES, J. op. cit., p. 676.

⁶⁵⁷ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

candidat per tal de fer-se càrrec de l'esmentada força⁶⁵⁸. Finalment, el 4 de maig de 1719, la Reial Audiència va proposar per aquest càrrec a Miguel Fontanilles⁶⁵⁹.

L'informe del 14 de maig 1720 elaborat per la Reial Audiència informava que l'esquadra de Torredembarra s'havia constituït mitjançant la intervenció de Juan Antonio de Navas i Benedit, oïdor d'aquest tribunal, i composta per 3 companyies de 30 paisans armats, és a dir 90 allistats, i que en l'esmentada data encara es trobava operativa:

*“Se dispusieron 3 compañía de 30 hombres que debían servir por turno y la una de estas siempre permanente, su jefe Miguel Fontanilles”*⁶⁶⁰.

En Miguel Fontanilles era un pagès de Torredembarra que des de l'any 1716 havia arrendat, per un període de cinc anys, el molí fariner denominat *La Torre* que era propietat del comte de Santa Coloma i estava situat en la Riera de Gaià⁶⁶¹.

5.3.8.4. Esquadra de Cambrils

*“Es Villa, las jurisdicciones son del Rey, tiene 240 casas juntas, con 671 habitantes, hay un Convento de Frailes. Su situación es cerca el mar, linda por levante con Vilaformiu, a mediodía con el mar, a Poniente con Montroig, y a Tramontana con Montbrió”*⁶⁶².

⁶⁵⁸ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁶⁵⁹ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

⁶⁶⁰ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

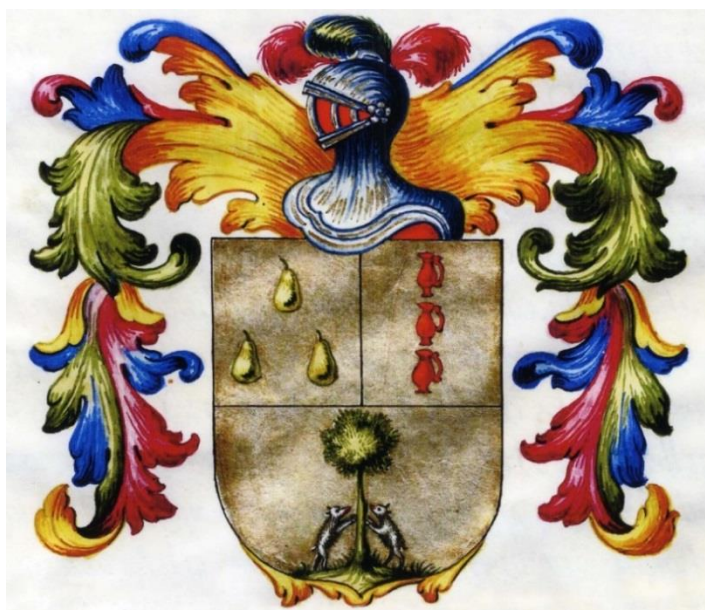
⁶⁶¹ ROVIRA GÓMEZ, S. J., “Els Fontanilles ciutadans honrats de Barcelona (s. XVII - XIX)”, *Recull de treballs*, nº 13, Torredembarra, 2012, p. 121.

⁶⁶² IGLÉSIES, J., op. cit., p. 663.

La Reial Audiència va projectar el 5 d'abril de 1719 la creació d'una esquadra en aquesta vila, formada per 30 paisans armats, sota el comandament del batlle i el sotsbatlle de la mateixa⁶⁶³.

Aquesta proposta va ser accepta pel capità general de Catalunya i ordenà que es realitzés conforme al projecte presentat⁶⁶⁴. Segons l'informe, l'esquadra de Cambrils s'havia constituït per Juan Antonio de Navas i Benedit, oïdor de la Reial Audiència, situant-se al capdavant de la mateixa en Josep Peyrí.

La *“constante fidelidad que siempre mantuvo (...) el Doctor Josep Peyrí (...) en las pasadas guerras de Cataluña y a los Trabajos y peligros de la vida que padeció, con pérdida de su Hacienda”* es va veure recompensada *post mortem* quan el 14 de maig de 1741 el seu fill, Juan Peyrí i Gavaldà, va ser nomenat cavaller pel rei Felip V otorgant-li l'escut d'armes de la seva família⁶⁶⁵:

Imatge 21: Escut d'armes de la família Peyrí atorgat per Felip V: “Escudo encuartelado, el primer campo de plata con tres peras verdes puestas en triangulo mayor, que es dos abajo y una arriba, el segundo cuartel, también en campo de plata, con tres jarras rojas puestas en roca que es todas tres seguidas una sobre otra, y el último, y tercero así mismo campo de plata y una encina verde, y empinadas a ella por cada lado una oveja al natural, blancas, y perfiladas de negro”.

⁶⁶³ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁶⁶⁴ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁶⁶⁵ MHC. MHC5857. Nomenament de cavaller de Juan Peyrí Gavaldà.

En l'informe emès per la Reial Audiència el 14 d'abril de 1720, s'adverteix que en l'esmentada data aquesta esquadra ja no restava operativa⁶⁶⁶.

5.3.8.5. Esquadra de la Selva del Camp

“Es villa, las jurisdicciones son del Arzobispo de Tarragona, tiene 343 casas juntas, con 1605 habitantes, hay dos Conventos de Frailes. Su situación, es llana, linda por levante con Alcover, Font de Astor, y Montoliva, a mediodía con Constantí, Burgar, Muster, y Reus, a Poniente con Burgar, Muster y Aleixar, y a Tramontana con Albiol, Burguet y Font de Astor, y Alcover”⁶⁶⁷.

La Reial Audiència, va projectar la creació d'una esquadra en aquesta vila amb 30 paisans armats i que havia de restar sota el comandament del batlle i el sotsbatlle, ja que, sota el seu criteri, eren persones de confiança⁶⁶⁸.

El capità general, estudiat l'informe, va sol·licitar a la Reial Audiència que proposés una persona de confiança per exercir el comandament d'aquesta esquadra, la qual havia de tenir per subordinats al batlle i al sotsbatlle de la vila⁶⁶⁹. Però, el 4 de maig de 1719, malgrat les indicacions del capità general, la Reial Audiència va proposar com cap de l'esquadra a Adrián Pellicer, batlle de la vila⁶⁷⁰.

En l'informe del 14 de maig 1720 s'explicava que l'esquadra de la Selva del Camp, constituïda per Juan Antonio de Navas i Benedit, oïdor de la Reial

⁶⁶⁶ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁶⁶⁷ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 675.

⁶⁶⁸ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁶⁶⁹ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁶⁷⁰ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

Audiència, l'integraven 30 efectius a les ordres del caporal Adrián Pellicer i que s'havia fusionat amb la creada a Valls⁶⁷¹.

5.3.8.6. Esquadra de Falset

“Es Villa, las jurisdicciones son del Duque de Cardona, Conde de Pliego, tiene 201 casas, las más juntas, con 837 habitantes. Su situación es un pequeño llano, en medio de las montañas, linda por levante con Pradell, Marsà, y Colldejou, a mediodía con Tibissa, a Poniente con el mismo, y a Tramontana con Gratallops, y Porrera”⁶⁷².

En el projecte de creació de les Esquadres, dissenyat per la Reial Audiència, es projectava una esquadra 30 efectius. La població es trobava sota la jurisdicció del duc de Cardona i del governador de les baronies, Don Juan de Dehona, essent el motiu pel qual es designés aquest últim com a responsable de la selecció del comandament que es deuria fer càrrec de la mateixa⁶⁷³.

Respecte aquest assumpte, el capità general era del parer que es constituís una esquadra de 50 paisans armats, és a dir, 20 més dels previstos inicialment, sota la dependència d'una persona de confiança provada que hauria de designar la Reial Audiència⁶⁷⁴. Seria el 4 de maig de 1719 quan aquest organisme informés al capità general de Catalunya que proposava com a cap d'esquadra al doctor Oliver⁶⁷⁵.

La dissolució de l'esquadra es data al mes de juny de 1719 quan va ser derrotada pel Carrasclat.

⁶⁷¹ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁶⁷² IGLÉSIES, J., op. cit., p. 668.

⁶⁷³ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁶⁷⁴ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁶⁷⁵ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

5.3.8.7. Esquadra de Montblanc

“Es villa, las jurisdicciones son del Rey, y de Dn. Carlos Copons, hoy del Rey, tiene 250 casas juntas, con 1.115 habitantes. Su situación es al pie de la montaña, cerca el Río Francolí. Reside en ella un teniente del Corregidor de Tarragona, por haber sido Cabeza de Veguerío de Montblanch, linda por levante con Peñafreda del Corregto. de Lérida, y Lilla, a mediodía con Vilavert, a Poniente con Rojal y Espluga de Francolí, y a Tramuntana con Guardia dels Prats”⁶⁷⁶.

La Reial Audiència va projectar una esquadra composta per 30 paisans armats en aquesta vila:

“(…) bajo las órdenes del thet. de corregidor y alguacil mayor, y respecto de que el que servía de thet. de corregidor D. Pedro Renovau ha pasado a capitán de Dragones del regmt. de Ampordan parece podrá ser empleado como noticioso de este país el Dr. Joseph Baget y Nogues que actualmente sirve en Vique este empleo”⁶⁷⁷.

Però, malgrat aquesta proposta, el capità general va ordenar la creació d'una esquadra amb 50 paisans armats, 20 més dels planificats originalment, sota el comandament del tinent de corregidor i de l'agutzil major de la localitat⁶⁷⁸.

⁶⁷⁶ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 680 – 681.

⁶⁷⁷ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁶⁷⁸ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

5.3.8.8. Esquadra de Sarral

“Es lugar, las jurisdicciones son del Conde de Vallcabra, tiene 230 casas juntas, con 929 habitantes. Su situación es llana, linda a levante con Rocafort, Montbrió de la Marca, Vallespinosa, y Salmella, Corregimiento de Villafranca, a mediodía con Montbrió de la Marca, Cabra, Barbará, y Ollés, a Poniente con Barbará, y Olles, y Solivella, y a Tramontana con Forés, Rocafort, y Monbrió de la Marca”⁶⁷⁹.

En aquesta vila la Reial Audiència va projectar una esquadra de 30 paisans armats:

“(…) podrán ser mandados por Joseph Sanahuja, hombre de toda satisfacción y fidelidad bajo sus órdenes el Batlle de la villa”⁶⁸⁰.

Un projecte que va rebre la conformitat del capità general el qual va ordenar la constitució d'una esquadra integrada per 30 paisans armats sota el comandament de Josep Sanahuja⁶⁸¹.

5.3.8.9. Esquadra de l'Albi

“Es lugar, las jurisdicciones son de Dn. Joseph de Sebastida, tiene sesenta casas juntas, con doscientos veinte y siete habitantes. Su situación es llana, linda por Levante con Vinaixa, Corregto. de Lérida, a mediodía con Vilosell, y Pobla de

⁶⁷⁹ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 689.

⁶⁸⁰ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁶⁸¹ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

Ciervoles, los dos del Corregto. de Lérida, a Poniente con las Presas de Corregto. de Lérida, y Cervia, ya Tramontana con Cervia, y Catellor del Corregimto. de Lérida”⁶⁸².

La Reial Audiència, en el seu projecte de creació de les Esquadres, va indicar que a l'Albi s'hauria de situar una força integrada per 20 efectius a les ordres de Francisco Sebastida:

“En la villa del Albi vive actualmente Dn. Joseph Sebastida y Dn. Francisco su hijo con toda la familia en un paraje muy esencial de armarse y parece se puede confiar de la buena conducta de dicho Dn. Francisco como Baron y señor de dicho termino necesitado a lo menos 20 hombres bajo su disposición”⁶⁸³.

Estudiat l'informe, el capità general va ratificar la proposta i va ordenar que s'establís una esquadra composta per 20 paisans armats sota el comandament d'una persona de confiança, proposada per la Reial Audiència⁶⁸⁴. Així doncs, el 4 de maig de 1719, aquest tribunal va informar al capità general que proposava al batlle de la vila per comandar aquesta força, però la decisió final la deixa en mans del ministre comissionat de la Reial Audiència⁶⁸⁵.

5.3.8.10. Esquadra de Tivissa

“Es villa, las jurisdicc. son del Duque de Cardona, Conde de Pliego, tiene 344 casas juntas, con 915 habitantes. Su situación es un mal terreno, linda a levante con Gratallops, Falcet, y

⁶⁸² IGLÉSIES, J., op. cit., p. 658.

⁶⁸³ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁶⁸⁴ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁶⁸⁵ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

Montrroig, a mediodía con el mar, y con Perelló, Corregto. de Tortosa, a Poniente con los lugares de Perelló, Rasquera, Ginestar, y Benisanet, todos del Corregto. de Tortosa, Masos de Mora, y García, y a Tramontana con Masos de Mora, García, y Falcet”⁶⁸⁶.

El 29 d’abril el capità general va ordenar a la Reial Audiència que estudiés la possibilitat d’establir una esquadra en aquesta vila, amb la intenció de controlar les zones muntanyoses circumdants a l’esmentada vila⁶⁸⁷. La resposta va ser positiva, ja que el 4 de maig de 1719 la Reial Audiència va informar al capità general que per comandar aquesta nova esquadra de 30 paisans armats fos nomenat, com a cap de la mateixa, al batlle de la localitat⁶⁸⁸.

5.3.8.11. Esquadra de Prades

“Es villa, y Cabeza del Condado de Prades, las jurisdicciones son del Duque de Cardona, Conde de Pliego, tiene 133 casas juntas, con 397 habitantes. Su situación es un pequeño llano, al cabo de unas montañas del mismo nombre, linda por la parte de levante con Poblet, Corregto. de Lérida, a mediodía con Farena, Capafons, Febró y Ciurana, a Poniente con Albarca, y a Tramontana con Vilanova de Prades”⁶⁸⁹.

En el projecte de creació de les Esquadres, el capità general va delegar en la Reial Audiència la decisió de crear una força en aquesta localitat, amb l’objectiu de controlar les muntanyes de la serra de Prades⁶⁹⁰. Davant d’aquesta proposta el

⁶⁸⁶ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 691 – 692.

⁶⁸⁷ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d’abril de 1719).

⁶⁸⁸ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

⁶⁸⁹ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 685.

⁶⁹⁰ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d’abril de 1719).

tribunal va respondre positivament autoritzant la constitució d'una esquadra de 30 paisans armats a les ordres del batlle de la localitat⁶⁹¹.

5.3.8.12. Esquadra de Reus

“Es villa, las jurisdicciones son del Arzobispo de Tarragona, tiene 740 casas juntas, con 1.968 habitantes, hay dos Conventos de Frailes, y uno de Monjas, hay una Parroquia, un Hospital, linda por Levante con Muster, Castellvell, Constana, y el Territori; a mediodía con el Territori; a Poniente con Riudoms, y Maspujols, ya Tramontana con la Selva, Muster y Burgar”⁶⁹².

La Reial Audiència en el seu projecte de creació de les Esquadres del 5 d'abril de 1719 va projectar crear a Reus un grup de 50 paisans armats que fés guàrdia permanent per torns. No designava comandament, el qual deuria ser elegit entre persones de provada confiança. Mentre aquesta elecció es dugués a terme el càrrec seria exercit interinament pel batlle i sotsbatlle de la població⁶⁹³.

Hi ha constància, des del mes de març de 1719, d'un destacament de 50 paisans armats de la vila de Reus que ja realitzava operacions contra la insurgència austriacista a les zones muntanyoses del seu corregiment⁶⁹⁴.

Finalment, el 29 d'abril, el capità general de Catalunya, marquès de Castel-Rodrigo, una vegada estudiat el projecte de la Reial Audiència, va ordenar que s'establís, formalment, l'esquadra projectada de 50 paisans armats que restarien a

⁶⁹¹ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

⁶⁹² IGLÉSIES, J., op. cit., p. 686 – 687.

⁶⁹³ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁶⁹⁴ ACBC. Codi Unitat Instrumental 15. Llibre d'Actes Municipal (1710 – 1741), p. 178.

les ordres del batlle i del sotsbatlle⁶⁹⁵. El 4 de maig de 1719, definitivament fou nomenat cap de l'esquadra Pedro Roig, alcalde de Reus en aquells moments⁶⁹⁶.

El dia 28 de maig es va constituir oficialment l'esquadra de Reus. Els regidors de la vila van escriure a Pedro de Saura i Valcárcel per preguntar-li si entre els 50 paisans armats que es sol·licitaven per compondre l'esquadra ja es consideraven compresos els 12 que en aquells moments ja es trobaven operatius a les ordres del lloctinent del batlle. En la mateixa missiva, preguntaven si el pa de munició anava a càrrec de la Hisenda reial o bé a càrrec del poble, alhora que l'informaven de la dificultat econòmica que suposava pel municipi sufragar la despesa ocasionada⁶⁹⁷.

Al dia següent l'ajuntament va proposar al batlle Pedro Puig, Juan Bages, Juan Pedret, Gabriel Monter, Antonio Compte, Juan Pablo Querol, Tomàs Auger, Josep Bages, Antonio Gavaldà, Josep Peris, Raimundo Cardona, Pedro March, Felipe Folchs, Miguel Simó, Juan Bautista Claveria, Josep Virgili, Jaime Freyre, Antonio Arandes, Pedro Gay i Francisco Pujol, com les persones més adients per tal de comandar els 50 paisans armats filipistes que, en aquells moments, ja es trobaven operatius a les ordres de Pedro de Saura⁶⁹⁸.

El 29 de juliol de 1719 l'esquadra va quedar desarmada i les seves armes traslladades a la ciutat de Tarragona⁶⁹⁹.

En l'informe tramès el 14 de maig 1720 per part de la Reial Audiència al capità general de Catalunya, es recollia que l'esquadra de Reus s'havia constituït per part de Juan Antonio de Navas i Bedit, oïdor de la Reial Audiència, amb un total de 150 allistats, dividits en tres companyies a les ordres del seu batlle. La manca de supervisió i control d'aquest tribunal respecte a l'operativitat de les Esquadres distribuïdes pel territori quedà palès quan, des d'aquest organisme, s'afirma ignorar si en aquells moments aquesta esquadra encara es trobava activa:

⁶⁹⁵ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁶⁹⁶ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

⁶⁹⁷ ACBC. Codi Unitat Instrumental 515. Correspondència 1714 - 1719. Carta dels regidors de Reus a Pedro de Saura i Valcárcel (28 de juny de 1719).

⁶⁹⁸ ACBC. Codi Unitat Instrumental 313. Correspondència 1715 - 1833. Carta dels regidors de Reus a Diego de Istúriz.

⁶⁹⁹ ACBC. Codi Unitat Instrumental 15. Llibre d'Actes Municipal (1710 - 1741), p. 183.

*“Se establecieron tres compañías de 50 hombres que debían servir por turno, y la una de estas siempre permanente, su jefe principal el Baile: esta se cree no subsiste”*⁷⁰⁰.

5.3.8.13. Esquadra d'Alforja

*“Es Villa, las jurisdicciones son del Arzobispo de Tarragona, tiene ciento y setenta casas juntas, con ochocientos y diez y siete habitantes. Su situación es llana, linda por levante con Vilaplana, y Alexar, a mediodía con las Borjas, las Voltas, Riudecols, y Dosayguas, a Poniente con Pradell, y Porrera, y a Tramontana con Ciurana, Musara, y Arbolí”*⁷⁰¹.

Iniciada la guerra es va establir una esquadra no planificada per la Reial Audiència en aquesta població, motiu pel que creiem que va ser organitzada amb el beneplàcit de les autoritats militars. La informació conservada en un memorial que alguns veïns de la vila van redactar a la finalització del conflicte, recollia els saquejos i la crema de les seves propietats a mans dels insurgents austriacistes com a represàlia per haver-los perseguit. Els autors de l'esmentat memorial foren en Francisco Moliner, veí de Reus; Sebastián Huguet, d'ofici pagès; Gabriel Saludes, sastre i Francisco Monter, menor confiter, els quals s'havien distingit en la persecució d'en Carraslet. Tot i això, desconeixem el nombre d'efectius que composaven aquesta força.

⁷⁰⁰ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

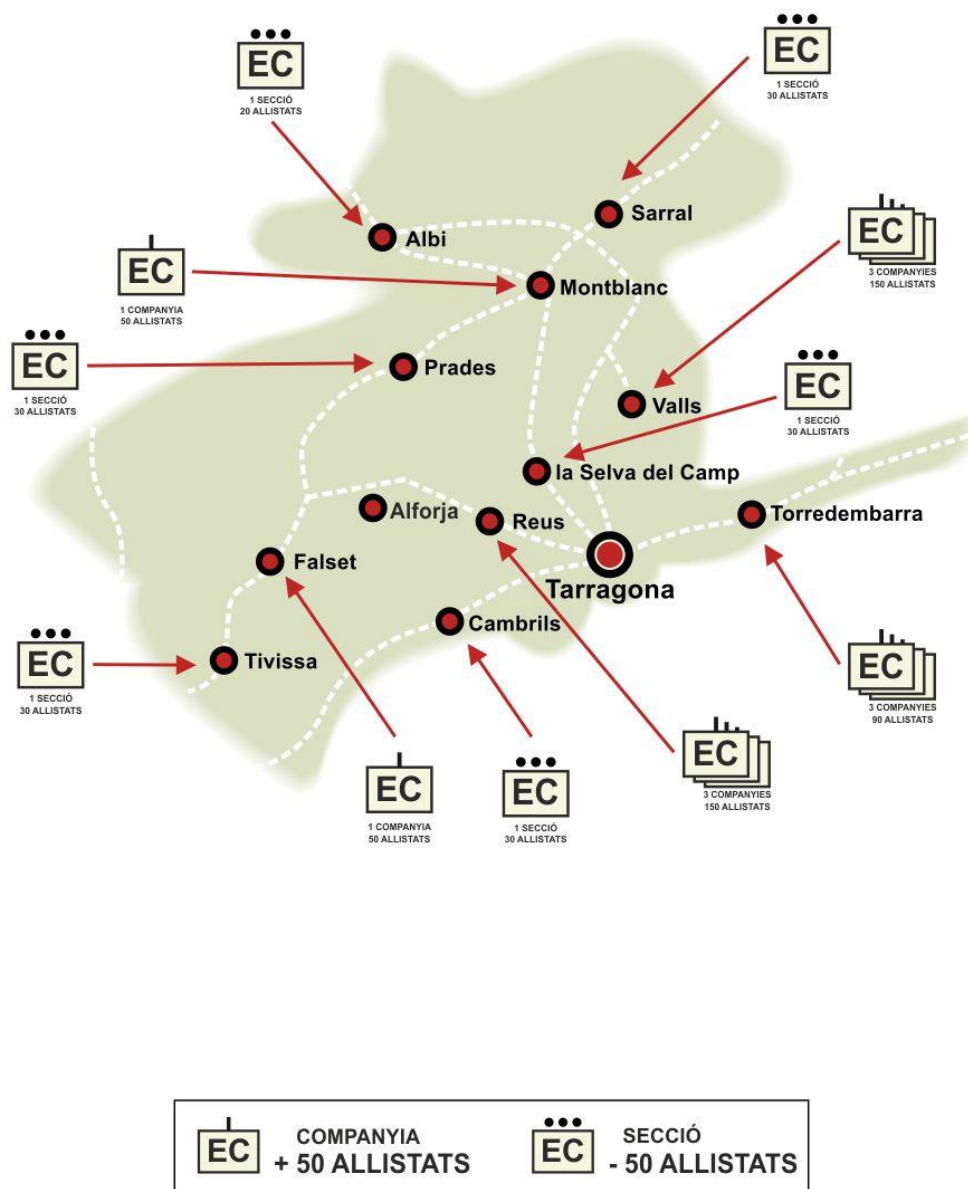
⁷⁰¹ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 658.

Aquesta esquadra trobà la seva fi en la derrota patida el 3 de juny de 1719, quan un destacament d'arcabussers francesos, comandats per en Carrasplet, va assaltar la vila⁷⁰².

Tau1a 19: Esquadres que integren el corregiment de Tarragona detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)

LOCALITAT	COMANDAMENT	PROFESSIÓ CÀRREC	EFFECTIUS	ORGANISME
<i>Tarragona</i>				Autoritat Militar
<i>Valls</i>	Baltasar Martí	- Cirurgià / Batlle	150 3 Cies.	Reial Audiència
<i>Torredembarra</i>	Miguel Fontanilles	- Pagès	90 3 Cies.	Reial Audiència
<i>Cambrils</i>	Josep Peyrí	- Batlle	30	Reial Audiència
<i>La Selva del Camp</i>	Adrián Pellicer	- Batlle	30	Reial Audiència
<i>Falset</i>	Oliver	- Doctor en Dret	50	Reial Audiència
<i>Montblanc</i>	Josep Baget i Nogues	- Tinent de Corregidor	50	Reial Audiència
<i>Sarral</i>	Josep Sanahuja	- Batlle	30	Reial Audiència
<i>Albi</i>	Francisco Sebastida	- Batlle	20	Reial Audiència
<i>Tivissa</i>		- Batlle	30	Reial Audiència
<i>Prades</i>		- Batlle	30	Reial Audiència
<i>Reus</i>	Pedro Puig	- Batlle	150 3 Cies.	Reial Audiència
<i>Alforja</i>				Autoritat Militar
TOTAL			660	

⁷⁰² ACA. Consultas 128 (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (24 de setembre de 1719).

Mapa 8: Desplegament de les Esquadres al corregiment de Tarragona

Taula 20: Relació d'esquadristes que integren el corregiment de Tarragona, destacant: unitat, grau, nom i cognoms, i professió (elaboració pròpia)

ESQUADRA	UNITAT	GRAU	NOM - COGNOM	PROFESSIÓ
TARRAGONA		Mosso	Antonio Fabregas	Notari
		Mosso	Tomas Fleix	Notari
VALLS	1ª Companyia	Cap d'Esquadra	Baltasar Martí	Batlle/Cirurgià
		Subaltern	Josep Massó	
	2ª Companyia	Cap de companyia	Pere Anton Veciana i Rabassa	Sotsbatlle/Negociant
	3ª Companyia	Cap de companyia	Francisco Armengol i Ferrer	Regidor
TORREDEMBARRA			Miquel Fontanilles	Pagès
CAMBRILS		Cap d'Esquadra	Josep Peyrí	Batlle
		Subaltern		Sotsbatlle
SELVA DEL CAMP		Cap d'Esquadra	Adrian Pellicer	Batlle
		Subaltern		Sotsbatlle
FALSET		Cap d'Esquadra	Oliver	Doctor en Dret
MONTBLANC		Cap d'Esquadra	Joseph Baget i Nogues	Tinent de corregidor
		Subaltern		Agutzil major
SARRAL		Cap d'Esquadra	Josep Sanahuja	
L'ALBI		Cap d'Esquadra	Francisco Sebastida	Batlle
TIVISSA		Cap d'Esquadra		Batlle
PRADES		Cap d'Esquadra		Batlle
REUS		Cap d'Esquadra	Pedro Puig	Batlle
		Subaltern	Juan Bages	
		Subaltern	Juan Pedret	
		Subaltern	Gabriel Monter	
		Subaltern	Antonio Compte	
		Subaltern	Juan Pablo Querol	
		Subaltern	Tomas Auger	
		Subaltern	Josep Bages	
		Subaltern	Antonio Gavalda	
		Subaltern	Josep Peris	
		Subaltern	Raimundo Cardona	
		Subaltern	Pedro March	
		Subaltern	Felipe Folchs	
		Subaltern	Miguel Simó	
		Subaltern	Juan Bautista Claveria	
		Subaltern	Josep Virgili	
		Subaltern	Jaime Freyre	
		Subaltern	Antonio Arandes	Argenter
		Subaltern	Pedro Gay	
	ALFORJA		Subaltern	Francisco Pujol
		Mosso	Narcis Bruget	Fuster
		Mosso	Po Farré	Corder
		Mosso	Bartomeu Perdigó	Corder
	Mosso	Francisco Moliner		
	Mosso	Sebastian Huguet	Pagès	
	Mosso	Francisco Monter	Confiter	
	Mosso	Gabriel Saludes	Sastre	

5.3.9. Corregiment de Girona

5.3.9.1. Esquadra de Roses

“Es Villa y Plaza de Guerra, las jurisdicciones son del Duque de Cardona, Conde de Pliego. Tiene 113 casas, las más juntas, con 377 habitantes. Su situación es llana a la orilla del Mar, a la parte de levante, a distancia de un tiro de cañón tiene un pequeño castillo al pie de la montaña, cerca de la orilla del mar, llamado el Castillo de la Trinidad. Linda a levante con Cadaqués, a medio día con el mar, a Poniente con Castellón de Ampurias y Vilahur, ya Tramontana con Palau”⁷⁰³.

L'esquadra de paisans armats de Roses no figurava entre les planificades pel capità general, ni per la Reial Audiència, en un primer moment. La seva creació va estar motivada per la necessitat de reforçar les tropes aquarterades a la seva fortalesa i assegurar la seva defensa davant l'avanç de l'exèrcit francès. Fou el mariscal de camp Antonio Marín y Gurrea, cap de la fortalesa de Roses, qui va decidir constituir-la per tal de que prestés serveis de vigilància a les portes, a les rodalies de la vila i a la mateixa fortalesa, davant l'imminent setge francès.

Aquesta esquadra també s'encarregava del trasllat dels detinguts fins a Barcelona, d'ajudar en els treballs de fortificació, o de l'enviament de missatges entre d'altres qüestions. Però, si una tasca sobresortia per sobre les altres, aquesta era la realització de guàrdies nocturnes sota el comandament d'un regidor de la vila.

Els càrrecs de comandants d'aquesta força van recaure en els regidors: Pedro Josep Sastre, Miguel Buscarons i Narcís Gilabert; cadascú dels quals entrava de guàrdia per torn cada nit, motiu pel qual podem deduir que hi havia constituïdes tres companyies o esquadres.

⁷⁰³ IGLÉSIES, J. op. cit., p. 772.

El mateix mariscal de camp Antonio Marín y Gurrea, explicava en un memorial adreçat al rei Felip V la tasca realitzada per l'esquadra de paisans armats de Roses:

“(...) pues habiendo quedado los tres regidores de dicha Villa, Pedro Joseph Sastre; Miguel Buscarons, y Narcís Gelabert en ella, y asistieron con grande celo a cuanto se les mando en dicho tiempo, como, y en trabajar dentro, y fuera de la Plaza en los reparos, y fortificaciones, en ir y llevar noticias al Señor Marques de Castel-Rodrigo, por mar, y por tierra, y conducir presos a las cárceles de Barcelona, habiendo mantenido pronto sus barcos para cuanto se les ha mandado; y dichos Regidores, todas las noches tenía la Guardia uno de ellos, rondando el Arrabal, y con grande puntualidad y celo me avisaban de cualquier novedad, que ocurría cumpliendo en todo muy a mi satisfacción. Por cuyos motivos considero a los vecinos de Rosas, dignos de la benignidad del Rey, les dispense la gracia, que tuviere por más conveniente, y para que lo hagan constar donde les conviniere, les di la presente en Rosas, a 31 de diciembre de 1719. Don Antonio Martin Gurrea”⁷⁰⁴.

5.3.9.2. Esquadra d'Arbúcies

“Es villa, las jurisdicciones son del Conde de Solterra, y del Marques de Aytona, tiene 170 casas, las más juntas, con 944 habitantes. Su situación es en la montaña, malísimo terreno, linda a la parte de levante con Sant Feliu de Buxalleu, a mediodía con Riells, Corregimiento de Mataró, a Poniente con

⁷⁰⁴ BNC. Fons Bonsoms. Breve Resumen de Servicios, y Privilegios de la villa de Rosas, epílogo conciso de las circunstancias, que constituyen a sus moradores Condignos de la Pía Real atención; por los muchos Servicios, que en Personas, y bienes han tributado a sus Católicos Monarcas, expiendiendo en la pasada guerra y con especialidad en este último bloqueo de 1719.

*Viladrau, y Espinerbas, Corregimiento de Vique, y a
Tramontana con Juanet*”⁷⁰⁵.

El 4 de maig de 1719 la Reial Audiència va informar al capità general de Catalunya sobre les dificultats sobrevingudes a l’hora de nomenar un cap de confiança que comandés l’esquadra d’Arbúcies:

“Para Arbucias lugar de difícil encuentro de sujeto seguro que sea jefe de los 30 hombres, no se ofrece otro a la Real Audiencia que el Baile que pudiera dejar a la elección del ministro”⁷⁰⁶.

Finalment fou nomenat Pedro Torrens el qual, segons Francisco Caetano de Aragón, era una persona de fidelíssima confiança del regim borbònic⁷⁰⁷. Però, o bé per desconfiança, o bé per tal de contrastar les informacions rebudes, el capità general va oficiar a la Reial Audiència per tal que aquesta realitzés les gestions d’indagació oportunes sobre la persona de Pedro Torrent. El 25 de juliol es va trametre la resposta on es destacava la fidelitat que havia demostrat tenir el batlle i cap de l’esquadra d’Arbúcies:

“Cuidándose la Real Audiencia de satisfacer el encargo de V.E. ha procurado saber de D. Gregorio de Matas y Pujol, ministro de la Real Audiencia a cuyo cargo corrió el plantear esta escuadra y quien eligió por jefe de ella a Pedro Torrens, si había novedad ni motivo para exonerar a este sujeto de su cargo y averiguar este ministro que no hay novedad ni motivo para ello, pues antes de pasar a la elección de dicho Pedro Torrens por Jefe de la Escuadra se confirmó con el Conde de

⁷⁰⁵ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 713.

⁷⁰⁶ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1719).

⁷⁰⁷ ACA. Villetes 364 (1719 - 1720). Carta de Francisco Caetano de Aragón a Antonio del Valle (15 de juliol de 1719).

Solterra señor de dicha villa de Arbucias y en el Baile actual de ella nombrado por dicho Conde, y aprobado por el Excmo. Señor Marques de Castel-Rodrigo y Real Audiencia y ambos averiguaron a este ministro es dicho Pedro Torrens el más capaz y conveniente para el Real Servicio por Jefe de dicha Escuadra, y que no se qué hasta ahora, ni este ni el Baile actual de dicha villa hayan dado la menor ocasión para removerles de sus respectivos empleos (...)”⁷⁰⁸.

Aquesta força restava composta per un total de 40 homes⁷⁰⁹ que percebien un salari d'un ral d'ardit diari per cap, mentre que el sou mensual d'un caporal subaltern s'establia en 120 rals d'ardit, i el cap de l'esquadra en 175. Al marge d'aquestes assignacions econòmiques també se'ls facilitava el pa de munició diari per tots aquells homes que entraven de servei⁷¹⁰.

L'informe redactat per la Reial Audiència el 14 de maig 1720, informava que l'esquadra d'Arbúcies s'havia constituït arran de la comissió realitzada per Gregorio de Matas i Pujol, oïdor d'aquest tribunal, i que estava comandada per Pedro Torrent, cerer de professió. L'esquadra la formaven un total de 40 allistats, els quals disposaven únicament d'11 armes, fet que provocava una mancança d'una trentena de fusells, per tal de completar la dotació⁷¹¹.

5.3.9.3. Esquadra de Sant Feliu de Guíxols

“Es villa, las jurisdicciones son del Rey, tiene 450 casas, con 1543 habitantes. Su situación es llana, a la orilla del Mar, linda

⁷⁰⁸ ACA. Consultas 128 (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (25 de juliol de 1719).

⁷⁰⁹ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁷¹⁰ ACM. AH-070-06-01. Ordre de Rodrigo de Cavallero, superintendent del Principat de Catalunya. de data. Estado de las Partidas de Gente del Pais que se han de establecer en los lugares del Corregimiento de Mataró, sueldo de los que se alistasen y el deven gozar los Gefes que las comanden (23 de maig de 1719).

⁷¹¹ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

*a levante con Fanals y el Mar, a mediodía con el Mar, a Poniente con Solius, y a Tramontana con Sta. Cristina de Aro y Castells de Aro*⁷¹².

L'esquadra de paisans armats de Sant Feliu de Guíxols no havia estat planificada originàriament pel capità general de Catalunya però en Gregorio de Matas i Pujol, ministre de la Sala del Crim de la Reial Audiència i molt vinculat a la localitat de Sant Feliu de Guíxols, va impulsar personalment la seva constitució. Aquesta força, la qual s'establiria oficialment mitjançant una escriptura notarial el 14 de juny de 1719, l'integraven una trentena d'efectius a les ordres del batlle Joan Quintana i del seu subaltern, Benet Roffí, que tenien com a principal missió la de garantir la seguretat pública:

“(...) ha establecido en esta dicha villa una Escuadra de treinta hombres alistados los cuales ha mandado que hagan el servicio diariamente para asistir o la Justicia y mantener lo quietud publica de este Principado, como y extirpar todos los perturbadores de ella y cualesquiera facinerosos. Y que ha de jefe el dicho Juan Quintana, Baile de dicha Villa quien está a la orden de S. Ex. y Real Audiencia en lo tocante a Justicia y en lo que mira a guerra como conducir convoyes y pliegos a la del Comandante Militar de este Partido en cuya escuadra compuesta de dichos treinta hombres (...)”.

En el mateix document es detallava el lliurament d'una còpia del reglament de les Esquadres als integrants de la mateixa alhora que recollia el sou a percebre pels seus integrants així com les racions de pa que corresponien a cadascun d'ells:

“(...) para la manutención de los referidos treinta hombres de dicha Escuadra que diariamente deben de hacer el Servicio y

⁷¹² IGLÉSIES, J., op. cit., p. 781.

Cumplir todas las obligaciones y reglas expresadas en las Instrucciones que a este fin se les han entregado el dicho Señor Don Gregorio de Matas y Pujol ha prometido en nombre de Su Magt^a. y de su real Orden que se les dará un real de ardites y el pan a cada uno de ellos todos los días para su manutención y al jefe de dicha Escuadra Ciento Setenta y Cinco Reales de ardites al mes y el pan de munición cada día como cualquier otro alistado y al Subalerno que ha de ser uno de los alistados que sepa leer y escribir un sueldo más cada día y su ración de pan que importa cada un día treinta y seis Reales y ocho dineros Moneda de ardites Catalana y así ha mandado y ordenado a dichos Baile y Regidores que hagan mantener y guardar dicha Escuadra como y observar todos los capítulos de las Instrucciones que a este fin les ha entregado de las cuales susodichas cosas ha requerido el arriba dicho Noble Señor Don Gregorio de Matas y Pujol (...)”⁷¹³.

Amb l'objectiu d'aquarterar l'esquadra, i millorar les defenses d'una població que durant l'any 1719 va rebre constants atacs austriacistes, es van establir diverses posicions defensives al monestir i a l'església parroquial de Sant Feliu de Guíxols⁷¹⁴.

L'informe elaborat el 14 de maig 1720 per part de la Reial Audiència, s'informava que aquesta esquadra s'havia constituït arran de la comissió realitzada per Gregorio de Matas i Pujol, oïdor de la mateixa, i que estava comandada per en Juan Quitana, sastre, comerciant i batlle de la vila⁷¹⁵. Segons informava aquest

⁷¹³ AHG. Fons Notarial. Sant Feliu de Guíxols. Notari Jeroni Axandri (1718 - 1719). Reg.496. Acta notarial de constitució de l'Esquadra de Sant Feliu de Guixols amb expressió del seus comandaments i 30 allistats (14 de juny de 1719).

⁷¹⁴ JULIÀ FIGUERAS, B., “Notes guixolenques del segle XVIII. 2ª Part”, *Revista de Girona*, nº 105, 1983, p. 358.

⁷¹⁵ JULIÀ FIGUERAS, B., “Sant Feliu de Guíxols, 1701 – 1705”, *Estudis del Baix Empordà*, nº 16, 1997, pp. 74 – 75.

document la força l'integraven un total de 30 homes, amb una trentena d'armes, mancant-los únicament una per completar la dotació⁷¹⁶.

5.3.9.4. Esquadra de Palafrugell

*“Es villa, las Jurisdicciones son del Prior de Sta. Anna de Barcelona, tiene 221 casas juntas, con 726 habitantes. Su situación es llana linda a levante y mediodía con el mar, a Poniente con Montras, Llofriú y Sclanyà, y a Tramontana con Bagur”*⁷¹⁷.

L'any 1965 l'historiador local Ramiro Medir va publicar l'article “*Los Mozos de Escuadra en Palafrugell*” on justificava la presència dels mossos d'esquadra en aquesta vila arran dels atacs del corsaris barbarescos a la costa catalana. Medir es va centrar en aquesta possibilitat, obviant un fet tan rellevant com era conflicte contra la Quàdruple Aliança que estava esdevenint al Principat. Núria Sales descriu aquesta esquadra com una força composta per 30 vilatans armats amb 33 armes i a les ordres de Gregorio de Matas⁷¹⁸. Segons aquesta autora, els esquadrists no disposaven ni de caserna, indicant que possiblement es reunissin a l'ajuntament, ni d'un uniforme propi, per la qual cosa s'extreu la conclusió que es tractava d'una organització de caire temporal, assimilada a un “*somaten armado*”⁷¹⁹.

Part de la informació facilitada per aquests autors queda contrastada amb l'informe elaborat per la Reial Audiència i enviat en data 14 de maig 1720 al capità general de Catalunya on es recollia que l'esquadra de Palafrugell s'havia constituït arran de la comissió realitzada per Gregorio de Matas i Pujol, oïdor de la

⁷¹⁶ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁷¹⁷ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 762.

⁷¹⁸ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁷¹⁹ MEDIR JOFRA, R., “Los Mozos de Escuadra en Palafrugell”, *Revista de Palafrugell*, nº 10, 1965, p. 20.

de la mateixa, i que estava comandada per en Josep Soguer, batlle de la Valldaró⁷²⁰.

5.3.9.5. Esquadra de Blanes

“Es villa, las jurisdicciones son del Marqués de Aytona, tiene 476 casas juntas, con 1.829 habitantes. Su situación es llana, a la orilla del Mar, y al pie de una montaña, algo distante del Río Tordera, tiene un Convento de Frailes Capuchinos, linda a levante con Lloret, a mediodía con el Mar, a Poniente con Palafolls y Tordera, y a Tramontana con el mismo”⁷²¹.

Durant la Guerra de Successió la vila de Blanes no es va posicionar a favor de la causa austriacista quan fou requerida per aportar combatents a les files de l'arxiduc Carles, a diferència d'altres localitats de la província de Girona:

“De la mateixa manera, la pagesia benestant, encarregada de nodrir les colles de sometents de la zona d'Olot, Besalú i Camprodon, fou convocada amb rapidesa pels oficials austriacistes, i al sud, en poblacions com ara Blanes, les dificultats foren majors”⁷²².

Molt possiblement aquesta manca de suport austriacista va fer que, per part de la Reial Audiència, es considerés oportú crear una esquadra de paisans armats en aquesta vila. Al seu informe del 14 de maig 1720 s'exposava que l'esquadra de Blanes s'havia constituït arran de la comissió realitzada per en Gregorio de Matas i Pujol, oïdor de la Reial Audiència, i que restava a les ordres del notari Josep

⁷²⁰ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁷²¹ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 718.

⁷²² MORALES GARCÍA, F. J., “Girona i la guerra de Successió”, *Revista de Girona*, n° 25, 2009, p. 450.

Morell. Segons detallava aquest document, l'esquadra l'integraven 30 allistats amb una assignació de 19 armes, mancant-los un total de 12 per tal de completar la seva dotació⁷²³.

5.3.9.6. Esquadra de Santa Coloma de Farners

*“Es villa, las jurisdicciones son del Marqués de Rupit, tiene 194 casas juntas, con 703 habitantes. Su situación es llana, linda a levante con Vallcanera, a mediodía con Riu de Arenas, la Esparra y St. Pedro Cercada, a Poniente con St. Miquel de Cladells y Castañet, y a Tramontana con el mismo y con Brunyola”*⁷²⁴.

L'informe enviat el 14 de maig 1720 per part de la Reial Audiència al capità general de Catalunya recollia que l'esquadra de Santa Coloma de Farners s'havia constituït arran de la comissió realitzada per en Gregorio de Matas i Pujol, oïdor d'aquest tribunal, i que estava comandada per en Salvador Solà, negociant. Segons informava, aquesta esquadra estava composta per 30 allistats i disposaven de 24 armes llargues, mancant-los únicament 7 per completar la dotació⁷²⁵.

5.3.9.7. Esquadra de Vidreres

“Es lugar, las jurisdicciones son del Marqués de Aytona, tiene 71 casas juntas, con 234 habitantes, linda a levante con Sta.

⁷²³ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁷²⁴ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 778.

⁷²⁵ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

Seclina, y Caules, a mediodía con Lloret, a Poniente con Massanet y Sils, y a Tramontana con Caldas de Malavella”⁷²⁶.

Segons l’informe de la Reial Audiència tramès el 14 de maig 1720 al capità general de Catalunya, l’esquadra de Vidreres s’havia constituït arran de la comissió realitzada per en Gregorio de Matas i Pujol, oïdor de la Reial Audiència, i estava comandada per Pere Poal, batlle de la vila. Aquesta esquadra estava composta per 30 allistats i disposaven de 30 armes, mancant-los únicament dues per completar la dotació⁷²⁷, segons consta a la distribució d’armes realitzada per la Reial Audiència⁷²⁸.

5.3.9.8. Esquadra de Canet de Mar

“Es lugar, las jurisdicciones son del Marqués de Aytona, tiene 388 casas juntas, con 1861 habitantes. Su situación es al pie de una montaña, cerca de la orilla del Mar, linda por la parte de levante con Sant Cipriá de Vallalta y St. Pol, a mediodía con el Mar, a Poniente con Arenys de Vall y Arenys de Munt, y a Tramontana con Alsinellas, Orsavinyá y Monnegre, los tres del Corregimiento de Mataró”⁷²⁹.

Canet de Mar era una vila eminentment marinera, però, malgrat viure abocada al mar durant aquells anys, començà a incrementar-se el conreu de la vinya destinada a la elaboració de vi i aiguardents que es venien, fonamentalment, a la ciutat de Barcelona⁷³⁰.

⁷²⁶ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 795.

⁷²⁷ Entenem que els efectius estaven dotats d’armes curtes però mancaven 2 armes llargues.

⁷²⁸ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l’estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁷²⁹ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 722.

⁷³⁰ CANTANO CARBALLO, R., “El ressorgiment català del XVIII. La vinya i el comerç a Canet”, *El Sot de l’Aubó*, n° 53, Canet, 2015, pp. 3 – 10.

L'informe del 14 de maig 1720 emès per la Reial Audiència al capità general de Catalunya recollia que l'esquadra de Canet de Mar s'havia constituït arran de la comissió realitzada per en Gregorio de Matas i Pujol, oïdor de la mateixa, i estava comandada per en Francesc Catà, batlle de Sant Iscle. Segons informava, aquesta esquadra estava composta per 30 allistats i disposaven de 28 armes, mancant-los únicament 16 armes per completar la dotació⁷³¹, segons consta a la distribució d'armes realitzada per la Reial Audiència⁷³².

El fet que aquesta força, a diferència de la majoria d'elles, no restés a les ordres del seu batlle, Francesc Plana, es devia al fet que aquest havia sol·licitat a la Reial Audiència que el contractessin per tal de vigilar les portes d'entrada de la ciutat de Barcelona ja que disposava d'una quantiosa i valuosa informació sobre els veïns de les zones costaneres dels corregiments de Mataró i Girona.

En Francesc Plana fou un destacat seguidor borbònic que va patir el saqueig de casa seva quan els austriacistes van ocupar la vila durant mes de gener de 1714. Durant l'atac en Francisco Plana, ajudat per uns vint-i-cinc veïns i les seves respectives famílies, es van refugiar a l'església de la vila on van fer front als seus enemics fins que van poder ser rescatats per una columna militar que havia sortit des de Mataró per tal de socorre'ls. Arran d'aquest enfrontament Francesc Plana va resultar ferit en un braç, quedant impedit per poder exercir el seu ofici de confiter⁷³³.

5.3.9.9. Esquadra de Tordera

“Es villa, las jurisdicciones son del Marqués de Aytona, tiene 234 casas las más juntas, con 967 habitantes. Su situación es llana cerca del Río Tordera, linda a Levante con Lloret y

⁷³¹ Entenem que els efectius estaven dotats d'armes curtes però mancaven 16 armes llargues.

⁷³² ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁷³³ ACA. Consultas 128 (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (11 de setembre de 1719).

*Blanes, a mediodía con Blanes, Palafoxs, St. Pere de Riu, Vallmanya, Orsavinyà y Romino; a Poniente con Fogás, y a Tramontana con el mismo, y Massanet*⁷³⁴.

El comissionat de la Reial Audiència va constituir una esquadra de paisans armats a la vila de Tordera amb un total de 30 efectius a les ordres del batlle de la vila, Esteve Matas⁷³⁵.

5.3.9.10. Esquadra de Figueres

*“Es villa, las jurisdicciones son del Rey, tiene 450 casas, con 1.862 habitantes, hay dos conventos de frailes y un hospital. Su situación es llana, linda a la parte de Levante con Vilabertrán, Vilatenima y St. Pau de la Calsada, a mediodía con Santa Locadia y Palol, a Poniente con Vilafant, y a Tramontana con Llers*⁷³⁶.

A la localitat les Figueres, les autoritats militars van ordenar la creació d'una esquadra de paisans armats, molt possiblement abans de l'ofensiva francesa contra l'Empordà. Tenim constància de la seva existència arran dels enfrontaments mantinguts amb els arcabussers francesos a principis del mes de desembre de 1719⁷³⁷.

⁷³⁴ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 792.

⁷³⁵ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁷³⁶ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 733.

⁷³⁷ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 199. Carta de Salvador Prats i Matas al capità general de Catalunya (16 de desembre de 1719).

Tau1a 21: Esquadres que integren el corregiment de Girona detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)

LOCALITAT	COMANDAMENT	PROFESSIÓ CÀRREC	EFFECTIUS	ORGANISME
<i>Roses</i>	Pedro Josep Sastre Miquel Buscarons Narcís Gilabert	- Regidor - Regidor - Regidor		Autoritat Militar
<i>Arbúcies</i>	Pedro Torrent	- Cerer	40	Reial Audiència
<i>Sant Feliu de Guíxols</i>	Joan Quintana	- Batlle	30	Reial Audiència
<i>Palafrugell</i>	Josep Soguer	- Batlle de Vall d'Aro	30	Reial Audiència
<i>Blanes</i>	Josep Morell	- Notari	30	Reial Audiència
<i>Santa Coloma de Farners</i>	Salvador Solà	- Negociant	30	Reial Audiència
<i>Vidreres</i>	Pere Poal	- Batlle	30	Reial Audiència
<i>Canet de Mar</i>	Francisco Catà	- Batlle de Sant Iscle	30	Reial Audiència
<i>Tordera</i>	Esteve Matas	- Batlle	30	Reial Audiència
<i>Figueres</i>				Autoritat Militar
TOTAL			250	

Mapa 9: Desplegament de les Esquadres al corregiment de Girona

Tau1a 22: Relació d'esquadristes que integren el corregiment de Girona, destacant: unitat, grau, nom i cognoms, i professió (elaboració pròpia)

ESQUADRA	UNITAT	GRAU	NOM - COGNOM	PROFESSIÓ
ROSES	1ª Companyia	Cap de companyia	Pedro Josep Sastre	Regidor
	2ª Companyia	Cap de companyia	Miguel Buscarons	Regidor
	3ª Companyia	Cap de companyia	Narcis Gilabert	Regidor
ARBUCIES		Cap d'Esquadra	Pedro Torrent	Cerer
		Cap d'Esquadra	Juan Quintana	Batlle/Sastre/ Sabater/Negociant
SANT FELIU DE GUIXOLS		Subaltern	Benito Roffí	Jornalers
		Major de dies	Roquer Antic	
		Mosso	Antonio Landes	
		Mosso	Jaime Olliveras	
		Mosso	Miguel Companyo	
		Mosso	Antonio Tarragó	
		Mosso	Nicolas Rafi	
		Mosso	Josep Ribot	
		Mosso	Jaime Burchs	
		Mosso	Lazaro Solà	
		Mosso	Cosme Patxot	
		Mosso	Benito Amoros	
		Mosso	Josep Tremol	
		Mosso	Pedro Oliva	
		Mosso	Antonio Xullastres	
		Mosso	Salvio Planellas	
		Mosso	Pablo Reynat	
		Mosso	Juan Bautista Mateu	
		Mosso	Juan Bautista Ambros	
		Mosso	Nicolas Armitas	
		Mosso	Nicolas Roma	
		Mosso	Antonio Benito Falgueras	
		Mosso	Josep Farrano	
		Mosso	Jaime Rexach	
		Mosso	Jaime Feliu	
	Mosso	Miguel Moncada		
	Mosso	Lorenzo Comas		
	Mosso	Geronimo Ruscada		
	Mosso	Francisco Ayguavivas		
	Mosso	Salvador Riera		
PALAFRUGELL		Cap d'Esquadra	Josep Soguer	Batlle de Vall d'Aró
BLANES		Cap d'Esquadra	Josep Morell	Notari
STA. COLOMA FARNERS		Cap d'Esquadra	Salvador Solà	Negociant
VIDRERES		Cap d'Esquadra	Pere Poal	Batlle
CANET		Cap d'Esquadra	Francisco Catà	Batlle
TORDERA		Cap d'Esquadra	Esteve Matas	Batlle

5.3.10. Corregiment de Puigcerdà

5.3.10.1. Esquadra de la Seu d'Urgell

“Es ciudad, las jurisdicciones son del Obispo, y de la misma ciudad, tiene 400 casas juntas, con 1.276 habitantes, reside en ella el Obispo y Cabildo, hoy la Catedral, dos Parroquias, dos Conventos de Frailes, uno de Monjas, y un Hospital. Su situación es llana entre los Rios Segre, y Balira, tiene a corto tiro de cañón el Castillo de Ciudad, Plaza de Guerra, linda a la parte de levante con Faneslas, y Ges, a mediodía con el mismo, la Bastida, Navines, y Arfa, a Poniente con Castellciutat, y a Tramontana con Ansevall, y Calviña”⁷³⁸.

Malgrat que, ni el marquès de Castel-Rodrigo, ni la Reial Audiència havien projectat la instauració d'esquadres de paisans armats en els corregiments fronterers amb França degut a la presència en aquests territoris de tropes reglades; les autoritats militars van considerar escaient armar una esquadra a la Seu d'Urgell que reforces i brindés recolzament a la presència borbònica en aquests territoris.

En el maig de 1719, la Seu d'Urgell era una vila fortificada on hi havia destinats diverses unitats militars que s'encarregaven de la defensa de les fortificacions de Castelciutat i de la mateixa vila de la Seu. La moral de les tropes espanyoles no era gaire alta ja que es produïen constants desercions durant les nits. Aquest fet va motivar que el governador militar de la plaça sol·licités a l'ajuntament de la vila la creació d'una esquadra de paisans armats composta per 54 efectius que s'encarregaria de les rondes nocturnes, amb la finalitat d'evitar així les indesitjables desercions. L'ajuntament, reunit el sessió del dia 6 de maig de 1719, va acordar accedir a la constitució de l'esmentada esquadra:

⁷³⁸ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 621

“Se ha proposat per lo molt Hrbl. Sr. Regidor-pr- que lo Sr. Grdr. de la Plaça ha armat 54 paisans per a rondar de nit per fora de la ciutat per causa que fuig molts soldats que rondaren de nit per si atacar lo fugir aquells que serà de gran servei de Sa Majestat (...) En primer cas se ha rebut per totes les vots que torni resposta al Sr. Grdr. que la ciutat entregará los 54 veïns i mes homes ansa de menester y que la ciutat en tot desitja fer lo Servei a Sa Majestat oferint-se a perdre efectes persones y bens y dong convingui y que per so es gastí tot lo que sigui necessari”⁷³⁹.

Aquest encàrrec de funcions abastava tasques pròpies de la policia militar, amb caràcter judicial, ja que els desertors capturats eren posats a disposició de les autoritats militars perquè els jutgessin i els apliquessin els correctius corresponents.

Dies després, de nou, el governador militar, davant la falta manifesta d'efectius de tropa reglada, va sol·licitar que l'esquadra de paisans armats s'encarregués de vigilar les rodalies i les portes de la vila, ja que els pocs soldats dels que encara disposava s'havien d'encarregar de la vigilància i defensa del castell:

“En tercer cas s'ha proposat que lo Sr. Grdr. de la Plaça a vista que per haver quedat sens tropes y que les poques que se les ha de menester pel Castell y que los Portals de la ciutat queden sens guarda que tingui a be que V.S. anomenen un Cabo amb los Paisans competents per quedar en aquelles y los que si posaran siguin de tota confiança (...) En tercer cas se ha rubricat tots los vots que se executí la ordre del Sr. Grdr.”⁷⁴⁰.

⁷³⁹ ACAU. Fons ajuntament de la Seu d'Urgell. ACAU 370-4-T2-9. “Ajuntaments de l'any 1715 fins el 1731” (6 de maig de 1719).

⁷⁴⁰ ACAU. Fons ajuntament de la Seu d'Urgell. ACAU 370-4-T2-9. “Ajuntaments de l'any 1715 fins el 1731” (24 de maig de 1719).

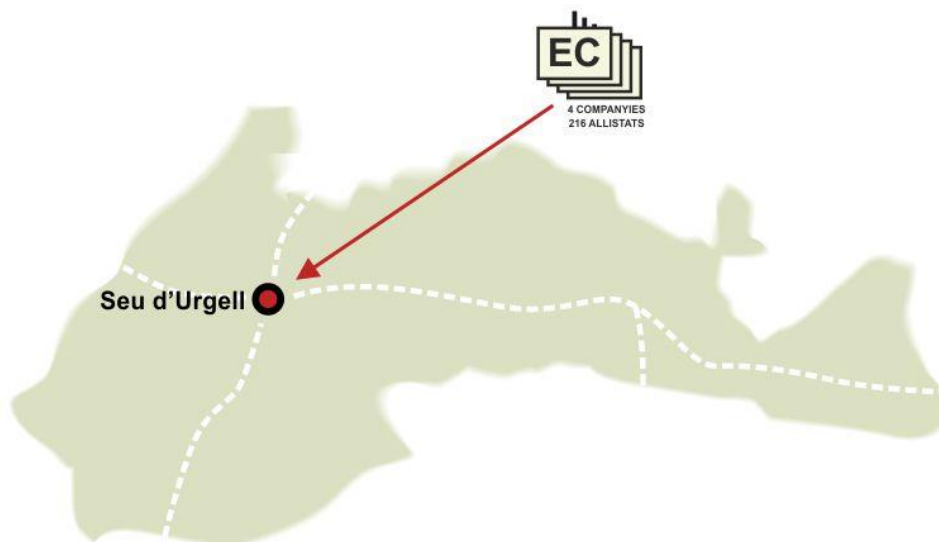
A finals del mes de juliol el governador militar de la Seu d'Urgell va demanar que es formessin quatre companyies de paisans armats, al capdavant de les quals es situaren els regidors de la ciutat. Foren precisament aquests regidors els que van informar que aquestes companyies ja estaven formades i sotmeses al comandament d'un seguit de veïns. Malgrat que aquests realitzaven les seves funcions amb els rangs de caporals i capitans de forma eficient, el governador insistia que aquestes funcions fossin desenvolupades pels regidors:

“En lo segon cas se ha proposat que lo Sr. Grdr. de la Plaça demana se formen quatre Companyies amb los Capitans tinentes i Alferes y proposa Capitans ser millor que foren dels Regidors de la Ciutat. (...) En el segon cas sa revelat que tots los vots que torne resposta al Govr. y se li faci representació dient que les Companyies ja estan formades y que tots los Cabos y Oficals los quals son de la Ciutat per idonis y cabals quedant els regidores sinó no que si en ordre que tanga mes apropiat (...) no obstant Sa Senyoria dependrà en tot lo puntual que ordenarà”⁷⁴¹.

Taula 23: Esquadres que integren el corregiment de Puigcerdà detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)

LOCALITAT	COMANDAMENT	PROFESSIÓ CÀRREC	EFFECTIUS	ORGANISME
<i>Seu d'Urgell</i>		- Regidors	216 4 Cies.	Autoritat Militar
TOTAL			216	

⁷⁴¹ ACAU. Fons ajuntament de la Seu d'Urgell. ACAU 370-4-T2-9. “Ajuntaments de l'any 1715 fins el 1731” (29 de juliol de 1719).

Mapa 10: Desplegament de les Esquadres al corregiment de Puigcerdà

5.3.11. Corregiment de Barcelona

5.3.11.1. Esquadra de Martorell

“Es villa, las jurisdicciones son del Duque de Montalto, tiene 213 casas juntas, con 808 habitantes, hay un Convento de Frailes. Su situación es llana en lo angosto de dos montañas, ya a la orilla del Río Llobregat, linda a levante con Castellbisbal, a mediodía con St. Andreu de la Barca, y Castellví, a Poniente con el mismo, St. Esteva Sasroviras, y a Tramontana con Abrera”⁷⁴².

La Reial Audiència valorà positivament al seu informe la instal·lació d'una esquadra en aquesta població, la qual havia d'estar integrada per un total de 40 efectius:

“En la villa de Martorell de Jurisdicción Baronal de la Marquesa de Villafranca será conveniente armados 40 hombres bajo la conducta de aquel sujeto que propusiere el Marques de Moya de la Torre que como procurador Genrl. De la Marquesa gobierna las Jurisdicciones de dicha Baronía de Martorell”⁷⁴³.

Finalment, la valoració realitzada pel capità general va confirmar la proposta de la Reial Audiència, però incrementant-la en 10 homes més, sota el comandament d'una persona designada per part d'aquell tribunal, a proposta del marquès de Moya i del procurador general de la marquesa de Vilafranca⁷⁴⁴.

Però, quan va arribar el moment d'entrar en acció, els 50 efectius d'aquesta força es van negar actuar. Davant d'aquesta negativa el comandant militar de Martorell va escriure a l'intendent general de Principat per informar-li de l'actitud mostrada

⁷⁴² IGLÉSIES, J., op. cit., p. 650.

⁷⁴³ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁷⁴⁴ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

pels esquadrists: “(...) pues responde el Gefe de la de Martorell que de su Escuadra no había hombre que quisiera moverse (...)”⁷⁴⁵. Davant d'aquesta intolerable reacció s'ordenà el seu desarmament, tal i com recull l'informe realitzat per la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo del 14 de maig de 1720. En aquest document es recollia que l'esquadra s'havia constituït efectivament de mans del comissionat Josep de Bustamante i Loyola, fiscal de la Sala Civil de la Real Audiència, però que després dels fets descrits, va ser desarmada, entregant les seves armes al Regiment de la Cerdanya que es trobava aquarterat en aquella vila⁷⁴⁶.

5.3.11.2. Esquadra de Sant Vicenç dels Horts

*“Es lugar, las jurisdicciones son del Baron de St. Vicens, tiene 100 casas juntas, con 426 habitantes. Su situación es llana, cerca del Río Llobregat, linda a levante con St. Feliu, a mediodía con Sta. Coloma de Cervellò, a Poniente con Torrellas, y Cervellò, y a Tramontana con Palleja, y Molins de Rey”*⁷⁴⁷.

Respecte a establir una esquadra en la vila de Sant Vicenç del Horts, la Reial Audiència es posicionà a favor al proposar en aquesta vila:

“Sobre el rio Llobregat a la otra parte corre una cordillera de montañas muy quebradas que le han de confinar en el Corregimiento de Villafranca y Costas del Garraf y la mayor parte y así todas las jurisdicciones de estos lugares son del Barón de San Vicente moneos, Begas, Gavá y Castelldefels que

⁷⁴⁵ ACA. Villetes 364 (1719 - 1720). Carta de Rodrigo Cavallero a Antonio del Valle (28 de juliol de 1719).

⁷⁴⁶ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁷⁴⁷ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 655.

por indeciso pertenecen al Marqués de Rupit y Dn. Francisco de Copons y sobre este supuesto parece ser deberían dar las siguientes providencias: Esto es que el Barón de San Vicente que vive en la misma villa con su familia tome a su cargo todo lo perteneciente a dichos lugares de Sn. Vicente, Torrellas y Quadra de Pallejá, la Palma, Vallirana, Sn. Climent, Viladecans, Cervelló y Sta. Coloma de Cervelló recogiendo a su poder y disposición las armas de estos lugares tomándolas a su poder, y aumentando las que fueren menester hasta el numero de 30 para armar 30 hombres que deberán ser gobernados por el dicho Barón, o del sujeto de satisfacción que el propusiere”⁷⁴⁸.

La ratificació del capità general a la proposta de la Reial Audiència va permetre la creació d'una esquadra composta per 30 paisans armats sota el comandament d'una persona de confiança designada per aquest tribunal⁷⁴⁹.

Segons l'informe realitzat per la Reial Audiència i adreçat al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres recollia que la força destacada a Sant Vicenç dels Horts s'havia constituït per comissió de Josep de Bustamante i Loyola, fiscal de la Sala Civil de la Real Audiència, i que s'havia dissolt al ser desarmada per la insurgència austriacista⁷⁵⁰.

5.3.11.3. Esquadra de Sant Boi de Llobregat

“Es villa, las jurisdicciones son del Marqués de Ullasor, hoy del Rey, y de la Abadesa de Vallbona, tiene 193 casas juntas, con 842 habitantes, hay un Convento de Frailes. Su situación es

⁷⁴⁸ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁷⁴⁹ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁷⁵⁰ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

*llana, a la orilla del Río Llobregat, linda a levante con Cornellà, y lo Prat, a mediodía con el mesmo, a Poniente con Viladecans, y St. Climent, y a Tramontana con Santa Coloma de Cervellò y St. Juan Despi*⁷⁵¹.

La proposta presentada per la Reial Audiència respecte a la instal·lació d'una esquadra a la vila de Sant Boi de Llobregat consistia en l'establiment d'un destacament integrat per 20 paisans armats:

*"(...) bajo la dirección del Baile que gobierna la jurisdicción por la parte Real"*⁷⁵².

La proposició plantejada per la Reial Audiència coincidí plenament amb la del capità general de Catalunya, el qual també valorava la xifra de 20 efectius per tal d'integrar aquesta esquadra, i que restaria sota les ordres del seu batlle, que responia al nom de Valengo⁷⁵³.

L'esquadra es va constituir el dia 9 de juliol de 1719, tan bon punt va arribar l'ordre de creació a la vila. El batlle va delegar el comandament de la mateixa en la figura de Josep Parellada de la Buiga, pagès de professió. L'autoritat municipal tingué problemes per trobar voluntaris que integressin la força, havent de recórrer al sorteig per tal de completar-la. Finalment l'esquadra es constituí amb 30 efectius, 10 més dels previstos inicialment, els quals disposaven de caserna a la casa de Mn. Josep Amat situada en una plaça porticada del poble. Cada dia entraven de guàrdia un total de 10 esquadristes i es rellevaven del servei cada 15 dies:

"1719, juliol 9. Vingué una orde que feren prendre amb gran número de gent las armes. Lo senyor batlle feu una llista dels

⁷⁵¹ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 652.

⁷⁵² ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁷⁵³ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

caps de casa o sos fills; escollí capità Joseph Parellada de la Buiga. Lo Rei los prometé dos sous y un pa de munició a cada un diari pagant la mateixa població a descomptar del cadastre. De aquí se-n seguí gran albarot no volen prendre les armes, sinó que es tiressin a roudi. Portaren les armes en la vila des de Barcelona y tingueren que prendre-les los escollits per lo senyor batlle. Tingueren de donar un destacament de 30 homes en casa mm. Joseph Amat sota las voltes de la plaça: de dies se passejaven per la vila, y las nits aquarterats en dita casa: tenien 10 homes diaris de guàrdia y se mudava lo destacament de 15 en 15 dies”⁷⁵⁴.

Com ja hem assenyalat, en Josep Parellada de la Buiga era un jove pagès de 24 anys sobre el qual va recaure la responsabilitat de comandar l'esquadra de paisans armats, fet que li permetrà que durant l'any 1719 fos nomenat batlle reial⁷⁵⁵.

El sosteniment d'aquesta força era descomptat generalment dels impostos de la població malgrat que, en circumstàncies puntuals, era el propi Josep Parellada qui avançava el pagament de l'esquadra dels sous que posteriorment li eren abonats a càrrec de l'hisenda municipal⁷⁵⁶.

Però, les dificultats mostrades des del primer moment de la seva creació, van esdevenir difícils de superar al veure's agreujades per factors externs derivats de la forta presència d'insurgents austriacistes i d'arcabussers francesos a la seva zona d'operacions. Una presència enemiga que ja havia desarmat esquadres veïnes com ara la de Sant Vicens dels Horts o la de Molins de Rei. Aquestes vicissituds provocaren que, el 18 d'agost, l'esquadra fos dissolta amb la finalitat d'evitar que

⁷⁵⁴ BALANZA, F. et al., *Guerrilles al Baix Llobregat. Els carrasquets del segle XVIII, i els carlins i els republicans del segle XIX*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986, p. 135. Informació extreta i citada per l'autor del manuscrit de Magí Castells, titulat “Notes històriques de la vila de Sant Boi de Llobregat”.

⁷⁵⁵ CODINA VILA, J., *L'aiguabarreig del microcosmos. Sant Boi de Llobregat a mitjan segle XVI i XVIII*, Barcelona, Ed. Ajuntament de Sant Boi de Llobregat - Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 117.

⁷⁵⁶ AHMSBLL. C-176. Llibre Clavari (1679 – 1720 i 1730), p. 343: “A Josep Parallada sea entregat per la Esquadra...”.

les seves armes poguessin caure en mans enemigues, motiu pel qual, foren traslladades a Barcelona per tal de ser dipositades a l'arsenal de les Drassanes:

“1719, agost 18. Los fusellers de França baixaren en Sant Vicens, Molins de Rei, etc., prengueren las armes dels destacaments. Y veient los insuls se determina recollir totes las armes, portant-les en Barcelona, y foren col·locades en las Atarasanas”⁷⁵⁷.

El 14 de maig de 1720 la Reial Audiència va remetre un informe al marquès de Castel-Rodrigo informant-lo de l'estat de les Esquadres on es recollia que l'esquadra de Sant Boi de Llobregat s'havia constituït per comissió de Josep de Bustamante i Loyola, fiscal de la Sala Civil de la Real Audiència, però que havia estat desarmada de forma definitiva, i les seves armes lliurades al dipòsit militar de les Drassanes a Barcelona⁷⁵⁸.

5.3.11.4. Esquadra de Molins de Rei

“Es lugar, las jurisdicciones son del Duque de Montalto, tiene 62 casas juntas, con 317 habitantes. Su situación es llana, cerca del Río Llobregat, linda a levante con Sta. Creu del Ordre, a mediodía con St. Feliu, y St. Vicens del Horts, a Poniente con Pallejà, y a Tramontana con Papiol”⁷⁵⁹.

⁷⁵⁷ BALANZA, F. et al., op. cit., p. 135. Informació extreta i citada per l'autor del manuscrit de Magí Castells, titulat “Notes històriques de la vila de Sant Boi del Llobregat”.

⁷⁵⁸ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁷⁵⁹ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 650.

A Molins de Rei el capità general va ordenar la creació d'una esquadra composta per 20 paisans armats sota el comandament d'una persona que havia de ser designada per la Reial Audiència⁷⁶⁰.

L'informe adreçat per aquest organisme al marquès de Castel-Rodrigo recollia l'estat de les Esquadres i exposava que la força de Molins de Rei s'havia constituït per comissió de Josep de Bustamante i Loyola, fiscal de la Sala Civil de la Real Audiència, però que aquesta havia estat desarmada per part de la insurgència austriacista⁷⁶¹.

5.3.11.5. Esquadra de Sant Esteve Sesrovires

“Es lugar, las jurisdicciones son del Duque de Montalto, tiene 21 casas separadas, con 210 habitantes. Su situación es llana, linda a Levante con Martorell, a mediodía con Castellví y Gelida, Corregimiento de Vilafranca, a Poniente con Masquefa, del mismo Corregimiento, y a Tramontana con Abrera”⁷⁶².

També a Sant Esteve Sesrovires es va establir una esquadra de 20 homes però els regidors locals van sol·licitar la seva supressió degut a l'elevat nombre de partides austriacistes a la zona que feien impossible garantir la seguretat ni de la vila ni dels seus integrants⁷⁶³.

Al mes de maig de 1720 aquesta esquadra no figurava en la relació que la Reial Audiència va enviar al capità general de Catalunya per la qual cosa es pot deduir que ja havia patit l'esmentada dissolució⁷⁶⁴.

⁷⁶⁰ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

⁷⁶¹ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

⁷⁶² IGLÉSIES, J., op. cit., p. 653.

⁷⁶³ MAS VILASECA, E., op. cit., pp. 212 – 214.

⁷⁶⁴ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

5.3.11.6. Esquadra de Badalona

*“Es villa, las jurisdicciones son del Rey, tiene 173 casas juntas, con 739 habitantes. Su situación es llana, cerca del Mar, y algo distante, tiene un Monasterio de Monges Geronimos, linda Levante con Tiana, a mediodía con el mar, a Poniente con St. Adria del Besos, y Sta. Coloma de Gramanet, y a Tramontana con Raixach Corregimiento de Mataró”*⁷⁶⁵.

Des de la Reial Audiència es va valorar positivament l'opció d'establir una esquadra formada per 20 efectius en aquesta població⁷⁶⁶.

Una valoració que coincidí amb la realitzada pel capità general, qui va ordenar la creació d'una esquadra composta per 20 paisans armats sota el comandament d'una persona que designes la Reial Audiència⁷⁶⁷.

En el mes de maig de 1720 aquesta força no figurava en la relació que la Reial Audiència va enviar al capità general de Catalunya, per la qual cosa es pot deduir que en aquelles dates ja s'havia dissolt.

5.3.11.7. Esquadra de Barcelona

“Es Ciudad, y Plaza de Guerra, la Capital de la Provincia, y Cabeza de su Corregimiento. Las jurisdicciones son del Rey, tiene 5.481 casas juntas, con 34.005 habitantes, hay la Catedral, con 7 Parroquias, 22 Conventos de Frailes, 18 de Monjas, 3 iglesias regulares, 4 Hospitales, una Fundación, y Atarazanas, reside en ella el Capn. Gral. De la Provincia con la

⁷⁶⁵ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 646.

⁷⁶⁶ ACA. Consultas 127. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

⁷⁶⁷ ACA. Villetes 363 (1718 - 1719). Ofici enviat pel capità general a la Reial Audiència (29 d'abril de 1719).

mayor parte de los Ofizes. Generales del Ejército, la Real Audiencia, el Gobernador del Estado Mayor, el Corregidor con dos tenientes, el Obispo y Cabildo, el Tribunal de la Santa Inquisición, a la parte de Levante tiene la famosa Ciudadela, y a la parte de poniente el Castillo de Montjuic, linda a levante con St. Martí, y el mar, a mediodía con el mismo, a Poniente con el Prat, el Hospitalet, Sarria, y St. Gervasi, y a Tramontana con Sarria, St. Gervasi, y St. Andreu de Palomar”⁷⁶⁸.

Les accions armades contra algunes esquadres va provocar que a finals de mes de juliol de 1719 el general Francisco Caetano de Aragón oficiés novament al marquès de Castel-Rodrigo, sol·licitant-li el desarmament de les esquadres amb la finalitat d’evitar que les armes d’aquestes caiguéssim en mans de la insurgència, com ja havia succeït en diverses ocasions:

“(…) habiendo forzado a algunas escuadras, y desarmándolas, de forma que me ha sido preciso recoger las armas de algunas, para que no se valgan de ellas, y porque no me fio enteramente, de todas, respecto que algunas han flojeado en la vigilancia del servicio”⁷⁶⁹.

Però, la Reial Audiència va intervenir en defensa de les Esquadres, reunint-se en ple en casa de Antonio del Valle, amb la presència de l’intendent General del Principat i del tinent general Estevan Ballet de Samsó, amb l’objectiu d’analitzar la situació en la que es trobava el Principat. En aquesta reunió es decidí la continuïtat de les esquadres, valorant-se inclús la possibilitat de crear esquadres de paisans armats a la ciutat de Barcelona:

⁷⁶⁸ IGLÉSIES, J., op. cit., p. 646 – 647.

⁷⁶⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 195. Carta de Francisco Caetano de Aragón al marquès de Castel-Rodrigo (28 de juliol de 1719).

“(…) y aunque se tocaron varios proyectos, como si convendría reforzar y aumentar las escuadras, en los lugares y villas cerradas al ejemplo de la de Valls, fomentándolas con algunas pocas tropas para que juntos pudiesen salir en la persecución de cuadrillas pequeñas de ladrones y sediciosos o, si sería conveniente con el nuevo motivo esterilidad de los frutos, y mala cosecha del corriente año proponer a S. Mag. algún alivio para los pueblos. Y por lo que tocaba a esta ciudad de Barcelona parecía que prontamente se invigilase en los abastos de ella por medio del Ayuntamiento, y que así mismo cuando para la mayor seguridad de la quietud de esta ciudad pareciera conveniente aumentar las rondas se podrán aquellas confiar a los veinte y cuatro regidores”⁷⁷⁰.

L'esquadra de Barcelona era una força creada per iniciativa de les autoritats militars com succeïa amb les seves homònimes de Berga o de Tarragona.

Respecte aquesta esquadra, el Dr. Francesc Xavier Hernández Cardona, a la seva obra *Soldats, guerrers i combatents dels Països Catalans*, manifesta que les esquadres de partidaris, companyies i coroneles favorables a Felip V representaven unes unitats especialitzades en la lluita, a nivell policial i militar, vers l'enemic francès, els seus partidaris, o contra qualsevol alçament antiborbònic que pogués esdevenir. Segons aquest historiador, l'esquadra de Barcelona segueix els principis organitzacionals de l'esquadra primigènica de Vic: *“els Guardes de les Portes de Vic, una força de vuit companyies de 40 fusellers (...). Es tracta d'una força pagada directament per la ciutat. A Barcelona hi havia una organització similar: cada dia, gent dels gremis assumia la custòdia de portes (ports)”⁷⁷¹.*

⁷⁷⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 199. Resolució de la Reial Audiència (sense data, possiblement principis d'agost de 1719).

⁷⁷¹ HERNÁNDEZ, F. X. & RIART, F., op. cit., *Soldats, guerrers...*, pp. 321 – 322.

Les funcions operatives de l'esquadra barcelonina consistien en el control i reconeixement de les persones que volguessin accedir a la ciutat, amb l'objectiu de localitzar aquelles presumptament sospitoses de ser seguidors o espies austriacistes. Es tractava doncs d'una tasca preventiva, destinada a evitar la infiltració de subjectes que poguessin provocar revoltes, aldarulls o la tramesa de correspondència amb d'altres seguidors austriacistes que residissin a la ciutat.

El nombre d'efectius armats que entraven de guàrdia diàriament era reduït i s'adscrivien als diferents piquets o seccions de les tropes regulars que hi havia destinats diàriament a les portes d'accés. Aquest petit reforç d'efectius venia donat pel fet que el marquès de Castel-Rodrigo ja disposava a la ciutat d'una gran guarnició militar per defensar-la en cas d'atac, o per sufocar una revolta al seu interior, però alhora es feia necessària la presència de gent fidel a la causa borbònica per intentar localitzar i descobrir als sospitosos austriacistes.

Disposem del testimoni d'un d'aquests esquadristes que assenyala les seves funcions de control policial i la seva dependència del tinent del rei:

“Ha visto la Real Audiencia el tenor que ha presentado a V. E. Francisco Plana baile de la Villa de Canet en que por los motivos que más largamente en él expresa deseando continuar su mérito en el servicio suplica a V. E. sea servido mandar emplearle por guarda de reconocimiento de los sujetos que entra a esta plaza en una de las Puertas Nueva o del Mar con el salario que sea del agrado de V. E. hasta sosegada la presente estación por tener el suplicante cabal conocimiento de muchos de los vecinos de la (...) de los partidos de Mataró y Gerona y encargado V. E. a la Real Audiencia en Sala de Gobierno que informe con su parecer dice a V. E. que es verdad cuanto representa este sujeto en el memorial citado y que es digno de que V. E. le atienda bien que sobre el empleo y ejercicio que solicita dice la Real Audiencia a V. E. que sin embargo que tres de los Comisarios de barrio por habérseles así mandado,

asistieron en las Puertas de Mar, Nueva y del Ángel, y en la de San Antonio el Baile de Piera por el decurso de unos dos meses para dar cuenta y razón a D. Pedro rubio entonces Teniente del Rey de esta Plaza de las persona que entraban por el conocimiento que podían tener de ellas, pero después a los último de setiembre pasado se le rehusó la orden mandádoles que no tenía que volver más a las puertas y así parece que hoy como hoy cesa la expresa incumbencia y en su consecuencia la súplica del interesado”⁷⁷².

Aquest mateix text ens mostra que el batlle de la vila de Canet de Mar no era l'únic esquadrista que havia dut a terme aquesta tasca. Josep Trullàs, batlle i cap de l'esquadra de Piera, havia realitzat les funcions de reconeixement de persones a la porta de Sant Antoni, per un termini de dos mesos, concretament des del moment que la seva esquadra va ser desarmada el 19 de juliol d'aquell mateix any per l'acció d'un batalló d'arcabussers francesos a les ordres de Francesc Bernich⁷⁷³.

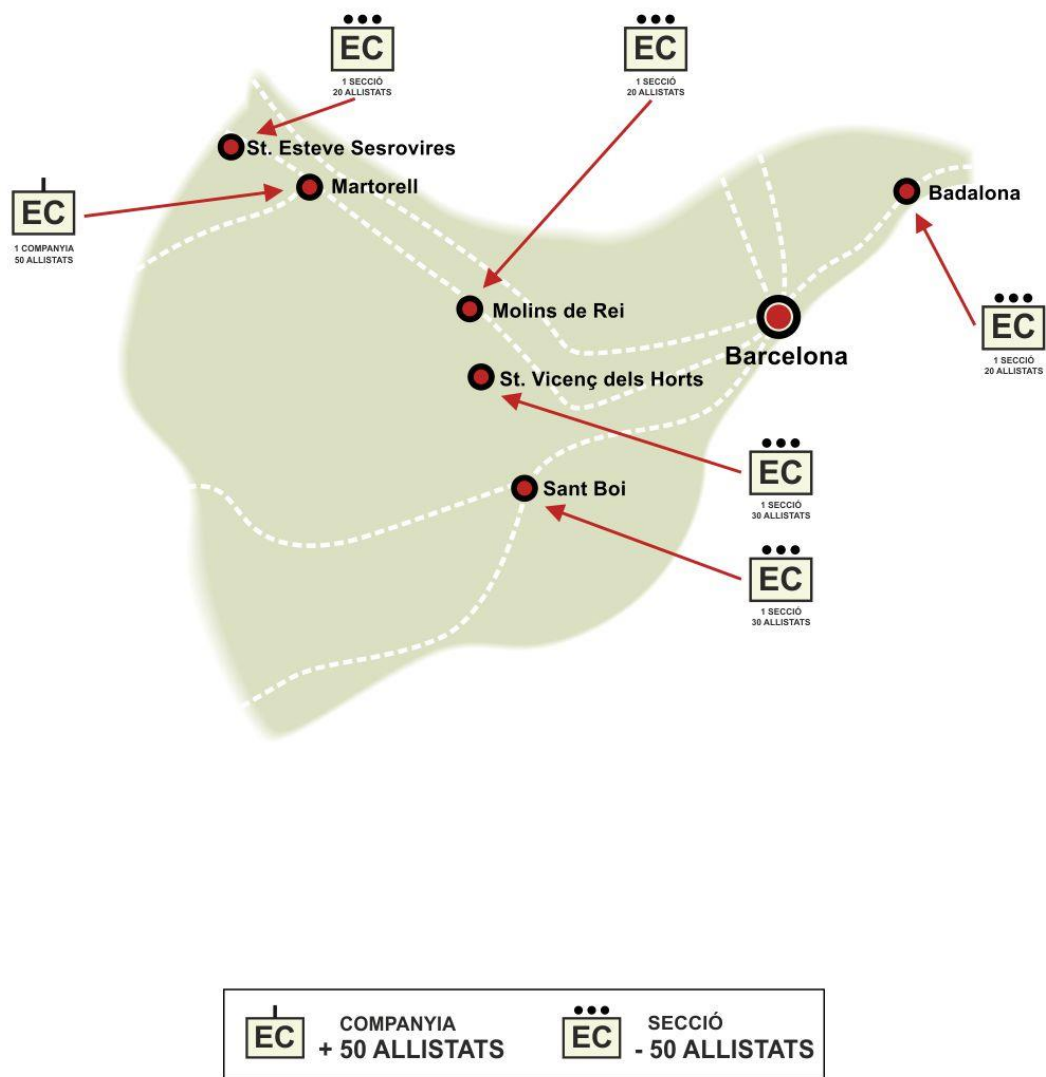
Molt possiblement, malgrat la finalització de la guerra de la Quàdruple Aliança, aquesta esquadra es va mantenir operativa per por que els antics combatents i resistents austriacistes retornessin a la ciutat.

⁷⁷² ACA. Consultas 128 (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (11 de setembre de 1719).

⁷⁷³ MERCADER RIBA, J., art. cit., “Los comienzos de la Planta...”, p. 71; ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig de 1720).

Taula 24: Esquadres que integren el corregiment de Barcelona detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)

LOCALITAT	COMANDAMENT	PROFESSION CÀRREC	EFFECTIUS	ORGANISME
<i>Martorell</i>			50	Reial Audiència
<i>Sant Vicenç dels Horts</i>			30	Reial Audiència
<i>Sant Boi de Llobregat</i>	Josep Parellada de la Buiga	- Pagès	30	Reial Audiència
<i>Molins de Rei</i>			20	Reial Audiència
<i>Sant Esteve Sesrovires</i>			20	Reial Audiència
<i>Badalona</i>			20	Reial Audiència
<i>Barcelona</i>				Autoritat Militar
TOTAL			170	

Mapa 11: Desplegament de les Esquadres al corregiment de Barcelona

Tau1a 25: Relació d'esquadrists que integren el corregiment de Barcelona, destacant grau, nom i cognoms, i professió (elaboració pròpia)

ESQUADRA	GRAU	NOM - COGNOM	PROFESSIÓ
SANT BOI DE LLOBREGAT	Cap d'Esquadra	Josep Parellada de la Buiga	Pagès
BARCELONA	Mosso	Josep Trullàs	
	Mosso	Francisco Plana	

Figura 1: Organigrama general de les Esquadres per corregiments (elaboració pròpia)

6. ESTUDI SOCIODEMOGRÀFIC I IDEOLÒGIC DELS ESQUADRISTES: DEL MOVIMENT GORRETA AL FELIPISME

El anàlisi social i demogràfic dels integrants de les Esquadres s'ha fonamentat en l'estudi dels diferents llistats d'esquadrístes que s'han conservat arreu del territori català i que ens permet realitzar un extracte significativament rellevant sobre la xifra contrastada de 5.409 d'efectius que, com a mínim, integraven aquest Cos l'any 1719. D'aquests s'han obtingut dades (nom i cognoms, edat i/o professió) sobre 832 que permetran realitzar una radiografia del tipus de perfil dels membres que integraven aquesta força. La informació obtinguda permetrà aprofundir en el seu extracte social, edat, professions, així com establir quines poblacions van contribuir amb més efectius.

Territorialment, els més de 5.000 efectius es distribuïen desigualment al llarg dels 11 corregiments en els quals es trobava dividida Catalunya. Així doncs la major concentració d'esquadrístes la trobem localitzada al corregiment de Cervera (1.010) seguit pel de Vic (730), Manresa (752), Tarragona (660), Vilafranca del Penedès (615), Mataró (505), Lleida (290), Girona (250), Puigcerdà (216), Tortosa (210) i Barcelona (170).

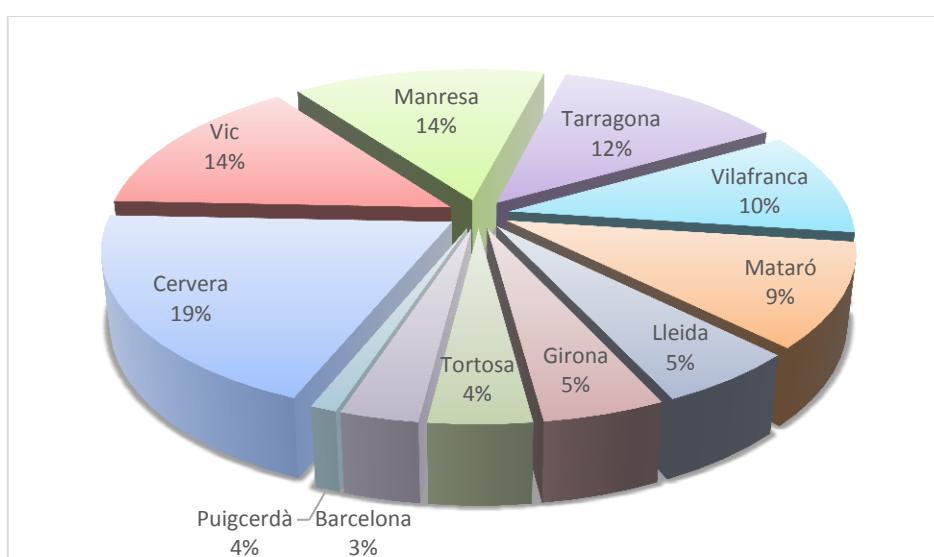

Figura 2: Distribució percentual dels esquadrístes per corregiments (elaboració pròpia)

Dels 5.409 efectius que integraven aquesta força es dividien entre 197 comandaments i 5.212 esquadristes.

Respecte als comandaments destaquem que 79 d'ells exercien càrrecs polítics / públics (batlle, 44; sotsbatlle, 4; regidor, 22; tinent de corregidor, 6; veguer, 1; governador polític, 1; síndic, 1), al marge de les seves respectives professions. Dels gairebé dos centenars d'oficials analitzats s'han conservat dades sobre les professions de 65 dels seus membres: adroguer (1), agutzil (1), agutzil major (1), boter (1), calderer (1), cerer (1), traginer (1), escrivà (1), cirurgià (1), mercader (1), argenter (2), doctor en Medicina (2), teixidor (2), apotecari (3), sastre (3), negociant (4), jornaler (3), notari (5), pagès (6), doctor en Dret (7) i paraire (11). Per últim ressaltar que sis d'ells ostentaven distincions socials o títols nobiliaris: ciutadà honorat de Barcelona (2), cavaller (2) o noble (3).

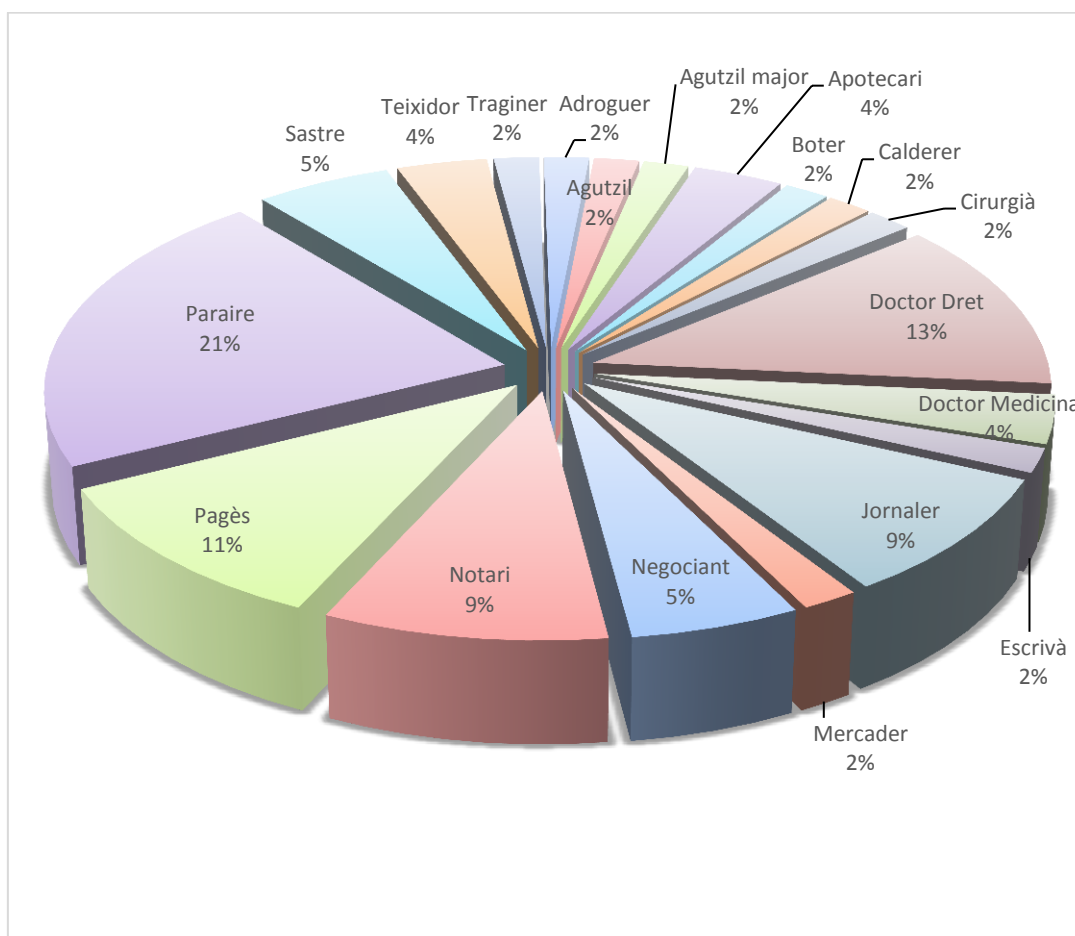

Figura 3: Distribució percentual dels comandaments de les Esquadres per oficis (elaboració pròpia)

Pel que fa als 5.212 esquadristes localitzats s'han conservat informació respecte la professió de 397 d'ells: jornalер (154), traginer (32), seglar (24), teixidor (22), paraire (18), corder (16), sabater (14), oller (12), pagès (12), ferrer (10), sastre (9), boter (8), fuster (8), mestre de cases (7), clergue (6), moliner (6), claveter (3), manyà (3), negociant (3), tintorer (3), confiter (2), adroguer (2), notari (2), baster (2), cirurgià (2), forner (1), doctor en Dret (1), daurador (1), calderer (1), botiguer (1) i apotecari (1), als quals afegim aquells amb càrrecs municipals que no acrediten un altre professió que aquesta (regidor, 6) i aquells que no presenten cap ofici conegut i son qualificats com pobres de solemnitat (5).

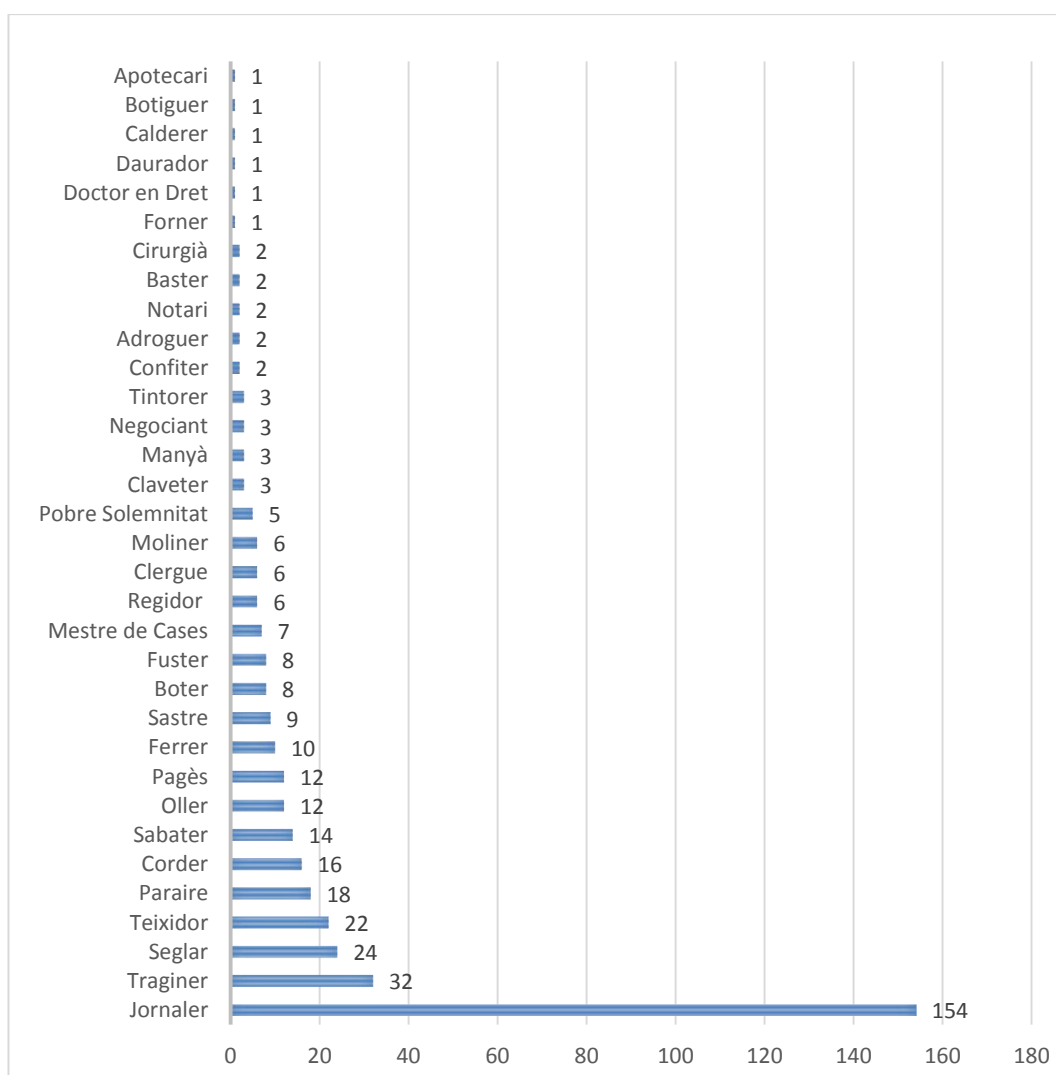

Figura 4: Clasificació dels esquadristes per oficis (elaboració pròpia)

En referència a les edats dels seus membres hem de destacar que sobre el total de la força aixecada l'any 1719 s'han localitzat informació sobre 94 esquadristes que aboquen una mitja d'edat de 40,5 anys, establint-se els límits de la forquilla d'edat entre els 16 i els 74⁷⁷⁴.

La finalització de la coneguda com *Revolta dels Barretines o Gorretes* l'any 1689 ens permet afirmar que en el marge d'edat comprès entre els 46 - 55 anys correspon aquells esquadristes que van conèixer o participar directament en aquest conegut aixecament popular. Aquest és el cas de Pau Mata, cap de l'esquadra mòbil de Vilafranca del Penedès, el qual va ser un dels dirigents gorreta que a la finalització del conflicte es va veure forçat a exiliar-se a França.

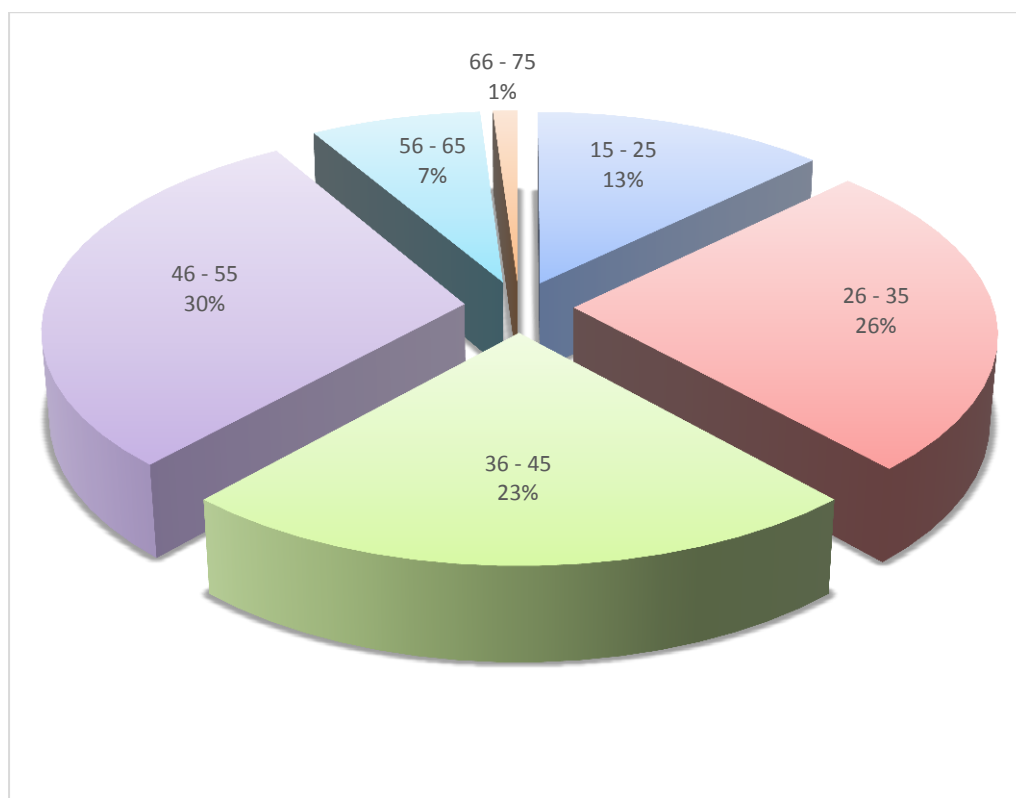

Figura 5: Classificació percentual per edats dels esquadristes (elaboració pròpia)

⁷⁷⁴ Relació edat / nº efectius: 16/2, 19/1, 20/2, 21/1, 23/1, 24/2, 25/2, 26/2, 28/2, 29/2, 30/4, 31/1, 32/3, 34/9, 35/1, 36/3, 37/1, 38/3, 39/4, 40/5, 44/5, 46/2, 48/5, 49/1, 50/8, 51/1, 52/2, 53/1, 54/8, 56/1, 58/1, 60/2, 61/1, 64/2, 74,1.

L'estudi detallat dels diferents corregiments i les poblacions que els integraven ens permet establir matemàticament la implicació dels seus veïns amb la mobilització de paisans armats i, per tant, amb el moviment filipista. Recordem que les esquadres s'aixecaren en aquelles poblacions significades amb la causa borbònica a les quals se'ls va lliurar l'armament escaient per tal de realitzar la seva tasca en un moment en que Catalunya es trobava totalment desarmada arran de l'aplicació del Decret de Nova Planta. El anàlisi l'he realitzat per corregiments, estudiant aquelles poblacions que disposaven d'esquadres i veient la *ratio* percentual existent entre població i esquadristes allistats.

CORREGIMENT DE VIC

El corregiment de Vic es trobava integrat per les esquadres de Vic, Manlleu, Sant Hilari Sacalm, Centelles, Aiguafreda, Ripoll, Olot i Sant Joan de les Abadesses de les quals únicament s'han conservat dades suficients sobre 6. Una informació que ens permet afirmar que la població amb major número d'allistats és la capital on trobem un total de 370 movilitzats sobre una població de 4.793 habitants abocant un percentatge d'allistament a l'esquadra del 7,7% de la població total de Vic l'any 1719. Manlleu, segona en número d'allistats (160), destaca per la seva significació al elevar el percentatge fins a situar el 33,05% del seus veïns com a esquadristes, únicament superada per l'esquadra de Cervera amb un 37,8%. A la població de Sant Hilari Sacalm, on l'esquadra presentava un total 30 efectius, les xifres es redueixen fins el 6,25%. A les esquadres de Ripoll (1.216 hab.), Sant Joan de les Abadesses (1.126 hab.) i Olot (2.267 hab.) i els percentatges són del 4,1; 2,6 i 2,2 respectivament.

En relació als domicilis observem que a la població de Vic un 25% de les famílies van col·laborar a la formació de la esquadra vigatana, mentre que a Manlleu s'assoleix la xifra més elevada de totes les esquadres establertes al Principat, mostrant que totes les famílies de la vila havien contribuït amb més d'un integrant (120%). Sant Hilari va contribuir amb un 19%, mentre que Ripoll presenta un percentatge del 11 %, i les viles de Ripoll i Sant Joan de les Abadesses un 7,5 %.

Taula 26: Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Vic (elaboració pròpia)

CORREG. VIC	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Cases
<i>Vic</i>	1.448	4.783	370	7,73	25,55
<i>Manlleu</i>	134	484	160	33,05	119,40
<i>Sant Hilari Sacalm</i>	155	480	30	6,25	19,35
<i>Centelles</i>	222	762			0
<i>Aiguafreda</i>	56	200			0
<i>Ripoll</i>	466	1.216	50	4,11	10,72
<i>Olot</i>	668	2.267	50	2,20	7,48
<i>Sant Joan de les Abadesses</i>	399	1.126	30	2,66	7,51

CORREGIMENT DE VILAFRANCA DEL PENEDES

El corregiment de Vilafranca del Penedès recollia un total de vuit esquadres: Vilafranca del Penedès, Igualada, el Vendrell, Piera, Capellades, Sant Sadurní d'Anoia, La Llacuna i Sitges. Serà precisament Vilafranca la població amb major nombre d'allistats amb un total de 285 efectius sobre una població de 1.894 habitants, mostrant un percentatge d'enquadrament a l'esquadra del 15,04% de la població total de la vila. Igualada, segona població en importància, disposava d'una esquadra de 50 efectius sobre una població de 1.630 habitants abocant un percentatge del 3,06 % de la població. El Vendrell mostrava un percentatge del 5,26% al formar part de l'esquadra 30 dels 570 veïns. El municipi de Piera contribuïa a la seva esquadra amb un total de 30 efectius sobre una població total 689 habitants (4,35%). Capellades amb una població de 487 veïns disposava d'una esquadra formada per 30 efectius suposant un 6,16% de la població municipal. El municipi de Sant Sadurní d'Anoia, amb un població de 430 vilatans, disposava d'una esquadra integrada per 30 allistats mostrant un percentatge del 6,97% poblacional. La Llacuna formava la seva esquadra amb 30 homes sobre una població de 429 habitants (6,99%). A la població de Sitges, amb 1.606 habitants i una esquadra de 50 efectius, les xifres percentuals es redueixen fins al 3,11%.

Respecte a la relació domicilis / esquadristes destaquem que més de la meitat de les cases de Vilafranca del Penedès (51,81%) tenien algun membre de la família allistat a l'esquadra de la població. La *ratio* baixa considerablement en el cas d'Igualada on un de cada deu domicilis disposaven d'un membre esquadrista (9,84%). El Vendrell disposava d'un total de 160 cases censades de les quals un 18,75 % tenien un familiar esquadrista. A Piera el 14,08% de les famílies tenien un membre allistat a l'esquadra xifra que augmenta en el cas de Capellades (21,73%), Sant Sadurní d'Anoia (29,12%) o La Llacuna (23,07%). El municipi de Sitges, format per 400 cases i 1.606 veïns, gaudia d'una implicació per part de la seva població amb les esquadres del 12,5%.

Taula 27: Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Vilafranca del Penedès (elaboració pròpia)

CGTO. VILAFRANCA	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Cases
<i>Vilafranca del Penedès</i>	550	1.894	285	15,04	51,81
<i>Igualada</i>	508	1.630	50	3,06	9,84
<i>El Vendrell</i>	160	570	30	5,26	18,75
<i>Piera</i>	213	689	30	4,35	14,08
<i>Capellades</i>	138	487	30	6,16	21,73
<i>Sant Sadurní d'Anoia</i>	103	430	30	6,97	29,12
<i>La Llacuna</i>	130	429	30	6,99	23,07
<i>Sitges</i>	400	1606	50	3,11	12,5

CORREGIMENT DE MATARÓ

El corregiment de Mataró es trobava integrat per 14 esquadres: Mataró, Sant Celoni, Llinars del Vallès, Granollers, Sant Feliu de Codines, Caldes de Montbui, Sabadell, Terrassa, Montcada, Gallifa, Sant Llorenç Savall, Tagamanent, Sentmenat i Riells. Serà la capital del maresme la població amb major nombre d'allistats amb un total de 200 efectius sobre una població de 5.918 habitants, mostrant un percentatge d'allistament a l'esquadra del 3,37% de la població total de la vila. Sant Celoni disposava d'una esquadra de 50 efectius sobre una població de 877 habitants abocant un percentatge del 5,70% de la població. Llinars del Vallès mostrava un percentatge del 3,81% al formar part de l'esquadra 20 dels

524 veïns. El municipi de Granollers contribuïa a la seva esquadra amb un total de 50 efectius sobre una població total 1.324 habitants (3,77%). Sant Feliu de Codines amb una població de 618 veïns disposa d'una esquadra formada per 40 efectius suposant un 6,47% de la població municipal. El municipi de Caldes de Montbui, amb un població de 1.391 vilatans, disposava d'una esquadra integrada per 30 allistats mostrant un percentatge del 2,15% poblacional. Sabadell forma la seva esquadra amb 30 homes sobre una població de 1.145 habitants (2,62%). A la població de Terrassa, amb 1.835 habitants i una esquadra de 30 efectius, les xifres percentuals es redueixen fins al 1,63%. Montcada presentava un percentatge del 16,66% al disposar d'una població de 120 vilatans i una esquadra de 20 efectius. Gallifa, amb 24 cases i 121 habitants, mostrava un percentatge del 15%, mentre que Sant Llorenç Savall allistava un 7,6% dels seus veïns. Respecte a les tres últimes esquadres, Tagamanent, Sentmenat i Riells no disposem del número d'efectius que les integraven.

La relació presentada per Mataró entre domicilis / esquadristes ens mostra que el 19,43% de les cases de Mataró tenien algun membre de la família allistat a l'esquadra de la població. El percentatge es manté en bona part de les esquadres d'aquest corregiment: Sant Celoni (17,36%), Llinars del Vallès (12,57%), Granollers (14,83%), Sant Feliu de Codines (16,06%), Sant Llorenç Savall (18,27%) i Sabadell (10,75%). Únicament sobresurten respecte a la mitja les poblacions de: Caldes de Montbui (26,78%), Montcada (39,21%), i Gallifa (75%).

Taula 28: Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Mataró (elaboració pròpia)

CGTO. MATARÓ	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Cases
<i>Mataró</i>	1.029	5.918	200	3,37	19,43
<i>Sant Celoni</i>	288	877	50	5,70	17,36
<i>Llinars del Vallès</i>	159	524	20	3,81	12,57
<i>Granollers</i>	337	1.324	50	3,77	14,83
<i>Sant Feliu de Codines</i>	249	618	40	6,47	16,06
<i>Caldes de Montbui</i>	112	1.391	30	2,15	26,78
<i>Sabadell</i>	279	1.145	30	2,62	10,75
<i>Terrassa</i>	383	1.835	30	1,63	7,83
<i>Montcada</i>	51	120	20	16,66	39,21
<i>Gallifa</i>	24	121	18	14,87	75
<i>Sant Llorenç Savall</i>	93	223	17	7,6	18,27
<i>Tagamanent</i>	70	329			
<i>Sentmenat</i>	135	663			
<i>Riells</i>	38	216			

CORREGIMENT DE MANRESA

El corregiment de Manresa es trobava integrat per 7 esquadres: Manresa, Berga, Moià, Sallent, Monistrol de Montserrat, Balsareny i Castellterçol. La ciutat de Manresa, com a cap de corregiment, disposava d'una força integrada per 250 allistats sobre una població de 5.647 habitants resultant un percentatge del 4,42% de la població era esquadrística. A Berga, amb una població significativament inferior a la de Manresa (1.703 habitants), gaudia d'una esquadra integrada per 322 homes (18,9%). Moià, amb 1.468 vilatans i 50 esquadristes, es mostra com la població amb el percentatge més baix de tot el corregiment (3,4%). Sallent tingué un percentatge del 5,11% al formar part de l'esquadra 40 dels 782 veïns. El municipi de Monistrol de Montserrat contribuïa a la seva esquadra amb un total de 30 efectius sobre una població total 339 habitants (8,84%). Balsareny amb una població de 430 veïns disposava d'una esquadra formada per 30 efectius suposant un 6,97% de la població municipal. L'última esquadra del corregiment es situava a Castellterçol però malauradament no s'han conservat dades al respecte.

La relació presentada per Berga entre domicilis / esquadristes ens mostra que el 73,01% de les cases de la ciutat tenien algun membre de la família allistat a l'esquadra de la població. Un percentatge que es veurà reduït a la resta d'esquadres del corregiment on únicament Manresa (25%) i Balsareny (21,73%) superaran la xifra del 20%. La resta d'esquadres: Moià (15,38%), Sallent (15,81%) i Monistrol de Montserrat (15,95%) oscil·laran al voltant del 15% d'habitatges amb un membre de la família allistat a l'esquadra de la seves respectives poblacions. Respecte a l'esquadra de Castellterçol no s'han conservat dades.

Taula 29: Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Manresa (elaboració pròpia)

CGTO. MANRESA	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Cases
<i>Manresa</i>	1000	5.647	250	4,42	25
<i>Berga</i>	441	1.703	322	18,90	73,01
<i>Moià</i>	325	1.468	50	3,40	15,38
<i>Sallent</i>	253	782	40	5,11	15,81
<i>Monistrol de Montserrat</i>	188	339	30	8,84	15,95
<i>Balsareny</i>	138	430	30	6,97	21,73
<i>Castellterçol</i>	300	1.154			

CORREGIMENT DE CERVERA

El corregiment de Cervera recollia un total de vuit esquadres: Cervera, Guissona, Calaf, Sanaüja, Oliana, Ponts, Agramunt i Solsona. Serà a Cervera on trobarem el major nombre d'allistats d'arreu de Catalunya assolint la xifra de 800 respecte a una població de 2.112 habitants l'any 1719, fet provoca que un 37,87% la població fos esquadrista. Guissona disposava d'una esquadra de 30 efectius sobre una població de 544 habitants abocant un percentatge del 5,51% de la població. Calaf presentava un percentatge del 2,88% al formar part de l'esquadra 30 dels 1.041 veïns. El municipi de Sanaüja contribuïa a la seva esquadra amb un total de 30 efectius sobre una població total 555 habitants (5,40%). Oliana amb una població de 329 veïns disposava d'una esquadra formada per 30 efectius suposant un 9,11% dels habitants. El municipi de Pons, amb un població de 918 vilatans,

disposava d'una esquadra integrada per 30 allistats amb un percentatge del 3,26% poblacional. Agramunt formava la seva esquadra amb 30 homes sobre una població de 473 habitants (6,34%). A la població de Solsona, amb 1.593 habitants i una esquadra de 30 efectius, les xifres percentuals es redueixen fins al 1,88%.

Respecte a la relació domicilis / esquadristes destaquem que cada casa de Cervera (100%) tenien al menys un membre de la família allistat a l'esquadra de la població. La *ratio* baixa considerablement en el cas de Guissona on un 13,33% de les cases disposaven d'un membre esquadrista. Calaf disposava d'un total de 215 cases censades de les quals un 13,95% tenien un familiar esquadrista. A Sanaüja el 16,66% de les famílies tenien un membre allistat a l'esquadra de la població xifra que augmenta en el cas d'Oliana (28,30%). El municipi de Pons, format per 200 cases i 918 veïns, gaudia d'una implicació per part de la seva població amb les esquadres del 15%. A Agramunt gairebé 13 famílies de cada 100 (12,71%) van contribuir amb un dels seus membres a la formació de l'esquadra d'aquesta població. Per últim Solsona presenta el percentatge més baix de les esquadres d'aquest corregiment al disposar de 385 cases i una esquadra de 30 efectius, abocant un percentatge de 7,79%.

Taula 30: Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Cervera (elaboració pròpia)

CGTO. CERVERA	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Cases
<i>Cervera</i>	800	2.112	800	37,87	100
<i>Guissona</i>	225	544	30	5,51	13,33
<i>Calaf</i>	215	1.041	30	2,88	13,95
<i>Sanaüja</i>	180	555	30	5,40	16,66
<i>Oliana</i>	106	329	30	9,11	28,30
<i>Pons</i>	200	918	30	3,26	15
<i>Agramunt</i>	236	473	30	6,34	12,71
<i>Solsona</i>	385	1.593	30	1,88	7,79

CORREGIMENT DE LLEIDA

El corregiment de Lleida es trobava integrat per les esquadres de Balaguer, Àger, Tàrrega, Arbeca, Bellpuig, La Granadella i Vilanova de Meià. L'esquadra de Balaguer, amb una població de 1.615 habitants i una força de 50 homes, aboca el percentatge més baix del tot el corregiment amb un 3,09% dels vilatans com a integrants de l'esquadra l'any 1719. Tot el contrari succeeix a Àger on, amb una esquadra de 50 efectius i una població de 309 vilatans, es mostrava la xifra percentual més elevada del corregiment (16,18%). El municipi de Tàrrega rebaixa el percentatge fins a situar-lo en el 4,86% amb una esquadra de 50 membres i una població de 1.028 habitants. Bellpuig amb una població de 470 veïns disposava d'una esquadra amb 50 efectius que representaven el 10,63% de la població municipal. Arbeca presentava un percentatge del 5,49% respecte a una població de 546 habitants i una esquadra de 30 homes. La Granadella gaudia d'una població de 310 ciutadans que nodria una esquadra de 30 efectius representant un percentatge del 9,87%. Per últim 8 de cada 100 (8,26%) habitants de Vilanova de Meià formaven part dels 30 efectius que constituïen l'esquadra d'aquesta població. De les poblacions de La Ganadella i Guimerà no disposem de dades.

A la població de Balaguer 12 de cada 100 famílies van contribuir a la constitució de l'esquadra de la població allistant algun membre de la família. Però sens dubte la població més significada fou Àger on 1 de cada 2 famílies disposava d'un esquadrista entre els seus membres. A la població de Tàrrega el 16,66% de les famílies van contribuir a la constitució de l'esquadra. Al municipi d'Arbeca 23 de cada 100 (22,90%) famílies van contribuir amb algun dels seus membres a l'esquadra de la vila. Poblacions com Bellpuig (35,71%), La Granadella (33,33%) i Vilanova de Meià (35,29%) superaven la xifra del 30% d'implicació de les famílies d'aquestes viles en la constitució de les seves respectives esquadres. De les poblacions de La Ganadella i Guimerà no disposem de dades.

Taula 31: Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Lleida (elaboració pròpia)

CGTO. LLEIDA	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Cases
<i>Balaguer</i>	400	1.615	50	3,09	12,5
<i>Àger</i>	100	309	50	16,18	50
<i>Tàrrega</i>	300	1.028	50	4,86	16,66
<i>Bellpuig</i>	140	470	50	10,63	35,71
<i>Arbeca</i>	131	546	30	5,49	22,90
<i>La Granadella</i>	90	310			
<i>Vilanova de Meià</i>	85	363	30	8,26	35,29
<i>Guimerà</i>	125	444			

CORREGIMENT DE TORTOSA

El corregiment de Tortosa es trobava integrat per 6 esquadres: Pinell de Brai, Xerta, Flix, Alcanar, Móra d'Ebre i Ulldecona. Serà la població de Pinell de Brai la qual presenti un percentatge major d'habitants que integrin la seva esquadra de 30 efectius sobre una població de 219 veïns (13,69%). Xerta serà la segona població en percentatge (8,10%) amb un total de 370 veïns per constituir una esquadra de 30 homes. El municipi de Flix, amb 485 veïns i una esquadra de 30 efectius, contribuïa amb un 6,18% dels seus habitants. El municipi d'Alcanar contribuïa a la seva esquadra amb un total de 50 efectius sobre una població total 714 habitants (7%). Móra d'Ebre amb una població de 489 veïns disposa d'una esquadra formada per 30 efectius suposant un 6,13% de la població municipal. Per últim el municipi d'Ulldecona, amb un població de 1.206 vilatans, disposava d'una esquadra integrada per 40 allistats mostrant el percentatge més baix amb un 3,31%.

La relació presentada pel corregiment de Tortosa entre domicilis / esquadristes ens mostra que el 54,54% dels domicilis de Pinell de Brai tenien algun membre de la família allistat a l'esquadra de la població un percentatge que es veurà reduït a la resta d'esquadres: Xerta (37,5%), Flix (23,07%), Alcanar (27,77%), Móra d'Ebre (20%) i Ulldecona (11,76%).

Taula 32: Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Tortosa (elaboració pròpia)

CGTO. TORTOSA	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Cases
<i>Pinell de Brai</i>	55	219	30	13,69	54,54
<i>Xerta</i>	80	370	30	8,10	37,5
<i>Flix</i>	130	485	30	6,18	23,07
<i>Alcanar</i>	180	714	50	7,00	27,77
<i>Móra d'Ebre</i>	150	489	30	6,13	20
<i>Ulldecona</i>	340	1.206	40	3,31	11,76

CORREGIMENT DE TARRAGONA

El corregiment de Tarragona presentava la major concentració d'esquadres amb un total de 13 esquadres: Valls, Torredembarra, Cambrils, La Selva del Camp, Falset, Montblanc, Sarral, Albi, Tivissa, Prades, Reus, l'Alforja i Tarragona. L'esquadra de Valls, amb una població de 3.116 habitants i una força de 150 homes, dona un percentatge del 4,81% dels vilatans com a integrants de l'esquadra l'any 1719. A la població de Torredembarra mostrava el percentatge més elevat de tot el corregiment (10,16%) al disposar d'una esquadra de 90 efectius i una població de 885 vilatans. El municipi de Cambrils rebaixa el percentatge fins a situar-lo en el 4,47% amb una esquadra de 30 esquadristes sobre una població de 671 habitants. La Selva del Camp, amb una població de 1.605 vilatans, disposava d'una esquadra formada per 30 efectius que representaven l'1,86% de la població municipal, el percentatge més baix de tot el corregiment. Falset presentava un percentatge del 5,97% respecte a una població de 837 habitants i una esquadra de 50 homes. Montblanc gaudia d'una població de 1.115 ciutadans que nodria una esquadra de 50 efectius representant un percentatge del 4,48%. El Sarral amb una població de 929 habitants gaudia d'una esquadra integrada per 30 homes (3,22%). L'Albi amb 227 vilatans i 20 esquadristes mostra un percentatge del 8,81%. Tivissa mostrava un percentatge del 3,27% al formar part de l'esquadra 30 dels 915 veïns. El municipi de Prades, amb una població de 397 habitants i una esquadra de 30 homes, mostrava un percentatge del 7,55%, gairebé igual que la ciutat de Reus que malgrat de disposar d'una població molt més nombrosa (1.968) i una esquadra de 150 efectius

presentava un percentatge del 7,62%. De les esquadres, d'Alforja i Tarragona, no disposem de les dades necessàries per poder mostrar el percentatge de ciutadans d'aquestes poblacions que formaven part de les seves respectives esquadres.

A Valls gairebé 1 de cada 4 domicilis (22,52%) van contribuir a la constitució de l'esquadra de la població allistant algun membre de la família. Però, sens dubte, la població més significada fou Torredembarra on 1 de cada 2 famílies disposava d'un esquadrista entre els seus membres (45,91%). A la població de Cambrils el 12,5% de les famílies van contribuir a la constitució de l'esquadra. Al municipi del Sarral el 13,04% de les famílies van contribuir amb algun dels seus membres a l'esquadra de la vila. Falset, amb 201 cases recollides al cadastre de 1719, mostrava un percentatge d'implicació per habitatge del 24,87%. Poblacions com Montblanc (20%), l'Albi (33,33%), Prades (22,55%) o Reus (20,27%) superaven la xifra del 20% d'implicació de les famílies d'aquestes viles en la constitució de les seves respectives esquadres. En contra d'altres com la Selva del Camp (8,74%) o Tivissa (8,98%) presenten els percentatges més baixos del corregiment.

Taula 33: Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Tarragona (elaboració pròpia)

CGTO. TARRAGONA	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Cases
<i>Valls</i>	666	3.116	150	4,81	22,52
<i>Torredembarra</i>	196	885	90	10,16	45,91
<i>Cambrils</i>	240	671	30	4,47	12,5
<i>La Selva del Camp</i>	343	1.605	30	1,86	8,74
<i>Falset</i>	201	837	50	5,97	24,87
<i>Montblanc</i>	250	1.115	50	4,48	20
<i>Sarral</i>	230	929	30	3,22	13,04
<i>Albi</i>	60	227	20	8,81	33,33
<i>Tivissa</i>	334	915	30	3,27	8,98
<i>Prades</i>	133	397	30	7,55	22,55
<i>Reus</i>	740	1.968	150	7,62	20,27
<i>Alforja</i>	170	817			
<i>Tarragona</i>	808	4554			

CORREGIMENT DE GIRONA

El corregiment de Girona es trobava integrat per 9 esquadres: Vidreres, Santa Coloma de Farners, Arbúcies, Sant Feliu de Guíxols, Palafrugell, Blanes, Canet de Mar, Tordera i Roses. Serà la població de Vidreres la qual presenti un percentatge major d'habitants que integrin la seva esquadra de 30 efectius sobre una població de 234 veïns (12,82%). Santa Coloma de Farners serà la segona població en percentatge (4,26%) amb un total de 703 veïns per constituir una esquadra de 30 homes. El municipi d'Arbúcies, amb 944 veïns i una esquadra de 40 efectius, contribuïa amb un 4,23% dels seus habitants. Sant Feliu de Guíxols contribuïa a la seva esquadra amb un total de 30 efectius sobre una població total 1.543 habitants (1,94%). Palafrugell amb 725 veïns disposa d'una esquadra formada per 30 efectius els que representaven un 4,13% de la població municipal. A Blanes l'1,64% de les famílies van contribuir a la constitució de l'esquadra. Al municipi del Canet de Mar l'1,61% de les famílies van contribuir amb algun dels seus membres a l'esquadra de la vila, presentat el percentatge més baix de tot el corregiment. Tordera, amb una esquadra de 30 efectius i 967 habitants censats, mostrava un percentatge del 3,10%.

La relació presentada pel corregiment de Girona entre domicilis / esquadristes ens mostra que el 42,25% dels domicilis de Vidreres, seguit d'Arbúcies amb un 23,52%. A poblacions com Santa Coloma de Farners (15,46%), Palafrugell (13,57%) i Tordera (12,82) més de 10 de cada 100 famílies tenien algun membre com a integrant de l'esquadra de la seva població. Els percentatges més baixos el mostren les poblacions com Canet de Mar (7,73%), Sant Feliu de Guíxols (6,66%) i Blanes (6,30%) on cap d'aquestes poblacions superaran el 10%. Respecte els municipis de Figueres i Roses, no disposem de dades suficients per valorar el percentatge de famílies que integraven les esquadres d'aquestes poblacions.

Taula 34: Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Girona (elaboració pròpia)

CGTO. GIRONA	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Cases
<i>Vidreres</i>	71	234	30	12,82	42,25
<i>Santa Coloma de Farners</i>	194	703	30	4,26	15,46
<i>Arbúcies</i>	170	944	40	4,23	23,52
<i>Sant Feliu de Guíxols</i>	450	1.543	30	1,94	6,66
<i>Palafrugell</i>	221	725	30	4,13	13,57
<i>Blanes</i>	476	1.829	30	1,64	6,30
<i>Canet de Mar</i>	388	1.861	30	1,61	7,73
<i>Tordera</i>	234	967	30	3,10	12,82
<i>Roses</i>	113	377			
<i>Figueres</i>	450	1862			

CORREGIMENT DE PUIGCERDÀ

Al corregiment de Puigcerdà únicament trobem l'esquadra de la Seu d'Urgell la qual constava d'un total de 216 allistats d'una població de 1.276 persones, mostrant que un 16,92% del habitats de la població eren esquadristes. En relació a les famílies destaquem que de les 400 cases recollides al cadastre de 1719 més de la meitat (54%) tenien un membre allistat a l'esquadra de la població.

Taula 35: Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Puigcerdà (elaboració pròpia)

CGTO. PUIGCERDÀ	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Cases
<i>Seu d'Urgell</i>	400	1.276	216	16,92	54

CORREGIMENT DE BARCELONA

El corregiment de Barcelona es trobava integrat per les esquadres de Martorell, Sant Vicenç dels Horts, Sant Boi de Llobregat, Molins de Rei, Sant Esteve de Sesrovires i Badalona. A diferència d'altres corregiments el de Barcelona presenta unes esquadres que oscil·len únicament entre els 20, 30 i 50 allistats. Així doncs a Martorell, amb una població de 808 habitants i una força de 50 homes, aboca un

percentatge del 6,18% de la població com a integrants de l'esquadra l'any 1719. A Sant Vicenç dels Horts la xifra augmenta al 7,04 % al tenir una esquadra amb 30 efectius i una població de 426 vilatans. Sant Boi de Llobregat rebaixa el percentatge fins a situar-lo en el 3,56% amb una esquadra de 30 membres i una població de 842 habitants. Molins de Rei amb 317 veïns disposava d'una esquadra formada per 20 efectius que representaven el 6,30% de la població municipal. La ratio més elevada del corregiment la posseïa Sant Esteve de Sesrovires on gairebé i de cada 10 habitants (9,52%) era esquadrista mentre que Badalona amb 739 habitants i amb 20 esquadristes presentava el percentatge més baix de totes amb un 2,70%. Respecte a la ciutat de Barcelona no disposem de dades suficients per valorar el percentatge de veïns que integraven l'esquadra d'aquesta capital.

En relació als domicilis observem que a la població de Martorell on 1 de cada 4 famílies (23,47%) tenien algun familiar allistat a l'esquadra de la població. Sant Vicenç dels Horts (30%) i Molins de Rei (32,25%) es situaven per sobre del 30%. Les poblacions on percentualment la implicació per famílies resultava menor eren Sant Boí de Llobregat (15,54) i Badalona (11,56) en contra de l'esquadra de Sant Esteve de Sesrovires on cada família contribuïa amb un dels seus membres a l'esquadra de la seva població (95,23%).

Taula 36: Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Barcelona (elaboració pròpia)

CGTO. BARCELONA	Cases	Habitants	Allistats	% Habitants	% Cases
<i>Martorell</i>	213	808	50	6,18	23,47
<i>Sant Vicenç dels Horts</i>	100	426	30	7,04	30
<i>Sant Boi de Llobregat</i>	193	842	30	3,56	15,54
<i>Molins de Rei</i>	62	317	20	6,30	32,25
<i>Sant Esteve Sesrovires</i>	21	210	20	9,52	95,23
<i>Badalona</i>	173	739	20	2,70	11,56
<i>Barcelona</i>	5.481	34.005			

6.1. Fons socio – ideològic dels integrants de les Esquadres

Al llarg de la present tesi s'ha exposat com els membres de les Esquadres havien de ser persones voluntàries i fidels al règim borbònic. Una significació dels seus membres que es fonamenta en el fet que, amb un Decret de Nova Planta vigent que prohibia la possessió de qualsevol tipus d'arma, gaudissin de la confiança politico-militar suficient per ser armats.

Destaca significativament que un elevat nombre dels seus integrants havien format part, ells o els seus familiars, en la *Revolta dels Barretines* o *Revolta dels Gorretes* (1687 - 1689), així com a la Guerra de Successió a favor del rei Felip V de Borbó. Seria precisament el primer d'aquests conflictes el que podem etiquetar com l'origen del protofilipisme a Catalunya. Foren precisament alguns dels líders de la revolta, o els seus fills, els qui posteriorment esdevindran referents del felipisme una vegada Felip V fos nomenat rei d'Espanya.

L'aixecament gorreta, juntament amb la Guerra dels Segadors, esdevenen els dos moviments més rellevants produïts en el territori català en contra d'un sistema social, econòmic i polític caduc i anquilosat que havia col·lapsat a les darreries del segle XVII. Antonio Espino qualifica el moviment com un dels més importants arreu d'Europa en aquells moments⁷⁷⁵. Uns aixecaments que s'afegeixen als que havien esdevinguts al llarg i ample del territori nacional, com els d' Eivissa (1683 – 1690), València (1693), o Andalusia (1647 – 1648), i que posaven de manifest el descontent generalitzat vers el sistema establert i que, malgrat les diferències i característiques pròpies de cadascun d'ells, compartien un nexa comú: la lluita antisenyorial.

La Revolta dels Gorretes sorgeix com a reacció a una crisi econòmica agreujada per un significatiu augment demogràfic. El camp va patir les dures conseqüències d'unes collites que van ser devastades per plagues de llagosta que, entre els anys

⁷⁷⁵ ESPINO LÓPEZ, A., "El coste de la guerra para la población civil. La experiencia catalana, 1653 – 1714", *Millars: Espai i Història*, n° 26, Castelló de la Plana, 2003, p. 171.

1685 i 1688, van atacar els conreus a Catalunya. Aquest fet, juntament amb els allotjaments excessius de tropes i la pressió fiscal que els acompanyava, foren determinants perquè el camp català reaccionés davant aquesta situació. Una penúria que no era compartida per la totalitat de la ciutadania del Principat, ja que la noblesa o de determinades elits socials quedaven exemptes d'haver d'acollir als soldats sota el seu sostre, fet que encara va agreujar més el malestar social del moment. Una excepció que multiplicà el malestar fou el fet que determinades viles i ciutats del Principat es trobaven exemptes, o bé podien pagar per evitar la manutenció de les tropes. L'any 1687 hi havia allotjats a Catalunya uns 2.400 soldats de cavalleria.

Els allotjaments havien esdevingut un problema des de 1640. Malgrat la finalització de la guerra entre França i Espanya, l'any 1659, la presència de tropes en territori català es mantingué, de fet s'incrementà, agreujant la situació, derivat d'un repartiment dels soldats que no es realitzava de forma equitativa ni igualitària. L'arbitrarietat en el repartiment de les tropes entre les cases i pobles, l'exempció que gaudien les classes privilegiades i la pressió fiscal derivada del sosteniment de la tropa, van esdevenir un dels detonants de l'esmentat aixecament⁷⁷⁶.

Fou al camp on es reproduir amb més intensitat aquest aixecament ja que les ciutats, focus d'indústria i comerç, la revolta va passar desapercibuda. Ciutats com Granollers, Mataró o Moià, es van mantenir fidels a la figura del virrei, fins al punt que es convertiren en objectiu dels sosllevats al esdevenir el llocs de poder i de residència de les principals autoritats del Principat, i des d'on emanaven els principals problemes que assolaven el camp: contribucions, allotjaments, etc⁷⁷⁷.

La revolta s'inicià en una població que es convertiria en un dels bastions del règim borbònic a Catalunya: Centelles. La vila, cansada dels abusos comesos pel comte de Centelles sobre els seus súbdits, es revoltà. Les reivindicacions populars es focalitzaven en: l'arbitrarietat de la justícia i en les càrregues que tenien que

⁷⁷⁶ DANTÍ RIU, J., "Catalunya entre el redreç i la revolta: afebliment institucional i diferenciació social", *Manuscrits. Revista d'Història Moderna*, n° 30, 2012, p. 60.

⁷⁷⁷ DANTÍ RIU, J., art. cit., "La revolta dels Gorretes...", pp. 80 – 82.

patir determinats habitants del poble. Les tropes s'allotjaven majoritàriament a les cases de les persones desafectes al comte qui havia augmentat el número de soldats, amb la intenció de castigar a la població amb una major despesa econòmica. El comte, amb el vist-i-plau del virrei de Catalunya, el marquès de Leganés, va reaccionar reprimint les protestes i detenint als síndics locals Josep Llavina i Enric Torres que s'havien distingit en els plets i les reivindicacions contra el comte de Centelles.

L'any 1687, Enric Torres, va adreçar un memorial al rei Carles II on es recullen els greuges comesos i el descontentament social pels abusos que patia la vila de Centelles a mans del seu senyor:

“Señor

1.- La Universidad Villa y termino del Condado de Centelles deste Principado de Cataluña dice, que hallándose bajo el dominio del Conde a experimentado de mucho tiempo a esta parte diferentes vejaciones ya del Conde como de sus ministros que han motivado a ponerse a los pies de V. M. con la justa queja de lo que han padecido y padecen, no obstante que por los servicios que se ha hecho de donativos voluntarios en ocasiones diferentes no le ha desmerecido el buen tratamiento que corresponde a su finesa.

2.- La primera opresión que padecen es la mala elección de ministros de justicia, que hace el Conde con el fin de oprimir a sus vasallos porque habiendo nombrada por el batlle del término de Centelles a Jaime Casanovas y Riquer, y este habiendo cobrado diferentes cantidades de dinero, del repartimiento que hacia la dicha universidad para pagar la contribución a los soldados de su majestad, se quedó con dicho dinero, y acudiendo al Conde y a su Gobernador para que administrasen justicia, jamás la pudo conseguir dicha universidad. Antes bien hizo entender al Conde, por medio de

sus ministros, no quería contribuyesen en nada, como consta de la causa que contra ellos se porta.

3.- Es en tanto grado la mala elección de ministros que otro Batlle que hay en la villa de Centelles, en vez de ser hombre de buenos costumbres, de que se necesita para la administración de justicia, está tenido en tan mala opinión, que su casa es receptáculo de facinerosos, y habiendo hecho instancia al Conde, para que mudase de ministro, no se ha podido conseguir. Antes bien irritado de estas justes representaciones, respondió que lo haría peor, y en adelante se han experimentado mayores opresiones en deservicio de Dios y de Su Majestad.

4.- Otro oficial del Conde, para administrar justicia a sus vasallos, que se llama Masmiquel, supernumerario, llamado el comisario, que es de tan mala calidad, que se pudieren referir muchos delitos de él, que por decencia no se expresan a V. Magt. por ahora, y sin embargo que se han dado quejas al Conde no se ha puesto remedio, ni sobre ellas ha querido oír a sus vasallos, negándoles la justicia a que por toda ley divina y humana está obligado.

5.- No menos se halla afligida dicha universidad por otros ministros como son nuncio y carcelero, pues siendo sujetos en quienes concurren las mismas calidades, que en los otros referidos, han cometido delitos públicos, y parece que los cometen con autoridad del Conde pues teniendo la noticia, no son castigados, ni menos reprehendidos, dejándoles vivir a su libertad con escándalo del pueblo.

6.- No puede servir de disculpa al Conde ni excusarle el que los excesos de sus oficiales no sean inmediatamente suyos, pues los delitos de ellos son públicos, y cuando no lo fueren ha hecho la

universidad instancia para el castigo, y ha despreciado las quejas y lamentos de sus vasallos sin emendar los delitos con la pena y castigo para cumplir con la justicia de cuya causa ha nacido lo proceder de tales desordenes y fragantes de poco tiempo sucedidos como ya se ha participado en otras relaciones a Su Exc^a.

7.- Otros daños más de los referidos experimentan los de la referida Universidad del mal régimen que tiene el Conde en la administración de justicia porque en cualquiera república bien gobernada, los ministros de justicia no es bien que sean interesados, teniendo los arrendamientos de la carnicería, panadería y tabernas, porque si en las medidas y peso hubiera alguna falta no se pueden remediar siendo los mismos oficiales de justicia los interesados, y siendo Juan Rossell, Batlle y arrendador de la carnicería, mal podrán regularse los accesos que hubiera en no dar el justo peso a los que compran, por ser un mismo sujeto, juez y parte, de que resulta gravísimo daño a la causa pública, y por tener asimismo el referido Juan Rossell dos oficios, de Batlle y fiel, de que se siguen muchos inconvenientes.

8.- Es tan grande exceso la vejación que hace el Conde a sus vasallos, que en el común sustento de pan y carne les impide que compren en la carnicería y panadería de los Eclesiásticos de aquella comunidad de Centelles, castigándoles de que compren en otra parte que en la panadería y carnicería, que en dicha villa hay, siendo ordinariamente lo peor que se vende; cuyos emolumentos por la pretensión los posee el Conde quitando la libertad, que cada uno tiene de comprar en donde mejor le está, lo que es muy gravamen, de los naturales, y moradores de dicha Universidad.

9.- *No solamente ha padecido y padece opresiones el común de Centelles pero también sus particulares, porque habiéndose opuesto Vernardino Collel, boticario, en el Consejo de la Villa (en cosas tocantes a la Universidad) a la opinión del Conde, fue tanta la aversión que le tomó, que le hizo prender en Barcelona y estuvo detenido en las cárceles Reales de aquella Ciudad muchos días, y no habiéndole topado crimen alguno, ni menos habersele hecho proceso, salió libre de las cárceles, haciéndole este agravio solo por gusto, lo que es muy sensible por haber padecido injustamente y sin causa alguna.*

10.- *No paró en esto la mala voluntad del Conde contra dicho Collell, el cual habiendo vuelto a su casa, pensando que ya quedaba satisfecho el Conde, por haberle hecho pasar semejantes trabajos, estando una noche en su casa, muy descuidado, le acometieron seis o siete hombres, y amparándose de otra puerta de la casa, se libró de este acometimiento, que según se juzga fue para matarle o hacerle algún grande daño a su persona, y según la fama pública fueron operaciones del conde, a más que los mismos hombres dijeron habían recibido cuatro doblones por manos de los oficiales y ministros de dicho conde, como se justificará cuando convenga; y por último por huir del riesgo, ha habido de asuntarse de la villa de Centelles, y mudar su domicilio en el lugar de Sant Feliu de Pallerols, por haber tenido avisos de un eclesiástico que si no se ausentaba le matarían.*

11.- *No sólo el mal tratamiento del Conde fue contra sus vasallos, pero aún se extendió contra los procuradores y síndicos de dicha universidad que seguían diferentes pleitos en la Real Audiencia de Cataluña y en uno en que era procurador el Dr. Joseph Vidal, por haber salido sentencia en favor de la Universidad, y interpuso suplicación, fue tanto el enojo del*

conde que le dijo que le mataría; y llegado esta noticia al Sr. Canciller, por evitar que el Conde no hiciese algún extremo o sin razón arrestó al referido procurador en su casa por algunos días, sin haberle dado motivo, previniendo el celo del Canciller este expediente por evitar mayor daño.

12.- No se hubiese visto la Universidad y particulares de Centelles con las opresiones referidas, y otras que se dirán a V. Magt. a no haber tenido el Conde tan grande inclusión con el Marqués de Leganés, lugarteniente y Capitán General de V. Mgt. en aquel Principado, porque en los pleitos que movió el Conde, le tuvo tan favorable que sus cosas las tomaba como suyas, recomendando a los oidores de la Real Audiencia las pretensiones del Conde, visitándoles en sus casas para más esforzar la recomendación, y con este apoyo ha emprendido el Conde muchas coas para ajar a sus vasallos, lo que es notorio en Cataluña.

13.- Entre otras no es de menor ponderación los gravámenes que padeció aquella Universidad en lo tocante a la contribución y alojamiento de los soldados de V. Mgt. y no obstante que este servicio le han hecho con gusto, que corresponde a su obligación, fue tan desigual a sus fuerzas que no pudo naturalmente llevar el peso que se le cargo, pues sobre los servicios pasados des del año 1652 sirvió dicha villa, últimamente pagando veinte y cuatro reales todos los días por más de un año al Capitán de Caballos Dn. Plasido Caravajal, sin tener emolumentos algunos dicha villa, cuya cantidad de dinero se había de repartir entre los particulares, para poderle dar y cumplir con la contribución, deteniéndose el Capitán el pan de munición, que se acostumbraba antes dar a las Villas en trigo para subvernirlas y reducir el cargo, y no obstante que se quedó la Villa al Tesorero don Pedro Montaner el consuelo que

sacó fue decir al Síndico que se quejaba de poco porqué sabia del Conde que podían pagar los 24 reales, y que sino los pagaban enviaría mayor alojamiento.

14.- Aumento el peso del referido alojamiento al no querer el Conde que sus oficiales y ministros de justicia entrasen en el repartimiento de la contribución, antes bien ordenó que fuesen exentos; con que por esta razón se hizo más intolerable y desigual a las fuerzas de los que contribuían.

15.- Hallándose fatigada dicha Universidad del referido alojamiento del Capitán don Plazido Caravajal entró la Compañía del Capitán Dn. Felix Vallaró y continuando la Villa sus representaciones al Tesorero Dn. Pedro Montaner que antes había ofrecido que moderaría el alojamiento, no se alcanzó cosa, continuándose el mismo desconsuelo en que estaba, ocasionándole el Conde con sus repetidas instancias al Tesorero para que cargase a sus vasallos y al Capitán Dn. Félix Vallaró para que les maltratase, y con el maltrato les obligase a pagar la misma contribución de 24 reales, y con estos modos excusaba el Conde sus enojos contra sus vasallos poniéndoles en términos de desesperación pues se sabía que todas estas cosas las fomentaba el marqués de Leganés para dar gusto al Conde.

16.- Llegaron estas noticias con tanta certeza a dicha Universidad que universalmente concibieron que el enviarles tanto alojamiento, no era por azar el servicio a V. Magt., si no castigo del Conde por los pleitos y sinrazones que quería de sus vasallos.

17.- Entendió el Marqués de Leganés que la Universidad de Centelles no pagaba los 24 reales (por no poder llevar tanto peso) sino que le había ofrecido 18 reales, envió a llamar luego

los jurados y síndicos, y les dijo que tratasen de componerse sino querían experimentar sus rigores, diciéndoles que ja que tenían dineros para pleitear con el Conde los tendrían también para contribuciones de los 24 reales, cuya respuesta a más de las otras noticias, comprueban el afecto con que el Marqués de Leganés miraba las cosas del Conde, favoreciéndole en todo.

18.- A vista de esto comenzó el Marqués de Leganés a hacer prender a muchos particulares de Centelles, Síndicos y Jurados, pretendiendo por estos medios forzar a la Universidad a la contribución, y lo más sensible fue la prisión de Enrique Torras, que habiéndole llamado, el Marques a la Ciudad de Barcelona, le hizo prender, no obstante la palabra con que quedaba asegurada su persona, teniéndole presó en su palacio, con guardas a la vista, y después que quedaron libres de la Cárcel, a unos y otros les ordeno que fuesen a besar la mano del Conde, del que se ve que de todos estos trabajos era el Conde el autor, lo que era público y notorio por aquel Principado.

19.- En cuya consideración recurriendo a los Reales pies de V. Mgt. Suplica sea de su Real servicio mandar se reciba información sobre lo contenido y contado esta verdad espera de la grande justificación de V. Mgt. que mandará se ponga el remedio más conveniente para atajar semejantes opresiones conque recibirá merced”⁷⁷⁸.

La majoria de les reivindicacions versaven contra els abusos del comte de Centelles i dels seus càrrecs municipals així com contra els allotjaments, que eren emprats com un gravamen als habitants desafectes. Així doncs, no existeix una negativa clara d'allotjar als soldats ni contra l'exèrcit espanyol, sinó respecte a un sistema de contribució arbitrari. El sistema emprat per distribuir els allotjaments

⁷⁷⁸ PLADEVALL, A., *Centelles. Aproximació a la seva història*, Ed. Ajuntament de Centelles, Centelles, 1987, pp. 153 - 157.

de les tropes són una part dels greuges denunciats, que podrien qualificar de feudal, als quals estaven sotmesos els habitants de Centelles.

Aquest conflicte troba el seu origen l'any 1684 quan el síndic de la vila de Centelles, Josep Llavina, juntament amb el de vila de Tona⁷⁷⁹, van redactar un memorial adreçat a la Diputació on sol·licitaven la disminució dels allotjaments. Un memorial que no es presentà davant les autoritats fins l'any 1687. Paral·lelament, s'havia redactat una carta per part del diputat eclesiàstic Anton Saiol, del seu germà Daniel Saiol i de l'oïdor militar Josep Ciges, adreçada a Madrid, on recollien els greuges de les poblacions. Aquest escrit els va suposar la seva destitució per ordre directa del virrei, el marquès de Leganés⁷⁸⁰. Foren acusats d'instigadors a la revolta i enemics del rei, fet que originà una desinsaculació⁷⁸¹ que privà dels seus càrrecs a Antoni Saiol i de Quarteroni, diputat eclesiàstic; Daniel Saiol i de Quarteroni, assessor de la Diputació; Lluís de Valencià, jurista i consultor de la Diputació; Josep Ciges i de Vidal, oïdor militar, i Jeroni Ferrer, jurista⁷⁸².

Foren precisament aquestes contribucions, aquests impostos destinats al manteniment de l'exèrcit, les que provocaren que poblacions com Centelles es negaren a liquidar aquest gravamen. L'enfrontament es produí quan el capità de cavalleria Fèlix de Ballaró va voler recaptar 24 rals diaris quan només li corresponien 22. S'enviaren a la població una força de 40 cavalls i 600 infants per tal de controlar la situació però l'enfrontament entre un soldat i una veïna del poble va provocar que es cridés "via fora" provocant la retirada de les tropes de Centelles. Un greuge que en un primer moment es va aconseguir apaivagar amb el perdó declarat pels representats de la vila davant del virrei, malgrat que

⁷⁷⁹ CAMPRUBÍ PLA, X., "L'impacte dels allotjaments a Tona: de la revolta dels Barretines (1687) al pas de l'exèrcit austriacista durant la Guerra de Successió (1711)", *Revista AUSA*, Volum 27, Ed. Patronat d'Estudis Osonencs, Vic, 2015, p. 67.

⁷⁸⁰ ACA, Consultas 217.

⁷⁸¹ Regalia de desinsacular: mesura de control polític establerta l'any 1654 que permetia incrementar el poder reial i limitar l'acció de les institucions i constitucions catalanes controlant tant l'accés a les bosses com, arribat el moment, reservar al monarca la potestat de desinsacular a qualsevol que estigués a les bosses o que estigués exercint el càrrec de forma efectiva en aquells moments.

⁷⁸² ALSINA GIRALT, J., "Un interessant manuscrit sobre la revolta dels barretines", *Arraona*, nº 1, Sabadell, 1987, p. 80; PUIG BORDERA, E., "La revolta dels Barretines i les institucions catalanes, 1687 – 1689". XI Congrés d'Història de Barcelona, Barcelona, 2009.

continuaven negant-se al pagament de l'esmentada contribució. Segons Feliu de la Peña en una carta adreçada a Pedro de Aragón, president del Consell d'Aragó, afirmava que: *“el fuego en Centellas ha sido apagado pero las cenizas han sido escampadas por toda Cataluña”*⁷⁸³.

No trigà en estendre's arreu de la Catalunya rural: la plana de Vic, el Vallès, el Maresme, el Bages, el Baix Llobregat, etc. Únicament es mantingueren al marge de la mateixa les grans ciutats, desvinculades de les problemàtiques de la terra, que vivien del comerç i la manufactura i que continuaven guardant fidelitat al virrei pagant el sosteniment i els allotjaments de les tropes allà destinades.

Aquest focus insurreccional del Baix Llobregat venia donat, al igual que en cas de Centelles, pels abusos senyorials que patien molts pobles com ara Corbera de Llobregat:

*“De ben segur que molts dels habitants de Corbera se sentiren solidaris amb els revoltats. El pes de les carregues devia ser veritablement feixuc. Els delmes eren exigits i cobrats rigorosament i comprenien tots els productes conreats, amb la sola excepció dels arbres fruiters. Els més importants eren el blat i el raïm. Ultra aquests delmes, el senyor percebia un porcell de cada verra que es cries i un anyell o cabrit de cada ovella o cabra que cries. Si rebia el delme en espècie, el donava a guany per 1/3. Encara hi havia altres ingressos, els censos i els lloguers. Els lloguers corresponien a l'hostal, la carnisseria i les cases de sota el castell, i algunes estances de la casa de Santa Magdalena. Com ingressos extraordinaris, el principal era el llüisme”*⁷⁸⁴.

⁷⁸³ FELIU DE LA PENYA, S., *Anales de Catalunya*. Volum 3, Ll. XXI, Cap. IX, Barcelona, 1709, p. 392.

⁷⁸⁴ SOLANS RODA, C., “Corbera de Llobregat, vint-i-cinc anys de conflictivitat. Des de la revolta dels Barretines a la guerra de Successió (1688 – 1714). Publicat a CAMPANY, J. i SERRET, C., *Els fets i les conseqüències del 1714 al Baix Llobregat*, Ed. Edicions del Llobregat, 2014, p. 69.

A la comarca del Baix Llobregat trobem un dels líders més destacats de la revolta, Antoni Soler de la Torre, pagès benestant, el qual havia nascut en Sant Boi de Llobregat al voltant de 1615 i havia participat a la Guerra dels Segadors l'any 1640.

El virrei va perdonar el comportament del habitants de Centelles amb la clara intenció que la revolta no anés mes enllà. Però el perdó concedit amoinava a bona part de les autoritats reials de Catalunya les qual consideraven que l'exempció de pagament per part d'aquesta vila podria esdevenir motiu de protesta d'altres poblacions catalanes. El marquès de Leganés, virrei de Catalunya, va comunicar a la Carles II aquesta situació. El monarca no trigà en ordenà un seguit de mesures encaminades a apaivagar els ànims de la població però aquestes mai van ser aplicades per part del virrei.

Un segon enfrontament esdevingut el 5 d'abril de 1688 a la localitat de Vilamajor entre un soldat i l'amo de la casa on s'allotjava desencadenà una nova revolta on participaren uns 700 homes de diverses poblacions de les rodalies. Aquesta turba s'adreça a Mataró al crit de "*Visca la terra!*" per tal de forçar als seus dirigents a trencar el pacte amb el virrei i deixar de pagar les depeses d'allotjament. El dia 9 d'abril es presentaren un força d'aproximadament uns 10.000 homes davant la ciutat de Barcelona al crit de "*Visca el rei i mori el mal govern!*" amb l'objectiu d'aconseguir l'abolició de les contribucions militars establertes. La pressió fou tant gran que les autoritats accediren a concedir un indult general als revoltats, un reajustament de les contribucions, al restitució dels diputats detinguts, la llibertat del notari Pere Llosas i l'enregistrament de les peticions en el dietari de la Diputació en forma de cancelleria⁷⁸⁵.

Durant l'estiu de 1688 es succeïren un seguit de moviments que, si bé desvinculats directament de l'aixecament gorreta, plasmaven el malestar antisenyorial existent al camp català: Manresa, Martorell, Sabadell, Puigcerdà, Sant Boi o Berga són alguns dels exemples que il·lustren aquesta situació⁷⁸⁶.

⁷⁸⁵ ACA. Consultas 240.

⁷⁸⁶ *Ibid.*

A finals d'any el nou virrei, el duc de Villahermosa, qui es plantejà el cobrament d'una contribució mitjançant un sistema que evités l'enfrontament directe amb el poble, la qual seria recaptada pels nobles de forma voluntària. Una mesura que resultà un fracàs i que provocà novament el rebuig per part de la població⁷⁸⁷. Aquest tribut va suposar la divisió entre el poble i les institucions catalanes. Segons Amadeu Terol, aquest posicionament provocà la separació entre poble i ciutat, al menys respecte aquelles ciutats que van acceptar aquesta contribució com van ser Mataró, Moià, l'Hospitalet o Sabadell⁷⁸⁸.

La primera acció d'aquesta segona etapa esdevingué a Sant Boi on Narcís Roig, natural de Centelles, fou detingut i esquarterat per incitar a la revolta al crit de "*Visca la terra i morin els traïdors*". Aquest fet fou seguit per l'aixecament contra les tropes situades a la plana de Vic dels veïns de Centelles que, en nombre d'uns 600, s'adreçaren a Granollers on incrementaren la seva força amb l'ajut dels ciutadans de la Roca, Cardedeu, Palautordera i Sant Celoni⁷⁸⁹. Els revoltats adreçaren al monarca un memorial, que mai va ser tramitat per part del virrei, on es sol·licitava la construcció d'una fortalesa a Camprodon que permetés aturar l'imminent avanç francès. La resposta d'aquest consistí en ajusticiar aquelles persones vinculades amb el moviment.

S'organitzaren els Barretines per tal d'atacar la ciutat de Barcelona, tallant tots aquells camins d'accés a la ciutat comtal. Al Maresme en Torres, al capdavant de 600 homes, reclamava a Mataró més homes per adreçar-se a la capital però el 26 de novembre fou atacat i es retirà a les muntanyes.

Fou llavors quan la noblesa sol·licità a la Diputació del General (Generalitat de Catalunya) el permís per perseguir i castigar als soslevats fet que marca el posicionament de l'estament nobiliari i del govern de Catalunya davant aquest aixecament. Una postura que reforça la idea antisenyorial tant del moviment barretina com d'aquells esdevinguts durant l'estiu de 1688. Per tant la Diputació

⁷⁸⁷ KAMEN, H., "*A forgotten Insurrection of the seventeenth century: the Catalan Peasant Rising of 1688*". *Journal of Modern History*, Chicago, 1977, pp. 210 – 230.

⁷⁸⁸ TEROL, A., *La Revolta dels Gorretes*. Tesi doctoral inèdita, Universitat de Barcelona, Barcelona, 1974, pp. 135.

⁷⁸⁹ DANTÍ RIU, J., art. cit., "*La revolta dels Gorretes...*", p. 93.

del General com el Consell de Cent van recolçar sense fissures al virrei. El posicionament de les classes nobiliàries, de la Diputació, del Consell de Cent, així com de nombrosos membres de la burgesia comercial de Barcelona, van reforçar el sentiment antisenyorial tant del moviment barretina com de la resta de revoltes succeïdes durant l'estiu de 1688.

El focus mes important de la revolta es va produir a la zona del Baix Llobregat on es van arribar a aplegar entre 15.000 i 18.000 revoltats, els quals van assetjar la ciutat de Barcelona i es van enfrontar amb un l'exèrcit que derrotà als sollevats.

La resposta militar fou contundent i els milers de revoltats que es concentraven a la perifèria de Barcelona es van veure forçats a claudicar i dispersar-se. Es va concedir un perdó general el 14 de març de 1690, no així per aquells que van encapçalar la revolta: Enric Torres de Centelles; S. Soler; J. Serracantó; J. Llavina; A. Comas; F. Pla; J. Rossell del Mas; F. Descarafals, de Centelles; Antoni Soler, menor, de Sant Boi de Llobregat; J. Garriga, de la Garriga; P. Termens, de Begues; Pau Mata, del Vendrell; I. Antich, batlle de Montmany; F. Romagosa, batlle de Begues i P. Massó, de Mataró. Molts d'aquests líders temien per la seva vida i van exiliar-se en territori francès. Entre ells destaquem les figures de J. Rocafort, J. Rocabrúna i Enric Torres⁷⁹⁰.

Així doncs, i tal com s'ha exposat fins aquest moment, podem afirmar des d'una perspectiva sociològica que els integrats d'aquesta revolta eren gent del camp, abastant des de petits masovers fins pagesos benestants. Sobre aquest últims no parlem de terratinents però si de famílies amb cert estatus social i econòmic malgrat que la seva principal font d'ingressos provingués del treball agrícola. Seran precisament aquesta elit de la pagesia la que encapçalarà el moviment, seguit per la resta de la massa camperola.

Quedaran doncs al marge de l'aixecament els privilegiats, els cavallers i els militars, certificant d'aquesta forma l'enfrontament entre aquells potentats i no

⁷⁹⁰ DANTÍ RIU, J., *Aixecaments populars als països catalans (1687 – 1693)*, Ripollet, Ed. Curial Edicions Catalanes, S.A., 1990, pp. 203 – 205.

privilegiats. Unes diferències produïdes precisament per aquells motius que originaren l'aixecament: l'exempció dels primers en relació als allotjaments, la pressió que exercien sobre les classes no privilegiades i la col·laboració manifesta d'aquests amb el virrei.

Respecte a les poblacions que secundaren el moviment queden marginades majoritàriament aquelles dedicades al comerç i als serveis, focalitzant-se on la forma de vida prové més directament de la terra. Les primeres eren alienes a les circumstàncies que pogués viure el camp, com ara la plaga de llagosta que va assolir els correus catalans.

Així doncs la revolta dels Gorretes es presenta com un aixecament del camp català per una motivació fonamentalment econòmica i anti-senyorial que va suposar el gravamen d'una pagesia malmesa per plagues i males collites que veia perillar la seva subsistència per mesures com ara els allotjaments i les contribucions que frenaven la possible recuperació d'aquest sector⁷⁹¹.

Fracassada la revolta, les autoritats van iniciar una ferotge repressió, sol·licitant als oïdors i diputats de comptes de la Generalitat que denunciessin als líders barretines. També es van emetre bans oferint gratificacions econòmiques per la seves captures, vius o morts.

Tal com apunta el Dr. Espino, la *Revolta dels Barretines o Gorretes*, va mostrar l'alineament clar amb la causa austriacista de la burgesia barcelonina, la mateixa que es revoltarà contra Felip V l'any 1705, enfront de la revolta popular pagesa:

“La recompensa para la fidelidad de las instituciones del Principado y para el Brazo Militar no tardó en llegar. A fines de 1689 los concellers de Barcelona recibieron el título y el derecho de cobertura como Grandes de España, mientras que la

⁷⁹¹ DANTÍ RIU, J., art. cit., “La revolta dels Gorretes...”, pp. 96 i ss.

Generalitat y el Brazo Militar obtuvieron el título y trato de "Ilustres y fidelísimos"⁷⁹².

També foren recompensats amb títols de nobiliaris a alguns mercaders estrangers, com Pau Feu, J. Kies, o A. Jäger, que es van distingir en l'ajut al govern per acabar amb la revolta social.

El posicionament austriacista de la classe mercantil burgesa de Barcelona, amb interessos comercials als Països Baixos, Anglaterra i Europa Central, venia donat pel perill que suposava un competidor comercial com era França. Aquest posicionament, juntament amb l'aixecament contra el monarca Felip V l'any 1705, responien a un instint de conservació dels seus interessos comercials, així com del seu status social ennoblit assolit durant la presència de l'Arxiduc Carles d'Àustria a Catalunya, que va nomenar nobles a alguns membres de la burgesia comercial barcelonina com ara Narcís Feliu de la Penya, Joan Lapeira, Joan Llinàs, Josep Feu, o Jaume Teixidor.

Destaca la cruenta persecució dels líders gorretes. Un clar exemple el trobem en Antoni Soler de la Torre, nascut en la localitat de Sant Boi de Llobregat l'any 1615, i que havia participat com a dirigent de la Guerra dels Segadors l'any 1640. Finalitzat el conflicte va patir presó. Amb l'esclat del la *Revolta dels Barretines* es va tornar a erigir de nou com a líder de les reivindicacions pageses, motiu pel qual se'l va considerar culpable de rebel·lió i es va posar preu al seu cap. Finalitzada la revolta fou assassinat el 2 de desembre de 1689. Els autors del crim van ser en Pau Petit, el seu nét adoptiu; Alonso Bataner, un soldat de l'exercit espanyol; i Joan Bassi, un pagès del poble de Sarrià. La seva casa pairal va ser enderrocada i el seu cos esquarterat. El seu cap va ser penjat a una de les cantonades del Palau de la Diputació del General.

El que evidencià, una vegada més, la connivència de la Generalitat de Catalunya amb els virreis austriacistes i els seus intents de destruir qualsevol reivindicació

⁷⁹² ESPINO LÓPEZ, A., "Catalunya durante el reinado de Carlos II. Política y guerra en la frontera catalana, 1679 - 1697", *Revista Manuscrits*, nº 5, Univesitat Autonomia de Bellaterra, Barcelona, 1999.

popular que no fos canalitzada mitjançant un sistema polític que es trobava en plena decadència.

Malgrat la derrota camperola, l'austriacisme va quedar desacreditat per gran part de la població de Catalunya, especialment per a les classes pageses, que estaven fartes dels abusos senyorials. Aquestes classes populars havien vist com la Generalitat i el Consell de Cent havien pres part en favor dels virreis austriacistes de Catalunya per temor a una revolta social.

Una vegada a França els líders gorretes es van posar al servei de l'exèrcit francès que es trobava en lluita contra Espanya. Les autoritats franceses els hi van encarregar aixecar el reclutament de catalans, la major part d'ells antics revoltants gorretes, que es van integrar en les unitats de miquelets als servei de França⁷⁹³.

Amb l'arribada al tron d'Espanya del rei Felip V, els líders gorretes van tornar de l'exili i es van erigir en els grans defensors de la causa borbònica a les seves localitats. Es van posicionar, des d'aquell moment, a favor del nou monarca, i no van dubtar en agafar les armes per defensar-lo. És per aquest motiu que alguns dirigents gorretes, o els seus descendents, s'integraven, i fins i tot lideraven, algunes de les esquadres de paisans armats que es van aixecar al Principat a partir de l'any 1719.

Clar exemple brinda la figura d'en Josep Parellada de la Boïga, cap de l'esquadra de Sant Boi de Llobregat, qui el seu avi, Joan Parellada de la Boïga, va ser un destacat dirigent gorreta. Finalitzada la revolta, en Joan Parellada va desaparèixer. El seu fill, en Francesc Parellada, va aixecar el mas Parellada l'any 1699.

L'any 1695 va néixer en Josep Parellada. Degut a la seva curta edat no va participar en la Guerra de Successió. L'any 1719 va ser nomenat batlle reial de Sant Boi de Llobregat i cap de l'esquadra de paisans armats d'aquesta vila⁷⁹⁴.

L'odi de Josep de Parellada contra els austriacistes es va mantenir viu, i l'any 1725, juntament amb els regidors de la vila, va enviar un requeriment a les

⁷⁹³ ADPO. 1691- C. 157; 1701 – C. 178.

⁷⁹⁴ CODINA VILA, J., op. cit., pp. 115, 116 i 117.

autoritats borbòniques de Barcelona on exposaven que Rafael Casanova, antic conseller en cap de la ciutat, tenia una casa a la localitat de Sant Boi de Llobregat que estava segrestada. Les seves queixes consistien en el fet que, en diverses ocasions, se li havien demanat les claus per allotjar oficials de tropes en trànsit i que aquest s'havia negat. Aquest fet se'ns presenta del tot irregular ja que, en aquells moments, en Rafael Casanova no estava exempt dels allotjaments. Sembla ser que finalment les autoritats borbòniques no van accedir a la demanda i, el 31 d'octubre de 1725, els béns segrestats li foren retornats⁷⁹⁵.

També en Pau Mata, pagès de la localitat del Vendrell, va dirigir l'esquadra mòbil que es va crear en aquesta localitat per combatre als arcabussers francesos. Durant la Revolta dels Gorretes va exercir com un dels líders més destacats al corregiment de Vilafranca del Penedès, motiu pel qual no se li va concedir el perdó per part Carles II d'Àustria i es va tenir que exiliar a França.

El cas més clar de connexió dels seguidors filipistes amb el moviment gorreta el trobem en molts dels comandaments dels fusellers de muntanya espanyols que s'aixecaren l'any 1719. Jaume Torres Costa, comandant d'un batalló de fusellers de muntanya espanyols era fill del dirigent gorreta Enric Torres de Centelles. Com el seu pare, es va caracteritzar per l'odi que tenien als seguidors austriacistes i destacava per la seva gran experiència bèl·lica, adquirida durant la Guerra de Successió quan va comandar un grup o esquadra de paisans armats filipistes, format, majoritàriament, per veïns de la vila de Centelles (Osona). L'any 1712 va auxiliar l'exèrcit borbònic en funcions d'escorta i vigilància de combois que circulaven entre la Plana de Vic i el Vallès. L'any 1713 va participar en la conquesta de Vic, i l'1 de setembre d'aquell mateix any, va derrotar, a prop de la localitat de Seva, a un destacament austriacista compost per 200 soldats d'infanteria i 40 de cavalleria. El febrer de 1714 va dirigir la defensa de Centelles contra l'atac de les forces austriacistes, comandades pel marquès de Poal. En el combat van resultar ferits tant ell, com els seus germans Enric i Antoni Torres. Els austriacistes de Vic li cremaren el mas, que ja havia estat destruït l'any 1690 a

⁷⁹⁵ AHMSBLL. Correspondència (1701 - 1769). Instància de Josep de Parellada i els regidors de la vila de Sant Boi de Llobregat contra Rafael Casanova.

causa de la militància del seu pare entre les files gorretes. Finalitzada la Guerra de Successió, per ordre reial, la ciutat de Vic va ser condemnada a pagar la reconstrucció del seu mas com a càstig⁷⁹⁶.

Molt possiblement un altre cas del vincle amb el moviment gorreta o barretina el trobem en el capità de fusellers de muntanya Isidro Berenguer, i el seu fill el tinent Juan Berenguer. Ambdós formaven part del batalló de Jaume Torres. Els Berenguer eren una família pagesa de Sant Andreu de Samalús. Els seus pares, en Pablo Berenguer i la Maria Berenguer i Julià, eren els caps d'una família nombrosa composta per 16 fills i néts, motiu pel qual, l'any 1715, havien fet un plet per aconseguir immunitat d'impostos, taxes, allotjaments i trànsit de tropes⁷⁹⁷.

Un altre punt de connexió amb la Revolta dels Gorretes el trobem en l'allistament de Ramon Vila, Ramon Bonet i Francisco Valls, veïns del llogaret de La Castanya (actualment municipi del Brull, Osona) com a tinentes del batalló de Jaume Torres. La Castanya era un dels llocs que més es va significar en el suport a la Revolta dels Gorretes, i on es van viure accions com el parany que es va preparar contra en Pere Buscas, mentre era perseguit pel líder gorreta Enric Torres⁷⁹⁸.

Un cas semblant el trobem amb el capità Josep Moles⁷⁹⁹, cap d'una de les companyies de fusellers de muntanya del batalló d'Ambrós Roquer. La localitat de Tona va ser un dels epicentres de la revolta dels Gorretes o Barretines⁸⁰⁰ on, l'any 1716, en Josep Moles hi figurava com un dels regidors filipistes de la població.

Al marge dels punts de connexió existents amb la Revolta dels Gorretes o dels conflictes antisenyorials que es donaven a les viles i ciutats on s'ubicaven les Esquadres, també trobem més exemples de la lluita antisenyorial contra les ordres monacals. És precisament en aquetes localitats on sorgeixen nombrosos oficials dels fusellers de muntanya espanyols.

⁷⁹⁶ TARTER FONTS, R., op. cit., pp. 7 – 11.

⁷⁹⁷ ACA/8.2.11. Pleitos civiles, 24401. Causa de Pablo Berenguer y Maria Berenguer y Julià, labradores de la parroquia de San Andrés de Samalús, obispado de Barcelona (1715).

⁷⁹⁸ ESPINO LÓPEZ, A. art. cit., "Catalunya durante...", p. 95.

⁷⁹⁹ CAMPRUBÍ PLA, X., "Viure a Tona fa 300 anys", *Llibre de Tona*, núm. 24, Tona, 2015, pp. 9 – 20.

⁸⁰⁰ CAMPRUBÍ PLA, X., art. cit., "L'impacte dels allotjaments a Tona...", pp. 61-87.

Un exemple són els germans Cadena de Sant Cugat del Vallès. Aquesta família pagesa havia mantingut diferents contenciosos judicials contra en Francesc de Ferrer i Desgüell⁸⁰¹, prior i sagristà del monestir de Sant Cugat del Vallès, per l'explotació de les seves terres i contra els administradors de la capella de Sant Sever de Barcelona⁸⁰². Una vegada ocupada Barcelona l'any 1714, les autoritats borbòniques van destituir a l'abat del monestir, Antoni de Solanell, penúltim president de la Generalitat de Catalunya. Les possessions i els béns del monestir van ser embargats per la Reial Ordre del 10 de març de 1715. Segurament les mesures preses per la nova autoritat borbònica on eliminaven els drets senyorials eclesiàstics, van ser les detonants perquè els germans Cadena s'adherissin a la causa filipista. Amb l'escat de la Guerra de la Quàdruple Aliança, en Josep Cadena va ser nomenat capità i el seu germà, Baldiri Cadena, tinent d'una de les companyies del batalló de fusellers espanyols de Francesc Estruch.

A Sant Joan de les Abadesses els monjos del monestir tampoc van acceptar la pèrdua de privilegis, inclús després de la finalització de la Guerra de Successió. El 28 de gener de 1715, per ordre de les autoritats borbòniques, es va ordenar la desinsaculació d'aquelles persones que no fossin afectes al règim borbònic i que volguessin accedir a càrrecs públics, com ara batlles o regidors. Es va crear una comissió en el monestir formada pel subdiaca Jacinto Joncar, el prevere Jacinto Hospital i el prevere Francesc Asprer, que van decidir desinsacular a Rafael Corriols, Esteve Bertran i Escarra, Cristòfol Beltran i Escarra i Rafael Nono, acusats de no participar mai en els consells. En canvi, el govern municipal va quedar format per Rafael Bertran i Coll (notari), Antoni Solà (fuster), Felip Nono, (sastre), Miquel Blanxart, (botiguer), Josep Morer, (ferrer), Martí Socarrats, Miquel Corriols, Joan Vilalta i Francesc Joncar⁸⁰³. Segurament aquesta decisió no

⁸⁰¹ Francesc de Ferrer i Desgüell: va ser oïdor eclesiàstic a la Diputació del General de Catalunya, des de 1679 fins al mes de novembre de 1706.

⁸⁰² ACA, REAL AUDIENCIA, Pleitos civiles, 28872. Causa de Francesc de Ferrer, prior y sacristán de Sant Cugat del Vallès, contra Josep Cadena, agricultor del término de Sant Cugat del Vallés; ACA, REAL AUDIENCIA, Pleitos civiles, 30573. Causa de los administradores de la capilla y colegio de Sant Sever de Barcelona contra Josep Cadena, agricultor de Valldoreix, Magí Cadena y Anna Cadena y Saura, cónyuges. Sobre la reclamación del pago de pensiones de un censal sobre el manso Serra, en Sant Cebrià de Valldoreix, Sant Cugat del Vallès

⁸⁰³ FERRER GODOY, J. *Actes i resolucions de Sant Joan de les Abadesses en l'època moderna (1630 - 1859)*, Volum 1, Barcelona, Ed. Fundació Noguera, 2013, pp. 189 – 190.

va agradar al capità general, ni a la Reial Audiència, perquè el mes de juny de 1715, van nomenar a Rafael Corriols com a batlle de Sant Joan de les Abadesses⁸⁰⁴.

Les autoritats borbòniques sabien que molts monjos d'aquest monestir eren seguidors acèrrims de l'arxiduc Carles, per aquest motiu el capità general de Catalunya va ordenar el seu desterrament el mes de maig. Tot i això, Espiell, Blanxart, Hospitals i Jaume d'Asprer, van evitar-ho amagant-se per evitar ser desterrats.

En l'atac i ocupació de les tropes franceses a la localitat de Sant Joan de les Abadesses, el seu batlle, Rafael Corriols, que havia estat nomenat cap de l'esquadra, va marxar de la vila. Posteriorment, se li va atorgar la llicència de capità d'una de les companyies soltes de fusellers de muntanya espanyols que comandava en Francisco Mir. També eren originaris d'aquesta vila el capità de fusellers de muntanya espanyols Juan Bautista Crehuet, capità d'una de les companyies del batalló de Pedro Soguet, i el seu germà, Rafael Crehuet, tinent de la mateixa companyia.

En el mes juliol, el comandament militar francès va ordenar que es tornés a la situació de govern existent fins l'any 1714. Per això es va congreguar els canonges Espiell, Jaume d'Asprer, Danes, Solà, Hospital, Blanxart, Jacinto Hospital i el doctor Corriols. Possiblement el comandament militar francès a Camprodon havia ordenat que les noves autoritats preguessin obediència a l'arxiduc Carles⁸⁰⁵.

El 9 d'agost, el comandant militar francès que havia ocupat Ripoll, va cridar al regidor Rafael Bertran i Coll per tal d'anunciar-li el seu cessament, juntament amb la resta de regidors de l'ajuntament de Sant Joan de les Abadesses: Miquel Blanxart, Antoni Solà, Josep Morer i Jaume Pujol. En el seu lloc van ser elegits: Honorat Rocha, Martí Socarrats i Felip Nono, juntament amb els canonges Esteve Ferrer, Jaume d'Asprer i Jacinto Joncar⁸⁰⁶.

⁸⁰⁴ *Ibid.*, p. 192.

⁸⁰⁵ *Ibid.*, p. 486.

⁸⁰⁶ *Ibid.*, p. 195 – 196.

El 20 d'agost de 1719, el capítol de la col·legiata va acordar fer una comissió per estudiar els privilegis del monestir. Van formar part d'aquesta comissió: Rafael Bertran i Coll, Antoni Sola, Gerònim Rocha, Martí Socarrats, Esteve Crehuet i Llorens Rotllan⁸⁰⁷.

Sabem que el 17 de setembre, el batlle de la vila, molt possiblement en Rafael Bertran i Coll, es trobava detingut per ordre de Francesc Torras, coronel d'arcabussers francesos, que va exigir una quantitat desorbitada de diners als regidors de Sant Joan, en concepte d'impostos a l'exèrcit, uns tributs que els militars trobaven abusius i presentant les seves queixes davant del mariscal Berwick. La demanda de diners va continuar, i a mitjans del mes de novembre, un nou destacament d'arcabussers francesos es van adreçar a la vila per cobrar impostos per l'exèrcit⁸⁰⁸.

Un nou cas de lluita antisenyorial es va produir contra el monestir benedictí de Besalú, del qual era abat Antoni de Planella i de Cruilles⁸⁰⁹. La lluita contra els drets senyoriais en aquesta vila era molt antiga, ja que es remuntava a la segona meitat del segle XV, durant la coneguda com Guerra dels Remences. El descontentament contra els privilegis senyoriais del poder eclesiàstic exercit pel monestir de Besalú i de Banyoles, molt possiblement van motivar l'allau de tropes voluntàries, autòctones de la zona, que van formar part dels fusellers de muntanya espanyols. El més destacat va ser en Francisco Mir, veí de Fontcoberta (Plà de

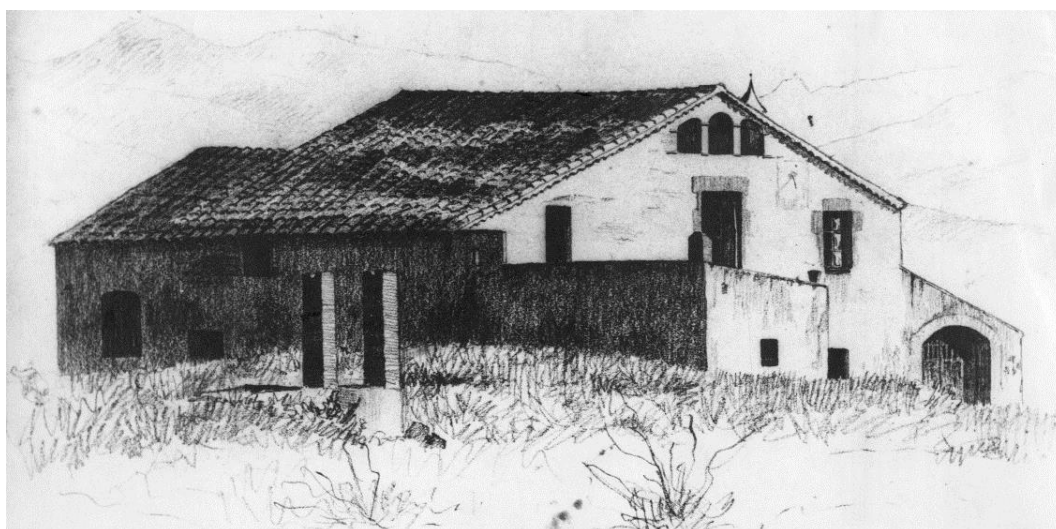
⁸⁰⁷ *Ibid.*, p. 23 i 193.

⁸⁰⁸ *Ibid.*, p. 196 – 197.

⁸⁰⁹ Antoni de Planella: va ser nomenat abat del monestir de Sant Esteve de Banyoles l'any 1675, càrrec que va exercir fins a l'any 1688. Posteriorment fou nomenat abat del monestir de Sant Pere de Besalú, l'any 1713. Va ser dues vegades president de la Diputació del General, la primera d'elles durant els anys 1692 i 1695. Fou precisament en aquelles dates quan es produeix el conflicte armat amb França i on Antoni de Planella mostrà un sentiment clarament anti-francès, jurant lleialtat a Carles II d'Àustria. Posteriorment tornà a exercir aquest càrrec entre els anys 1701 i 1704, per la qual cosa va ser l'encarregat de rebre al rei Felip V a la seva arribada a Barcelona. Va ser destituït del càrrec de president de la Diputació del General per un afer de contraband de teixits arran d'una denúncia dels arrendataris de la bolla, que va provocar l'escorcoll de casa seva on s'hi van trobar robes sense declarar. Va ser substituït del càrrec d'abat del monestir per Joan Baptista Descatllar i de Tort, filipista, que no va voler jurar fidelitat a l'arxiduc Carles, essent destituït a finals d'octubre de 1705. Antoni de Planella va participar en les Corts de Barcelona de 1705 convocades per l'arxiduc Carles. Va morir el 10 de novembre de 1713.

l'Estany), capità de 8 companyies de fusellers de muntanya reclutades a l'Empordà. Finalitzada la guerra va ser capità agregat a la plaça d'Oran⁸¹⁰.

Són nombrosos els capitans de companyies soltes provinents de l'Empordà: José Coromines de Besalú, natural de la finca de Can Coromines, avui en dia situada al municipi de Maià de Montcal (Garrotxa); el capità Antonio Monner, veí d'Esponellà (Plà de l'Estany), el seu germà, Francisco Monner, que va rebre el grau de tinent, i un segon germà, Sebria Monner, tinent d'una companyia del batalló de Gerònim Badua. Aquesta companyia estava comandada pel capità Juan Bautista Alsina, de Serinyà (Plà de l'Estany).

Imatge 22: Nolasç Valls (1906). Dibuix a llapis de la masia de Can Bartra. AMDHG 3-164 Felip Capdevila Rovira.

Buenaventura Thomasa va ser capità d'una companyia de fusellers del batalló de Francesc Estruch. Era paraire i membre d'una de les famílies més benestants de Cardona. Eren els propietaris de la *Casa Thomasa de la Fira* ubicada a la plaça del poble. Els Thomasa van tenir èxit en els negocis controlant la notaria de la vila

⁸¹⁰ ACA, REAL AUDIENCIA, Pleitos civiles, 12908. Causa de María Raimunda Mir Duran, viuda de Francisco Mir, capitán agregado en la plaza de Orán, contra Antonio Francisco Dalmau Mir, alguacil de Girona (1729).

i l'escripció de la Cúria Ducal des del segle XVII, fins al XIX. No sabem res de les motivacions que el van dur a allistar-se, deixant el seu treball i patrimoni, però sens dubte, havien de tenir relació amb la Guerra de Successió, molt possiblement amb algun greuge causat pels austriacistes a la seva família⁸¹¹.

Molt probablement Cosme Jaques de Torà, capità d'una companyia del batalló de fusellers de muntanya d'en Jaume Torres, compartís els mateixos motius que Buenaventura Thomasa. Era membre d'una important família de picapedrers de la Segarra que havien iniciat la seva activitat al segle XVII, realitzant, entre altres obres civils l'*Aqüeducte dels Frares* a la vila de Torà⁸¹².

Però al marge d'aquestes significades figures, un altre front de suport català al felipisme el trobem representat per algunes ciutats fidels al nou monarca i a les Corts Catalanes convocades l'any 1701 – 1702. Unes Corts convocades pel rei Felip V on algunes ciutats com ara Mataró, Berga, Cervera o Tàrrrega van aconseguir rebre alguns privilegis. Cal recordar que a Catalunya no s'havien convocat Corts des dels anys 1626 i 1632.

Amb l'esclat de la Guerra de Successió, i l'ocupació de Catalunya per part de les tropes de l'Arxiduc Carles d'Àustria, aquests privilegis van ser derogats. Aquest fet va provocar un profund descontentament en bona part dels habitants d'aquestes localitats. Això explica el posterior posicionament que van tenir en favor del rei Felip V, i l'elevat nombre de voluntaris, que en determinades ciutats i viles catalanes es van mobilitzar per formar les Esquadres de Paisans Armats l'any 1719.

Així doncs, una vegada analitzats els antecedents històrics, podem deduir que l'allistament dels esquadristes es fonamenta bàsicament a dos factors: Primer, per

⁸¹¹ GALERA PEDROSA, A., "Redescobrir Cardona: La casa Thomasa de la Fira (segles XVII - XIX)". *Dovella*, nº 80, Manresa, 2003, pp. 23 i 25; ACA, REAL AUDIENCIA, Pleitos civiles, 27772. "Causa de Joan Tomasa, pelaire y tendero de la villa de Cardona, heredero de Josep Tomasa, contra Maria Anna Tomasa, viuda de Josep Tomasa, pelaire y tendero de Cardona" (1691).

⁸¹² GARGANTÉ LLANES, M., "Les cases consistorials a les comarques de Ponent, un ressò classicista en l'arquitectura civil catalana dels segles XVII i XVIII". *Locus Amoenus*, nº 7, Barcelona, 2003, pp. 237 - 253; COBERÓ COBERÓ, J.; GARGANTÉ LLANES, M.; OLIVA LLORENS, J.; ROS MATEU, J., "Arquitectura civil". *Inventari del Patrimoni Arqueològic, Arquitectònic i Artístic de la Segarra*, Volum 2, 2000, pp. 109 - 158.

l'odi social als austriacistes, en especial contra la classe política dirigent i els sectors mercantils de la ciutat de Barcelona, que troba el seu origen durant la *Revolta dels Gorretes o Barretines*. Segon, pel posicionament dels austriacistes al suprimir els privilegis concedits pel rei Felip V a determinades viles durant la Guerra de Successió. Aquests dos factors van afavorir una mobilització extensa de seguidors borbònics arreu de Catalunya.

La Guerra de Successió va ser una guerra que es va disputar en teatres d'operacions tan dispersos com els territoris americans, el nacional i també a l'interior de Catalunya. A Espanya va esdevenir una guerra civil quan, majoritàriament, la Corona de Castella va posicionar-se en favor de Felip V mentre que a la Corona d'Aragó ho va fer, en gran part, en favor de l'Arxiduc Carles d'Àustria.

La historiografia nacionalista catalana ens parla d'un clar posicionament de la població de Catalunya en favor de l'Arxiduc Carles, però la realitat ens presenta exemples com el significatiu cas de la ciutat de Cervera, convertida en un bastió filipista en oposició a d'altres com Anglesola, Guissona i Agramunt que es van posicionar del costat del candidat austríac. La significació borbònica de Cervera radica en la negativa de ser reconeguda per Carles d'Àustria com ciutat i per no atorgar-li el dret de gaudir d'un mercat propi. A les comarques de l'Ebre trobem els casos de Pinell de Brai que s'oposava als privilegis de Móra d'Ebre; el d'Alcanar que es van posicionar clarament en favor de Felip V o ja a la Catalunya Central poblacions com Centelles, Berga, Tagamanent, Aiguafreda o Manlleu van destacar com reductes borbònics.

Els seguidors catalans filipistes van jugar un paper decisiu en el recolzament a l'exèrcit borbònic en la reconquesta de Catalunya. Així doncs, a Manresa, els escamots auxiliars filipistes comandats per Jaume Llisach, o bé el cas de les partides de paisans filipistes que es van enfrontar al general Moragues l'any 1713 a la Conca de Tremp. El mes de setembre d'aquell mateix any un miler de seguidors borbònics van defensar Vic. Centelles serà protegida per un escamot filipista que es mobilitzà sota les ordres dels germans Torras. Les principals forces que s'enfrontaran a Ermengol Amill durant el mes d'abril de 1714 van ser

escamots i grups de paisans filipistes, els mateixos que defensarien la ciutat d'Igualada.

Així doncs, i per primera vegada després de la Guerra de Successió, es mobilitzava a la població civil en defensa del territori de Catalunya. Les autoritats van repartir armes entre aquelles persones de confiança que havien demostrat una especial vinculació i suport al règim borbònic amb l'objectiu d'integrar-les a les esquadres de paisans armats. Cinc anys després de la finalització de la Guerra de Successió la mobilització dels seguidors borbònics va ser desbordant i entusiasta. L'important mobilització de la població de les viles de Berga, Vic, Manlleu, Mataró, Valls i Cervera en son un exemple.

Tal i com s'ha pogut analitzar al llarg del present punt, el suport a la dinastia borbònica era transversal dins la societat catalana. Un escenari que demostra que no existia una Catalunya austriacista uniforme sinó que hem de parlar de un país absolutament dividit entre seguidors austriacistes i borbònics. La imatge mítica i romàntica, fomentada per la historiografia catalanista, d'una Catalunya vinculada totalment a la causa austriacista es absolutament falsa.

Tau1a 37: Poblacions amb esquadres constituïdes l'any 1719 i la seva relació amb la revolta barretina, el moviment anti-senyorial o la retirada de privilegis (elaboració pròpia)

POBLACIÓ	REVOLTA BARRETINA	MOVIMENT ANTISENYORIAL	RETIRADA DELS PRIVILEGIS PELS AUSTRIACISTAS
<i>Centelles</i>	X	X	
<i>Aiguafreda</i>	X	X	
<i>Tagamanent</i>	X	X	
<i>Vendrell</i>	X	X	
<i>Manresa</i>	X		
<i>Cervera</i>			X
<i>Mataró</i>			X
<i>Sant Boi de Llobregat</i>	X	X	
<i>Sant Vicenç dels Horts</i>	X	X	
<i>Manlleu</i>	X	X	
<i>Sabadell</i>	X	X	
<i>Llinars del Vallès</i>	X		
<i>Caldes de Montbui</i>	X		
<i>Martorell</i>	X		
<i>Berga</i>	X		
<i>Sallent</i>	X	X	
<i>Sitges</i>	X		
<i>Montcada</i>	X		
<i>Sant Celoni</i>	X		
<i>Pinell de Brai</i>		X	
<i>Alcanar</i>		X	
<i>Granollers</i>	X		
<i>Terrassa</i>	X		
<i>Vilafranca del Penedès</i>	X		
<i>Igualada</i>	X		
<i>Molins de Rei</i>	X		
<i>Valls</i>		X	
<i>Capellades</i>		X	
<i>Sant Sadurní d'Anoia</i>	X		
<i>Piera</i>		X	

7. LES ESQUADRES DE PAISANS ARMATS I LA GUERRA DE LA QUÀDRUPLE ALIANÇA

7.1. El desenvolupament de la guerra al Principat

La guerra entre els regnes de França i Espanya va esclatar el dia 9 de gener de 1719. El desenvolupament del conflicte va tenir en el teatre d'operacions de Catalunya quatre períodes o fases:

- 1a Fase de la guerra (gener - abril 1719): Preparatius francesos i guerrilla austriacista.
- 2a Fase de la guerra (maig - agost 1719): Ofensiva francesa generalitzada.
- 3a Fase de la guerra (setembre - novembre 1719): Fracàs de l'ofensiva francesa i estabilització dels fronts de batalla.
- 4a Fase de la guerra (desembre - febrer 1719): Contraofensiva espanyola i retirada francesa del Principat de Catalunya.

El primer període el podem definir com una preparació bèl·lica on encara no podem parlar d'un desenvolupament del conflicte armat en tota la seva magnitud. És el moment de la preparació de l'exèrcit francès, de l'aparició del primer grup d'insurgents austriacistes i de la potenciació i creació de les unitats d'arcabussers integrades per catalans. S'ha de dir que aquestes unitats les integraven majoritàriament aventurers i seguidors austriacistes amb la principal missió de realitzar accions guerrilleres a la rereguarda de l'exèrcit espanyol.

Serà en aquests moments quan farà aparició el cabdill austriacista Pere Joan Barceló i Anguera (a) *Carraslet* realitzant les seves primeres accions com a guerriller austriacista a les comarques de Tarragona juntament amb el *Ros de Riba-roja* situat a la frontera entre l'Aragó i Catalunya.

Per la seva banda, l'exèrcit espanyol es trobava en aquest període amb una mancança perillosa de tropes reglades, motiu pel qual algunes viles fidels com Pinell de Brai, Cervera o Berga, va mobilitzar petites unitats de paisans armats voluntaris, per ajudar a les tropes, tant a la frontera francesa, com en la lluita contra la guerrilla austriacista. Cal assenyalar que aquesta falta de tropes va provocar que el marquès de Castel-Rodrigo ordenés a la ciutat de Vic la creació d'una esquadra de paisans armats que permetés garantir la seguretat de la vila i el seu entorn. Aquesta esdevindrà l'esquadra primigènia que servirà de referent per a la resta d'esquadres de paisans armats que s'establiran al Principat de Catalunya.

El segon període bèl·lic, que abastà des del mes de maig, fins a finals d'agost de 1719, el podem definir com el de l'ofensiva francesa generalitzada. En aquesta etapa es va produir un canvi en el comandament suprem espanyol al Principat de Catalunya, degut a la marxa el marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, al front basc-navarrès, per tal de comandar les tropes espanyoles destinades allà, deixant al seu lloc el tinent general Francisco Caetano de Aragón.

Una de les accions més destacades d'aquest període fou la temptativa d'atemptat perpetrat pels arcabussers francesos contra el capità general de Catalunya quan aquest s'adreçava des de Barcelona a Navarra. Aquesta acció va produir que des de la Capitania General s'insistís en la formació de les Esquadres de Catalunya, malgrat les reticències existents fins aquell moment, derivades de l'elevat cost que aquestes suposaven per l'erari públic. Una creació que va coincidir amb el moment de més activitat dels arcabussers francesos.

La manca de tropes regulars espanyoles va permetre que els exèrcits francesos ocupessin la Vall d'Aran, part del Pallars, la Garrotxa i el Ripollès, establint allà les seves bases operatives des d'on atacaven la rereguarda de l'exèrcit espanyol al Principat. L'ocupació d'aquests territoris va permetre una ofensiva francesa, a la tardor d'aquell mateix any, la qual es va dur a terme gràcies al recolzament de les tropes gales, provinents del País Basc i Navarra. Aquests atacs a la rereguarda enemiga els realitzaven destacaments d'arcabussers francesos comandats pels coronels Francesc Bernich, Francesc Vila, Pere Joan Barceló (a) *Carrasclat* i *Bartomeu de la Pollina*, que sembraven el caos entre les files espanyoles. Fruit

dels seus atacs van aconseguir derrotar les esquadres de Falset, Sallent, Sant Vicenç dels Horts, La Llacuna, Piera, Balsareny, Blanes i Reus.

Aquesta ofensiva guerrillera contra els petits destacaments de les esquadres, a les quals derroten i desarmaren, va fer que alguns comandaments militars espanyols es qüestionessin la seva dissolució, per evitar que l'armament caigués en mans enemigues. Un posicionament contrari al plantejat per la Reial Audiència que va sortir en defensa de les mateixes oposant-se a la seva desaparició.

Els destacaments d'arcabussers francesos van establir el seu teatre d'operacions a les zones muntanyenques de les comarques del Priorat, Baix Camp, Alt Camp, Ribera d'Ebre, Anoia, Segarra, el Penedès, Empordà, el Vallès i la Selva, des d'on realitzaven atacats contra els destacaments militars espanyols, saquejant les poblacions veïnes i els domicilis dels seguidors borbònics, extorsionant els vilatans i assassinant els seus batlles i justícies. Els nombrosos robatoris, saquejos i afusellaments de seguidors borbònics, van motivar queixes formals per part de les autoritats militars espanyoles davant els seus homòlegs francesos, al qualificar als arcabussers de lladres i assassins al realitzar comportaments contraris a les normes de la guerra.

Els enfrontaments dels arcabussers francesos amb l'exèrcit espanyol els va conduir a patir dos importants derrotes: l'esdevinguda a la Llacuna per les tropes del coronel Francesc Bernich i la derrota d'un important contingent d'arcabussers a Sant Feliu Sasserra (Bages), fet aquest últim, que alleugerirà la pressió francesa sobre les poblacions de Manresa i Vic. Durant aquestes accions, les tropes espanyoles van causar més de 400 baixes entre els seus enemics. Per la seva banda, els arcabussers francesos, comandants per en *Carraslet*, no deposaren la seva activitat i també aconseguiren una destacada victòria, a finals del mes d'agost, sobre un contingent espanyol, el qual li provocaren més de 150 baixes.

El tercer període de la guerra, comprès entre els mesos de setembre i octubre de 1719, el podríem qualificar com el fracàs de l'ofensiva francesa i l'estabilització dels fronts de batalla. Les tropes franceses van iniciar una ofensiva orientada a l'ocupació de la Seu d'Urgell, de la Vall d'Aran, el Pallars i l'Alt Urgell, sense

aconseguir sotmetre ciutats com Lleida, Cervera o Tàrrrega, que els hagués permès tallar la comunicació de forma permanent entre Catalunya i l'Aragó.

Cal destacar també les accions guerrilleres a la zona costanera del Maresme i de Girona, principalment contra poblacions com Sant Celoni, Castellterçol, La Garriga o Sant Hilari Sacalm. Aquests atacs s'efectuaven des de les seves bases situades a la zones de muntanya del massís del Montseny, Sant Llorenç del Munt o el Montnegre - Corredor amb l'objectiu d'interferir les vies de comunicació que connectaven la ciutat de Girona amb Barcelona.

Per la seva banda, el coronel d'arcabussers francesos, *Carraslet* continuava la seva activitat a les comarques tarragonines arribant a ocupar Reus. Els atacs ràpids contra petites viles del camp de Tarragona es van succeir durant aquest període caracteritzant-se pel seu abast limitat fonamentat en una concepció estratègica de la guerra de guerrilles. És per aquest motiu que podem afirmar que l'acció del coronel francès *Carraslet* va fracassar bàsicament per dos errors estratègics:

- En primer lloc, malgrat els seus esforços no va aconseguir un aixecament popular massiu de caire austriacista a la província de Tarragona tot i tractar-se del territori més sotmès a l'acció dels arcabussers francesos. Molt possiblement aquest aixecament no es va produir pels continuats robatoris, saquejos i accions criminals que realitzaven alguns d'aquests destacaments que originaven desconfiança entre els sectors austriacistes. A aquests fets s'hi ha d'afegir que els integrants d'aquestes forces eren sufragats per l'exèrcit borbònic francès, el mateix que havia ajudat a pujar al tron d'Espanya al rei Felip V, pocs anys abans.
- No va poder retenir sota el seu control cap localitat costanera important del litoral tarragoní que li hagués permès gaudir d'una via de comunicació amb la flota anglesa, i garantir així, un major subministrament logístic i militar. La manca de coordinació dels arcabussers francesos amb la flota anglesa, que dominava el litoral català, va esdevenir un greu error estratègic en un moment en el que les tropes espanyoles regulars eren molt poc significatives.

Per la seva banda el marquès de Castel-Rodrigo, que ja havia tornat del front nord (Navarra i País Basc), va destinar les tropes regulars que arribaven des d'aquell front de guerra a garantir la seguretat de les vies de comunicació amb l'Aragó i amb diversos destacaments de les localitats de Balaguer, Lleida, Tàrraga, Cervera, Martorell i Barcelona. Simultàniament va reforçar les tropes situades a Manresa i Vic per evitar l'entrada de les forces franceses ubicades al Ripollès i al Lluçanès. Com també augmentà els destacaments de Mataró, Sant Celoni, Hostalric i Girona, garantint així la comunicació entre Girona i Barcelona, especialment en aquells moments que circulaven per aquestes vies gran quantitat de combois militars espanyols, transportant artilleria i bagatges.

El desplegament de tropes realitzat pel marquès de Castel-Rodrigo va ser encertat gràcies als serveis d'espionatge espanyols que van informar d'un major nombre d'efectius de les tropes regulars franceses situades a la zona de l'Empordà sota el comandament del mariscal francès Berwick.

La problemàtica presentada per la guerrilla austriacista i els arcabussers francesos fou contrarestada amb els batallons i companyies dels fusellers de muntanya espanyols: el regiment d'infanteria Barcelona i alguns destacaments de dragons, evitant així caure en el parany francès que pretenia que el marquès de Castel-Rodrigo destinés una gran quantitat de les tropes regulars a la persecució d'aquests grups guerrillers.

Aquest desplegament de tropes espanyoles va provocar que la comunicació entre Catalunya i València fos insegura, ja que no hi havia tropes espanyoles suficients per garantir la comunicació per aquesta via entre les dues regions, trobant-se inclús en la necessitat de usar el transport marítim per garantir l'arribada de tropes i bagatges, malgrat el perill que suposava la presència de la flota anglesa.

Per tant, la decisió d'estabilitzar el front i mantenir oberta la via de comunicació amb l'Aragó, li va permetre al capità general rebre els reforços de les tropes regulars que necessitava per l'imminent campanya que es desenvoluparia en les comarques gironines. Un enfrontament derivat de l'ofensiva francesa, generalitzada a l'Empordà, i que tenia per objectiu primari la conquesta de Roses

per, posteriorment, llançar-se contra la ciutat de Girona. Però el destí va voler que una terrible tempesta desencadenada el 6 de novembre de 1719, provoqués que les forces franceses es retiessin desordenadament, abandonant darrere seu el setge d'aquesta vila empordanesa, davant l'impossibilitat de desembarcar l'artilleria i la logística necessària, transportada per la flota gala, la qual es va enfonsar a conseqüència del temporal. Aquest fet va provocar l'estabilització del front de guerra i la paràlisi de l'exèrcit francès, que va perdre la iniciativa estratègica passant a mans del exèrcit espanyol.

Les autoritats militars i civils filipistes van donar una nul·la consideració de combatents reglats als arcabussers francesos, ja que per aquests eren considerats com a traïdors i bandolers, fet que originaria diverses queixes dels comandaments francesos i dels coronels d'aquestes unitats, entre elles la comandada per en *Carraslet*, que volien que els comandaments militars espanyols consideressin a les seves tropes unitats reglades, objectiu que no van aconseguir.

El quart període de la guerra, comprés entre els mesos de desembre de 1719 i la finalització de la guerra al febrer del 1720, es caracteritzà per la contraofensiva espanyola i la retirada francesa del Principat de Catalunya.

La pèrdua de l'hegemonia francesa demostrada fins aquell moment, es va plasmar en la reducció de les accions efectuades pels arcabussers francesos, així com pel fracàs que sovint les acompanyava. Paradigmàtic exemple resulta l'esdevingut a la vila de Valls el 5 de desembre de 1719 quan el coronel francès *Carraslet* va ser refusat per la defensa aferrissada que li brindà l'esquadra de la vila, recolzada per la gran majoria de la població vallenca. Aquest fet esdevindrà el punt d'inflexió del declivi de les operacions dels arcabussers francesos a les comarques tarragonines.

Però l'activitat guerrillera encara tingué una vigència significativa a les províncies de Barcelona i Girona, entre els quals destaquen l'ocupació de Figueres, o l'acció contra el subdelegat de la intendència, Dr. Fornaguera, a Sant Boi de Llobregat, i que li va costar la vida.

A principis del mes de gener les tropes franceses iniciaven la retirada de la zona del Pallars replegant-se direcció a l'Alt Urgell i la Cerdanya, perseguits per les tropes espanyoles, les quals aconseguiren reconquerir, el dia 11 de gener, Puigcerdà i Bellver de Cerdanya. El dia 17, l'exèrcit espanyol i les esquadres de paisans armats, ocuparen Ripoll, que havia estat evacuat pels francesos. Finalment el dia 29, les tropes espanyoles van recuperar la Seu d'Urgell, alliberant així la Cerdanya i l'Alt Urgell. Des d'aquest moment les accions bèl·liques van esdevenir a l'altre banda de la frontera fins la signatura del Tractat de la Haia, el 17 de febrer de 1720, que va posar fi a la Guerra de la Quàdruple Aliança.

7.1.1. Preparatius francesos i guerrilla austriacista (gener - abril 1719)

Els preparatius francesos s'iniciaren amb un reclutament massiu que feu incrementar considerablement les files gales. Una recluta que coincidí amb l'autorització per aixecar una lleva per a la formació, no de tres companyies com s'havia planificat prèviament, sinó de quatre batallons d'arcabussers francesos. Les anteriors tres companyies havien servit com a base per la constitució dels nous batallons. El quart batalló va rebre el nom de *Belhair*⁸¹³, mentre que els altres tres van conservar la seva denominació original.

L'estructura interna que vertebrava els batallons els diferenciava entre si. Així doncs, els comandats per Francesc Torres⁸¹⁴ i de *Delio*⁸¹⁵ estaven formats respectivament per una companyia de cent homes i per nou companyies de trenta-dos efectius, mentre que els batallons de *Jolly*⁸¹⁶ i de *Belhair* estaven compostats cadascun per dotze companyies de trenta-dos soldats.

⁸¹³ SHD. Microfilm 2014 SA 2972, pp. 233 - 238. Aquesta unitat va ser reclutada al Rosselló. Apareix amb els noms de *Belhair* o *Belair*.

⁸¹⁴ SHD. Microfilm 2014 SA 2972, p. 238. Aquesta unitat va ser reclutada al Conflent.

⁸¹⁵ SHD. Microfilm 2014 SA 2972, pp. 228 - 232. Aquesta unitat va ser reclutada a la Cerdanya i apareix amb els noms de *Delio* o *Lio* indistintament a diversa documentació..

⁸¹⁶ SHD. Microfilm 2014 SA 2972, pp. 243 - 248. Aquesta unitat rebia el nom d'Arcabussers de l'Empordà.

Amb l'objectiu d'augmentar les guarnicions de les places fortes frontereres, les autoritats franceses van dictar una ordenança el 15 de gener que constituïa trenta-nou batallons de milicians, organitzats cadascun en deu companyies de seixanta homes, establint així un total de 23.400 efectius.

Imatge 23: Graveur, J. (1910). *Le Tirage de la Millice* [Gravat]. Recuperat de *Scènes historiques, 1701 - 1788. Collection Michel Hennin. Estampes relatives à l'Histoire de France. Tome 99, Pièces 8559-8625, période: 1746-1748.*

El 3 de febrer, les autoritats militars franceses van autoritzar la creació de dos nous batallons d'arcabussers francesos a la zona de la Cerdanya, composts per catalans voluntaris, que van ser batejats amb el nom dels seus dos comandants

catalans: Grau⁸¹⁷ i Ferrer⁸¹⁸, els quals havien rebut el títol de coronels de l'exèrcit francès⁸¹⁹. Cada batalló estava format per un total de quinze companyies de quaranta-cinc homes cadascuna⁸²⁰.

El 12 del mateix, fou nomenat Buenaventura d'Ortaffa de Vilaplana coronel i inspector del quatre batallons que s'agruparen sota el nom de regiment d'*Arcabucers del Roselló*. Cadascun d'aquests el constituïen deu companyies compostes per cinquanta homes. Posteriorment es van formar dos batallons més anomenats de Bernich i Bach⁸²¹. El primer d'ells rebia el seu nom del coronel que el comandava, en Francesc Bernich, veí de Masquefa⁸²², mentre que el batalló Bach, rebia el nom del comandat Francesc Macià i Bac (a) *el Fill de Bac de Roda*, descendent de coronel austriacista Francesc Macià i Ambert (a) *Bac de Roda*⁸²³.

⁸¹⁷ En Manuel Grau sembla ser que era originari de Prats de Lluçanès (Lluçanès). SHD. Microfilm 2014 SA 2972, pp. 140 – 141.

⁸¹⁸ En Joan Francesc Vila i Ferrer va néixer a Gaià (Bages). La seva professió era la de militar a l'inici de la Guerra de Successió. En aquells moments residia a la localitat de Manresa. Es va posicionar en favor dels austriacistes. L'any 1709 era coronel. Comandava un regiment d'infanteria propi l'any 1710. Durant els mesos de novembre i desembre de 1711 va participar en la defensa de la vila de Cardona. Va derrotar, a la localitat de Navès, a un destacament militar francès capturant 314 presoners. A finals de 1713 se li va confiar el comandament del Regiment de Sant Vicenç Ferrer. Posteriorment va participar amb Antoni Desvalls i de Vergós en la campanya de l'exèrcit català que buscava desfer el setge sobre la ciutat de Barcelona. Els dies 13 i 14 d'agost de 1714 va participar en la Batalla de Talamanca. Va continuar lluitant contra les tropes borbòniques fins a la capitulació de Cardona el 18 de setembre de 1714. Es va acollir al perdó reial. Posteriorment es va exiliar a França on se li va atorgar el comandament d'un batalló d'arcabussers francesos. SHD. Microfilm 2014 SA 2972, pp. 140 – 141.

⁸¹⁹ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 661.

⁸²⁰ BELHOMME, V. L., op. cit., p. 34.

⁸²¹ *Ibid.*, p. 227.

⁸²² Francesc Bernich. Coronel d'un batalló d'arcabussers francesos. Era originari de Masquefa. Va participar en la Guerra de Successió. Quan va finalitzar el conflicte va practicar el bandolerisme motiu pel qual es va veure forçat a exiliar-se a França després de perpetrar un robatori contra la Hisenda Reial en el qual va sostreure milers de doblons. Respecte al seu veritable nom i lloc de naixement existeixen diferents hipòtesis: alguns diuen que era natural de Masquefa mentre que altres afirmen que la seva població de naixement era Collbató. El seu nom també és motiu de controvèrsia: uns afirmen que responia al nom de Josep mentre que d'altres afirmen que el seu nom era Francesc. A Masquefa encara existeix el Mas Bernich el qual va ser restaurat als anys 60 del segle XX. Hi ha constància de la família Bernich a Masquefa des del segle XVI esdevenint una de les famílies pageses més importants de la localitat. L'historiador Alfredo Sáenz-Rico Urbina (El virrey Amat: precisiones sobre la vida y la obra de don Manuel de Amat y de Junyent. Volum I, Barcelona, Ed. Museo de Historia de la Ciudad de Barcelona, 1967, p. 37) cita el nom de Francesc Bernich, natural de Masquefa. Així mateix a l'Arxiu Romaní de Capellades consta com Francesc Bernich nascut a Masquefa. Per contra segons Castellví era originari de L'Olbeto (Collbató) i responia al nom de Josep. Per la seva banda la historiadora Muset Pons en el seu article "El bisbe Tomàs Gargall i el guerriller Francesc Bernich: dos collbatonins que van fer història", ens diu que el seu nom era Francesc i era originari de Collbató. Havia nascut dins d'una humil família camperola i va allistar-se en una unitat de miquelets austriacistes durant la Guerra de Successió on assoliria el grau d'oficial per mèrits propis.

⁸²³ ALCOBERRO PERICAY, A., "Conseqüències de l'execució del coronel Bac de Roda. La Memòria propera i l'exili familiar". *Revista AUSA*, Volum 26, Vic, 2014, p. 921. Francesc Macià i Bac era fill del líder austriacista coronel Francesc Macià i Ambert (a) Bac de Roda el qual va ser executat a Vic en data 2 de novembre de 1713.

Els francesos van allistar a les seves files un gran nombre dels antics oficials i seguidors austriacistes que havien cercat refugi en territori francès una vegada acabada la Guerra de Successió. L'historiador Joaquim Albareda va realitzar una detallada relació dels mateixos: Francesc Brunet, antic capità de cavalleria i natural de Vilallonga⁸²⁴; Francesc Claveria, antic oficial de cavalleria; Francesc Olzinelles, antic oficial de cavalleria; un germà de Claveria; Rafel Bertrand, que havia prestat serveis de cavalleria i infanteria durant la Guerra de Successió; Joan Fuster, capità d'infanteria; Pere Girona; Puigdengoles; un capità anomenat Casserres; Gabriel Palma, veí de Bagà; Rafel Montserrat; Rafael Planella, comandant d'un batalló de voluntaris; Josep Vila, tinent coronel d'infanteria; Alzina, comandant; Bartomeu Quintana, capità; Jaume Barata, de professió burgès; Andal Pusalgas, ciutadà honorat de Barcelona; Josep Mas; Joan Mulleras, capità; Jeroni Nou, capità; Josep Vilamala, capità; Francesc Gargama, d'ofici burgès; Jaume Trista, capità; Benet Costa, capità; Josep Bach; Josep Cortada; el Dr. Vidal i el burgès Joan Montagut de Puigcerdà⁸²⁵.

Tots aquests seguidors austriacistes van rebre graus militars francesos amb la seva patent corresponent. Les autoritats franceses van voler utilitzar-los perquè calculaven que aconseguirien allistar una força de 6.000 ó 7.000 voluntaris catalans a les seves files⁸²⁶.

⁸²⁴ En altres documents rep el nom d'Isidre Brunet.

⁸²⁵ ALBAREDA SALVADÓ, J. op. cit., *La Guerra de Sucesión...*, p. 62.

⁸²⁶ ALBAREDA SALVADÓ, J., op. cit., *La guerra de successió a Espanya...*, p. 62.; SHD. Microfilm 2014 SA 2973, document 8; SHD. Microfilm 2014 SA 2972, pp. 84 – 90.

Imatge 24: Vinkhuijzen, H. J. (1910). Arcabussers de muntanya (1715) [Dibuix]. *The Vinkhuijzen collection of military uniform*. Recuperat de *The New York Public Digital Collections*.

Però aquestes mobilitzacions de tropes lleugeres no es limitaren a reforçar els emplaçaments estratègics fronterers, sinó que s'estengueren a les zones de Bayona, Bearn, Bigorre, Labour, Navarra i Soule, amb un total de vuitanta companyies compostes per cinquanta milicians cadascuna. Alhora al Rosselló, el marquès de Fimarcon, comandant militar de la zona, va aixecar un batalló de milicians anomenat *de Puig* compost per vuit companyies de seixanta homes cada una d'elles⁸²⁷.

⁸²⁷ BELHOMME, V. L., op. cit., pp. 34 – 35.

L'alt comandament francès tenia una descripció molt precisa sobre els camins i les tropes que integraven l'exèrcit espanyol establert a Catalunya⁸²⁸.

Taula 38: Relació de poblacions catalanes i la força militar en elles distribuïdes el de mes de gener - abril de 1719 (elaboració pròpia)

LOCALITAT	INFANTERIA	CAVALLERIA	DRAGONS	ARTILLERIA
Girona	4 batallons	2 esquadrons		
Roses	100 soldats			
Castelló d'Empúries - Sant Pere Pescador		2 esquadrons		
Torroella de Montgrí		1 esquadró		
La Bisbal - Palamós		3 esquadrons		
Sant Feliu de Guíxols		1 esquadró		
Blanes		1 esquadró		
Hostalric	100 soldats			
Barcelona	5 batallons		2 esquadrons	1 batalló
Puigcerdà		1 esquadró		
Seu d'Urgell	1 batalló			
Ripoll – Olot – Camprodon		2 esquadrons	2 esquadrons	
Vic	250 soldats		1 esquadró	
Tarragona	1 batalló			
Tortosa	1 batalló			
Lleida	7 companyies			
Balaguer	6 companyies			
Berga	7 companyies			
Cardona	6 companyies			
Manresa		2 esquadrons		

⁸²⁸ SHD. Microfilm 2014 SA 2972, pp. 84 – 90.

La lluita contra Espanya va originar moltes desercions d'oficials i de tropa francesa, especialment en aquells regiments que s'adreçaven a lluitar en el teatre d'operacions. Aquesta deserció en massa es fonamentava en que bona part dels seus integrants havien lluitat en la Guerra de Successió pocs anys abans, i ara es mostraven reticents a fer-ho contra els que havien estat els seus antics companys d'armes. A aquest fet s'hi afegien motius més mundans com ara l'oferiment espanyol de pagar 100 lliures i 8 sous, per dia, a tot aquell soldat francès que s'allistés a l'exèrcit espanyol. Amb la finalitat de conèixer l'esperit de les tropes franceses, s'ordenà als comissaris de guerra, que interroguessin els sergents i soldats, alhora que havien d'estar alerta de les converses i comentaris que podien fer els oficials, sobre el conflicte bèl·lic⁸²⁹.

Malgrat que les desercions van esdevenir un important inconvenient, aquestes eren habituals a tots els exèrcits de l'època, i es traduïen en oferiments a la tropa enemiga capturada per tal que canviessin de bàndol, i així suplir la manca constant d'efectius derivada de les baixes en el camp de batalla⁸³⁰.

La infanteria i l'artilleria francesa mobilitzada per fer front al conflicte contra Espanya, quedava constituïda de la següent forma⁸³¹:

- 1 regiment de la Guàrdia amb 3.520 efectius.
- 98 regiments d'infanteria francesa dividits en 139 batallons amb uns efectius de 602 per batalló sumant un total de 83.670 efectius.
- 9 regiments de tropes suïsses amb 12.160 efectius.
- 5 regiments de tropes alemanyes amb 3.600 efectius.
- 1 regiment de tropes italianes amb 600 efectius.
- 5 regiments d'irlandesos amb 2.250 efectius.
- 1 regiment d'arcabussers i dos batallons de soldats catalans amb 4.200 efectius.
- 34 batallons de milícies amb 20.400 efectius.

⁸²⁹ *Ibid.*, p. 36.

⁸³⁰ MANZANO, A., *El ejército que vuelve a ganar batallas*, Madrid, Ed. Atena, 2011, p. 98.

⁸³¹ *Ibid.*, p. 37.

- Unitats de milícies locals amb 4.480 efectius.
- Diverses companyies franques amb 8.345 efectius.
- Tropes d'artilleria amb 2.190 efectius.

La cavalleria francesa en aquesta campanya estava comandada per Luis Armand de Borbó, príncep de Conty, conegut com el comte de la Marche⁸³².

El mes de març van aparèixer a les comarques del Priorat i del Camp de Tarragona algunes partides austriacistes, al front de les quals es situava el que, a posteriori, esdevingué el líder guerriller del moviment austriacista per excel·lència, en Pere Joan Barceló (a) *Carrasclat*. Es conserva una descripció del famós guerriller realitzada pel comandant militar de Miravet (Ribera d'Ebre) que el descriu de la següent forma:

“(...) él anda muy bien montado, vestido a veces de grana, y otras de azul con la capa azul, perucha castaña en una bolsa, un espadín de plata siempre, que le fue regalado en Reus, y un guardasable bajo la silla del caballo”.

Però malgrat la seva presentació com a llibertador de l'opressió borbònica, bona part de la població catalana i dels alts comandaments de l'exèrcit francès, com el mariscal duc de Berwick o el marquès de Bonás, el consideraven simplement com un lladre i assassí, que es dedicava a combatre com a justificació dels robatoris que perpetrava, contra els seus propis paisans⁸³³.

L'aparició d'aquestes guerrilles austriacistes va fer que les autoritats borbòniques enviessin a aquestes comarques un destacament de paisans armats, procedents de Cervera (Segarra), sota el comandament del seu regidor, Gaspar Mir, amb la intenció de desactivar aquest grup insurgent. La por a un aixecament general a la província i sobretot, a la ciutat de Tarragona, va fer que el capità general ordenés

⁸³² VITON DE SAINT - ALLAIS, N., *L'art de vérifier les dates des faits historiques, des chartes, des chroniques et autres anciens monuments, depuis la naissance de Notre-Seigneur*. Volum 6, París, Ed. Valade, 1818, p. 421.

⁸³³ GIMÉNEZ LÓPEZ, E., op. cit., p. 560.

que quatre companyies de fusellers del regiment d'infanteria Barcelona i 200 soldats veterans, reforcessin les forces destinades en aquests territoris⁸³⁴.

Davant del risc que suposava que els justícies i els batlles fossin desarmats per part de les partides insurgents, i es convertissin, involuntàriament, en proveïdors d'armes i municions, el tinent general Tiberio Carafa va ordenar-los que en cas de retirada de les forces de l'exèrcit de les seves demarcacions, aquestes entreguessin les seves armes als militars, per evitar així que caiguessin en mans enemigues⁸³⁵.

El 24 de març de 1719 les autoritats borbòniques van ordenar la detenció de nou paisans que havien prestat servei a les files dels austriacistes durant la Guerra de Successió. Com a represàlia per aquestes detencions en Carrasclat va assaltar un destacament militar al seu pas pel Coll de la Teixeta, situat entre el Baix Camp i el Priorat⁸³⁶. El resultat de l'enfrontament fou de quatre soldats morts i la detenció del tinent del destacament, el qual havia resultat ferit⁸³⁷. Els insurgents van desarmar a la resta de soldats que integraven el grup i van alliberar els presoners, que es van integrar a les files guerrilleres. Aquest *modus operandi* emprat pels insurgents, també l'aplicaven contra els justícies dels pobles que es trobaven en el seu camí, desarmant-los i emprant aquestes armes per equipar als seguidors austriacistes que s'incorporaven, diàriament, a les seves files⁸³⁸.

Aquell mateix dia gràcies a les armes obtingudes durant aquest assalt, van poder armar un total de quaranta-dos guerrillers, tots antics combatents austriacistes, amb els quals van llençar un segon atac contra un destacament de cent seixanta paisans armats filipistes, que es trobava descansant en el poble de Duesaigües (Baix Camp), després de fer una batuda a Riudecanyes (Baix Camp). En l'acció

⁸³⁴ *Ibid.*

⁸³⁵ ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general (23 de març de 1719).

⁸³⁶ Aquí les fonts discrepen sobre el nombre de soldats. Segons el austriacista Francisco de Castellví eren vint-i-tres granaders amb un tinent mentre que el marquès de Castel-Rodrigo informava que es tractava de dotze granaders i un tinent.

⁸³⁷ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1652. Carta del marquès de Castel-Rodrigo al secretari de Guerra (28 de març de 1719); AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1652. Carta del marquès de Castel-Rodrigo al secretari de la Guerra de Guerra (3 d'abril de 1719); AHG. Fons Notarial de Palamós. Biblioteca. Impresos antics, I-171. Edicte de la Reial Audiència que declara Pere Joan Barceló, anomenat el Carrascó, traïdor, rebel i infidel a Sa Majestat pels crims comesos a la província de Tarragona (23 de maig de 1719); CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 658.

⁸³⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1652. Carta del marquès de Castel-Rodrigo al Secretari de la Guerra (2 d'abril de 1719).

van aconseguir derrotar i desarmar part d'aquest destacament, ocasionant la mort de dos dels seus integrants, i ferides a dos més.

Crescuts davant els èxits aconseguits durant aquella jornada, intentaren una nova batussa a la vila d'Escornalbou (Baix Camp), on tenien coneixement de l'existència d'una força d'aproximadament cent paisans armats filipistes, els quan van sorprendre desprevinguts, aconseguint desarmar a un total de 63.

El 28 de març el capità general de Catalunya va informar al secretari de Guerra d'aquests fets, dient-li sobre els primers moviments insurgents a la província de Tarragona, i sol·licitant el reforçament de l'exèrcit destacat en el territori, ja que l'orografia muntanyosa de la zona requeria la presència de més forces militars per intentar accions encaminades a acabar amb aquesta sedició. En el mateix escrit s'informava que les partides comandades per en *Carraslet* i *el Ros de Riba-roja*⁸³⁹ eren objectiu de la persecució iniciada a principis del mes d'abril per part de les forces militars del corregidor de Lleida i de l'alcalde major de Fraga (Osca), amb la finalitat d'interceptar-les i eliminar-les, abans de que es poguessin refugiar en les zones muntanyoses de Tarragona.

Davant de tan magna pressió, a la que estaven sent sotmesos aquestes partides insurgents, *el Ros de Riba-roja* es veié abocat a iniciar un seguit de contactes amb capità general de l'Aragó, el marquès de Cailús, per pactar la seva rendició, condicionada a la retirada de les forces militars destacades als passos del riu Segre. Aquesta petició va ser acceptada pel comandament filipista. La decisió va ser molt criticada per determinats sectors militars espanyols, que temien que el capítost austriacista pogués aprofitar-la per traspasar el riu, i refugiar-se en les muntanyes d'Aragó, des d'on podria continuar amb la seva activitat insurgent.

El Ros de Riba-roja se l'acusava d'haver matat a la localitat de Falset (Priorat) el tinent coronel del regiment espanyol de Güeldres, motiu pel qual, com el seu company *Carraslet*, les autoritats filipistes havien posat preu al seu cap: 100 doblons per qui els entregués morts, i 150 per qui ho fes viu. La recompensa

⁸³⁹ Com el seu sobrenom indica aquest guerriller era originari de la població de Riba-roja de l'Ebre (Ribera d'Ebre).

oferta no només es circumscribia al territori català, si no que, a petició del marquès de Castel-Rodrigo i amb l'aprovació de Felip V, es va fer extensible a terres aragoneses⁸⁴⁰.

El reforçament continu de les forces insurgents evolucionava exponencialment cap a una amenaça rellevant i que a les autoritats borbòniques començava a amoïnar. Així doncs, amb l'objectiu de poder apaivagar aquest efecte crida generat i alhora acabar amb les partides tarragonines insurgents, el 3 d'abril es van desplaçar a les zones muntanyenques on es refugiaven els insurgents, dos destacaments militars: un procedent de Tarragona i un altre de Tortosa, ambdós recolzats per partides de paisans armats filipistes⁸⁴¹.

Aquell mateix dia el capità general va informar al secretari de la Guerra sobre la neutralització de 15 integrants de la força del guerriller *Ros de Riba-roja*, alhora que es congratulava per la desmoralització provocada per aquestes detencions entre les files rebels⁸⁴². Aquesta persecució aconseguí finalment l'eliminació del *Ros de Riba-roja*, fruit de les accions militars dirigides pel magistrat de la Reial Audiència Josep Ventura Güell⁸⁴³, destacat perseguidor de la resistència austriacista a les muntanyes de Prades des de l'any 1715⁸⁴⁴.

Però aquesta cacera no s'aturà aquí, i el 9 d'abril el coronel del regiment de Brabante, va atacar a les forces d'en *Carrasclat* a la localitat de Marçà (Priorat), fet que provocà la seva retirada d'aquest últim a la serra de Llaberia, situada entre la Ribera d'Ebre i el Baix Camp, davant la impossibilitat de fer front a la superioritat numèrica presentada pels seus enemics. Dos dies després, i una vegada recuperats de la primera batussa, el destacament militar espanyol va continuar la persecució per la zones muntanyoses de Tivissa (Ribera d'Ebre)

⁸⁴⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1652. Carta del secretari de Guerra al marquès de Castel-Rodrigo (12 d'abril de 1719).

⁸⁴¹ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 658.

⁸⁴² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1652. Carta del marquès de Castel-Rodrigo al secretari de la Guerra (3 d'abril de 1719)

⁸⁴³ Josep Ventura Güell i Trelles va ser un destacat seguidor filipista. Va ser catedràtic de la Universitat de Barcelona. El seu pare va ser jutge de la Real Audiència però al triomfar els austriacistes va haver de fugir cap a Castella. L'any 1710 va ser nomenat jutge a la ciutat de Lleida. Entre 1716 i 1731 fou magistrat de la Reial Audiència.

⁸⁴⁴ MOLAS RIBALTA, P., "Catalans a l'Administració central al segle XVIII", *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 8, Barcelona, 1988, p. 196.

dividint la seva força en dos grups amb la finalitat d'abastar més territori però, malgrat aquests estratagemes, no van aconseguir capturar-lo⁸⁴⁵.

Les persecucions no les realitzaven exclusivament les tropes reglades si no que també ho feien d'estacaments formats per paisans armats filipistes. Exemple d'això ho trobem en la vila de Reus (Baix Camp) els mesos d'abril i maig, quan un destacament compost per paisans armats, a les ordres de Jaume Martí (a) *Coll*, lloctinent del batlle de Reus, va participar en una sèrie d'operacions a les muntanyes del corregiment de Tarragona, destinades a la intercepció, captura i eliminació de qualsevol partida insurgent⁸⁴⁶.

Tot i aquests esforços, no s'aconseguí localitzar la partida d'en *Carrascllet* que va ocupar la vila de Tivissa (Ribera d'Ebre) el dia 25 d'abril i va obligar als seus habitants a fer proclames sediciosos a favor de França⁸⁴⁷.

Des de mitjans del mes d'abril es van concentrar a la localitat de El Volò les forces franceses destinades a la invasió de la zona de l'Empordà⁸⁴⁸. A principis del mes d'abril de 1719, prèviament a aquesta ofensiva, els serveis d'espionatge francesos havien fet una descripció de les tropes espanyoles a Catalunya⁸⁴⁹.

A final de mes espies francesos es van adreçar des d'Olot a Castelló d'Empúries i a Roses per tal d'observar les noves fortificacions que havien fet les tropes espanyoles per defensar-se⁸⁵⁰. També informaven que una gran part dels paisans recolzarien a les tropes franceses si aquestes es decidien a atacar⁸⁵¹.

⁸⁴⁵ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 658.

⁸⁴⁶ ACBC. Codi Unitat Instrumental 515. Llibre d'Actes Municipal (1710 – 1741), p. 178.

⁸⁴⁷ AHG. Fons Notarial de Palamós. Biblioteca. Impresos antics, I-171. Edicte de la Reial Audiència que declara Pere Joan Barceló, anomenat el Carrascó, traïdor, rebel i infidel a Sa Majestat pels crims comesos a la província de Tarragona (23 de maig de 1719).

⁸⁴⁸ SHD. Microfilm 2014 SA 2973, document 39.

⁸⁴⁹ SHD. Microfilm 2014 SA 2972, pp. 285 a 288.

⁸⁵⁰ SHD. Microfilm 2014 SA 2973, document 41.

⁸⁵¹ SHD. Microfilm 2014 SA 2973, document 43.

Taula 39: Tropes espanyoles a Catalunya durant el mes d'abril de 1719 (elaboració pròpia)

LOCALITAT	INFANTERIA	CAVALLERIA	DRAGONS
Girona	4 batallons		
Barcelona	8 batallons		
Tarragona	2 batallons		
Tortosa	2 batallons		
Lleida	1 batalló		
Balaguer	1 batalló		
Cardona	1 batalló		
Per Catalunya		6 esquadrons	16 esquadrons

Taula 40: Operacions militars destacades durant la 1ª Fase de la guerra (gener - abril 1719) (elaboració pròpia)

INICIATIVA MILITAR	DATA	ACCIÓ	RESULTAT	COMARCA
<i>Guerrilla Austricista</i>	24/03/1719	Atac d'en Carraslet a un destacament espanyol al Coll de la Teixeta.	Victoria austricista 	BAIX CAMP
<i>Guerrilla Austricista</i>	24/03/1719	Atac d'en Carraslet a un destacament de paisans armats espanyols a Duesaigües.	Victoria austricista 	BAIX CAMP
<i>Guerrilla Austricista</i>	24/03/1719	Atac d'en Carraslet a un destacament de paisans espanyols a Escornalbou.	Victoria austricista 	BAIX CAMP
<i>Exèrcit Espanyol</i>	09/04/1719	Atac a la guerrilla austricista d'en Carraslet a Marça (Priorat)	Victòria espanyola 	PRIORAT
<i>Guerrilla Austricista</i>	25/04/1719	Ocupació de Tivissa per la guerrilla austricista d'en Carraslet.	Victoria austricista 	RIBERA D'EBRE

7.1.2. Ofensiva francesa generalitzada (maig - agost 1719)

Al 3 de maig, l'alt comandament francès va ordenar la creació de diferents dipòsits logístics entre les viles de Baiona i Perpinyà per tal de facilitar la marxa de les tropes que s'havien de desplaçar, des del front basc-navarrés fins a Catalunya⁸⁵².

Un dels grans dilemes sobre els que es dirimien les autoritats borbòniques de Catalunya, fou el rearmament del poble català després del Decret de Nova Planta. Reticents a lliurar armes a una població que anteriorment s'havia aixecat contra la monarquia borbònica, no se'ls presentava com una opció viable, per això era millor rearmar, exclusivament, a aquells fidels seguidors que permetessin frenar l'imminent avanç francès i combatre les partides rebels aixecades arreu del territori català.

Davant la necessitat de constituir unes esquadres de paisans armats que representessin un veritable revulsiu davant les amenaces interiors i exteriors que assetjaven el Principat de Catalunya, el tinent de corregidor de Tarragona, Pedro de Saura, alertà als respectius batlles i sotsbatlles de les localitats de Vila-seca (Tarragonès), Alcover (Alt Camp), Valls (Alt Camp), Riudoms (Baix Camp), Riudecanyes (Baix Camp) i Reus (Baix Camp) que tinguessin una especial cura a l'hora d'escollir els seus candidats. Recomanava que seleccionessin els homes de major confiança, alhora que demanava que es constituïssin com a garants de la salvaguarda ciutadana, i evitessin actuacions arbitràries. L'amenaça de la figura d'en *Carrasplet*, lluny de diluir-se, cada vegada s'alçava amb més força, motiu pel qual el tinent de corregidor, recordava a les diferents autoritats, que la seva captura era prioritària i ordenava que se l'informés, puntualment, de totes les accions que s'iniciessin per tal de capturar-lo.

La manca de tropes regulars que s'encarreguessin de la persecució de les partides austriacistes originà que el tinent de corregidor de Tarragona ordenés, el 5 de maig de 1719, que s'aixequessin de seixanta paisans armats encarregats de dur a

⁸⁵² SHD. Microfilm 2014 SA 2973, document 86.

terme aquesta missió⁸⁵³. A les seves missives, Pedro de Saura hi adjuntava un seguit d'instruccions per aquelles forces encomanades de la persecució de *Carraslet*, a les zones de Tivissa (Ribera d'Ebre) i Falset (Priorat), ordenant al sots-batlle de Valls, Pere Anton Veciana, que amb trenta paisans armats restessin a la vila de Falset (Priorat), com a mesura de protecció. Les mateixes ordres tenia en Francesc Martí, sotsbatlle de Riudoms (Baix Camp), que amb el mateix nombre d'homes, havia de custodiar el poble de Tivissa (Ribera d'Ebre).

Vuit dies després, els sotsbatlles de Valls (Alt Camp) i Riudoms (Baix Camp) foren rellevats de les seves posicions per altres càrrecs municipals de les localitats abans citades, mentre que al batlle de Riudecanyes (Baix Camp) se li ordenà el subministrament de vint-i-cinc escopetes, sis parells de pistoles i vint-i-cinc homes per prestar servei a la seva zona. Fou precisament l'esquadra d'aquesta població la que actuaria com a força de reserva operativa en cas de ser reclamada pels efectius destacats a Tivissa (Ribera d'Ebre) o Falset (Priorat); alhora que devia recollir les armes dels justícies dels pobles del seu territori, deixant-ne únicament una a cada batlle, per tal de ser dipositades a la plaça de Tarragona⁸⁵⁴.

L'esclat de la guerra entre França i Espanya va beneficiar sens dubte la figura d'en *Carraslet* el qual esdevingué un actor de vital importància pels interessos militars francesos dins del territori català com ho demostra el fet que fos cridat pel marquès de Fimarcon, a la localitat francesa de Perpinyà, per tal de nomenar-lo comandant d'arcabussers francesos. Així doncs en *Carraslet* abandonà les muntanyes de Prades, direcció França, deixant al seu germà a Tivissa (Ribera d'Ebre) al comandament d'un destacament de cent seixanta-cinc guerrillers i marxant a l'altre banda dels Pirineus amb la seva dona i nou seguidors. En el camí va desarmar, al poble de la Valira, terme municipal d'Urús (Cerdanya), a 42 paisans armats filipistes.

⁸⁵³ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta d'en Pedro de Saura i Valcárcel, tinent de corregidor de Tarragona a Pere Anton Veciana sobre el reclutament de paisans armats i accions contra el *Carraslet* (5 de maig de 1719).

⁸⁵⁴ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Diego García de Istúriz, governador militar de Tarragona, que donava detalls de l'operatiu que havien de fer les Esquadres de Paisans Armats a Falset i Tivissa (7 de maig de 1719).

El 15 de maig va fer acte de presència a la capital del Rosselló en Carrasplet, qui fou nomenat capità d'arcabussers francesos, lliurant-li en aquell moment diverses patents i despatxos en blanc, perquè pogués nomenar oficials sota la seva discreció, alhora que se li feu entrega de 3.000 francs per tal de finançar la revolta al Principat.

Amb aquest nomenament en *Carrasplet* es convertia, *de facto*, en un membre regular de l'exèrcit francès per tant, des d'aquest moment, no podem qualificar les seves accions com pròpies de la guerrilla austriacista, sinó d'accions militars franceses. Tant ell com els seus homes s'integraven en els batallons d'arcabussers francesos, vestint el seu uniforme, gaudint els seus oficials de patents i despatxos amb el seu corresponent grau, i rebent el sou en moneda francesa. Però, el més rellevant, és el fet que restaven a les ordres de les autoritats militars franceses, les quals van dirigir aquestes unitats i provocaren que en *Carrasplet* abandonés el rol de guerriller austriacista que actuava de forma autònoma, per assumir el d'un oficial d'alta graduació enrolat a l'exèrcit francès.

Aquell mateix mes de maig, el marquès de Fimarcon, responsable de l'ofensiva francesa a Catalunya, va ocupar Sant Llorenç de Morunys (Solsonès) on va establir un campament base des d'on assetjà la Catalunya Central, gràcies a les accions realitzades pel coronel d'arcabussers francesos Francesc Bernich⁸⁵⁵.

Com s'ha puntualitzat prèviament, les desercions eren un greu problema per ambdós exèrcits enfrontats. Malgrat tractar-se d'una traïció que es pagava amb la mort. Un clar exemple el trobem en l'afusellament, el 16 de maig de 1719, d'un arcabusser francès del batalló de monsieur de Lió, anomenat Miquel Puig, mort a prop de Sant Andreu, en un indret conegut amb el nom de *La Roca*⁸⁵⁶.

⁸⁵⁵ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, pp. 658 - 661. El autor denomina la localitat de Sant Llorenç de Morunys amb el nom de Sant Joan de Piteus.

⁸⁵⁶ PRAT, E., SERRES-BRIÀ, R. & VILA, P., "El Llibre de notes i coses curioses de la família Bonafós de Corbera". *Annals del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès*, 2000, p. 227. El soldat ajusticiat era nat a la localitat de Corbera de Rosselló.

Imatge 25: Justice Militaire [Gravat]. Ed. A Paris chez Basset rue S. Jacques à S. Geneviève. Recuperat de Bibliothèque nationale de France, département Estampes et photographie. Scènes historiques, 1701 - 1788. Recueil. Collection Michel Hennin. Estampes relatives à l'Histoire de France. Tome 88, Pièces 7668-7747, période: 1716- 1719.

El 26 de maig, en Carrasclat amb les seves forces, van atacar la vila de Falset (Priorat) desarmant els cinquanta efectius que integraven l'esquadra d'aquesta vila i apoderant-se de les seves armes. Una vegada sotmesa la ciutat, s'adreçà a la presó amb l'objectiu d'alliberar a la seva la seva germana i la seva tia⁸⁵⁷, al temps que va ordenar l'afusellament de Lamberto Olivas, jurat de la vila i reconegut filipista, el qual s'havia significat en la seva persecució. Arran d'aquest atac, on segons les autoritats s'havien comès diverses atrocitats, la Reial Audiència va posar preu al seu cap, oferint 1000 doblons a qui l'entregues viu, i 500 doblons a

⁸⁵⁷ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, pp. 659.

qui presentés el seu cadàver, alhora que s'oferien indults a aquells delinqüents que el delatessin⁸⁵⁸.

La invasió francesa de Catalunya es va iniciar per la Vall d'Aran la nit del 25 al 26 de maig de 1719, quan l'exèrcit francès va enviar una força de 6.000 soldats, amb l'objectiu d'assetjar la fortalesa de Castell Lleó, al municipi d'Es Bordès (Vall d'Aran). Tres dies després s'inicià l'atac francès el qual aconseguí obrir una escletxa en la fortificació aranesa. Però, malgrat la caiguda de part del perímetre defensiu, aquesta no claudicà fins el 12 de juny, després de patir un fort bombardeig de l'artilleria enemiga. Lliurada la fortalesa, el mariscal de camp, el marquès de Bonàs⁸⁵⁹, va ordenar la creació de tres companyies de miquelets catalans, desertors de les tropes espanyoles, per constituir la nova guarnició d'aquest punt fort⁸⁶⁰. Aquesta acció francesa va confirmar el pronòstic del marquès de Castell-Rodrigo, qui vaticinava que l'atac principal sobre la península es produiria per la zona del Principat, i no per Navarra. El capità general entenia que la principal aspiració de l'exèrcit comandat pel marquès de Bonàs era atacar Castellciutat (Seu d'Urgell) i ocupar la Cerdanya⁸⁶¹. Una previsió que es va complir.

L'ocupació de la Vall d'Aran pretenia anar més enllà d'una invasió militar del territori. Pel marquès de Bonàs l'objectiu era aconseguir que els habitants de les poblacions ocupades no els veiessin com a enemics, sinó com uns llibertadors, garants dels seus drets. Per aquest motiu, una de les primeres decisions del mariscal Bonàs, fou la ratificació de tots els privilegis, seglars i eclesiàstics, que tenien aquelles viles en temps del rei Carles II d'Àustria⁸⁶². Prèviament havia

⁸⁵⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1656. Carta de Antonio del Valle, capità general interí de Catalunya, al secretari de la Guerra (3 de juny de 1719); ACVOC. Ordres (1716 - 1719). Edicte del marquès de Castell-Rodrigo oferint recompensa per la captura d'en Pedro Juan Barceló (a) *Carrasquet* (1719).

⁸⁵⁹ Antoine de Pardillan - Gondrin, marquès de Bonàs: Mariscal de camp va ser el cap de l'exèrcit d'operacions francès a l'Aragó; SHD. Microfilm 2014 SA 2974, document 43, 44, 45.

⁸⁶⁰ FRANCLIEU, J. L. P. C., *Mémoires du marquis de Franclieu*, París, Ed. H. Champion, 1896, p. 93; BERWICK, D., op. cit., p. 461; BELHOMME, V. L., op. cit., p. 37; VV.AA., op. cit., *Bulletin de la Société...* p. 100; SHD. Microfilm 2014 SA 2973, document 48, 62, 75, 80; SHD. Microfilm 2014 SA 2972, pp. 266 – 282.

⁸⁶¹ MERCADER RIBA, J., *El Valle de Arán y la Invasión Anglo - Francesa de 1719*. Primer Congreso Internacional del Pirineo del Instituto de Estudios Pirenaicos. Ed. Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Zaragoza, 1952, p. 17.

⁸⁶² AGA. Fons AGA190-71 - Conselh Generau dera Val d'Aran. Codi AGA190-71-T1-2895. Carta des caperans aranesi dirigida entath governador d'Aran, el general Joan Baptiste Champier (2 de juliol de 1719).

promulgat un edicte on explicava que, un dels detonants de la guerra, havia estat el primer ministre espanyol, el cardenal Alberoni, el qual havia incomplert el Tractat d'Utrecht al conspirar contra el rei de França. En aquest mateix edicte s'advertia als ciutadans que si agafaven les armes serien considerats com a bandolers i lladres, i serien penjats⁸⁶³.

El 27 de maig el rei Felip V va designar, arran de la marxa del marquès de Castel-Rodrigo al País Basc i Navarra, al tinent general Antonio de Valle com cap de la Reial Audiència de Catalunya, per fer-se càrrec de tot allò referent als assumptes civils, i al tinent general Francisco Caetano de Aragón, per encarregar-se de les funcions militars pròpies del capità general. D'aquesta forma es dividia en dos el poder, fins aquell moment unipersonal, del marquès de Castel-Rodrigo. Abans d'abandonar el territori, el capità general va deixar clarament definides les instruccions que els seus substituïts havien de seguir, esdevenint com un relleu temporal al capdavant del comandament suprem l'exèrcit a Catalunya⁸⁶⁴.

Els francesos i els seus aliats austriacistes es van assabentar de la marxa del capità general cap a Navarra. Aquesta informació permetia als seus enemics gaudir d'un avantatge privilegiat que, unides a les pròpies condicions del viatge, per camins inhòspits i allunyats de les grans ciutats, els brindava una oportunitat única d'atemptar contra la seva vida.

Així doncs s'iniciaren els preparatius de l'operació que es va perpetrar el 30 de maig al camí ral que unia les localitats de Santa María del Camí i Montmaneu (Anoia). Però degut a un error dels implicats, la víctima de l'atemptat no va ser el marquès, sinó el coronel espanyol Félix Arloz, antic ajudant del duc de Berwick, durant el setge de Barcelona el 1714, i que es trobava realitzant el relleu de cavalls a l'*Hostal del Violí*, a la vila d'Argençola (Anoia). L'atemptat es va dur a terme a la sortida de la població quan un grup indeterminat d'atacants, que es trobaven

⁸⁶³ SHD. Microfilm 2014 SA 2973, document 108.

⁸⁶⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 209. Nomenament emès pel rei Felip V al tinent general Antonio del Valle, com a cap de la Reial Audiència (27 de maig de 1719); AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 209. Carta de Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra, al tinent general Antonio del Valle (27 de maig de 1719); AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 209. Carta del tinent general Antonio del Valle al marquès de Castel-Rodrigo (29 de setembre de 1719).

amagats entre el blat, l'assaltaren i el feren presoner, torturant-lo i causant-li la mort. Assabentades les autoritats borbòniques, van comissionar al lloc una força comandada pel tinent coronel José Antonio Martí, del regiment d'infanteria Barcelona, composta per cent soldats de cavalleria i cent cinquanta d'infanteria⁸⁶⁵.

Aquest fet va esperonar al marquès de Castel-Rodrigo qui va oficialitzar immediatament al secretari de la Guerra sol·licitant-li tots els esforços escaients per tal d'engegar el projecte d'implantació de les Esquadres de Paisans Armats, que fins aquell moment havia topat amb entrebancs administratius, originats per la Intendència del Principat, i per la manca de diligència de les autoritats corresponents. La falta de tropes feia del tot necessari aquesta mesura, en un moment màxima confiança, i creixent activitat de les forces comandades per en *Carraslet*:

“La temeridad del Carrascó intentada por no haberse establecido aun las Escuadras del País como lo he participado a V. E., asido seguida de otra que acometió ayer cerca de Igualada una cuadrilla de ochos armados (...) siendo D. Felix Arloz (...) y que de siete heridas murió sin sacramentos en el mesón cuya fatalidad no hubiera sucedido a estar establecidas las escuadras pues según el proyecto todo el camino de aquí a Lérida, y los demás de Cataluña estarían resguardados cuando ahora por falta de tropas están precisamente desamparados”⁸⁶⁶.

Però, al marge de la pressió institucional als més alts nivells iniciada pel marquès de Castel-Rodrigo, també s'ordenà que els ministres de la Reial Audiència realitzessin les gestions oportunes per aconseguir la implantació de les esquadres en el territori:

⁸⁶⁵ BRUGUERA, M., *Historia del memorable sitio y bloqueo de Barcelona y heroica defensa de los fueros y privilegios de Cataluña en 1713 y 1714*. Volum 2, Barcelona, Ed. Establecimiento tipográfico de Luis Fiol y Gros, 1872, p. 569; AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1656. Carta d'Antonio Rovira (30 de maig de 1719).

⁸⁶⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1656. Carta del marquès de Castel-Rodrigo al secretari de la Guerra (31 de maig de 1719).

“(...) se providenció que los Ministros de la Real Audiencia saliesen para diferentes veguerías del Principado, y distribuyesen armas a los pueblos que infundieran más confianza, y fueran decididamente adictos al gobierno”⁸⁶⁷.

La creació de les Esquadres causava una certa inquietud, especialment a Rodrigo Caballero Llanes, superintendent del Principat de Catalunya. El nombre d'efectius que integraven aquesta força era superior al que constituïen les tropes reglades, fet que, sota el seu criteri, la mesura de pagar a un elevat nombre de paisans armats, presentava el perill de manca de liquiditat per sufragar aquesta despesa:

“(...) se aprobó por al Excm. Sr. Marqués de Castel-Rodrigo fue una establecer escuadras de gente armada que con la seguridad de los caminos atiendan, e impidan que tome cuerpo semilla tan perjudicial, manda S. M. que no solo facilite yo el pronto establecimiento y manutención de estas escuadras, sino que así mismo contribuya a cuanto conduzca a perseguir y exterminar al Carrasco y sus secuaces y a la importancia y consecuencia de mantener el país en quietud. Y en su respuesta debo decir que antes de partir de aquí el Sr. Marqués de Castel-Rodrigo dio a los subdelegados las órdenes convenientes y en forma que el Sr. Marques me previno así para que asistiesen unánimes y conformes en todo a la formación de las Escuadras con los ministros que de la Real Audiencia salieron, a este fin como para la puntual manutención de las escuadras según las Instrucciones que para ello se dieron a los mismos, y a instancias del Sr. Marqués repetí dichas ordenes, con la de que el pagamento de estas Escuadras fuese con antelación al cobro de las cartas de pago dadas a las tropas las que será preciso

⁸⁶⁷ BRUGUERA, M., op. cit., p. 569.

*recoger, porque no hay que discurrir en que las puedan cobrar, mayormente siendo superior numero el de los Paisanos Armados, que el de las tropas (...)*⁸⁶⁸.

En un estudi realitzat el mes de juny per la Intendència del Principat adreçat al secretari de Guerra s'establia la següent previsió econòmica mensual pel sosteniment de la nova força:

*“Las Escuadras de Milicias que se mantienen en diferentes lugares de Cataluña a quienes se han dado armas para su resguardo importa su socorro al mes 850.680 sous”*⁸⁶⁹.

Però, mentre això succeïa, les esquadres de paisans armats que ja s'havien constituït, van iniciar les seves operacions contra les guerrilles i els arcabussers francesos; com per exemple l'acció realitzada a principis del mes de juny de 1719 per Pere Puig, batlle de Reus (Baix Camp) i cap de l'esquadra d'aquesta vila, el qual va rebre una informació proporcionada per Josep Pallarès, mosso de la seva esquadra, que li comunicava que una dona anomenada Engràcia Gil havia referit pel poble que ja tenia preparat el dinar de Sant Joan per rebre en *Carrascllet*. Davant d'aquesta notícia en Pere Puig va voler obrir una sumària contra aquesta reusenca, però la intervenció de Doña María de Portugal, coneguda filipista, ho va impedir⁸⁷⁰.

La informació en tot conflicte bèl·lic sempre ha esdevingut de cabdalt importància per conèixer els moviments o les intencions dels enemics i poder avançar-se. Tenir ulls i orelles arreu podia suposar un avantatge significatiu respecte als

⁸⁶⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1656. Carta de Rodrigo Caballero, superintendent del Principat de Catalunya, al secretari de Guerra (13 de juny de 1719).

⁸⁶⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1656. Informe de Martin Mielgo titulat: “Ejército de Cataluña. Estado de gasto ordinario, y extraordinario que mensualmente se causara en el ejército de Cataluña y fondos unicos que hay para su satisfaccion” (8 de juny de 1719). Document transcrit al núm. 12, apartat *Documents Rellevants*, de l'*Annex Documental*.

⁸⁷⁰ VILÀ, C., *Amor al Rey y a la Patria vinguda de Pere Juan Barceló dit Carrascllet, en Reus 1713 – 1749*, Reus, Ed. Asociación de Estudios Reusenses, 1954, p. 84.

contraris, motiu pel qual informacions facilitades pel mossos Pallarès eren valorades i estudiades amb cura.

Així doncs el fet de gaudir d'espies i guies per les tropes reglades que operaven en el territori era de vital importància. Així ho demostra el fet que Pedro de Saura Valcárcel, tinent de corregidor de Tarragona, s'adreçés als regidors de la vila de Reus (Baix Camp) amb la finalitat que li proporcionessin confidents pel destacament de fusellers de muntanya espanyols d'Ambrós Roquer⁸⁷¹. La principal tasca d'aquests informadors seria la de facilitar cada dues hores la posició i moviments dels seus enemics als comandaments del batalló i a les unitats del regiment d'infanteria Barcelona, comandat pel tinent coronel Josep Anton Martí⁸⁷².

El 3 de juny en *Carrasclat* va rebre la notícia que a la localitat d'Alforja (Baix Camp) es trobava un destacament militar compost per 60 granaders d'infanteria i l'esquadra de paisans armats de l'esmentada localitat, els quals tenien per missió capturar-lo. L'11 de juny, aprofitant la sortida extramurs dels granaders, en *Carrasclat* va atacar la població expulsant els regidors:

*“(...) viendo hacían en aquella mil atrocidades y infamias a diferentes individuos sin atender a la Justicia ni a ellos mismos como regidores. Por lo que les fue preciso el día once de agosto de dicho año a dejar sus casas e irse a la ciudad de Tarragona y villa de Reus por estar seguros de sus personas (...)”*⁸⁷³.

Un altre testimoni de la persecució als austriacistes en aquesta localitat ens ho facilita el memorial realitzat per Francisco Molner, veí de Reus; Sebastian Huguet, d'ofici pagès; Gabriel Saludes, sastre i d'en Francisco Monter, menor

⁸⁷¹ ACBC. Codi Unitat Instrumental 515. Correspondència 1714 - 1719. Carta de Pedro de Saura i Valcárcel als regidors de Reus (3 de juny de 1719).

⁸⁷² ACBC. Codi Unitat Instrumental 515. Correspondència 1714 - 1719. Carta de Pedro de Saura i Valcárcel als regidors de Reus (4 de juny de 1719).

⁸⁷³ AHT. Fons notarial de Reus. Signatura 4634. Caixa 177, p. 280 i seg.

confiter; tots ells veïns d'Alforja, els quals s'havien distingit en la seva persecució d'en *Carraslet*:

*“(...) en que por motivo de ser perseguidos de los sediciosos que les obligaron a abandonar sus casas las cuales les fueron saqueadas y quemadas de haber continuamente perseguido a Carrasco y sus cuadrillas y de los inminentes peligros a que se hallan expuestos de ser insultados y oprimidos por sus enemigos y malhechores (...)”*⁸⁷⁴.

Finalitzat l'atac sobre la vila i desarmada la seva esquadra, els arcabussers francesos van enviar el gruix de les seves forces a cercar i atacar el destacament militar espanyol de granaders que havien abandonat la vila. Davant l'atac insurgent els soldats borbònics van realitzar una primera descàrrega de fuselleria que no va aturar l'atac, fet que va proporcionar notable avantatge als seus atacants. Aquest atac va provocar 15 baixes entre les files borbòniques i la captura del seu capità, així com de la resta dels seus homes que van ser traslladats a les muntanyes. Una vegada protegit a l'aixopluc de les muntanyes, en *Carraslet* va mantenir una conversa amb el capità de granaders, el qual li va proposar deixar-los lliures si el comandant militar de Tarragona alliberava a la seva mare. L'oficial va ser posat en llibertat i va traslladar aquest missatge al comandant militar, qui va manifestar que no podia complir les condicions establertes per en *Carraslet*, ja que calia l'autorització expressa de la Cort. Davant la negativa de les autoritats militars, els ostatges van ser traslladats fins la localitat de l'Arbolí (Baix Camp)⁸⁷⁵.

L'activitat dels d'arcabussers francesos, cada cop més enfortits, no s'aturava. Un destacament format per trenta-set efectius van retornar a la vila d'Alforja i des d'allà marxà direcció a la localitat de Mont-roig del Camp (Baix Camp), amb l'objectiu de prendre la població. Però la seva missió es va veure frustrada al ser

⁸⁷⁴ ACA. Consultas 128 (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (24 de setembre de 1719).

⁸⁷⁵ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 659.1

interceptats per tropes del regiment Barcelona, comandades pel tinent coronel Josep Martí (a) *Ponton*, i pels fusellers de muntanya d'Ambrós Roquer⁸⁷⁶. En *Carraslet* va ser sorprès dins de la vila mentre “menjava” acompanyat d'una dona la qual s'havia personat al lloc demanant per ell amb la finalitat de conèixe'l. Aquest fet va fer desconfiar en *Carraslet* i, malgrat posar doble guàrdia, va ser sorprès per les tropes espanyoles. Havent de fugir del nucli urbà de Mont-roig del Camp, dirigint-se a l'ermita de la Mare de Déu de la Roca, del mateix terme municipal. La ubicació de l'ermita, de difícil accés, va permetre en *Carraslet* fer-se fort al seu interior, on resistí l'envit dels seus perseguidors. La situació era molt delicada pel líder austriacista quan la sort li va somriure amb l'arribada al lloc d'un destacament de vuitanta arcabussers francesos, que els van recolzar fent fugir a les tropes espanyoles⁸⁷⁷. En *Carraslet* va aconseguir escapolar-se, direcció a la Ribera d'Ebre apoderant-se de gran quantitat d'armament provinent dels diferents pobles que anava assaltant durant la seva fugida. Darrere seu s'inicià un fort desplegament de forces amb la finalitat de capturar-lo viu o mort. Segons fonts borbòniques les baixes sofertes per en *Carraslet* a l'ermita de la Mare de Déu de la Roca van ser de tres ferits i un presoner⁸⁷⁸.

El desig per la captura d'en *Carraslet* es va plasmar en el nombre d'efectius que constituïen del destacament espanyol que el perseguia: tres-cents soldats juntament amb dos-cents genets del regiment de cavalleria Calatrava a les ordres del tinent coronel Martí del regiment d'infanteria Barcelona; les companyies de fusellers de muntanya espanyols del capità Ambrós Roquer i efectius de les esquadres de paisans armats de Pinell de Brai, Tagamanent i Sallent.

Els perseguidors aconseguiren establir contacte amb els arcabussers francesos a la zona compresa entre el Ginestar (Ribera d'Ebre) i Tivissa (Ribera d'Ebre), però *Carraslet*, acompanyat de 86 arcabussers francesos, es va posicionar en un lloc de fàcil defensa on, juntament amb l'experiència bèl·lica dels seus homes, els va

⁸⁷⁶ Ambrós Roquer: Comandava sis companyies de fusellers de muntanya espanyols constituïdes a la ciutat de Vic amb voluntaris catalans de la zona d'Osona. La volta del seu uniforme era de color negre. ACA. Reial Audiència. Registres 7.

⁸⁷⁷ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, pp. 659 – 660.

⁸⁷⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 195. Carta d'Antonio del Valle, capità general interí de Catalunya, al marquès de Castel-Rodrigo (8 de juny de 1719).

permetre oferir una gran resistència. El combat es saldà amb la mort d'un capità i setanta-dos soldats, nombrosos ferits i la pèrdua de quinze cavalls del bàndol espanyol, mentre que per part de les forces d'en *Carrascllet* es comptabilitzaren diversos morts i ferits i la captura de dos arcabussers francesos. Malgrat els esforços realitzats i l'elevat nombre d'efectius emprats en la seva persecució no varen aconseguir evitar la seva fugida definitiva a la població de l'Arbolí (Baix Camp) on alliberà a tots els presoners que havien capturat⁸⁷⁹.

Mentre succeïen aquests fets, les autoritats borbòniques van començar a reforçar la guarnició de la ciutat de Tarragona amb efectius del regiment de cavalleria de Santiago, ja que dos esquadrons del regiment de cavalleria de Calatrava havien marxat direcció Girona⁸⁸⁰.

La resistència armada contra la monarquia borbònica no es limitava a la presentada en terres tarragonines pels arcabussers francesos, sinó que al nord del Principat, grupuscles com l'encapçalat per Francesc Torras, veí de Torà (Segarra), imitaven aquestes accions. Els insurgents austriacistes seguidors de Torras, com els arcabussers francesos d'en Carrascllet, aprofitaven la protecció que els oferien les muntanyes de Puigcerdà per cometre les seves accions i refugiar-se en el territori francès. Sobre el cap d'aquest capitost austriacista pesava una ordre de captura emesa pel tinent general Antonio del Valle, acusant-lo de delictes de lesa majestat i per considerar-lo enemic del rei Felip V⁸⁸¹.

La persecució sobre en *Carrascllet* no s'aturà i el dissabte 10 de juny el seu destacament d'arcabussers francesos va ser atacat per forces del regiment d'infanteria Barcelona a la serra de la Mussara (Baix Camp). El grup insurgent estava compost, segons fonts filipistes, per uns cinquanta arcabussers (informacions austriacistes citen a uns tres-cents setanta-quatre homes) que es van batre en retirada direcció als boscos de Poblet (Conca de Barbarà). El dia següent

⁸⁷⁹ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 660.

⁸⁸⁰ AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 195. Carta de Antonio del Valle, capità general interí de Catalunya, al marquès de Castel-Rodrigo (8 de juny de 1719).

⁸⁸¹ AHG. Corregiment de Girona, sign. 33. Pregó de la Reial Audiència que crida a Francesc Torras i de Cadell, de Puigcerdà, perquè es presenti davant la sala criminal (7 de juny de 1719); SHD. Microfilm 2014 SA 2975, document 26.

aquesta partida es desplaçà fins als Hostalets, al terme municipal de la Ribera d'Ondara (Segarra), entre les localitats de Cervera i Calaf, per dirigir-se a posteriori cap a Vilanova de l'Aguda (Noguera) on es van topar amb els guardians d'unes fonts d'aigua salada. Aquests es van refugiar a l'interior de l'església del poble cercant protecció i defensa davant la partida d'arcabussers. Unes dones del poble que responien al nom de Rocabertí van intercedir pels guàrdies, que defensaven des de l'interior de l'edifici, aconseguint que en *Carraslet* els hi perdonés la vida.

Les autoritats filipistes coneixien el principal objectiu d'en *Carraslet*: fugir a França. Per aquest motiu, i amb la finalitat de barrar-li el pas, es va formar un destacament de tropes espanyoles a Cardona (Bages) compost per cavalleria, infanteria regular, guàrdies de les salines de Cardona i altres paisans armats⁸⁸². En *Carraslet* i els seus homes es van adreçar fins a Besora, terme municipal de Navès (Solsonès), on van forçar el propietari del mas *Cal Cabrer* perquè els hi fes de guia fins a Sant Llorenç de Morunys (Solsonès), on van arribar-hi a les sis del matí del dia 13 de juny. Una vegada establerts a la població, alguns *carraslets*, els quals vestien uniforme francès d'arcabussers de color blau amb volta vermella, es van dirigir al batlle de la vila demanant-li que preparessin menjar per setanta homes. El batlle va interrogar als insurgents on s'havien de lliurar les vitualles pensant que es tractaven de tropes regulars de l'exèrcit, sense sospitar en cap moment que fossin sediciosos, però aquesta pregunta va generar cert recel entre les files austriacistes i el van detenir, a més d'assaltar el seu domicili, saquejar les seves robes, objectes de valor, cinc escopetes i finalment el van extorsionar demanant-li cinquanta doblons si volia salvar la vida.

Els moviments d'en *Carraslet* cercant l'entrada en territori francès el van fer desplaçar-se en paral·lel a la frontera sota la protecció que l'oferien les muntanyes. En aquest periple va arribar i ocupar la localitat lleidatana de Sant Llorenç de Morunys (Solsonès) el dia 13 de juny. Però mentre aquests descansaven, a la vila feu acte de presència una patrulla composta per tres soldats

⁸⁸² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1656. Carta de Domingo Reco a Antonio del Valle (15 de juny de 1719); CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 660.

amb quatre cavalls de l'exèrcit borbònic desconixedors de la situació que s'estava vivint al poble. Immediatament els sediciosos els van desarmar i els van sostreure els uniformes continuant, acte seguit, el seu camí direcció a França⁸⁸³.

El batlle de Saldes (Berguedà) va informar a les autoritats que en *Carraslet*, acompanyat per una força composta per 18 homes, havia arribat al seu poble el mateix dia 13, amb una càrrega d'escopetes sostretes als justícies dels pobles. El capitost marxava a cavall, com tres dels seus homes, identificant-se davant del batlle com a soldats del rei i sol·licitant-li allotjament. Però, malgrat aquesta presentació, no trigaren en revelar la seva veritable identitat al dir que formaven part de la partida d'en *Carraslet*. El batlle feu la següent descripció d'en *Carraslet* a les autoritats: “(...) *Carrasco, hombre pequeño, moreno, que parece un gitano y seco*”. A la matinada següent van prendre com ostatges a alguns regidors del poble de Saldes i els obligaren a acompanyar-los fins a la localitat de Bagà (Berguedà) que van ocupar amb una força composta per uns tres-cents arcabussers francesos per continuar posteriorment el seu camí direcció al Coll de Jou amb la intenció de creuar la frontera amb França per aquest punt. El governador militar de Berga va informar que no havia pogut mobilitzar l'esquadra d'aquella població degut a que les notícies dels moviments dels insurgents havien arribat massa tard.

El mateix dia 13 de juny el tinent general Antonio del Valle va informar al secretari de la Guerra que en *Carraslet* havia entrat en territori francès després d'haver patit diverses derrotes i la pèrdua del seu carregament d'armes en el decurs del seu viatge⁸⁸⁴. Un cop a França en *Carraslet* es va traslladar a la població de Montlluís on va establir el gruix de la seva força, mentre que ell es dirigí a Perpinyà per tal de rebre noves ordres de les autoritats militars franceses, i

⁸⁸³ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1656. Carta de Francisco Gualdo a Antonio Arduino (13 de juny de 1719).

⁸⁸⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1656. Carta de Antonio del Valle, capità general interí de Catalunya, al secretari de la Guerra (13 de juny de 1719).

on se li oferí una recompensa de 5 sous francesos per cada home que aconseguís allistar a les seves files⁸⁸⁵.

Mentre aquestes accions d'en Carrasclet succeïen el marquès de Fimarcon va informar al mariscal duc de Berwick que el gruix de les tropes espanyoles estaven situades a la província de Girona, especialment en la zona de l'Empordà, ja que en la localitat de Bàscara havia situat el tinent general Francisco Caetano de Aragón el quarter general per fer front a la prevista invasió francesa. També l'informava que el regiment de cavalleria de dragons de l'Empordà comandat per Isidre Teixidor i Pou (a) *Pou de Jafre* es trobava a la zona. Així mateix l'informava de la creació per part de les autoritats militars espanyoles de batallons de milícies per protegir les zones frontereres⁸⁸⁶.

Si bé les principals funció encomandes a les esquadres de paisans armats era la de perseguir el moviments insurgents a l'interior del Principat i presentar resistència armada a l'invasor francès, també duïen a terme accions qualificables, en terminologia actual, de policia de seguretat contra la delinqüència comuna existent al territori. Un clar exemple d'aquestes el trobem el 13 de juny de 1719 quan el tinent de corregidor de Tarragona, Pedro de Saura Valcárcel, va oficiar a Pere Anton Veciana, sotsbatlle de Valls i cap d'una de les companyies de l'esquadra de paisans armats d'aquesta població, perquè s'adrecés a la localitat de Capafonts (Baix Camp) per detenir a un home que es trobava amagat en un refugi de l'església d'aquella localitat. En el mateix comunicat s'ordenava que en Pere Anton Veciana, acompanyat del batlle de Capafonts, traslladessin el detingut a la seva presència⁸⁸⁷.

⁸⁸⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1656. Carta de Antonio del Valle al secretari de la Guerra (13 de juny de 1719); AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1656. Carta del governador militar de Berga a Domingo Reco (14 de juny de 1719); CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 660.

⁸⁸⁶ SHD. Microfilm 2014 SA 2974, document 46; SHD. Microfilm 2014 SA 2974, document 63; SHD. Microfilm 2014 SA 2974, document 73.

⁸⁸⁷ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta d'en Pedro de Saura i Valcárcel, tinent de corregidor de Tarragona a Pere Anton Veciana perquè captures a un home en l'església de Capafonts (13 de juny de 1719); LÓPEZ BONILLO, D. & ROVIRA GÓMEZ, S. J., *Nova Guia de Capafonts*, Tarragona, Ed. Diputació de Tarragona, 2002, pp. 92 – 93.

Aquell mateix dia, i donant compliment a les ordres rebudes per part del rei Felip V, la postura de reticència respecte a les Esquadres es va relaxar i s'ordenà als comandants generals d'arreu del Principat perquè procedissin preferentment contra la partida comandada pel *Carraslet* alhora que s'ordenava que l'establiment les esquadres planificades pel capità general de Catalunya:

“(...) y para el logro de este intento y mayor quietud de este País se aprobó por el exc. Sr. Marqués de Castel-Rodrigo fue una establecer escuadras de gente armada que con la seguridad de los caminos atiendan, e impidan el que no tome cuerpo semilla tan perjudicial, manda S. M. que no solo facilite yo el pronto establecimiento y manutención de estas escuadras, sino que así mismo contribuya a cuanto conduzca a perseguir y exterminar al Carrasco y sus secuaces y a la importancia y consecuencia de mantener el País con quietud”.

Les instruccions facilitades pel marquès de Castel-Rodrigo abans de marxar a Navarra indicaven als subdelegats de la intendència que havien de donar el suport pertinent per a la implantació de les Esquadres en coordinació amb els ministres de la Reial Audiència, els quals havien partit arreu del territori amb la missió de constituir-les. Alhora, es recordava la prioritat en el pagament dels sous dels esquadrists per davant del havers que havien de percebre els membres de les tropes reglades, conscient de l'elevat nombre d'efectius que formaven les esquadres feia que els fons destinats a la manutenció de les tropes no fossin suficients per cobrir les despeses de totes dues forces:

“(...) con la de que el Pagamento de estas Escuadras fuese con antelación al cobro de las cartas de pago dadas a las tropas las que será preciso recoger, porque no ay que discurrir en que las que puedan cobrar, mayor mente siendo superior el de los Paisanos Armados, que el de las tropas, que pueden destinarse

*a cobranzas, y que la oposición será cierta y no quedándose en este Principado otro fondo que el corto de las Rentas (...)*⁸⁸⁸.

El 16 de juny el mariscal Berwick va ser informat de la situació de l'exèrcit espanyol a Catalunya, que disposava, aproximadament, d'uns 3.000 soldats de cavalleria, la majoria dragons. També va ser informat que havien marxat uns 6.000 soldats d'infanteria direcció al front de Navarra⁸⁸⁹ i que a l'Empordà restaven el regiment de cavalleria *Pou de Jafre* i el regiment de cavalleria Calatrava⁸⁹⁰.

L'endemà, el mariscal Berwick va ser informat que, per tal d'augmentar la guarnició del castell de Berga, les autoritats militars havien creat una "coronela franca" composta per 300 efectius. Aquesta notícia també fou notificada el tinent general Caetano de Aragón qui, davant de la notable manca d'efectius, va iniciar unes negociacions amb la Reial Audiència per aixecar una "coronela" a la ciutat de Barcelona, com la que s'havia creat durant la Guerra de Successió, amb la missió de defensar la ciutat, però encara no s'havia arribat a cap acord⁸⁹¹.

El 18 de juny, el marquès de Fimarcon va informar el mariscal Berwick que havia mantingut converses amb en Carrasclet perquè és poses a les ordres del rei de França, juntament amb els seus 400 efectius. El líder austriacista li va relatar les seves accions a la zona de Tortosa i al Camp de Tarragona, així com l'atac a Falset, on va derrotar 35 esquadrastes i a una companyia d'infanteria, capturant 20 presoners. A més a més, va detallar la persecució a la qual va ser sotmès pels fusellers de muntanya d'Ambrós Roquer, juntament amb un destacament de cavalleria compost per aproximadament uns 60 soldats.

L'exèrcit espanyol va destinar un important nombre d'efectius per tal de capturar-

⁸⁸⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1656. Carta de Rodrigo Caballero, superintendent del Principat de Catalunya, al secretari de la Guerra (13 de juny de 1719).

⁸⁸⁹ SHD. Microfilm 2014 SA 2974, document 75.

⁸⁹⁰ *Ibid.*

⁸⁹¹ SHD. Microfilm 2014 SA 2974, document 85.

lo. El marquès de Fimarcon li va lliurar una patent de capità per ell i per al seu germà amb la intenció que formessin dues companyies de voluntaris al servei del rei de França, però en Carraslet va manifestar que volia actuar independent i que rebutjava l'oferiment de formar part d'un batalló d'arcabussers perquè no volia restar subordinat a ningú. Fou el marquès de Firmacon qui el va informar que, en cas que pogués formar un batalló propi, li seria concedida la comandància d'aquest.

La xarxa d'espionatge espanyol en territori francès va demostrar, en innumbrables ocasions, la seva efectivitat al transmetre ràpida i fefaentment informacions qualificables de crucials pels interessos d'Espanya. Una petita mostra de la tasca desenvolupada per aquests agents fa referència a la informació facilitada sobre l'arribada el 19 de juny del marquès de Fimarcon a la població del Voló (Rosselló) acompanyat de dos regiments d'infanteria, un de dragons i un de cavalleria de línia. S'informava també de l'arribada a la població d'Elna (Rosselló) de la guàrdia del duc de Noailles. Però, sens dubte, la informació més rellevant fou l'aparició en escena d'un nou cap insurgent austriacista anomenat Montaner, originari de Mallorca:

“(...) asegura que en Rosellón han llegado unos 30 hombres de las partes del Imperio, e Italia, y entre estos algunos oficiales, el uno de los cuales se llama Montaner, natural de Mallorca, y que habiéndose presentado ante el Marqués de Fimarcon, les hizo este un grandes agasajos ofreciéndoles lo que la gente le pidiese en caso de querer ellos hacer entrada en Cataluña, y así mismo aseguran que se formaría en el Rosellón algunas compañías de Partidarios, y que el cabo de ellos es un tal Mallorca (...)”⁸⁹².

La xarxa d'espionatge espanyola, dirigida per Salvador Prats i Matas, es va centrar en la recollida d'informació sobre el moviment de les forces franceses a la Catalunya Nord. Per exemple van informar de l'aquarterament de tropes

⁸⁹² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1656. Noticias del país (21 de juny de 1719).

d'infanteria a la localitat de Besiers (Occitània) des d'on es desplaçaren, posteriorment, fins al Rosselló. Però, malgrat centrar-se en la zona fronterera, no s'oblidaven d'altres fronts de batalla oberts arreu del territori català com ho constata la informació facilitada pels seus confidents, com ho demostra que el dia 21 de juny s'advertia de l'entrada d'una força composta per cent insurgents a la localitat de Balsareny (Bages) a les ordres del coronel Joan Francesc Vila i Ferrer, de Gaià (Bages), i pel coronel Grau, de Prats de Lluçanès (Osona):

“El día 21 de junio llegaron al lugar de Balsareny una tropa de bribones que se discurre serían unos 100 y entrando dentro de este lugar empezaron a gritar “Viva Francia” y “Carrascó”, y habiendo en este lugar dos soldados y un oficial de discreción desnudaron a los dos soldados, y se llevaron al oficial (según dicen) herido. Y así mismo mataron a un paisano de Berga, que casualmente se encontró en aquel lugar”.

El grup marxà de Balsareny direcció Cardona on atacaren a 4 soldats de cavalleria a les rodalies de l'esmentada vila⁸⁹³.

El dia 23 de juny, una força composta per aproximadament uns 400 dragons de cavalleria i 300 soldats d'infanteria, a les ordres del brigadier Isidre Teixidor i Pou (a) *Pou de Jafre*, van sortir del campament espanyol de Bàscara i es van adreçar cap a la zona d'Olot⁸⁹⁴ amb objectiu de perseguir a aquestes forces franceses.

Mentre això succeïa, el marquès de Fimarcon i el coronel d'arcabussers francesos Ortaffa, havien planificat provocar una revolta armada a Catalunya. Simultàniament, els batallons d'arcabussers francesos d'en Grau i d'en Ferrer es van aproximar a la zona de Puigcerdà⁸⁹⁵.

⁸⁹³ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1656. Carta de Salvador Prats i Matas al marquès de Castel-Rodrigo (24 de juny de 1719).

⁸⁹⁴ SHD. Microfilm 2014 SA 2974, document 149.

⁸⁹⁵ SHD. Microfilm 2014 SA 2974, document 166.

Mentre les accions bèl·liques es succeïen, la implantació del projecte de les esquadres i el correcte desenvolupament de les seves funcions i competències toparen amb determinades dificultats inicials que paulatinament s'anaren resolvent. Exemple d'això ho trobem en la dispar col·laboració de les autoritats dels diferents pobles amb les esquadres. Aquest fet originava problemes de coordinació degut a la manca d'informació respecte les persones sospitoses que deambulaven per les seves demarcacions. Per aquest motiu, a finals del mes de juny, la Reial Audiència va oficiar a les justícies regies i baronials dels corregiments perquè informessin puntualment de qualsevol notícia d'interès pel servei. La finalitat era que les esquadres més properes al lloc on es detectessin persones sospitoses poguessin sortir en la seva persecució⁸⁹⁶.

També la recluta va esdevenir problemàtica en determinats indrets com es el cas del corregiment de Vic, on alguns veïns no volien formar part de les Esquadres pel baix sou que rebien:

“(...) y la mala gana que consideraba en estos naturales de tomar las armas para la formación de las Escuadras que se piensan hacer aquí por el corto sueldo que se les señala”.

Un dels primers objectius dels arcabussers francesos va ser l'ocupació de la vila d'Olot (Garrotxa) la qual va patir diversos atacs com el sofert el 29 de juny per part d'uns quatre-cents arcabussers, a les ordres coronel Francesc Bernich, que tenia preestablerts els objectius primaris intramurs: el domicili d'en Blai de Trinxeria, destacat líder filipista⁸⁹⁷, la caserna o la neutralització d'un destacament de setanta dragons del regiment del brigadier Isidre Teixidor i Pou (a) *Pou de*

⁸⁹⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 199. Carta de Josep de Bustamente y Loyola (26 de juny de 1719).

⁸⁹⁷ Blai de Trinxeria: Antic seguidor filipista, va iniciar la carrera militar en la companyia que comandava el seu pare en Josep de Trinxeria. Quan l'any 1702 el rei Felip V va formar part d'un dels quatre regiments catalans un dels quals estava comandat per en Blai de Trinxeria. Va ser destinat amb el seu regiment a Melilla on va obtenir algunes victòries. Posteriorment va exercir el càrrec de governador d'aquesta ciutat autònoma. En 1704 va ascendir a mestre de camp d'un terç d'infanteria reial. En 1710 va ajudar a alçar el setge que els austriacistes realitzaven sobre Canfranc. En 1712 va ser nomenat coronel del regiment d'infanteria Catalunya i brigadier reial. Posteriorment va exercir el càrrec de governador de Melilla. En 1713 va caure presoner al front d'Aragó quan exercia el càrrec de governador d'Aran. Finalitzada la guerra va quedar en llibertat. PUIG REIXACH, M., op. cit., p. 52.

Jafre que, sota les ordres de capità de dragons Pedro Renovau, es trobaven de guarnició a la vila.

Però, les tropes espanyoles sabien que serien atacades i, en previsió a un imminent atac francès, en Blai de Trinxeria havia establert que de les deu portes que permetien l'accés a la vila, que no estava emmurallada, es tanquessin permanentment quatre i que les sis restants ho fessin al fer-se fosc, situant cada nit un piquet de vint dragons a la plaça de la vila. Al marge d'aquesta força es determinaren un seguit de patrullatges de cavalleria acompanyats de tres paisans armats de l'esquadra pels diferents camins que conduïen a Olot amb la intenció de poder donar la veu d'alarma davant de qualsevol fet sospitós que amenacés la vila. La resta de les forces es van situar a les dues casernes amb els cavalls ensellats i les armes preparades.

Inclús el marquès de Fimarcon era conscient que l'atac sobre la vila olotina era conegut pels germans Trinxeria, persones molt acreditades en el país, i que la ciutat i els seus habitants estaven preparats per refusar l'atac. Coneixedors els francesos d'aquests extrems, i amb l'objectiu de culminar amb èxit aquesta missió, van ordenar que un batalló sencer d'arcabussers francesos ataquessin la població⁸⁹⁸.

Les mesures de prevenció establertes per en Blai de Trinxeria van demostrar ser del tot ineficaces quan un alferes de dragons, acompanyat de cinc soldats, es va personar a la porta de casa seva per tal d'alertar-lo de l'atac que ja s'estava produint. En el moment que va obrir la porta del seu domicili un grup d'arcabussers francesos van obrir foc contra l'alferes i els soldats. Durant dues hores en Blai de Trinxeria, el seu germà Josep, juntament amb alguns criats i els esmentats soldats, van resistir el setge del immoble, però finalment van haver de claudicar davant la superioritat numèrica dels seus atacants. L'atac al domicili de Blai de Trinxeria es va simultaniejar amb els altres a les casernes dels dragons i a la força establerta a la plaça de la vila. Els dragons, a les ordres del capità Pedro Renovau, del tinent Guillem de Cossió i d'un alferes, van adoptar posicions

⁸⁹⁸ *Gazette*, 4 de juliol de 1719, Ed. Bureau d'adresse, París, p. 348.

defensives a la caserna des d'on es trobaven i van resistir des de l'una de la matinada fins a les vuit del matí del dia següent quan, esgotades totes les municions de les que disposaven, van capitular. El combat es va saldar amb un dragó mort i un altre de ferit, mentre que les forces franceses van tenir tres arcabussers morts i vuit de ferits. Durant l'assalt van ser capturats els germans Trinxeria, un capità i quatre oficials de dragons, diversos fusellers i 50 cavalls⁸⁹⁹ que van ser traslladats a Perpinyà, fent camí per les poblacions d'Oix (La Garrotxa) i Sant Llorenç de Cerdans (Rosselló)⁹⁰⁰.

El mateix 29 de juny, Liberato Lamo de Espinosa, brigadier i corregidor de Vic⁹⁰¹, molt neguitós per la pèrdua d'Olot, va informar al tinent general Antonio del Valle que alguns dels veïns del seu corregiment no volien formar part de les Esquadres pel baix sou que rebien:

“(...) y la mala gana que consideraba en estos naturales de tomar las armas para la formación de las Escuadras que se piensan hacer aquí por el corto sueldo que se les señala”.

Alhora que li notificava la recepció de la notícia d'Antonio Bolós, alcalde major d'Olot i cap de l'esquadra⁹⁰², on li comunicava que les tropes franceses i els insurgents havien ocupat la població. Manifestava que la poca força reglada de la que disposava feia que la situació al seu corregiment fos extremadament perillosa, especialment per la localitat de Vic, ja que els insurgents desarmaven els batlles dels pobles i no confiava en les Esquadres aixecades anteriorment al corregiment:

⁸⁹⁹ *Ibid.*

⁹⁰⁰ AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 195. Memorial d'en Blai de Trinxeria, sense data, sobre els combat d'Olot; AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 195. Carta d'en Blai de Trinxeria al marquès de Castel-Rodrigo de data 1 de juliol tramesa des de Perpignan; AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 195. Carta de Liberato Lamo de Espinosa al marquès de Castel-Rodrigo (29 de juny de 1719); AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 195. Carta de Josep d'Alòs, de la Reial Audiència, al marquès de Castel-Rodrigo (1 de juliol de 1719); AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 195. Notícies del país, sense data; AGS. Secretaria de Guerra. Lligall 1656. Carta de Blai de Trinxeria a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra (8 de juliol de 1719).

⁹⁰¹ Liberato Lamo de Espinosa (Villarrobledo, 26 d'octubre de 1671 – Valencia, 1733). Brigadier corregidor de Vic. CERRO NARGÁNEZ, R., “Varas catalanas en el siglo XVIII: Los alcaldes mayores del corregimiento de Vic”, *Obradoiro de Historia Moderna*, nº 15, Universitat de Barcelona, Barcelona, 2006, p. 244.

⁹⁰² ACA. Consultas 127 (1719). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 d'abril de 1719).

“En este estado, y en el que estamos aquí con un pequeño y mal escuadrón de Pou de Jafra, sin un infante, y con el Llusanes tan vecino lleno de sediciosos, con Olot perdido, y sin la menor seguridad en las compañías a las que estamos entregados; El País todo a la mira, y los buenos, y los Bayles echados en tierra (...) y la inundación que llevara consigo solo el nombre de haberse perdido Vic”⁹⁰³.

Davant d'aquesta situació desavantatjosa i amb la missió de protegir i reorganitzar la resta de forces, el tinent general Francisco Caetano de Aragón va marxar de Vic (Osona) direcció a la Garriga (Vallès Oriental), conscient que amb les tropes reglades que tenia no podien fer front a l'atac que els francesos tenien previst realitzar contra la capital osonenca una vegada haguessin ocupat Sant Joan de les Abadesses (Ripollès). Aquesta maniobra va provocar el desànim dels membres de l'esquadra de Vic els quals van realitzar una puntual entrega de les seves armes:

“(...) en tiempo del mando de D. Francisco Caetano, cuando por hallarse con noticia (aún que incierta) de que Fimarcon con mucha caballería, infantería y fusileros había bajado de S. Juan de las Abadesas para venir a ocupar Vic, se retiró a la Garriga, se trestetaron ellos, el Corregidor Gobernador, y el Ayuntamiento en nombre del Común, de no poder, o no querer defenderse, y entregaron las armas con que estaba armada, y munida la Coronela, sin embargo que se les dejó cincuenta a sesenta dragones (...)”⁹⁰⁴.

El mateix dia 29, el brigadier Liberato Lamo de Espinosa informà al marquès de Castel-Rodrigo de la desastrosa situació militar en la que es trobava el seu

⁹⁰³ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1656. Carta de Liberato Lamo de Espinosa a Antonio del Valle (29 de juny de 1719).

⁹⁰⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta de Luis Fernàndez de Còrdova al marquès de Castel-Rodrigo (13 de novembre de 1719).

corregiment: feia esment de les notícies facilitades pels tinents generals Francisco Caetano de Aragón i Antonio del Valle respecte les accions de la insurgència austriacista al Lluçanès. En el front de la qual es situaven el coronel d'arcabussers francesos *Grau de Prats de Lluçanès* i el guerriller austriacista Joan Vilarguanter (*a lo Reboig*)⁹⁰⁵. A més notificava el desarmament a mans franceses del veguer de Camprodon i d'altres batlles de la zona del Ripollès, fet que ocasionava desànim i manca d'implicació davant les incursions d'arcabussers francesos per la Cerdanya. L'alcalde major de Ripoll posava en coneixement del brigadier el perill al qual es veia abocada la població atacada, com també havia succeït a Olot.

Liberato Lamo de Espinosa sol·licitava al seu escrit que li enviessin reforços militars per fer front a l'avanç francès i a les partides austriacistes, ja que només disposava d'un petit destacament del regiment de cavalleria del brigadier Isidre Teixidor i Pou (*a Pou de Jafre*) i de les companyies que integraven l'esquadra de Vic que no li semblaven de confiança per fer operacions militars⁹⁰⁶:

“(...) y en suma el estado en que yo me hallaba aquí con un pequeño escuadrón de Pou de Jafra y estas compañías de paisanos, en las que estando solas y haciéndoles mucha merced, me quedaba ninguna confianza”.

A finals del mes de juny, el marquès de Fimarcon va ocupar Camprodon amb un batalló d'arcabussers francesos així com altres viles de la zona sotmetent-les a les directrius d'ocupació dictades per les autoritats militars franceses⁹⁰⁷.

Els francesos calculaven que, a la zona de l'Empordà, les tropes espanyoles disposaven aproximadament d'uns 1.500 soldats de cavalleria i 800 soldats

⁹⁰⁵AMHS. Processos judicials. AMH 2209/14. Joan Vilarguanter (*a lo Reboig*), finalitzada la guerra, va continuar realitzant robatoris com el comès en data 28 de maig de 1738 quan les autoritats judicials de Sabadell van restituir dos bous que havia robat a Isidre Romà, un pagès de Torelló.

⁹⁰⁶AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 195. Carta de Liberato Lamo de Espinosa al marquès de Castel-Rodrigo (29 de juny de 1719)

⁹⁰⁷*Gazette*, 22 de juliol de 1719, Ed. Bureau d'adresse, París, p. 360.

d'infanteria, procedents dels diferents regiments que hi havia desplegats a Catalunya⁹⁰⁸.

El 29 de juny el servei d'espionatge va informar a les autoritats espanyoles que el marquès de Fimarcon, cap de les tropes franceses a la Catalunya Nord, havia reunit a la localitat francesa del Voló (Rosselló) a dos regiments d'infanteria, un de dragons i un de cavalleria. Alhora informava que l'intendent francès de Perpinyà havia ordenat la fabricació de tres mil fusells i que es concentrés un volum important d'artilleria a l'esmentada vila. Pel que fa en *Carrasclat* l'escrit informava que en data 26 de juny havia rebut la comissió (el nomenament) de coronel de l'exèrcit francès, juntament amb una important suma de diners i que al dia següent havia fet acte de presència al fort de Mont-Louis (Rosselló) on li van assignar una força composta per 50 arcabussers reclutats pel coronel Joan Francesc Vila i Ferrer. Per últim l'escrit advertia de l'emissió d'un correu al duc de Berwick, ordenant al *Carrasclat* que traspassés la frontera amb la missió de solleva el Principat⁹⁰⁹.

Al mes de juliol el marquès de Fimarcon va ordenar la creació de tres batallons més d'arcabussers francesos, compostats per homes provinents de Catalunya i de la resta de l'estat espanyol, format cadascun d'ells per quinze companyies de quaranta números comandats per en Pere Joan Barceló (a) *Carrasclat*, Francesc Brunet i Agustín-Noy.

La creació d'aquests batallons va coincidir amb l'arribada al Rosselló d'un nombrós grup d'antics combatents austriacistes amb la intenció d'integrar-se a l'exèrcit francès, situant d'aquesta forma entre nou mil i deu mil homes els nous arcabussers francesos d'origen català (tant de la Catalunya Nord com la del Sud) que passarien a nodrir les forces franceses. Al front d'aquests batallons es situaven coronels d'igual origen: Francesc Bernich, de Masquefa; Francesc Coch, de Rodonyà; *Bartomeu de la Pollina*, de La Llacuna; *El Coix de Gerri*⁹¹⁰; en

⁹⁰⁸ SHD. Microfilm 2014 SA 2974, document 177.

⁹⁰⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1656. Las noticias que ocurren en la frontera son las siguientes, Girona 29 de juny de 1719; AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1656. Carta de Antonio del Valle al secretari de la Guerra, Miguel Fernández Duran (8 de juliol de 1719).

⁹¹⁰ En alguna documentació borbònica també se'l nomena com a *El Coix de Mont-roig*.

Francesc Brunet, de Vilallonga; Pere Joan Barceló (a) *Carrasplet*; Joan Francesc Vila i Ferrer, de Gaià; Francesc Bac de Roda (a) *El Fill de Bac de Roda*; Segimon Molins, del Lluçanès o els antics coronels austriacistes Francesc Torres, de Torà i Agustín-Noy⁹¹¹.

Imatge 26: Vinkhuijzen, H. J. (1910). Exèrcit francès. Sergent d'Artilleria Reial (1715) [Dibuix]. *The Vinkhuijzen collection of military uniform*. Recuperat de *The New York Public Digital Collections*.

⁹¹¹ BELHOMME, V. L., op. cit., p. 38; CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 661.

El batalló d'arcabussers francesos d'en *Carrascllet* estava compost per homes fidels que restaven a la reserva fins poder disposar de l'armament necessari per constituir el seu propi batalló. Unes armes que procedien del desarmament dels justícies dels pobles que assaltaven i saquejaven en el decurs del seu camí des de l'inici de la revolta fins a la seva arribada a França, aconseguint concentrar armament suficient per dotar a un total de vuit-cents efectius⁹¹².

L'1 de juliol Josep d'Alòs i de Ferrer⁹¹³, magistrat de la Reial Audiència, fou l'encarregat d'informar al capità general de Catalunya sobre de la situació al Principat adreçant-li una carta on li exposava els difícils moments que s'estaven vivint davant la continua entrada d'arcabussers francesos dins el territori i la creixent insurgència, que ja no es limitava únicament a la del destacament d'en *Carrascllet*, sinó que havia derivat en diversos grupuscles mobilitzats i sostinguts logísticament i financerament amb cabals francesos. S'estimava que la xifra de arcabussers francesos i sediciosos austriacistes que operaven a Catalunya superava els mil individus els quals havien traspasat la frontera amb França a través dels passos fronterers de la Cerdanya amb la finalitat de sorprendre a les forces d'infanteria del brigadier Isidre Teixidor i Pou (a) *Pou de Jafre*.

Al mateix comunicat s'informava al marquès de Castel-Rodrigo sobre la caiguda de la vila d'Olot i sobre la situació en la qual es trobava la comarca del Lluçanès, on les forces del cabdill austriacista *Grau de Prats de Lluçanès* s'havien fet amb el control de la zona.

Josep d'Alòs alertava de la manca de seguretat a les comunicacions degut a la activitat insurgent contra la qual les autoritats militars destinaven nombrosos destacaments. Però aquestes mesures es mostraren del tot ineficaces enfront d'un

⁹¹² CASTELLVÍ, F. op. cit., Volum 4, p. 659.

⁹¹³ Josep d'Alòs i de Ferrer. Va néixer a Barcelona en 1653. Va ser un lletrat seguidor filipista durant la Guerra de Successió. Catedràtic de dret civil a la Universitat de Barcelona. L'any 1705, quan es va produir a Catalunya la revolta austriacista, la seva casa a Barcelona va ser saquejada i li van cremar una altra que tenia en la vila de Sarrià. Es va refugiar a Castella on va obtenir el favor del rei Felip V. L'any 1712 treballava a l'estar major borbònic a Catalunya com assessor. Acabada la Guerra de Successió va ser nomenat membre de la Reial Junta de Justícia i Govern entre els anys 1714 - 1716. Nomenat posteriorment membre de la Reial Audiència va posar en marxa el procés de reforma municipal de Catalunya per adequar-lo al Decret de Nova Planta.

moviment sediciós que augmentava de forma exponencial cada dia que passava. Aquests extrems s'havia d'afegir la notable resistència presentada per la població al pagament del cadastre i a d'altres mesures fiscals que, arran de la urgència de necessitat de capitals, s'havien posat en marxa.

La creació de destacaments en persecució de la insurgència austriacista i la pressió militar francesa feien que les esquadres de paisans armats que hi havia a les ciutats més importants del territori quedessin en una situació de franca debilitat davant un atac enemic:

“(...) de modo que ya se piensa si será preciso retirar todas las tropas en guarniciones de las plazas, en cuyo caso nuestras escuadras en los lugares abiertos no pudiendo ser fácilmente defendidas de tropas quedan expuestas a ser desarmadas por la superior fuerza de migueletes de Francia, e inestable el país si a lo menos los destacamentos de los Campos Volantes no van corriendo a la persecución de aquellos (...)”⁹¹⁴.

Aquell mateix dia la Reial Audiència, reunida en ple, es va adreçar al secretari de la Guerra informant-lo de la situació desastrosa en la qual es trobava el Principat arran de les accions militars de les tropes franceses. Unes accions realitzades pels arcabussers enemics, els quals restaven integrats majoritàriament per catalans que s'havien refugiat a l'altra banda de la frontera i als que se'ls havia proporcionat uniformitat francesa i armament. Aquests grups havien creuat a territori català durant els primers dies de juliol establint-se a la comarca del Lluçanès, des d'on gaudien d'un bon enllaç amb la Cerdanya Francesa. Per evitar l'acció d'aquestes forces enemigues calia, segons la Reial Audiència, dur a terme tot un seguit de mesures de lluita contra-guerrillera, especialment amb la creació d'un destacament mòbil de tropes que els perseguissin abans de que es poguessin dividir i resultés més difícil la seva intercepció. Si aquesta força no fos suficient

⁹¹⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 195. Carta de Josep d'Alòs, de la Reial Audiència, al marquès de Castel-Rodrigo (1 de juliol de 1719).

s'hauria de crear un altre destacament mòbil recolzat per les esquadres de paisans armats:

“(...) sería preciso duplicar el destacamento apoyando entre ambos con la gente de las Escuadras que serían escogidos demás confianza por los oficiales principales de los destacamentos. Los cuales oficiales conviene sean muy noticiosos, e inteligentes de los mismos territorios, y países que han de recorrer (...)”.

Davant la informació facilitada pels espies, la Reial Audiència va considerar necessari el posicionament de tropes reglades d'infanteria i cavalleria espanyoles a la Cerdanya amb la finalitat de barrar el pas dels arcabussers francesos en el seu traspàs a territori enemic al mateix temps que establirien destacaments a Camprodon (Ripollès), Ribes de Freser (Ripollès) i les rodalies de la localitat de Bagà (Berguedà). Respecte a aquest últim destacament es va valorar la possibilitat de reforçar-lo amb paisans armats pertanyents a l'esquadra de Berga⁹¹⁵. Per últim es va valorar la necessitat d'establir un destacament de cavalleria a Solsona que pogués donar cobertura a la zona de Navès (Solsonès) i Llobera (Solsonès)⁹¹⁶.

El mateix dia 1, aquest tribunal va informar al capità general que havia rebut una carta del tinent general Francisco Caetano de Aragón i dues més del comandant militar i dels regidors de vila de Vic en les quals li comunicaven que, per acabar amb la insurgència austriacista en el Lluçanès, era necessari establir una força de granaders i soldats amb l'imprescindible recolzament d'un destacament de fusellers de muntanya espanyols. Davant d'aquesta petició, el tinent general Caetano de Aragón va considerar necessari que un ministre de la Sala Criminal es desplaqués fins a la zona per organitzar i materialitzar les captures dels principals seguidors austriacistes i dels seus col·laboradors. Una proposició que no fou

⁹¹⁵ ACA. Consultas 127 (1719). Real Audiència. Consulta de Joseph de Alós al capità general (1 de juliol de 1719).

⁹¹⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1656. Carta de la Reial Audiència al secretari de la Guerra (8 de juliol de 1719).

benvinguda pels membres d'aquest organisme judicial al·legant que, en primer lloc, s'hauria d'assegurar la zona per garantir la seguretat del ministre de la Sala Criminal i, en segon terme, la dificultat que suposava poder garantir un correcte enjudiciament d'aquells catalans que portessin l'uniforme de l'exèrcit francès al haver-se de dirimir si es tractava d'un soldat francès o d'un rebel austriacista. Arribat el moment, aquest últim entrebanc fou superat al encarregar als respectius corregidors la recopilació de la informació necessària de cadascun d'aquests subjectes per poder jutjar-los en funció a la seva condició:

“(...) y conseguido una vez su exterminio se podrá con más perfección y libertad procederse en términos judiciales contra los que cogieren, y queda para este caso discurriendo la Real Audiencia si será conveniente castigar a los que se prendieren o bien disimular su castigo por razón de estado cuando se supiese o, se hallase estar alistados, y tener patente de la Francia; Pareciéndole que por ahora bastara el que los corregidores estén vigilantes vayan informándose extrajudicialmente, y adquiriendo las más exactas noticias que pudiesen de todos aquellos que a su arribo se han conmovido y se les irán juntando para que después a su tiempo con estas precisas inteligencias se proceda contra todos los que se reconocieren culpables por auxilio, obra u otras circunstancias agravantes”⁹¹⁷.

Però, mentrestant, el comandament militar francès va donar ordres de que els batallons d'arcabusser francesos s'infiltrassin darrera la rereguarda de les tropes espanyoles destinades a defensar la frontera des de les poblacions frontereres controlades per França com ara Camprodon, Ripoll o Olot i que servien de base permanent pels arcabussers francesos que havien estat conquerides recentment.

⁹¹⁷ ACA. Consultas 127 (1719). Real Audiència. Consulta adreçada al capità general (1 de juliol de 1719).

Sobre el comportament dels arcabussers, que operaven des de França, sabem que accedien fàcilment a la comarca de l'Empordà i que sempre pagaven el que consumien. Aquest fet demostra una maniobra d'atracció de la població civil fronterera la qual ja col·laborava fidelment amb ells, especialment quan es tractava d'atacs dirigits contra petits destacaments de tropes que es trobaven cobrant impostos a la zona⁹¹⁸:

*“Que los fusileros del Rosellón entran cada día en el Ampurdán, pagan lo que gastan, y favorecidos de los paisanos suelen coger partidas de cinco o seis soldados, que están cobrando en los pueblos los impuestos”*⁹¹⁹.

Una d'aquestes accions es va produir a principis del mes de juliol, quan un destacament compost per set soldats que es trobaven en el poble de Serinyà (Pla de l'Estany) per cobrar el cadastre van ser capturats pels insurgents austriacistes.

Però, si un d'aquests assalts i desarmaments dels enemics és digne de ser analitzat és, sens dubte, l'esdevingut el dia de la constitució oficial de l'esquadra de paisans armats de Blanes (la Selva) quan un grup d'arcabussers francesos va atacar la vila sorprenen als regidors i obligant-los a lliurar les armes que acabaven de rebre. L'atac es produí mentre llegien l'ordre governador militar de Girona i quan encara no s'havien repartit les armes als alistats voluntaris. L'armament restava guardat a la casa de Josep Morell, regidor major de la vila i confiter de 32 anys d'edat⁹²⁰. Durant el saqueig de la població fou assaltada, entre d'altres, la botiga de Juan Jayme, el qual va tramitar posteriorment una sol·licitud a la Reial Audiència perquè aquesta l'autoritzés a disposar d'armes per la seva defensa, la de la seva

⁹¹⁸ AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 195. Notícies del país, sense data. Un destacament compost per 7 soldats que es trobaven en el poble de Serinyà (Pla de l'Estany) per cobrar el cadastre van ser capturats pels insurgents austriacistes.

⁹¹⁹ AGS. Secretaria de Guerra. Lligall 1656. Las noticias que ocurren en la frontera son las siguientes (29 de juny de 1719); AGS. Secretaria de Guerra. Lligall 1656. Carta de Antonio del Valle al secretari de la Guerra, Miguel Fernández Duran (8 de juliol de 1719).

⁹²⁰ AHG. Fons notarial de Blanes. Registre 271-272 (1719). El acta notarial amb el segell de l'any 1721, incompleta, possiblement còpia de l'original, ens relata aquesta acció de la insurgència austriacista contra l'esquadra de Blanes, possiblement el dia 3 de juliol de 1719. Document transcrit al núm. 13, apartat *Documents Rellevants*, de l'*Annex Documental*.

família, la de la seva casa i del seu negoci. La petició fou denegada l'any 1721 al dictaminar-se que el saqueig es produí per motius particulars i que no tenien res a veure les motivacions polítiques:

“(…) y que es verdad que en los contratiempos del año pasado, una tropa de fusileros de Francia hicieron algunas vejaciones en su casa, pero no fue por ser afecto, o desafecto al Rey, solo por otros motivos particulares”⁹²¹.

Dies després una força formada per tres-cents arcabussers francesos i un grup indeterminat d'insurgents a les ordres del coronel francès Francesc Vilà i Ferrer van intentar assaltar el castell de Berga però, al ser descoberts quan s'acostaven a les muralles portant escales, es van donar a la fugida per evitar ser víctimes del foc de l'artilleria existent a la fortificació. Mentre accions com aquestes resultaven fallides d'altres, com la incursió fins a Pont de Molins (Alt Empordà) de les tropes franceses, resultaven exitoses⁹²².

Aquell mes de juliol la Reial Audiència va informar al capità general que tenia dificultats en poder dotar de municions i armes a les esquadres que s'havien d'establir. En concret, se li informava del cas de l'esquadra de Terrassa (Vallès Occidental) on els regidors havien escrit queixant-se que no tenien municions ni armes per abastir els seus esquadrists. Fins aquell moment aquestes forces havien estat dotades de l'armament escaient i havien complert la seva missió de forma correcta. Malgrat això es recomanava la inspecció de les mateixes, per veure si complien les disposicions que emanaven del seu reglament⁹²³.

Els arcabussers francesos i els insurgents austriacistes generalment atacaven aquelles poblacions que es trobaven més desguarnides o aquelles on gaudien d'un cert recolzament, com per exemple la vila de Gerri de la Sal (Pallars Sobirà). Dita

⁹²¹ ACA. Consultas 131 (1721). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (25 de juny de 1721)

⁹²² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall 1656. Carta de Rodrigo Caballero a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra (8 de juliol de 1719).

⁹²³ ACA. Consultas 127 (1719). Real Audiència. Consulta de Josep de Bustamante i Loyola adreçada al capità general (4 de juliol de 1719).

vila es va caracteritzar per una especial manca de col·laboració amb les autoritats filipistes tant per part dels regidors com dels justícies. Aquests eren acusats pel governador militar del Pallars, de manca de suport; de propagar notícies falses; de connivència amb els insurgents austriacistes i els grups de lladres que durant la nit robaven a les salines:

“(...) que no hice caso de sus avisos falsos y simulados, mirándolos por su inobediencia y mala voluntad, obras y acciones, como a enemigos de S.M., que efectivamente lo eran todos los Justicias y vecinos de la villa de Gerri sin exceptuar a ninguno lo que es cosa bien notoria (...), y de que todos los notables desordenes que sucedieron en dicho Corregimiento desde el principio hasta el fin salieron de los mal afectos de dicha villa de Gerri, que siempre fue el paraje donde se juntaban los sediciosos del País, y donde residían públicamente de día y de noche (...)”⁹²⁴.

Així doncs el 4 de juliol dos destacaments d'arcabussers francesos comandats per en Carrasclat i pel seu germà van atacar la vila de Gerri de la Sal, enfrontant-se amb els guardes de les salines. Durant la confrontació van causar la mort d'un paisà anomenat Bernat Vidal i feriren a un altre de nom Pau Riera, alhora que capturaren a un tercer que responia al nom Isidre Santamaria. L'administrador de les salines de la vila va demanar ajut a Antoni Berenguer, cap de les tres companyies de milícies que s'havien aixecat al Pallars, però no va poder prestar-li ajuda ja que la totalitat dels seus efectius estaven destinats a la defensa del fortí d'Erinyà (Pallars Jussà). Finalment va aconseguir el compromís d'ajut de Francesc Xavier Mas i d'Alexos Antonio Duart, dos capitans al capdavant d'una tropa de 60 soldats de les companyies de milícies de Rialp i Sort (Pallars Sobirà), però malgrat la voluntat de tots dos oficials l'ajut no va arribar mai davant la negació dels soldats a les seves ordres d'entrar en combat amb les forces d'en

⁹²⁴ AHSCP. AH 2097. Documentació sobre el brigadier Mateo Cron. Alegato de este contra Miguel Llorell (7 de juliol de 1719).

Carraslet. La situació de desemparament de la vila de Gerri de la Sal provocà que caigués en mans franceses des de juliol de 1719 fins el 6 de gener de 1720⁹²⁵.

Cal fer esment que en aquells moments el brigadier Mateo Cron, governador militar del Pallars, es trobava reunit fora de la seva demarcació, concretament a la vila d'Organyà (Alt Urgell), amb el tinent general Luis Fernández de Córdoba motiu pel qual va ser fortament criticat i acusat per l'administrador de les salines d'haver actuat amb negligència⁹²⁶. Però, malgrat la seva absència la realitat a la qual s'enfrontava aquest militar era qualificable de crítica al disposar únicament de 14 soldats del regiment d'infanteria Barcelona, comandants pel capità Francisco Olivera, juntament amb tres companyies de milícies i de quatre companyies de fusellers de muntanya comandades per Juan Sauri, batlle d'Hostalric. Aquestes últimes sumaven un total d'efectius que amb prou feines podrien constituir dues companyies senceres, degut a la deserció en massa patida durant l'atac francès a Castell-llió.

Al retornar, el brigadier Mateo Cron es va trobar a les tres companyies de milícies i les esquadres d'agutzils completament delmades arran de les desercions. Els integrants havien retornant als seus domicilis abandonant el servei, motiu pel qual el brigadier Mateo Cron va decidir coaccionar-los perquè tornessin a constituir les seves unitats. Aquestes mesures coercitives també van ser emprades amb els integrants de les esquadres d'agutzils encarregats de la defensa de Talarn (Pallars Jussà) i del seu corregiment, però el resultat de les mateixes va ser desigual: dels cent cinquanta soldats cridats a recuperar al seu lloc, menys de cinquanta van presentar-se malgrat els esforços del brigadier, del corregidor i del sotsdelegat. La negativa dels paisans armats a col·laborar amb la defensa del territori va obligar al brigadier Mateo Cron a ordenar la presó d'aquells que no s'havien presentat a prestar servei. Davant l'amenaça d'empresonament molts d'ells es van personar a la vila de Talarn i van demanar perdó per la seva absència, però el brigadier,

⁹²⁵ VALLS PUEYO, J., art. cit., pp. 43 – 44.

⁹²⁶ AHSCP. AH 2097. Documentació sobre el brigadier Mateo Cron. Alegato de este contra Miguel Llorell (7 de juliol de 1719).

després de reflexionar sobre la fiabilitat que li donaven aquells homes covards i atemorits, va decidir prescindir d'ells ordenant-los que marxessin a casa seva⁹²⁷.

La nit del 6 de juliol un grup d'arcabussers francesos va interceptar un correu que havia sortit de la localitat de Martorell (Baix Llobregat) apoderant-se dels documents que portava la valisa i robant l'uniforme i els diners del missatger⁹²⁸.

Aquesta acció feu vessar el got. Antonio de Valle va escriure al tinent general Francisco Caetano de Aragón sol·licitant que es creés un destacament mòbil de tropes amb funcions de contraguerrilla i comandat per Juan de Cereceda⁹²⁹, una força integrada per infanteria i cavalleria amb l'únic objectiu de perseguir les partides sedicioses que havien aparegut al Principat.

L'augment del nombre de sediciosos i la recent ocupació d'una destacada població com Olot va provocar un cert pànic entre les files filipistes. Fou precisament l'increment d'efectius austriacistes el que provocaren situacions de neguit com la viscuda per Juan Febrer, batlle i cap de l'esquadra de paisans armats de Centelles (Osona), el qual va informar al marquès de Castel-Rodrigo que els batlles de Tagamanent i Aiguafreda (Vallès Oriental) li havien demanat més municions i armes per a la seva defensa però que no els hi havia pogut subministrar ja que les necessitava per a la seva esquadra adreçant-los al governador militar per sol·licitar aquest armament. Finalment el tinent general Caetano de Aragón va ordenar dotar aquestes poblacions de les armes demandades:

⁹²⁷ AHSCP. AH 2097. Documentació sobre el brigadier Mateo Cron. Alegato de este contra Miguel Llorell (7 de juliol de 1719).

⁹²⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall suplement 199. Carta de Salvador Prats i Matas a Manuel Peramato (7 de juliol de 1719).

⁹²⁹ Juan de Cereceda y Carrascosa (1665 - 1743): Coronel de Cavalleria. Militar filipista que es va distingir a la Guerra de Successió derrotant en diferents enfrontaments a les tropes aliades i austriacistes. La primera victòria la va aconseguir el dia 29 de març de 1707 quan va derrotar amb dues companyies a un regiment sencer de tropes angleses. Durant la Batalla d'Almansa, el 25 d'abril de 1707, va destruir un regiment sencer d'infanteria anglesa. El dia 31 d'octubre de 1707 va derrotar a sis esquadrans de cavalleria austríaca a prop de Lleida amb una força molt inferior a la dels seus enemics. En data 9 de desembre van derrotar a Brihuega (Guadalajara) una columna anglesa. Va ser nomenat tinent general l'any 1734. Va ser nomenat Comendador de la Orden de Calatrava. Per la seva brillant trajectòria militar va ser conegut pel sobrenom de "El de los rebatos", "El centauro de la Mancha" i el "Macabeo Español".

“(...) la gente está inquieta por ver que se han armado y municionada tanta canalla; y que teniendo experiencia de sorprender no se les haya subministrado lo necesario para defender el partido del Rey. De orden del Exc. Sr. Francisco Caetano pase a armar los desarmados, y serán todos bien (...)”.

Fou el propi Juan Febrer de Centelles qui comunicà al capità general de Catalunya i al comandant militar de Granollers, la marxa d'un destacament de fusellers de muntanya d'Ambrós Roquer direcció a la població de Mataró per reforçar les defenses de la vila⁹³⁰.

El 7 de juliol un grup de guerrillers comandats per l'Eudald Farners (a) *l'Hereu Farners* intentà un atac frustrat al castell de Cardona (Bages). *L'Hereu Farners* era fill del mas Farners situat a la mateixa vila des d'on la seva família s'havia significat durant la Guerra de Successió amb la causa imperial. Amb l'arribada de la pau, va iniciar una carrera delictiva centrada especialment en el robatori de la sal de les salines de Cardona que posteriorment venia a França mitjançant traginers andorrans. Amb aquests diners ell i els seus seguidors van continuar amb aquesta activitat fins l'esclat del nou conflicte bèl·lic⁹³¹.

Durant la guerra un dels objectius de les autoritats militars espanyoles va ser garantir la seguretat dels camins que circulaven entre Barcelona i Lleida per això es van establir diferents destacaments de tropes als pobles i ciutats situats al llarg de la carretera, com podien ser Martorell, Piera, Igualada, Montmaneu o Cervera. Aquestes forces tenien un notable grau d'eficàcia en la protecció del seu territori davant les incursions austriacistes que es poguessin produir com és el cas, per exemple, de l'enfrontament esdevingut a Capellades (Anoia), al lloc anomenat Font de la Reina, on l'exèrcit espanyol va derrotar un destacament de catalans que servien com arcabussers francesos i va capturar a uns trenta homes que van ser

⁹³⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 195. Carta de Juan Febrer, batlle i cap de l'esquadra de paisans armats de Centelles, al marquès de Castel-Rodrigo (sense data: possiblement juliol de 1719).

⁹³¹ GALERA PEDROSA, A. & PANCORBO PICÓ, A., “La Guerra de Successió a la vila i al castell de Cardona. Recerca i llacunes documentals en els fons comunals: urbanisme, socioeconomia, adhesions ideològiques de l'oligarquia vilatana i conseqüències del conflicte sobre la població civil”, *Dovella*, n° 107, Manresa, 2011, pp. 16 – 17.

penjats en els arbres al costat del camí on havien estat derrotats com a d'escarment popular⁹³².

La constant activitat insurgent provocà que la situació a la ciutat de Vic fos qualificada com d'alarmant. La preocupació del brigadier Liberato Lamo de Espinosa davant els atacs frustrats dels arcabussers francesos al castell de Berga i al de Cardona, juntament amb la caiguda d'Olot i l'ocupació de Ripoll, l'11 de juliol, per un regiment de sis-cents arcabussers correctament armats i uniformats. Només es va veure alleugerida la situació amb l'arribada a la ciutat dels reforços militars comandats per Luis Mayoni integrats per tres-cents soldats d'infanteria de les guarnicions de Girona i Roses; trenta soldats de cavalleria del regiment de Calatrava i la força comandada pel tinent general Francisco Caetano de Aragón, formada per soldats de cavalleria i una companyia de fusellers procedents de Cardona. Malgrat els esforços de mobilització de paisans, a Vic, aquesta no van fructificar i no s'aconseguí la constitució de noves esquadres en aquest corregiment:

*“El estado del país no es Bueno porque como los enemigos no les hacen molestia alguna aunque no se levantan contra nosotros, se están quietos de modo que por todo él se pasean los fusileros sin recelo alguno desarmando todos los días a los Bailes que saben tienen una escopeta (...) las escuadras no se formaron, ni hay quien formar partido. Los bailes no dan noticia alguna de nada con el motivo de que serán muertos (...)”*⁹³³.

La situació d'alarma no era exclusiva de la regió central de Catalunya. Les terres tarragonines patien per un possible desgavell durant la distribució de les armes a la ciutadania, motiu pel qual, el 13 de juliol s'ordenava des de la Reial Audiència al governador militar del corregiment de Tarragona, que esbrinés on es trobava

⁹³² BRUGERA, M., op. cit., p. 570.

⁹³³ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 195. Carta de Liberato Lamo de Espinosa al capità general de Catalunya (13 de juliol de 1719).

l'armament que s'havia repartit als justícies i que s'hauria d'haver entregat a les autoritats. Aquesta alerta venia generada per les sospites, més o menys fonamentades, de que algunes d'aquestes armes podrien haver-se amagat⁹³⁴.

A la situació d'inseguretat que es vivia a l'interior de Catalunya derivada de les accions i la força de la insurgència austriacista i de les accions dels arcabussers francesos, s'havien d'afegir els atacs realitzats per les tropes regulars des de territori francès que centraven les seves accions en el territori del Pallars. Els atacs francesos aconseguiren controlar bona part de la Garrotxa i del Ripollès aventurant-se inclús amb la vila de Ripoll que, al no disposar ni de guarnició ni d'esquadra, va ser ocupada ràpidament.

Però si l'acció francesa i insurgent no va gaudir de més èxit fou en bona part pel rebuig que aquestes forces van patir per part de les esquadres, destacant el paper d'aquelles situades en territoris lleidatans, amb accions com la detenció de quinze desertors del batalló de fusellers de muntanya espanyols de Jaume Torres:

“Por ahora no se manifestado acción de pueblo alguno turbulenta contra el Estado, y las Escuadras sirven de algo, pues que las de Balaguer, Bellpuig y Tarrega con el baile de Guimera han logrado coger 15 fusileros desertores de la Escuadra de Torres”⁹³⁵.

L'estratègia francesa no es limitava únicament a aspectes purament militars, fonamentats en la conquesta i el sotmetiment per la força dels territoris borbònics, sinó que també cercaren alternatives d'acostament als habitants del territori ocupat. Aquest és el cas de la vila de Camprodon, on fou nomenat com alcalde de la mateixa l'antic cap austriacista que governà el poble l'any 1714. Amb aquesta maniobra es pretenia aconseguir que la població no es manifestés contra els nous governants imposats per les autoritats franceses.

⁹³⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Carta de Josep de Bustamante i Loyola a Felipe Freire, tinent de Rei i corregidor de Tarragona (13 de juliol de 1719).

⁹³⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 195. Carta de Josep d'Alòs al marquès de Castel-Rodrigo (15 de juliol de 1719).

El 18 de juliol de 1719 una força militar francesa formada per cinc-cents arcabussers francesos i vint-i-cinc dragons, comandada pel coronel Francesc Bernich, va atacar la vila de Sallent (Bages) defensada per quaranta homes de l'esquadra de paisans armats, a les ordres del seu regidor primer, Antoni Xipell, pagès de professió, i que va acabar sent derrotada. Un cop controlada la població, el coronel Bernich va marxar direcció a Castellvell (Bages) amb la intenció d'ocupar el seu castell i fer-lo servir com a base per controlar el camí a Martorell. Però les seves expectatives es van veure truncades al saber que la cisterna d'aigua potable que abastia el castell havia estat destruïda pel seu propietari, en previsió d'una possible ocupació per part dels enemics. Aquesta acció inutilitzava totalment el castell al no disposar de cap font alternativa d'aigua. La missió que tenia encomanada el coronel era la d'iniciar un aixecament popular al Baix Llobregat com ja havia succeït durant la Guerra de Successió davant la qual les autoritats borbòniques únicament disposaven de la resistència armada que podien presentar les esquadres de paisans armats. Però la derrota de l'esquadra de Sallent era un clar exemple de la minsa força que aquestes podien presentar, formades per pocs efectius, davant la superioritat numèrica tan aclaparadora com la que presentaven els seus enemics.

El governador militar del corregiment de Manresa, Domingo Reco, es va queixar arran de la derrota de l'esquadra de Sallent a les autoritats de l'eficàcia de les esquadres:

*"(...) de aquí inferiré V. E., o, no si están expuestas las armas de las escuadras, no teniendo más duración que la que los enemigos quisieren y creeré sin duda que V. E. con este desengaño haga retirar respectivamente a las plazas inmediatas las Armas de todas las Escuadras que se han plantado por lo mucho que importa su seguridad al Rl. Servicio "*⁹³⁶.

⁹³⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Carta de Domingo Reco a Antonio del Valle (19 de juliol de 1719); MUSET PONS, A., "El bisbe Tomàs Gargall i el guerriller Francesc Bernic: dos collbatonins

La resposta no va trigar en arribar i, el 22 de juliol, la Reial Audiència es posicionava a favor de les esquadres alegant que aquestes tenien unes missions que havien de complir i que consistien en assegurar la rereguarda, especialment els camins, i vetllar per la tranquil·litat de les poblacions, per aquest motiu no es podien desarmar⁹³⁷.

Des de Llúvia, el marquès de Bonàs va escriure al duc de Berwick informant-lo que en Carrasclet, que se li atribuïa la preparació d'un aixecament al camp de Tarragona, només disposava de 70 efectius. El marquès no creia que, un subjecte d'aquestes característiques, tingués possibilitats de generar una revolta. Les pròpies autoritats franceses qualificaven en Carrasclet d'assassí i lladre, dubtant de la seva capacitat per enfrontar-se a les tropes reglades espanyoles⁹³⁸. Els francesos no havien armat completament els batallons d'arcabussiers de Grau i de Ferrer. El batalló de Ferrer estava compost per 163 homes, dels quals 30 no tenien armes, mentre que el batalló de Grau, format per 214 homes, estava mancat de 68 armes⁹³⁹.

Els atacs austriacistes de caire guerriller es simultaniejaven arreu del territori català, així doncs el 19 de juliol, i mentre l'esquadra de Sallent patia l'atac que acabaria desarmant-la i detenint als seus integrants, un destacament de guerrillers dirigits per *Llansalot de Santa Coloma de Queralt*, el *Clavaguera de Santa Coloma de Queralt* i l'*Esguerrat de Vicfred* van fer presoners a la zona de la Rabassa, terme municipal de Sant Guim de Freixenet (Segarra), a un oficial i vuit soldats apoderant-se també dels setze cavalls. Aquesta partida guerrillera va ser observada a la llunyania per en Pere Casellas, capità del batalló de fusellers de muntanya espanyols comandat per en Francesc Estruch, sense poder interceptar-los⁹⁴⁰.

que van fer història", *Materials del Baix Llobregat*. Ed. Centre d'Estudis Comarcals del Bages, nº 5, Manresa, 1999, pp. 126 - 127; VALLS PUEYO, J., art. cit., p. 44.

⁹³⁷ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Consulta de la Reial Audiència (22 de juliol de 1719). Document transcrit al núm. 14, apartat *Documents Rellevants*, de l'*Annex Documental*.

⁹³⁸ SHD. Microfilm 2014 SA 2975, document 23.

⁹³⁹ SHD. Microfilm 2014 SA 2975, document 24.

⁹⁴⁰ VALLS PUEYO, J., art. cit., p. 44.

La presència d'aquests guerrillers austriacistes que operaven a la Segarra i l'Urgell devia ser coneguda pels militars francesos, perquè el marquès de Fimarcon tenia intenció de reclutar, una vegada que Bernich ocupés el castell de La Llacuna, un nou batalló d'arcabussers format per voluntaris d'aquestes zones⁹⁴¹.

Del mateix parer era el dirigent austriacista Francesc Torras i de Cadell el que, en les mateixes dates, informava de la predisposició d'alguns catalans a allistar-se si els proporcionaven més armes⁹⁴².

Entre els voluntaris catalans trobem en Josep Puig de Posalgas, qui comandava a 14 homes, entre oficials i soldats. La presència d'en Posalgas oferint-se per lluitar contra Felip V és un contra sentit, excepte en el cas que fos un agent al servei dels espanyols. El motiu d'aquest raonament es fonamenta en el fet que, l'any 1733, es va presentar davant les autoritats borbòniques per aixecar una de les companyies del regiment d'Orà, a canvi del seu nomenament com a tinent coronel. Per aquests motius deduïm que es tractaria d'un agent infiltrat a les files franceses⁹⁴³.

Realment els temors exposats pel tinent general Domingo Reco a la Reial Audiència estaven sobradament fonamentats. L'eficàcia d'una esquadra davant l'atac d'una força superior en número les feia absolutament ineficaces, convertint el seu desarmament en un fet no gaire excepcional. Així doncs, el dia següent del desarmament de l'esquadra de Sallent, una força composta per uns tres-cents cinquanta insurgents austriacistes va assaltar la caserna de l'esquadra de Piera, integrada per cinquanta paisans armats de l'esquadra que van resistir momentàniament l'embat insurgent de les forces del coronel Francesc Bernich i del coronel Brunet. Novament la superioritat numèrica de l'enemic va forçar la rendició de l'esquadra de paisans armats deixant la ciutat en mans dels sediciosos que no trigaren en saquejar les cases dels que eren seguidors filipistes⁹⁴⁴.

⁹⁴¹ SHD. Microfilm 2014 SA 2975, document 28.

⁹⁴² SHD. Microfilm 2014 SA 2975, document 30.

⁹⁴³ ANDÚJAR CASTILLO, F., op. cit., *El sonido del dinero: monarquía...* p. 114.

⁹⁴⁴ ACA. Villetes 367 (1723). Memorial de Geronimo Sastre i Pascual al rei Felip V.

En un memorial de la Reial Audiència es descriu el paper que va tenir durant aquest atac en Josep Trullas, cap de l'esquadra de paisans armats, i l'actuació dels seus homes en la defensa de Piera:

“(...) destinado como jefe de la escuadra de treinta hombres que en el mes de junio próximo pasado, se formó en dicha villa habiendo sido atacado en la casa del Cuartel de dicha Escuadra por más de trescientos y cincuenta fusileros de Francia. Peleo con valor, y se defendieron con grande tesón, matándole a dos paisanos de dicha escuadra, y no quiso rendirse, hasta que el comandante de los dichos fusileros de Francia, le concedió una honrosa capitulación; (...)”⁹⁴⁵.

Tot i la derrota en Josep Trullas va aconseguir amagar una càrrega de pólvora i municions amb intenció de lliurar-la, posteriorment a Barcelona, i evitant així que caigués en mans dels sediciosos. Aquests, assabentats de les seves intencions, van enviar un destacament de vint-i-cinc homes a Sant Quintí de Mediona (Alt Penedès) per matar-lo, però va aconseguir fugir a ciutat comtal i l'esmentada càrrega va ser lliurada a les autoritats borbòniques de la plaça. Com a recompensa pel patiments soferts i la fidelitat demostrada a la causa borbònica, el capità general de Catalunya li encarregà la vigilància de les portes d'entrada a la ciutat de Barcelona degut a ser un gran coneixedor del paisanatge de la seva demarcació, evitant així l'entrada de possibles seguidors austriacistes provinents d'aquelles contrades⁹⁴⁶. L'any 1720 va ser nomenat agutzil major del corregiment de Vilafranca del Penedès⁹⁴⁷.

A conseqüència de l'atac de les tropes franceses a l'esquadra de Piera, els efectius de la confrontada esquadra de La Llacuna van lliurar voluntàriament les seves

⁹⁴⁵ ACA. Consultas 129 (1720). Memorial (23 de juliol de 1723).

⁹⁴⁶ ACA. Consultas 128 (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (11 de setembre de 1719); MERCADER RIBA, J., art. cit, “Los comienzos de la Planta Corregimental...”, pp. 71 – 72.

⁹⁴⁷ ACA. Villetes 364 (1719 - 1720). Memorial de Joseph Trullas, batlle de Piera, al rei Felip V (1720).

armes i bagatges a les tropes franceses davant del temor de convertir-se en el següent objectiu d'aquestes⁹⁴⁸.

Dit atac fou la primera ofensiva francesa al Bages, Baix Llobregat i l'Anoia, que va provocar la inquietud entre la resta de les esquadres de la zona. La tarda del 20 de juliol de 1719 el cap de l'esquadra de paisans armats d'Igualada, Onofre Melcior, va adreçar una carta al tinent general Domingo Reco, informant-lo del trasllat de les armes de la seva esquadra a Manresa (Bages) o a Cervera (Segarra) ja que els enemics es trobaven en els veïns termes de Capellades i la Torra de Claramunt (Anoia) i temia perdre-les si la seva esquadra sucumbia a l'enemic. A l'escrit comunicava que si podia defensaria la vila, però la manca de munició i que la força era insuficient per poder-ho fer. Només disposava de cinc homes, degut a la deserció de la resta, per tant feia inviable aquesta opció. A més l'única força de recolzament que li podia prestar l'ajuda eren les tropes de l'exèrcit situades a la ciutat de Manresa, però aquestes havien abandonat la plaça per anar a lluitar al front de Navarra. L'amenaça sobre Igualada era tant imminent que aquella mateixa nit, sense temps per rebre resposta del tinent general, Onofre Melcior va decidir abandonar la ciutat enduent-se'n les armes⁹⁴⁹.

Simultàniament a la zona del Penedès van començar a proliferar diferents grups de guerrillers austriacistes al front dels quals es situaven en Pablo Mussarro, veí de Piera; en Josep Castellet (a) *El Senco*, veí de Collbató; Bartolome Masferrer (a) *el Mestre*, natural de Collbató; Josep Gallifa, veí de el Bruc; Josep Pujol, veí de Vallbona d'Anoia; i en Sebrià (a) *Lo Vell*, nat a Vallbona d'Anoia. Alhora també van aparèixer grups insurgents en el massís del Garraf i la zona muntanyenca compresa entre Querol (Alt Camp) i La Llacuna (Anoia) on destacaven els coneguts: *Bartomeu de la Pollina*, veí de La Llacuna; el conegut com *El Ferrer*, veí de La Llacuna, *Lo Sec* i Ignasi Aluja (a) *Gatxes*, veí de Montagut⁹⁵⁰. Davant

⁹⁴⁸ ACA. Consultas 128 (1719 - 1720). Carta de 13 de juliol de 1719; MERCADER RIBA, J., art. cit, "Los comienzos de la Planta Corregimental...", p. 72.

⁹⁴⁹ ACSG. Correspondència 520 (1719 - 1753). Carta de Onofre Melcior, cap de l'esquadra d'Igualada, al tinent general Domingo Reco (20 de juliol de 1719); AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 200. Carta del general José Antonio de Chaves y Osorio al marquès de Castel-Rodrigo (27 de desembre de 1719).

⁹⁵⁰ MERCADER RIBA, J., art. cit, "Los comienzos de la Planta Corregimental..." p. 72; SERRA ROTÉS, R., "Josep Viladomar i Boix. Capítol botifler de Berga, veguer de Barcelona i corregidor de capa i espasa de Vilafranca" *L'Erol: revista cultural del Berguedà*, n° 121, 2014, p. 96.

d'aquest elevat nombre de guerrilles actives en aquest territori la situació al corregiment de Vilafranca del Penedès només es podia qualificar com d'insegura, inestable i alarmant.

A les 10 del matí del 20 de juliol Alejandro de Verdier, alcalde major de Vilafranca del Penedès⁹⁵¹, es reuní amb el coronel Juan de Zayas i Guzmán, corregidor i comandant militar de Vilafranca, per tractar l'ocupació francesa de la vila de Piera produïda la nit anterior. Segons les seves informacions les tropes franceses estaven compostes per un gran nombre de soldats d'infanteria i cavalleria per aquest moitu van valorar com l'opció més adient l'evacuació de la ciutat i el traslladat de les armes de l'esquadra, de Vilafranca del Penedès fins a Tarragona. L'armament, la pólvora i les municions, que estaven sota custòdia del regidor Josep Martí i Ferrer, notari, van ser també trasllades a la capital tarragonina per les forces militars de la vila juntament amb tres comandaments de l'esquadra de paisans armats i alguns esquadristes⁹⁵².

Les seves pitjors prediccions no trigaren en fer-se realitat. L'ajuntament i el corregidor de Vilafranca del Penedès van informar a la Reial Audiència que els arcabussers francesos es trobaven a les rodalies de la població després d'haver desarmat a l'esquadra de Piera. La Reial Audiència va comunicar al capità general d'aquest extrems al mateix moment que informava del temor a les represàlies sobre els membres de l'ajuntament i els seguidors filipistes, si la vila queia en mans enemigues. La fugida direcció Tarragona d'una part de les autoritats, en concret el corregidor i el tinent de corregidor, va provocar que la Reial Audiència ordenés que el regidor degà es fes càrrec d'impartir justícia a la ciutat⁹⁵³.

⁹⁵¹ Alejandro de Verdier, era doctor en Dret i primer alcalde major que va tenir Vilafranca del Penedès al segle XVIII. El seu pare era en Domingo Verdier i Pons, també doctor en Dret, el qual va assistir a la convocatòria de Corts de 1701 convocada pel rei Felip V com també ho va fer a la convocatòria de Corts convocada per l'Arxiduc Carles en 1705. En 1708 la família Verdier va fugir de Barcelona i es va refugiar en Roses, la més important vila borbònica a l'Empordà. Alejandro de Verdier fou anomenat pel càrrec de primer corregidor de Vilafranca del Penedès a petició del brigadier José Ibañez Cuevas, aproximadament a mitjans de 1718. CERRO NARGÁNEZ, R., art. cit., "Servir al Rey en Cataluña...", pp. 260 - 261; SERRA ROTÉS, R., art. cit., "Josep Viladomar i Boix...", p. 96.

⁹⁵² VIDAL PLA, J., art. cit., pp. 24 - 26.

⁹⁵³ ACA. Consultas 128. (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general (22 de juliol de 1719).

L'atac francès no es feu esperar, i el 22 de juliol els arcabussers francesos i els guerrillers austriacistes entraven a la vila comandats pel coronel Francesc Bernich. Una de les primeres accions fou saquejar la casa de Marcos de Salas, encarregat de les rendes del tabac i de la sal, el qual veient perillar la seva vida va aconseguir escapolir-se per les teulades. Els insurgents i les tropes franceses es van emportar tot el tabac i la sal que van poder amb les seves mules, així com la totalitat de sacs de farina que hi havia a la casa. Aquest botí va ser traslladat fins al castell de Vilademàger, situat al terme municipal de La Llacuna, on el coronel Bernich havia instal·lat la seva caserna general d'operacions. Però l'ocupació de la ciutat va ser breu, ja que aquell mateix dia van fer acte de presència un contingent de tropes espanyoles, que van forçar la retirada dels assaltants sense presentar cap resistència armada a l'exèrcit que s'acostava⁹⁵⁴.

Aquell mateix dia, el tinent general Domingo Reco va escriure als justícies i a l'ajuntament de Cervera perquè prenguessin les mesures necessàries per tal d'atacar els enemics si aquests avançaven sobre la ciutat de Cervera. Aquest agraïa a la carta el fidel posicionament dels habitants d'aquesta ciutat i els encoratjava a col·laborar amb el corregidor Francisco de Haro en qualsevol acció que aquest volgués prendre:

“(...) y no solo está persuadido a que esos naturales sabrán muy bien desempeñarse en el caso de que intentasen los sediciosos atacar esa ciudad, con cuyo motivo se le han distribuido las armas de diferentes escuadras, sino que espero acompañen con la misma briosa voluntad al corregidor D. Franc^o. De Haro si se le ofreciese hacer alguna salida en persecución de los Malignos (...)”⁹⁵⁵.

Gràcies a l'obra d'en Josep Corts coneixem el detall de quins eren els plans defensius que va adoptar l'esquadra de Cervera per defensar la ciutat:

⁹⁵⁴ VIDAL PLA, J., art. cit., pp. 26 – 27.

⁹⁵⁵ ACSG. Correspondència 520 (1719 - 1753). Carta de Domingo Reco a les justícies i a l'ajuntament de Cervera (22 de juliol de 1719).

“Determinada la defensa, se repararon los muros, guarneciéndoles con garitas para mayor comodidad de los centinelas: se dispusieron las guardas y rendas con armas exacta formalidad y disciplina: la Guarda principal era en la casa del Ayuntamiento, entrando por cabo los Regidores y Caballeros, circulando diariamente por su turno, y para que en caso de sorpresa, se supiese cada uno el puesto, a que debía acudir, se repartió todo el ámbito del muro en seis iguales espacios, para que advertido cada Regidor con su compañía, al repique de la campana, que era la señal prevenida, ocupase cada uno el lugar destinado: las otras dos compañías debían apostarse, una en la Plaza Mayor, y la otra en Sta. Ana, dispuestas a socorrer el puesto que más necesitase: para ensayo de esta práctica, se tocó una noche una arma falsa, y fue consuelo ver en un instante coronados todos los muros, y apostadas las compañías de reserva, deseosas de la función para escarmentar la rebeldía”⁹⁵⁶.

Però mentre aquests fets succeïen al Penedès, a l'altre extrem del territori català un destacament d'insurgents austriacistes va entrar a la localitat de Castelló d'Empúries (Alt Empordà). Es van adreçar a la casa de Josep Sabaté el qual, juntament amb un fill seu que era clergue a l'esmentada vila, s'havia significat sempre amb la causa borbònica. Els assaltants van robar l'or i plata que tenien a la llar, fugint immediatament del lloc. Assabentats del robatori, els regidors de la vila van sortir amb torxes enceses en persecució dels insurgents però, la manca d'armament per atacar als guerrillers austriacistes, els va obligar a retirar-se a les seves cases⁹⁵⁷.

En aquells moments el principal teatre d'operacions de l'exèrcit regular francès l'hem de situar en els territoris limítrofs amb la frontera, mentre que la

⁹⁵⁶ CORTS HUGUET, J., op. cit., pp. 244 – 245.

⁹⁵⁷ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Noticias del país (29 de juliol de 1719).

insurgència austriacista i els arcabussers francesos provocaven el caos i sembraven la por a la rereguarda espanyola. L'epicentre d'acció d'aquests últims es focalitzava a les terres tarragonines, motiu pel qual les primeres operacions militars realitzades per l'esquadra de paisans armats de Valls daten del 18 de juliol de 1719 quan en Pere Anton Veciana, al capdavant de 20 paisans armats, fou comissionat per tal de conduir des de Montblanc (Conca de Barberà) fins a la presó de Valls al pres Pedro Llopis i la seva fillastra, Ventura Capdevila⁹⁵⁸.

Tarragona concentrava el principal focus d'activitat guerrillera, allunyat dels territoris pirenaics, en bona part per ser el camp d'operacions d'un dels membres de la resistència austriacista més important d'aquest conflicte bèl·lic: en *Carrasclat*. Aquest capitost austriacista es movia lliurement per arreu del territori del Principat però no serà fins al mes de juliol de 1719 quan el situem en terres tarragonines, més concretament a la vila de l'Alforja (Baix Camp). Allà va descobrir i capturar a un espia filipista que pretenia introduir-se a les seves files fent-se passar per un seguidor austriacista amb l'objectiu d'assassinar-lo i poder cobrar la recompensa de 1.000 doblons que penjava sobre el seu cap⁹⁵⁹.

El seu destacament d'arcabussers francesos el composaven en aquells moments uns 600 homes amb els quals va realitzar, en data 25 de juliol, dues accions: l'assalt i saqueig de la casa del capità de dragons Pedro Renovau, a la localitat de Montblanc, i l'afusellament del batlle del poble de Verdú (Urgell). El dia següent es van adreçar al poble d'Alcover (Alt Camp) on van ajusticiar també al batlle de la vila, acusant-lo d'haver participat en batudes contra la insurgència austriacista i a un veí de Reus anomenat Pedro Bofarull (a) *Boter*⁹⁶⁰ el que van assassinar disparant-lo quan fugia. Posteriorment es van dirigir al poble de la Selva del

⁹⁵⁸ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta d'en Felipe Freire, Corregidor de Tarragona a Pere Anton Veciana perquè trasllades dos presoners de Montblanc a Valls (18 de juliol de 1719); ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta d'en Josep Baget i Nogués, Corregidor de Montblanc, a Pere Anton Veciana sobre el trasllat dels detinguts Pere Llopis i Ventura Capdevila (18 de juliol de 1719).

⁹⁵⁹ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 659.

⁹⁶⁰ QUEROL DE QUADRAS, B., "Nobles y comerciantes en Reus: Los Bofarull del siglo XVIII", *Pedralbes: revista d'història moderna*, n° 8, Barcelona, 1988, p. 78: Pedro Bofarull (a) *Boter*, era comerciant i veí de Reus. Vivia al raval de Monterols. Conegut filipista l'any 1714 li van disparar un tret dintre de la seva pròpia casa. Casat amb Teresa Gavaldà, la qual estava emparentada amb una família de la noblesa local de Reus.

Camp (Baix Camp) on van saquejar la casa de Josep Seguí, batlle de la vila, i la del estanquer de la mateixa d'on s'emportaren el tabac, els objectes de valor i els diners.

El següent objectiu de la seva expedició era l'atac a la vila de Reus. Un atac que es va veure frustrat per l'error comès pel propi *Carraslet* a l'anunciar públicament les seves intencions al poble de la Selva del Camp. Aquest fet va permetre als seguidors filipistes eliminar de l'equació el factor sorpresa i preparar la defensa reusenca. El governador militar va enviar a la vila a l'intendent Rodrigo Cavallero i al tinent de corregidor de Tarragona Pedro de Saura amb instruccions de veure l'estat d'ànim de la població i, especialment, si els efectius de l'esquadra de paisans armats estaven en condicions de lluitar. Els enviats haurien de valorar si la seva moral era alta ja que en cas contrari tenien l'obligació de retirar les armes i traslladar-les fins a Tarragona.

L'esquadra de paisans armats de Reus estava comandada pel seu batlle, Pere Puig, i la constituïen un total de 150 paisans armats dividits en tres companyies. Els comissionats van observar que els integrants de l'esquadra estaven força motivats per la defensa de la seva vila, motiu pel que no van retirar les armes. Les autoritats municipals foren informades pels comissionats que no restarien sols en la defensa de la vila ja que en aquesta tasca els hi recolzarien les tropes regulars destinades al lloc.

En previsió que l'atac es perllongués en el temps s'autoritzà la compra de més pólvora i municions de les que ja tenia assignada la pròpia esquadra, al marge de les dues arroves de pólvora proporcionades per les autoritats militars moments abans de l'arribada dels insurgents.

L'atac s'inicià el dia 26 de juliol per la porta denominada de *Monterols* que era la que es trobava orientada cap a les muntanyes. Les forces comandades per *Carraslet* no van poder travessar la muralla que encerclava la ciutat malgrat l'arribada de cinc-cents homes més de reforç a les ordres del seu cunyat, en Pablo

Ferrer⁹⁶¹. En Pere Puig, cap de l'esquadra, va aconseguir repel·lir amb els seus homes l'atac insurgent. L'edificació on l'esquadra tenia la seva caserna era una casa propietat de Narcís Bruget, i estava dotada d'espitlleres per la seva millor defensa. Al seu interior romangueren fent guàrdia alguns paisans armats entre els que es trobaven el propi Narcís Bruget, fuster; Anton Arandes, argenter; Po Farré i Bartomeu Perdigó, corder. Mentrestant la resta de membres de la esquadra defensava la porta de Monterols, des d'on obrien foc contra els assaltants, amb el balanç d'un mort i dos ferits mortals.

Al retirar-se els insurgents va quedar estès al terra el capità *Po Carrascle* el qual va demanar un confessor al veure pròxima la seva mort. En aquells moments es trobava a la muralla en Francisco Bages, capità d'una de les companyies de l'esquadra, armat amb una escopeta i dues pistoles. Al sentir a *Po Carrascle* demanar confessió va cridar-li: "*calla no-et mogues, que ab pólvora y bales et donaré la confessió*". Finalitzat el combat va ser recollit el seu cos pels frares del convent dels carmelites i va ser enterrat al convent de Sant Joan, on li van donar sepultura clandestinament, ja que els paisans armats de l'esquadra de Reus volien les seves restes per penjar-les públicament.

L'assalt va costar la vida a diversos arcabussers francesos, entre els que destaquem el ja esmentat capità *Po Carrascle* i un tinent, resultant ferits també el germà d'en *Carrascllet* i el seu cunyat, Pablo Ferrer. Però, malgrat aquesta derrota, les conseqüències sobre les tropes i la pròpia persona d'en *Carrascllet* podien haver estat desastroses si hagués arribat a temps una força de cavalleria que havia marxat diligentment des de Tarragona en la seva persecució. El governador militar de Tarragona, Diego de Istúritz, veient l'òptim comportament demostrat pels integrants de l'esquadra de Reus i atenent la demanda dels veïns, va augmentar

⁹⁶¹ En referència a les forces utilitzades en l'atac, Castellví a les seves Narracions Històriques, parla d'una força inicial de 600 arcabussers reforçada amb 500 fusellers més mentre que les fonts procedents de la correspondència filipista parla d'un destacament compostat per 115 fusellers de muntanya. Nosaltres som de parer que la segona de les xifres es la correcta.

amb 50 armes més tant la dotació d'aquesta esquadra com la de l'esquadra de Valls⁹⁶².

Aquests atacs d'en *Carraslet*, com també els comesos per d'altres partides d'arcabussers francesos, van posar en alerta a les autoritats filipistes del Principat les quals constataven la presència d'aquests grups en gran part del territori català, fet que dificultava el trànsit i les comunicacions pel mateix:

*“Carraslet ha comparecido otra vez, con una cuadrilla de 150 picaros en el Campo de Tarragona donde ha hecho graves atrocidades habiendo muerto al Baile de Alcover, el de Rocalaura, el sosbaile de Verdú, y dos Paisanos de Reus, y todos estos buenos vasallos de S. Mag^a., de forma que ya vuelve a renacer la persecución contra los que se han en el servicio del Rey; Y hallándose el Principado, casi todo infecto de esta canalla se pueden esperar mayores atrocidades y que no se podrá ir por el Principado, lo que se empieza a experimentar, pues este correo no se han recibido cartas de Berga ni de la Seu de Urgel”*⁹⁶³.

Malgrat la derrota patida a Reus el líder austriacista, lluny de replegar-se i recompondre la seva malmesa força, s'adreçà diligentment aquell mateix dia fins a la localitat de Cambrils (Baix Camp) amb l'objectiu d'atacar-la i saquejar-la. Cambrils es trobava defensada per una esquadra de 30 paisans armats sota el comandament de Josep Peyrí, batlle de la vila.

Des del 25 de juliol, l'esquadra cambrilenca es trobava destinada a la localitat de Reus en previsió de l'imminent atac que aquesta ciutat patiria. Però, valorada la situació i considerant que la vila es trobava protegida per una muralla, en Josep

⁹⁶² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 195. Carta de Diego García de Istúritz al marquès de Castel-Rodrigo (27 de juliol de 1719); VILÀ, C., op. cit., pp. 82 i 83; SARDINÉ TORRENTALLÉ, S., *Jo, Vilana-Perles. El diplomàtic català que va moure els fils de la Guerra de Successió (1704 - 1734)*, Lleida, Pagès editors, 2013, p. 385; CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 661; ACBC. Codi Unitat Instrumental 515. Llibre d'Actes Municipal (1710 – 1741), pp. 183 – 184.

⁹⁶³ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Notícies del país (29 de juliol de 1719).

Peyrí va sol·licitar al governador militar el retorn d'ell i dels seus homes a Cambrils al considerar que la força existent era suficient per repel·lir qualsevol atac. Malgrat que en un primer moment el governador militar va autoritzar el retorn, a posteriori, va valorar que la presència de l'esquadra cambrilenca podria ser de gran ajuda si finalment es produís l'atac. Per aquest motiu el dia 26 ordenà novament que aquesta esquadra restes present a la localitat Reus, reforçant-la. En aquells moments previs a l'atac, qualsevol desplaçament a camp obert suposava un greu risc pels esquadristes que podrien ser víctimes de qualsevol parany pel camí. Per aquest motiu, el governador va enviar un missatger al batlle de Cambrils ordenant-li que, abans d'iniciar el retorn a Reus, recollís les armes de la seva esquadra i les embarqués direcció Tarragona per evitar que caiguessin en mans enemigues. Malauradament, totes aquestes mesures preventives no servien de res quan a les dues de la matinada del 27 de juliol cinc paisans armats de l'esquadra de Cambrils van trair al seu comandament fent-lo presoner. Una vegada reduït el batlle de la vila, van desarmar a la resta d'integrants de l'esquadra i van obrir les portes de la ciutat per permetre l'entrada als insurgents austriacistes⁹⁶⁴. Una vegada els amotinats es van fer amb el control de la situació van traslladar al batlle Josep Peyrí, en presència d'en Carrasplet qui va ordenar la seva presó d'on va aconseguir escapolir-se:

“(...) como en los disturbios del año mil sete cientos y diez y nueve, en que siendo el expresado Dr. Joseph Peyrí jefe de una de las escuadras, que mando formar el Excmo. Señor Marques de Castel-Rodrigo, para oponerse a la sedición del Carrasplet, se le sublevo una muchedumbre de Paisanos de la misma villa, y le dispararon diferentes escopetadas para matarlo, bien que le saco Dios sin lesión de este conflicto en medio de las balas, que le acribillaron los vestidos, y consecutivamente le llevaron preso ante el propio Carrasplet en la villa de Riudoms, donde

⁹⁶⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 195. Carta de Diego García de Istúritz al marquès de Castel-Rodrigo (27 de juliol de 1719).

*por su orden estuvo en arresto, so pena de la vida, hasta que logró escaparse, é, incorporarse a las Reales Tropas*⁹⁶⁵.

La gosadia mostrada pel *Carrasplet* en atacar la ciutat de Reus va originar una resposta contundent dels sectors filipistes de la vila contra tots aquells que havien mostrat simpaties amb els insurgents durant l'atac. Un seguidor filipista anomenat Jaume Martí (*a*) *Coll*, lloctinent i membre de l'esquadra de paisans armats de Reus, va penjar un cartell a la porta de l'ajuntament amenaçant als seguidors austriacistes amb represàlies si aquests atacaven a algú o mancava quelcom a les cases de la resta de veïns de la vila.

Va ser el mateix Jaume Martí Puig qui, acompanyat d'un altre seguidor filipista anomenat Anton Compta, van capturar a un guerriller austriacista anomenat *Lo Quillo de Prasdip*, a qui van traslladar a la presó de Tarragona. Les visites dels dos raptors al seu detingut sovintejaren promentent-li que l'alliberarien del seu captiveri si confessava qui havia robat i assassinat, llençant-lo per un penya-segat, a un regidor de Prasdip (Baix Camp). Els visitants aconseguiren la confessió de *Lo Quillo de Prasdip* que va facilitar el nom dels autors del crim. Una vegada aconseguida la confessió, els seus raptors el van traslladar a la ciutat de Barcelona on, als pocs dies, va ser executat i esquarterat, col·locant els seu cap davant de la porta de casa seva, al poble de Prasdip⁹⁶⁶.

Tot i el fracàs de l'atac sobre la ciutat de Reus, les infiltracions de petits escamots de guerrillers a la ciutat i el seu terme municipal sovintejaven. Durant aquestes ràtzies, els assaltants atacaven i destruïen les propietats i les vides dels seguidors filipistes amb total impunitat. Molts d'ells es refugiaven a la nit a la casa d'un prior o a una abadia on sabien que gaudien d'una fidel protecció. La situació es feu tant insostenible que un monjo, anomenat pare Guardia de la ordre de Sant Francesc, el prior de l'abadia de Reus i el pare prior de l'ordre de Sant Joan es van desplaçar fins a Falset (Priorat) per reunir-se personalment amb en *Carrasplet*,

⁹⁶⁵ ACA. Consultas 133 (1721 - 1722). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (21 de gener de 1722).

⁹⁶⁶ VILÀ, C., op. cit., pp. 83 – 84.

amb la intenció de sol·licitar-li la finalització dels atacs sobre la vila de Reus. Els tres religiosos aconseguiren doblegar la voluntat del capítol austriacista i marxaren d'aquella trobada amb el suposat compromís de que no es tornarien a repetir aquests assalts⁹⁶⁷.

Però la realitat és que els atacs van continuar. Un dia, un destacament guerriller austriacista es va apropar al mas d'en Pere Puig, batlle i cap de l'esquadra de paisans armats de Reus, i al mas de Jaume Martí (a) *Coll*, lloctinent de la vila, amb intenció de cremar-los. Finalment, gràcies a la intervenció d'alguns guerrillers austriacistes de Reus, entre els que hi havia un anomenat Josep Batlle, no ho van fer, al nostre parer molt possiblement degué ser pel temor a les represàlies que es desencadenarien⁹⁶⁸.

De la mateixa manera els atacs i les extorsions contra els seguidors filipistes tampoc s'aturaren. En una ocasió un destacament d'arcabussers francesos comandat per en *Po Sabaté* i *Batista del Ginestar* van atacar la casa del Dr. Anton Galvadà amb intenció de saquejar-la i cremar-la. La motivació de l'assalt es fonamentava en la reticència d'aquest a pagar una suma de diners que els revoltats li exigien. Finalment, i amb la intenció de salvar la vida i la propietat, el Dr. Galvada va accedir a pagar aquesta extorsió.

Les accions dels guerrillers austriacistes en ocasions s'apartaven d'objectius militars per centrar-se en odis i revenges personals. Un clar exemple, l'hem estudiat en el cas esdevingut a Castelló d'Empúries, però si una vila destacava pel seu sotmetiment a unes mesures coercitives i repressives contra els partidaris de la causa borbònica aquesta fou la vila tarragonina de Reus. Diversos són els testimonis conservats, com per exemple, la temptativa d'homicidi vers el seguidor filipista reusenc Juan Bages el qual va ser assaltat quan sortia del domicili d'un veí anomenat en Pere (a) *l'Embustero* per adreçar-se a casa seva, moment en el qual un guerriller l'obligà a sortir del poble. En Bages, que portava amagada una ona, va colpejar la cara del seu segrestador i va aconseguir fugir. Un seguidor

⁹⁶⁷ *Ibid.*, p. 88.

⁹⁶⁸ VILÀ, C., op. cit., p. 89

fidel a la causa austriacista de la vila de Reus anomenat Palat Torrabadell va anar a recollir el ferit i se'l va endur per atendre'l.

A la mateixa vila destaca una altra temptativa d'assassinat, en aquest cas sobre la persona d'en Josep Bargalló, seguidor borbònic, el qual els insurgents el van assetjar a casa d'un veí anomenat Mestre Ramon havent d'amagar-se darrera d'un llit i aconseguir finalment escapolir-se, gràcies a que en Mestre Ramon va convèncer als seus perseguïdors perquè marxessin.

La intervenció del prior del convent de Reus va salvar la vida d'un altre reusenc anomenat *Mestre de Balaguer*, sabater, el qual anava a ser executat a les afores de la vila acusat de ser un espia filipista. Assabentat el prior va adreçar-se al domicili d'en Palat Torrabadell, conegut austriacista, perquè intercedís en l'alliberament del sentenciat a mort. Torrabadell va accedir a la petició del prior i aconseguí que els botxins deixessin en llibertat a la víctima.

La figura d'en *Carrasplet* no es va quedar al marge d'aquestes accions i en l'ocasió del trasllat d'un carregament de sal des de Reus a Tarragona van atacar a Agustí Estapá, que era botiguer de Reus i estanquer de la sal del Camp i de l'Arquebisbat de Tarragona. L'assalt es dugué a terme per 6 arcabussers francesos que anaven a cavall i que es van apropiari del carregament. Posteriorment, l'enviaren direcció a les muntanyes amb la intenció d'amagar-lo. Gràcies a la intervenció i mediació d'alguns seguidors austriacistes els guerrillers van accedir a retornar la totalitat de la càrrega amb l'excepció d'un carro de sal que mai va ser lliurat.

L'última de les temptatives documentades va ser la realitzada contra l'anomenat *Lo Frare dels Diables* a qui els guerrillers volien executar acusant-lo d'espionatge. El van detenir i traslladar a fora de la ciutat portant-lo a "*l'hort d'en Simó*". Una vegada al lloc el seguidor filipista va demanar que li portessin un capellà per donar-li l'absolució ja que es trobava en pecat mortal. Els guerrillers austriacistes van accedir i quan anaven a buscar un capellà per confessar-lo *Lo Frare* va aprofitar per escapolir-se dels seus raptors.

La pràctica de l'assassinat selectiu fou alternada amb l'extorsió a seguidors filipistes com és el cas de la temptativa duta a terme pel capità d'arcabussers francesos Mallorca sobre el reusenc *Lo Vell Bages*. La intervenció d'en Pedro Miquel, veí de la vila, aconseguí que els revoltats marxessin del lloc sense sostreure-li cap suma de diners⁹⁶⁹.

Tots aquests fets delictius, realitzats per la quadrilla comandada per en Carrasclat, van motivar que el marquès de Bonàs expressés el seu desacord amb ell, negant-se a mantenir contacte per considerar-lo un lladre i saquejador dels seus compatriotes⁹⁷⁰.

Al marge de les malifetes descrites, l'objectiu principal de les forces d'arcabussers francesos i guerrillers austriacistes al territori català consistia bàsicament el generar neguit i malestar entre els seus enemics, alhora que establien una guerra de guerrilles contra les forces regulars borbòniques i les esquadres establertes al territori. En aquest sentit versaven les ordres rebudes pel ja coronel francès Pere Joan Barceló (a) *Carrasclat* de mans del marquès de Fimarcon, el qual ordenava el seu desplaçament des de la Conca de Tremp (Pallars Jussà) fins a les comarques tarragonines, amb la intenció de provocar una rebel·lió en aquestes contrades.

Emmarcat en la mateixa línia trobem el cas protagonitzat pel cap d'arcabussers francesos l'*Esgarrat de Vicfred* i el capità *Mallorca* el quals, acompanyats d'un destacament, van calar foc a la porta de la casa de Josep Simó (a) *de la Bitlleta*. El motiu va ser que el seu fill s'havia compromès a fer-li un vestit de pany a tots dos a canvi de que no el matessin, però aquest, en lloc de dur a terme l'encàrrec, va fugir a Tarragona. La sort es decantà del costat de Josep Simó ja que com que acollia en el seu domicili a un grup de frares caputxins aquests van intercedir perquè no cremessin la casa⁹⁷¹.

El 29 de juliol, tres dies després de l'atac d'en *Carrasclat* a Reus, Diego García de Istúritz, governador militar de Tarragona, va ordenar el desarmament de

⁹⁶⁹ VILÀ, C., op. cit., pp. 87 – 88.

⁹⁷⁰ SHD. Microfilm 2014 SA 2975, document 43.

⁹⁷¹ *Ibid.*, p. 89.

l'esquadra d'aquesta vila i que es traslladessin les armes fins a la ciutat de Tarragona⁹⁷². La marxa del destacament de cavalleria que s'havia situat a la població, juntament amb el desarmament de l'esquadra, va provocar l'èxode dels seguidors filipistes més destacats cap a la seguretat que brindava la fortificada capital tarragonina:

“En aquesta crisi tan melancòlic, doblava nostres angoixes, lo haver-se retirat a Tarragona, per iguals temors, i salvar las persones, junt amb la cavalleria, armes i municions el Sr. Batlle, y los Srs. Regidors D. Joseph Peres, Bernat Pastells, Tomas Auger, Frco. Pujol, junt amb moltes altres persones de representació i primera jerarquia d'aquesta vila; de modo que ens veien en lo major ofegament i destituïts de moltes persones que amb sa prudent conducta podrien en aquest cas, guiar-nos i dirigir-nos”⁹⁷³.

Davant la indefensió en la que quedaren la resta de seguidors filipistes de la vila reusenca que no van poder marxar, i amb el temor que els arcabussers francesos i la guerrilla austriacista prenguessin represàlies contra ells, van comissionar un grup de religiosos que s'oferiren a fer d'intermediaris entre ambdues parts, per tal d'intercedir amb en *Carraslet*. La comissió formada tenia la intenció de desplaçar-se fins a Falset, on semblava ser que en *Carraslet* hi tenia el seu quarter general, però en arribar a la població de Riudecanyes (Baix Camp), un cunyat d'en *Carraslet* els va seguir per informant-los que tenien ordres estrictes de no cometre cap represàlia contra els veïns de la vila reusenca. Amb aquest missatge, però amb un elevat grau d'escepticisme, la comissió va retornar a Reus per tal d'explicar a la resta de vilatans filipistes la nova notícia⁹⁷⁴.

Tot i això, malgrat la fugida en massa d'aquells filipistes més acomodats que van poder establir-se a la ciutat de Tarragona, d'altres com en Josep de Barberà (*a*) *Lo*

⁹⁷² ACBC. Codi Unitat Instrumental 515. Llibre d'Actes Municipal (1710 – 1741), p. 183.

⁹⁷³ *Ibid.*, p. 184.

⁹⁷⁴ *Ibid.*, p. 185.

Pobill de Reus, espia filipista, van restar a la vila. Barberà havia destacat durant la Guerra de Successió com a capitost austriacista i eren conegudes les seves inclinacions anteriors amb el bàndol imperial que no amagava i pregonava. Però en aquell moment, lluny dels ideals que el mogueren durant la guerra de Successió, s'encarregava de transmetre totes les notícies que rebia dels moviments de l'exèrcit francès a les forces espanyoles establertes a Tarragona. A les nits sortia de la vila per informar als destacaments filipistes dels seus esbrinaments, alhora que els hi proporcionava queviures, beguda i aiguardent⁹⁷⁵.

El paper d'aquests confidents era de vital importància pel devenir de la guerra de guerrilles que es desenvolupava. Informacions com les facilitades al tinent general Diego García de Istúritz, comandant militar de Tarragona, on es detallava la intenció d'alguns dels integrants de les quatre companyies del regiment d'infanteria Barcelona, que es trobaven de guarnició a la ciutat de Tarragona, d'obrir les portes de la vila quan les forces comandades per en *Carraslet* s'acostessin a la ciutat. Sembla ser que aquesta informació li havia estat tramesa per un capellà. Assabentat del fet, i una vegada comprovat que la conspiració era certa, es va procedir a desarmar els implicats. Unes informacions que no només advertien sobre possibles atacs insurgents o traïcions dels soldats borbònics que s'havien canviat de bàndol, sinó també sobre la pròpia estructura i organització interna de les tropes enemigues. Així doncs, el 27 de juliol, s'informava al governador militar del desplaçament d'una força insurgent des de Castellvell del Camp fins a Montbrió del Camp (Baix Camp) i de l'increment inexorable que les forces d'en *Carraslet* estaven gaudint, gràcies al suport rebut per una part de la població que proporcionava homes a les seves files, malgrat que no disposessin d'armament per guarnir-los pel combat⁹⁷⁶.

Però si les files dels arcabussers francesos i els guerrillers austriacistes augmentaven en efectius, també ho feien les dels esquadristes. Aquest és el cas de l'esquadra de Valls que entre els dies 27 i 31 de juliol va veure incrementada la

⁹⁷⁵ VILÀ, C., op. cit., pp. 85 – 86.

⁹⁷⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 195. Cartes de Diego García de Istúritz al marquès de Castel-Rodrigo (27 de juliol - 1 d'agost de 1719).

seva força per ordres del comandant militar de Tarragona que pretenia intensificar la vigilància de les muralles, reforçar la reserva existent a la vila, i controlar l'accés i la vigilància de les portes de la ciutat.

Mentre que algunes viles veien reforçades les seves esquadres davant l'amenaça, continuada i real, existent a les seves contrades d'altres patien assalts i saquejos com l'esdevingut a la localitat d'Esparraguera (Baix Llobregat) el 28 de juliol de 1719, per part d'un destacament d'arcabussers francesos que ocasionà nombroses morts i d'altres excessos contra els seguidors filipistes residents a la vila⁹⁷⁷. D'entre els ferits en aquest assalt, destaca la presència del representant de la Hisenda Reial, Onofre Soldevila, visitador de les duanes dels ports secs i fronteres amb França, el qual havia assolit el càrrec l'1 de juliol de 1717. En un escrit datat el 27 de febrer de 1720 adreçat al seu superior Julian de Aguilar, administrador general de les duanes, qualificava els guerrillers austriacistes de "*mala y bárbara gente*" i "*sediciosos de las montañas*"⁹⁷⁸.

A mitjans del mes de juny, un important contingent insurgent format aproximadament per uns 500 efectius a les ordres de coronel d'arcabussers francesos, Francesc Bernich, va ser observat a les rodalies de Manresa (Bages). L'amenaça que suposava una partida tant nombrosa va fer reaccionar al tinent general Francisco Caetano de Aragón, ordenant que un destacament compost per 190 dragons de cavalleria del brigadier Isidre Teixidor i Pou (a) *Pou de Jafre*, 5 companyies de granaders del regiment d'infanteria Barcelona, i 8 companyies dels fusellers de muntanya, sota el comandament d'Ambrós Roquer, iniciessin la seva persecució. Entre la força destacada no hi havia presència de l'esquadra de Martorell (Baix Llobregat) ja que cap dels seus integrants va voler participar en l'escorta d'un comboi destinat a la força que perseguia els insurgents. Aquesta negació per part dels esquadristes va provocar una queixa formal del governador militar de Martorell sobre la tasca que realitzaven les esquadres⁹⁷⁹.

⁹⁷⁷ MUSET PONS, A., art. cit., "El bisbe Tomàs Gargall...", pp. 126 – 127.

⁹⁷⁸ MELÓN JIMÉNEZ, M. A., "Nunca es útil que manden muchos a la par. Aduanas, resguardos, «mossos» y militares en la Cataluña del siglo XVIII", *Pedralbes: revista d'història moderna*, n° 33, Barcelona, 2013, p. 107.

⁹⁷⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Carta de la Reial Audiència (11 d'agost del 1719).

Imatge 27: Vinkhuijzen, H. J. (1910). Fuseller i tambor d'infanteria espanyola [Dibuix]. *The Vinkhuijzen collection of military uniform*. Recuperat de *The New York Public Digital Collections*.

El brigadier Isidre Teixidor i Pou (a) *Pou de Jafre* va començar a assetjar els arcabussers francesos a la zona de La Llacuna, on tenien la seva base operativa. Finalment el 27 de juliol, prop d'aquesta localitat, les tropes borbòniques interceptaren el destacament francès el qual, davant la pressió i el desavantatge que suposava un enfrontament directe amb els seus perseguidors, es dividí en diferents grupuscles amb la finalitat de dificultar la seva captura. El grup més nombrós, amb 160 arcabussers, es va refugiar al castell de Vilademàger, pertanyent al terme municipal de La Llacuna (Anoia)⁹⁸⁰, on foren assetjats per les tropes filipistes del brigadier. Els seguidors borbònics eren coneixedors que a

⁹⁸⁰ SHD. Microfilm 2014 SA 2975, document 100, 106, 141, 175, 176.

L'interior del castell no hi havia provisions i que la resistència dels homes fortificats no es podia perllongar en el temps. Els insurgents tenien retinguts a l'interior del castell el secretari del duc de Liria, i a Antoni Xipell, cap de l'esquadra de Sallent⁹⁸¹. Però, tot i disposar d'aquests hostatges, el desavantatge sobre els seus assetjadors era massa notable per intentar qualsevol pacte o negociació, fet que provocà que a les nou de matí del 28 de juliol, els arcabussers francesos del coronel Francesc Bernich capitulassin:

“habiendo el brigadier Pou de Jafre, con su destacamento al comandante del de fusileros de Francia Bernich, cerca del lugar de la Llacuna, les obligo a retirarse a la rectoría vieja de este lugar en número de 160. Y habiéndoles atacado con resolución, se defendieron con la misma los enemigos, hasta el día de ayer 28 por la mañana que por falta de provisiones de boca se rindieron a discreción, circunstancia que podrá contribuir a limpiar este país de tanta cuadrilla de picaros como está infectado”⁹⁸².

En aquesta victòria filipista, al marge de las forces regulars abans descrites, també hi participaren els paisans armats de l'esquadra de Cervera⁹⁸³. De nou, en Josep Cots, membre d'aquesta esquadra, ens narra en el seu diari el paper realitzat per la seva força durant l'operació militar que va consistir, fonamentalment, en escortar els combois logístics destinats a les forces borbòniques que assetjaven els sediciosos:

“en lo más ardiente de estas revoluciones se hizo fuerte una partida de trescientos sediciosos en un Castillo junto a la villa de la Llacuna distante seis horas de Cervera: tuvo la noticia el

⁹⁸¹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 195. Carta de Francisco Caetano de Aragón al marquès de Castel-Rodrigo (28 de juliol de 1719).

⁹⁸² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Noticias del país (29 de juliol de 1719); VIDAL PLA, J., art. cit., p. 27.

⁹⁸³ ACSG. 220-30-T1-5554. Llibre Verd del Racional, Volum Segon, capítol 39.

*comandante Don Isidro Pou de Jofre, que comandaba un cuerpo volante de tropas del Rey, y tuvo tal ardía en esta empresa, que sin ser sentido de ellos, les sitio formalmente, de suerte que no pudo escaparse alguno: dio luego parte al caballero corregidor de Cervera, quien participándolo a los Regidores, dispusieron una partida de paisanos con su cabo para el gran porte de las asistencias, y cargando en el almacén de Tárrega la cebada, y pan que era necesario para el abasto de aquel campo, se socorriera varias veces; y después de muchas semanas de sitio, se rindieron a merced*⁹⁸⁴.

Els detinguts van ser traslladats a les presons de Barcelona i es va procedir a la demolició del castell i de la rectoria de l'església de Sant Pere de Vilademagèr, per evitar que aquella situació es tornés a repetir. El brigadier Isidre Teixidor i Pou (a) *Pou de Jafre* va demanar permís per desplaçar-se a la zona de Tarragona, amb l'objectiu de perseguir a les forces comandades per en *Carraslet*, que sumaven un total de dos-cents homes, gràcies a la incorporació de membres sediciosos de les partides d'en *Dragó Gros* o la dels arcabussers francesos comandats per en Pablo Ferrer, cunyat d'en *Carraslet*. Finalment les autoritats borbòniques van denegar el permís sol·licitat pel brigadier Isidre Teixidor i Pou (a) *Pou de Jafre*⁹⁸⁵.

Les accions contra algunes esquadres van provocar, a finals de mes de juliol, que el tinent general Francisco Caetano de Aragón oficiés novament al marquès de Castel-Rodrigo sol·licitant-li el desarmament de les esquadres amb la finalitat d'evitar que les armes d'aquestes caiguessin en mans de la insurgència, com ja havia succeït en diverses ocasions:

“(…) habiendo forzado a algunas escuadras, y desarmándolas, de forma que me ha sido preciso recoger las armas de algunas,

⁹⁸⁴ CORTS HUGET, J., op. cit., pp. 247 – 248.

⁹⁸⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Supplement 195. Carta de Francisco Caetano de Aragón al marquès de Castel-Rodrigo (29 de juliol de 1719).

para que no se valgan de ellas, y porque no me fio enteramente, de todas, respecto que algunas han flojeado en la vigilancia del servicio”⁹⁸⁶.

I, com també va succeir la primera vegada, la Reial Audiència va intervenir en defensa de les Esquadres reunint-se en ple a casa del tinent general Antonio del Valle, amb la presència de l'intendent General del Principat i del tinent general, Estevan Ballet de Samsó, amb l'objectiu d'analitzar la situació en que es trobava el Principat. En aquesta reunió es decidí reafirmar la continuïtat de les esquadres, valorant-se inclús la possibilitat de crear esquadres de paisans armats a la ciutat de Barcelona:

“(...) y aunque se tocaron varios proyectos, como si convendría reforzar y aumentar las escuadras, en los lugares y villas cerradas al ejemplo de la de Valls, fomentándolas con algunas pocas tropas para que juntos pudiesen salir en la persecución de cuadrillas pequeñas de ladrones y sediciosos o, si sería conveniente con el nuevo motivo esterilidad de los frutos, y mala cosecha del corriente año proponer a S. Mag. algún alivio para los pueblos. Y por lo que tocaba a esta ciudad de Barcelona parecía que prontamente se invigilase en los abastos de ella por medio del Ayuntamiento, y que así mismo cuando para la mayor seguridad de la quietud de esta ciudad pareciera conveniente aumentar las rondas se podrán aquellas confiar a los veinte y cuatro regidores”⁹⁸⁷.

Finalment es va constituir l'esquadra de paisans armats de Barcelona, amb la finalitat de vigilar l'entrada de persones sospitoses i evitar, així, qualsevol intent

⁹⁸⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 195. Carta de Francisco Caetano de Aragón al marquès de Castel-Rodrigo (28 de juliol de 1719).

⁹⁸⁷ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Resolució de la Reial Audiència (sense data: possiblement agost de 1719).

d'ocupació subversiva per part de la insurgència austriacista. La vigilància la realitzaven juntament amb els piquets militars de les tropes reglades, que feien guàrdia a les portes de la ciutat sota les ordres del tinent del rei de Barcelona.

A les darreries del mes de juliol, la Reial Audiència va rebre informacions que a les muntanyes de Tivissa (Ribera d'Ebre) i Falset (Priorat), pertanyents al corregiment de Tarragona, havien reaparegut grups d'insurgents austriacistes armats entre els quals es trobava Pablo Ferrer, cunyat de Joan Barceló (a) *Carrasclat*. Per aquest motiu es van expedir les ordres pertinents al tinent de corregidor de Tarragona perquè organitzés la seva captura⁹⁸⁸. L'estiu de 1719 es va caracteritzar per la prolífica activitat en persecució d'austriacistes tal i com es demostra en el fet que només la reorganitzada esquadra de La Llacuna va capturar més de cent setanta presoners, entre ells dos capellans, que van ser enviats a presó⁹⁸⁹.

El rebombori que es vivia en aquelles dates a les contrades del sud de Catalunya contrastava amb l'aparent tranquil·litat, que segons Francesc Font, agutzil de la Reial Audiència, es vivia a la zona del Rosselló on, aparentment, no hi havia cap moviment de les tropes veteranes franceses i on el marquès de Fimarcon no havia fet acte de presència ja que encara es trobava acampat a la població francesa de Le Boló amb 4.000 homes⁹⁹⁰.

L'activitat guerrillera no s'aturà durant el mes d'agost i els assalts i les extorsions continuaren. Un clar exemple d'aquest extrem el trobem en el segrest perpetrat per un grup de guerrillers austriacistes de la Serra de l'Obac i Sant Llorenç del Munt (situades entre les comarques del Bages i el Vallès Occidental), que van emportar-se per la força a Jaume Torella, batlle de Matadepera (Vallès Occidental), el qual va haver de pagar trenta-cinc doblons d'or per la seva llibertat⁹⁹¹.

⁹⁸⁸ ACA. Consultas 128 (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general (24 de juliol de 1719).

⁹⁸⁹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta d'en Francisco Font a Pere Anton Veciana (2 d'agost de 1719).

⁹⁹⁰ *Ibid.*

⁹⁹¹ VALLS PUEYO, J., art. cit., p. 44.

El gruix de la força que integrava les files del batalló d'arcabussers francesos d'en *Carrasplet* li permetia refer-se ràpidament de les derrotes patides i de la pèrdua d'homes que se'n derivava. No succeïa així amb d'altres partides austriacistes que es dissolien, s'associaven o directament eren absorbides per d'altres més grans, per tal de sobreposar-se a la pèrdua o a la deserció dels seus membres. Aquesta situació va afectar al batalló d'arcabussers francesos d'en *Grau de Prats de Lluçanes* el qual es va dissoldre i els seus efectius es van incorporar al batalló d'arcabussers francesos d'en Joan Francesc Vila i Ferrer⁹⁹².

Imatge 28: Soldats arrêtez par le grand provost (Grup de soldats arrestats per les forces del prebost, possiblement desertors) [Gravat]. Recuperat de *Bibliothèque nationale de France, département Estampes et photographie. Scènes historiques -- 1701-1788. Recueil. Collection Michel Hennin. Estampes relatives à l'Histoire de France. Tome 88, Pièces 7668-7747, période: 1716- 1719.*

⁹⁹² BELHOMME, V. L., op. cit., p. 38.

Les derrotes patides durant l'atac a Reus i en l'intent d'ocupació permanent de la vila de Cambrils, no feren minvar els ànims d'en *Carraslet* que va dirigir les seves forces, formades per uns 1.100 combatents, fins a la localitat d'Alforja (Baix Camp) on es trobava un fort destacament militar espanyol sota el comandament del brigadier Isidre Teixidor i Pou (a) *Pou de Jafre*. Aquesta força la composaven dos batallons del regiment d'infanteria Barcelona, comandats pel tinent coronel Martí, les companyies de fusellers de muntanya espanyols d'Ambrós Roquer, i quatre esquadrons de cavalleria dels regiments Calatrava i Estrella. A les quatre de la tarda es va iniciar un combat que es perllongà fins ben entrada la nit. Les tropes comandades per en *Carraslet* van fer retirar de la vila d'Alforja als seus enemics, moment que van aprofitar per replegar-se també a la població veïna de l'Aleixar (Baix Camp). Durant l'enfrontament les forces franceses van poder capturar 68 presoners i van incrementar les seves files amb trenta-quatre soldats de cavalleria, diversos fusellers del regiment d'infanteria Barcelona, i alguns més provinents dels fusellers de muntanya d'Ambrós Roquer, els quals van desertar de les files de l'exèrcit espanyol⁹⁹³.

Després d'aquesta victòria, en *Carraslet* va marxar direcció a les muntanyes properes amb la finalitat de refugiar-se a l'ermita de la Mare de Déu de Puigcerver a l'Alforja (Baix Camp). Aquest indret brindava un excel·lent amagatall per ell i pels 300 arcabussers francesos que l'acompanyaven, oferint-los un magnífic emplaçament on descansar durant la persecució que els estava sometent un destacament militar filipista.

Les informacions que havien rebut els comandaments espanyols indicaven que eren objectius dels arcabussers francesos d'en *Carraslet*: les viles de Móra d'Ebre (Ribera d'Ebre), Alcanar (Montsià) i Pinell de Brai (Terra Alta). Però l'objectiu real d'en *Carraslet* no era cap d'aquestes viles, sinó el poble de Calaceit, a la comarca de la Matarranya (Terol). Aquesta incursió en terres aragoneses va esdevenir un èxit pel *Carraslet*, ja que va aconseguir apropiar-se d'unes 2000 armes sostretes als diferents pobles que anava ocupant en el seu

⁹⁹³ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 661.

pas⁹⁹⁴. Pocs dies després no van dubtar en atacar un comboi compost per 30 carros que transportaven vestuari per a les tropes espanyoles a Navarra, i que marxava escortat per 100 soldats i 70 cavalls. A conseqüència de l'atac la major part de la força borbònica morí. Un cop s'apoderaren del carregament es dirigiren a la localitat de Santa Eulàlia de Ronçana (Vallès Oriental) la qual assaltaren i saquejaren, focalitzant el seu odi en l'atac a la casa que Josep d'Alòs, membre de la Reial Audiència⁹⁹⁵.

Els comandaments militars espanyols van decidir el reforçament del destacament militar destinat a la ciutat de Vic (Osona). Aquest increment de les forces militats fou rebut amb alegria per part de les autoritat borbòniques ja que, segons un confident, les tropes franceses i els guerrillers austriacistes disposaven, a Ripoll, de quatre batallons d'arcabussers perfectament equipats que tenien atemorides i sotmeses les localitats de les rodalies de Ripoll, i en especial el poble de Sant Quirze de Besora:

“(...) los enemigos pasaron muestra de fusileros en Ripoll suponiendo concurrían en aquel lugar hasta cuatro Batallones con prevención de 200 bagajes y un abasto considerable de pan y cebada; y aviso el confidente haberles observado 32 tambores; obligan a los pueblos de la vecindad a contribuir con estos géneros en que molestan con especialidad el lugar de San Quirze por lo que de aquel paraje recelan nos vienen las más seguras noticias como no se engañan”⁹⁹⁶.

En aquells primers dies d'agost, el tinent general Francisco Caetano de Aragón va sortir de Vic amb un destacament direcció el Congost, des d'on havia rebut notícies de que els austriacistes marxaven cap a la capital osonenca. Finalment la informació va resultar falsa però, a mode de prevenció, es va decidir reforçar la

⁹⁹⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Noticias del País (sense data); CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 661.

⁹⁹⁵ BRUGUERA, M., op. cit., p. 570.

⁹⁹⁶ AMCV. Correspondència de l'Ajuntament de Vic. Sortides (1719 - 1740). Carta de l'ajuntament de Vic al general Francisco Caetano de Aragón (1 d'agost de 1719).

plaça amb sis peces d'artilleria per si alguna partida austriacista o francesa gosava atacar-la⁹⁹⁷.

Una vegada més les informacions facilitades pels confidents i espies al servei borbònic decantarien la sort cap el costat de les tropes de Felip V⁹⁹⁸: a principi del mes d'agost Salvador Prats i Matas va informar al capità general que, segons un espia, denominat *Confidente B.*, els francesos havien traslladat 12.000 fusells a Perpinyà i que els batallons de granaders allà situats marxaven direcció el Rosselló i la Cerdanya amb l'objectiu d'ocupar Manresa. El mateix confident informava que el marquès de Bonàs es trobava amb les seves tropes a la vila de Llúvia (Cerdanya) i que es rumorejava sobre un hipotètic setge francès a la localitat de Roses (Alt Empordà), durant el mes de setembre⁹⁹⁹. Les mateixes informacions advertien de l'existència d'un dipòsit encara més nombrós format per uns 40.000 fusells més, emmagatzemats pel marquès de Bonàs, al convent de pobres de Santa Mònica de Perpinyà, així com de l'enviament d'un comboi amb municions a la localitat de Camprodon (Ripollès). Sobre els insurgents austriacistes que col·laboraven amb els francesos, el confident va informar que Batet estava reclutant un regiment d'arcabussers i que un tal Fontanils, veí del Masnou que havia emigrat feia una setmana a França, feia el mateix. S'advertia de la presència d'una força integrada per 7.000 soldats francesos que es dirigia a la Cerdanya per posar-se a les ordres del marquès de Bonàs, amb l'objectiu d'atacar Castel-ciutat i Berga¹⁰⁰⁰.

Les notícies de l'atac francès sobre la ciutat de Manresa (Bages) van ser ràpidament trameses a les autoritats militars filipistes, les quals van realitzar tot un seguit de moviments amb l'objectiu de confondre i atacar el destacament enemic.

⁹⁹⁷ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Carta d'en Francisco Font a Pere Anton Veciana (2 d'agost de 1719).

⁹⁹⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Noticias del País (sense data); AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 219-1. Carta de Francisco Caetano de Aragón a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra (9 d'agost de 1719); CONDE DE CLONARD, op. cit., Volum XV, p. 48; ACSG. Correspondència 520 (1719 - 1753). Carta dels regidors de Manresa als regidors de Cervera (2 i 5 d'agost de 1719); BRUGUERA, M., op. cit., p. 570.

⁹⁹⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Noticias del confidente B. dadas en Figueras (principis del mes d'agost).

¹⁰⁰⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Noticias del confidente B. dadas en Figueras (3 d'agost de 1719).

El pla dissenyat pels militars espanyols consistia en abandonar Vic i Manresa amb una falsa retirada per fer confiar els francesos en les seves pretensions. Així doncs, el tinent general Francisco Caetano de Aragón va marxar direcció Barcelona, emportant-se totes les tropes deixant una petita part de l'esquadra a la ciutat de Vic, mentre que el general Domingo Reco, abandonà amb les seves forces la ciutat de Manresa, retirant-se cap a Barcelona, restant únicament com a mitjà de protecció de la ciutat l'esquadra de paisans armats de la vila a les ordres dels seus regidors.

El pla s'inicià el matí del dia 30 de juliol, quan el tinent general Caetano de Aragón va sortir de Vic amb totes les seves forces, entre elles un regiment de cavalleria regular que havia arribat des de Bascarà, direcció a la Garriga. Aquella mateixa jornada, un comboi escortat per l'esquadra de paisans armats de Vic, amb el recolzament de 50 soldats de cavalleria, es va unir al destacament del tinent general Caetano de Aragón.

Aquestes accions es van dur en absolut secret per tal d'evitar filtracions a les files enemigues. El desconeixement de les maniobres per part del regidors de Manresa, que desconeixien els plans militars, feu que aquests s'alarmessin al veure abandonaven la ciutat les tropes que la protegien, i enviaren un seguit de cartes a Cervera per tal de coordinar les seves defenses. La primera comunicació es va produir el 2 d'agost, quan els regidors de Manresa van comunicar a Cervera que la seva ciutat havia quedat desguarnida, després de la marxa del tinent general Domingo Reco juntament amb les forces militars, direcció Barcelona. A la ciutat de Vic hi havien arribat les tropes comandades per Luis de Mayoni les quals es quedarien de guarnició en aquesta ciutat, mentre que les notícies provinents de Ripoll informaven que l'enemic havia establert quatre batallons de fusellers de França.

Des de Cervera es van donar instruccions de defensa als regidors de Manresa i aquests donaven rebut de les mateixes en una carta datada el 5 d'agost. En aquesta missiva informaven als cerverins que 150 arcabussers francesos havien sortit de Ripoll direcció a la localitat de Sallent (Bages), on van obligar a l'ajuntament a proveir-los de racions de pa. S'havien rebut també notícies informant que els

enemics es preparaven per un imminent assalt a la vila de Manresa, però, que gràcies a l'atac supressiu sobre el destacament francès, dut a terme pel tinent general Francisco Caetano de Aragón, aquesta amenaça havia desaparegut. La informació rebuda sobre l'existència d'un gruix de les tropes franceses situades a la localitat d'Olost de Lluçanès (Osona), formades aproximadament per uns 2.000 arcabussers de muntanya, els quals restaven a les ordres del coronel Buenaventura d'Ortaffa de Vilaplana, va permetre al tinent general avançar-se als seus enemics. El general borbònic va localitzar les tropes franceses a les rodalies de la població de Sant Feliu Sasserra (Bages) iniciant-se un combat que va provocar la seva retirada. Una part de la força enemiga va ser detinguda i la resta va fugir direcció a Prats de Lluçanès (Osona), sense ser fustigats per les tropes del tinent general Francisco Caetano de Aragón, que va decidir no arriscar-se en la persecució degut a l'esgotament que presentaven els seus homes després de la batalla, preferint cercar aixopluc a la plaça de Vic. Des d'Artés (Bages), el tinent general Caetano de Aragón observà com les forces franceses que havien ocupat la vila de Sallent també es retiraven i abandonaven el poble.

Segons algunes fonts espanyoles, les baixes sofertes per les forces franceses, composades majoritàriament per voluntaris catalans van ser nombroses en xifrar-se en, aproximadament, cent els presoners fets per la cavalleria borbònica quan fugien del camp de batalla. Malauradament no coneixen el nombre de morts i de ferits en aquest enfrontament el qual devia ser molt elevat. Amb aquesta victòria, l'amenaça que hi havia d'actuació dels arcabussers francesos i guerrillers austriacistes a la comarca del Lluçanès, des de la qual podien amenaçar Vic i Manresa, va quedar neutralitzada momentàniament.

Paral·lelament a aquests fets, el tinent general Domingo Reco va retornar amb les seves tropes a la ciutat de Manresa, restablint-se així la situació prèvia i demostrant que les maniobres i l'estratègia militar borbònica desenvolupada en aquesta operació militar va resultar un èxit. No fou fins el 8 d'agost quan els regidors comunicaren que el perill que amenaçava la ciutat havia desaparegut,

però no en d'altres ciutats veïnes com fou el cas de Guissona (Segarra), que patí un atac francès¹⁰⁰¹.

El 5 d'agost el coronel d'arcabussers francesos *Bartomeu de la Pollina* va apropiar-se de queviures i d'un muntant de 30 cavalls requisats a les poblacions de Vallbona d'Anoia i Piera¹⁰⁰².

Mentre aquests fets succeïen a l'interior de Catalunya, al seu extrem septentrional els francesos preparaven una nova incursió per tal d'apoderar-se de l'estratègica vila de Roses (Alt Empordà). Aquelles tropes que a principi de l'estiu restaven acampades al Rosselló amenaçaven en creuar la frontera. Aquest fet que provocà que les tropes espanyoles situades a l'Empordà realitzessin un seguit de moviments amb l'objectiu de prendre posicions davant de l'imminent atac francès: per una banda un regiment de cavalleria regular es va desplaçar des de Bascarà (Alt Empordà) fins la ciutat de Girona, mentre que el batalló de fusellers de muntanya català de Pedro Soguet, que es trobava aquarterat a Figueres, es va desplaçar fins al castell d'Orriols, terme municipal de Bascarà, on van establir la seva caserna¹⁰⁰³. També s'havia aquarterat un esquadró de cavalleria del regiment Santiago en la vila de Palamós (Baix Empordà)¹⁰⁰⁴.

Però, malgrat la concentració de forces que l'exèrcit espanyol presentava en terres gironines, aquestes no van suposar cap impediment perquè petites partides insurgents continuessin actuant en aquest territori. Així doncs, durant la nit del dia 3 d'agost, una partida d'austriacistes, composta per 12 soldats d'infanteria i 4 de cavalleria, van atacar un comboi en el que viatjaven tres oficials espanyols amb les seves famílies a prop de la ciutat de Girona. Els insurgents van ferir els tres oficials i van matar a la dona d'un d'ells, emportant-se els objectes de valor dels equipatges que duien¹⁰⁰⁵.

¹⁰⁰¹ ACSG. Correspondència 520 (1719 - 1753). Carta dels regidors de Manresa als regidors de Cervera (8 d'agost de 1719).

¹⁰⁰² CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 662.

¹⁰⁰³ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Noticias del País (sense data).

¹⁰⁰⁴ TRIJUEQUE FONALLERAS, P., "Els quatre genets de l'apocalipsi a Palamós (1630 - 1750)". *Estudis del Baix Empordà*, nº 11, 1992, p. 23.

¹⁰⁰⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Noticias del País (sense data).

Els francesos van situar dos nous batallons d'arcabussers a Catalunya, el primer a la localitat de Sant Joan de les Abadesses (Ripollès) i l'altre, comandat per en Francesc Bac (a) *el fill d'en Bac de Roda*, l'establiren a les viles de Sant Feliu de Buixalleu (Selva), Viladrau (Osona) i Sant Hilari Sacalm (Selva).

Fou precisament Francesc Bac (a) *el fill d'en Bac de Roda* qui, el 5 d'agost de 1719, al front del seu batalló d'arcabussers, va atacar la vila de Sant Feliu de Guíxols (Baix Empordà), on derrotaren un destacament de les esquadres de paisans armats. Els abusos comesos pels arcabussers foren nombrosos, començant per la recerca d'en Josep Herrero, guarda de la Reial Ronda de la Sal, amb la intenció de matar-lo. Una altra de les seves víctimes va ser en Juan Daignas, guàrdia del magatzem de la drassana reial de Sant Feliu de Guíxols a qui li van saquejar el seu habitatge i el magatzem de sal. La pèrdua d'una matèria prima com la sal per una vila marinera com Sant Feliu de Guíxols esdevenia un autèntic desastre econòmic ja que aquest producte era fonamental per la conservació de determinats productes derivats de la pesca. Els arcabussers francesos també van destruir els magatzems reials¹⁰⁰⁶ existents a la vila i assaltaren l'alfòndec, sostraint la sal que allà es conservava, i que procedia de les salines dels Alfacs, amb la intenció de poder vendre-la i treure'n profit econòmic. També van assaltar l'estanc del tabac on van emportar-se gran quantitat d'aquest producte i van destruir la resta: partides de tabac procedent de Brasil en corda, tabac en pols, cigars, tabac de Virginia... Així mateix van obligar al receptor del paper segellat de Sant Feliu a entregar els diners que tenia procedents de la venda del paper, diners que posteriorment va haver de restituir personalment a la Intendència de Catalunya. Una vegada acabat l'assalt, els arcabussers francesos van forçar a alguns mariners de la població a portar-los en embarcacions fins a prop de Blanes (Selva), des d'on realitzaren nous atacs a les rodalies d'aquesta població i de la vila de Llagostera (Gironès)¹⁰⁰⁷.

¹⁰⁰⁶ JULIÀ FIGUERAS, B., "Afliccions econòmiques dels guixolencs, després de la Guerra de Successió", *Estudis del Baix Empordà*, n° 5, 1986, p. 141.

¹⁰⁰⁷ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Supplement 199. Noticias del País (sense data); AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Supplement 219-1. Carta de Juan Daignas a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra (7 de setembre de 1719); AHG. Fons Notarial. Sant Feliu de Guíxols. Notari Jeroni Axandri (1718 - 1719). Reg. 496. Acta notarial. Testimonial (13 de setembre de 1719); AHG. Fons Notarial. Sant Feliu de Guíxols. Notari

Lluny de la costa catalana les accions del insurgents continuaven, com fou el cas de l'assalt contra un correu extraordinari prop de la localitat de Masquefa (Anoia). Allà una força composta per uns 50 homes a cavall i 50 més a peu, van robar alguns objectes de valor que transportava aquest correu i van cremar la resta de la documentació¹⁰⁰⁸.

També poblacions relativament properes a la ciutat de Barcelona, com Sant Andreu de la Barca (Baix Llobregat), foren testimoni d'enfrontaments entre tropes borbòniques i la insurgència austriacista, sense poder precisar si aquesta última l'integraven soldats francesos arcabussers o insurgents¹⁰⁰⁹.

A principis del mes d'agost, el mariscal francès, el duc de Berwick va ordenar al general Bonàs que s'internés en el territori català amb l'objectiu d'atacar els Pallars i l'Alta Ribagorça.

El brigadier Mateo Cron, comandament militar espanyol en aquest territori i governador militar de la Conca de Tremp, tenia grans dificultats per disposar una bona defensa del seu territori¹⁰¹⁰: per una banda tenia problemes per aconseguir informacions precises sobre els moviments de les tropes franceses i dels insurgents austriacistes degut a una política generalitzada, per part d'alguns veïns del corregiment que col·laboraven contra els filipistes transmeten notícies falses sobre els moviments dels arcabussers francesos amb la intenció d'allunyar a les tropes espanyoles¹⁰¹¹. El segon problema, i més greu que l'anterior, era l'elevat índex de deserció entre les seves tropes, ja que més de la meitat de les forces reglades de les tres companyies de milícies de les que disposava havien desertat,

Jeroni Axandri (1718 - 1719). Reg. 496. Acta notarial. Testimonial (18 de desembre de 1719); AMGi. Índex de cartes rebudes de la Intendència. Anotació del gener del 1720; JULIÀ FIGUERAS, B., art. cit., "Afliccions econòmiques...", p. 141.

¹⁰⁰⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Noticias del País (sense data).

¹⁰⁰⁹ PERPIÑÀ GUTIÉRREZ, C., "Estudi de morts violentes durant els segles XVI - XVIII a cinc parròquies de la regió central del Baix Llobregat", *Gimbernat: Revista catalana d'història de la medicina i de la ciència*, n° 8, Barcelona, 1987, pp. 309 - 318.

¹⁰¹⁰ Mateo Cron, Comte de Cron: Va néixer a Londres en el si d'una família catòlica motiu pel qual va haver de refugiar-se a França, per marxar posteriorment a Espanya. Va servir en el regiment irlandès de Mahony de l'exèrcit espanyol. PIERRE DEDIEU, J., "Los gobernadores de Lérida, Barcelona y Gerona en el siglo XVIII", *Pedralbes: revista d'història moderna*, n° 18, Barcelona, 1998, p. 503.

¹⁰¹¹ AHSCP. AH 2097. Documentació sobre el brigadier Mateo Cron. Alegato de este contra Miguel Llorell (7 de juliol de 1719).

emportant-se les armes i els uniformes amb la intenció d'unir-se a les tropes franceses o a la insurgència austriacista.

Als inconvenients exposats s'hi havia d'afegir la manca manifesta de recolzament d'algunes de les viles del seu territori, com ara la població de Talarn (Pallars Jussà), on les seves autoritats es van negar a formar unitats de paisans armats que l'ajudessin en la defensa del corregiment¹⁰¹².

Aquesta actitud, per part dels vilatans del Pallars, l'hem de cercar en les primeres accions que realitzaren les tropes espanyoles en aquestes contrades, amb l'exigència de cobrar els impostos reials i en l'entrega de queviures. En molts casos els pobles no podien fer front al pagament, tal com va succeir en el poble de Perves, terme municipal del Pont de Suert (Alta Ribagorça). Inclús, com a forma de coacció, les autoritats borbòniques ordenaren, davant la negativa a l'abonament de la quantitat sol·licitada, la detenció d'un regidor de la vila i el seu trasllat al castell de Sarroca de Bellera (Pallars Jussà), fins que el poble no pagués la contribució corresponent. La tensa situació entre ciutadania i milícia es va tractar d'apaivagar per part de l'exèrcit espanyol, enviant a l'oficial Felip de Riquer, comandant del destacament, juntament amb un alferes a parlamentar amb Martín Borres, veí de Sarroca de Bellera. L'objectiu era trobar, conjuntament, una solució al pagament del deute pendent de la vila de Perves, però quan els oficials van entrar a casa d'en Borres, un grup de quaranta arcabussers francesos els van a detenir. En una memòria que justificava els fets, l'oficial Felip de Riquer va acusar els veïns de Perves d'haver-se posat en contacte amb els arcabussers francesos i amb els veïns de Sarroca de Bellera amb l'objectiu de traïr-lo, fent-li creure que no hi havia enemics a la vila¹⁰¹³.

Les desercions entre les tropes espanyoles al Pallars augmentava a mesura que l'atac francès s'aproximava. El 8 d'agost de 1719 Alexos Antonio Duart, cap de la companyia de milícies de Sort, va informar al brigadier Mateo Cron que havien desertat 1 oficial, 1 sergent i 28 soldats de la seva companyia, mentre restaven

¹⁰¹² *Ibid.*

¹⁰¹³ AHSCP. AH 3871. Carta de Felip de Rique a Mateo Cron (sense data).

aquarterats a la localitat de Tremp (Pallars Jussà)¹⁰¹⁴. La situació es feu tan inestable que finalment va desembocar en un motí, quan va desaparèixer el subdelegat d'intendència amb els seus s'havien d'entregar a les tropes¹⁰¹⁵. Però, malgrat aquests contratemps, el brigadier Mateo Cron va sortir de Tremp el dia següent amb un destacament compost per 15 soldats del regiment d'infanteria Barcelona; un nombre indeterminat de fusellers de muntanya espanyols de Juan Sauri, batlle d'Hostalric; 4 esquadres extraordinàries dels agutzils, i 3 companyies de les milícies que s'havien format al corregiment per reforçar el castell de Sarroca de Bellera (Pallars Jussà).

Seguint la dinàmica exposada anteriorment, els fusellers de les 4 esquadres extraordinàries dels agutzils que integraven aquesta força es van revoltar tant bon punt van abandonar la localitat de Tremp, amenaçant de matar el brigadier al crit de: "*a Francia, a Francia*". Finalment les amenaces de deserció es feren efectives i, tant el brigadier com els oficials, van acordar que retornarien a la vila de Tremp davant una pèrdua tan notable d'efectius. En el seu camí a la vila trempolina, els soldats del regiment d'infanteria Barcelona i les 3 companyies de les milícies van arribar a les 11 de la nit a la Pobla de Segur (Pallars Jussà), on es trobaren amb les portes de la vila tancades. El que desconeixien les tropes borbòniques és que a l'interior del poble es trobaven amagats 60 insurgents austriacistes amb la intenció d'atacar-los, però la provident intervenció del clergue Josep Puigserver, avisant al brigadier del parany austriacista, va permetre dissenyar una estratègia per poder sorprendre els emboscats. Aprofitant una porta falsa, el brigadier Cron, acompanyat per 15 soldats del regiment d'infanteria Barcelona, van entrar a la vila aconseguint desallotjar, en un atac a baioneta, els insurgents els quals es van veure obligats a fugir del lloc per la *Porta dels Colgats*. Immediatament, s'ordenà la col·locació de guàrdies a tots els accessos i s'obligà als veïns que possessin llums a les finestres de les seves cases per il·luminar els carrers del poble. Però, justament quan la situació semblava estar ja controlada els fusellers de les 3 companyies de milícies es van amotinar, negant-se a entrar a la vila. Només van accedir-hi una

¹⁰¹⁴ AHSCP. AH 3871. Carta de Alexos Antonio Duart a Mateo Cron (sense data).

¹⁰¹⁵ AHSCP. AH 2097. Documentació sobre el brigadier Mateo Cron. Alegato de este contra Miguel Llorell (7 de juliol de 1719).

petita part perquè la resta havia desertat unint-se als insurgents que encara es trobaven a les rodalies de la Pobla de Segur. I no van ser els últims, ja que els fusellers de muntanya de Juan Sauri, batlle d'Hostalric, també van iniciar un amotinament a la localitat de Salas de Pallars (Pallars Jussà).

Davant aquest fet el brigadier Mateo Cron va ordenar a Juan Sauri que retornés amb la resta dels seus fusellers de muntanya a la Pobla de Segur, on havien d'unir ambdues forces. Finalment només un petit destacament d'aquests fusellers de muntanya va arribar a unir-se amb el brigadier Mateo Cron a la Pobla de Segur, però aquests, com havien fet els seus companys, no trigarien també en trair-lo¹⁰¹⁶.

La mala fortuna no deixà de posar entrebancs al brigadier Cron i quan finalment va poder replegar una mínima força per marxar en direcció Balaguer, aquesta també es va amotinar i el varen fer presoner, saquejant les seves pertinences personals, per lliurar-lo posteriorment a les tropes franceses, tal i com es recull en el memorial de Josep Bordes i Guilà, agutzil extraordinari del corregiment del Pallars:

“(...) que el día nueve de Agosto pasado iba en compañía del Sr. Brigadier con las compañías de milicianos, al llegar a la Puebla muy tarde se revelaron las Compañías menos los capitanes y algún oficial no queriendo entrar en la villa, y yo entre con dicho señor y capitanes por la puerta falsa de casa Dn. Antonio Berenguer, y al cabo de rato entraron por la puerta principal de la casa muchos soldados de dichas tres compañías con otros picaros del País todos armados disparando tiros me hirieron a mí en el muslo y con mucho desorden subieron a dicha casa con voces diciendo Viva Francia y Carrasclat continuando en disparar tomaron prisionero a dicho Señor Brigadier (...)”¹⁰¹⁷.

¹⁰¹⁶ AHSCP. AH 2097. Documentació sobre el brigadier Mateo Cron. Alegato de este contra Miguel Llorell (7 de juliol de 1719).

¹⁰¹⁷ AHSCP. AH 2180. Declaració d'en Josep Bordes i Guilà, agutzil extraordinari del corregiment del Pallars (22 de juliol de 1724).

El dia següent Ignacio de Aranzia, corregidor de Talarn, veient la situació de desgovern i constant traïdoria per part dels integrants de les files borbòniques destinats als seus dominis, va abandonar la població i va fugir direcció Lleida¹⁰¹⁸.

El marquès de Bonàs va ocupar la Pobla de Segur establint un campament integrat per un destacament de 10 batallons d'infanteria i 2 esquadrons de dragons¹⁰¹⁹. Aquest assentament, juntament amb la posterior ocupació de Tremp, va fer que els exèrcits francesos s'apropriessin d'una gran quantitat de queviures i d'armes que es trobaven emmagatzemades en aquestes viles. Tot el corregiment del Pallars quedava llavors sota control de l'exèrcit francès¹⁰²⁰.

Però, la dissort de la deserció no era exclusiva dels soldats filipistes afectant també a les tropes franceses que ja havien patit aquest mal durant la seva ofensiva al País Basc. Per aquest motiu es va ordenar als batallons d'arcabussers francesos que fessin les guàrdies avançades en comptes de les tropes regulars. Amb la finalitat d'aconseguir la màxima col·laboració per part de la població autòctona, les autoritats franceses van estendre el rumor entre els vilatans que la intenció de les forces d'ocupació era la de restituir les llibertats catalanes vigents en temps del rei Carles II. Aquesta maniobra propagandística els deparà uns bons resultats ja que es traduí en un allau de voluntaris per integrar-se en les batallons d'arcabussers francesos¹⁰²¹.

El mariscal, duc de Berwick, va ordenar al general Bonàs que s'internés a Catalunya amb l'objectiu d'ocupar les muntanyes del voltant de Tremp, que ja havia estat conquerida, per després adreçant-se direcció a les viles de Vilanova de Meià (Noguera) i Solsona (Solsonès).

Mentrestant a les files espanyoles continuava la polèmica sobre les esquadres de paisans armats. El 9 d'agost el general Antonio del Valle, un dels majors

¹⁰¹⁸ AHSCP. AH 2097. Documentació sobre el brigadier Mateo Cron. Alegato de este contra Miguel Llorell (7 de juliol de 1719).

¹⁰¹⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 208. Relació feta pel brigadier Mateo Cron (8 i 9 de setembre de 1719); BERWICK, D., op. cit., p. 467.

¹⁰²⁰ AHSCP. AH 2097. Documentació sobre el brigadier Mateo Cron. Alegato de este contra Miguel Llorell (7 de juliol de 1719).

¹⁰²¹ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 663.

detractors de les Esquadres, va escriure una carta a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra, on li expressava que havia ordenat el desarmament d'algunes esquadres davant de la ineficàcia de les mateixes:

“(...) y por lo que manda a la distribución de armas y municiones a las Escuadras, quiere S. M. que en esta materia se ejecute lo que yo tuviere por más apropiado, con comunicación de dicho Dn. Francisco Caetano, respecto de que podrá convenir ejecutarlo en el todo, y no en la parte, pues esta providencia se debe reglar a medida de la más o menos confianza, que pudiere depositarse de los naturales, que forman las Escuadras, o sus Jefes. Y no apartándome de ejecutarlo así, debo decir, es ninguna la que de unos u otros se puede tener, lo primero, porque dichas Escuadras no son de gente afecta, escogida, sino de toda la que hay en los pueblos, mudándose por su turno, según el número de sus vecinos, para repartirse el trabajo, con lo cual el Jefe, si es bueno, las más veces expuesto a perderse, por cuyo motivo ellos mismos, han llegado a pedir se les retiren las armas. A lo que podrá V. S. lo mucho que conviene su total extinción, y cuan cierto es todo lo que en mi antecedente y votos singulares exprese, y repito por duplicado y copias en este correo. Y en esta consecuencia prevengo a los Corregidores de cada partido, hagan retirar a las Plazas más inmediatas todas las armas, y municiones de las Escuadras. Lo que suplico a V. S. se sirva poner en noticia de S.M. y que cada día se aumenta el número de sediciosos, de suerte que no dejan pasar ningún correo”¹⁰²².

¹⁰²² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement. 219-1. Carta de Antonio del Valle a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra (9 d'agost de 1719).

Cartes com aquesta, juntament amb documentació de més o menys importància estratègica, eren transmeses per soldats que feien les funcions de correus reials. Aquests tampoc restaven exempts dels atacs de la insurgència o de qualsevol altre circumstància bèl·lica. L'atac als correus era una de les accions que més sovint realitzaven els guerrillers austriacistes i els arcabussers francesos.

Un d'aquests casos es va produir quan un missatger traslladava uns oficis des de Valtierra (Navarra), on es trobava el quarter espanyol, fins a Barcelona. L'esmentat correu va arribar a la ciutat de Lleida on se li va assignar una escorta composta per 5 dragons del regiment de Ribagorça. En arribar a Tàrraga (Urgell) l'escorta va ser rellevada, per ordres del governador de la plaça, per un destacament del mateix regiment compost per 1 tinent i 15 dragons de cavalleria. Continuaren el camí, amb la nova protecció, direcció Cervera on se'ls hi van afegir un altre destacament compost per 12 dragons més que escortaven un coronel que també viatjava direcció a la ciutat comtal. A les 21 hores del 9 d'agost, el correu reial i la seva escorta van arribar a un hostel situat a Santa Maria del Camí (Anoia). El correu va agafar la maleta on portava la documentació i es va retirar a reposar a la seva habitació. Unes hores després va ser despertat de forma brusca per l'encarregat de les postes dels cavalls el qual li va dir que els enemics estaven atacant l'hostal. El correu reial va agafar la maleta amb la documentació i s'adreçà ràpidament a les cavallerisses per agafar un cavall. En arribar a les quadres es trobà a un grup dels dragons ja muntats que l'esperaven. Un cop va enllestir el cavall, el correu, escortat pels dragons, marxaren direcció Cervera (Segarra) però a mig camí l'escorta s'aturà i obligà al correu a lliurar la maleta amb els documents. Desvalisat el missatger de la seva documentació i dels diners que portava, el deixaren lliure, informant-lo, prèviament, de la sort que tenia de continuar en vida ja que, abans de desertar, els dragons havien matat al seu tinent¹⁰²³.

La presència d'arcabussers francesos i guerrillers per les zones de les Serres de l'Ordal (Penedès) i el massís del Garraf (Garraf, Penedès i Baix Llobregat)

¹⁰²³ ACA. Real Patrimonio. BGRP. Processos 1719, núm. 3 Ar.

causava un profund desànim entre els seguidors i les autoritats filipistes, ja que la seva proximitat a la ciutat de Barcelona produïa un fort malestar entre les viles que disposaven d'esquadres de paisans armats a la zona del Baix Llobregat. L'11 d'agost de 1719, els regidors del poble de Sant Boi de Llobregat (Baix Llobregat) es van adreçar a les autoritats expressant la seva por a patir l'atac dels grups d'insurgents austriacistes com també havia succeït en altres poblacions dotades d'esquadres de paisans armats:

“(...) que atendiendo que algunos lugares del Corrgtº, mayormente en los que hay escuadras de soldados paisanos concurren a tomarlas y a inquietar los vecinos alguna gente desmandada de miqueletes de los enemigos a quienes no pueden resistir las Escuadras siguiéndose de esto muchos disturbios (...)”.

L'11 d'agost, valorant la possibilitat que l'esquadra fos desarmada, es va sol·licitar la dissolució d'aquesta força i l'enviament de les armes a Barcelona¹⁰²⁴. La resposta de la Reial Audiència es va produir el dia següent quan, reunides les tres sales que composaven el tribunal, van dictaminar que corresponia a l'autoritat militar la decisió de si una esquadra s'havia de desarmar. En la seva resolució la Reial Audiència reflexionava sobre la ubicació estratègica de l'esquadra de Sant Boi de Llobregat encarregada de la vigilància del pas del riu Llobregat i del control de la carretera que unia Barcelona amb Tarragona i València. Alhora, indicava que la presència de l'esquadra de Sant Vicenç dels Horts, la de Molins de Rei, el destacament de cavalleria de Castelldefels i l'esquadra de Martorell, garantien la seguretat de l'esquadra de Sant Boi. Per últim recomanaven la fortificació de l'església de la vila per disposar així d'un punt fort on poder resistir davant d'un hipotètic atac¹⁰²⁵.

¹⁰²⁴ ACA. Villetes 364 (1719 - 1720). Carta de Antonio del Valle a la Reial Audiència (11 d'agost de 1719).

¹⁰²⁵ ACA. Consultes 128 (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (12 d'agost de 1719).

Aquell mateix dia la Reial Audiència es va posicionar a favor de les Esquadres, ja que s'havia produït una nova queixa del governador militar de Martorell, de l'intendent general del Principat i del governador militar del corregiment de Girona, baró d'Huart¹⁰²⁶, sobre el valor combatiu de les Esquadres, davant l'evidència del desarmament d'algunes d'elles a mans enemigues, sense parlar de l'elevat cost que aquestes suposaven¹⁰²⁷. Però, la Reial Audiència es va mantenir ferma en la defensa de les Esquadres, reafirmant-se en els dictàmens anteriors que havia fet:

“(...) y contemplada la serie del echo con los motivos y fines por los cuales con sola la providencia gubernativa la R. A. proyecto la formación de estas Escuadras y que el señor marqués de Castel-Rodrigo hizo presente al Rey Nstr. Sr. con la mayor reflexión fue servido mandar establecer y socorrer diariamente con los caudales de Rl. Hazda.

No ha sabido alcanzar ni reconocer otro motivo ni razón alguna más de aquellas que con varias reflexiones hizo presentes a V. E. en la citada consulta de veinte y dos de julio sin que se ofrezca otra cosa en particular que añadir a lo que en ella se contiene, sino solamente, el que cesa ya todo el recelo de los daños y perjuicios que en su representación se refiere el señor intendente, pues con la invasión que han hecho los Fusileros de Francia internándose en este Principado, y esparcido en varias partidas numerosas divagando por el País. Han ya dado las Generales de Guerra y cabos militares, sus órdenes y providencias para retirar dichas Escuadras, y recoger las armas en parajes seguros de modo que solo han quedado

¹⁰²⁶ Matías Gerardo, baró d'Huart: Nat a Luxemburg. Va fer carrera militar a l'exèrcit francès fins l'any 1700. Posteriorment va ingressar a l'exèrcit espanyol de Flandes (1700). L'any 1707 era capità d'infanteria en el regiment de la Guàrdia Valona. Va ser nomenat governador de Monço (1714 - 1719) i de Girona (1719 - 1730), càrrec aquest últim que va ocupar fins a la seva mort.

¹⁰²⁷ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Carta de Rodrigo Caballero a Antonio del Valle (28 de juliol de 1719).

algunas Escuadras en aquellos pueblos en los cuales no han considerado por ahora riesgo. Que es cuanto a la R. A. se refiere representar a V. Exc. (...)”¹⁰²⁸.

La sensació d'indefensió a les viles borbòniques es feia palès en accions com les dutes a terme a mitjans el mes d'agost, quan el capità general va enviar una consulta a la Reial Audiència informant que el corregidor de Vilafranca del Penedès, juntament amb alguns regidors, volien abandonar la localitat fins que no es pogués garantir amb tropes regulars, la seguretat de la vila. Davant d'aquesta situació la Reial Audiència prengué la decisió de no posicionar-se i va delegar l'assumpte en la figura del capità general¹⁰²⁹.

Mentre tot això succeïa, a l'interior del Catalunya, l'exèrcit francès continuava concentrant forces a la zona de la Cerdanya, en concret un regiment de cavalleria, un de dragons i 4 batallons d'infanteria a les ordres del marquès de Bonàs, amb l'objectiu d'atacar la fortalesa de Castellciutat situada en el terme municipal de la Seu d'Urgell (Alt Urgell). Per ajudar en l'atac els francesos van concentrar 20 canons a la localitat de Bellver de Cerdanya (Cerdanya) que s'havia convertit en el seu quarter general¹⁰³⁰. Malgrat que aquesta població esdevingué de vital importància per l'exèrcit francès, aquest no renuncià a ocupar altres places fortes, com fou el cas de la vila de Puigcerdà (Cerdanya), on el corregidor, el coronel Diego de Vilaplana, va caure presoner, mentre que el regidor de la vila, Joan Baptista Cerdà, va aconseguir-ne fugir. Per substituir-lo, el marquès de Castel-Rodrigo va nomenar a Josep Viladomar i Boix, un antic seguidor filipista del Berguedà¹⁰³¹.

Però, les autoritats militars borbòniques estaven alertades dels moviments francesos gràcies a les informacions facilitades per l'espia denominat *Confidente*

¹⁰²⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Carta de la Reial Audiència al capità general del Principat (11 d'agost de 1719).

¹⁰²⁹ ACA. Consultas 128 (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general (17 d'agost de 1719).

¹⁰³⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Notícies del País (15 d'agost de 1719).

¹⁰³¹ CERRO NARGÁNEZ, R., “Lletrats al servei dels Borbons: els alcaldes majors i tinents de corregidor de Girona durant el segle XVIII”. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, Volum 48, Girona, 2007, p. 252 – 253; SERRA ROTÉS, R., art. cit., “Josep Viladomar i Boix...”, 95 – 96.

de B., el qual va informar que havien arribat al Rosselló dos regiments més: un de cavalleria i l'altre de dragons, preparant-se pel combat a la zona fronterera del Capcir, el Rosselló i la Cerdanya. En aquesta última comarca el marquès de Bonàs disposava de 7.000 soldats d'infanteria i 1.200 de cavalleria per atacar Castellciutat.

Al marge d'aquestes forces, havien marxat des de Perpinyà tota la logística i els metges militars francesos necessaris per muntar un hospital de campanya a la vila de Puigcerdà. Les informacions preveïen que, a finals de setembre, hi arribessin al Rosselló 12.000 soldats d'infanteria i 3.000 de cavalleria més per tal de realitzar el setge de la fortalesa de Roses.

Per últim l'espia posava en coneixement que alguns caps d'arcabussers francesos, antics austriacistes, havien estat detinguts pels comandaments francesos, entre ells *el fill de Bac de Roda*, per les atrocitats que havien comés:

*“se avisa del Rosellón, que el capitán de fusileros Paloma se escapó del castillo de Perpiñán, donde estaba preso con otros fusileros de Francia, y que de orden del Marq. de Fimarcon se ha tomado preso al Cornl. Bach y otro nombrado Mañota publicando Mrq. de Fimarcon ha de castigar su mala conducta y excesos infamias que cometen, y que los Generales habrán entrado en alguna desconfianza de esta gente sediciosa”*¹⁰³².

La por i la indefensió s'estenia com una malaltia entre els seguidors filipistes dels pobles i viles de Catalunya. Hem pogut analitzar la inestabilitat que es vivia en aquells moments al Principat, on figures civils i militars rellevants optaven per desarmar les Esquadres, on seguidors filipistes o càrrecs públics dels pobles de Catalunya abandonaven casa seva per trobar refugi a les grans ciutats catalanes; o aquells que no deposaven la seva fermesa davant l'enemic, però sol·licitaven recolzament per poder-li fer front. Aquest és el cas de la vila de Valls, la qual es

¹⁰³² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Noticias dades por el confident del B. (22 d'agost de 1719).

va posar en contacte amb el governador militar de Tarragona per informant-lo sobre la situació de perill en que es trobava davant de la insurgència austriacista i els arcabussers francesos del coronel *Carrasclat*, així com per sol·licitar el seu ajut per a poder organitzar una òptima defensa.

La resposta no es va fer esperar, i el 17 d'agost de 1719 el governador militar de Tarragona va informar als jurats, regidors i veïns de Valls que enviava un enginyer militar per supervisar les defenses de la vila i fer les modificacions oportunes per millorar-les. A més ordenava enviar 100 escopetes, 100 granades i 2 espoletes carregades. Volia tranquil·litzar a la població comunicant que en cas d'atac dels arcabussers francesos enviaria al lloc reforços militars, recomanant-los tempraça davant l'enemic i que, arribat el moment, fessin un ús racional de les municions¹⁰³³.

En aquells moments en *Carrasclat* es trobava operant, amb els seus arcabussers, a la zona del Camp de Tarragona amb un gruix aproximant d'uns 1.000 efectius, dels quals entre 400 i 500 no disposaven d'armes. L'existència d'un grup enemic d'aquestes dimensions suposava un greu perill per les viles, pobles i ciutats catalanes, un risc que s'agreujava amb la presència d'altres grupuscles afins a la causa francesa que, sense assolir les dimensions del primer, també feien estralls per on passaven. Entre els líders guerrillers austriacistes actius en terres tarragonines, destacaven les figures dels denominats *l'Esguerrat de Vicfred*, *el Clavaguera de Santa Coloma de Queralt*, *el Dragó Gros*, *el Estebanoi de Gerri*. Molts d'aquests guerrillers aconseguiren despatxos com a oficials de l'exèrcit francès integrant els seus grups guerrillers a les unitats d'arcabussers, com va ser el cas del coronel *el Coix de Gerri*. Totes aquestes partides havien augmentat les seves rengles gràcies als desertors dels regiments borbònics, entre els quals destacaven els del regiment d'infanteria Barcelona, molts dels quals havien estat antics combatents austriacistes¹⁰³⁴.

¹⁰³³ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Diego García de Istúriz, governador militar de Tarragona als Jurats, regidors i veïns de Valls (17 d'agost de 1719).

¹⁰³⁴ GIMÉNEZ LÓPEZ, E., op. cit., p. 568.

La nit del 18 d'agost, els insurgents austriacistes, comandats per en *Llançalot de Santa Coloma de Queralt*, van atacar i ocupar Calaf (Anoia) on saquejaren 4 o 5 cases de les més acomodades de la població, algunes de les quals eren propietat de destacats filipistes i segrestant a molts homes amb la finalitat de reclamar un rescat per ells. Les autoritats municipals no van gaudir de la mateixa sort, ja que els insurgents van assassinar el sotsbatlle, que era un reconegut filipista.

Però, sembla ser que aquest atac no va ser aïllat i independent, sinó que probablement formava part d'un seguit d'atacs coordinats amb altres grups de revoltats i d'arcabussers francesos que, també, van atacar les viles de Sant Vicenç dels Horts (Baix Llobregat) i Molins de Rei (Baix Llobregat), on desarmaren les esquadres de paisans armats d'aquestes dues poblacions¹⁰³⁵.

Aquell mateix dia, el tinent general Antonio del Valle va escriure una carta a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra, on li exposava que havia rebut l'encàrrec del rei Felip V de fer-se càrrec del comandament de l'exèrcit a Catalunya arran de la marxa del marquès de Castel-Rodrigo al front nord (Navarra - País Basc). També l'informava que disposava d'escasses tropes regulars per fer front a la invasió francesa i que la qualitat de les mateixes era molt baixa. A més a més feia esment que s'estaven constituint 7 batallons de fusellers de muntanya catalans, així com algunes unitats de dragons de cavalleria, als que s'hi havia d'afegir les esquadres de paisans armats de les quals en desconfiava. El document presenta l'estat general de Catalunya en els moments que s'estava produint l'ofensiva francesa:

“debo suponer y creer muy positivamente que para armar estas gentes y las Escuadras a los pueblos (que no faltan en los estados que me remite el Intendente) sería la intención creer que en ello se podría el fiar el mayor servicio del Rey, porque en la gran falta de tropas se juzgaría por aforismo político

¹⁰³⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Notícies del País (sense data); AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 214. Carta de Josep Font al marquès de Castel-Rodrigo (20 d'agost de 1719); CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 663 i 664.

fundar la seguridad en la confianza y mirar con ella, y con las armas a los naturales para obligarlos a la fidelidad, pero por más que se premediten las acciones humanas nadie puede confiar de los seguros sucesos; se a tocado con las manos que bien lejos de lo que se deseaba han servido en gran parte estas armas de turbar el país, aumentar la sedición, robar y matar en todos los caminos, y saquear los pueblos, a los que administraban Rentas del Rey por Aduanas, por sal, por tabaco, y por papel sellado. Que por la misma experiencia es preciso ya no continuar esta confianza, y remediar este daño con tropas superiores en la forma posible y mucho más cuando las prisiones que universalmente se mandaron hacer, y el crecidísimo número de clérigos y frailes que se mandó desterrar (sin duda uno y otro con buena intención) altero tanto los ánimos que ha sido y es un nuevo fomento en los eclesiásticos de malas influencias, y en los seglares que no tienen que perder de irse al campo para aumentar los sediciosos, y aun que gracias a Dios ninguno de los pueblos ha proclamado a otro Soberano, pero el Principado se halla por todas partes tan lleno de sediciosos que es preciso acudir mui desde luego al remedio y este no puede aplicarse sin las fuerzas. Las pocas que yo tengo para un país tan dilatado, y tan belicoso, y la naturaleza de ellas consta de las relaciones. Seria en mi gran ingratitud no poner preferente a Su. Mag^a. con toda sinceridad el estado de las tropas y del País (...)”¹⁰³⁶.

El dia següent, el tinent general Antonio del Valle va escriure al secretari de la Guerra, Miguel Fernández Duran, per informar-lo sobre les Esquadres. El rei Felip V havia ordenat que no es repartissin més armes al seguidors filipistes del Principat perquè, en cas de ser derrotats, no caiguessin en mans dels sediciosos.

¹⁰³⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 219-1. Carta de Antonio del Valle a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra (18 d'agost de 1719).

Per la seva banda, el tinent general Antonio del Valle informava que havia ordenat retirar les armes d'algunes esquadres que estaven en perill de ser atacades, acció que es va dur a terme, de forma progressiva, sempre que alguna d'elles estigués en perill:

“en carta del 11 del presente mes me refiere V. S. como por repetidos avisos se halla el Rey (Dios le guarde) enterado, de que la providencia que se dio últimamente de formar y armar diferentes Escuadras en este Principado, bien lejos de producir los buenos efectos que entonces se hicieron presentes, servía solo para armar a los sediciosos, por la facilidad, con que en diversos lugares se habían amparado, y hecho dueños de las armas, y municiones, que se les habían confiado; Y para evitar en cuanto fuera posible un inconveniente tan perjudicial a la quietud del País; manda S. M. que no se den más armas a los vecinos de los pueblos, sino debajo de una entera seguridad de verlos empeñados en su defensa, participándomelo V. S. así para que teniéndolo entendido pueda disponer lo conveniente a su cumplimiento. Y siendo ciertísimo quanto V. S. me expresa, haberse puesto en la consideración de S. Mgt^a. sobre este asunto, como V. S. había visto por todas mis antecedentes, y lo acredita cada día más la experiencia, pues antes de anoche también se llevaron los sediciosos las armas de dos Escuadras de a veinte hombres¹⁰³⁷, que estaban a tres horas de esta ciudad, sin que ninguno de ellos hiciera la menor resistencia, diciendo les habían sorprendido a deshora de la noche. Además de por mí no se ha dado arma alguna a estos naturales, pues cuando yo llegue a este Principado, ya estaban distribuidas, y plantificadas las Escuadras, debo decir a V. S. he dado órdenes para que se retiren todas aquellas armas y municiones de las

¹⁰³⁷ En referència a les esquadres de Sant Vicenç dels Horts i Molins de Rei.

que se consideren expuestas, como se ha ejecutado ya con algunas, y que se ira continuando a medida del riesgo en que se hallaren, en conformidad de la misma Real disposición de S. M. ¹⁰³⁸.

Les veus d'inseguretat ressonaven arreu del territori de forma continuada. Noves notícies arribaven des de Tàrraga, on en Josep Font, un destacat botifler de la vila, informava al marquès de Castel-Rodrigo, de la perillosa situació en la que es trobava el Principat de Catalunya davant de la presència de les forces guerrilleres:

“(...) pues por todas partes está invadido de sediciosos armados matando, hurtando y haciendo del todo perdido el respeto a Dios y al Rey, y a sus Ministros, pues ya no hay temor que los amedrente, política que los arregle, ni valor que los acobarde (...)”.

Les informacions facilitades per en Josep Font situaven en *Carrasclat* i els seus homes al Camp de Tarragona. Aquests obligaven als pobles a proveir-los de queviures, i on els esforços d'Isidre Teixidor (a) *Pou de Jafre* i els seus homes per aturar-los, resultaven totalment estèrils. Font informava que a la zona de Tàrraga hi operaven les partides comandades per *l'Esgarrat de Vicfred*, el *Claveguera de Santa Coloma*, el *Dragó Gros*, entre d'altres, sumant un total de 200 insurgents a peu i 50 a cavall, la majoria d'ells desertors del regiment de dragons Ribagorça. En referència a aquest regiment de cavalleria, l'informador advertia que els 200 soldats a cavall que restaven aquarterats a la població de Tàrraga no eren de gaire confiança, ja que durant els últims dies havien desertat 23 efectius.

També informava que un dels serveis encomanats a aquesta força fou la custòdia d'un viatger anomenat Mr. Astolf a qui se li assignà una escorta integrada per un total de 26 soldats a cavall a les ordres d'un tinent. Amb la foscor, van decidir

¹⁰³⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 219-1. Carta de Antonio del Valle a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra (19 d'agost de 1719).

pernoctar a les rodalies de l'hostal de Can Simó a Santa Maria, terme municipal de Vilanova de Meià (Noguera), moment en el qual 16 soldats van aprofitar per matar el seu tinent i desertar, mentre que Mr. Astolf va poder fugir i salvar la vida.

Deixant de banda el destacament comandat per en *Carraslet*, que pel seu elevat nombre d'efectius sobresortia per sobre dels altres, l'informant advertia dels petits grupuscles austriacistes que estaven actuant arreu del país, des dels seus enclavaments situats a les localitats de: Ponts (la Noguera), Sanauja (la Segarra), Guissona (la Segarra), Torà (la Segarra) i Calaf (l'Anoia). La pressió dels insurgents sobre determinades poblacions feia que els partidaris borbònics es convertissin en el seu focus d'atenció, rebent contínues amenaces de mort¹⁰³⁹.

El 18 d'agost, des de la població de Martorell, el coronel Ramon Junyent, cap del regiment d'infanteria Barcelona, informava al marquès de Castel-Rodrigo que, després de fer un estudi sobre la localitat, havia decidit fortificar la vila i el castell del Papiol (Baix Llobregat)¹⁰⁴⁰. Una prevenció que, davant la presència austriacista a la zona, no era gens desdenyable i més encara quan, el dia següent, un argenter d'aquesta vila l'advertia de la presència d'un grup de 200 arcabussers francesos en el terme municipal de Sant Boi de Llobregat (Baix Llobregat), on hi havien capturat a un seguidor filipista¹⁰⁴¹.

Un mes després del primer atac a Vilafranca del Penedès (Alt Penedès), les tropes franceses assaltaven novament la vila. Els arcabussers francesos i la insurgència austriacista van ocupar la població, el dia 22 d'agost, sota el comandament del coronel d'arcabussers francesos *Bartomeu de la Pollina*¹⁰⁴², saquejant les propietats dels seguidors borbònics i prenent represàlies contra ells, alguns dels

¹⁰³⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 214. Carta de Josep Font al marquès de Castel-Rodrigo (20 d'agost de 1719)

¹⁰⁴⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 216. Carta de coronel Ramon Junyent de Vergós al marquès de Castel-Rodrigo (18 d'agost de 1719).

¹⁰⁴¹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 216. Carta de coronel Ramon Junyent de Vergós al marquès de Castel-Rodrigo (19 d'agost de 1719).

¹⁰⁴² VIDAL PLA, J., art. cit., p. 27.

quals van ser afusellats. En Pablo Guell Burges¹⁰⁴³, doctor en medicina, que havia de ser afusellat però va sobreviure amb una ferida de bala al cap:

“en la última turbación del año 1719 continuando la Gente Sediciosa a inquietar los bien afectos a V. M. ejercieron sus depravadas intenciones con el suppte. pues le saquearon la Casa cuatro veces, y atropellado al suppte. paseándose cerca los muros de la villa rodeándole tres sediciosos y le tiraron cuatro pistoletazos queriendo acabar con su vida, de cuyo insulto aunque quedo herido de peligro en la cabeza no lograron su intento los malvados en acabar siendo obligado a retirarse con su mujer a la Capital de Barcelona”¹⁰⁴⁴.

Els seguidors filipistes de la vila van tractar d'amagar-se, com va ser el cas d'en Juan Sala¹⁰⁴⁵ a qui li van saquejar la casa, mentre ell es trobava refugiat en un convent:

“(…) y en el último trance del movimiento de algunos sediciosos, en que dicha villa estuvo atropellada, hubo el suplicante de estar retraído, y escondida en sagrado, habiéndole los facinerosos robado la casa, y procurando buscarle en ella, y en el convento de Trinitarios donde estaba retraído”¹⁰⁴⁶.

Mentrestant, un grup dels membres de l'esquadra de paisans armats, comandats per en Miguel Cassador, regidor degà de la vila, van atrinxerar-se a l'església de

¹⁰⁴³ Pablo Guell Burges. Doctor en medicina. Durant la Guerra de Successió va ser detingut pel líder austriacista Antonio de Peguera en el Penedès. Els austriacistes van intentar cremar-li dos cases que tenia en propietat, però els veïns de la vila ho va impedir.

¹⁰⁴⁴ ACA. Villetes 366 (1721 - 1723). Memorial de Pablo Guell Burges al rei Felip V (sense data).

¹⁰⁴⁵ Juan Sala Burgés: seguidor borbònic que va participar en la Guerra de Successió, en la defensa de la vila de Vilafranca del Penedès contra els atacs dels austriacistes una vegada els borbònics ja havien ocupat la població.

¹⁰⁴⁶ ACA. Villetes 365 (1720 - 1721). Memorial de Juan Sala Burges al rei Felip V (1720).

la localitat on van resistir durant un mes fins que una columna militar els va poder alliberar:

“(…) que desde el día 22 de agosto hasta el de trece de septiembre de este año, D. Miguel Cassador, Regidor Decano de Villafranca con D. Miguel de Cassador, su padre, Miguel Vidal, regidor de la misma villa, Antonio González, alguacil del Corregimiento de Villafranca, Joseph Xamar, Buenaventura Puig, Joseph Puig, Joseph Tries, Jaime Coll y Jaime Massera¹⁰⁴⁷, los dos últimos de aquella villa estuvieron sitiados de los sediciosos en la torre de la Iglesia Parroquial de dicha villa, determinados a sacrificar sus vidas, y tolerar el saqueo de sus casas solo a fin de resguardar las armas que el dicho regidor Decano tenía a su cargo y defensa la justa causa del Rey y que haciéndoles socorrido el Regimiento de Caballería de Oran en el día 23 de septiembre próximo pasado abandonando sus casas y haciendas se vinieron a esta ciudad convoyados con dicho Regimiento (...) Y satisfaciendo la Real Audiencia al referido encargo de V.E. dice que a vista de los robos, muertes y atrocidades que los sediciosos ejecutaron todos los días particularmente en los sujetos afectos y de conocida fidelidad habiéndose entrado una partida en Villafranca del Penedés cabeza de aquel Corregimiento, dicho D. Miguel Cassador con las armas que a su cuidado estaban en la casa de la villa, en la torre de la Iglesia Parroquial el día 22 de agosto, y aún que los sediciosos intentaron asaltarla no se atrevieron ejecutarlo por reconocer fuerte el puesto y resueltos a la defensa. Y en dicho puesto se mantuvieron hasta que el día 23 de septiembre expresado en que llegó en dicha villa el Regimiento de Caballería de Orán que de Tarragona venía a Barcelona y

¹⁰⁴⁷ El nom correcte es Jaime Mesa.

convoyándose con dicho Regimiento se retiraron a esta ciudad de Barcelona (...)”¹⁰⁴⁸.

El mateix Miquel de Cassador, en una carta adreçada al marquès de Castel-Rodrigo, li detallava les accions empreses amb la seva esquadra per fer front a l'atac del destacament d'insurgents i com el corregidor, el coronel Juan de Zayas¹⁰⁴⁹, i l'alcalde major havien fugit del lloc. Els altres regidors no el varen ajudar i el van deixar sol en la defensa de la vila, i en el setge que va patir durant un mes en el campanar de l'església major¹⁰⁵⁰.

Fou també en el decurs del mes d'agost de 1719, quan una partida d'arcabussers francesos van derrotar, prop de Berga, a un destacament militar comandat pel comte del Real a qui li van prendre el bagatge i una càrrega de moneda que portava¹⁰⁵¹.

L'atac sistemàtic dels arcabussers francesos i la guerrilla austriacista a aquests correus pertorbaven greument les comunicacions, tant militars com civils, al Principat. Les estafetes regulars entre Madrid i Barcelona, i entre Barcelona i València, les quals ja s'havien establert al segle XVII, eren un dels objectius primordials dels insurgents. En aquells moments, com havia succeït durant la Guerra de Successió, la tramesa de les notícies, els informes i els correus eren de vital importància pel decurs del conflicte. Abans de l'esclat de la guerra, la xarxa de comunicacions de correu regular abastava quasi bé tot el territori català¹⁰⁵², motiu pel qual es convertí en objectiu prioritari dels insurgents i dels arcabussers francesos, tallant les comunicacions entre Barcelona i la resta del territori amb la finalitat de provocar la desorganització, el temor i la incertesa entre les forces

¹⁰⁴⁸ ACA. Consultas 128 (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya de data 24 de setembre de 1719; AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (24 de setembre de 1719).

¹⁰⁴⁹ El coronel Juan de Zayas va ser nomenat corregidor i comandant militar el 22 d'abril de 1719.

¹⁰⁵⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 214. Carta de Miguel de Cassador al marquès de Castel-Rodrigo de data (7 d'octubre de 1719). Document transcrit al núm. 15, apartat *Documentos Relevantes*, de l'*Annex Documental*.

¹⁰⁵¹ *Las Noticias*, 12 i 17 d'agost de 1927: CARRERAS CANDI, F., *Un austriaco y un borbónico: Carrasclat y Veciana*.

¹⁰⁵² CAMPRUBÍ PLA, X., "La circulació de la informació entre Vic i Barcelona durant la Guerra de Successió", *Revista AUSA*, Volum 26, 174, Ed. Patronat d'Estudis Osonencs, Vic, 2014, pp. 866 i 889.

militars i les autoritats filipistes. Aquesta pressió, juntament amb la pràctica habitual de donar mort a tots aquells que fessin de correus de les autoritats militars i civils filipistes, va fer que no hi haguessin gaires persones disposades a que, a canvi d'una suma de diners, exposar la seva vida.

Els nombrosos crims de guerra (assassinats, violacions, robatoris, saquejos...) que cometien els sediciosos i els catalans, allistats en les unitats d'arcabussers francesos, va provocar que el general Antonio del Valle i l'intendent Rodrigo Caballero escrivissin sendes cartes al marquès de Fimarcon, cap militar francès que en aquell moment es trobava en el teatre d'operacions de Catalunya, queixant-se d'aquest comportament. També van remetre a José Patiño Rosales, secretari d'Estat, una còpia de les cartes adreçades a l'autoritat francesa, amb la finalitat de que el rei Felip V fes el que considerés més escaient.

Els comandaments militars espanyols van comunicar als seus homòlegs francesos que respectarien les patents de soldats de França que havien donat als catalans que formaven part de les unitats d'arcabussers (com no podia ser d'una altra forma segons les regles de la guerra), però que sol·licitaven que es donessin ordres pertinents de castigar aquells que cometessin crims de guerra contra la població civil i no respectessin els correus¹⁰⁵³.

El tinent general Antonio de Valle adreçà una segona carta al marquès de Fimarcon, en resposta a la que el militar francès li va remetre, en els mateixos termes que els exposats per Rodrigo Caballero:

“(...) viendo la ninguna diferencia que V. E. hace de tropas de Bandidos, Ladrones y Asesinos, a las de S. M. Xtma.¹⁰⁵⁴, que por tantas razones hemos atendido siempre muy igual, a lo que se merecen porque estas hacen y han dado la guerra muchos siglos, a esta parte con mucha bizarría y mucha legalidad, y las

¹⁰⁵³ La primera de les cartes es la que Rodrigo Caballero, intendent del Principat de Catalunya, va adreçar al marquès de Fimarcon (23 d'agost de 1719). Document transcrit al núm. 16, apartat *Documents Rellevants*, de l'*Annex Documental*.

¹⁰⁵⁴ Tractament donat al rei de França: *Sa Majestad Cristianísima*.

que V. E. confunde la ejecutan matando a sangre fría correos que van y vienen, sacando de las casas a los Curas con amenazas de quitarles la vida sino les dan doscientos doblones, quien trescientos, haciendo lo mismo con los Bailes y otros particulares, de lo que V. E., no puede dejar de estar informado como yo atónito dejar sin castigo semejantes maldades, no pudiendo tampoco dejar de extrañar la misma caridad que V.E., ejerce con el alevoso Carraslet, contentándose con decirme se le ahorcara si de aquí en adelante cometiere semejantes atrocidades, como sino sobrasen los antecedentes para el mayor rigor de la Justicia (...) debiendo también prevenir a V. E., escribo al Rey, Mi Amo, para que este S.M. de lo que pasa a fin de que delibere lo que fuere más de Su Real Agrado, y de lo que deba ejecutar en una Guerra que no he visto hacerla en esta forma en cuarenta años que ha honra tengo de servir en los Ejércitos”¹⁰⁵⁵.

L'exigència de les autoritats espanyoles en el compliment de certes normes humanitàries en l'art de la guerra, per part dels seus enemics, estaven justificades, quan per part de l'exèrcit borbònic el tracte amb els seus presoners fou l'escaient a la seva condició de soldats. Clar exemple el trobem durant la capitulació del coronel d'arcabussers francesos Francesc Bernich i del seu destacament. Així quan els arcabussers francesos Francisco Ferrer i Pedro Juan Calabuig, que es trobaven presoners a Barcelona, van emmalaltir van rebre les atencions mèdiques oportunes a l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau de Barcelona¹⁰⁵⁶. És evident que per a les autoritats militars espanyoles no tots els arcabussers francesos podien rebre el tracte de presoners de guerra, ja que molts d'ells, emparant-se amb l'uniforme o la patent donada, es dedicaven a activitats criminals que poc tenien a

¹⁰⁵⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 208. Carta del intendent Rodrigo Caballero, a Jose Patiño Rosales, secretari d'Estat on figuren les còpies de les cartes enviades per ell i Antonio del Valle, de la mateixa data, adreçades al comandant francès marquès de Fimarcon (23 d'agost de 1719).

¹⁰⁵⁶ AHSCP. AH 3675. Soldats morts en l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau (desembre 1719 - gener 1720).

veure amb el conflicte bèl·lic motiu pel qual al no ser considerats combatents reglats, eren executats si eren fets presoners.

Com hem pogut analitzar, l'activitat guerrillera de naturalesa austriacista arrelada a l'interior de Catalunya, i l'acció dels arcabussers francesos, es trobava en un moment àlgid durant l'estiu de 1719: assalts de combois borbònics, dels correus regulars o atacant els pobles i viles d'arreu del Principat. Però al marge d'aquesta activitat militar francesa a la rereguarda, el front de l'exèrcit francès al territori català es consolidava i el 23 d'agost, les tropes gales van iniciar el bloqueig de la Seu d'Urgell (Alt Urgell)¹⁰⁵⁷.

A finals del mes d'agost, en *Carraslet* va rebre una comunicació del marquès de Fimarcon que li ordenava que retornés a Catalunya des de l'Aragó per tal d'aixecar la població i provocar una revolta a les comarques de Tarragona. Al nostre parer es cercava aconseguir una revolta armada en el Principat que ajudés a l'exèrcit francès en les futures operacions ofensives que tenien previstes a l'Alt Urgell i a l'Empordà. Així doncs, un destacament format per arcabussers francesos i insurgents austriacistes van travessar el riu Ebre, a prop de la localitat d'Ascó (Ribera d'Ebre), una incursió que no va pogué ser neutralitzada per les tropes filipistes comandades per el brigadier Isidre Teixidor i Pou (a) *Pou de Jafre* que controlava tots els passos del riu. El dia 25 d'agost, en *Carraslet* va reagrupar les seves forces a la població de Tivissa (Ribera d'Ebre), i immediatament, va atacar i derrotar les tropes espanyoles concentrades al Ginestar (Ribera d'Ebre). Els carrasquets van provocar la baixa de 110 soldats entre morts i ferits, capturant-ne 42 i apoderant-se de 28 cavalls.

Els combois militars eren un altre objectiu prioritari dels arcabussers francesos. L'atac esdevingut el 27 d'agost sobre un comboi que s'adreçava des de Barcelona a Saragossa, transportant calçat i medicaments per l'exèrcit operatiu a Navarra, n'és un clar exemple. El comboi partia des de Martorell i estava compost per 14 carros, escortats per unitats de cavalleria i dragons. Els arcabussers francesos de

¹⁰⁵⁷ LA LLAVE GARCIA, J., *La guerre de montagnes pendant la dernière insurrection carliste en Catalogne (1872 - 1875)*, París, Ed. Berger - Levrault, 1881, pp. 101 – 102.

Bartomeu de la Pollina els van atacar a la zona de la Riera Seca, situada entre Piera (Anoia) i Vallbona d'Anoia. Les forces espanyoles van ser derrotades i els francesos van fer presoners a tres oficials i s'apoderaren de part de les mercaderies, en concret de 9.897 parells de sabates¹⁰⁵⁸. La resposta espanyola no es va fer esperar, i a les 3 de la tarda, els arcabussers francesos van ser derrotats a la Torre de Claramunt. El destacament espanyol, compostat per 400 soldats de cavalleria i 300 d'infanteria, i comandat pel brigadier Isidre Teixidor i Pou (a) *Pou de Jafre*, va capturar a 35 efectius que van ser immediatament executats a la localitat d'Igualada; procedint a esquarterar els seus cossos i escampant els seus membres al llarg del camí ral, com a exemple del càstig que s'infligia als traïdors al rei Felip V¹⁰⁵⁹.

¹⁰⁵⁸ ACA. Real Patrimonio. BGRP. Procesos 1719, núm. 3 As; ACA. Real Patrimonio. BGRP. Procesos 1719. núm.3 At.; VALLS PUEYO, J., art. cit., p. 44.

¹⁰⁵⁹ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 662.

Taula 41: Operacions militars destacades durant la 2ª Fase de la guerra (maig - agost 1719). Ofensiva francesa generalitzada (elaboració pròpia)

INICIATIVA MILITAR	DATA	ACCIÓ	RESULTAT	COMARCA
<i>Exèrcit Francès</i>	26/05/1719	Atac comandant d'arcabussers Carraslet a Falset. Va derrotar a l'esquadra.	Victòria francesa 	PRIORAT
<i>Exèrcit Francès</i>	26/05/1719	Atac de l'exèrcit francès a la fortalesa de Castel Lleó. Van ocupar la Vall d'Aran.	Victòria francesa 	VALL D'ARAN
<i>Exèrcit Francès</i>	30/05/1719	Atemptat i mort del coronel espanyol Fèlix Arloz a la vila d'Argençola.	Victòria francesa 	L'ANOIA
<i>Exèrcit Francès</i>	03/06/1719	Atac comandant Carraslet a l'Alforja, defensada per tropes i per l'esquadra de la vila.	Victòria francesa 	BAIX CAMP
<i>Exèrcit Espanyol - Esquadres</i>	06/1719	Emboscada i derrota del comandant francès Carraslet a Mont-Roig del Camp.	Victòria espanyola 	BAIX CAMP
<i>Exèrcit Espanyol - Esquadres</i>	06/1719	Combat entre Ginestar i Tivissa (Ribera d'Ebre) contra les forces d'en Carraslet.	Victòria espanyola 	RIBERA D'EBRE
<i>Exèrcit Espanyol</i>	10/06/1719	Combat a la serra de la Mussara contra les forces d'en Carraslet.	Victòria espanyola 	BAIX CAMP
<i>Exèrcit Francès</i>	13/06/1719	El comandant Carraslet ocupà Sant Llorenç de Morunys. Va fugir a França.	Victòria francesa 	SOLSONÈS
<i>Exèrcit Francès</i>	21/06/1719	Els coronels d'arcabussers francesos Francesc Vila, i Grau, van atacar i ocupar Balsareny. Van derrotar a l'esquadra de paisans.	Victòria francesa 	BAGES
<i>Exèrcit Francès</i>	29/06/1719	El coronel d'arcabussers francesos Francesc Bernich atacà i ocupà Olot. Derrotà a les tropes i a l'esquadra.	Victòria francesa 	GARROTXA
<i>Exèrcit Francès</i>	07/1719	Destacament d'arcabussers francesos ocupà Blanes. Desarmà l'esquadra.	Victòria francesa 	LA SELVA
<i>Exèrcit Francès</i>	07/1719	Tropes franceses van ocupar Pont de Molins (Alt Empordà).	Victòria francesa 	ALT EMPORDÀ
<i>Exèrcit Francès</i>	04/07/1719	El coronel d'arcabussers francesos Carraslet va ocupar Gerri de la Sal.	Victòria francesa 	PALLARS SOBIRÀ
<i>Exèrcit Francès</i>	06/07/1719	Emboscada a un correu espanyol a Martorell.	Victòria francesa 	BAIX LLOBREGAT
<i>Guerrilla Austriacista</i>	07/07/1719	El guerriller Hereu Farners fracassà en l'atac a Cardona (Bages).	Victòria espanyola 	BAGES
<i>Exèrcit Francès</i>	07/1719	Derrota d'un destacament d'arcabussers francesos a Capellades.	Victòria espanyola 	L'ANOIA
<i>Exèrcit Francès</i>	11/07/1719	Tropes franceses van ocupar Camprodon i Ripoll (Ripollès).	Victòria francesa 	RIPOLLÈS
<i>Esquadres</i>	07/1719	Les esquadres de Balaguer, Bellpuig i Tàrraga van capturar un destacament d'arcabussers francesos.	Victòria espanyola 	L'URGELL
<i>Exèrcit Francès</i>	18/07/1719	El coronel d'arcabussers francesos Francesc Bernich atacà i ocupà Sallent. Derrota de l'esquadra.	Victòria francesa 	BAGES

Guerrilla Austriacista	19/07/1719	Guerrillers <i>Llançadot de Santa Coloma, Claveguera i Esguerrat de Vicfred</i> derrotant un destacament militar a Sant Guim de Freixenet.	Victòria austriacista 	SEGARRA
Exèrcit Francès	22/07/1719	Un destacament d'arcabussers francesos a les ordres de Bernich i Brunet van atacar i ocupar Piera. Derroten a la seva esquadra.	Victòria francesa 	ANOIA
Exèrcit Francès - Guerrilla Austriacista	07/1719	Els arcabussers francesos van desarmar l'esquadra de paisans armats de La Llacuna (Anoia).	Victòria francesa 	ANOIA
Exèrcit Francès	22/07/1719	El coronel d'arcabussers francesos F. Bernich atacà Vilafranca del Penedès	Victòria francesa 	ALT PENEDÈS
Exèrcit Francès	07/1719	Destacament d'arcabussers francesos ocupà Castelló d'Empúries.	Victòria francesa 	ALT EMPORDÀ
Exèrcit Francès	25/07/1719	El coronel francès Carraslet saquejà les cases filipistes de Montblanc i afusellà el batlle de Verdú (Urgell).	Victòria francesa 	URGELL
Exèrcit Francès	26/07/1719	El coronel d'arcabussers francesos Carraslet ocupà Alcover i afusellà al seu batlle.	Victòria francesa 	ALT CAMP
Exèrcit Francès	26/07/1719	El coronel d'arcabussers francesos Carraslet ocupà La Selva del Camp, saquejà la casa del batlle i l'estanc.	Victòria francesa 	BAIX CAMP
Exèrcit Francès	26/07/1719	El coronel d'arcabussers francesos Carraslet va atacar Reus i va ser derrotat per l'esquadra de la vila.	Victòria espanyola 	BAIX CAMP
Exèrcit Francès	27/07/1719	El coronel d'arcabussers francesos Carraslet atacà i ocupà Cambrils ajudat per la deserció de bona part de l'esquadra de la vila.	Victòria francesa 	BAIX CAMP
Exèrcit Espanyol - Esquadres	27/07/1719	Les tropes espanyoles van derrotar a F. Bernich a La Llacuna. Van capturar 300 presoners.	Victòria espanyola 	ANOIA
Exèrcit Espanyol	07/1719	Captura i execució del guerriller austriacista <i>Lo Quillo de Pradip</i> .	Victòria espanyola 	BAIX CAMP
Exèrcit Francès	07/1719	Captura del seguidor filipista Mestre de Balaguer de Reus acusat d'espia. Les gestions realitzades pels eclesiàstics li salven la vida.	Victòria francesa 	BAIX CAMP
Exèrcit Francès	07/1719	Atac dels arcabussers francesos a un comboi de sal en el camí de Reus a Tarragona.	Victòria francesa 	BAIX CAMP
Exèrcit Francès	07/1719	Captura del seguidor filipista <i>Lo Frare dels Diables</i> acusat d'espionatge. Aconseguix fugir del seu afusellament.	Victòria francesa 	BAIX CAMP
Exèrcit Francès	28/07/1719	Atac dels arcabussers francesos a Esparraguera. Van saquejar les cases dels filipistes.	Victòria francesa 	BAIX LLOBREGAT
Exèrcit Francès		El coronel d'arcabussers francesos Carraslet ocupà l'Alforja i derrotà a les tropes espanyoles.	Victòria francesa 	BAIX CAMP
Exèrcit Espanyol		Derrota francesa a la localitat de Sant Feliu Sasserra. Les tropes espanyoles van capturar 100 presoners.	Victòria espanyola 	BAIX CAMP
Exèrcit Francès	08/1719	Les tropes franceses van atacar Guissona.	Victòria francesa 	SEGARRA

Guerrilla Austriacista	03/08/1719	Atac d'un comboi espanyol a les rodalies de Girona.	Victòria austriacista 	GIRONÈS
Exèrcit Francès	05/08/1719	Un destacament d'arcabussers francesos saquejà Sant Feliu de Guíxols (Baix Empordà).	Victòria francesa 	BAIX EMPORDÀ
Exèrcit Francès	09/08/1719	Un destacament espanyol ajudat pels arcabussers francesos es va sosllevar a la Pobla de Segur i van fer presoner al brigadier espanyol Mateo Cron.	Victòria francesa 	PALLARS JUSSÀ
Exèrcit Francès	09/08/1719	Un destacament de soldats espanyols desertaren i s'apoderaren d'un correu.	Victòria francesa 	
Guerrilla Austriacista	18/08/1719	El guerriller austriacista <i>Llançolat de Santa Coloma de Queralt</i> atacà Calaf i assassinà al sotsbatlle.	Victòria austriacista 	ANOIA
Exèrcit Francès	08/1719	Un destacament d'arcabussers francesos atacà Sant Vicenç dels Horts i desarmen l'esquadra.	Victòria francesa 	BAIX LLOBREGAT
Exèrcit Francès	08/1719	Un destacament d'arcabussers francesos atacà Molins de Rei i desarmà l'esquadra.	Victòria francesa 	BAIX LLOBREGAT
Exèrcit Francès	22/08/1719	Un destacament d'arcabussers francesos a les ordres de Bartomeu de la Pollina van ocupar Vilafranca del Penedès. Notable resistència de l'esquadra de la vila que es va parapetar al campanar de l'església.	Victòria francesa 	ALT PENEDÈS
Exèrcit Francès	08/1719	Un destacament d'arcabussers francesos derrotà a les rodalies de Berga a un destacament espanyol a les ordres del compte del Real.	Victòria francesa 	BERGUEDÀ
Exèrcit Francès	25/08/1719	El coronel d'arcabussers francesos Carraslet derrotà un destacament espanyol a Ginestar provocant 110 morts i 42 presoners.	Victòria francesa 	RIBERA D'EBRE
Exèrcit Francès	27/08/1719	Un destacament d'arcabussers francesos atacà un comboi d'intendència a Vallbona d'Anoia.	Victòria francesa 	ANOIA
Exèrcit Espanyol	27/08/1719	Un destacament espanyol derrotà a la Pobla de Claramunt els arcabussers francesos de Bartomeu de la Pollina.	Victòria espanyola 	ANOIA

7.1.3. Fracàs de l'ofensiva francesa i estabilització dels fronts de batalla (setembre - novembre 1719)

A principis del mes de setembre, el coronel francès *Carraslet* es va adreçar a la vila de Flix (Ribera d'Ebre) on va saquejar la casa de l'administrador reial de l'alfolí de la sal, d'on robaren les seves armes i el seu cavall. En aquelles mateixes dates, els oficials borbònics van rebre la notícia de que un destacament d'arcabussers francesos havia estat derrotat a La Llacuna (Anoia) quan volia assaltar la vila de l'Alforja (Baix Camp), i després cercar el capitost *Carraslet* per posar-se a les seves ordres¹⁰⁶⁰.

No trigarà aquest últim en rebre una nova comunicació del mariscal duc de Berwick, ordenant-li que es personés a Montlluís per tal de recollir les noves directrius dictades pels caps militars francesos. Immediatament en *Carraslet*, acompanyat únicament per cinc oficials, va travessar Catalunya deixant al seu germà al capdavant de les forces. El 8 de setembre va arribar a territori francès on es va reunir amb el mariscal, qui li va lliurar una suma de 2.000 francs francesos i 5 càrregues de municions, així com l'ordre d'intentar ocupar Tarragona. Però, meditada aquesta decisió, el duc li va encomanar una missió diferent: aixecar més insurgents a Tarragona per tal d'obligar a les tropes espanyoles a refugiar-se a l'interior de les ciutats¹⁰⁶¹.

El marquès de Castel-Rodrigo, en previsió d'un important moviment de tropes enemigues direcció al centre de Catalunya, va ordenar fer un estudi sobre la xarxa de camins i carreteres del Principat, amb l'objectiu d'establir quines vies eren aptes pel trànsit d'artilleria, per així poder sabotejar-les, impedit la seva utilització per part de l'enemic¹⁰⁶².

Per la seva banda, els atacs de la insurgència austriacista a les viles es succeïen incansablement, saquejant-les i, en alguns casos, extorsionant-les si volien que els

¹⁰⁶⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 208. Carta del capità del segon batalló del regiment de Flandes al marquès de Castel-Rodrigo (8 de setembre de 1719); CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 661.

¹⁰⁶¹ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 662.

¹⁰⁶² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. *Memoria de las carreteras que se podrán romper, para dificultar la conducción de la Artillería a los parajes que se expresan.*

assaltants marxessin del lloc. Aquest fou el cas de la població de l'Albi (Garrigues), on hi havia situada una de les esquadres de paisans armats del corregiment de Tarragona, la qual va sucumbir davant l'atac guerriller. Els insurgents van exigir al baró de l'Albi una forta quantitat de diners que van haver de recollir les seves filles entre els habitants de la baronia per tal de que els guerrillers abandonessin el lloc¹⁰⁶³.

Una de les mesures que va ordenar el marquès de Castel-Rodrigo per controlar l'atac de les tropes franceses a la Catalunya Central va ser la creació d'un cos d'exèrcit mòbil, situat a la població de Cardona (Bages), a les ordres del tinent general Luis Fernández de Córdoba, amb la missió de defensar el Solsonès, el Bages, Osona i el Berguedà. Aquesta força l'integraven un total de 1.200 efectius d'infanteria i cavalleria, més una companyia de granaders; 200 soldats de cavalleria i 100 d'infanteria situats a Vic; 6 companyies d'infanteria del regiment Barcelona, i 20 soldats de cavalleria a Manresa; 100 soldats d'infanteria a Berga, i 300 soldats d'infanteria, més dues companyies de granaders a Castell-ciutat¹⁰⁶⁴. A aquestes forces, cal afegir-hi les esquadres de paisans armats dels corregiments de Manresa, Vic i Cervera.

El 7 de setembre el general Luis Fernández de Córdoba va rebre informacions de Gregorio de Castellar, comandant militar de Berga, comunicant-li que havia pagat a un home perquè espies a les tropes franceses a la Cerdanya. Aquest confident havia mantingut una entrevista amb un seguidor filipista prop de Bellver de Cerdanya el qual l'havia informat que els francesos disposaven d'una força de 160 artillers, responsables de 16 canons i 4 morters, recolzats per 2 regiments d'infanteria. Una força que anava augmentant gràcies a la constant arribada d'efectius que creuaven a Catalunya per la Tor de Querol (Cerdanya francesa), i pel replegament de les forces que s'estava produint, des de Navarra direcció a la Cerdanya francesa i el Rosselló. Gregorio de Castellar va sol·licitar a Fernández de Córdoba l'enviament de soldats per tal de reforçar la defensa de la ciutat, ja

¹⁰⁶³ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 663.

¹⁰⁶⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Informe sense data sobre la situació militar a la Catalunya Central. Al nostre parer correspon a principis del mes de setembre de 1719 ja que es fan apreciacions sobre les previsions de l'ofensiva francesa que es va produir en el mes de setembre.

que, malgrat que les forces de les que disposava eren d'origen català o espanyol, alguns dels seus membres eren antics components de l'exèrcit francès i això provocava determinades tensions dins les files borbòniques. Aquesta petició venia motivada també per les constants desercions de soldats que patia la força que custodiava la fortalesa de Berga¹⁰⁶⁵.

Durant els primers dies de setembre, un destacament format per uns 200 insurgents austriacistes i arcabussers francesos, a les ordres d'en *Garriga d'Arenys*, es van apropar a la vila de Sant Celoni (Vallès Oriental) on hi havia aquarterada una força de 50 fusellers de muntanya espanyols als qui van derrotar¹⁰⁶⁶. Assabentat del fet el comandant militar de Mataró, Antonio Santander, va ordenar que la companyia de fusellers de muntanya catalans d'Ambrós Roquer, juntament amb un destacament de 50 soldats de cavalleria, s'adrecessin a la població per recolzar a la força existent i perseguir els atacants austriacistes. Les forces franceses al veure els reforços borbònics dirigint-se a la seva posició, van fugir direcció a les muntanyes veïnes del massís del Montseny. La intenció dels insurgents era la de preparar un parany a les forces que havien de sortir des del castell d'Hostalric (Selva) però, al veure el gran destacament militar, van preferir abandonar la seva posició. Malgrat la persecució iniciada per les forces borbòniques, no varen aconseguir capturar a cap insurgent. Davant la retirada enemiga, Antonio Santander va ordenar que 17 fusellers de muntanya catalans es possessin roba civil i, juntament amb efectius de l'esquadra de paisans armats, realitzessin batudes per la zona. Aquesta acció va permetre sorprendre a 7 insurgents austriacistes, dels quals en van poder capturar a 4, quan transportaven queviures i espadenyes en 2 cavalls¹⁰⁶⁷.

¹⁰⁶⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta de Gregorio del Castellar al general Luis Fernández de Córdoba (7 de setembre de 1719).

¹⁰⁶⁶ Altres fonts com CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 663., creu que els fusellers de muntanya espanyols derrotats eren 200 però a les fonts documentals espanyoles només es parla d'una força de 50 fusellers. Nosaltres som del parer que eren 50 i no 200 els soldats espanyols derrotats.

¹⁰⁶⁷ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 209. Carta d'Antonio del Valle al marquès de Castel-Rodrigo (10 de setembre de 1719); CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 663.

El 10 de setembre en Josep de Pastor i Descallar, batlle degà de la localitat de Berga i cap de la seva esquadra de paisans armats¹⁰⁶⁸, va escriure al marquès de Castel-Rodrigo informant-lo que el coronel Belhair, comandant dels arcabussers francesos, que es trobava ocupant la localitat de Bagà, havia cridat als batlles i regidors del pobles veïns, perquè es personessin en aquella vila i juressin fidelitat sota l'amenaça de saquejar les seves poblacions. Pastor i Descallar havia ordenat que els batlles i regidors es personessin immediatament a la vila de Berga per advertir-los que seria considerat com una traïció aquest jurament. Al mateix comunicat sol·licitava permís al capità general per realitzar un atac amb les forces que tenia concentrades a Berga amb l'objectiu de derrotar als francesos establerts a Bagà¹⁰⁶⁹.

Quatre dies després una unitat composada per arcabussers francesos i insurgents austriacistes, van aconseguir apoderar-se d'un comboi format per 25 mules que transportaven un carregament de vi a la ciutat de Berga. Tan bon punt es va conèixer la notícia, va marxar d'aquesta ciutat un destacament comandat per en Josep de Pastor i Descallar, cap de l'esquadra de paisans armats, i format per dos capitans amb seixanta soldats regulars i setanta paisans armats de l'esquadra de la ciutat. En arribar el destacament a *l'Hostal de la Granota* van tenir notícies que els arcabussers francesos havien marxat direcció Puig-reig (Berguedà). Sabedors de la retirada francesa, els comandaments del destacament van dirigir les seves forces a la vila de Santa Maria de Merlès (Berguedà) on hi van arribar a l'una de la matinada. Una vegada en el poble, en Josep de Pastor va decidir que la força es traslladés a una masia fortificada del municipi, denominada *La Cortada*, per passar la nit. Els propietaris d'aquest mas eren uns reconeguts austriacistes vinculats a la família dels Cortada. Conscient que els propietaris podrien presentar alguna resistència en obrir les portes a aquelles hores de la nit, va fer cridar al batlle de la vila amb la finalitat de que fes d'interlocutor, però en arribar a la masia els habitants no van voler obrir. Aquesta acció va provocar que les tropes

¹⁰⁶⁸ SANTANDREU SOLER, M. D., "La Coronela de Berga de 1719". *L'Erol: revista cultural del Berguedà*, nº 121, Berga, 2014, p. 102.

¹⁰⁶⁹ AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 208. Carta de Josep de Pastor i Descallar al marquès de Castel-Rodrigo (10 de setembre de 1719).

borbòniques amenecessin als ocupants amb calar foc a l'edifici, ja que el seu comportament els feia sospitar que hi havien amagats insurgents en el seu interior. I efectivament era així. Quan les tropes borbòniques i els esquadrists van aconseguir entrar, es van enfrontar amb 5 arcabussers francesos. El resultat va ser un soldat mort, 2 fusellers francesos ferits greus i 2 més capturats. Els dos ferits responien als noms de Segismundo Coma (a) *El born de la Coma* i Bernardo Careta. Els presoners van ser interrogats, confessant que ells no pertanyien al grup que havia assaltat el comboi, i que les forces insurgents que ho havien fet s'havien quedat amb el vi, però havien deixat marxar les mules. Els presoners els van indicar on estava amagat el carregament de vi que, un cop localitzat, va ser traslladat a Berga. El mateix destacament va detenir el batlle de Santa Maria de Merlès i al propietari del mas *La Cortada*. La manca de notícies sobre la força que havia marxat de Berga va fer saltar les alarmes, tement per la dissort de la mateixa.

Per aquest motiu, el 15 de setembre un nou destacament de paisans armats de l'esquadra de Berga, trobant-se dirigit per l'agutzil de la vila, es va dirigir al Lluçanès amb la finalitat de localitzar el destacament de tropes espanyoles comandades per en Josep de Pastor i Descallar. Aquest destacament en el seu camí va localitzar, en una barraca situada a prop de la riera de Merlès, a Josep Mayol (a) *El Marujacas*, armat amb una daga. Els esquadrists van escorcollar l'habitable trobant un total de 3 escopetes i una baioneta motiu pel qual van procedir a la seva detenció. Curiosament aquest subjecte no tenia mala reputació ni era conegut per la seva significació en contra de la causa borbònica però si els seus tres fills. El mateix destacament va registrar una altra barraca a la zona del Lluçanès detenint també al seu propietari, Clemente Roca, a qui li trobaren una escopeta i un parell de pistoles. La recerca va continuar i en passar per *l'Hostal de Vilalta*, al terme municipal de Santa Maria de Merlès, van trobar a l'interior del mateix a Salvador Canadell, veí del poble de Gaià i reconegut membre d'un

batalló d'arcabussers de França que també va quedar detingut. Tots tres arrestats van ser traslladats a la població de Berga i reclosos a la seva fortalesa¹⁰⁷⁰.

Malgrat l'arribada progressiva de reforços militars a Catalunya, la manca d'efectius militars espanyols continuava resultant precària. Aquesta situació va ser la causant de la reunió mantinguda el 8 de setembre entre el mariscal Antonio Sotelo i el brigadier Isidre Teixidor i Pou (a) *Pou de Jafre* a la localitat de Cervera. Aquest últim sol·licitava més presència militar per poder complir la missió que se li havia encarregat, al considerar que amb els efectius disponibles no era factible la seva execució. Però el mariscal Sotelo es va desentendre d'aquesta petició, per això l'11 de setembre el brigadier *Pou de Jafre*, juntament amb el seu destacament, reforçat amb 100 dragons del regiment Ribagorça, es va adreçar a la ciutat de Barcelona per reunir-se amb el tinent general Antonio del Valle¹⁰⁷¹.

Aquell mateix dia, Antonio del Valle va publicar un ban a petició de la Sala Criminal de la Reial Audiència on demanava la compareixença d'en Josep Fontanils, veí del Masnou; Francisco Coll, menor d'edat; Francisco Mateu i Pedro Plà (a) *Lo Bort*, ambdós veïns de Teià. A tots ells se'ls acusava d'haver realitzat un delictes de lesa majestat i de formar part de la banda de guerrillers austriacistes comandada per l'*Estudiant de Sant Pol* o *Licenciado Millas de Sant Pol*¹⁰⁷².

Mentrestant el mariscal Berwick havia arribat a Montlluís amb la intenció d'atacar la Seu d'Urgell, però va haver de desistir degut al mal estat de les carreteres de la zona que impedia que l'artilleria es pogués desplaçar. Malgrat els esforços francesos, la força artillera no va arribar al seu destí fins el 2 – 3 d'octubre, és a dir, quinze dies més tard del termini previst.

¹⁰⁷⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Carta de Josep de Pastor i Descallar a Cristobal del Corral (17 de setembre de 1719).

¹⁰⁷¹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta del mariscal de camp Antonio Sotelo al marquès de Castel-Rodrigo (14 de setembre de 1719).

¹⁰⁷² AHG. Fons del Corregiment de Girona. Sign. 34. Pregó de la Reial Audiència que crida a Josep Fontanills, Francesc Coll, Francesc Matheu i Pere Pla, àlies lo Bort, tots de Sant Martí de Taià, perquè es presentin davant la sala criminal.

Imatge 29: Exèrcit francès. Mariscal de camp i oficial subaltern (1704) [Dibuix]. Recuperat de *The New York Public Digital Collections. Mid-Manhattan Picture Collection. Army France 1700.*

Fou precisament aquest tipus d'entrebancs els que el marquès de Castel-Rodrigo va tractar d'evitar en el desplaçament de les seves tropes, quan el 12 de setembre va ordenar que es talessin els arbres del camí que anava des de Cardona a Solsona, i que es millorés el seu estat general. Això va servir per poder protegir el trànsit de tropes i garantir la seva seguretat, al minimitzar el risc d'emboscades¹⁰⁷³.

El retorn al front de Navarra del marquès de Castel-Rodrigo va suposar l'aplicació d'un dispositiu de seguretat que reforçava les vies de comunicació en l'eix Lleida - Balaguer - Tàrrrega - Cervera - Igualada - Martorell - Barcelona. L'objectiu que perseguia el capità general de Catalunya era doble: per una banda assegurar el trànsit de les tropes que des de l'Aragó s'adreçaven a reforçar el seu exèrcit i, per l'altra, crear una barrera contra les incursions dels arcabussers francesos. D'aquesta forma s'aconseguia separar les forces regulars franceses dels arcabussers catalans i a la guerrilla austriacista que operava al sud d'aquesta línia defensiva, especialment davant la presència del destacament d'arcabussers més important del Principat, format per 300 efectius a les ordres del coronel *Carraslet*. Un destacament que s'havia vist a les rodalies de Montmaneu (Anoia), la nit del 10 de setembre, marxant direcció a França amb la intenció d'uniformar i armar els seus membres¹⁰⁷⁴.

El 17 de setembre, mentre esperava l'arribada de l'artilleria provinent de França per iniciar el seu atac a la Seu d'Urgell, el mariscal Berwick es va desplaçar fins a Puigcerdà (Cerdanya), acompanyat pel regiment de dragons de cavalleria francès Mestre-de-Camp-Dragons, que havia participat en el setge de la Seu d'Urgell¹⁰⁷⁵.

El mes de setembre la situació era molt desfavorable a la zona del Baix Camp pels interessos filipistes, tal i com explicava per carta en Pere Anton Veciana a Francesc Font, oïdor de la Reial Audiència, qui li va replicar, el 13 de setembre,

¹⁰⁷³ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 208. Carta del marquès de Castel-Rodrigo a Francisco Gualdo (12 de setembre de 1719).

¹⁰⁷⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta de José Antonio de Chaves y Osorio al marquès de Castel-Rodrigo (11 de setembre de 1719).

¹⁰⁷⁵ OLLONE, CH., *Historique du 10e régiment de dragons*, París, Ed. Berger – Levrault, 1893, pp. 99 i 100; BERWICK, D., op. cit., p. 467.

animant-lo a continuar amb la seva tasca i fent-li veure que els esforços que realitzava contra la insurgència austriacista serien recompensats en el futur:

“Rebo sa carta i veig amb lo desconsol que es troba per los continuats ensurts los donen los sediciosos, però vostra mercè ha de fer compte que no i ha premis sense treball i fatiga en esta vida, i que ara és la ocasió on se han de fer los majors mèrits en atenció a la fidelitat y constància han manifestat tenir los de eixa universitat en defensa de nostre senyor Rei i de sa conveniència pròpia, assegurant-li amb certesa que si continuen com fins avui han continuat poden esperar y tenir tot un consol de Sa Majestat i sos ministres”.

També l'informava del risc real de que els sediciosos ataquessin la vila de Valls (Alt Camp) era molt elevat, però, alhora confiava que l'assalt fracassaria i que podria provocar un gran nombre de baixes en les files insurgents¹⁰⁷⁶.

A les set de la tarda del 13 de setembre va tenir lloc un nou atac de 300 arcabussers francesos sobre la localitat de Santa Coloma de Queralt (Conca de Barberà). El dia següent l'abandonaren per adreçar-se a l'església de Sant Magí i, des d'allà, marxar fins a La Llacuna (Anoia)¹⁰⁷⁷.

A la Catalunya Central, el general Luis Fernández de Córdoba va valorar que calia reforçar la guarnició militar ubicada a la fortalesa de Berga, motiu pel qual va enviar un destacament de 50 soldats d'infanteria sota el comandament del coronel Luis Mayoni. Aquest reforç era la resposta a la inquietud que el general tenia sobre la situació militar de Berga, on no hi havia suficient tropa regular, i amb l'únic suport de l'esquadra de paisans armats per defensar la vila i la fortalesa.

¹⁰⁷⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta d'en Francisco Font, oïdor de la Reial Audiència, a Pere Anton Veciana (13 de setembre de 1719).

¹⁰⁷⁷ AGS. Secretarí de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta del mariscal de camp Antonio Sotelo al marquès de Castel-Rodrigo (14 de setembre de 1719).

Respecte aquests últims, el general manifestava un cert temor respecte a la seva capacitat militar per a poder resistir un atac de les forces franceses¹⁰⁷⁸.

Mentre es produïen aquests moviments insurgents, Juan Febrer, batlle i cap de l'esquadra de Centelles (Osona), informava al marquès de Castel-Rodrigo que ell, juntament amb els batlles de Tagamanent (Vallès Oriental) i Aiguafreda (Vallès Oriental) i les seves respectives esquadres, continuaven prestant servei contra els sediciosos, protegint el Congost i escortant combois:

“(...) solo le diré que hoy continuamos, con la gente de esta Dignísima Villa, de los lugares de Tagamanent, y Aiguafreda, en estar vigilantes, corriendo tras los sublevados si se ponen por este país. Y de otra parte que no pasan tres días que no tengamos que convoyar algún convoy, ni, en las partes de Manresa, Cardona o a donde se fuese, y el tener de continuo el paso del congosto tomado”.

En el seu comunicat Juan Febrer informava que els arcabussers i les tropes franceses continuaven ocupant Ripoll, Sant Joan de les Abadesses, Vallfogona del Ripollès i Camprodon, alhora que en Ferrer, coronel dels arcabussers, juntament amb Berwick, s'havien adreçat a la Seu d'Urgell per assetjar la fortalesa de Castellciutat. En el decurs del seu camí les forces franceses havien ajusticiat a molts seguidors filipistes: *“han hecho muchas carnicerías de nuestros Catalanes”*. Febrer aprofitava la seva carta per posar en coneixement del capità general que els ajuntaments de Centelles, Tagamanent i Aiguafreda, tenien problemes de liquiditat per fer front al pagament dels paisans armats i despeses originades per la guerra:

“yo voy dando avisos al Excmo. Sr. D. Francisco Caetano de Aragón, desde que V. E. se fue, Y así mismo al Excmo. Sr. D.

¹⁰⁷⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta del general Luis Fernández de Córdoba al marquès de Castel-Rodrigo (13 de setembre de 1719).

Antonio del Valle. Estos tres comunes están esperanzados de que por el poderoso empeño de V. E. logran los consuelos que tanto necesitan pues consta bien la V. E. que los años 1713 y 1718, gasto la villa tres mil setecientas, y tantas libras en Servicio del Rey, Y desde que V. E. se fue pasara de los dos mil escudos lo que ha gastado y los lugares a correspondencia (...) Yo espero el que V. E. se acordara de este su criado que será forzoso, si la benignidad del Rey, no me da algún consuelo, en haberme de retirar, por no poder pagar las pensiones, y cambios que tengo tomados en tiempos pasados, y presentes pero Su Majestad. Sería el mayor sentimiento que tendría. Los Bailes y Regidores de los tres comunes se ponen de nuevo a los Excmo. Pies deseando unánimes el que tengamos muchas ocasiones de servirle”¹⁰⁷⁹.

El 14 de setembre un escamot de 13 insurgents austriacistes, comandats pel capitost *Dragó Gros*, van entrar en la localitat de Gra, terme municipal de Torrefeta i Florejacs (Segarra), per a segrestar a un ric hisendat anomenat Salvador Balaguer, amb qui fugiren direcció a Calaf¹⁰⁸⁰.

Aquell mateix dia el tinent general Antonio del Valle informava al mariscal Antonio Sotelo de l'assignació del tinent coronel Francisco Pino, del regiment d'infanteria Màlaga, a la força que comandava el tinent coronel Josep Antonio Martin, del regiment d'infanteria Barcelona, en funcions d'agregat. El motiu del canvi de destí de Francisco Pino es devia al fet que era natural de Móra d'Ebre, i coneixia perfectament la ribera del riu i els seus territoris annexos, fet que el convertia en el comandament idoni per lluitar contra les forces que en *Carraslet* comandava en aquelles comarques. Les pretensions d'Antonio del Valle eren que Francisco Pino comandés les esquadres de paisans armats de Móra d'Ebre, Flix i

¹⁰⁷⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 214. Cartes de Juan Febrer al marquès de Castel-Rodrigo (14 de setembre de 1719).

¹⁰⁸⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Cartes del mariscal de camp Antonio Sotelo al marquès de Castel-Rodrigo (15 de setembre de 1719).

Pinell de Brai¹⁰⁸¹, juntament amb les forces del tinent coronel Josep Antonio Martin amb el suport de 4 companyies del regiment d'infanteria Barcelona, poguessin cercar i capturar el destacament d'arcabussers francesos comandada per en *Carraslet*¹⁰⁸².

El dia 14, el mariscal Sotelo informava al marquès de Castel-Rodrigo que, a la zona compresa entre Barcelona, Martorell, Piera i Masquefa, s'havien concentrat uns 500 arcabussers francesos, sota el comandament de *Bartomeu de la Pollina*, Jaime Roca i Pablo Bernich. Cridava l'atenció del mariscal el lloc de reunió, ja que aquestes es realitzaven normalment a la zona de Calaf (Anoia), Copons (Anoia) i Vallbona d'Anoia.

L'existència d'un altre grup d'arcabussers compost per vint homes a cavall i trenta soldats d'infanteria que es trobaven a les proximitats de la riera de Rubió (Anoia) tampoc va passar desapercebuda. Informadors i espies advertien a Sotelo que el mariscal Berwick tenia intenció d'anar a la Seu d'Urgell i que havia donat ordres d'ocupar Ponts (Noguera), Sanatüja (Segarra) i Torà (Segarra).

Les dades facilitades sobre l'activitat d'en *Carraslet* eren alarmants: havia estat detectat a les rodalies de Cardona (Bages), al front de 4 companyies de tropes a cavall integrades per uns 1.200 ó 1.500 homes, la majoria dels quals mancaven d'armes. Aquesta força insurgent, que concentrava els seus moviments a la zona de la Ribera de l'Ebre i a les muntanyes de Prades, restava a les ordres del germà i del cunyat d'en Pere Joan Barceló (a) *Carraslet*.

Un dels fets més importants que relatava el mariscal Antonio Sotelo era la manca de seguretat en els camins on la falta de forces feia que amb 50 soldats a cavall fos impossible poder escortar i garantir la seguretat dels combois que transitaven entre Tàrrrega i Martorell. Recordava l'assalt que havia patit el comboi compost per 22

¹⁰⁸¹ Molt possiblement en aquelles dates les esquadres de Móra d'Ebre i Flix ja no eren operatives.

¹⁰⁸² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta del mariscal de camp Antonio Sotelo al marquès de Castel-Rodrigo (15 de setembre de 1719).

carros que transportaven sabates destinades a les forces espanyoles que operaven a Navarra i que havien caigut en mans enemigues¹⁰⁸³.

Per acabar amb aquesta amenaça es va reforçar el destacament espanyol a les ordres del comandant brigadier Isidre Teixidor i Pou (a) *Pou de Jafre*, qui el va incrementar amb 800 combatents més, amb l'objectiu d'acabar amb el destacament d'arcabussers francesos d'en *Carrasclat*. Els èxits no es van fer esperar ja que a la primera escaramussa que els enfrontà amb els arcabussers francesos, en resultaren victoriosos, causant les baixes d'un tinent i 14 arcabussers gals. Però el suport a les forces borbòniques, arran de l'exponencial creixement de les activitats insurgents en terres tarragonines, no es limità a l'increment d'efectius de les files del brigadier *Pou de Jafre*, sinó que a més es reforçaren totes les fortificacions existents en aquest corregiment.

El mateix 14 de setembre, el capità general de Catalunya rebia informacions del coronel Juan Antonio de Pando i Patiño, corregidor de Tortosa, anunciant-li que el destacament de cavalleria comandat pel brigadier Isidre Teixidor i Pou (a) *Pou de Jafre* es trobava al Camp de Tarragona i el destacament comandat pel tinent coronel Josep Martí, del regiment d'infanteria Barcelona, havia marxat direcció la ciutat comtal acompanyant a un destacament del regiment de cavalleria d'Oran. Però, malgrat l'enviament de noves forces borbòniques a la zona, els arcabussers francesos no deposaren les seves accions i en el poble de del Perelló (Baix Ebre) aconseguiren capturar un destacament espanyol, malgrat torbar-se a les rodalies de la fortificació del castell de Sant Jordi, terme municipal de l'Ametlla de Mar (Baix Ebre)¹⁰⁸⁴. Aquest destacament es trobava compost per 18 soldats i un oficial. L'atac estava dirigit pel capità d'arcabussers francesos Borràs, al capdavant d'un grup de 50 homes¹⁰⁸⁵.

El coronel Juan Antonio de Pando gaudia únicament d'un batalló del regiment d'infanteria de Flandes, 4 companyies del regiment de Brabante i una del regiment

¹⁰⁸³ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta del mariscal de camp Antonio Sotelo al marquès de Castel-Rodrigo (14 de setembre de 1719).

¹⁰⁸⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta de Juan Antonio de Pando i Patiño al marquès de Castel-Rodrigo (14 de setembre de 1719).

¹⁰⁸⁵ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 662.

de cavalleria d'Oran, per abastar tot el corregiment de Tortosa. Però, malgrat les minses forces de les que disposava, no era aquest el problema que més amoïnava al corregidor, sinó la baixa moral que imperava entre les seves files que s'havia materialitzat en un motí contra un sergent. La guerrilla es trobava concentrada a la zona de Prades i constava aproximadament d'uns 1.000 insurgents, tots armats, excepte un centenar d'efectius. La seva eliminació s'havia convertit en un dels objectius del marquès de Castel-Rodrigo, que va interrogar al coronel Juan Antonio de Pando sobre quin considerava ell que era el mitjà més eficient per a poder capturar-los. La resposta del corregidor fou que s'havia de realitzar una acció conjunta entre les forces que hi havia al Camp de Tarragona i el destacament de Móra d'Ebre, per aconseguir foragitar-los de les zones de muntanya i treure'ls a camp obert¹⁰⁸⁶.

Durant el mes de setembre de 1719, a la zona de Ribera d'Ebre, es visqué un gran temor entre les autoritats filipistes degut tant a la constant activitat guerrillera insurgent com també a causa dels actes delinqüencials comesos per simples malfactors. El control i l'ordre en aquella zona restava únicament en mans dels efectius de l'esquadra de Móra d'Ebre, composta pel batlle de la població i 30 efectius a les seves ordres. Per aquesta sensació d'inseguretat, el 15 de setembre de 1719, el governador militar de Tortosa va enviar una carta - ordre a les autoritats locals de Benissanet (Ribera d'Ebre) perquè informessin de les actuacions que cometessin aquests grups i presentessin una relació de persones sospitoses de formar part de la insurgència austriacista:

“(...) informar... los insultos de muerte, saqueos y otras cualesquiera inmunidades que hubieren cometido los sediciosos dentro de esta villa... con especificaron y distinción de los sujetos que hubieren padecido así seglares como eclesiásticos... que conviene dentro el termino de 24 horas después de presentado esta... y así mismo... de la orden despachada en

¹⁰⁸⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta de Juan Antonio de Pando i Patiño al marquès de Castel-Rodrigo (14 de setembre de 1719).

cinco del corriente sobre los vecinos y moradores que de dicha villa se hubiesen ausentado de cuatro meses a esta parte... así mismo me remitirán... un vecindario formal con distinción del número de vecinos sus nombres y apellidos de las cabezas de casa y cuantos hijos, y criados que al presente tienen y la edad de estos de catorce años en adelante el que deberán presentar firmado del cura de dichas villas y lugares”¹⁰⁸⁷.

A mitjans del mes de setembre, el capità general de Catalunya va oficiar a la Reial Audiència perquè exposés, també, quines mesures consideraven oportunes per garantir la seguretat pública al Principat. La resposta fou demolidora. La Reial Audiència ignorava quins mitjans aplicar per acabar amb aquests revoltats i es considerava incapaç d'oferir una solució a la situació que es vivia a Catalunya en aquells moments:

“(...) ha discurrido y especulado con la mayor reflexión y con la atención, y desvelo correspondiente a la gravedad del asunto con repetidas cesiones cuanto pudiera conducir por el logro de la quietud que tanto importa al Real Servicio, pero por más que hayan desvelado todos los ministros que la componen muy deseosos del acierto en procurar medios eficaces para lograrla, han salido inútiles e infructuosos sus buenos deseos por no haberse podido encontrar remedio alguno proporcionado a tan peligrosa dolencia (...)”¹⁰⁸⁸.

Mentrestant la situació s'agreujava notablement en el sud del Principat, a l'immediat territori fronterer francès, on les forces gales continuaven concentrant efectius i organitzant l'atac sobre el territori català. A mitjans de setembre en Salvador Prats i Matas va informar al capità general de Catalunya que, segons

¹⁰⁸⁷ AHT. Notari F. Vilanova, caixa 822. Document citat per VINAIXA MIRÓ, J. R., art. cit., p. 38.

¹⁰⁸⁸ ACA. Consultas 128 (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (21 de setembre de 1719).

l'espia *Confidente de B.*, el 3 setembre els francesos havien tramès provisions per via marítima fins a la població de Colliure (Rosselló). Així mateix tenien previst enviar diversos esquadrons de cavalleria acompanyats d'uns 400 muls amb els bagatges necessaris al Rosselló. Malgrat el desplegament de forces enemigues, les autoritats borbòniques consideraven que encara no eren suficients com per preveure un imminent atac francès.

Les informacions rebudes per les autoritats borbòniques advertien de la concentració, a la Cerdanya, d'uns 5.000 soldats francesos i de l'embarcament, per ordres del governador militar de Colliure, d'un total de 40 canons emmagatzemats en aquella vila en direcció al territori català¹⁰⁸⁹. S'advertia, també, de la presència d'uns 900 efectius que havien estat destinats a condicionar una carretera entre la fortalesa francesa de Montlluís (Cerdanya francesa) i la Seu d'Urgell, per tal de facilitar el moviment de les tropes.

Al marge de la concentració militar en territori francès, els espies també informaven sobre els destacaments d'arcabussers francesos establerts a l'interior de Catalunya: sota les ordres d'en *Clavaguera* es trobaven dos destacaments, un a la localitat d'Organyà, on es concentrà una força arcabussers francesos integrada per uns 300 homes; i un segon a la localitat d'Oliana, amb uns 80 efectius més; a Tremp es concentrava un destacament de 150 arcabussers francesos, i a la població de Vilanova de Meià (Noguera) es localitzava un destacament sencer a les ordres de *l'Esgarrat de Vicfred*. Totes aquestes forces eren comandades pel *Coix de Mont-roig* que tenia el seu campament a la primera d'aquestes viles.

Les informacions facilitades pels espies abastaven, fins i tot, el moviment dels més alts comandaments francesos, com era el cas de l'arribada, el 10 de setembre, del mariscal Berwick a la localitat de Montlluís acompanyat de Francisco Josa i Agulló, ardiaca de Santa Maria del Mar de Barcelona, qui semblava ser que havia estat nomenat bisbe de Solsona pels francesos. Aquests exemples permeten

¹⁰⁸⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. "Noticias del confidente B. dadas en Figueras los días 3 de septiembre de 1719".

il·lustrar les accions d'un servei d'espionatge espanyol qualificable d'extraordinari pel que fa a la seva precisió.

Els comunicats no cessaven i els mateixos informants assenyalaven que a la localitat francesa de Sant Llorens de Cerdans hi havia un regiment d'arcabussers francesos constituït per 36 batallons d'infanteria i 18 esquadrons de cavalleria que marxaven direcció a Catalunya¹⁰⁹⁰. Acompanyant aquesta força marxava el mariscal Berwick, juntament amb el coronel anglès Stanhope, en qualitat de representant del govern britànic i com a observador militar de les operacions. El coronel Stanhope havia estat ambaixador a la cort del rei Felip V en el moment de l'esclat de la guerra.¹⁰⁹¹

El 13 de setembre s'iniciaren els preparatius francesos perquè les tropes establertes al Rosselló creuessin la frontera catalana. Aquell mateix dia s'ordenà l'elaboració del pa de munició a la localitat gala del Voló (Rosselló). Ràpidament la xarxa de confidents borbònics es posà en funcionament i, entre el 14 i el 18 de setembre, el *Confidente de B.* va fer arribar a la vila de Figueres un seguit d'informacions sobre l'activitat de les tropes militars franceses i els seus plans d'accedir al Principat per la zona de l'Empordà per tal d'assetjar la ciutat de Roses.

Una important concentració de força que tenia com a missió formar la rereguarda d'aquest exèrcit provinent de França, que s'aquartermava a les rodalies de Perpinyà, i que aglutinava un total de 4 regiments d'infanteria, 2 de cavalleria i un d'hússars. Altres forces que reforçaren el setge foren el regiment de Navarra, així com diverses companyies de granaders i el batalló d'arcabussers francesos de *Belhair*. Aquest últim tenia com objectiu assegurar la localitat de la Jonquera (Alt Empordà).

El 16 de setembre el mariscal duc de Berwick entrava a la localitat de Perpinyà acompanyat per un important contingent de forces de cavalleria, on hi restà molt

¹⁰⁹⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211 (sense data).

¹⁰⁹¹ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 662; PÉREZ SAMPER, M. A., *Saint-Simon en España: memorias junio de 1721 - abril de 1722*, Universidad de Alicante, Alicante, 2008, p. 171.

poc temps, ja que la seva intenció era arribar el dia 18, al campament situat al Voló. Segons els informes facilitats pel confident espanyol, els francesos havien traslladat un total de 21 canons des de Perpinyà a la platja d'Argelers de la Marena (Argelès-sur-Mer), on serien carregats en una flota de galeres amarrades al port de Marsella a l'espera de l'arribada d'una esquadra anglesa que els escortés durant el viatge¹⁰⁹².

Els rumors sobre l'atac a l'Empordà deixaven entreveure que aquest es realitzaria mitjançant tres columnes: la primera estaria composta per forces de fusellers i granaders que avançarien pel Coll de Portells; la segona columna la formaria la cavalleria i els bagatges avançant des de la Bellaguarda; i la tercera i última columna, composta per la infanteria, ho faria des del Coll de Banyuls.

Mentre els francesos es preparaven per atacar Roses, el 16 de setembre el coronel Ramon Junyent, cap del regiment d'infanteria Barcelona, va dur a terme una operació contra el massís de Montserrat. El primer moviment consistí en controlar la vila de Monistrol de Montserrat (Bages) i els camins que donaven accés a la muntanya. Una vegada aïllada, les forces borbòniques van internar-se a la zona, forçant als arcabussers francesos a refugiar-se als cims dels escarpats penya-segats, on es van fer forts presentant a les forces filipistes un foc viu de fuselleria. El regiment Barcelona, davant la resistència presentada per l'enemic, es va limitar assegurar les seves posicions i a demanar el recolzament d'un esquadró de cavalleria situat al *Coll de Can Maçana*, en el terme municipal de el Bruc (Anoia). Malgrat l'aparent situació d'avantatge a favor de les forces filipistes, l'operació va fracassar degut al fet que el destacament de tropes que hi havia a Monistrol de Montserrat, comandades pel coronel Pedro Zacarías Maurín, no van participar en l'atac, permetent que els insurgents poguessin fugir direcció Calaf. El resultat d'aquest enfrontament fou de: 4 soldats ferits pel bàndol espanyol, mentre que els arcabussers francesos patiren el mateix nombre de baixes, 4 ferits, entre ells un subtinent. Abans de retirar-se el destacament militar espanyol, direcció a la vila de

¹⁰⁹² AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 199. "Noticias del confidente B. dadas en Figueras el día 20 de septiembre de 1719".

Martorell, van poder prestar un últim servei de custòdia a un comboi que s'adreçava a la ciutat de Manresa¹⁰⁹³.

Aquell mateix dia una força formada per 100 insurgents austriacistes va atacar la vila de la Garriga (Vallès Oriental), apoderant-se de les rendes del tabac i agredint a entre 4 ó 6 dones d'oficials de l'exèrcit, a les quals van maltractar, saquejar i segrestar, amb d'intenció de demanar rescat per elles.

Dos dies després d'aquests fets, el governador militar de Mataró va rebre una informació que l'advertia de la presència a la localitat de Sant Feliu de Codines (Vallès Oriental), d'una partida d'insurgents austriacistes. Ràpidament va ordenar que el capità de fusellers de muntanya Ambrós Roquer, amb els paisans armats de l'esquadra de Granollers i 100 soldats de cavalleria de l'esquadró del coronel Josep Pastor, s'adrecés al lloc per capturar-los. La sorprenent arribada de les forces borbòniques provocà la mort de 7 insurgents austriacistes i la captura de 4 més, els quals foren executats posteriorment. En canvi, per part de la força atacant, només van comptabilitzar baixa d'un soldat ferit¹⁰⁹⁴.

La proliferació de forces franceses a la frontera provocà que el general Luis Fernández de Córdoba, peticionés, al marquès de Castel-Rodrigo, l'ajuda militar necessària per poder socórrer a la guarnició de Castellciutat. La petició del general passava per l'activació de 6 batallons d'infanteria, un regiment de cavalleria, més un altre de dragons. La sol·licitud fou rebuda pel marquès de Castel-Rodrigo, però, després de sospesar les circumstàncies que estava vivint el Principat, va determinar no enviar els reforços demanats pel general i va ordenar-li que s'adrecés a la zona de l'Empordà per tal d'intentar aturar l'exèrcit francès. La resposta fou totalment descoratjadora a l'haver de reconèixer que les forces allà destacades no rebrien reforços davant la presència d'uns efectius francesos,

¹⁰⁹³ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 209. Cartes del coronel Ramon Junyent i de Vergós, cap de regiment d'infanteria Barcelona a Antonio del Valle (16 i 17 de setembre de 1719).

¹⁰⁹⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 209. Carta de Antonio Santader y de la Cueva, governador militar de Mataró a Antonio del Valle (18 de setembre de 1719); AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 209. Carta del coronel Josep Pastor a Antonio del Valle (17 de setembre de 1719); DANTÍ RIU, J., art. cit., "La Guerra de Successió...", p. 72.

notablement superiors, fet que convertia aquesta acció en una maniobra suïcida¹⁰⁹⁵.

Els francesos van fer l'últim reconeixement de les zones fronteres de l'Empordà el dia 17 de setembre¹⁰⁹⁶. Tres dies després, el *Confidente de B* informava que un gran comboi de carros transportarien queviures a les tropes franceses de l'Empordà i que aquest transport passaria per Cotlliure (Rosselló). Aquestes forces restaven a l'espera de l'arribada d'un destacament de 15.000 soldats amb els quals pensaven envair l'Empordà. Respecte a les unitats militars situades a la Cerdanya, s'advertia del seu reforçament gràcies a l'arribada de 7 canons, projectils i municions, juntament amb 3 batallons d'arcabussers francesos, comandats per en *Grau de Prats de Lluçanès*, en Francesc Torres i en Soli. Per últim, un total de 5 regiments de dragons restaven a l'espera de l'arribada del mariscal Berwick a la localitat francesa de Montlluís per rebre instruccions.

Per la seva banda, la insurgència austriacista catalana també havia reclutat un batalló d'arcabussers a les ordres de T. Clavell, que complementà les forces franceses en la seva entrada en el territori català.

El 17 de setembre, el general Fernández de Córdoba comunicava novament al capità general, les dificultats que se li plantejaven per trobar voluntaris que volguessin fer de correus, malgrat l'oferiment econòmic amb el que es recompensaria al missatger. El general també comunicava que el coronel d'arcabussers francesos, Francesc Torres, havia marxat de la Conca de Tremp amb les seves forces, dividides en diferents grups, direcció Tora, Sanaüja i altres viles. En el mateix comunicat, el general qualificava d'errònies les notícies que l'informaven de la concentració de 2.000 soldats francesos a la localitat de Sant Llorenç de Morunys (Solsonès), que tenien per objectiu ocupar la ciutat de Solsona. Però, malgrat la seva convicció de la manca de veracitat, preferí enviar a un espia a la zona de la Seu d'Urgell per tal que li facilités informació fiable al

¹⁰⁹⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta del general Luis Fernández de Córdoba al marquès de Castel-Rodrigo (16 de setembre de 1719).

¹⁰⁹⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. "Noticias del confidente B. dadas en Figueras los días 14 y 18 de septiembre de 1719".

respecte. La informació proporcionada pels confidents era de gran valor estratègic a l'hora d'emprendre una acció o una altra, motiu pel qual envià un segon espia amb la missió de recórrer el territori fronterer i recopilar el màxim d'informació. Aquest no va trigar en rebre les novetats sobre el desplaçament que estava realitzant el mariscal francès Berwick, des de Montlluís fins a l'Empordà, amb l'objectiu de comandar l'ofensiva francesa. Aquest espia l'informà, també, que les forces franceses ubicades a la Cerdanya estaven constituïdes per un total de 10 regiments i 21 canons preparats per rebre l'ordre de marxar, des del seu campament a Bellver de Cerdanya, fins a la Seu d'Urgell. Per últim, els confidents informaren de l'existència d'una força composta per 100 fusellers de muntanya i 25 cavalls acampats a una hora de camí de la localitat de Solsona¹⁰⁹⁷.

El 18 de setembre, els francesos ja havien traspassat la frontera de l'Empordà i marxaven comandats pel mariscal Berwick, sobre les viles d'Hostalric i Girona¹⁰⁹⁸.

Coneixedor que el principal risc pel Principat de Catalunya residia en els moviments francesos al nord de Catalunya, el marquès de Castel-Rodrigo s'interessà per la situació de les seves forces a la rereguarda tarragonina. La informació i el control sobre aquests territoris minimitzà qualsevol atac que dugués a terme la insurgència i que pogués agafar a l'exèrcit borbònic desprevingut. Per aquest motiu, el capità general va oficial des de Lleida al coronel Pedro Zacarías Maurín, comandant militar de Móra d'Ebre, que l'informés de quines forces de dragons de cavalleria i d'esquadres de paisans armats disposava:

*“(...) Cuanta es la gente de Dragones, caballería, y paisanos que tiene a su orden, y de cuales escuadras se componen los paisanos”*¹⁰⁹⁹.

¹⁰⁹⁷ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta del general Luis Fernández de Córdoba al marquès de Castel-Rodrigo (17 de setembre de 1719).

¹⁰⁹⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta del general Luis Fernández de Córdoba al marquès de Castel-Rodrigo (18 de setembre de 1719).

L'endemà partia la missiva del comandant militar de Móra d'Ebre informant-lo que no disposava de cap milícia de paisans armats en aquells moments¹¹⁰⁰.

La realitat sobre l'estat de les tropes espanyoles, en aquell context, a la zona de Tarragona, distava molt de ser òptima. El 19 de setembre, el general Diego de Istúritz, governador militar de Tarragona, va informar al marquès de Castel-Rodrigo que la situació al seu corregiment era inquietant degut als nombrosos grups d'insurgents austriacistes i d'arcabussers francesos que es dedicaven a robar i saquejar a la seva demarcació. Aquest fet provocava que les comunicacions mitjançant correu no fossin segures. L'elevada presència de forces enemigues responia a l'estratègia elaborada pel mariscal Berwick, a principis del mes de setembre, quan va encomanar a en *Carraslet* i els seus homes que aixequessin una força a Tarragona que obligués als efectius borbònics a replegar-se a les places fortes. El dia següent, el general va remetre un informe més detallat de la situació al capità general de Catalunya, on indicava que els sediciosos que operaven al seu territori es xifraven en una forquilla compresa entre els 800 i els 1.000 insurgents a les ordres del coronel *Carraslet*. Però, al marge d'aquesta important força, existien altres destacaments més petits segregats de l'anterior. Les forces insurgents es replegaven a les muntanyes de Prades, Falset, Tivissa i alguns grups al Penedès. L'únic destacament habilitat per intentar fer front a aquests grupuscles era el comandat pel tinent coronel Josep Antoni Martí, i format per aproximadament 130 homes, organitzats en 3 companyies de granaders; 195 soldats d'infanteria assignats a 8 companyies del regiment Barcelona; i 3 companyies del tercer batalló de l'esmentat regiment, amb una força de 70 soldats. També disposava d'un destacament de cavalleria integrat per unitats dels regiments de l'Algarve, Sevilla i Calatrava amb un total de 112 efectius. En aquest informe el governador es queixava de la decisió del tinent general Francisco Caetano de Aragón d'haver-li desposseït del batalló de fusellers de muntanya d'Ambrós Roquer el que considerava vital per la lluita a les zones muntanyoses.

¹⁰⁹⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta del marquès de Castel-Rodrigo a Pedro Zacarías Maurín (18 de setembre de 1719).

¹¹⁰⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta de Pedro Zacarías Maurín al marquès de Castel-Rodrigo (19 de setembre de 1719).

El propi general reconeixia el desconeixement que tenia sobre les forces enemigues i les intencions reals d'aquestes, circumstància que impedia prendre mesures encertades per combatre-les. Al seu parer la situació era qualificable de greu degut a les pèssimes comunicacions entre Barcelona i el corregiment de Tarragona interrompudes constantment per l'acció dels diversos destacaments guerrillers que operaven a la zona. Els correus amb la vila de Tortosa, com també succeïa amb els enviats a la ciutat de Lleida, també eren interceptats per la guerrilla.

Per intentar pal·liar aquella situació, s'establiren 30 soldats al Coll de Balaguer, una guarnició de 12 efectius a Salou i 4 companyies del regiment Brabante amb 106 efectius a Tarragona. Malgrat aquest desplegament de força, no s'aconseguí l'objectiu de garantir les comunicacions per terra, deixant com a única alternativa segura de missatgeria, la via marítima.

El general Diego de Istúritz era coneixedor de la manca notable de cavalleria que patien les forces enemigues que només disposaven de 30 animals, en un deplorable estat de salut, i de les seves pretensions d'intentar reunir el màxim de seguidors austriacistes a la vila de Pontons (Alt Penedès). Altrament, les minses informacions que transcendien sobre en *Carraslet* resultaven bastant contradictòries: per una banda advertien que disposava de diverses patents per poder aixecar tropes d'arcabussers en nom del rei de França; mentre que per l'altra, s'insinuava que les autoritats franceses es plantejaven la conveniència, o no, de que continués formant part de les seves files, per aquest motiu es va veure obligat a recollir certificacions dels capellans de les muntanyes perquè avalessin la seva conducta davant de les autoritats franceses; i per últim, els darrers rumors informaven que havia estat detingut i pres a Perpinyà pels propis francesos degut als seus crims¹¹⁰¹, fet que no es corresponia amb la realitat.

Però, al marge d'aquests fets, la realitat fou que el 19 de setembre, una vegada reunit amb el mariscal Berwick, en *Carraslet* va retornar a Catalunya amb una

¹¹⁰¹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Cartes del general Diego de Istúritz al marquès de Castel-Rodrigo (19 i 20 de setembre de 1719).

força formada per 300 arcabussers francesos amb la que es va adreçar des de Collbató (Baix Llobregat) fins a Falset (Priorat). El coronel Ramon Junyent, cap del regiment d'infanteria Barcelona, informava al marquès de Castel-Rodrigo que tots els cavalls d'aquesta partida transportaven cadascun un sac de pólvora, alhora que indicava que aquests insurgents no provenien de la frontera, sinó que eren membres dels grups d'assaltadors dels combois que circulaven entre Lleida i Barcelona. La manca d'efectius va ocasionar que el coronel Junyent no pogués iniciar la persecució d'aquesta partida d'insurgents¹¹⁰².

Coneixedors de l'imminent arribada d'en *Carrascllet*, el brigadier Isidre Teixidor i Pou (a) *Pou de Jafre* va enviar un missatge des d'Igualada al coronel Junyent, el qual es trobava aquarterat a Martorell, dient-li que en *Carrascllet*, al capdavant d'un força de 300 arcabussers francesos i 20 cavalls, havia travessat el terme municipal de Capellades (Anoia) durant la matinada del 21 de setembre i s'havia adreçat a Sant Joan de Conilles, terme municipal de Mediona (Alt Penedès)¹¹⁰³.

L'endemà en Josep Antoni Martí, tinent coronel del regiment Barcelona, va informar al marquès de Castel-Rodrigo que tenia notícies sobre el capitost austriacista que havia marxat del Principat direcció a Perpinyà acompanyat de 6 dels seus homes amb la missió de recollir els sous per les seves tropes, deixant com a responsables de les seves forces el seu cunyat, Pablo Ferrer, i a Josep Sabater (a) *Po Sabater*. Aquests efectius sumaven aproximadament 800 homes, molts d'ells mancats d'armes de foc, als que s'hi afegiren uns 40 efectius de cavalleria.

Malgrat que les autoritats borbòniques eren coneixedores dels moviments d'aquest destacament d'arcabussers, es feia molt difícil la seva intercepció degut a l'ajuda facilitada pels veïns de localitats com ara Porrera, Prades, Vilanova d'Escornalbou, Riudecanyes, Riudecols, Alforja, Alcover, Aleixar, Mont-roig del Camp, Vilaplana Falset, Marçà, Tivissa i Prat de Comte. Aquestes poblacions

¹¹⁰² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 216. Carta del coronel Ramon Junyent al marquès de Castel-Rodrigo (23 de setembre de 1719).

¹¹⁰³ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 216. Carta del brigadier Pou de Jafre al coronel Ramon Junyent (21 de setembre de 1719).

simpatitzaven amb la causa austriacista i des d'allí es podien controlar fàcilment les rutes de l'Ebre al Camp de Tarragona. Algunes d'elles, com era el cas de la vila de Cornudella de Montsant, havia habilitat, fins i tot, un magatzem de farina per sufragar les necessitats d'aquestes partides. Però, malgrat el recolzament d'alguns habitants d'aquests pobles, els arcabussers francesos mai dormien a l'interior de les localitats, sinó que ho feien sota la protecció que els hi brindaven les muntanyes.

Al marge de les poblacions descrites, el radi d'acció en terres tarragonines abastava altres zones més allunyades i poblacions més grans com podien ser Montblanc o indrets de la Conca de Barberà, on hi realitzaven incursions per proveir-se de queviures i altres subministres. Però, tot i el suport que rebien per part de la població i l'aixopluc que trobaven en determinades poblacions catalanes, l'estat d'ànim dels arcabussers francesos no es podia qualificar d'òptim, segons informava el coronel Martí, gràcies a la tasca de dos espies borbònics:

“las noticias que hoy he adquirido por dos hombres que había enviado son el hallarse la mayor parte de los sediciosos en Prades publican el ir a encontrar a Carrascó quien dice les trae municiones, vestidos, y dineros para pagarles. Lo cierto es que entre ellos hay grande consternación, y muchos publican no querer ir a Francia, hay algunas cuadrillas esparramadas que según parece no están en animo de seguir la tropa (...)”.

El tinent coronel Martí disposava, en aquells moments, del regiment d'infanteria Barcelona que el formaven 3 companyies de granaders (130 soldats); 4 companyies d'infanteria que constituïen el segon batalló (125 soldats); 76 soldats el tercer batalló i 4 companyies d'infanteria del segon batalló de regiment d'infanteria Barcelona (70 soldats) que es trobaven a Tortosa¹¹⁰⁴.

¹¹⁰⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta del coronel Josep Antoni Martí al marquès de Castel-Rodrigo (20 de setembre de 1719).

El 20 de setembre, el general Fernández de Córdoba informava al marquès de Castel-Rodrigo que els arcabussers francesos havien interceptat el correu que circulava des de Cardona a Barcelona, tant a la seva anada com en la tornada, apropiant-se de la correspondència que transportava¹¹⁰⁵.

El dia següent en Juan Febrer, batlle i cap de l'esquadra de paisans armats de Centelles, va informar al marquès de Castel-Rodrigo de les accions que la guerrilla austriacista havia fet a la seva demarcació intentant bloquejar el Congost, per així impedir l'aprovisionament de les tropes. Cal recordar que la missió prioritària de les esquadres de paisans armats de Centelles, Aiguafreda i Tagamanent, era, precisament, garantir la seguretat d'aquesta ruta.

Els sediciosos eren coneixedors que un comboi de provisions s'adreçava a Vic, motiu pel qual diferents grups de guerrillers s'havien atansat a la zona amb la finalitat d'atacar-lo. Al tenir notícia d'aquesta temptativa d'assalt en Juan Febrer juntament amb la seva esquadra de paisans armats, i la dels pobles de Tagamanent i Aiguafreda, es van desplaçar al Congost per prendre posicions. Els sediciosos a l'observar a la zona aquest desplegament d'esquadristes van desistir del seu objectiu i es van dispersar.

Les represàlies per l'acció de les esquadres no es va fer esperar i, un d'aquests grups, compost per 23 sediciosos, va marxar direcció a Riells (Selva) on saquejaren la casa del corregidor Pablo Migo. Un segon grup de sediciosos, més nombrós que el primer, es va dirigir a Sant Quirze Safaja (Moianès) on van assaltar la casa del batlle emportant-se les joies d'or i plata així com els diners que hi van trobar.

Les tasques de protecció iniciades per les esquadres al Congost no es limità a foragitar als insurgents que volien assaltar el transport sinó que, al tenir coneixement que aquest encara es trobava a Granollers, van decidir mantenir les posicions i continuar ocupant els passos del Congost. Alhora van fer arribar un comunicat al general Antonio de Valle perquè autoritzés la sortida del comboi, ja

¹¹⁰⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta del general Luis Fernández de Córdoba al marquès de Castel-Rodrigo (20 de setembre de 1719).

que la seguretat del mateix estava garantida. A més va comunicar els fets al corregidor de Vic, qui va enviar un destacament de fusellers de muntanya del batalló d'Ambrós Roquer, compost per 40 fusellers i 10 dragons, per reforçar la vigilància a la resta del camí. Aquest destacament juntament amb els paisans armats de Tagamanent, Aiguafreda, una part de l'esquadra de Centelles i 80 paisans armats comandats per en Joan Febrer, van ocupar els llocs estratègics de pas però, malgrat totes les mesures de seguretat presentades, finalment el tinent de corregidor de Granollers va ordenar que el comboi no marxés direcció a Vic.

Tot i no poder custodiar el comboi en el seu camí a la capital osonenca, la concentració d'esquadristes i fusellers no fou en va. Els filipistes van rebre la informació de l'existència d'un gran contingent sediciós a la zona de Llinars del Vallès. Per aquest motiu els fusellers de muntanya d'Ambrós Roquer, juntament amb els de Pedro Soguet i els paisans armats de Centelles, Tagamanent i Aiguafreda, es van desplaçar cap aquella vila per neutralitzar-lo. Només va mantenir-se al Congost un petit destacament de paisans armats, comandats per en Joan Febrer.

El 22 de setembre, en Pere Sobregau, cap de l'esquadra de Gallifa, va lliurar al comandant militar del corregiment de Mataró, un arcabusser francès que havia detingut per ser l'autor de diversos robatoris i assassinats: “(...) *Un soldado de a caballo que se hazia llamar Carrasquete, el qual iba matando, y robando (...)*”.

L'endemà, una partida d'insurgents austriacistes va assaltar Can Sobregrau, aprofitant que el batlle es trobava en una reunió amb els seus homònims de Centelles i Castellterçol:

“(...) lo mucho que ha ejecutado en, servicio de V. Mag^a, en estas ocurrencias pasadas, de forma, que los sediciosos viendo que era su enemiga capital, se le echaron un grande número de ellos en su casa, en ocasión que tenía una conferencia con el Baile de Centellas y el de Castelltersol, Y amas de haber comido, a discreción le hurtaron oro, plata, dinero y otras cosas, y ha continuado sus servicios, manteniendo y sustentando

gente armada, no solo para su resguardo, si también para el de su término y vecindados limpiando aquellos de los sediciosos que perseguía, en cumplimiento de las ordenes que le daba el referido Baile, y siguiendo las de D. Francisco Caetano de Aragón y D. Antonio del Valle”¹¹⁰⁶.

Immediatament, en Pere Sobregau, juntament amb Miguel Girbau i Pujades, batlle de Castellterçol, juntament amb les seves respectives esquadres, van sorprendre i atacar aquest grup de lladres:

“(...) el dia 23 de Sbre. apresé junto con el Bayle de Castelltersol D. Miguel Girbau y Pujades a veinticinco sediciosos que havien sitiado la casa de este bayle a cuios matamos, y herimos siete (...)”.

Arran d'aquest combat, en Pere Sobregau va requisar 3 escopetes i 2 pistoles, que van incrementar l'arsenal de la seva esquadra per ordres del tinent general Caetano de Aragón¹¹⁰⁷.

Aquella nit, van retornar al Congost les forces que havien marxat direcció a Llinars del Vallès al no poder establir contacte amb els sediciosos, ja que aquests havien marxat direcció a la Marina (zona compresa entre Montgat i Blanes).

Segons les informacions a l'abast de les autoritats filipistes, altres grupuscles insurgents actius en aquell moment, eren el batalló d'arcabussers d'en Francesc Torras que es trobava movent-se a l'àrea del Ripollès, compresa entre Sant Joan de les Abadesses i Vallfogona del Ripollès, mentre que l'altre partida destacada es trobava a la zona del Llobregat i es desplaçava direcció al Lluçanès¹¹⁰⁸.

¹¹⁰⁶ ACA. Villetes 364 (1719 - 1720). Memorial de Pedro Sobregau, batlle de Gallifa, al rei Felip V (1720).

¹¹⁰⁷ AFCS. Carta de Pere Sobregau i Presseguer, batlle de Gallifa, a Juan Manuel de la Chica, fiscal de la Sala del Crim de la Reial Audiència (23 d'agost de 1722).

¹¹⁰⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 214. Carta de Juan Febrer, batlle de Centelles, al marquès de Castel-Rodrigo (21 de setembre de 1719).

El moviment d'aquestes forces al llarg i ample del territori català es veia afavorit gràcies a la col·laboració de masos aïllats que donaven aixopluc als insurgents austriacistes i als arcabussers francesos o, fins i tot, poblacions senceres que s'identificaven amb la causa austriacista. Un clar exemple d'aquest col·laboracionisme el trobem a la vila de Tivissa (Ribera d'Ebre), on el 21 de setembre de 1719, el comandant militar de Móra d'Ebre va rebre una informació que indicava que a la citada localitat tarragonina, descansava una important partida d'arcabussers francesos. Immediatament va donar l'ordre que un destacament militar es dirigís diligentment al lloc per interceptar-los, però, a l'alba, quan el destacament borbònic es preparava per iniciar l'assalt de la vila, els habitants del poble van començar a tocar les campanes en senyal d'alerta, fet que provocà la fugida dels arcabussers. Malgrat l'alarma les forces militars espanyoles van abatre a un dels insurgents i van fer presoners a 3 combatents més, juntament amb un vilatà. El comandant de Móra d'Ebre va escriure al governador militar de Tortosa sol·licitant-li un botxí per a poder executar els presoners als que titllava de ser capaços de “(...) *hacer las mayores infamias que es posible*”. En aquell mateix escrit li transmetia la seva preocupació respecte al poc ajut, o inclús l'oposició, que rebia per part d'alguns veïns dels pobles en la persecució dels arcabussers francesos, ja que freqüentment aquests eren avisats pels seus seguidors de la proximitat de les tropes que els perseguien¹¹⁰⁹.

El dia següent, el coronel d'arcabussers francesos, Pere Joan Barceló (a) *Carrasclat*, assabentat de l'execució dels seus partidaris, va escriure una carta al comandant militar de Móra d'Ebre dient-li que els detinguts havien de ser tractats com a presoners de guerra, ja que tenien patent de tropes franceses, alhora que li informava que el paísà detingut no tenia res a veure amb ells:

“senyor meu: En atenció que lo dia del prest. trobant-se uns arcabussers del Meu Regmt. en la vila de Tivissa, y havent fent los seus soldats la sorpresa on V. S. ne te tres de vius i un de

¹¹⁰⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta de Pedro Zacarías Maurín al marquès de Castel-Rodrigo (23 de setembre de 1719).

mort, i un paisa que no es fuseller qual anava a treballar al Camp de Tarragona que es Pere Ripoll de Mirabet, los fusellers ço es lo mort Lluís Ripoll, los vius Martí Borràs de Miravet, Joseph Cuello de Benisanet, i Magi de Lametlla de Garcia, de la Companyia del capità Don Joseph Llop, y en atenció de que V. S. no ignora se ase la bona correspondència entre militars servint Princep Sobera con servint nostres servint a França, com mes llargament de appatens se li posa sempre que orella fer-li constar estimaré en los detrosorits la bona correspondència que conforme se tractaran i eixos los tractaré venint lo cas de ningú de V. S. Com així ho espero del bon se'l de V. S. Aquí Deu G. a Vilaplana Camp de Tarragona, i setembre 23 de 1719 M^o Pere Joan Barceló dit Carrasclat Coronel d'Arcabussers de França”¹¹¹⁰.

El 24 de setembre en *Carrasclat* es trobava a la població de Tivissa amb una força de 400 arcabussers i 25 soldats de cavalleria que pertanyien a un regiment d'arcabussers francesos format a Vilanova de Meià (Noguera). Entre els comandants que s'afegiren a aquesta força hi figurava com a subaltern en *Coch de Rodonyà*, que disposava d'una força de 100 d'arcabussers i 50 efectius de cavalleria, a més de la força de l'oficial Josep Sabater, (a) *Po Sabater*, que també s'havia unit a ells.

Segons informacions d'un confident, en *Carrasclat* havia estat nomenat brigadier¹¹¹¹ i comandava un total de 4 regiments d'arcabussers francesos: el primer d'ells estava situat en territori sota control francès; el segon restava a Tivissa a les ordres del seu germà; el tercer el constituïa una força de voluntaris; i el quart el comandava un cabdill austriacista que responia al nom de

¹¹¹⁰ AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta de Pere Joan Barceló a comandant militar de Móra d'Ebre (23 de setembre de 1719).

¹¹¹¹ En *Carrasclat* no va assolir el grau de brigadier de l'exèrcit francès ja que durant tot el conflicte va ostentar el grau de coronel d'arcabussers.

*l'Esguerrat*¹¹¹². Sembla ser que en *Carrasplet* havia anunciat a la localitat de Riudoms que reuniria a tota la seva força i que establiria la seva caserna a Gandesa, des d'on volia atacar la població de Balaguer. A més el confident informava que el líder rebel havia ordenat matar a dos seguidors seus per lladres, a la localitat d'Ulldemolins (Priorat). El mateix informador indicava que els pagaments als voluntaris es feien en moneda francesa i es realitzaven cada divuit dies¹¹¹³.

El coronel Pedro Zacarías Maurín, comandant militar de Móra d'Ebre, va informar al marquès de Castel-Rodrigo que havia rebut dues cartes enviades per en *Carrasplet* a les quals no va contestar a l'espera de les instruccions adients. També l'informava que el capitost austriacista es trobava a Falset amb una força de 1.000 arcabussers, i on esperava l'arribada de 40 soldats de cavalleria més¹¹¹⁴. En les esmentades cartes, en *Carrasplet*, que es presentava com a coronel de l'exèrcit francès, reclamava que els presoners de la seva unitat fossin tractats com a soldats regulars, ja que sinó es feia com indicava actuaria de la mateixa manera amb els soldats que havia capturat o capturés en el futur:

“Sr. Comandant de Móra

Esta tant solament que dir a Vm. com sou arribat en salut de França. I li participo a Vm. Com mom persona es tant Coronel com sou Jo i li dic que tinc ordre del Excmo. Gr. Barbich que obria en lo rigor de la Guerra conforma Vms. faran i en esta dic a Vm. que Vm. tenen soldats de mon Regiment presos que si Vm. los penja penjaré si los passen per les armes faré lo mateix si cremen arcabussers si saqueja saquejaré si travessen de les esglésies los traure de dins dels sagraris de la manera que Vm. se portaran me portaré que jo ja sou així que los meus soldats

¹¹¹² Es tracta de *l'Esguerrat de Vicfred*.

¹¹¹³ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 213. Carta de Diego Pilanes, governador militar de Miravet, a Juan Antonio de Pando y Patiño (25 de setembre de 1719).

¹¹¹⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta de Pedro Zacarías Maurín al marquès de Castel-Rodrigo (24 de setembre de 1719).

son també soldats com los soldats de Vm. que be saben Vms. com jo vaig agafar la guarnició del Perelló y no els he dit ninguna cosa però tinc lo tinent pres que per descomptat faré lo que Vms. faran amb los meus soldats que si Vm. los tracta tan bé jo els tractaré molt bé y si els tracta tan mal los tractaré més mal que Vms. y així la resposta de quina manera haurem de viure y lo dic a Vm. que jo ja daré avís d. lo que a Vm. desta de Falset setembre, 24 de 1719.

Monssiar Dn. Pera Joan Barceló Coronel de Arcabussers dit Carraslet” (Signatura)”¹¹¹⁵.

El mateix dia, el governador de Tortosa va posar a disposició del comandant militar de Móra d'Ebre, 80 paisans armats de l'esquadra de Pinell de Brai, juntament amb el batlle i 10 paisans armats més de l'esquadra de Móra d'Ebre:

“participo a V. E. como el Gover. de Tortosa me ha escrito podrá servirme de una escuadra de 80 hombres del Pinel siempre que necesitare de ellos, y así mismo doy aviso a V. E. como el Baile de esta villa esta con diez hombres armados pronto para lo que se ofrezca y muy buen servidor del Rey”¹¹¹⁶.

Dos dies més tard arribà la resposta amb les instruccions que el capità general havia enviat des del campament general borbònic, situat en aquells moments a Balaguer (Noguera). Un escrit on es mostrava molt enutjat i on especificava que els combatents d'en *Carraslet* no tenien la consideració de soldats ja que eren sediciosos. Per tant, no els considerava tropes reglades i en alguns casos havien estat desertors dels exèrcits del rei Felip V. A més l'ordenava que comunicés la seva decisió per carta a en *Carraslet*, perquè tingués coneixement de que si

¹¹¹⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta de Pere Joan Barceló, alies *Carraslet*, coronel francès al comandant militar de Móra d'Ebre (24 de setembre de 1719).

¹¹¹⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta de Pedro Zacarías Maurín al marquès de Castel-Rodrigo (24 de setembre de 1719).

emprenia accions contra els soldats filipistes que es trobaven presoners, ell actuaria contra els que tenia presos i les seves famílies. Al mateix comunicat li ordenava que detingués al batlle i els regidors de Tivissa, i els que van tocar la campana per avisar als carrascles¹¹¹⁷.

A finals del mes de setembre el cardenal Alberoni¹¹¹⁸, conseller principal del monarca Felip V, va ordenar el enviament de catorze nous batallons i 4.000 cavalls per reforçar l'exèrcit de Catalunya. Aquest anunci va ser rebut amb escepticisme pels francesos ja que segons les seves informacions la hisenda reial espanyola no disposava de diners per pagar aquest volum de tropes alhora que es prèvia un imminent sollevament de la població a Catalunya malgrat els estralls i crims que, segons reconeixien els propis francesos, els arcabussers al servei de França estaven cometent a les zones rurals. Segons les notícies que es publicaven a l'altre banda dels Pirineus una flota anglesa es desplaçava direcció al País Valencià i a Catalunya per tal d'auxiliar l'esmentat aixecament popular que, segons ells, era imminent¹¹¹⁹.

El dia 24 de setembre els arcabussers francesos es van apropiar d'un carro amb municions i bagatges, així com de 8 bèsties de càrrega que pertanyien a un tren d'artilleria espanyol que va ser assaltat a prop del castell de Cardona, quan l'oficial de regiment d'infanteria Barcelona que l'escortava, va decidir avançar a la comitiva per anar a un hostal que hi havia a les rodalies. Els arcabussers

¹¹¹⁷ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta del marquès de Castel-Rodrigo a Pedro Zacarías Maurín (26 de setembre de 1719). Document transcrit al núm. 17, apartat *Documents Rellevants*, de l'*Annex Documental*.

¹¹¹⁸ Julio Alberoni (Fiorenzuola d'Arda, 1664 – Piacenza, 1752). Eclesiàstic i polític italià, destacà per l'organització del casament entre Isabel de Farnesio i Felip V. D'aquesta forma s'assegurà un lloc rellevant al front de la Cort, assumint la direcció política d'Espanya (1717) després de desfer-se del consellers francesos del monarca espanyol. Fatidicament conegut per la derrota de l'armada espanyola a Passaro, pel fracàs en les accions de recolzament al pretendent anglès Jacob Estuard i per la desarticulació de la conjura preparada per aquest contra Felip d'Orleans. Aquest fets forçaran la seva destitució i marxa del territori espanyol (1719). Respecte a la seva política interna destacà pel foment de la indústria, per la repressió contra el contraban de tabac a Biscaia i per la regulació de la importació de tabac des de Cuba. Va participar en el conclave que elegiria al Papa Inocenci III. Fou nomenat per aquest, bisbe de Màlaga i per Benet XIV vice-delegat a la Romanya. MARTÍNEZ SHAW, C. & ALFONSO MOLA, M., *Felipe V*, Arlanza Ediciones, Madrid, 2001, p. 307.

¹¹¹⁹ VV.AA., *Le Nouveau Mercure. D'Octobre & toutes les Galeres firent leur décharge à fon entrée dans le Port (Octubre)*, París, Ed. Jacques Chardon, 1719, pp. 151 – 152; SHD. Microfilm 2014 SA 2976.

francesos van aprofitar la negligència de l'oficial espanyol per atacar la caravana¹¹²⁰.

En aquelles dates, la presència de guerrillers austriacistes a les rodalies de Caldes de Montbui va obligar a Jaume Pujades, batlle de la vila i cap de l'esquadra de paisans armats, davant de la manca d'armament per fer-los front, a prendre la decisió de fortificar la població, fent condicionar la muralla i establint una estacada per defensar-se¹¹²¹.

El 25 de setembre, el comandant de la fortalesa d'Hostalric va informar al baró d'Huart, governador militar de Girona, que s'havia detectat la presència d'un destacament de 100 arcabussers francesos a la localitat de Malgrat de Mar (Maresme), però, tot i sortir a la seva persecució, no els van poder localitzar. Les informacions facilitades per un confident alertaven del freqüent el pas de partides d'entre 50 i 60 arcabussers per la zona del Vallès, així com dels plans d'en *Carraslet* d'arribar a la localitat de Terrassa amb una força de 800 arcabussers¹¹²².

Així doncs, aquell 25 de setembre, mentre les informacions situaven en *Carraslet* i els seus homes a les rodalies de Terrassa (Vallès Occidental), un fort destacament d'arcabussers francesos, constituït per uns 300 efectius, van atacar la vila de Sant Celoni (Valles Oriental), a l'altre extrem de la comarca del Vallès. Només entrar a la vila van fer presoners a un tinent i a un alferes del destacament de tropes allà destinats. Els francesos, amb una força de 150 arcabussers, van adreçar-se cap a l'església on es trobava aquarterat el destacament i on s'inicià un intercanvi de trets que durà fins a les cinc de la tarda. Els arcabussers francesos van cremar les portes i el cor de l'església, provocant un gran incendi que va dividir en dos les forces defensores i que finalment va provocar la capitulació borbònica. Mentre això succeïa a l'església, el restant contingent francès, havia rodejat el poble capturant a tres correus que portaven la notícia de l'assalt de la

¹¹²⁰ ACA. Real Patrimonio. BGRP. Processos 1719, núm. 3 Ae; VALLS PUEYO, J., art. cit., p. 44.

¹¹²¹ AMC. Acta del Llibre d'Actes del Ajuntament (1718 - 1743). Anotació del ple municipal (25 de setembre de 1719).

¹¹²² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 209. Carta del governador militar d'Hostalric al baró d'Huart (25 de setembre de 1719).

vila al tinent general Antonio del Valle, al governador militar de Mataró i al governador militar d'Hostalric. Els francesos van saquejar l'estanc del tabac, l'alforí de la sal i van atacar la casa d'un regidor de la població causant-li ferides. La resta de regidors de la població van amargar-se i no van fer front a l'atac insurgent malgrat ser els responsables de l'esquadra de paisans armats del lloc. A mitjanit, els francesos van retirar-se direcció al massís del Montseny. Assabentat de l'acte de covardia mostrada pel regidor i els batlles de la població, el marquès de Castel-Rodrigo va ordenar posteriorment, a la Sala Criminal de la Reial Audiència, que procedís a detenir-los i a castigar-los per negligència en les seves obligacions de fer front a l'atac amb la força de 30 paisans armats de l'esquadra que restaven a les seves ordres¹¹²³.

L'endemà, el capità general va donar ordres al coronel Pedro Zacarías de Maurín, comandant militar de Móra d'Ebre, perquè traslladés fins a Tortosa els guerrillers que havien estat capturats a Tivissa, amb la finalitat de que fossin executats¹¹²⁴:

*“habiéndome dado parte el Coronel del regimiento de Dragones de Francia D. Pedro Zacarías de Maurín, Comandante en Mora de Ebro, que una Partida que destaco; prendió en el lugar de Tivissa tres de los sediciosos secuaces de Carraslet; le prevengo que tomada una sumaria información de habiendo cogido a estos, y ser de los facinerosos o sediciosos secuaces de Carraslet, los envíe a V. S. con los presos bajo buena custodia, y por camino seguro, y por consecuencia encargo a V. S. que luego que lleguen a esa Plaza los haga confesar y ahorcar en ella”*¹¹²⁵.

¹¹²³ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Carta del marquès de Castel-Rodrigo a la Sala Criminal de la Reial Audiència (3 d'octubre de 1719); AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 209. Carta dels regidors de la vila de Sant Celoni a Antonio del Valle (26 de setembre de 1719).

¹¹²⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta de J. Antonio de Pando i Patiño, corregidor de Tortosa, a Pedro Zacarías Maurín (25 de setembre de 1719).

¹¹²⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta del marquès de Castel-Rodrigo a Juan Antonio de Pando i Patiño (26 de setembre de 1719).

El mateix dia 26, el comandant militar de Móra d'Ebre va informar de l'incompliment de l'ordre donada per part del governador militar de Tortosa, a qui se li havia sol·licitat l'entrega d'un destacament de cavalleria que tenia a les seves ordres per tal de rellevar al que hi havia en aquells moments a Pinell de Brai, negant-se aquest perquè, segons les ordres del marquès de Castel-Rodrigo, no podia fraccionar la seva força¹¹²⁶.

El 27 de setembre, el comandant militar de Móra d'Ebre informà al marquès de Castel-Rodrigo que ja havia traslladat els presoners a la vila de Tortosa per ser executats. Alhora li notificava el seu descontentament amb el comportament dels regidors de la vila de Tivissa, motiu pel qual els va requerir a presentar-se davant seu i, en cas de no fer-ho, procediria a la seva detenció, com també faria amb tots els batlles i regidors de la seva demarcació que no complissin amb les seves ordres.

En aquelles dates, les últimes notícies disponibles d'en *Carrasplet* el situaven a la localitat de Falset (Priorat), concretament en el vell i ruïnós castell de la vila, comandant un destacament d'aproximadament un miler arcabussers¹¹²⁷.

Fou durant aquells dies que el batlle i els regidors de Sant Feliu de Guíxols (Baix Empordà) van oficial al baró d'Huart, governador militar del corregiment de Girona, perquè temien un nou atac de la guerrilla, com el que havien patit el 5 d'agost, quan s'apropriaren de grans quantitats de cereals que hi havia dipositats als Reials Magatzems de la vila. El batlle Joan Quintana, cap de l'esquadra de paisans armats de Sant Feliu de Guíxols (Baix Empordà), i els seus regidors havien enviat una carta al batlle de Tossa de Mar (Selva) informant-lo de la presència de grups de sediciosos a la zona. Quintana era coneixedor d'aquesta activitat insurgent en el seu territori, i així ho feu constar en la seva missiva de resposta, on informava als seus interlocutors que una avançada de 10 guerrillers

¹¹²⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta de Pedro Zacarías Maurín al marquès de Castel-Rodrigo (26 de setembre de 1719).

¹¹²⁷ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta de Pedro Zacarías Maurín al marquès de Castel-Rodrigo (28 de setembre de 1719).

s'havia personat a les nou del matí al mas *Casa d'en Vidal*, de la vila de Tossa de Mar, on hi havien demanat pa, vi i carn per un total de 40 guerrillers¹¹²⁸.

Però, al marge de l'activitat guerrillera a l'interior i a la costa catalana, el front pirinenc continuava actiu no només en la seva vessant militar, sinó també en activitats psicològiques i propagandístiques amb l'objectiu d'atraure a la població catalana a la seva causa. Al capdavant d'aquesta missió es trobava el cap de les tropes militars franceses a Camprodon (Ripollès), Marco Antonio de Chasse, tinent coronel del regiment francès d'infanteria de la Corona, qui va fer un ban a finals del mes de setembre, en llengua catalana, on exposava que Lluís XV, rei de França, volia que els pobles catalans deixessin de pagar els tributs a la corona espanyola i que volia restituir els comuns i els particulars en les seves llibertats i privilegis motiu pel qual es justificava que les tropes franceses envaïssin el Principat de Catalunya:

*“como el Real animo de su Majestad Cristianísima, que Dios guarde, sea librar a los habitantes del Principado de Cataluña, de los tributos y imposiciones que de los Pueblos de dicho Principado exigen los enemigos comunes y así de restituir comunes y particulares en sus Libertades y Privilegios, por el cual efecto solamente han entrado las tropas francesas en el Principado (...)”*¹¹²⁹.

Però, malgrat els esforços francesos per atraure a la població catalana, no es va produir cap moviment insurreccional austriacista generalitzat al Principat. Realment aquell era el moment òptim perquè aquest veiés la llum, ja que les tropes espanyoles es trobaven a la defensiva i aquarterades a les fortaleses i a l'interior de les grans ciutats.

¹¹²⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 212. Carta del batlle i regidors de la vila de Sant Feliu de Guíxols (27 de setembre de 1719).

¹¹²⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Bàndol traduït del català al castellà fet pel tinent coronel francès Marco Antonio de Chasse als habitants dels pobles de la frontera (25 de setembre de 1719).

Aquest parcial i momentani abandonament del control territorial per part dels borbònics donà peu a l'aparició de nous grups de bandolers que, emparats amb l'etiqueta d'austriacistes, cometien tot tipus d'abusos contra la població rural i sobre la mitjana i petita noblesa catalana a la qual, en alguns casos, exigien el pagament de les contribucions. Foren precisament aquests nobles els que sol·licitaren a les autoritats filipistes poder armar-se i així defensar les seves vides i propietats, però aquesta petició fou denegada. La manca d'autodefensa provocà un èxode de les famílies nobles catalanes direcció a les grans ciutats i els monestirs, no sense abans indicar als pobles dels seus dominis que no secundessin la revolta, ni recolzessin els arcabussers francesos, tal i com explica el líder austriacista Francesc de Castellví:

*“la nobleza aplicó la mayor eficacia en persuadir a la gente de baja espera a que no tornase las armas y se mantuviese quieta en sus casas. Los paisanos que tomaron las armas fueron los que se hallaron perseguidos de la severidad del Gobierno. Ningún caballero tomó armas; todos se retiraron de la villas y castillos a las plazas fuertes o monasterios, donde no pudiese la mayor emulación acriminarles que tuviesen alguna parte en aquellas tristes turbaciones”*¹¹³⁰.

La notícia de l'arribada del marquès de Castel-Rodrigo de nou a Catalunya procedent de Navarra va ser acollida amb entusiasme per part dels municipis més lleials al rei Felip V. Entre ells hi destacava la ciutat de Vic que, en data de 20 de setembre de 1719, fou la primera en congratular-se del retorn del capità general al Principat¹¹³¹. Un altre exemple és la carta que el 26 de setembre els regidors de Cervera van adreçar al marquès informant-lo de la fidelitat als seus compromisos i

¹¹³⁰ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 663.

¹¹³¹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 202. Carta dels regidors de Vic al marquès de Castel-Rodrigo (20 de setembre de 1719).

que cada dia, des del mes de juliol, muntaven guàrdia en les portes i murs de la ciutat un total de 80 paisans armats de l'esquadra d'aquesta vila¹¹³².

Els francesos van rebre la notícia de l'arribada del marquès de Castel-Rodrigo a Catalunya acompanyat per tres o quatre tinentes generals i l'intendent Patiño. Aquest últim, segons la informació disponible pel bàndol francès, tenia intenció d'organitzar el subministrament de les tropes espanyoles en el teatre d'operacions català.

En aquells moments els francesos creien que les forces espanyoles situades entre la ciutat de Balaguer, el massís del Montsec i la Conca de Tremp estaven compostes per uns 16 batallons d'infanteria i uns 3.000 efectius de cavalleria enfront d'una força francesa d'aproximadament 3.000 soldats a les ordres del cap militar francès Bonàs encarregada de defensar el front del Pallars¹¹³³.

El dia 28 Francisco de Pasqual, un dels comandants de l'esquadra de Vic, va dirigir-se personalment al marquès de Castel-Rodrigo per informar-lo de la predisposició de l'esquadra de paisans armats de la ciutat, i de la situació tranquil·la que s'estava vivint en el corregiment en aquells moments:

*“esta ciudad y sus moradores quedan totalmente dispuestos a cuanto se ofrezca al Real Servicio esmerándose en la continuación de la Coronela, en cuanto es practicable teniendo en esto los regidores y capitanes mis colegas que por favor particular y debido cuidado en ello, quedando este país en suma quietud, a Dios Gracias, en el estado presente y confiamos en su continuación, lo que en nuestra parte nos aplicamos, y la gran actividad y vigilancia del Corregidor, espero las hará permanentes”*¹¹³⁴.

¹¹³² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 202. Carta dels regidors de Cervera al marquès de Castel-Rodrigo (26 de setembre de 1719).

¹¹³³ SHD. Microfilm 2014 SA 2976, document 12.

¹¹³⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 202. Carta de Francisco de Pasqual al marquès de Castel-Rodrigo (28 de setembre de 1719).

La situació de les tropes enemigues era comunicada amb immediatesa per qualsevol mitjà disponible, fet que permetia situar de forma puntual i fidedigna, la seva posició sobre el territori. En aquesta línia, el 28 de setembre, en Josep de Viladomar va informar al capità general que, malgrat trobar-se les tropes enemigues prop de Berga, no van patir cap ensurt greu gràcies a les mesures preventives adoptades¹¹³⁵.

Així mateix, el dia 30 ho van fer els regidors de l'ajuntament de Mataró exposant les accions que havien fet per garantir la seguretat de la vila:

“(...) pasamos, a decir lo que en esta ciudad se ha obrado, para su mayor resguardo: que es el haber todos puntualmente ejecutado las ordenes de Dn. Antonio Santander de la Cueva, Comandante General en ella, a cuya dirección, prudencia y celo han acompañado nuestros leales corazones de día y de noche así nosotros como todos los ciudadanos, para el Mayor Real Servicio, quedando todos deseando ocasiones de sacrificarnos en el servicio de S. Mag^a. asegurando, a V. E., que estas prevenciones sabidas por los enemigos, han librado a esta ciudad de ser insultada de ellos, habiéndolos tenido un cuarto de hora distante de ella, y si, este Comandante se le hubieran enviado tropas, que pidió se hubiera conseguido el derrotar a los enemigos (...)”¹¹³⁶.

El mateix tipus de notificacions van ser enviades el 2 d'octubre pels regidors de Berga¹¹³⁷ i Girona¹¹³⁸.

¹¹³⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 214. Carta de Josep de Viladomar al marquès de Castel-Rodrigo (28 de setembre de 1719).

¹¹³⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 202. Carta dels regidors de Mataró al marquès de Castel-Rodrigo (30 de setembre de 1719).

¹¹³⁷ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 202. Carta dels regidors de Berga al marquès de Castel-Rodrigo (26 de setembre de 1719).

¹¹³⁸ AMGi. Registre de correspondència. RE.056.UI.9186. Carta dels regidors de Girona al marquès de Castel-Rodrigo (5 d'octubre de 1719).

El resguard de les tropes reglades espanyoles que buscaven protecció en ciutats i fortaleses no era degut a un plantejament estratègic de defensa, sinó per les circumstàncies. Es buscava amb aquest replegament en llocs fàcilment defensables, cercar el refugi necessaris davant la precària situació que estaven vivint les companyies de fusellers de muntanya espanyols que mancaven, fins i tot, de la uniformitat mínima imprescindible. Una situació agreujada pels continuats enfrontaments que vivien amb la insurgència austriacista que provocant que alguna de les 26 companyies que tenien programades la seva constitució no s'arribessin a formar al ser derrotades inclús abans de la seva organització formal¹¹³⁹.

El 28 de setembre es van produir dos accions simultànies a terres tarragonines: per una banda va ser detectada la presència de vaixells anglesos davant de la costa de Tarragona. Simultàniament, els arcabussers francesos havien entrat en les localitats de Reus i Riudoms, des d'on s'apropriaren d'espardenyes per fugir immediatament en direcció a la localitat de Vila-seca. Aquest destacament francès estava comandat per un insurgent anomenat Serra qui havia reclutat, per ordre d'en *Carrascllet*, una força de 500 d'homes de diferents pobles de la regió tarragonina, alguns d'ells sota l'amenaça de mort si no s'incorporaven a les seves files. Aquest últim fet demostra que en *Carrascllet* començava a trobar-se en una situació delicada al no disposar de suficients voluntaris per ingressar en els seus destacaments d'arcabussers francesos, per aquest motiu havia de recórrer al reclutament forçós, sota amenaça. En definitiva, una mostra més de que les ordres rebudes pel coronel *Carrascllet* de provocar un aixecament generalitzat al Principat havien fracassat¹¹⁴⁰.

Durant l'ocupació llampec de la vila de Reus els arcabussers francesos d'en *Carrascllet* van saquejar les cases dels seguidors filipistes, molts dels quals van ser vexats. Aquest és el cas de Pere Pau Borrell (*a*) *Mestre Nou* a qui van detenir i traslladar fins a la plaça del Mercadal de Reus on van donar-li “tronxades”

¹¹³⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 208. Carta de Josep de Carbonell al marquès de Castel-Rodrigo (28 de setembre de 1719).

¹¹⁴⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta de Diego de Istúritz al marquès de Castel-Rodrigo (28 de setembre de 1719).

públicament. Després de colpejar-lo el van conduir a la presó des d'on aconseguí escapar-se gràcies a l'entrada de les tropes filipistes a la vila. Una vegada lliure va informar al batlle Pere Puig, cap de l'esquadra de paisans armats de Reus, que havia estat detingut pels arcabussers francesos arran d'una denuncia feta per una veïna anomenada Miela Rafaela. El batlle va detenir aquella dona que va estar engarjolada a la presó durant dos dies¹¹⁴¹.

El 30 de setembre, el general Antonio de Valle va informar al marquès de Castel-Rodrigo de la redistribució i reforçament d'algunes de les forces militars establertes dins la seva jurisdicció. També s'havia ordenat l'enviament des de Barcelona d'un esquadró i dues companyies de cavalleria del regiment de cavalleria d'Oran aquarterades a Granollers de les quals, juntament amb 50 fusellers de muntanya del batalló d'Ambrós Roquer situats a Vic, s'adreçaren a reforçar la vila de Mataró. Per la seva banda el batalló de fusellers d'Estruch destinat a Granollers, juntament amb l'esquadra d'aquesta població, tenia com a missió recolzar els fusellers de muntanya del batalló de Pedro Soguet que hi havien destacats en la guarnició de Sant Celoni. Aquests moviments de tropes filipistes responia a la necessitat d'assegurar la costa, des de Mataró fins a la localitat de Tordera, així com el camí ral que transitava des de Barcelona a Hostalric¹¹⁴².

A finals del mes de setembre, l'aparell logístic francès es va posar en marxa per preparar l'atac sobre la fortalesa de Roses. Aquest pla es posaria en marxa una vegada les tropes franceses haguessin ocupat la Seu d'Urgell. Els francesos preveïen que farien falta unes 35 o 40 tartanes, i diversos vaixells, per poder transportar el suport logístic a les tropes franceses que assetjarien la ciutat¹¹⁴³.

A finals de setembre restaven a la zona del Pallars els batallons d'arcabussers francesos d'en Ferrer i d'en Grau, així com alguns batallons de tropes d'infanteria

¹¹⁴¹ VILÀ, C., op. cit., p. 85.

¹¹⁴² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 209. Carta del tinent general Antonio del Valle al marquès de Castel-Rodrigo (30 de setembre de 1719).

¹¹⁴³ SHD. Microfilm 2014 SA 2976, document 14.

francesa que ocupaven els accessos a la Conca de Tremp en un dispositiu defensiu¹¹⁴⁴.

Entre l'estiu i la tardor de 1719 es va produir un fet carregat de simbolisme pel partit austriacista. En aquelles dates el cadàver del líder i coronel austriacista Francesc Macià i Ambert (a) *Bac de Roda*, que havia estat executat per les autoritats borbòniques, va ser traslladat fins a la catedral de Vic on rebé sepultura en una tomba que mai ha estat localitzada. La seva nissaga es veié perpetuada pel seu fill, en Francesc Macià i Bac (a) *el fill de Bac de Roda*, qui comandava, en aquelles dates, un batalló d'arcabussers francesos. Finalitzada la Guerra de la Quàdruple Aliança, en Francesc Macià i Bac va sol·licitar l'indult al rei Felip que li va ser concedit. Va retornar a Catalunya on hi va residir fins l'any 1727, moment en el qual va partir direcció a l'exili vienès, on va morir¹¹⁴⁵.

Durant el mes d'octubre de 1719 es va produir una important reestructuració, tant de les forces militar reglades com dels arcabussers francesos, compostos majoritàriament per catalans (tant de la Catalunya Nord com de la Sud). Aquests últims mantenien com denominació dels batallons el nom dels seus comandaments: *Carrasquet, Segimon, Pollina, Ferrer, Agustin - Noy i Brunet*, quedant integrats al cos d'exèrcit del marquès de Bonàs, a la Cerdanya, i sota el comandament directe del marquès de Lafargue, major del regiment Angoumois. Durant aquell mes d'octubre, i arran de la derrota patida pel batalló de Bernich, es va reformar el regiment d'arcabussers del Rosselló qui restava comandat pel coronel Buenaventura d'Ortaffa de Vilaplana i que es va veure incrementat en un batalló, passant de 5 a 6. Des d'aquells moments cada batalló de les forces franceses quedava format per 12 companyies de 50 soldats cadascuna¹¹⁴⁶.

El col·laboracionisme amb el francès era un dels factors que més mals de cap generava a les autoritats borbòniques, un fenomen que no va desaparèixer, si més no en alguns indrets de Catalunya semblava que augmentés. Deixen constància d'aquests extrems detencions com l'ordenada, a principis del mes d'octubre pel

¹¹⁴⁴ *Ibid.*

¹¹⁴⁵ ALCOBERRO PERICAY, A., art. cit., "Conseqüències de l'execució...", pp. 919 - 923.

¹¹⁴⁶ BELHOMME, V. L., op. cit., p. 39.

coronel Juan Antonio de Pando i Patiño, governador i corregidor de Tortosa, contra un veí anomenat *Doctor Binaima* i contra una dona de Falset, de la qui en desconeixem el nom. El marquès de Castel-Rodrigo, interessat i amoïnat per aquest tema, va escriure al coronel Pando i Patiño perquè fes les gestions oportunes que permetessin esbrinar més dades sobre l'acusació presentada contra aquestes persones. Unes indagacions que van confirmar la naturalesa col·laboracionista d'ambdós detinguts¹¹⁴⁷.

Durant els primers dies d'octubre, en *Carrasplet* havia marxat des de Tremp a Falset on es va dedicar a coure pa per a les seves tropes i on va descarregar part dels bagatges que havia transportat des de França. Es va reunir amb les forces que comandava el seu germà i, unificant les seves tropes, es van adreçar a la localitat de Riudoms. Assabentades les autoritats filipistes d'aquests fets, van concentrar a la localitat de Reus, un destacament militar sota el comandament de Isidre Teixidor i Pou (a) *Pou de Jafre* i del tinent coronel Martí. Aquest contingent el formaven 3 batallons d'infanteria dels regiments Barcelona i Brabante; 5 esquadrons de cavalleria dels regiments Santiago, Oran i Estrella; i un destacament de fusellers de muntanya que, molt probablement, es tractava del batalló de fusellers de muntanya espanyol de Francesc Estruch, que va patir la baixa d'un dels seus homes trobant la mort a l'Hospital de Pobres de Reus, com a conseqüència de les ferides patides durant alguna de les escaramusses a les quals van haver de fer front¹¹⁴⁸.

Aquest moviment de tropes espanyoles no trigà en ser notificat a en *Carrasplet* qui va intentar, inútilment, fugir de la vila, però fou interceptat a les 10 del matí del 4 d'octubre per la cavalleria filipista. Després d'un brutal combat, d'aproximadament una hora i mitja, va aconseguir fugir en trencar el setge al que l'havien sotmès. Les forces filipistes van patir un total de 75 baixes: 2 capitans, 3 tinentes, 4 alferes i 66 soldats. En canvi les forces franceses comandades per en *Carrasplet* van patir la pèrdua de 2 capitans, 6 oficials subalterns i 23 soldats, així

¹¹⁴⁷ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta de Juan Antonio de Pando i Patiño al marquès de Castel-Rodrigo (23 d'octubre de 1719).

¹¹⁴⁸ GRAU PUJOL, J. M. T., "L'Hospital de Pobres de Reus després de la guerra de Successió (1715 - 1720)", *Lo Floc*, n° 209, 2014, p. 24.

com 10 ferits. En *Carrasclat* es va retirar a Riudoms i des d'allà va marxar cap a Alforja on va poder reorganitzar-se i abandonar les comarques tarragonines, direcció a la Conca de Tremp, amb la intenció d'unir-se al marquès de Bonàs en un intent desesperat de deslliurar-se de la pressió militar a la que estava sent sotmès. En aquells moments els seus efectius formats per 1.800 fusellers i 68 soldats de cavalleria, estaven sota el comandament d'en Josep Sabater (a) *Po Sabater*¹¹⁴⁹.

L'1 d'octubre, el marquès de Castel-Rodrigo, des del quarter general instal·lat a Àger (Noguera), conscient de la importància que tenia pel desenvolupament de la guerra i la lluita contra els destacaments d'arcabussers francesos que operaven a la Catalunya Central, va iniciar els preparatius per consolidar les seves posicions a Osona, davant del perill d'un imminent avanç de l'enemic. Castel-Rodrigo va ordenar al tinent general duc d'Osuna que prengués el comandament d'un destacament integrat per la brigada Mallorca (formada per 2 batallons de tropes regulars); la brigada Itàlia (composada pels regiments d'infanteria Itàlia i Flandes); les unitats de les Reials Guàrdies de Corps; i el regiment d'infanteria de Granada. L'endemà, aquest destacament es dirigí a Balaguer amb l'objectiu de localitzar un assentament on poder establir la caserna general d'operacions de l'exèrcit espanyol a Catalunya, lloc que s'havia de situar en el camí que uneix Balaguer amb Agramunt. En aquelles mateixes dates, el propi el tinent general Luis Fernández de Cordoba, havia viatjat des de Cardona fins a Solsona per reforçar l'atac que les tropes espanyoles havien de realitzar contra les zones ocupades pels francesos al Pallars¹¹⁵⁰.

El dia 3 d'octubre, el destacament es posà en marxa direcció a Calaf; des d'allà marxar direcció Cardona, on es dividí en dos: la brigada de Mallorca juntament la brigada Itàlia van restar a Cardona, mentre que la resta de tropes marxà a Barcelona, on es formà un altre destacament integrat per les Reials Guàrdies de Corps, el regiment d'infanteria de Granada i el batalló del regiment d'infanteria de Soria, que es trobava en aquesta ciutat. El dia 11, aquest últim destacament marxà

¹¹⁴⁹ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 664.

¹¹⁵⁰ SHD. Microfilm 2014 SA 2976, document 17.

des de l'Hospitalet de Llobregat fins a Vic, on tenia previst arribar dos dies després. Per a la realització d'aquest tram del viatge, el marquès de Castel-Rodrigo va ordenar al duc d'Osuna que prengués totes les prevencions i mesures de seguretat possibles per evitar ser atacats en el moment de travessar el congost que uneix les comarques del Vallès amb Osona. La missió d'aquest destacament era, una vegada arribat a Vic, rellevar a una secció del regiment d'infanteria de Limerick perquè aquest es dirigís cap a Girona per unir-se al seu regiment i a una companyia de granaders. El destacament del tinent general duc d'Osuna va ser reforçat a Vic per dos esquadrons de cavalleria procedents dels regiments de Santiago i Oran. L'objectiu d'aquest destacament era:

“(...) deberá invigilar a la quietud del Corregimiento de Vich, a la extirpación de los facinerosos que puedan perturbarle, y a la custodia de la ciudad y llano de Vich (...)”.

També li recomanava el marquès de Castel-Rodrigo que recolzés, en la mesura del possible, a la població de Vic:

“procurara alentar y agasajar en todo lo que permitiere el Real Servicio a los vecinos de la ciudad y Corregimiento de Vich haciéndoles entender que quedo muy satisfecho de su conducta, y que este cuerpo que envió es para defenderlos de los insultos de los sediciosos y de los enemigos”.

A més a més ordenava que procurés aconseguir informacions sobre el estat de les forces enemigues que hi havia a la zona de Ripoll, Berga i Girona, alhora que havia de prestar l'ajut necessari que li demanessin el tinent general Domingo Reco, comandant militar del corregiment de Manresa; Luis Francisco de Córdoba, comandant de camp a Cardona; el baró d'Huart, comandant militar del corregiment de Girona; Antonio de Valle, comandant militar de Barcelona i el baró d'Itre, comandant militar d'Hostalric. Respecte a les companyies de paisans armats de l'esquadra de Vic, van continuar actives i prestant servei, malgrat que

les portes i accessos a la ciutat van ser cobertes, des d'aquell moment, per les tropes regulars de l'exèrcit¹¹⁵¹.

El 3 d'octubre, el marquès de Castel-Rodrigo va rebre una informació de mans d'en Juan Febrer, batlle i cap de l'esquadra de Centelles, que li comunicava la preocupació que estaven patint el batlle, els regidors i uns alguns veïns de la vila d'Arbúcies, com ara en Puiglabrador Crons, Magí Torras i *Ferrer d'Arbúcies*, derivada de la presència a la població del guerriller *Garriga d'Arenys* qui, juntament amb un grup de 110 guerrillers, s'havien assentat al poble i no els podien fer marxar. Aquesta situació s'havia viscut anteriorment, però la diferència era que quan aquests eren requerits per les autoritats locals perquè marxessin sempre ho havien fet.

En Juan Febrer va comunicar aquesta situació tant bon punt va tenir notícia a les autoritats de Viladrau, sol·licitant-los que l'informessin de les novetats sobre aquest grup mitjançant el capellà de Viladrau o bé emprant a un veí de la mateixa vila anomenat Isidre Casadevall. A tots dos interlocutors se'ls va informar que havien de recollir tota li informació possible sobre aquest grup i que, immediatament, es reunissin amb Juan Febrer per informar-lo. Així doncs, i en compliment de les ordres encomanades, es reuniren amb Josep Masmiquel i *Pujol d'Arbúcies* als quals els informaren de la situació que s'estava vivint en aquells moments a la vila. Els dos informadors comunicaren a Juan Febrer que el grup de sediciosos, integrat pels insurgents d'Arbúcies, Riells i Mosqueroles, havia fugit del lloc, direcció a les poblacions de Tagamanent i Aiguafreda. Però, mentre que aquesta conversa entre Juan Febrer, el capellà de Viladrau i Isidre Casadevall s'estava duent a terme, el primer d'ells fou informat de la presència dels rebels als llocs de la Castanya i Sant Cebrià de Móra. Malgrat aquesta informació precisa el batlle de Centelles no va poder iniciar la persecució del grup degut a que es va produir una fortíssima tempesta.

¹¹⁵¹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 207. Instruccions del marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya al tinent general duc d'Osuna (1 d'octubre de 1719).

Fou també durant els primers dies del mes d'octubre quan el coronel Juan Antonio de Pando i Patiño, governador i corregidor de Tortosa, va autoritzar la creació d'una esquadra de paisans armats a la vila d'Ulldecona (Montsià), lliurant al batlle i als regidors un total de 40 escopetes. Sembla ser que la voluntat de constituir aquesta esquadra de paisans armats, va néixer dels propis vilatans que pretenien poder defensar-se dels insurgents austriacistes que es movien per les rodalies. Informada la Reial Audiència de la creació de la nova esquadra, aquesta es va mostrar contrariada ja que, segons el seu entendre, els habitants d'Ulldecona s'havien posicionat en favor de l'arxiduc Carles durant la Guerra de Successió; alhora no es va tenir en compte el perill que suposava que la vila no es trobés emmurallada, mostrant una gran indefensió davant d'un atac massiu de la insurgència austriacista. Tot i les reticències de la Reial Audiència, l'esquadra de paisans armats d'Ulldecona es va constituir¹¹⁵².

La lamentable situació militar existent a Catalunya que el marquès de Castel-Rodrigo va trobar a la seva tornada, va fer que demanés explicacions als comandaments i autoritats borbòniques. Exemple d'això el trobem el 7 d'octubre quan la Reial Audiència li comunicà que durant la seva estada fora del Principat aquest tribunal s'havia limitat a seguir les instruccions que aquest li havia encarregat abans de la seva partida¹¹⁵³.

Simultàniament, al Pallars, el marquès de Bonàs va concentrar els regiments de Piemont, Flandes, Orleans, Bretanya, Alsància i Lecks, i va destinar els batallons de fusellers de muntanya a les zones muntanyenques que rodejaven la Conca de Tremp, en un intent d'impedir l'atac o la retirada de les tropes espanyoles. Les tropes franceses ocupaven les zones altes, fent impossible un atac espanyol des del quarter general que aquests hi havien instal·lat en la localitat d'Ager. Finalment forces borbòniques van decidir atacar els fusellers de muntanya francesos situats al Pont de Montanyana (Alta Ribagorça), aconseguint ocupar l'esmentada vila. Assabentat del desastre, el marquès de Bonàs es va dirigir a la zona amb 10

¹¹⁵² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Carta de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo (10 d'octubre de 1719).

¹¹⁵³ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement. 199. Carta de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo (7 d'octubre de 1719).

companyies de granaders amb les que va derrotar a les forces espanyoles i va provocar la mort d'un oficial i 25 soldats espanyols, així com la captura d'1 capità, 2 tinent i 52 soldats espanyols. No satisfet amb aquesta victòria, va ocupar la Conca de Tremp i es va dirigir al Montsec, on va atacar a un destacament espanyol compost per 400 soldats que es van donar a la fugida¹¹⁵⁴.

El 5 d'octubre un total de 17 batallons d'infanteria, d'entre ells el regiment d'infanteria francesa de la Corona¹¹⁵⁵, sota el comandament del comte de Coigny, van iniciar l'atac contra la Seu d'Urgell (Alt Urgell)¹¹⁵⁶. La primera escomesa es dirigí vers la Torre Blanca de Castell-ciutat, bombardejant-la amb una bateria de 4 canons. Aquesta fortificació es trobava situada en el camí d'accés al perímetre principal defensiu, i la seva resistència va ser escassa en capitular els 3 oficials i els 25 soldats, sense presentar gaire resistència, davant la superioritat enemiga. L'exèrcit francès va ocupar el pujol sobre la que es trobava l'esmentada fortificació, instal·lant dos bateries d'artilleria constituïdes per un total de 8 canons, més una bateria de morters amb un total de 10 peces. L'11 d'octubre, després d'un intens bombardeig a la ciutat i a la fortalesa, les forces espanyoles van entregar la posició a l'enemic. Els francesos van fer presoners a 2 brigadiers, 3 coronels, 1 tinent coronel, 13 capitans, 18 oficials, 2 oficials d'enginyers, 3 oficials d'artilleria, un comissari de guerra i 180 soldats espanyols¹¹⁵⁷. Una vegada ocupada la Seu d'Urgell, el comte de Coigny va abandonar zona i es va adreçar, amb les seves forces a reunir-se amb les del mariscal Berwick. La unificació d'ambdós exèrcits va ser garantia d'un fructífer atac sobre l'Empordà. Així doncs, tots dos comandaments marxaren conjuntament al front amb una força constituïda per 11 batallons, i deixant, únicament, a la custòdia del sector el marquès de

¹¹⁵⁴ BERWICK, D., op. cit., p. 188; SHD. Microfilm 2014 SA 2976.

¹¹⁵⁵ POLI, O., *Les régiments d'autrefois: Le régiment de la Couronne (1643 - 1791)*, París, Ed. Conseil héraldique de France, 1891, pp. 35,164 i 165.

¹¹⁵⁶ BERWICK, D., op. cit., p. 468; SHD. Microfilm 2014 SA 2976, document 24 i 29.

¹¹⁵⁷ VV.AA., op. cit., *Le Nouveau Mercure...*, p.187; LA LLAVE GARCÍA, J., op. cit., pp. 101 - 102; BELANDO, N. J., Volum 4, op. cit., pp. 235 - 236; VV.AA. *La suite des Maréchaux de France depuis 1675. jusqu'à présent, les Grands Maîtres de l'artillerie, les Colonels généraux de l'infanterie Française, tant delà que deçà les monts, & ceux des troupes étrangères.* Volum 3, París, Ed. Chez Claude Herissant, 1761, pp. 337, 386, 425 i 436 ; SHD. Microfilm 2014 SA 2976, document 30, 31, 32, 35.

Bonàs amb un reforç de 9 batallons i 200 arcabussers, amb l'objectiu de garantir la posició a la Seu d'Urgell i els seus hinterland¹¹⁵⁸.

Imatge 30: Exèrcit francès. Abanderat del Regiment d'Infanteria de La Corona [Dibuix]. *The Vinkhuijen collection of military uniform*. Recuperat de *The New York Public Digital Collections*.

¹¹⁵⁸ BERWICK, D., op. cit., p. 468.

Però, mentre aquestes accions militar franceses esdevenien en terres lleidatanes, fins i tot abans de la caiguda de la Seu d'Urgell, en Salvador Prats i Matas, cap del servei d'espionatge, va informar al marquès de Castel-Rodrigo que s'augurava una invasió de l'Empordà. Aquesta acció havia de comportar el consegüent increment de la inseguretat als camins, i el perjudici respecte a la transmissió de les informacions procedents del seu servei. Anticipant-se aquesta situació va fer augmentar, entre dos i tres, els efectius destinats a funcions d'espionatge i a tasques de transmissió secreta de correus en cas que els francesos ocupessin l'Empordà:

“(...) en caso de que los enemigos lleguen a ocupar el Ampurdán, y precaviendo las contingencias que este caso se podrían recelar por la poca seguridad de los caminos, y, que amas de los dos sujetos que ahora corren en esta dependencia, será necesario buscar otro que sea inteligente en el Ampurdán, que tomando las noticias allá a boca, las pase a otro sujeto a las cercanías de Gerona, y este a otro en las cercanías de Hostalric, y este a otro de San Celoni, y este introducirlas en esta ciudad. Y si la cosa se pusiese de calidad que esta última diligencia no pudiese ejecutarse, podría en este caso disponerse que el sujeto de San Celoni los pasase a Mataró, y de aquella ciudad discurro sería fácil tenerlas por mar o por tierra y aunque considero que habrá alguna dificultad en encontrarse sujetos de confianza, espero poder superarla, bien que no dejaría de ser algo costosa la diligencia como V. E. comprenderá, pues será preciso capitular con cada uno de estos lo que deberá dárseles por sus trabajos, sobre lo que V. E. resolverá lo que pareciere más conveniente y yo aguardo sus órdenes. Y ano ser los caminos tan peligrosos, y la poca seguridad que hay sin una escolta grande, pareciendo bien esta

*propuesta e ida a V. E., pasaría yo a Gerona a para entablar y activar más la dependencia (...)*¹¹⁵⁹.

L'endemà, informava al capità general que, malgrat aquestes noves mesures de transmissió de la informació, les notícies que havien d'arribar des del Rosselló tardarien més de l'habitual degut a les dificultats pròpies del sistema de confidents i per les mesures de seguretat que aquests havien de prendre¹¹⁶⁰.

El 14 d'octubre en Salvador Prats i Matas, malgrat no haver rebut encara resposta del capità general, va ordenar a un agent seu, destinat al Rosselló, que es mantingués en alerta sobre qualsevol moviment enemic per la zona i, de produir-se, que donés notícia immediatament¹¹⁶¹. La resposta positiva del capità general no es va produir fins el dia 18, quan aquest aprovarà l'increment d'efectius destinats a la realització de tasques d'espionatge¹¹⁶².

El 17 d'octubre van passar revista, a Perpinyà, les tropes franceses que havien de dur a terme l'ofensiva contra l'Empordà. Aquesta força la formaven: 56 esquadrons de cavalleria, 18 esquadrons de dragons i 40 batallons d'infanteria¹¹⁶³. En el Pallars les forces franceses, a les ordres del marquès de Bonàs, estaven compostes per 9 batallons d'infanteria i 5 batallons d'arcabussers francesos¹¹⁶⁴.

Una vegada ocupada la Seu d'Urgell, el mariscal Berwick va ordenar que es posés en marxa el cos d'exèrcit francès que es trobava situat al Voló (Rosselló), per tal d'iniciar l'atac contra l'Empordà, amb l'objectiu d'ocupar la fortalesa de Roses (Alt Empordà). El marquès de Castel-Rodrigo, venient que el moviment militar de les tropes del mariscal Berwick es centrava en la zona de l'Empordà, va oficiar al general Luis Fernández de Córdoba dient-li que no esperava cap atac dels

¹¹⁵⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Carta de Salvador Prats i Matas al capità general de Catalunya (6 d'octubre de 1719).

¹¹⁶⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Carta de Salvador Prats i Matas al capità general de Catalunya (7 d'octubre de 1719).

¹¹⁶¹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Carta de Salvador Prats i Matas al capità general de Catalunya (14 d'octubre de 1719).

¹¹⁶² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Carta del capità general de Catalunya a Salvador Prats i Matas (18 d'octubre de 1719).

¹¹⁶³ SHD. Microfilm 2014 SA 2976, document 35.

¹¹⁶⁴ *Ibid.*

francesos a Berga, Solsona o Cardona i que es desplaçés a l'Empordà per reforçar l'exèrcit espanyol, deixant únicament un contingent per la defensa del castell de Cardona. En la seva marxa cap a l'Empordà tenia que adreçar-se a Vic on hi restaria vigilant els moviments dels enemics. A més a més li ordenava que si aquesta localitat era atacada una força superior s'hauria de retirar a la fortalesa d'Hostalric, o bé direcció a Barcelona fent-se acompanyar de les esquadres de paisans armats de Manlleu i Centelles les qual s'haurien d'encarregar del control del congost. A més, hauria de forçar la marxa de la vila a tots els que servien al Rei i destruir les fortificacions i el camí a Barcelona. Però en el cas que no fos atacat per cap força superior, restaria a la ciutat i a les rodalies de Vic encarregant a l'esquadra de la població la vigilància de la ciutat, conjuntament amb efectius de tropa:

“(...) como queda dicho Vich con la gente expresada, dispondrá que la destacada de infantería y caballería que habiendo en dicha ciudad se retire o incorpore a sus cuerpos y hará que las escuadras o compañías de Vich continúen en hacer el servicio; pero procurando con maña que las puertas y puestos principales las ocupen las tropas, y que comprendan los viguetanos que me hallo muy satisfecho de su conducta de su continuación y en animo de atenderlos mucho”¹¹⁶⁵.

El coronel Juan Antonio de Pando i Patiño, governador i corregidor de Tortosa, va escriure al marquès de Castel-Rodrigo indicant-li que el capità Lluís Serra estava reclutant una companyia de fusellers de muntanya, però que calia que s'enviessin uniformes i armes per poder posar-la operativa. Segons el governador, aquesta companyia tenia com a missió la vigilància de les comunicacions entre Catalunya, l'Aragó i el País Valencià¹¹⁶⁶. Però, finalment el projecte no es va dur a terme perquè aquest oficial va desaparèixer al caure presoner d'un destacament de 30

¹¹⁶⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta del marquès de Castel-Rodrigo al general Luis Fernández de Córdoba (7 d'octubre de 1719).

¹¹⁶⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 225. Carta de Juan Antonio de Pando y Patiño al marquès de Castel-Rodrigo (8 d'octubre de 1719).

insurgents que va atacar el comboi que ell encapçalava, i que transportava bestiar a les costes del Garraf. Arran d'aquest assalt, va caure presoner el capità Lluís Serra i van resultar morts 6 soldats que integraven la força. La resta de supervivents van embarcar a Sitges direcció Barcelona¹¹⁶⁷.

Entre els atacs realitzats pels insurgents austriacistes cal destacar el que va patir Josep Fàbregas al llarg de la seva vida: l'any 1704, quan exercia d'alcalde de Sitges, va patir un atemptat quan va rebre un tret de carrabina que li va disparar un veí anomenat Joan Moner, però, afortunadament, només li va foradar la capa. Posteriorment va caure en mans d'un grup austriacista que va intentar penjar-lo. Després, novament, va ser objectiu dels odís dels seus enemics que el van colpejar amb pistoles i fusells, llavors fugí i buscà refugi a la ciutat de Barcelona¹¹⁶⁸.

El matí del dia 8 d'octubre els insurgents van capturar a un correu que s'adreçava, a peu, a Balaguer transportant un seguit de documents del tinent general governador militar de Manresa. El correu va ser interceptat i capturat per 8 insurgents que el van portar detingut fins al poble de Massoteres (Segarra). Afortunadament pel correu en aquells moments sortia de fer missa el capella del poble el qual, juntament amb la resta de feligresos, va intercedir per tal de salvar la vida del presoner. Davant d'aquesta petició, els guerrillers van deixar lliure el correu enduent-se la documentació que transportava¹¹⁶⁹.

El 8 d'octubre l'abat del monestir de Poblet, Baltasar Sayol, va escriure una carta al marquès de Castel-Rodrigo informant-lo de que havien estat diverses les vegades que havien entrat persones armades al monestir. En concret aquell mateix dia havien accedit un grup format per 50 arcabussers francesos demanant parlar amb l'abat. Quan aquest es va adreçar a rebre'ls es va personar davant d'ell el seu capitost que es va identificar com Pablo Ferrer, cunyat del coronel *Carrasclat*. L'objectiu d'aquesta partida era poder deixar al monestir als seus ferits, mentre

¹¹⁶⁷ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 225. Carta de Josep Carbonell (21 de desembre de 1719).

¹¹⁶⁸ ACA. Consultas. Reial Audiència 128 (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (13 de març de 1720); GRAS CASANOVAS, M. M., "Els processos criminals de les baronies de la Pia Almoïna al segle XVIII". *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 8, Barcelona, 1988, p. 649.

¹¹⁶⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 214. Carta de Gaspar de Mir i Cadena, tinent de corregidor de Cervera, al mariscal Antonio Sotelo

que la resta de la força havia de continuar camí fins a Montblanc (Conca de Barberà). L'abat li va informar que no podia amagar i cuidar els ferits ja que això anava en contra del Reial Servei al rei Felip V, però en Ferrer no li va fer cas i va abandonar dos ferits greus a la plaça davant de l'església per marxar posteriorment del lloc. Davant d'aquesta situació, l'abat va fer entrar els ferits als dormitoris que hi havia destinats als peregrins i va enviar, immediatament, un escrit al capità general, sol·licitant-li instruccions respecte els ferits¹¹⁷⁰.

Tant les operacions militars franceses com els crims comesos pels arcabussers francesos i els guerrillers austriacistes van ser segurament el detonant que va motivar que el dia 8 d'octubre Francesc de Portolà i Subirà¹¹⁷¹, un distingit antic dirigent austriacista, escrigués una carta al marquès de Castel-Rodrigo posant-se a la seva disposició pel que calgués i expressant la seva fidelitat al rei Felip V. En una mostra clara que els antics alts càrrecs austriacistes no donaven suport a una revolta recolzada per França:

“Excmo. Sr. Allandome con recia calentura me sorprendió la novedad de ocupar los Franceses estos parajes, cuya desgracia espero, y suplico a V. E., con el mayor vencimiento, no será motivo de que V. E. juzgue en mi la menor tibieza al Real Servicio, y más cuando estoy solicitando pasaporte, que me han ofrecido, para pasar a Balaguer, únicamente movido por el

¹¹⁷⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement. 214. Carta de Baltasar Sayol, abat del monestir de Poblet, al marquès de Castel-Rodrigo (8 d'octubre de 1719).

¹¹⁷¹ Francesc de Portolà i Subirà (1677 - 1743). Baró i senyor de Castellnou del Montsec. En esclatar el conflicte entre els sectors austriacistes catalans amb Felip V en Francesc de Portolà es va posicionar clarament a favor dels austriacistes. Segons alguns autors va mantenir contactes amb els representats de la Generalitat de Catalunya que es van desplaçar a Gènova per negociar amb els anglesos resultant-ne el Tractat de Gènova, on Anglaterra recolzaria un aixecament armat austriacista a Catalunya. Arran de les Corts Catalanes convocades per l'Arxiduc Carles d'Àustria, la noblesa catalana va organitzar un regiment del qual va formar part en Francesc de Portolà per donar suport a pretendent austriac. Quan l'Arxiduc es traslladà a Lleida, l'any 1706, en motiu de que la ciutat s'havia adherit a la seva causa, en Francesc de Portolà va anar a homenatjar-lo i li va oferir el seu suport. Arran de la detenció per les autoritats borbòniques de Magdalena Giralt, dona del general Moragues, Portolà va participar i dissenyar el cop que va permetre el seu alliberament. Després d'aquest fet el governador borbònic de Balaguer va detenir a Francesc de Portolà enviant-lo a la presó de Lleida, el 24 de juny de 1713. Va ser amic del general Moragues el qual va morir decapitat el 27 de març de 1715. En 1716 va sortir de la presó i es va traslladar fins a Castellnou del Montsec. L'any 1719 es va acollir a l'amnistia decretada pel rei Felip V per tal de recuperar els seus títols nobiliaris i possessions. BARÓ TRIQUELL, S., “Llinatge dels Portolà”. *Quaderns de El Pregoner d'Urgell*, nº 13, 2000, pp. 3 – 16.

Ardiente celo que como buen vasallo del Rey N° S que Dios guarde tengo, y pueda bajo su obediencia sacrificar mi persona, y cuanto poseo al cumplimiento de mi mayor obligación, y siendo inviolable la de obsequiar y servir a V. E. en la más profunda humildad le suplico me emplee en el mayor agrado de V. E. a quien prospere y guarde Dios la persona de V.E. los a. que pueda deseo y hemos menester. Castellnou. y 8 oct.1719. El más rendido y humilde servidor D. Francisco de Portolà”¹¹⁷².

El coronel Pedro Zacarías Maurín, va escriure des de Móra d'Ebre, una carta al governador militar de Tortosa on l'indicava que tenia ordres del marquès de Castel-Rodrigo de realitzar operacions contra la guerrilla austriacista, en coordinació amb el tinent coronel Josep Anton Martí que en aquells moments es trobava a la ciutat de Reus. L'objectiu del coronel era adreçar-se a les rodalies de Falset (Priorat) per atacar als insurgents de la zona per tal d'assegurar aquest territori i la frontera amb l'Aragó. Per realitzar aquesta operació demanava que el governador de Tortosa li enviés 100 soldats d'infanteria, a canvi ell deixaria un destacament de 21 soldats de cavalleria a les seves ordres a Tortosa. També li informava que necessitaria emportar-se a 50 mossos de l'esquadra de paisans armats de Pinell de Brai per fer de guies:

“(…) también prevengo a V. S. necesitare llevar conmigo cincuenta Paisanos de Pinell por lo mucho que son Prácticos de la tierra”¹¹⁷³.

El 9 d'octubre el marquès de Castel-Rodrigo va oficiar a Pedro Zacarías Maurín per informar-lo que deixés en llibertat a un regidor de Tivissa que estava detingut, avisant-lo de que si arribat el moment no es significava favorablement a favor de

¹¹⁷² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 214. Carta de Francesc de Portolà i Subirà al marquès de Castel-Rodrigo (8 d'octubre de 1719).

¹¹⁷³ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta del coronel Pedro de Maurín a de Juan Antonio de Pando y Patiño (7 d'octubre de 1719).

la causa borbònica s'actuarià severament contra ell. Al mateix comunicat s'ordenava la localització del coronel *Carraslet* per tal de lliurar-li una carta del general francès *Fimarcon*, on aquest li ordenava que retornés al marquès de Castel-Rodrigo els mapes i la documentació que havia sostret a un correu que circulava des de Barcelona a Pamplona. A l'esmentada carta el general francès *Fimarcon* advertia a en *Carraslet* que no toleraria més crims de guerra per la seva banda:

“(...) y hallado le entregue la adjunta del Marques de Fimarcon, por la cual se le ordena que restituya los Planes Mapas que coxio del correo que de Barcelona venía a Pamplona. Estos estaban en una caxeta bien cerrada, y por deposición del correo y de testigos se sabe que habiendo quemado el Carrasco las cartas abrió la caxeta, y visto lo que había en ella lo guardo, diciendo que aquello no se había de quemar, y estos Mapas eran dos libros cubiertos el uno de cordobán rojo, y el otro de terciopelo con los mapas de Cataluña, y sueltos otros planes de plaza que todo me lo enviaba el Ingeniero Director D. Alexandro de Rez cuyas señas le V.E. dar.

Con motivo de enviarme el marqués de Fimarcon esta carta orden para el dicho Carrasco me dice lo siguiente. Il est usay que jay donné par ordre de la Cour, desprovisiones de Comandant d'un Batallon D'arquebusiers au Sr. Carrasquet pour tout autant demande, quil poussa mettre tous les armees; Mais ça ne fait point que nous l'autorisiones dans les malversations, et peu feri a falu que M. le Mareschal ne l'ayt fait pendre; lo que será bien que entienda este Rebelde, para que sepa, que si cometièrè alguna atrocidad de las que suele, y Yo no pudiere mandarle ahorcar, lo ejecutara su mismo

General, y de lo que resultare, me hará V.E. dar por dicho Regidor, y me avisara de ello”¹¹⁷⁴.

El nou cap del destacament militar de Móra d'Ebre, Pedro Lafontaine, qui va substituir en el càrrec al coronel Pedro Zacarías Maurín, va escriure al governador militar de Tortosa, informant-lo que les forces comandades per en *Carraslet* es trobaven a Montblanc, on havien donat ordres de que els hi subministressin pa per tres dies. També li informava que la guarnició militar que disposava a Móra d'Ebre era molt reduïda, constant aproximadament d'uns 50 homes de diferents cossos i unitats¹¹⁷⁵. El coronel Juan Antonio de Pando y Patiño, governador i corregidor de Tortosa, va informar al marquès de Castel-Rodrigo que havia rebut informacions que indicaven la presència d'en *Carraslet* a la zona de Montblanc, i que aquest estava fent escampar el rumor sobre que volia tornar a França. Per últim, li comunicava que havia rebut l'ordre de posar-se en marxa cap a Tarragona amb 6 companyies de soldats, que tenia en el seu corregiment, restant-li únicament disponibles un batalló d'infanteria del regiment de Flandes, i un destacament de cavalleria del regiment d'Oran¹¹⁷⁶.

El governador militar de Tarragona, Diego de Istúriz, va informar al marquès de Castel-Rodrigo que havia rebut informacions de que en *Bartomeu de la Pollina*, al capdavant d'un destacament de 300 arcabussers francesos, estava fortificant el castell de Querol (Alt Camp), però que malauradament no podia confirmar aquest extrem. En la mateixa carta informava sobre els diferents assassinats i atacs patits per les autoritats filipistes en els municipis de la seva demarcació: el 8 d'octubre va aparèixer assassinat a pedrades el batlle de Vallmoll (Alt Camp), el dia següent la víctima va ser el batlle de Tamarit (Tarragonès) a qui van robar i assassinar. Davant d'aquests fets, el governador militar de Tarragona va ordenar als batlles i regidors del seu corregiment, que li trametessin la llista de totes les persones que

¹¹⁷⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta del marquès de Castel-Rodrigo a Pedro Zacarías Maurín (9 d'octubre de 1719).

¹¹⁷⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta de Pedro Lafontaine, a Juan Antonio de Pando i Patiño (9 d'octubre de 1719).

¹¹⁷⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta de Juan Antonio de Pando i Patiño al marquès de Castel-Rodrigo (11 d'octubre de 1719).

havien abandonat els seus respectius municipis, detallant la seva filiació amb la finalitat de procedir a la seva captura¹¹⁷⁷.

Al voltant del dia 8 d'octubre les forces comandades pel coronel *Carraslet* van abandonar de la zona del Baix Camp, direcció a La Llacuna (Anoia), ja que tenien notícies sobre que un destacament de forces espanyoles destacades a Móra d'Ebre volien realitzar una operació conjunta amb altres destacaments militars a la zona. Les forces d'en *Carraslet* van partir de la localitat d'Alforja (Baix Camp), direcció Vilaplana (Baix Camp), Alcover (Alt Camp), Sarral (Conca de Barberà) i Montblanc (Conca de Barberà). El destacament militar que el perseguia estava comandat pel brigadier Isidre Teixidor i Pou (a) *Pou de Jafre* i integrat per uns 5.000 efectius¹¹⁷⁸. L'avantguarda de les tropes perseguidores estava constituïda per 30 dragons i 250 granaders. La nit del 9 al 10 d'octubre, el destacament de fusellers de muntanya d'en *Carraslet* va travessar la població de Santa Coloma de Queralt (Conca de Barberà), i a les 8 del matí del dia 10, va ser interceptat i atacat pels seus perseguidors a les rodalies del monestir de Sant Magí de Brufaganya, terme municipal de Pontils (Conca de Barberà). Es va establir un dur combat que va provocar que dels 1.800 homes que integraven les files d'en *Carraslet*, només 800 es mantinguessin organitzats. Perseguit per les tropes, va arribar a Pontons, on el coronel d'arcabussers francesos *Bartomeu de la Pollina* el va socórrer amb el seu batalló compost per 400 efectius. Aquesta ràpida fugida va provocar que l'operació conjunta prevista entre els destacaments de Móra d'Ebre i les forces comandades pel tinent coronel Josep Anton Martí, reunits a la localitat de Valls (Alt Camp), resultés inútil en no poder perseguir-lo. Posteriorment va ser observat l'11 d'octubre pels membres de l'esquadra de paisans armats de Cervera, que es trobaven desplegats a Montmaneu (Anoia), que van observar el pas del capitost austriacista acompanyat per uns 600 homes. El

¹¹⁷⁷ AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta de Diego de Istúriz al marquès de Castel-Rodrigo (11 d'octubre de 1719).

¹¹⁷⁸ Aquesta dada està extreta de l'obra de Francesc Castellví, *Narraciones Historicas* malgrat que en el nostre parer aquesta xifra és excessiva, inclinant-nos a pensar que les tropes espanyoles sumarien uns 1.500 - 2.000 combatens, molt allunyats, per tant, de l'esmentada xifra. Respecte a la dada de 1.800 combatents sota les ordres d'en Carraslet hem de dir que molt possiblement no tota la força anava armada amb armes de foc, fet que el deixava en gran desavantatge, nn davant dels seus perseguidors.

governador militar de Tarragona, Diego de Istúriz, va informar, aquell mateix dia, al marquès de Castel-Rodrigo sobre el fracàs de l'operació¹¹⁷⁹.

Segons va informar al tinent general Chaves y Osorio, bona part dels integrants del destacament d'en *Carraslet* que havien fugit de forma desordenada es trobaven refugiats a les muntanyes de Falset. Les forces comandades pel tinent coronel Josep Anton Martí van entrar en la vila de Santa Coloma de Queralt amb la missió de perseguir a *Carraslet* amb el qual van establir contacte amb la seva rereguarda la nit del dia 11 establint-se un fort tiroteig. Un segon destacament militar espanyol a les ordres del comandat pel coronel Pedro Zacarías Maurín es va adreçar a la zona per acabar amb aquest grup insurgent. Les últimes notícies oficiades pel governador militar d'Igualada informaven del pas d'en *Carraslet* per Vallbona d'Anoia, direcció a la muntanya de Montserrat. Els dos destacaments militars que perseguien en *Carraslet* eren tropes escollides la major part de cavalleria, uns 400 efectius, 300 efectius de dragons de cavalleria que actuaven com infanteria lleugera ja que no disposaven de muntures i 3 companyies de granaders amb uns 400 efectius més, és a dir, uns 1.100 soldats¹¹⁸⁰.

El matí del 12 d'octubre, les forces comandades pel tinent coronel Josep Martí, del regiment d'infanteria Barcelona, van mantenir un enfrontament armat amb el destacament d'en *Carraslet* a prop de la localitat de La Llacuna (Anoia) i van rebre, novament, el recolzament de *Bartomeu de la Pollina* i els seus homes. Amb aquest reforç, els arcabussers francesos van atacar de forma ferotge als soldats espanyols, però no van aconseguir fer-los capitular. Les tropes espanyoles van causar nombroses baixes entre les files enemigues i van forçar la seva retirada fins a l'església de la Mare de Déu de Foix, en el terme municipal de Torrelles de Foix (Alt Penedès). A conseqüència del combat va resultar mort, entre d'altres, el guerriller austriacista *Piñol de la Canonja*. Des d'allí, els aproximadament 600 homes comandats per *Carraslet*, van cercar refugi a les muntanyes de

¹¹⁷⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta de Diego de Istúriz al marquès de Castel-Rodrigo (11 d'octubre de 1719).

¹¹⁸⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta del general José Antonio de Chaves y Osorio al marquès de Castel-Rodrigo (14 d'octubre de 1719).

Montserrat, on se'ls hi va afegir el seu cunyat amb un destacament de 170 arcabussers. Les pèrdues de les tropes franceses ascendiren a 100 morts i 15 presoners que van ser lliurats al general Domingo Reco, qui els va executar penjant-los a la forca. Entre els ajusticiats hi havia en Juan Jaques, ciutadà honrat de Barcelona, natural de Montblanc, qui mogut per la misèria en la que es trobava per no poder pagar la contribució, es va allistar amb en *Carraslet* a qui va servir com a secretari, degut al fet que el coronel *Carraslet* no sabia llegir ni escriure.

Amb l'objectiu d'acorrallar a les forces insurgents refugiades a les muntanyes de Montserrat, el tinent general Chaves y Osorio, governador militar d'Igualada, va preparar 300 homes d'infanteria per posar-los a les ordres del tinent coronel Josep Anton Martí. Però els esforços realitzats pel governador militar d'Igualada de tallar el pas al *Carraslet* van ser un fracàs¹¹⁸¹. L'informe elaborat pel coronel Pedro Zacarías Maurín sobre la seva participació en aquesta operació militar esdevé una de les poques descripcions detallades que s'han conservat d'aquesta campanya militar:

“(...) D. Joseph Antonio Martí quien me aviso ser conveniente ocupar Falset en atención de hallarse los sediciosos en la falda de la montaña del Campo de Tarragona lo que me pareció bien y ejecute luego. Y llegado a Falset recibí una carta de D. Joseph Antonio Martí en que me decía importaba al Servicio del Rey el que con la mayor brevedad fuese a incorporarme con su destacamento en Valls pues tenía la noticia que se encaminaban los sediciosos a Francia. Lo que ejecute en una sola marcha y luego resolvimos continuar por el Coll de Cabra hacia Sta. Coloma donde llegamos y supimos hallarse en la Llacuna hacia donde nos encaminamos al amanecer, y a cosa de una hora de

¹¹⁸¹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta Josep Martí a Diego de Istúriz (13 d'octubre de 1719); AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta Pedro Zacarías Maurín al marquès de Castel-Rodrigo (13 d'octubre de 1719); AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta Josep Antoni Martí al marquès de Castel-Rodrigo (13 d'octubre de 1719); VALLS PUEYO, J., op. cit., pp. 43 - 44; CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, pp. 664 i 665.

camino supimos se mantenían en dicho lugar proseguimos nuestra marcha y a poca distancia del lugar los descubrimos que venían hacia nosotros y disponiendo el que la Infantería ocupase la montaña que teníamos hacia nuestra derecha y pasase la Caballería prosiguiendo su camino hacia la Llacuna, pero luego que vieron ocupada la altura empezaron hacernos fuego y se arrojaron dentro de los barrancos inmediatos a la otra montaña, motivo que la caballería no pudo alcanzarles por la situación del terreno pasamos los barrancos con la infantería, fuimos siguiendo su alcance hasta la montaña sin que nunca aguardasen, llegamos al remate de ella y los descubrimos formados en otra altura a cosa de media hora hicimos alto para refrescar la gente y apoco rato se pusieron en marcha hacia nosotros por habérsele incorporado uno que ellos llaman Tomeu de Pollina con trescientos hombres que es el que corre el Penedés pusímonos en batalla y habiéndose formado a la altura inmediata viniendo a tiro de pistola a hacernos fuego resolvimos atacarles luego lo que se ejecutó con tanta resolución que les obligamos a muchos a arrojar las armas ocupamos la altura y descubriéndoles a la otra parte de un gran barranco entramos con la infantería luego dentro ocupando las alturas de nuestra derecha e izquierda la caballería por ser terreno algo favorable. Y se retiraron a una Iglesia que se llama Foix arrimémonos a ella, pero como fuese ya de noche vimos nos tomaban un barranco inmediato para su retirada perdiendo en la función algunos muertos y cinco prisioneros y entre ellos uno de los principales llamado Piñol de la Canonja. Y hallándonos con la gente fatigada resolvimos retroceder a la Llacuna donde nos mantuvimos hasta el otro día a medio día que tuvimos la noticia que se encaminaban hacia las montañas de Montserrat. Marchamos a la Puebla y otro día a Manresa, respecto de considerar tomaría su marcha a Francia donde

estábamos prontos para cualquier parte quisiese irse: llegados a Manresa tuvimos la noticia de hallarse en el Santuario de Montserrat; Y no obstante por creer si continuaba su viaje marchamos al puente de Cabrianas, y no teniendo noticia de haber pasado venimos a ocupar Monistrol. Correspondiéndonos con D. Ramon Junyent coronel del Regimiento de Barcelona que con su destacamento vino a Collbató. Y manteniéndose ellos en Montserrate escribimos al Thet. Gnral. Josep Antonio de Chaves para que con la gente de Igualada ocupase la Casa Masana cita al pie de la montaña de la parte del horno de vidrio para que a un tiempo tomásemos las medidas de atacarles, lo que no se ha podido conseguir pues al tiempo de llegar el destacamento de Igualada ya ellos habían escapado de Montserrat, y según la noticia de un paisano tomaban hacia Manresa donde nos encaminamos por si les podemos dar alcance lo que discurro por muy difícil por la grande ventaja que nos llevan y no dudando será su marcha a Francia me restituiré en Mora donde esperare la orden de V.E. para lo que deba ejecutar”¹¹⁸².

Les dificultats logístiques a les que va ser sotmès el coronel *Carrasplet* van provocar que es veiés forçat a enviar una missiva als regidors de la vila d’Esparraguera (Baix Llobregat), demanant queviures per a les seves tropes. La reacció del regidors es traduí en una carta redactada el 14 d’octubre, i adreçada al coronel Ramon Junyent de Vergós, cap del regiment d’infanteria Barcelona i destacat en aquells moments a Martorell. En el document l’informaven que havien rebut un escrit del líder austriacista que els hi ordenava que portessin pa i queviures per a 2.000 soldats a la localitat de Collbató (Baix Llobregat). El coronel Junyent va ordenar als regidors d’Esparraguera, que sota cap concepte, lliuressin queviures als enemics. Immediatament el coronel va ordenar que un

¹¹⁸² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Informe del coronel Pedro de Maurin al marquès de Castel-Rodrigo (17 d’octubre de 1719).

destacament de tropes compostat per 80 soldats de cavalleria, 2 piquetes d'infanteria del regiment Barcelona i 2 batallons del regiment d'infanteria Mallorca s'adrecessin des de Martorell a Collbató. En arribar al lloc, els arcabussers francesos van fugir direcció a la muntanya de Montserrat de forma precipitada, deixant abandonats gran quantitat de queviures. Després de restar unes hores a Collbató el destacament militar espanyol va iniciar una operació per tal d'encerclar el massís de Montserrat: el destacament del regiment d'infanteria Barcelona, sota les ordres del tinent coronel Pedro Zacarías Maurín, va ocupar Monistrol de Montserrat (Bages) mentre que el coronel Junyent es dirigia a Vacarisses (Vallès Occidental), per evitar una possible fugida dels seus enemics direcció a França. Finalment es va decidir que l'atac contra el destacament francès, comandat per en *Carrasclet*, s'havia d'efectuar l'endemà, ja que havien rebut la confirmació de que aquest encara es trobava a la muntanya de Montserrat. Les forces espanyoles es dividien en tres destacaments: un procedent d'Igualada que tenia com objecte ocupar Can Maçana, al terme municipal del Bruc; un segon, sota el comandament del coronel Junyent, que tenia com objectiu cobrir Esparraguera, el Bruc i Collbató; i el tercer destacament que des de Monistrol de Montserrat s'endinsaria a la muntanya, sota les ordres del tinent coronel Maurín.

Les forces espanyoles es van posar en marxa cap al interior del massís i després d'una hora d'enfrontaments, el destacament de tropes hispàniques comandades pel coronel Junyent va poder ocupar les ermites que es trobaven a les parts més altes de la muntanya. Allà van haver de resistir ja que els arcabussers francesos no cessaven en el seu atac, amb l'objectiu de fer-los fora d'aquests enclavaments. Els reductes borbònics confinats restaven a la espera de l'arribada d'uns reforços que no arribaven, motiu pel qual el coronel Junyent, que va patir les baixes de 8 homes ferits, va decidir abandonar el lloc protegit per la foscor de la nit.

L'endemà el coronel fou atacat quan s'adreçava al monestir de Montserrat, però va aconseguir capturar a dos desertors de l'exèrcit espanyol. En arribar al monestir va ordenar el seu registre aconseguint capturar a 3 arcabussers francesos i

decomissant diverses armes¹¹⁸³. El coronel Junyent de Vergós va informar dels resultats de l'escorcoll al comandant militar d'Igualada qui va ordenar que esbrinés la nacionalitat dels presoners i si aquests resultaven ser nacionals es procedís immediatament a penjar-los per sediciosos. En cas contrari, si eren estrangers, ordenava el seu trasllat a les presons de Barcelona¹¹⁸⁴.

Els dos desertors capturats van ser lliurats al seu regiment per tal que fossin castigats. En arribar, els 2 arcabussers van ser interrogats. El primer d'ells deia ser Mateu Lavit, natural de la Bisbal de Monblanc, de 26 anys d'edat, integrant del batalló d'en *Carrasclat*, en concret de la companyia que comandava Pau Soler. Va manifestar que no li pagaven el prest i que estava amb ells perquè l'havien amenaçat ja que l'acusaven d'haver salvat la vida de l'estanquer de Monblanc. El segon, responia al nom de Benito Casanovas, veí de Santa Coloma de Cervelló, de 28 anys d'edat, i va reconèixer formar part del batalló de d'arcabussers francesos d'en *Carrasclat*. Va manifestar que havia estat soldat del regiment d'infanteria Barcelona, però quan el van fer presoner el van amenaçar amb matar-lo sinó s'allistava amb ells. El tercer i últim fuseller es deia Josep La Bre, natural de la Bretanya, de 22 anys d'edat. Va declarar ser integrant del batalló d'arcabussers d'en *Carrasclat* i que havia desertat del seu regiment francès, juntament amb un altre company. Quan van ser capturats per en *Carrasclat*, els van sotmetre a un interrogatori on el seu company va manifestar que la seva voluntat de servir a l'exèrcit espanyol motiu pel qual li va disparar un tret. Ell va salvar la vida allistant-se a les files insurgents, evitant ser assassinat com el seu company¹¹⁸⁵.

Els combats van continuar de forma ferotge per part dels arcabussers francesos que volien trencar el cercle al qual estaven sotmesos, enfrontant-se en dues ocasions a la localitat de Collbató (Baix Llobregat) contra les tropes del regiment

¹¹⁸³ AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 216. Carta del coronel Ramon Junyent de Vergós al marquès de Castel-Rodrigo (19 d'octubre de 1719); AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 216. Carta del Francisco Junyent de Vergós al marquès de Castel-Rodrigo (16 d'octubre de 1719); AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 216. Carta del coronel Ramon Junyent de Vergós al seu germà Francisco Junyent de Vergós (15 de setembre de 1719).

¹¹⁸⁴ AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 216. Carta del comandant militar d'Igualada al coronel Ramon Junyent de Vergós (21 d'octubre de 1719).

¹¹⁸⁵ AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 216. Carta del coronel Ramon Junyent de Vergós al marquès de Castel-Rodrigo (20 d'octubre de 1719) adjuntant l'interrogatori dels fusellers de muntanya francesos Josep La Bre, Benito Casanovas i Mateu Lavit realitzat a Martorell (19 d'octubre de 1719).

d'infanteria Barcelona comandades pel coronel Ramon Junyent. Finalment el destacament comandat per en *Carraslet* va aconseguir fugir pels camins del Forn de Vidre de Sant Pau de la Guàrdia, terme municipal de el Bruc (Anoia). Des d'aquest punt els forces van marxar direcció als cingles de Castellfollit del Boix (Bages) i des d'allà fugiren direcció a Torà (Segarra). Continuaren la marxa direcció a Tremp (Pallars Jussà) un total de 875 arcabussers francesos, dels quals 90 eren desertors del regiment d'infanteria Barcelona, per posar-se a les ordres de marquès de Bonàs.

Una vegada arribats a Tremp, el general Bonàs li va ordenar que es posicionés en el Pont de Montanyana (Osca) des d'on realitzà un atac fallit contra un dipòsit logístic de l'exèrcit espanyol on s'hi emmagatzemaven 2.000 càrregues de blat. Després d'aquest fracàs, se li encomanà una operació contra el castell de Lluçars (Osca), que estava defensat pel comandant de fusellers de muntanya espanyol Ramonet. En aquesta ocasió, les tropes espanyoles van ser derrotades havent-se de retirar fins a Benavarre (Osca), on es va unir amb Jaume Torres, comandant d'un batalló de fusellers de muntanya espanyol, que venia en la seva ajuda. *Carraslet* va capturar 28 presoners.

Des d'aquí marxà direcció Lasquarri (Osca) on va ser atacat per fusellers de muntanya espanyols havent de refugiar-se a l'església del poble, on va resistir tot el dia als sis assalts que el van sotmetre les tropes espanyoles. Però, finalment, i aprofitant la nit, van posar a la pràctica un pla que va consistir en tocar l'alarma darrera de les tropes espanyoles, a tres llocs diferents, gràcies a l'ajuda d'un clergue col·laboracionista, i així van poder fugir. Des d'Osca marxaren, novament, direcció a la localitat catalana de Tremp¹¹⁸⁶.

Un espia filipista de Balaguer, de nom Pedro Solernou, es va adreçar al marquès de Castel-Rodrigo el 12 d'octubre, per informar-lo sobre que s'havien fet córrer rumors dient que ell exercia les funcions d'espia en favor del filipistes fet que

¹¹⁸⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta Josep Martí a Diego de Istúriz (13 d'octubre de 1719); AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta Pedro Zacarías Maurín al marquès de Castel-Rodrigo (13 d'octubre de 1719); AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta Josep Antoni Martí al marquès de Castel-Rodrigo (13 d'octubre de 1719). VALLS PUEYO, J., op. cit., pp. 43 i 44; CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, pp. 664 – 666.

posava en perill la seva vida. Solernou havia estat emprat pel marquès de Castel-Rodrigo en diferents comissions d'espionatge que aquest li havia encarregat. En el mateix escrit, també informava que les forces enemigues, dirigides pel comandant francès marquès de Lafargue, que estava establert a Vilanova de Meià (Noguera), havien ordenat la seva captura o mort, i que ell, per la seva banda, amb l'objectiu de contrarestar aquesta ordre, havia realitzat gestions per desvirtuar aquelles acusacions. En concret havia fet servir el propietari de la casa on s'allotjava aquest comandament com a interlocutor, per tal d'aconseguir que es revoquessin les ordres donades. Solernou acusava els simpatitzants austriacistes de Balaguer del fet d'haver donat lloc a aquests rumors, entre els quals estava Francisco Fortuny, pel qual demanava que el castiguessin per haver posat en perill la seva vida i la seva missió d'espionatge. També es queixava de les autoritats judicials de la vila les quals no havien fet cap acció contra aquesta persona. En Pedro Solernou es reafirmava la seva voluntat de continuar realitzant tasques d'espionatge a favor d'Espanya i li recordava al capità general la seva promesa de nomenar-lo notari com a recompensa pels serveis prestats¹¹⁸⁷.

El 14 d'octubre, el tinent general Chaves y Osorio, governador militar d'Igualada, va ordenar fer un cens dels ramats de bestiar que transitaven per la seva demarcació, així com el nom dels pastors que conduïen els mateixos. D'aquesta forma s'aconseguia controlar i, arribat el moment, prohibir el pas a tots aquells que no figuressin en els llistats de les autoritats¹¹⁸⁸.

Per la seva banda, en Juan Febrer, batlle i cap de l'esquadra de paisans armats de Centelles, va informar, a mitjans del mes d'octubre, al marquès de Castel-Rodrigo que havia rebut notícies que deien que el marquès de Fimarcon havia marxat des de l'Urgell direcció al Rosselló, acompanyat d'un destacament de 7.000 soldats, juntament amb un segon destacament comandat per Berwick, que també havia pres el mateix camí. Les aparences indicaven que l'objectiu francès es centrava en l'ocupació de l'Empordà i en assetjar la localitat de Roses. Al mateix temps

¹¹⁸⁷ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement. 214. Carta de Pedro Solernou, espia, al marquès de Castel-Rodrigo (12 d'octubre de 1719).

¹¹⁸⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement. 211. Carta del general José Antonio de Chaves y Osorio al marquès de Castel-Rodrigo (14 d'octubre de 1719).

s'informava que el coronel francès Buenaventura d'Ortaffa de Vilaplana havia tret de la vila d'Olot a 300 arcabussers deixant sense guarnició la vila. Per últim, destacava que a la seva demarcació hi regnava la calma però que es mantenien en alerta per si apareixien grups d'insurgents a les seves contrades¹¹⁸⁹.

El general Diego de Istúriz, governador militar de Tarragona, va informar al comandant militar de Tortosa que havia recollit informacions sobre les forces enemigues, que alertaven de la presència de 16 companyies, composades per uns 10 homes cadascuna. Aquestes forces ja no rebien cap ajut francès, ni eren pagades per aquest govern. L'informe tramès per Pedro de Saura al comandant militar francès marquès de Fimarcon, detallant-li els robatoris i assassinats que els *carrasquets* havia comés, va tenir com a resposta del general francès que en cas de ser capturar per les tropes espanyoles el pengessin. Coneixedor d'aquests extrems, en Carrasquet va realitzar les gestions pertinents per tal de justificar les seves accions, cercant certificats eclesiàstics que justifiquessin les seves operacions davant les autoritats franceses. Altrament circulava el rumor que afirmava que el líder austriacista havia estat detingut pels francesos fet que havia provocat un descens de la moral de les seves tropes, i l'inici de les diputes entre el germà d'en Carrasquet i en Josep Sabater (a) *Po Sabater*, per assumir la comandància dels arcabussers francesos. En aquest informe es recollia també que el 16 d'octubre el destacament comandat pel tinent coronel Josep Martí, del regiment d'infanteria Barcelona, s'havia desplaçat fins al Coll de Balaguer per unir-se a un altre destacament format per 10 companyies de cavalleria i 4 d'infanteria que s'adreçaven a reforçar les seves tropes. Per últim afegia que en el corregiment de Vilafranca del Penedès deambulaven dos destacaments d'insurgents austriacistes amb una força de 60 guerrillers que, malgrat restar sota les ordres d'en Carrasquet, semblaven gestionar-se autònomament¹¹⁹⁰.

El 15 d'octubre, el comandant militar del castell de Miravet (Ribera d'Ebre) va informar al comandant militar de Tortosa, que el dia 18 d'octubre havia rebut una

¹¹⁸⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement. 214. Carta de Juan Febrer, batlle de Centelles, al marquès de Castel-Rodrigo (13 d'octubre de 1719).

¹¹⁹⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta del general Diego de Istúriz al comandant militar de Tortosa (15 d'octubre de 1719).

confidència d'un monjo del monestir d'Escornalbou (Baix Camp), que li va dir que un cap insurgent austriacista anomenat *Ponton* es volia passar a les tropes filipistes. Informava que no disposava de cap notícia d'en *Carrasclat* i que, segons es rumorejava, el regent del Regne de França no el volia al seu servei. Per últim destacava el comandant militar que els líders guerrillers austriacistes *Ponton* i *Dragó Gros* es trobaven molt desanimats i desunits¹¹⁹¹.

Durant el conflicte bèl·lic el tractament dels presoners s'ajustava a les regles de la guerra quan aquests formaven part de tropes regulars, tal com em apuntat anteriorment. Però, aquest tractament no existia quan les tropes espanyoles o franceses capturaven els insurgents austriacistes o filipistes malgrat que disposessin de patent de soldat concedida pel regne d'Espanya, o pel de França. Tampoc eren aplicades pels arcabussers francesos que afusellaven els seguidors filipistes que capturaven. Un exemple el trobem en l'acció que es va produir a mitjans del mes d'octubre, quan la partida d'arcabussers francesos comandada per l'*Estudiant de Santa Pau* va afusellar a un seguidor filipista anomenat Pedro Gironella. Els fets van succeir arran de l'enviament, per part del baró d'Huart, d'un destacament de soldats de cavalleria acompanyats d'un paisà filipista, amb patent, a la localitat de Cartellà (Girona). Els guerrillers van sorprendre el destacament i van fer presoners a 12 dels seus membres, juntament amb el seu alferes, però únicament fou afusellant el partidari filipista que els acompanyava¹¹⁹². Arran d'aquest fet, el baró d'Huart va escriure una carta al mariscal Berwick queixant-se del fet:

“Exc. Sr. Participo a V. E. como el Estudiante de S^a. Pau habiendo venido ayer con una partida de arcabuceros en las cercanías de esta plaza un lugar que se llama Cartella envié una partida de 12 soldados a caballo con un alférez y un Partidario de esta plaza llamado Pedro Gironella con patente y

¹¹⁹¹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta del comandant militar de Miravet al comandant militar de Tortosa (15 d'octubre de 1719).

¹¹⁹² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 212. Carta del baró d'Huart al marquès de Castel-Rodrigo (16 d'octubre de 1719).

sueldo del Rey a reconocer dicha partida. Y a un descuido de dicho alférez que dio el moral en dicho lugar los arcabuceros los prendieron y los cogieron presos. Y a Pedro Gironella, y algunos caballos, los demás habiendo tenido la fortuna de escaparse, el Estudiante de S^a Pau se retiró en unas masías de San Martí, y de Llorca y paso la noche con su gente y esta mañana en una acción bárbara que no tiene ejemplo y será condenado de todo el mundo a sangre fría hizo matar a Pedro Gironella habiéndolo hecho pasar por las armas por cuatro arcabuceros no creo que V.E. aprobara esta acción tan indigna, pues la sangre de este sujeto clamara delante del trono de Dios y pide Justicia, este Pedro Gironella era vasallo del Rey mi amo, no tenía delito ninguno de deserción de las tropas de S.M. Chistia., servía a su amo como buen y fiel vasallo, la barbaridad del Estudiante de S^a. Pau, merece un castigo ejemplar, vengo a pedir Justicia a V.E. no tiene que oír justificaciones ningunas de este monstruo del horror en este instante un clérigo del lugar de Llorca llamado D. Juan Dalmao, viene de darme parte de esta acción inaudita, y es el mismo que ha confesado al asesinato y ha declarado que no obstante diferentes representaciones que ha hecho para evitar esta barbaridad, mando el dicho Estudiante que lo matasen todo lo que pongo en la noticia de V.E. esperando una Justicia pronta”¹¹⁹³.

Però la resposta que va rebre el baró d'Huart no procedia del mariscal Berwick, sinó del mateix *Estudiant de Santa Pau* que li va enviar una carta explicant-li els fets i dient-li que ell actuaria com ho feien les tropes espanyoles:

¹¹⁹³ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 212. Copia de la carta del baró d'Huart al mariscal Berwick (sense data).

“Copia de la carta del Estudiante de Santa Pau al barón d’Huart. Amer 18 de octubre 1719. Muy S. mío después de ponerme a los Pies de V. le participo como he tomado con mi partida diez soldados un alférez y Gironella y a este lo hice arcabucear que las amenazas que me hizo de quererme comer asado y mis soldados en guisado y otras insolencias que ha hecho que no las manda el Servicio del Rey habiéndole yo afianzado en darle la vida segura mis soldados se alborotaron cuando yo le prometía la vida y fui precisado de hacerle ajusticiar para asegurar al quietud de mi tropa que cada uno salía con su acusación del mal tratamiento que habían experimentado de su proceder, los soldados del Rey y el alférez quedan prisioneros de guerra que tanto estos como los demás que yo he hecho prisioneros me harán buen testigos del buen tratamiento que los he hecho, y así me hará V.S. gusto de darme noticia del cual es la resolución de V. y quiere hacer la guerra con mi partida pues me aseguraban que V.S. Tiene dado orden de no dar cuartel a mi partida y como yo tengo orden del Marqués de Berwick que de la suerte obrara V. haga yo lo mismo que V. y que no haberme cogido ninguno de mis soldados gracias a Dios no tengo la experiencia del tratamiento de V.S.”¹¹⁹⁴.

En data del 17 d’octubre, el regiment francès de dragons de cavalleria Bretanya es va incorporar a les operacions de l’exèrcit francès a Catalunya després d’haver participat en les campanyes efectuades en territori basc¹¹⁹⁵.

Per tal de fer front al previsible avanç de les tropes franceses a l’Empordà, el marquès de Castel-Rodrigo va abandonar el camp fortificat de Balaguer el dia 18

¹¹⁹⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Supplement 212. Copià de la carta de l’Estudiant de Santa Pau al baró d’Huart, (sense data).

¹¹⁹⁵ BOURQUENEY, M. V. C., *Historique du 25e régiment de dragons, 1665 - 1890*. Ed. A. Mame et fils, Tours, 1890, pp. 35 – 36.

d'octubre. Però, abans d'iniciar la seva marxa, va establir un destacament militar a la localitat d'Àger, compostat 150 soldats d'infanteria i 25 dragons de cavalleria; a la ciutat de Balaguer va destinar un segon batalló del regiment de Zamora i del regiment de Parma (sense les companyies de granaders) i 3 esquadrons del regiment de dragons Ribagorça; i a Lleida va situar el primer batalló del regiment Galicia, juntament amb efectius del regiment de cavalleria Zaragoza, un esquadró del regiment de cavalleria Granada i un altre esquadró el regiment de dragons Ribagorça. Aquest desplegament de forces tenia com objectiu garantir les vies de comunicació entre Barcelona, Lleida i Saragossa¹¹⁹⁶.

El 18 d'octubre de 1719 un altre grup armat d'insurgents austriacistes va arribar a la localitat de Sant Feliu de Guíxols, amb l'objectiu de saquejar el magatzem de gra de la vila alhora que buscaven al responsable del magatzem, Nicolas d'Unzueta, que va poder fugir malgrat que els insurgents van registrar profusament diverses cases i el monestir sense localitzar-lo. Finalment els insurgents van publicar un bàndol en qual s'amenaçava amb la pena de mort a tothom que l'ajudés a amagar-se o a escapar¹¹⁹⁷.

A les 10 de matí del 20 d'octubre van ocupar la vila de Blanes 160 arcabussers francesos i 15 soldats a cavalleria, comandats per l'oficial d'arcabussers conegut com l'*Estudiant de Sant Pol* o *Licenciado Millas de Sant Pol*. Tots els austriacistes anaven armats amb fusells, pistoles i baionetes. Una vegada assegurada la vila van anar a casa de Josep Alemany, encarregat de la duana de la bolla de Blanes, a qui van lligar, i li van sostreure els llibres de comptes i els diners d'aquest impost. Després van anar a saquejar la casa del patró de vaixells Pedro Voladós, emportant-se tots el diners de la venda de sal i apropiant-se de les claus de l'alfolí de la vila, que van llençar posteriorment al riu Tordera. Alguns veïns van interpel·lar al oficial perquè no actués d'aquesta forma, però aquest els hi va contestar que obeïa ordres. Els arcabussers es van allotjar a la vila on van dinar, marxant del lloc sobre les quatre de la tarda. Abans de marxar es van

¹¹⁹⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement. 222. Carta del marquès de Castel-Rodrigo a José Patiño (18 d'octubre de 1719).

¹¹⁹⁷ AHG. Fons Notarial. Sant Feliu de Guíxols. Notari Jeroni Axandri (1718 - 1719). Reg. 496. Acta notarial. Testimonial (25 d'octubre de 1719).

emportar lligat a Josep Alemany, amenaçant-lo que el portarien detingut a Perpinyà. En sortir de la vila el van obligar a llegir els llibres de comptes dient-li que si volia la llibertat hauria de lliurar els diners recaptats per la bolla, sempre que li demanessin. Alemany va accedir a les seves peticions i fins en cinc ocasions els insurgents li van exigir l'esmentada entrega¹¹⁹⁸.

Dos dies després, a les dues de la tarda, van tornar a entrar a la vila de Blanes (La Selva) una partida d'arcabussers francesos composta per 50 homes armats que venien de la zona de Sant Feliu de Guíxols (Baix Empordà). Després de trencar el cademat del magatzem de sal, van destruir-ne la poca que van trobar. L'oficial que comandava aquesta força va fer que el batlle li portés la seva vara de comanament i que reunís els regidors. Un cop els va tenir a tots presents, els va amenaçar en portar-los presoners a França per haver avisat de la seva presència a una barca que es trobava ancorada fora del port de Blanes¹¹⁹⁹.

Mentre això succeïa en territori català, el dia 20 d'octubre, al Rosselló, les tropes franceses comandades pel mariscal Berwick es van posar en marxa amb l'objectiu d'ocupar l'Empordà. Les forces que es van reunir estaven formades per 44 batallons d'infanteria, 73 esquadrans de cavalleria, 48 peces d'artilleria de setge i 20 morters. La primera destinació d'aquest exèrcit era la fortalesa de Roses defensada per 2.750 soldats espanyols¹²⁰⁰. El Voló era el punt de concentració d'aquest exèrcit que restava sota el comandament del mariscal duc de Berwick. Les primeres forces en personar-se en el lloc foren el regiment de dragons de cavalleria francès Mestre-de-Camp destinats a l'Empordà per tal de reforçar la primera línia del setge de la fortalesa de Roses. Es tractava d'una unitat experimentada que havia participat en les operacions al País Basc. A aquell grup s'hi va afegir, provinent de la Seu d'Urgell, el veterà regiment d'infanteria francès de la Corona¹²⁰¹.

¹¹⁹⁸ AHG. Fons Notarial. Blanes. Registre 271 - 272. Any 1719. Acta notarial (20 de maig de 1720).

¹¹⁹⁹ AHG. Fons Notarial. Blanes. Registre 271 - 272. Any 1719. Acta notarial amb segell de l'any 1721 però datada el 25 d'octubre de 1719.

¹²⁰⁰ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, pp. 667.

¹²⁰¹ OLLONE, CH., op. cit., pp. 99 - 100; POLI, O., op. cit., *Les régiments d'autrefois...*, pp. 164 - 165.

El 22 d'octubre s'oficialitzava l'inici l'ocupació francesa de gran part de l'Empordà. Aquesta invasió provocava una dificultat afegida al servei d'espionatge filipista, en no trobar paisans que volguessin fer de correu transportant els informes confidencials degut als actes de represàlia que els insurgents efectuaven contra aquests col·laboradors filipistes¹²⁰².

Dos dies després, les tropes franceses que ja havien ocupat Castelló d'Empúries es van dirigir a la fortalesa de Roses per iniciar un setge que es va demorar. El motiu va ser que les tropes franceses restaven a l'espera d'un tren d'artilleria i de logística per materialitzar-lo. Les forces gales destinades al setge de Roses sumaven un total de 40 batallons d'infanteria i 60 esquadrons de cavalleria¹²⁰³.

Davant del setge francès a Roses el mariscal Antonio Marín y Gurrea va ordenar la creació d'una esquadra de paisans armats amb la missió de vigilar les portes de la vila, i els seus voltants, per ajudar a la guarnició militar de la fortalesa¹²⁰⁴.

El 22 d'octubre, governador militar de Tortosa va informar al marquès de Castell-Rodrigo que el comandant del castell de Miravet (Ribera d'Ebre) comunicava que les restes dels arcabussers francesos que havien estat derrotats pel destacament militar de Móra d'Ebre i les forces comandades pel tinent coronel Josep Anton Martí a la localitat de La Llacuna (Anoia), s'havien refugiat a la cartoixa de Cardó o convent de Sant Hilari de Cardó, terme municipal de Benifallet (Baix Ebre). Aquesta força d'arcabussers francesos estava comandada per en Josep Sabater (a) *Po Sabater*, antic desertor del regiment d'infanteria Barcelona, l'integraven uns 200 efectius. El governador militar també informava de la presència de dos destacaments més petits a les localitats de Riudecanyes (Baix Camp) i la Torre de l'Espanyol (Ribera d'Ebre). La intenció d'aquestes forces era atacar la vila de

¹²⁰² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Carta de Salvador Prats i Matas al capità general de Catalunya (21 d'octubre de 1719).

¹²⁰³ BERWICK, D., op. cit., pp. 461 – 463.

¹²⁰⁴ BNC. Fons Bonsoms. Breve Resumen de Servicios, y Privilegios de la villa de Rosas, epílogo conciso de las circunstancias, que constituyen a sus moradores Condignos de la Pfa Real atención; por los muchos Servicios, que en Personas, y bienes han tributado a sus Católicos Monarcas, expiendiendo en la pasada guerra y con especialidad en este último bloqueo de 1719.

Falset (Priorat), per la qual cosa va demanar al marquès de Castel-Rodrigo que reforcés la guarnició d'aquesta població¹²⁰⁵.

Com qualsevol conflicte bèl·lic, la Guerra de la Quàdruple Aliança va perjudicar greument el comerç i l'abastiment de les grans poblacions. Així doncs, el 23 d'octubre de 1719, l'ajuntament de Barcelona va informar al marquès de Castel-Rodrigo que els freqüents robatoris i homicidis comesos pels bandolers i guerrillers austriacistes feien perillar l'abastiment de la ciutat comtal al no poder rebre cap mena d'ajut. A més, l'escassa collita agreujava la situació ja que no s'esperava cap carregament provinent per terra des de l'Aragó, ni tampoc per mar, degut a l'acció de les embarcacions corsàries¹²⁰⁶.

El 24 d'octubre les forces franceses destinades a l'ocupació de l'Empordà restaven integrades per 56 esquadrons de cavalleria, 18 esquadrons de dragons i 34 batallons d'infanteria, és a dir, la totalitat de les tropes menys 6 batallons d'infanteria que van restar a la Catalunya francesa de reserva¹²⁰⁷.

Aquestes forces es van situar entre la localitat de Perelada i Castelló d'Empúries, on es va establir el quarter general francès¹²⁰⁸.

Dos dies després el cap dels serveis d'espionatge espanyol es trobava malalt a la ciutat de Girona. Allí va informar al capità general que no podia mantenir l'entrevista prèviament concertada amb ell a la localitat de Martorell, on havien de dirimir sobre la tramesa d'informació, per part del servei d'espionatge. Per aquest motiu demanava que la correspondència del seu interès fos tramesa a la capital gironina¹²⁰⁹.

¹²⁰⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta de Juan Antonio de Pando y Patiño, governador i corregidor interí de la ciutat de Tortosa, al marquès de Castel-Rodrigo (22 d'octubre de 1719).

¹²⁰⁶ GARCÍA FUERTES, G., "Las conseqüències de la Guerra de Successió en el món del comerç de Barcelona: entre la repressió política i la integració al nou ordre borbònic". *Actes del VII Congrés de Història Moderna de Catalunya: "Catalunya, entre la guerra i la pau, 1713 - 1813"*. Departament d'Història Moderna. Universitat de Barcelona, Barcelona, 2013, p. 1037.

¹²⁰⁷ SHD. Microfilm 2014 SA 2976, document 35.

¹²⁰⁸ SHD. Microfilm 2014 SA 2976, document 38.

¹²⁰⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Carta de Salvador Prats i Matas al capità general de Catalunya (23 d'octubre de 1719).

Durant aquell mes d'octubre el marquès de Bonàs va ordenar que les tres companyies de miquelets catalans que es trobaven a Castell-Ileó, municipi d'Es Bordes (Vall d'Aran), formades per desertors de les tropes espanyoles, i que feien les funcions de guarnició de l'esmentada fortalesa, es desplaessin fins a la Cerdanya espanyola per tal de ser integrades a la formació dels dos batallons d'arcabussers francesos de Segimon Molins i *Bartomeu de la Pollina*¹²¹⁰.

Aquest moviment de tropes del bàndol francès va venir acompanyat d'una revista general de la força d'arcabussers efectuada el dia 23, quan 2.400 arcabussers francesos comandats per en *Carraslet*, el coronel Joan Francesc Vila i Ferrer, en Francesc Torres i per *l'Esgarrat de Vicfred*, van passar revista a la localitat de Ponts (Noguera) davant dels comandaments francesos. Segons informaven els confidents filipistes, corria la veu que volien desplaçar-se al Camp de Tarragona, atacant previament Cervera (Segarra), d'on volien sostreure les armes i des d'allà ocupar Montblanc, el Coll de Cabra, el Coll de Lilla i el Coll de Balaguer, per aconseguir així atacar la rereguarda i interceptar les comunicacions de les tropes espanyoles. Per tal de realitzar aquesta missió, els arcabussers també disposarien del recolzament de tropes reglades de l'exèrcit francès. El governador militar de Cervera, Francisco de Haro, va informar d'aquests fets al marquès de Castel-Rodrigo, dient que només disposava de l'esquadra de paisans armats de la ciutat, juntament amb el destacament de tropes de Tàrrrega i el recolzament d'un petit destacament militar i dos esquadrons de cavalleria, per intentar contrarestar l'atac francès. L'endemà, el capità general va oficiar a Francisco de Haro per tal que ordenés a l'esquadra de paisans armats que custodiessin les portes i fessin guardià a les muralles de la ciutat de Cervera en previsió d'un imminent atac¹²¹¹.

El 23 d'octubre, les autoritats civils de Cervera es van adreçar al marquès de Castel-Rodrigo demanant-li ajut militar ja que creien que amb les forces de que disposaven no podrien fer front a un atac dels enemics¹²¹². Malgrat no arribar a

¹²¹⁰ BELHOMME, V. L., op. cit., p. 38.

¹²¹¹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 214. Carta de Francisco de Haro al marquès de Castel-Rodrigo (23 d'octubre de 1719).

¹²¹² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 214. Carta de les autoritats civils de Cervera al marquès de Castel-Rodrigo (23 d'octubre de 1719)

produir-se l'atac sobre la vila de Cervera, la por s'havia apoderat dels seus habitants que van sol·licitar al capità general de Catalunya l'enviament de més soldats per tal de protegir la ciutat. La resposta del capità general no es feu esperar, i el 24 d'octubre, responia a la petició dient que el risc de patir un atac era molt poc probable ja que l'enemic preferia mantenir-se protegit a les zones muntanyenques. De la mateixa manera que mostrava la confiança que tenia en els habitants de Cervera per fer front als insurgents:

“(...) por ser sin fundamento dichas noticias, por la amurallada, por el valor y fidelidad de sus vecinos y atestiguan los fuertes cuarteles de infantería y caballería establecidos en Tarrega, y Igualada la pueden siempre proteger y defender aún en el caso (que es muy remoto mayormente cuando sin un grueso de caballería no se atreverán, ni los sediciosos, ni los enemigos bajar al llano (...))”¹²¹³.

Però, malgrat aquesta primera comunicació negativa, el capità general finalment accedí a l'enviament de 50 soldats de cavalleria i 50 d'infanteria que recolzessin la força formada per l'esquadra de paisans armats de Cervera. Simultàniament va enviar un escrit al tinent general José Antonio de Chaves y Osorio perquè enviés aquests reforços que s'encarregarien també de l'escorta de correus i aixecarien els ànims de les autoritats filipistes de la ciutat¹²¹⁴. Malauradament aquesta força no va donar el resultat previst ja que alguns dels seus membres van desertar una nit mentre feien guàrdia a les muralles ceriverines:

“Para la comodidad de los convoyes y tránsitos dispuso su Exc. Apostar en Cervera una partida de cincuenta caballos, y un destacamento de cuarenta infantes; y como de los últimos

¹²¹³ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 214. Carta del marquès de Castel-Rodrigo a l'ajuntament de Cervera (24 d'octubre de 1719); ACSG. Correspondència 520 (1719 - 1753). Carta del marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, a l'ajuntament de Cervera (24 d'octubre de 1719).

¹²¹⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta adreçada al general José Antonio Chaves y Osorio (24 d'octubre de 1719).

entrasen algunos de guardia para alivio de los paisanos, aconteció que una noche, en que había seis de aquellos infantes en la guarda de la Puerta de Capuchinos, y habiendo algunos centinelas de ellos, desertaron todos seis a un tiempo descolgándose por el muro; los paisanos, que advirtieron la falta al tiempo de pasar la ronda, tuvieron tal punto, que nunca más quisieron admitir de aquellos en las guardas”¹²¹⁵.

El 24 d'octubre el mariscal de camp Antonio Sotelo va rebre una informació que l'advertia de l'arribada a la localitat de Vilagrassa (Urgell), de 4 insurgents austriacistes a cavall. Immediatament va ordenar que un destacament compost per 20 soldats de cavalleria, sota el comandament d'un tinent, marxés amb l'objectiu d'interceptar-los. Però en passar prop d'una masia de les rodalies, una força composta per 25 insurgents a cavall que es trobaven amagats, els van sorprendre causant la mort dels 5 efectius que anaven al capdavant del destacament. Davant les baixes sofertes per aquest parany, el tinent va decidir retirar-se amb els 15 soldats restants. El propietari del mas, veí de Barbens (Pla d'Urgell), es va adreçar a Tàrrega per informar personalment al mariscal Antonio Sotelo del parany que els insurgents havien preparat per sorprendre el destacament. Sembla ser que els insurgents havien entrat al mas retenint a tots els que hi vivien en el mateix perquè no poguessin informar de la seva presència i així poder assegurar l'atac per sorpresa que havien preparat contra les tropes espanyoles¹²¹⁶.

Davant la reestructuració militar realitzada pels francesos, orientada per dur a terme la seva ofensiva al corregiment de Girona, el marquès de Castel-Rodrigo va ordenar una nova distribució dels fusellers de muntanya espanyols: el batalló d'en Jaume Torres va ser destinat a Manresa, el batalló d'en Francesc Estruch a Vic, el batalló d'en Serra a Barcelona, el batalló de l'Amorós a Mataró i el d'en Pedro Soguet a Girona. Així mateix, Isidre Teixidor i Pou (a) *Pou de Jafre*, cap del

¹²¹⁵ CORTS HUGUET, J., op. cit., pp. 245 – 246.

¹²¹⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta de José Antonio Chaves y Osorio al marquès de Castel-Rodrigo (28 d'octubre de 1719).

regiment de dragons Empordà, fou destinat a Martorell, juntament amb el regiment d'infanteria Barcelona¹²¹⁷. Aquests moviments foren notificats el 24 d'octubre al tinent general Luis Fernández de Córdoba, informant-lo també de la marxa del capità general al capdavant de l'exèrcit direcció Girona¹²¹⁸.

El destacament del brigadier Isidre Teixidor i Pou (a) *Pou de Jafre* tenia per missió garantir la seguretat dels camins, l'escorta de combois, la protecció de correus i la lluita contra la insurgència en el corregiment de Barcelona. Aquest destacament restava aquarterat a la localitat de Martorell sota les ordres del tinent general Antonio del Valle¹²¹⁹, comandant militar del corregiment de Barcelona, però presentava un estat lamentable en disposar només de la meitat dels seus cavalls operatius, mentre que els fusellers que l'integraven no disposaven de suficient munició ni pólvora¹²²⁰.

El 26 d'octubre el coronel Ramon Junyent i Vergós, cap del regiment d'infanteria Barcelona, va informar al marquès de Castel-Rodrigo que el batalló de fusellers de muntanya d'en Francesc Estruch no havia sortit de Martorell al no disposar de les quantitats necessàries per sufragar el prest que rebien els fusellers de muntanya¹²²¹. En el mateix escrit li mostrava el seu descontentament amb la decisió presa pel tinent general Domingo Reco d'ordenar que un batalló del seu regiment que es trobava a Manresa no es reincorporés a Martorell fins que una altra força militar el rellevés, al·legant una manca de tropes notable en aquella ciutat. Finalment la intervenció del capità general ordenant al tinent general Domingo Reco que deixés marxar l'esmentat batalló va aconseguir desencallar aquella tensa situació entre els comandaments militars¹²²².

¹²¹⁷ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 216. Carta del marquès de Castel-Rodrigo al coronel Ramon Junyent (24 d'octubre de 1719).

¹²¹⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta de Luis Fernández de Córdoba al marquès de Castel-Rodrigo (9 de novembre de 1719).

¹²¹⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 208. Carta a Isidre Teixidor i Pou (a) *Pou de Jafre* (26 d'octubre de 1719).

¹²²⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 208. Carta de Tomas Francisco Martí i Vilanova al marquès de Castel-Rodrigo (10 d'octubre de 1719).

¹²²¹ La paraula prest ve del llatí *praestus* i del francès *prêt* i significa *la paga que rep un soldat setmanalment o diàriament en mà*.

¹²²² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 216. Carta del coronel Ramon Junyent i Vergós al marquès de Castel-Rodrigo (26 d'octubre de 1719).

El mateix dia en Juan Febrer, batlle i cap de l'esquadra de paisans armats de Centelles, es va adreçar al marquès de Castel-Rodrigo per informant-lo que havia rebut notícies sobre que el dia 24, el comandant duc de Berwick havia recorregut, juntament amb alguns enginyers militars, la carretera que els francesos havien obert amb l'objectiu d'atacar la ciutadella de Roses. Segons aquesta informació, les accions militars gales anaven encaminades a presentar un setge formal a les ciutats de Roses i Girona. Per aquest motiu havien reunit un exèrcit d'operacions compost per més de 19.000 soldats d'infanteria i 8.000 de cavalleria. Aquestes accions van venir acompanyades d'una extensió del moviment guerriller pro-francès per tota la zona muntanyenca, especialment a la del Lluçanès. En previsió d'aquests fets, els habitants de l'Empordà, amb l'objectiu d'actuar contra les intencions de l'exèrcit invasor, van transportar a Girona bona part dels bous existents i varen fer malbé el vi perquè no en poguessin treure profit les tropes franceses.

A la mateixa missiva, el batlle de Centelles recordava que era fonamental que la seva demarcació, que comprenia els territoris entre Osona i el Congost, estigués controlada militarment des d'Hostalric fins a Sant Llorenç de Savall, passant pel Lluçanès, on era de vital importància que els habitants no disposessin d'armes que els permetessin aixecar-se contra de les autoritats borbòniques. El control armamentístic de la població esdevingué fonamental pels interessos borbònics, quan des de França s'havia recuperat la campanya propagandística iniciada temps enrere al Pallars, on van fer córrer el rumor que volien retornar els antics furs i que per aconseguir-ho calia acabar amb els seguidors filipistes de Centelles, Aiguafreda i Tagamanent:

“(...) en el cumplimiento de mi obligación no puedo dejar de representar a V. E. lo de cuanta conveniencia es en servicio del Rey que esta Tierra se mantenga a su lado, pues domina todo el país, hasta el Lluçanés, Manresa, Sn. Lorenzo Savalls y Valles llegando hasta Hostalric, el paisanaje no puede hacer papel por no tener armas, pero como de los felices progresos de los franceses esperan el no haber de pagar nada, y que los volverán

con los mismos privilegios de Carlos Segundo, no les faltaran así en darles buenas noticias como en ayudarles en todo lo que sea posible, y esto lo comprendo bien mucho tiempo ha, que por defender y sustentar N. Partido en todo lo que se nos manda nos tienen un odio mortal. Habiéndome echo hablar las cabezas de los que van turbando la quietud al país diferentes veces diciendo como la orden que tenían, y aconsejaban que era matar los Bailes de Centellas, Tagamanent y Aiguafreda, saquearles las casas, y así mismo a todos los particulares, y que por haber hecho yo algunos beneficios a algunos que no se ejecutaría con rigor, con la suposición que yo me avenía a retirar, y ha esta proposición les respondí que los beneficios que había ceder no eran por considerar que vendría el tiempo que ellos discurrían si solo en el cumplimiento de mi obligación, y que había quedado de los años 1713 y 1714 gloria, honra, franca reputación, armas y municiones; y que no dejar de cumplir las órdenes verían que venían si venían los daría en Centellas si serían más de gusto que los que les dieron en San Celoni”.

La manca de recursos econòmics fou una altra de les reivindicacions presentades en aquelles línies adreçades al capità general on s'exposava que l'absència de mitjans havien impedit que els paisans armats de la seva esquadra poguessin realitzar més missions contra els francesos. Recordava que el pagament de les operacions de l'esquadra s'estava costejant a càrrec seu, i de lletres de pagament expedides al seu nom, el dels seus regidors i a càrrec d'uns dels tributs eclesiàstics que difícilment es cobraven:

“el sentimiento que yo tengo es de faltarme los medios como me faltan para continuar con mayor fervor los servicios que no he hecho hasta aquí V. E. sabe, y le costa bien cuanto tiempo a que sirvo al Rey N. Sr. sin haberme dado ninguna ayuda de costa y

*que amas de haber derrotado mi hacienda que veo ahora con muchas letras de excomuni3n de la Curia de Vich por los cambios y censales que he tomado para no faltar al cumplimiento de mis encargos y no solo me revierten la m3a si, y tambi3n a las fianzas faltando en poder tener el necesario en la botica que cuida mi hermano por cumplir las 3rdenes, yo me he cargado de obligaciones con alentar el servicio al Rey que mi casa de muchos a3os a esta parte (...) V. E. puede estar con el seguro que yo no faltare en lo de mi obligaci3n como tambi3n toda mi casa y vecinos de esta villa y lugares que si ten3amos medios como en tiempos pasados habr3a V. E. visto otras operaciones en beneficio del Rey, y si se hubiese ejecutado, lo que deb3a representado a V. E. de darse de bien servido de todo lo que se deb3an por este a3o teniendo ya cobrado la mitad, y lo dem3s tampoco se ha logrado, no nos detendr3an los franceses, como si los hubiese el Rey abocados a pagar el personal que le consta bien a V. E., yo puedo como tambi3n los regidores y particulares para servir a V. E. (...)*¹²²³.

El 27 d'octubre un grup de sediciosos austriacistes va entrar en el poble de Vallbona d'Anoia (Anoia) on va amenaçar de mort al batlle i als regidors sin3 despenjaven els cossos d'uns ajusticiats que hi havia a la vila ordenant-los que els enterressin ja que, de no fer-ho, tornarien per complir la seva amenaça. Quan el tinent general Jos3 Antonio de Chaves va tenir coneixement d'aquests fets va marxar personalment des d'Igualada amb un destacament militar direcci3 a Vallbona per3 al arribar al lloc va veure que els regidors i el batlle ja havien despenjat als ajusticiats i els havien enterrat. En una carta adreçada al marqu3s de

¹²²³ AGS. Secretar3a de Guerra. Lligall Suplement 214. Carta de Juan Febrer, batlle de Centelles al marqu3s de Castel-Rodrigo (26 d'octubre de 1719).

Castel-Rodrigo, sol·licitava un càstig pels representats de la localitat per haver desobeït les ordres donades¹²²⁴.

Durant el mes d'octubre, dues fragates provinents de Maó, que actuaven com a corsaris al servei d'Anglaterra, van ser localitzades per la guarnició de la torre de Sant Joan dels Alfacs (Montsià). Les esmentades fragates havien abordat dies enrere, prop de València, a una embarcació espanyola que transportava una càrrega de pólvora per les forces militars de Tortosa. Els dos vaixells corsaris es van situar davant del port dels Alfacs on desembarcaren un destacament de mariners, amb la finalitat de proveir-se d'aigua potable de la localitat de Sant Carles de la Ràpita. Immediatament l'esquadra de paisans armats d'Alcanar va adreçar-se cap a la seva posició, però van ser rebutjats pel foc enemic, obligant als esquadrists a retirar-se a les muntanyes. Les forces corsàries, una vegada aconseguida la càrrega d'aigua desitjada, marxaren direcció al golf de Sant Jordi, sense trobar cap altre resistència armada en el seu camí¹²²⁵.

El 28 d'octubre, l'artilleria francesa, i la intendència destinada a abastir a les tropes franceses a l'Empordà, van embarcar en les localitats franceses de Cotlliure i Argelers de la Marena¹²²⁶.

A principis del mes de novembre, el mariscal Berwick va ordenar una nova reforma dels batallons d'arcabussers que hi havia a la Conca de Tremp sota les ordres de marquès de Bonàs. La reforma modificava la seva composició a 12 companyies de 50 arcabussers i situava al capdavant d'elles a en Ferrer, en Carrasclat, en Roquer i en Segimon. El projecte es reservava la posterior reforma dels altres dos batallons que restaven a les ordres d'Agusti-Noy i d'en Brunet. També tenia projectat augmentar la companyia independent d'arcabussers a cavall que comandava el capità Mallorca, de 40 a 50 soldats de cavalleria. L'objectiu

¹²²⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta de José Antonio Chaves y Osorio al marquès de Castel-Rodrigo (28 d'octubre de 1719).

¹²²⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 211. Carta de Juan Antonio de Pando y Patiño, governador militar de Tortosa, al marquès de Castel-Rodrigo (octubre de 1719).

¹²²⁶ SHD. Microfilm 2014 SA 2976, document 39.

d'aquestes forces era prendre posicions a les muntanyes i hostilitzar a les tropes espanyoles¹²²⁷.

L'1 de novembre les forces franceses ja havien finalitzat el seu desplegament en el territori empordanès. Per aquest motiu el coronel espanyol Juan de Cereceda va enviar un destacament de reconeixement per saber com estaven situades les tropes enemigues sobre el terreny. Els observadors informaren que les tropes enemigues s'havien establert a les localitats de Castelló d'Empúries (Alt Empordà) i Verges (Baix Empordà), per tal d'assetjar, des d'allà, la plaça de Roses. Un setge que va simultanejar l'atac, tant per via terrestre, com marítima, tal i com testificava la presència de dos naus franceses que es van atracar a la badia de Roses el primer dia d'aquell mes d'octubre¹²²⁸.

Els moviments espanyols no es limitaren a situar cartogràficament sobre el terreny les forces franceses, sinó que tractaren d'eliminar qualsevol font o recurs que aquestes poguessin fer servir per aconseguir el seu propòsit. Així doncs accions com la duta a terme per dos capitans espanyols que requisaren 80 caps de bestiar boví per evitar que caiguessin en mans dels francesos, en són un clar exemple. Unes maniobres tàctiques que no foren ben valorades per les autoritats militars espanyoles en témer que aquestes es tornessin contra els seus interessos i provoquessin una reacció negativa entre els vilatans de la zona. Per aquest motiu, el marquès de Castel-Rodrigo va oficiar coronel Cereceda que restituís el bestiar als seus propietaris, advertint-los, prèviament, que no l'entreguessin als enemics, sota pena de presó. Les primeres ordres borbòniques consistien en atacar, precisament, a les tropes franceses que pretenguessin fer requisas entre les poblacions veïnes amb l'objectiu d'avituallar-se dels bagatges que els manquessin. En aquests primers atacs, el coronel Cereceda havia de coordinar-se amb el mariscal Diego González, per abastar la totalitat del territori empordanès¹²²⁹.

¹²²⁷ SHD. Microfilm 2014 SA 2976, document 46.

¹²²⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta del coronel Juan de Cereceda adreçada al marquès de Castel-Rodrigo (1 de novembre de 1719).

¹²²⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta adreçada del marquès de Castel-Rodrigo al coronel Juan de Cereceda (2 de novembre de 1719).

Si el conflicte havia guanyat un nou teatre d'operacions a la part més septentrional del territori català, la resta del Principat no havia deixat de ser objectiu d'accions militars de les diferents partides austriacistes. El risc de ser víctimes de les partides insurgents continuava condicionant la vida en les diferents poblacions d'arreu de Catalunya, però aquella situació es vivia en especial intensitat a les terres tarragonines. El primer dia de novembre, el governador militar de Tortosa va oficiar al capità general de Catalunya perquè li enviés un destacament de cavalleria a Móra d'Ebre, ja que la companyia que tenia destinada en aquesta vila estava sent emprada per escortar combois, quedant, per tant, desprotegida la població quan la tropa marxava a realitzar les esmentades tasques¹²³⁰.

I l'atac no es va fer esperar. Seguint la dinàmica de les partides austriacistes, van defugir d'enfrontar-se a forces borbòniques, dirigint els seus atacs a viles i pobles menys proveïts del mitjans necessaris per a la seva defensa. Així doncs, l'endemà, un destacament guerriller format per 300 insurgents va entrar, de nou, a la localitat de Santa Coloma de Queralt (Conca de Barberà) a les nou del vespre. Els guerrillers després de saquejar la vila, van marxar a la zona compresa entre Cervera i Montmaneu, sense atacar cap d'aquestes dues poblacions¹²³¹.

Mentre al front nord l'exèrcit francès no va escatimar, ni efectius ni material, per tal de prendre la fortalesa de Roses destinant, a tal efecte, 44 batallons d'infanteria¹²³² i 63 esquadrons de cavalleria, així com una força d'artilleria composta per 44 canons i 22 morters. La guarnició espanyola estava formada per 1.650 soldats i l'esquadra de paisans armats de la vila de Roses.

El 4 de novembre la flota francesa que transportava l'artilleria, la pólvora i la intendència va iniciar el desembarcament de la càrrega a la badia de Roses¹²³³.

¹²³⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Supplement 213. Carta de Juan Antonio de Pando y Patiño al marquès de Castel-Rodrigo (1 de novembre de 1719).

¹²³¹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Supplement 211. Carta de José Antonio Chaves y Osorio al marquès de Castel-Rodrigo (3 de novembre de 1719).

¹²³² Segons dades espanyoles. Tal com hem vist les forces franceses a l'Empordà eren 34 batallons d'infanteria i 74 esquadrons de cavalleria (cavalleria regular i dragons).

¹²³³ SHD. Microfilm 2014 SA 2976, document 44.

Tot i aquest considerable desplegament francès que vaticinava la seva victòria, van entrar en escena un seguit de factors que en aquella època, amb els mitjans tècnics i científics del moment, eren impossible de preveure. El 6 de novembre es va desfermar una forta tempesta a l'Empordà. Les tropes franceses que es trobaven assetjant Roses van patir un autèntic desastre, ja que la major part de les embarcacions que participaven en el setge, que eren les encarregades de transportar el material als assetjants, van ser enfonsades o van patir greus danys. En concret, 28 de les 29 embarcacions franceses van quedar inutilitzades, perdent gran part de la seva artilleria i logística.

A les pèrdues patides per la flota, cal afegir-hi les conseqüències que el diluvi va ocasionar a les forces situades a terra ferma, on la inundació dels camps que envoltaven la zona i la pèrdua de gran part dels bagatges, que va afectar especialment a la cavalleria, va motivar que el dia 18 de novembre l'exèrcit francès, derrotat pels elements meteorològics, abandonés en retirada l'Empordà i retornés cap a França amb la intenció de passar l'hivern¹²³⁴.

El duc de Berwick en les seves *Memorias* explica aquests fets acusant a la tempesta de ser la principal i única causa de la seva retirada:

“Nuestros navíos de guerra franceses se dejaron ver en el golfo de Rosas el primero de noviembre, pero el mal tiempo impidió que se hicieran a la mar las tartanas: no se atrevieron a correr el riesgo y esperaron a que el mar mejorase. Cuando amainó el temporal, parte de las tartanas arribó el 4 de noviembre la bahía de Rosas. Aunque el mar estaba agitado, al día siguiente comenzó la descarga de la artillería y las municiones, pero tan sólo se pudo llevar a tierra unos pocos efectos. Al otro día el mar estaba tan agitado que las chalupas no pudieron maniobrar para proseguir la descarga. El 6 el viento arreció de tal manera

¹²³⁴ OLLONE, CH., op. cit., pp. 99 i 100; BELANDO, N. J., Volum 4, op. cit., pp. 236 - 237; POLI, O., op. cit., *Les régiments d'autrefois...*, 164 - 165; GUIFRÉ RIBAS, P., “Dossier - La guerra continuada (1705 - 1719)”. *Revista de Girona*, nº 86, Girona, 2014, p. 80; SHD. Microfilm 2014 SA 2976, document 53, 59, 60, 61, 63, 65, 68, 74, 75.

que veintiocho de nuestras tartanas naufragaron: diez quedaron destrozadas y las demás se hundieron. De inmediato fueron enviados refuerzos para ver de salvar cuanto se pudiera de los pertrechos. Muchos marineros perecieron. Las otras tartanas, una doce o quince, buscaron refugio en la costa conforme pudieron.

En el desastre perdimos la mayor parte de cuanto necesitábamos para el asedio; después de reconsiderar nuestra situación nos vimos obligados a desistir. Estaba la estación tan avanzada que ya no se pensó sino en despedir a las tropas y enviarlas de vuelta a los cuarteles: el campamento de Castellón se levantó el 17 y cada uno de los contingentes partió hacia el acuartelamiento que se le había asignado”¹²³⁵.

Un grup format per 12 arcabussers francesos, que formaven part del batalló d'en Carrasclat, es van personar el 7 de novembre a la localitat de la Garriga (Vallès Oriental), i van exigir que es coguessin 500 pans per abastir a igual nombre d'insurgents. La presència a la zona d'aquest grup responia a la intenció de tallar les vies de comunicació entre l'exèrcit espanyol que es trobava a la zona de Girona amb la capital barcelonina¹²³⁶.

Dos dies després, 5 arcabussers francesos es van apropiari del bestiar que hi havia a la masia Cortals, al terme municipal de Sant Hilari Sacalm, identificant-se com a “Migueletes de Francia”. La finca en qüestió era propietat de la Hisenda Reial, degut a la confiscació efectuada per les autoritats borbòniques, en tractar-se d'un antic mas del general austriacista Moragues. Tan el guàrdia del bestiar, com el batlle de la vila, Juan Paris, així com un regidor anomenat Fàbregas, van intentar impedir inútilment l'assalt, explicant als insurgents la naturalesa de la finca i del bestiar que estaven saquejant. Dels 5 fusellers 2 d'ells van ser identificats per

¹²³⁵ BERWICK, D., op. cit., pp. 469 – 470.

¹²³⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 215. Carta adreçada a Pedro Rubio (7 de novembre de 1719). En Pedro Rubio va ser nomenat, el dia 25 d'abril de 1719, brigadier i segon comandant de la fortalesa de Roses (Alt Empordà).

l'alcalde de la vila, en tractant-se de dos veïns de Seva, anomenats Francisco Monmany i Pablo Valdeoriola. Els arcabussers van fugir amb 2 bous, 2 vaques i diversos xais i cabres direcció Arbúcies¹²³⁷.

El dia 11 es va produir un nou atac a les contrades gironines, quan un grup de guerrillers van assaltar un comboi que es desplaçava pel camí ral de Girona a l'alçada del lloc conegut com Hostal Nou, entre Sant Celoni i Hostalric, resultant capturats 2 traginers i 8 atzembles¹²³⁸.

El tinent general Luis Fernández de Córdoba va informar al marquès de Castel-Rodrigo que encara es mantenia correspondència particular amb les viles ocupades de Ripoll, Puigcerdà i Olot, motiu pel qual demanava instruccions sobre quines accions emprendre respecte aquesta correspondència. El capità general va respondre a la seva petició ordenant-li que controlés i censurés les missives que s'enviaven, i que actués amb rapidesa en cas que hi haguessin indicis de col·laboracionisme amb l'enemic¹²³⁹.

A mitjans del mes de novembre, el governador militar de Tortosa va ordenar que una companyia d'infanteria acompanyada per l'esquadra de paisans armats de Pinell de Brai, perseguissin a les forces *Carrasclat*, que es trobaven saquejant les viles de Flix (Ribera d'Ebre) i Gandesa (Terra Alta). Les últimes informacions disponibles situaven, el dia 13 de novembre, el capitost austriacista a les rodalies de Falset on presumptament estava acumulant queviures per proveir a la seva força¹²⁴⁰. Arran d'aquesta operació de contraguerrilla va ser sorprès, en una casa a la localitat de Flix, l'arcabusser francès Miquel Casas, argenter de la vila de Reus i voluntari de la companyia d'en *Carrasclat*. Els soldats espanyols van rodejar l'edifici on, a part d'en Miquel Casas, hi havia dos capellans propietaris del mateix. La resta d'arcabussers francesos que l'acompanyaven van fugir del lloc però en Miquel Casas, per por de ser capturat durant la fugida, va restar dins. Els

¹²³⁷ ACA. Real Patrimonio. BGRP. Procesos 1719. núm. 4 P; VALLS PUEYO, J., art. cit., pp. 43 – 44.

¹²³⁸ VALLS PUEYO, J., op. cit., pp. 43 – 44.

¹²³⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta del tinent general Luis Fernández de Córdoba al marquès de Castel-Rodrigo (9 novembre de 1719).

¹²⁴⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 213. Carta de Juan Antonio de Pando y Patiño al marquès de Castel-Rodrigo (11 novembre de 1719).

capellans el van ficar en un llit i el van fer passar per malalt durant el registre que les tropes espanyoles van fer a la casa. Per fer més creïble la posada en escena, els capellans el van vestir amb roba nova i neta. I per evitar qualsevol mena de pregunta o sospita dels militars borbònics, van enterrar a l'hort uns objectes d'argent que havia robat i que guardava en un civader, fet que va permetre que no fossin localitzats durant l'escorcoll. El dia següent, quan el destacament va marxar del lloc, en Miquel Casas va abandonar el seu refugi travessant el riu Ebre amb intenció de reunir-se amb la resta dels seus companys. Quan aquests el van veure amb la roba blanca i neta el van interrogar preguntant-li on l'havia aconseguit. Després Casas va enviar a 4 arcabussers al domicili dels dos capellans col·laboradors per tal que s'enduguessin dos arques plenes de roba blanca que tenien i ordenant-los que també li tornessin la roba bruta que havia deixat a la casa. D'aquesta forma l'insurgent Miquel Casas va robar als dos capellans que li havien salvat la vida el dia abans. Però les malifetes i els actes de traïdoria d'aquest insurgent no es van aturar com ho demostra el segrest, tortura i extorsió d'un veí d'Arnes (Terra Alta) qui, valent-se de la suposada amistat que tenia amb aquesta persona, va aconseguir que sortís del poble i el va lliurar als seus companys, torturant-lo fins que els hi va lliurar una suma de diners en concepte de rescat¹²⁴¹.

El mateix dia 13 de novembre, a la localitat de Vic, foren sotmesos a revista, per part del tinent general Luis Fernández de Córdoba, els dos batallons de fusellers de muntanya a les ordres dels comandants Francesc Estruch i Francesc Mir. El batalló d'en Francesc Estruch estava compost per 6 capitans, 3 tinents, 16 sergents, 2 tambors i 83 fusellers de muntanya. Mentre que el batalló d'en Francesc Mir, més disminuït de forces, el formaven 4 capitans, 4 tinents, 4 sergents i 39 fusellers¹²⁴². L'endemà el tinent general va informar al marquès de Castel-Rodrigo que havia dividit les forces del batalló d'Estruch entre les localitats de Vic i Mataró. La primera restava integrada per un total de 60 fusellers, 4 sergents, 2 tinents i 2 capitans; i cap a Mataró s'hi va enviar un

¹²⁴¹ VILÀ, C., op. cit., pp. 89, 90 i 91.

¹²⁴² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta del tinent general Luis Fernández de Córdoba al marquès de Castel-Rodrigo (13 novembre de 1719).

destacament compostat per 23 fusellers que s'havien de posar a les ordres del brigadier Antonio Santander, governador militar de Mataró¹²⁴³.

L'activitat guerrillera a les rodalies de Centelles (Osona) s'accentuà a mitjans del mes de novembre per això Juan Febrer, batlle i cap de l'esquadra de paisans armats d'aquesta vila, que va escriure al capità general de Catalunya per informar-lo sobre que a la zona de Sant Llorenç Savall (Vallès Occidental), Talamanca (Bages), Gallifa (Vallès Occidental), Granera (Moianès), Mura (Bages), Monistrol de Calders (Moianès), i altres pobles veïns, s'havien localitzat tres grups de rebels que es dedicaven al pillatge i que havien format part d'una unitat d'arcabussers francesos comandada per en Francesc Brunet. Un grup de 5 d'aquests rebels havien anat a l'església de Granera (Moianès) el diumenge, durant la celebració de la missa, ordenant al mossèn que finalitzés l'homilia el més aviat possible. En finalitzar, van segrestar el batlle de la vila a qui li van perdonar la vida, previ pagament de catorze doblons. També informava de que aquesta partida no era l'única operativa a la zona, ja que a les rodalies de Viladrau (Osona) estava actiu un altre grup de rebels, integrat majoritàriament per veïns de les viles osonenques de Taradell i Seva. Pels motius exposats, el cap de l'esquadra va demanar al marquès de Castell-Rodrigo que enviés un destacament que permetés dur a terme una operació conjunta amb els destacaments de Vic, Manresa, Mataró, Martorell i Berga que, juntament amb les esquadres de paisans armats de Centelles, Aiguafreda i Tagamanent, havien d'acabar amb aquests grups o, com a mínim, els foragitarien de la zona. Per tal de que l'operació fos un èxit, enviaren, prèviament, un seguit d'espies per localitzar on es trobaven amagats aquests grups. Les seves pretensions passaven per fer servir antics arcabussers francesos que havien tornat a casa seva després de desertar, cercant la recompensa del perdó, en funcions de contraguerrilla i com agents infiltrats:

*“ahora si a V. E. le parecía bien el que se empleasen algunos
hombres que dicen tiempo ha se han vuelto a sus casas que*

¹²⁴³ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta del tinent general Luis Fernández de Córdoba al marquès de Castel-Rodrigo (14 novembre de 1719).

tienen plaza sentada en los fusileros, y no han querido servir la Francia no dudo que con el perdonarles V. E. y dejarles estar en sus casas con quietud. Que se obligarían a ponerlos en manos de las Justicias, o, otras esparciéndose por el país como ha desesperados de las autoridades del Rey, y saber de estas cuadrillas y meterse en ellas y dar aviso al comandante de la parte más vecina a ellos, o, a nosotros y me parece el que con esto se lograría grande trato. Que no se atreverían a correr el país, y en este caso sería necesario darles el papel a cada uno, que como ellos tienen las armas arrimadas y las tienen siempre que les parece y con esto se recabaría en las municiones el entregarlas, y no estarían expuestas a hacernos guerra de la canalla”¹²⁴⁴.

La ciutat de Vic fou reforçada amb alguns esquadrons de cavalleria que havien de ser allotjats en cases particulars dins de la ciutat, per ordre del tinent general Luis Fernández de Córdoba. Aquesta situació va generar el descontentament de bona part de la població i de les autoritats municipals, que van presentar un seguit de queixes davant del capità general de Catalunya, al·legant que la imposició del tinent general suposava una important càrrega econòmica pels vilatans. Unes reclamacions que tenien el suport dels ciutadans, els regidors, el corregidor de la ciutat, el brigadier Liberato Lamo de Espinosa, que també considerava que era una càrrega més per uns ciutadans que ja havien contribuït amb les guàrdies que l'esquadra feia a les portes de la ciutat¹²⁴⁵:

“(...) los naturales que en esta guerra arreglándose a las órdenes de V. E. con la honra, y confianza que todos le merecimos en la formación de ocho compañías se han dedicado,

¹²⁴⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 214. Carta de Juan Febrer al marquès de Castel-Rodrigo (15 de novembre de 1719); DANTÍ RIU, J., art. cit., “La revolta dels Gorretes...”, p. 72.

¹²⁴⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta de Liberato Lamo de Espinosa, corregidor de Vic, al marquès de Castel-Rodrigo (13 de novembre de 1719).

y esmerado en el Real Servicio con la grande actividad, y aplicación del corregidor”¹²⁴⁶.

Però les queixes rebudes pel marquès de Castel-Rodrigo no es limitaren a aquelles presentades pels ciutadans, sinó que els comandaments de les forces militars desplaçades a la vila exposaren també el seu malestar per la manca de col·laboració dels naturals de la comarca alhora d'informar sobre els moviments enemics¹²⁴⁷.

A mitjans de novembre, el tinent general Luis Fernández de Córdoba informava des de Girona que, segons les informacions que disposava, una força aproximada de 300 arcabussers francesos rondaven entre les localitats de Camprodon, Olot i Ripoll¹²⁴⁸.

El control de les vies de comunicacions, amb especial atenció en el control dels camins que unien Lleida, Tàrraga, Cervera, Igualada i Martorell, era vital per garantir el flux dels combois i tropes espanyoles que des de l'Aragó s'adreçaven a Catalunya. Per aquest motiu, l'exèrcit espanyol va situar diversos esquadrons de cavalleria en aquestes localitats amb la finalitat d'assegurar-ne el trànsit. Per tal de protegir la ruta el capità general va ordenar que el camí que comunicava Martorell, Igualada i Tàrraga s'eixamplés i es talessin els arbres limítrofs amb el mateix per així impedir que una força enemiga es pogués amagar en ells i atacar els combois i les tropes que havien de transitar-hi¹²⁴⁹.

En aquells moments a Sanaüja (Segarra) hi havia reunits uns 500 arcabussers francesos i a la vila de Guissona (Segarra) uns 200 més. Aquestes tropes franceses estaven comandades pel capitost austriacista *Moreno de Tàrraga* qui es dedicava, precisament, a realitzar incursions contra les tropes i combois que circulaven per

¹²⁴⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta de l'Ajuntament de Vic al marquès de Castel-Rodrigo (13 de novembre de 1719).

¹²⁴⁷ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta de Luis Fernández de Córdoba al marquès de Castel-Rodrigo (13 de novembre de 1719).

¹²⁴⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta de Luis Fernández de Córdoba al marquès de Castel-Rodrigo (15 de novembre de 1719).

¹²⁴⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 200. Carta de José Antonio de Chaves y Osorio al marquès de Castel-Rodrigo (21 de novembre de 1719).

aquest eix de comunicacions. Les autoritats militars tenien veritables problemes per operar contra aquest grup guerriller ja que es movia ràpidament a cavall, fet que dificultava la seva localització i desarticulació¹²⁵⁰.

A finals del mes de novembre, els integrants de l'esquadra de paisans armats de Castellterçol (Moianès) van ser l'objectiu d'un seguit d'atacs dels guerrillers austriacistes. El primer d'ells es va realitzar el 23 de novembre de 1719, quan un grup de d'insurgents va assaltar la casa de Miguel Bertroli, regidor de Castellterçol, maltractant a la seva dona i fills, i saquejant casa¹²⁵¹. El mateix destí va patir la casa de Miguel de Sentis i Tayadella. Els insurgents que realitzaren aquests actes estaven comandats per un jove anomenat Pere Maimó (a) *Maimó d'Olesa de Montserrat* o *Pereto d'Olesa* que tenia com a segon a *Xarau de Martorell*¹²⁵².

El 28 de novembre la vila de Castellterçol va ser assaltada pel mateix grup guerriller austriacista. En aquesta ocasió la partida es va adreçar a casa del batlle de la vila, Miquel Girbau i Pujadas, demanant-li que obrís la porta de casa perquè es volien escalfar. En negar-se a fer-ho, es va iniciar un tiroteig amb els assaltants, morint un d'ells. Juan Febrer, cap de l'esquadra de paisans armats de Centelles, va oficiar a Antonio de Valle explicant-li els fets:

“Excm. Sr. anoche tuve la noticia de que el capitán de ladrones, llamado Pereto de Olesa, con veintiuno, envistió la casa de Miguel Guirabaus y Pujadas, Baile de Castellterçol, al amanecer, y que quisieron entrar con el título de calentarse, y habiéndoselo negado el dicho Baile, absolutamente visto que se alborotaban, pregunto el Baile a quien servían, y habiendo respondido (el mozo que más estimaba el dicho Comandante)

¹²⁵⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 200. Carta de José Antonio de Chaves y Osorio al marquès de Castel-Rodrigo (16 de novembre de 1719).

¹²⁵¹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Carta de la Reial Audiència en data de 28 de gener alliberant del càrrec de regidor a Miquel Bertroli; ACA. Consultas 128 (1719 - 1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (18 de gener de 1720).

¹²⁵² ACA. Consultas 132 (1721). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (30 d'agost de 1721).

que servía al Demonio, y al mismo instante quedo muerto e hirieron cuatro más, de forma que al salir de casa de dicho Baile, ya no se vieron sino dieciséis, y pasaron luego el Baile de Castellterçol en perseguirles, y no se les pudieron encontrar, por llevarles cerca de una hora anticipada. Refieren los dueños de las casas que pasaban, que no se quisieron detener en comer, por considerarse perdidos, y se volvieron a sus casas, y me dieron aviso, que llego en Tona donde yo me hallaba, por la carretera, que se ha de volver a componer, y luego de parte de D. Luis de Córdoba, para que antes del amanecer enviase el que se hallase un Destacamento en Castellterçol, que yo con mis Paisanos, y los de los lugares de Tagamanent y Aiguafreda me hallaría en casa de los referidos Bailes, antes del amanecer, por si acaso se habían juntado más, y habiendo llegado una hora antes de salir la Luz del día, he encontrado el Baile de Gallifa, que había recibido aviso de como en San Feliu de Codinas, se hallaba un destacamento, y que dispusiese de él; y habremos resuelto que si es de la aprobación de los comandantes del Destacamento pasaremos con nuestros Paisanos, y el Destacamento a perseguirlos, y ver si encontraremos a ellos, y los otros en sus casas, que todos son de Olesa; Vacarisas; y Collbató, y si V. quisiere el de Martorell salga otro, V. E. disponga (...)”.

En la mateixa missiva, Juan Febrer manifestava la seva alegria pel comportament demostrat pels habitants dels pobles de Gallifa, Castellterçol i Sant Llorens de Savall al col·laborar fidelment amb la monarquia de Felip V:

“(...) y como yo no dudo en que V. E. se verá con el Intendente, y le representara lo cuan bien han obrado, obran, y que son dignos de distinguirse en todo lo arbitrable a fin de que se omitan más y a que a imitación, haga como los demás pueblos

obrar bien. Los de Castellterçol se levantaron todos para perseguirlos, y defender su Baile. De todo lo que ira ocurriendo, daré aviso a V. E. asegurándole que estoy muy alegre por ver que los vasallos del Rey no rehúsan emprender con gusto el perseguir Ladrones, y turbadores de la Quietud pública. Estos lugares han recibido con mucha inquietud, no siendo dueños de salir de sus casas, pues ellos se han juntado por todas partes, y delante de las mismas casas, que habían de matar los dichos Bailes, y acabar todas sus familias, por ser traidores a Dios, al Rey y a la Patria, y obligaron a gritar afuera ladrones y traidores al Rey, y tocar las campanas, no obstante, el ser privado lo que es de mucha conveniencia, pues se siguió que todos estos vecinos acudieron en perseguirlos con los dichos Pedro Sobragau, Baile de Gallifa, y Miguel Guirabau y Pujadas que caminaron cuatro horas de camino tras ellos, Miguel de Sentis y Taradell, mi yerno, y criado de V. E. ha hecho también maravillas, y vendrá también a perseguirles. Dios q. como puede la Excma. Persona de V. E. como pueda. De esta casa de Sobragan, y Gallifa 29 de noviembre de 1719. Posdata Si S. E. el sr. Marqués de Castel-Rodrigo, se halla en esa ciudad estimare a V. E. se lo comunique”¹²⁵³.

En un segon ofici del batlle de Centelles adreçat al general Antonio del Valle li adjuntava un llistat amb el nom d'alguns del integrants d'aquest grup i les localitats on residien, alhora que sol·licitava noves instruccions. Cal recordar que, malgrat que totes les esquadres depenien per les tasques judicials de la Reial Audiència, i dels comandaments militars per missions d'aquella naturalesa, en certes ocasions, com la que ens ocupa, on els insurgents havien amenaçat directament a les famílies dels esquadristes, aquests es movien per desitjos de venjança vers aquells:

¹²⁵³ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 213. Carta de Juan Febrer, batlle de Centelles, a Antonio del Valle (29 de novembre de 1719).

“Señor: Visto que el destacamento que había subido de St. Feliu de Codinas, para perseguir los ladrones de Maimó, se han ido, y los de Vich, hemos acordado con los Bailes de Gallifa y Castellterçol, de recurrir a V. E., a fin que tome resolución con la mayor brevedad, de perseguir este pícaro, y sus compañeros, y ejecutar con sus haciendas y familias, lo que V. E. le pareciera más conveniente, para que se logre el que tanto se necesita, que no ejecutarse con toda brevedad, darán algunos estragos, ya comunes o particulares.

Nuestros comunes, y los referidos bailes y, Francisco Valls de San Lorenzo, y Miguel de Sentis, mi yerno, estaremos prontos, para ejecutar lo que nos será mandado por V. E., y seria asegurado el que saliesen destacamentos de Vich, Manresa, Martorell, Barcelona y Granollers, y tomar todos los picaros, se encontraran en dicho territorio, todo hoy, o mañana hasta medio día, me mantendré en este territorio, y entre tanto echaremos espías, para saber en que paraje se han refugiado, que a no darles un buen golpe, no se acabaran de desengañar; yo dejo estos bailes, suficientemente armados, y municionados, y si vuelven, aunque yo no llegue a tiempo, no dejaran de tener su escalabro. De todo lo que ira sucediendo daré aviso a V. E., y entre tanto le suplico se digne darme a mi ocasión de servirle, y tener presente en estos lugares, con el señor Intendente, respecto su proceder y no poder trabajar en sus tierras, por temor de la canalla, como ni tampoco recorrer el país, sino acudir los labradores en casa de la Justicia, de noche y de día (...) el comandante de los ladrones se llama Peret Maimó, de Oleza, otro pícaro llamado Fadrich alias Barba de Oro, que comanda seis ladrones, también de Olesa, otro que se llama Corudi, que iban a Collbató. La partida de Vacarisses, la sabemos nosotros, pues esperamos si los

comandantes de los destacamentos, lo quieren atacar mañana al amanecer, en el lugar de Vacarisses”¹²⁵⁴.

A finals del mes de novembre el mariscal de camp Antonio Sotelo va rebre una informació sobre la presència d'una persona que havia estat enviada pels francesos, amb la missió d'avisar els pobles de la comarca de l'Urgell perquè transportessin ordi a les tropes franceses que estaven estacionades a Vilanova de Meià (Noguera). L'emissari responia al nom de Josep Oromí, i no trigà en ser capturat i traslladat a la presó de Tàrrega per un dels diversos destacaments que, immediatament havia sortit per capturar-lo. Assabentat el militar francès marquès de Lafargue del que li havia succeït amb el seu enviat va trametre un correu, mitjançant un insurgent austriacista, al mariscal de camp Antonio Sotelo. Quan el missatger es va personar davant del mariscal aquest va ordenar immediatament la seva detenció. La motivació de l'arrest responia a dos factors: el fet que no es tractava d'un soldat d'una força regular que s'havia presentat armat davant de l'oficial, sinó d'un rebel austriacista i, sobretot, perquè el capità que hi havia de guardià a les portes de Tàrrega no li havia embenat els ulls suposant un greu problema de seguretat per la ciutat. En el missatge, el comandant militar francès informava a les autoritats militars espanyoles que en Josep Oromí no havia realitzat aquesta missió voluntàriament, sinó que havia estat obligat a la força pel marquès de Bonàs motiu pel qual demanava als militars espanyols que l'alliberessin. L'encarregat d'informar al capità general de tots aquests fets fou el tinent general José Antonio Chaves qui comunicà que aquest mateix comandament francès havia oficiat als diferents ajuntaments de la zona, amb la finalitat que li paguessin a ell les contribucions i, en cas de no fer-ho, havia donat ordres de segrestar els regidors i propietaris rics de la zona com a mesura coactiva¹²⁵⁵.

¹²⁵⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 213. Carta de Juan Febrer, batlle de Centelles, a Antonio del Valle (29 de novembre de 1719).

¹²⁵⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 200. Carta de José Antonio de Chaves y Osorio al marquès de Castel-Rodrigo (6 de desembre de 1719); AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 200. Carta de N. de la Farge, comandant militar francès de Vilanova de Meià (1 de desembre de 1719); AGS. Secretaría de

Les tropes franceses destacades a la zona del Pallars eren conscients de la seva debilitat després del desastre de Roses. Els batallons d'arcabussers, especialment el d'en Ferrer, situat a Vilanova de Meià, es van encarregar de resistir l'atac de les tropes espanyoles mentre que la resta de l'exèrcit francès es retirava del territori espanyol¹²⁵⁶.

Els últims dies del mes de novembre esdevingueren òptims pel bàndol filipista, quan el mariscal de camp Antonio Sotelo va rebre la informació de la marxa de 1.500 soldats francesos que es trobaven en la Conca de Tremp direcció a Montlluís (França). El mariscal va comunicar aquests moviments al tinent general José Antonio de Chaves perquè de la mateixa manera informés al capità general del que, al seu parer, podia suposar una bona oportunitat per acabar amb la insurgència austriacista. Segons Sotelo, els sediciosos quedarien abandonats a la seva sort una vegada les tropes franceses creuessin els Pirineus, i considerava que era el moment idoni per oferir un indult general a tots aquests insurgents aconseguint la seva rendició:

“(...) y que la canalla de sediciosos quedara abandonada, con que veremos qué partido toman, yo creo que si se les hiciera favor que se les perdonaba no dudo que los más de ellos quitaran el partido (...)”.

Guerra. Lligall Suplement 200. Carta del mariscal de camp Antonio Sotelo al general José Antonio de Chaves y Osorio (sense data).

¹²⁵⁶ SHD. Microfilm 2014 SA 2976. Document 76.

**Taula 42: Operacions militars destacades durant la 3ª Fase de la guerra (setembre - novembre 1719).
Fracàs de l'ofensiva francesa i estabilització dels fronts (elaboració pròpia)**

INICIATIVA MILITAR	DATA	ACCIÓ	RESULTAT	COMARCA
<i>Exèrcit Francès</i>	09/1719	El coronel d'arcabussers francesos Carraslet atacà Flix i la saquejà.	Victòria francesa 	RIBERA D'EBRE
<i>Exèrcit Espanyol</i>	09/1719	Derrota d'un destacament d'arcabussers francesos a La Llacuna.	Victòria espanyola 	ANOIA
<i>Guerrilla Austríacista</i>	09/1719	Atac de la guerrilla austríacista a l'Albi on van desarmar l'esquadra.	Victòria austríacista 	GARRIGUES
<i>Exèrcit Francès – Guerrilla Austríacista</i>	09/1719	Atac de la guerrilla austríacista a les ordres del capitost Garriga d'Arenys juntament amb arcabussers francesos a la vila de Sant Celoni.	Victòria austríacista 	VALLÈS ORIENTAL
<i>Exèrcit Francès</i>	13/09/1719	Un destacament de 300 arcabussers ocupà Santa Coloma de Queralt.	Victòria francesa 	CONCA DE BARBERÀ
<i>Exèrcit Francès – Guerrilla Austríacista</i>	14/09/1719	Atac a un comboi d'intendència prop de la localitat de Berga.	Victòria francesa 	BERGUEDÀ
<i>Guerrilla Austríacista</i>	14/09/1719	El guerriller austríacista <i>Dragó Gros</i> entra a Gra (Segarra).	Victòria austríacista 	SEGARRA
<i>Exèrcit Espanyol</i>	09/1719	El brigadier espanyol Pou de Jafre derrota un destacament d'arcabussers francesos a les ordres d'en Carraslet.	Victòria espanyola 	CAMP TARRAGONA
<i>Exèrcit Francès</i>	09/1719	El capità d'arcabussers francesos Borràs captura un oficial i 18 soldats espanyols a El Perelló.	Victòria francesa 	BAIX EBRE
<i>Exèrcit Espanyol</i>	16/09/1719	Operacions antiguerilleres al massís de Montserrat. Balanç: 4 soldats espanyols ferits i 4 arcabussers francesos ferits. Els arcabussers abandonen la zona.	Victòria espanyola 	BAGES
<i>Exèrcit Francès</i>	16/09/1719	Els arcabussers francesos van ocupar La Garriga. Maltractaren i segrestaren les dones de 6 oficials espanyols i saquegen el poble i l'estanc.	Victòria francesa 	VALLÈS ORIENTAL
<i>Exèrcit Espanyol</i>	18/09/1719	Tropes espanyoles i l'esquadra de Granollers s'enfronten a un destacament de guerrillers austríacistes a Sant Feliu de Codines.	Victòria espanyola 	VALLÈS ORIENTAL
<i>Exèrcit Francès</i>	20/09/1719	Els arcabussers francesos intercepten el correu entre Cardona i Barcelona.	Victòria francesa 	BAGES
<i>Esquadres</i>	21/09/1719	Les esquadres de Centelles, Aiguafreda i Tagamanent eviten l'atac austríacista a un comboi.	Victòria espanyola 	VALLÈS ORIENTAL
<i>Guerrilla Austríacista</i>	21/09/1719	Guerrillers assalten la casa d'un dirigent filipista a Riells.	Victòria austríacista 	SELVA

Guerrilla Austriacista	21/09/1719	Guerrillers austriacistes saquejen la casa del batlle de Sant Quirze de Safaja.	Victòria austriacista 	MOIANÈS
Exèrcit Espanyol	21/09/1719	Un destacament espanyol s'enfronta als arcabussers francesos a Tivissa.	Victòria espanyola 	RIBERA D'EBRE
Exèrcit Francès	24/09/1719	Els arcabussers francesos ataquen un comboi d'artilleria prop de Cardona.	Victòria francesa 	BAGES
Exèrcit Francès	25/09/1719	Els arcabussers francesos ataquen Sant Celoni. Els regidors cap d'esquadra van fugir.	Victòria francesa 	VALLÈS ORIENTAL
Exèrcit Francès	28/09/1719	El coronel d'arcabussers francesos Carraslet ocupa Reus i saqueja les cases dels filipistes de la vila.	Victòria francesa 	BAIX CAMP
Exèrcit Espanyol	07/10/1719	Enfrontament de tropes espanyoles amb les franceses del coronel Carraslet a Riudoms.	Victòria espanyola 	BAIX CAMP
Guerrilla Austriacista	10/1719	El guerriller austriacista Garriga d'Arenys ocupa Arbúcies.	Victòria austriacista 	SELVA
Exèrcit Francès	11/10/1719	L'exèrcit francès conquereix la Seu d'Urgell.	Victòria francesa 	ALT URGELL
Exèrcit Francès	24/10/1719	Un destacament espanyol es derrotat a Vilagrassa (Urgell).	Victòria francesa 	URGELL
Exèrcit Anglès	10/1719	Dues fragates angleses desembarquen efectius a Sant Carles de la Ràpita les quals són atacades per l'esquadra d'Alcanar. Els esquadristes han de fugir.	Victoria anglesa 	MONTSIÀ
Guerrilla Austriacista	02/11/1719	Guerrillers austriacistes ocupen Santa Coloma de Queralt i saquegen la vila.	Victòria austriacista 	CONCA DE BARBERÀ
Exèrcit Francès	06/11/1719	Una tempesta cau sobre Roses provocant l'enfonsament de 28 dels 29 vaixells francesos. Retirada francesa. Les tropes espanyoles recuperen l'Empordà.	Victòria espanyola 	ALT EMPORDÀ
Exèrcit Francès	09/11/1719	Un destacament d'arcabussers francesos requisen de bestiar a Sant Hilari Sacalm.	Victòria francesa 	SELVA
Guerrilla Austriacista	11/1719	Guerrillers austriacistes segresten al batlle de Granera. Alliberat després de pagar un rescat.	Victòria austriacista 	MOIANÈS
Guerrilla Austriacista	23/11/1719	Guerrillers austriacistes a les ordres de Maimó d'Olesa ataquen Castellterçol. Saquegen la vila.	Victòria austriacista 	MOIANÈS
Guerrilla Austriacista	28/11/1719	Guerrillers austriacistes a les ordres de Maimó d'Olesa ataquen Castellterçol novament. Ataquen la casa del batlle però són refusats per l'esquadra de la vila.	Victòria espanyola 	MOIANÈS
Exèrcit Espanyol	11/1719	Les tropes espanyoles capturen un paisà que recorria els pobles recaptant gra per les tropes franceses de la Conca de Tremp.	Victòria espanyola 	PALLARS JUSSÀ

7.1.4. Contraofensiva espanyola i retirada francesa del Principat de Catalunya (desembre - febrer 1719)

L'inici de la retirada francesa del Pallars va motivar que l'estat major francès fes una nova reestructuració dels comandaments superiors militars per tal de defensar les seves fronteres, davant d'un hipotètic atac espanyol¹²⁵⁷.

Durant el mes de desembre es va crear una esquadra mòbil al corregiment de Vilafranca del Penedès, sota les ordres de l'antic dirigent gorreta Pau Mata, natural del Vendrell. Aquesta "companyia" de paisans armats tenia com a sergents a Isidro Llorach, veí de el Vendrell, i a Andreu Dages, veí de Bonastre, i la composaven un total de 45 paisans armats filipistes¹²⁵⁸.

Una de les missions cridades a realitzar per les esquadres consistia en la custòdia i el transport de la recaptació de les contribucions per impedir que aquestes fossin objectiu dels robatoris de la insurgència austriacista o del bandolerisme comú. Un exemple d'aquest trasllat de fons el trobem en la comissió d'esquadristes que en Pere Anton Veciana, sots-cap de l'esquadra de Valls, va realitzar a principis del mes de desembre per vigilar i custodiar el traslladat de la contribució de l'arrendament de les propietats confiscades a la comtessa de Savallà fins a Vilafranca del Penedès¹²⁵⁹.

En aquells dies Francisco Anglasell i de Cortada¹²⁶⁰, antic filipista i inspector de les esquadres de paisans armats del Principat, va comunicar al marquès de Castel-Rodrigo que un mercader francès de nom Juan Guibal, es va oferir a proporcionar informacions sobre el moviment de les tropes franceses. El contacte amb aquest

¹²⁵⁷ SHD. Microfilm 2014 SA 2976, document 79 i 82.

¹²⁵⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 204. Companyia de Pau Mata del Vendrell (sense data).

¹²⁵⁹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Rebut signat per l'administrador de confiscacions de Vilafranca del Penedès a Pere Anton Veciana per haver-li entregat 350 lliures de l'arrendament de les propietats confiscades a la comtessa de Savalla (1 de desembre 1719).

¹²⁶⁰ Francisco Anglasell i de Cortada: Va ser un destacat filipista gironí nomenat Veguer de Girona per Berwick quan fou creada la *Real Junta de Gobierno y Justicia del Principado*, cessat després de prendre possessió com corregidor de Girona Tiberio Caraffa, amb el que havia mantingut diputes de notable importància. Anglasell s'incorporà com a voluntari al *Regimiento de Dragones del Coronel Bernardino de Marimón* durant el setge de Barcelona. Va ser nomenat per reial ordre de 8 de juny de 1719 com un dels inspectors de les Esquadres de Paisans Armats del Principat de Catalunya. MERCADER RIBA, J., op. cit., *Felip V i Catalunya*, pp. 315 i 400.

espia francès es realitzava mitjançant un veí d'Olot, anomenat Josep Totau. Com també succeïa amb altres xarxes d'espies i confidents, la informació era tramesa a Girona i des de allà comunicada al capità general i a les autoritats militars pertinents¹²⁶¹.

Fou també durant els primers dies de desembre quan el comandant militar de Mataró va rebre notícies de l'oficial de fusellers de muntanya que hi havia al capdavant del destacament ubicat en Sant Celoni. L'informava que un fort contingent d'arcabussers francesos es trobava a les rodalies de la vila. Immediatament es va ordenar al comandant militar de Granollers que, en cas d'atac a la localitat de Sant Celoni, enviés un destacament de 150 soldats de cavalleria per tal de repel·lir-lo. Efectivament, a les quatre de la tarda del 11 de desembre, les tropes franceses integrades per uns 200 efectius van atacar Sant Celoni. Tan bon punt es va tenir notícia de l'assalt, un destacament de cavalleria espanyola va sortir ràpidament des de Granollers, però quan van arribar, els atacants ja havien fugit. Malgrat la precipitada fugida dels francesos, els fusellers de muntanya espanyols del batalló d'en Pedro Soguet van poder capturar-ne a dos d'ells, no sense abans resultar ferits dos fusellers borbònics.

La nit del 12 de desembre un destacament compost per 150 arcabussers francesos comandats per en *Garriga d'Arenys*, Francisco Brunet, Serra i el germà de *l'Estudiant de Sant Pol*, van assaltar la vila d'Arenys de Mar (Maresme). El comandant militar de Mataró temia que aquest destacament francès pogués atacar els combois que circulaven per les carreteres i camins de la zona, per la qual cosa es va adreçar al capità general amb la finalitat que li enviés el batalló de fusellers d'en Francesc Estruch el que, juntament amb les forces destacades a Granollers, van ser els encarregats de perseguir-los¹²⁶². La batuda va resultar fructífera per les tropes espanyoles, les quals van causar la mort de 3 arcabussers francesos, així com la captura de 20 enemics més.

¹²⁶¹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 201. Carta de Francisco Anglasell i de Cortada al marquès de Castel-Rodrigo (4 de desembre de 1719).

¹²⁶² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 210. Carta d'Antonio Santander, comandant militar de Mataró, al marquès de Castel-Rodrigo (12 de desembre de 1719).

Segons les informacions facilitades per un espia espanyol, quan en Carrasplet va conèixer la desfeta patida en aquesta població costanera, va jurar venjar-se dels seus habitants, promentent que, una vegada abandonés el Camp de Tarragona, s'adreçaria personalment a aquella localitat “*a fin de degollar el paisanaje del lugar*”. Aquest mateix espia informava alhora de les desavinences existents entre el marquès de Bonàs, comandament militar francès, i els caps catalans dels arcabussers, als que sempre negava l'ajuda, com havia succeït en el decurs de les derrotes que aquests últims van patir a Llinars del Vallès i Arenys de Mar:

*“los migueletes pidieron socorro a Bonas para Llinars y Arenys, y siempre se los ha enviado a la ocasión que han sabido de la función burlándose de ellos, y según se me ha dicho tira Bonas que se pierdan todos”*¹²⁶³.

Aquell mateix dia un comboi compostat per 16 carros que transportaven els bagatges, subministres i material mèdic per a les tropes espanyoles, des de la ciutat de comtal fins a la vila Cardona, va ser atacat pels arcabussers francesos a les 11 del matí a l'alçada de la localitat d'Esparraguera. Un dels carros va patir problemes tècnics fet que va provocar que el comandant de la comitiva ordenés al tragner retornar aquesta última població amb una escorta de 6 soldats per lliurar el material en custòdia als regidors de la vila. Els arcabussers francesos en observar que el carro quedava enrere van decidir a atacar-lo, disparant contra l'escorta i provocant la mort d'un soldat, mentre que la resta d'efectius fugien del lloc. El assaltants es van apropiar del material que consistia en llençols i sabates que foren traslladades pels insurgents a un lloc desconegut, a les rodalies de Monistrol de Montserrat. La dissort patida per aquest carro es traslladà a la resta del comboi, que també fou objectiu d'un assalt, poc temps després, a mans d'un

¹²⁶³ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 203. “Noticias adquiridas desde el día 7 de diciembre al 15 de dicho mes”.

grup de 20 arcabussers, aconseguint apropiar-se de part del material que anava destinat a l'hospital de campanya cardoní¹²⁶⁴.

El punt d'inflexió de la lluita contra el batalló d'arcabussers francesos comandats pel coronel *Carraslet* es va produir el 5 de desembre, quan les forces comandades pel capitost austriacista, integrades per 400 homes a peu i 100 a cavall, van ser derrotades durant l'assalt a la vila de Valls. L'atac es va produir a les dues de la tarda, quan gran part de la població masculina de la vila es trobava treballant en els camps. En un primer moment, en *Carraslet* va intentar parlamentar amb les autoritats per ocupar la vila de forma pacífica, però cap membre de l'ajuntament va voler reunir-se amb ell. Davant la negativa dels vilatans a lliurar la ciutat a les tropes franceses van posicionar-se en cinc punts al voltant de la mateixa des d'on iniciaren, simultàniament, l'atac.

Després d'un intercanvi de trets, els insurgents van aconseguir introduir-se en els ravals de la ciutat ocupant el convent dels Caputxins. A les quatre de la tarda van iniciar el primer assalt, però aquest va fracassar. El segon intent es produí a primera hora del vespre, amb idèntic resultat malgrat la utilització, per part dels assaltants, d'escuts humans formats pels vilatans que es trobaven a extramurs. L'intercanvi de trets va continuar fins ben entrada la nit, quan intentaren el tercer i definitiu assalt que, com els dos anteriors, també va fracassar. Les forces d'en *Carraslet*, conscients de la dificultat que representava ocupar la vila per la resistència oferta pels seus habitants, van abandonar el lloc direcció Montblanc. Els defensors van patir entre les seves files un total de 4 ferits, mentre que els rebels van comptabilitzar 9 morts, entre els quals destacaven les figures de 2 tinentes i un nombre indeterminat de ferits. Cal destacar el paper que van jugar en la defensa de la vila els efectius de l'esquadra de paisans armats de la Selva del Camp, que s'havien refugiat a Valls seguint instruccions del comandant militar de Tarragona.

Les forces defensores van ser dirigides pel cap de l'esquadra de paisans armats de Valls, Baltasar Martí:

¹²⁶⁴ ACA. Real Patrimonio. BGRP. Procesos 1720, núm. 4 D; VALLS PUEYO, J., art. cit., p. 44.

“(…) el Marqués de Castel-Rodrigo, y la Real Audiencia de Cataluña le confiaron el oficio de Baile de dicha villa y fiaron, a su valor y celo la escuadra, que se estableció en ella, nombrándose por su jefe, para perseguir los sediciosos, y rebeldes, concurriendo al cumplimiento de su obligación, por todos los medios posibles, ha dispuesto de su parte los ánimos, a mantener a V. M.^a la debida fidelidad y lo ha conseguido como ha sido notorio en dicha villa, que se ha preservado del contagio, que otras, por la vigilancia con que siempre fue asistida de Guardias, y centinelas cuyas providencias han producido ventajosos efectos al servicio de V. M.^a. y el glorioso suceso del día 5 de diciembre del año pasado de 1719, cuando fue atacada la villa, por los rebeldes con su caudillo Carrasquet, y después de resistirles sus hostilidades, y avances, se les obligo a abandonar la empresa, y salió el suplicante con sus valerosos, y fieles vecinos, siguiendo el alcance, hirieron a muchos de los rebeldes, de que mataron algunos, y últimamente fue elegido para jefe del destacamento, que se dispuso para la Batida general, que se hizo en el campo de Tarragona de cuya diligencia resulto prender y matar a diferentes sediciosos, haciendo que saliesen de aquel territorio los restantes y continuando actualmente estos servicios y su mérito con la resolución de sacrificar la vida en servicio de V. M.^a (...)”¹²⁶⁵.

Castellví a les seves *Narraciones Históricas* també es refereix a aquesta derrota d'en Carrasquet a la vila de Valls. Aquest al·legava que el seu atac estava empès per la ira i el desig de venjança contra el justícia i sotsbatlle del lloc, en Pere

¹²⁶⁵ ACA. Villetes 364. Memorial de Baltasar Martí (21 de juny de 1720).

Anton Veciana i Rabassa, a qui acusava d'haver realitzat diverses detencions d'insurgents¹²⁶⁶.

El fracassat atac a Valls va originar una polèmica historiogràfica sobre la direcció de la defensa de la ciutat. Tal com hem vist va ser en Baltasar Martí, batlle de Valls i cap de l'esquadra, el veritable protagonista d'aquesta defensa. Durant molts anys la seva figura va quedar enfosquida pel relat que Ortega i Espinós va fer en la seva obra *Historia de les Esquadres de Catalunya*, on atribueix el mèrit de la defensa a Pere Anton Veciana, sotbatlle de la vila vallenca arribant inclús a plantejar un duel entre en Veciana i en Carrascllet. Aquest duel, que mai es va produir, pertany a la llegenda tal i com apuntava ja el Dr. Joan Papell en la seva obra *L'Origen del Mossos d'Esquadra*, on expressa aquesta tesi que nosaltres compartim:

*“en l'episodi de la defensa de la vila de Valls, el dia 5 de desembre de 1719, atacada per les tropes del coronel Pere Joan Barceló, àlies Carrascllet o Carrasco, és falsa o pertany a la llegenda la mítica lluita entre Pere Anton Veciana i Carrascllet al Pati del Castell. També s'ha magnificat que el pes de la defensa recaigués en Pere Anton i el seu fill Pere Màrtir”*¹²⁶⁷.

No hi ha cap prova documental que acrediti l'esmentat enfrontament cos a cos entre ambdós. Serà el propi Pere Anton Veciana qui, en un memorial adreçat al rei, narrés la seva participació en la defensa de Valls de la qual no es declara responsable, al·legant com a únic mèrit que es va distingir en la defensa. Respecte al seu fill, detalla que va resultar ferit durant l'atac:

“no fue menor el que mostro en la defensa que la Villa de Valls hizo contra los sediciosos secuaces de Carrasquet en el año

¹²⁶⁶ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, pp. 666 – 667. Document transcrit al núm. 18, apartat *Documents Rellevants*, de l'*Annex Documental*.

¹²⁶⁷ PAPELL TARDIU, J., op. cit., p. 185.

1719 hallándose el suppte. sosbayle de aquella Villa, en cuya defensa quedó gravemente herido el hijo Primogénito del suppte. Y a este se le debió en gran parte el logro de aquella defensa, habiéndola merecido de que V. M. se dignase dar, a otros, y al suppte. las gracias de tan valerosa, y fiel resistencia, y en particular las mereció el Marqués de Castel-Rodrigo Comandante Genral. de Cataluña de cuya orden fue nombrada cabo de una escuadra de 15 hombres (...)”¹²⁶⁸.

Novament l'any 1723, en un segon memorial adreçat a la Reial Audiència i signat per Pere Anton Veciana, tornava a informar, en els mateixos termes, del seu paper durant la defensa de Valls i al llarg de la Guerra de la Quàdruple Aliança. En cap cas es descriu com cap de l'esquadra de Valls, ni deixa constància del suposat enfrontament personal amb el Carrasclat:

“(...) y que en las turbaciones pasadas de este Principado acredito su celo y afecto al Real Servicio de V. Mag^a. a costa de muchas persecuciones y perdida de hacienda, por lo que ha merecido la mayor confianza de los Ministros de V. Mag^a. y amplísimas comisiones para perseguir sediciosos, que con continuo escándalo y daño han tenido inquieto este Principado, y ha conseguido muchísimas prisiones de la mayor consecuencia de sujetos cabezas y caudillos de cuadrilla y sedición que presos con sus armas han pagado sus delitos en el suplicio, cuyos servicios ha ejecutado con grandísimos riesgos de su vida y con pérdida de su hacienda, pues los compañeros de los presos le han saqueado y quemado su casa y talado su hacienda, que en estas prisiones ha recibido diferentes heridas, de las cuales han quedado cicatrices. Que en la defensa que la dicha Villa de Valls hizo en el año de mil sete cientos diez y

¹²⁶⁸ ACA. Villetes 366 (1721 - 1723). Memorial de Pere Anton Veciana i Rabassa al rei Felip V.

nueve a los sediciosos con Carrasquet, quedo gravemente herido el hijo primogénito del suplicante (...)”¹²⁶⁹.

Per altra banda, l'any 1721, en Baltasar Martí va fer un memorial on recollia les seves activitats durant la guerra fent esment al seu càrrec com a cap de l'esquadra i del seu paper durant la defensa de Valls:

“(...) se confió la escuadra que para resguardo de dicha Villa se estableció en ella, así como en otras partes se confiaron a los demás Bayles, eligiéndolos por jefes de las Escuadras puestas en su territorio, cuando de ellos por su lealtad se tenía segura confianza. Desempeño su obligación en uno y otro de los citados encargos pues en cinco de Diciembre del año pasado mil setecientos diez y nueve al tiempo que los rebeldes con su caudillo Carraquet atacaron a dicha villa concurrió con los Regidores y de sus más vecinos con mucha solicitud y desvelo en obviar y librarse con una vigorosa resistencia de las hostilidades y avances de los facinerosos como felizmente lograron, obligándoles a ceder y abandonar su empresa, y últimamente como Bayle de la referida Villa asistió por la parte que correspondía al Partido de Tarragona en la Batida General que se ejecutó en el Principado a fin de extirpar y desarraigat a los sediciosos que furtivamente se acogían en las montañas y lugares desiertos cometiendo tantos robos y homicidios de cuya diligencia resultaron tan provechosos efectos al bien público y sosiego del Principado”¹²⁷⁰.

¹²⁶⁹ ACA. Consultas 134 (1722 - 1723). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (16 d'abril de 1723).

¹²⁷⁰ ACA. Consultas 131 (1721). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (17 de juny de 1721).

Uns mèrits que la Reial Audiència va reconèixer a Baltasar Martí davant del capità general de Catalunya l'any 1721:

*“es constante que este sujeto ha manifestado su fidelidad en cuantas ocasiones se han ofrecido y muy singularmente siendo Bayle de dicha villa durante las últimas turbaciones en que su defensa y conservación y la resistencia que hizo a los sediciosos se debió en mucha parte a su disposición y buena conducta (...)”*¹²⁷¹.

Després del fracàs del capítol francès, les autoritats filipistes no escatimaren esforços ni recursos per intentar acabar amb aquest davant la gosadia mostrada en l'atac a la vila de Valls. Una d'aquestes accions va ser la iniciada pels comandaments militars de Tarragona, conjuntament amb la col·laboració d'un insurgent austriacista, i que la qual consistia en infiltrar a l'esmentat insurgent, que gaudia de la confiança d'en *Carraslet*, per tal de generar un cisma entre les seves files. L'objectiu era provocar que el líder austriacista, confós davant la divisió de les seves forces, optés per entregar-se voluntàriament. Si aquesta estratagema fallava, i en *Carraslet* no es lliurava voluntàriament, l'espia borbònic disposava d'un pla de contingència que consistia en realitzar, personalment, la detenció del cap insurgent o, en el seu defecte, acabar amb la seva vida. En aquesta acció l'agent col·laborador comptava amb el suport d'un tinent que l'havia d'ajudar en la correcta realització del pla. Però aquesta segona opció també va fracassar¹²⁷².

L'assalt fallit d'en *Carraslet* a la vila de Valls va suposar la fi de l'acció coordinada dels arcabussers francesos a Tarragona. Però, malgrat aquest contratemps, l'activitat bèl·lica continuava a Catalunya, en una campanya d'hivern molt dura per les condicions climatològiques.

¹²⁷¹ ACA. Consultas 132 (1721). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 de setembre de 1721).

¹²⁷² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 201 (sense data).

El 6 de desembre de 1719, un comboi borbònic compost per 55 atzembles que havien sortit des de Barcelona amb la missió de transportar els bagatges necessaris per l'exèrcit espanyol, va patir un fort temporal al Solsonès, provocant la mort de 8 de les bèsties i d'un dels traginers que les conduïa¹²⁷³.

Però malgrat aquesta onada de fred l'activitat insurgent no cessava i el servei d'espionatge espanyol va informar al capità general de Catalunya que la nit del 8 de desembre, un destacament de 20 arcabussers francesos procedents d'una guarnició establerta a Olot (Garrotxa) havien entrat a localitat de Figueres (Alt Empordà), després d'atacar els paisans armats que feien guàrdia a les portes de la vila. Si analitzem aquesta informació podem extreure la conclusió que la població empordanesa gaudia d'una esquadra de paisans armats, similar a la resta de les ja establertes en el territori, amb la finalitat de donar protecció a la vila i auxiliar a les tropes espanyoles. Els insurgents van fer presoner a un oficial de dragons que realitzava tasques de reclutament de tropes, alhora que van capturar a dos antics austriacistes desertors. Les gestions realitzades per les autoritats amb l'objectiu d'efectuar un pagament que permetés la llibertat d'aquestes persones no van resultar positives al no rebre cap resposta per part del insurgents. La xarxa d'espies borbònics també informava, al marge de l'assalt a la vila de Figueres, que una força militar francesa formada aproximadament per uns 30 batallons restava al Rosselló i a la Cerdanya¹²⁷⁴.

A les darreries de l'any 1719, el servei d'espionatge espanyol es va mostrar molt actiu arran de la necessitat que tenia el marquès de Castel-Rodrigo d'aconseguir informació per dirigir l'ofensiva. Els espies es van centrar principalment a la zona ocupada del Pallars, com ho demostren les informacions facilitades per un dels seus membres, molt possiblement Pedro Solera, on es detallaven els moviments enemics observats entre els dies 7 i 15 de desembre: el dia 7 es va localitzar en el poble de Montclar d'Urgell (Urgell) un grup de 20 arcabussers francesos del

¹²⁷³ ACA. Real Patrimonio. BGRP. Processos 1720, núm.4 Bf.

¹²⁷⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 199. Carta de Salvador Prats i Matas al capità general de Catalunya (16 de desembre de 1719).

batalló del coronel Segimon Molins¹²⁷⁵ que traslladaven al convent de Santa Maria de Salgar, en el terme municipal de la Foradada (Noguera), un carregament de blat que havien robat a un regidor d'Agramunt, i que tenia com a destinació final la població de Vilanova de Meià (Noguera), on hi havia establert el quarter general francès al Pallars. El dia següent, a la localitat de Ponts (Noguera), l'espia va observar l'entrada a la vila de 200 arcabussers francesos, pertanyents al mateix batalló, acompanyats de 40 voluntaris urgellencs. L'endemà es va personar a la localitat en *Carrasclat*, al capdavant de 200 arcabussers més, amb la intenció de creuar el riu Segre amb una barca. L'espia es va assabentar que l'objectiu d'en *Carrasclat* era marxar el dia 10 de desembre amb les seves forces direcció el Camp de Tarragona, on preveia recollir 600 voluntaris que havien d'engreixar les files franceses. El mateix dia 9, els arcabussers francesos van confiscar tot el blat que hi havia a Ponts i el van traslladar fins a la localitat de Vilanova de Meià, des d'on va ser enviat a Tremp (Pallars Jussà). Aquest gra havia estat requisat per la força, per ordre del marquès de Bonàs, a tots els pobles des de la Vall d'Aran fins al Montsec. Aquests saquejos, agreujats per l'obligació dels vilatans d'acollir a les seves cases els soldats francesos i facilitar-los llits i llenya, van provocar el rebuig de la major part de la població vers les tropes invasores.

En aquesta mateixa data, el confident va localitzar a Oliana (Alt Urgell) el batalló d'arcabussers d'en Brunet, compost per un total de 400 efectius. La força descansava a l'interior de la vila, mentre un grup format 20 arcabussers comandants per un tinent, s'encarregaven de donar seguretat a la resta controlant el pont sobre el riu Segre que donava accés a la població. L'espia va arribar al poble d'Organyà (Alt Urgell), el dia 10 de desembre, on va trobar aquarterat el regiment d'infanteria francès del marquès de Lubini, format per uns 500 soldats que eren proveïts de farina des de la Seu d'Urgell. Des d'allà l'espia espanyol continuà el seu camí cap a la Seu on es va assabentar que la vila restava a les ordres d'un govern interí, exercit pel propi marquès de Lubini, on tenia destinat el regiment d'infanteria francesa Gerbassé, format per 650 soldats. Aquestes tropes

¹²⁷⁵ Segimon Molins. Coronel d'un batalló d'arcabussers francesos. Originari del Lluçanès. Va participar en la Guerra de Successió en el bàndol austriacista.

s'havien apoderat de tots els queviures i utensilis que hi havia a la fortalesa, i havien construït un gran magatzem per concentrar totes aquestes provisions. Alhora, havien artillat les fortificacions dels castell amb 8 peces d'artilleria i 4 morters. El confident informava que les tropes franceses confiscaven els queviures pel seu sosteniment diari, evitant així consumir el que tenien en el dipòsit. Durant la seva breu estança en territori francès va poder notificar la presència de tres batallons francesos a la localitat de Montlluís.

Retornant al Pallars, el dia 11 de desembre, l'espia informà que el regiment d'infanteria francesa Piamonte restava constituït per una força de 1.800 soldats; dividits en 3 batallons, dels quals 1.600 es trobaven a Tremp i la resta repartits per les localitats de Conques, Isona i Salas de Pallars (Pallars Jussà). El dia següent va trobar una força de 1.600 soldats, pertanyents a 2 batallons del regiment d'infanteria francesa Orleans, que estaven aquarterats en les localitats de Figuerola d'Orcau, Orcau i Basturs (Pallars Jussà). El comandament militar francès, el marquès de Bonàs, estava en aquells moments a la Pobla de Segur, on es situava un batalló d'infanteria del regiment Flandes compostat per 600 soldats. El dia 13, l'espia va arribar a entrevistar-se amb el marquès de Bonàs i li va preguntar sobre la situació de la fortificació i de les tropes que defensaven Balaguer així com sobre el comandament espanyol Diego de Alarcón. En el seu informe també detallava la presència de forces insurgents a les localitats de Gerri de la Sal i Sort (Pallars Sobirà), on hi havien destacats 250 arcabussers francesos del batalló del *Coix de Gerri*, mentre que les forces d'en *Carrasclat*, amb uns 400 homes, es situaven a Tremp (Pallars Jussà).

Segons les informacions que transcendien a les autoritats espanyoles, els propis soldats francesos manifestaven públicament que es veien obligats a fer la guerra a Espanya: *“los franceses dicen públicamente que la Guerra es forzada y que no es justo que habiendo puesto la Corona al Rey se la hallan de quitar”*¹²⁷⁶. D'aquestes proclames podem deduir la veritable intenció francesa respecte a la situació a Espanya: cercar un canvi en l'actitud bel·licista i expansionista de la

¹²⁷⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 203. “Noticias adquiridas desde el día 7 de diciembre al 15 de dicho mes”.

corona espanyola i no pas una guerra d'ocupació i destronament d'un rei el qual feia escassos cinc anys havien ajudat a coronar-se com a monarca. En cap moment es plantejaven una restitució de les antigues institucions austriacistes i les promeses de retornar al poble català unes "llibertats" perdudes amb l'arribada de la dinastia borbònica al tron. Per tant, aquestes eren unes maniobres publicitàries per aconseguir tenir apaivagades les poblacions catalanes que es trobaven sota ocupació francesa.

El 9 de desembre Juan Febrer, batlle de Centelles i cap de l'esquadra de paisans armats, va informar al marquès de Castel-Rodrigo de les malifetes realitzades per un soldat de cavalleria que, al llarg del camí entre Caldes de Montbui i Sant Feliu de Codines (Vallès Oriental) s'havia dedicat a robar aproximadament a 8 o 9 persones. Quan aquest subjecte va arribar a la vila de Sant Feliu de Codines, el batlle va ordenar la seva detenció. S'informava també que diversos grups de sediciosos havien passat per la zona de Sant Llorenç Savalls (Vallès Occidental), motiu pel qual va ordenar a la seva esquadra la persecució d'aquestes partides malgrat el temporal de pluja que estaven patint¹²⁷⁷.

Les manipulacions i conspiracions a l'ombra que el cardenal Giulio Alberoni havia dut a terme des de l'inici del conflicte, van provocar que el 5 de desembre 1719 fos desterrat en compliment d'un decret del propi rei Felip V. Una decisió reial que ni la seva protectora, la reina Isabel de Farnesio, va poder evitar. El dia 11, el cardenal va partir des de Madrid direcció Barcelona per seguir fins a territori francès. Assabentat d'aquest viatge, l'oficial d'arcabussers francesos *l'Estudiant de Sant Pol*, li va preparar un parany amb intenció de capturar-lo en el camí reial que unia Barcelona amb Girona. En l'arribar a la ciutat comtal el tinent del rei li va proporcionar una escorta composta per 50 soldats de cavalleria que, segurament, li va salvar la vida. L'acció es va dur a terme el dia 26 de desembre, entre les 13 i les 14 hores, concretament a l'alçada de la riera de Trentapasses, terme municipal de Vallgorguina (Vallès Oriental). En aquell moment 200 arcabussers francesos van atacar la comitiva sense poder capturar el cardenal però,

¹²⁷⁷ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 214. Carta de Juan Febrer al marquès de Castel-Rodrigo (9 de desembre de 1719).

sí que van aconseguir apropiar-se de part del seu equipatge. Durant l'enfrontament armat va resultar mort un dels criats del cardenal, un soldat de l'escorta i 4 efectius més van resultar mortalment ferits. Finalitzada la ràtzia i recomposta l'escorta del cardenal aquest, va prosseguir el seu camí direcció a França, des d'on embarcà camí de terres italianes¹²⁷⁸.

Imatge 31: Mota, F. (1910). Agressió al Cardenal Alberoni quan va ser expulsat d'Espanya (1719) [Quadre]. Recuperat de Sandoval del Río, M., *Portfolio de Historia de España*. Volum 2, Barcelona, Ed. Seguí, 1910.

¹²⁷⁸ POUJOLAT, J. F., *Nouvelle collection des mémoires pour servir à l'histoire de France depuis le XIIIe siècle jusqu'à la fin du XVIIIe*. Volum 10, París, Ed. Adolphe Everat et compagnie, 1839, p. 556; EVANS CROWE, E. & RAINSFORD JAMES, G. P., *Lives of the most eminent foreign statesmen*. Volum 4, Londres, Ed. Longman, Rees, Orme, Brown & Green, 1837, p. 231; MOORE, G., *Lives of cardinal Alberoni, the Duke of Ripperda and Marquis of Pombal*, Londres, Ed. J. Rodwell, 1814, p. 131; VV.AA., *The British and Foreign Review*. Volum 18, Londres, Ed. Richard and John Edward Taylor, 1844, p. 107; COXE, W., *Memoirs of the Kings of Spain of the House of Bourbon from the Accession of Philip the Fifth to the Death of Charles the Third: 1700 to 1788*. Volum 2, Londres, Ed. Longman, Hurst, Rees, Orme and Brown, 1813, p. 234; CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, pp. 667 - 668; FRANK, C. P., *Geschichte des weltbekanten Cardinals Julii Alberoni, bis auf dessen jüngsthin erfolgtes Absterben*, Halle, 1753, p. 239; ANÓNIM, *Vierter Theil des Lebens Cardinals Julii Alberoni, degradirten Anjouistischen Premier-Ministers, in welchem noch einige Nachricht von seinen in Spanien und gantz Europa gemachten Intriguen erfolgtem Fall am Spanischen Hofe, und Arrest in Italien, auch dessen Relaxirung enthalten*. Volum 4, 1720, p. 67.

El marquès de Castel-Rodrigo havia pronosticat que l'hivern seria el moment més propici per passar a l'ofensiva i tractar d'expulsar els francesos del territori català. Una ofensiva que ja havia iniciat els preparatius durant el mes de setembre, quan el capità general de Catalunya va escriure a Oleguer Taverner, comte de Darnius¹²⁷⁹, perquè l'informés sobre les comunicacions enemigues existents entre Montlluís i Perpinyà, i sobre la capacitat dels francesos per poder atacar els llocs de Castellciutat, Cardona o Berga. A la seva resposta, el comte de Darnius li comunicava que els camins eren transitables durant tot l'any, excepte en el Coll de la Perxa, on les nevades podien arribar a fer-lo intransitable. Així doncs, era factible que els francesos poguessin atacar les fortaleses de Castellciutat, Cardona o Berga des de Montlluís tenint com a únic condicionant la intensitat de les possibles nevades. Segons l'opinió del marquès, el principal objectiu francès seria Castellciutat, ja que considerava que la llunyania que separava les tropes franceses de la ciutat de Berga, situada a set dies de camí i amb unes comunicacions dificultoses, feien inviable un trasllat fluït de l'artilleria, i més encara si el riu Llobregat baixava amb un fort cabal¹²⁸⁰. Tal com hem vist, el pronòstic del comte de Darnius va ser premonitori, ja que els francesos van atacar i ocupar Castellciutat.

El 12 de desembre, el general Luis Fernández de Córdoba va informar al marquès de Castel-Rodrigo, que en *Carraslet*, juntament amb alguns arcabussers francesos, havia marxat de la plana tarragonina, direcció a les muntanyes de Prades, per dirigir-se posteriorment fins a la Conca de Tremp. La marxa del coronel del corregiment de Tarragona no eliminava l'amenaça insurgent, ja que alguns grups de guerrillers encara restaven operatius. Per aquest motiu el general havia ordenat que s'establissin casernes a les localitats de: Vilaplana, Reus i Cambrils (Baix Camp). Però el que sí que va permetre l'absència del coronel *Carraslet* en el territori tarragoní va ser el fet que es van tornar a reobrir les

¹²⁷⁹ Oleguer Taverner i d'Ardena (1667? - 1727), comte de Darnius. Cartògraf. La família Taverner era fidel a la causa borbònica. Un germà seu, Miquel Joan de Taverner, bisbe de Girona, va ser el cap del partit borbònic a la ciutat de Girona. Durant la Guerra de Successió Oleguer Taverner va ser nomenat coronel de cavalleria i va posar els seus coneixements cartogràfics al servei de les tropes de Felip V.

¹²⁸⁰ AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 214. Carta del marquès de Castel-Rodrigo al comte de Darnius (17 de setembre de 1719); AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 214. Carta del comte de Darnius al marquès de Castel-Rodrigo (21 de setembre de 1719).

comunicacions entre Barcelona i València, sense que els correus, les mercaderies i les persones haguessin de transitar acompanyades d'escortes. Tot i aquesta millora, un dels aspectes que més amoïnava al general Fernández de Córdoba, i així li feu saber al capità general, era la manca de col·laboració manifesta de la població que no facilitava informació de cap mena sobre on es trobaven les partides d'insurgència austriacista¹²⁸¹.

El servei d'espionatge espanyol va informar al marquès de Castel-Rodrigo que el 13 de desembre havia sortit de Vilanova de Meià (Noguera), localitat on es situava el quarter general francès a les comarques lleidatanes, les companyies d'arcabussers francesos comandades per en *Mallorca*, en Pablo Ferrer i en Segimon Molins, en direcció a la vila de Ponts. L'informe dels espies borbònics situaven el coronel francès *Bartomeu de la Pollina*, amb una força de 80 arcabussers, a la zona del Pallars, concretament a la vila d'Orcau (Pallars Jussà). Els confidents informaven que els francesos disposaven de 5 companyies de granaders a la ciutat de Tremp; 2 companyies de granaders a Talarn; 1 bateria d'artilleria a Salàs de Pallars; 1 batalló d'infanteria compost per 600 soldats a la Pobra de Segur i, a Pont de Suert, restaven allotjats 100 soldats en les deu cases del poble on custodiaven un dipòsit de farina. Segons el servei d'espionatge borbònic, les tropes reglades franceses situades als Pallars sumaven 2.500 efectius, sense comptabilitzar els arcabussers francesos. El marquès de Bonàs havia ordenat al governador militar francès de la Seu d'Urgell que, en cas de que les tropes espanyoles intentessin entrar a la zona, s'adrecés amb la força existent direcció a Tremp amb l'objectiu de reforçar el dispositiu establert en el lloc. Per la seva banda, el coronel *Carrasclat* es trobava en aquells moments a Santa Engràcia (Tremp) i la partida d'arcabussers francesos de Ramon Berenguer havia tornat de Puigcerdà per encarregar-se de la vigilància de les portes de la vila¹²⁸².

¹²⁸¹ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 196. Carta del general Luis Fernández de Córdoba al marquès de Castel-Rodrigo (12 de desembre de 1719); SERRA ROTÉS, R., "Mapes en temps de conflicte. Molt més que una ratlla sobre el paper", *L'Erol: revista cultural del Berguedà*, nº 121, 2014, pp. 39 - 40.

¹²⁸² AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 203. Noticias de la Conca de Tremp que ha traído un hombre que salió el día 19 de diciembre de 1719 (Carta).

Conèixer la situació militar al Pallars era de gran interès per poder planificar la futura ofensiva militar espanyola. Per aquest motiu, els informes facilitats pels membres del servei d'espionatge, com ara Pedro Solera, eren de vital importància. Molt probablement en Solera fos quincallaire o traginer, fet que li permetia moure's lliurement en els seus viatges per la rereguarda francesa, sense aixecar sospites. En un dels seus informes detallava minuciosament l'activitat militar enemiga en el territori del Pallars, entre els dies 19 i 21 de desembre (disposició de les tropes, efectius, moral, logística, etc.):

“el día 19 de corriente llegue a Alos a la ocasión que los migueletes habían marchado a Benavente Cabo de la Conca incorporándose con los de Baldomar Vernet los del Antón y Vilanova de Meya.

Dicho día a la noche llegue a Vilanova de Meya a cosa de las seis y encontré allí 20 fusileros comandados por en Claveguera y Po Sabater, a cosa de una hora llego en dicha villa Mallorca con 67 voluntarios más que subían de Pons, y al cabo de dicha hora llegaron también 30 fusileros de Pollina de la parte de Figuerola de Meya, quienes el día 20 marcharon a incorporarse a su escuadra que se hallaba en el bosque de Comiols, quedando allí los voluntarios, y ahí que Mallorca en compañía de los demás de cien hombres vámonos a Francia y de allí al Imperio que Ms. de Bonas nos ha abandonado pues ha hecho subir hacia la Conca a todos los fusileros enfermos y equipaje y nosotros nos deja en Villanueva como cosa muerta y sin ninguna orden ni socorro.

El día 20 llegue a Abella Cabo de la Cuenca y hablé con Ms. Lafarga el cual se hallaba en dicho lugar con todos los fusileros que son la escuadra de Ferrer 500, la escuadra de Segimon unos 400, y la escuadra de Pollina algunos 300. Todos los fusileros desnudos. Y Ms. Lafarga me dijo que quiere subir Pio

en la Conca. Le respondí yo que no lo se, a lo que respondió que suba que el paso tiene libre de Comiols que si entra podrá ser no saldrá, y el coronel Ferrer y Segismon dijeron los mismo, y rabiando con Lafarga porque los hacia estar allí, hallándome en dicho lugar vi pasar algunos enfermos del regimiento de Lubini que venían de Orgaña, se iban a la Puebla a incorporarse con su regimiento y al salir del lugar a cosa de una hora encontré unos 60 bagajes cargados de pan que lo llevaban a Abella y Boixols y mucho equipaje de familias de los fusileros y el equipaje de Ms. Lafarga que los llevaban hacia la Puebla y Sort.

Dicho día 20 casi al ponerse el sol allegue a la Palanca de la Puebla y encontré un amigo que me dijo no entrase en la Puebla ni pasase la Palanca porque el portero tenía orden de Bonas de avisar la guardia de dicha palanca en pasando gente que fuese el Monsech abajo y que los condujesen a su casa, y tantos como acompañaban los hacia llevar a la prisión diciendo eran espías, conque visto esto tome informe de dicho amigo de cuanto pasaba marchando con el de noche de dicha palanca hasta el convento de San Jaime de Tremp, y me dio las noticias siguientes.

Primeramente, que en la Puebla y su casa oyó decir a Bonas que no impediría de ningún modo la entrada del Príncipe con sus tropas a la Conca que al salir se verían pues había escrito a Puigcerdà le envasen gente y que gustaría ver las tropas de España a a Conca para pelear con ellas.

Dicho Bonas dio orden de hacer harina de todo el trigo tenía en la Iglesia de la Puebla, y privar a los paisanos de ir hacer por ellos. El día 13 bajaron ocho cargas de municiones de Sort a la Puebla y los vestidos para el regimiento de Ferrer, y les

contramando quedándose allí en la Puebla solamente dos cargas de municiones.

Dicho día 20 se hallaba Carrasqueta en la Puebla y dijo a Bonas le diese licencia para bajar a la barca de Pons con su gente y le respondió que no quería sino que se mantuviese en Santa Engracia con la gente, y las cuatro compañías que las dejase en Claramunt dos horas de Santa Engracia lugar que mira a la Noguera de Aragón tiene 600 hombres en la Puebla, dicho día 20 se hallaban 900 hombres del regimiento de Lubini, y en Salas de dicho regimiento 300.

El regimiento de Orleans, y el de Flandes se hallan en Sort, Rialp, Gerri, Peremeja, Altron y aquellos lugaricos vecinos a Sort.

El día 21 subí a Tremp, y por ser día de feria tenían todas las armas a la Plaza, las que conté serian 211 sin 15 al portal que mira a Capuchinos, 8 al portal que mira a Talarn, y 8 al portal que mira a Guardia, los soldados que hay en Tremp son granaderos de Piamonte, Orleans y Flandes, luego me subí a Talarn y encontré los mismos regimientos granaderos que estaban sobre las armas, y por no ser descubierto pasando por la plaza vi que con poca diferencia que había armas entre las de un portal y de la plaza los mismos soldados que en Tremp.

En Tremp y Talarn los oficiales para sus bagajes con toda videncia hacia dar a los regidores trigo para sus caballerías.

En los demás lugares de la Conca no hay ningún soldado ni miguelete solamente algunas partidas del regimiento de Orleans de ocho a diez acompañados de otros tantos migueletes para guardar no deserten, que van pidiendo camas, las que hacen llevar a la Puebla y si no se ponen a discreción por las casas.

Dicen por todos los lugares que yo he pasado que el deseo que tienen de ver las tropas del Rey allí es imponderable, y que quisieran armas para que el Rey experimentara el afecto le tiene el País y que la seguridad de toda la gente la vera el Sr. Príncipe.

En Tremp, ni Villanueva de Meya no tienen los enemigos un grano de trigo ni un vaso de harina, en la Puebla me dijo el Dr. Hosta sotsveguer de Pallas tendrían unas ocho mil cuarteras de trigo y unas 15 mil en Sort. El Pan por los de Salas, Tremp, y Talarn, lo bajan de la Puebla. En Sort hay otra munición para las tropas ay en Gerri y lugares arriba nombrados que se hallan Orleans y Flandes’’¹²⁸³.

Tal i com s’ha descrit, el marquès de Castel-Rodrigo estava perfectament informat, mitjançant els seus agents i espies, del desplegament de les forces enemigues, de l’estat de la seva logística i de la moral de les tropes franceses, elements clau per a poder planejar la contraofensiva. Tots aquests informes tramesos destacaven per la seva gran eficàcia i per la precisió en la informació facilitada. Les persones que integraven aquest grup eren escollides amb especial deteniment, fet que garantia la solvència dels seus actes. D’entre els espies que formaven aquest entramat sobresurt, com hem vist, la figura d’en Pedro Solera qui destacava per l’elevat nombre d’informes de situació de les tropes franceses al Pallars, els quals van ser decisius per assolir l’èxit de la contraofensiva espanyola¹²⁸⁴.

El 17 de desembre el general Luis Fernández de Córdoba, comandant militar de Tarragona, va ordenar que el batlle i un regidor de Valls acompanyats per 100 membres de l’esquadra de paisans armats que s’adrecessin al poble de Vila-

¹²⁸³ AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 203. “Noticias adquiridas en los enemigos en 19, 20 y 21 de diciembre”.

¹²⁸⁴ Document transcrit al núm. 19, apartat *Documents Rellevants*, de l’*Annex Documental*.

rodona (Alt Camp) amb la finalitat de perseguir a un grup de sediciosos que presumptament descansaven en aquesta localitat¹²⁸⁵.

El dia següent, i segons les informacions facilitades per un espia borbònic, el general francès Bonàs va mantenir una reunió, a la localitat de Figuerola d'Orcau (Pallars Jussà), amb diferents caps austriacistes com en Carrasquet, en Ferrer, en Martí Castell (cosí germà del líder austriacista Ramon Frederic Vilana Perles), i un ermità que anteriorment havia estat mestre de vins a Tiurana. En aquesta reunió es va decidir que tots els arcabussers francesos i els insurgents austriacistes s'havien de reunir en el bosc de Comiols¹²⁸⁶.

El control del Pallars per part de les forces reglades franceses i les partides insurgents suposaven un risc moderat per les vies de comunicació pròximes a aquests territoris i que restaven sota control borbònic, com era el cas de l'eix Solsona – Manresa. Amb la intenció de minimitzar els riscos de la presència enemiga a les rodalies d'aquest important canal de comunicació, fou el capità general qui decidí traslladar el batalló de fusellers de muntanya d'en Francesc Estruch, sis companyies de fusellers de muntanya de Francisco Mir i diversos destacaments de cavalleria a Cardona, població intermèdia entre les dos primeres, des d'on es podria garantir el control d'aquesta via¹²⁸⁷.

Conscient de la importància de mantenir lliures els principals camins dels atacs dels insurgents, el capità general, motivat molt possiblement pel seu coneixement del desencís que hi havia entre els arcabussers francesos, es va adreçar a José Patiño Rosales, secretari reial, perquè s'estudiés la possibilitat de realitzar un indult general als catalans que formaven part dels arcabussers francesos i que estiguessin disposats a lliurar les armes. D'aquesta forma s'afavoririen les operacions militars en curs gràcies a la disminució dels grups rebels que atacaven

¹²⁸⁵ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Trasllet notarial de les racions de pa que la vila de Valls ha distribuït als paisans armats que integraven l'esquadra de Valls des del 19 de juny de 1719 al 24 de maig de 1720.

¹²⁸⁶ AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 201. Carta de Josep d'Alòs al capità general de Catalunya (19 de desembre de 1719).

¹²⁸⁷ AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 201. Carta del capità general de Catalunya a Domingo Reco (15 de desembre de 1719); AGS. Secretaria de Guerra. Lligall Suplement 210. Carta d'Antonio de Santander al marquès de Castel-Rodrigo (9 de desembre de 1719).

els combois i a les tropes en trànsit, alhora que crearien desconfiança entre els catalans que encara hi formaren part¹²⁸⁸.

Sembla ser que la resposta va ser positiva, i el dia 23 de desembre el marquès de Castel-Rodrigo, des de la vila de Solsona, on hi havia establert el seu quarter general, va preparar un edicte perquè tots aquells catalans que formessin part dels batallons d'arcabussers francesos s'entreguessin a les autoritats civils o militars, gaudint immediatament d'un indult alhora que facilitaven l'ingrés a les unitats militars espanyoles a tots aquells que ho desitgessin¹²⁸⁹.

Amb l'objectiu de preparar l'atac sobre les forces enemigues ubicades al Pallars, el marquès de Castel-Rodrigo va enviar als destacaments de fusellers de muntanya de Francesc Estruch a fer un reconeixement de la carretera de Solsona en direcció a la Seu d'Urgell. Així mateix, ordenava al general Jorge Próspero de Verboom, cap dels enginyers militars¹²⁹⁰, que realitzés un croquis amb les defenses de Castellciutat, de la geografia de la Seu d'Urgell i de les vies de comunicació de la zona, especialment d'aquelles que anaven cap a territori francès, amb l'objectiu de planificar el moviment del tren d'artilleria que faria servir durant la seva ofensiva¹²⁹¹.

La retirada tàctica iniciada pels francesos, a mitjans del mes de desembre cap a la Cerdanya francesa, amb la intenció de passar l'hivern, no responia a una treva estacional, ans al contrari. Una vegada en territori francès, el marquès de Bonàs va ordenar al coronel *Carraslet* que assaltés el castell de Gósol (Berguedà) i que un

¹²⁸⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Lligall Suplement 201. Carta del capità general de Catalunya a José Patiño i Rosales, secretari reial (21 de desembre de 1719).

¹²⁸⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 204. Esborrany d'edicte del marquès de Castel-Rodrigo (23 de desembre de 1719).

¹²⁹⁰ Jorge Próspero de Verboom (Anvers, Flandes, 1668 – Barcelona, 1744). Noble e enginyer militar flamenc al servei d'Espanya. Es va formar a la Acadèmia Militar de Brussel·les. Cridat a Espanya, organitzà el *Cuerpo de Ingenieros Militares* (1709) motiu pel qual serà nomenat Enginyer Cap de l'Exèrcit de Felip V (1710). A les ordres del Duc de Berwick va planificar el setge de Barcelona (1714). Amb la caiguda de Barcelona inicià la construcció de la Ciutadella previ enderrocament de part de la Ribera (1715). Va participar en les expedicions a Sicília i Sardenya posant setge a la ciutat de Messina (1718). El seu paper fou decisiu per l'establiment de l'Acadèmia Militar de Matemàtiques de Barcelona. Entre 1721 i 1727 va participar en nombroses obres de fortificació arreu d'Espanya. Va participar en el setge de Gibraltar l'any 1727. Morí com a governador de la Ciutadella de Barcelona. MARTÍNEZ SHAW, C. & ALFONSO MOLA, M., op. cit., p. 313.

¹²⁹¹ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 204. Carta del marquès de Castel-Rodrigo a Jorge Próspero de Verboom (23 de desembre de 1719).

cop controlat aquest punt fort s'adrecés a la vila de Bagà (Berguedà). La idea era impedir que les tropes espanyoles el poguessin encerclar a la Cerdanya, per la qual cosa s'havia de bloquejar el pas a les tropes borbòniques perquè s'adrecessin des del Berguedà cap aquella comarca¹²⁹². Finalitzades les missions encomanades, el destacament d'arcabussers francesos d'en *Carraslet* va marxar de la vila de Bagà direcció a la Seu d'Urgell, deixant en aquesta població un destacament de 40 arcabussers amb la missió de fortificar la vila¹²⁹³.

Les informacions facilitades per un traginer que treballava pels serveis d'espionatge espanyols alertaven al tinent general Domingo Reco que eren únicament 400 efectius el nombre de soldats francesos destinats a la Seu d'Urgell, però que es trobaven sobradament preparats per suportar un setge perllongat, ja que havien introduït dintre de les fortificacions gran quantitat de queviures i blat. El mateix traginer va confirmar l'evacuació massiva de tropes enemigues direcció a la Cerdanya francesa, així com l'estacionament, a la vila d'Organyà, d'un indeterminat grup d'arcabussers francesos que havien marxat d'Oliana. Durant la seva marxa, els francesos van fer tocar a sometent general per tal de reforçar la Seu d'Urgell durant la seva absència, i van prometre als voluntaris que els hi pagarien 5 sous francesos de paga i una ració diària de pa si realitzaven aquesta tasca fins la tornada de les forces regulars. Aquest voluntaris rebrien el recolzament durant la seva tasca d'un regiment d'infanteria francès que fins aquell moment estava ocupant Puigcerdà, Llúvia i Bellver de Cerdanya. El confident informava que les forces franceses que havien acampat davant de la fortalesa de Roses i que havien patit les conseqüències d'aquella severíssima tempesta, es trobaven integrades dins del gruix de l'exèrcit francès a la zona del Llenguadoc. L'última informació facilitada per aquest traginer confirmava la retirada dels arcabussers francesos de la vila de Bagà direcció a la Seu d'Urgell¹²⁹⁴.

¹²⁹² CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 667.

¹²⁹³ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 205. Informe del tinent general Domingo Reco adreçat al marquès de Castel-Rodrigo (22 de desembre de 1719).

¹²⁹⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 205. Informe del tinent general Domingo Reco adreçat al marquès de Castel-Rodrigo (22 de desembre de 1719).

El 23 de desembre la companyia de 22 fusellers de muntanya espanyols del capità Pedro Galobardes¹²⁹⁵ va patir una emboscada per part d'un grup d'arcabussers francesos quan s'adreçava amb dos carros i uns equips de campanya a Martorell (Baix Llobregat), provocant la retirada dels efectius espanyols a la ciutat de Manresa sota el continu foc enemic¹²⁹⁶.

Una part del batalló de fusellers de muntanya espanyols d'en Francesc Estruch, format per 6 capitans, 5 tinents, 10 sergents i 50 fusellers de muntanya, va arribar a Manresa, procedent de Mataró, el 24 de desembre. La resta de la força havia estat destinada a reforçar la localitat de Llinars del Vallès (Vallès Oriental), mentrestant el batalló de fusellers de muntanya espanyols d'en Mir se li va encarregar la tasca de protegir els combois que s'adreçaven a la ciutat de Cardona. L'elevat volum de trànsit de combois, necessaris per poder abastir i ajudar en l'ofensiva de l'exèrcit espanyol al Pallars, va desbordar les previsions de seguretat prevista pels mateixos. Així doncs, i amb la finalitat de poder reforçar aquest servei, feien acte de presència a Manresa, el regiment de Màlaga, 2 companyies de carrabiners del regiment de Santiago i Sevilla, juntament amb la companyia de granaders del segon batalló del regiment d'infanteria Flandes. El dia 26, aquesta companyia de granaders va iniciar les seves funcions de protecció, escortant fins a la ciutat de Cardona un comboi que es dirigia a la fortalesa d'aquella vila. L'endemà, següent un altre comboi es va adreçar novament a Cardona, aquest cop escortat pel regiment de Màlaga. Aquestes forces suposaven, gairebé, la totalitat dels efectius disponibles en aquells moments per a poder realitzar aquestes funcions ja que, al marge de les abans descrites, únicament restaven a Martorell 50 efectius de cavalleria i 50 soldats del regiment d'infanteria Barcelona. Per altra banda la ciutat de Manresa només disposava per la seva protecció del batalló de dragons del regiment de cavalleria de Pavia, de dubtós valor militar. Malgrat els reforços enviats pel tinent general Domingo Reco, encara es patia per la seguretat a les vies de comunicació, en aquells moments tan crucials del pre-desplegament de forces,

¹²⁹⁵ Pedro Galobardes. Capità de fusellers de muntanya espanyols. Nat a Artés (Bages). Comandava una companyia independent. En la seva companyia tenia com a tinent a Geronimo Laporta, veí de Barcelona. Els integrants d'aquesta companyia de fusellers de muntanya van ser reclutats a Manresa.

¹²⁹⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 205. Carta del general Domingo Reco al marquès de Castel-Rodrigo (24 de desembre de 1719).

motiu pel qual va tornar a peticionar més efectius que recolzessin aquestes funcions¹²⁹⁷.

Els temors del tinent general es van veure confirmats el 31 de desembre quan un destacament d'arcabussers francesos va realitzar un atac a prop de Can Maçana, en el terme municipal del Bruc (Anoia), contra un comboi que havia partit de Martorell escortat per un esquadró de cavalleria del regiment Algarve. Els insurgents van derrotar a l'escorta i van ocasionar la mort a un capità de cavalleria, apropiant-se dels bagatges que el comboi transportava, dels baüls amb vestuari, les armes i de 17 cavalls. Assabentat dels fets, el tinent general Domingo Reco va ordenar que un destacament de dragons i un altre de fusellers de muntanya s'adrecés a la zona per perseguir els partidaris francesos. El dia següent, les tropes espanyoles van tenir notícia que els assaltants es trobaven refugiats dins del monestir de Montserrat. Immediatament les tropes perseguidores van adreçar-se al lloc per tres punts diferents, mirant de cobrir el major nombre possible de vies d'accés a la muntanya: un grup pel camí que va a Collbató, un altre pel camí de les Ermites i el tercer per la zona de les Escalles. Els arcabussers francesos no havien disposat cap sentinella, ja que ignoraven la presència de l'exèrcit espanyol al voltant del seu refugi, i restaven tranquil·lament dintre del monestir, repartint-se el botí que havien aconseguit. Però la sort els va somriure quan uns monjos, des de les finestres de l'edifici, van observar l'avanç de les tropes espanyoles i els van avisar, fet que va permetre la seva fugida abandonant en el lloc tot el que havien robat. La fugida fou tan ràpida que ni els dragons ni els fusellers de muntanya espanyols van poder perseguir-los. Els soldats espanyols, en veure el botí abandonat durant la fugida, no van dubtar en apropiat-se d'ell, sense que els oficials poguessin fer res per evitar-ho. Es van repartir els objectes de valor, diners i joies, entre els quals es trobaven els objectes i pertinences del capità de cavalleria mort durant l'assalt al comboi. Malgrat que l'oficialitat no va poder fer res per aturar el saqueig i el banditatge mostrat pels seus subordinats, una vegada van arribar a la ciutat de Manresa, van ordenar que fossin escorcollats, recuperant

¹²⁹⁷ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 205. Carta del general Domingo Reco al marquès de Castel-Rodrigo (25 de desembre de 1719).

així part del botí juntament amb 18 cavalls, armes, bagatges i queviures requisats als insurgents¹²⁹⁸.

Els arcabussers francesos van tornar a atacar el dia de Nadal de 1719. Novament l'objectiu va ser la localitat de Sant Feliu de Guíxols (Baix Empordà). L'esquadra de paisans armats de la població els va fer front, però el factor sorpresa i l'elevat nombre d'assaltants van forçar als esquadrists a refugiar-se al monestir. Allà aconseguiren resistir, evitant lliurar a l'enemic el monestir i les reserves de gra que hi havia en el seu interior. Però amb l'esquadra de paisans armats enclaustrada, els sediciosos van poder saquejar a plaer l'alfolí de sal de la vila, alhora que van obligar a alguns mariners a transportar-los fins a Tossa de Mar, on van intentar vendre la sal que havien saquejat, però ningú els hi va voler comprar. El dia següent, els 3 vaixells on viatjaven els sediciosos van tornar a Sant Feliu de Guíxols, d'on novament marxaren direcció a Blanes i Canet de Mar. Un dels capitans dels vaixells, de nom Delignan i de nacionalitat francesa, va lliurar voluntàriament un carregament de pólvora, bales i tabac als arcabussers. Per aquest motiu el baró d'Huart, governador militar del corregiment de Girona, va ordenar la seva detenció el dia 26 de desembre¹²⁹⁹.

Quatre companyies de fusellers de muntanya espanyols del capità Geronimo Bàdua que es trobaven establertes a Tàrrega, van sortir de la vila els dies 24, 25 i 26 de desembre amb la finalitat d'escortar un correu que venia de Madrid, així com diversos combois que marxaven direcció Solsona. Aquestes tropes no havien de retornar fins el dia 30 de desembre, motiu pel qual les autoritats municipals es van alarmar ja que l'única força armada que restava a la població per tal de defensar-la de qualsevol atac que patís era l'esquadra de paisans armats¹³⁰⁰.

¹²⁹⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 205. Carta del general Domingo Reco al marquès de Castel-Rodrigo (2 de gener de 1720); BRUGUERA, M., op. cit., p. 570.

¹²⁹⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 226. Carta del baró d'Huart al marquès de Castel-Rodrigo (26 de desembre de 1719); AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 226. Carta del baró d'Huart al marquès de Castel-Rodrigo (30 de gener de 1720); JULIÀ FIGUERAS, B., art. cit., "Notes guixolenques...", p. 358; DE LA FUENTE, P. & PUJOL HAMELINK, M. (2010). *La Reial Fabrica de Vaixells de Sant Feliu de Guíxols*. Edita Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols i Diputació de Girona. Col·lecció Urània, Estudis Guixolencs, núm. 25, Girona, pp. 119 - 129.

¹³⁰⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 210. Carta del mariscal de camp Antonio Sotelo al capità general de Catalunya (29 de desembre de 1719).

Per a poder continuar amb la planificació de l'ofensiva espanyola a la zona del Pallars, van ser enviats tres espies filipistes, comissionats pel coronel de cavalleria Juan de Cereceda, des d'Oliana (Alt Urgell), a diverses zones del Pallars amb l'objectiu de recollir informació sobre els destacaments d'arcabussers francesos que es trobaven en aquella zona. El primer d'ells era un paisà denominat Pere Codina, veí de Peramola (Alt Urgell), que informava que va estar a Isona (Pallars Jussà), on va localitzar 50 arcabussers francesos que anaven a cavall i que eren manats per un oficial anomenat *Mallorca*. El 23 de desembre havien sortit 3 batallons d'arcabussers francesos que es trobaven situats a Bóixols, en el terme municipal d'Abella de la Conca (Pallars Jussà), comandats per *Bartomeu de la Pollina*, Pablo Ferrer i Segimon Molins. El batalló de Pablo Ferrer, que anava uniformat, es va desplaçar fins a la Pobla de Segur. També informava que a la localitat de Tremp hi havia destinats 100 soldats d'infanteria francesos i 4 companyies de granaders, als que s'hi havia d'afegir un regiment d'infanteria acampat al Claverol, municipi de la Conca de Dalt (Pallars Jussà). Més al nord de la Pobla de Segur, hi havia un altre batalló o regiment d'infanteria, sense poder-ne facilitar més dades. A la localitat de Santa Engràcia, en el terme municipal de Tremp, havia localitzat en *Carraslet* amb el seu destacament.

El segon espia, de nom Gramené, veí de Tragó (Alt Urgell), va confirmar la informació facilitada per Pere Codina, afegint que el dia 24 de desembre per la tarda havia observat a Bonàs, Ortafà i Brunet sortir de la Pobla de Segur, direcció a Sort. També va poder esbrinar que el pa per les tropes franceses s'elaborava a la Pobla de Segur i que fou des d'aquesta població que el dia 23 de desembre, havia sortit un comboi compost per 700 cavalls i mules carregats de blat, direcció a Sort, i escortat per 5 companyies de d'arcabussers francesos i 40 soldats de cavalleria.

El tercer confident es deia Bautista Urrut, veí d'Oliana, que informava que des del dia 23 de desembre no havia passat per Organyà cap destacament de tropes

franceses, ja que havien marxat direcció la Seu d'Urgell i que únicament restaven a la zona els destacaments d'arcabussers francesos d'en Brunet i d'en Belhair¹³⁰¹.

Mentre això succeïa al Pallars, a l'altre extrem de Catalunya, en concret a les comarques de Tarragona, les forces insurgents continuaven realitzant els seus assalts i saquejos amb la finalitat de destorbar el bon funcionament de les autoritats civils i militars borbòniques. Exemple d'això ho trobem en l'entrada d'un grup de sediciosos a la localitat de Torredembarra (Tarragonès), el 24 de desembre a la tarda, on van restar fins a la mitjanit. Coneixedor d'aquests fets, el general Luis Fernández de Córdoba va ordenar la detenció del batlle i dels regidors per no haver avisat a les autoritats militars de la presència dels rebels a la vila fins a les vuit del matí del dia següent. El propi general va encarregar a Pedro de Saura que iniciés una causa criminal contra les autoritats municipals. Arran de la instrucció de la sumària es va saber que els rebels havien fet dos pregons en nom del batlle i dels regidors on ordenaven que tots els mariners es personessin al port i que aquells que disposessin de bagatges ho manifestessin. Els insurgents es van apoderar de 100 quarteres de blat que hi havia en una de les embarcacions. El batlle i els regidors van al·legar que ells en cap moment havien autoritzat els bans que van llegir públicament els insurgents. Davant d'aquestes al·legacions i amb la manca de més proves inculpatòries, el general Fernández de Córdoba va ordenar que els deixessin en llibertat, amb la condició que es presentessin immediatament si fossin requerits¹³⁰².

El 26 de desembre Onofre Melcion, cap de l'esquadra d'Igualada (Anoia), va escriure al marquès de Castel-Rodrigo sol·licitant-li les 64 escopetes que pertanyien a la seva esquadra i que es trobaven dipositades a la localitat de Cervera. En aquells moments no hi havia forces de l'exèrcit que poguessin garantir la seguretat de la vila i els habitants, que tenien la moral molt alta, estaven disposats a defensar-se ells mateixos dels insurgents que gosessin atacar la població:

¹³⁰¹ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 210. Carta de Juan de Cereceda (26 de desembre de 1719).

¹³⁰² AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 225. Carta de Luis Fernández de Córdoba al marquès de Castel-Rodrigo (30 de desembre de 1719).

“(...) por defendernos ha sido preciso de enviar a Cervera, buscar sesenta y cuatro escopetas que tengo allá las que envié de la Coronela por orden del Thet. Gl. Dn. Domingo Reco. Y las aguardo mañana con dos escuadrones de Malta que pasan a Martorell, y apareciéndome que son pocas las armas que tengo y hallarse en esta villa el Ayudante del Regimiento de Italia con cuarenta y cinco soldados convaleciendo y los mas no están buenos para marchar. Suplico a V. E., con el mas debido rendimiento sea servido mandarme enviar más armas, o bien que dicho oficial con dicho cuarenta y cinco soldados se quedasen en esta villa y así quedaríamos libres de cualquier insulto, y se libraría la parte de las provisiones están aquí. Yo veo los ánimos de los Paisanos buenos para defendernos que solo dicen que esa gente fuere necesario quedar aquí o, enviar más armas todo lo que pongo en la alta compresión de V. E. (...)”¹³⁰³.

Així doncs, i en compliment a la sol·licitud peticionada, el 27 de desembre, el tinent general José Antonio Chaves y Osorio informava al capità general que havia donat les ordres oportunes perquè les armes que s’havien recollit el mes de juliol a l’esquadra d’Igualada i que restaven dipositades a Cervera, es retornessin als seus destinataris originals:

“la de Igualada queda muy afectada por la falta de tropas, y desenido mantenerse en la mayor integridad ocurrieron a mí para que les permitiera usar las 50 escopetas, que tenían depositadas en Cervera desde estas últimas turbulencias, para que con la ausencia que hicieron las tropas para Navarra, no pudiesen los sediciosos valerse de ellas; la que les concedí en

¹³⁰³ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 214. Carta d’Onofre Melcion, cap de l’esquadra d’Igualada, al marquès de Castel-Rodrigo (26 de desembre de 1719).

*atención a lo que importa al Real Servicio que aquella villa se mantenga libre, y sin mezcla de sediciosos, también pretende que V. E. sea servido mandar se les asista diariamente con 50 raciones de pan para ayuda a mantener a cincuenta hombres que hagan las guardias, obligándose ellos a darles el socorro de dinero, diciendo que de esta forma lo ha concedido V. E. a Vich, y otras villas, que si es cierto suplico a V. E. con toda veras mande se ejecute lo propio con Igualada, pareciéndome es pueblo que lo merece por el buen celo, conque ejecutan cuanto se les ordena (...)*¹³⁰⁴.

El 28 de desembre el tinent general Chaves y Osorio va arribar a la vila de Ponts (Noguera) amb un objectiu clar: recuperar la població d'Organyà (Alt Urgell). Per aquesta missió disposava de 9 companyies de fusellers catalans de batalló de Jaume Torres¹³⁰⁵, a més d'un esquadró de cavalleria¹³⁰⁶.

Aquell mateix dia, però a la localitat de Valls, un destacament compost per 105 paisans armats a les ordres d'en Pere Anton Veciana i d'un regidor de la vila, es van desplaçar per ordres del comandant militar de Tarragona als pobles d'Alcover, Lilla i altres zones, per fer diferents batudes per aquells indrets amb la finalitat de donar seguretat a aquelles poblacions i intentar localitzar alguna partida austriacista. Fou precisament en les dates compreses entre finals del mes

¹³⁰⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 200. Carta del tinent general José Antonio de Chaves y Osorio al capità general de Catalunya (27 de desembre de 1719).

¹³⁰⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 200. Efectius de gent del batalló de fusellers de muntanya de Jaume Torres. El batalló de fusellers de muntanya de Jaume Torres estava dividit en aquells moments en dos destacaments, un a Ponts (163 fusellers) i l'altra a Sanaüja (153 fusellers). A Pons es trobaven les companyies comandades per en Jaume Torres (27) i les dels capitans Cosme Jaques (27 fusellers); Antonio Torres (26); Josep Comes (26); Josep Torres (24); Montaner (12) i Isidro Berenguer (19). A Sanaüja les companyies dels capitans Francisco Casajuana (27 fusellers); Juan Vigueta (30); Manuel Comes (28); Pablo Pedros (26); Josep Carreras (22) i Josep Estrada (20); DIVÍ, M. C., GARGANTÉ, M., OLIVA, J., RIVERA, F. X., ROS, J., VERDÉS, P., "Arquitectura civil". *Inventari del Patrimoni Arqueològic, Arquitectònic i Artístic de la Segarra*, nº 6, Guissona, 2010, pp. 140 – 142. El capità Cosme Jaques, natural de Torà, provenia d'una família de picapedrers i mestres d'obres originaris d'aquesta vila. L'any 1684 la seva família va ser l'encarregada de pintar el rellotge de sol de l'església de Torà.

¹³⁰⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 200. Carta de José Antonio de Chaves al marquès de Castel-Rodrigo (28 de desembre de 1720).

de desembre fins a mitjans de gener de 1720, que l'esquadra de Valls va ser comissionada per participar en diferents missions de caire militar¹³⁰⁷.

A Osona, el brigadier Liberato Lamo de Espinosa, corregidor de la ciutat de Vic, va oficiar al marquès de Castel-Rodrigo, informant-lo que havien arribat a la ciutat dos esquadrons de cavalleria dels regiments de Santiago i Sevilla. L'arribada d'aquestes forces va ocasionar un problema logístic greu, ja que les casernes de la localitat no tenien llits suficients per les noves tropes, motiu pel qual els soldats van haver de ser allotjats en cases de particulars. Aquesta situació ocasionava un greuge als vilatans, ja que els vigatans ja complien suficientment amb el seu deure, en formar part de l'esquadra de la població i realitzant la vigilància a les portes de la ciutat:

“haber de estar estos naturales haciendo la guardia en las puertas exteriores, y los soldados en sus casas, que no es permisible (...)”.

Finalment es va optar per fer una requisita de llits i proveir les casernes i aconseguir, d'aquesta forma, que les tropes quedessin aquarterades totes juntes¹³⁰⁸.

La nit del 30 de desembre, un grup de sediciosos va assaltar la vila de la Selva del Camp. Allí es van adreçar a la casa d'Adrià Pellicer, batlle i cap de l'esquadra, que es trobava a Valls juntament amb la seva esquadra. Els sediciosos van detenir a Juliana Pellicer, dona d'Antonio Pellicer, capità del regiment d'infanteria Soria, així com a la seva filla de 14 anys, Maria Pellicer. Els sediciosos se les van emportar presoneres a les muntanyes, així com el botí que van aconseguir en el saqueig de la casa. Els regidors i els clergues del poble van intentar impedir que els sediciosos s'emportessin a les dones, però aquests van fer cas omís a les seves

¹³⁰⁷ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra-família Veciana. Trasllet notarial de les racions de pa que la vila de Valls ha distribuït als paisans armats que integraven l'esquadra de Valls des del 19 de juny de 1719 al 24 de maig de 1720.

¹³⁰⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 226. Carta de Liberato Lamo de Espinosa al marquès de Castel-Rodrigo (28 de desembre de 1719).

peticions informant-los que si no despenjaven els cadàvers de 4 sediciosos executats a la ciutat Tarragona, les matarien. Assabentat de la notícia, el general Luis Fernández de Córdoba va ordenar la detenció immediata de totes les dones de sediciosos que es trobessin i va ordenar a Jaime Martí, sotsbatlle de Tarragona, que procedís a la detenció d'una germana d'en *Carrasquet* que vivia en la localitat de Reus. La germana del capitost austriacista estava embarassada, fet que va propiciar que la família presentés un fiador anomenat Francisco Casas (a) *La Chasse*, davant del general Luis Fernández de Córdoba, que li va exigir 100 doblons per a la hisenda reial. El fiador va marxar cap a Reus per buscar els diners, però no va tornar. Quan el general va saber la notícia d'aquest fet, va ordenar a Pedro de Saura que, amb un destacament militar, localitzés en Francisco Casas i el traslladés detingut davant la seva presència. Mentre això succeïa, els rebels van deixar en llibertat a les dues dones, previ pagament de 26 doblons. Aquest alliberament no va depositar la decisió del general Fernández de Córdoba que buscava, amb la seva decisió, evitar accions futures dels insurgents contra les famílies dels membres de les esquadres i dels seguidors filipistes. Per aquest motiu va ordenar la detenció dels familiars dels seguidors austriacistes:

“(...) Joseph Cadiach, alfarero; Juan Sala, perchero; la mujer de Cayetano Verges; Rosa mujer del Santico, zapatero, sedicioso; Pedro Torrebadell; Francisco Casas dicho la Chassa fiador de la hermana del Carrasquet; dos presos de Riudoms; la mujer de Jaime Soler; la mujer de Jaime Montserrat; la mujer de Agustín Ferrán; Francisco Senobart; Salvador Mas dicho Ferrater”¹³⁰⁹.

El pagament del rescat de les dues dones el va realitzar Antoni Auger, adroguer de Reus i cobrador de la Reial Contribució, que va anar a peu fins a Riudoms, acompanyat per dos guerrillers austriacistes anomenats Pelat Torrabadell i Jaume

¹³⁰⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 225. Carta de Luis Fernández de Córdoba al marquès de Castel-Rodrigo (7 de gener de 1720); AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 225. Relació de detinguts a la presó de Reus (sense data).

Cañellas, per negociar el pagament de l'esmentat rescat. Les autoritats van obligar a les viles de Reus, Riudoms i la Selva del Camp a pagar diners pel seu alliberament. En aquesta reunió mantinguda amb els insurgents, al marge del pagament, també es va dirimir respecte a la imposició d'impostos a la vila de Reus que els insurgents havien establert amb l'objectiu de finançar la seva causa¹³¹⁰. La manca de documentació no ens permet conèixer el destí de les dues dones segrestades, ignorant si finalment van ser alliberades.

A inicis de 1720, les tropes espanyoles destinades al Principat de Catalunya eren suficientment nombroses perquè el marquès de Castel-Rodrigo pogués fer front a la invasió francesa, i a la lluita contra els arcabussers francesos i la guerrillera dels austriacistes a l'interior de Catalunya¹³¹¹.

Tot i aquest fet, els cops efectuats pels arcabussers francesos continuaven. Així a la matinada del dia 1 al 2 de gener, un grup de 25 arcabussers francesos van assaltar la vila de Castelló d'Empúries (Alt Empordà) saquejant la casa de Juan Seràs, veguer del comtat d'Empúries. Malgrat els crits d'auxili de la família i el soroll que van fer els assaltants, els quals van trencar les portes de la casa amb destrals, ningú va respondre per socórrer la família Seràs, ni tant sols el destacament de fusellers de muntanya espanyols destinats a la població. Les autoritats filipistes en conèixer els fets van reaccionar immediatament, enviant una força en persecució dels assaltants des de la vila de Figueres, i castigant al poble sencer a pagar la totalitat dels objectes que la família havia perdut durant l'assalt, per no haver-los ajudat durant l'atac. El propi Juan Seràs va detenir a les dones de dos insurgents austriacistes, anomenats Nicolas Cros i Antonio Julià, desertors de la companyia fusellers de muntanya espanyols d'Antonio Galí, on ostentaven els graus de sergent i fuseller respectivament. Segons les investigacions fetes per les autoritats, aquest grup d'arcabussers francesos pertanyien a la companyia d'en Soli i estaven comandats per un tinent. Havien sortit de Banyuls de la Marenda (Rosselló), per ordre del marquès de Fimarcon, arran de la informació que li havia

¹³¹⁰ VILÀ, C., op. cit., p. 86.

¹³¹¹ ROURA AULINAS, L., "1731: L'herència italiana i la relació entre la monarquia borbònica i el Principat de Catalunya". *Pedralbes revista d'història moderna*, n° 18, 1998, p. 520.

proporcionat un exiliat austriacista anomenat Francisco Jordà, veí de Castelló d'Empúries.¹³¹²

A principis del mes de gener el marquès de Castel-Rodrigo va encarregar a Jaime de Llisach, la missió de garantir a la zona la seguretat dels camins que connectaven Solsona amb Barcelona¹³¹³. Així doncs, el 2 de gener de 1720 en Llisach va oficiar al comandant militar de Cardona perquè li proporcionés armes i municions suficients per equipar els paisans que pretenia reclutar per una esquadra mòbil, i a l'intendent José Patiño, perquè assumís la despesa del manteniment d'aquesta nova força. Per últim, s'adreçà al tinent general Domingo Reco perquè li proporcionés una formació de 25 dragons amb un sergent i un tinent els quals, juntament amb la companyia de Marcos Xipell i els paisans armats d'aquesta esquadra mòbil, formarien el destacament que havia de realitzar la protecció dels camins¹³¹⁴.

Finalitzat el reclutament, en Jaime de Llisach va sol·licitar al marquès de Castel-Rodrigo que el nomenés capità de l'esquadra mòbil que estava formant amb gent addicta de Manresa, Berga, Centelles i altres viles. Com a mèrits al·legava el seu grau de capità d'infanteria durant el regnat de Carles II d'Àustria. Respecte als seus comandaments peticionava, com a tinents subalterns, a Francesc Janer (a) *Xacó de Monistrol de Montserrat*¹³¹⁵ i a Bernardo Moltó de Manresa¹³¹⁶.

Fou també a principis del mes de gener, quan en Pere Puig, batlle i cap de l'esquadra de Reus, va tenir un enfrontament amb un frare del convent dels franciscans d'aquesta localitat que l'havia acusat de lladre en un sermó. En Puig es va adreçar al convent per obligar al frare a retirar les seves paraules, però

¹³¹² AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 201. Carta d'Antonio Marín y Gurrea al marquès de Castel-Rodrigo (10 de gener de 1720); AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 224. Carta adreçada per Antonio Marín y Gurrea al marquès de Castel-Rodrigo (3 de gener de 1720); AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 226. Carta de Salvador Prats i Matas al marquès de Castel-Rodrigo (6 de gener de 1720).

¹³¹³ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 225. Carta de Jaime de Llisach al marquès de Castel-Rodrigo (3 de gener de 1720).

¹³¹⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 225. Carta de Jaime de Llisach al marquès de Castel-Rodrigo (4 de gener de 1720).

¹³¹⁵ Finalment Francesc Janer (a) Xacó es va integrar en la companyia de fusellers de muntanya que es va formar en el corregiment de Manresa i que comandava el capità Josep Torà, veí de l'Albi.

¹³¹⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 225. Carta de Jaime de Llisach al marquès de Castel-Rodrigo (28 de gener de 1720).

aquest no es va retractar, motiu pel qual les autoritats borbòniques de la vila van oficialitzar al governador militar de Tarragona perquè expulsessin a l'esmentat frare, juntament amb els preveres Joan Oliva, Pau Montpeó i Gaietà Simó¹³¹⁷.

El 4 de gener les forces franceses ja havien evacuat la Conca de Tremp, sent ocupada immediatament per les forces militars espanyoles. Amb aquesta fita, el camí entre Solsona i Ponts quedava totalment assegurat. El següent pas, en aquesta cursa per la seguretat de les vies de comunicació va ser l'ocupació d'Organyà (Alt Urgell). Per aquest motiu, el marquès de Castel-Rodrigo va ordenar al tinent general José Antonio de Chaves y Osorio que, des d'Oliana (Alt Urgell), s'encarregués de la recuperació d'aquesta població. En l'assalt sobre la vila s'empraren el regiment de dragons Ribagorça, els batallons de fusellers de muntanya d'en Jaume Torres i el batalló d'en Geronimo Badua¹³¹⁸.

En aquelles mateixes dates, uns 20 arcabussers francesos van atacar un comboi que transportava farina i civada prop d'Adraén, en el terme municipal de la Vansa i Fòrnols (Alt Urgell), apropiant-se de 26 mules¹³¹⁹.

En Salvador Prats i Matas, cap del servei d'espionatge, va informar el dia 6 de gener al marquès de Castel-Rodrigo que les forces franceses comandades pel marquès de Fimarcon i pel marquès de Bonàs, tenien intenció de reagrupar-se a la Cerdanya, sense previsió de cap acció bèl·lica, esperant la finalització de les hostilitats entre els dos regnes¹³²⁰.

L'endemà, en Josep de Viladomar i Boix, corregidor interí de Puigcerdà (càrrec que va ocupar arran de la captura per part dels francesos d'en Diego de Vilaplana al principi de la guerra), home fort del capità general de Catalunya al Berguedà, va informar de la presència d'en *Carrasclat* a la localitat de Pont de Bar (Alt

¹³¹⁷ VILÀ, C., op. cit., p. 84; FÀBREGAS ROIG, J., "Els frares del convent de Sant Francesc de Reus: la seva implicació a la Guerra de Successió i a la Guerra del Francès". Actes del VII Congrés d'Història Moderna de Catalunya: "Catalunya, entre la guerra i la pau, 1713 - 1813", Departament d'Història Moderna. Universitat de Barcelona, 2013.

¹³¹⁸ AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 200. Carta de José Antonio de Chaves al marquès de Castel-Rodrigo (6 de gener de 1720). SHD. Microfilm 2014 SA 2976, document 85.

¹³¹⁹ VALLS PUEYO, J., art. cit., p. 44.

¹³²⁰ AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 226. Carta de Salvador Prats i Matas al marquès de Castel-Rodrigo (6 de gener de 1720).

Urgell), ahora que li informava que el corregidor militar de Puigcerdà, en Diego de Vilaplana, continuava presoner de les tropes franceses¹³²¹.

La moral de l'exèrcit espanyol i dels seguidors filipistes anava en augment veient l'èxit de la ofensiva i la retirada francesa, tal i com ho demostra l'enviament, per part dels regidors de la vila de Berga, d'un carregament de malvasia al marquès de Castel-Rodrigo com a mostra d'agraïment i fidelitat de la vila a la causa del rei Felip V¹³²².

Mentre això succeïa, a Santa Coloma de Farners, una força de 300 arcabussers de França van ocupar la vila obligant als regidors que li entreguessin la recaptació dels impostos dels mesos d'octubre, novembre i desembre, cosa que van aconseguir gràcies a la intimidació exercida per aquests¹³²³.

Malgrat l'increment de forces militars espanyoles al Principat de Catalunya, l'activitat insurgent no es va reduir, ni tant sols en les terres lleidatanes on la presència militar fou més contundent. Fets com el robatori comès el 8 de gener per una partida de 20 arcabussers francesos que s'apropriaren de 3 mules carregades de bagatges, entre les poblacions de Tuixent i Fórnols (Alt Urgell), en donen fe. Aquest comboi havia sortit des de Sant Llorenç de Morunys i es dirigia a Castellciutat, quan els assaltants van sorprendre a les tropes de l'escorta amb una descàrrega de fuselleria que va provocar que caigués ferit l'oficial que la comandava i provocant la fugida de la resta dels soldats espanyols¹³²⁴.

El dia següent el coronel Carraslet va ser rebut pel general Fimarcon a Bellver de Cerdanya. Allí li ordenà que retirés les seves forces de les poblacions de Poble de Segur (Pallars Jussà), Ripoll (Ripollès) i Bagà (Berguedà) i les enviés al Rosselló¹³²⁵.

¹³²¹ SERRA ROTÉS, R., art. cit., "Josep Viladomar i Boix...", pp. 95 – 96.

¹³²² AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 225. Carta dels regidors de la vila de Berga al marquès de Castel-Rodrigo (7 de gener de 1720).

¹³²³ AHG. Fons Notarial. Santa Coloma de Farners. Registre 78 - 79.

¹³²⁴ ACA. Real Patrimonio. BGRP. Procesos 1720, núm. 3 Ax; VALLS PUEYO, J., art. cit., p. 43.

¹³²⁵ CASTELLVÍ, F., op. cit., Volum 4, p. 667.

Imatge 32: Mota, F. (1910). *Retirada de l'exèrcit francès de Catalunya (1719)* [Quadre]. Recuperat de Sandoval del Río, M., *Portfolio de Historia de España*. Volum 2, Barcelona, Ed. Seguí, 1910.

Un cop les tropes franceses van abandonar el Pallars, el marquès de Castel-Rodrigo va ordenar al mariscal de camp Diego González que realitzés una operació contra les restes d'arcabussers francesos que hi havia a la zona de Tarragona, en concret a les muntanyes de Prades, Priorat i Ribera d'Ebre. Segons les informacions, els enemics disposaven d'uns 800 homes, no tots ells armats, i de 30 cavalls a les ordres del cunyat i del germà d'en *Carrasplet*, i d'en Josep Sabater (a) *Po Sabater*. A les instruccions enviades al mariscal de camp Diego González se l'informava que, amb la finalitat de donar bon compliment a les ordres rebudes, podia fer ús de totes les unitats militars que hi haguessin en aquella zona i les seves rodalies. Entre aquestes unitats hi figuraven les esquadres de paisans armats:

“Primero. Tendrá entendido que en Mora se halla D. Pedro Zacarías Maurin con su regimiento de Dragones a pie y cien

caballos del Ejército, y diferentes escuadras de paisanos y milicias”¹³²⁶.

Les operacions es van posar en marxa diligentment, i el 9 de gener de 1720 un destacament compost per 101 paisans armats de l'esquadra de Valls, i un nombre indeterminat de soldats, comandants pel coronel del regiment de cavalleria de Brabante, van realitzar una operació militar contra la insurgència a les muntanyes de Montagut i Querol que va durar dos dies. En aquesta operació, el cap del destacament de les esquadres era Pere Anton Veciana, juntament amb un regidor de Valls. Dos dies després d'iniciar la batuda, es va produir la detenció d'un caporal sediciós anomenat *Platillo*, que, posteriorment, va ser ajusticiat a Tarragona. En aquesta captura hi van participar 120 soldats i membres de les Esquadres del destacament de Valls¹³²⁷.

El mateix dia 9, li van ser remeses al comandant militar de Mataró, Antonio Santander, 330 armes (la meitat fusells i l'altra meitat escopetes), pólvora, bales i pedres fogueres pels soldats de la guarnició i l'esquadra de paisans armats de la vila:

“(...) debo decir a V.E. que a instancia de Dn. Antonio Santander, he enviado ya la porción de municiones que V. E. me ordena con más de 330 armas, para armar la escuadra de aquella villa ciudad, respecto de rondar sus cercanías, numero de sediciosos (...)”¹³²⁸.

¹³²⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 204. Instruccions del marquès de Castel-Rodrigo al mariscal de camp Diego González (sense data).

¹³²⁷ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Trasllat notarial de les racions de pa que la vila de Valls ha distribuït als paisans armats que integren l'esquadra de Valls des del 19 de juny de 1719 al 24 de maig de 1720.

¹³²⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 224. Carta adreçada per Antonio Manso al marquès de Castel-Rodrigo (9 de gener de 1720); AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 224. Carta adreçada per Antonio Manso al marquès de Castel-Rodrigo (21 de gener de 1720); AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 224. Carta adreçada per Antonio de Santander de la Cueva a Antonio Manso (9 de gener de 1720); AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 224. Carta adreçada per Pedro Rubio a Antonio de Santander de la Cueva (8 de gener de 1720).

Aquestes armes havien estat reclamades pel comandant militar per poder fer front a un possible atac enemic sobre la ciutat. Segons les informacions disponibles per les autoritats borbòniques, una partida de 300 arcabussers francesos havien travessat el riu Ter per la localitat d'Anglès (Selva) dirigint-se posteriorment a Santa Coloma de Farners i Blanes (Selva). Aquest destacament havia de recollir queviures per 400 efectius, fet que feia pensar que el grup s'incrementaria quan s'afegís al grup insurgent que es trobava a la localitat de la Garriga (Vallès Oriental).

El comandant militar, en previsió d'un assalt a la ciutat, va ordenar que l'esquadra de paisans armats de Mataró augmentés els seus efectius en 200 homes més, escollits entre els més fidels de la població, per tal de fer front a qualsevol possible amenaça:

“(...) para que me remitan sin la menor dilación trescientas treinta armas, las 130 para armar a los soldados de asamblea y las 200 para repartir entre los mejores paisanos”.

L'atac no es va fer esperar, i a mitjans del mes de gener, concretament durant la celebració d'una sessió de l'ajuntament el dia 12, en Josep Vendrell, regidor degà, juntament amb la resta de regidors de la vila, van ser informats pel comandant militar Antonio Santander de la Cueva, cap de la comandància de la ciutat de Mataró, que s'havia detectat la presència de 800 arcabussers francesos i guerrillers austriacistes dels que havia transcendit la seva intenció d'assaltar la ciutat. Immediatament es van donar les ordres pertinents per tal d'armar a tots els allistats, facilitant 200 fusells i ordenant que preguessin posició en els llocs indicats per defensar la ciutat:

“(...) hallándome con noticias, de que han llegado a estas vecindades 800 hombres entre fusileros de Francia, y sediciosos, publicando quieren venir a inquietar este cuartel, y siendo mi obligación, y la de Vds. el concurrir a todas las

precauciones necesarias, como lo han ejecutado en las ocasiones en que se han ofrecido del Servicio del Rey, y en atención a esta seguridad, y la que tengo de Vdes. y de este Pueblo remito a ustedes 200 armas para que las repartan a su elecciones, llamando con la mayor brevedad las personas en cuyas manos las pusieren de cuyo repartimiento serán Vds. responsables, y habiendo dispuesto los parajes donde se ha de aportar la gente, remito a Vds. la nota adjunta para que cada cual sepa donde ha de acudir, y los demás se hallaran a la Casa del Ayuntamiento donde yo me conferiré para asistir, y socorrer la parte se necesitase (...)”.

L'activació dels allistats es va realitzar sense novetats amb l'excepció d'un veí, anomenat Gaspar Sala, que es va negar a participar en la defensa de la ciutat al·legant que no era natural de la vila, malgrat residir en ella, motiu pel qual l'ajuntament va procedir a la seva detenció¹³²⁹.

Si tradicionalment les muntanyes tarragonines o la zona del Pallars ocupades pels francesos havien esdevingut un territori segur pels insurgents austriacistes, no hem d'obviar l'existència d'altres indrets que, degut al seu desconeixement geogràfic, la seva orografia i la dificultat tècnica per poder accedir-hi, també s'havien convertit zones segures pels guerrillers. Un d'aquests territoris eren les muntanyes del Garraf i Begues que, durant el període comprès entre els mesos de juliol de 1719 i el maig de 1720, es presentà com un dels seus refugis més fermes i segurs per executar els seus atacs llampec contra les forces militars espanyoles¹³³⁰.

Un d'aquests atacs va ser el realitzat, a les 8 del matí del 16 de gener de 1720, sobre la vila de Sant Boi de Llobregat (Baix Llobregat) per un destacament de 150 insurgents. Una vegada la població va restar sota el seu control, els assaltants es van dirigir a la casa de Baudilio Mateu on assassinaren el doctor Josep

¹³²⁹ ACM. Acords 00-09. Acta de sessió de l'ajuntament de Mataró de data 12 de gener de 1720.

¹³³⁰ CAMPANY GUILLOT, J., “La Guerra de Successió a Gavà i Eramprunyà (1700 - 1720)”, *Materials del Baix Llobregat*, nº 4, 1999, p. 97.

Fornaguera¹³³¹, subdelegat d'intendència del partit de Llobregat, quan aquest es trobava al llit. El motiu de la presència del doctor a la localitat de Sant Boi responia a la recaptació d'impostos que aquest havia de realitzar a la vila, per això el custodiava un destacament format per 50 soldats de cavalleria. Els insurgents van atacar als soldats provocant la mort de 9 d'ells, apropiant-se 16 cavalls i de les pertinences del doctor Fornaguera. Finalitzat l'atac, aquest grup rebel es va traslladar fins a les localitats de Gavà i Sant Climent. Davant d'aquesta acció Antonio Manso, governador militar de la ciutat de Barcelona, va ordenar a l'alcalde major de la Sala Criminal que s'adrecés al lloc amb una força de 100 soldats de cavalleria per capturar els sediciosos i fer un informe del que havia succeït. Amb l'arribada de les tropes espanyoles al poble, es va fer una requisa del mateix i es va enterrar als soldats morts. A la nit va fer acte de presència Oleguer Ametller i Pessió¹³³², alcalde criminal de Barcelona, el qual va detenir a 4 pares de guerrillers austriacistes originaris la vila. Els soldats espanyols, furiosos pel col·laboracionisme mostrat pels vilatans, volien saquejar i cremar el poble, però la intervenció del mossèn i la recepció d'una ordre del bisbe de Barcelona, van aconseguir impedir la represàlia¹³³³.

Les detencions per aquest atemptat no es van aturar, i les autoritats filipistes van posar a disposició de la Sala Criminal de la Reial Audiència, un nombrós grup de detinguts, alhora que es va confeccionar un llistat dels insurgents dels pobles de les rodalies que havien participat en els fets¹³³⁴.

¹³³¹ Josep Fornaguera: Destacat filipista veí de Barcelona. Durant la Guerra de Successió va ser perseguit per part dels austriacistes. L'any 1713 en José Patiño, mentre les tropes filipistes assetjaven Barcelona, el va nomenar subdelegat d'intendència de la zona del Llobregat i la Marina, on va practicar requises i recaptació d'impostos per al manteniment de l'exèrcit borbònic.

¹³³² Oleguer Ametller i Pessió: Nomenat pel corregidor de Barcelona, conde de Montemar, pel càrrec d'alcalde criminal de Barcelona entre els anys 1719 i 1722. Informació extreta de l'article de CERRO NARGÁNEZ, R., "Civiles entre militares. Los alcaldes mayores de Barcelona (1718 - 1750)", *Pedralbes revista d'història moderna*, nº 15, Barcelona, 1995, p. 356

¹³³³ BALANZA, F. et al., op. cit., pp. 136 - 137. Informació extreta i citada per l'autor del manuscrit de Magí Castells, titulat *Notes històriques de la vila de Sant Boi del Llobregat*.

¹³³⁴ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 199. Carta de Salvador Prats i Matas a Juan Antonio de Sorgeta (22 de gener de 1720); AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 224. Carta adreçada per Antonio Manso al marquès de Castel-Rodrigo (18 de gener de 1720); ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana (possiblement 1720); ACA. Villetes 369 (1724 - 1726). Memorials de Josep Antonio Fornaguera i Alexos Fornaguera.

El dia 24 gener les forces militars espanyoles van ocupar les viles de Gavà, Begues i Sant Climent de Llobregat (Baix Llobregat), emportant-se detingut al batlle de Gavà i altres vilatans dels pobles veïns. A la localitat de Begues van detenir a *l'Hereu Romagosa*, i a la localitat de Sant Climent de Llobregat a en Pera Mas. Realitzades aquestes detencions, el destacament militar espanyol va adreçar-se a la vila de Sant Boi de Llobregat per pernoctar¹³³⁵.

Per la seva banda, i potser com a represàlia per les detencions, els arcabussers francesos van matar a March Tomàs, veí de Sants, al que acusaven de ser un espia del regidor Sastre, de Sant Boi de Llobregat. En March Tomàs havia acompanyat en diverses ocasions a les tropes en persecució dels arcabussers francesos i dels guerrillers austriacistes¹³³⁶.

Molt probablement el destacament que va sortir en persecució d'aquest grup d'insurgents tingués un enfrontament amb ells a Sant Climent de Llobregat, ja que en aquestes dates es va registrar en aquesta població la mort de 4 persones per "*causa de la guerra*"¹³³⁷, sense especificar-ne res més.

La persecució per capturar els autors de la mort del doctor Fornaguera va continuar perllongant-se fins el mes de setembre, continuant les detencions com les esdevingudes el 8 de setembre 1720, quan les tropes van capturar a Viladecans (Baix Llobregat), a dos joves relacionats amb els fets. Els dos detinguts van ser esquarterats i els seus caps exposats en gàbies de ferro a l'entrada de Sant Boi de Llobregat, on van restar-hi penjades fins l'any 1820¹³³⁸.

Mentre en el nord de Catalunya continuava l'avanç de les tropes espanyoles. El 17 de gener un destacament militar compost per tropes i paisans armats de l'esquadra de Berga, es van dirigir a la ciutat de Ripoll, escortant a un nou escamot reclutat per dos oficials del regiment de Waterford. Aquests efectius havien d'incrementar el gruix del regiment que, a priori, es trobava a Ripoll a

¹³³⁵ BALANZA, F. et al., op. cit., p. 137. Informació extreta i citada per l'autor del manuscrit de Magí Castells, titulat *Notes històriques de la vila de Sant Boi del Llobregat*; CAMPMANY GUILLOT, J., art. cit., p. 97.

¹³³⁶ *Ibid.*

¹³³⁷ PERPIÑÀ GUTIÉRREZ, C., art. cit., pp. 309 - 318.

¹³³⁸ CAMPMANY GUILLOT, J., art. cit., p. 97.

l'espera de la seva arribada. Però quan aquesta columna va entrar a la ciutat, van observar que eren elles les primeres tropes espanyoles que alliberaven la població. Allí es van encarregar de custodiar la ciutat fins l'arribada del gruix de l'exèrcit enmig de l'aclamació del poble i de les autoritats municipals:

“Señor, un destacamento de esta Guarnición de un subalerno, un sargento, un tambor y veinte soldados con diez Paisanos y su cabo salieron de esta Plaza el día 17 para escoltar dos oficiales del Regimiento de Waterford con siete hombres de recluta hacia Ripoll donde yo suponía haber llegado las tropas de los Tenientes Generales Dn. Frco. Caetano de Aragón y Dn. Tiberio Carafa. Este destacamento se restituyo anoche a esta Plaza trayendo cada uno de ellos un ramo de laurel en el sombrero, el oficial médico que había entrado en Ripoll el día 18 y preguntándole el Baile de que ejército eran el oficial le respondió que eran de Felipe Quinto, el Baile respondió aclamando a Felipe Quinto entrego las puertas al oficial y le encomendó de hacer buena guardia para que ninguna partida entrara de los enemigos que habían abandonado el lugar el día antecedente. Las tropas entraron el día 19 por la mañana después de haberse unido en San Juan de las Abadesas”¹³³⁹.

El 18 de gener, un destacament format per tropes i membres de l'esquadra de Valls, a les ordres d'un capità del regiment de cavalleria de Brabante, van iniciar una persecució que va durar dos dies contra insurgents austriacistes a les muntanyes d'Alcover (Alt Camp) i la Selva del Camp (Baix Camp)¹³⁴⁰.

Dos dies després va ser publicat un ban del marquès de Castel-Rodrigo on recordava la prohibició de portar armes a totes aquelles persones que no

¹³³⁹ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 226. Carta de Cor Oriscot al marquès de Castel-Rodrigo (21 de gener de 1719).

¹³⁴⁰ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra – família Veciana. Trasllat notarial de les racions de pa que la vila de Valls ha distribuït als paisans armats que integraven l'esquadra de Valls des del 19 de juny de 1719 al 24 de maig de 1720.

estiguessin autoritzades. L'esmentat edicte no feia sinó que recordar altres disposicions anteriors, vigents des de l'aplicació del Decret de Nova Planta, sobre el desarmament de la població civil¹³⁴¹.

El 21 de gener un indeterminat grup d'arcabussers francesos i insurgents austriacistes van atacar la localitat de Montcada (Vallès Occidental) fent presoner el batlle Parceró, que era també cap de l'esquadra de paisans armats de la vila, i a un germà seu. Els insurgents van traslladar els presoners fins a un bosc de Sant Jeroni de la Murtra, en el terme municipal de Badalona (Barcelonès) on van apunyalar el batlle. No van matar el seu germà ja que el van fer servir d'hostatge, demanant 100 doblons pel seu alliberament¹³⁴².

Sembla ser que la recaptació il·lícita de diners s'havia convertit en una de les principals accions dels insurgents, ja que aquell mateix dia un grup de 8 guerrillers a l'ajuntament de Terrassa (Vallès Occidental) van extorsionar el regidor Domingo Ramoneda demanant-li que els hi pagués 10 doblons dels que només va poder donar 23 lliures. Al no aconseguir el seu objectiu, un escamot format per 3 guerrillers van retornar dies després a la vila i van demanar que l'ajuntament els hi pagués del comú de la vila una indeterminada quantitat de diners¹³⁴³.

El 22 de gener Antonio Manso va oficiar al marquès de Castel-Rodrigo informant-lo que s'havien personat 4 arcabussers francesos per acollir-se a l'amnistia, 3 davant del franciscà Gummà a la localitat de Granollers, i l'altre a la ciutat de Barcelona. Posteriorment van ser filials, ressenyats i enviats davant Josep Ventura Güell, membre de la Sala Criminal de la Reial Audiència, per tal de ser investigats¹³⁴⁴.

¹³⁴¹ AHG. Fons notarial de Palamós. Biblioteca. Impresos antics. I-206. Edicte del marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, sobre la prohibició de portar armes (20 de gener de 1720).

¹³⁴² AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 199. Carta de Salvador Prats i Matas a Juan Antonio de Sorgeta (22 de gener de 1720).

¹³⁴³ ACVOC. 90-36-T2-202. Universitat de la Vila de Terrassa (1336 - 1840). Declaració de Domingo Ramoneda sobre els diners que li van prendre un grup de lladres i de carrasclets (1720).

¹³⁴⁴ AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 224. Carta adreçada per Antonio Manso al marquès de Castel-Rodrigo (22 de gener de 1720); AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 224. Carta del marquès de Castel-Rodrigo a Domingo Reco (16 de gener de 1720).

El 26 de gener, el general Antonio Marín Resende de Gurrea¹³⁴⁵, governador militar de Roses, va comunicar al marquès de Castel-Rodrigo que un confident l'havia informat de la marxa, des de Perpinyà, d'un comboi francès que transportava 1.500 barrils de pólvora. De la informació rebuda destacava el notable increment de les tropes franceses que hi havia de guarnició al Rosselló. El gruix de les forces situades a la Cerdanya, el constituïen 12 batallons a les ordres del marquès de Bonàs i 6 batallons d'arcabussers francesos que havien passat revista, presentant un total de 3.250 fusellers, sense incloure el batalló d'en Brunet¹³⁴⁶.

La nit del dia 30 de gener, en Jaime de Llisach va marxar amb un destacament compost per 100 efectius, entre fusellers de muntanya i paisans armats, des de la localitat de Manresa (Bages), direcció a Montserrat, amb l'objectiu de capturar els grups de sediciosos que es refugiaven en el massís muntanyós. Novament les condicions meteorològiques van resultar decisives, ja que en despuntar el dia, una densa boira envoltava la muntanya, dificultant les tasques de localització i limitant la captura únicament a dos insurgents. En Jaime de Llisach va ordenar que un dels presoners, que es trobava malalt, fos enviat a Martorell (Baix Llobregat), mentre que l'altre el van utilitzar com a guia, amb la finalitat que els indiqués en quines coves o paratges s'amava la resta del grup. Però, malgrat trobar nombrosos indicis de la presència dels sediciosos, no es va poder capturar a ningú més perquè havien fugit direcció Vallbona d'Anoia (Anoia). Malgrat aquest relatiu fracàs, en Jaime de Llisach va continuar la persecució dels sediciosos. Una pressió que va aconseguir que alguns d'ells, que ja es trobaven força desmoralitzats, cerquessin la intermediació del rector de la vila de Collbató (Baix Llobregat) perquè fes d'intermediari amb Jaime de Llisach amb l'objectiu d'entregar-se voluntàriament a canvi d'un perdó. Coneixedor d'aquest extrem, Llisach es va negar a informar-los, ja que únicament acceptaria la seva rendició si lliuraven un document on

¹³⁴⁵ Antonio Marín Resende de Gurrea, comte de Bureta: Governador militar de Roses entre els anys 1713 i 1725. L'any 1730 es nomenat governador de Girona, càrrec que exercirà fins a la seva mort l'any 1733. Nat a Bureta (Saragossa), pertanyia a la noblesa aragonesa i va recolzar al rei Felip V durant la Guerra de Successió. Un germà seu, de nom Remigio, va morir lluitant a l'exèrcit filipista durant la batalla de Saragossa l'any 1730.

¹³⁴⁶ AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 224. Carta de Antonio Marín y Gurrea al marquès de Castel-Rodrigo (26 de gener de 1720).

figuressin el nom de tots els que formaven part del grup. Un llistat que va ser tramès al capità general de Catalunya i va dependre d'aquest la decisió si els concedia l'indult o no¹³⁴⁷.

A les 10 de la nit del dia 30 de gener, un grup de 50 insurgents van assaltar la vila de Figueres (Alt Empordà) extorsionant i maltractant alguns veïns. Entre els llocs saquejats destacaven la casa del batlle i la presó de la vila, d'on alliberaren a 2 detinguts i d'on robaren 2 escopetes. Com era habitual, també van saquejar l'estanc del tabac, per posteriorment fugir direcció a la Jonquera¹³⁴⁸.

Si la retirada voluntària de les tropes franceses ja s'havia iniciat temps enrere, també és cert que als enclavaments rellevants del territori havien deixat un romanent de forces per garantir no perdre el control definitiu dels mateixos. Però a inicis de 1720, les tropes espanyoles, tant en el Principat, com a la resta d'Espanya, s'havien reforçat fins al punt que la superioritat numèrica mostrada pels francesos, fins aquell moment, havia quedat totalment equilibrada. El marquès de Castel-Rodrigo disposava d'un potent exèrcit per fer front a les afeblides tropes franceses i a la guerrilla austriacista a l'interior de Catalunya¹³⁴⁹.

Aquest avantatge numèric fou aprofitat immediatament pel capità general de Catalunya quan, a principis del mes de gener, va encapçalar personalment un exèrcit d'operacions que va alliberar la Seu d'Urgell (Alt Urgell) dels invasors francesos. El dia 10 s'alliberaren les localitats de Prullans i Bellver de Cerdanya (Cerdanya), i l'endemà la localitat de Puigcerdà (Cerdanya). Així es van iniciar les accions bèl·liques que van permetre prendre als francesos les localitats de la Seu d'Urgell i Castellciutat. En aquestes operacions van participar el regiment d'infanteria Príncep, que ja havia combatut, anteriorment, als francesos al País Basc, així com el regiment d'infanteria Barcelona, que participà en l'atac dels castells del Pont de Bar i Aristot (Alt Urgell) que varen capitular els 15 i 18 de

¹³⁴⁷ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 225. Carta de Jaime de Llisach al marquès de Castel-Rodrigo (3 de febrer de 1720).

¹³⁴⁸ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 224. Carta de Antonio Marín y Gurra al marquès de Castel-Rodrigo (31 de gener de 1720). En l'esmentada carta s'adjunten dues cartes més redactades pels regidors de Figueres de data 30 de gener on informen dels incidents succeïts.

¹³⁴⁹ ROURA AULINAS, L., art. cit., p. 520.

gener de 1720, respectivament. Finalitzades aquestes accions ambdós regiments es sumaren al setge de la Seu d'Urgell, que el va dirigir personalment el capità general de Catalunya¹³⁵⁰.

Però, malgrat la preparació i execució d'aquests assalts per part del destacat enginyer espanyol Verboom, les baixes espanyoles van ser nombroses resultant morts o ferits un total de 196 combatents, entre oficialitat i tropa¹³⁵¹. Amb la rendició de les poblacions de Castellciutat i la Seu d'Urgell, els dies 22 i 29 de gener, finalitzà la recuperació espanyola del territori català¹³⁵².

A les darreries del mes de gener, els significats seguidors filipistes Josep Pares, doctor en medicina, i Bartomeu Pardigo (a) *Lo Frare*, corder de professió, van adreçar-se a casa de l'espardenyner Po Fillol (a) *la Nonya*. L'objectiu d'aquesta visita era convèncer a aquest últim que participés en un parany per capturar un guerriller austriacista anomenat Josep Batlle (a) *Po Batlle* qui, amb un grup d'arcabussers francesos, es trobava a les rodalies de Reus. En arribar a casa de Po Fillol, el van trobar treballant i li van dir:

*“Po Fillol, tu has d'anar amb uns quans parells espardenyas
anvés lo Aubiol fins a encontrá lo Po Batlla y demás micalets.
que tu serás ben pagat de tus treballs y podrás posar un bon
cabalet, y luego ne donarás havís a nosaltres del qué estará
pasant”.*

Però en Po Fillol es va negar a participar-hi. Davant la negativa els dos filipistes ho intentaren de nou amb un altre espardenyner de Reus anomenat Po Vallverdú però aquest també es va negar. Finalment van adreçar-se a casa d'un fuster de la vila, germà de l'esquadrista Narcis Bruget, al que van amenaçar amb càstigs si no col·laborava amb ells. Fruit de les amenaces en Bruget va accedir: va agafar un lot

¹³⁵⁰ CONDE DE CLONARD, op. cit., Volum XI, pp. 13 – 14 i Volum XV, p. 77.

¹³⁵¹ LA LLAVE GARCIA, J., op. cit., pp. 101 - 102; CONDE DE CLONARD, op. cit., Volum XI, pp. 13 – 14.

¹³⁵² SHD. Microfilm 2014 SA 2976, document 90. Relation du siege du chateau Urgel.

d'espardenyes i va anar a buscar en Po Batlle i al seu grup d'insurgents que es refugiaven a l'Albiol (Baix Camp). Sense que aquest ho sàpigues, un espia filipista anomenat Joan de Barberà (a) *Basó* el seguia, juntament amb un destacament de cavalleria, comandat per Luis de Córdoba que s'havia situat en el peu de les muntanyes de Prades, disposat a atacar la vila. L'assalt es produí a les 10 de la nit del dia 31 gener, resultant un èxit pels interessos de les tropes espanyoles aconseguint capturar els arcabussers francesos i el seu líder, en Po Batlle. Una vegada fetes les detencions, l'espia i confident filipista, Joan de Barberà (a) *Basó* va anar a identificar-lo com a capità d'arcabussers a les ordres de França i comandament de la resta de detinguts. Fidelment identificats, l'oficial encarregat de la seva custòdia, va ordenar que els soldats colpegessin al detingut i li traguessin la roba, que va ser lliurada a en Joan de Barberà (a) *Basó* com a pagament pels seus serveis. En Josep Batlle es va quedar únicament amb la camisola, que era la que portava en el moment de la seva execució. El 2 de febrer les tropes espanyoles van portar al detingut fins a Reus juntament amb la resta d'arcabussers francesos: Silvestre Sabaté, Estivill i el fill d'un ferrer, tots ells veïns de Reus, a més d'un quart insurgent originari de Riudoms. Cal fer esment que en Joan de Barberà (a) *Basó* havia rebut 4 doblons de la família del fill del ferrer perquè l'alliberés i no fos ajusticiat, pacte que no va complir. El dia següent, a les 4 de la tarda, els van penjar a tots cinc a la riera del Roser de Reus. Els executats van restar en el cadafal fins el 26 de març, quan els van despenjar de les forques per donar-los sepultura¹³⁵³.

Val a dir que l'espia i confident Joan de Barberà (a) *Basó*, era un antic seguidor austriacista el qual havia renegat del partit imperial, caracteritzant-se pel seu comportament inflexible i cruel vers els seus antics companys de causa. Va participar amb les unitats de paisans armats filipistes en la persecució d'en *Carraslet*, sota les ordres de Pedro de Saura y Valcárcel a qui servia de criat. Durant els anys 1719 i 1720 va realitzar diverses operacions contra els seus antics companys d'armes. El caràcter d'aquest subjecte queda reflexat en les seves

¹³⁵³ VILÀ, C., op. cit., pp. 92, 93 i 94; ANGUERA NOLLA, P., *Historia General de Reus*, Reus, Ajuntament de Reus, 2003, pp. 259 – 260.

accions: en una ocasió, a la localitat de Riudecanyes, va veure que dos joves sortien de la vila i va establir amb ells una conversa. Aquests li van manifestar, confiats, que volien allistar-se sota les ordres d'en *Carrasclat*. Immediatament en Joan de Barberà els hi va dir que ell formava part de la partida d'en *Carrasclat* i que s'esperessin en un lloc determinat on serien recollits pel líder austriacista. Els dos joves van obeir confiats, mentre que en Joan de Barberà es dirigia a avisar a Pedro de Saura, el tinent de corregidor de Tarragona, qui amb un destacament de tropes borbòniques, els va capturar, portant-los detinguts fins a Tarragona. També fou artífex de la captura, en el molí de Ciurana, de 4 guerrillers austriacistes: en *Duquet* i el seu cunyat, un insurgent conegut com *lo nebot d'en Cardona* i, per últim, un revoltat més, veí de Riudecanyes. Traslladats fins a Tarragona, van ser executats tots menys en *Duquet* que va salvar la vida a canvi de convertir-se en botxí. També en Joan de Barberà (a) *Basó* fou el delator del seguidor austriacista anomenat *Biló d'Alforja*, que es trobava amagat en el convent de Sant Francesc de Reus on establí una vigilància contínua sobre la seva persona, fins que es va propiciar el moment de la seva captura per part de les autoritats borbòniques. Formen part del seu historial altres accions violentes com la pallissa que ell mateix va propinar a un veí de Reus, anomenant Joan Grifoll, perquè aquest el va acusar públicament de col·laborar amb els filipistes¹³⁵⁴

A finals del mes de gener de 1720 un grup de guerrillers austriacistes muntats en cavalls i mules, i armats amb armes de foc es van personar a la zona de el Pla de Manlleu, al terme municipal d'Aiguamúrcia (Alt Camp), on van efectuar diversos trets, entre 8 i 10, i van provocar la mort d'un home. Un dels guerrillers es va aproximar al mas *Cal Galofre* on va informar al seu propietari, Rafel Galofre, que trobarien un home mort, i que li comunicés aquest fet al batlle de la població perquè l'enterrés. Donada la corresponent sepultura al cadàver, les autoritats van interrogar a Rafel Galofre el qual va informar que la persona morta era un guerriller austriacista anomenant Felip Bofarull, que va ser assassinat pels seus companys quan volia desertar del grup. Aquesta declaració fou corroborada pel

¹³⁵⁴ VILÀ, C., op. cit., p. 96.

seu nét, Joan Galofre, que va reafirmar la declaració realitzada pel seu avi en presència del batlle¹³⁵⁵.

A principis del mes de febrer la proximitat dels arcabussers francesos a la capital catalana i les seves accions a les poblacions de les rodalies de la ciutat comtal, van provocar una gran alarma entre els membres de la Reial Audiència. Les accions es multiplicaven i les causes s'acumulaven a la Sala Criminal: l'extorsió als batlle de Montcada, Vallvidrera, Badalona i Vilassar; multitud de robatoris; l'ocupació de les viles de Vilafranca del Penedès i de Sabadell, per petites partides d'insurgents, etc. També s'havia rebut notícia a Barcelona que els guerrillers austriacistes havien obligat al pregoner de Sant Boi de Llobregat a fer una crida a no pagar impostos sota pena de mort:

“(...) en que una partida de facinerosos violento al pregonero de Sant Boi, por los lugares acostumbrados publicase, y pregonase de parte de los fusileros de Carlos 3º que los Bailes y regidores no obedeciesen las órdenes del Rey, ni obligasen a los paisanos a pagar catastro, ni otras contribuciones conminándoles la pena de ser ahorcados, cuya temeridad y arroya hace temer otros mayores daños (...)”¹³⁵⁶.

La proximitat a la ciutat comtal era tan evident que el 2 de febrer els arcabussers francesos van aconseguir capturar el bisbe de Barcelona i el van obligar a fer una crida en favor del arxiduc Carles. Alhora van redactar un ban amenaçant de mort els correus i els regidors que recaptessin l'impost del cadastre:

“2 febrer. Los fusellers prengueren lo nunci, li feren fer una crida a pena de la vida y per orde de Carlos 3er. ningun regidor

¹³⁵⁵ ACAC. Fons Col·lecció Rafel Castells. Carta (31 de gener de 1720).

¹³⁵⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 199. Carta de la Sala Criminal de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 de febrer de 1720).

se atrevís a demanar diners de cadastre a ningú, ni tampoc cap persona pogués portar cartes”¹³⁵⁷.

El dia 7 en Juan Febrer, batlle i cap de l'esquadra de paisans armats de Centelles, va escriure una carta memorial al marquès de Castel-Rodrigo, on exposava la seva implicació al llarg del conflicte bèl·lic i el seu paper en la formació i coordinació de les esquadres de paisans armats de Castellterçol, Sentmenat, Sant Llorenç Savall i Gallifa¹³⁵⁸.

L'esquadra de paisans armats de Centelles va realitzar destacades operacions contra les partides de guerrillers austriacistes, com per exemple la batuda que va donar com a fruit la captura de 43 guerrillers; o la que va realitzar durant tot un mes en el massís del Montseny, especialment en les localitats d'Arbúcies i Viladrau, on la força comandada pel seu fill, Benito Febrer, va realitzar arriscades accions on va perillar la seva pròpia vida. L'eficàcia i l'eficiència d'aquesta esquadra va arribar a tal punt que, tant des de capitania general, com de la Sala del Crim de la Reial Audiència, van donar poders extraordinaris al batlle Febrer que el facultaven per a poder concedir indults:

“Que los expresados Marques de Castel-Rodrigo, D. Francisco Cayetano de Aragón, y la Sala Criminal de la Real Audiencia de dicho Principado, dieron la facultad, y amplios poderes al dicho Capitán, por su notoria justificación, de perdonar a los Enemigos, y picaros, que reconocidos por su maldad, se reintegrasen, y sometiesen a la Obediencia de S. Mag.”.

Aquesta esquadra també va realitzar funcions de policia judicial, com la detenció de 4 veïns del corregiment de Vic, per no haver-se acollit a l'indult ofert un cop finalitzada la Guerra de Successió. Antics seguidors austriacistes, alguns dels

¹³⁵⁷ BALANZA, F. et al., op. cit., p. 137. Informació extreta i citada per l'autor del manuscrit de Magí Castells, titulat *Notes històriques de la vila de Sant Boi del Llobregat*.

¹³⁵⁸ AGS. Secretaria de Guerra. Suplement 225. Carta Juan Febrer al marquès de Castel-Rodrigo (7 de febrer de 1720). Document transcrit al núm. 20, apartat *Documents Rellevants*, de l'*Annex Documental*.

quals eren parents del batlle de Centelles, i que van col·laborar en la persecució d'insurgents austriacistes durant els anys 1719 i 1720. El governador militar de Vic, el brigadier Liberato Lamo de Espinosa, va deixar quatre indults signats a l'esmentat batlle perquè fossin lliurats a aquestes persones quan es personessin, però mai van anar a recollir-los per por a ser detinguts. Els implicats eren veïns de la zona de Viladrau i se'ls acusava d'haver atacat un destacament de les Guàrdies Valones en aquesta vila durant la Guerra de Successió. Però, malgrat aquests fets, anys després van col·laborar amb en Juan Febrer, cap de l'esquadra de Centelles, durant la Guerra de la Quàdruple Aliança, ajudant a la persecució d'insurgents austriacistes i arcabussers francesos, motiu pel qual la Reial Audiència va donar garanties de que no serien perseguits si recollien els seus respectius els indults¹³⁵⁹.

En aquestes dates, els comandaments militars francesos intentaven aturar la imminent invasió espanyola de la Cerdanya francesa. Les operacions van ser dirigides pel capità general de Catalunya, el marquès de Castel-Rodrigo, des de la localitat de Puigcerdà quan aquesta fou reconquerida per les tropes espanyoles¹³⁶⁰.

Posteriorment, el capità general es va dirigir per la Vall de Ribes fins a les localitats de Ripoll, Camprodon, Sant Joan de les Abadesses i Olot, on va passar revista a l'aquarterament de les tropes espanyoles que hi havia a la zona. Aquestes forces, integrades per un total de 5 batallons d'infanteria i 13 esquadrons de cavalleria, estaven preparades per atacar el territori francès per aquella zona fronterera¹³⁶¹.

A mitjans del mes de febrer encara persistien grups de guerrillers austriacistes que circumdaven la ciutat de Barcelona, causant assassinats, robatoris i saquejos. En alguns casos, els insurgents havien obligat a difondre els seus bans entre la població ordenant als habitants del Principat que no paguessin el cadastre, ni que cap autoritat municipal recolzés a la monarquia en qualsevol de les seves formes

¹³⁵⁹ ACA. Consultas (1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (13 de juny de 1720); UPF. Fons de la Guerra de Successió. *Relacion de servicios del capitan de infanteria D.Juan Febrer y Estrada, Bayle, que fue de la fidelíssima Villa, y Condado de Centellas; de antes, y despues de serlo en las turbaciones passades de este Principado de Cataluña; y de D. Joseph, y D. Benito sus hijos.*

¹³⁶⁰ SHD. Microfilm 2014 SA 2976, document 92, 93, 96.

¹³⁶¹ SHD. Microfilm 2014 SA 2976, document 97.

sota pena de morir penjats. Els sediciosos van obligar els pregoners dels pobles a difondre les seves consignes, coaccionant-los per la força, com va ser el cas del pregoner de Sant Boi de Llobregat, que va ser colpejat en negar-se a difondre un dels seus comunicats. Aquestes accions van ser considerades de tanta gravetat per la Sala Criminal de la Reial Audiència que van formular una queixa formal a les autoritats militars per la inacció que demostraven les tropes aquarterades a Barcelona¹³⁶².

El 12 de febrer, en el corregiment de Manresa es va realitzar una operació militar que va finalitzar amb la mort i captura d'alguns sediciosos, els quals, per ordre del marquès de Castel-Rodrigo, van ser penjats pels camins com a mostra del final que tindrien tots aquells sediciosos que no s'entreguessin voluntàriament. El total d'insurgents austriacistes capturats en aquells moments en el corregiment de Manresa ascendia al nombre de 4, dels quals han transcendit dades de 3 d'ells: un paisà castellà que va ser capturat per una unitat de cavalleria i que va salvar la vida gràcies a col·laborar amb les autoritats borbòniques, informant-les de l'amagatall on es refugiaven la resta d'insurgents; un capitost sediciós anomenat *El Podeus*, que va ser capturat gràcies a la informació proporcionada pel primer detingut al tinent general Domingo Reco, i l'*Hereu Gallo*, que es trobava reclòs a la presó de Manresa gràcies a la captura realitzada per l'esquadra mòbil de paisans armats d'en Jaime Llisach:

“El segundo fue cogido por el Veguer D. Jaime Llisach quien se lo llevo a diferentes pasadas con él, y en particular a una que el guio, en donde se logró la muerte de algunos, y al no haberlo impedido una fuerte niebla que hacia hubieran conseguido por la dirección de dicho mozo la captura de muchos. Conque dicho D. Jaime se incluía por lo que con el capítulo a que se libre de la pena capital. El tercero que así mismo fue preso por la escuadra de D. Jaime Llisach se dice el Hereo Gallo este según tantos informes merece ser ahorcado no la una sino dos veces,

¹³⁶² AGS. Secretaría de Guerra. Supplement 224. Carta adreçada a Antonio Manso (14 de febrer de 1720).

lo que estuviera ya ejecutado a haber habido de ejecutar pues tengo despachado diferentes cartas al Gobernador de Cardona para que lo haga avenir (...)”¹³⁶³.

A mitjans del mes de febrer un escamot de 4 sediciosos austriacistes van assaltar a un grup de traginers que conduïen 14 mules, des de Martorell fins a Barcelona, al seu pas per les localitats de Molins de Rei i Sant Feliu de Llobregat (Baix Llobregat). No satisfets en intimidar a punta de canó els conductors, també els van copejar amb la culata dels fusells. Els insurgents es van endur les bèsties i van exigir als 3 traginers el pagament de 21 doblons en concepte de rescat per la vida d'un d'ells, que marxà segrestat amb els guerrillers. Dies després, els traginers alliberats van poder pagar el rescat del seu company que va ser posat en llibertat¹³⁶⁴.

El tinent general Francisco Caetano de Aragón va informar al marquès de Castel-Rodrigo conforme havia rebut una informació d'en Miguel Santet, responsable d'un comboi de 38 mules que s'havia format a la Vall d'Hostoles, en el terme municipal de Sant Feliu de Pallarols (Garrotxa), sobre l'assalt patit pel seu comboi el 14 de febrer, entre les localitats de Sant Martí de Llémèna (Gironès) i Sant Esteve de Llémèna (Garrotxa), a mans d'un grup de 10 sediciosos, 4 d'ells a cavall. En Miguel Santet va reconèixer a 2 dels assaltants: un fill del cap austriacista Vallet i el germà del capitost austriacista Vilar, tots dos veïns de Sant Esteve de Llémèna. Els sediciosos van retenir els integrants del comboi durant tota la nit, deixant-los marxar el dia següent, previ pagament de 25 doblons¹³⁶⁵.

El 15 de febrer, el marquès de Castel-Rodrigo va escriure una carta al mariscal de camp Francisco Fernández de Ribadeo, arran de les queixes emeses per les autoritats militars franceses sobre el tracte que es donava a alguns detinguts, en concret es tractava d'un escrit de l'oficial francès que exercia el càrrec de tinent

¹³⁶³ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 226. Carta de Domingo Reco al marquès de Castel-Rodrigo (22 de febrer de 1720).

¹³⁶⁴ ACA. Real Patrimonio. BGRP. Procesos 1720, núm. 4 Am.

¹³⁶⁵ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 226. Carta de Francisco Caetano de Aragón al marquès de Castel-Rodrigo (15 de febrer de 1720).

de rei de la fortalesa de Montlluís. En aquesta carta el capità general de Catalunya demanava al mariscal que informés a l'oficialitat francesa, sobre la seva postura a favor de l'ajusticiament d'alguns arcabussers de França acusats d'haver comès delictes comuns i crims de guerra pel que havien de ser condemnats a la pena capital i no es podien acollir a indult, com ho feien els integrants de les forces regulars, tal i com havia succeït amb el coronel francès Bernich i els seus homes quan van caure presoners¹³⁶⁶.

El 16 de febrer de 1720 els regidors de Mataró van ser informats, per part de la comandància militar, que estava prevista l'arribada a la ciutat del marquès de Castel-Rodrigo que venia d'efectuar una visita a la zona de Girona¹³⁶⁷.

Els inicis de les negociacions de pau que van posar fi a la Guerra de la Quàdruple Aliança es van iniciar arran de la marxa del cardenal Giulio Alberoni el desembre de 1719. S'iniciava, doncs, un diàleg entre les gran potències implicades, on Felip V buscava el reconeixement internacional sobre les seves conquestes a Sardenya i Sicília, la restitució britànica de la illa de Menorca com de Gibraltar, perduts al Tractat d'Utrecht. Però la rúbrica del Tractat de la Haia, el 17 de febrer de 1720, l'obligà a renunciar a totes les seves pretensions sobre aquests territoris, així com els seus drets sobre els Països Baixos i ratificar-se en la renúncia al tron francès.

“La Guerra de Successió d'Espanya (1702 - 1714) i la de la Quàdruple Aliança (1718 - 1721) també van a fuixar els lligams seculars entre els comtats nordcatalans i el Principat de Catalunya creant al Rosselló una imatge negativa dels veïns (compatriotes) del Principat i fent augmentar la distància entre el nord i el sud de Catalunya, com entre Coserans o Comenge i la Vall d'Aran. També, la Revolució Francesa i l'imperi van provocar grans canvis institucionals i polítics, i les guerres van tornar al Pirineu. És fàcil comprendre que la represa de les

¹³⁶⁶ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 226. Carta del marquès de Castel-Rodrigo al mariscal Francisco Fernández de Ribadeo (15 de febrer de 1720). Document transcrit al núm. 21, apartat *Documents Rellevants*, de l'*Annex Documental*.

¹³⁶⁷ ACM. Acords 00-09. Acta de sessió de l'ajuntament de Mataró (16 de febrer de 1720).

hostilitats entre els dos estats va afectar profundament les relacions entre occitans i catalans veïns: incursions de miquelets, comerç desballestat o interromput, matances, etc. De nou, aquells anys de guerra, com els dels segles XVI i XVII, van reforçar la frontera mental, la qual cosa feia més present la frontera política”¹³⁶⁸.

A finalitzar el conflicte bèl·lic l'exèrcit espanyol tenia desplegat a la zona fronterera catalana un total d'11 batallons d'infanteria i 24 esquadrans de cavalleria. A la rereguarda també es van ubicar alguns batallons d'infanteria en determinades viles i ciutats de Catalunya: Seu d'Urgell (1 batalló), Roses (1 batalló), Cardona (1 batalló), Girona (2 batallons), Barcelona (3 batallons), Hostalric (1 batalló), Tarragona (1 batalló) i Tortosa (1 batalló).

¹³⁶⁸ POJADA, P., “Els Pirineus moderns com a lloc de la conflictivitat i del diàleg. Una visió sobre les relacions humanes intenses”, *Ripacurtia*, n° 4, 2006, p. 37.

**Taula 43: Operacions militars destacades durant la 4ª Fase de la guerra (desembre - febrer 1719).
Contraofensiva espanyola i retirada francesa del Principat (elaboració pròpia)**

INICIATIVA MILITAR	DATA	ACCIÓ	RESULTAT	COMARCA
<i>Exèrcit Espanyol</i>	05/12/1719	500 arcabussers francesos a les ordres d'en Carrasquet van atacar Valls. L'esquadra de la vila rebutja l'atac.	Victòria espanyola 	ALT CAMP
<i>Exèrcit Francès</i>	08/12/1719	Un destacament d'arcabussers francesos atacà Figueres i derrotà a l'esquadra de la vila.	Victòria francesa 	ALT EMPORDÀ
<i>Exèrcit Francès</i>	11/12/1719	Un destacament d'arcabussers francesos atacà Sant Celoni. L'atac fracassa amb l'arribada d'un destacament de tropes espanyoles.	Victòria espanyola 	VALLÈS ORIENTAL
<i>Guerrilla Austricista</i>	12/12/1719	Un destacament d'arcabussers francesos van assaltar i saquejar la vila d'Arenys de Mar.	Victòria espanyola 	MARESME
<i>Exèrcit Espanyol</i>	12/12/1719	Arcabussers francesos van atacar un comboi de bagatges de les tropes espanyoles a Esparraguera.	Victòria francesa 	BAIX LLOBREGAT
<i>Exèrcit Francès</i>	23/12/1719	Un destacament de fusellers de muntanya espanyols va ser derrotat pels arcabussers francesos a Martorell i Manresa.	Victòria francesa 	BAIX LLOBREGAT – BAGES
<i>Guerrilla Austricista</i>	24/12/1719	Guerrillers austricistes van ocupar Torredembarra i la saquegen.	Victòria austricista 	TARRAGONÈS
<i>Exèrcit Francès</i>	25/12/1719	Atac dels arcabussers francesos a Sant Feliu de Guíxols. L'esquadra es refugia al monestir i resisteix.	Victòria francesa 	BAIX EMPORDÀ
<i>Guerrilla Austricista</i>	26/12/1719	Atac al comboi del cardenal Alberoni quan marxava a l'exili per par de l' <i>Estudiant de Sant Pol</i> al terme de Vallgorguina.	Victòria austricista 	VALLÈS ORIENTAL
<i>Guerrilla Austricista</i>	30/12/1719	Guerrillers austricistes van ocupar La Selva del Camp, saquegen la casa del batlle (cap de l'esquadra) i segresten dues dones de la seva família.	Victòria austricista 	BAIX CAMP
<i>Exèrcit Francès</i>	31/12/1719	Destacament d'arcabussers francesos atacà un comboi logístic al Bruc.	Victòria francesa 	ANOIA
<i>Exèrcit Espanyol</i>	01/01/1720	Tropes espanyoles van ocupar el monestir de Montserrat on s'havien refugiat arcabussers francesos.	Victòria espanyola 	BAGES
<i>Exèrcit Francès</i>	01/01/1720	Arcabussers francesos van assaltar Castelló d'Empúries i la casa del veguer.	Victòria francesa 	ALT EMPORDÀ
<i>Exèrcit Espanyol</i>	04/01/1720	Les tropes franceses van evacuar la Conca de Tremp. Unitats espanyoles ocupen Organyà i inicien la reconquesta del Pallars i l'Alt Urgell.	Victòria espanyola 	PALLARS JUSSÀ – ALT URGELL

Exèrcit Francès	04/01/1720	Tropes franceses van atacar un comboi espanyol a Adraén.	Victòria francesa 	ALT URGELL
Exèrcit Francès	05/01/1720	Arcabussers francesos van ocupar Santa Coloma de Farners i van obligar als regidors a lliurar els impostos de la intendència de Catalunya	Victòria francesa 	LA SELVA
Exèrcit Francès	08/01/1720	Tropes franceses van atacar un comboi espanyol a Adraén.	Victòria francesa 	ALT URGELL
Exèrcit Espanyol	11/01/1720	Tropes espanyoles van reconquerir Puigcerdà, Bellver de Cerdanya i Prullans.	Victòria espanyola 	CERDANYA
Guerrilla Austríacista	16/01/1720	La guerrilla atacà Sant Boi de Llobregat i provocà la mort del subdelegat d'intendència Josep Fornaguera i de 9 soldats.	Victòria austríacista 	BAIX LLOBREGAT
Exèrcit Espanyol - Esquadres	17/01/1720	Un destacament espanyol i l'esquadra de Berga van reconquerir Ripoll.	Victòria espanyola 	RIPOLLÉS
Exèrcit Francès - Guerrilla Austríacista	21/01/1720	Arcabussers francesos van ocupar Montcada, van apunyar al batlle (cap de l'esquadra de paisans armats) i van segrestar al seu germà.	Victòria francesa 	VALLÈS OCCIDENTAL
Exèrcit Espanyol	22/01/1720	L'exèrcit espanyol va reconquerir Castellciutat.	Victòria espanyola 	ALT URGELL
Exèrcit Espanyol	24/01/1720	L'exèrcit espanyol va realitzar operacions a Gavà, Begues i Sant Climent de Llobregat.	Victòria espanyola 	BAIX LLOBREGAT
Exèrcit Francès	25/01/1720	Arcabussers francesos van donar mort a March Tomàs, veí de Sants, acusat d'espia. Tropes espanyoles van perseguir al grup i van donar mort a 4 arcabussers.	Victòria espanyola 	BARCELONÈS
Exèrcit Espanyol	29/01/1720	Tropes espanyoles van reconquerir la Seu d'Urgell. L'Alt Urgell i la Cerdanya van quedar sota control espanyol. Les tropes franceses van abandonar Catalunya.	Victòria espanyola 	ALT URGELL - CERDANYA
Exèrcit Espanyol - Esquadres	30/01/1720	Tropes espanyoles i paisans armats de Manresa van realitzar una operació guerrillera a Montserrat. Van capturar dos guerrillers austríacistes. La resta del grup va demanar l'indult.	Victòria espanyola 	BAGES
Guerrilla Austríacista	30/01/1720	Guerrillers austríacistes van entrar a Figueres. Van saquejar la casa del batlle. Van alliberar a dos insurgents.	Victòria austríacista 	ALT EMPORDÀ
Exèrcit Espanyol - Esquadres	01/1720	Tropes espanyoles i paisans armats van detenir a l'Albiol a 4 arcabussers francesos que van ser executats.	Victòria espanyola 	BAIX CAMP

Exèrcit Francès	02/02/1720	Arcabussers francesos van atacar diverses viles del Baix Llobregat i van capturar al bisbe de Barcelona.	Victòria francesa 	BAIX LLOBREGAT
Exèrcit Espanyol - Esquadres	12/02/1720	Tropes espanyoles i membres de les esquadres van realitzar una acció antiguerrilleres al Bages, capturant 4 guerrillers que van ser executats.	Victòria espanyola 	BAGES
Guerrilla Austríacista	02/1720	Guerrillers austríacistes van assaltar a uns traginers entre Molins de Rei i Sant Feliu de Llobregat.	Victòria austríacista 	BAIX LLOBREGAT
Guerrilla Austríacista	14/02/1720	Guerrillers austríacistes van assaltar un comboi de 38 mules entre les localitats de Sant Martí de Llémena i Sant Esteve de Llémena. Van demanar rescat pels traginers.	Victòria austríacista 	ALT EMPORDÀ
17/02/1720	Signatura del Tractat de la Haia. Finalitza la Guerra de la Quàdruple Aliança			

7.2. Anàlisi del paper militar de les esquadres de paisans armats durant la Guerra de la Quàdruple Aliança

L'estratègia militar del marquès de Castel-Rodrigo en el front de batalla de Catalunya va ser netament defensiva. La inferioritat numèrica espanyola vers el seu enemic francès era compensada per la informació facilitada pels serveis secrets. Aquests alertaven que l'atac principal a Catalunya es produiria a partir del mes de setembre. Les primeres operacions franceses al País Basc, Navarra i a l'Alt Aragó eren únicament una maniobra diversiva per obligar a l'exèrcit espanyol a dividir les seves escasses forces.

Davant la manca de tropes el capità general va decidir que les forces regulars de l'exèrcit espanyol es posicionessin fonamentalment a la zona fronterera amb França, especialment a les comarques d'Osona i Girona, per on el capità general de Catalunya temia que es produís la major ofensiva tal com va succeir a partir del mes de setembre de 1719. La resta de tropes regulars es van encarregar de la custòdia de les fortaleses i grans ciutats del Principat de Catalunya. Un objectiu que es va aconseguir ja que al final de la guerra únicament les fortaleses de Castell-Ileó i de la Seu d'Urgell van ser ocupades, mentre que ciutats com Lleida o Girona van ser defensades de forma efectiva evitant que caiguessin en mans enemigues. La resta de tropes regulars espanyoles es van destinar a protegir les vies de comunicació amb l'Aragó formant així una línia defensiva que permetés garantir l'arribada de reforços al Principat de Catalunya. En aquestes missions les tropes espanyoles es trobaven recolzades per les esquadres de paisans armats de Cervera, Manresa, Igualada i Martorell.

L'intent del coronel Bernich d'establir a La Llacuna un punt estable a la rereguarda des d'on atacar les vies de comunicació amb l'Aragó i València va fracassar. Únicament van poder realitzar accions de guerrilla contra alguns combois que transportaven bagatges però van ser incapaços d'ocupar ciutats com Balaguer, Cervera, Manresa, Igualada o Martorell fet que hauria permès tallar de forma permanent les comunicacions entre el Principat i l'Aragó.

Les esquadres de paisans armats van jugar un paper importantíssim en la protecció d'aquesta via de comunicació. Clar exemple el trobem en l'esquadra de Cervera, que juntament amb la de Manresa, van esdevenir vitals per recolzar a les tropes regulars espanyoles i mantenir oberta aquesta via de comunicació. Les seves funcions van consistir en l'escorta de combois i en la realització d'operacions antiguerilleres contra els arcabussers francesos.

L'acció militar dels batallons d'arcabussers catalans al servei de França no va donar lloc a una revolta armada important que posés en perill l'estratègia militar defensiva espanyola.

Els focus insurreccionals més importants es trobaven a les zones muntanyenques del Priorat, Alt Camp, Alt Penedès, Segarra, Lluçanès, el Vallès i al Maresme, des d'on els insurgents, auxiliats pels arcabussers francesos, realitzaven les seves operacions contra les vies de comunicació i les viles.

El fracàs de la pretesa revolta austriacista a Catalunya l'hem de cercar en quatre causes:

- L'escàs suport que el poble de Catalunya, esgotada per la Guerra de Successió, va mostrar als arcabussers francesos.
- La negativa imatge que transmetia en Carrascalet amb els seus nombrosos robatoris i saquejos indiscriminats contra persones i propietats. La seva negativa a integrar-se en un batalló d'arcabussers quan es va enrolar a l'exèrcit francès venia donada pel fet que volia actuar de forma independent, sense cap comandant militar que el supervisés, situant-se com a cap d'una companyia que posteriorment transformaria en un batalló. Aquesta negativa respon al seu desig personal de dur a terme una autèntica campanya de banditatge contra la població catalana a les comarques tarragonines. Aquests robatoris, segrestos i violacions van fer que la criminalització ver la seva persona respongués a la realitat de les seves accions. Inclús els alts comandaments militars francesos eren conscients que en Carrascalet duia a terme accions pròpies del bandolerisme, fet que

provocà que el definisín com criminal, emprant termes com “bandit, assassí o lladre” quan es referien a ell.

- La manca de col·laboració dels antics dirigents austriacistes amb els arcabussers francesos a les ordres de comandaments catalans. Bona part del sector austriacista actiu a Catalunya es van mostrar molt escèptic amb l'aparició en escena d'en Carrasclet i de la resta de comandaments austriacistes catalans que obeïen les ordres emeses des de França, cometent tot tipus de delictes contra les persones i els béns. Castellví relata les accions dels arcabussers francesos com una autèntica plaga:

“Creció en Cataluña el número de gentes desbandadas. Levantáronse diferentes caudillos. Llegaban las cuadrillas hasta la vista de Barcelona (...) En fin no hubo lugar abierto en Cataluña que no padeciese calamidades (...) Lo cierto es que toda Cataluña padeció una desgracia general (...) Duro esta calamidad seis meses”¹³⁶⁹.

Francesc de Castellví, malgrat trobar-se en aquelles dates amagat al monestir de Poblet degut a la persecució borbònica que patia, no va defensar les accions dutes a terme per en Carrasclet ni per la resta de comandaments catalans al front d'unitats d'arcabussers francesos. Un posicionament compartit des de Viena on destacats militars, com el coronel català Antoni Desvalls¹³⁷⁰, es van negar a liderar la guerrilla

¹³⁶⁹ CASTELLVÍ, F, op. cit., Volum 4, pp. 663 - 664.

¹³⁷⁰ Antoni Desvalls i de Vergós. Va néixer a El Poal (Pla d'Urgell) el 21 de febrer de 1666. Va ingressar a l'exèrcit per fer la carrera militar durant el regnat de Carles II d'Àustria assolint el grau de capità. A l'inici de la guerra de Successió va lluitar en favor de l'arxiduc Carles. Destaquen les seves accions a les comarques de l'Urgell, el Segrià, la Segarra i la Ribagorça. Es va posicionar a favor dels austriacistes l'any 1705. Per les seves accions l'arxiduc Carles el va nomenar marquès de Poal. Se li va encarregar la defensa de Barcelona i va dirigir les operacions austriacistes durant les campanyes dels anys 1707 i 1710. També va participar en la defensa de la vila de Cardona l'any 1711. L'any 1713 va formar el regiment de cavalleria Sant Jaume i va ser nomenat coronel del mateix. Al capdavant d'aquest va lluitar a la zona interior del Principat contra les tropes borbòniques. Durant el setge de Barcelona se li va encarregar l'aixecament de les forces austriacistes a l'interior del Principat per alleugerir la pressió de les tropes borbòniques sobre la ciutat. Va aconseguir diverses victòries com per exemple en el combat de Mura (7 de maig de 1713), la batalla de Talamanca (13 - 14 d'agost de 1714) on va causar unes 600 baixes a les tropes borbòniques entre morts i ferits. Amb la caiguda de la ciutat de Barcelona, l'11 de setembre de 1714, Antoni Desvalls es va dirigir fins al castell de

austriacista a Catalunya al acceptar que l'arxiduc Carles havia renunciat al regne d'Espanya i s'havia alineat en la coalició de la Quàdruple Aliança. S'evidenciava així la inutilitat de sotmetre a Catalunya a més patiment. Ramon Vilana-Perles, marquès de Rialp, secretari d'Estat i del Despatx Universal del emperador Carles VI manifestava el següent:

“Desvalls, aunque muy distinguido en el servicio del emperador, le respondió con resolución que esta proposición no podía venir de parte del emperador porque se oponía a su grandeza y equidad. En el tratado que acababa de firmar había cedido todos los derechos que tenía sobre la España y renunciando solemnemente. Que no era posible que su majestad cesárea permitiera que los pueblos que habían sufrido tantas ruinas, el derramamiento de tanta sangre y consumido los caudales en su servicio quedasen expuestos a mayor desolación (...) El aseguraba que no cometería acción tan fea contra el honor de su amo y exterminio de su patria”¹³⁷¹.

Per tant, Antoni Desvalls considerava que les accions d'en Carrasclet, així com de la resta d'austriacistes al servei de França, atemptaven contra el poble català al tractar-se d'accions indignes que només produïen un dany irreparable al poble de Catalunya.

De ben segur la presència d'aquests comandaments catalans vestint uniformes de l'exèrcit francès no aixecava gaires simpaties als austriacistes residents a Catalunya o a Viena, i més si tenim en compte que es trobaven sota les ordres directes del mariscal Berwick, màxim

Cardona, el qual esta sota comandament del seu germà. Finalment el 18 de setembre de 1714 aquesta fortalesa va capitular. Antoni Desvalls es va exiliar embarcant-se direcció a Gènova i des d'allà a la cort de Viena. Va continuar la seva carrera militar a l'exèrcit austríac participant l'any 1716 com a comandant d'una divisió en la lluita contra l'Imperi Turc a terres hongareses. Va morir a Viena el 7 de juliol de 1724.

¹³⁷¹ CASTELLVÍ, F, op. cit., Volum 4, p. 648; ALCOBERRO PERICAY, A., *L'exili austriacista (1713 - 1747)*. Volum 1, Barcelona, Ed. Fundació Noguera, 2002, pp. 179 – 181.

responsable de la caiguda de la ciutat de Barcelona l'11 de setembre de 1714.

- La constitució de les 93 esquadres de paisans armats va permetre assegurar gran part del territori català i aturar així el moviment sediciós en determinades zones. La mobilització de més de 5.000 seguidors catalans filipistes situava a les esquadres en una posició de superioritat numèrica vers els batallons d'arcabussers francesos. Una superioritat que, sumada al coneixement del territori així com del paisanatge autòcton de la zona, els dotava d'unes elevades probabilitats d'èxit en les seves accions.

Durant l'ofensiva francesa de l'estiu del 1719 les esquadres de paisans armats van ser criticades per alguns comandaments militars, entre els que destaca la figura del general Domingo Recco, cap del corregiment de Manresa, el qual va ordenar el desarmament de les esquadres situades al seu territori. Una decisió errònia ja que poc temps després va reconsiderar que l'existència de les esquadres permetria ajudar a les forces regulars en la lluita contra els francesos. L'historiador Mercader explica aquests fets:

“L'espant de les autoritats de Barcelona va ser enorme, en adonar-se que els reials exercits no havien estat prou vigilants per a tenir ben fermada la ratlla fronterera. L'Audiència no estigué llavors remisa a criticar les disposicions de l'alt comandament i de suggerir directrius militars mes adequades. Mentre que alguns oficials boicotejaven a gratcient la creació policíaca dels fusellers de muntanya, entrebancant les comunicacions de la Audiència o les dels corresponents delegats. Talment s'esdevindria amb un comandament de la guarnició de Manresa que, després d'haver burlat d'aquelles

esquadres de paisans, haurà de demanar-los cuita-corrents el seu auxili (...)»¹³⁷².

Per la seva banda els batallons d'arcabussers francesos van ser incapaçs d'aconseguir controlar grans ciutats que els servissin com a base d'operacions. Únicament van sotmetre a la ciutat de Reus que, gairebé immediatament, van abandonar. Els fracassos de la presa de Berga i Valls en son un exemple. Defugien sistemàticament del combat amb ciutats importants on el contingent d'esquadristes fos nombrós, com ara Mataró, Vic, Cervera o Berga. D'aquesta forma podem afirmar que l'estratègia del marquès de Castel-Rodrigo de convertir a les esquadres de paisans armats en un mur de contenció contra els arcabussers francesos va esdevenir un èxit.

Però, malgrat aquesta aparent efectivitat, els arcabussers francesos van aconseguir derrotar 26 esquadres de paisans armats sobre un total de 87, deixant fora de combat a un total de 986 seguidors filipistes que formaven part d'aquestes unitats.

A efectes comptables entenem per *esquadra derrotada* aquella que va ser atacada i destruïda per l'enemic, però no la que, per qüestions tàctiques dels comandaments militars espanyols, va ser desarmada, com és el cas d'alguna esquadra dels corregiments de Manresa, Vilafranca i Tarragona que, posteriorment, es van tornar a reinstaurar. Al corregiment de Vic van ser derrotades un total de 3; al de Manresa 2; a Vilafranca 2; al corregiment de Barcelona 2; al de Cervera 6; a Tarragona 7 i a Lleida, Tortosa, Puigcerdà i Girona una per corregiment. Per tant, analitzant aquest llistat d'esquadres derrotades, observem un indicador geogràfic clar respecte a on es concentrava territorialment l'activitat militar dels arcabussers francesos i la guerrilla austriacista.

La major part de les esquadres derrotades es concentraven en els corregiments de Cervera i Tarragona. En el cas de Tarragona aquestes derrotes s'han d'atribuir a l'acció del coronel d'arcabussers francesos Carraslet, mentre que les accions del

¹³⁷² MERCADER RIBA, J., *Els capitans generals*, Barcelona, Ed. Teide, 1957, p. 75.

corregiment de Cervera corresponien a d'altres comandaments d'arcabussers, a la guerrilla austriacista i a l'acció conjunta d'aquestes amb l'exèrcit francès que es trobava situat a la Conca de Tremp i al nord de la Noguera.

Taula 44: Esquadres i esquadristes derrotats per corregiments (elaboració pròpia)

CORREGIMENT	ESQUADRA	ALLISTATS
VIC	Olot	50
VIC	Ripoll	50
VIC	Sant Joan de les Abadesses	30
VILAFRANCA	Piera	30
VILAFRANCA	La Llacuna	30
MANRESA	Sallent	40
MANRESA	Monistrol de Montserrat	30
CERVERA	Guissona	30
CERVERA	Calaf	30
CERVERA	Sanaüja	30
CERVERA	Oliana	30
CERVERA	Ponts	30
CERVERA	Agramunt	30
LLEIDA	Vilanova / Santa Maria de Meià	30
TORTOSA	Flix	30
TARRAGONA	Falset	50
TARRAGONA	Albi	20
TARRAGONA	Tivissa	30
TARRAGONA	Prades	30
TARRAGONA	Saral	30
TARRAGONA	Cambrils	30
TARRAGONA	Alforja	?
GIRONA	Blanes	30
PUIGCERDÀ	Seu d'Urgell	216
BARCELONA	Sant Vicenç dels Horts	30
BARCELONA	Molins de Rei	20
TOTAL	26 ESQUADRES DERROTADES	986 ESQUADRISTES

Aquestes dades ens indiquen que l'activitat dels arcabussers francesos contra les esquadres, excepte el cas de l'esquadra de la Seu d'Urgell, derrotada íntegrament per l'exèrcit francès, va ser eficaç.

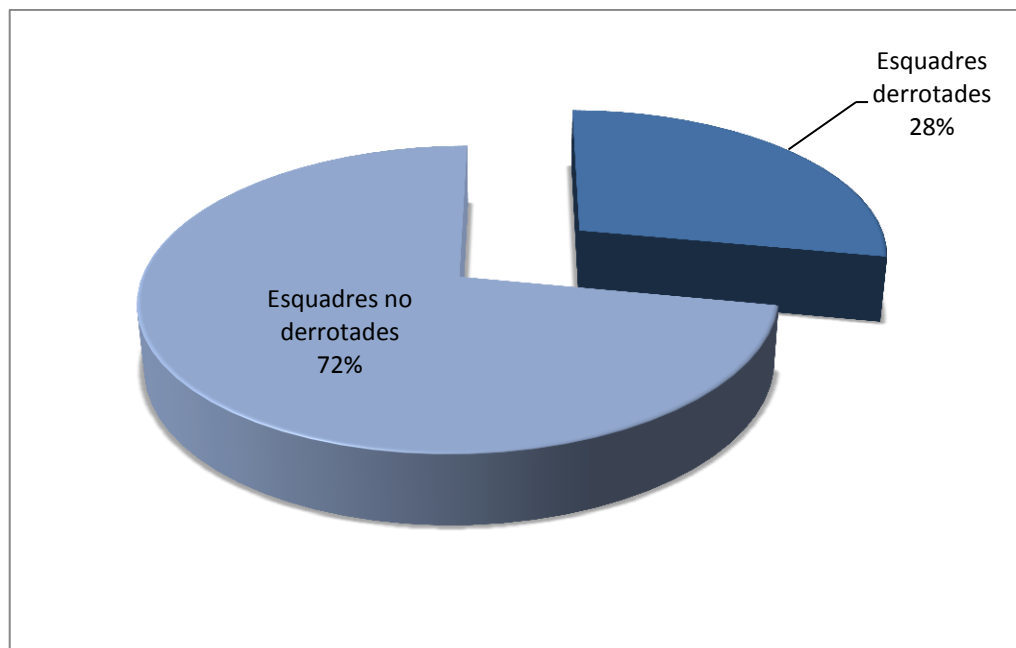

Figura 6: Comparativa percentual d'esquadres derrotades i no derrotades (elaboració pròpia)

La figura 6 mostra que el nombre total d'esquadres derrotades assoleix un percentatge del 28,57% del total, és a dir, 26 de les 93 existents al Principat de Catalunya. Aquesta dada pot interpretar-se com força elevada i donar peu a una valoració equivocada respecte a l'efectivitat militar de les esquadres. Una interpretació d'aquesta naturalesa seria errònia ja que les dades recollides a la taula 34 mostren com les accions militars franceses no van suposar en cap moment una reducció destacable de la capacitat operativa de les esquadres.

Si analitzem els corregiments de Vic, Cervera i Tarragona, llocs on es concentren el major nombre d'esquadres derrotades, veurem que la seva eliminació no van suposar una pèrdua de la capacitat operativa. Els esquadristes derrotats mai van arribar al 30 % dels efectius mobilitzats. Per exemple, en el corregiment de Cervera veiem que els arcabussers francesos, la guerrilla austriacista i l'exèrcit francès van derrotar 6 de les 9 esquadres establertes al territori (un 66'6%) però van ser incapaces de derrotar a les més importants: el nombre d'esquadristes derrotats ascendeix a 180 (17'8%) sobre un total de 1.010 allistats.

En el cas de Tarragona, els arcabussers francesos comandats pel coronel Carraslet, van derrotar 7 de les 13 esquadres de paisans armats del corregiment (53'8%). El nombre d'esquadristes derrotats van ser de 190 (28'7%) sobre un total de 660.

A Vic, les esquadres derrotades per l'exèrcit francès i pels arcabussers comandats pel coronel Francesc Bernich van ser 3 sobre un total de 8 (37'5%), mentre que el nombre d'esquadristes derrotats van ser de 130 sobre un total de 738 allistats (17'6%).

Per últim, no hi ha constància que les esquadres del corregiment de Mataró haguessin patit cap derrota que suposes la seva desaparició.

Taula 45: Comparativa entre el nombre d'esquadres i esquadristes per corregiments i les esquadres – esquadristes derrotats (elaboració pròpia)

CORREGIMENT	ESQUADRES PAISANS	ESQUADRISTES	ESQUADRES DERROTADES	ESQUADRISTES DERROTATS
Vic	8	738	3 (37,5%)	130 (17,6 %)
Vilafranca	9	535	2 (22,2 %)	60 (11,2 %)
Manresa	8	752	2 (25 %)	70 (9,3 %)
Cervera	9	1.010	6 (66,6 %)	180 (17,8 %)
Lleida	8	290	1 (14,2 %)	30 (10,3 %)
Tortosa	6	210	1 (16,6 %)	30 (14,2 %)
Tarragona	13	660	7 (53,8 %)	190 (28,7 %)
Girona	10	250	1 (10 %)	30 (12 %)
Puigcerdà	1	216	1 (100 %)	216 (100 %)
Barcelona	7	170	2 (28,5 %)	50 (29,4 %)
Mataró	14	505	0	0

Analitzades aquestes dades es pot extreure que la major part dels atacs materialitzats pels arcabussers francesos es van concentrar en esquadres que tenien menys de 30 efectius. Així doncs podem afirmar que la derrota d'un 30% de les esquadres actives al territori no va suposar una pèrdua significativa dels seus efectius. No van patir una derrota estratègica rellevant ja que, ni els arcabussers francesos ni la guerrilla austriacista, van ser capaços de derrotar a cap de les grans esquadres.

Hem d'assenyalar que les missions militars encarregades a les esquadres i consistents en garantir la seguretat a la rereguarda de l'exèrcit espanyol, controlar les més importants viles per on transitaven les vies de comunicació més estratègiques, escortar els combois de l'exèrcit o participar en la lluita antiguerillera van ser, sens dubte, realitzades amb èxit. Assenyalem que en cap ocasió, ni estratègicament ni tàcticament, els arcabussers francesos van poder derrotar el mur de contenció a la insurgència que suposaven les esquadres de paisans armats, esdevenint una ajuda extraordinària per les forces regulars de l'exèrcit espanyol.

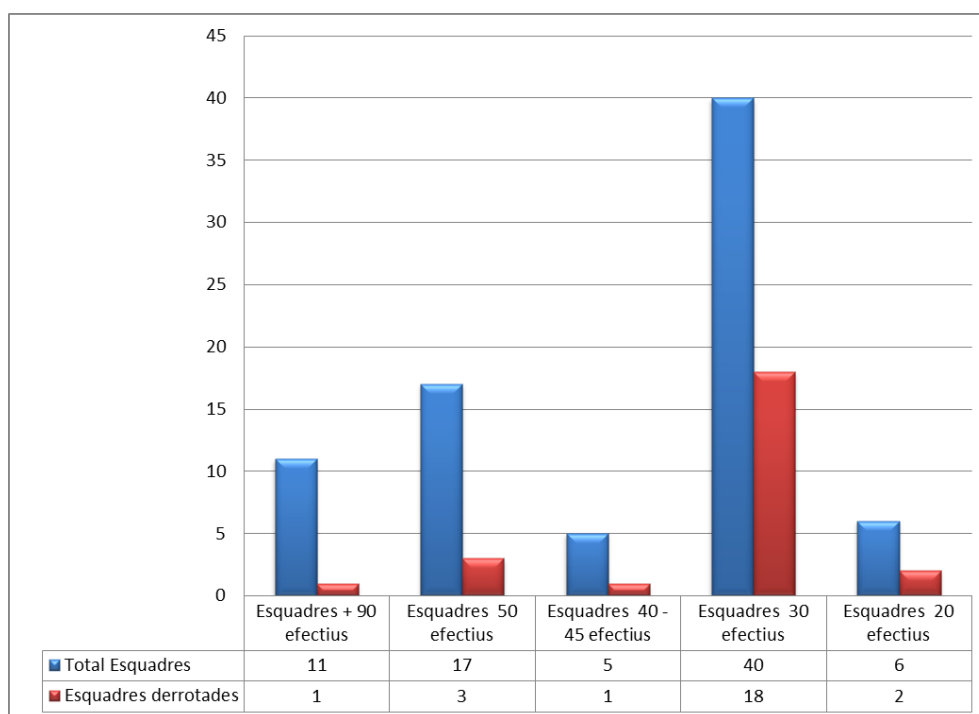

Figura 7: Comparativa del total d'esquadres amb les que van ser derrotades agrupades per número d'efectius (elaboració pròpia)

8. ESQUADRES DE PAISANS ARMATS A LA POSTGUERRA (1720 – 1736)

8.1. Les esquadres de paisans armats en la finalització de la Guerra de la Quàdruple Aliança

La finalització de la Guerra de la Quàdruple Aliança no es va traduir en una immediata pau a l'interior de Catalunya, ja que part dels catalans que havien format part dels arcabussers francesos que no es van voler acollir a l'indult o que tenien processos per fets delictius, així com molts guerrillers austriacistes, van iniciar una carrera delinqüencial en el camp del bandolerisme.

Però no tots van voler agafar el camí de la delinqüència, ja que en la finalització de la guerra, i aprofitant-se de l'indult reial, diversos catalans que havien format part dels fusellers de muntanya de França es van personar a les seves localitats i van comparèixer davant de les autoritats militars per ser exculpats dels seus càrrecs penals. Tàrraga no fou l'excepció, i diversos fusellers de França van personar-se, a les darreries del mes de febrer, davant de Ramon Terès per tal de fer efectius els seus indults. Aquestes peticions foren transmeses per carta a les autoritats militars corresponents, ja que el comandant militar de la vila havia marxat a Ponts. El document que transcrivim és un exemple de les funcions de policia judicial que realitzaven les Esquadres de Paisans Armats:

“doy verdadera relación. Yo Raymundo Teres Jefe de la Escuadra de Tárraga y comandante que me halle en dicha villa durante la ausencia de Dn. Antonio Sotelo, Mariscal de Campo de los Ejércitos de Su Mag^a. (Dios le gde.) y comandante de dicha villa y su partido abajo firmado como el día quince de enero próximo pasado del corriente año se presentó en dicha villa de Tárraga sin armas para gozar del Real Indulto concedido por Su Mag^a. despachado por el Exc. Señor Marques

de CastelRodrigo Cap. Gel. y gobernador del presente Principado al primero de dicho mes de Enero de 1720 Tomas Domenech del lugar de la Guardia de Urgel que había pasado a tomar plaza a los fusileros de Francia en el Regtº. de Francisco Coch es hombre de mediana estatura moreno de cara tuerto de un ojo de unos 35 años.

El día veinte de dicho mes y año se presentó en dicha villa sin armas para gozar de dicho Rlª Indulto Phelipe Boixadera del lugar de Monroig en el partido de Tàrraga que servía a fusilero al mismo Rgtº. Es hombre alto algo moreno de cara de unos treinta años.

El día veinte y cinco de dicho mes y año se presentó para gozar de dicho Rl. Indulto Pedro Garres de la villa de Agramunt que servía en el Rgtº de fusileros de Francia de Segimon Torres el hombre alto delgado de cara de unos treinta años entrego una escopeta.

El día veinte y cinco de dicho mes se presentó para gozar de dicho Rl Indulto Francisco Paisano de la villa de Agramunt que había pasado a servir de fusileros de Segimon Torres es hombre de mediana estatura moreno de cara de unos cuarenta años y entrego un fusil.

El día 29 de dicho mes y año se presentó para gozar de dicho Rl Indulto Pedro d'en Jaume de dicha villa de Agramunt sin armas que servía a dicho Rgto. de fusileros de Francia Segimon Torres es hombre de mediana altura afable de cara de unos cuarenta años de todo lo que di parte a dicho señor Mariscal de Campo Dn. Antonio Sotelo en Pons y para que conste doy la presente en dicha villa de Tàrraga hoy a los dos días de Marzo de 1720.

Raymundo Teres Jefe

El día 31 de dicho mes y años se presentó Rafel Pomes de venir de servir al Regt. de fusileros de Antonio Bellera afable de cara de 30 años ha entregado un fusil”¹³⁷³.

Però les operacions contra aquests grups de bandolers van continuar de la mateixa manera fins a principis de mes de març de 1720. En Pere Anton Veciana comandava un grup d'esquadristes que es trobava a la localitat de Reus a l'espera d'ordres de la superioritat. En aquells moments en Veciana no disposava de l'efectiu suficient per poder sufragar l'emolument diari d'un ral de plata que els esquadristes percebien pels seus serveis. Tement l'aparició dels primers problemes d'indisciplina derivats de la manca de pagament dels salaris, sol·licità a un amic personal seu, resident a Reus, la suma de 3 doblons per tal de poder liquidar el sou dels seus homes:

“(…) com me es estat precis la taberna del amic carnisser enquem deixa tres dobles para pagar los mossos van en mon seguiment quiscun dia los dono un ral de plata per cada un no dubto aprovaran Vm (…)”.

Els mossos d'esquadra, a les ordres d'en Pere Anton Veciana, col·laboraven i auxiliaven a les tropes del regiment de Brabante en aquelles operacions antiguerrilleres que aquests últims realitzaven. El coronel situat al capdavant d'aquest regiment enaltia el comportament militar dels paisans armats filipistes, als quals havia felicitat pel seu bon comportament i correcció en les missions militars encomanades:

“(…) Coronel de Bravante qui mana tots los destacaments nos ha cridat a tots los Paisans que van en los destacaments, en públic y nos adonat las gràcies a nosaltres y al contrari en

¹³⁷³ AHL. Fons família Jover. 6/211. Certificació de Raimundo Teres, cap de l'esquadra de Tàrraga, perquè gaudeixin d'Indult Reial diversos soldats (Tàrraga, 2 de març de 1720).

*alguns dels altres sobre de los desmans no voldria tisnar a ningú (...)*¹³⁷⁴.

El 4 de març, i en compliment de les ordres emeses pel tinent coronel del regiment de Brabante, l'esquadra de Valls juntament amb l'exèrcit van iniciar tot un seguit d'operacions contra la insurgència austriacista a les muntanyes de Montagut. L'operatiu va durar tres dies i hi van participar 100 efectius de l'esquadra de Valls comandats per en Pere Anton Veciana, sotsbatlle d'aquesta vila¹³⁷⁵.

Les demandes d'implicació de la l'esquadra de Valls arreu del corregiment s'acumulaven: en data 9 de març el batlle d'Alcover (Alt Camp) va demanar la presència al seu municipi de 100 efectius de l'esquadra de Valls, on van restar-hi dos dies; el dia 15 de març 20 efectius es van desplaçar fins La Secuita (Tarragonès) per fer un seguiment dels rebels durant un dia¹³⁷⁶; el 16 de març el batlle de Valls acompanyat per 70 esquadrists es van desplaçar fins al poble de Picamoixons, en el terme municipal de Valls (Alt Camp), i al Coll de Lilla, en persecució de sediciosos durant dos dies¹³⁷⁷.

El 10 de març la pressió exercida per l'exèrcit i les esquadres arreu del territori tarragoní provocà que alguns insurgents austriacistes optessin per depositar les armes i fugir del territori català. Diversos exemples són: en Joan Boffí, Francisco Priu, Andreu Alabern i un home anomenat "*el fill del Baró*", tots ells veïns de Sant Boi de Llobregat, els quals van embarcar-se, a Vilanova i la Geltrú, en un vaixell direcció a Maó (Menorca), illa que en aquells moments es trobava en poder dels anglesos, amb la intenció de poder fugir de la persecució de les tropes borbòniques¹³⁷⁸.

¹³⁷⁴ ACAC. Fons Col·lecció Rafel Castells. Carta de Pere Anton Veciana al batlle i regidors de Valls (1 de març de 1720).

¹³⁷⁵ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Trasllet notarial de les racions de pa que la vila de Valls ha distribuït als paisans armats que integraven l'esquadra de Valls des del 19 de juny de 1719 al 24 de maig de 1720.

¹³⁷⁶ *Ibid.*

¹³⁷⁷ *Ibid.*

¹³⁷⁸ BALANZA, F. et al., op. cit., p. 138. Informació extreta i citada per l'autor del manuscrit de Magí Castells, titulat *Notes històriques de la vila de Sant Boi del Llobregat*.

El 18 de març, el comandant militar de Tarragona ordenà a Baltasar Martí, batlle de Valls i cap de l'esquadra de paisans armats de la vila, que encapçalés una força de 100 efectius de la seva esquadra, fins el Pont d'Armentera, en persecució de sediciosos refugiats en aquells paratges¹³⁷⁹. Una operació militar que es tornà a repetir el dia 25 d'aquell mateix mes quan, sota el comandament del tinent coronel Almenys, es van tornar a desplaçar al mateix lloc un centenar de membres de l'esquadra de Valls, en una acció que es va perllongar quatre dies¹³⁸⁰.

Fora de les terres tarragonines també continuaven les operacions. El dia el 20 de març, un destacament militar va localitzar a Sant Climent de Llobregat (Baix Llobregat) un escamot de guerrillers austriacistes mentre dinaven a l'hostal del poble. Una part dels guerrillers van poder fugir, però els soldats van capturar a l'anomenat "*Lo fill del Baró*", de 18 anys d'edat i germà del guerriller austriacista amb el mateix sobrenom que el dia 10 de març havia embarcat des de Vilanova i la Geltrú. Una vegada capturat el presoner, el van despullar i li van col·locar el cep, morint, més tard, a la presó. Aquell mateix dia, els soldats varen matar, a la Treballada, a un seguidor austriacista anomenat *Lo fill del batlle*¹³⁸¹.

També al Baix Llobregat, el 30 de març, de nou un destacament militar compost per 300 soldats, 150 granaders, 50 fusellers de muntanya i 50 soldats de cavalleria van anar a Sant Boi de Llobregat on, després de dinar, es van adreçar als pobles de Molins de Rei, Corbera del Llobregat, Sitges i al Pla del Penedès perseguint partides d'insurgents austriacistes¹³⁸².

Les autoritats borbòniques, conscients del problema que s'originava amb l'aparició d'aquestes partides de bandolers, van procedir a prendre les mesures necessàries per acabar amb aquest perill.

¹³⁷⁹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Trasllat notarial de les racions de pa que la vila de Valls ha distribuït als paisans armats que integren l'esquadra de Valls des del 19 de juny de 1719 al 24 de maig de 1720.

¹³⁸⁰ *Ibid.*

¹³⁸¹ No podem precisar si era el fill del batlle o era un sobrenom, al nostre parer ens inclinem per la segona opció.

¹³⁸² BALANZA, F. et al., op. cit., p. 138. Informació extreta i citada per l'autor del manuscrit de Magí Castells, titulat *Notes històriques de la vila de Sant Boi del Llobregat*.

Per una d'aquestes accions va ser publicat un ban datat l'1 d'abril de 1720, emès pel marquès de Castel-Rodrigo, on es permetia a les autoritats detenir, engarjolar o donar mort, si fos necessari, a qualsevol persona que portés armes sense autorització. També s'ordenava als justícies i regidors dels pobles que realitzessin les llistes dels veïns que havien marxat de les seves cases durant el conflicte per allistar-se als arcabussers francesos, així com dels fets o crims comesos pels mateixos. Alhora s'ordenava la recerca de totes les armes amagades, per evitar el seu us per part de les bandes de bandolers¹³⁸³.

Aquests llistats amb les persones sospitoses van ser tramesos pels respectius comandants militars dels corregiments a les diferents alcaldies de les seves demarcacions per tal de localitzar els noms que hi apareixien i que la Reial Audiència pogués obrir procediments criminals contra aquestes persones¹³⁸⁴.

El capità general era conscient de la necessitat de rearmar els justícies dels pobles per poder fer front, d'una manera definitiva, a les restes dels arcabussers francesos i guerrillers austriacistes que, malgrat haver acabat la guerra, continuaven practicant el bandolerisme. Així doncs va ordenar a la Reial Audiència que elaborés un projecte a tal efecte i que rebria el vit i plau del propi capità general el 30 de març de 1720¹³⁸⁵. El 5 d'abril¹³⁸⁶ es va aprovar el reglament que coordinava la distribució i l'ús de les 8.117 armes que s'havien de distribuir entre 1.137 localitats. En un primer moment, les armes es van destinar als pobles grans i mitjans, i des d'allà, entre el 15 d'abril de 1720 i el 20 de febrer de 1721, van procedir al repartiment a les poblacions més petites. Aquest repartiment inicial es va veure incrementat, posteriorment, amb d'un total de 1.523 armes distribuïdes entre 385 pobles que havien quedat exclosos en un primer moment, establint-se, per tant, un repartiment total de 9.640 armes a 1.522 pobles¹³⁸⁷.

¹³⁸³ AHG. Biblioteca. Impresos antics, I-153. Edicte del marquès de Castel-Rodrigo que dona publicitat a l'acord de la Reial Audiència sobre el seguiment dels sospitosos de portar armes i d'haver comès delictes en època de guerra (1 d'abril de 1720); JIMÉNEZ SUREDA, M., art. cit., p. 107.

¹³⁸⁴ ACVOC. Ordres (1720). Carta del comandant militar de Mataró a l'ajuntament de Terrassa (13 de maig de 1720).

¹³⁸⁵ ACA. Villetes 364.

¹³⁸⁶ ACA. Consultas 128.

¹³⁸⁷ ACA. Consultas 130; ACA. Consultas 210.

El 2 d'abril de 1720 el comandant militar de Tarragona va encarregar a l'esquadra de Valls, que disposava d'un total de 30 efectius, que escortés a un grup de reclutes durant una tota una jornada¹³⁸⁸. Dos dies després, 31 esquadristes vallencs, comandats per un regidor de la vila, es van desplaçar fins a El Catllar per perseguir grups de sediciosos¹³⁸⁹.

El 9 d'abril de 1720, un grup de bandolers van assassinar en el lloc conegut com Torrent Mal, al terme municipal de Navès (Solsonès), a 3 vianants que des de Solsona es dirigien a Berga. Entre els morts es trobava en Francisco Clusa i Ferrer, un propietari d'aquesta última localitat. L'endemà va marxar des de Berga un fort contingent de paisans armats de l'esquadra d'aquesta ciutat en persecució dels assaltants¹³⁹⁰.

Les operacions de les esquadres també es van desenvolupar a les Terres de l'Ebre com les esdevingudes el 10 d'abril de 1720, quan 3 mossos de l'esquadra de Móra d'Ebre van capturar a la Torre de Fontaubella (Priorat) a dos insurgents austriacistes que van ser traslladats fins a la ciutat de Tarragona, on van ser executats a la forca, el dia següent:

“(...) y dice el Baile de la Villa de Mora de Ebro que habiendo salido con su escuadra a perseguir los sediciosos, y hallándose destacados tres hombres de ella, tuvieron la maña, y fortuna de tomar vivos a dos de dichos sediciosos el día diez del cadente en el término de la Torre de Fontovella, cuyos reos, y facinerosos fueron conducidos por el suplicante y su escuadra a la Plaza de Tarragona y entregados al Gobernador de ella en donde se ahorcaron el día siguiente (...)”¹³⁹¹.

¹³⁸⁸ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Trasllat notarial de les racions de pa que la vila de Valls ha distribuït als paisans armats que integren l'esquadra de Valls des del 19 de juny de 1719 al 24 de maig de 1720.

¹³⁸⁹ *Ibid.*

¹³⁹⁰ VILARDAGA CAÑELLAS, J., op. cit., p.157.

¹³⁹¹ ACA. Consultas 129 (1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (23 d'abril de 1720).

El 27 d'abril es va dictar un ban en el que s'oferia la possibilitat d'acollir-se a l'indult a tots aquells catalans que s'havien allistat en els arcabussers francesos, quedant exclosos d'aquest perdó aquells que haguessin comès crims contra els llocs sagrats, haguessin atemptat contra les autoritats civils o militars, fora de les accions de guerra o haguessin comès crims altament rebutjables¹³⁹².

El mes de maig de 1720 encara hi quedaven reductes insurgents austriacistes a la zona del Baix Llobregat i, mentre alguns dels quals van optar per fugir en vaixell, direcció a la protecció anglesa que brindava Menorca, d'altres continuaren actius i refugiats a les muntanyes del Garraf¹³⁹³.

Davant d'una possible revifalla del bandolerisme, el marquès de Castel-Rodrigo va ordenar, a mitjans del mes de maig, a la Reial Audiència que fes un escorcoll general al Principat per tal de localitzar armament amagat pels bandolers a coves, boscos i altres paratges. En la seva ordre demanava que s'escorcollessin, fins i tot, les esglésies en recerca d'aquests arsenals insurgents:

*“(...) al paso que la experiencia por repetidos ejemplares tiene enseñado que en las Iglesias es a donde la malicia de los mal intencionados también las ha solido ocultar pues hasta debajo, y detrás de los mismos Altares, se han encontrado repetidas veces”*¹³⁹⁴.

La resposta de la Reial Audiència va ser que aquesta diligència s'havia de dur a terme amb el precís recolzament i autorització de les autoritats eclesiàstiques:

“(...) para esto es preciso, e indispensable confiar a los Obispos y Prelados el referido intento de reconocer las Iglesias para buscar en ellas las armas, rogándoles y encargándoles, que

¹³⁹² AHG. Corregiment de Girona, sign. 36. Edicte que dona publicitat a la reial ordre que atorga l'indult als catalans que han format part de l'exèrcit francès (27 d'abril de 1720).

¹³⁹³ CAMPMANY GUILLOT, J., art. cit., p. 97.

¹³⁹⁴ ACA. Villetes 366 (1721 - 1723). Carta del marquès de Castel-Rodrigo a la Reial Audiència (12 de maig de 1720).

*reservándolo para sí despachen órdenes a sus súbditos, curías y vicarios, y demás inferiores que tienen las Iglesias a su cuidado, que cuando parte de algún ministro, u oficial real se les requiera pidiéndoles asistencia al fin de reconocerlas, se la den, franqueándoles libremente la entrada, cuyas órdenes las remitan a V. E. para que se repartan a los oficiales de justicia, con asignación del día que V. E. tuviese a bien señalar, para que estos las reciban al mismo tiempo y día en que hayan de ejecutarlo que es el modo más seguro para que con secreto y sin riesgo de que se revele, pueda practicarse función (...)*¹³⁹⁵.

El 16 de maig de 1720 l'ajuntament de Solsona va adreçar una carta al governador militar Domingo Reco per transmetre la impossibilitat de reclutar soldats per al regiment d'infanteria Barcelona. Li comunicaren que s'oferien ells personalment a realitzar la captura d'antics combatents dels fusellers de muntanya francesos. Aquest fet demostra que la vila disposava d'una esquadra de paisans armats capaç de poder realitzar aquesta missió:

“(...) como el medio que se discurre muy pronto para acudir a este servicio seria de hacer aprehensión de algunos sujetos que en estos últimos contratiempos han tenido plaza de fusileros en los regimientos de Francia, y de otras personas que no se tienen por muy provechosas al pueblo obligándoles a servir por fuerza o de voluntad, pero habiéndonos parecido no poder llegar a esta ejecución sin tener primero la aprobación y permiso de V.E. Por tanto suplicamos a V. E. sea de su dignación el otorgarnos este permiso, y facultad no hallando V.E. reparo

¹³⁹⁵ ACA. Consultas 129 (1720). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (23 de maig de 1720).

particular que se oponga al estado público y Servicio Real
(...)¹³⁹⁶.

La nit del 29 de maig de 1720 es va produir un dur enfrontament a la localitat de Maspujols (Baix Camp), entre la guerrilla austriacista i les tropes i paisans armats filipistes que els perseguien. Durant la fugida, un veí de Reus anomenat *Sardanyons* va intentar escapar-se saltant per les teulades, però no ho va aconseguir i va caure de daltabaix d'un terrat. Entre les tropes borbòniques, hi havia l'espia Joan de Barberà (a) *Basó* que va identificar a *Sardanyons* com un seguidor austriacista, fet que va motivar la seva detenció i trasllat a la ciutat de Tarragona, on va ser executat. Els insurgents austriacistes van donar mort a un tinent de cavalleria filipista. Finalitzat l'atac, les tropes borbòniques van saquejar de les cases dels seguidors austriacistes de la vila que havien donat recolzament als insurgents¹³⁹⁷.

8.2. La manca de control de les Esquadres per part de la Reial Audiència durant la Guerra de la Quàdruple Aliança

Segons establia la Reial Ordre del 8 de juny de 1719, mitjançant la qual s'aproven les *Regles* per les que s'havien de regir les esquadres que s'establien al Principat, corresponia a la Reial Audiència a les qüestions relatives al govern i justícia mentre que es reservaven als comandaments militars aquelles de caire militar. Un control que, com observarem, distava molt de ser realment eficient, quedant palès la manca de coneixement i gestió dels efectius sota la seva dependència, tal i com ho demostra l'informe emès per la Reial Audiència el 14

¹³⁹⁶ ACS. Fons Arxiu Ciutat de Solsona. Lligall A-90. Document 191.

¹³⁹⁷ VILÀ, C., op. cit., p. 94.

de maig de 1720, a petició del marquès de Castel-Rodrigo, on s'hi recollia l'estat real de les Esquadres en el Principat en aquells moments¹³⁹⁸.

Els historiadors que han estudiat la formació de les Esquadres, han donat una vàlidesa errònia a un informe que no corresponia amb la realitat esdevinguda en aquells moments. Un anàlisi detallat del contingut d'aquest document posa de manifest que la Reial Audiència s'havia desentès, absolutament, del funcionament de les Esquadres, de la seva constitució i del repartiment d'armes a les mateixes.

La manca de consulta, per part d'aquests historiadors dels arxius locals i comarcals que conserven documentació de les esquadres així com aquella existent a l'Arxiu General de Simancas sobre aquesta campanya militar, ha brindat tradicionalment una visió esbiaixada. Una carència que ha conduït a greus errors sobre el paper de les Esquadres durant el conflicte bèl·lic, especialment en tot allò relatiu a la constitució de les mateixes, sense fer esment a les constituïdes per les autoritats militars, per fer front a l'amenaça francesa, o les que alguns civils van crear, posant-les a disposició de les autoritats militars.

En un anàlisi detallat per corregiments s'observen els errors comesos per la Reial Audiència en el moment de l'elaboració d'aquest informe:

- Corregiment de Barcelona:

La Reial Audiència informava que les esquadres que es van constituir eren les de Sant Boi de Llobregat, Martorell, Molins de Rei i Sant Vicens dels Horts. No fa esment de la creació de l'esquadra de la ciutat de Barcelona, que havia estat constituïda per ordres directes del marquès de Castel-Rodrigo, comandada pels regidors de la ciutat i que encara persistia en el moment de l'elaboració del citat informe. Tampoc fan constar l'establerta a Sant Esteve Sesrovires a petició dels regidors de la vila i que després va ser desarmada.

¹³⁹⁸ ACA. Consultas 129 (1720). Informe de la Reial Audiència al marquès de Castel-Rodrigo sobre l'estat de les Esquadres (14 de maig 1720)

- Corregiment de Cervera:

La Reial Audiència informava que les esquadres que s'havien constituït en aquest corregiment eren les de Cervera, Montmaneu, Oliana, Solsona, Guissona, Calaf, Ponts, Agramunt i Sanaüja.

En l'informe es fa constar que d'aquestes esquadres només restaven operatives les de Cervera i Montmaneu. Aquest fet no és del tot correcte ja que l'esquadra de Solsona no va ser mai desarmada, ja que la població ho havia patit cap atac francès que provoqués la seva derrota, ni constància documental que acrediti la seva dissolució, per part de les autoritats borbòniques.

- Corregiment de Vilafranca del Penedès:

La Reial Audiència informava que s'havien establert esquadres a les poblacions de Vilafranca del Penedès, Igualada, Piera, Capellades, Sant Sadurní d'Anoia, Sitges i el Vendrell, però que en aquells moments restaven desarmades, perquè el corregidor de Vilafranca havia ordenat recollir el seu armament.

De nou, aquest informe és imprecís respecte a les esquadres del corregiment de Vilafranca ja que, si bé és cert que es van desarmar, també és cert que es va crear posteriorment una esquadra mòbil, sota del comandament del dirigent gorreta Pau Mata a la població del Vendrell, amb un abast territorial de tot el corregiment de Vilafranca.

- Corregiment de Tarragona:

La Reial Audiència informava de la creació d'esquadres a les localitats de Valls, Torredembarra, Reus, Cambrils i la Selva del Camp.

L'informe no fa esment de la creació de l'esquadra de Tarragona, que no estava planificada, ni confirma la creació de les de l'Albi, Sarral, Montblanc, Prades, Falset i Tivissa que, sota el nostre parer, van rebre les armes abans de l'arribada del ministre comissionat el qual, tal com veurem en el cas de Vic, tampoc es va

voler arriscar a transitar pels camins tarragonins per tal de constituir-les formalment.

- Corregiment de Tortosa:

La Reial Audiència informava que s'havien establert esquadres a Alcanar, Pinell de Brai, Xerta, Flix i Móra d'Ebre.

Aquest recull no incloïa a l'esquadra de paisans armats d'Ulldecona de la qual es tenia coneixement. Es tracta, doncs, d'un greu error que demostra la supeditació de la Reial Audiència a les autoritats militars. L'esquadra es va crear arran de la petició presentada pel batlle d'aquesta vila a les autoritats militars que van repartir les armes necessàries per tal de constituir-la, malgrat l'oposició de la Reial Audiència, que al·legava un passat austriacista de la població. Resulta incomprendible que la Reial Audiència no informés al capità general de la seva creació i es limités, únicament, a referir les que ell havia constituït, fent cas omís a les creades per les autoritats militars.

- Corregiment de Manresa:

La Reial Audiència informava que s'havien establert esquadres a Manresa, Sallent, Balsareny, Monistrol de Montserrat, Moià.

Novament detectem errors per omissió en no recollir l'esquadra de Berga, creada per les autoritats militars; una esquadra mòbil que operava per tot el corregiment, i l'esquadra de Castellterçol, constituïda per civils, que es van posar a les ordres de les autoritats militars del Principat.

- Corregiment de Vic:

Però d'entre tots els errors detectats al llarg d'aquest informe, el més clamorós fa referència a l'establiment de les Esquadres al corregiment de Vic, on s'afirmava que no es va establir cap esquadra:

“En Vique, ni en su Corregimiento, no se estableció escuadra alguna, pues aunque D. Ignacio¹³⁹⁹, tenía la comisión de V. Ex. y Rl. Audiencia de planificar algunas en los lugares de dicho corregimiento pero por quedar ya expuestos, y arriesgados los caminos, no paso D. Ignacio a dicha Ciudad, antes bien se restituyo a esta capital con permiso de D. Antonio del Valle. Y habiéndose delegado por parte de la Real Audiencia a Ignacio Selles y de Rius vecino de Vique con las instrucciones que se le remitieron a los últimos de junio para el establecimiento ceso en la referida incumbencia respecto de que se iban ya desacarando los Fusileros de Francia, internándose en el País, y tumultuándole, pues que en la misma constitución, insultaron la villa de Olot en que hicieron prisionero a D. Blas de Trincheria con sus tropas”.

És cert que Ignacio de Rius no va establir personalment cap esquadra, però no hem d'oblidar que la primigènia esquadra de Vic ja estava constituïda; la d'Olot es va posar en marxa per fer front a les amenaces de les tropes franceses, o la de Manlleu que inclús va ser revistada per Ignacio Selles i de Rius en el mes de setembre de 1719. No fa cap referència a les esquadres de Centelles o Aiguafreda, mobilitzades pel capità general de Catalunya per garantir la seguretat del Congost, ni les de Ripoll, Sant Hilari Sacalm o Sant Joan de les Abadesses que, sota el nostre parer, es van constituir ja que se les hi va dotar d'armament com també la d'Olot.

- Corregiment de Mataró:

Segons informava la Reial Audiència, les esquadres que en Gregorio de Matas i Pujol, ministre comissionat de la Reial Audiència, havia constituït en el

¹³⁹⁹ Ignacio de Rius. Oïdor de la Reial Audiència comissionat per la constitució de les Esquadres dels corregiments de Manresa i Vic.

corregiment de Mataró: Mataró, Terrassa, Granollers, Caldes de Montbui, Llinars del Vallès, Montcada, Sant Feliu de Codines, Sabadell i Sant Celoni.

A l'informe, únicament es fa esment de la creació d'aquestes esquadres i de l'armament que disposaven, sense especificar si estaven o no operatives. Deduïm que l'esquadra de paisans armats de Sant Celoni no es trobava operativa, ja que la vila va ser assaltada pels arcabussers francesos. Aquest fet s'afegia a la manca de confiança que professaven les autoritats militars, respecte al seu batlle i regidors, degut a la implicació demostrada en la defensa de la vila.

No es fa cap referència a les esquadres de paisans armats de Gallifa, Sentmenat i Sant Llorenç Savall, que van ser creades amb autorització militar per les autoritats municipals i que es van posar a les ordres del capità general de Catalunya, o el cas de l'esquadra de paisans armats de Tagamanent, que va ser mobilitzada pel capità general de Catalunya, per tal de garantir la seguretat del Congost.

Respecte a l'esquadra de Mataró, la Reial Audiència informava que s'hi havien repartit 55 armes pels esquadristes de la vila, quan consten documentalment que es van arribar a lliurar un total de 200 armes per equipar aquesta unitat.

- Corregiment de Girona:

Les esquadres que en Gregorio de Matas i Pujol, ministre comissionat de la Reial Audiència, va constituir en el corregiment de Girona eren: Canet de Mar, Tordera, Blanes, Palafrugell, Vidreres, Sant Feliu de Guíxols, Santa Coloma de Farners i Arbúcies. Respecte a aquestes esquadres, reconeixia el lliurament de l'armament, però no especifica si en el moment de l'elaboració d'aquest document dites esquadres encara restaven operatives.

En referència a l'esquadra de Blanes, la Reial Audiència la considerava creada i armada en aquells moments, ja que desconeixia l'atac que aquesta va patir el mateix dia de la seva constitució a mans d'un destacament d'arcabusser francesos. Aquesta mateixa dissort la va patir l'esquadra d'Arbúcies que va sofrir diversos atacs dels guerrillers austriacistes.

Resten al marge de l'esmentat informe aquelles esquadres constituïdes per les autoritats militars, com ara les creades a les localitats de Figueres i Roses.

- Corregiment de Puigcerdà:

L'informe no fa esment a l'esquadra de paisans armats que es va crear a la Seu d'Urgell per iniciativa de les autoritats militars.

- Corregiment de Lleida:

A l'esmentat informe no es feia esment de la creació de cap esquadra en aquest corregiment. Al nostre parer sí que es van arribar a crear ja que s'ha localitzat documentació respecte l'esquadra de Tàrrega, Balaguer i Guimerà (aquesta última no estava planificada per la Reial Audiència), motiu pel qual deduïm que la resta també van constituir-se per ordres del marquès del Castel-Rodrigo.

8.3. La reforma de les Esquadres de 1720

A finals de maig de 1720, el marquès de Castel-Rodrigo va deixar temporalment el comandament de la capitania general de Catalunya en mans del tinent general Francisco Caetano de Aragón, el qual va exercir el càrrec de forma interina fins la tornada del primer. Abans de marxar, Castel-Rodrigo va lliurar-li una instrucció detallada, composta per 40 articles i 2 annexes, en la qual li indicava tot un seguit de directrius i ordres que havia de complir durant la seva absència.

En primer lloc ordenava que es comunicés a la Reial Audiència, els batlles i a les autoritats del Principat, el nomenament del tinent general Francisco Caetano de Aragón com a nou comandament militar suprem del Principat. Respecte a la Reial Audiència, indicava que tot continués com fins aquell moment, i que si aquest organisme volia introduir qualsevol canvi ho comunicés immediatament al Rei.

A més, ordenava que fes complir els edictes i pragmàtiques que durant el seu mandat s'havien engegat i que confiés en la figura de Salvador Prats i Matas per

qualsevol dubte que sorgís al respecte. Així mateix, li indicava que aquest últim havia confeccionat llistats de persones sospitoses i de seguidors fidels:

“10.- En poder de dicho D. Salvador hay listas y registros muy exactos de los sujetos que más se señalaron en las turbaciones pasadas contra el Rey con expresión de las que en ellas obraron, y también de los fieles vasallos de S. Mag., y amas de ello hay en la R. Audiencia Ministros bien instruidos y expertos en el País, y que tienen individuales noticias de buenos y malos; y entre aquellos en particular D. Joseph de Alos y D. Joseph Ventura Guell, y convendrá que de ellos y de dicho D. Salvador Prats se informare sobre esto muy por menor para tener la vista y cautela con los malos y favorecer a los buenos”.

Els càrrecs municipals arreu del Principat serien concedits, únicament, a persones de confiança i fidels a la monarquia. Respecte al govern indicava que aquest havia de ser fort i no caure en familiaritats en l'exercici del càrrec.

Pel que feia referència a la funció de la Sala Criminal, li encarregava que aquesta continués ocupant-se de la persecució dels delictes i castigant els facinerosos i delinqüents que s'aixequessin en armes, alhora que l'advertia que estigués atent a qualsevol rumor o discurs que es fes a la ciutat de Barcelona:

“12.- Deberá procurar estar muy informado de todo lo que pase en esta Capital, y en el Principado, de los discursos de sus moradores, para precaver cualquier daño y atajarle antes de que se forme, no permitiendo conventículos ni discursos sospechosos”.

En les directrius s'encarregava, també a la Sala Criminal, la realització d'un llistat de tots els bandolers i delinqüents que estiguessin reclamats per la justícia. Aquest

document havia de ser enviat als caps dels corregiments i comandants militars perquè procedissin a la seva captura.

Respecte els catalans que havien format part dels batallons d'arcabussers francesos durant la Guerra, i que volguessin acollir-se a l'indult, se'ls hi havia de facilitar la seva concessió sempre que no haguessin realitzat actes delictius de lesa majestat.

En el punt 22 d'aquestes instruccions indicava que encara no s'havia pronunciat sobre si s'havien de reformar o suprimir les esquadres d'arreu del territori i restava a l'espera d'un informe de la Reial Audiència. Per aquest deixava en mans de nou capità general i de la Reial Audiència la decisió:

“22.- De las Escuadras que se establecieron en tiempo de esta última turbación permanecen aún algunas sobre cuya existencia he pedido informe y parecer a la R. Audiencia y si convendrá mantener algunas o reformarlas todas y si mi partencia no quedare evacuado este punto lo evacuara de acuerdo con dicha Real Audiencia”.

Respecte a les armes de les Esquadres manifestava que havien de ser recollides en cas de que aquestes finalment fossin suprimides:

“23.- Así las armas de las que se reformaren, como las distribuidas a diferentes particulares para la batida general, se deberán retirar a los almacenes y generalmente todas a excepción de las distribuidas según el último reparto a las justicias y a los particulares de quien son ellas responsables y por cuanto anteriormente se había hecho un reparto general a las justicias, y que con esta última turbación más alegan haberlas quitado por orden de los Comandantes Generales y corregidores y otras haberse quitado por los facinerosos, deberá hacerse averiguación de ello, y disponer completado el

número últimamente resuelto en cada ciudad, villa o lugar, no haya otras armas algunas en poder de los vecinos, si no es por permiso mío la tuvieran los individuos a quienes por decreto estuviesen cedidas. Y tendrá la mano el general Registro de armas distribuidas corregimiento por corregimiento y que según esta mandada se conserve en la Sala Criminal”.

En el punt 30 es regulava que només alguns particulars, que haguessin prestat serveis especials, podien tenir autorització per portar armes:

“30.- Cerrara enteramente los oídos a las instancias de concesión de armas de fuego, y de uso y porte de espada, a menos que concurran tales circunstancias que convengan al Servicio del Rey, cerciorándose de ellas por la Real Audiencia y por las personas de confianza, y tendrá la mano y celara en que se observe la prohibición echa por edicto de unas y otras armas, y que nadie las use sin legítimo decreto y despacho”¹⁴⁰⁰.

Però, el dia 25 de maig de 1720, l'endemà de l'elaboració d'aquest decàleg, el marquès de Castel-Rodrigo va informar al tinent general Francisco Caetano de Aragón que havia ordenat que es suprimissin les Esquadres i que es recollís el seu armament, fent constar que comunicuessin als caps i caporals de les mateixes el seu reconeixement per la tasca realitzada:

“En consecuencia de lo que esta prevenido en la instrucción de lo político tocante a las Escuadras al cap. 30. Prevengo a V. E. que he ordenado que los que todavía existen se despidan haciéndose entender a los Jefes y Cabos que se les atenderá para sus conveniencias, a medida de lo que en el tiempo de este

¹⁴⁰⁰ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 226. “Instrucción para el gobierno político de Cataluña que queda a cargo del Thent. General Don Francisco Caetano de Aragón en el interin” (24 de maig de 1720).

encargo le hubieren desempeñado; y que se recojan las armas por los respectivos Comandantes Generales, a los Reales Almacenes, en lo cual convendrá tanga V. E. la mano”¹⁴⁰¹.

Però, malgrat les instruccions facilitades pel capità general en referència a la supressió de les esquadres, algunes van restar operatives davant el nou repte que plantejava l'aparició de grups de bandolers que actuaven en el territori català, creant-ne inclús de noves. És per aquest motiu que aquestes modificacions viscudes s'ha de qualificar com de reforma de les esquadres de paisans armats que s'havien establert en 1719 i no pas de supressió¹⁴⁰².

Entre les esquadres que van restar operatives el 1720, cal destacar les següents: Tàrrega, Pinell de Brai, Alcanar, Berga, Manlleu, Centelles, Tagamanent, Aiguafreda, Sant Llorenç Savall, Gallifa i Barcelona. Aquestes esquadres que resten operatives per continuar amb lluita contra el bandidatge i per la fidelitat demostrada al règim filipista. Aquell mateix any es crearia per Reial Ordre l'esquadra de Solsona.

L'esquadra de Tàrrega (Urgell) va haver de fer front a les partides de bandolers que actuaven a l'Urgell, la Segarra, la Conca de Barberà i les Garrigues, dedicant especial atenció a la comandada pel *Moreno de Tàrrega*. Aquesta esquadra no es va dissoldre, en un primer moment, degut a l'elevat nombre d'assalts ocasionats pels bandolers actius a la seva zona. El 5 d'abril de 1720, el marquès de Castel-Rodrigo va ordenar el primer repartiment d'armes als justícies i batlles dels pobles, un repartiment del que va quedar exempta la ciutat de Tàrrega que disposava caserna de tropes a la vila¹⁴⁰³. En el segon repartiment efectuat el mes de febrer de 1721, la vila de Tàrrega va rebre 15 armes¹⁴⁰⁴. Les autoritats municipals van fer efectiva l'entrega d'armament a les autoritats militars de Lleida

¹⁴⁰¹ AGS. Secretaría de Guerra. Suplement 226. Carta del marquès de Castel-Rodrigo al tinent general Francisco Caetano de Aragón (25 de maig de 1720).

¹⁴⁰² J. ALMIRANTE recull al seu *Diccionario Militar, Etimológico, Histórico, Tecnológico* la “reforma militar” com: “La reorganización que sufre un cuerpo de tropas, aumentando o disminuyendo su fuerza (ó suprimiéndola enteramente), renovar su armamento o vestuario, etc.”, p. 631.

¹⁴⁰³ ACA. Consultas 128.

¹⁴⁰⁴ ACA. Consultas 210; ACA. Consultas 130.

el 23 de juny de 1721, moment en el que donem per dissolta l'esmentada unitat¹⁴⁰⁵.

L'esquadra de paisans armats de Pinell de Brai (Terra Alta) haurà de fer front a les partides de bandolers que actuaven a la seva comarca i a les comarques de la Ribera d'Ebre i Baix Ebre, una zona amb una forta presència de bandolerisme en haver esdevingut un dels teatres d'operacions dels arcabussers francesos. Aquesta esquadra tampoc quedà dissolta, ja que durant el repartiment d'armes que s'efectuà a partir del mes d'abril de 1720, en aquesta població, no es van lliurar armes en estar, segons la Reial Audiència, els seus paisans armats¹⁴⁰⁶. En el repartiment de febrer de 1721 tampoc se n'hi van entregar, motiu que justificava la continuïtat operativa de l'esquadra en aquelles dates¹⁴⁰⁷. Bona part de la seva supervivència radica en la fidelitat borbònica demostrada pels paisans armats de Pinell de Brai, tant, durant la Guerra de Successió com la de la Quàdruple Aliança.

Les esquadres d'Alcanar (Montsià) i Cervera (Segarra) tampoc van ser suprimides, ja que durant el repartiment d'armes del mes d'abril de 1720 no els hi entregaren armes al batlle i justícies per estar, segons la Reial Audiència, els seus paisans armats¹⁴⁰⁸. En el posterior repartiment de febrer de 1721, tampoc se'ls hi lliuraren, motiu que argumenta la possibilitat que aquestes esquadres continuessin, encara, operatives¹⁴⁰⁹. Segurament la principal tasca de l'esquadra d'Alcanar consistia en vigilar el camí ral a València, mentre que la de Cervera feia les mateixes funcions a la carretera que unia Barcelona amb Lleida. Unes funcions que, unides al posicionament a favor de la causa borbònica dels seus habitants, va permetre evitar la seva dissolució.

Respecte a les esquadres de paisans armats de Centelles (Osona), Manlleu (Osona), Tagamanent (Vallès Oriental) i Aiguafreda (Vallès Oriental), encarregades del control del congost que comunica Vic amb Barcelona, i de la

¹⁴⁰⁵ ACUR. Correspondència ajuntament de Tàrraga. Carta (23 de juny de 1721).

¹⁴⁰⁶ ACA. Consultas 128.

¹⁴⁰⁷ ACA. Consultas 210; ACA. Consultas 130.

¹⁴⁰⁸ ACA. Consultas 128.

¹⁴⁰⁹ ACA. Consultas 210; ACA. Consultas 130.

vigilància del bandidatge a la comarca d'Osona i el massís del Montseny, com també va succeir amb les anteriors, tampoc van rebre l'armament lliurat l'abril de 1720, ni en el febrer de 1721, per estar armats els seus paisans:

“(...) y tampoco se dan a Centellas, sus Términos y Parroquias, (...), que corresponde a la Villa de Manlleu y Ayguafreda, por estar armados(...)”

“(...) ni a Tagamanent por estar armados (...)”¹⁴¹⁰.

Respecte a l'esquadra de paisans armats de Berga (Berguedà), en el nostre parer, tampoc va quedar dissolta al no rebre armes en el primer repartiment d'armament del 5 d'abril de 1720, ja que gaudia d'una caserna de tropes a la vila¹⁴¹¹. En el segon repartiment va rebre un total de 20 armes¹⁴¹². La supervivència d'aquesta esquadra, molt probablement, vingué derivat de la presència de grups de bandolers actius en el Berguedà que, segons el cronista Vilardaga, proliferaven a causa del desarmament que patien els habitants del país, que els exposava notablement a tota mena d'abusos, sense brindar-los la possibilitat de defensar-se, ja que únicament disposaven de la protecció de les esquadres de paisans armats:

“la severa prohibición de tener armas, que con contadas excepciones impuso a Cataluña el Gobierno, de resultas de la larga guerra de sucesión, revivió el tiempo de los bandoleros, cuyas fechorías no bastaban a contener las fuerzas de Mozos de Escuadra, recientemente creada”¹⁴¹³.

L'esquadra de Valls (Alt Camp) tampoc va quedar dissolta ja que en cap dels dos repartiments d'armament li van ser lliurades armes per estar, segons la Reial Audiència, els seus paisans armats:

¹⁴¹⁰ ACA. Consultas 128.

¹⁴¹¹ ACA. Consultas 128.

¹⁴¹² ACA. Consultas 210; ACA. Consultas 130.

¹⁴¹³ VILARDAGA CAÑELLAS, J., op. cit., p.157.

“(…) ni tampoco a la vila de Valls, por Armada, (…)”¹⁴¹⁴.

També en deixa constància de la seva continuïtat històrica la relació que 16 anys després redacta Pere Màrtir Veciana, que en aquell moment era cap de l'esquadra de Valls, on recollia que els vallencs disposaven d'armament que ell havia repartit entre els veïns de confiança, perquè l'ajudessin en la lluita contra la delinqüència. Unes armes que, segons reconeixia el propi Veciana, corresponien a les que s'havien repartit anteriorment en els pobles de Catalunya, a més d'aquelles que havien estat comissades:

“(…) cuyas escopetas hacen el número de setenta y seis de las que se han repartido entre los individuos de esta villa esto es el número de las que de orden superior fueron entregadas al tiempo del repartimiento de los pueblos, que ignoro el número que la Adm. de Justicia que esto constara en la secretaría de la Gobernación de Tarragona, las demás del número que fueron encargadas a la Justicia que era de esta Villa que yo he recogido de diferentes sujetos sin legitima licencia y usaban de ellas fue servido fue servido el Excmo. Sr. Conde de Glimes comte. gnrl. de este Prindo. Permitirme a mis ruegos el que las escopetas que yo había recogido las repartiase a sujetos de esta Villa de mi satisfacción, a fin de que a siempre que se me hiciese para el Real Servicio me diesen toda asistencia (...) a quienes tenia confiada una escopeta (...)”¹⁴¹⁵.

Per tant, podem afirmar que les armes que es van repartir a l'esquadra de Valls l'any 1719, no van ser recollides per les autoritats borbòniques, i que van restar en poder de l'esquadra fins 1720, demostrant la seva continuïtat operativa durant els anys 1720 i 1721. La possessió de les armes de l'esquadra primigènia de 1719 a

¹⁴¹⁴ ACA. Consultas 128.

¹⁴¹⁵ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 413.

disposició dels caps de l'esquadra de Valls, els permetia armar els ciutadans de la vila en qualsevol moment.

Respecte a l'esquadra de paisans armats de la ciutat de Barcelona considerem que va continuar operativa degut a la necessitat de controlar l'accés de persones que entraven diàriament a la ciutat, i detectar a totes aquelles que estiguessin vinculades a la causa austriacista, o bé, que haguessin format part dels arcabussers francesos. Tampoc figurava la ciutat de Barcelona, ni el primer repartiment del 5 d'abril de 1720, ni el en segon de 1721, molt probablement pel fet de disposar de diverses casernes de tropes a la ciutat¹⁴¹⁶.

L'esquadra de Solsona tampoc va ser dissolta, arran de les ordres donades pel capità general a finals del mes de maig. En el primer repartiment d'armament la localitat no en va rebre cap, no va ser així en el segon, l'any 1721, quan se li lliuraren un total de 20 unitats¹⁴¹⁷.

Aquesta esquadra va ser reestructurada el mateix any 1720, arran d'una Reial Ordre, molt possiblement tramesa pel capità general de Catalunya, però de la que malauradament desconeixem la data i la relació d'efectius que l'integraven:

“Ordre Real para formar esquadra a Solsona ab los noms dels elegits per ella en lo any 1720”¹⁴¹⁸.

El cap d'aquesta esquadra era en Francesc Estruch que durant la Guerra de la Quàdruple Aliança va comandar, amb el grau de capità, un dels 4 batallons de fusellers de muntanya espanyols que s'havien format per lluitar contra els

¹⁴¹⁶ ACA. Consultas 128.

¹⁴¹⁷ ACA. Consultas 210.; ACA. Consultas 130.

¹⁴¹⁸ ACS. Fons Arxiu Ciutat de Solsona. Lligall A-91. Document 59; PLANES ALBETS, R., *La descripció dels arxius municipals catalans fins a la fi del segle XIX: L'arxiu de la ciutat de Solsona*, Barcelona, Ed. Institut d'Estudis Catalans, 1993, p. 211. Malgrat els esforços realitzats per aconseguir el document original, la seva localització ha resultat impossible degut al fet que, amb un alt grau de certesa, fos destruït durant les guerres del segle XIX. Però, malgrat aquestes dificultats, s'ha localitzat la relació - inventari decimonònica original on es detallava l'existència d'aquest document.

francesos. El dia 8 de juny les unitats de fusellers de muntanya es van llicenciar, oferint als seus comandaments, la possibilitat d'ingressar a l'exèrcit¹⁴¹⁹.

Molt possiblement, des de la Capitania General de Catalunya es va voler aprofitar el coneixement i experiència d'en Francesc Estruch, per encarregar-li el comandament de la reformada esquadra de paisans armats de Solsona que va tenir un abast supramunicipal. Al marge d'aquesta excepció, la resta d'esquadres de paisans armats que subsisteixen, ja no tenien un abast supramunicipal o inclús supracomarcal, com les que hi havia durant la Guerra de la Quàdruple Aliança, circumscrivint-se, únicament, a l'àmbit local, encarregant-se de la seguretat pública en els seus respectius municipis a les ordres dels batlles i sotsbatlles. Aquestes autoritats municipals, com a responsables de les actuacions de la justícia en les seves respectives viles, havien de donar compte a la Reial Audiència de les seves accions.

En definitiva, podem parlar que aquestes esquadres són fruit de la reforma patida sobre les originals de 1719. Aquelles que persisteixen a les localitats on ja estaven operatives són les mateixes esquadres que les creades a l'inici de la guerra i que no van ser desarmades en cap moment. Un cos armat només deixa d'existir quan es desmobilitza i entrega les seves armes, circumstància que no es va produir en cap d'aquestes viles i ciutats, que van conservar, en tot moment, l'armament en poder dels seus "*paisans*".

És significatiu l'ús del termes emprats per la Reial Audiència quan feia referència al vilatans: "*paisans*", "*por quedar armados sus Paisanos*" o "*por estar armados*", i a les viles: "*por estar Armada*", termes que van justificar el motiu pel qual aquestes poblacions no havien de rebre les armes destinades als justícies i batlles. No es tractava d'armes que restaven en poder dels justícies, sinó en mans dels propis paisans fidels al règim borbònic, i que actuaven, sota les ordres dels batlles i sotsbatlles de les viles.

¹⁴¹⁹ ACA. Villetes 364; ACA. Cartas Acordadas 7; ACA. Consultas 210.

En l'aspecte organitzatiu, aquestes esquadres, excepte el cas de l'esquadra de Solsona, ja no van estar sotmeses plenament a la normativa de les *Regles* que es van dictar per les esquadres de paisans armats per reial ordre del 8 de juny de 1719. Els principals canvis organitzatius van afectar bàsicament al seu àmbit d'actuació local. El seu sosteniment no s'havia de pagar mitjançant l'impost del cadastre al tractar-se d'un servei voluntari: en el nostre parer les armes van ser repartides a seguidors borbònics de provada fidelitat, els quals realitzaran voluntàriament les seves actuacions de naturalesa policial a les seves demarcacions municipals quan siguin requerits pels batlles, sotsbatlles o justícies. Tampoc no van fer guàrdies periòdiques, ni estaran sotmesos al control dels inspectors que es van designar l'any 1719. Però continuar sotmesis al control de la Reial Audiència, que va vigilar les accions que, en matèria de seguretat pública, realitzaven els batlles, sotsbatlles i els comandaments de les esquadres en l'exercici de les seves funcions policials, entre elles la de policia judicial.

Respecte el cas de les esquadres de paisans armats de Solsona creiem que aquesta continuarà funcionant, organitzativament i funcionalment, sota les esmentades *Regles* en tots els seus aspectes.

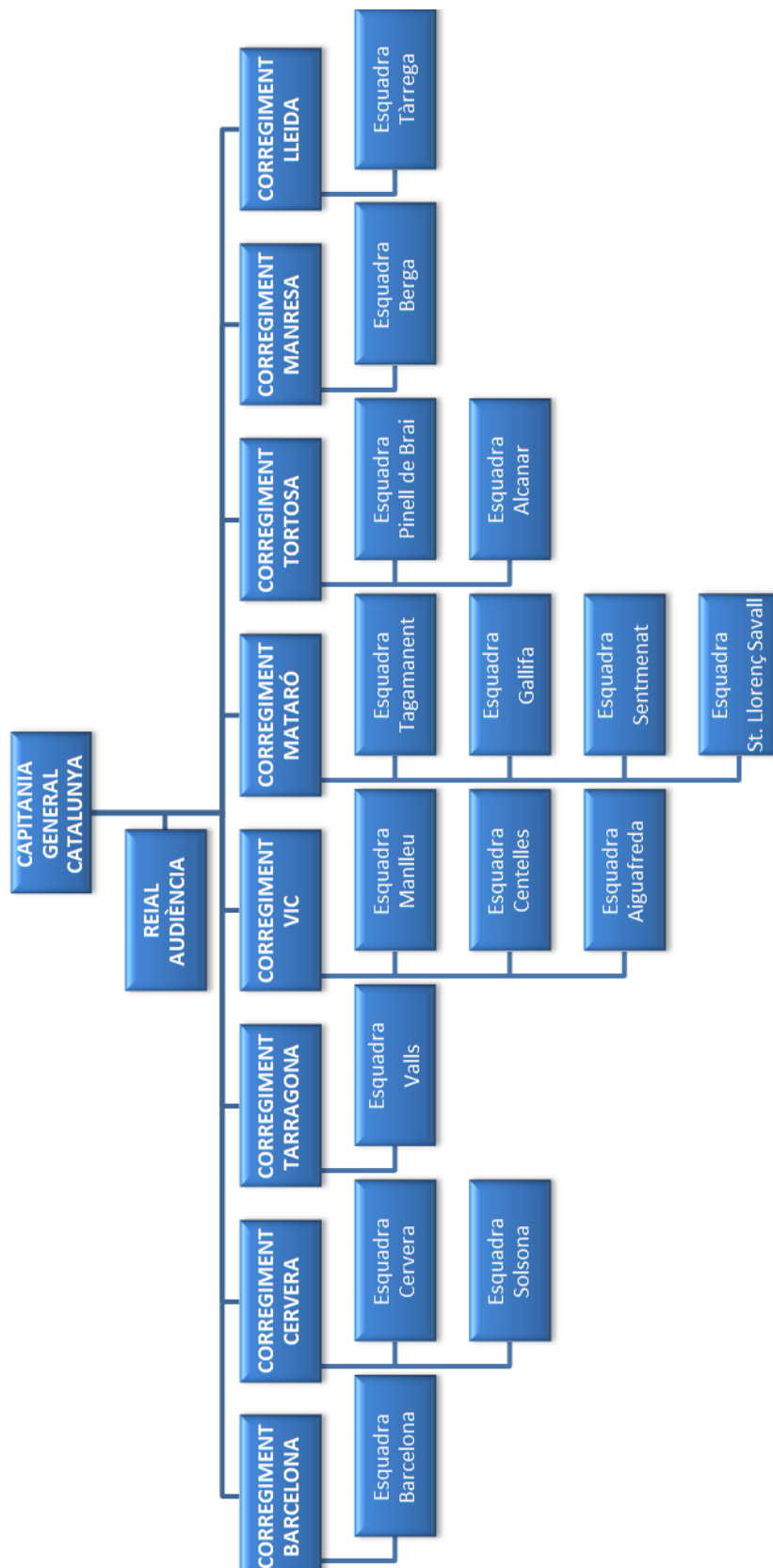

Figura 8: Organigrama de les Esquades l'any 1720 (elaboració pròpia)

Taula 46: Reforma de les Esquadres de 1720 (elaboració pròpia)

ESQUADRA	CORREGIMENT	DATA CREACIÓ	ÀMBIT OPERATIU
BARCELONA	Barcelona	1719	Local
CERVERA	Cervera	1719	Local
SOLSONA	Cervera	1720	Mòbil
VALLS	Tarragona	1719	Local
MANLLEU	Vic	1719	Local
CENTELLES	Vic	1719	Local
AIGUAFREDA	Vic	1719	Local
TAGAMANENT	Mataró	1719	Local
GALLIFA	Mataró	1719	Local
SENTMENAT	Mataró	1719	Local
SANT LLORENÇ SAVALL	Mataró	1719	Local
PINELL DE BRAI	Tortosa	1719	Local
ALCANAR	Tortosa	1719	Local
BERGA	Manresa	1719	Local
TÀRREGA	Lleida	1719	Local

8.4. La pesta de Marsella i el control del territori de Catalunya (1721 - 1724)

El 25 de maig de 1720 el vaixell Gran de San Antonio, carregat de seda provinent d'orient, va atracar al port de Marsella transportant entre les seves mercaderies el bacil *Yersinia pestis* que provocà l'esclat de la coneguda com la *Pesta de Marsella* (maig, 1720 – agost, 1722), i que comportà la mort d'aproximadament d'entre 120.000 i 160.000 persones¹⁴²⁰. La notícia de la pesta arribà a Barcelona a la darrera del mes de juliol de 1720¹⁴²¹, decretant-se immediatament el tancament de fronteres, tant terrestres com marítimes amb França, des del 9 d'agost de 1720 fins al 3 de juliol de 1723. Fou a partir d'aquesta última data quan s'observa una obertura parcial i progressiva que esdevindrà definida el 19 d'abril de 1724¹⁴²². S'establí l'obligatorietat, per ordre del capità general del 19 d'agost de 1720, de que qualsevol persona que deambulés pel territori català havia d'estar en possessió d'una butlleta de sanitària que acredités la seva filiació i procedència.

El marquès de Castel-Rodrigo va veure en aquest infortuni l'oportunitat perfecte per bloquejar la frontera i imposant un cordó sanitari format per soldats i paisans armats que permetés alhora controlar sanitàriament i socialment a la població catalana. Aquest tancament hermètic permetria a les autoritats borbòniques tallar qualsevol mena de comunicació externa i neutralitzat així els moviments dissidents existents a l'interior de Catalunya¹⁴²³. Es tractava doncs d'unes mesures de policia sanitària que havien de servir per impedir el retorn a casa seva d'aquells arcabussers catalans que van lluitar amb els francesos, un cop finalitzada la Guerra de la Quàdruple Aliança. Aquest retorn suposava un doble risc pel fet que aquests estiguessin contagiats, i per la possibilitat que provoquessin aldarulls a l'interior de Catalunya a la seva tornada.

¹⁴²⁰ DUCHÊNE, R. & CONTRUCCI, J., *Marseille, 2.600 ans d'histoire*, París, Fayard, 1998, p. 363.

¹⁴²¹ AHCB. 08/1B.XXV-45 (06-XII-1718 a 15-VI-1721), p. 108.

¹⁴²² GUIFRÉ RIBAS, P., "L'Edicte d'1 d'abril de 1720 i el tancament de fronteres: ¿Por al contagi de la pesta o al retorn dels fusellers reformats?". *Ibix: publicació biennal de cultura*, Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès, n° 9, Ripoll, 2016, pp. 159 – 177.

¹⁴²³ GUIFRÉ RIBAS, P., *Epítome universal per Catalunya, 1719 – 1720*, Llançà, Àrea de Cultura de l'Ajuntament de Llançà, 2015, p. 72; AMLLN. Ajuntament de Llançà. Órdenes impresos de barrios años de 1719 hasta 1800.

El Dr. Pere Guifré Ribas qualificà aquestes decisions com un “cordó sanitari, però, sobretot, com una mesura per reprimir la dissidència interna, en cap moment qualificada d'austriacista o d'imperial, sinó assimilada a la persecució del bandolerisme (de facinerosos)”¹⁴²⁴.

Les mesures preses durant el mes d'agost restarien en vigor fins el novembre de 1720, al mostrar-se com una eficient eina de bloqueig als antics arcabussers francesos catalans, i justificant l'estat de setge al que va ser sotmès el territori i que permetia el control dels moviments insurgents interiors així com la seva persecució i eradicació¹⁴²⁵.

Aquestes mides ja havien estat emprades anteriorment al llarg de la història com a mesures de control social. A la seva obra el Dr. Joaquim Bonastre recull com les mesures emprades, al marge la pròpia funció sanitària per les quals van ser concebudes, com “una útil herramienta que permitía sacar partido político de la situación sanitaria de algunos países”¹⁴²⁶.

L'estratègia dissenyada pel marquès de Castel-Rodrigo es podria definir més que com una operació de policia sanitària, com un autèntic pla de contra-insurgència política i delinqüencial, ja que va suposar l'ocupació militar i policial del territori de Catalunya que trobà el seu origen en l'edecte de 21 de juliol de 1721, on s'ordenava que s'establís un cordó sanitari terrestre i marítim al voltant del Principat format per efectius de tropa i paisans armats:

“Hemos resuelto establecer, y formar Líneas de Tropas, y de Paisanos juntamente, que por Mar, y Tierra defiendan, y guarden la salud publica (...)”.

Per controlar el front marítim s'havien establert quatre vaixells guardacostes a Roses (que donaven cobertura des de la frontera francesa fins a Palamós), dos

¹⁴²⁴ *Ibid.*

¹⁴²⁵ GUIFRE RIBAS, P., op. cit., p. 59.

¹⁴²⁶ BONASTRA TOLÓS, J., *Ciencia, Sociedad y planificación territorial en la institución del lazareto*, Barcelona, Tesi doctoral, UB – Departament de Geografia Humana, 2006, p. 484.

vaixells més situats a Barcelona (que vigilaven des de Palamós fins a Salou) i, per últim, un altre vaixell situat als Alfacs (que cobria la costa des de Salou a la línia fronterera amb València). En cada vaixell hi havia una tripulació formada per un oficial amb sis granaders. Per regular el desembarcament de persones i mercaderies s'havien establert tot un seguit de punts de control formats per paisans armats i tropes d'infanteria a peu de costa, els quals estaven recolzats per enclavaments de tropes de cavalleria, que patrullarien els diferents punts. Aquestes forces restaven sota la supervisió dels comandants militars del districte corresponent.

La segona línia de control s'establí al llarg de tota la frontera francesa fins arribar a terres aragoneses, on el marquès de Castel-Rodrigo va ordenar que quatre ministres de la Reial Audiència s'encarreguessin del seu control situant-los respectivament a la Jonquera (Corregiment de Girona), Camprodon (Corregiment de Vic), Llívia (Corregiment de Puigcerdà) i Vilaller (Corregiment de Talarn).

Aquí, com hem vist al llarg de la costa catalana, s'establíen destacaments de tropes d'infanteria i de paisans armats recolzats per la cavalleria. Un sistema que s'aplicà també al llarg de tot el límit territorial català amb València i Aragó:

“En todos los puestos de esta Línea sobre el margen del Noguera Ribagorzana, del Segre, y del Ebro, han de asistir continuamente Paisanos de toda seguridad, que atentos á la exacta observancia, de lo que en la instrucción que les corresponde, se les ordena, concurren, é intervengan en el resguardo y custodia de la salud publica”.

S'habilitaren determinats llocs de pas per les persones que volguessin travessar cap a Catalunya provinents de l'Aragó, situats al Pont de Suert, Albesa, Alfarràs, Lleida, Flix, Móra, Miravet i Tortosa. Un control que s'estenia també a la navegació fluvial existent en els rius Noguera Pallaresa, Segre i Ebre. En aquest últim cas els punts de control d'embarcacions establerts es situaven a Flix, Tortosa i Amposta, on un oficial de l'exèrcit, acompanyat per un paisà armat,

s'encarregava de realitzar les comprovacions pertinents. La principal missió d'aquests punts de control era regular el trànsit d'aquells viatgers provinents de França que, després de travessar terres aragoneses o valencianes, pretenien entrar al Principat de Catalunya¹⁴²⁷.

El comandant militar que cobria les ribes havia de distribuir sentinelles en tots els ponts i passos per on es poguessin travessar els rius, i establir llocs de guàrdia on un paisà armat s'encarregava de les qüestions relacionades amb la sanitat. Aquest efectiu restava sota el control del comandant de la guàrdia, el qual era qui vetllava pel correcte desenvolupament de les seves funcions i, en cas contrari, s'encarregava de comunicar aquesta falta al comandant militar del districte¹⁴²⁸.

Per tal de realitzar el control terrestre a la zona interior del Principat es van establir unes "*Órdenes y providencias generales por lo tocante a Tierra*", on es regulava el trànsit persones i on s'ordenava als justícies que establissin guàrdies als camins, impedit el pas qualsevol persona provinent de França que no

¹⁴²⁷ ANÒNIM, *Edicto general comprehensivo de todas las Reales Provisiones, Órdenes, Edictos, Instrucciones y providencias generales, que se dieron en este Principado de Cataluña, para preservarle y resguardarle de la Peste o Contagio, que en los años de 1720 y 21 afligía a la Provenza*, 1721, pp. 178 a 186. Instruccion de lo que de vera observar cada sugeto, encargado del cuydado de la sanidad en los parages y puestos, establecidos sobre las riveras de los Rios Noguera Ribagorzana, Segre, y Ebro, y Cataluña, hasta la embocadura del Ebro en el Mar, preservativos de la salud publica de este Principado de Cataluña.

¹⁴²⁸ El comandant de la guàrdia esdevingué una peça fonamental en el dispositiu de seguretat. Les seves funcions abastaven accions com la comprovació que els paisans armats tinguessin les provisions necessàries pels dies que havien de fer guàrdia i, en cas contrari, informar al comandant militar del districte, i també a l'inspector de paisans perquè poguessin rebre les racions necessàries o bé vetllar per la bona harmonia i convivència entre soldats i paisans armats. En cas que s'haguessin de disposar de dos sentinelles el comandant disposaria sempre al soldat en aquelles tasques que requerissin o es derivessin una major responsabilitat. Si algun paisà no pogués prestar servei per una malaltia o indisposició sobrevinguda seria el comandant militar l'encarregat d'informar d'aquest fet a l'inspector de paisans perquè gestionés un substitut per aquest efectiu. El comandant de la guàrdia tenia l'obligació d'informar als soldats i paisans armats que si permetien el pas pel seu punt de vigilància de persones, atzembles, bestiar o mercaderies sense coneixement del comandant militar serien jutjats i condemnats a mort. Aquesta força tenia la potestat d'obrir foc contra qualsevol persona que volgués traspasar il·lícitament els punts de control. Si el subjecte en qüestió resultés mort, per les descàrregues realitzades per la guàrdia, s'ordenava a aquesta que ningú s'acostés al cadàver i que es procedís a la comunicació del fet al comandant de la guàrdia per tal d'informar al justícia del poble més proper, i al comandant militar del districte, per tal de gestionar la crema del cadàver. Alhora el comandant de la guàrdia també realitzava funcions de supervisió de les tasques encomanades als inspectors de paisans armats, i tenia l'obligació de comunicar al comandament militar del districte, si aquests no realitzaven acuradament les seves funcions.

L'armament dels paisans armats es trobava custodiat al Cos de Guàrdia i era el comandant el responsable de lliurar-lo, autoritzant als seus portadors a fer-ne ús únicament al seu lloc de vigia, o bé si aquests eren comissionats per transportar un missatge. Era obligació del comandament de la guàrdia vetllar perquè els integrants dels destacaments de guàrdia no molestessin als propietaris dels habitatges on s'allotjaven, ni als veïns del poble, així com assumir la responsabilitat sobre l'estat òptim de les barraques i de les cases on es feia guàrdia, *Ibid.*, pp. 186 a 189.

disposés del pertinent certificat sanitari, un document que contenia la descripció física de la persona amb l'objectiu d'evitar qualsevol tipus d'engany. Si la persona identificada mancava de la citada documentació, es procedia a la seva detenció i lliurament als justícies dels pobles els quals donarien compte del fet al corregidor del districte perquè se li apliqués el càstig corresponent. Tots els justícies i batlles tenien l'obligació de supervisar els camins i els controls que s'efectuessin a les seves demarcacions, sota pena de cinc anys de presó si defugien d'aquestes obligacions.

Dins d'aquestes directrius ressalta la importància donada al fet d'impedir el pas a territori català als antics integrants dels arcabussers francesos, autoritzant l'ús de la força si aquesta fos necessària per complir amb aquest precepte:

“porque la experiencia de los muchos Desertores, que de la Francia de continuo se pasaban á estos Reinos, hizo conocer el riesgo inminente de introducirse por ellos el mal Contagioso, que padecía Marsella; se sirvió su Majestad con Real Resolución de cinco de Noviembre del pasado año de mil setecientos y veinte prevenir, y obviar este peligro, y á dicho efecto ordenar, que en ninguna forma, ni con ningún pretexto ni motivo se recibiesen, y admitiesen dichos Desertores, antes bien deberse desviar, y arrojar con la fuerza, si fuere necesario (...)”.

Per incrementar les mesures de seguretat s'ordenava que s'aixequessin barreres físiques als pobles fronterers que no disposessin de muralles, i que s'impedís el trànsit de qualsevol persona procedent de França, ordenant que els veïns participessin a les guàrdies tant de dia com de nit. S'obligava, alhora, als batlles, regidors i justícies dels pobles, a restar a l'interior els mateixos, es prohibia el pasturatge de ramats als territoris limítrofs amb França, i s'assenyalaven els punts autoritzats d'entrada i control fronterer: el Portús (Jonquera), el coll d'Ares (Camprodon), coll de la Perxa (Llívia), la Seu d'Urgell, el port de Siger (Ordino) i el port de Vielha (Vilaller):

“Al mismo expresado fin de asegurar el resguardo, y que fuese más efectiva la providencia de que por ninguna otra parte ni entrada, que las que quedan señaladas, se introdujese persona alguna; se formó en dicha raya y frontera de Francia la Línea de Tropas, y Paisanos (...)”.

Però, d'entre les mesures de control territorial intern, destaquen per la seva importància aquelles centrades principalment en els accessos a les grans ciutats i pobles catalans, on s'establiren guàrdies sanitàries a les portes d'accés que permetien realitzar el doble control socio-sanitari descrit anteriorment. Així doncs, a les poblacions emmurallades s'ordenava que s'establissin grups de paisans armats per tal de realitzar guàrdia i que restaven a les ordres d'un regidor, cavaller o persona que gaudís de privilegi militar:

“Está uniformemente, establecido, y mandado, que en todas las Ciudades, Villas, y Lugares de este Principado, que fueren murados, ú cerrados, se ponga en cada una de sus Puertas Guarda de Sanidad, compuesta de un Regidor, ó Caballero, ú otra persona, que goce de Privilegio Militar con uno, ó más Paisanos de la mayor satisfacción, é integridad á proporción del Vecindario del Lugar, que acudan, y asistan á las Puertas de él todo el tiempo, que estuvieren abiertas, y que estas se reduzcan al menor, número, que fuera posible, para que, no sea tan dificultosa su custodia, y que en los Lugares, y parajes, donde hubiere costumbre de ello, se fie, y entregue la Guardia de una de dichas, Puertas al Clero, y las que hayan de cerrarse, ó quedar abiertas, lo sean con proposición de los Ayuntamientos á su respectivo Corregidor, y aprobación, de este, y deberán los Corregidores darnos cuenta, y enviarnos

relación de las que quedaren abiertas; y de las que se cerraren en los Lugares de sus Distritos”¹⁴²⁹.

Clar exemple d'aquestes mesures el localitzem a la ciutat de Barcelona on els paisans armats d'aquesta ciutat, en nombre de 12 - 16 efectius distribuïts per les diferents portes de la ciutat, afegien a les seves funcions sanitàries, noves tasques de seguretat encaminades a evitar l'entrada d'antics catalans que havien lluitat amb els arcabussers francesos o guerrillers austriacistes.

Resulta rellevant l'elevat percentatge de ciutadans que van col·laborar en aquestes tasques policials arreu del Principat. D'entre totes aquestes col·laboracions destaca el paradigmàtic cas de la Ciutat Comtal on antics dirigents austriacistes van col·laborar en les funcions de vigilància a les seves portes. Aquest posicionament troba la seva fonamentació en el fet que una part del sector austriacista no acollia positivament el retorn d'aquells catalans que havien format part dels batallons d'arcabussers francesos, al mostrar-se com una amenaça per la salut pública, factor que es sobreposava a qualsevol ideologia política. Una mobilització de paisans armats que molt probablement va ser valorada pels antics seguidors de l'arxiduc Carles com la fórmula adient per poder acostar-se al bàndol borbònic, prestant els seus serveis de forma voluntària.

El cas més significatiu el localitzem a Barcelona on la major part dels comandaments de la antiga Coronela austriacista la ciutat, així com importants càrrecs i dirigents austriacistes, van prestar aquest servei armat a les seves portes. Les seves funcions consistiren en recolzar als escamots militars de l'exèrcit que controlaven les portes d'accès, encarregant-se fonamentalment de la identificació de les persones sospitoses que volien accedir a la ciutat. Una funció que ja havien realitzats els esquadrists de Barcelona durant la Guerra de la Quàdruple Aliança.

¹⁴²⁹ ANÒNIM, op. cit., Edicto general comprehensivo..., pp. 53 a 89.

Entre els antics austriacistes que prestaven servei de policia sanitària i de seguretat a Barcelona destaquen, entre d'altres, Rafael Casanova i Comes, Juan de Lanuza i Oms o Antonio Grases i Des¹⁴³⁰.

Aquesta informació, de caràcter inèdit, la trobem recollida en un llibre - registre de les guàrdies que es realitzaven a les portes de Barcelona¹⁴³¹.

El seu compromís i implicació devia ser total ja que les autoritats borbòniques no van tenir cap reticència en entregar-los armes per tal de prestar aquest servei.

Per garantir l'efectivitat de les mesures aplicades es va ordenar que es reduïssin les portes d'entrada a les ciutats quedant sota criteri dels ajuntaments quines devien mantenir-se tancades i quines restarien obertes. A cadascuna de les portes que romanguessin obertes, s'hi havia d'habilitar una barraca que permetés mantenir aquarterada i resguardada als efectius que constituïssin la guàrdia sanitària, la qual restaria formada per paisans armats de recoguda confiança de les autoritats borbòniques:

“En cada Barraca asistirá continuamente por turno un Regidor, ó Caballero, ó Persona, que goce de Privilegio Militar, y uno, ó más Paisanos de la mayor satisfacción á proporción del Vecindario, los cuales han de acudir á la Puerta, ó Barraca adonde se destinaren por la Justicia, y Ayuntamiento de cada Lugar, y han de asistir en ella en las veinte y cuatro horas todo el tiempo, que estuviere abierta la Puerta, la cual no podrá

¹⁴³⁰ Sobre la prestació d'aquest servei voluntari de policia realitzat per importants líders austriacistes no hem trobat cap referència a l'obra *Narraciones Historicas* de Francesc de Castellví, ni tampoc en cap altra publicació o monografia.

Respecte al fet de que Castellví no fes constar aquestes guàrdies ho podem atribuir a la incomoditat que li suposaria el fet de plasmar la prestació armada de policia que aquests antics dirigents austriacistes realitzaven voluntàriament a les portes de Barcelona. Una tasca de la qual devia de ser coneixedor ja que en aquelles dates encara no s'havia exiliat a Viena i residia a Catalunya.

¹⁴³¹ AHCB. Registre de persones que entren diàriament de guàrdia als portals de la ciutat. CCAM. Volum 11. Data 1720 - 1723. Ref. 1C.XVI-22. Curiosament en la contraportada del document hi ha la inscripció en llatí: *Amor odium et proprium commodum faciunt sapi iudicem non cognocere verum*, que es pot traduir com “L'amor, l'odi, i la pròpia conveniència porten al saber superficial, no a conèixer la veritat”. Sens dubte l'autor de l'escrit era coneixedor de la importància política que suposava el fet de que els antics líders austriacistes prestessin servei armat a les portes de Barcelona al poc temps de la finalització de la Guerra de Successió. Aquestes guàrdies succeïen davant dels ulls de tots els seguidors austriacistes de la ciutat de Barcelona.

abrirse, hasta que acuda ella la Guardia de Sanidad, ni esta apartarse hasta que se haya cerrado, y los Corregidores nos enviarán relación de cómo se dispusiere dicha Guardia, Lugar por Lugar en sus respectivos Distritos”.

Aquesta guàrdia tenia com a principal missió la de vetllar perquè tota persona i mercaderia que entrés a la ciutat disposés del corresponent passaport sanitari. Els paisans armats estaven habilitats per poder confiscar una mercaderia o detenir a qualsevol persona que intentés entrar sense el passaport sanitari en vigor, ja fos per manca d'aquest, per la seva falsificació, o bé perquè estigués caducat, informant immediatament del fet al corregidor i a l'ajuntament. En cas de dubtes havien d'adreçar-se al batlle, als justícies o al corregidor, perquè decidís quina acció emprendre. Els integrants de les guàrdies havien d'interrogar, al marge de portar correctament la seva documentació, a tota aquella persona que accedís a l'interior de la població i, en cas de dubte, procedir a la seva detenció:

“Deberán preguntar á los que llegaren con Boleta de Sanidad, y quisieren entrar en la Población, el Nombre, Apellido, Patria, y Lugar de donde fueren, y hubieren partido, el día que partieron, sus tránsitos, y cuantos días han puesto en el viaje, para así reconocer si conforma su relación con lo mismo que expresa la Boleta, y encontrando alguna sospecha los arrestarán y darán aviso, como va dicho”¹⁴³².

El control documental comportava que les persones destinades a formar part de les guàrdies sanitàries devien saber llegir i escriure:

“Como en las Guardias de Sanidad de las Puertas, mandadas establecer en todos los lugares murados y 'cerrados, se den, y

¹⁴³² *Ibid.*, Instrucción de lo que debiera observar, y executara las Guardias de Sanidad de las Puertas de las Ciudades, Villas y Lugares Murados de este Principado de Cataluña, pp. 209 a 215.

despachen las Boletas de Sanidad, y asimismo en ellas se deban reconocer y registrar las de los que llegan y pretenden entrar, es preciso, que de continuo haya en todas, persona práctica, inteligente, y versada en el leer y escribir; pues de otra suerte es imposible desempeñar dicha Guardia, y su comisión, que particularmente consiste en el examen y censura de la bondad é idoneidad de las Boletas; Y porque tenemos entendido haber algunos descuidos y abusos en esta parte, y nada deba más precaucionarse por consistir gran parte de la seguridad en este punto, y su observancia; Ordenamos y Mandamos á los Corregidores, Justicias, y Ayuntamientos, de cuyo cargo es distribuir dichas Guardias, tengan, y pongan muy particular cuidado en que nunca falte en dichas Puertas Persona inteligente y practica de leer, y de escribir, para despachar, recibir, y examinar las Boletas, que se les presenten”.

Els responsables del correcte funcionament del servei i del compliment de les instruccions donades eren, en primer terme, els propis efectius que estiguessin prestant servei en aquells moment sense obviar les responsabilitats que poguessin recaure en els respectius ajuntaments i justícies, de cada poble i ciutat¹⁴³³.

Per últim, i amb l'objectiu de poder coordinar aquest operatiu, el capità general va ordenar la creació de dos juntes superiors. La primera estava integrada per sis ministres de la Reial Audiència entre els quals es trobaven el regent, quatre ministres i un fiscal que es reunien diàriament per analitzar tot el que succeís al Principat¹⁴³⁴, mentre que la segona es situava a la ciutat de Barcelona i la formaven els regidors de la mateixa:

“Al mismo importante deseado fin, y para el más fácil y breve expediente de cuanto sobre estas disposiciones, y demás que se

¹⁴³³ *Ibid.*, pp. 202 a 209.

¹⁴³⁴ *Ibid.*, pp. 4 a 13.

fueren dando, pudiere ocurrir, están formadas dos Juntas, la una de Regidores de esta Ciudad, cuyo Ayuntamiento encargado por su Majestad del peculiar cuidado de la publica salud, atento, y desvelado a su más exacto cumplimiento, tiene destinados seis de sus Individuos, para que juntándose mañana, y tarde, den pronto despacho y breve curso á cuantos negocios se fueren ofreciendo en el Puerto, en sus Puertas o entradas, y lazaretos formados a su vista, fiado, y distribuido su respectivo resguardo al Guardián del Puerto por lo que pertenece al Mar, y al Guardia mayor de sanidad por lo que toca á Tierra, bajo cuya dirección están los demás empleados, e inferiores subalternos, y sobre todos el desvelo continuo de dicha Junta”.

L'1 d'octubre de 1721 el marquès de Castel-Rodrigo va incrementar les mesures de control sobre el moviment de persones i mercaderies que, entre d'altres, suposava l'augment del número d'inspectors de paisans armats¹⁴³⁵ encarregats de

¹⁴³⁵ L'inspector de paisans armats era una figura que romania sota la dependència del comandant militar del districte i del comandant militar del sector de la frontera on realitzés el seu servei, alhora que havia de prestar auxili al corregidor en tot allò que aquest li demanés. Segons la instrucció que regulava aquest servei els paisans armats estaven sota les ordres dels comandants militars en tot el que es referia al control de la frontera francesa, i altres afers relacionats amb el Reial Servei, motiu pel qual l'inspector no podia incidir en el servei ja que aquest era responsabilitat del comandament militar.

Degut al gran esforç de mobilització que es va dur a terme per les autoritats borbòniques es va realitzar una instrucció pròpia que regulés aquesta figura: *Instruccion de lo que deben observar y executar los Inspectores de Paysanos establecidos en las Guardias de la linea de la Frontera de Cataluña con Francia, preservativa de la salud publica, desde el Mar hasta la raya de Francia, y Aragón, con Cataluña*, on es recollien les funcions i tasques encomanades als inspectors de paisans armats.

L'inspector disposava d'un llistat facilitat pels corregidors on constaven tots aquells pobles que havien de subministrar paisans per tal de realitzar el servei de guàrdia, vetllant així perquè aquests enviessin els efectius sol·licitats i garantint que les guàrdies fossin equitatives entre tots els veïns en funció del nombre d'habitants dels pobles o ciutats amb l'obligació d'informar al corregidor sinó es complien aquests requisits.

Els relleus de les guàrdies en aquests punts de vigilància es feien cada quatre dies i era obligació dels justícies i dels batlles subministrar paisans en bones condicions físiques. En cas que l'inspector observés que els individus activats no reunien les característiques adients s'encarregaria de comunicar al corregidor aquest fet per tal de prendre les accions oportunes contra els primers per la seva manca de cura. El dia dels relleus l'inspector havia d'estar present per observar si aquest s'havia efectuat amb normalitat i elaborar una relació dels paisans armats allistats en cas que li fos demanada per les autoritats borbòniques.

També era obligació de l'inspector observar si s'havien establert els punts assenyalats de vigilància i si aquests s'adaptessin a les ordres donades pels corregidors en quan a habitabilitat, buscant una distribució dels serveis equitativa amb l'objectiu d'evitar possibles abusos i poder donar compliment efectiu a les ordres del corregidor.

Els inspectors s'encarregarien de realitzar inspeccions sorpresa als destacaments per comprovar si es complien les tasques assignades als paisans armats i en el cas que s'hagessin produït desercions informaria al corregidor i al comandant militar del districte. Els paisans armats no podien absentar-se del servei sense autorització del comandament militar i, en el cas que això succeís, podien ser condemnats a la pena capital ja

supervisar el servei però que també va afectar directament als regidors i cavallers que, degut al seu reduït número, es veien forçats a fer acte de presència contínuament en alguna de les guàrdies sanitàries establertes. Aquest fet va provocar que s'autoritzés a persones de reputada confiança a participar en aquest servei:

“Por quanto en dicho Edicto General de Sanidad está así mismo dispuesto, que en dichos Lugares murados ó cerrados se ponga en cada una de sus Puertas Guarda de Sanidad, compuesta de un Regidor, ó Caballero, ú otra Persona, que goce de Privilegio Militar, y suceda en muchas partes, que por ser pocos los de estas Clases precisamente se les sigue la descomodidad de haber de estar casi continuamente de Guardia, y no sea justo, que, habiendo también en los Lugares otros hombres de porte y distinción, que, aunque no tan graduados, son de satisfacción y confianza, tenemos dispuesto y ordenado, y de nuevo mandamos, que en falta de dichos Regidores, Caballeros, y de otras Personas que gocen de Privilegio Militar, entren aquellas, que en los Lugares fueren tenidas, y reputadas por de distinción y de porte, para que, alternando con dichos Regidores, Caballeros, y demás, que gocen de Privilegio Militar, soporten mejor entre todos el trabajo, y no haya de ser siempre de unos pocos la fatiga”.

Una de les noves provisions ordenades fou la creació, en determinades ciutat i pobles de Catalunya, de la figura del regidor de duanes que s'encarregava de dotar

que serien considerats com desertors. Unes inspeccions que per regla general s'havien de realitzar de dia ja que si, per raons de servei, s'haguessin de dur a terme per les nits serien les autoritats militars les encarregades de facilitar als inspectors les contrasenyes per fer les inspeccions amb seguretat. Si durant les inspeccions es rebia notícia sobre qualsevol novetat rellevant pel servei aquesta havia de ser tramesa al comandament militar del districte i als justícies i corregidors si fos d'interès per ells.

Els destacaments havien de disposar de llum i llenya així com de qualsevol altre element necessari que dictaminés la intendència en compliment a les ordres dictades pel Ministre d'Hisenda o l'Intendent General del Principat de Catalunya. Per últim es dictaminava que l'inspector de paisans armats tenia que residir en el centre de la seva demarcació per poder facilitar d'aquesta forma la realització de la seva tasca.

de la pertinent documentació a les mercaderies perquè aquestes poguessin circular pel territori. Hem de puntualitzar que bona part de les poblacions seleccionades per disposar d'una duana sanitària pròpia coincidien amb aquelles viles que disposaven d'esquadres de paisans armats operatives en aquells moments, o que bé les havien tingut durant els anys 1719 – 1720.

També s'ordenava que no es pogués subministrar aliments a aquelles persones que no podien accedir a les ciutats per ser considerades sospitoses i que deambulaven extramurs. Davant aquest fet el capità general va ordenar als taverners, comerciants i hostalers que no facilitessin aliments a aquestes persones sota pena de presó:

“Y considerando finalmente que podrá ser providencia muy importante para descubrir las personas forasteras, que furtivamente se introdujeren en el Principado, las cuales, por el mismo hecho de defraudar la Sanidad, huyen de los Poblados, no pernoctan en ellos, ni se albergan en casa alguna, quedándose en los campos y tocando solo en los Lugares al solo fin de proveerse de mantenimientos, conforme la experiencia lo haya enseñado, quienes, si por casualidad no dan con alguna Ronda, libremente penetran el Principado, lo que les será dificultoso, é impracticable, no pudiendo proveerse de víveres sino en caso de manifestarse ante las Justicias, ó Regidores, para enseñarles las Boletas de Sanidad, conque deberán caminar, y ya evidentemente reconozcan por su aspecto, lenguaje, y traje, mayormente en las Poblaciones pequeñas, en que todos entre sí se conocen, y es donde suelen acudir dichos defraudadores para abastecerse, y comprar los alimentos necesarios; Ordenamos y Mandamos á los Mesoneros, Vivanderos, y otras cualesquiera personas, que vendan y trafiquen con comestibles, que siempre y cuando llegaren á comprárselos algunas personas que conozcan, ó sospechen ser forasteras del Principado, y más si fueren extranjeras de estos,

Dominios de España, que ya más claramente se conocen, no les vendan víveres y mantenimientos, á menos que estén asegurados de que han acudido al Baile, ó Regidores á presentarles la Boleta de Sanidad, y Despachos, que deben traer para ser comunicados, y tengan en caso contrario la obligación de pasar luego que llegaren á sus Tiendas, ó Casas á denunciarlos al Baile, i ó Personas encargadas del cuidado dela Sanidad, para que hagan con ellos los exámenes necesarios, y ejecuten lo que por Edictos les incumbe, y les está mandado para casos semejantes, en pena, á los dichos Mesoneros, Vivanderos, y otras cualesquier Personas, que vendan, y trafiquen con comestibles, de cinco años de Presidio, y otras arbitrarias, según la calidad y circunstancias de la contravención, y desorden, que de la inobservancia pudiera causarse”.

Aquesta prohibició al nostre parer anava encaminada a lluitar contra aquells antics membres dels d'arcabussers catalans que havien retornat al Principat de Catalunya i que no s'havien acollit a l'indult i que, al no poder accedir a l'interior del seu poble o ciutat, deambulaven per les zones rurals practicant el bandolerisme¹⁴³⁶.

¹⁴³⁶ *Ibid.*, pp. 217 a 277.

Taula 47: Llistat de destacats seguidors austriacistes que feien guàrdia a les portes de Barcelona

NOM	CÀRREC
Rafael Casanova i Comes	Conseller en cap de Barcelona i principal líder dels austriacistes a Barcelona
Antonio Grases i Des	Diputat Reial. L'11 de setembre de 1714 enarbolava la senyera bandera de Sant Jordi
Antonio Foixà	Capità de cavalleria de l'exèrcit de l'Arxiduc Carles d'Austria
Antonio Vilana i Judice	Capità de la 5ª companyia del I batalló de la Coronela de Barcelona. Va desertar de Barcelona l'any 1713
Carlos de Oliver de Botarell	Capità de la 1ª companyia del III batalló de la Coronela l'any 1714
Fèlix Nicolau Monjo i de Corberà	Sergent major de la Coronela de Barcelona l'any 1714
Fèlix Teixidor i Sastre	Capità de la 6ª companyia del V batalló de la Coronela l'any 1714
Francisco Mascaro	Membre de la Junta de Govern l'any 1714
Gaspar Berart i de Cortada	Capità de la 2ª companyia del IV batalló de la Coronela l'any 1714
Geronimo Claresvalls	Capità de la 6ª companyia del I batalló de la Coronela l'any 1714
Josep de Melianta i de Sullà	Membre del Braç Militar
Josep Duran i Mora	Membre de la Junta de Guerra (1713 – 1714)
Josep Vilana	Capità de la 8ª companyia del II batalló de la Coronela l'any 1714
Juan de Lanuza i Oms	Protector del Braç Militar. President de la Junta de Braços i alferes major de la bandera de Santa Eulàlia
Manuel Roca i Julia	Capità de la 5ª companyia del V batalló de la Coronela l'any 1714
Mariano Bassons	Capità de la 6ª companyia del I batalló de la Coronela l'any 1714
Mateo Hereu	Va armar un vaixell corsari per atacar la flota borbònica durant la Guerra de Successió
Pedro Màrtir de Pons i Llorell	Capità de la 2ª companyia del IV batalló de la Coronela l'any 1714
Antonio Navarro	Capità de cuirassers del regiment austriacista de Sant Miquel
Carlos Camps	Membre del Consell de Cent (1713 – 1714). Partidari de la resistència a ultrança
Francisco Alemany i Magarola	Capità de la 8ª companyia del V batalló de la Coronela de Barcelona. Va desertar de Barcelona l'any 1713
José Francisco Fontana	Secretari del Braç Militar l'any 1713
Francisco Mas i Caldero	Auditor del regiment de cavalleria de Sant Jordi
Francisco Mofar i Sors	Tinent del regiment de la Diputació
Francisco Sans Miguel i de Monredon	General del regiment de la Diputació
Francisco Teixidor Burges	Membre del Braç reial l'any 1713
Ignacio Costa i Viñola	Membre de la Junta de Guerra. Va participar en la 24ª junta (1713)
Ignacio Mari i Genovès	Membre del Braç Militar l'any 1713
Jacinto de Solà i Guardiola	Membre del Braç Militar l'any 1713
Josep Bernal i Vadell	Membre del Braç Militar l'any 1713
Josep Bosch i Talavera	Membre del Braç Militar l'any 1713
Josep Lluell	Membre del Braç Militar l'any 1713
Josep Rodoreda	Membre del Consell de Cent (1713 – 1714)
Luis Garriga	Membre del Braç Militar l'any 1713
Mariano Pujol	Membre del Consell de Cent (1713 – 1714)
Salvador Pi	Membre del Consell de Cent (1713 – 1714)
Salvador Roig i Puart	Membre del Braç Reial l'any 1713

8.5. La inseguretat al Principat de Catalunya (1720 - 1721)

Les mesures preses pel capità general per tal de realitzar un control territorial efectiu del Principat de Catalunya arran de la pesta de Marsella van portar a que molts lladres i bandolers, la majoria antics arcabussers francesos i guerrillers austriacistes, es refugiessin a les zones de muntanya de la Catalunya Central, el Penedès i comarques tarragonines, des d'on perpetraven freqüents actes delictius. Aquest període va esdevenir el més preocupant per a la seguretat pública catalana al qual es van haver d'enfrontar les autoritats borbòniques, que hagueren de lluitar contra unes bandes coneixedores del terreny i fortament armades que gaudien de certs suports, provinents d'una petita part de la població, i de la por que alguns batlles i justícies tenien sobre les possibles represàlies que podrien patir, fet que va provocar un comportament d'inhibició en la seva persecució.

A finals del mes de maig de 1720 en Pere Anton Veciana, sotsbatlle de Valls i cap d'una de les companyies de l'esquadra de paisans armats d'aquesta vila, va rebre l'encàrrec de perseguir als grups de sediciosos austriacistes, entre els quals es trobava en Raimundo Guardiola de Valls¹⁴³⁷.

Mentre això succeïa, en Pere Joan Barceló (a) *Carraslet*, juntament amb 26 dels seus oficials, van embarcar destí a Menorca, arribant a Maó el dia 29 de juny¹⁴³⁸. Al mes d'agost torna a fer acte de presència per última vegada al Camp de Tarragona, ja que al mes de novembre va marxar definitivament de Catalunya¹⁴³⁹.

L'exili d'en Carraslet, com el de molts seguidors austriacistes, responia a una constant i creixent mania persecutòria contra els reductes austriacistes que hi havien al Principat. A les autoritats no els hi faltaven voluntaris per perseguir bandolers i guerrillers, com en el cas d'en Jaime Samon, pagès de Santa Susanna,

¹⁴³⁷ ACAC. Fons Col·lecció Rafel Castells. Carta enviada a Pere Anton Veciana ordenant-li la captura de sediciosos (30 de maig de 1720).

¹⁴³⁸ ALCOBERRO PERICAY, A., op. cit., pp. 52 – 53; ALCOBERRO PERICAY, A., “L'exili de la Guerra de Successió”, *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, nº 20, Barcelona, 2009, p. 103.

¹⁴³⁹ ALCOBERRO PERICAY, A., op. cit., pp. 52 – 53.

terme municipal de Vilamajor del Vallès, el qual es va oferir al mes d'agost de 1720 per dur a terme aquesta tasca:

“(...) por orden de Gregorio de Matas, Ministro de lo Criminal de esta Rl. Aud^a tuvo la comisión de perseguir a los vagabundos, gente facinerosa que han acostumbrado insultar, y recogerse en los montes de Montseny, la Costa, Arbucias, y otros lugares cercanos, habiendo logrado el suplicante desalojarle, y sacarlos de aquellos lugares, antes de la turbación de las ultimas guerras con Francia, por ser perito de todo aquel terreno por cuyos motivos se halla actualmente instado de algunos labradores de dichos lugares, a efecto de conseguir el ultimo exterminio de los facinerosos que perturban la quietud publica de aquel País (...)”.

Però, la Reial Audiència li va denegar el permís de portar armes i perseguir als delinqüents, ja que considerava que la situació al Catalunya havia tornat a la normalitat¹⁴⁴⁰.

A principis del mes d'agost el tinent de corregidor, Alejandro de Verdier, alcalde major de Vilafranca del Penedès, va sol·licitar a Francisco Alegret, sotsbatlle de Rodonyà, que realitzés una investigació secreta sobre la conducta dels habitants de Vila-rodona que disposaven de permís per portar armes¹⁴⁴¹.

El 17 d'agost el rei Felip V va nomenar al tinent general Francisco Caetano de Aragón com la persona encarregada de negociar amb el regne de França un tractat d'extradició recíproca de lladres i bandolers. Aquest havia estat proposat prèviament per França.

¹⁴⁴⁰ ACA. Consultas 130 (1720 - 1721). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (11 d'agost de 1720).

¹⁴⁴¹ ACAC. Fons Col·lecció Rafel Castells. Carta d'Alejandro de Verdier a Francisco Alegret (3 d'agost de 1720).

La missió fonamental del tractat era establir un mecanisme que permetés a autoritats franceses lliurar, a les seves homònimes espanyoles, aquells grups de bandolers que, des de la seguretat que li proporcionava el territori francès, realitzaven actes delictius en el territori català. Amb aquest tractat, França es beneficiaria de poder extradir molts exiliats austriacistes que es trobaven refugiats a la Catalunya Nord si aquests eren autors de fets delictius en territori espanyol o es trobaven reclamats per les autoritats d'aquest país, deslliurant-se així d'un potencial problema d'ordre públic¹⁴⁴².

A finals del mes d'agost de 1720, Pere Anton Veciana va procedir a la detenció dels bandolers Josep Cendrós i Pedro Juan Barril el primer del quals tenia una causa criminal oberta a la Reial Audiència. Informat aquest tribunal de les detencions efectuades, va ordenar que els ingressessin a la presó de Valls, alhora que instaven a Pere Anton Veciana a capturar al bandoler conegut com *Gatxes*¹⁴⁴³. A finals del mes de novembre, la Reial Audiència va ordenar el trasllat dels bandolers Cendrós i Barril des de les presons de Tarragona cap a Barcelona¹⁴⁴⁴.

Hem de dir que Pere Anton Veciana es va beneficiar, una vegada acabada la Guerra de la Quàdruple Aliança, de l'arrendament d'una hisenda segrestada a la comtessa de Savalla, els béns de la qual havien estat embargats per les autoritats borbòniques al finalitzar la Guerra de Successió¹⁴⁴⁵.

Malgrat el retorn a la normalitat anunciat per la Reial Audiència durant l'estiu de 1720, la realitat era que l'activitat delinqüencial continuava, directa o indirectament, relacionada amb el bandolerisme d'arrel austriacista que encara residia en territori català. Accions com la datada l'1 de novembre de 1720, quan un home armat amb pistoles va segrestar l'encarregat de l'estanc de tabac de Reus, i al seu criat, continuaven produint-se arreu de les contrades catalanes. El segrestador anava muntat en una mula i armat amb dos pistoles amb les quals

¹⁴⁴² ACA. Cartas Acordadas 7 (1719 - 1722). Carta del rei Felip V de data 17 d'agost adreçada al Governadors, comandants i resta de justícies dels regnes d'Espanya.

¹⁴⁴³ ACAC. Fons Col·lecció Rafel Castells. Carta de Juan M. De la Chica a Pere Anton Veciana (29 d'agost de 1720).

¹⁴⁴⁴ ACAC. Fons Col·lecció Rafel Castells. Carta a Pere Anton Veciana (21 de novembre de 1720).

¹⁴⁴⁵ ACAC. Fons Col·lecció Rafel Castells. Rebut de pagament d'un arrendament de bens segrestats (1 de setembre de 1720).

amenaçava als dos segrestats, segons van informar dos testimonis de la localitat de Constantí (Tarragonès) que els van veure passar direcció a la Selva del Camp (Baix Camp)¹⁴⁴⁶.

Però no va ser fins principis d'aquell mes de novembre quan dos fets delictius van fer saltar les alarmes de les autoritats del Principat. El primer d'ells es va produir el dia 6 quan un grup de bandolers van cometre un robatori a la localitat de Canyelles, terme del corregiment de Vilafranca del Penedès, al lloc conegut amb el nom de la Roca Foradada. En aquest indret un grup format per 3 veïns de Sant Cugat Sesgarrigues i 16 veïns de Vilafranca del Penedès, van ser sorpresos per un grup de bandolers que els van robar els diners, la roba, el calçat i els objectes de valor que portaven.

Finalitzat l'assalt, els lladres van poder fugir amb el botí perquè el batlle no va ordenar que toquessin les campanes, ni va avisar a les autoritats fins hores més tard, segons va informar Francisco Martí i Vilanova al general Caetano de Aragón en una carta. En la seva persecució es varen enviar un grup de paisans armats al no disposar de tropes d'infanteria reglades, malgrat ser conscients que la recerca seria dificultosa al haver-se refugiats els bandolers en una zona muntanyosa.

El segon del fets es produí el dia 7, quan dos oficials de l'exèrcit que venien acompanyats per grup de civils des de la població d'Hostalric, van ser assaltats prop de Sant Celoni per una partida de cinc bandolers, els quals van disparar-los, resultant mort un dels oficials, mentre que l'altre va poder fugir. Els lladres van aconseguir un botí de cinc doblons d'un dels civils, mentre que els altres van poder marxar del lloc, retornant a la vila d'Hostalric.

Aquests fets delictius produïts en els camins del Principat demostraven que en aquells moments la lliure circulació de persones i béns era insegura. Per aquest motiu, el 10 de novembre de 1720, el general Francisco Caetano de Aragón va adreçar-se a la Reial Audiència amb la intenció de posar fi a la inseguretat existent:

¹⁴⁴⁶ UPF. Fons Guerra Successió. Memòria digital de Catalunya. Declaracions de dos testimonis de Constantí sobre un home que duia dos persones retingudes contra la seva voluntat (1720).

“(...) experimentos con notable daño de los bienes, y aun vidas de los caminantes los acostumbrados excesos de Robos y muertes, que los ladrones y facinerosos, cometen en los Rles., y más frecuentados de este Principado (...)”.

I obligava que els batlles i justícies vigilessin als habitants dels seus pobles:

“(...) todos los Bailes y demás Justicias de las villas y lugares de sus respectivos distritos, para que cada uno de por si vigile con la mayor atención a la tan grande importancia de observar y perquirir noticias de las personas de mala vida, que furtivamente se introducen en ellas. El modo de vivir de los naturales de sus pueblos, la forma de cómo se deportan, sus costumbres y acciones (...)”.

També va donar ordres per tal que s'armessin a les justícies i que aquestes fessin rondes per les seves demarcacions, alhora que autoritzava la crida a sometent quan fos escaient per perseguir als malfactors:

“(...) y permitiéndoles también el toque de la campana a Somaten en caso de descubrirlos, para que todos vivamente los persigan (...)”.

A més a més, explicitava a la Sala de Crim de la Reial Audiència que, al marge de les mesures ja descrites, estudiés què calia fer per tal d'acabar amb aquests fets delictius:

“(...) vuelvo a encargar a la Rl. Audiencia así y como se lo tengo ordenado, repetidas veces, tanto de palabra como por escrito, y particularmente a la Sala Criminal, discurra desde

luego, y me consulte los medios más eficaces y provechosos para poder atajar tan grandes inconvenientes (...)”.

I criticava durament la falta d'activitat de les justícies dels pobles, malgrat les ordres que obligaven a la Reial Audiència a imposar càstigs a aquells que no complissin activament les seves funcions:

*“(...) y como se deberán castigar las Justicias morosas, e inobedientes, en ejecutar las estrechas ordenes, que con tanta premura se les han dado, pues ya sea por pereza, ya por fines particulares, o, ya como más se puede suponer por malicia, reconozco con grandísimo dolor mío tan poco, o ningún provecho (...)”*¹⁴⁴⁷.

La resposta de la Reial Audiència a aquest dur al·legat que va fer el tinent general Francisco Caetano de Aragón es va produir el 16 de novembre, en una carta enviada al capità general, en la qual s'exposava el seu desacord amb l'atac dirigit vers els justícies del país que, segons la Reial Audiència, estaven complint majoritàriament amb els seus deures i, que en tot cas, corresponia a aquest organisme jutjar-los i castigar-los, si fos escaient, després de la realització d'un judici imparcial contra ells. S'oposava a fer responsables els batlles, regidors i justícies dels robatoris que es cometessin a les seves demarcacions, ja que això atemptava directament contra el dret que s'aplicava arreu d'Espanya. Per altra banda feia esment que el que mancaven eren directrius que estimulessin als justícies en la persecució del bandolerisme, incentivant una major vigilància, recompensant les captures que s'efectuessin, reiterant les batudes en zones d'activitat delinqüencial i incrementant l'actuació d'agents secrets o encoberts, en la persecució dels bandolers¹⁴⁴⁸.

¹⁴⁴⁷ ACA. Villetes 365 (1720 - 1721). Carta del general Francisco Caetano de Aragón a la Real Audiència (10 de novembre de 1720).

¹⁴⁴⁸ ACA. Consultas 130 (1720 - 1721). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (16 de novembre de 1720).

A mitjans del mes de novembre, des de la Reial Audiència, es va oficialar a Pere Anton Veciana sobre la necessitat d'enviar la sumària corresponent per tal d'iniciar el procés contra un bandoler que responia al sobrenom d'*El Molinero*. També s'informava que el tribunal es congratulava de la captura, realitzada per en Veciana, d'un altre bandoler anomenat Pablo Cocinero que havia buscat refugi en lloc sagrat¹⁴⁴⁹.

El mes de gener de 1721, reintegrat el marquès de Castel-Rodrigo en el seu càrrec com a capità general de Catalunya, es va adreçar a la Reial Audiència sol·licitant-li que fes una relació de les armes entregades als justícies del Principat i d'aquelles que es consideressin necessàries entregar per tal de fer front als actes de bandolerisme que s'estaven produint. Amb aquesta maniobra es valorava l'opció de rearmar una determinada part de la població per tal de fer front a un bandolerisme que anava augmentant arreu del Principat i que, en alguns casos, s'havia afavorit precisament d'aquest desarmament dels justícies i dels pobles arran de la finalització de la Guerra contra la Quàdruple Aliança¹⁴⁵⁰.

En aquelles dates, el corregidor de Vilafranca del Penedès, Mateo Cron, es va adreçar al capità general per informar-lo sobre la terrible situació que es vivia al seu corregiment derivada de l'acció de les partides de bandolers que s'amagaven en cases, masies i coves. En concret li relatava els assalts com el patit per dues dones de Vilafranca quan anaven al mercat de Sant Sadurní per vendre algunes mercaderies i van ser atacades per dos homes armats, que van matar una d'elles, o l'assalt produït el dia 24 de gener, quan un veí del corregiment de Lleida que anava a la vila de Sitges per pagar un bestiar que havia comprat, va demanar a un pagès que estava treballant la terra quin era la drecera més segura per arribar-hi. Una vegada informat de la ruta va reprendre el seu camí moment en el que va sentir com l'esmentat pagès feia un gran xiulet que va ser contestat des d'un bosc proper, d'on va sorgir un home que el va encanonar amb una pistola al cap i li va sostreure els diners i la roba que portava. La víctima va ser traslladada a l'interior

¹⁴⁴⁹ ACAC. Fons Col·lecció Rafel Castells. Carta a Pere Anton Veciana (21 de novembre de 1720).

¹⁴⁵⁰ ACA. Villetes 365 (1720 - 1721). Carta del marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, a la Reial Audiència (18 de gener de 1721).

del bosc on va pregar al bandoler que li perdonés la vida. Alliberat pel seu assaltant, va fugir del lloc arribant a una casa on va demanar auxili però va resultar que era la casa del pagès que li havia indicat el camí i a la poca estona va veure entrar a l'home que l'havia assaltat, reconeixent-lo a l'instant. Els dos homes el van interrogar si reconeixeria als autors dels fets, a la qual cosa, i per salvar la seva vida, va dir que no. Quan va arribar a Vilafranca del Penedès va informar a les autoritats que van ordenar la sortida immediata del tinent de corregidor acompanyat de dos agutzils i deu paisans armats. Es van desplaçar fins a l'esmentada casa de pagès on van detenir als dos homes, que resultaren ser germans, però, malauradament van poder fugir dos bandolers més que també es trobaven refugiats al mas, després d'un intens tiroteig, on van resultar ferits dos dels paisans armats.

Davant d'aquesta exposició dels fets el corregidor de Vilafranca va fer tot un seguit de consideracions amb l'objectiu d'aturar aquestes accions bandoleres com, per exemple, la destrucció de coves, masies i cases que no fossin ocupades per pagesos de reputada solvència i que es trobessin allunyades de les viles i parròquies. Segons preveïa el corregidor de Vilafranca, amb aquesta mesura els bandolers i lladres no trobarien cap tipus de cobertura i seria més fàcil perseguir-los per part de les justícies i l'exèrcit. En cas de ser capturats les seves propietats haurien de ser cremades i arrasades. Si la detenció es produïa gràcies a la informació facilitada per part d'algun ciutadà aquest rebria en efectiu una quarta part del valor dels béns dels delinqüents¹⁴⁵¹.

En el mes de febrer el capità general marquès de Castel-Rodrigo es va adreçar a la Reial Audiència per formular una queixa contra el batlle de les Borges Blanques (Garrigues), acusant-lo de ser un home inútil per dur a terme la persecució de bandolers, i demanant la seva substitució per Josep Comis el qual havia donat proves d'amor al servei i a l'administració de justícia¹⁴⁵².

¹⁴⁵¹ ACA. Consultas 130 (1720 - 1721). Carta de la Reial Audiència (26 de febrer de 1721).

¹⁴⁵² ACA. Villetes 365 (1720 - 1721). Carta del marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, a la Reial Audiència (5 de febrer de 1721).

La lluita contra els bandolers i dels reductes de sediciosos austriacistes va ser encapçalada per Gerónimo Sastre i Pascual, escrivà de Piera i seguidor filipista, que va ser comissionat en diferents ocasions per la Sala Criminal de la Reial Audiència per dur a terme la persecució de bandolers i rebels que actuaven en el camí ral, al seu pas per la localitat de Piera i d'altres poblacions veïnes. Entre els èxits obtinguts per aquest hi figuraven diverses captures: la de tres assaltadors de camins, dels quals dos van ser penjats i el tercer va ser sotmès a un càstig físic mitjançant fuetades i condemnat a galeres; la captura de tres bandolers coneguts amb els sobrenoms de *El Seneco*, *El Ayguader* i un tal *Masferrer*, els quals actuaven als camins propers a Montserrat, o la detenció d'un carboner que ocultava armes i que va ser penjat.

Una vegada dissoltes les esquadres, en Gerónimo Sastre i Pascual, va continuar perseguint sediciosos i lladres durant els anys següents, segons les comissions encarregades per la Sala Criminal de la Reial Audiència¹⁴⁵³. Aquesta activitat es veié reflectida en el seu memorial enviat al rei, on relatava els serveis prestats:

*“Los Comandantes Generales y subalternos del Principado no han dudado en encomendarle concisos empleos en que se afirmaba el público sosiego y el mayor servicio a V. M. en cuantas ocasiones a sus propias expensas, y a costa de indecibles riesgos, persiguiendo bandidos y sediciosos ha mostrado ser el impulso del celo y el amor a V. M. quien ha logrado los aciertos en las ejecución de estas empresas (...)”*¹⁴⁵⁴.

Molt possiblement aquest mèrits personals que al·legava sobre la persecució de delinqüents li van permetre accedir al grau de comandant d'una de les esquadres que es crearà arran de la reforma de 1721.

¹⁴⁵³ ACA. Consultas 130 (1720 - 1721). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (2 de març de 1721).

¹⁴⁵⁴ ACA. Villetes 367 (1723). Memorial de Geronimo Sastre y Pascual al rei Felip V.

Imatge 33: Escut de la família Sastre de Piera on s'aprecia l'escut d'armes de la Corona Espanyola a la seva part superior.

El mes de març de 1721 es va escapar de la presó de Tarragona un conegut bandoler austriacista anomenat Andreu Capdevila, el qual es va refugiar en la catedral de Tarragona. L'assessor del corregidor de la ciutat, acompanyat dels justícies i tropes regulars, es va personar al temple i van emmanillar al fugitiu però no van poder traslladar-ho novament a presó perquè un grup de trenta capellans van alliberar-lo.

Arran d'aquesta fuga, la Reial Audiència va obrir una nova investigació sobre Andreu Capdevila que va donar per resultat la nova imputació d'un fet delictiu: el robatori comès, juntament amb altres sediciosos, en un convent a la localitat tarragonina de Montblanc:

“(...) y allá que por diversos sediciosos los más de ellos con disfraz y enmascarados, la noche del día diez de marzo del año pasado de mil setecientos y veinte fue sacrílegamente robado el convento de Nra. Sra. del Milagro de los Padres Mercedarios Calzados, sito extramuros de la villa de Montblanc del Arzobispado y corregimiento de Tarragona, en que atropellado y maltratado temerariamente con golpes y amenazas algunos de sus religiosos, robaron dinero, plata, trigo, harina, y otras alhajas de mucho valor propias del Convento, y de algunos vecinos de la villa de Montblanc y particularmente del Regidor de ella Francisco Castelló, por cuya causa y delito fue preso después de algún tiempo el citado Andrés Capdevila (...)”.

Els capellans van justificar la seva acció al·legant que no es podia detenir a Andreu Capdevila al trobar-se aquest en sagrat i apel·laven als antics privilegis de l'església¹⁴⁵⁵.

El 2 de maig un grup de bandolers van assaltar a un capità, un sergent, un caporal i un soldat, al seu pas per Sant Miquel de Cladells, terme municipal de Santa Coloma de Farners (Selva), quan tornaven de realitzar els cobraments del cadastre a algunes cases d'aquesta localitat. Els bandolers van robar les armes, els uniformes i les cartes de pagaments, alhora que van copejar el capità. Aquest, mal ferit, va poder demanar ajut a un veí pagès anomenat Masaneda, que el va atendre de les seves ferides i que va poder avisar a les autoritats, les quals organitzaren immediatament un grup de paisans armats sota el comandament de dos regidors que van sortir en persecució del lladres.

Aquesta partida va ensopegar amb el cadàver del sergent, que es trobava vestit únicament amb una camisa, ja que li havien sostret la uniformitat, i amb el soldat malferit per dos impactes de bala i que també es trobava sense roba¹⁴⁵⁶.

¹⁴⁵⁵ ACA. Consultas 131 (1721). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (28 de març de 1721).

Arran d'aquest incident, el capità general de Catalunya va demanar al secretari de la Guerra que enviés més força militar a la zona per tal de suplir la mancança d'efectius produïda per la marxa de diversos batallons que fins aquell moment estaven destinats a Catalunya¹⁴⁵⁷. D'aquesta manera es pretenia poder garantir la seguretat dels destacaments destinats a la recaptació d'impostos que, segons informava el baró d'Huart, governador militar de Girona, es limitaven a dos batallons incomplets d'efectius destinats aquestes tasques¹⁴⁵⁸.

Serà durant el 1720 quan, per primera vegada a la història d'aquest cos policial, s'utilitzarà la figura dels agents infiltrats com a eina per obtenir la informació necessària per tal d'assolir èxits policials rellevants. Un *modus operandi* que alhora comportava un gran perill davant la possibilitat de que l'agent fos descobert. Per aquest motiu, i sempre que fos possible, s'utilitzaven preferiblement delinqüents infiltrats en lloc de mossos d'esquadra. Però, aquest no és el cas de la lluita contra la banda de Puch (*a*) *Cama de Boya*, duta a terme l'any 1720, que va esdevenir la primera operació en la que es va emprar un mosso d'esquadra com agent infiltrat.

Entre els crims comesos per aquest bandoler destaquen l'assassinat del seu pare el qual li havia robat els diners que tenia per pagar l'arrendament del mas, o l'assalt al *Mas Sutey*, situat entre Banyoles i Olot, on van morir dos dels criats de la casa i van torturar, amb foc, dos dels fills dels propietaris un dels quals va morir dies després mentre que a l'altre li van haver d'amputar diversos membres.

En Pere Anton Veciana es va traslladar al lloc per entrevistar-se personalment amb familiars d'en Puch, amb l'objectiu de conèixer els seus costums. Va ordenar que dos mossos disfressats de pastors i dos més de llenyataires, deambuessin pels camins fins localitzar la partida d'en Puch i s'infiltrassin. Un dels mossos, anomenat Juan Silvestra, va aconseguir unir-se al grup de bandolers, podent així

¹⁴⁵⁶ AHG. Fons Notarial. Santa Coloma de Farners. Registre 78 - 79. Acta notarial del 7 de maig de 1721; AGS. Secretaria de Guerra. Lligall 1676. Carta de Juan de Villalba al governador militar de Girona (2 de maig de 1721).

¹⁴⁵⁷ AGS. Secretaria de Guerra. Lligall 1676. Carta del marquès de Castel-Rodrigo al marquès de Castelar (3 de maig de 1721).

¹⁴⁵⁸ *Ibid.*; AGS. Secretaria de Guerra. Lligall 1677. Carta del baró d'Huart al capità general de Catalunya (2 de maig 1721).

avisar el seu comandant de l'immediat assalt a la rectoria de Castellfollit de la Roca.

Davant del perill imminent, es va establir un dispositiu a l'interior de la rectoria, sorprenent al grup de lladres quan aquest atacaven al rector. Durant el combat, els mossos van abatre a 4 dels bandolers i van ferir-ne a dos més, mentre que els esquadrists van patir la baixa de Pelegrín García i 2 més van ser ferits lleument. Però, malgrat el previ coneixement de les intencions d'aquests delinqüents, l'operació fou un relatiu fracàs, degut a la fugida d'en Puch del corregiment de Tarragona. Buscant refugi i protecció es va unir a la partida d'en Claudio (*a*) *El Molinero*, on hi va restar durant un temps indeterminat.

Dos anys després, reinicià la seva carrecra delictiva en solitari i, juntament amb la seva nova banda, va assaltar a un moliner a qui li van tallar les orelles per torturar-lo i que confessés on guardava els diners. Coneixedor el comandant Veciana de la recent reaparició d'en Puch, es va posar en contacte amb un lladregot anomenat Cana, natural de Valls, i li va oferir la possibilitat de guanyar diners si s'infiltrava a la banda i el conduïa a un parany que havia preparat a la Granja de Doldellops, en el terme municipal de Valls. Veciana volia utilitzar la presència d'una família adinerada de Barcelona que estiuejava en aquest mas perquè fessin d'ham. L'estratègia dissenyada posava al capdavant de la intervenció al caporal Jaime Malvehí, juntament amb 16 mossos d'esquadra, que van sorprendre en Puch i a la resta de la seva banda quan van assaltar l'esmentada casa. Com a resultat del combat, en Puch i 6 dels seus companys van resultar morts, mentre que els mossos d'esquadra van patir la baixa de dos d'efectius, un d'ells anomenat José Bertran, i 3 ferits. Cal assenyalar que el confident policial Cana, també va resultar mort en l'enfrontament¹⁴⁵⁹.

¹⁴⁵⁹ ORTEGA ESPINÓS, J., op. cit., pp. 90 - 121.

8.6. La reforma de les Esquadres de 1721

La situació d'inseguretat generalitzada que s'havia apoderat novament de les ciutats, pobles i viles d'arreu del Principat arran de l'existència de petits escamots de guerrillers austriacistes i antics arcabussers de França, que es dedicaven a practicar el bandolerisme, després de la Guerra de la Quàdruple Aliança, van motivar a les autoritats borbòniques a augmentar el nombre d'esquadres operatives en el territori. Aquestes bandes de delinqüents d'arrel austriacista es refugiaven a les zones de muntanya i llocs inhòspits, ja que no podien acostar-se a les viles i ciutats, on l'acció de les esquadres de paisans locals i dels piquets de vigilància que s'havien establert per la qüestió de la pesta de Marsella feien inviable que aquestes poguessin acostar als pobles.

Els camins, així com els masos i cases solitàries, eren l'objectiu d'aquestes bandes de delinqüents. Les forces militars poca cosa podien fer contra elles ja que es refugiaven a llocs reconcrets de difícil accés per algú que no coneixes el territori.

El capità general de Catalunya era conscient que, si bé havia aconseguit que les poblacions i viles s'impliquessin en la persecució d'aquests antics arcabussers francesos pel por del contagi de la pesta de Marsella, i que les esquadres asseguressin l'entorn més immediat de les seves viles, calia però, per acabar definitivament amb aquestes bandes, que esquadres mòbils integrades per població autòctona s'encarreguessin de perseguir-les implacablement.

Per aquest motiu es va decidir que es constituïssin més esquadres de paisans armats mòbils, supramunicipals, provocant la desaparició progressiva d'algunes de les esquadres de caire local, com és el cas de les Tàrraga o Berga, que ja les trobem dissoltes l'any 1721. L'excepció va ser Valls on l'esquadra local va ser substituïda per una altra de nova formació de caire supramunicipal.

Totes les esquadres que s'havien de crear, i les que s'havien mantingut, restaven sota el control de les autoritats militars del Principat i de la Reial Audiència.

La segona esquadra mòbil de paisans armats que es va crear (la primera fou la de Solsona), va ser la constituïda a Capellades, al corregiment de Vilafranca del

Penedès, l'any 1721. Aquesta esquadra es trobava sota el comandament de Nicolas de Lorenzo, tinent de cavalleria, i del caporal Manuel Feliu, que manaven a una força de set mossos d'esquadra:

*“Con comisión de la Sala Criminal se pusieron en Capelladas a la disposición del teniente de caballería Dn. Nicolás de Lorenzo siete paisanos armados con un Cabo nombrado Manuel Feliu los cuales han sido pagados por la Sala hasta quince de julio próximo pasado (...)”*¹⁴⁶⁰.

El 2 d'agost de 1721 es va crear a Monistrol de Montserrat una nova esquadra mòbil de paisans armats sota el comandament de Jaime de Llisach i com caporal hi havia Francisco Janer¹⁴⁶¹.

Una tercera esquadra mòbil es va constituir a Piera, el 6 d'agost de 1721, sota el comandament de Gerónimo Sastre i Pascual, i es dividia en dos destacaments comandats pels caporals Jaime Malvehí, batlle vell de Masquefa, i Antonio Rafecas¹⁴⁶². Molt possiblement aquesta esquadra es va establir a la localitat de Masquefa (Anoia), ja que el 6 de novembre es crearen dues esquadres noves a les localitats de Piera (Anoia) i de La Llacuna (Anoia).

En el corregiment de Tarragona les autoritats van decidir fer que l'esquadra de paisans armats de la vila passés a convertir-se en la quarta esquadra mòbil sota el comandament de Pere Anton Veciana i Rabassa, batlle de la vila de Valls. Aquesta esquadra, que es va constituir el 10 d'agost de 1721, la formaven dues sub-esquadres: una situada a Riudoms, sota el comandament del caporal Francisco Martí, i una altra situada a Rodonyà (Corregiment de Vilafranca), sota el

¹⁴⁶⁰ ACA. Villetes 366 (1721 - 1723). Carta del general Francisco Gaetano de Aragón a Geronimo Sastre i Pasqual (29 de setembre de 1722).

¹⁴⁶¹ ORTEGA ESPINÓS, J., op. cit., p. 87.

¹⁴⁶² *Ibid.*

comandament de Francisco Alegret, sotsbatlle de Rodonyà, el qual tenia com a caporal a Josep Alegret¹⁴⁶³.

El 14 de setembre el capità general va rebre una carta del baró d'Huart, cap del corregiment de Girona, en la qual li informa de dos fets delictius que s'havien comès a la seva demarcació, un d'ells a Can Gacerans i un altre al domicili particular de Jacinto Draper. El baró demanava al capità general que s'aixequessin esquadres formades per 30 mossos en tots els corregiments per tal de perseguir als grups de bandolers que actuaven arreu del Principat. Però, la Reial Audiència, malgrat entendre que la mesura resultaria molt efectiva, es va mostrar disconforme ja que la càrrega sobre els municipis catalans seria excessiva per mantenir totes les esquadres i considerava que amb tres, compostes per un caporal i dotze mossos, seria suficient per tal d'aconseguir l'objectiu establert:

“La Real Audiencia considera que las compañías de gente armada del País, para perseguir los facinerosos en la conformidad que propone a V. E. el Barón, serían muy convenientes a la quietud y sosiego del Principado pues la misma experiencia ha dictado que en el tiempo que le han corrido las cuatro que de orden de V. Exª. se establecieron últimamente a este fin, no solo no se han cometido delitos ni robos algunos, sino es que se han presó diferentes Reos de consideración, y principalmente por la escuadra que mandaba el Baile de Valls, que fue el motivo porque la Sala Criminal, consulto a V. E. en cinco del corriente sería muy importante para exterminar los sediciosos del corregimiento y campo de Tarragona, se le formase una escuadra de quince hombres al referido Baile de Valls, a costa de los vecinos del expresado corregimiento, y de los de Monblach, hasta tanto que se extinguiesen los sediciosos que andan en aquellos parajes.

¹⁴⁶³ *Ibid.*

También considera la Real Audiencia que se formase una escuadra de treinta hombres en cada corregimiento, como propone el Barón, se seguiría a los pueblos de este Principado una costa considerable, de suerte que contempla la Audiencia por demasiado gravosa la formación de tantas escuadras, pero de utilidad pública algunas, y así sería de Dictamen de la Real Aud^a. que se formasen tres escuadras, o, cuadrillas de gente armada de doce mozos cada una, compuesta de un cabo con diez reales de esta moneda al día, un segundo con cinco, y a los mozos tres y medio a costa de todos los pueblos y vecinos del Principado para que incesantemente con la escuadra de quince hombres, que propuso a V. E. la Sala Criminal para el Baile de Valls en cinco del corriente en cuadrillas enteras, o divididas en la forma que pareciere al cabo principal persigan los facinerosos y delincuentes”.

La Reial Audiència també insistia que els mossos d'esquadra fossin nomenats pel capità general i que poguessin ser condemnats si cometien qualsevol delicte. Aquests càstigs comportarien la seva separació del servei i la pena corresponent amb la finalitat d'evitar que aquests, després, es confabulessin amb els bandolers contra els seus comandaments de les Esquadres:

“(...) por ahora y en el interin que estos se minoran, o extinguen con continuada aplicación, y a que así los cabos como los mozos, sean de la aprobación y confianza de V. Exc^a, o, de la persona a quien V. E. se sirviese cometerlo, sin cuya licencia no puede despedirse mozo alguno por los jefes de las citadas escuadras, en cuya mano solo ha de estar en caso de delinquir alguno, formarle una breve sumaria de su delito prenderle y dar cuenta a la persona que V. E. fuese servido, para que con conocimiento de causa despida el delincuente de los referidos mozos, o, se le otro castigo mayor, conforme a las

circunstancias de la culpa que cometiere, con cuya providencia se evitaría el riesgo a que le expondrían los mozos despedidos voluntariamente por sus jefes, de ser insultados o acometidos de los deliquetes perseguidos (...)”.

També opinava la Reial Audiència que les tres esquadres proposades havien de restar a les ordres i sotmeses a la inspecció dels corregidors i dels comandants militars, mentre que les justícies dels pobles havien de col·laborar amb les mateixes, facilitant-los informació sobre els moviments dels bandolers:

“(...) y en caso de establecerse las referidas tres escuadras, sea preciso encargar a todos los corregidores invigilen siempre en el modo de proceder, de estas gentes, dando cuenta de cualquiera exceso que cometieren para corregirle, y que los auxiliien en caso necesario, debiendo ejecutar lo mismo en esta parte los comandantes de los Partidos, encargándose también a las Justicias de los Pueblos, invigilen por sí y o medio de sus moradores en la persecución de los referidos facinerosos, suministrando las noticias que tuvieren de los pasos, y paradero para su total exterminio en el supuesto de que las mencionadas Escuadras, se mantendrán todo el tiempo que fuesen necesarias, para el importante fin que se establecen, que es la aniquilación de los actuales delincuentes”¹⁴⁶⁴.

Finalment, en data de 28 de setembre de 1721, el capità general va ordenar la reforma de les esquadres i la seva reducció únicament a tres: una ubicada en el corregiment de Tarragona, sota el comandament del sotsbatlle de Valls, Pere Anton Veciana; una segona al corregiment de Vilafranca del Penedès, comandada pel batlle vell de Masquefa, Jaime Malvehi, i una tercera en el corregiment de

¹⁴⁶⁴ ACA. Consultas 132 (1721). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (19 de setembre de 1721).

Girona, a la localitat d'Arbúcies, sense designar encara el seu comandament. Aquestes esquadres estaven composades per un caporal principal, un caporal segon i 14 mossos d'esquadra:

“(…) en cuanto al establecimiento de compañías en cada corregimiento de este Principado para perseguir facinerosos y enterado de su contexto me he conformado con sus Dictamen, con la diferencia de que sean solo tres las Escuadras, una establecida en el corregimto de Tarragona, y mandada por el sotsbayle de Valls Pedro Antonio Veciana, otra en el corregimto de Vilafranca mandada por el Baile Viejo de Masquefa Jayme Malvehi, y otra en el corregimiento de Gerona a la parte de Arbucias, mandada por un jefe que en adelante nombrare (que son los parajes adonde por ahora conviene que las haya), y que se compongan cada una de un cabo principal, un segundo, y catorce mozos de satisfacción, pagados por el corregimto a razón de los salarios que propone la R. Audiencia, y con las demás circunstancias que me hace presentes. A cuyo fin he dado las ordenes convenientes a los comandantes Gentes y corregidores de dichos Distritos”¹⁴⁶⁵.

En referència a l'esquadra que s'havia d'ubicar en el corregiment de Vilafranca, el general Mateo Cron va suggerir que les viles on hi havia tropes destacades, és a dir, Vilafranca i Igualada, entre d'altres, estiguessin exemptes del pagament del sosteniment de l'esquadra, evitant així un doble gravamen sobre els pobles, proposició a la qual es va oposar la Reial Audiència¹⁴⁶⁶.

Aquesta esquadra va estar comandada inicialment per en Jaime Malvehi, batlle vell de Masquefa, però en emmalaltir, poc després del seu nomenament, el

¹⁴⁶⁵ ACA. Villetes 366 (1721 - 1723). Carta del marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya a la Reial Audiència (28 de setembre de 1721).

¹⁴⁶⁶ ACA. Consultas 133 (1721 - 1722). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (18 d'octubre de 1721).

comandament passà a ser exercit per en Geronimo Sastre i Pascual, qui tenia a Raimundo Vidal¹⁴⁶⁷ com a caporal i per segon caporal a Jaime Almirall, tots dos veïns de Piera¹⁴⁶⁸.

Finalment, el 6 de novembre, es va establir al corregiment de Vilafranca una esquadra de paisans armats, composada per dos subesquadres, sota el comandament de Geronimo Sastre i Pascual. La primera d'elles restava ubicada a la vila de Piera i la composaven tretze mossos, al capdavant dels quals es situaven en Raimundo Vidal com a caporal, Jaime Almirall com a caporal segon i en Josep Sabater com a caporal tercer. La segona esquadra s'ubicava a La Llacuna i estava comandada per en Josep Puigdengoles, batlle d'aquesta darrera població, al capdavant d'una força de quatre mossos d'esquadra¹⁴⁶⁹.

L'últim terç de 1721 fou procliu a l'aparició de reductes bandolers a les zones de Cardona, Solsona i Lluçanès, motiu pel qual el general Francisco Caetano de Aragón es va adreçar a la Reial Audiència demanant que es fessin efectives unes esquadres al corregiment de Manresa, com les que s'havien establert als corregiments de Tarragona, Vilafranca del Penedès i l'Empordà:

“Hallándome con repetidos avisos de que en las partes de Cardona, Solsona, y el Llussanes divagan con bastante libertad diferentes cuadrillas de facinerosos y que cometen hurtos, y otras atrocidades, y siendo muy conveniente se acuda desde luego a tan preciso remedio: encargo a la R. Audiencia me diga los medios más conducentes al referido fin, pareciéndome a mí que el más acertado seria hacer se formasen Escuadras por el corregimiento de Manresa, como se practica en Tarragona, Villafranca y Ampurdán, asalariándose por los mismos lugares de dicho corregimiento, como se ejecuta en los tres citados

¹⁴⁶⁷ A l'escrit de la Reial Audiència consta el nom de Ramon Vidal però en d'altres documents posteriors figura com a *Raimundo Vidal, cabo*. Per aquest motiu nosaltres utilitzarem el nom de Raimundo Vidal.

¹⁴⁶⁸ ACA. Consultas 133 (1721 - 1722). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (18 d'octubre de 1721).

¹⁴⁶⁹ ORTEGA ESPINÓS, J., op. cit., pp. 87 – 88.

partidos, pues de este modo, podrían ir de continuo persiguiéndolos hasta dar con ellos y exterminarlos de este Principado, pues de otra suerte jamás se lograra el fin tan deseado de asegurar los caminos de esta gente tan dolorosa”¹⁴⁷⁰.

La Reial Audiència es va mostrar disconforme en crear una esquadra en el corregiment de Manresa i va instar com a solució a la problemàtica plantejada que els corregidors, comandants militars i justícies dels pobles, s'impliquessin més eficaçment en la persecució del bandolerisme¹⁴⁷¹.

¹⁴⁷⁰ ACA. Villetes 366 (1721 - 1723). Carta del general Francisco Gaetano de Aragón a la Reial Audiència (12 de novembre de 1721).

¹⁴⁷¹ ACA. Consultas 133 (1721 - 1722). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (28 de novembre de 1721).

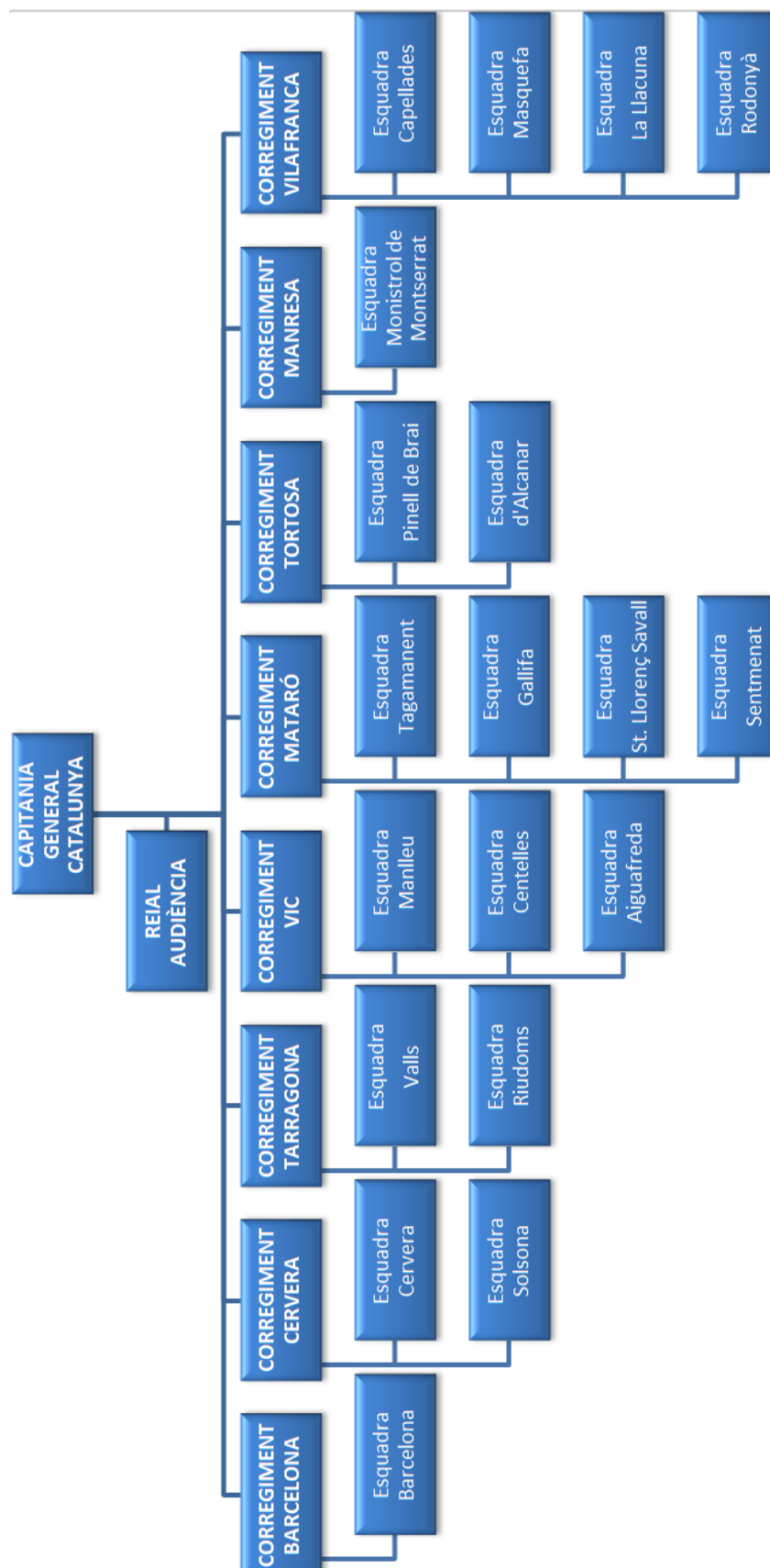

Figura 9: Organigrama de les Esquadres l'any 1721 (elaboració pròpia)

Taula 48: Reforma de les Esquadres de 1721 (elaboració pròpia)

ESQUADRA	CORREGIMENT	COMANDANT	EFFECTIUS	DATA CREACIÓ	ÀMBIT OPERATIU
Solsona	Cervera	Francesc Estruch	?	1720	Mòbil
Capellades	Vilafranca	Nicolas de Lorenzo	10	1721	Mòbil
Monistrol de Montserrat	Manresa	Jaime de Llisach	11	2.8.1721	Mòbil
Piera	Vilafranca	Geronimo Sastre i Pascual	13	6.11.1721	Mòbil
Masquefa	Vilafranca	Geronimo Sastre i Pascual	24	6.8.1721	Mòbil
La Llacuna	Vilafranca	Geronimo Sastre i Pascual	4	6.11.1721	Mòbil
Valls	Tarragona	Pere Anton Veciana	12	10.8.1721	Mòbil
Riudoms	Tarragona	Pere Anton Veciana	12	10.8.1721	Mòbil
Rodonyà	Vilafranca	Pere Anton Veciana	12	10.8.1721	Mòbil
Barcelona	Barcelona	El batlle	?	1719	Fixe
Cervera	Cervera	El Batlle	?	1719	Fixe
Manlleu	Vic	El batlle	?	1719	Fixe
Centelles	Vic	El batlle	?	1719	Fixe
Tagamanent	Mataró	El batlle	?	1719	Fixe
Aiguafreda	Vic	El batlle	?	1719	Fixe
Pinell de Brai	Tortosa	El batlle	?	1719	Fixe
Alcanar	Tortosa	El batlle	?	1719	Fixe
Gallifa	Mataró	El batlle	18	1719	Fixe
St. Llorenç Savall	Mataró	El batlle	17	1719	Fixe
Sentmenat	Mataró	El batlle	?	1719	Fixe

Taula 49: Relació d'efectius sota el comandament d'en Geronimo Sastre i Pascual (Ortega Espinós)

DESTACAMENT	GRAU	NOM I COGNOM	VEINATGE
Masquefa	Comandant	Geronimo Sastre i Pascual	Piera
“	Caporal	Jaime Malvehí	Masquefa
“	Caporal	Antonio Rafecas	
“	Mosso	Bernardo Font	
“	Mosso	Felipe Urgel	
“	Mosso	José Martí	
“	Mosso	José Bagés	
“	Mosso	Juan Badia	
“	Mosso	Bartolome Artés	
“	Mosso	Juan Miguel	
“	Mosso	Jacinto Suassa	
“	Mosso	Ignació Buscallà	
“	Mosso	Antonio Grau	
“	Mosso	Francisco Soler	
“	Mosso	Martí Estrada	
“	Mosso	Pedro Sol	
“	Mosso	Pedro Serdà	
“	Mosso	Francisco Blanch	
“	Mosso	Lorenzo Torné	
“	Mosso	Juan Vilà	
“	Mosso	Isidro Rosa	
“	Mosso	Jaime Cots	
“	Mosso	Juan Aimà	
“	Mosso	Pablo Romagosa	
“	Mosso	Jaime Milà	
“	Mosso	Emanuel Feliu	
“	Mosso	Pedro Riba	
Piera	Caporal	Raimundo Vidal	
“	Caporal Segon	Jaime Almirall	
“	Caporal Tercer	José Sabater	
“	Mosso	Antonio Feliu	
“	Mosso	José Cussiné	
“	Mosso	Jaime Cots	
“	Mosso	Pedro Sol	
“	Mosso	Juan Fuster	
“	Mosso	José Boloix	
“	Mosso	Antonio Vidal	
“	Mosso	Francisco Vidal	
“	Mosso	Emanuel Vivas	
“	Mosso	José Quintana	
“	Mosso	Diego Soler	
“	Mosso	Jaime Pujol	
“	Mosso	Francisco Freixas	
La Llacuna	Caporal	José Puigdengoles	La Llacuna
“	Mosso	Francisco Cortey	
“	Mosso	Francisco Mosarro	
“	Mosso	Tomás Valls	
“	Mosso	Juan Rosa	

Taula 50: Relació d'efectius sota el comandament d'en Pere Anton Veciana l'any 1721 (O. Espinós)

DESTACAMENT	GRAU	NOM	VEINATGE
Valls	Comandant	Pere Anton Veciana i Rabasa	Valls
	Mosso	Damián Colls	Valls
	Mosso	Francisco Guardias	Valls
	Mosso	Francisco Farré	Valls
	Mosso	Juan Vilanova	Valls
	Mosso	Andrés Subidós	Valls
	Mosso	Francisco Martí	Valls
	Mosso	Juan Silvestre	Valls
	Mosso	Juan Ricart	Vilarodona
	Mosso	Pablo Ricart	Vilarodona
	Mosso	José Boleda	Guimerà
	Mosso	José Colls	Torlada
	Mosso	José Vicheto	Rocafort
Riudoms	Caporal	Francisco Martí	Riudoms
	Mosso	Antonio Martí	Riudoms
	Mosso	Juan Rich	Riudoms
	Mosso	José Serret	Riudoms
	Mosso	Jacinto Tost	Riudoms
	Mosso	José Maimó	Riudoms
	Mosso	Juan Serra	Riudoms
	Mosso	Alfonso Monja	Riudoms
	Mosso	Francisco Monter	Aljorja
	Mosso	Gabriel Cugat	Aljorja
	Mosso	Pedro Castelló	Aljorja
	Mosso	Clemente Gomà	Valls
	Mosso	Juan Mata	Valls
Rodonyà	Caporal	Francisco Alegret	Rodonyà
	Caporal	José Alegret	Rodonyà
	Mosso	José Rovira	Rodonyà
	Mosso	Pablo Casas	Rodonyà
	Mosso	Jaime Totosaus	Vila-rodona
	Mosso	Juan Domenech	Vilarodona
	Mosso	Juan Pena	Vila-rodona
	Mosso	Pelegrin Garvá	Vila-rodona
	Mosso	Pablo Martí	La Nou
	Mosso	Juan Olive	Valls
	Mosso	Rafael Senabre	Bonastre
	Mosso	Pablo Nin	Vendrell
	Mosso	José Sanromà	Vespella
	Mosso	Rafael (a) El Rey	Vespella

Taula 51: Relació d'efectius sota el comandament d'en Jaime Llisach l'any 1721 (Ortega Espinós)

DESTACAMENT	GRAU	NOM	VEINATGE
Monistrol de Montserrat	Comandant	Jaime de Llisach	Manresa
“	Caporal	Francisco Janer	Monistrol de Montserrat
“	Mosso	José Julià	Monistrol de Montserrat
“	Mosso	Isidro Casals	Monistrol de Montserrat
“	Mosso	Juan Reynalt	Monistrol de Montserrat
“	Mosso	Zoylo Carles	Monistrol de Montserrat
“	Mosso	Juan Castellot	Vacarisses
“	Mosso	Silvestre Rius	Vacarisses
“	Mosso	Francisco Marcos	Pierola
“	Mosso	Francisco Gericò	Manresa
“	Mosso	Félix Buhigas	Manresa
“	Mosso	Isidro Capdevila	Estany

8.7. La lluita contra el bandolerisme i la delinqüència comuna (1721 - 1725)

Les reformades esquadres mòbils de paisans armats van iniciar les seves accions en el mes d'agost de 1721, quan Pere Anton Veciana, cap de l'esquadra de Valls, va resultar ferit durant el decurs d'unes operacions policials, en les quals es van aconseguir materialitzar diverses detencions. En aquestes actuacions va resultar mort un mosso d'esquadra, la vídua del qual va ser indemnitzada amb cinquanta lliures en concepte de compensació econòmica per la seva pèrdua¹⁴⁷².

Aquell mateix mes en Geronimo Sastre i Pascual, comandant de l'esquadra de Piera, va rebre l'encàrrec del general Mateo Cron, governador del corregiment de Vilafranca, de perseguir a un bandoler anomenat *Moxarso* que, juntament amb d'altres delinqüents, es refugiaven en el convent dels Caputxins d'Igualada i en d'altres dependències eclesiàstiques. Autoritzat per registrar aquells indrets en Geronimo Sastre no va poder capturar els que es trobaven amagats en el convent dels Caputxins ja que havien fugit la nit anterior. La Reial Audiència era conscient que els edificis eclesiàstics es convertien sovint en un centre d'acolliment de bandolers i sediciosos, i en alguns casos en veritables llocs de conspiració:

“Bien teme la Audiencia y discurre con el fundamento de experiencias y noticias, que no solo la receptación de facinerosos, pero aun la de conversaciones de hombres ociosos y fatuos se permite en los conventos de los religiosos. Pero para lo primero encuentra el motivo de no poderlo repeler del refugio y sagrado de que se valen, y para lo segundo se hace cargo que la pobreza de religiosos, y la solicitud que siempre tienen de hacerla menos, motiva a los prelados y súbditos la tolerancia y confabulación con estos, que con el título de

¹⁴⁷² ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta signada per Josep Ventura i Güell on felicita a Pere Anton Veciana, batlle de Valls, per unes captures fetes i el recomana respòs per les ferides que havia rebut (18 d'agost de 1721).

*Bienhechores frecuentan los conventos por lugares más remotos
y a propósito para sus disparatadas conversaciones*”¹⁴⁷³.

L'arribada del nou any no va reportar un descens de la delinqüència ja que als robatoris als viatgers que circulaven pels camins reials a mans de grups de bandolers continuaven sovintejant. Un d'aquests assalts es va produir el 5 de gener de 1722, quan una partida de cinc bandolers van sorprendre a un grup de vilatans que circulaven per les rodalies de la riera de Trentapasses, al terme municipal de Vallgorgina (Vallès Oriental). Assabentat del fet en Pedro Huguet, tinent de corregidor de Granollers i antic cap de l'esquadra de paisans armats de l'esmentada ciutat, va oficialiar a les viles de la seva jurisdicció perquè els justícies realitzessin batudes amb l'objectiu de localitzar i detenir a aquest grup de bandolers¹⁴⁷⁴. Malauradament la manca de documentació no ens permet conèixer el resultat d'aquesta recerca.

El baró d'Huart, comandant general de Girona, i en Josep Ventura Güell¹⁴⁷⁵, ministre comissionat a la frontera, van adreçar-se en el mes de maig al capità general de Catalunya informant-lo de la necessitat d'activar una o dues esquadres al corregiment de Girona, tal com havia previngut l'anterior capità general marquès de Castel-Rodrigo, arran de l'increment de robatoris i el contraban que estaven patint en aquelles contrades. El baró proposava, alhora, la creació d'una línia de petits destacaments de tropes que es situarien en barraques en els passos més complicats dels camins, per garantir la seguretat dels viatgers, amb la intenció d'evitar els robatoris i controlar qualsevol activitat il·lícita.

Aquestes notícies s'afegien a les proporcionades per en Ventura Güell, el qual informava que el 16 de maig de 1722 un grup d'uns catorze homes armats amb

¹⁴⁷³ ACA. Consultas 132 (1721). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (19 de setembre de 1721).

¹⁴⁷⁴ ACVOC. 90-36-T2-255. Ordre i època del tinent corregidor relativa a la captura d'uns lladres (7 de febrer de 1722).

¹⁴⁷⁵ Josep Ventura Güell va formar part dels “Ministros de la Junta de Comercio y Moneda” com a representat del “Consejo de Hacienda” des de l'any 1733 fins el 1738. L'any 1739 exercí el càrrec de “Fiscal de la Cámara de Castilla” a la “Real Junta de Comercio y Moneda” fins l'any 1750, a FRANCISCO OLMOS, J. M., *Los miembros del Consejo de Hacienda (1722 – 1838) y organismos económico – monetarios*, Madrid, Ed. Castellum, 1997, pp. 271 i ss.

escopetes que havien travessat el terme municipal de Crespià (Pla de l'Estany). Els regidors del poble explicaven que aquest grup avançava amb les precaucions pròpies d'una força armada militar, és a dir, amb una avantguarda i una rereguarda¹⁴⁷⁶.

Notificats els extrems al tinent general Francisco Gaetano de Aragón aquest es va adreçar a la Reial Audiència per informar-la de la petició rebuda i sol·licitant un dictamen per establir les esmentades esquadres al corregiment de Girona a càrrec dels pobles del corregiment.

El capità general va rebre la negativa de la Reial Audiència a la constitució de les dues esquadres al suposar una despesa excessiva pels pobles del corregiment de Girona, i li oferien la mateixa alternativa que van brindar al capità general de Catalunya al novembre de 1721: que les justícies dels pobles s'impliquessin més en la persecució del bandolerisme¹⁴⁷⁷.

Dies després, i seguint la proposta d'en Ventura Güell, la Reial Audiència ofería la possibilitat de que s'establissin dos “*barracas*”, entenent com a tals una mena de campaments provisionals per tropes en determinats punts del camí reial que unia Barcelona i Girona, amb la finalitat d'espantar els assaltants¹⁴⁷⁸.

Però, malgrat aquestes propostes, cap va arribar a bon port, i finalment no es van constituir les esquadres del corregiment de Girona. Això va provocar el mes d'abril de 1722 la protesta del baró d'Huart, el qual va escriure una dura carta a la Reial Audiència acusant els membres de la Sala Criminal de faltar-li al respecte, però aquesta, segons va informar al capità general, no va depositar la seva postura respecte a la creació de noves esquadres:

“(...) que por ahora no deben formarse las mencionadas escuadras, y que se sirva V. E. prevenir al Barón, que si en

¹⁴⁷⁶ ACA. Villetes 366 (1721 - 1723). Ofici del general Francisco Gaetano de Aragón a la Reial Audiència (26 de maig de 1722).

¹⁴⁷⁷ ACA. Consultas 133 (1721 - 1722). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (12 de maig de 1722).

¹⁴⁷⁸ ACA. Consultas 133 (1721 - 1722). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (16 de maig de 1722).

*adelante no se abstiene de las voces de que usa en las citadas cartas, se verá precisada la Real Audiencia, y la Sala Criminal a proceder contra el en justicia, como contra un corregidor desatento sin mirar a su elevado carácter de Teniente General y Comandante de aquel Partido (...)*¹⁴⁷⁹.

Però, si la Reial Audiència no donava el seu braç a tòrcer, tampoc ho feia el general Caetano de Aragón que, el 2 de juny, va tornar a insistir sobre la necessitat de crear dues esquadres al corregiment de Girona ja que havia rebut noves informacions sobre l'augment del contraban i la presència de bandolers en aquell territori¹⁴⁸⁰. Tres dies després, la Reial Audiència tornava a refermar-se en la seva negativa a crear dues esquadres a l'esmentat corregiment alhora que elogiava i exemplificava la feina feta per l'esquadra de Valls:

“El establecimiento de Escuadras generalmente ha tenido perjudiciales consecuencias, y en particular solo se han experimentado continuados buenos efectos en la que ha gobernado la fidelidad, celo, y aplicación del Baile de Valls, y la que nuevamente se instituyo por V. E. y Sala Criminal para el exterminio de monederos, y continua hoy contra facinerosos.

Las demás escuadras solo han servido de un gran crecido de molestar en su tránsito las masías y pueblos, y de a su vista y cercanías se hayan sin recelo de los delincuentes hecho robos, y muertes, como nuevamente se ha experimentado en Masquefa con las cercanías de la escuadra de Piera.

Las escuadras de paisanos tienen por motivo de su formación la proposición de estos para penetrar montes, cuevas y bosques de dificultosa navegación para la tropa, y así se han formado para

¹⁴⁷⁹ ACA. Consultas 134 (1722 - 1723). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (14 d'abril de 1723).

¹⁴⁸⁰ ACA. Villetes 366 (1721 - 1723). Ofici del general Francisco Gaetano de Aragón a la Reial Audiència (2 de juny de 1722).

*los territorios de esta calidad las dos que se mantienen
(...)»¹⁴⁸¹.*

El mes de juny de 1722 l'activitat delinqüencial va augmentar arreu del Principat. Per això el general Francisco Gaetano de Aragón es va adreçar a la Reial Audiència amb la intenció que aquesta publicés un ban on s'oferís al caps de les partides de bandolers, o a qualsevol altre ciutadà, la possibilitat d'entregar a altres bandolers a canvi d'una recompensa econòmica. D'aquesta forma es pretenia erradicar aquesta amenaça arrelada fermament en el territori català:

“Para poder extinguir las cuadrillas de facinerosos, ladrones, y asesinos que de continuo están cometiendo en este Principo muertes, robos, y otras infamias así en los caminos, como en las mismas casas de campo en tan notable perdida de respeto a la Justicia y ninguna Seguridad de los pasajeros (...)”¹⁴⁸².

La Reial Audiència es va mostrar d'acord amb la proposició, però va fer esment que per fer-ho calia disposar dels fons suficients per tal de garantir les recompenses que s'oferien¹⁴⁸³. Però, arribat el mes de desembre de 1722, l'esmentat ban encara no havia vist la llum¹⁴⁸⁴.

El caporal Francesc Martí, cap de l'esquadra de Riudoms, va escriure a finals del mes de juliol de 1722 a Pere Anton Veciana informant-lo que havia realitzat una operació amb l'objectiu de capturar a Jaume Pallejà (a) *Lo Sort* i a en Joan Roger, tots dos veïns de la Torre de Fontaubella (Priorat), la qual havia resultat inútil ja que es pressuposava que ambdós havien marxat de la zona.

¹⁴⁸¹ ACA. Consultas 133 (1721 - 1722). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (5 de juny de 1722).

¹⁴⁸² ACA. Villetes 366 (1721 - 1723). Carta del general Francisco Gaetano de Aragón a la Reial Audiència (8 de juny de 1722).

¹⁴⁸³ ACA. Consultas 133 (1721 - 1722). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (23 de juny de 1722).

¹⁴⁸⁴ ACA. Consultas 134 (1722 - 1723). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (2 de desembre de 1722).

Al mateix escrit s'informava de la fugida en l'últim moment d'un home anomenat Salvador, veí de Tarragona, el qual havia amenaçat, encanyonant amb una pistola a Josep Llaurador (a) *Mota de Maspujols*. Sembla ser que en Llaurador tenia una comissió de caire desconegut del general Tiberi Carafa, governador militar i cap del corregiment de Tarragona. L'únic que va transcendir al respecte és que en Llaurador havia enviat a un germà seu a la província de Lleida perquè espíés a un grup de lladres.

Per últim es notificava que un veí de Riudoms, anomenat Jaume Guiu, encoratjava a les autoritats per tal que capturessin al seu germà, Vicens Guiu, el qual sembla ser que vivia a Montferrer (Alt Urgell), sense especificar per quina causa ni motiu¹⁴⁸⁵.

El mes de juliol, les esquadres, responent a les seves funcions com a policia judicial, van procedir a la detenció d'en Joan Anton Tibaldé, Pere Joan Blanch, Pere Gomar i Pasqual Oliver (a) *Barrigó* per ordre i comissió de la Reial Audiència per causes contra l'Estat¹⁴⁸⁶.

El 21 d'agost de 1722 el comandant Pere Anton Veciana, cap de l'esquadra de Valls, va capturar a Ignacio Aluxà (a) *Gatxes*, capitost d'un grup de bandolers d'arrel austriacista. En *Gatxes* va oferir resistència armada a la seva detenció, ferint de gravetat a un caporal i dos mossos d'esquadra, els quals va disparar amb munició enverinada. En l'operació també hi van participar el caporal Francesc Martí, cap de l'esquadra de Riudoms, i un mosso de Vila-rodona. Assabentat de la captura, el general Tiberi Carafa va ordenar que un oficial s'adrecés fins a la presó de Vilafranca del Penedès, on es trobava detingut en *Gatxes*, per agafar-li declaració abans de la seva execució. Així mateix el governador militar ordenava que les Esquadres escoltessin el detingut per garantir el seu trasllat fins a

¹⁴⁸⁵ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del caporal Francesc Martí a Pere Anton Veciana informant-lo de diverses operacions policials (30 de juliol de 1722).

¹⁴⁸⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Acta notarial de Andres Ferrer (26 d'agost de 1722).

Tarragona i neutralitzar qualsevol intent d'alliberament que els seus companys de partida haguessin planificat¹⁴⁸⁷.

En el mes de setembre, el general Gaetano de Aragón va ordenar que el cap de l'esquadra de Piera, acompanyat per sis mossos, es traslladessin a La Llacuna on, amb l'ajut del batlle d'aquesta localitat, iniciarien la persecució dels facinerosos que deambulaven per aquella zona¹⁴⁸⁸.

A finals del mes d'octubre de 1722, el general Gaetano de Aragón va oficialitzar a la Reial Audiència les pertinents instruccions perquè l'esquadra de Piera, sota el comandament de Geronimo Sastre i Pascual, quedés reformada d'efectius i que el pagament de la mateixa anés a càrrec del corregiment de Vilafranca del Penedès.

Es sol·licitava també que s'ordenés el pagament pendent a un caporal i a un grup de mossos que havien estat destacats a Capellades per ordre de la Sala Criminal de la Reial Audiència. Aquests mossos d'esquadra, que es van establir en aquesta localitat de forma provisional el mes de juliol de 1721, es van posar sota les ordres d'un tinent de cavalleria. L'escamot l'integraven el caporal Manuel Feliu i set mossos d'esquadra.

El general va determinar que aquesta mesura d'enviar provisionalment mossos d'esquadra a Capellades s'havia de consolidar, creant una esquadra fixa en aquella localitat, tot i ser conscient que aquest fet suposava un increment dels impostos de les Esquadres al corregiment de Vilafranca del Penedès. També ordenava que quatre dels mossos destinats en aquells moments a Capellades, de nom Josep Franas, Diego Soler, Jaime Ferrer i Jacinto Pines, fossin acomiadats mentre que el caporal Manuel Feliu i els altres tres mossos continuessin al lloc sota les ordres de l'esmentat tinent.

¹⁴⁸⁷ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del general Tiberi Carafa, governador militar de Tarragona, a Pere Anton Veciana sobre la captura del bandoler *Gatxes* (22 d'agost de 1722); ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Certificació del general Tiberi Carafa, governador militar de Tarragona, sobre els mèrits d'en Pere Anton Veciana en la captura de bandolers i sediciosos austriacistes (31 d'octubre de 1722).

¹⁴⁸⁸ ACA. Villetes 366 (1721 - 1723). Carta del general Francisco Gaetano de Aragón a Geronimo Sastre i Pascual de (29 de setembre de 1722).

Finalment el general Gaetano de Aragón ordenà que el destacament de Capellades es reintegrés a l'esquadra de Piera, quedant constituïda pel batlle de Piera en funcions de caporal cap, en Jaime Almirall amb el grau de caporal segon, en Manuel Feliu amb la graduació de caporal tercer i una força de 13 mossos d'esquadra.

Al cap de l'esquadra de Piera se li assignà un salari de 10 rals diaris, mentre que als tinentes-caporals els corresponien 5 rals i als mossos d'esquadra un sou de 3'5 rals, ascendint a una despesa total de 1.965 rals d'ardit mentre que la despesa de la nova subesquadra de Capellades composta pel caporal Manuel Feliu i tres mossos d'esquadra pujava un total de 551 rals d'ardit al mes. En total aquest corregiment havia de pagar per totes dues el muntant de 2.517 rals d'ardit al mes¹⁴⁸⁹.

El comportament de les Esquadres en la lluita contra el bandolerisme, amb la consegüent pèrdua de vides per part del seus integrants, va ser elogiada pel general Tiberi Carafa, governador militar de Tarragona, el qual en data 31 d'octubre de 1722, va realitzar una certificació dels serveis prestats per en Pere Anton Veciana:

“Certifico: que desde primeros del mes de octubre del año próximo pasado de 1721, hasta hoy en día de la fecha, que me hallo de gobernador y comandante general de la referida plaza de Tarragona y sus tierras, he puesto al cargo del baile de Valls, Pedro Antonio Veciana, nombrado por el excelentísimo señor Príncipe Pio, por cabo de una escuadra de doce mozos y dos segundos cabos de su mayor satisfacción para perseguir los pícaros facinerosos que infectaban estas cercanías muchas y grandes diligencias de la mayor importancia al Real Servicio, he visto y experimentado que en todas ha desempeñado con la

¹⁴⁸⁹ ACA. Villetes 366 (1721 - 1723). Carta del general Francisco Gaetano de Aragón a la Reial Audiència (26 d'octubre de 1722).

mayor exactitud su obligación, como parece haber en el expresado tiempo aprehendido y muerto, en diferentes ocasión, once o doce picaros sediciosos (dos muertos y uno de ellos cabeza de cuadrilla) todos los cuales se han puesto en las reales cárceles de Barcelona, a la orden de la Sala Criminal de la Real Audiencia de este Principado, quien va justificando los delitos de dichos reos, consiguientemente condenándolos la mayor parte a muerte de horca y a los demás a galeras y presidio. Así mismo me consta que en las referidas funciones han sido muertos por los pícaros tres mozos de la escuadra (...)”¹⁴⁹⁰.

El mes de febrer de 1723 en Josep Rossell, pagès de Santa Margarida, localitat del corregiment de Vilafranca del Penedès, va informar al capità general que havia estat amenaçat per un grup de bandolers que l’extorsionaven, amenaçant-lo en cremar casa seva si no els hi donava els diners que li demanaven, arribant a obrir foc contra la seva família. L’última visita d’aquest grup al domicili d’en Rosell es produí en la vigília de Nadal, quan es personaren a casa seva sis bandolers que l’amenaçaren en fer-lo fora de casa seva si no els hi donava sis doblons¹⁴⁹¹.

La lluita contra el bandolerisme no estava exempta de riscos pels homes que composaven les esquadres distribuïdes arreu del territori. Així doncs dels quinze efectius de l’esquadra de Valls, creada a l’agost de 1721 i comandada per en Pere Anton Veciana, tres van morir en combat contra els bandolers, resultant ferit en aquests enfrontaments el propi Veciana:

“Que habiéndosele formado una escuadra de quince hombres de quien fue nombrado cabo para el exterminio de los sediciosos en varias funciones han quedado muertos tres hombres de dicha escuadra al lado del suplicante y el herido (...) que todo lo que refiere el dicho Baile de Valls contiene toda

¹⁴⁹⁰ *Ibid.*

¹⁴⁹¹ ACA. Consultas 134 (1722 - 1723). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (19 de febrer de 1723).

*verdad, y que este se ha distinguido siempre en el Real Servicio de V. Mag^a., y que a él se debe mucha parte de tanto número de sediciosos, ladrones y asesinos como se han castigado por la Sala Criminal (...)*¹⁴⁹².

Una lluita contra el bandolerisme que era compartida amb batlles, justícies i ciutadans, la col·laboració dels quals resultava imprescindible per la persecució i captura dels bandolers. Un dels principals col·laboradors de l'esquadra de Valls va ser en Jaime Ferrer, antic batlle d'Albinyana, que havia destacat com a fidel seguidor filipista, el que li havia suposat, l'any 1719, haver de refugiar-se amb la seva família a la ciutat de Tarragona per evitar ser mort a mans de la insurgència austriacista. Però, malgrat aquestes mesures d'autoprotecció, els seguidors austriacistes aconseguiren atemptar contra la seva vida i l'any 1722, quan la situació es presentava més apaivagada que dos anys enrere, un grup de bandolers va atacar casa seva instant-lo a sortir fora de l'edifici. Quan en Jaime Ferrer va claudicar a les peticions dels seus assetjadors i va sortir al carrer, aquests li van descarregar deu trets sense arribar a causar-li la mort.

Era, com hem dit, un col·laborador de les Esquadres tal com reconeixia la Reial Audiència que li autoritzà a portar armes quan col·laborés amb les Esquadres:

*“Y así mismo en todas las ocasiones que se han ofrecido al Baile de Valls, y a Joseph Alegret hacer alguna función en el Penedés, siempre se han valido del suplicante (...). Y cuando el suplicante haya de hacer función alguna con el Baile de Valls, u, otro sujeto que tanga la incumbencia de perseguir facinerosos podrá disponerse que se le entreguen las armas que para dichas funciones necesitare”*¹⁴⁹³.

¹⁴⁹² ACA. Consultas 134 (1722 - 1723). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (16 d'abril de 1723).

¹⁴⁹³ ACA. Consultas 134 (1722 - 1723). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (4 de maig de 1723).

El 12 de juny de 1723 el comte de Montemar¹⁴⁹⁴, capità general de Catalunya, va ordenar al comandant Pere Anton Veciana que s'encarregués personalment de la supervisió de la tasca dels caporals i mossos de les esquadres que tenia a les seves ordres. Hem de recordar que en aquest moment el comandant Pere Anton Veciana no dirigia totes les Esquadres del Principat de Catalunya. Es tractava doncs d'un recordatori de les seves obligacions particulars com a comandant responsable de les esquadres sota la seva dependència. El comunicat ressaltava la importància que els mossos i caporals rebessin el seu sou de forma regular, alhora que el feia responsable de vetllar per l'estat de les armes i municions dels mossos a les seves ordres.

Per últim li recordava l'obligació d'informar mensualment a la Sala del Crim de l'estat de les esquadres, així com d'atenir-se al disposat en les ordres, instruccions i cartes particulars sobre la captura de delinqüents:

“Instrucción de lo que deberá ejecutar Pedro Antonio Veciana, bayle de Valls y comandante de las Escuadras de Paisanos establecidas en este Principado para la persecución de los facinerosos:

1º Ha de ser responsable dicho Veciana, a más del encargo superior que personalmente ejercí comandando dichas Escuadras, de las operaciones de los demás cabos y mozos de ellas, porque como éstos en todo y por todo deberán ejecutar cuanto los ordenare dicho Veciana, y no haciendo serán gravemente castigados; por este motivo es razón que dicho Veciana sea responsable no solamente de sus operaciones, sino también en cuanto interviniere, omisión o culpa suya de los expresados cabos y mozos.

¹⁴⁹⁴ José Carrillo de Albornoz y Montiel (Sevilla, 8 d'octubre de 1671 - Madrid, 26 de juny de 1747) III comte de Montemar, I duc de Montemar i Gran d'Espanya fou un aristòcrata i militar partidari de Felip V durant la Guerra de Successió Espanyola. Cobrà un especial protagonisme durant la Guerra dels Catalans (1713-1714), la darrera campanya militar del conflicte. Capità general del Principat de Catalunya durant els anys 1722 i 1725.

2ª Ha de revistar, el referido Veciana, a lo menos una vez al mes dichas Escuadras y también los casos que tuviere por conveniente y en ello enmendara lo que necesita de remediar que así los cabos como los mozos por lo que mira a armas, munición necesario para cumplir con su deber y penar lo que se les mandare.

3ª Ha de tener el mayor cuidado que los cabos y mozos observen toda la mayor (...) para cuyo fin a de procurar que estén pagados con la más posible prontitud.

4ª Sobre la persecución de los delincuentes y facinerosos obrará, dicho Veciana, por sí y dando las ordenes a dichas escuadras como se le tiene prevenido y mando, en instrucciones y ordenes particulares y está dispuesto por los Edictos, así para las prisiones como para la instrucción de los procesos y en lo que tuviere orden expresa se ajustara prudentemente a las ocasiones y casos manejándose en ellos con su acostumbrada eficacia.

5ª De todo cuanto regularmente ocurriere dará noticia a la Sala Criminal escribiendo al fiscal de ella, y ejecutara lo mismo mensualmente sobre el estado de las escuadras, como desempeñan su obligación los cabos y mozos de ellas, quienes son omisos y quienes cumplen exactamente con su obligación, y también participara en la referida forma las noticias que tuviere del estado, numero, nombres y progresos de los delincuentes.

Barcelona, y junio doce de mil setecientos y veinte y tres. El señor Conde Montemar”.

El rei Felip V, amb la finalitat de donar una última oportunitat als reductes d'insurgència austriacista que operaven al Principat, o als que s'havien refugiat a França i que desitgessin retornar a casa seva, va ordenar la promulgació d'un

indult general el 4 d'agost de 1723, al que es podien acollir tots aquells que haguessin participat recolzant la revolta al Principat durant la Guerra de la Quàdruple Aliança, o haguessin estat alistats com a arcabussers francesos. L'objectiu de les autoritats era aconseguir facilitar el retorn d'alguns exiliats que havien mostrat la voluntat de tornar amb les seves famílies i a les seves cases, alhora que els garantien la seva seguretat i millorarien la tranquil·litat pública, aconseguint afeblir d'aquesta forma el moviment austriacista:

“He resuelto conceder indulto General a los referidos fusileros catalanes reformados en los Reinos de Francia, y demás sediciosos que andan dispersos por dicho Principado de Cataluña en cuadrillas y coadunados (...)”.

S'atorgava un termini de vint dies perquè els individus que es trobaven a l'interior del Principat ho sol·licitessin, i trenta dies pels exiliats. S'excloïen d'aquest perdó els sediciosos que es trobessin ja detinguts i aquells que haguessin comès delictes greus sobre particulars o haguessin causat un greu perjudici públic, especialment si s'havien realitzat robatoris en llocs de culte o actes sacrílegs, o haguessin atemptat contra el clergat, o haguessin mort qualsevol militar fora de les accions de guerra. També quedaven exempts de l'indult els caps del moviment insurgent austriacista¹⁴⁹⁵.

El 18 de maig de 1724 la Reial Sala del Crim va oficialar a Pere Anton Veciana, cap de l'esquadra de Valls, perquè realitzés una investigació sobre l'actitud mostrada pels batlles del partit de Vilafranca del Penedès, dels quals s'havien rebut informacions conforme ometien els seus deures pel que feia referència a la persecució dels sediciosos austriacistes al seu corregiment, essent valorada aquesta actitud com un recolzament implícit a la sedició. A la carta s'ordenava una investigació respecte el posicionament i la ideologia dels batlles, realitzada per algun subjecte de confiança que fos aliè a les esquadres. Si malauradament la

¹⁴⁹⁵ ACA. Cartas Acordadas 10 (1723). Carta del rei Felip V a la Reial Audiència (4 d'agost de 1723).

disponibilitat de realitzar aquesta missió fos inexistent, s'hauria de recórrer als seus caporals per tal de materialitzar aquesta acció. En la mateixa missiva l'informava que investigués uns fets esdevinguts a la localitat d'Altafulla (Tarragonès) dels quals li remetia la sumària que s'estava executant, però de la que, malauradament, no ens ha quedat constància¹⁴⁹⁶.

El mes de juny les autoritats franceses van detenir al sediciós austriacista Antonio Martí (a) *el Moreno de Tàrrega* i al seu acompanyant que responia al nom de *Garrete*¹⁴⁹⁷. Les detencions es van practicar a petició del comandant Veciana i per realitzar-les es va desplaçar fins a Tolosa de Llenguadoc el caporal Pere Màrtir Veciana i Sevit, fill del comandant, el qual es va coordinar amb les autoritats franceses per materialitzar l'acció. Realitzades les detencions en la vila de Colomers, amb ajut del subdelegat general de l'intendent del Llenguadoc, es va traslladar als detinguts a la Sala del Crim de la Reial Audiència de Catalunya, acompanyats dels respectius informes elaborats per Pere Anton Veciana, cap de l'esquadra de Valls, on es recollien els fets delictius comesos per aquests individus amb la finalitat d'instruir les corresponents sumaries¹⁴⁹⁸. Sens dubte aquesta acció es pot considerar com la primera comissió rogatòria judicial internacional realitzada pel cos de Mossos d'Esquadra.

A finals del mes de juny la Reial Audiència va ser informada de la presència a les rodalies del monestir de Poblet d'una partida formada per aproximadament 11 o 12 homes armats. Immediatament el tribunal va oficiar al comandant Veciana perquè iniciés les accions oportunes que li permetessin recollir el màxim d'informació possible respecte aquest grup armat¹⁴⁹⁹.

¹⁴⁹⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Ordre de comissió d'investigació de batlles sospitosos del partit de Vilafranca del Penedès acusats de recolzar la sedició (18 maig de 1724).

¹⁴⁹⁷ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Ofici de la Sala del Crim sobre la captura del sediciós Antonio Martí (a) *el Moreno de Tàrrega* a França i d'un company seu anomenat *Garrete* (13 de juny de 1724).

¹⁴⁹⁸ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Ofici de Hilario de la Ribera al comandant de les Esquadres demanant els antecedents d'Antonio Martí (a) *el Moreno de Tàrrega* (25 de juny de 1724).

¹⁴⁹⁹ *Ibid.*

Segons informava el tinent de corregidor de Montblanc a la Reial Audiència, arran d'una carta rebuda per aquest del batlle de Prades (Baix Camp), amb molta seguretat fou aquest grup el que, en data 26 de juny, havia efectuat un robatori a l'església parroquial d'aquella vila d'on es van sostreure objectes de culte d'or i plata, i diverses joies. Aquella mateixa nit l'església del poble de l'Espluga de Francolí (Conca de Barberà) també va patir una temptativa de robatori frustrada, perquè aquest cop els lladres no van aconseguir obrir la porta del temple.

El 28 de juny aquest grup de bandolers va ser localitzat a prop del Monestir de Poblet quan lliuraven a un intermediari una documentació que alhora havia d'entregar a un tercer, que era víctima d'una extorsió. Assabentats, un petit destacament de soldats, acompanyats per un caporal i dotze mossos d'esquadra, van sortir des de Poblet en persecució dels delinqüents la matinada del dia 29 de juny.

Coneixedors del punt de reunió dels bandolers amb la seva víctima, una part del grup s'amagà a l'interior de l'ermita de Sant Joan, mentre que la resta de la força ho va fer a la zona boscosa dels voltants de l'edifici, amb la intenció de sorprendre als sediciosos si s'adreçaven al lloc per cobrar els diners procedents de l'extorsió. Malauradament no saben el resultat d'aquesta acció.

A la mitja nit del 30 de juny un ciutadà va informar a les autoritats que havia observat a tres homes a les rodalies del poble de Vilaverd (Conca de Barberà) i que anaven armats amb dues escopetes.

El matí del dia 1 de juliol, a la localitat de Blancafort (Conca de Barberà), el batlle va sospitar que s'estava robant blat del magatzem d'una casa de la localitat on hi havia dos soldats que es trobaven pernctant. El batlle, acompanyat de dos paisans i els esmentats dos soldats, va sorprendre a un home i una dona apropiant-se del gra. Quan els soldats van acostar-se a l'home per apressar-lo aquest va disparar un tret de pistola que va permetre la fugida dels sospitosos. Segons el corregidor de Montblanc, aquesta persona era en Juan Amorós (a) *Janet de Pira*, un bandoler d'arrel austriacista, al coincidir la seva descripció amb les dades que es

disposaven d'ell, el qual es caracteritzava per anar sempre acompanyat d'una dona.

Malgrat que la major part dels fets delictius s'estaven produint en terres tarragonines, el mal del bandolerisme s'havia convertit en endèmic per tot el territori català. Corregidors d'altres indrets del Principat manifestaven el seu malestar davant del creixent fenòmen com fou el cas de corregidor de Lleida que advertí a les autoritats de l'existència d'un elevat nombre de bandolers sediciosos a les seves contrades¹⁵⁰⁰. Des de la Reial Audiència es va enviar, dies després, una còpia de l'esmentada carta del corregidor al comandant Pere Anton Veciana ordenant-li que s'adrecés fins aquella zona i realitzés una batuda en pobles i paratges on poguessin trobar-se els bandolers, recordant-li que la seva força podia actuar en tot el Principat de Catalunya sense restriccions. Dies després els mossos d'esquadra detingueren a la dona que acompanyava aquell matí de juliol a Juan Amorós (a) *Janet de Pira*¹⁵⁰¹.

En data de 6 d'agost de 1724 va ser capturat en Josep Pamiàs (a) *lo Morro*, antic guerriller austriacista, al *mas de les Monges* del terme municipal de Reus (Baix Camp) acusat d'haver perpetrat un robatori a un arrendador. El seguidor filipista Pere Puig, batlle de Reus i excap de l'esquadra de paisans armats de la ciutat, al conèixer la seva detenció es va adreçar a veure'l a la presó a Tarragona i li va proposar que li informés sobre qui havia comés un robatori en un vaixell anglès durant aquells dies d'agost mentre ell estava detingut. *Lo Morro* es va avenir d'esbrinar-ho si el deixaven sortir de la presó, petició que va ser denegada instant-lo a fer les gestions pertinents des del presidi. Deduïm que la confiança de delació sobre la identitat dels lladres fou positiva ja que en Josep Pamiàs (a) *lo Morro* va sortir en llibertat als 6 mesos i 13 dies d'haver ingressat al penal tarragoní¹⁵⁰².

¹⁵⁰⁰ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Còpia de la carta del tinent corregidor de Montblanc a Hilario de la Ribera informant de robatoris i accions de grups de bandolers sediciosos (1 de juliol de 1724).

¹⁵⁰¹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Hilario de la Ribera informant al comandant de les Esquadres dels robatoris i accions de grups de bandolers sediciosos i ordenant procedeixi contra aquests (6 de juliol de 1724)

¹⁵⁰² VILÀ, C., op. cit., p. 108.

A mitjans del mes d'agost, des de la Reial Audiència, es va oficialiar a Pere Anton Veciana perquè realitzés la sumària pertinent contra una persona a la que els mossos d'esquadra li havien trobat tres pistoles amagades en una casa del poble de Sant Martí Sarroca (Alt Penedès) i que, una vegada detingut es tramités juntament amb el detingut, a la Reial Audiència. També li ordenava que allargués tot el temps escaient la detenció de la dona que acompanyava al Janet de Pira, amb l'objectiu d'aconseguir la declaració de la mateixa¹⁵⁰³.

En data de 23 de setembre de 1724 el rei Felip V es va adreçar al capità general de Catalunya, el Compte de Montemar, perquè procedís contra totes aquelles persones que amaguessin armes al Principat. Aquesta mesura pretenia ser un revulsiu contra la proliferació d'armes entre el paisanatge que pogués derivar en actes de banditatge. Les persones encausades per disposar d'armament sense el pertinent permís o tinguessin al seu poder peces de les mateixes s'enfrontaven a penes de desterrament o presó, o bé a ser destinats a realitzar treballs forçats a galeres durant cinc, set o deu anys¹⁵⁰⁴.

En d'altres ocasions es feia servir l'espionatge com a eina per lluitar contra l'increment de fets il·líicits. A vegades aquestes missions resultaven de caire secret amb la finalitat de que el seu objectiu final no fos conegut abans de temps i provoqués la ineficàcia de les accions prèvies dutes a tal efecte. Alguns casos ens serveixen per il·lustrar aquests extrems com a l'octubre de 1724 quan el capità general de Catalunya va ordenar al comandant Pere Anton Veciana, cap de l'esquadra de Valls, la realització de serveis de caràcter secret, dotant-lo d'una credencial perquè les Justícies del Principat el recolzessin en la realització de la missió encarregada, l'objectiu de la qual no ha transcendit fins els nostres dies¹⁵⁰⁵.

¹⁵⁰³ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Hilario de la Ribera informant al comandant de les Esquadres que instrueixi una sumària contra una persona per tinença d'armes i mantingui detinguda a la dona que acompanya en Janet de Pira (17 d'agost de 1724).

¹⁵⁰⁴ ACA. Cartas Acordadas 12 (1724 - 1728). Carta del rei Felip V al comte de Montemar, capità general de Catalunya (23 de setembre de 1724).

¹⁵⁰⁵ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Credencial expedida per José Carrillo de Albornoz, capità general de Catalunya interí, en favor del comandant de les Esquadres amb la finalitat de que les justícies del Principat li donessin suport en una comissió secreta (8 d'octubre de 1724).

Arran del comunicat reial en relació a la possessió il·lícita d'armament, de 30 de desembre, des de la Reial Audiència de Catalunya s'informava a Pere Anton Veciana, cap de l'esquadra de Valls, de la detenció de dues persones per disposar d'un magatzem d'armes. També se li informava que el sediciós Ramon Guardiola, de Valls (a) *Guardiola* havia estat vist pel poble de Solivella (Conca de Barberà), ordenant la seva captura i posant a les tropes regulars destacades en la vila de Montblanc a la seva disposició per poder dur a terme la missió¹⁵⁰⁶.

8.8. La reforma de les Esquadres de 1725

Els grups de bandolers d'arrel austriacista comandats per en Ramon Guardiola de Valls (a) *Guardiola o Ramonet de Valls* i per en Juan Amorós (a) *Janet de la Pira* van iniciar una onada de robatoris i accions delinqüencials aquell any, aprofitant el context polític que s'havia produït, i intentant d'aquesta forma aigualir a les autoritats borbòniques el triomf que en el seu imaginari havia suposat el Tractat de Viena reconeixent a Felip V com a legítim rei d'Espanya.

Però, mentre aquest fets esdevenien en les més altes esferes internacionals en el territori català la lluita contra el bandolerisme continuava i el 3 de gener en Pere Anton Veciana, cap de l'esquadra de Valls, va rebre la confessió d'un sediciós que informà que Juan Amorós (a) *Janet de la Pira* deambulava per la zona de Poblet i Serra del Tallat. Segons manifestà a la seva declaració en Janet de la Pira sempre es feia acompanyar d'una dona que era l'encarregada d'assenyalar quins masos i cases disposaven de roba i diners per robar. La força del capitost es concentrava a la zona de la Conca de Barberà, especialment en els boscos que envoltaven el Monestir de Poblet, on restaven amagats, abastits dels queviures necessaris subministrats pels col·laboracionistes dels pobles de Pira i Solivella (Conca de Barberà).

¹⁵⁰⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del cavaller de la Laing, comandant militar de Tarragona, al comandant de les Esquadres (30 de desembre de 1724).

Analitzada la declaració i valorant el rellevant paper que jugava aquella dona en l'organització diària dels seus actes i en la vida personal del cap sediciós el comandant de les Esquadres va decidir posar sota vigilància a les dones de la família de Juan Amorós amb la finalitat de localitzar-lo a través d'elles. Però, al marge d'aquesta iniciativa, també es va enviar un destacament de mossos comandats per un tinent els quals, conjuntament amb el recolzament de diversos batlles, iniciaren una batuda general en el territori en qüestió, amb l'objectiu de capturar-lo¹⁵⁰⁷.

El 9 de gener la Reial Audiència va comunicar al comandant Veciana que un informador advertia de la preparació d'un moviment sediciós austriacista encapçalat per en Ramon Guardiola i amb setanta homes dividits en tres grups que operarien des dels corregiments de Tarragona fins a Barcelona¹⁵⁰⁸.

Dies després, el 15 de gener de 1725, els sediciosos van actuar en la localitat de Querol, a Sant Jaume de Montagut (Alt Camp), on van robar i matar a l'agutzil, a dos regidors i a un mosso d'esquadra per tal de robar-los la recaptació que havien recollit pel sosteniment de les Esquadres. Cal fer constar que dies abans la Reial Audiència començava a mostrar la seva preocupació per aquesta tipologia de robatori, motiu pel qual va oficiar al comandant Veciana perquè informés de quantes recaptacions per les Esquadres havien estat robades i si aquestes sostraccions afectaven al puntual cobrament dels esquadrists. Per últim, al mateix escrit, se li demana l'esforç de capturar aquest grup de delinqüents¹⁵⁰⁹.

Entre les funcions que tenien encomanades les Esquadres destaca la d'auxiliar la Reial Audiència en totes les qüestions judicials que els hi demanessin. Aquesta tasca, estretament lligada a les funcions policials desenvolupades per aquesta força armada, es materialitzava en accions, com ara els segrests dels béns que eren propietat d'aquelles persones que havien recolzat la revolta austriacista durant els

¹⁵⁰⁷ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del cavaller de La Laing al comandant de les Esquadres (3 de gener de 1725).

¹⁵⁰⁸ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla al comandant de les Esquadres (18 de gener de 1725).

¹⁵⁰⁹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla al comandant de les Esquadres (18 de gener de 1725).

anys 1719 - 1721. Un exemple il·lustratiu d'aquestes intervencions el trobem en la petició realitzada per la Reial Audiència al comandant Veciana l'any 1725, on li encomanava la investigació sobre les propietats del capità austriacista Pinyol, natural de la Canonja (Tarragonès), el qual havia trobat la mort en un enfrontament amb les tropes borbòniques i els paisans armats de La Llacuna (Anoia) l'any 1719. La finalitat de la investigació era el segrest d'aquests béns¹⁵¹⁰. Finalment els intents d'en Juan de Isla van resultar inútils ja que la Reial Audiència es va negar a segrestar els béns del difunt capità Pinyol, permetent que la seva vídua pogués continuar gaudint dels mateixos¹⁵¹¹.

Els fets de Sant Jaume de Montagut van alarmar a José Carrillo de Albornoz, Comte de Montemar i capità general de Catalunya al suposar una revifalla de les partides de bandolers, fet que va provocar que des de la Capitania General es dugués a terme una nova reforma de les Esquadres per fer front a aquesta amenaça. Així doncs el capità general va comunicar al comandant Pere Anton Veciana, comandant de les Esquadres dels corregiments de Vilafranca del Penedès, Tarragona i Tortosa, que augmentaria el nombre d'efectius i destacaments de les Esquadres en aquests corregiments, amb la finalitat d'acabar con el bandolerisme d'arrel austriacista:

“En vista del insulto cometido en las cercanías de la rectoría de Monteagut por los facinerosos y de manifestar la experiencia que por ningún otro medio pueden evitarse estos excesos, si no es por el de aumentar la escuadra de vuestra merced en cabos y mozos de manera que pueda cubrirse el corregimiento de Tortosa con tres cabos y quince hombres, el de Villafranca con otros tantos y el de Tarragona con igual número, encargando a vuestra merced la elección de estos sujetos que deberán ser de

¹⁵¹⁰ ACAC. Fons: Mercadé. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla al comandant de les Esquadres sobre investigació i antecedents del capità austriacista Pinyol (1725).

¹⁵¹¹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (30 de setembre de 1725).

su mayor confianza para que pueda vuestra merced responder de sus operaciones y luego de tenerlos vuestra merced elegidos me dará noticia para que se les provea de armas, y se discurrirá por vuestra merced los parajes más expuestos que deberán correr y cubrir a fin de que se eviten las cuadrillas de gente facinerosa inquiriendo los sujetos que se mancomunaren los lugares de su origen y en que tengan su guardia para perseguirlos con toda la fuerza y sin perdonar fatiga, pues va creciendo la desvergüenza.

En teniendo aviso de vuestra merced de quedar alistados los referidos cabos y mozos se darán las ordenes convenientes para reglar la subsistencia de los que se aumentaren, confiriendo vuestra merced lo necesario con los tres corregidores y avisándome de lo que convenga prevenirlos para que surta todo efecto esta idea que es la que se considera más eficaz para el exterminio de tanto pícaro, investigando vuestra merced los que hayan sido los agresores del asesinato del alguacil, regidores y mozo.

Dios guarde a vuestra merced muchos años como deseo.

Barcelona a 21 de enero de 1725

*El conde de Montemar*¹⁵¹².

Entre la documentació existent de la família Veciana a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC) es conserva un document classificat entre la documentació de 1723 on s'exposa la necessitat d'ampliar les Esquadres fins als 60 homes distribuïts en 9 esquadres entre els corregiments de Tortosa, Tarragona i

¹⁵¹² ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del capità general Comte de Montemar al comandant de les Esquadres ordenant ampliar les Esquadres (21 de gener de 1725).

Vilafranca. Al nostre parer aquest document és posterior a l'esmentada data¹⁵¹³ ja que es fa referència a la creació d'una esquadra a l'Arboç de la qual no tenim notícies fins a l'any 1725:

“Nota y relación de lo que parece ser conveniente al Real Servicio y a la quietud pública respecto a la nueva Planta que Su Excelencia a resuelto tomar de aumentar las escuadras en el número de 60 hombres con nueve cabos y un jefe mayor, para extinguir a los sediciosos y asegurar los caminos reales y evitar las muertes y robos que continuamente se hacen en el presente Principado:

En el partido de Villafranca mandarán dos cabos que de igual graduación y un teniente con el sueldo correspondiente, que hasta hoy se les ha dado, y con veinte hombres a su cargo, distribuidos en dos partes su centro con igual gente, alternando el tercer cabo de una a otra partida, y su centro en el lugar del Arbós y el Vendrell, recurriendo a los partes que será más conveniente, y los citados cabos y mossos deben ser pagados del mismo partido, aumentado del que hoy pagan actualmente cuatro mossos y un primer cabo. Josep Alegret, Ramón Vidal, Jaume Almirall.

Partido de Tarragona, Mandarán a igual graduación dos cabos con un teniente y veinte mossos. Estos tendrán su centro en Valls y la Espluga e Franculí, y estos han de ser pagados del partido de Tarragona ayudando el de Manresa con un cabo y seis mossos. Damià Coll, Joseph Puigdemogolas, Joseph Tura.

Partido de Tortosa. Mandarán a igual graduación dos cabos y un teniente y veinte mossos. Estos tendrán su centro en la villa

¹⁵¹³ L'historiador Joan Papell també reconeix a la seva obra que és posterior a 1723, motiu pel qual hem d'entendre que el document en qüestió deuria ser datat al 1725.

de Mont-roig y casa llamada de l'Aspitalet, muy cerca del Coll de Balaguer. Estos an de ser pagados los quince mossos y el teniente del partido de Tortosa y los dos primeros cabos y cinco mossos mas pueden pagar el partido de Lérida, por ser el partido más corto que otros partidos. Francisco Martí, Francisco Balart, Josep Sabaté”¹⁵¹⁴.

A principis del mes de març el capità general de Catalunya va oficiar al comandant Pere Anton Veciana informant-lo de com es realitzaria el pagament de l'ampliació de les esquadres, entre elles la que es formaria a Cardona, sota les ordres del comandant de Francesc Estruch. El comandant rebria 14 rals diaris, cada caporal 10 rals, el segon caporal 5 i els mossos 3'5. El pagament aniria a càrrec dels pobles dels partits de Barcelona, Mataró, Tarragona, Tortosa, Vic i Vilafranca del Penedès. El comandant Pere Anton Veciana hauria de que fer el pagament de 104 rals, procedents del pagament de partit de Vic a Francesc Estruch, cap de la esquadra que s'havia de formar a Manresa, Cardona, Berga i Lluçanès:

“Para la escuadra de seis primeros cabos, tres segundos y sesenta mozos armados que se han puesto al cargo de vuestra merced corresponde mensualmente para la paga de ellos, a razón de diez reales al día cada cabo, cinco reales a cada segundo cabo y tres reales y medio a cada mozo, la cantidad de ocho mil quinientos y cincuenta reales de ardites, y para la de vuestra merced de catorce reales diarios, suma todo en cada mes ocho mil novecientos y setenta reales, cuya suma está consignada en el partido de Barcelona mil y quinientos reales, en el de Mataró mil y quinientos reales, en el de Tarragona mil y quinientos reales, en el de Tortosa novecientos y ochenta

¹⁵¹⁴ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra-família Veciana. Nota i relació de les necessitats del Reial Servei per a l'augment del nombre d'esquadra. Entre la documentació de 1723 però correspon a l'any 1725.

reales, en el de Vique mil y quinientos reales y en el de Villafranca dos mil noventa y cuatro reales, sobrando en las dichas partidas ciento y cuatro reales, los cuales deberá, vuestra merced satisfacer del partido de Vicque, a don Francisco Estruch, jefe de la escuadra que se ha formado para el partido de Manresa, Cardona, Berga y Llusanés, pues le tengo prevenido a éste acuda a vuestra merced por los dichos ciento y cuatro reales mensuales, estando vuestra merced en la inteligencia que esta disposición debe empezar des de primeros de mes de febrero próximo pasado.

Dios guarde a vuestra merced muchos años. Barcelona a siete de marzo de 1725. El conde de Montemar”¹⁵¹⁵.

Aquest document demostra que l'esquadra que comandava en Francesc Estruch era independent a la comandada per en Pere Anton Veciana, ja que només deixa constància de les esquadres que restaven sota comandament de Pere Anton Veciana, però no de les esquadres comandades per en Francesc Estruch als partits de Manresa, Cardona, Berga i Lluçanès que, al nostre parer, eren sostingudes econòmicament pels corregiments de Cervera, Lleida, Manresa i part del de Vic tal com hem vist.

L'autonomia de l'esquadra comandada per Francesc Estruch la podem observar també en les següents documents: el primer d'ells, datat al mes de juny, el fiscal Juan de Isla va escriure al comandant Pere Anton Veciana, perquè donés plaça de mosso d'esquadra a un tal Masferrer, que provenia de l'esquadra de Cardona i que s'havia enemistat amb en Francesc Estruch, motiu pel qual va demanar al fiscal que realitzés aquesta gestió davant el comandant Pere Anton Veciana. D'aquesta forma queda demostrada la manca de subordinació entre les esquadres d'en Pere Anton Veciana i la comandada per Francesc Estruch a Cardona:

¹⁵¹⁵ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra-família Veciana. Carta del comte de Montemar, capità general de Catalunya, a Pere Anton Veciana (7 de març de 1725).

“El señor Arduino me escribí pida a vuestra merced y admita en su escuadra al Masferrer, que sirvió en la de Cardona, y porque de sus males pagas con Estruch dejó el servicio. Fue malo el año 1719, pero después acá no se le ha probado picardía alguna. Es mozo de valor y si hubiere lugar de admitirle en esa escuadra de vuestra merced se lo agradeceré por complacer al señor Arduino, pero todo va debajo de el supuesto que vuestra merced no halle grave reparo, y quedo de vuestra merced con verdadero afecto, cuya vida guarde Dios muchos años. De vuestra merced su seguro servidor, Don Juan de Isla”¹⁵¹⁶.

El comandant Veciana va accedir a que Masferrer ingressés a la seva esquadra motiu pel qual el fiscal Juan de Isla mostrava el seu agraïment en una carta on es lamentava i mostrava la seva repugnància per haver de demanar aquesta mena de favors:

“Agradezco a vuestra merced la fineza de poder admitir al Mas Ferrer, que con harta repugnancia le pido semejantes cosas, pero ese señor Arduino (...) con sus ideas”¹⁵¹⁷.

El segon document que prova la independència de l'esquadra de Cardona respecte a la de Valls, el trobem en la carta que el caporal Francesc Estruch va enviar al comandant Pere Anton Veciana queixant-se de la situació personal en la que es trobava, en un país que li era manifestament hostil per les seves accions durant la Guerra de Successió, i on confessava que per ell seria de gran ajut poder restar a les ordres del comandant Veciana, fet que demostra que en aquells moments no ho estava:

¹⁵¹⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra-família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (5 de juny de 1725).

¹⁵¹⁷ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra-família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (12 de juny de 1725).

“Escribame por amor de Dios, que ese consuelo tendré y desearía tener otro que sería ir al lado de vuestra merced y a sus órdenes, que tal vez no tendría émulos en esa tierra que en esta les tendré siempre, y tienen razón, pues no se olvidan de los oficios (...) del año de 13 y de 14 y después los que les he continuado”¹⁵¹⁸.

¹⁵¹⁸ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra-família Veciana. Carta del caporal Francesc Estruch, cap de l'esquadra de Cardona, a Pere Anton Veciana (5 de setembre de 1725).

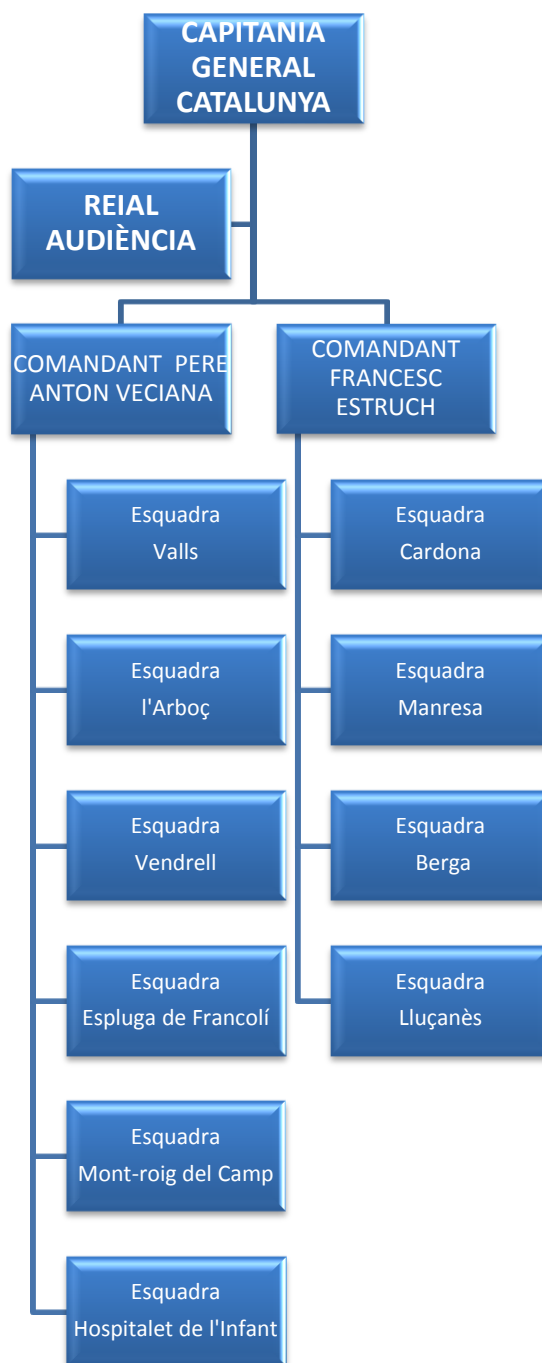

Figura 10: Organigrama de les Esquadres l'any 1725 (elaboració pròpia)

Taula 52: Reforma de les Esquadres de 1725 (elaboració pròpia)

COMANDANT	CORREGIMENT	ESQUADRA	CAPORALS	TINENT	MOSSOS
Pere Anton Veciana	Vilafranca del Penedès	L' Arboç	1	1	10
Pere Anton Veciana	Vilafranca del Penedès	el Vendrell	1		10
Pere Anton Veciana	Tarragona	Valls	1	1	10
Pere Anton Veciana	Tarragona	Espluga de Francolí	1		10
Pere Anton Veciana	Tortosa	Mont-roig del Camp	1	1	10
Pere Anton Veciana	Tortosa	L'Hospitalet de l'Infant	1		10
Francesc Estruch	Cervera	Cardona	1	?	10 ?
Francesc Estruch	Manresa	Manresa	1 ?	?	10 ?
Francesc Estruch	Manresa	Berga	1 ?	?	10 ?
Francesc Estruch	Manresa	Lluçanès	1 ?	?	10 ?

**Taula 53: Relació d'efectius sota el comandament d'en Pere Anton Veciana l'any 1725
(Ortega Espinós)**

CORREGIMENT	GRAU	NOM	VEINATGE
	Comandant	Pere Anton Veciana i Rabassa	Valls
	Caporal	José Veciana i Rabassa	Valls
	Sots-caporal	Pere Màrtir Veciana	Valls
Tarragona	Caporal Primer	Damián Coll	Valls
Tarragona	Caporal Primer	José Puigdengoles	La Llacuna
Tarragona	Caporal Segon	Bernardino Sabatés	Valls
Vilafranca	Caporal Primer	José Alegret	Valls
Vilafranca	Caporal Primer	Raimundo Vidal	Piera
Vilafranca	Caporal Primer	Jaime Almirall	Piera
Tortosa	Caporal Primer	Francisco Martí	Riudoms
Tortosa	Caporal Primer	Francisco Belart	Les Borgues Blanques
Tortosa	Caporal Segon	José Sabater	Vilafranca
	Mosso	Jaime Fuster	Prats
	Mosso	Pelegrín Garcia	Vila-rodona
	Mosso	Pascual Roig	Vila-rodona
	Mosso	Juan Domenech	Vila-rodona
	Mosso	Pablo Martí	La Nou
	Mosso	Francisco Martí	Valls
	Mosso	José Bertran	Valls
	Mosso	Juan Silvestre	Valls
	Mosso	Francisco Ferrer	Valls
	Mosso	Juan Vilanova	Valls
	Mosso	Francisco Quintana	La Secuita
	Mosso	Juan Bertran	Reus
	Mosso	Francisco Jover	Rocafort
	Mosso	Mateo Blanch	Rocafort
	Mosso	Francisco Queralt	Rocafort
	Mosso	Nicolas Vilar	Manlleu
	Mosso	Luis Tal	Capellades
	Mosso	Diego Soler	Barcelona
	Mosso	Antonio Tal	Barcelona
	Mosso	Raimundo Andres	Biosca
	Mosso	Pablo Mas	L'Espluga
	Mosso	Felipe T.	La Tullida
	Mosso	Antonio Feliu	Osor
	Mosso	Jaime Cots	Piera
	Mosso	José Buldus	Piera
	Mosso	Antonio Vidal	Piera
	Mosso	Pedro Sol	Piera
	Mosso	Francisco Cortey	La Llacuna
	Mosso	José Rosa	La Llacuna
	Mosso	Manuel Vives	La Llacuna
	Mosso	José Quintana	La Llacuna
	Mosso	José Crozine	La Llacuna
	Mosso	Francisco Aldabert	Sant Feliu Sasserra
	Mosso	Tomás Valls	Igualada
	Mosso	Pablo Sort	Sant Joan de Cunilles
	Mosso	Francisco Monsarro	Sant Pere de Riudebitlles
	Mosso	Jaime Robert	Torrelles
	Mosso	Francisco Torres	Manresa
	Mosso	José Carreras	L'Albi
	Mosso	Francisco Matias	Santa Coloma
	Mosso	Antonio Martí	Riudoms
	Mosso	Juan Casanova	Pont d'Armentera
	Mosso	Rafael Senabre	Bonastre

8.9. La lluita contra el bandolerisme i la delinqüència comuna (1725 - 1728)

Durant aquests anys les Esquadres es van centrar en l'objectiu d'acabar amb els grups de bandolers d'arrel austriacista, com els comandats per Ramon Guardiola (a) *Guardiola* o *Ramonet de Valls* o per en Joan Amorós (a) *Janet de Pira* que generaven por i malestar, tant a la població com a les autoritats, al tractar-se de partides que gaudien del suport d'una petita part de la població, fet que dificultava la seva neutralització. Però, al marge d'aquests grups l'altre front en la lluita contra la delinqüència comuna ordinària, l'integraven els saquejadors d'esglésies i les bandes de falsificadors de moneda, contra els quals les esquadres van fer un ús intensiu dels confidentes per tal d'aconseguir la seva captura.

A finals del mes de gener de 1725 les Esquadres van apoderar-se de diverses armes i van capturar alguns sediciosos, entre ells un veí d'El Catllar (Tarragonès), que van ser traslladats, juntament amb les seves sumàries, a la Reial Audiència ¹⁵¹⁹.

L'augment de robatoris i accions criminals, va alertar a les autoritats tal com demostra l'escrit del cavaller de la Laing, comandant militar de Tarragona, datat el 31 de gener on es queixava de la falta de diligència dels batlles i justícies del seu corregiment en la persecució dels delinqüents. Per aquest motiu va ordenar que tots els veïns dels pobles estaven obligats a portar una llum si sortien de casa seva a partir de les vuit del vespre. Si algun vilatà feia cas omís a aquesta norma, s'ordenava als batlles i regidors que el detinguessin, així com tot aquell que deambulés disfressat o amb la cara tapada.

Els diumenges i festius, els batlles i regidors havien de fer un recorregut per tot el seu terme municipal, detenint a totes aquelles persones desconegudes que vestissin pobrament. Alhora ordenava que els veïns del poble no podien anar a caçar sols i que si ho feien havien d'anar en grups formats per un mínim de sis

¹⁵¹⁹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla al comandant de les Esquadres (30 de gener de 1725).

persones i acompanyats pel batlle o d'un regidor. Si durant aquestes batudes de caça trobaven alguna persona sospitosa o a un caçador sol procedirien a la seva detenció.

Si els regidors i batlles no complien les disposicions descrites del comandant militar de Tarragona, se'ls feia responsables directes dels furtis i robatoris que es poguessin cometre¹⁵²⁰.

Durant el mes de febrer es va produir la mort del bandoler austriacista Eudald Farners (a) *L'Hereu Farners*, al caure en un parany que li havien preparat Antonio Arduino, governador militar del castell de Cardona, juntament amb Marc Xipell, guarda major de les Salines de Cardona, els quals, ajudats d'espies i confidents, el van emboscar en el Toll de Cots, a la vora del camí de la costa de la Sal¹⁵²¹.

En aquell mateix mes també es va iniciar el procediment judicial contra Vicente Miret, veí de l'Espluga Calba (Garrigues), que havia estat amic i receptor d'en Ramonet de Valls (a) *Guardiola*.

I fou precisament durant aquell mes de febrer quan el caporal Fornells de l'esquadra de Cardona va aconseguir detenir a un important bandoler anomenat Lorenzo Casañas, que era el capitost d'una partida d'austriacistes que operava per la zona de la Garrotxa¹⁵²².

A més a més, a mitjans del mes de febrer uns set o vuit bandolers austriacistes van entrar al Pont d'Armentera (Alt Camp) segons va informavar Francesc Martí, caporal de l'esquadra de Riudoms. L'objectiu d'aquest últim era poder capturar aquesta partida, motiu pel qual es va reunir amb un confident que es va comprometre a infiltrar-se entre les seves files, i així poder detenir-los¹⁵²³.

¹⁵²⁰ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del cavaller de la Laing, comandant militar de Barcelona, al comandant de les Esquadres (31 de gener de 1725).

¹⁵²¹ GALERA PEDROSA, A. & PANCORBO PICÓ, A., art. cit., pp. 16 – 17.

¹⁵²² ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla al comandant de les Esquadres (13 de febrer de 1725).

¹⁵²³ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Francesc Martí, caporal de l'esquadra de Riudoms, al comandant de les Esquadres (15 de febrer de 1725).

També, per aquestes dates, la Reial Audiència va ordenar al comandant Pere Anton Veciana que esbrinés els antecedents d'un home que havia estat detingut el mes de març pels mossos d'esquadra, al Coll de Lilla quan anava armat amb un fusell i vestia una capa de soldat. També li ordenava que iniciés una investigació contra el batlle i el regidor de Vila-rodona (Alt Camp) que havien permès la fugida d'un detingut¹⁵²⁴.

El 21 d'abril el caporal Ramon Vidal informava al comandant Veciana que a la zona de l'Arboç no hi havia presència de sediciosos, ni cap novetat rellevant en aquella demarcació¹⁵²⁵.

Al dia següent, en Francesc Martí, cap de l'esquadra de Riudoms, informà també al comandant de les Esquadres que el grup de bandolers encapçalats per en *Janet de Pira* i integrat per aproximadament sis efectius ben armats, fou vist transitant per la zona. Alhora li explicava que a la presó de Reus es trobava detingut en Josep Cerdà (a) *lo Rasca d'Alforja*, sobre el qual havia ordenat el seu trasllat a la presó de Tarragona. En aquesta mateixa carta li confessava la desconfiança que li generava un individu anomenat Gendra, el qual sembla ser que s'havia ofert per capturar un tal Baduell (a) *el Sastre de l'Aleixàr*, així com a d'altres delinqüents. La malfiança es degué a que aquest subjecte havia pernoctat, armat, i acompanyat d'un tal Carlos Serrà, de la localitat de l'Aleixàr (Baix Camp) a la casa que en Baduell tenia a la Selva del Camp (Baix Camp).

Per últim li feia arribar les seves sospites sobre la partida de bandolers austriacistes comandada per en *Guardiola*, que semblava estar implicada en diversos robatoris comesos per deu o onze bandolers, en dues cases de Margalef (Priorat) d'on, entre altres coses, s'havien endut dues escopetes¹⁵²⁶.

Segurament amb la intenció d'aconseguir alguna mena de treva davant de la pressió que estava exercint el caporal Puigdengolès, en Ramon Guardiola (a) *lo*

¹⁵²⁴ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de José Alegret al comandant de les Esquadres (8 de març de 1725).

¹⁵²⁵ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Ramón Vidal al comandant de les Esquadres (21 d'abril de 1725).

¹⁵²⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Francesc Martí al comandant de les Esquadres (22 d'abril de 1725).

Guardiola o Ramonet de Valls va proposar al primer una entrevista en una creu situada entre els termes municipals de La Llacuna i Miralles. El caporal es va adreçar al lloc acompanyat dels seus mossos d'esquadra juntament amb el recolzament brindat per efectius procedents de Piera. Puigdemgolès es va personar al lloc a l'hora concertada però en Guardiola no s'hi va presentar, fugint del lloc amb els seus homes, segurament alertat per algun col·laborador¹⁵²⁷.

A principis de maig, en Francesc Martí va ordenar a un grup de soldats que detinguessin a Juan Cirach (a) *Madronet*, veí d'Alforja, així com a Josep Cerdà (a) *lo Rasca*¹⁵²⁸.

El mes de juny, el fiscal Juan de Isla va oficiar al comandant Veciana, en compliment de les seves obligacions com a policia judicial, perquè comunicés al fill de Vicente Miret que volia mantenir una entrevista amb ell¹⁵²⁹.

Les accions contra els bandolers i els seus seguidors no s'acabaven com ho demostra el fet que el 24 de maig el fiscal Juan de Isla, des de la Reial Audiència, oficiava al comandant Veciana per tal d'informar-lo sobre l'inici del procés contra Pedro Monsseni, pastor de Solivella (Conca de Barberà), i contra Pedro Larosa. La Fiscalia ordenava l'elaboració de la corresponent sumària contra aquestes persones amb la major diligència possible, per tal de poder encausar-los judicialment¹⁵³⁰.

En aquell mateix ofici s'informava el comandant Veciana sobre l'ordre donada des de la Reial Audiència al batlle de Pont d'Armentera (Alt Camp) per tal que realitzés les gestions oportunes amb la finalitat d'esbrinar i documentar el comportament d'alguns dels frares d'aquelles contrades: "*Va encargado de si*

¹⁵²⁷ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del caporal Josep Puigdemgolès al comandant de les Esquadres (25 d'abril de 1725).

¹⁵²⁸ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Francisco Calvet i Cruilles a Juan de Isla (7 de maig de 1725).

¹⁵²⁹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Cartes de Juan de Isla al comandant de les Esquadres (13 de febrer i 5 de juny de 1725).

¹⁵³⁰ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla al comandant de les Esquadres (13 de setembre de 1725).

continua la desvergüenza de los frailes darne cuenta en derecho que sí no lo cumple se expone a un chasco”¹⁵³¹.

Les autoritats municipals s’havien convertit en els principals objectius en aquells municipis on el bandolerisme austriacista tenia més suports, convertint-se la seva protecció en prioritària per les forces borbòniques. El cas esdevingut al poble Solivella (Conca de Barberà) ens il·lustra aquesta situació. El sediciós Ramon Guardiola (a) *Guardiola o Ramonet de Valls* gaudia d’importants suports entre la seva població, forçant al comandant militar de Tarragona a autoritzar el comandant Veciana, perquè subministrés dos parells de pistoles al seu batlle a efectes d’autoprotecció¹⁵³².

Els trasllats dels presos entre les diferents presons catalanes era una de les altres funcions encomanades a les Esquadres. Quan els trasllats eren rellevants, degut a l’elevat nombre de detinguts, les forces militars del lloc subministraven als caps de les Esquadres efectius suficients per garantir la seguretat del comboi, especialment quant es tractava de llargs recorreguts. La responsabilitat del trasllat sempre corresponia al comandament de les Esquadres que s’encarregava del mateix, com és el cas d’aquell esdevingut durant el mes de juny de 1725 quan el caporal-tinent Damià Coll comandà un trasllat de presos des de terres tarragonines, fins a la ciutat de Barcelona¹⁵³³.

La captura del bandoler austriacista Guardiola es va convertir en un malson tant pel comandant Veciana, com per les autoritats de la Reial Audiència que veien com passava el temps sense poder capturar-lo¹⁵³⁴. A mitjans del mes de juny, una partida de bandolers, a les ordres d’aquest capitost, tingué un enfrontament armat amb l’esquadra de Vilafranca del Penedès, a conseqüència del qual en van resultar

¹⁵³¹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d’Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla al comandant de les Esquadres (24 de maig de 1725).

¹⁵³² ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d’Esquadra - família Veciana. Carta del cavaller de La Laing, comandant militar de Tarragona, al comandant de les Esquadres (27 de maig de 1725).

¹⁵³³ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d’Esquadra - família Veciana. Carta del cavaller de La Laing, comandant militar de Tarragona, al comandant de les Esquadres autoritzant forces militars per una escorta de presos comandada pel caporal-tinent Damià Coll (5 de juny de 1725).

¹⁵³⁴ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d’Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla al comandant de les Esquadres (12 de juny de 1725).

lleugerament ferits dos esquadristes. Una vegada més el domini de la informació i la tasca des confidents i espies, va permetre saber que aquest grupuscle mantenia contacte amb alguns membres de les seves famílies, fet que facilità la tasca de preparació del parany que havia de permetre la seva captura¹⁵³⁵.

La celebració del Tractat de Viena, el 30 d'abril de 1725, va relegar les esperances dels seguidors austriacistes, una vegada més, a un possible conflicte amb França que revifés amb força un nou sollevament al Principat. Altrament, s'havien rebut informacions sobre diversos aldarulls en algunes localitats del Principat, on s'havien proferit insults contra Felip V. Amb la finalitat d'evitar que fets d'aquesta naturalesa es tornessin a repetir, el capità general va ordenar les mesures necessàries per tal de garantir l'ordre públic arreu del territori. El comandant militar de Tarragona va ordenar que es vigilessin els pobles i els seus habitants:

“(...) por lo que encargo a vuestra merced que con la cautela y prudencia que requiere este caso, cele con especial cuidado la quietud de los pueblos de ese distrito estando muy a mira de que no hagan juntas y contenerlos en las voces y discursos que puede fomentar su encono al verse desvanecida la idea de restitución de sus fueros”.

També ordenava que mossos d'esquadra i soldats estiguessin concentrats a la mateixa caserna o, si per problemes d'espai no era possible, en diferents immobles confrontats per si precisaren de l'ajuda mútua¹⁵³⁶.

La tensió anava en augment i les autoritats borbòniques volien reprimir els desordres i la sedició que amenaçaven el seu poder en alguns municipis. Alguns batlles van elevar les seves queixes a la Reial Audiència, informant dels atacs que patien, malgrat la política de reconciliació posada en marxa per les esmentades

¹⁵³⁵ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla al comandant de les Esquadres (12 de juny de 1725).

¹⁵³⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del cavaller de La Laing, comandant militar de Tarragona, a Diego de Cardénes i Estava (16 de juny de 1725).

autoritats. La solució a l'increment de queixes i a la situació de convulsió social fou la d'ordenar a les Esquadres que augmentessin les detencions dels sediciosos i pertorbadors de l'ordre públic:

“Por muchas partes vienen a mí repetidas quejas de lo mismo; que vuestra merced me expresa de sentimiento en la osadía de tratar a los efectos del rey injuriosamente que hemos tolerado y hecho solo alguna averiguación para nuestra inteligencia en adelante, pareciéndonos ser y regular que, cuando el rey hace paces con todo el mundo restituye haciendas y vuelve a su gracia a todos sus enemigos, esgrime la sala y explique su rigor en esta coyuntura, no obstante habiendo dado cuenta que la vuestra merced han sentido estos señores la desvergüenza de esa gente, y me ordenaron previniese yo a vuestra merced que para escarmiento de otros, a uno o dos de los que más se explicaren les haga vuestra merced una sumaria con tres o cuatro testigos, los meta vuestra merced en un calabozo y que me dé cuenta”¹⁵³⁷.

En el mes de juliol de 1725, el nombre de detinguts empresonats en els presidis catalans era tan elevat que des de la Reial Audiència va oficialiar a Pere Anton Veciana que intentés retenir els detinguts a les seves dependències el major temps possible per mirar de reduir la saturació que s'estava vivint. La situació d'amuntegament va arribar a ser tant inhumana que els detinguts havien de dormir dempeus, recolzats els uns en els altres, sense poder ni tan sols estirar-se al terra per descansar. Això comportava a més un elevat risc d'insalubritat que es temia derivés en una epidèmia¹⁵³⁸.

¹⁵³⁷ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (21 de juny de 1725).

¹⁵³⁸ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (12 de juliol de 1725).

A mitjans del mes d'agost, el comandant Veciana va rebre un escrit del fiscal de la Reial Audiència, Hilari de Ribera, informant-lo que trametés una advertència al batlle de La Llacuna perquè complís amb les seves funcions i, si no feia cas als avisos, que procedís contra ell¹⁵³⁹.

El mes d'agost, la partida de bandolers austriacistes d'en Guardiola va realitzar una incursió a les rodalies de Cervera. La persecució d'aquest capitost i el seu grup s'havia convertit en objectiu principal de la Reial Audiència, motiu pel qual aquesta informà a Pere Anton Veciana sobre les instruccions que s'havien donat al caporal Francesc Estruch, de l'esquadra de Cardona, perquè focalitzés els seus esforços en la detenció d'aquest subjecte ja que consideraven intolerable que les tropes i les esquadres no ho haguessin fet encara:

“También quedo advertido del tránsito de Guardiola con su cuadrilla hizo por la jurisdicción de Cervera, y de dar acuso a Francisco Estruch para que con su gente esté a la mira por si se puede hacer algo con este facineroso que es mengua, que ha vista de tantas tropas, escuadras de fusileros y prevenciones que están dadas de las justicias no se pueda capturar”¹⁵⁴⁰.

A finals d'agost, el nombre de persones detingudes a la Reial Audiència era tan elevat que el fiscal Juan de Isla va demanar a Pere Anton Veciana que col·laborés amb el batlle de La Llacuna, per tal de poder instruir les sumàries contra aquests arrestats¹⁵⁴¹.

A mitjans del mes de setembre, el comandant Pere Anton Veciana va dur a terme, personalment, una batuda per la comarca de la Segarra i a la zona fronterera amb

¹⁵³⁹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del fiscal de Hilario de Ribera a Pere Anton Veciana (15 d'agost de 1725).

¹⁵⁴⁰ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (22 d'agost de 1725).

¹⁵⁴¹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Cartes de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (30 d'agost i 13 de setembre de 1725).

l'Aragó en persecució del grup del bandoler austriacista Guardiola. Arran d'aquestes operacions van detenir a una persona anomenada Josep Moné¹⁵⁴².

El fiscal Juan de la Isla informava des de la Reial Audiència al comandant Pere Anton Veciana que havia aconseguit la declaració del company d'un soldat mort a mans del *Moreno de Tàrrega*¹⁵⁴³, una declaració que va ser emprada el dia 20 de setembre en contra d'aquest en el judici que s'havia de celebrar a la ciutat de Tàrrega. El dia del judici, l'acusat va exposar al tribunal el seu dret a ser jutjat per un tribunal militar ja que, quan es van produir els fets, era soldat del Rei¹⁵⁴⁴.

La fluïdesa de la informació entre el fiscal i el comandant de les esquadres era notable, com ho demostra el constatat carteiig entre ambdós. Es dedueix que d'aquest intercanvi informació obtenien un resultat òptim gràcies, també, a la bona coordinació existent, així com de la immediatesa de les dades transmeses. D'aquesta forma el fiscal informava al comandant Veciana, per exemple, de la instrucció de diverses causes contra un grup d'usurers que operaven a l'Urgell, dels quals ja se n'havia processat a dos¹⁵⁴⁵. Un dels grans entrebancs que es trobaven les autoritats per poder lluitar contra aquest tipus d'abusos era la manca de persones que volguessin denunciar als usurers, fet aquest que era clau per poder perseguir aquests actes il·lícits¹⁵⁴⁶.

Davant la manca de proves per actuar contra aquests subjectes, el comandant Pere Anton Veciana oficià a la Reial Audiència demanant que s'auditessin els registres i protocols notarials, a la recerca d'indicis o proves inculpatòries contra els usurers. La Reial Audiència va autoritzar aquesta gestió i sol·licità a Veciana que redactés un registre on constés el nom i cognoms de tots els notaris i lloc de

¹⁵⁴² ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (13 de setembre de 1725).

¹⁵⁴³ *Ibid.*

¹⁵⁴⁴ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (20 de setembre de 1725).

¹⁵⁴⁵ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla, fiscal de la Sala del Crim, a Pere Anton Veciana (13 de setembre de 1725).

¹⁵⁴⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (20 de setembre de 1725).

residència dels mateixos, ja que des de aquesta institució s'oficiaria perquè aquests aportessin tota la documentació disponible al respecte¹⁵⁴⁷.

El 16 de setembre el caporal Ramon Vidal va redactar un informe des de Pla de Manlleu, terme municipal d'Aiguamúrcia (Alt Camp), adreçat al comandant Pere Anton Veciana, informant-lo que havia realitzat un recorregut per la zona de Selva i Montagut, amb la intenció de capturar els bandolers d'arrel austriacista Guardiola i Joanet de Pira, amb resultat negatiu, ja que aquests comptaven amb el recolzament d'una part de la població que els hi feia d'espies i confidents, permetent-los evitar així l'acció de la justícia.

Però, malgrat l'esmentat col·laboracionisme que envoltava la figura d'en Guardiola, va transcendir fins a les autoritats que aquest anava acompanyat d'en Borni del Vendrell, en Bigo de Bonastre, en Joanet de Pira, en Xich de mas Bayas, i un subjecte del qual es desconeixien les dades¹⁵⁴⁸.

A finals del mes de setembre de 1725, els mossos d'esquadra, sota les ordres del comandant Pere Anton Veciana, van aconseguir detenir el famós bandoler austriacista Tomàs Ferrer, amic personal de Ramon Guardiola, el qual havia format part de la banda de lladres del *Moreno de Tàrrega*¹⁵⁴⁹. Durant la instrucció de la sumària van declarar diferents testimonis, el primer d'ells va ser el batlle de Montornès de Segarra (Segarra), Josep Caraltó, que va manifestar que, en diverses ocasions, havia intentat corregir el comportament i la ideologia pro-austriacista manifestada per en Tomàs Ferrer, en Miquel Fabregat i de la seva dona Caterina, tots tres veïns de l'esmentat poble. El batlle Caraltó va declarar conforme havia estat víctima d'amenaçes provinents del sediciós austriacista Antonet de Belianes, el qual li havia dit que si volia viure havia de callar. A la seva declaració manifestà que en Ramon Guardiola i altres membres del seu grup freqüentaven la casa de Tomàs Ferrer, però que mai l'havien registrat, ni havien comunicat els fets a les autoritats, ja que tenia por d'en Ferrer, que l'havia amenaçat en matar d'un

¹⁵⁴⁷ *Ibid.*

¹⁵⁴⁸ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del caporal Ramon Vidal a Pere Anton Veciana (16 de setembre de 1725).

¹⁵⁴⁹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (30 de setembre de 1725).

tret a tot aquell que parlés malament d'ell. El batlle reconeixia que aquesta situació l'havia conduït a abandonar les obligacions inherents al seu càrrec, comportant-li el menyspreu de les persones d'ordre del seu poble.

A la seva declaració denunciava la participació d'en Ferrer en diferents robatoris, així com l'agressió comesa sobre el regidor Jaume Gasull, al qual li havia propinat una bufetada. També va fer constar les confidències que li explicà un clergue sobre les activitats delictives d'aquesta banda de lladres d'arrel austriacista, com ara les comeses pel propi Tomàs Ferrer, juntament amb altres membres de la partida, que assaltaren el mas propietat de Magí de Vilallonga, situat entre la Móra i Cervera, i on foren reconeguts pel masover de nom Galceran. Dins del grup assaltant també fou reconegut un dels lladres, Geroni Brescas, el qual segons deien, va aparèixer mort, assassinat pels mateixos membres de la banda, juntament amb una dona a les rodalies de Ciutadilla (Urgell), el mes maig de 1725.

El batlle també acusava a Tomàs Ferrer dels avalots i enfrontaments que s'havien produït al poble des de la seva arribada vuit anys enrere¹⁵⁵⁰. Però els testimonis i les denúncies contra Ferrer no es limitaren a les manifestades del batlle de la vila, altres veïns, com ara el pagès Felip Cases, també denunciaren les seves activitats il·lícites. A la declaració de Cases es va recollir l'assassinat d'un oficial perpetrat pel *Moreno de Tàrrega*, juntament amb Tomàs Ferrer l'any 1719, entre les localitats de Cervera i Tàrrega. En Ferrer havia format part de la partida austriacista que comandava el *Moreno de Tàrrega* durant els anys 1719 i 1720.

Les acusacions d'en Felip Cases l'assenyalaven també com el principal autor del robatori del mas Magi de Vilallonga. A altes hores de la matinada es va introduir dins de la vila de Tàrrega, a través de la muralla, per tal de perpetrar el robatori, mentre la resta de la banda s'amagava a la casa de Tomàs Ferrer, a la vila de Montornès per despistar a les autoritats sobre l'autoria dels fets.

¹⁵⁵⁰ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Denúncia feta per Josep Caraltó, batlle de Montornès de Segarra, sobre les activitats delictives de Tomas Ferrer (23 de novembre de 1725).

Era de domini públic que la majoria dels robatoris que es cometien a la comarca de la Segarra els realitzava la banda de Guardiola i que el botí obtingut l'amagaven a casa de Tomàs Ferrer. També es va fer constar que, paradoxalment, en Tomàs Ferrer disposava de llicència per portar armes, malgrat la seva coneguda reputació i les companyies que freqüentava.

Per últim, Felip Cases corroborava la versió del batlle a l'afirmar que en Ferrer tenia atemorit el batlle de Montornès i que havia colpejat i apedregat, al regidor del poble, Jaume Gasull:

“Y, també, puc denunciar a vostra mercè que lo dit Tomàs Ferrer és més inclinat a la canalla que als homes de bé, y que li gusta poc treballar, sinó és anar a freqüentar tavernes y hostals. Y que en sa pròpia cassa a tingut, sent cassat, algunes dones mundanes; es actiu passat una que deien era muller del agutzil de Tàrrega, y després sabran molt bé ser dona de mala vida, sí, que la i feia tenir dit agutzil”¹⁵⁵¹.

En Joan Caraltó, pagès de la vila, també va declarar sobre les activitats delictives del mateix, informant que aquest havia participat en totes les revoltes conegudes, inclosa la dels anys 1719 i 1720, anant durant aquest aixecament enrolat a les partides del *Moreno de Tàrrega*, d'en Guardiola i d'altres caps sediciosos, però amb qui més s'avenia era amb el Pasqualet de Puigdou. Fou precisament amb aquest últim amb el qual van demanar conjuntament un indult que no arribà a ser efectiu, ja que tots dos van ser detinguts poc temps després. Una detenció de la qual Ferrer va sortir en llibertat, presumptament per les seves amistats i contactes, i on el seu company va trobar la mort, després de ser jutjat i ajusticiat.

Caraltó manifestava que havia escoltat que en Ramon Guardiola freqüentava la casa de Tomàs Ferrer, com altres homes forasters, a altes hores de la nit. Alhora

¹⁵⁵¹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Denúncia feta per Felip Cases, pagès de Montornès de Segarra, sobre les activitats delictives de Tomàs Ferrer (30 de novembre de 1725).

també coincidia en el fet de tenir atemorit el batlle de la vila i de donar mal nom al poble de Montornès de Segarra.

“Y també dec denunciar a vostra mercè que sempre e tingut y reputat al sobre dit Tomàs Ferrer per home de mala vida, poc inclinat a treballar. Y es públic y notori pel poble de Montornès que abans de habitar lo sobre dit estàvem en una pau y quietud, y des de que ell habita aquell poble sempre y hagut renyes, disturbis y dissensions”.

Per últim acusava a la companya sentimental de Tomàs Ferrer de proferir amenaces, al manifestar que si aquest moria a la presó, ho pagarien el batlle i d'altres veïns del poble¹⁵⁵².

Una nova declaració inculpatòria, en aquest cas la professada per Catarina Fabregat, tavernera de Montornès de la Selva, acusava en Ferrer de ser instigador i participant dels moviments sediciosos patits a la zona. Segons la denunciant el seu indult no l'exculpava de relacionar-se amb “gent de mala vida” i reconeixia la seva relació d'amistat amb en Guardiola, alhora d'acusar-lo de l'assassinat d'un oficial, l'any 1719, i de l'assalt al mas de Magi Vilallonga:

“(…) que jo, testis, tinc la taverna y hostel de dit poble, y que en lo estiu passat moltes nits a deshora de la nit venien a buscar en ma pròpia cassa, pa, vi y altres manteniments gent no coneguda, si be que sospitava ser gent de mala vida y tenien en dit poble algun recolzament”¹⁵⁵³.

¹⁵⁵² ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Denúncia feta per Joan Caraltó, pagès de Montornès de Segarra, sobre les activitats delictives de Tomàs Ferrer (30 de novembre de 1725).

¹⁵⁵³ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Declaració feta per Caterina Fabregat, tavernera de Montornès de Segarra, sobre les activitats delictives de Tomàs Ferrer (possiblement el dia 30 de novembre de 1725).

La declaració del marit de Caterina Fabregat, Miquel Fabregat, a qui se li va prendre declaració al castell de Savallà del Comtat (Segarra), reafirmava l'anteriorment exposat en tots els seus extrems. Però, la declaració d'en Miquel Fabregat, que era cosí germà de Tomàs Ferrer, aportava noves dades sobre la participació d'en Ferrer a la Guerra de Successió, com ara la intervenció en alguns combats en els quals va ferir o matar diversos soldats del rei Felip V. També reconeixia l'amistat que es professava amb Ramon Guardiola al haver-se personat tots dos, en més d'una ocasió, a casa seva per demanar-li queviures, pa, vi i aigües.

Recordava, i així ho va fer constar, que la captura d'en Pasqualet de Puigdou es va produir a casa d'en Ferrer. També va manifestar que feia cinc o sis anys es van trobar en un paller, propietat de Miquel Pons, veí del poble de Montornès de Segarra, algunes armes amagades. Igual que la resta de denunciants, acusava a Tomàs Ferrer de portar una vida poc inclinada al treball i anar sempre acompanyat de prostitutes, alhora que l'acusava de ser l'instigador dels desordres que s'havien produït arran de la seva arribada¹⁵⁵⁴.

Les declaracions dels veïns continuaven i el dia 30 de novembre va declarar en Jaume Juan Buldú del Cantó, veí de Montornès de Segarra, el qual va manifestar respecte en Ferrer que aquest havia participat en la Guerra de Successió i que era amic de Ramon Guardiola, el qual segons rondava molt sovint la casa de Tomàs Ferrer i alhora denunciava l'agressió comesa sobre Jaume Gasull, regidor del poble de Montornès. La resta de la declaració continuava reafirmant les dades ja apuntades en altres declaracions¹⁵⁵⁵.

El mateix dia també prestà declaració en Manuel Casas, veí de Montornès de Segarra, que reafirmà les dades anteriorment expressades i aportà una de nova implicant a Tomàs Ferrer en l'assalt a la presó de Granyena de Segarra (Segarra),

¹⁵⁵⁴ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Declaració feta per Miquel Fabregat, taverner de Montornès de Segarra, sobre les activitats delictives de Tomàs Ferrer (30 de novembre de 1725).

¹⁵⁵⁵ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Declaració de Jaume Juan Buldú del Cantó, veí de Montornès de Segarra, sobre les activitats delictives de Tomàs Ferrer (30 de novembre de 1725).

d'on va excarcerar a un detingut anomenat Josep Buldú, veí de Montornès de Segarra. Es reafirmà en el fet que, amb l'arribada de Tomàs Ferrer al poble, van augmentar les baralles i els desordres, però que malgrat aquesta inseguretat, la gent no s'atrevia a denunciar-ho per por a les represàlies dels bandolers austriacistes. Per últim, va declarar que en Ferrer havia retornat de França amb la concessió d'un indult i armat amb dues pistoles, segons l'havien informat¹⁵⁵⁶.

L'1 de desembre van continuar prestant declaració al castell de Savallà del Comtat (Conca de Barberà) altres testimonis, entre ells Jaume Figarola, veí de Montornès de Segarra, el qual exposà els mateixos càrrecs que els anteriors, acusant-lo de ser l'únic veí de Montornès de Segarra que recolzava el moviment sediciós¹⁵⁵⁷.

El dia següent van continuar les declaracions. La primera va ser la d'en Juan Balsells, veí de Montornès de Segarra, el qual acusà a Tomàs Ferrer de sediciós i d'haver participat en el robatori del mas de Magí Vilallonga. Reafirmava l'amistat d'en Ferrer amb en Pasqualet de Puigdou, el qual va ser ajusticiat i el seu cap penjat a l'entrada de Santa Coloma de Queralt. Per últim l'acusà de ser l'autor d'un robatori d'una partida d'oli que tenia emmagatzemada a casa seva¹⁵⁵⁸.

El mateix dia es va prendre declaració a Manuel Juver, masover de la Torre de Magí de Vilallonga, que es trobava situada en el poble de la Curullada, terme municipal de Granyanella (Segarra). Aquest testimoni relatà com es va produir, el 24 de febrer de 1724, l'assalt a l'esmentada masia. En arribar la posta de sol, un home fort, amb una cara ampla i armat amb una pistola, el va amenaçar, apuntant-li el rostre i dient-li en castellà: “a la bodega! a la bodega!”, fet aquest que va provocar el desconcert del declarant, al no entendre el castellà, però va poder deduir que feia referència al celler i es va atansar. Immediatament van entrar la resta de bandolers i van traslladar a Manuel Juver, juntament amb la resta

¹⁵⁵⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Declaració de Manuel Casas, veí de Montornès de Segarra, sobre les activitats delictives de Tomàs Ferrer (30 de novembre de 1725).

¹⁵⁵⁷ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Declaració de Jaume Figarola, veí de Montornès de Segarra, sobre les activitats delictives de Tomàs Ferrer (1 de desembre de 1725).

¹⁵⁵⁸ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Declaració de Juan Balsells, veí de Montornès de Segarra, sobre les activitats delictives de Tomàs Ferrer (2 de desembre de 1725).

d'habitants de la casa, a l'estable. Tots els bandolers, que anaven amb la cara tapada i armats, es van dedicar a saquejar el mas emportant-se diners, joies i roba. L'assalt va durar aproximadament un quart d'hora. El dia següent van tenir coneixement que els lladres s'havien dirigit a Montornès de Segarra després de realitzar el robatori¹⁵⁵⁹.

El mateix dia va declarar Ignasi Ferrer, batlle de Granyena de Segarra, el qual manifestà que Tomàs Ferrer era conegut per haver participat en les sedicions que s'havien produït en el territori i reafirmant la resta de fets denunciats pels veïns de la vila¹⁵⁶⁰. En aquest mateix sentit, declarà Manuel Capdevila, encarregat del castell de Granyena de Segarra, lloc on es trobava la presó del poble. Aquest va manifestar, a part dels antecedents ja esmentats per sedició, que en Ferrer feia aproximadament un any va anar a buscar-lo al castell demanant-li que posés en llibertat a un detingut, fet pel qual el declarant no va accedir. Dos dies després, la presó va ser assaltada i els bandolers austriacistes, van alliberar el detingut¹⁵⁶¹.

La causa oberta contra Tomàs Ferrer per part de la Reial Audiència, va necessitar de més acusacions i diligències inculpatòries contra la seva persona, motiu pel qual s'oficià al comandant de les Esquadres, per tal que cerqués nous testimonis i proves que permetessin tancar una acusació ferma per sedició i receptació dels objectes robats per Ramón Guardiola. A la mateixa carta s'informava al comandant, que en el procés també s'havia inclòs, en qualitat d'imputat, al batlle de Montornès de Segarra i als seus fills¹⁵⁶².

El mes de maig el fiscal Juan de Isla oficiava a Pere Anton Veciana, informant-lo que en Tomàs Ferrer havia sol·licitat ser declarat pobre, per tal de no gastar diners en la seva defensa i que aquesta anés a càrrec de l'erari públic, motiu pel qual

¹⁵⁵⁹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Declaració de Manuel Juver, masover del mas de Magí Vilallonga a la Curullada, sobre les activitats delictives de Tomàs Ferrer (2 de desembre de 1725).

¹⁵⁶⁰ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Declaració de Ignasi Ferrer, batlle de Granyena de Segarra, sobre les activitats delictives de Tomàs Ferrer (2 de desembre de 1725).

¹⁵⁶¹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Declaració de Manuel Capdevila, encarregat de la presó del castell de Granyena de Segarra, sobre les activitats delictives de Tomàs Ferrer (2 de desembre de 1725).

¹⁵⁶² ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (17 d'abril de 1726).

demanava a en Veciana de fer les investigacions escaients per tal d'esbrinar si disposava de propietats i béns¹⁵⁶³.

La missió encomanada per la Reial Audiència al comandant Veciana va tenir un resultat òptim. A mitjans del mes de maig, en Pere Anton Veciana va trobar un noi que va testificar contra en Tomàs Ferrer. Un testimoni fonamental, ja que aquest jove havia fet les funcions de correu, traslladant els missatges entre Ferrer i en Ramon Guardiola. Però el testimoni d'aquest anava més enllà, ja que també inculpava per col·laboracionisme amb aquests bandolers a d'altres veïns de Montornès de Segarra.

Des de la Sala del Crim de la Reial Audiència es va tenir en gran consideració aquest testimoni i es va oficiar a Pere Anton Veciana perquè intentés aportar més proves al procés contra en Ferrer, alhora que li ordenaven que no actués contra els col·laboradors que havia anomenat el testimoni, ja que volien que es confiessin per poder actuar contra ells més endavant¹⁵⁶⁴.

La compareixença del jove davant la Sala del Crim de la Reial Audiència de Barcelona va tenir lloc al mes de juliol de 1726. En Juan de la Isla va informar al comandant Veciana del decurs de la declaració, al mateix temps que es queixava de les maniobres que estava duent a terme en Ferrer, mitjançant amistats i coneguts, amb la finalitat d'aconseguir una rebaixa de les penes que penjaven sobre d'ell. Aquesta situació, segons el fiscal Juan de Isla, s'atribuïa, o bé a una sincera amistat dels mateixos amb el detingut, o a la por a patir represàlies dels bandolers austriacistes si no socorrien al capítost empresonat¹⁵⁶⁵.

Però, mentre el seu amic i company patia presó i era sotmès a un judici que, segurament podia costar-li la vida, en Ramon Guardiola no deposava les seves accions, ans al contrari, aquestes s'incrementaren notablement, durant el mes de

¹⁵⁶³ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (10 de maig de 1726).

¹⁵⁶⁴ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (23 de maig del 1726).

¹⁵⁶⁵ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (4 de juliol de 1726).

juny, arreu del Penedès, fet que disparà les alarmes de les autoritats borbòniques del corregiment de Vilafranca.

La repressió contra els seguidors austriacistes no s'aturava i accions com les realitzades pels mossos d'esquadra comandats pel caporal Francisco Martí, amb la detenció, el mes de novembre d'en Joan Raüll, candeler de cera de Tarragona, per considerar-lo seguidor de la causa austriacista i per enaltir la figura del pretendent, alhora que menyspreava la del monarca Felip V, esdevingueren habituals. El detingut va ser traslladat a la presó de Valls on se'l va acusar, arran de la declaració de diversos testimonis, de la seva participació a la Guerra de Successió i en l'aixecament dels anys 1719 - 1720. En Joan Raull feia proselitisme en favor de continuar amb la sedició amb proclames com: *“ja se acaba lo de ser esclaus, que ja vindrà Carles Tercer y nos posarà la llibertat”*. Havia estat membre de la guerrilla d'en Pere Joan Barceló (a) *Carrasquet*, però havia estat indultat.

Destaca una anècdota d'aquest subjecte què ensinistrà un gos perquè quan escoltés la frase: *“Salta per Felip Quint”*, el gos s'assegués i per contra quan sentís la frase: *“Salta per Carlos Tercer”*, el can saltés¹⁵⁶⁶.

En data de 14 de desembre de 1725 el governador de Tarragona, Felipe Freyre, va oficial a Pere Anton Veciana per tal de que localitzés a un monjo de l'ordre del Cister del monestir de Sants Creus, anomenat Josep Llorach, per tal detenir-ho i expulsar-ho del territori nacional. El governador informava a en Veciana que l'esmentat monjo havia desaparegut i que no es trobava a casa dels seus pares, a Solivella. També informava que el capità general havia ordenat a totes les tropes que, en cas de localitzar-lo, el conduïssin fins a Barcelona per donar compliment a la reial ordre d'expulsió. El governador de Tarragona demanava a Pere Anton Veciana que, de forma secreta, ordenés als justícies del seu corregiment que

¹⁵⁶⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Declaració feta per Josep Ledó, veí de les Borges del Camp, sobre el seguidor austriacista Joan Raull (8 de desembre de 1725); ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Declaració feta per Batista Ferran, veí de les Borges del Camp, sobre el seguidor austriacista Joan Raull (8 de desembre de 1725); ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Declaració feta per Josep Font, veí de les Borges del Camp, sobre el seguidor austriacista Joan Raull (8 de desembre de 1725); ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Declaració feta per Nofre Arandas, apotecari, sobre el seguidor austriacista Joan Raull (8 de desembre de 1725).

actuessin amb prudència i en secret, en tot allò que fes referència a la captura d'aquest monjo¹⁵⁶⁷. Malauradament desconeixen si aquest monjo va ser capturat finalment.

L'1 de gener de 1726, en Geronimo Sastre i Pascual, en aquells moments escrivà de la Reial Audiència de Catalunya, va oficialiar al comandant Pere Anton Veciana per informar-li de la inquietud que li generaven les accions d'en Ramon Guardiola i li proposava que infiltrés a la seva partida una persona de confiança per tal de facilitar la captura del mateix. Es considerava que el moment per realitzar aquesta temptativa era l'ídoni, ja que en Guardiola patia una manca d'efectius i, *a priori*, acceptaria a qualsevol que es personés davant seu i li jurés fidelitat. Una infiltració que únicament seria coneguda per en Geronimo Sastre i Pascual, i el propi comandant Veciana, per tal d'assolir l'èxit i evitar qualsevol fuga d'informació¹⁵⁶⁸.

Pel que fa referència als reductes de resistència austriacista a Catalunya, les autoritats borbòniques no van ser capaces d'apaivagar la situació al Principat, després de la signatura del Tractat de Viena. Per aquest motiu i davant la manca d'una acció revulsiva per part de les autoritats borbòniques, destacats guerrillers austriacistes com Ramon Guardiola, o en *Janet de Pira*, entre d'altres, van continuar les seves accions, al no acceptar, de bon grat, les disposicions del Tractat, continuant amb el seu moviment insurreccional i molt possiblement, esperant un hipotètic conflicte amb França, tal com havia succeït durant la Guerra de la Quàdruple Aliança, que els permetés relançar la seva lluita. Així ho feia constar la Reial Audiència al capità general de Catalunya, el mes de gener de 1726:

“La Real Audiencia juntas las tres sales esta materia con la reflexión y cuidado correspondiente a su importancia, hecho

¹⁵⁶⁷ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Felipe Freyre, governador de Tarragona, a Pere Anton Veciana (14 de desembre de 1725).

¹⁵⁶⁸ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Geroni Sastre i Pascual, escrivà de la Reial Audiència de Catalunya, a Pere Anton Veciana (1 de gener de 1726).

cargo del actual sistema de las cosas, y de la contingencia que puede haber de un rompimiento con Francia, en cuyo caso es indiscutible, que no atajándose la centella de la presente sedición de Guardiola, se encendería un fuego tan universal en el Principado, como sucedió en el año de mil setecientos y diez y nueve con el sedicioso Carrasquet, a quien no cede Guardiola en cosa alguna, creyendo la Real Audiencia, que no debe omitirse, ni perdonarse diligencia conducente, a el importante logro de asegurar no solo la persona del mencionado Guardiola, sino es de su compañero Janet de Pira, otro delincuente, no menos autorizado entres sus secuaces (...)”.

La Reial Audiència era conscient de la força i el suport que el moviment austriacista tenia a la província de Tarragona, on operaven la major part de les partides i on es calculava que només en Guardiola disposava d'una força de més de cinquanta homes, dividits en tres grups. Per tal de lluitar contra ells, la Reial Audiència va proposar el capità general la investigació i el càstig de tots els possibles col·laboradors. Aquesta mesura es complementaria amb el desplaçament a terres tarragonines d'un ministre de la Sala Criminal amb amplis poders, incloent l'activació de tropes reglades que, sota la seva direcció, realitzessin operacions policials contra aquests grups. També posaven preu als caps d'en Guardiola i en *Janet de Pira*, pels quals oferien una recompensa de cent doblons i l'indult a la persona que els entregués¹⁵⁶⁹.

En aquest actiu mes de gener també es produí la detenció, per part dels mossos d'esquadra, de l'antic cap d'arcabussers francesos Po Sabater¹⁵⁷⁰.

El dia 30 de gener el marquès de Risbourg, capità general de Catalunya, va publicar un bàndol on es detallaven els crims comesos per en Ramon Guardiola (a) *Ramonet de Valls* i Joan Amorós (a) *Janet de Pira*. En el bàndol s'indicava

¹⁵⁶⁹ ACA. Consultas 138 (1725 - 1726). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (11 de gener de 1726); ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (17 de gener de 1726).

¹⁵⁷⁰ *Ibid.*

que havien participat com a insurgents austriacistes l'any 1719, cometent diversos delictes. També feia públic que, en data de 23 de juliol de 1723, en Ramon Guardiola havia participat en el robatori comès al mas de Joan Pau Magriñà, al poble de Tamarit, on es cometeren diversos crims i excessos:

“(...) el dicho Ramon Guardiola en el plagio, y hurto ejecutado con otros, armados con diferentes armas de fuego en la noche del día 23 del mes de julio de 1722, en la persona y casa de Juan Pablo Magriña del Termino de Tamarit del sobre expresado Corregimiento de Tarragona, en que sirviendo de Caudillo o Cabo de los demás, tan tiranamente se portó, que después de haber dado muchos golpes a los domésticos de aquella, y metido dos cuerdas al cuello al dicho Juan Pablo Magriña, le colgaron de una biga, o leño del corral de la misma casa, y estando allí pendiente, con la mayor inhumanidad, paso el dicho Guardiola a darle de puñaladas en diferentes partes de su cuerpo, con el fin, y intención de conseguir el dinero que le pedía, y seguidamente cruelmente maltrato a Joseph Magriña hermano de dicho Juan Pablo hasta meterle en llamas del fuego, que a este fin habían en la misma casa prevenido, habiendo también el expresado Ramon Guardiola tiranizado con el mismo puñal a María Magriña madre de aquellos, lo que ejecutado, y rompido diferentes arcas que había en la referida casa, furtivamente se llevaron, no solo algunas porciones, o cantidades de dinero, joyas de oro, y plata, y ropas, sino, también una escopeta, que de superior orden el sobre nombrada Juan Pablo Magriña conservaba (...)”.

Pel que fa a Juan Amorós, (a) *Janet de Pira*, l'acusaven d'haver robat la nit del 10 de març de 1720, juntament amb altres membres armats de la seva banda, un

convent de Montblanc on maltractaren els monjos i els robaren joies d'or i plata, blat, robes i altres efectes.

Per aquests motius es recompensava a tot aquell que col·laborés en les seves captures, vius o morts, amb 100 doblons d'or i garantint l'indult a qui els delatés i els entregués a la justícia. Però, al mateix temps advertia a tot aquell que brindés qualsevol mena d'ajut o refugi als membres de les seves bandes, seria castigat amb penes de presó¹⁵⁷¹.

Paral·lelament a aquest anunci, les autoritats borbòniques iniciaren unes accions més actives contra aquests bandolers, sense esperar a veure l'hipotètic fruit que els podria donar l'esmentat ban, i la recompensa anunciada en ell. A finals del mes de gener de 1726, el marquès de Risbourg va ordenar a Pere Anton Veciana que destinés un caporal i vuit mossos d'esquadra, vestits de paisà, a la zona d'Urgell per dur a terme la persecució dels bandolers austriacistes Ramón Guardiola i *Janet de Pira*, per tal de capturar-los, ja que sospitava que, coneixedors del preu sobre els seus caps, intentessin fugir direcció a terres urgellenques¹⁵⁷².

El mes de març en Josep Oliver, tinent de corregidor de Tàrraga, va sol·licitar l'increment del nombre d'armes assignat a la vila ja que, segons informava, la seva demarcació es trobava plena de bandolers¹⁵⁷³. Paral·lelament a aquesta petició, des de la capitania general es va ordenar a Pere Anton Veciana que desplaçés dues esquadres, una a l'Espuga de Francolí (Conca de Barberà) i l'altra a Ulldemolins (Priorat), per tal d'actuar contra els bandolers austriacistes.

Però l'increment d'efectius i armes a la zona no produí l'efecte desitjat i malgrat l'aplicació de les mesures descrites, en data 31 de març, un grup de bandolers austriacistes van assaltar en el poble d'Omells de Na Gaia (Urgell)¹⁵⁷⁴.

¹⁵⁷¹ ABEV. AVV/841. Bans/Impresos. Bàndol del marquès de Risbourg, capità general de Catalunya (30 de gener de 1726).

¹⁵⁷² ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del marquès de Risbourg, capità general de Catalunya, a Pere Anton Veciana (30 de gener de 1726).

¹⁵⁷³ ACA. Consultas 138 (1725 - 1726). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (29 de març de 1726).

¹⁵⁷⁴ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del cavaller de la Laing a Pere Anton Veciana (2 d'abril de 1726).

A principis del mes d'abril de 1726, des de la Reial Audiència es va traslladar al comandant Veciana la informació sobre la presència al poble de Gramuntell, terme municipal de la Ribera d'Ondara (Segarra), de bandolers austriacistes que s'amagaven a la casa d'un veí que responia al nom el Ros de Gramuntell, (a) *lo Garró*, el qual els proporcionava suport¹⁵⁷⁵.

Les peticions sobre Pere Anton Veciana es succeïen, degut a la intensa activitat delinqüencial i guerrillera en terres tarragonines. La Reial Audiència sol·licitava contínuament els seus serveis, com ara la petició de trasllat a la Sala del Crim de dos veïns de la Vilella Baixa (Priorat), que coneixien als germans Josep i Pedro Mestre, ja que necessitaven testimonis contra la seva causa, la qual estava relacionada amb un tal Bernet que havia estat sentenciat a mort¹⁵⁷⁶.

A mitjans d'aquell mes es va dur a terme la detenció, a mans del caporal Damià Coll, de dos bandolers austriacistes al terme municipal de Montornès de Segarra¹⁵⁷⁷.

Des de la Reial Audiència es va informar al capità general de tot un seguit de mesures que es tindrien que posar en marxa per acabar amb l'activitat delictiva a la zona. Una d'elles consistia en la publicació d'un ban a la població del Vendrell, on s'estimava que residien i s'amagaven alguns seguidors, en el qual es comunicés als veïns que serien responsables dels danys causats per en Ramon Guardiola arribant a la detenció del batlle i dels regidors si fos escaient. La Reial Audiència instava a la constant i incansable persecució dels grups de bandolers tenien per part de les tropes reglades així com per les Esquadres i els paisans armats de confiança:

*“Es lo principal se procure, que de continuo sean perseguidos,
y que esto se ejecute, no solo por las Escuadras que están al*

¹⁵⁷⁵ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (4 d'abril de 1726).

¹⁵⁷⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (4 i 16 d'abril de 1726).

¹⁵⁷⁷ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del cavaller de la Laing a Pere Anton Veciana (16 d'abril de 1726).

mando del Baile de Valls, sino también por otros Paisanos de confianza y algunas tropas, y que prontamente, y con el mayor sigilo y reserva posible, se dispusiese una batida en los parajes en que se tiene noticia que más frecuentemente divaga, e inquieta dicho Guardiola con sus compañeros”.

Aquesta batuda general, una autèntica operació contra la insurgència, tenia com objectiu el Penedès, la Conca de Barberà, la Segarra i les Garrigues. Els paisans armats que participessin ho havien de fer de forma coordinada per tal de registrar boscos, coves i masies aïllades, cercant els amagatalls dels bandolers austriacistes. Aquesta recerca s'havia de fer, segons indicacions de la pròpia Reial Audiència, sense causar cap greuge innecessari a persones i béns.

Cadascun dels grups que integraven aquesta batuda hauria d'anar acompanyat d'una persona que conegués físicament, tant a en Ramon Guardiola com a en *Janet de Pira* amb la finalitat de poder reconèixe'ls si es trobessin entre els sospitosos. La missió d'aquest operatiu era provocar la fugida dels bandolers i, un cop quedessin al descobert, seria missió de les Esquadres capturar-los:

“Cuando de esta diligencia no se consiga encontrarles, y prenderles, se logrará a lo menos desviarles de los expresados parajes, y al tiempo que se aparten de ellos, es cuando puede creerse que ha de conseguirse capturarles, y para esto es necesario, que por el Baile de Valls, y sus Escuadras, se ocupen los pasos, y avenidas para donde se tiene entendido, que más regularmente se escapan para retirarse al Valle de Andorra o al Reino de Aragón, o al de Francia, cuya gente repartida, y abrigada con alguna tropa (la que pareciese necesaria) podrá cubrir mucho terreno y mantenerse encubierta, y emboscada

*mientras dure la batida, para que escapándose los facinerosos
de ella vengan a dar de preciso a sus manos*¹⁵⁷⁸.

Però, tots aquests esforços no fructificaren i les accions insurgents continuaren sense poder ser aturades. Una situació que es vivia amb preocupació des de Barcelona, i així li feu saber el fiscal de la Reial Audiència, Juan de Isla, al comandant Pere Anton Veciana al retreure-li que les accions i els morts ocasionats pels bandolers austriacistes, eren constants i que els membres de la Reial Audiència començaven a estar farts dels maldecaps ocasionats per en Ramon Guardiola¹⁵⁷⁹.

Les queixes provinents de la capital es materialitzaren, a finals del mes de maig, amb l'inici d'una nova operació en la qual, a part de les Esquadres, hi participaven forces militars regulars, amb objectiu, fins aquell moment inabastable, d'acabar amb els bandolers austriacistes. Per tal de dur a terme aquesta acció s'entregà a Pere Anton Veciana un document, signat per les autoritats de Tarragona, on s'exposava l'obligació de tots els batlles i justícies dels pobles a prestar l'auxili i suport que li fos escaient, així com el recolzament armat que sol·licités¹⁵⁸⁰.

A mitjans del mes de maig de 1726 la Reial Audiència va oficialitzar novament al comandant Pere Anton Veciana en aquesta ocasió perquè practiqués una sumària contra un tal Figueres, veí de Bonastre (Baix Penedès), el qual es trobava engarjolat a Barcelona. Quasi bé dos anys després, al mes de gener de 1728, des de la Reial Audiència es va informar novament el comandant Veciana perquè ampliés les declaracions recollides sobre aquesta persona, deixant constància de

¹⁵⁷⁸ ACA. Consultas 138 (1725 - 1726). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (26 de juny de 1726).

¹⁵⁷⁹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (10 de maig de 1726).

¹⁵⁸⁰ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Ordre d'Antonio Arduino en favor de Pere Anton Veciana perquè els batlles i justícies l'auxiliessin (21 maig de 1726); ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta d'Antonio Arduino a Pere Anton Veciana (22 de maig del 1726).

que portava una escopeta en el moment de la seva detenció i acreditant la seva condició de sedició¹⁵⁸¹.

A mitjans juny, en Francesc Font, agutzil de la Reial Audiència de Catalunya, va oficiar a Pere Anton Veciana perquè investigués si un home que es trobava detingut i responia al sobrenom de *El Sileta* havia estat vist portant armes, en concret pistoles. Aquest subjecte havia format part de la guerrilla austriacista comandada per Carrasclet i se l'acusava d'haver mort a traïció, a un home de nom Baptista Paris i a la mare d'aquest¹⁵⁸².

El mes de juliol el comandant Pere Anton Veciana es desplaçà fins a les localitats aragoneses de Saragossa i Bujaraloz per capturar al cap d'una banda de lladres que responia al sobrenom de *El Danzante*. Una vegada capturat, des de la Reial Audiència s'instà al comandant Veciana perquè redactés una sumària el més completa i detallada possible amb la finalitat de poder sentenciar aquest subjecte a galeres o a la pena capital¹⁵⁸³.

El baró d'Albi va oficiar a Pere Anton Veciana aquell mateix mes per interrogar-lo si podria indultar a set joves que es trobaven fora de la llei, ja que l'esmentat perdó es considerava d'interès per a la quietud del país. Els joves demanaven que, mentre arribava la resposta al perdó reial provinent de Madrid, les esquadres no actuessin en contra d'ells¹⁵⁸⁴.

En una carta enviada a principis del mes d'agost de 1726, en Juan de Isla sol·licità al comandant Veciana el seu parer sobre una negociació oberta amb en *Janet de Pira* i Ramón Guardiola, en la qual l'Audiència oferiria als mateixos una pena de set anys de presidi a l'Àfrica, a canvi lliurar-se voluntàriament a les autoritats,

¹⁵⁸¹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (23 de maig del 1726 i 28 de gener de 1728).

¹⁵⁸² ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Francesc Font, agutzil de la Reial Audiència de Catalunya, a Pere Anton Veciana (19 de juny de 1726).

¹⁵⁸³ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (4 de juliol de 1726).

¹⁵⁸⁴ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del Baró d'Albi a Pere Anton Veciana (18 de juliol de 1726).

juntament amb els integrants de les seves quadrilles¹⁵⁸⁵. La falta de documentació fa que no sabem la resposta que el comandant Veciana va transmetre a la Reial Audiència, sobre establir negociacions amb aquests bandolers austriacistes.

A principis del mes de setembre, en Ginés José Viar Rodríguez, corregidor de Vilafranca del Penedès, va escriure a Pere Anton Veciana perquè iniciés una investigació arran dels successos que s'havien produït al poble de Sant Martí Sarroca (Alt Penedès), quan els membres de l'esquadra de Piera s'enfrontaren a un grup de bandolers que s'havien trobat de nit, prop d'una casa del municipi sense aconseguir la seva captura. El corregidor es queixava al comandant de la presència d'aquesta partida de bandolers, formada per tres o quatre individus, que havien sembrat la por i inseguretats en el territori, provocant una allau de crítiques i protestes per part dels veïns, els quals al·legaven que ja que pagaven les Esquadres aquestes devien garantir la seva seguretat¹⁵⁸⁶.

En data de 10 de setembre, el caporal Francesc Martí, cap de l'esquadra de Riudoms, informà al comandant Veciana que havia efectuat diverses operacions pels municipis de Vinaixa (Garrigues), l'Espluga Calba (Garrigues) i Vallbona de les Monges (Urgell), retornant des d'aquesta última localitat a operar de nou a la comarca de les Garrigues. L'informà que havia hagut de renunciar a continuar amb l'operatiu per manca de diners i perquè el seu cavall havia emmalaltit. Destacava la situació de por amb la qual vivien els veïns d'aquestes contrades els quals, malgrat els esforços per tranquil·litzar-los, es mostraven tremolosos i poc col·laboradors degut al temor que els generaven les possibles represàlies dels bandolers austriacistes. La batuda però, malgrat la seva prematura finalització, aconseguí la detenció de dos bandolers: Gallicant i Roset d'Arbolí¹⁵⁸⁷.

Paral·lelament a les accions del caporal Martí, noves operacions a la comarca de l'Urgell, en aquest cas dirigides pel caporal Josep Alegret, escombraren la

¹⁵⁸⁵ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (8 d'agost de 1726).

¹⁵⁸⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Ginès José Viar Rodríguez, corregidor de Vilafranca del Penedès a Pere Anton Veciana (7 de setembre de 1726).

¹⁵⁸⁷ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del caporal Francesc Martí a Pere Anton Veciana (18 de setembre de 1726).

comarca amb la finalitat de provocar la fugida dels bandolers austriacistes de la zona¹⁵⁸⁸. El caporal Josep Alegret era un destacat seguidor filipista, veí de la localitat de Rodonyà (Alt Camp) que ja, a finals de 1718, i sota les ordres de la Sala Criminal de la Reial Audiència, havia realitzat diverses detencions entre les que destacaven les de Felipe Granell i la d'en Josep Cañellas. S'havia significat com un fidel col·laborador d'en Pere Anton Veciana, quan aquest era sotsbatlle de Valls, acompanyant-lo en diferents comissions que la Sala Criminal li havia encarregat. Per tots aquests motius, la Reial Audiència el va nomenar a principis de 1719 sotsbatlle de Rodonyà¹⁵⁸⁹.

A mitjans del mes de setembre els bandolers austriacistes van entrar a la localitat de Solivella, motiu pel qual des de la Reial Audiència va reaccionar oficialment a Pere Anton Veciana perquè prengués declaració a tres o quatre testimonis dels fets, per tal d'acumular proves contra aquests bandolers¹⁵⁹⁰.

Arran del increment del bandolerisme, no només a Catalunya sinó a la resta d'Espanya, el rei Felip V es va adreçar a finals de setembre als governadors, corregidors, comandants militars, alcaldes majors, jutges i justícies del regne, perquè apliquessin els càstigs escaients contra tots aquells que contravinguessin les lleis, especialment la Reial Pragmàtica de 1663, referent al bandolerisme. Aquesta legislació, que havia estat formalitzada durant el període austriacista, però que no havia estat derogada, establia uns forts càstigs contra tots aquells que formessin part de grups de bandolers, així com contra els seus col·laboradors¹⁵⁹¹.

A mitjans del mes d'octubre el comandant Pere Anton Veciana, juntament amb el mariscal Antonio Arduino, corregidor i governador militar de Tarragona, van posar en marxa un pla per acabar amb el bandolerisme d'arrel austriacista. Aquesta operació consistia en utilitzar un delinqüent, de nom Vicente Ferrer, que es trobava processat i que volia ser indultat per part de la Reial Audiència, a canvi

¹⁵⁸⁸ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (18 de setembre de 1726).

¹⁵⁸⁹ ACA. Consultas 127 (1719). Real Audiència. Memorial de Josep Alegret (11 de gener de 1719).

¹⁵⁹⁰ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (18 de setembre de 1726).

¹⁵⁹¹ ACA. Cartas Acordadas 12 (1724 - 1728). Carta del rei Felip V adreçada a la Reial Audiència (28 de setembre de 1726).

de la seva col·laboració més una suma indeterminada de diners. En Veciana va mantenir una entrevista amb el confident per tal d'informar-lo dels detalls de l'operació, alhora que li suggerí la utilització d'una força de vuit o deu mossos d'esquadra de confiança que l'acompanyessin a mode de quadrilla. En Ferrer rebria la col·laboració d'en Po Sabater, el qual havia estat detingut el mes de gener, i que també s'oferí per tal d'aconseguir un indult sobre la seva pena¹⁵⁹².

L'operació es seguia amb interès des de la Sala del Crim de la Reial Audiència de Barcelona i es demanava a Pere Anton Veciana en que no escatimés esforços monetaris per tal de dur-la a terme:

*“El dinero hace maravillas, y si, vuestra merced, ha gastado en estas diligencias, gaste, y no se le dé nada que yo se lo encargo, y que me aves el tanto de cuanto para que se le satisfaga, pues corre de mi cuenta, y no será como hasta aquí que, sin que ni hará que, ha puesto vuestra merced diferentes cantidades y está sin ellas”*¹⁵⁹³.

El 24 d'octubre el fiscal Juan de Isla va remetre una carta a Pere Anton Veciana expressant-li la seva confiança en l'èxit de l'operació, però retraient-li, alhora, la manca de testimonis per poder encausar de forma contundent a *Janet de Pira* i a Ramon Guardiola ja que, segons la seva opinió, quan els van sentenciar en absència per rebel·lió ho van fer amb pocs arguments i testimonis, fet aquest que no s'explicava davant de la nombrosa quantitat de delictes i fets il·líctics comesos per aquests. Per aquests motius li encarregava al comandant la recerca de testimonis amb l'objectiu d'obtenir declaracions que manifestessin haver-los vist armats pel poble de Blancafort (Conca de Barberà)¹⁵⁹⁴.

¹⁵⁹² ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta d'Antonio Arduino, governador militar de Tarragona, a Pere Anton Veciana (10 d'octubre de 1726).

¹⁵⁹³ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (17 d'octubre de 1726).

¹⁵⁹⁴ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (24 d'octubre de 1726).

Finalment l'operació es va dur a terme el dimarts dia 29 d'octubre, a la localitat de l'Espluga Calba (Garrigues), on els mossos d'esquadra reberen notícia, per part del confident, que un grup important de bandolers austriacistes es reunien en una casa de l'esmentada localitat. L'esquadra del caporal Josep Puigdengoles, batlle de La Llacuna, s'adreçà al lloc però al veure la porta de l'habitatge oberta no va voler entrar, tement-se no fos un parany. Els bandolers es van adonar de la presència dels mossos d'esquadra i van fugir del lloc a través de la teulada de la casa. Malgrat això el batlle de La Llacuna va detenir a Joan Antoni Subietas, metge cirurgià i veí del poble de les Borges Blanques. Les autoritats borbòniques consideraven a Subietas un dels principals caps de la dissidència austriacista¹⁵⁹⁵.

Malgrat aquesta detenció, el mariscal Antonio Arduino va remetre una carta dos dies després a Pere Anton Veciana, informant-lo del seu descontentament amb el resultat obtingut i per la manca de decisió i professionalitat del batlle de La Llacuna al no assegurar totes les possibles sortides del poble, així com controlar la teulada de la casa. I van qualificar de covard el fet de no entrar a la casa quan la porta restava oberta, encara que aquesta acció suposés un risc per ells i els seus homes.

A principis de 1727 el confident Vicente Ferrer es va desplaçar a Barcelona on va informar de les gestions realitzades fins aquell moment i on va rebre el pagament promès pels seus serveis. Malgrat el desig del governador de Tarragona i del propi Veciana que el confident Ferrer continués prestant servei a les seves ordes, van valorar que aquest ja no era útil a la causa, ja que manifestava un gran temor a ser descobert i assassinat¹⁵⁹⁶.

¹⁵⁹⁵ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (19 de juliol de 1727).

¹⁵⁹⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta d'Antonio Arduino, governador militar de Tarragona, a Pere Anton Veciana (31 d'octubre de 1726); ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta d'Antonio Arduino, governador militar de Tarragona, a Pere Anton Veciana (4 de novembre de 1726); ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (4 de novembre de 1726); ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del marquès de Torrecusa a Pere Anton Veciana (6 de novembre de 1726); ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (23 de gener de 1727).

La significació contra el bandolerisme austriacista i els èxits recollits en les seves accions van situar a la figura d'en Pere Anton Veciana com el principal enemic de la mateixa, motiu pel qual havia rebut en diverses ocasions amenaces de mort. Una d'aquestes intimidacions es va produir quan en Ramon Guardiola es va adreçar a un tiet de Pere Anton Veciana, dient-li que en aquest li devia el preu d'una mula i que si no li pagava catorze doblons per l'animal, el mataria a ell i als altres membres de la seva família. Així mateix també l'acusava d'haver detingut el seu pare, pel qual havia tingut que pagar cent lliures per la seva llibertat, i el seu germà per haver trencat un comunicat oficial que es trobava penjat a la vila de Valls¹⁵⁹⁷.

A principis de gener de 1727 es va produir un enfrontament armat a les rodalies de la ciutat de Tàrraga, entre bandolers austriacistes i mossos d'esquadra, on va resultar ferit un d'aquests. El marquès de Torrescusa va adreçar una missiva al comandant Veciana on es queixava de les dificultats que tenien les Esquadres per capturar-los i on li recomanava la utilització d'espies i confidents, així com la possibilitat d'utilitzar forces militars en la seva persecució¹⁵⁹⁸.

La continuada acció insurgent va tenir com a rèplica la dràstica retallada en la política de concessió d'indults. Un exemple de la mateixa ho trobem en el rebuig presentat per la Reial Audiència a concedir un indult a Estevan Pomarol, nascut a Vila-seca (Tarragonès). Aquest subjecte estava reclamat per la Reial Audiència per haver participat, els anys 1718 i 1719, en les partides formades per la insurgència austriacista sota el comandament d'en Carraslet, per negar-se a acollir-se als diversos indults oficials i per realitzar diferents activitats delictives pròpies del bandolerisme un cop finalitzada la Guerra de la Quàdruple Aliança¹⁵⁹⁹.

Les operacions contra la delinqüència comuna van continuar i el mes de gener, des de la Reial Audiència, es va ordenar a Pere Anton Veciana que emprés un dels

¹⁵⁹⁷ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Llobera a Pere Anton Veciana (3 de desembre de 1726).

¹⁵⁹⁸ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del marquès de Torrescusa a Pere Anton Veciana (11 de gener de 1727).

¹⁵⁹⁹ ACA. Consultas 139 (1727). Carta de la Reial Audiència al capità general de Catalunya (24 de gener de 1727).

seus confidents, de nom *Marconet*, que ja havia col·laborat amb l'esquadra de Cardona, en la persecució dels nombrosos delinqüents que deambulaven per la zona de l'Empordà¹⁶⁰⁰.

Aquell mateix mes en Juan de Isla va informar que tenia detingut a Barcelona a un jove anomenat Pedro Reverter, veí d'El Catllar, solter, de petita estatura i que en la cara, al costat de l'ull, tenia unes marques de grans de pólvora. Aquest jove va ser detingut quan entrava a Barcelona, sota la sospita que fos un delinqüent, motiu pel qual es sol·licitava al comandant Veciana la realització de les gestions oportunes per conèixer els seus antecedents. A la informació transmesa al comandant de l'advertia que el germà del detingut es trobava en aquells moments complint condemna a galeres.

Arribat el mes de febrer el noi continuava detingut i el mateix Juan de Isla pressionava al comandant perquè fes tot possible per esbrinar la vida d'aquest detingut, ja que era digne de llàstima la situació en la qual es trobava aquest, davant la possibilitat que no hagués comès cap delictes¹⁶⁰¹.

En data 5 de febrer el fiscal Juan de Isla va oficiar al comandant Pere Anton Veciana, informant-lo sobre l'ofertament d'un confident a proporcionar informació sobre els llocs on s'amagaven els bandolers austriacistes. Li indicava que el confident era una persona que es movia per l'odi que sentia vers ells i que havia sol·licitat no fer públic el seu nom. El confident els hi va proporcionar el nom d'un seguit de masies col·laboracionistes on s'amagaven per tal d'evadir-se de l'acció de la justícia¹⁶⁰².

Segurament, fruit d'aquesta informació, a finals del mes de febrer va ser detingut el bandoler austriacista Coch, el qual anava fortament armat i va presentar una resistència activa, fet aquest que provocà la ferida i posterior amputació d'un braç.

¹⁶⁰⁰ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (23 de gener de 1727).

¹⁶⁰¹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (23 de gener de 1727); ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (5 de febrer de 1727).

¹⁶⁰² *Ibid.*

La causa contra aquest bandoler encara restava oberta a final d'aquell any, tal com demostra el fet que el mes de desembre es cités a la Sala del Crim de la Reial Audiència al mosso d'esquadra Thomas Valls, amb l'objectiu de prendre-li declaració en relació a la sumària oberta contra Coch¹⁶⁰³.

A finals del mes d'abril les esquadres van procedir a la detenció de Francisco Vivas, veí de Vallmoll (Alt Camp)¹⁶⁰⁴.

Leonardo Gutiérrez, membre de la Reial Audiència de Barcelona, va informar a les darreries del mes d'abril sobre la recepció d'un seguit d'informacions que situaven a la banda d'en Ramon Guardiola, prop de la vila de Verdú (Urgell) i a un altre grupuscle de bandolers austriacistes a la zona de Sarral (Conca de Barberà)¹⁶⁰⁵.

El mes de maig de 1727 el caporal Francesc Martí va capturar un lladre. Des de la Reial Audiència el van felicitar per aquesta acció i van ordenar al comandant Veciana que traslladés a Barcelona aquest subjecte, per tal d'encausar-lo judicialment, juntament amb d'altres detinguts d'operacions realitzades per les esquadres a les poblacions de l'Espluga Calba, Reus i Tarragona¹⁶⁰⁶.

L'indult s'havia convertit en una de les principals eines que tenia la Reial Audiència per intentar acabar amb els bandolers austriacistes i que d'aquesta forma abandonessin les armes. Sembla ser que en el mes de juny de 1727 ja s'havia iniciat un procés de negociació amb alguns dels integrants d'aquests grups, però les autoritats borbòniques es mostraven receloses davant la possibilitat que en Ramon Guardiola i els seus homes ho fessin. La intermediació entre bandolers i autoritats anava a càrrec de membres rellevants de l'església catòlica

¹⁶⁰³ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de José Montaner a Pere Anton Veciana (22 de maig de 1727).

¹⁶⁰⁴ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Leonardo Gutiérrez a Pere Anton Veciana (26 d'abril de 1727).

¹⁶⁰⁵ *Ibid.*

¹⁶⁰⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (15 de maig de 1727).

els quals, a través d'un arquebisbe, havien realitzat accions davant la Cort de Madrid¹⁶⁰⁷.

Durant els mesos de juny i juliol es va començar a escampar el rumor de que el rei Felip V patia una malaltia i que per aquest motiu estava valorant l'opció de retirar-se i abdicar. Conscients les autoritats borbòniques que aquesta mena de notícies podrien revifar les restes del moviment austriacista al territori, van ordenar que es perseguís criminalment a tots aquells que difonguessin aquesta mena de rumors. En el cas de Catalunya, el capità general va ordenar que tots els alcaldes fossin informats d'aquests extrems i que la Reial Audiència, mitjançant la seva Sala Criminal, s'encarregués de perseguir judicialment els difamadors¹⁶⁰⁸.

A mitjans del mes de juliol en Juan de Isla va oficiar al comandant Veciana per interrogar-lo sobre els treballs i les informacions facilitades pels confidents Po Sabater, antic oficial dels arcabussers francesos del batalló del Carrasclat, i Bellart, els quals havien estat trets de la presó amb la condició que col·laboressin amb les Esquadres¹⁶⁰⁹.

No era estrany observar, i així ha quedat constància en els documents, que les diferents autoritats territorials oferien les seves forces militars als respectius comandaments de les esquadres en la seva lluita contra el bandolerisme. En aquesta línia, el dia 27 de juliol de 1727, Guillermo Drummond, oficial de l'exèrcit espanyol, en una carta adreçada al comandant Veciana, sol·licitava la investigació de l'assalt del mas Borràs, a la localitat del Vendrell (Baix Penedès), així com el robatori de roba de dona, prop de la localitat de Begues (Baix Llobregat), oferint-li l'ajut d'alguns fusellers a les seves ordres que es trobaven aquarterats al Vendrell¹⁶¹⁰.

¹⁶⁰⁷ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (24 de juliol de 1727).

¹⁶⁰⁸ ACA. Cartas Acordadas 12 (1724 - 1728). Carta del capità general de Catalunya, marquès de Risbourg, a la Reial Audiència (6 de juliol de 1727).

¹⁶⁰⁹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (19 de juliol de 1727).

¹⁶¹⁰ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Guillermo Drummond a Pere Anton Veciana (27 de juliol de 1727).

En determinades ocasions des de la Reial Audiència s'ordenava a les Esquadres que realitzessin la venda dels béns i propietats dels detinguts per poder pagar els costos judicials (pagaments als lletrats, carcellers, etc.), alhora que una part dels diners recollits es destinava a garantir el sosteniment dels propis detinguts, evitant així una despesa afegida a l'erari públic¹⁶¹¹.

A principis del mes d'agost van aparèixer al mercat de Tàrrrega dos bandolers austriacistes anomenats *El Tuerto* i el *Galera de Montornès*, els quals es van passejar descaradament entre les paradetes, gosadia que va ser interpretada per la Reial Audiència com una mostra de descrèdit cap a les autoritats i la justícia¹⁶¹².

Aquell mateix mes es va confeccionar, per part del comandant Veciana, un inventari adreçat a la Reial Audiència on es reflectien tots els béns confiscats als detinguts realitzats pels mossos d'esquadra a les seves ordres¹⁶¹³.

A les darreries d'aquell mes d'agost de 1727, es va informar des de la Reial Audiència al comandant Veciana que en Ramon Guardiola no es trobava amagat ni a Baiona (França), ni a Bilbao, tal com proclamava en *Janet de Pira*. També anunciava que en Guardiola estava greument malalt, a la vora de mort, fet que també era fals. Davant d'aquestes fal·làcies, des del tribunal s'ordenà al comandant Veciana que intentés esbrinar tot el possible sobre la veritable situació d'en Ramon Guardiola¹⁶¹⁴.

En data 26 d'agost de 1727 es van acollir a l'indult un total de 18 bandolers austriacistes pertanyents a la banda de Ramón Guardiola. La presentació es va fer en un lloc prèviament acordat amb les autoritats, entre les localitats de Vilafranca del Penedès i el Vendrell. Efectius dels mossos d'esquadra i tropes els van conduir escortats fins a Barcelona. El càstig al qual van ser sotmesos, malgrat salvar la vida gràcies a l'indult acordat, consistí en un desterrament forçat per un període

¹⁶¹¹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (7 d'agost de 1727).

¹⁶¹² *Ibid.*

¹⁶¹³ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (3 i 13 de març 1727 - 21 d'agost i 2 de desembre de 1727).

¹⁶¹⁴ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (27 d'agost de 1727).

de cinc anys. Segons manifestaren a les autoritats borbòniques, tant en Ramon Guardiola com en Janet de Pira, sospesaven la possibilitat d'acollir-se, també, a l'indult i entregar-se¹⁶¹⁵.

La calma generalitzada viscuda aquell estiu i la manca d'activitat per part de les partides de bandolers es podria justificar, per una part, en la possible negociació d'aquests subjectes dels seus respectius indults i, per altra, malgrat que en Ramon Guardiola i el *Negre de Montornès* continuaven lliures, gran part dels bandolers austriacistes havien estat empresonats. La suma d'aquests dos aspectes va comportar que es visqués una situació provisional de pau en el mesos de setembre - octubre¹⁶¹⁶.

Els dies i les setmanes passaven, i la hipotètica intenció d'en Janet de Pira d'entregar-se a les autoritats no es materialitzava. Fou per aquest motiu que, a mode de pressió sobre la seva persona, a principis del mes de desembre de 1727, des de la Reial Audiència es va ordenar al comandant Pere Anton Veciana que procedís, com a comissariat de la Sala del Crim, a obrir un procés contra la companya sentimental de Janet de Pira i autoritzant la seva detenció:

“(...) haga proceso a la manceba de Janet de Pira, justificando como ha vivido amigada, ha andado divagando con el tal Janet de Pira por los montes y otros parajes, y que últimamente, después que el tal Janet de Pira se retiró al lugar de Vilosell, ha continuado, esta mujer, en frecuentar y vivir escandalosamente, tratando y comerciando con él en dicho lugar de Vilosell, habiendo dejado el lugar de Barberá en donde es público se le mandó venir y permanecer sin volver a juntarse ni tratar con el citado Pira. Y ejecutada esta diligencia con toda formalidad, y que conste en bastante forma, remitirá vuestra merced a mis

¹⁶¹⁵ VILÀ, C., op. cit., p. 121.

¹⁶¹⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (27 de setembre de 1727).

manos el proceso y esta tal mujer a la prisión de esta capital”¹⁶¹⁷.

La Reial Audiència ordenà, a finals del mes de gener de 1728, que s’instruís una sumària, arran de la reaparició de la banda de Ramon Guardiola en la baronia de Poblet. Les autoritats sospitaven que alguns dels monjos del monestir de Poblet estaven prestant auxili als bandolers austriacistes. Des del tribunal s’informava al comandant Veciana sobre la recepció d’un seguit de notícies que alertaven, novament, sobre la suposada malaltia que estaria patint en Janet de Pira. La intenció de la Reial Audiència era la de realitzar unes exhaustives batudes per cercar en Ramon Guardiola, al qual se li acabava d’atribuir un robatori a la rectoria de Nalec (Urgell) d’on va sostreure 20 lliures, motiu per qual s’ordenà al comandant Veciana la preparació de l’esmentat operatiu¹⁶¹⁸.

El 4 de febrer es van publicar dos bans. El primer feia referència a Joan Pont (a) *Moreno* o (a) *Negre de Montornès*, antic membre de la banda de Ramón Guardiola que en aquelles dates ja actuava independentment, i pel qual les autoritats oferien la suma de 300 lliures a qui l’entregués viu i 200 lliures si l’entregaven mort. El segon, datat el 17 de gener i signat pel marquès de Risbourg, també feia referència a una recompensa de 100 lliures i l’indult per la persona, així com per dos subjectes més de la seva elecció, a qui lliurés, viu o mort, a en Ramón Guardiola o en *Janet de Pira*¹⁶¹⁹.

A final d’aquell mes, un nou ban del marquès de Risbourg, capità general de Catalunya, veia la llum. En aquesta ocasió consistí en un recordatori a la ciutadania de la prohibició, sota pena de mort, de portar armes de qualsevol mena, inclosos

¹⁶¹⁷ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d’Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (2 de desembre de 1727).

¹⁶¹⁸ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d’Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (29 de gener de 1728).

¹⁶¹⁹ ABEV. AVV/841. Bans / Impresos; ACBC. Codi Unitat Instrumental 336. Llibre de proclames i ordres 1612 – 1766; VILÀ, C., op. cit., pp. 123 - 124; CATÀ TUR, J. & MUÑOZ GONZÁLEZ, A., *Repressió borbònica i resistència catalana (1714 - 1736)*, Madrid, Muñoz Catà Editores, 2005, p. 275.

ganivets o punyals amb punta, amb l'única excepció dels militars, els mossos d'esquadra, els batlles i regidors¹⁶²⁰.

El 2 de març de 1728 el marquès de Risbourg, segurament, davant la manca de resultats de les accions preses fins aquell moment, va ordenar al comandant Pere Anton Veciana que organitzés un operatiu contra els bandolers austriacistes Ramon Guardiola i *Janet de Pira*. El pla consistia en repartir els efectius dels mossos d'esquadra en sis grups, formats cadascun per un caporal i set mossos d'esquadra, amb la missió de vigilar el mateix nombre de pobles. Els efectius es completaven amb un setè grup, comandat pel propi Veciana al capdavant de set mossos d'esquadra, que farien funcions d'esquadra mòbil de reforç entre les sis viles o zones. Aquest operatiu de recerca als pobles assenyalats, es perllongà durant quinze dies. Una vegada exhaurit aquest termini, les esquadres es concentrarien a Valls durant vuit dies més, per marxar novament, durant quinze dies, als pobles ressenyats, repetint-se aquest fet fins a nova ordre.

La primera zona estava encomanda al caporal Ramon Vidal, batlle de Piera, al qual amb set mossos li corresponia vigilar els següents llocs: el Talladell, terme municipal de Tàrraga (Urgell); Mas de Bondia, terme municipal de Montornès de Segarra (Segarra); Mare de Déu de la Bovera, terme municipal de Guimerà (Urgell); l'Ametlla de Segarra, terme municipal de Montoliu de Segarra (Segarra); Mare de Déu del Camí, terme municipal de Granyena de Segarra (Segarra); Montoliu de Segarra (Segarra); Vilagrasseta, terme municipal de Montoliu de Segarra (Segarra); la Guàrdia Lada, Montoliu de Segarra (Segarra) i Talavera (Segarra).

La segona zona estava comanda pel caporal Josep Puigdengolès, batlle de La Llacuna, amb set mossos, i el seu territori abastava el Santuari del Tallat, terme municipal de Vallbona de les Monges (Urgell); Montblanquet del terme municipal de Vallbona de les Monges (Urgell); Passanant i Belltall (Conca de Barberà); la Sala de Comalats del terme municipal de Passanant i Belltall (Conca de Barberà); Glorieta del terme municipal de Passanant i Belltall (Conca de Barberà);

¹⁶²⁰ VILÀ, C., op. cit., p. 124.

Rocallaura del terme municipal de terme municipal de Vallbona de les Monges (Urgell); Vallfogona de Riucorb (Conca de Barberà); Llorac (Conca de Barberà), la Círrera del terme municipal de Llorac (Conca de Barberà) i Savallà del Comtat (Conca de Barberà).

La tercera zona estava sota el comandament dels caporals: Pascual Roig i Francisco Martí amb set mossos d'esquadra més i havien de vigilar les localitats de Vimbodí, terme municipal de Vimbodí i Poblet (Conca de Barberà); la Pobla de Cèrvoles (Garrigues); Cervià de les Garrigues (Garrigues), l'Albi (Garrigues), el Vilosell (Garrigues) i Tarrés (Garrigues).

La quarta zona, sota el comandament del caporal Josep Sabater i els seus set efectius, s'extenia per les poblacions de Selma, terme municipal d'Aiguamúrcia (Alt Camp); Querol (Alt Camp); Montagut, terme municipal de Querol (Alt Camp); Esblada del terme municipal de Querol (Alt Camp); Pontils (Conca de Barberà); Santa Perpètua de Gaià, del terme municipal de Pontils (Conca de Barberà); Vallespinosa del terme municipal de Pontils (Conca de Barberà); Seguer del terme municipal de Pontils (Conca de Barberà); Sant Miquel de Montclar del terme municipal de Pontils (Conca de Barberà); Biure de Gaià, terme municipal de les Piles (Conca de Barberà).

La cinquena zona estava sota les ordres del caporal Damià Coll i els seus llocs de vigilància eren: Belianes (Urgell); Sant Martí de Maldà, terme municipal de Sant Martí de Riucorb (Urgell); el Vilet del terme municipal de Sant Martí de Riucorb (Urgell); Llorenç de Rocafort del terme municipal de Sant Martí de Riucorb (Urgell); Maldà (Urgell); Nalec (Urgell); Ciutadilla (Urgell); Guimerà (Urgell).

La sisena i última zona estava sota el comandament del caporal Josep Alegret la qual s'estenia pels llocs de Marmellà, terme municipal de el Montmell (Baix Penedès); la Juncosa del Montmell, terme municipal del Montmell (Baix Penedès); Rodonyà (Alt Camp); La Bisbal del Penedès (Baix Penedès); Coll de Santa Cristina, terme municipal de la Bisbal del Penedès (Baix Penedès);

l'Ortigós, terme municipal de La Bisbal del Penedès (Baix Penedès); Santa Oliva (Baix Penedès); Bonastre (Baix Penedès) i Albinyana (Baix Penedès)¹⁶²¹.

Sembla ser que l'operatiu va començar aviat a donar els seus fruits, ja que en una carta que el comandant Veciana va enviar a la Sala del Crim informava sobre una actuació en el poble d'El Catllar, a principis del mes de març, favorable a les Esquadres, però de la qual no disposem de dades¹⁶²².

L'acció ordenada pel capità general va continuar, però sense poder localitzar a Ramón Guardiola. Des de la Sala del Crim van informar al comandant Veciana, que a mitjans del mes de març en Guardiola havia fet escampar el rumor que s'havia exiliat a Baiona fet que era totalment fals, ja que segons es creia, estaria amagat en casa d'algun rector o confident amic seu¹⁶²³.

Un altre dels mitjans, ja referenciats, per acabar amb els bandolers austriacistes eren els indults que, avalats per les reials ordres de data 14 de juny de 1727 i 15 de març de 1728, havien concedit les autoritats als seguidors de les bandes d'en Ramon Guardiola i en *Janet de Pira*. Els indults no eren totals, i els peneditis havien de complir diferents penes les quals serien molt més suaus que la pena de mort que, amb molta seguretat, els hi esperava. Els bandolers que formaven part de la partida de Ramon Guardiola i Janet de Pira que es van acollir a l'indult van ser condemnats a diferents penes de presidi, o bé retornar als seus regiments si aquests eren desertors de l'exèrcit. El nombre total dels presentats va ser de vint-i-cinc: Juan Solà (a) *el Joanet de l'Empordà*, Manuel Romeu (a) *el Borni del Vendrell*, Josep Duch, Mariano Barrufet, Francisco Bertrán, Nadal Busquet, Josep Gibert (a) *Po de la Viudas*, Sebastian Ferrussola, Onofre Sigués, Ramon Cuderch, Jaime Rovira (a) *del mas d'en Bages*, Gregorio Bergada, Manuel Teixidor, Jaime Vidal, Juan Capderius, Raimundo Tacias, Francisco Asqué, Antonio Asqué, Josep

¹⁶²¹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Ordre del capità general de Catalunya a Pere Anton Veciana (2 de març de 1728).

¹⁶²² ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (10 de març de 1728).

¹⁶²³ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (18 de març de 1728).

Balvi, Juan Burgalló, Gaspar Pallarés, Josep Mariner, Francisco Canals, Francisco Martorell i Damian Ral¹⁶²⁴.

A mitjans del mes de març de 1728 es van escapar de la presó de la Ciutadella de Barcelona els bandolers austriacistes Isidro Campanera i en Nadal, segons les informacions comunicades des de la Sala del Crim al comandant Veciana, alhora que li ordenava la realització de les gestions oportunes per localitzar i detenir a aquestes persones¹⁶²⁵. Una vegada van arribar a les comarques fronteres entre Barcelona i Tarragona, els fugitius van procedir a crear una partida de bandolers amb antics companys seus.

El 25 de març el comandant Veciana va rebre un nou comunicat de la Reial Audiència on se li demanava que continués amb l'operatiu dissenyat pel capità general ja que, segons informacions rebudes, en Ramón Guardiola i quatre dels seus homes havien assistit a un casament a la localitat de Gratallops (Priorat) i se li encarregava fer les gestions oportunes per esbrinar si aquest extrems eren certs¹⁶²⁶.

A finals del mes de març, el comandant Veciana va resultar ferit a conseqüència d'una guitza propinada pel cavall que muntava el caporal Martí¹⁶²⁷.

La pressió sobre el bandoler austriacista Ramón Guardiola no cessava, i a principis del mes d'abril de 1728, des de la Reial Audiència es continuava insistint al comandant Veciana perquè el capturés. Si finalment es confirmava aquesta informació seria el fill del comandant, en Pere Màrtir Veciana, qui seria comissionat per anar a França i capturar-lo.

L'operatiu de les sis zones articulades pel capità general va finalitzar el dia 2 d'abril sense aconseguir l'objectiu prefixat i suposà el retorn dels mossos d'esquadra que l'integraven als seus destacaments originaris. Però, la retirada de

¹⁶²⁴ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Avis d'indult pels bandolers austriacistes de les bandes de Ramon Guardiola i Joanet de Pira (1728).

¹⁶²⁵ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (18 de març de 1728).

¹⁶²⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (25 de març de 1728).

¹⁶²⁷ *Ibid.*

zona anà acompanyada d'una última maniobra per part del capità general, en el seu afany de capturar a Guardiola. L'estratègia consistia en que en Veciana, abans d'abandonar el territori, cerqués a un paisà de la zona que es mostrés de confiança i disposat a col·laborar amb les autoritats en la captura del famós bandoler. L'incentiu promès pel capità general a aquest col·laborador era que, si amb les seves gestions esdevingués positiva la captura de Ramón Guardiola, se li atorgaria el títol de Ciutadà Honrat¹⁶²⁸.

Des de la Reial Audiència es va ordenar al comandant Veciana que encarregués la persecució de la partida dels bandolers austriacistes d'Isidro Campanera i en Nadal a tots els seus caporals en general, però amb una especial dedicació per part del caporal Josep Alegret, ja que les últimes notícies el situaven a la seva demarcació, concretament en la zona compresa entre les localitats de Sant Pere de Ribes (Garraf); Canyelles (Garraf); Cubelles (Garraf); Rocapresca, del terme municipal de Cubelles (Garraf); Monpaó, del terme municipal de Calafell (Baix Penedès); Calafell (Baix Penedès) i Castellet, del terme municipal de Castellet i la Gornal (Alt Penedès)¹⁶²⁹.

Pocs dies després, el comandant de les Esquadres tornà a rebre un ofici de la Reial Audiència, ordenant-li que procedís a agafar declaració a tres víctimes d'un robatori comès a la fira del Pont d'Armentera (Alt Camp), arran del qual es van detenir als germans Borrulles i a un altre persona més, després de ser reconeguts com els autors dels fets per les pròpies víctimes¹⁶³⁰.

El 6 d'abril de 1728 el caporal Josep Sabater va informar al comandant Veciana que havia rebut notícies sobre les activitats dels bandolers Isidro Campanera i en Nadal. En primer lloc l'informava que el dia 3 d'abril havien obert foc sobre un home anomenat Francesc Balada, el qual vivia en el *mas Cal Ratera* del terme municipal de Castellví de la Marca (Alt Penedès), quan a primera hora del matí va

¹⁶²⁸ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (1 i 8 d'abril de 1728).

¹⁶²⁹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (1 d'abril de 1728).

¹⁶³⁰ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (1 i 15 d'abril de 1728).

obrir la porta de casa seva, però fracassant en l'objectiu de matar-lo, ja que ni tan sols van aconseguir ferir a la víctima. El motiu pel qual els bandolers volien causar la mort de masover Balada era desconegut pel caporal Sabater, i així li feu saber al comandant Veciana. Aquest mateix caporal informà al seu superior de com un lladre havia aconseguit fer-se escàpol d'una batuda realitzada a les rodalies de la *Torre dels Escipions*, al refugiar-se en una casa que, segons es rumorejava, era molt freqüentada per en Campanera, motiu pel qual va optar per no entrar a detenir-lo, fent creure així al perseguit bandoler que aquella casa encara era un refugi segur¹⁶³¹.

Per tal d'incrementar la pressió sobre aquests dos bandolers, el comandant Pere Anton Veciana va augmentar els efectius de l'esquadra de Josep Alegret amb un caporal, en Josep Sabater, i quatre mossos d'esquadra més, a principis del mes d'abril. En la persecució d'Isidro Campanera es van emprar dos confidents, un anomenat Llebre i un altre de nom Josep Grau, del poble de Vilanova de Cubelles (Garraf), que manifestava que coneixia els llocs on s'amagaven. Tots dos confidents actuaven coordinadament amb el caporal Josep Alegret, i supervisats pel comandat Veciana i per la Reial Audiència, des d'on ja s'havia donat ordres per iniciar la instrucció contra els bandolers austriacistes Isidro Campanera i Nadal¹⁶³².

Al marge de les pressions rebudes pel comandant Veciana per tal de materialitzar la captura d'aquests dos bandolers, se li sumaren, a principis del mes d'abril, aquelles destinades a recuperar un focus d'atenció, momentàniament relegat, en Ramón Guardiola. Des de la Reial Audiència s'instava també al batlle de l'Espluga de Francolí a la detenció d'un seguidor d'en Guardiola, el qual havia amenaçat al propi batlle per tal que aquest deixes lliure a una persona que es trobava presa per regentar una taverna sense llicència.

¹⁶³¹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del caporal Josep Sabater a Pere Anton Veciana (6 d'abril de 1728).

¹⁶³² ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (8 i 15 d'abril de 1728).

La persecució de Ramon Guardiola no va quedar al marge de la polèmica, al provocar un cert malestar al bisbat de Solsona, després que els mossos d'esquadra sospitaven que una petita part del baix clergat donava suport als bandolers austriacistes, indicis que provocaren l'escorcoll de diverses rectories i les conseqüents queixes per part del bisbe, al capità general. Però, malgrat aquestes topades amb l'església, des de la Reial Audiència s'autoritzava al comandant Veciana a escorcollar aquelles rectories que considerés que podrien servir de refugi a bandolers com Ramón Guardiola o Joan Pont (a) *Negre de Montornès*, sempre guardant la corresponent consideració i respecte.

Un altre punt de fricció era el cas d'un escolà, familiar d'un rector, del que es sospitava que feia de correu per a Ramón Guardiola. La seva condició d'escolà el protegia davant d'una més que possible detenció per part de les esquadres, al marge de trobar-se amagat dins l'església. Però aquestes circumstàncies no van posar fre a la Reial Audiència, que es comissionà a Pere Anton Veciana perquè detingués a l'esmentat escolà, quan aquest es trobés fora de l'església, escudant-se en el fet que aquest no tenia immunitat, ni benefici eclesiàstic, ni havia estat nomenat pel bisbe, motiu pel qual s'instava al comandant a detenir-lo i interrogar-lo¹⁶³³.

L'abril es presentà com un mes de força activitat judicial i policial, carregat de constants notícies i filtracions que generaren una profusa activitat de les autoritats, en concret de les esquadres. Però, d'entre totes les accions realitzades, destaca per sobre de la resta, la comissió ordenada des de la Reial Audiència, per tal que els caporals Pasqual Roig i Francesc Martí procedissin a la detenció de l'esmunyedís bandoler *Janet de Pira*. Les últimes notícies el situaven al poble de Vallclara (Conca de Barberà) o a les seves rodalies¹⁶³⁴.

Aquesta vegada la informació facilitada fou certa, i el 26 d'abril de 1728 fou detingut en Janet de Pira arran de la traïció que li va fer un company seu anomenat

¹⁶³³ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (8 i 15 d'abril de 1728).

¹⁶³⁴ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (8 d'abril de 1728).

Joan Antoni, barber de l'Espluga Calba, el qual li tirotejà al cap per l'esquena, tot i que no li provocà la mort, ja que el projectil va traçar una trajectòria de sortida per l'ull deixant malferit al famós bandoler. Es donava el cas que Janet de Pira havia mantingut al traïdor i a la seva família, proporcionant-los menjar i diners durant molts mesos, mentre aquest es trobava a la presó, al marge dels 100 doblons d'or i plata que havia lliurat a la dona d'en Joan Antoni perquè aquesta els hi guardés.

Durant el trajecte fins a Barcelona en Janet de Pira no parava de cridar amb totes les seves forces el nom del traïdor i com l'havia intentat matar, amb la finalitat de que els seus seguidors sentissin el missatge i el matessin. En les seves proclames acusava a Joan Antoni d'haver fet d'espia en els seus robatoris i de com ell l'havia garantit la seva supervivència a ell i a la seva família.

Una vegada a Barcelona va ser sumariat, condemnat a mort i el seu cos esquarterat. El cap va ser exposat a la llum pública al portal de Sant Antoni de Valls, mentre que un quart del seu cos s'exposà a Montblanc i l'altre quart a Pira¹⁶³⁵.

La banda d'Isidro Campanera, composta per en Nadal i quatre efectius més, van matar a principis del mes de juny de 1728, a un regidor de la localitat de Sant Joan de Comilles, terme municipal de Mediona (Alt Camp), que responia al nom de Santacana. Un cop perpetrat l'assassinat es van traslladar a Sant Martí de Tous (Anoia) i d'allà a Santa Maria de Miralles (Anoia). Aquesta mort va fer vessar la paciència de les autoritats, i s'ordenà al comandant Veciana que traslladés tota l'esquadra a la zona del Penedès per acabar amb aquesta partida de bandolers austriacistes¹⁶³⁶.

Sense poder precisar la data, en el mes de juny, va ser detingut en Ramon Guardiola (a) *Guardiola o Ramonet de Valls* essent traslladat a Barcelona, on va ser jutjat. El que sí que sabem és que a les sis de la tarda del dia 19 de juny de

¹⁶³⁵ VILÀ, C., op. cit., p. 125.

¹⁶³⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (3 de juny de 1728).

1728 va ser sentenciat a mort. El seu cos, al igual que el del seu company de malifetes, va ser esquarterat i repartit per diferents pobles del Camp de Tarragona. Durant el seu captiveri, que va durar cinc dies, va ser sotmès a set interrogatoris, on no es va dubtar en fer servir la tortura per aconseguir la seva confessió. Se l'acusava de ser el responsable de la mort d'un total de set homes i l'autor del robatori comés al *Mas Domènech*, del terme municipal de Riudoms. Durant l'interrogatori va intentar implicar al comandant Veciana en les seves accions, a l'afirmar que tots dos havien menjat junts en el poble d'Albi i que aquest li havia facilitat la pólvora i les bales, a més d'estar present en un robatori on es va produir una mort¹⁶³⁷. Però aquestes declaracions acusant el comandant no va tenir cap tipus de ressò a la Reial Audiència, valorant-se pel propi fiscal Juan de Isla com una maniobra desesperada d'acabar amb el seu etern perseguidor:

*“Hasta en la muerte manifestó su valor Guardiola habiendo dejado nombre con su resignación y constancia. Gran ira y odio manifestó en todas sus confesiones contra vuestra merced, pero nada se escribió, ni se le dio oídos”*¹⁶³⁸.

La confessió d'en Ramón Guardiola implicant al comandant Veciana, malgrat la manca de veracitat atorgada des del primer moment per les instàncies judicials, va ressentir l'ascendent del comandant generant certs clarobscurs vers la seva persona. Uns varen aprofitar les circumstàncies per malmetre sobre el comandant Veciana i d'altres aprofitaren per mostrar-ne el seu suport. Un clar exemple el trobem quan al mes de juliol el comandant Veciana va rebre una informació en la qual el confident Po Sabater, de que l'estat d'ànim del comandant distava molt de ser òptim i que corrien veus sobre l'apertura d'un procés contra ell, però que essent això fals no devia caure en el desànim en el compliment del seu deure¹⁶³⁹.

¹⁶³⁷ VILÀ, C., op. cit., p. 126.

¹⁶³⁸ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (24 de juny de 1728).

¹⁶³⁹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Gabriel de Roxas i Loyola, oïdor de la Reial Audiència, a Pere Anton Veciana (9 de juliol de 1728).

A mitjans del mes de juny de 1728, des de la Reial Audiència es va oficialiar al comandant Veciana perquè investigués a un bandoler anomenat Tomás Soler (a) *dels Escons*, el qual havia fugit feia aproximadament dos anys de la presó de Vilanova de Cubelles, avui terme municipal de Vilanova i la Geltrú (Garraf), el qual havia estat detingut en el seu moment per les Esquadres per ser considerat sospitos¹⁶⁴⁰.

El 24 de juny en Josep de Verthamon, ministre de lo Criminal de la Reial Audiència, va escriure una carta al comandant Veciana, en la qual li ordenava l'elaboració d'un pla, on hauria de comptar amb la col·laboració del batlle de Copons, que permetés capturar a la banda d'Isidro Campanera. Veciana discerní una estratagema que consistia en que un caporal, acompanyat de vuit mossos d'esquadra, havien de personar-se de nit al poble de Copons (Anoia) i posar-se a les ordres de Manuel Vidal, batlle de l'esmentada població, el qual situaria a la força en el lloc que ell considerés més idoni, per tal d'aconseguir el seu objectiu. Simultàniament un caporal i vuit mossos d'esquadra es traslladarien a Igualada, on contactarien de forma secreta, amb una persona anomenada Juan Riera, amb la finalitat d'establir aquesta força en un indret estratègic entre les poblacions de Santa Maria de Miralles (Anoia) i Clariana, al terme municipal d'Argençola (Anoia). Per últim, un tercer grup comandat pel propi Veciana i integrat per la resta de caporals amb els seus respectius mossos, realitzarien una operació de recerca a les localitats de Sant Martí Sarroca (Alt Penedès), Torrelles de Foix (Alt Penedès), Pontons (Alt Penedès), Querol (Alt Camp), Esblada, terme municipal de Querol, Sant Magí de Brufaganya, terme municipal de Pontils (Conca de Barberà), el castell de Queralt, terme municipal de Bellprat (Anoia) i Orpí (Anoia); però, sense acostar-se a les zones on restaven les altres dues esquadres amagades¹⁶⁴¹. Un desplegament de força que no va aconseguir el seu objectiu, ja que en Campanera no va ser localitzat.

¹⁶⁴⁰ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (24 de juny de 1728).

¹⁶⁴¹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (24 de juny de 1728).

Durant el mes de juliol l'operatiu no s'aturà. Els caporal Josep Puigdengolès i Juan Casas es van adreçar a Copons, mentre que els caporals Francesc Martí, de l'esquadra de Riudoms, i el caporal Pasqual Roig van posar-se a les ordres de Juan Riera. Alhora, el comandant Veciana, que gaudia de confiança plena de la Reial Audiència per gestionar amb llibertat, i sota el seu criteri personal, els recursos a les seves ordres, va enviar un seguit d'efectius a la zona del Pla del Penedès amb l'objectiu de garantir la seguretat en aquella zona¹⁶⁴².

El 16 de juliol de 1728, Isidro Campanera, acompanyat de tres membres de la seva banda, va adreçar-se a una casa anomenada Saumell, al terme municipal de Montmell (Baix Penedès), molt a prop de la casa pairal de la família Campanera. Posteriorment el grup va dirigir-se a la localitat de Sant Pere de Ribes, on en Campanera va ferir a un pastor anomenat Cunill. Aquestes informacions van ser recollides per la Reial Audiència i s'ordenà al comandant Veciana que instruís el corresponent sumari pels esmentats fets¹⁶⁴³.

Aquell mateix mes, la Reial Audiència va ordenar al comandant Veciana que procedís a la detenció d'una persona anomenada Andrés Teixidor, veí del poble d'El Catllar, sense que hagués transcendit el motiu. Les investigacions del comandant Veciana es centraren en cercar a l'esmentat individu a la seva localitat de residència, així com a les diferents presons del Principat per si restava detingut en alguna d'elles¹⁶⁴⁴.

L'activitat policial i judicial no dequeia i al mes d'agost. Des de la Reial Audiència es va ordenar al comandant Veciana que practiqués algunes diligències i investigacions. La primera en referència a uns fets esdevinguts a Torlanda, terme municipal de Conesa (Conca de Barberà), els quals havien estat protagonitzats per

¹⁶⁴² ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (9 de juliol de 1728); ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta adreçada a Pere Anton Veciana (9 de juliol de 1728).

¹⁶⁴³ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (28 de juliol de 1728).

¹⁶⁴⁴ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (9 i 28 de juliol - 12 d'agost de 1728). Les gestions de recerca d'Andrés Teixidor portaren al comandant Veciana fins a la presó de la Ciutadella de Barcelona amb resultat negatiu.

Isidro Campanera i la seva quadrilla. També s'ordenava la investigació de la mort d'un rector, presumptament a mans d'en Nadal, un fet delictiu que aquest hauria comès abans d'escapolir-se de la presó barcelonina. Per últim, i amb la finalitat de lligar qualsevol aspecte que quedés pendent d'aclarir, se li encarregà al comandant que recollís el major nombre de testimonis possibles en contra d'aquesta partida de bandolers¹⁶⁴⁵.

Ja el mes de setembre de 1728 el comandant Veciana va instruir una sumària contra els germans d'Isidro Campanera, els quals van ser detinguts i traslladats fins a la presó de la localitat de Valls. La Reial Audiència va donar molta importància a aquestes detencions ja que veien en les mateixes un mitjà més per intentar capturar al destacat bandoler. Es va instar al comandant perquè realitzés una recerca dels possibles testimonis del robatori que aquest hauria comès en una església de Mediona.

La mesura sembla que va causar efecte sobre la persona de Campanera, ja que el dia 7 de setembre, després de realitzar un robatori a la zona de les Costes del Garraf, juntament amb tres membres de la seva banda armats amb escopetes i quatre pistoles, va ordenar a una de les víctimes que informés a les autoritats que si no alliberaven als seus germans, mataria a tot aquell que es creués al seu camí¹⁶⁴⁶.

Si el llistat de fets delictius que penjava sobre el cap d'en Campanera no era prou gran, aquell mes de setembre se li atribuï la mort d'un home anomenat Pablo Xec, encara que sobre aquest crim no es disposa de més dades¹⁶⁴⁷.

L'execució d'en Ramón Guardiola mesos abans, no va suposar la fi de la vigilància establerta sobre els seus simpatitzants i seguidors, com ho demostra una carta enviada des de la Reial Audiència a principis del mes de setembre, al comandant Veciana, on sol·licitaven el seguiment de Francisco Guasch, d'ofici

¹⁶⁴⁵ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (12 d'agost de 1728).

¹⁶⁴⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (16 de setembre de 1728).

¹⁶⁴⁷ *Ibid.*

sabater i del seu germà Cosme. En aquest mateix escrit li ordenaven que esbrinés si Pedro Guardiola, germà de Ramon Guardiola, havia ingressat en el regiment Lusitania i si un altre germà del mateix, que també prestava serveis en l'esmentat regiment, havia desertat¹⁶⁴⁸.

En una missiva adreçada al comandant, se li encomanava la missió d'esbrinar i perseguir, juntament amb un comissionat de la Sala del Crim encarregat d'instruir la sumària, als receptors dels productes robats per en Guardiola. Alhora se li demanava al comandat Veciana que investigués els termes i condicions de la pau i treva que havia certificat amb la seva signatura el batlle de Selma, entre els germans Campaneras i una persona anomenada Pablo Roig, alhora que se l'informava sobre la sumària que s'havia obert contra en Juan Campanera¹⁶⁴⁹.

A mitjans del mes de novembre de 1728 en Joan Pont (a) *Negre de Montornès*, juntament amb Campanera i en Nadal, van caure en mans de forces militars i dels mossos d'esquadra, arran d'una operació realitzada a la localitat de Sant Pere de Ribes (Garraf), quan un grup de paisans armats de diferents viles i tropes regulars els van localitzar en el mas conegut com *la Torreta* i van iniciar el seu setge. Arran de l'enfrontament va morir el propietari de l'esmentada finca i el *Negre de Montornès*, mentre que per la part governamental va morir un batlle, un paisà armat i quatre soldats més van resultar ferits.

El setge el constituïen un total de tres-cents efectius, els quals van provocar un incendi al mas amb la finalitat de fer sortir els bandolers afinats. Davant d'aquesta desesperada situació, els dos bandolers van decidir lliurar-se a les autoritats sent traslladats de forma immediata, juntament amb el cadàver del *Negre de Montornès*, a la ciutat de Barcelona.

¹⁶⁴⁸ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (16 de setembre de 1728).

¹⁶⁴⁹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta adreçada a Pere Anton Veciana (28 d'octubre de 1728); ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (13 de gener de 1729).

El dia 19 de novembre de 1728 es va executar la sentència contra el cadàver del *Negre de Montornès* al qual li van tallar el cap, col·locant-lo en exposició pública, al portal de Sant Antoni de la ciutat de Barcelona¹⁶⁵⁰.

En el mes de desembre, des de la Reial Audiència es donaren ordres al comandant Veciana perquè comissionés a Joan Cendra, veí de Selma, i al mosso d'esquadra Josep Quintana, perquè mantinguessin una entrevista amb Josep de Verthamon, amb l'objectiu d'esbrinar les circumstàncies de la mort del germà de l'antic insurgent austriacista Mussarró¹⁶⁵¹.

La instrucció de la sumària contra la resta de detinguts austriacistes de la banda de Campanera, Nadal i el *Negre de Montornès*, va prosseguir, i en data 16 de desembre el caporal Josep Alegret va informar a la Sala del Crim que dues persones, que responien als noms de T. Giralt i Cunill, podrien aportar noves dades amb el seu testimoniatge vers els detinguts¹⁶⁵².

El mes d'octubre el comandant Veciana va rebre informació per part del caporal Damià Coll sobre uns successos esdevinguts a la rectoria de Montargull, terme municipal de Llorac (Conca de Barberà) i a Montbrió de la Marca, terme municipal de Sarraí (Conca de Barberà). Segons la informació transmesa, la rectoria de Montargull era un refugi de bandolers austriacistes i el germà del rector, de nom Antonio Moragues, es dedicava a recaptar diners que després lliurava a les persones a les que els bandolers austriacistes havien fet xantatge.

Coneixedors dels fets, els mossos d'esquadra van preparar un parany per tal de capturar als integrants d'aquesta banda austriacista d'extorsionadors, que consistí en fer arribar a les mans d'aquests un grapat de monedes marcades que haurien de permetre a les autoritats seguir el recorregut de les mateixes, i així arribar fins els delinqüents. Seguint aquesta pista el caporal Damià Coll va esbrinar que l'Antonio Morages havia entregat part d'aquestes monedes al rector de Montbrió

¹⁶⁵⁰ VILÀ, C., op. cit., p. 127; CATÀ TUR, J. & MUÑOZ GONZÁLEZ, A., op. cit., pp. 275 – 276.

¹⁶⁵¹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon, ministre de lo Criminal de la Reial Audiència, a Pere Anton Veciana (16 de desembre de 1728).

¹⁶⁵² ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del caporal Josep Alegret a Josep de Verthamon (16 de desembre de 1728).

de la Marca, fet que va permetre acusar-lo a posteriori de realitzar gestions a favor dels bandolers, extrem que va ser confirmat per Campanera i Nadal.

8.10. La lluita policial contra els falsificadors de moneda (1725 – 1729)

Al marge de la delinqüència comuna exposada fins aquest punt, altres formes delinqüencials més especialitzades i amb uns determinats coneixements tècnics feien acte de presència amb força a Catalunya, com la falsificació de moneda, que era considerat un delictes d'importància cabdal per l'economia i l'estabilitat del país. Per això es convertí en un dels objectius prioritaris de les Esquadres en la seva lluita contra la delinqüència.

Un exemple d'aquesta activitat policial la trobem en l'ofici del 25 d'abril de 1725, del caporal Josep Puigdengolès, adreçat al comandant de les Esquadres, agraint-li la gestió realitzada davant de la Reial Audiència de Catalunya per tal d'aconseguir l'indult d'un home que s'havia compromès a facilitar la desarticulació d'una banda de falsificadors de moneda. Gràcies a la informació facilitada, en Puigdengolès havia pogut identificar als membres de la banda, però volia dilatar la seva detenció a la espera d'enxampar-los en plena activitat criminal per poder confiscar els motllos i la maquinaria.

Però, mentre aquesta operació s'estava preparant, el mosso d'esquadra Pere Joan Riba va sol·licitar al caporal Puigdengolès que ordenés les diligències necessàries per tal de detenir també a Isidro Sendra (a) *lo Surell*, veí d'Igualada, que també es dedicava a la mateixa activitat delictiva¹⁶⁵³.

L'operatiu policial obtingué un resultat òptim ja que el comandant Veciana va oficiar el capità general de Catalunya que el caporal José Puigdengolès havia capturat a tres falsificadors de moneda, *in fraganti*, en un cova amagada en un

¹⁶⁵³ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del caporal Josep Puigdengolès al comandant de les Esquadres (25 d'abril de 1725).

bosc. Els detinguts i els estris intervinguts van ser posats a disposició de la Reial Audiència i del capità general de Catalunya¹⁶⁵⁴. Posteriorment aquest tribunal ordenà al comandant Veciana que els detinguts fossin traslladats a Barcelona, amb una forta escorta, juntament amb una sumària que recollís les declaracions dels testimonis que havien vist a aquestes persones falsificar moneda per tal d'encausar-los criminalment¹⁶⁵⁵.

Malgrat els esforços esmentats anteriorment per part de les Esquadres en la lluita contra la falsificació de moneda, aquest fenomen delinqüencial esdevingué un crim de difícil localització i eradicació. El mes de juliol de 1725 una persona que responia al nom de Francisco Nin i que exercia com a cap d'una banda de falsificadors va oferir a Pere Anton Veciana la possibilitat de conèixer la localització d'una altra banda de falsificadors de doblons, a canvi d'una certa impunitat en les accions realitzades per la seva quadrilla. Informada la Reial Audiència sobre aquesta proposta, va negar l'opció d'oferir facilitats ja que en quatre ocasions anteriors, els principals caps van quedar lliures o amb penes rebaixades per haver accedit a les seves col·laboracions i confessions. Per aquests motius, des de la Reial Audiència es sol·licità al comandant de les Esquadres la sumària corresponent a l'esmentat Francisco Nin amb l'objectiu de poder encausar-lo¹⁶⁵⁶.

En el mes d'agost, des de la Reial Audiència es va oficialar a Pere Anton Veciana que el corregidor de Vic havia capturat a dos expenedors de doblons falsos a la vila de Moià (Moianès), els quals havien ingressat a la presó de Manresa. Els dos falsificadors de moneda responien al nom d'Isidro Costa i Juan Cendra, i foren detinguts a la seva entrada en territori català provinents de Saragossa¹⁶⁵⁷.

¹⁶⁵⁴ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del comandant de les Esquadres al marquès de Risbourg, capità general de Catalunya, informant-lo sobre la captura d'una banda de falsificadors de moneda (20 de maig de 1725).

¹⁶⁵⁵ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla al comandant de les Esquadres (24 de maig de 1725).

¹⁶⁵⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (12 de juliol de 1725).

¹⁶⁵⁷ *Ibid.*

A mitjans del mes de gener de 1726, la Reial Audiència informà al comandant Veciana que s'havia desarticulat una altra xarxa de falsificadors de moneda a Ulldecona (Montsià)¹⁶⁵⁸, i del fet que un usurer que operava a l'Urgell s'havia desplaçat des de Montornès de Segarra fins a Barcelona per tal de demanar empara i la protecció de la Sala del Crim¹⁶⁵⁹.

Aquell mes de juliol de 1728 es produí la detenció de dues persones a les localitats de Sant Joan de Conilles i Sant Martí Sarroca, una d'elles anomenada Montserrat i veïna de l'esmentada última vila. Des de la Reial Audiència es va ordenar al comandant Veciana que procedís amb la instrucció de la corresponent sumària contra aquestes persones, ja que es sospitava que fossin falsificadors de moneda¹⁶⁶⁰.

A mitjans del mes de juliol de 1729 el fiscal Juan de la Isla va demanar informació al comandant de les Esquadres, perquè informés si estaven acusats de falsificació de moneda dues persones anomenades Jaime i Teresa Casas¹⁶⁶¹.

8.11. La reforma de les Esquadres de 1729

El 14 de novembre 1728 el comandant Pere Anton Veciana va oficiar al marquès de Risbourg, capità general de Catalunya, informant-lo que es podria alleugerir la càrrega que suportava el Principat pel sosteniment de les Esquadres, reduint el sou dels caporals a la meitat i suprimint dos mossos en cadascuna de les esquadres que integren la força. D'aquesta forma el comandant Veciana pretenia apaivagar la possible reforma que el capità general preveia aplicar sobre el Cos, i que finalment es materialitzà el mes d'agost de 1729:

¹⁶⁵⁸ *Ibid.*

¹⁶⁵⁹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (17 de gener de 1726).

¹⁶⁶⁰ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Verthamon a Pere Anton Veciana de data (9 de juliol de 1728); ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta adreçada a Pere Anton Veciana (9 de juliol de 1728).

¹⁶⁶¹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (11 de juliol de 1729).

“(...) diré señor que se puede aliviar el Principado el pagar la escuadra de número tan crecido, reduciéndola a una tenía cantidad como es que cada cabo la mitad del sueldo que hoy percibe y dos mozos a cada cabo por su resguardo y las demás excepciones a vuestra excelencia bien vistas y cada uno por sí y juntos, dos o tres, aremos cualquier diligencia que vuestra excelencia se digne encargarnos, y yo con la comisión y título de bayle que espero merecer de vuestra excelencia la confirmación, como he merecido de los antecesores de vuestra excelencia, procuraré en obrar a satisfacción de vuestra excelencia suplicándole no se detenga en recelar de los mozos quedaran reformados, pues ya sabe vuestra excelencia que de ellos se ha dicho mucho y no se ha probado nada, y por la sedición que anda hoy miro más fácil el perderles con la disposición que va dicha sin estrépito y manya, como yo he sabido guiar cosas tales antes de la escuadra como constar en el tiempo de la junta y la primera formación de la real audiencia en todo y por todo aprobado o no me tiene vuestra excelencia, dispuesto a sacrificar mi vida y la de mi hijo y cabos de la escuadra en el real servicio y de vuestra excelencia”¹⁶⁶².

La reforma no es va fer esperar i el 24 d'agost de 1729 Guillermo de Melun, marquès de Risbourg i capità general de Catalunya, va autoritzar una reestructuració de les Esquadres consistent en la reducció dels 51 efectius que les composaven en aquells moments a un màxim de 30. Respecte a la comandància es reafirmava al capdavant de la força a Pere Anton Veciana, batlle de Valls, el qual se li mantenia el sou de 10 rals d'ardit diaris, mentre que el seu tinent segon, el

¹⁶⁶² ACAC. Fons: Impremta Castells: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra-família Veciana. Carta del comandant Pere Anton Veciana al marquès de Risbourg, capità general de Catalunya, sobre la reforma dels mossos d'esquadra (14 de novembre de 1728).

comandant Pasqual Roig, cobrava un sou de 5 rals i que cadascun dels sis caporals principals van percebre un salari diari de 7 rals d'ardit¹⁶⁶³.

En aquesta reforma s'establia, de forma minuciosa, les localitats que cada destacament tenia sota la seva dependència i que havien de ser visitades, com a mínim una vegada al mes, recolzant-se entre les diferents esquadres, per tal de donar cobertura a aquest servei.

La jerarquia de comandament quedava clarament establerta quan el capità general recordava a Pere Anton Veciana que no estava autoritzat a remoure els efectius, ni desplaçar-los de les seves demarcacions, sense una ordre expressa seva. Es reservava per la seva persona la potestat de nomenar els nous mossos d'esquadra, a proposta dels caporals, així com el dret d'apartar-los del servei.

S'ordenava que tots els caporals que tinguessin coneixement d'un fet delictiu ho haurien de comunicar al capità general, al comandant Veciana i als caporals dels destacaments veïns. Els caporals que tenien l'obligació de perseguir als delinqüents i requerir l'auxili de les justícies dels pobles, els quals havien d'instruir les corresponents sumàries per poder ajusticiar-los, malgrat es desconexés el nom de l'autor del fet. Aquests caporals s'encarregarien de supervisar que els esquadristes a les seves ordres vestissin l'uniforme reglamentari, i informarien al capità general de quan aquests estiguessin defectuosos per substituir-los, sufragant-se el mosso d'esquadra la despesa del nou uniforme.

Les mensualitats dels integrants de les esquadres es sufragaven en compliment de les ordres de pagament lliurades als respectius caporals. El capità general ordenava que les cartes de pagament havien de ser recollides mensualment a la seva secretaria, on es presentava una declaració jurada del nombre d'efectius que l'integraven i on havien de constar el nom dels mossos d'esquadra, així com el compliment de les rondes de vigilància obligatòries a les seves respectives demarcacions. El capità general ordenava que l'esmentada certificació havia de

¹⁶⁶³ Josep Alegre, Francisco Martí, Damià Coll, Josep Sabater, Josep Puigdengoles i Ramon Vidal.

venir obligatòriament signada pel batlle de la localitat on residia l'esquadra per tal de fer efectiu el pagament.

La reglamentació obligava al comandant Veciana a informar cada tres mesos sobre les revistes que havia realitzat als destacaments mitjançant un informe jurat sobre el seu estat.

S'estipulava com a data límit per efectuar la reforma el 15 de setembre de 1729 i que els 21 mossos d'esquadra sobrants havien de lliurar les seves armes, però permetent-los conservar la uniformitat. En cas que es produïssin vacants aquestes serien cobertes prioritàriament per ells. Les armes recollides que estiguessin en millor estat serien destinades a substituir aquelles malmeses, remetent una relació de les armes sobrants al capità general.

Aquesta reorganització situava el capità general de Catalunya com la màxima autoritat d'aquesta força armada, i a Pere Anton Veciana i Rabassa, com l'únic comandant de les Esquadres del Principat de Catalunya¹⁶⁶⁴.

En Pere Anton Veciana i Rabassa havia nascut a la localitat de Sarral, el 9 d'abril de 1682. Es va casar amb Maria Civit i Llobera a la localitat de les Piles, el 7 d'abril de 1704, on semblava ser que posseïa alguna propietat. El pare de Pere Anton Veciana vivia amb el seu germà, que era escultor, a la localitat de Valls, població on es va establir el matrimoni l'any 1709¹⁶⁶⁵. Pere Anton Veciana exercí de pagès i comerciant de porcs fins que el 10 de desembre de 1714 va ser nomenat sotsbatlle de la vila de Valls, càrrec que va exercir fins el 30 de juny de 1721. Com a sotsbatlle va realitzar diverses comissions per perseguir lladres i bandolers d'arrel austriacista.

¹⁶⁶⁴ ACAC. Fons: Impremta Castells: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra-família Veciana. Ordre sobre la reforma de les Esquadres realitzada per Guillermo de Melun, marquès de Risbourg, adreçada al comandant Pere Anton Veciana (24 d'agost de 1729).

¹⁶⁶⁵ En concret el domicili dels Veciana s'establí al carrer Sant Jaume (actualment carrer del Carme) de la localitat de Valls.

Imatge 34: Pere Anton Veciana i Rabassa [Quadre]. Galeria dels vallencs il·lustres de la població de Valls.

Durant la Guerra de la Quàdruple Aliança es va crear a Valls una esquadra que va ser comandada per Baltasar Martí. Una de les tres companyies que formaven aquesta força va ser comandada pel sotsbatlle Pere Anton Veciana.

Va participar en la defensa de la vila de Valls durant l'atac que el coronel d'arcabussers francesos *Carrasplet* va realitzar per intentar ocupar la vila. La direcció de la defensa la va realitzar el batlle Baltasar Martí. En Pere Anton Veciana i el seu fill, Pere Màrtir Veciana, van participar en aquesta empresa¹⁶⁶⁶.

En 1719 es va fer tractant de mules i cavalls, associant-se amb el seu amic Francesc Font, en aquells moments l'agutzil de la Reial Audiència, el qual es va convertir en el seu gran avalador davant aquest organisme judicial i de govern.

¹⁶⁶⁶ PAPELL TARDIU, J., op. cit., pp. 182 a 186.

L'any 1720, un cop finalitzada la guerra, restà com a sotsbatlle de Valls i s'encarregà de la direcció de l'esquadra d'aquesta població. L'any 1721, arran de la reforma de les esquadres va exercir el càrrec de comandant de les esquadres ubicades a Valls, Riudoms i Rodonyà. El 1725, amb motiu d'una nova reforma del cos, fou nomenat comandant de les esquadres que actuen als corregiments de Vilafranca, Tarragona i Tortosa. El 15 de setembre de 1729, Pere Anton Veciana va ser nomenat Cap de les Esquadres del Principat de Catalunya per ordre del marquès de Risbourg.

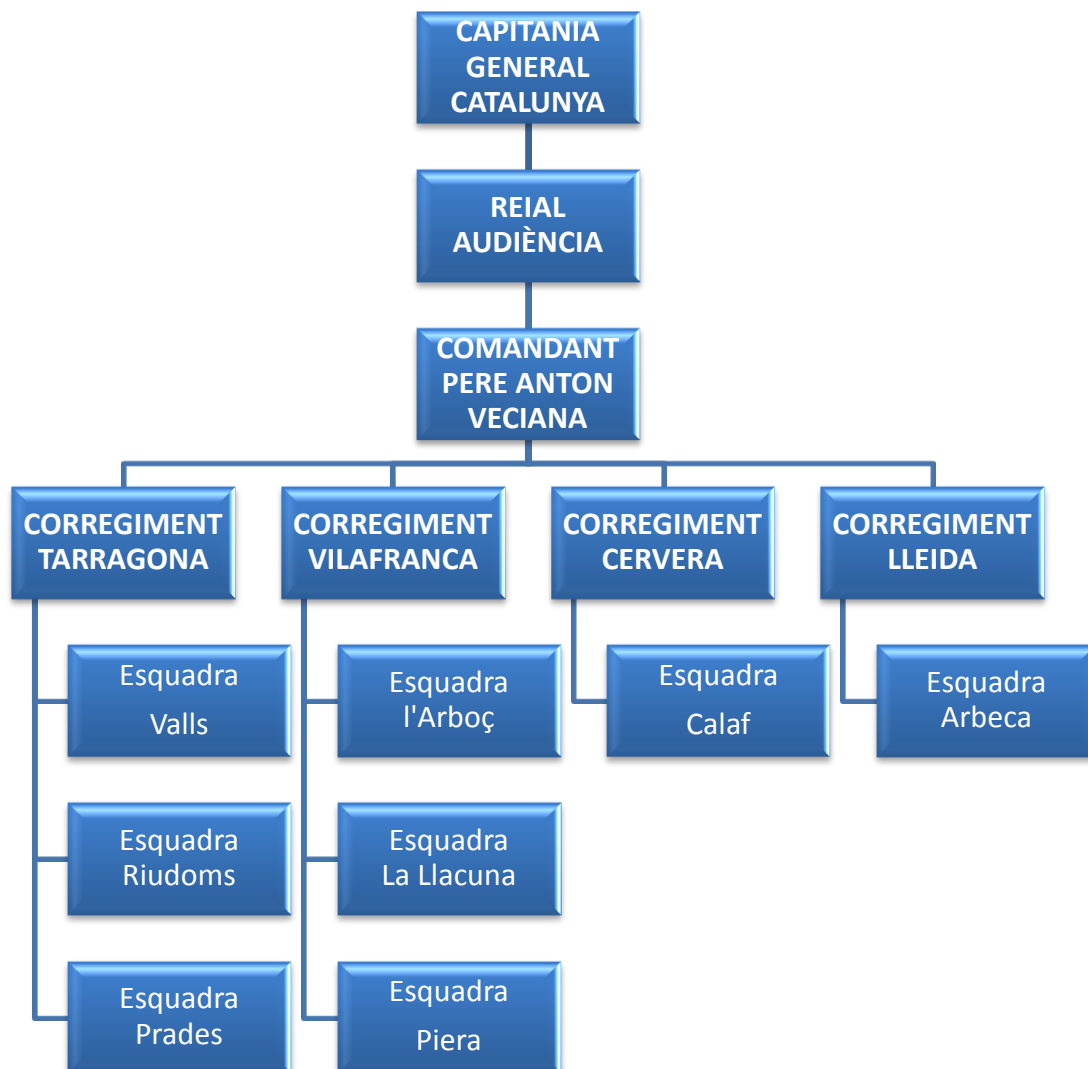

Figura 11: Organigrama de les Esquadres l'any 1729 (elaboració pròpia)

Taula 54: Reforma de les Esquadres de 1729 (elaboració pròpia)

CORREGIMENT	ESQUADRA	CAPORAL PRINCIPAL	CAPORAL TINENT	CAPORAL	MOSSOS
Tarragona	Valls	1	1		5
Tarragona	Riudoms	1			5
Tarragona	Prades			1	1
Vilafranca	L'Arboç	1			5
Vilafranca	La Llacuna	1			5
Vilafranca	Piera	1			5
Cervera	Calaf			1	1
Lleida	Arbeca	1			5

**Taula 55: Relació d'efectius sota el comandament d'en Pere Anton Veciana l'any 1729
(Ortega Espinós)**

ESQUADRA	GRAU	NOM	VEINATGE
	Comandant	Pere Anton Veciana i Rabassa	Valls
	Tinent Segon	Pascual Roig	Valls
Valls	Caporal Principal	Josep Alegret	Valls
"	Caporal Segon - Tinent	Pascual Roig	Valls
"	Mosso	Rafael Figueras	Vilabella
"	Mosso	Pelegrin Garcia	Vila-rodona
"	Mosso	Rafael Senabro ¹⁶⁶⁷	Bonastre
"	Mosso	Martin Ferrer	Igualada
"	Mosso	Francisco Aldavert	Sant Feliu Sasserra
Riudoms	Caporal Principal	Francisco Martí	Riudoms
"	Mosso	Antonio Martí	Riudoms
"	Mosso	Mariano Rich	Riudoms
"	Mosso	Josep Maymó	La Granja
"	Mosso	Josep Salvador	Vall de Querol
"	Mosso	Mateo Blanch	Rocafort
Arbeca	Caporal Principal	Damià Coll	Arbeca
"	Mosso	Bernardo Plana	El Pla
"	Mosso	Josep Oliver	La Massó
"	Mosso	Juan Vilanova	Valls
"	Mosso	Juan Fuster	Prats de Lluçanès
"	Mosso	Pedro Ferran	Piera
L'Arboç	Caporal Principal	Josep Sabater	L'Arboç
"	Mosso	Juan Casanovas	Pont d'Armentera
"	Mosso	Francisco Misarró	Sant Pere de Riudebitlles
"	Mosso	Pedro Aldavet	Sant Feliu Sasserra
"	Mosso	Tomàs Valls	Igualada
"	Mosso	Josep Blanch	Rocafort
La Llacuna	Caporal Principal	Josep Puigdenegoles	La Llacuna
"	Mosso	Francisco Cortey	La Llacuna
"	Mosso	Juan Claramunt	La Llacuna
"	Mosso	Jaime Guimjoan	Riudoms
"	Mosso	Juan Barrulles	Perafort
"	Mosso	Jaime Frister	Valls
Piera	Caporal Principal	Ramon Vidal	Piera
"	Mosso	Josep Boloix	Piera
"	Mosso	Pedro Sol	Berga
"	Mosso	Isidro Serdà	Valls
"	Mosso	Josep Maymó	Olesa de Montserrat
"	Mosso	Ventura Claramunt	Piera
Calaf	Caporal	Celedonio Fornells	Calaf
Prades	Caporal	Juan Antonio Subietas	Prades

¹⁶⁶⁷ Anteriorment havia format part de l'esquadra volant aixecada al corregiment de Manresa l'any 1719, a les ordres del antic dirigent gorreta, Pau Mata del Vendrell.

8.12. La lluita contra el bandolerisme i la delinqüència comuna (1729 - 1736)

A inicis de 1729, el comandant Veciana va ordenar al caporal Damià Coll, juntament amb un altre mosso d'esquadra, que agafés la declaració a Antonio Morages i fes constar totes aquelles informacions falses que havia manifestat durant el seu interrogatori.

Dies després, la Reial Audiència va oficiar el comandant Veciana perquè ordenés la captura del bandoler Pedro Comas, natural de Sant Pere de Ribes. Segons les informacions facilitades per part del caporal Josep Sabater, l'esmentat bandoler, acompanyat per un altre home, s'havien deixat veure armats per diferents poblacions d'aquelles contrades.

La petició de la Reial Audiència sol·licitava que es realitzés aquesta captura de forma diligent i secreta, per evitar que aquests fugitius poguessin fer-se escàpols i, si ho considerava convenient, podia fer ús d'un col·laborador anomenat Jaime Bas, veí del poble del Vendrell, per aconseguir aquesta captura¹⁶⁶⁸.

La recerca de Pedro Comas no requeria únicament sobre la figura d'en Veciana, ja que des de la Reial Audiència també s'estaven realitzant investigacions al respecte, que permetessin complimentar les iniciades pel cap de les Esquadres. Fruit d'aquestes indagacions, durant el mes d'abril, i des de Barcelona, es va informar al comandant Veciana que el bandoler Comas havia marxat a Erinyà, municipi de la Conca de Dalt (Pallars Jussà).

El mes de març de 1729, el comandant Veciana va rebre una informació que alertava de la presència d'un grup de bandolers al corregiment de Vilafranca del Penedès, a les rodalies de les població del Vendrell (Baix Penedès) i de la rectoria de Font-rubi (Alt Penedès)¹⁶⁶⁹.

¹⁶⁶⁸ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (13 de gener de 1729).

¹⁶⁶⁹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (24 de març de 1729).

Pocs dies després, els mossos d'esquadra van detenir a dos bandolers austriacistes a la localitat d'El Catllar, els quals se'ls hi van intervenir diverses armes, entre elles dues escopetes¹⁶⁷⁰. Des de la fiscalia es va felicitar el comandant Veciana perquè se'ls va poder acusar del robatori d'un carner¹⁶⁷¹.

El mes d'abril, el comandant Veciana va capturar a tres lladres anomenats *Brosí*, Felipe de Diego i Pablo Font, els quals se'ls acusava d'haver robat en un molí fariner. Els detinguts van ser traslladats a la presó de Valls, on van quedar a disposició de la Reial Audiència. Des d'aquest organisme judicial es va ordenar al comandant Veciana que prengués declaració als testimonis dels fets, especialment a un pastor que responia al nom de Juan Soler, natural del mas d'en Gual, del terme municipal del Vendrell¹⁶⁷². Dies després, la Reial Audiència va enviar al notari Raimundo Sagués, com a comissionat, perquè formalitzés el procés contra els tres detinguts i recopilés proves¹⁶⁷³.

El 7 d'abril el comissionat Sagués va informar al comandant Veciana que ordenés al batlle de Vila-rodonà (Alt Camp), el trasllat del convilatà Ramon Saumell, davant la seva presència. Aquest individu havia treballat temps enrere a la casa de Joan Campanera, i interessava el seu interrogatori per tal d'obtenir informació contra Campanera. Dies després, la Reial Audiència va ordenar al comandant Veciana que fes una tramesa de roba per Joan Campanera, ja que es trobava nu a la presó. També li ordenava que la burra i la seva cria que havien estat comissades al seu domicili li fossin retornades a la seva esposa mitjançant el batlle del Montmell¹⁶⁷⁴.

¹⁶⁷⁰ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Jerónimo Breziani a Pere Anton Veciana (11 de març de 1729).

¹⁶⁷¹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla al comandant Pere Màrtir Veciana (17 de març de 1729).

¹⁶⁷² ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (2 d'abril de 1729).

¹⁶⁷³ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (7 d'abril de 1729).

¹⁶⁷⁴ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Ramón Sagés a Pere Anton Veciana (7 d'abril de 1729); ACAC. Fons: Impremta Castells. Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (18 de maig de 1729); ACAC. Fons: Impremta Castell. Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (18 de maig de 1729).

El 18 de maig es va oficialitzar des de la Reial Audiència al comandant Veciana perquè investigués els fets que s'havien produït tres dies abans, quan dos lladres van disparar les seves pistoles contra un home al mas d'Arbonès, terme municipal de Nulles (Alt Camp), provocant-li greus ferides¹⁶⁷⁵.

Novament en el mes de setembre, el comandant Veciana va ser reclamat per en Josep de Verthamon, ministre de la Sala del Crim, per informa-li que continués amb les investigacions sobre un grup de quatre homes armats que havien aparegut a les rodalies de Sitges (Garraf)¹⁶⁷⁶.

Com podem observar l'activitat i la lluita contra el bandolerisme per part de les Esquadres, durant l'any 1729, es va incrementar exponencialment. Una frenètica activitat que no serví de justificació a les autoritats judicials, davant d'antigues persecucions i ordres de detenció, encara no materialitzades, malgrat el temps transcorregut, i que eren considerades prioritàries per la Reial Audiència i pel seu ministre, en Josep de Verthamon, el qual en una actitud clarament fiscalitzadora i que denotava l'interès en la captura de l'esmunyedís bandoler Pedro Comas, va oficialitzar el comandant Veciana, perquè supervisés la tasca del caporal Josep Sabater, en relació a la captura d'aquest bandoler¹⁶⁷⁷.

A les darreries de l'any 1729 els mossos d'esquadra van realitzar una exitosa operació contra un grup de lladres als pobles de Capellades (Anoia) i Sant Quintí de Mediona (Alt Penedès). Des de la Reial Audiència es sospitava que qui podria estar darrera d'aquesta banda era Isidro Pales, batlle d'Orpí. Malgrat no disposar de més informació sobre els detalls de l'operació, els seus resultats, o de les accions empreses contra el batlle Parés, sí que va quedar constància de la felicitació tramesa des del tribunal barceloní al comandant Veciana, per la direcció, organització i pels resultats obtinguts en aquesta acció¹⁶⁷⁸.

¹⁶⁷⁵ *Ibid.*

¹⁶⁷⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (22 de setembre de 1729).

¹⁶⁷⁷ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (2 d'abril i 22 de setembre de 1729).

¹⁶⁷⁸ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Juan de Isla a Pere Anton Veciana (30 de desembre de 1729).

A finals del mes de gener de 1730, els mossos d'esquadra van localitzar a dos desertors a la localitat de Valls: un del regiment d'infanteria de Lleó, i un altre del de Catalunya. Els mossos els van detenir i van comunicar el fet al capità general, que va informar als respectius regiments i va ordenar la custòdia dels detinguts fins que els regiments se'n fessin càrrec.

A mitjans del mes d'abril, l'arquebisbe de Tarragona es va dirigir al comandant Pere Anton Veciana perquè actués prohibint les pràctiques de jocs que, segons ell, havien causat molts danys i perjudicis a les persones i a les famílies dels jugadors, motiu pel qual demanava que s'actués detenint a les persones que organitzessin aquestes activitats a casa seva, procedint al seu empresonament i personalment davant la seva presència¹⁶⁷⁹.

El batlle de Roda de Barà (Tarragonès) va comunicar a la Reial Audiència que la nit del 27 de juliol de 1730, al corregiment de Vilafranca del Penedès, un grup de quatre homes armats amb pistoles i carrabines, van robar en el port de Barà a Josep Domènech a qui li van sostreure la quantitat de 46 doblons¹⁶⁸⁰.

El mes d'agost el marquès de Risbourg va ordenar al comandant Pere Anton Veciana que, amb el sou que els corregiments pagaven per les places de mossos que no es trobaven cobertes, creés un fons monetari a disposició del capità general i de la Sala del Crim de la Reial Audiència. En la carta ordenava al comandant Veciana que informés als caporals de la creació d'aquest fons i que enviessin al fiscal de la Sala del Crim la quantitat de diners que trametien al comandant per aquest concepte¹⁶⁸¹.

El 3 de maig de 1733, sense poder precisar el lloc, els mossos d'esquadra van detenir a un home armat amb una escopeta que responia al nom de Juan Alías (a)

¹⁶⁷⁹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Pere de Copons, arquebisbe de Tarragona, a Pere Anton Veciana (19 d'abril de 1730).

¹⁶⁸⁰ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Verthamon a Pere Anton Veciana (3 d'agost de 1730).

¹⁶⁸¹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del marquès de Risbourg, capità general de Catalunya, a Pere Anton Veciana (3 de novembre de 1730).

*el Caçador de Butsènit. És molt possible que aquest delinqüent fos fill del poble de Butsènit d'Urgell, terme municipal de Montgai (Noguera)*¹⁶⁸².

L'1 de gener de 1734 el marquès de Risbourg va ordenar al comandant Veciana, que els mossos d'esquadra centressin la seva actuació en la lluita contra el contraban de tabac, detenint els contrabandistes i confiscant la mercaderia:

“Prevengo al baile de Valls que con su escuadra ha de ser de su precisa obligación, sin que en esto medie la más mínima omisión, el aprehender todos los contrabandos de tabaco que encontraren o que sepan se ejecutan en cualquier paraje de los que al referido baile le toca recorrer, como también la prisión de las personas que los cometen, y el dar cuenta precisamente con puntualidad al administrador de la renta del tabaco de este principado, a todos los partidos agregados y a los cabos de las rondes más inmediatas, de las aprehensiones que hiciere de este género y de los sujetos que por defraudadores prendiere, a fin de que su causas se sigan en el juzgado de la renta a donde toca privativamente su conocimiento (...)”.

Com s'observa en el text precedent, s'havia de notificar a l'administrador de rendes del Principat totes les confiscacions realitzades per les Esquadres i gratificar personalment al comandant Pere Anton Veciana en funció a l'import de la mercaderia interceptada¹⁶⁸³.

El 6 de gener 1734, el caporal Josep Sabater, cap de l'esquadra de l'Arboç, va informar al comandant Veciana que els delinqüents *Jaume del Mas d'en Bares*, i

¹⁶⁸² ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Piedrola y Narvaez a Pere Anton Veciana (maig 1733).

¹⁶⁸³ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del marquès de Risburg, capità general de Catalunya, a Pere Anton Veciana ordenant que les Esquadres perseguixin als contrabandistes de tabac (1 de gener de 1734).

en *Po de les Viudes* deambulaven per la zona del Penedès i que s'havien amagat en el domicili d'una persona que responia al nom el Cintet de la Porcada¹⁶⁸⁴.

Durant l'Antic Règim, per procedir a la detenció d'un religiós era necessària l'autorització de les autoritats eclesiàstiques, motiu pel qual, en data del 6 d'abril de 1734, el comissari apostòlic va autoritzar el comandant Veciana la detenció del frare Josep Carles, de l'ordre dels dominics i que pertanyia al convent de Ciutadilla (Urgell)¹⁶⁸⁵. Malauradament desconeixem el motiu de la detenció d'aquest frare.

Entre els mesos de juliol i agost, el comandant Veciana va rebre ordres del corregidor de Tarragona perquè procedís al control de la venda de gra en grans quantitats, especialment de blat, evitant així l'acció dels especuladors que estaven incrementant els preus d'aquest producte, únicament per afany de lucre i autoritzant la seva detenció, si es considerava escaient¹⁶⁸⁶.

Josep de Piedrola, fiscal de la Sala del Crim, va rebre notícies del ciutadà Josep Sentis (a) *Petit de la Feliciano o Coix de la Feliciano*, veí del poble de Bellmunt, terme municipal de Talavera (Segarra), que juntament amb Francisco Matheu tenien intenció de reunir-se amb dos subjectes més per tal de constituir una banda de delinqüents. Per aquest motiu, en data 25 d'agost, el fiscal Piedrola va oficiar el comandant Veciana ordenant-li la detenció d'aquests dos subjectes que, segons les informacions rebudes, havien cercat refugi en un lloc sagrat. El fiscal ordenava a Veciana que quan sortissin del mateix procedís a la seva detenció¹⁶⁸⁷.

El mes d'octubre de 1734 el comandant Veciana va rebre una carta de Bernardo Santos, regent de la Reial Audiència, on li ordenava confeccionar un llistat de tots aquells seglars que, sense tenir llicència, disposessin d'armes. Feia especial incís

¹⁶⁸⁴ ACAC. Fons: Fons Mercadé: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del caporal Josep Sabater, cap de l'esquadra de l'Arboç, al comandant Veciana (6 de gener de 1734).

¹⁶⁸⁵ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Autorització del comissari apostòlic a Pere Anton Veciana per procedir a la detenció d'un frare dominic (6 d'abril de 1734).

¹⁶⁸⁶ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Cartes del corregidor de Tarragona a Pere Anton Veciana ordenant que procedís a actuar contra els especuladors de grans (7 de juliol i 25 d'agost de 1734).

¹⁶⁸⁷ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep de Piedrola a Pere Anton Veciana (25 d'agost de 1734).

en recordar-li que es limités a confeccionar l'esmentada llista i que no iniciés cap acció o diligència vers aquests¹⁶⁸⁸.

Durant l'any 1734, el comandant Veciana va rebre l'ordre de detenció d'un delinqüent anomenat Manuel Barado que venia acompanyada d'una relació de fets delictius comesos per aquest individu. Entre els crims que se l'imputaven es detallaven: l'assassinat de la seva muller al lloc d'en Borén, terme municipal d'Alt Aneu (Pallars Sobirà); temptativa d'assassinat al disparar un tret de pistola a un parent seu, que va impactar en una dona que va resultar ferida i va perdre una mà; l'agressió sexual contra una noia adolescent a Isavarre, terme municipal d'Alt Aneu (Pallars Sobirà); l'agressió a tres traginers l'any 1728; la mort a cops de bastó d'un mossèn a la Vall d'Aneu i el robatori en una església al Pallars Sobirà el mateix any; durant l'estiu de 1728 va provocar la mort de diversos animals a la Vall d'Aran; el mateix any va robar una mula i un rusc d'abelles; l'any 1734 va agredir sexualment a una noia de la localitat de Sorpe, terme municipal d'Alt Aneu (Pallars Sobirà), va apallissar amb un pal a l'alcalde d'Aneu, es va dedicar al contraban i va disparar-li un tret al batlle vell d'Aneu¹⁶⁸⁹.

En aquelles mateixes dates en Josep Sabater, caporal de l'esquadra de l'Arboç, va confeccionar una relació dels diferents delictes d'estafa, danys i amenaces comesos per en Maymó (a) *el Vell* i el seu fill Ramon Maymó, sobre diversos veïns dels pobles del Penedès¹⁶⁹⁰.

El 3 de gener de 1735, els mossos d'esquadra van detenir a dos lladres autors del robatori comès el 26 de desembre de 1734 a l'ermita de Sant Martí de Tous (Anoia), recuperant les joies sostretes¹⁶⁹¹.

¹⁶⁸⁸ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Bernardo Santos, regent de la Reial Audiència, a Pere Anton Veciana (13 d'octubre de 1734).

¹⁶⁸⁹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Relació dels delictes comesos per Manuel Barado exposats per Felip Mola (1734).

¹⁶⁹⁰ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Relació feta pel caporal Josep Alegret, de l'esquadra de l'Arboç, dels delictes comesos per en Maymó (a) *el Vell* i el seu fill Ramón Maymó a diversos propietaris del Penedès (1734).

¹⁶⁹¹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del comte de Glimes a Pere Anton Veciana (5 de gener de 1735).

A principis de 1735 el comandant Pere Anton Veciana va adreçar una carta a Pere de Copons, arquebisbe de Tarragona, preguntant-li en quins casos podria procedir contra aquelles persones que treballaven o transportaven gènere els dies festius religiosos. L'arquebisbe li va respondre que estaven exempts aquells traginers que ja es trobaven realitzant un viatge, o bé aquells que es desplaçessin des de llocs distants. Malgrat aquestes excepcions, l'arquebisbe recomanava al comandant que consultés amb els diferents sotsbatlles, sobre les persones que treballaven aquells dies, ja que aquests el podrien informar si es tractaven de casos de justificada necessitat, o si calia que aquests obtinguessin els corresponents permisos del rector¹⁶⁹².

En determinades situacions l'església reclamava el servei dels mossos d'esquadra com va succeir el febrer de 1735, quan l'arquebisbe de Tarragona sol·licità la detenció de Bernat París, marit de Maria Francisca Paris, la qual havia sol·licitat el divorci per la via eclesiàstica. L'arquebisbat pretenia que els mossos d'esquadra detinguessin al marit facilitant així que la dona pogués treure de casa les seves robes i poder marxar al domicili de la seva mare a la localitat d'Alcover¹⁶⁹³.

Una altra actuació vers el que podríem denominar delictes contra la moral es va produir a l'agost de 1735 quan l'arquebisbe de Tarragona va oficiar al comandant Veciana sol·licitant la detenció d'Agustí Oliva i Maria Miret, ja que existien sospites que aquestes persones, vídues, mantenien relacions sexuals sense estar casades. Les informacions indicaven que Maria Miret anava a casa d'Agustí Oliva a les nits, desobeint així les ordres que el rector els hi havia donat, indicant-los que no podien estar junts. Quinze dies després, el 15 de setembre, el comandant Veciana va rebre una altre carta de l'arquebisbe en la qual deixava sota el seu criteri i el del rector de Valls, la decisió de les accions a realitzar amb aquests detinguts¹⁶⁹⁴.

¹⁶⁹² ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Pere de Copons, arquebisbe de Tarragona, a Pere Anton Veciana (16 de gener de 1735).

¹⁶⁹³ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep Brusi a Pere Anton Veciana (24 de febrer de 1735).

¹⁶⁹⁴ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de l'arquebisbe de Tarragona a Pere Anton Veciana (30 d'agost i 15 de setembre de 1735).

Aquell mateix dia l'arquebisbe va ordenar al comandant Veciana que deixés lliure a una dona, esposa d'un corder anomenat Vives, ja que havia rebut noves informacions que l'exculpaven d'haver comès cap falta contra la moral¹⁶⁹⁵.

8.12.1. La lluita contra els saquejadors d'esglésies (1723 – 1739)

Un altre focus delinqüencial al qual havien de fer front les esquadres eren les bandes organitzades que saquejaven les esglésies en busca d'objectes d'or, plata i joies. Per a poder operar contra aquests grups, s'utilitzaven delinqüents que s'infiltraven entre els seus membres, per tal de proporcionar informació a les autoritats.

La nit del 12 de març de 1723, un grup de bandolers va cremar i trencar el pany de la porta de l'església de Sadernes (Garrotxa). Una vegada en el seu interior van destrossar el mobiliari i robar les joies i diners que hi van trobar. Des del bisbat de Girona es va demanar al capità general, comte de Montemar, una esquadra a imatge de la ja existent en aquells moments a Valls, La Llacuna i Piera per fer front a les bandes de lladres, que a la zona de l'Empordà assaltaven les esglésies per robar-hi¹⁶⁹⁶.

La nit del 7 al 8 de juny de 1727, es va produir un enfrontament armat entre un grup de mossos d'esquadra comandants pel caporal Pascual Roig i un grup de bandolers a les rodalies de Llorenç del Penedès (Baix Penedès). Els delinqüents van aconseguir fugir sota el foc de les esquadres, no podent capturar-ne a cap, però recuperant una bossa amb setze quilograms de plata procedents de robatoris a temples de la contrada, així com dues escopetes i altres efectes¹⁶⁹⁷.

L'utilització de delinqüents peneditis, o col·laboradors amb la justícia, esdevenien una font d'informació vital per al sistema de seguretat pública de la Catalunya del

¹⁶⁹⁵ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de l'arquebisbe de Tarragona a Pere Anton Veciana (15 de setembre de 1735).

¹⁶⁹⁶ ACA. Villetes 366 (1721 - 1723). Carta del comte de Montemar, capità general, a la Reial Audiència (16 de març de 1723).

¹⁶⁹⁷ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta del caporal Josep Alegret a Pere Anton Veciana (8 de juny de 1727).

segle XVIII. Un exemple el trobem en el cas d'Anton Pocarull (a) *Antonet de Reus*, un lladre especialitzat en el robatori d'esglésies que va ser detingut l'any 1734, i que va confessar a les autoritats els robatoris que havia comès des de juliol de 1725 fins el mes de juliol de 1728, no dubtant en incriminar els seus companys per tal de salvar la vida. La relació ens mostra que es tractava d'una banda de lladres que operava per tot el Principat de Catalunya, i que estava especialitzada en el robatori d'esglésies, relegant a fets puntuals l'ús de la violència contra les persones. Se'ls imputaven els següents fets: robatori a la rectoria de Gratallops (Priorat), el 29 de juliol de 1725; robatori a la rectoria de Riudecanyes (Baix Camp), el 30 de juliol de 1725; robatori a casa d'un barber a Vila-seca (Tarragonès), el 31 de juliol de 1725; robatori en casa d'un estanquer a Vila-seca (Tarragonès), el 31 de juliol de 1725; robatori en una botiga de la Pobla de Montornès (Tarragonès), l'1 d'agost de 1725; robatori en una casa de la Granada (Alt Penedès), el 3 d'agost de 1725; robatori a la casa de l'apotecari i confiter de Cardedeu (Vallès Oriental), realitzat a principis d'agost de 1725; temptativa de robatori a la església i rectoria de Sant Celoni (Vallès Oriental), realitzat a principis d'agost de 1725; robatori a la rectoria de Cassà de la Selva (Gironès), a principis del mes d'agost de 1725; robatori en una casa de Vilabertran (Alt Empordà), a l'agost de 1725; robatori a la rectoria de Sant Climent Sescebes (Alt Empordà), a principis d'agost de 1725; robatori en una casa del terme municipal de Castelló d'Empúries (Alt Empordà), el 18 d'agost de 1725; robatori en la rectoria i església de Pontós (Alt Empordà), realitzat a finals d'agost de 1725; i el robatori en la rectoria de Sant Sadurní de l'Heura (Baix Empordà), a primers de setembre de 1725.

Aquests robatoris van ser perpetrats per Anton Pocarull (a) *Antonet de Reus*, Josep Prat (a) *el Vilabertran*, Juan Gelabert (a) *el capellà*, i Bautista Bassò. En la seva declaració Anton Pocarull va reconèixer altres robatoris en els quals no hi havien participat Josep Prat (a) *el Vilabertran*; Juan Gelabert (a) *el capellà* i Bautista Bassò, Felipe Sais (a) *Butifarra*, Joan Pompeu (a) *el Borni*, Gabriel (a) *el Belet*, Isidro (a) *el Isidret* o Biscainit; Agustín Soler (a) *Pie de Pistola*, Francisco Casanova (a) *el Escarabat*; N. (a) *el Boig* i en (a) *Coll de Reus*. Aquest darrer s'encarregava de vendre la plata que robava. Els membres d'aquest segon llistat

se'ls reconeixia: el robatori a l'ermita de Nostra Senyora del Coll, terme municipal d'Osor (la Selva), realitzat a primers de setembre de 1725; robatori a l'església i rectoria d'Argentona (Maresme) efectuat a principis del mes de setembre de 1725; robatori en l'església de Botarell, perpetrat al mes de juliol de 1728; robatori a l'església de Sant Joan de Racó, del terme municipal de Navàs (Bages), realitzat el 24 de maig de 1732; i el robatori a la casa d'un fabricant de fils de Bràfim (Alt Camp) a principis de gener de 1733.

Aquestes confessions li van salvar la vida i el mes d'agost de 1737 el trobem realitzant tasques de confident per a les Esquadres i per la fiscalia de la Reial Audiència, amb l'objectiu de desarticular una banda especialitzada en el robatori a esglésies. Aquell mateix mes, el fiscal José de Piedrola, va adreçar una carta al comandant Veciana l'informant-lo sobre les sospites que apuntaven a la mort de *l'Antonet de Reus*. Posteriorment, la Reial Audiència va tenir notícia que havia estat vist al Pont Major de Girona on havia explicat als membres de la banda la seva infiltració i la seva relació amb les Esquadres i amb la justícia¹⁶⁹⁸.

Una de les operacions que més èxit va tenir en la utilització de confidents infiltrats va ser la realitzada contra una banda de lladres d'esglésies l'any 1737 per part del comandant Veciana, el qual havia detectat un grup de lladres especialitzat en el robatori a esglésies arreu de territori de Catalunya. En combinació amb en José de Piedrola i Narvaez, fiscal de la Sala del Crim de la Reial Audiència, va posar en marxa un pla per infiltrar un confident en l'esmentat grup, i així procedir a la seva desarticulació. En un primer moment es va enviar a *l'Antonet de Reus* perquè s'infiltrés, però aquest es trobava detingut a Tarragona per possessió d'un arma de foc que es va localitzar en un registre a casa seva. Assabentat d'aquest fet, el comandant Veciana va escriure al governador militar de Tarragona dient-li que li

¹⁶⁹⁸ ACAC. Fons: Impremta Castells. Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Relació dels delictes declarats per Anton Pocurull (a) *Antonet de Reus* (1734); ACAC. Fons: Mercadé. Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta José de Piedrola i Narvaez, fiscal de la Sala del Crim, al comandant Pere Màrtir Veciana (28 d'agost de 1737); ACAC. Fons: Mercadé. Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Josep Ametller, magistrat de la Reial Audiència al comandant Pere Màrtir Veciana (16 d'octubre de 1737).

lliurés a l'*Antonet de Reus* per poder utilitzar-lo com a confident infiltrat la qual cosa aquest hi va accedir, entregant el detingut el mes de gener de 1737¹⁶⁹⁹.

Tot i això, les autoritats borbòniques no van desistir en el seu afany d'infiltrar algú més, i el mes d'octubre, el comandant Pere Màrtir Veciana, va rebre una carta d'una persona que responia al nom de Miquel Serra el qual l'informava que estava esperant resposta de la Reial Audiència per tal d'acompanyar a un delinqüent anomenat Garreta que s'havia ofert a la Sala del Crim amb l'objectiu d'acabar amb un grup de bandolers¹⁷⁰⁰.

A mitjans del mes d'octubre, en José Ametller, magistrat de la Reial Audiència, va oficiar al comandant Pere Màrtir Veciana sobre la infiltració de persones en aquesta banda de delinqüents. El magistrat no era partidari d'utilitzar a en Garreta per aquesta missió, ja que el preferia mantenir amagat i utilitzar a dos delinqüents anomenats Miquel Casadevall (a) *Calot Burgada* i un tal Perillan, que es trobaven refugiats a França. El magistrat raonava sàviament que en Garreta havia estat molt de temps relacionat amb Pere Màrtir Veciana, i això suposava un problema ja que els membres de la banda podrien desconfiar d'ell i més encara quan amb ells s'havia aliat l'*Antonet de Reus*. El risc era massa elevat per infiltrar a en Garreta:

“y es menester ir conservando a la Capa a Garreta hasta que venga Calot Burgada, y veamos que pie toma con éste la dependencia, pues como yo antes que supiésemos lo de Garreta ya había escrito a Calot Burgada que venga no nos podemos apartar de entablar con el la materia. A más de que si con dicho Calot toma buen temperamento es mejor la idea con éste que con Garreta, pues no será tan fácil que recelen los Danzantes de dicho Calot Burgada y del Perillán que éste nos ofrece por ser moradores de la presente en Francia, como de Garreta que

¹⁶⁹⁹ AHCV. Fons: Mercadé. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Núm. 42. Carta del governador militar de Tarragona Juan de Prado a comandant Pere Anton Veciana (22 de gener de 1737).

¹⁷⁰⁰ ACAC. Fons: Mercadé. Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Miquel Serra al comandant Pere Màrtir Veciana (4 d'octubre de 1737).

ha mucho tiempo anda por esos parajes y pueden temer que haya confabulado con Vuestra Merced, mayormente si fuese cierto que haya sido visto el Antonet en el Puente mayor de Gerona, en cuyo caso debemos tener por cierto arrepintió de hacer bondad y nos burló y, por consiguiente, propalo a los Danzantes todo lo que le había pasado con nosotros. Y así no hay sino conservarnos como hemos quedado y el tiempo dirá por dónde y cómo nos hacemos de gobernar”¹⁷⁰¹.

El mateix dia el comandant Veciana va rebre una carta del fiscal de la Sala del Crim ordenant-li que entretingués en Garreta mentre es dugués a terme la infiltració dels altres confidents:

“(…) Esta bien vaya Vuestra Merced entreteniendo a Garreta, y ver lo que el otro da de sí. En este asunto no hay novedad especial”¹⁷⁰².

Les sospites del fiscal sobre les activitats sobre l'Antonet de Reus van anar en augment. Així, en una carta adreçada el mes de desembre al comandant Veciana, li exposava els seus temors respecte a que aquest subjecte els traís:

“Veo lo últimamente resuelto por el Antonet de Reus, y me temo nos vuelva a engañar, pero espero en Dios, que por otro camino se ha de lograr lo que tanto deseamos”¹⁷⁰³.

¹⁷⁰¹ ACAC. Fons Mercadé. Secció Col·lecció de documents. Sèrie Mossos d'Esquadra. Carta Josep Ametller, oïdor de la Reial Audiència de Catalunya, a Pere Màrtir Veciana (16 d'octubre de 1737).

¹⁷⁰² ACAC. Fons Mercadé. Secció Col·lecció de documents. Sèrie Mossos d'Esquadra. Carta de José de Piédrola y Narvaez, fiscal de la Sala del Crim de la Reial Audiència de Catalunya, a Pere Màrtir Veciana (16 d'octubre de 1737).

¹⁷⁰³ ACAC. Fons Mercadé. Secció Col·lecció de documents. Sèrie Mossos d'Esquadra. Carta de José de Piédrola y Narvaez, fiscal de la Sala del Crim de la Reial Audiència de Catalunya, a Pere Màrtir Veciana (11 de desembre 1737).

Mentre això succeïa, en Miquel Casadevall (a) *Calot Burgada* va entrar des de França a territori espanyol, amb la màxima precaució, i amb la intenció de reunir-se amb el fiscal del Crim a Barcelona:

“(...) con todo el sigilo posible, el mayor secreto y reserva imaginable, y se vino por caminos extraviados, y llegó y entró en Barcelona muy tarde al tiempo de querer cerrar la Puerta, y luego de haber entrado se escondió en paraje oscuro y oculto y espera bien entrada la noche para entrar en mi casa”¹⁷⁰⁴.

Finalment fou en Miquel Casadevall (a) *Calot Burgada* qui es va infiltrar en el grup i va esbrinar que aquests lladres es dedicaven a robar objectes valors de les esglésies d'arreu de Catalunya, per fondre'ls a posteriori, i vendre'ls a Barcelona a diferents argenters. El grup operava de manera especialitzada, ja que uns es dedicaven a robar, altres a fondre les peces i la resta a vendre la plata, fet que dificultava la seva detecció i captura. Tots els integrants de la banda van ser capturats: cinc van morir a la forca i la resta van ser enviats a galeres.

Les detencions van continuar i el 13 de gener de 1739 el fiscal de la Sala del Crim va informar a Pere Màrtir Veciana que un dels integrants de la banda, anomenat Freixas, havia estat detingut a Granollers¹⁷⁰⁵.

El mes de juny de 1739 encara s'estaven realitzant gestions judicials sobre aquesta banda per part de la Sala del Crim, tal com consta en l'ordre que va rebre el comandant Veciana per tal que investigués si en Francesc Casanovas (a) *Escarabat* i en N. (a) *el Boig* havien realitzat, l'any 1729, el furt d'unes culleres de plata en el domicili de N. Cantarer a la localitat de Castellvell del Camp (Baix Camp). Si les gestions resultaren positives, s'ordenava la constitució d'una sumària. Al marge d'aquest fet delictiu, també li ordenaren les investigacions

¹⁷⁰⁴ ACAC. Fons Mercadé. Secció Col·lecció de documents. Sèrie Mossos d'Esquadra. Carta de José de Piédrola y Narvaez, fiscal de la Sala del Crim de la Reial Audiència de Catalunya, a Pere Màrtir Veciana.

¹⁷⁰⁵ ACAC. Fons Mercadé. Secció Col·lecció de documents. Sèrie Mossos d'Esquadra. Carta de José de Piédrola y Narvaez, fiscal de la Sala del Crim de la Reial Audiència de Catalunya, a Pere Màrtir Veciana (13 de gener de 1739).

pertinents sobre el robatori de material patit per un calder prop de la cartoixa d'Escaladei i que va ser venut, posteriorment, per Bernardo Capdevila a un altre calderer de la ciutat de Tarragona. Per últim, la Reial Audiència va encomanar al comandant Veciana una relació dels delictes comesos per en Francesc Casanovas (a) *Escarabat*¹⁷⁰⁶.

Dos anys després, en Pere Màrtir Veciana i Civit, segon comandant de les Esquadres, va adreçar un memorial al rei Felip V demanant l'ascens a capità i on feia una relació dels seus mèrits, entre els quals hi figurava la captura d'aquesta banda de lladres d'esglésies:

“De muchos años a esta parte se experimentaba en Cataluña el grave perjuicio de frecuentes robos sacrílegos de las iglesias, que se sucedían con desconsuelo universal de la provincia. Había la Sala aplicado las más exactas diligencias para evitar tales insultos y para descubrir los delincuentes por medio de padre e hijo Veciana y de otros sujetos, a propósito, bien intencionadas, aunque siempre sin fruto por la gran cautela con que ejecutaban los malhechores estos delitos, a deshora de la noche sin dejar vestigio de ser descubiertos. Duró este daño hasta el verano de mil setecientos treinta y siete en que Pedro Mártir Veciana, que nunca olvidaba esta importancia, pudo lograr la ocasión de hacer confianza de un hombre de pésima cualidad en materia de hurtos, que tenía bastante noticia de cuasi todos los demás que había en Cataluña de su especie, y tomando de su boca la primera noticia de ser los ladrones de las Iglesias una cuadrilla, que viviendo disimulados en Barcelona, salían a cometer los delitos, y entrando después en ella con disimulación los vasos sagrados y alhajas de plata que robaban, quedando desfigurado y derretida sin trascender de

¹⁷⁰⁶ ACAC. Fons Mercadé. Secció Col·lecció de documents. Sèrie Mossos d'Esquadra. Carta de Bernardo Hurtado de Mendoza a Pere Màrtir Veciana (17 de juny de 1739).

los mismo ejecutores de los que intervenían en el manejo, y de los plateros que compraban en secreto. Acudió pronto con el mismo delator a esta ciudad Veciana a dar cuenta de lo adquirido al ministro de la Sala, comisionado de la causa que, con el expresado principio, tuvo tan buen progreso en la justificación. Después de presos los reos, que cinco de ellos han experimentado ya el rigor de la justicia debido a su maldad con su afrontosa muerte en la horca, habiendo cesado enteramente desde su captura los sacrílegos.”¹⁷⁰⁷

8.13. La revolta d'Andreu García: la fi de l'austriacisme armat a Catalunya (1735)

Entre els anys 1733 i 1738, Europa va viure un nou conflicte bèl·lic que va fer trontollar el feble equilibri existent entre les potències del moment. La disputa entre els dos aspirants al tron de Polònia va provocar una guerra civil interna que generà diverses repercussions en l'escenari polític internacional, així com l'alineació de països en un o altre bàndol. Els dos candidats reveren, simultàniament, el recolzament de les grans potències europees: per una banda, Frederic August II, elector de Saxònia, el qual regnà amb el nom de August III, va rebre l'ajuda de l'Imperi Rus, l'Imperi Austríac i Saxònia, metre que Estanislao Leszczyński, conegut amb el nom d'Estanislau I, rebé els suports de França, Baviera, Savoia, Sardenya i Espanya.

Aquest conflicte s'ha d'entendre com una continuació de la Guerra de Successió Espanyola, al ser valorat per la dinastia Borbònica com una nova oportunitat recuperar els territoris italians perduts a la Pau d'Utrecht.

¹⁷⁰⁷ ACAC. Fons Mercadé. Secció Col·lecció de documents. Sèrie Mossos d'Esquadra. Memorial de mèrits d'en Pere Màrtir Veciana, comandant de les Esquadres enviat al Capità General de Catalunya, presentat per diferents personalitats de Catalunya per a que és sol·licitat per ell al rei Felip V el grau de capità de l'Exèrcit (21 de maig de 1739).

Al iniciar-se el conflicte bèl·lic, les tropes franceses i piemonteses van envair les possessions austríaques de la Lombardia i el ducat de Parma, mentre que les tropes espanyoles atacaven el Regne de les Dues Sicílies, tal com s'havia pactat prèviament, mitjançant el Tractat del Escorial (1733), on les dues corones borbòniques establien la seva estratègia comuna front l'Imperi Austríac. Des d'aquell moment, les tropes borbòniques d'ambdós regnes van operar conjuntament a la península italiana contra els austríacs. A inicis de 1734, les tropes espanyoles van reunir un exèrcit de 40.000 efectius sota el comandament del comte de Montemar, el qual va concentrar les seves forces en la invasió de Nàpols, d'on el virrei austríac, Guilio Borromeo Visconti, va decidir retirar-se davant l'aclaparadora superioritat numèrica espanyola. Ocupada la plaça de Nàpols, les forces espanyoles dividiren els seus esforços entre els setges de les places de Gaeta i Capua, ocupades pels austríacs, i l'intent d'aturar la retirada marítima dels imperials austríacs, per evitar que aquests rebessin l'ajuda de 6.000 soldats croats provinents del mar Adriàtic.

La sort de la campanya va estar marcada per la victòria inicial de les tropes espanyoles a la batalla de Bitonto, el 25 de maig de 1734. El lloc del combat havia estat escollit per les tropes austríaques comandades pel general Belmonte, que havien desplegat una línia de trinxera entre dos convents. Les forces austríaques estaven compostes per uns 6.500 soldats d'infanteria, 1.900 de cavalleria (dels quals hi havia uns 400 húsars) i 24 regiments de cuirassers; mentre que el bàndol espanyol, a les ordres del comte de Montemar, el composaven: 12 batallons d'infanteria, 22 companyies de granaders, 24 esquadrons de cavalleria, la brigada de Carrabiners Reials, una companyia de Granaders Reials, i diverses companyies de granaders a cavall.

El comte de Montemar va fer un reconeixement de l'exèrcit austríac per desplegar posteriorment a la seva força: al centre hi va situar els 12 batallons d'infanteria, juntament amb 3 regiments de cavalleria; en el flanc esquerra la brigada de Carrabiners Reials, acompanyada de 3 regiments de cavalleria; mentre que en el flanc dret, va situar als Granaders Reials, dos regiments de dragons i 4 companyies de granaders a cavall.

El primer moviment va procedir del centre espanyol, on el regiment de Guàrdies Espanyoles i les Guàrdies Valones, sota el comandament del comte de Maceda, van atacar furiosament els austríacs. Aquests començaren a cedir les seves línies de defensa fins que llençaren una càrrega de cavalleria contra la infanteria espanyola la qual aconseguí repel·lir l'atac. En aquest moment, el comte de Montemar, veient el desconcert entre les files imperials, va llençar el seu flanc esquerra contra els cuirassers i húsars austríacs, derrotant-los; mentre que dos regiments de dragons atacaven el flanc esquerra austríac, principalment un convent que els servia de fortificació.

Assetjats i batent-se en retirada, els flancs dret i esquerra dels austríacs van entrar en pànic, provocant que la majoria de les tropes fugissin en desbandada, buscant refugi a la vila de Bitonto, o en un dels dos convents situats als extrems de la línia austríaca. Però, malgrat la retirada enemiga les tropes de cavalleria espanyola no van donar treva i es van llençar contra els efectius que fugien. Només es va salvar una part de la cavalleria austríaca que, comandada pel marquès de San Vicente, va aconseguir refugiar-se a Bari.

Després de nou hores de combat, les tropes espanyoles van derrotar a les tropes austríaques, provocant entre les seves files un miler de morts, igual nombre de ferits i més de 2.000 presoners.

El 26 de maig la localitat de Bitonto va capitular, moment en el qual el comte de Montemar va marxar direcció a Bari, on el marquès de San Vicente intentava habilitar la plaça per la seva defensa. Una preparació que va topar amb el habitants de la ciutat que es revelaren i obligaren als austríacs a rendir-se.

Les forces espanyoles van capturar 23 canons, i 39 banderes i estàndards de les tropes austríaques, de les quals només van poder fugir uns 200 húsars. La magnitud de la derrota s'expressa en el fet que el general Belmonte va sol·licitar

al comte de Montemar que permetés que un oficial austríac pogués portar la notícia de la derrota a la cort a Viena¹⁷⁰⁸.

Durant aquest conflicte el coronel Pere Joan Barceló i Anguera (a) *Carrasplet*, que havia participat en la campanya napolitana, comandant una companyia de soldats catalans austriacistes, va caure presoner de l'armada espanyola a Pescara (Itàlia). Detingut, va ser traslladat fins a Càdis (Espanya) on no fou alliberat, fins l'any 1740, després de la signatura del Tractat de Viena.

Aquest conflicte bèl·lic va suposar l'aparició de l'última revolta armada austriacista al Principat de Catalunya. Una sedició encapçalada per Andrés García, veí de la Selva del Camp, que esdevingué capítost d'una banda que alternava les seves accions sedicioses amb la delinqüència comuna.

Aquest nou aixecament de caire austriacista, comandat per Andrés García, va provocar l'increment d'efectius dins la plantilla existent dels mossos d'esquadra, arribant fins els 70 homes, més del doble dels existents en aquell moment¹⁷⁰⁹.

Les seves primeres accions criminals esdevingueren el mes març de 1735, quan aquest grup va intentar, infructuosament, robar una hisenda anomenada *Serra de Suterranya*, del terme municipal de Tremp (Pallars Jussà). La partida la comandava Pedro Juan Ribas (a) *el Bertranet* o (a) *Molinero de Conques*, natural de Tamarit (Tarragonès), amb domicili a Conques (Pallars Jussà), i la integraven, també, Josep Oliver, Jaime Casals i Juan Bargalló (a) *El Sabateret del Catllar*. La quadrilla es va adreçar a la masia anomenada del *Prior Gassol* o *Casa d'en Gassol*, on se'ls va afegir el masover d'aquesta Josep Guillem (a) *El LLarch Parcero*. Constituït el grup s'adreçaren al mas per assaltar-lo, però la presència a les rodalies del batlle de la població, acompanyat de gent armada, els va fer depositar la seva acció. Davant l'impossibilitat sobrevinguda, els bandolers austriacistes es van dividir: en Josep Guillem (a) *El LLarch Parcero* i en Pedro Juan Ribas (a) *el Bertranet* o (a) *Molinero de Conques* van retornar als seus

¹⁷⁰⁸ US. Fondo antiguo. A111/009 (34). *Relación de la Batalla de Bitonto, en el Reyno de Napoles, y rendicion de Bari por las Catholicas Armas de España, mandadas por el Excelentísimo Señor Conde Montemar, los dias 24 y 25 de mayo de 1734.*

¹⁷⁰⁹ SALES FOLCH, N., op. cit., *La polèmica sobre...*, p. 15.

domicilis, mentre que en Josep Oliver, Jaime Casals, Juan Bargalló (a) *El Sabateret del Catllar* es van adreçar direcció a l'Urgell.

El 3 d'abril en Josep Oliver, Jaime Casals, Juan Bargalló (a) *El Sabateret del Catllar* van realitzar un robatori a uns traginers, a la vora del poble de Mafet, del terme municipal d'Agramunt (Urgell), una acció que va suposar que en Juan Bargalló (a) *El Sabateret del Catllar* fos capturat per aquests traginers i conduit fins a Barcelona, on va ser engarjolat.

Però al marge de les accions de naturalesa delinqüencial realitzades per aquesta quadrilla, el seu objectiu principal era aconseguir infiltrar-se en les Esquadres per poder apropiar-se de l'armament d'aquestes i provocar una revolta armada. El seu primer intent d'allistament es produí en les esquadres de Riudoms i d'Amer, aconseguint el seu objectiu en la primera d'elles.

L'intent d'allistament a l'esquadra d'Amer el va realitzar en Pedro Juan Ribas (a) *el Bertranet* o (a) *Molinero de Conques*, quan va adreçar-se personalment a entrevistar-se amb governador militar de Lleida amb la pretensió de que intercedís davant Pere Anton Veciana, cap de les Esquadres, i aquest l'admetés com a mosso en la recentment constituïda esquadra d'Amer (Selva). La missió d'en Bertranet era ingressar-hi per a poder ajudar els sediciosos, facilitant-los informació sobre el moviment de les Esquadres i, alhora, intentar assassinar a Pere Anton Veciana i el seu fill, el caporal Pere Màrtir Veciana. Però, segurament per causar alguna sospita, no va aconseguir allistar-s'hi¹⁷¹⁰.

La nit del 14 d'abril, l'objectiu d'aquesta banda era el *Mas d'en Parés*, on vivia en Josep Parés, batlle del poble de les Ordes, terme municipal d'Aiguamúrcia (Alt Camp). Els bandolers van introduir-se amb violència dins de la casa i una vegada havien reduït en Parés i la seva família els van lligar i els van portar a la cuina. En aquells moments hi havia un mosso vereder a la casa i al identificar-se aquest com

¹⁷¹⁰ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 420. Instrucció para Pedro Antonio Veciana respectiva a lo que debe obrar, y justificar para la formación de la sumaria, y Proceso contra los que han sido socios y compañeros de Andrés García, y demás reos de Lesa Magestad que han andado armados, y aquadrillados perturbando la paz publica, y cometiendo delitos, y los que han sido sus factores, receptadores i auxiliadores (sense data); AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 403 Carta de les preguntes a fer a en García i als seus companys (sense data).

a correu que portava ordres del rei fou apallissat pels sediciosos, colpejant-lo amb les pistoles al cap i a l'esquena, mentre cridaven injúries contra el monarca. Una vegada van tenir controlats a tots els habitants del mas van forçar diverses arques, emportant-se tot el que hi havia de valor al seu interior. Els set bandolers que van participar en aquest robatori eren segons les autoritats: Andrés García, que es convertí en el líder de la banda, Josep Oliver, Jaime Casals, Carlos Alberti, Vicente Toldrà, Francisco Illa i un capellà de Santes Creus que havia estat detingut dintre del mateix monestir per mal comportament i que s'havia escapolit. Les autoritats sospitaven que va ser Francisco Illa (a) *El Sastre de Torredembarra*, el que havia indicat el lloc ja que havia treballat dies abans en un lloc proper a les Ordes, malgrat que també es sospitava que la informació podia haver estat facilitada pel frare. Hem de destacar que Andrés García i Vicente Toldrà eren mossos d'esquadra en actiu, tot i que desertaren després de la seva participació en aquests fets¹⁷¹¹. Ambdós havien aconseguit allistar-se a l'esquadra de Riudoms, enduent-se amb ells les armes que hi havia en el destacament. Immediatament s'organitzà la seva recerca però aquesta va resultar negativa, segons va informar el caporal cap de l'esquadra de Riudoms al comandant Veciana:

“Molt senyor meu, participo a V. M. que des de lo dia 20 del present abril faltan los mossos d'aquesta escuadra Vicente Toldrà, natural de Valls y Andreu Garcia natural de la Selva, tots dos mossos de esta esquadra los quals se son desertats havent-se endutes las armes de esta esquadra sis pistoles mes una dotzena i mitja de escopetes y como unes arroves y mitja de pólvora.

Participo a V. M. com los dits mossos Vicenç Toldrà y Andreu Garcia no se son vistos en tot aquest veïnat, ni se han pogut

¹⁷¹¹ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 420. Instrucció para Pedro Antonio Veciana respectiva a lo que debe obrar, y justificar para la formación de la sumaria, y Proceso contra los que han sido socios y compañeros de Andres García, y demás reos de Lesa Magestad que han andado armados, y aquadrillados perturbando la paz publica, y cometiendo delitos, y los que han sido sus factores, receptadores i auxiliadores (sense data).

*capturar. Tres dies y tres nits han estat de continuada tarea per los pobles y emboscats de la muntanyes de la Selva y paratges freqüentats per dit Garcia pera veure si lograria jo saber alguna cosa de son paradero o rescatar las armes (...)*¹⁷¹².

Queda d'aquesta forma demostrat que tots dos desertors s'havien allistat a les Esquadres amb la clara voluntat d'intentar provocar una revolta armada a Catalunya, aprofitant les circumstàncies de la manca de tropes que hi havia al Principat per la marxa de bona part d'aquestes a les campanyes d'Itàlia, repetint-se les mateixes circumstàncies que es produïren l'any 1719, quan els carrasclets, arran de la Guerra de la Quàdruple Aliança, s'aixecaren en armes. Pel comandant Pere Anton Veciana, cap de les Esquadres del Principat de Catalunya, aquest aixecament sediciós venia motivat, tal com va comunicar-ho per carta a l'alcalde major de Tarragona, Ramon de Ferran i Biosca, per quatre motius: la manca de tropes en el territori, la guerra que en aquells moments tenia Espanya amb Portugal, la previsible guerra que es produiría contra Anglaterra i la misèria que patia en aquells moments el poble català¹⁷¹³.

L'Andrés García havia nascut a la localitat de la Selva del Camp l'any 1701, data que s'extreu del fet que en el moment d'aquests successos manifestava tenir 34 anys. Tenia una altura de 5 peus 4 polsades i 3 línies (1,63 m.), el seu cabell era de color castany, ulls marronosos i tenia una cicatriu en la galta esquerra. Va allistar-se com a mosso d'esquadra el 20 de març de 1735 i va desertar el dia 19 d'abril. L'altre infiltrat fou en Vicente Toldrà, era veí de Valls, de 36 anys d'edat, de cara prima, color de cabells castany clar, d'ulls marrons i una estatura de 5 peus, 3 polsades i 10 línies (1,62 m.)¹⁷¹⁴.

El 25 d'abril de 1735 novament la banda va actuar a la rectoria de l'Albiol (Baix Camp) d'on van sostreure un botí de 25 doblons. La quadrilla sediciosa la

¹⁷¹² AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 393. Carta del caporal de l'esquadra de Riudoms al comandant Veciana (25 d'abril de 1735).

¹⁷¹³ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 396. Carta de l'alcalde major de Tarragona Ramon de Ferran i Biosca al comandant Pere Anton Veciana (3 de maig de 1735).

¹⁷¹⁴ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 390. Ofici sense destinatari (sense data).

comandava Andrés García era integrada per Vicente Toldrà; Josep Oliver; Jaime Casals; el ferrer Carles Alberti i per Francisco Illa (a) *El Sastre de Torredembarra*¹⁷¹⁵, tots ells naturals de Valls.

El dia següent, el caporal Francesc Martí informava el comandant Veciana que la partida austriacista d'en García estava composta per només 4 homes, malgrat que alguns rumors parlaven d'una força constituïda per 8 efectius. L'informava que restaria a la població de la Selva del Camp a l'espera de l'arribada d'altres esquadres que s'havien de desplaçar a la zona per perseguir aquests sediciosos¹⁷¹⁶.

El dia 27 d'abril s'informava de la presència d'Andrés García, de Josep Oliver i de Jaime Casals, fortament armats, prop de la vila de La Selva del Camp (Baix Camp). Aquella mateixa nit van assassinar a l'estanquer Pedro Marquesin i a l'oficial Nicolas de Lorenzo. Les autoritats sospitaven que la banda d'Andrés García havia perpetrat aquests assassinats ajudats per en Francisco Illa (a) *El Sastre de Torredembarra*, el qual va ser vist a l'estanc de la població comprant tabac. Sembla ser que la dona del difunt Pedro Marquesin va informar a Francisco Illa que no tenien tabac i que el seu marit havia anat a Tarragona per comprar-ne. La seva presència al poble també va quedar constatada per un prevere que va veure a Francisco Illa assegut i amb la mirada perduda, motiu pel qual li va preguntar que li passava i que feia en el poble de la Selva del Camp, contestant-li aquest que només volia menjar. El prevere el va portar a casa seva on li posar un plat a taula. Després, al llarg de tota la tarda, va tractar desesperadament d'aconseguir tabac: el primer en oferir-li una mica de tabac fou un veí de la vila, anomenat *França*, però descontent amb la quantitat oferta i amb necessitat de portar l'anhelat tabac als seus companys, va sol·licitar a un altre veí, conegut com Josep Barberà (a) *Po de Rei*, que li comprés, però aquest s'hi va negar. Inquiet, va encarregar al forner de la Selva del Camp, Pablo Torrents (a) *Setrillot*, que li fes

¹⁷¹⁵ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 420. Instrucció para Pedro Antonio Veciana respectiva a lo que debe obrar, y justificar para la formación de la sumaria, y Proceso contra los que han sido socios y compañeros de Andrés García, y demás reos de Lesa Magestad que han andado armados, y aquadrillados perturbando la paz publica, y cometiendo delitos, y los que han sido sus factores, receptadores i auxiliadores (sense data).

¹⁷¹⁶ AHT. Fons Eufèmia Fort i Cogull. Sig. 394. Carta del caporal de Francesc Martí al comandant Veciana (26 d'abril de 1735).

aquesta gestió però, quan aquest es va adreçar a l'estanc, la dona de l'estanquer li va donar la mateixa resposta que ja li havia donat a Francisco Illa: que no li podia vendre perquè no en disposava en aquells moments. A la nit, la banda d'Andrés García van assaltar a l'estanquer Pedro Marquessin quan aquest tornava de Tarragona acompanyat de l'oficial Nicolas de Lorenzo. Després de matar-los es van refugiar a la casa Francisco Illa durant tres o quatre dies. El sediciosos van emportar-se l'uniforme de l'oficial assassinat.

Les autoritats borbòniques sospitaven que en les morts de l'estanquer Pedro Marquessin i de l'oficial Nicolas de Lorenzo hi havia participat un veí del poble anomenat Nicola, germà del rector de la Selva del Camp, i que havia fugit de la Selva després dels assassinats. Sembla ser que el fill de Nicolas tenia una enemistat manifesta amb l'estanquer Pedro Marquessin, ja que es va comprovar que dies abans havia anat a casa d'en Marquessin a increpar-lo¹⁷¹⁷.

Un altre persona relacionada amb l'Andrés García era en Francisco Vives (a) *Pairo*, familiar d'en García i veí de la Selva del Camp. Aquest subjecte es va oferir voluntàriament al comandant Veciana, a l'hivern de 1734, per ajudar-lo a capturar a l'Andrés García, un oferiment totalment fals, ja que el propi Vives llavors amagava a casa seva a l'Andrés García.

Un personatge que es va atreure l'enemistat del comandant Pere Anton Veciana i de les autoritats borbòniques fou l'Andreu Maymó, batlle de la Selva del Camp, càrrec que va ocupar fins al maig de 1735. Les autoritats borbòniques l'acusaven de no haver donat avís a les autoritats de la presència de gent armada al poble el 27 d'abril malgrat haver rebut, prèviament, la informació de que grups armats voltaven per les rodalies del poble. Alarmats els regidors van ordenar el tancament previ de les portes, acció que fou criticada pel batlle Maymó dient-li: “(...) a modo de desprecio que acudiesen las Escuadras a perseguirlos ya que para eso

¹⁷¹⁷ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 420. Instrucción para Pedro Antonio Veciana respectiva a lo que debe obrar, y justificar para la formación de la sumaria, y Proceso contra los que han sido socios y compañeros de Andrés García, y demás reos de Lesa Magestad que han andado armados, y aquadrillados perturbando la paz publica, y cometiendo delitos, y los que han sido sus factores, receptadores i auxiliadores (sense data); AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 403. Carta de les preguntes a fer a en García i als seus companys (sense data).

*las pagaban, y ni se movió, ni dio providencia alguna para perseguir y capturar a los delincuentes (...)*¹⁷¹⁸.

El comandant Pere Anton Veciana va oficiar el capità general, comte de Glimes, perquè li autoritzés a armar a 76 paisans veïns de la vila de Valls perquè l'ajudessin en la persecució de la banda d'Andrés García. Aquests paisans armats, que eren persones de confiança dels Veciana, van ser dotats amb l'armament decomissat que hi havia depositades a la comandància de les Esquadres a Valls¹⁷¹⁹.

En Ramon de Ferran li va comunicar el comandant Veciana que havia ordenat una batuda general contra la partida austriacista d'en García, encarregant-ne la direcció operativa a una persona que coneixia al capitost, molt possiblement un confident, el qual centrà els seus esforços en una zona de Prades, creient que s'havien amagat en una cova. Però, al marge de l'esmentada batuda, en Ramon de Ferran dissenyà diferents accions per tal de capturar al grup sediciós: volia preparar un parany que consistia en enviar un amic d'en García al poble de la Selva del Camp per tal d'obtenir informació sobre els seus moviments. Recomanava al comandant Veciana que permetés continuar a la població l'esquadra que havia enviat, alhora que recomanava una operació simultània a la zona del *Mas Ripoll* per tal de forçar als sediciosos a abandonar el seu amagatall, facilitant així la seva captura. Amb aquest objectiu dissenyà una estratègia consistent en fer córrer la veu que els efectius de les Esquadres havien marxat direcció a Tivissa, però els ordenà que després d'iniciar la marxa fessin una contramarxa per tornar cap a la Selva del Camp i així poder sorprendre els rebels quan tornessin a la població. La captura de la banda d'en García, segon Ramon de Ferran, era prioritària ja que es temia que s'ajuntessin amb d'altres delinqüents, i més tenint en compte que els justícies dels pobles no s'atrevien a perseguir-los pel

¹⁷¹⁸ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 420. Instrucció para Pedro Antonio Veciana respectiva a lo que debe obrar, y justificar para la formación de la sumaria, y Proceso contra los que han sido socios y compañeros de Andrés García, y demás reos de Lesa Magestad que han andado armados, y aquadrillados perturbando la paz publica, y cometiendo delitos, y los que han sido sus factores, receptadores i auxiliadores (sense data).

¹⁷¹⁹ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 413. Relació de les escopetes repartides per D. Pedro Martir Veciana en los inviduos de la Villa de Valls (sense data).

gran temor que generaven entre els veïns¹⁷²⁰. Així doncs, i seguint les recomanacions d'en Ramon de Ferran, el comandant Veciana va ordenar que es concentrassin a la vila de l'Arboç les tres esquadres dels caporals Vidal, Ferran i Feliu, amb la intenció de que s'afegissin a la persecució de la banda d'en García¹⁷²¹.

Aliens als moviments de les autoritats, el grup de bandolers continuaren amb les seves accions delictives com el robatori que feren a un moliner de Reus que tenia un molí fariner a Constantí (Tarragonès), o bé l'assalt comès al domicili de Raimundo Rodón, veí de Fontcaldes (Alt Camp), d'on s'emportaren una escopeta. Es sospitava que aquests sediciosos estaven emmagatzemant armes en el terme municipal de el Molar (Priorat), localitat d'on també havien sostret tres escopetes¹⁷²².

La persecució dels integrants de la banda va començar a donar fruits quan en Francisco Illa (a) *El Sastre de Torredembarra* va ser capturat el 7 de maig al Coll de Prenafeta, terme municipal de Figuerola del Camp (Alt Camp). Interrogat pels mossos d'esquadra, aquest els va informar sobre els integrants de la quadrilla. Així, de Josep Oliver va declarar que era veí de Torredembarra i que havia estat acusat d'assassinat, però que havia aconseguit fugir de la justícia al·listant-se en un regiment de l'exèrcit espanyol, del qual va desertar posteriorment¹⁷²³.

El 10 de maig el caporal Pere Màrtir Veciana, juntament amb els també caporals Josep Sabater i Pasqual Roig, es van atansar fins a localitat de Torredembarra amb l'objectiu de capturar en García i a la seva banda. Van arribar a la vila entre la 1 i les 2 de la matinada, i es van adreçar directament a casa del regidor, qui exercia les funcions de batlle des del dia 1 de maig. El caporal Pere Màrtir Veciana i el caporal Pasqual Roig s'encarregaren d'escorcollar les cases de Josep Oliver i

¹⁷²⁰ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 396. Carta de l'alcalde major de Tarragona Ramon de Ferran i Biosca al comandant Pere Anton Veciana (3 de maig de 1735).

¹⁷²¹ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 401. Carta adreçada al comandant Pere Anton Veciana (sense data).

¹⁷²² AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 403. Cartes amb preguntes a fer a en García i als seus companys (sense data).

¹⁷²³ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 401. Carta adreçada al comandant Pere Anton Veciana (sense data).

Francisco Illa, mentre que el caporal Josep Sabater va anar a registrar el domicili de Jaime Casals. En el registre de la casa de Francisco Illa es va localitzar un recipient amb 5 o 6 onzes de tabac que havia estat robat a l'estanquer Pedro Marquessin. Quan el caporal Pere Màrtir Veciana li va preguntar al regidor quina era la casa de Carlos Alberti, ferrer del poble, perquè també la volia escorcollar, el regidor li comunicà que allí només hi vivia una dona vella i coixa, motiu pel qual el caporal va decidir passar de llarg. Posteriorment les autoritats borbòniques van tenir coneixement que en aquella casa s'amagava la banda d'en García en companyia de la dona de Carlos Alberti, fet que confirmava les sospites que ja planaven sobre el batlle del qual es rumorejava que durant les diverses estades d'aquest grup sediciós a la localitat, mai havia alertat a les autoritats de la seva presència¹⁷²⁴.

A Torredembarra aquesta banda gaudia d'alguns seguidors entre els seus veïns, com en Josep Virgili o Josep N. (a) *El Serraller*, nat a Vila-rodona, i amic d'en García, un individu de pèssims antecedents del qual les autoritats sospitaven que els hi havia facilitat informació sobre els moviments de les Esquadres i que no trigà en ser detingut, acusat d'ajudar els sediciosos, facilitant-los informació i per haver recomposat i enllestit armes i pistoles per la banda¹⁷²⁵.

El 28 de maig la partida d'en García va tenir un enfrontament amb el batlle de Tivissa, a resultes de la qual van capturar el batlle i els paisans armats que l'acompanyaven, apropiant-se de les seves armes. El rebels van lligar a un dels membres del sometent, anomenat Miquel Pasqual, i se'l van emportar fent-lo passar per detingut, quan tot era un argúcia, ja que en Pasqual era membre d'aquesta banda. Aquella mateixa nit la partida es va adreçar a la casa d'en Jaime Pasqual, germà de Miquel Pasqual, situada a Tivissa i on van dipositar 3 escopetes de les 5 que li havien sostret al batlle i als seus homes. Aquestes armes foren recuperades per les Esquadres després d'escorcollar l'esmentat domicili.

¹⁷²⁴ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 420. Instrucció para Pedro Antonio Veciana respectiva a lo que debe obrar, y justificar para la formación de la sumaria, y Proceso contra los que han sido socios y compañeros de Andrés García, y demás reos de Lesa Magestad que han andado armados, y aquadrillados perturbando la paz publica, y cometiendo delitos, y los que han sido sus factores, receptadores i auxiliadores (sense data).

¹⁷²⁵ *Ibid.*

Tots aquests fets van generar un justificat temor cap a la partida d'en García i diverses poblacions van demanar la presència de destacaments de les esquadres als seus pobles¹⁷²⁶. Davant d'aquestes peticions i veien que la sensació d'inseguretat que s'havia apoderat de la demarcació tarragonina, les autoritats borbòniques iniciaren tot un seguit d'accions per tal de tranquil·litzar i regularitzar aquest descontrol. Així, el 29 d'abril de 1735, es van personar a la Selva del Camp diversos efectius de les Esquadres amb la missió de desarmar aquesta població, legítimats a emprar la força si fos necessari per aconseguir-ho. Una decisió celebrada entre d'altres per en Jacint Cristòfol, rector de la Selva del Camp, que així li feu saber al comandant Veciana el 29 d'abril de 1735.

Dies després, els mossos d'esquadra van tornar a personar-se a la vila i van coaccionar alguns veïns per tal de que lliuressin la resta d'armes que encara poguessin tenir amagades, incloent-hi els ganivets que hi havia a les seves cases particulars, a la dels capellans i les existents al monestir de la vila. Una vegada desarmat el poble, van restar a la Selva del Camp un caporal i un mosso d'esquadra¹⁷²⁷. Aquesta contundent resposta es justifica en el fet que bona part dels seus habitants eren fidels col·laboradors de la partida austriacista d'en García, començant pel seu batlle, en Francisco Carnisser, el qual es va posar en contacte amb els familiars del capitost per ajudar-los. Aquesta conducta fou comunicada al regent de la Reial Audiència per part del caporal Francesc Martí, cap de l'esquadra de Riudoms:

“De esta parte de pocos meses no dudo dicho Carniser en decir ante algunas personas que en llegar el señor Emperador en el presente Principado se vestiría de grana con abotonadura de oro”.

¹⁷²⁶ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 420. Instrucció para Pedro Antonio Veciana respectiva a lo que debe obrar, y justificar para la formación de la sumaria, y Proceso contra los que han sido socios y compañeros de Andrés García, y demás reos de Lesa Magestad que han andado armados, y aquadrillados perturbando la paz publica, y cometiendo delitos, y los que han sido sus factores, receptadores i auxiliadores (sense data); AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 398. Carta de Josep de Piedrola i Narvaez al comandant Pere Anton Veciana (1 de juny de 1735).

¹⁷²⁷ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 392. Carta del rector Jacinto Cristòfol al comandant Veciana (29 d'abril de 1735).

En Carnisser era un home de caràcter conflictiu que ja l'any 1732 havia estat suspès del seu càrrec de regidor. Conegut pel seu tarannà de busca-raons, mantenia un enfrontament amb el pare prior del convent d'aquella vila perquè aquest últim era un declarat seguidor filipista, amb el que havia tingut raons i l'havia difamat en públic. Una animadversió que es traslladà a la seva relació amb les Esquadres amb les quals sempre havia evitat mantenir relacions amb cap els seus membres¹⁷²⁸.

A finals del mes de maig, el caporal Pere Màrtir Veciana, al front d'un destacament de mossos d'esquadra, es trobava perseguint la partida de bandolers d'Andrés García. Les últimes informacions facilitades per Pedro Baldrich, veí de Reus, al comandant Pere Anton Veciana situaven a un membre d'aquesta banda al poble d'Escornalbou (Baix Camp), però es desconeixia si encara mantenia relació amb la resta del grup¹⁷²⁹.

L'1 de juny en Francesc Font, membre de la Reial Audiència, informava al comandant Veciana que des d'aquest tribunal es tenia coneixement dels fets que havien succeït a Tivissa i que l'única solució que consideraven viable per la captura d'en García era emprar espies, o bé, augmentar el nombre d'esquadres dedicades a la seva persecució. Li recomanava la realització d'operacions a les zones muntanyenques del Priorat i les Terres de l'Ebre per evitar així que aquesta partida estigués operativa més temps. Alhora recomanava al comandant Veciana que no es pregués com un tema personal els fets que havien succeït, en concret feia referència a la infiltració i alistament dels dos bandolers a les files dels mossos d'esquadra que esdevingueren els instigadors de la revolta. Una acció que se'ns dubte repercutia seriosament en el prestigi personal dels Veciana i en el de les Esquadres¹⁷³⁰.

¹⁷²⁸ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 421. Informe del caporal Francesc Martí sobre el Batlle de la Selva Francisco Carnisser (sense data).

¹⁷²⁹ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 395. Carta del caporal Pere Màrtir Veciana Riudoms al comandant Pere Anton Veciana (29 de maig de 1735).

¹⁷³⁰ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 397. Carta de Francisco Font al comandant Pere Anton Veciana (1 de juny de 1735).

A principis del mes de juny el batlle de Gratallops (Priorat) informava al comandant Pere Anton Veciana que la quadrilla d'en García, composta per ell i quatre homes més (un d'ells fill d'un detingut, i els altres dos eren veïns d'El Catllar) havien estat vistos al Coll d'Albarca, terme municipal de Cornudella del Montsant (Priorat)¹⁷³¹.

Una vegada rebuda aquesta informació, les esquadres, les tropes, els batlles i els justícies armats, van preparar un parany per capturar en García i a la seva banda. Segons va informar el doctor Antoni Olives al capità general de Catalunya, s'havia habilitat un dispositiu per realitzar la detenció d'aquests bandolers en el moment que abandonessin la seguretat proporcionada per les muntanyes del Montsant. Les primeres informacions situaven a la banda entre els pobles d'Omellons (Garrigues) i els Omells de na Gaia (Urgell), entre els dies 4, 5 i 6 de juny. El caporal Pere Màrtir Veciana donà ordres al batlle de Cornudella de Montsant perquè 10 paisans armats es desplaressin fins a l'ermita de Santa Maria de Montsant, on haurien d'esperar les ordres que els habilitessin per iniciar l'escorcoll de les coves existents a la zona i intentar localitzar unes armes que havien estat sostretes pel grup a Tivissa i el Molar. El caporal Josep Sabater amb els efectius de la seva l'esquadra anà a Gratallops per entrevistar-se amb el batlle i tots junts s'adreçaren a l'ermita de la Consolació, al terme municipal de Gratallops, entre les 12 i les 3 hores de la matinada del dia 11 de juny. En la seva carta el doctor Antoni Olives es queixà al capità general de Catalunya de la manca de col·laboració de la població en la persecució d'aquesta partida i de la necessitat d'incrementar el nombre d'esquadres:

“Señor: no puedo omitir el poner en la alta comprensión de V.E. la flojedad, desmayo, y ningún calor que el paisanaje lleva en la persecución de esta mala canalla en vista de la poca tropa que el Rey tiene a su cargo, y que de tal gente no les inquieta con matar y robar, sobre cuyo sujeto tan cierto como lo es mi

¹⁷³¹ AHT. Fons Eufèmia Fort i Cogull. Sig. 397. Carta de Llorens Guiament, batlle de Gratallops, al comandant Pere Anton Veciana (9 de juny de 1735).

*celo al Real Servicio, que sabe V. E. sería muy importante, a dicho servicio, y quietud publica el medio de formar un buen pie de Escuadras desde luego, y sin pérdida de tiempo encargando a los cabos sea de mozos asegurados, con que el Rey tendrá seguras las montañas, distribuyéndolas en los puestos más a propósito para atacar los movimientos sediciosos y las plazas con la tropa arreglada (...)*¹⁷³².

El matí del 8 de juny, el batlle de Sant Salvador va localitzar a la masia coneguda amb el nom del *Prior Gassol* o *Casa d'en Gassol* i on vivia en Josep Guillem (a) *El LLarch Parceró*, als integrants de la banda d'en García. Tots van ser detinguts i traslladats a Barcelona menys en Miquel Pasqual, natural de Tivissa, que va morir a la presó de Talarn de les ferides que va patir durant la seva captura. L'únic que va poder fugir fou Josep Oliver¹⁷³³. No va ser fins el dia 16 de juny quan Pere Anton Veciana rebé la notícia de la detenció del grup, i immediatament va remetre una carta al seu fill, encarregant-li personalment la identificació dels detinguts¹⁷³⁴.

A finals del mes de juny, les autoritats judicials ja havien instruït la sumària contra en García i els seus seguidors. La neutralització d'aquest grup sediciós va posar fi a un dels majors riscos al qual s'enfrontaven les autoritats borbòniques que veien en la seva desarticulació, la impossibilitat de que es pogués desencadenar una revolta insurreccional, prevenint així accions com les materialitzades per en Carrasclet i els seus arcabussers francesos l'any 1719.

En una carta enviada per Ramon de Ferran i Biosca, alcalde major de Tarragona, al comandant Pere Anton Veciana qualificava a la partida d'en García de tumor

¹⁷³² AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 400. Carta del doctor Antonio Olives a Ignacio Francisco de Glimes de Brabante, comte de Glimes i capità general del Principat de Catalunya (11 de juny de 1735).

¹⁷³³ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 420. Instrucción para Pedro Antonio Veciana respectiva a lo que debe obrar, y justificar para la formación de la sumaria, y Proceso contra los que han sido socios y compañeros de Andres García, y demás reos de Lesa Magestad que han andado armados, y aquadrillados perturbando la paz publica, y cometiendo delitos, y los que han sido sus factores, receptadores i auxiliadores (sense data).

¹⁷³⁴ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 402. Carta de data 16 de juny adreçada al comandant Pere Anton Veciana informant-lo de la captura de la banda d'en García; AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 404. Carta adreçada caporal Pere Màrtir Veciana del comandant Pere Anton Veciana informant-lo de la captura de la banda d'en García (16 de juny 1735).

que s'havia expandit per diferents indrets del territori català, dificultant la seva eliminació. Un aixecament que posava en relleu l'existència de sectors, tot i que minoritaris, que recolzaven encara, en aquelles dates, la causa austriacista:

“(...) pròxima a executar-se la sentència de la Sala en Garcia, y sos companys a qui N. S. concedeix pera hora de la mort los auxili, que no han merescut amb sa mala vida. Així com per un florenso, o tumor es purga d'una vegada lo mal humor, que estant espargit per tot lo cos, se hauria difícilment evacuat, y es benefici, lo que se tenir per malaltia: així mes apar que la maldat que estava en diferents paratges de aquest corregiment infectant diversos pobles, permetre N. S. que se unís, y agregés en una sola quadrilla, pera que de una vegada se purgui lo mal humor, que amb mes dificultat s'haguera corregit, mantenint-se espargit en diferents viles (...)”¹⁷³⁵.

El 5 de juliol el batlle de Gratallops informava al comandant Pere Anton Veciana que el governador militar de Tarragona havia rebut notícies que un comboi amb 7 cavalleries transportava les armes que pertanyien a la partida sediciosa d'en García. Aquestes armes havien estat recollides a la casa del rector de Prades, el qual marxava voluntàriament amb el grup sediciós, i les portaven per amagar-les a la Febró (Baix Camp). Respecte a les armes sostretes a l'esquadra de Riudoms, el comunicat informava al comandant Veciana que es trobaven amagades en Santa Maria de Bellera, terme municipal de Sarroca de Bellera (Pallars Jussà), molt a prop d'on s'havia produït la detenció del grup sediciós, i sol·licitava que un grup de mossos d'esquadra es dirigessin al lloc per recollir-les¹⁷³⁶.

El 19 de juliol Josep Ametller, membre de la Reial Audiència, va oficiar al comandant Pere Anton Veciana perquè procedís a la detenció d'una persona

¹⁷³⁵ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 406 Carta de Ramon Ferran de Biosca a Pere Anton Veciana (26 de juny de 1735).

¹⁷³⁶ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 407 Carta del batlle de Gratallops al comandant Pere Anton Veciana (5 de juliol de 1735).

anomenada *El Bertranet*, originari de Tarragona, però que vivia feia molts anys a Conques (Pallars Jussà), i que havia participat en les accions de la banda d'en García a la zona del Pallars. Ametller el definia dient: *“tiene tantos años de pícaro como de hombre”*. A la mateixa carta s'informava de l'execució de Jaime Casals, membre de la banda, alhora que subratllava que encara restava per capturar al fugitiu Josep Oliver.

En Josep Ametller ordenà al comandant Veciana que procedís contra aquells batlles que no havien col·laborat en l'extermini de la banda austriacista d'en García, escarment que hauria de servir d'exemple per la resta de batlles:

*“respecto a batallas y demás que han disimulado y consentido a García, y compañeros, no tengo que advertirle a V. M. cosa alguna, pues ya V. M. reconoce cuanto importa que los escarmentemos; pues en adelante con el ejemplo los demás miraran como obran, y para mi es constante que mientras no haya quien los apoye, no se levantarán, ni formarán cuadrillas de picaros, ni sediciosos”*¹⁷³⁷.

Novament, el 3 d'agost, en Josep Ametller va escriure al comandant Veciana perquè obrís diligències contra Andrés Maymó, antic batlle de la Selva del Camp i regidor de Torredembarra, que va auxiliar en García, així com també contra qualsevol altra persona que els hagués auxiliat. L'exemplaritat d'aquestes accions pretenia ser un revulsiu vers qualsevol moviment sediciós:

*“(…) pues el intento de esto es hacer ejemplar y escarmiento, para evitar en adelante que los Picaros tengan el apoyo que hemos experimentado inmediatamente que sacan cabeza”*¹⁷³⁸.

¹⁷³⁷ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 408. Carta de Josep Ametller a Pere Anton Veciana, cap de les Esquadres (19 de juliol de 1735).

¹⁷³⁸ *Ibid.*

Així doncs, arran de les indagacions iniciades pel comandant Veciana a la Selva del Camp, aparegueren les primeres sospites en relació a unes persones anomenades Francisco Roca i Manuel Roig (a) *Rana*, teixidor, que havien ostentat el càrrec de lloctinents d'en García. També es va tenir coneixement que a la taverna del poble de la Selva del Camp s'havien cridat consignes a favor del rei austríac Carles III¹⁷³⁹.

El 16 de novembre des de la Sala Criminal de la Reial Audiència es va ordenar al comandant Pedro Màrtir Veciana, el qual havia assumit el comandament de les Esquadres, que ell personalment, o el caporal Damian Coll, es desplaressin a la localitat de la Selva del Camp per executar diverses detencions, entre elles la de Manuel Roig (a) *Rana*. Els detinguts havien de ser traslladats en un primer moment a la presó de Valls i d'allà fins a Barcelona. També s'ordenà al comandant que comunicés a Andrés Maymó, antic batlle de la vila, que la Sala Criminal de la Reial Audiència li havia imposat una pena de mil lliures i l'obligació de presentar-se davant d'aquest tribunal. Per últim s'autoritza l'embarcament dels béns de Manuel Roig (a) *Rana* però no els pertanyents al batlle Maymó¹⁷⁴⁰.

En García també va patir l'embarcament de les seves propietats, a mans de les autoritats borbòniques, que confiscaren diverses finques, entre elles 7 quarteres i 9 quadrants, amb arbres avellaners a la localitat de la Selva del Camp¹⁷⁴¹.

L'acció insurreccional d'Andrés García va fracassar per la poca col·laboració de la població local, cansada de tants conflictes i misèries, i també, en part, gràcies a la maniobra propagandística duta a terme pels organismes oficials de presentar les accions d'aquest grup com a fets criminals, desvinculant-los de qualsevol ideari polític. Una situació que es va veure agreujada per l'implacable acció de les

¹⁷³⁹ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 410. Carta de Josep de Piedrola i Narváez a Pere Anton Veciana, cap de les Esquadres (24 d'agost de 1735)

¹⁷⁴⁰ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 412. Carta de Josep de Piedrola i Narvaez r a Pere Anton Veciana, cap de les Esquadres (16 de novembre de 1735).

¹⁷⁴¹ AHT. Fons Eufemià Fort i Cogull. Sig. 416. Oficis sobre els camps d'avellaners comissats a Andreu García (12 d'octubre de 1735).

autoritats borbòniques que no van escatimar mitjans per tal de capturar aquest grup, conscients de que si els revoltats aglutinaven nous membres, el moviment insurreccional podria assolir una dimensió que els podia ocasionar greus problemes.

Amb la captura i mort d'Andrés García i la seva banda es posava fi a la persecució de la dissidència austriacista organitzada al Principat de Catalunya. Únicament restaven actius alguns bandolers que no van depositar les seves accions delinqüencials, però lluny de provocar un moviment insurreccional, tractant-se del que podríem qualificar com delinqüència comuna.

8.14. La creació d'un sistema centralitzat d'informació policial

Pere Anton Veciana i Rabassa, primer comandant de les Esquadres, va esdevenir un pioner a l'àmbit policial, amb l'aplicació de tècniques i sistemes revolucionaris en aquells moments, com ara la creació d'un servei centralitzat d'informació policial. Aquest servei residia a la mateixa comandància de les Esquadres i en ell s'hi abocaven totes informacions sobre persones d'interès policial, així com d'altres notícies de les que n'eren coneixedors els caporals de les esquadres, les autoritats municipals, corregimentals i judicials, així com també la Sala del Crim de la Reial Audiència o els confidents policials.

La Reial Audiència de Catalunya, presidida pel capità general de Catalunya, remetia a la comandància tots aquells requeriments que eren d'interès per aquesta: recerques i captures de delinqüents, ordres d'espionatge; recolzament en l'embargament de béns de lladres i sediciosos; auxili a les justícies dels pobles; ordres de col·laboració amb l'exèrcit en la recluta de quintes o en la captura de desertors, etc. A la comandància es centralitzaven aquestes ordres i s'enviaven posteriorment als respectius caporals de les demarcacions perquè en fessin compliment de les mateixes.

Així mateix es portava un registre de persones sospitoses i d'altres que es trobaven en recerca i captura. A les ordres que s'enviaven als destacaments, constava una filiació detallada de la persona: nom i cognoms, àlies, descripció física (estatura, color de cabell i dels ulls, roba que portaven), si anaven armats, així com d'altres dades d'interès que permetessin la seva captura.

Les ordres de la comandància i els informes de la Reial Audiència eren adreçats als caporals mitjançant mossos especialitzats, coneguts com a *mossos vereders*. En determinades ocasions aquests correus eren derivats a particulars de confiança que, a canvi d'una compensació econòmica, traslladaven els missatges fins els seus destinataris.

A la comandància es centralitzaven, en un registre, les dades que subministraven els confidents, així com la despesa econòmica que aquestes confidències generaven. En moltes ocasions aquests pagaments eren avançats pels comandants Veciana per ser, a posteriori, reemborsats per la Reial Audiència. Aquests confidents van ser en gran mesura l'èxit de les Esquadres en convertir-se en una gran xarxa que facilitava enormement les operacions policials. El control dels confidents era dut a terme pels comandants Veciana, juntament amb el Fiscal de la Sala del Crim de la Reial Audiència.

Els motius de col·laboració dels confidents amb les esquadres es classificaven de dos tipus:

- *Col·laboració altruista*: possiblement la més important en qualitat i quantitat. Des de les Esquadres es cercava, contínuament, una col·laboració desinteressada de la població que els proporcionés informació d'interès policial sobre fets, persones i llocs. La col·laboració de la ciutadania era cabdal per aconseguir recollir la major quantitat d'informació referent als delinqüents o persones sospitoses, així com els punts on es reunien habitualment.
- *Col·laboració interessada*: generalment era proporcionada per gent vinculada al món delinqüencial, de forma directa o indirecta, amb la intenció d'aconseguir un benefici econòmic, una recompensa o l'indult

judicial. Eren aquest tipus de col·laboradors els que s'acostumaven a infiltrar-se en grups de bandolers o moneders falsos.

Sobre el secret professional que havien de guardar els mossos s'ha conservat una referència en un tipus d'ordenança o guia que havien de seguir durant el seu servei:

*“2º Que el cabo que reconociere o averiguase que alguno de sus mozos no le ha guardado secreto o han dado alguna inteligencia en contra, deberá in continenti el cabo prender al mozo y luego dar parte”*¹⁷⁴².

Cal dir que aquest document queda recollit en l'obra d'Ortega i Espinós, que afirmà que era 1721, coincidint amb el moment de reestructuració de les Esquadres.

El mateix autor esmentà una disposició que en Pere Anton Veciana va adreçar al seu fill en Pere Màrtir Veciana, en la que es feia esment del secret professional dels mossos d'esquadra, així com del tracte amb els confidents:

“TERCERA.- Debes ser severísimo contra los mozos que faltaren al sigilo, respecto a los confidentes y a todos los actos de servicio que exigen secreto; contra los que no trataren con amabilidad a esos mismos confidentes, esto es, a todos los habitantes de los lugares y cases de campo.

CUARTA.- El gran secreto de las Escuadras, consiste en sus continuas y seguras confidencias, debidas, no al cebo de las recompensas pecuniarias con que a veces es necesario retribuir a los confidentes, sino a la convicción que debe inculcarse a todos los Hombres de bien, de que cooperando ellos por su

¹⁷⁴² ORTEGA ESPINÓS, J., op. cit., p. 88.

parte por medio de sus confidencias, es como se ha de lograr su propia Seguridad, la de sus vidas e intereses. De esta manera es como yo he logrado establecer una especie de red de confidencias tan minuciosas, exactas y oportunas, que bien fomentada, podrá ser con el tiempo un sistema de policía que hará muy necesarios y útiles los servicios de las Escuadras.

QUINTA.- A veces, sin embargo se hace preciso echar mano de los mismos malvados y perdidos, para las confidencias, como lo he hecho yo con Cana y otros muchos; pero en estos casos debes partir siempre de aquel adagio que dice: “El olmo nunca produce peras”; es decir, que nunca debes fiarte del confidente, debes interpretar sus intenciones siempre por la parte peor, y por consiguiente, debes arreglar tu plan, dando siempre por supuesta la infamia y traición del confidente.

NOVENA.- Parte del principio que solo el miedo que infunden los malvados, puede ser causa de que los hombres de bien dejen de dar sus confidencias, por esto has de procurar, por una parte, reanimar-los, y por otra hacer que nunca se descubra al confidente.

DECIMA.- Es tan importante esto último, que no debes titubear un momento en expulsar al mozo que una sola vez faltare a este sigilo, aplicándole a más otros castigos más severos, según la importancia y consecuencias de sus revelaciones o ligerezas.

DUODECIMA.- Debes mirar siempre con recelo a los confidentes de oficio, esto es, a los que, atraídos por el premio o recompensa de las confidencias, se presentan muy a menudo a denunciar supuestos robos y crímenes que se han de cometer, pues la experiencia me ha enseñado que esos tales las más de las veces, solo denuncian hechos imaginarios, y otras, hechos que ellos mismos preparan, atizando a estas o aquellas personas

*que suponen más o menos dispuestas para la maldad. En una palabra: nunca debes olvidar que los enemigos naturales de los malvados, son los hombres de bien, y por consiguiente que estos deben ser sus naturales delatores*¹⁷⁴³.

Així mateix, apuntava a la creació d'un sistema centralitzat on s'hi havia de recollir tota la informació disponible sobre els sospitosos, i com aquesta s'havia de tramitar a la resta de membres de les Esquadres perquè fos operativa per a la recerca dels delinqüents:

“SEXTA.- Debes procurarte noticias y circunstancias de todos los sospechosos y gente de mala conducta de todos los lugares, pueblos y justicias, llevando un registro reservado de todos ellos con sus nombres, apodos y señas particulares, con el de las tabernas y otras casas sospechosas que frecuenten, sus conversaciones y planes; valiéndote para esto de las confidencias de los mismos dueños de tales casas, de los mismos mozos, disfrazados de diferentes maneras, ya de mendigos, ya de peregrinos, ya de frailes y cures, cuando las casas que aquellos frecuenten sean bastante decentes para poder visitarlas estos últimos sin deshonrar su traje.

OCTAVA.- Como un hombre solo, por mucha que sea su actividad y celo, no basta para todo, y aun te diré que es muy poca cosa para el asunto que nos ocupa, por esto debes procurar que todos, y cada uno de los mozos, posea todas las noticias y datos de que acabo de hablarte, no cansándote de comunicárselas y repetírselas mil veces, si fuese necesario; mas, como no en todos has de suponer tanta memoria y disposición, por esto has de procurar simplificarles este sistema,

¹⁷⁴³ *Ibid.*, pp. 123-124

*concretándolo a los lugares y pueblos del radio demarcado para cada una de las diez Escuadras hoy existentes”*¹⁷⁴⁴.

Durant l'època del primer comandant Pere Anton Veciana, els pagaments als confidents es realitzaven sense cap tipus de registre escrit de les despeses. Posteriorment la comptabilitat del pagament als confidents era apuntada pels comandants Veciana en els llistats de despeses domèstiques, tal com explica la historiadora Núria Sales en el seu llibre *Història dels Mossos d'Esquadra*. Així, en un recull de comptabilitat de l'any 1736, entre d'altres partides, hi figurava la inscripció “*Entregué al paisano en dinero 39 libras 12 sueldos*”¹⁷⁴⁵.

La protecció dels confidents era vital pel funcionament de les Esquadres, ja que en moltes ocasions si no es guardava el secret professional, podrien ser víctimes de venjances, alhora que esdevenia imprescindible per garantir la confiança dels confidents amb els mossos d'esquadra.

L'any 1744 veiem una notable evolució al respecte del tractament de la informació per part del comandant Pere Màrtir Veciana, qui va establir un seguit d'instruccions sobre el funcionament, el tractament de la informació i la relació amb els confidents que són de gran interès a l'hora de mostrar-nos l'organització del servei d'informació policial dels mossos d'esquadra en aquest període:

“ya saben los mozos que el gran secreto de nuestro cuerpo consiste en las confidencias, y, por consiguiente, debe preocuparse de todos modos granjearse la amistad y confianza de todos, pues de ésta, y solo de ésta, nacen los verdaderos confidentes.

Las confidencias que se adquieran por medio del terror, solo son de momento, y cuando no hay medio de burlar el castigo.

¹⁷⁴⁴ *Ibid.*, pp. 123 – 124.

¹⁷⁴⁵ ACAC. Fons Mercader. Col·lecció Mossos d'Esquadra - Família Veciana. Núm. 21, 1736.

Como hay tantos medios para burlar los castigos, por esto las confiancias adquiridas por el miedo que éste causa, son las más ineficaces e ilusorias.

Las Escuadras deben procurarse siempre la amistad y confianza de todas las gentes de bien, y como el castigo retrae a los castigados, por esto, solo en último extremo deben echar mano de este recurso.

No confundiendo nunca al malvado con el hombre de bien que, o por miedo, o por debilidad falta a los mozos sirviendo a los bandidos, deben las Escuadras, tratar a las gentes de bien con dulzura y clemencia aun en casos en que faltaren.

Pero si el que faltare se supiera que es un malvado de oficio, deberán aplicarle el castigo sin ninguna clase de compasión ni miramiento.

A medida que los mozos vayan adquiriendo amigos darán noticia a sus respectivos cabos y subcabos del nombre y apellido de éstos, del punto de su residencia, su oficio o carrera.

Los cabos y subcabos llevarán un registro de todo esto, que conservarán en su poder, mandando una copia literal a la comandancia para ser continuada en el libro reservado de las confiancias”¹⁷⁴⁶.

L'esmentat llibre reservat de confidències s'organitzava com un registre alfabètic, on s'hi anotaven totes les circumstàncies dels confidents i la seva ubicació territorial:

“este libro era un documento curiosísimo y tal vez único en su clase. Formaba una especie de prontuario, un diccionario,

¹⁷⁴⁶ ORTEGA ESPINÓS, J., op. cit., pp. 166 i 167.

digámoslo así, para saber a quién dirigirse a fin de enterarse con exactitud de cualquier hecho sucedido en el último rincón de Catalunya”¹⁷⁴⁷.

Les anotacions que es feien en aquest llibre reservat es realitzaven en claus criptogràfiques, amb caràcters convencionals, que només el comandant Veciana i algunes persones autoritzades eren capaços de llegir:

“el eminente fundador del cuerpo, cuya historia escribimos, comenzó sus primeras páginas, pero como en aquellos tiempos los bandidos tenían tanto poder y medios de vengarse de sus delatores, el prudente fundador y sus sucesores inmediatos escribían sus apuntes por medio de caracteres convencionales que solamente ellos y las personas por ellos iniciadas podían entender, a fin de que así sus confidencias estuviesen más seguras.

Las partidas de mozos solo tenían noticia verbal de los confidentes que existían en la demarcación del terreno que debían recorrer.

La síntesis completa de aquel ingenioso sistema solo estaba en poder del comandante”¹⁷⁴⁸.

Aquest sistema va continuar en vigor fins l'arribada a la comandància de les Esquadres de Felip de Veciana, qui es vanagloriava de conèixer perfectament el que succeïa a Catalunya gràcies als seus confidentes:

“no se mueve una sola hoja de un árbol malo, que yo no lo sepa al instante (sic). Sé ya donde me he de dirigir y con quiénes he

¹⁷⁴⁷ *Ibid.*, p. 167.

¹⁷⁴⁸ *Ibid.*, p. 167.

de conferenciar para descubrir al autor o autores de cualquier delito; de modo que según la clase de delito cometido, ya sé a quién me he de dirigir, pues mis confidentes están clasificados, porque unos sirven mejor para dar noticias de los autores de los robos, otros de los asesinatos, aquellos de las violaciones, estos de los sacrílegos, etc. Porque en este mundo cada uno sirve para su cosa según me ha enseñado la experiencia.

Por otra parte, el tener unos mismos confidentes para todo, tiene un grande inconveniente, porque se descubre fácilmente por los malvados, y se guardan de él o lo matan.

Por eso encargo siempre a los mozos que procedan con suma prudencia en esta parte, que al entrar en un pueblo o lugar para averiguar algún delito, se dirijan primero a las personas no confidentes, para distraer la atención sobre las que realmente (sic) lo son”¹⁷⁴⁹.

Però la realitat ens situa davant d'un Felip de Veciana que no s'esforçava el necessari en el manteniment i control de les Esquadres, que van entrar en una certa decadència, tal com ho detalla la historiadora Anna Borrueu i Llovera:

“Felip Veciana, tot i que portava les Esquadres pràcticament a la sang mai va posar en el seu comandament ni l'entusiasme ni les ganes que van caracteritzar als seus avantpassats (...); es desenvolupava millor passejant pels salons que no pas al capdavant del cos que heretà. En fer-se càrrec del comandament de les Esquadres aquestes tenien un prestigi i eren prou valorades per les institucions com per considerar necessària la seva existència malgrat el moment de relativa quietud que es gaudia al Principat.

¹⁷⁴⁹ *Ibid.*, p. 188.

Dissortadament, però, en molt poc temps els abusos comesos per Felip, la seva actitud despòtica i l'arbitrarietat de les poques dacions que fou capaç de prendre repercutiren d'una manera tan negativa en les Esquadres que el prestigi i el bon nom d'altres temps s'esborraren.

Ni a Pere Anton Veciana ni al seu fill Pere Màrtir Veciana se'ls pot negar l'eficàcia amb que foren capaços de desenvolupar el comandament de les Esquadres. El balanç de la seva gestió fou totalment positiu per als interessos de l'Audiència, ja que es van complir amb escreix les expectatives que s'havien depositat en poc més d'una cinquantena d'homes armats”¹⁷⁵⁰.

La mala praxis en les mesures de protecció del seus confidents, va provocar que alguns d'ells fossin assassinats al no poder garantir la seva confidencialitat. L'enviament de diferents memorials adreçats al capità general de Catalunya, on es sol·licitava el pagament per avançat dels confidents i on es relacionava els noms i les quantitats que s'havien sufragat durant el període 1771-1775, va suposar la filtració de 4 noms de col·laboradors que van morir a conseqüència de les venjances que van patir. Alguns confidents van demanar entrar a prestar servei als mossos com a mesura de protecció, davant les repressàlies vers ells, com va ser el cas del mosso d'esquadra Peret, de la localitat de Belianes (Urgell), que havia estat confident dels mossos, però tement per la seva vida, va sol·licitar entrar a formar part del cos. Aquesta mesura de poc li va servir, ja que dos anys després, el van trobar esquarterat i amb la cara desfigurada a cops de roc¹⁷⁵¹.

Durant el mes de gener de 1734, un confident anomenat Josep Sabater va informar per carta al comandant Veciana que dos presumptes sediciosos anomenats Jaume (a) del Mas d'en Basses i en Po (a) de les Viudes tenien previst reunir-se:

¹⁷⁵⁰ BORRUEL LLOVERA, A., op. cit., *Les Esquadres de Catalunya a finals...*, p. 40.

¹⁷⁵¹ SALES FOLCH, N., op. cit., *Historia dels mossos d'esquadra. La dinastia Veciana...*, p. 75.

“amich y molt senyor compare: Despues de saludar-lo ab nina voluntat paso a dir-li com lo Yauma de mas d'en Bares y lo Po de les Viudes molt dies a que van yunts per estos paratges, en cas del Syntet de la Porcada han estat alguns dies. Me apar no me agrade la vida dels referits, vostè me avisarà de com me dec rehir dels referits. Lo batlle del poble me avysa en la carta que aquí va. No dic més”¹⁷⁵².

Un altre canal per on els confidents enviaven informació, era anar, directament, al Fiscal de la Sala del Crim de la Reial Audiència qui considerava si aquesta era d'interès per a les Esquadres. De ser així, enviava un ofici informant del contingut facilitat en la declaració.

El pagament per a aconseguir confidències era reconegut com una forma habitual de compensació. D'aquesta manera ho reconeixia el propi el fiscal de la Sala del Crim de la Reial Audiència de Catalunya en una carta, datada el mes d'octubre de 1726, al comandant Veciana, on l'instava a no reparar en despeses per aconseguir majors beneficis en la captura de delinqüents¹⁷⁵³. En aquesta mateixa carta, el fiscal feia esment d'una operació que estava en marxa per capturar un grup de delinqüents mitjançant l'acció d'un confident. Dies després, en una segona missiva, relacionava el pagament a un confident de la ciutat de Barcelona:

“por el buen Ferrer tuve puntual noticia de sus marcha de Vuestra Merced y encierro que no hay que desconsolarse porque yo estoy firme que, de esta vez ha de lograr algún intento, así repito que esas juntas se les entretengan a costa de algunas peseta, que con este cebo y el premio ofrecido por la Sala se han de animar y ejecutar cualquier acción (...). De su orden entregué hoy 24 pesos a un sujeto de esta ciudad que me

¹⁷⁵² ACAC. Fons Mercader. Col·lecció Mossos d'Esquadra. Carta de Josep Sabater a Pere Anton Veciana (6 de gener de 1734).

¹⁷⁵³ ACAC. Fons Mercader. Col·lecció Mossos d'Esquadra. Carta de Juan de la Isla a Pere Anton Veciana (17 d'octubre de 1726).

*dice se han gastado en esas diligencias, así no hay que decaer de ánimo que cuando se expidiere con el conocimiento de Vuestra Merced se pagará aquí otro tanto*¹⁷⁵⁴.

8.15. Pere Màrtir Veciana: Nou comandant de les Esquadres (1736)

El comandant Pere Anton Veciana, cap de les Esquadres, en previsió de la seva imminent retirada, va començar a donar cada vegada més protagonisme al seu fill Pere Màrtir Veciana i Civit amb l'objectiu que aquest assumís el futur comandament. Així doncs, el 15 de juny en Bernardo Santos Calderón de la Barca, regent de la Reial Audiència¹⁷⁵⁵, tramità una instrucció i comissió per en Pere Màrtir Veciana perquè aquest pogués operar amb llibertat arreu del Principat de Catalunya:

“Instrucción y comisión para Pedro Mártir Veciana de la villa de Valls.

Primeramente en virtud de la resolución de la Real Sala Criminal de esta Real Audiencia de Cataluña, irá a cualesquiera ciudades, villas y lugares de este Principado que convenga y fuere menester e inquirirá y fortificará por todos los medios posibles, sobre todos y cualesquiera delitos que se cometieren y han cometido, y prenderá los culpados, conduciéndolos con la correspondiente custodia a las reales cárceles de esta ciudad, y haciendo embargo de bienes de

¹⁷⁵⁴ ACAC. Fons Mercader. Col·lecció Mossos d'Esquadra. Carta de Juan de la Isla a Pere Anton Veciana (24 d'octubre de 1726).

¹⁷⁵⁵ Bernardo Santos Calderón de la Barca: Nat a Medina del Campo (Valladolid). Doctor en lleis. L'any 1721 va ser nomenat fiscal de la Sala Civil de la Reial Audiència de Catalunya. El 31 de maig de 1724 ascendí a oïdor del mateix tribunal. Va elaborar els estatuts de la Universitat de Cervera que van ser aprovats pel rei en data 4 de juny de 1726. El 22 de setembre de 1732 va ser nomenat Regent de la Reial Audiència, càrrec que va ocupar fins el dia 7 d'octubre de 1734, quan fou nomenat fiscal del Consell de Castilla.

dichos culpados los dejara a la custodia de personas legas, llanas y abonades con las obligaciones acostumbradas.

Ítem tomará copia autorizada y fehaciente de todos y cualquiera autos a dichas inquisiciones conducentes, las que junto con los autos que hará remitirá a dicha Real Sala Criminal pasándolos a manos del señor don Joseph Piedrola y Narváez, fiscal en ella, poniendo por cabeza de todos esta comisión.

Ítem mandará a todos y cualesquiera oficiales así reales como baronales que a lo susodicho le den toda asistencia auxilio y favor, poniéndolos para ello los panes que tuviere por conveniente”¹⁷⁵⁶.

Imatge 35: Pere Màrtir Veciana i Sevit [Quadre]. Autor: Francisco Miguel de Veciana (1925). Museu del Cos de Mossos d'Esquadra.

¹⁷⁵⁶ ACAC. Fons: Mercadé. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Instrucció i comissió a Pere Màrtir Veciana realitzada pel regent de la Reial Audiència (15 de juny de 1735).

El 20 de desembre de 1735, el comandant Pere Anton Veciana, veient ja pròxima la seva retirada del servei actiu, va adreçar una carta al capità general de Catalunya, demanant que el seu fill, Pere Màrtir Veciana i Civit¹⁷⁵⁷, fos nomenat cap de les Esquadres ja que ell ja no podia prestar el servei per la seva edat i pel seu deficient estat de salut¹⁷⁵⁸. La resposta de la Reial Audiència no es va fer esperar i en data 5 de gener aquesta va informar favorablement perquè el càrrec de cap de les Esquadres fos exercit per Pere Màrtir Veciana i Civit. El nomenament va ser emès pel comte de Glimes, capità general de Catalunya, en data 12 de gener de 1736:

“por cuanto atendiendo a la experiencia, valor y buena conducta de vos, don Pedro Mártir Veciana, hemos venido en nombraros por comandante de las escuadras que se han establecido en este principado (que estaban al cargo de don Pedro Antonio Veciana vuestro padre, cuyas indisposiciones no le permiten continuar en esta dependencia) para la persecución de facinerosos. Ordenamos y mandamos a todos los justicias de los lugares por donde debéis hacer la ronda con la escuadra que está a vuestro cargo establecida en la villa de Valls, y a otros cualesquiera justicias del principado os den todo favor y ayuda para que lo podas ejecutar dándoos así a vos como a los mozos de la referida escuadra el alojamiento al simple cubierto, cárceles y prisiones seguras para poner en ellas los reos, como también los bagajes que hubiereis menester para su conducción, pues del contrario, las justicias que así no lo hicieren serán severamente castigados por convenir así al real servicio y bien

¹⁷⁵⁷ Pere Màrtir Veciana i Civit (Les Piles, 1705 (?) – Madrid, 18 d'abril de 1763): Fill de Pere Anton Veciana i Rabassa i de Maria Civit i Llobera. Batlle de Valls i segon comandant de les Esquadres del Principat de Catalunya. Capità d'infanteria. Ciutadà Honrat de Barcelona.

¹⁷⁵⁸ ACAC. Fons: Mercadé. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Carta de Pere Anton Veciana demanant el nomenament de cap de les Esquadres pel seu fill Pere Màrtir Veciana (20 de desembre de 1735).

*público. Barcelona 12 de enero de 1736. El conde de
Glimes*¹⁷⁵⁹.

Amb l'arribada al comandament de les Esquadres d'en Pere Anton Veciana i Rabassa l'any 1729 i el posterior nomenament d'en Pere Màrtir Veciana com a successor al càrrec s'inicià el comandament dinàstic per part de la família Veciana del Cos de Mossos d'Esquadra que perdurà fins l'any 1834.

El comandant Pere Anton Veciana i Rabassa, cap de les Esquadres del Principat de Catalunya, va morir el dia 30 de gener de 1736, essent enterrat a l'església del Carme de Valls lloc on encara avui es conserva la seva sepultura.

¹⁷⁵⁹ ACAC. Fons: Impremta Castells. Secció: Col·lecció documents. Sèrie: Mossos d'Esquadra - família Veciana. Nomenament de comandant de les Esquadres en favor de Pere Màrtir Veciana realitzat pel comte de Glimes, capità general de Catalunya (12 de gener de 1736).

9. CONCLUSIONS

La Guerra de la Quàdruple Aliança fou un conflicte bèl·lic esdevingut entre els anys 1717 i 1720 en el qual el regne d'Espanya es va enfrontar a una coalició formada per l'Imperi Austríac, França, Anglaterra i Holanda; degut a una temptativa de la monarquia espanyola d'intentar recuperar part dels territoris perduts com a conseqüència de la signatura del Tractat d'Utrecht (1713 - 1715) que posava fi a la Guerra de Successió Espanyola. Aquest tractat va suposar per la monarquia de Felip V la pèrdua d'importants enclavaments internacionals que van ser repartits entre els seus antics enemics. A canvi d'aquestes cessions territorials, el rei Felip V fou reconegut com rei d'Espanya, alhora que s'establia que els regnes d'Espanya i França no podien romandre sota el govern d'un mateix monarca, renunciant així, Felip V, a qualsevol aspiració successòria sobre el tron de França.

L'inici de les hostilitats vingueren arran de l'intent de Felip V de recuperar alguns dels territoris italians perduts en el Tractat d'Utrecht. Deu mesos després de la mort de la seva primera esposa, Maria Luisa Gabriela de Savoia, el monarca va contraure matrimoni en segones núpcies amb Isabel de Farnesio, que aspirava que un dels seus futurs fills, aconseguís ser coronat. Aquest fet esdevenia poc probable ja que Felip V era pare de tres barons nascuts en el seu primer matrimoni, fet que els situava al capdavant de la línia de successió al tron d'Espanya.

Una de les primeres accions que la nova reina consort va engegar, fou apartar de les seves funcions els cortesans d'origen francès, substituint-los per amics i personal de confiança d'origen italià. Entre aquests destacava el cardenal Julio Alberoni que va esdevenir la mà dreta de la reina a Espanya. El cardenal, conscient del rebuig internacional que la política de recuperació dels territoris perduts a Itàlia generava, i del fet que la majoria d'aquests havien estat concedits a l'Imperi Austríac, va iniciar una política d'aproximació a Gran Bretanya i Holanda que no va fructificar. Una maniobra política que no va evitar la formació de la coalició de la Triple Aliança, integrada per Holanda, Anglaterra i França. Aquesta aliança va ser creada mitjançant el Tractat de la Haia, del 4 de gener de

1717, i tenia com a finalitat el manteniment de l'estatus quo originat pel Tractat d'Utrecht. El 2 d'agost de 1718 l'Imperi Austríac es va sumar a la tríada i rebatejarà aquesta unió amb el nom de la Quàdruple Aliança.

La partida de la flota espanyola marxà direcció a les costes italianes, es va produir des del port de Barcelona, els dies 19, 23 i 30 de. L'objectiu d'aquesta expedició militar era la conquesta de l'illa de Sardenya. Es donava així l'inici de les primeres accions bèl·liques d'un conflicte armat d'abast internacional, i que es va perllongar fins la signatura del Tractat de la Haia, el 17 de febrer de 1720.

L'escenari bèl·lic en el qual es va veure sumida la monarquia hispànica, va traduir-se en el territori català en una amenaça real i imminent, davant la invasió del Principat l'any 1719. Amb el gruix de l'exèrcit lluitant a l'estranger, tant la zona fronterera com la resta del territori, quedaven desprotegits davant l'exèrcit francès. Aquesta manca de força militar generà la necessitat d'idear un sistema de seguretat i contenció que frenés l'avanç enemic. Davant la problemàtica plantejada, el capità general de Catalunya, el marquès de Castel-Rodrigo, es va adreçar a la Reial Audiència per tal de discernir quina era la millor forma de realitzar la defensa.

La Reial Audiència va desenvolupar un projecte que consistia en el desplegament, arreu del territori català, de grups de paisans armats que, distribuïts en enclavaments geogràfics estratègics i en poblacions afins a la causa filipista, poguessin realitzar les mesures de contenció desitjades pel capità general. Un proposta que va ser elevada al marquès de Castel-Rodrigo el 5 d'abril de 1719, el que, un cop realitzades les modificacions pertinents, va trametre al monarca Felip V per a la seva aprovació definitiva. Així doncs, el Cos de Mossos d'Esquadra, en aquells moments "Escuadras de Paisanos Armados", va quedar oficialment constituït, arran de la Reial Ordre del 21 d'abril de 1719.

El procés de creació, així com la promulgació de l'esmentada Reial Ordre, queden perfectament documentats al llarg de la present tesi, i ens permeten desvincular de la creació del Cos de Mossos d'Esquadra, la família Veciana, més concretament en Pere Anton Veciana i Rabassa. Des de la fundació del cos, l'any 1719, fins la

publicació de l'obra d'Ortega i Espinós, *Historia de las Escuadras de Cataluña*, l'any 1859, totes les publicacions marcaven com a única data fundacional el 21 d'abril de 1719. Però, amb l'aparició de la teoria orteguiana, l'origen es desvirtua.

Ortega defensà que el Cos de Mossos d'Esquadra havia vist la llum a la localitat de Valls, per obra de Pere Anton Veciana i Rabassa, l'any 1690. Nosaltres neguem categòricament aquestes tres dades: en primer lloc, l'esquadra primigènia, prèvia inclús a la Reial Ordre del 21 d'abril de 1719, es situava a la localitat de Vic, on els seus veïns s'organitzaven per vigilar les portes de la ciutat, essent aquest l'autèntic embrió d'aquesta força armada; i en segon lloc, Pere Anton Veciana havia nascut a Sarral l'any 1682, fet que fa impossible que un nen de 8 anys esdevingués el creador d'aquest cos policial, l'any 1690.

Així doncs, per què Ortega i Espinós pren com data fundacional l'any 1690? El motiu l'hem de cercar en els canvis polítics que es vaticinaven a Espanya des de mitjans del segle XIX, on els partits republicans i liberals progressistes guanyaven força en el panorama polític estatal, augurant el canvi de règim que va esdevenir arran de la revolució de l'any 1868 i que va provocar la caiguda de la reina Isabel II.

Davant d'aquest futur incert, el cap de les Esquadres de Catalunya¹⁷⁶⁰, el comandant Josep Vidal i Pujadas, va contractar els serveis d'Ortega i Espinós per tal d'elaborar una obra literària, de difusió generalitzada, on la constitució del Cos de Mossos d'Esquadra quedés desvinculada del seu origen borbònic. La publicació de la *Historia de las Escuadras de Cataluña* havia de permetre, per una banda, que l'opinió pública conegués un "nou" origen d'aquest cos policial, situant la seva gènesis l'any 1690, i trencant així els nexes existents amb la monarquia regnant; i per l'altra, donar una imatge d'una força policial efectiva i plenament operativa, allunyada de la idea que en determinats cercles polítics la titllaven de ser anacrònica i caduca. Malauradament, la maniobra "publicitària" engegada des de la comandància de les Esquadres de Catalunya no va resultar

¹⁷⁶⁰ Denominació oficial del cos de Mossos d'Esquadra des de 1835 fins 1868.

efectiva i, amb la *Revolució de la Gloriosa* de setembre de 1868, el cos va ser dissolt per primera vegada, no tornant a reinstaurar-se fins l'any 1877.

Aclarim doncs, que la importància de la nissaga Veciana al capdavant de les Esquadres és un pilar essencial en la història d'aquesta institució, conservant la comandància del cos des de 1729 fins el 1835. Però, malgrat la força que els atorga el fet de dirigir durant més d'un segle aquest cos policial, hem d'establir definitivament que el veritable promotor i impulsor del seu naixement, va ser el capità general de Catalunya, el marquès de Castel-Rodrigo.

L'aplicació de la Reial Ordre del 21 d'abril de 1719 fou immediata, i el 2 de maig es van comissionar diversos ministres de la Reial Audiència encarregats de constituir les Esquadres arreu del territori. Una constitució que en molts casos no es va fer efectiva perquè els comissionats no van arribar a personar-se en determinades poblacions, degut a la por de ser víctimes d'atacs enemics, durant els seus desplaçaments.

Mitjançant una Reial Ordre de 8 de juny de 1719, les Esquadres van ser dotades d'un reglament que regularitzava, en els seus 16 punts, aspectes com: l'organització, la jerarquia, els sous, l'armament, la col·laboració entre esquadres, les normes operatives i les funcions. Un primer marc legislatiu que definia aquesta força com un institut armat de naturalesa civil, amb una doble dependència civil i militar, sota jurisdicció de la Reial Audiència per les qüestions de justícia i govern, i dels comanaments militars per tot el referent a qüestions de caire militar.

Un reglament que conferia, en el seu 7è punt, una característica pròpia de tot cos policial: la dependència als tribunals de justícia i unes funcions plenes de policia judicial. Aquest fet és absolutament innovador respecte a qualsevol mobilització de paisans armats que s'hagués produït prèviament a Catalunya, reforçant el concepte de cos policial, i no militar. Però aquesta característica, malgrat ser la més rellevant, no és la única que la diferencia de la resta forces militars de caràcter auxiliar, formades per civils armats, que havien sorgit anteriorment. Aspectes com una jerarquia definida, una professionalització dels seus efectius, la seva remuneració, la coordinació amb d'altres esquadres i el fet de gaudir d'un

reglament propi, dotaven a les Esquadres d'unes característiques úniques i sense precedents.

Malgrat les vicissituds que van condicionar el desplegament de les Esquadres, observarem com aquestes van proliferar més enllà del projecte inicial de la Reial Audiència, mutant a mesura que la guerra avança i que les necessitats bèl·liques requerien la constitució de noves, segons si el teatre d'operacions es modificava. Serà en aquest moment quan les autoritats militars van establir nous destacaments, únicament sota el seu criteri, fet que provocà un notable descontrol per part de la Reial Audiència, que ignorà quines s'havien constituït o bé quines havien estat dissoltes, o derrotades.

El reglament del 8 de juny de 1719 establí que la Reial Audiència era l'organisme encarregat de realitzar la fiscalització de les Esquadres. A la pràctica va resultar incapaç de realitzar aquesta missió. En primer lloc, no va aconseguir controlar les esquadres existents d'una forma efectiva, ja que es van veure desbordats per les accions bèl·liques. A més les noves esquadres creades pels comandaments militars i el repartiment d'armament a les ja existents, van quedar fora del control del tribunal, desconeixent en molts casos la seva existència. Però, malgrat aquesta manca de control, la Reial Audiència esdevingué la gran defensora de les Esquadres, quan aquestes van ser qüestionades per alguns comandaments militars, especialment durant l'estiu de 1719.

L'estudi realitzat ha permès localitzar un total de 93 esquadres distribuïdes arreu del territori català. Una xifra que dobla la més recent coneguda fins ara, la presentada l'any 2014 pel Dr. Eusebi Mas, que situava el nombre total en poc més de 50. Aquesta dada desmitifica la manca de seguiment de la causa filipista en el territori català. Una mobilització voluntària de, com a mínim, 5.400 homes en edat d'armes, és un fet que només pot ser qualificat com una resposta entusiasta per part del poble de Catalunya. L'estudi estadístic de la implicació per poblacions / famílies mostra dades sorprenents com la contribució d'un membre de cada família a l'esquadra de la seva població. Un percentatge que en determinats municipis era superat, com són els casos de Manlleu o Cervera.

El perfil de l'esquadrista correspon a un home, de 40 anys i de professió jornaler, que compartia un fort sentiment d'odi contra l'austriacisme motivat per: la repressió que la Generalitat de Catalunya i els virreis havien realitzat contra el moviment gorreta o barretina (1687 – 1689); els abusos que havien motivat diferents revoltes antisenyorials des de la Guerra dels Remences (segona meitat del segle XV) en endavant, especialment contra els dominis eclesiàstics i de la baixa noblesa catalana; i pel ressentiment d'algunes poblacions per la pèrdua de privilegis que havien estat concedits pel monarca Felip V i que van ser suprimits per l'arxiduc Carles. Per tots aquests motius, podem parlar d'una forta implicació dels esquadristes en les seves accions, motivada per la defensa dels seus interessos econòmics i polítics, actitud que trenca amb el paradigma de la historiografia romàntica catalanista on se'ns mostra una lluita unànime del poble català contra el Borbó, fortament arrelada. Queda demostrat estadísticament i documentalment que el filipisme era transversal a tota la societat catalana, especialment entre les classes populars, abastant tot el Principat de Catalunya.

Un dels aspectes tradicionalment més criticats ha estat la manca d'efectivitat bèl·lica de les Esquadres a l'hora de fer front a l'enemic. Un posicionament que inclús havia estat recolzat per alguns líders borbònics, com és el cas del governador militar del corregiment de Manresa Domingo Reco, que va ordenar el desarmament puntual d'algunes davant del risc que fossin derrotades per l'enemic, i les armes fossin requisades. Però, analitzats els enfrontaments on es van veure implicades les Esquadres durant la guerra, hem de dir que, de les 93 esquadres establertes en el territori, només 26 (28,57%) van ser desarmades, essent les més afectades les que gaudien d'un nombre d'efectius més reduït (30 homes). Les derrotes infligides a esquadres integrades per 45 efectius o més, van ser gairebé inexistents.

Una destacada figura de la historiografia nacionalista és en Pere Joan Barceló i Anguera (a) *Carraslet*, coronel d'arcabussers francesos, que ens ha estat presentat com un fervent i desinteressat seguidor austriacista, alhora que un destacat líder militar. En primer lloc, podem afirmar que, a diferència d'altres comandaments d'arcabussers francesos, com en Francesc Bernich o en Joan

Francesc Vilà i Ferrer, els quals van mantenir en tot moment un respecte a les normes de la guerra, les accions realitzades per en Carrasclet no ho van fer. El seu comportament durant el conflicte bèl·lic corresponen més a la pràctica del bandolerisme i d'altres actes de terror, que no pas l'acció d'una tropa armada regular. Molt possiblement aquest fet va fer que els mateixos comandaments francesos el titllessin de lladre i assassí. Els diners obtinguts mitjançant els segrestos, els saquejos i les extorsions, no anaven destinats a finançar la causa de l'austriacisme, ni per aixecar més tropes, sinó simplement al seu enriquiment personal.

És per aquest motiu que quan va rebre el grau de capità d'arcabussers va deixar clar als comandaments francesos que no volia estar sotmès al control de ningú, i que volia actuar per lliure, molt possiblement, per evitar ser supervisat i limitat en el moment de dur a terme les seves accions.

Al llarg de la tesi hem vist com la major part de les accions realitzades per les forces d'arcabussers francesos i per la insurgència austriacista, que van ser nombroses, no són atribuïbles, majoritàriament, a les accions del batalló comandant per en Carrasclet, mentre que la historiografia nacionalista ens l'ha mostrat com el líder que va dirigir i encapçalar la revolta contra les tropes borbòniques.

Fou precisament la pràctica del bandolerisme, el motiu pel qual no va aconseguir dur a terme la revolta generalitzada que les autoritats franceses li havien encomanat. La població catalana, majoritàriament contraria aquest tipus d'accions i l'esgotament acumulat pels conflictes bèl·lics patits anteriorment, van ser els principals motius que van impedir que en Carrasclet aconseguís un sollevament popular contra l'exèrcit espanyol.

La fama que va obtenir en Carrasclet venia derivada de la pròpia propaganda negativa que li van fer les autoritats borbòniques, situant-lo com un dels principals caps dels arcabussers francesos, amb la finalitat de desprestigiar a la resta de combatents catalans que formaven part d'aquestes unitats.

Els sectors austriacistes catalans es van inhibir completament d'aquest conflicte per diversos motius. En primer lloc, perquè ja veien la causa austriacista completament perduda, arran del reconeixement de Felip V com a rei d'Espanya per les potències europees. En segon lloc, per la manca absoluta d'implicació dels principals líders austriacistes, com per exemple, el cas de Antoni Desvalls i de Vergós que es va negar a dirigir un nou sollevament al Principat ja que, segons el seu parer, “*el poble estava fart de guerra*”, o el d'en Francesc de Portolà i Subirà, amic del general Moragues, el qual es va posar a les ordres del rei Felip V per lluitar contra les tropes franceses, malgrat haver sortit recentment de presó. Un altre exemple el trobem en els líders militars austriacistes Ambrós Roquer i Jaume Forgàs i Birola, considerats els capitosts miquelets més destacats de la província de Girona durant la Guerra de Successió, i que no van dubtar en comandar unitats de fusellers de muntanya filipistes contra els seus antics companys austriacistes, a les ordres dels arcabussers francesos. En tercer lloc, destaca la col·laboració activa en tasques de vigilància armada que van realitzar destacats líders austriacistes durant els controls sanitaris que es van establir per impedir l'entrada a Barcelona d'antics arcabussers francesos i persones provinents de França. Aquests controls, de naturalesa sanitària, es van constituir en motiu dels d'un dels brots de Pesta a Marsella (1720), amb la principal finalitat d'evitar l'accés aquelles persones que estiguessin infectades, però, alhora, permetia a les autoritats borbòniques realitzar un control social dels ciutadans.

Aquest fet desmenteix rotundament la repressió borbònica, que en ocasions ha estat qualificada d'“extremadament cruel”, contra els líders austriacistes. Si bé és cert que la repressió va arribar als caps militars, com és el cas del general Moragues, la major part de les elits polítiques de l'austricisme van patir una repressió tova. En alguns casos, se'ls hi van embargar les seves propietats, però pels volts de 1721, moltes van ser retornades als seus propietaris, com és el cas de Rafel de Casanovas.

No podem adjectivar com a cruel una repressió que, cinc anys després de la finalització del conflicte bèl·lic, va permetre a destacadíssims líders austriacistes, enaltits com a herois per la historiografia catalanista, com ara Rafel de Casanovas,

Juan de Lanuza, o bona part dels caps de la Coronela de Barcelona, entre altres partidaris de la resistència a ultrança durant els anys de 1713 i 1714, fossin armats per les autoritats borbòniques per prestar servei, de forma voluntària, a les portes de la ciutat de Barcelona, durant la Pesta de Marsella.

Durant la postguerra les esquadres de paisans armats van ser objecte de quatre reformes. La nova realitat en al que es va veure submergida Catalunya va provocar que aquesta força s'adaptés i fes front a una notable manca de seguretat al Principat, bàsicament produïda per l'aparició de bandes criminals, integrades per antics arcabussers francesos, que es dedicaven al banditatge. La primera reforma es produí l'any 1720 quan, malgrat l'ordre de dissolució dictada pel capità general de Catalunya, un mínim d'onze esquadres van restar operatives. La continuïtat efectiva d'algunes esquadres desmenteix el fet que haguessin patit una dissolució definitiva, perllongant ininterrompudament la seva existència, des del 21 d'abril de 1719, fins la seva dissolució de l'any 1868. La proliferació de bandes criminals a les zones muntanyenques va motivar una nova reforma o reestructuració del cos, l'any 1721, amb la creació de noves esquadres, algunes d'elles mòbils i supramunicipals, destinades a mantenir la pau arreu del territori, i amb capacitat operativa per a poder desplaçar-se perseguint aquests grups criminals. L'any 1725, les esquadres van quedar reduïdes a deu: sis sota el comandament de Pere Anton Veciana i Rabassa, i quatre a les ordres de Francesc Estruch. Per últim, la reforma de 1729 nomenà, com a comandant únic d'aquesta força, a Pere Anton Veciana qui gestionà un total de vuit esquadres, distribuïdes en quatre corregiments.

10. ANNEX DOCUMENTAL

10.1 Documents rellevants

DOCUMENT 1:

Llistat de batallons i *compañías sueltas* de fusellers de muntanya espanyols constituïts durant la Guerra de la Quàdruple Aliança (08/06/1720).

Batalló d'en Jaume Torres	
Comandant Jaume Torres Costa	
Ajudant Juan Guerra de Madrid	
Capità Jaume Torres	Tinent José pascual de Sant Feliu de Codines
Capità Cosme Jaques de Tora	Tinent José Vila de Segarra
Capità Antonio Torres de Centelles	Tinent Ramón Vila de Castanya
Capità José Cornes de Manlleu	Tinent Ramón Bonet de Castanya
Capità Francisco Casajuana de Manresa	Tinent Francisco Valls de Castanya
Capità Juan Vigueta de Cerdanya	Tinent Pablo Roig de Barcelona
Capità José Torres de Centelles	Tinent Isidro Brunet de Castella
Capità Manuel Comes de Manlleu	Tinent Francisco Bussells de Castella
Capità Pablo Pedros de Collsperola	Tinent Josep Castells de Prats de Lluçanes
Capità Isidro Berenguer de Samalús	Tinent Juan Berenguer (fill)
Capità José Carreras de Taradell	Tinent José Sola d'Osor
Capità José Estrada de Barcelona	Tinent Francisco Muns de Manlleu
Capità Francisco Atai d'Oristà	Tinent Rafael Garrita de l'Alforja

Batalló d'en Pedro Soguet	
Comandant Pedro Soguet	
Ajudant Francisco Barea de Valladolid	
Capità Pedro Soguet	Tinent Francisco Gues de Barcelona
Capità Juan Baña Tarran de Berga	Tinent José Parran de Barcelona
Capità Hortis la Pona de Falset	Tinent Luís Benet d'Ascó
Capità Francisco Perayre de Berga	Tinent José Tor de Granollers (invàlid)
Capità José Aloy de Berga	Tinent Mariano Prats
Capità Tomàs Montalt de Perafita	Tinent Benito Masnou de la Plana de Vic
Capità Redro Simón de Berga	Tinent Ramón Cañelles de Barcelona
Capità Jaime Joquet d'Aiguafreda	Tinent Gaspar Aspelter de Sant Llorenç Savall
Capità Antonio Leal de Chotilleja	Tinent Antonio Tradell de Berga
Capità Juan Bautista Creuhet de Sant Joan de les Abadesses	Tinent Rafael Crehuet de Berga
Capità Pedro Montaner de Sant Llorenç	Tinent Pablo Puig d'Aiguafreda
Capità Gerónimo Capdefusta de Bellver	Tinent Juan San Salvador de Gironella

Batalló d'en Gerónimo Badua	
Comandant Gerónimo Badua	
Ajudant José Ampost de Vic	
Capità Gerónimo Badua	Tinent Juan Busca de Girona
Capità Juan María del Roselló	Tinent José Berges de Vilanova
Capità Juan Molins de Sant Pere Pescador	Tinent Miguel Calotes de Roses
Capità Antonio Puig de Llançà	Tinent Juan Puig de Riudarenes
Capità Antonio Revere de Sant Pere Pescador	Tinent Juan march d'Estons
Capità Tomás de Ve de Girona	Tinent Francisco Planella dels Espores
Capità José Fausto Castell de la Bisbal	Tinent José Barnoya de Palamós
Capità Gaspar Carbonell de Barcelona	Tinent Vicente Caldero de Colomers
Capità J. Bautista Alsina de Serinyà	Tinent Sebria Monner d'Esponella
Capità J. Massana de Pontons	Tinent José Mañosa de Castellterçol
Capità Pedro Coll de Mollet	Tinent Francisco Puig de Badalona
Capità Pedro Juan Barta d'Horta	Tinent Salvador Bartro de Badalona
Capità Gabriel Muxella de Barcelona	Tinent Estevan Grifols de Badalona

Batalló d'en Francesc Estruch	
Comandant Francesc Estruch	
Ajudant Fermiano Gil Valenciano	
Capità José Vaquer de Matamala	Tinent Miguel Serra de Cardona
Capità Juan Llorens d'Olot	Tinent Baldiri Cadena de Sant Cugat del Vallès
Capità José Cadena de Sant Cugat	Tinent Pedro Llacuna del Clot
Capità J. Gros de la Garriga	Tinent Manuel Vicens de Manlleu
Capità Francisco Moray de la Pobra de Claramunt	Tinent Ramón Gomorrera de Barcelona
Capità Domingo Grau de Ripoll	Tinent Juan Puig de Fontpedrosa
Capità Francisco Puigver de Fornells	Tinent Antonio Vidal de Fontpedrosa
Capità Pedro Caselles de Barcelona	Tinent Juan Soldevila de Cerdanya
Capità Buenaventura Thomasa de Cardona	
Capità José Syon de Guissona	
Capità José Sorell de la Garriga	
Capità Francisco Belart de las Borjas	

6 Compañías Seltas, formades a l'Empordà, amb divisa Canyelada, a càrrec de Francesc Mir	
Comandant Francisco Mir de Fontcuberta	
Ajudant Juan Guitart	
Capità Francisco Mir de Fontcuberta	Tinent José Trull de Sant Llorenç de Cerdans
Capità Juan Sorribas de Terol	Tinent Guillem del Casu de la Cabanasa
Capità Dalmau Figueras	Tinent Isidro Leonell de Santa Coloma de Farners
Capità José Corominas de Besalú	Tinent Abdon Malibern de Torroella de Montgrí
Capità Rafael Corriols de Sant Joan de les Abadesses	Tinent Juan Alsina de Torroellada Montgrí
Capità Francisco Monclús de Palautordera	Tinent Pedro Bruguer de Maià

4 Compañías Seltas amb la mateixa divisa	
Capità Pedro Golobardes d'Artés	
Companyia creada a Manresa	
Capità Juan Sauri d'Hostalric (Batlle d'Hostalric)	
Companyia creada a Hostalric i el Vallès	
Capità Gerónimo de la Porta de Barcelona	
Capità José Ribas de Sant Feliu de Buixalleu	

6 Compañías Seltas, formades a Vic, amb divisa negra, a càrrec d'Ambròs Roquer	
Comandant Ambròs Roquer d'Olot	
Capità Ambròs Roquer d'Olot	Tinent Juan Pujadas d'Hostalric
Capità Francisco Font de Manlleu	Tinent Antonio Gelabert d'Hostalric
Capità Jaime Caranach de la Bola	Tinent José Verdague de San Julià
Capità José Moles de Tona	Tinent Ignacio Berdague de San Julià
Capità Salvador Conill de Roda	Tinent Jaime Serra de Sant Julià
Capità Mateo Roquer d'Olot	Tinent Pedro Claris d'Olost de Lluçanès

5 Compañías Seltas amb la mateixa divisa		
Capità Antonio Gali de Roses	Tinent Raimundo Sala de Perelada	Companyia formada a Roses
Capità José Tora de l'Albi	Tinent Francisco Gener de Monistrol de Montserrat	Companyia formada a Manresa i al Lluçanès
Capità Jaime Forgas Birola de Banyoles	Tinent Damia Pico de Granada, veí de Girona	Companyia formada a Girona
Capità Pablo Garau de Tortosa	Tinent Pascual Casanovas del Prat de Camp	Companyia formada a Tortosa
Capità Antonio Monner de Esponella	Tinent Francisco Monner de Esponella	Companyia formada a Mataró

DOCUMENT 2:

Projecte presentat per la Reial Audiència al capità general de Catalunya per implantar partides de paisans armats a nou corregiments no fronterers.

“Con motivo de adelantarse ya la estación propia de la Guerra estando declarada por la Francia y de saberse que en la frontera de Cataluña se previenen a ella los franceses de una parte y que de otra haciendo reconocerlo últimamente sucedido en el distrito de Tarragona cuanto importa tener aseguradas las espaldas de semejantes insultos e inquietudes a tiempo que la Principal atención de la defensa en caso de entrar con efecto ejército enemigo en el Principado, pediría el mayor cuidado y la mayor fuerza en la frontera encarga V. E. a la Real Audiencia con papel de fecha 30 del mes de marzo inmediato que siendo esta una importancia la cual pide que esta discurra cuantos medios sean para precaver el daño que se subseguiría sino se asegurara la quietud contra los sediciosos en los Partidos inferiores de esta Provincia y distantes de las fronteras como son Barcelona, Mataró, Manresa, Vique, Cervera, Tarragona, Villafranca, Tortosa, y Lérida, a fin de asegurarse la seguridad de los caminos Rls. Y que con el supuesto de la falta de providencia que sería específica de poner buenos cuarteles de tropas regladas porque actualmente no hay las bastantes para ello o, de formar otros cuerpos de Milicias o fusileros al sueldo del Rey y a la conducta de oficiales de satisfacción porque actualmente no hay los bastantes fondos para ello y que por consiguiente se debe recurrir a buscar aquellos otros medios que en el mismo País puedan en parte suplir estos defectos y asegurar el logro del intento; se practiquen y discurran por la vía económica política y gubernativa juntándose los Ministros que la componen con la frecuencia y viveza que pide el asunto tratado confirmando y acordando todos los medios y expedientes que les parecieren mas conducentes al destacado logro, y que de las resultas, de a V.E. quenta, la Rl. Audiencia, individual de lo que se dicurriere y acordase y juntamente de los votos particulares si los huviere.

Asi mismo encarga V.E. que porque assentado este esencial punto importa tambien en la estación presente el actuar no solo por esser medio contra los sediciosos sino tambien con otros qualesquiera que se discurran la publica y

general quietud en este Principado: Que todo lo que evacuado el predente propuesto punto discutiere la R^a. Audiencia ser conveniente y mas conducente al expresado intento lo practique y confiera procurando tener presente el conocimiento de lo que ha sido este Pahiz por lo pasado su sistema actual, y quan importante es a la Monarquia. Participando a V.E. lo que en ella de común acuerdo se resolviere o bien por consulta particular lo que acaba, uno pareciere digno de la noticia de V.E.

La R^a Audiencia deseando con la mayor puntualidad y exacitud satisfacer el referido encargo de V.E. ha procurado no perder tiempo juntándose mañana y tarde para conferir, discurrir y acordar sobre materia de tanta gravedad y ser una de la primera importancia la de la quietud de este Principado precaviéndola de los insultos con aquella perversidad de espíritus sediciosos y malignos podrían perturbarla, al tiempo que ocupadas las tropas y Milicias de S. Mag^a. executassen franceses la invasión enemiga en consecuencia de la amenazada guerra que el gobierno de Francia ha hecho publicar; y después de repetidas conferencias ha parecido que la mas pronta y eficaz providencia que se podrá practicar para el dezeado fin consistia en que las Justicias de los nueve Corregimientos que no son frontera de Francia y que se expresa se armasen en otra forma y disposición de la que actualmente tuvieren a lo menos mientras durase el tiempo de la campaña y de las Operaciones Militares.

El modo en que hoy se hallan armadas las Justicias en los dichos nueve Corregimientos es con un repartimiento de armas a casa Pueblo según sus capacidad pero con tal moderación que aunque el total de las armas repartidas en dichos nueve Corregimientos importa el numero de tres mil doscientas cincuenta y unas armas, pero en el Pueblo mas numeroso no se llegaron a dar más que diez y comúnmente no pasan de seis armas; en cuya suposición quedan los pueblos abiertos y expuestos a que cualquier cuadrilla de ladrones o sediciosos armados desarmen la Justicia, y que ejecutada en su lugar y prosiguiendo en otros aumenten ellos en armas, y con ellas atraigan así mucha gente del País por su naturaleza aficionada y propensa a las armas. Supuesto pues que la imposibilidad que V.E. expresa así en la falta actual de tropas como

de fondos bastantes para formar Escuadras, y nuevos batallones de fusileros de Montaña obliga a ver de discurrir expediente que pueda dar alguna equivalencia para suplir los referidos medios. Y que serían los específicos, se considera por único refugio el de haberse de valer de los mismos Paisanos para que con estos unidos en varios cuerpos y numero proporcionado y distribuyéndose en Villas y Pueblos numerosos en tal proporcionada distancia que cada Corregimiento se puedan con facilidad ayudar y dar la mano los unos a los otros cubran y defiendan, no solamente los Caminos Reales y Pueblos, si también toda la comarca del Corregimiento manteniendo limpios sus territorios de ladrones y de gente sediciosa y facinerosa en la conformidad que V.E. lo vera dispuesto y expresado en la Planta o estado que al R^a. Audiencia ha acordado formar y pasar adjunta a manos de V.E. poniéndose en ejecución el armarse las Justicias en la forma que el dicho estado expresa, bien podrán recogerse de orden de V.E. por los Comandantes y Corregidores todas las armas repartidas, y entregadas para cada uno de los pueblos dejando solamente una para cada uno de los Bailes y oficiales de Justicia para resguardo y defensa de su persona y formado el cálculo de las armas que con esta diligencia que quedaran recogidas con las que estarán en uso y ejercicio según el expresado adjunto Estado mas de tres cientos armas tendrán menos los Paisanos de las que hoy tienen repartidas y entregadas para defensa de las Justicias.

El manejo y gobierno de esta gente nuevamente armada deberá ser confiado a personas de las cuales se pueda tener la debida satisfacción entre las cuales le han ocurrido a la Real Aud^a algunas las cuales propone a V.E. en el mismo estado adjunto desando la subordinación de las ordenes y su cumplimiento para la acertada disposición de V.E. según los Comandantes Militares de los respectivos partidos que V.E. viniendo el caso de las operaciones de campaña será servido distribuir y disponer pues se considera preciso que para la seguridad de la quietud, persecución y pesquisa de los hombres facinerosos se dan la mano y obren de uniformidad bajo unas mismas ordenes los Cabos Militares y los Ministros y oficiales de Justicia.

Esta nueva gente armada para más facilitar su pronta y continua existencia podrán tomarse de los vecinos de los mismos pueblos que fueran hombres para las armas y deseosos de vivir con sosiego en sus casas inclinados a buenas costumbres.

Escogidos y electos estos hombres deberán estar de día y noche desembarazados de otras ocupaciones para atender únicamente a esta la más importante y estar de continuo prontos para ejecutar las ordenes que se les dieren por cuya causa es preciso buscarles subsistencia y subvención diaria y estando la Real Aud^a. con noticias e informes de que todas las veces que por causa de actuales Guerras se han armado los Paisanos en este Principado de Cataluña de orden de S. Mag.^a o, de los Sres. Virreyes y Capitanes Generales para su mayor tuición y defensa se ha dado una ración de Pan de Munición para cada uno de los Paisanos armados diariamente y aunque ya se ve que con el Pan solo no subsistían pues a más del Pan del Rey les daban respectivamente los pueblos su socorro en dinero pero también parece que lo mismo podrá practicarse dando un Real de Vellón a cada uno descontándose o tomándose a cuenta de los que mismos pueblos deben satisfacer y pagar por razón del R^a. Catastro del corriente año 1719 respecto a que acrisolada la verdad del mísero estado en que en materia de caudales se hallan comúnmente los Pueblos de Cataluña, y sus Individuos recae sobre imposibles el que pueda satisfacerse el R. Vellón diario que se necesita para cada uno de estas gentes nuevamente armadas sin la cual diaria subvención y la del Pan de munición no para tener cumplimiento, a lo menos perseverancia esta propuesta idea que es la única que la Real Aud^a. ha sabido discurrir que podrá ser practicable con la reflexión de que esa disminución de Catastro para entrar en aras de la Pagaduría y el gasto del Pan de Munición ha de ser mucho menos gravoso a la R^a. Hacienda de lo que le seria costoso haber de asegurar con otro cualquiera medio y expediente la quietud y sosiego del Principado en los dichos nueve Corregimientos.

Las armas de estas gentes no han de estar en poder de cada uno sino juntas como en cuerpo de guardia, y sus continuas centinelas en un lugar el que pareziere mas a propósito en cada pueblo, y menos expuesto a la sorpresa de dichas armas y

ahun que de dia no se discurre preciso que todos los hombres estén unidos en un mismo parage, como no salgan de la misma población para poder acudir puntuales a tomar las armas en qualquier urgencia y orden que se les dieze. Pero en las noches se considera por un punto muy esencial de que todos duerman en un mismo puesto como en quartel y que en caso de no haver otro parage de suficiente resistencia y seguridad sino solamente la Iglesia se puedan de noche hazer fuertes en ella pues que es interés de la propia defensa de la misma Iglesia el asegurar que de noche no quede esta gente expuesta a ser sorprendida con algun insulto de sediciosos.

No hay duda que esta gente debe tambien estar municionada de balas y polvora competente la qual es preciso que en cada pueblo se confie al Baile o, a aquel sugeto que como cabo principal de estos hombres armados habrá de gobernarles y ser responsable de sus operaciones.

A mas del exercicio que esta gente habrá de tener en ladear y hazer fuerte la Justicia hazer escoltas y obedecer todo lo que por los superiores legitimos por disposición y ordenes de V.E. se les mandare se tine por muy necesario de que todos los días se forme una ronda la qual reconozca los caminos Rls^a. y corra una porción del territorio y comarca de su distrito que le correspondiere.

Convendra tambien sumamente que los cuerpos de estas gentes de un pueblo con otro tengan correspondencia y se den los avisos prompts para darse la mano y unirse en qualquiera ocurrencia precisa, y ahun para juntarse todos los de un corregimiento para formar juntos un campo volante que puedea en breve tiempo estar prompto y acudir donde la urgente necesidad lo pidiese.

Para evitar los fraudes que fácilmente se podrían hazer sobre la existencia efectiva de esta gente en los pueblos y parages destinados convendrá que se tenga muy peculiar desvelo no solamente por los Corregidores si no tambien para que por comisión particular y secreta de V.E. y Real Aud^a se envíen personas de confianza que revisten las dichas gentes cuyas listas con sus nombres y apellidos deveran constar en la Secretaría de esta Real Aud^a remitidas por las personas que

V.E. passen a la plantificaci3n del armamento de esta gente en los dichos Corregimientos con las instrucciones que a este fin fuere servido V.E. darles.

Finalmente como esta gente nuevamente armada no tendr3 vestuario particular y distintivo de los dem3s Paisanos podr3an bien equivocarse divagando por el Pahiz de una parte a otra algunos ladrones y facinerosos fingiendo ser de alguna de las Villas o Pueblos Armados y que van enviados por alguna diligencia y con esta capa entrar en parada para executar algun insulto en los caminos contras los pasajeros cr3menes y para evitar estas da3inas contingencias ser3 bien no solamente tener alistados con nombres y apellidos los hombres que han de estar verdaderamente armados sino que siempre que estos o por alguna diligencia precisa se huvieren de enviar a alguna parte devan traer por escrito la orden firmada por el Baile o Xefe, que les comanda de la diligencia que va a executar, y si sin este certificado se encontrasen algunos hombres armados no deveran ser crehidos de su palabra, antes bien ser3 raz3n que se detengan por las Justicias de los lugares por donde transitaren y se conduzcan desarmados al Lugar y Pueblo del qual disseron ser los sujetos alistados para guarda y defensa de la Justicia pues en este modo averiguar la verdad se podr3 apurar si son delinquentes para castigarles con su condigna pena y si no lo fueren motivarles por haver salido capricho armados del pueblo divagando por el Pahiz.

Que sobre este punto se ofrece representar a V.E. quedando la R^a. Aud^a. atendiendo a discurrir y conferir sobre otros medios que parezcan practicables y conducentes al mismo fin de la quietud publica seg3n se lo encarga V.E. que mandara lo que mas fuese servido.

Siguiese el Estado y Planta que expresa el modo y forma con que parece que en situaci3n presente de Catalu3a se podr3 armar y hazer mas fuerte la Justicia para mejor asegurar la quietud del Principado en los nueve Corregimientos que no son frontera de Francia.

DOCUMENT 3:

Carta enviada en data 8 d'abril de 1719 pel marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya a Miguel Fernández Duran, secretari del Despatx de Guerra, sol·licitant l'aixecament de les Esquadres.

Señor Mio: Considerando ya quan importante es a la Quietud de este Principado, precaver con tiempo, y de ante mano, que quando la manda atencion y fuerzas de la tropas se habra de emplear en las fronteras no se subciten por la mal intencionados, novedades en lo interior de el que nos pueda divertir, turbar y confundir, y que no salten chispas que no pudiendose apagar prontamente exciten un grande incendio dificil de extinguir despues como lastimosamente se experimento en las turbaciones pasadas y acalorada la precision de esta maxima y providencia de el conocimiento que tengo de el Pahis, y de sus naturales, y de lo que experimento en esta pequeña novedad ocurrida ultimamente en las montañas del corregimiento de Tarragona a donde sino hubiese acudido tan presto, y con tanto golpe de gente, sin duda se huviera huecho mucho mayor, y aun assi cuando empleadas las compañías de Granaderos de las guarniciones de Tarragona, Tortosa y otros destacamentos mucha gente llamada de dicho corregimiento a la orden de su Thte. de corregidor mucha del Pinell y Alcanar Corregimiento de Tortosa, mucha de Cervera, y un destacamento grueso de Fuzileros de Montaña, ahun no se ha podido dar con esta gente, ni atacarlos, ni sacarlos de las montañas de Montserrate, he reflectido y discurrido maduradamente quales medios se podrian aplicar Preventivos de la Quietud en lo interno de Cathaluña; como sea que el medio mas especifico de establecer fuertes Quarteles de Infanteria, y Caballeria que batan, y corran el Pahis, y se den la mano en caso negado en la gran falta de tropas que tenemos aquí, y que el otro que tambien muy conveniente de levantar diferentes otros Batallones de Fuzileros de Montaña para lo interior de el Principado no se puede poner en practica porque su pagamiento en dinero efectivo (como deveria ser) su Armamento y su vestuario son gastos incompatibles con la presente falta de medios. Ha sido preciso discurrir otro que supla en parte la precision, y no sea tan a cargo de la Real

Hacienda ni pida Mad. distribucion de armas en el Pahis porque ni conviene ni las habia en los Almazenes.

En el que por mejor y ahun por unico se me ha ofrecido tratada y discurrida la materia seriamente, a la R. Aud^a y con su acuerdo para que se asseguraria en gran parte la quietud que se dessea, y tanto importa que se venzerian los inconvenientes apuntados; siendo al mismo tiempo de tan poca carga a la Real Haz^d que seria insensible.

Y para comprenderle se deve suponer antes que el modo con que estan llamadas las Justicias de Cathaluña es con un repartimiento de armas a los Bayles de cada pueblo según su capacidad, pero con tal moderacion que en el pueblo mas numeroso no se han dado mas de dies, y comunmente de seis abajo, de manera que los pueblos abiertos que son los mas en Cathaluña quedan expuestos a que qualquier quadrilla de ladrones o sediciosos armados, desarmen la Justicia, y que executada en un lugar esta fechoria y prosiguiendo lo mismo en otros aumenten de ellos en armas y con ellas aconsigan assi mucha gente del Pahis por su naturaleza aficionada y propensa a estas y a la sedicion, y en dos vezes veinte y quatro horas se hagan tan fuertes que sea dificil despirparlos, a esto se añade que la mayor parte de los mismos Bayles y sus fadrines aunque se ha procurado los menos malos pero no son de confianza algunan como cada dia se va mas experimentando.

Esto pues sentado, y sentada la imposibilidad de tropas, y lo exhausto de fondos para levas de mas Fusileros de Montaña o de Milicias; Y sentando que es preciso buscar, discurrir, y establecer un equivalencia, el medio que se me ha ofrecido es de desarmar las Justicias de la mayor parte de sus armas y dexar a cada Bayle una sola escopeta para el resguardo de su persona y respeto de la vara, y recoger todas las demas armas que tienen ellos en la cabeza de partido y en dos o tres mas otros lugares cerrados y grandes y que des de ellos se puedan dar la mano, y batir y correr continuamente el corregimiento aquellos a quien se destinaren; Estas armas distribuirlas a un numero competente de Paysanos de los mismos pueblos escogiendo que sean de satisfacion, y estos Paysanos sugetarlos a personas fieles, de confianza, y credito del mismo corregimiento, y a estos con sus

partidas al Corregidor bajo la superior Inspeccion y mano del Comandante Gral. que se halle mandando en el distrito; las referidas Partidas assí establecidas en proporcionada distancias y baxo las reglas, ordenes e Instrucciones que yo dare para sus rondas batidas y servicios no solo tendran el Pahis en grande freno pero cubriran los caminos Reales y publicos ladearan, y haran respetable la Justicia, batiran continuamente, toda la comarca de el Corregimiento, teniendo limpios sus territorios de ladrones y gente sediciosa, servirán para escoltas para comboyes, para passar pliegos, para guardar las Marinas, y a todos aquellos usos para los quales sin este arbitrio se deverian establecer fuertes quarteles de tropas que no hay. Las armas y municiones de esta gente no habran de estar sueltas en mano y poder de los Paysanos alistados, y si estar juntas depositadas en casa, o del Ayuntamiento de la ciudad o villa o en otra qualquiera mas segura bien resguardadas para darse y repartidas para las rondas y Partidas, y para los casos necesario; los paisanos alistados no han de poder salir de la poblacion, ni estar ocupados en otra ocupacion, y han de estar siempre prontos a tomar las armas, y de noche habran de estar, y dormir todos juntos en una casa o Iglesia que se destinara por mas conveniente, y para que siempre sea efectiva esta gente dare la disposicion oportuna haziendo tambien passarles revista a menudo por personas y oficiales de satisfaccion.

Estas partidas assi establecidas no deveran tener nombre de compañías, ni oficiales ni vestuario pues han de ser provisionales y se han de poder despedir al quartel de invierno si entonces no se tuviesen por precisas. Porque si se formasen en compañías, o se les diese nombre de Milicias pretenderian los Oficiales la paga, y los soldados el prest y vestuario y mi idea es que solo se les de un pan de municion, y un Real de Ardites por soldado, este no pagado en dinero, y si librado por el mismo contingente del catastro del pueblo donde se juntase la Partida, y si el de el no bastasse de los pueblos de su termino; y en lugar de oficiales cada partida se le onga en gefe de confianza y este de entre los Paysanos nombre uno o mas como sargentos para su mando sin titulo de tal, y dandoles a estos a proporcion tambien sobre el mismo contingente del catastro lo que proporcionalmente pareciese equo y justo.

Esta providencia no devera darse en la frontera porque el Valle de Aran con las disposiciones dadas queda en reguardo. El Corregimiento de Talarn con la que Su Magestad sea servido aprobar de las Milicias, y con algunas compañías de fusileros sueltas de las veinte y seis que pondre, queda resguardado. La Cerdaña en lo alto lo quedara tambien con algunas de ellas que pondre, y en todo caso si fuera menester formar una o dos Partidas para recoger las armas de las Justicias y se harian lo bajo de la Cerdaña, no requiere esta providencia porque no hay duda que haviendo entrada de tropas enemigas, estas dominaran porque no se puede embarazar, y la frontera de Camprodon y Ampurdan se han de disputar como se queda con las tropas. De modo que podra solo quedarse a disposicion en los Corregimientos de lo interior de Cathaluña.

Yo espero que ella ha de merezer la Real aprobacion, y que la de producir el logro de la interior quietud del Principado que tanto importa, no siendo al mismo tiempo de carga a la Real Hazda. porque en el caso de Guerra, no ha de ser muy dable cobrar el catastro, y siquiera una corta porcion por este medio se cobrara y convirtiendo el pagamiento de dicha gente se ahorrara el dinero fisico que por ella se deviera gastar.

Esto es lo que sobre la importancia expressada he discurrido por mayor y puedo poner en la soberana comprension de Su Magestad suplicando a V. S. que me participe su Real Resolucion con Ex. Pio (si lo hubiere) por que el trabajo esta adelantado, urge dar providencia de ello, y pide este desabre algun tiempo y proligidad para establecerlo bien a cuyo fin sera conviene se digne Su Magestad dirigir las Ordenes convenientes a este Intendente; D.q. a. V. S. ms. as. Como deseo.

Barcelona 8 de abril de 1719

V. M^o de V.S su Metrs. D. Francisco Pio de Saboya Corte Real y Moncada= Sr. Miguel Fernandez Duran.

DOCUMENT 4:

Carta de resposta del marquès de Castel-Rodrigo a Miguel Fernández Duran, secretari de la Guerra informant-lo de l'inici de les gestions per la creació de les Esquadres de Paisans Armats:

Señor Mio. Con una consta llegada y rezibo el papel de V.S., de 21 del corriente con la Real resolucion de S.M., acerca del establecimiento de Puestos por mi propuestos en 8 del corriente, y puedo asegurar a V.S., que desde luego se pondra la mano en la execucion teniendo muy presente las dos advertencias que S.M., se digna hacer, la una azerca de las Rondas continuas para la seguridad de los lugares, y que no sean insultados por pocos ladrones, y la otra tocante a que la Gente sea igualmente efectiva para el servizio que para la paga a cuyo fin dare quantas providencias quepan a evitar los fraudes siendo cierto que todas las reglas, y precauciones, y toda la mayor atencion no sobrara para que se logre en el todo.

En quanto al socorro de esta Gente yo espero que mientras las Comarcas donde se establezcan persistan sin novedad no sera necesario que el Herario Regio le subministre de contado, y que bien le cobraran de el Catastro de su respectivo lugar, y Distrito si el Intendente les pasase en quenta las cartas de Pago, y no las haya dado, y distribuido a otros fines por este primero trimestre cahido. Y ultimamente por lo que mira a lo que V.S., de orden del Rey, me dice que no se considera pueda haver mucha dificultad en reglarse un cuerpo de fussileros como los que hubo en la Guerra passada, y le apunto, pues que en quanto a fondos sin embargo de la escasez que se experimenta se destinaran los nezesarios para su manutencion, devo hazer presente a V.S., que esta especie de Milicia ay ya levantados como V.S. sabe (haun que no completos todavia) quatro batallones y en compañías sueltas 26, que son el valor de otros dos. Los quatro batallones deben estar en la frontera del Ampurdan para oponerse a los que entrasen en el exercito frances (si este entrase) y siempre prontos para todo lo que se les mande, y para estar con el Campo Volante que combeniere formar. Las 26 compañías sueltas las tengo distribuidas y destinadas en la frontera según combiene desde Camprodon hasta la Raya de Aragon.

Sin duda que por lo menos el valor de otro Batallon en treze compañías sueltas combendria mucho que le hubiese para establecerlo en lo interior del Principado pues como mas arregladas, serian mas utiles, y estableciendolas en los parages que combiniese apoyarian muy oportunamente los Paisanos que ahora se armaran con parte de las armas de los Justicias; y dandose la mano unos a otros no hay duda que se aseguraria siempre mas la quietud interior del Principado, y como sea que la mayor parte de los que se han levantado a sido en la frontera, ay diferentes sugetos de satisfaccion del Pais a dentro que solicitan levantar Compañias sueltas de fusileros a lo qual no he accedido por no haver hasta ahora tenido orden de S.M., para ello, y por la dificultad que supusse en quanto a fondos. Pero si S.M., viene en que se levanten, lo dispondre desde luego que V.S. se sirva continuamente su Real Orden, en cuyo casso combendra que al mismo tiempo se de la Intendente la correspondiente assi para su asiento como para su vestuario pues por lo que toca al armamento yo me ingeniare como mejor pudiese.

El vestuario de los que estan levantados va muy despacio por falta de caudales y porque los Asentistas a quienes el Intendente ha dado libranza sobre lo situado en Valencia no encuentra alli la buena fe que necesita. Su ajuste fue recibir desde luego 33, doblones aquí, y 53 en Valencia; siendo la mitad del vestuario echo otros 23, en Valencia; y dandole concluido los restantes 23, y vaxo estas condiciones se obligaron a darle completo por todo el dia 6 de mayo. Pero no habiendoseles cumplido lo prometido, y gastado ellos mucho caudal propio, y ageno sin poder pagar, se han echado, y a puras persuasiones mas se han ofrecido de dar la mitad del vestuario para dicho dia 6, en el qual decian darlo completo, protestando que no pueden poner la mano en lo restante sino se les cumple lo pactado; y por esto hace muy mala obra, y que si empieza la Campaña, y no estan vestidos, todos los que no lo estuviesen desertaran, amas que la falta de vestuario, es la unica causa de que no se completen, lo pongo en la R. noticia de S.M., para que se digne expedir eficazes ordenes, asi para que este vestuario no se retarde por falta de cumplirse lo prometido los quales se deven dirixir bien precisas al Intendente de Valencia para que tenga efectivo; como para que S.M., se digne dar las correspondientes a este de Cathaluña porque en caso de deverse hazer el

vestuario de estas otras treze Compañias sueltas no se retarde por falta de medios efectivos. D.G. a V.S. Barcelona 25 de abril 1719. = Francisco Pio de Saboya Moura. V.E. Miguel Fdez. Duran.

DOCUMENT 5:

Carta del marquès de Castel-Rodrigo a la Reial Audiència informant del beneplàcit de Felip V al naixement de les Esquadres de Paisans Armats **ahora que marcava unes directrius sobre les formes de pagament als seus membres així com la distribució territorial i el nombre d'efectius que les haurien de compondre.**

En vista de la consulta que la Real Aud^a. hizo en cinco de Abril, satisfaciendo á mi Decreto de treinta del passado á serca la importancia de asegurar la quietud interna de el Principado, y conformandome con su zeloso, y prudente dictamen expuse al Rey el mio en una reverente representación cuya copia es la adjunta, y habiendo sido sérvido S. Mag. conforme con el segun se reconoce por el contexto de la adjunta copia certificada de Carta Orden que he recibido por la via Reservada de la Guerra, lo passo todo a manos de la Real Aud^a. para su inteligencia, y como sea que los motivos que para pensar en esta providencia tan esencial se tuvieron presentes, urgen a medida que se adelanta la estacion para que se perfeccione, encargo a la Real Aud^a. que con la brevedad posible y para que quede establecida en toda forma, y generalmente al arribo del Rey discurre y proponga los medios que le parezcan mas convenientes para poner en Planta, y vea y trate porque mano a manos convendra que se haga y seria del caso que algunos Ministros de la Real Aud^a., dividiendose y repartiendose los Corregimientos entre ellos salieren a planificarlas.

Tambien se debera disponer una Instruccion particular para cada comandante particular de cada partida que se estableciese en los puestos en la qual se prevenga todo lo que se deve executar asi en su residencia como en las Rondas diarias, y en todo lo demas que se pueda ofrecer para perseguir facinerosos y sediciosos, y ladear la Justicia esto a mi orden y de la Real Aud^a. y de los que a este fin se destinaren peculiarmente, y en quanto a escoltas, comboyes, passo de pliegos y otras cosas conducentes y dependientes de lo Militar que se puedan ofrecer a la orden del respectivo Comandante Gral. que en el distrito mandase.

Una de las mayores atenciones ha de ser la existencia de estas gentes, y el asegurarla por quantos medios se pueda como S. Mag. se sirve encargarlo especialmente a lo ultimo de su Real Carta Orden, y ya lo apunto la Real Aud^a. en su consulta.

Y respondienddo por menor al contenido de ella se me ofrece prevenir a la R. Aud^a. en quanto al sueldo que conformandose S.Mag^a. con lo que propuse auxà debe este de un real de ardites, y pan de municion a cada paysano alistado, y a los cavos de ellos un sueldo proporcionado según pareciere equo, y justo el qual me propondra la Real Aud^a. atendida la calidad y diferencia de los sujetos, sus caracteres, y la gente que devera mandar, y trabajo que deverá tener, cuyos sueldos se les devera considerar por el Intendente sobre el mismo contingente del catastro del lugar y su termino, y el pan darse donde se pudiere por la provision, y donde no por el mismo lugar descontandosele assi mismo del contingente de su catastro.

En quanto al armamento se les dara como propone la R. Aud^a las distribuidas entre las Justicias dexando a cada una de ellas una escopeta, y repartiendo las demashasta el num^o. correspondiente a los que se alistasen y las demas conduciendolas a los Almacenes del Rey; Y para que la Real Aud^a. se halle con fixa noticia de los que en cada corregimiento hay en poder de las Justicias a mas de la relacion que existe en la Escrivania Prinsipal de Camara, la remito las que han dado los corregidores cada uno por su corregimiento.

Para municiones se entregaran estas a la persona que como cavo mandara las partidas para que las tenga como lo propone la Real Aud^a ; y se devera poner por capitulo de la Instrucción en la qual se deveran tambien incluir todos los demas puntos que correspondientes a ella, apunta saviamente la Real Aud^a en su consulta.

Y passando al detall, estado o planta formada por la Real Aud^a se me ofrece prevenir en quanto al numero de los alistados, y puestos que se deveran ocupar en los lo siguiente:

Corregimiento de Vilafranca

En Vilafranca los cien hombres que propone la Real Aud^a en el modo y forma que estan establecidos en Vique.

En el Vendrell treinta a la orden y cuydado de D. Estevan Oliver que devera residir en dicha villa, y sirviendo baxo su mano el oficio de Bayle Melchor Escofet regidor primero.

En Sitges cinquenta para cuyo mando propondra la Real Aud^a la persona que tuviese por conveniente como sea secular.

En San Sadurni treinta a la orden del Bayle Raymundo Davella passando este su habitacion en dicha villa.

En la Llacuna treinta proponiendo la Real Aud^a sugeto de confianza para mandarlos.

En Igualada cinquenta mandados por el Bayle Cuyner y Honofre Melcion interin que nombra teniente de corregidor de satisfacion.

En Piera treinta mandados por el Bayle Joseph Trullás.

Y en quanto a hacer passar a D. Antonio de Foxá dandole algunas armas a los lugares que median entre Piera e igualada a los fines que expresa la Real Aud^a no lo tengo por conveniente por ahora, y devera dicurrirse si en lugar de esta providencia convendra establecer alli otro puesto, y de quantos paysanos y a cargo de que persona.

Corregimiento de Tarragona

En la ciudad de Tarragona no se innovara por ahora al ser Plaza de Armas.

En Torredembarra treinta hombres a la orden de persona de confianza que me propondra la Real Aud^a, no siendo conveniente por ahora poner esta gente a cargo y cuydado de Juan de Veart y de Queralt.

En Valls cinquenta a la orden de persona de confianza, y representacion que me propondra la Real Aud^a y baxo de el Bayle y Sosbayle.

En Reus cinquenta baxo las mismas circunstancias que en Valls.

En Cambrils treinta a la orden del Bayle, y del Sosbayle.

En la Selva treinta proponiendome la Real Aud^a persona de satisfaccion y confianza que los mande, y baxo del Bayle y Sosbayle.

En Falset cinquenta proponiendome la Real Aud^a persona de confianza y satisfaccion que los mande.

En Monblanc cinquenta a la orden del Teniente Corregidor y Alguazil Mayor.

En Sarreal treinta a las ordenes de Joseph Sanahuja.

En Albi veinte mandados por persona de confianza, y satisfaccion que me propondra la Real Aud^a, la qual discurrira, si para averiguar mejor aquellas montañas convendria establecer otros dos puestos uno en Tivissa y otro en Prades.

Corregimiento de Tortosa

En la ciudad de Tortosa no se innovara por ahora por ser Plaza de Armas.

En Cherta treinta a la orden de persona de confianza que me propondra la R.Aud^a.

En Flix lo mismo a la orden de D. Roque Sabater si es que este en estado de poder correr con esta gente del pais, y sea aficionado a las armas.

En Alcanar cinquenta a la orden de persona de empeño que me propondrá la Real Aud^a.

En Pinell treinta baxo la misma circunstancia y del mismo modo treinta en Mora.

Corregimiento de Lerida

En la ciudad de Lerida se excusara por ahora por ser Plaza de Armas.

Y aunque tambien lo es Balaguer no obstante se establecera un puesto de cinquenta baxo la orden del Teniente de de Corregidor.

En Ager treinta a la orden del Bayle actual.

En Tarrega cinquenta a la orden del Theniente de Corregidor.

En Bellpuig cinquenta a la orden de D. Jacinto de Gomar.

En Arbeca treinta a la orden del Bayle actual.

En la Granadella treinta a la orden de persona de confianza que propondra la Real Audiencia.

Y en Villanueva, o en Santa Maria de Meyá ó donde cubra mejor y quede mejor establecido, otro de treinta baxo las mismas circunstancias.

Corregimiento de Cervera

En esta ciudad ciento y cinquenta a la orden del Corregidor, Thte. de corregidor y regidores estos por turno como esta dispuesto en Vique, y que de ellos haya continuamente treinta destacados en Monmaneu a la orden de persona de satisfaccion que me propondra la Real Aud^a, y que de vera residir en Monmaneu y mandar los dichos treinta hombres aunque se releven, y en lo demas assi y como propone la Real Aud^a.

En Guissona treinta a la orden de Pablo Gualdo como propone la R. Aud^a.

En Calaf treinta a la orden de persona de satisfaccion que propondra la Real Aud^a.

En Solsona treinta en la misma conformidad assi por ser ciudad que pide algun freno como estar sobre carretera abierta de aquí a Castelciudad.

En Sanahuja treinta a la orden de el D. Honofre Soldevila como lo propone la Real Aud^a.

En oliana treinta a la orden de D. Phelipe Vilaplana, y en Agramunt treinta a la del Thte. Corregidor y Alguazil Mayor.

Corregimiento de Manresa

En la ciudad de Manresa dos cientos a la orden del Regidor Decano, y demas Regidores como en Vique bien entendido que cada dia ha de haber empleados cinquenta, y estos gozan del sueldo y pan.

En Moyá cinquenta a la orden del Bayle actual.

En Sallent quarenta baxo el mando de Joseph Camps, y de Antonio Xipell en dos esquadras de veinte cada una obligandose al Bayle a lo que propone la R. Aud^a.

En Balsareny treinta a la orden de persona de confianza, y satisfaccion que nombrara la R. Aud^a.

En Gironella treinta a la orden de Joseph Gall y en Portella o Bagá donde mejor pareciese treinta a la de Joseph Rossiñol con las demas circunstancias que propone la Real Aud^a.

Corregimiento de Vique

En la ciudad se confirman y mantendra la providencia ya dada.

Por lo tocante a Centellas, Aiguafreda, Tagamanent y Manlleu tengo dispuesto que para la ocasión que se ofreciere y particularmente, del cuidado del Congost, levantese un batallon de seis cientos hombres y hasta mil si fuese menester a lo que se han ofrecido.

En Sant Hari treinta a la orden de Juan Francisco Albareda como lo propone la Real Aud^a.

En Ripoll cinquenta a la orden del Gobernador Politico de dicha villa D. Eudaldo Belunse y Lissaga.

En Olot cinquenta a la de D. Antonio Bolos.

En Snt. Joan de la Abadessas treinta a la orden del Bayle Rafael Corriols sino estuviese empleado, y si o estuviese, de persona de intelligenza que me propondra la Real Aud^a.

Y por quanto se ha abierto carretera des de Vique a Berga sera bien discurrir si se necesitaria establecer algun otro puesto sobre ella.

Corregimiento de Mataro

En la ciudad de Mataro lo mismo que en la de Manresa en quanto al numero y baxo mismas reglas establecidas en Vique.

En Snt. Celoni cinquenta a la orden de persona de toda satisfacion y confianza que me propondra la Real Aud^a.

En Llinás veinte a la roden de Pablo Montells.

En Granollers cinquenta a la orden del Thet. de Corregidor y sus Alguaciles.

En Arbucias quarenta a la orden de persona de confianza que me propondra la Real Aud^a.

En Snt. Feliu de Codinas quarenta a la de Pablo Barri como lo propone la R.Aud^a.

En Caldas treinta a la de Jayme Pujadas.

En Sabadell treinta a la del Bayle actual.

En Tarrasa a la del Bayle de dicho lugar.

Y para mandar estos quatro lugares que los motivos y razones que aduze la Real Aud^a, encargo a la misma si habra otro sujeto capaz de ello en quien concurra la calidad conocida de afecto y buen vasallo de S. Mag.

Corregimiento de Barcelona

En Martorell cinquenta de orden de persona de satisfacion que me propondra la Real Aud^a oyendo al Marques de Moya como a Procurador Gral. De la Marquesa de Villafranca.

En Sn. Vicens treinta a la orden de persona de confianza que me propondra la Real Aud.^a

En Castelldefels treinta a la orden persona de confianza que me propondra la Real Aud.^a oyendo a los Marques de Rupit y D. Francisco Copons.

En Sn. Boy veinte a la orden del Bayle Valengo.

En Badalona veinte a la de persona de confianza que me propondra la Real Aud.^a.

En Molins de Rey veinte en la misma forma, y en Moncada viente en la propia conformidad.

Y en quanto conviene asi mismo resguardar baxo esta misma providencia la Marina que media desde la Vaya de mataro al Ter encargo a la Real Au^a que me proponga los parages, numero de paisanos en cad uno y comandantes de ellos que se juzgase conveniente establecer.

Y ultimamente porque el tardar a practicar la disposicion de esta nueva Planta hasta a que toda ella quede acordada seria dilatarlo demasiado encargo a la Real Aud^a que vaya evacuando este expediente por corregimientos empezando por el de Tarragona y subcessivamente, por los que piden mas pronta esta providencia, paa que yo pueda quanto antes disponer del Batallon de Fusileros que tengo distribuido en aquellas montañas, Asi sin embargo de los sugetos ya propuestos y comandantes de estas Esquadras y quedan aprobados se ofrezca a discurriese la Real Aud^a. que hay otros mejores los propondra pues en la eleccion de los sugetos que hayan de mandarlas a de consistir el mejor logro de el fin de su establecimiento no menos que las Reglas e Instrucciones que para su Gobierno y servicio se dieren, y medios, y expedientes que se aplicaran para que esa gente en sus respectivos Puestos sea siempre efectiva, y se evite el fraude tan perjudicial que pudiera introducirse en perjuicio de su existencia.

Barcelona. 29 de abril de 1719.

El Marques de Castell Rodrigo. A la Real Aud^a de este Principado.

DOCUMENT 6:**Instruccions de la Reial adreçades als caps de les esquadres.**

La primera que las armas han de estar juntas en una casa donde se haran guardias, y centinelas continuas por torno entre los alistados de quienes ninguno podra usar de la arma que se le señale sino con licencia y a discreccion del cabo de la partida.

Las armas han de ser una escopeta o fusil a cada uno de los alistados, cuyo cabo podrá tener tambien dos pistolas y el subalterno una.

La polvora y balas han de estar confiada al cabo de la partida y tomar lo necesario de uno, y otro genero del almanen que se le señale por el comandante militar del distrito.

En la enfermedad, muerte o ausencia larga de el cabo de la partida tomara el cargo de ella el sosbaile donde le huviere, y con falta suya el regidor mas antiguo.

De dia no pareze preciso el que todos los alistados estén juntos siempre en el sitio donde estuvieren las armas, pero es preciso que estén dentro de el mismo pueblo y sin embarazo que les impida el tomar las armas con presteza en los casos que ocurrieren, de noche es necesario que se recojan todos en el mismo sitio si le huviere capaz o con suma cercanía de unos a otros.

Se formara un campo volante de todas las partidas de cada Corregimiento o, de porción de ellas quando pareziere al Comandante Militar del partido que conviene el correr la campaña, o es formarle, para algún otro importante fin.

La gente de cada partida ha de hazer algún exercicio diario, y ha de rondar en tropas del numero que pareziere a su cabo, todos los días variando las horas los caminos, y puestos inmediatos, y peligrosos.

Para socorrerse y ayudarse respectivamente unas partidas a otras, y para que acudan los de una, o, mas partidas al lugar acometido o amenazado de algún insulto no tiene por conveniente la Real Audiencia el que se de señal de campana,

trompeta ni fuegos para el aviso por los riesgos que pueden resultar de esta contradiciendo o falseando la llamada los sediciosos, y asi le parecia que se diesen los avisos con peones acudiendo a la partida mas cercana, y en este caso no devera salir toda la partida sino quedar siempre la tercera parte de ella en el lugar donde se haya establecido, y mientras se manda viniesen juntos estos como destacamentos o porciones de partidas en persecución de los delinquentes, estarán a la orden del jefe de aquella partida que pidió la asistencia, y si la huviere pedido un pueblo en donde no huviere partida establecida mandara el cabo de la inmediata al lugar que la pidió.

La gente de cada partida ha de ser revistada todos los días por la mañana, y al tiempo de recogerse por el cabo de ella (...)

DOCUMENT 7:

Carta del marquès de Castel-Rodrigo adreçada a la Reial Audiència recordant-li que les esquadres han de seguir el model establert a la de Vic alhora que accepta els nomenaments proposats per comandar les diferents esquadres.

Respondiendo a la consulta de la Real Aud^a de quatro del corriente, tocante a la importancia de el establecimiento de los Puestos y Esquadras en el Principado, me ofrece prevenirla sentando por punto general la noticia de lo que se executa en Vich en quanto a las demas ciudades, en las quales queda acordado se haga el mismo establecimiento en quanto al modo que en Vich lo siguiente.

En la ciudad de Vich se han formado ocho compañías de a quarenta hombres cada una y estas mandadas por turno por los ocho Regidores, sin titulo ni patente de capitanes y baxo cada uno de ellos, assi mismo sin titulo ni Patente un sugeto de satisfacion como Thte. y otros dos deudos, o amigos suyos como asociados que en su ausencia tambien manden esta gente. Cada dia montan en la ciudad de guardia a las Puertas, y en otros puestos que le parecen combenientes dentro de ella al Comandante Gral. cinquenta o mas hombres mandados por un Regidor, theniente y asociados. Las armas y municiones estan depositadas en casa la ciudad baxo la custodia de la Guardia del Principal que es de tropas. Ay señal a la qual deven acudir todos los alistados a dicha casa a la ciudad para lo que se ofrezca mandarles. Las que diariamente, montan la guardia, y se emplean en el Real servicio, se les da el pan, y socorro destinado, a saber a los soldados, y con el detall de esta gente corre un cavallero escogido que el Ayuntamiento, con acuerdo y aprobacion del Comandante Gral.

Corregimiento de Villafranca

Me conformo con todos los que para gefes de las Esquadras de este Corregimiento propone la Real Aud^a, y assi mismo que el lugar en el qual se ponga, y establezca una entre Piera e Igualada, sea el de Capelladas.

Corregimiento de Tarragona

Tambien me conformo con lo que respectivamente propone la Real Aud^a para este Corregimiento, y en que por lo que mira al lugar de Albí, se dexa a ka discrezion del Ministro comisionado el nombramiento.

Corregimiento de Tortosa

Igualmente me conformo con lo que proopone en quanto a los cinco lugares de esse Corregimiento y sus Gefes y Partidas a la orden de D. Ramon Reaxt y de Queralt.

Corregimiento de Lerida

Assi mismo me conformo con lo que propone la Real Aud^a tocante a este Corregimiento, y que se dixe al prudente arbitrio del Ministro Comisionado la eleccion de Villanueva, o Sta. Maria de Meya para el establecimiento de la partida reconocido por el terreno y desconocido a donde podra ser mas util.

Corregimiento de Cervera

Me confirmo tambien con lo que propone la Real Aud^a tocante a este Corregimiento y que la Partida de Solsona se divida a cargo de los Bayles

Corregimiento de Manresa

Lo mismo procede en quanto a este Corregimiento, conformandome yo con lo que propone la Real Aud^a; y con que se dexa al prudente arbitrio del Ministro Comisionado, la eleccion de Portella o Baga para poner la partida según a donde por el terreno sea mas util.

Corregimiento de Vich

No obstante que ya por lo tocante a la ciudad esta dada providencia deverá el Ministro Comisionario passar a ella a hacerse cargo de dicho establecimiento, y tomar relacion de la gente, y de sus gefes, y dexarles las Instrucciones correpondientes, yendo lo demas me conforme con lo que propone, y expresa la R. Aud^a.

Corregimiento de Mataro

Assi mismo me conformo con lo que propone la Real Aud^a tocante a este Corregimiento, y que el Ministro Comissionario escoxa el Sugeto que fueze a proposito para mandar la partida de Arbucias, y que Josep Oliver mande la de S. Feliu de Codinas, Caldas, Sabadell y Tarrassa.

Corregimiento de Gerona

En quanto a los parages donde convenga establecer Partidas desde el Ter hasta a Mataro, se dexara como propone la Real Aud^a al arbitrio practica y discreccion del Ministro Comisionario.

Y ultimamente por lo que mira al Corregimiento de Barcelona podra la Real Aud^a acordar lo correspondiente en esta estando evacuadas las disposiciones para los demas.

Barcelona 6 de mayo de 1719

El Marques de Castel-Rodrigo. A la Real Aud^a de este Principado.

DOCUMENT 8:

Ofici del capità general en data 7 de maig de 1719 donant resposta a determinades qüestions plantejades per la Reial Audiència en relació al desplegament de les esquadres.

Continuando el desvelo de la Real Aud^o. en discurrir y tratar sobre la importancia del establecim^o. de los puestos y Escuadras en este Principado, me hace presente en Consulta de 5 del corriente diferentes puntos a los cuales separadme. Respondiendo se me ofrece prevenir a la R. Aud^a lo siguiente.

1° Para que los corregidores y Justicias respectivamente. Obedezcan sin replica a los Ministros comisionarios me parece que no necesitan llevar estos otras ords. y Despachos míos que uno de comisión en toda forma mediante el cual todos los corregidores Justicias, Ayuntamientos y vecinos destinados para las Partidas deberán ejecutar cuanto a cerca de la materia el Ministro les Mandase. Y para que los Comandantes Grles. por si, y por sus subalternos les auxilién en todo y por todo llevara cada Ministro orden mía correspondiente conformándose que en el Despacho de Comisión, se de facultad a los Ministros de tomar providencias interinas dando cuenta de ellas para su aprobación así como en el caso de no poder ejecutar alguna de las prevenidas en las Instrucciones o deberse alterar otras o añadir, o innovar en ellas.

2° Me conformo en todo lo que propone la Real aud^a en este segundo punto menos en que se de una pistola a cada Baile porque siendo pocas las que se han distribuido a las Justicias apenas habrá para armar las Escuadras con una pistola por hombre, y una escopeta a cada Baile bastara.

3° Dispondré con el Intendente expida las ords. convenientes así por lo que toca al Pany, y Socorro, como por lo que mira al salario de los Gefes, Y estas ordnd. para los Subdelegados así y como otras de dicho Intendente para que estos asistan, y atiendan en todo lo que se ofreciese a los Ministros Comisionados las llevara cada uno de ellos respectivamente pero para que se puedan ejecutar encargo a la Real Aud^a haga formar por el Escribano Principal de Cámara, un Arancel o Relación corregimiento por corregient^o. de los lugares, número de

gente de cada uno, nombre y oficio del Jefe, y salario que a cada Jefe se señala, y la Real Aud. lo pase a mis manos, y que así mismo me haga presente si sobre este punto se le ofrece cosa particular que convenga prevenir pro mi al Intendente para la formación de estas sus órdenes a los subdelegados.

4º Me conformo con lo que propone la Real Audª añadiendo que otro tanto del auto convendría quede en mano del subdelegada del Intendente y que en el así y como en el Principal que quedara en poder del Ministro y en el otro tanto del Jefe, se enuncien nombre, apellido, Patria, y edad de los Alistados al pie de el.

5º y 6º Me conformo en todo y por todo lo que contienen estos dos capítulos, y lo en estos propone, y expresa la Real Audª.

7º También me conformo en cuanto al señalamiento de salario que propone la Real Audª se destine a cada Jefe su Subalterno y a Josep Oliver, y con todo lo demás que propone, y expresa la Real Audª en este punto.

8º En cuanto a las Instrucciones que se deberán dar a los Jefes, me conformo con las que expresa y propone la Real Audª en ocho artículos siguiente, añadiendo que si hubiese pistolas bastantes después de armado el Jefe y subalterno, con dos a él, y este con una se distribuyan entre los demás alistados que fuesen de May. confianza.

9º Y para averiguar mejor el fraude que pudiera haber en Plazas supuesta el Comisario de Guerra, o Subdelegado de Intendente, ó, otra cualquier Persona con orden y comisión suya, no solo hará la Revista esta gente cada mes regularmente, una vez pero lo podrá hacer improvisa siempre y cuando quiera; Y para hace presente a algunos que no se halle en el lugar y estuviese legítimamente destacado ha de hacerse constar auténticamente, de ello al mismo por el Jefe de la Partida a más de cuyas Revistas mandarí yo muy a menudo por oficiales Militares a hazerselesas improvisas: Y la Real Audª podrá también hacerlas hacer por los Corregidores, y demás personas de su confianza.

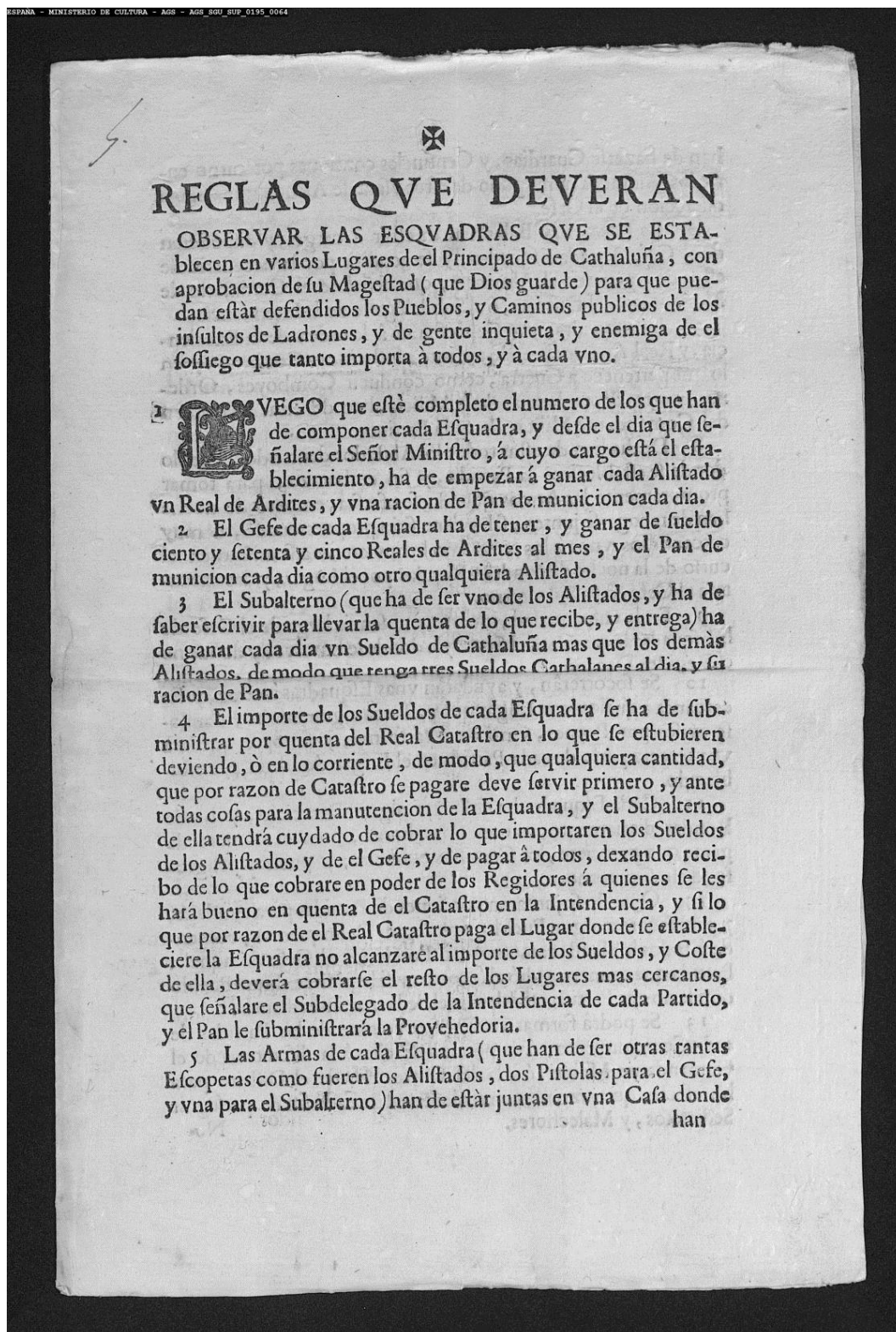
10º Y últimamente convengo en la creación de los dos Inspectores y en la proposición de Sujetos que para ello hace la R. Audª quedando con el cuidado de

llamarlos a su tiempo y darles a convenientes Instrucciones. En las que a los Jefes se deben dar se ha de añadir otro artículo por el cual se les ordene que de todo lo que ocurra tocante a su Escuadra y mando dependiente del Gobierno y Justicia den cuenta enderechura al Ministro Comisionario el cual a de correr con esta correspondencia dando cuenta de ello a la R. Aud^a para que se tome providencia y que de que a cualquier orden que reciban por lo tocante a Guerra del Comandante Grals. Militar, de también aviso al Ministro para su inteligencia y de la Real Aud^a.

Y por cuanto se ofrece a los Ministros Comisionarios en el acto practico de su comisión corresponderá sobre ella, se encargará a cada uno de ellos que se correspondan con el Rgte. D. Cristóbal de Corral y Diaques y este conferidas antes y digeridas las materias con el Ministro Decano D. Joseph de Alos y con el Fiscal Civil D. Joseph Bustamante las propondrá en la Real Aud^a para que en ella se acuerde lo conveniente y si lo pidiese el negocio se me haga por ella presente con lo que se le ofreciere y pareciere. Barzna. 7 Mayo de 1719. El Marques de Castel-Rodrigo. A la Real Aud^a de este Principado.

DOCUMENT 9:

Reglament de les Esquadres de Paisans Armats del 8 de juny de 1719:

han de hazerse Guardias, y Centinelas continuas por turno entre los Alistados, y ninguno de estos usará de Arma alguna sino á discrecion de el Gefe.

6 La Polvora, y Balas han de estar á cargo, y disposicion de el Gefe de cada Esquadra, y se acudirà por lo necessario de estos dos generos al Almacen, que señalare el Comissario de Municiones del Distrito, ó el Subdelegado de la Intendencia.

7 La Esquadra, y su Gefe estarán á la orden de su Excelencia, y Real Audiencia en lo tocante á Justicia, y Gobierno; y en lo que pertenece á Guerra, como conducir Comboyes, Ordenes, y otras dependencias de la Milicia, han de estar á la orden del Comandante Militar de cada Partido.

8 De dia han de estar todos los Alistados dentro de el Pueblo donde se estableciere la Partida, y sin embarazo, para tomar prontamente las Armas quando se ofresca, emperò de noche han de recogerse juntos, si huviere sitio proporcionado, ó muy cercanos los vnos á los otros sino le huviere, y assi mismo en el curso de la noche dispondrán Rondas por el Lugar, y las executará el Gefe, ó su Subalterno.

9 En la enfermedad, muerte, ó ausencia larga de el Gefe de la Esquadra la mandará el Sosbayle donde le huviere, y donde no el Regidor Decano.

10 Se focorrerán, y ayudarán vnas Esquadras á otras, y las cercanas á qualquiera Lugar que padezca algun insulto, dándose avisos por Peones, y no en otra forma, y siempre quedará vna tercera parte de cada Partida en el Lugar donde se aya establecido.

11 Cada Esquadra ha de hazer algun Exercicio, y ha de Rondar diariamente, variando las horas, y en el numero de gente que pareciere, los Caminos publicos, y puestos peligrosos de su Contorno.

12 Quando se juntaren porciones de Partidas para ayudarse, y para focorrer algun Pueblo, y perseguir Delinquentes, comandará todos los Destacamentos, ó Porciones el Gefe de aquella Partida que primero pidió el socorro, y si le pidiere algun Pueblo donde no aya Partida establecida el de la mas inmediata á el.

13 Se podrá formar vn Cuerpo volante de las Partidas de cada Corregimiento, ó de porcion de ellas á la discrecion de el Comandante Militar, ó á la del Corregidor de el Distrito para los efectos que juzgare convenientes al deseado fin de perseguir Sediciosos, y Malechores.

No

ESPAÑA - MINISTERIO DE CULTURA - AGS - AGS SGU SUP 0195 0066

14 No ha de poder salir de el Pueblo donde estuviere establecida Esquadra, ninguno de los Alistados con Armas sin Certificato de el Gefe de la Esquadra, y podrá prenderle qualquiera Justicia que le encontre armado sin el referido Certificato, y conducirlo á la Esquadra, cuyo Gefe dará aviso en Barcelona.

15 Han de ser Revistados los Alistados dos vezes cada dia, vna por la mañana, y otra al ponerse el Sol por el Gefe de la Esquadra, ó su Subalterno, podrán Revistarlos tambien quando les parezca los Comandantes de los Partidos, y los Subdelegados de la Intendencia improvisamente, y sin dar aviso antes de la diligencia, y para habilitarse el ausente hará constar el Gefe authenticamente de el encargo, que le huviere hecho, y lo mismo se observará en las Revistas que hagan los dos Inspectores, nombrados por su Excelencia, que son Don Francisco Anglaseñell para los cinco Corregimientos de Barcelona, Matarò, Manresa, Vique, y parte del de Gerona, y Don Iacinto Gomà para los Corregimientos de Villafranca, Tarragona, Tortosa, Cervera, y Lerida.

16 Y finalmente porque por Ordenanza Militar respecto à los Batallones, y Compañias de Fusileros de Montaña se halla dispuesto, que ninguno de los Fusileros podrá salir ni apartarse de los Batallones sin Licencias por escrito del Capitan, y Comandante del Batallon, visada por el Oficial de Tropas, que comandare los parages en que se hallaren los Batallones, y à sea Oficial General, ó otro qualquiera, ó del Inspector Coronel Don Joseph Carbonell, de fuerte, que sino llevaren despachadas las Licencias en la dicha conformidad podrán las Justicias detenerlos, y llevarlos presos à las Carceles de Barcelona, Gerona, ó Vique, y serán castigados por el Consejo de Guerra como Desertores, segun, y como está prevenido en las Reales Ordenanzas de su Magestad, lo tendrán assi entendido los Gefes de las Esquadras, y las Justicias de todos los Lugares de este Principado para su mas puntual observancia.

Concuerta con el Original que queda en la Escrivania Principal de Camara, y Gobierno de la Real Audiencia, que es à mi cargo. Barcelona à 8. de Junio 17 19.

Don Salvador de Prats, y Matas Secretario del Rey nuestro Señor, y su Escrivano Principal de Camara, y Gobierno.

DOCUMENT 10:

Document que recull la resposta de la Reial Audiència autoritzant el lliurament de 300 racions de pa i un ral diari per cobrir les necessitats bàsiques de la vila de Cervera així com la plasmació de l'odi de la resistència austriacista vers als cerverins i el detall dels serveis que efectuava puntualment aquesta esquadra:

(...) representando a V.E. que los vecinos de dicha ciudad en crédito de su inmutable amor y celo al Real Servicio, y en continuación de su antigua fidelidad asisten de día y de noche a las guardias, rondas y centinelas a que se ven obligados por las inquietudes que causan los sediciosos incomodándoles de manera que les imposibilita no menos la libertad del comercio que la importantísima labranza, y cultura de sus tierras, por los justos recelos y tan conocidos peligros en sus vidas y bienes pues es bien seguro que siendo sorprendidos no serán perdonados en bienes, ni en sus personas sin más motivo que el ser naturales de aquella ciudad, y que estas circunstancias, con la estéril cosecha de frutos que han tenido este año les han reducido a una suma pobreza. Concluye suplicando a V.E. se digne conceder a aquellos vecinos algún alivio en remuneración de su trabajo mandando socorrerles con 300 raciones de pan, y un real cada día para que los más necesitados puedan subvenirse y estar prontos a todo lo que conduzca al Real Servicio vigilancia y defensa de la ciudad.

Sirviose V.E. remitir esta representación a los diez del pasado a la Real Audiencia en sala de Gobierno para que informe con su parecer y en cumplimiento del encargo de V.E. queda informada la Real Aud^a. ser cierto cuanto expresa el corregidor en orden a la asistencia e incesante aplicación y desvelo de los naturales de dicha ciudad en guardias, rondas y centinelas fidelidad, riesgos imposibilidad de comercio y singular pobreza en que se hallan. Y que para el servicio actual de seguridad y defensa de dicha ciudad como también de escoltar convoyes y personas de distinción, a más de los regidores y algunos caballeros que los mandan como cabos están empleados diariamente de día y de noche sesenta y cuatro hombres prontos a las armas distribuidos en las murallas puertas y otros importantes lugares. Y conformando el número de esta

gente en poca diferencia con los 60 hombres que amas del jefe señalado para Monmaneu en la formación de la Escuadra establecida de orden de V.E. destino D. Francisco Borxas y Viñals en Cervera destacando de los 60 hombres, 30 para Monmaneu con su Cabo Principal sueldo correspondiente (...) para el cabo 3 r. para los subalternos y un real para cada uno de los demás con el pan de munición, los cuales por los insultos de los facinerosos, con mandato del Corregidor se unieron y retiraron a la ciudad de Cervera, donde se ha mantenido y conserva la Escuadra como tan importante y provechoso es el numero referido de 64 hombres extinto el cabo de Monmaneu por estar todos bajo el mando del Corregidor y Regidores, cuyo número se reconoce por suficiente al solo fin de vigilar y estar con las armas en las manos para prevenir impedir y precaver cualquier insulto que los sediciosos intentasen ejecutar, pues en tal caso avisados los demás del lugar podrían todos tomar las armas en su defensa.

Parécele a la Real Audiencia que es justo y muy conforme a las disposiciones que se dieron, y providencias que se tomaron por lo tocante a la subvención y socorro de aquellos que asistieran en dichas Escuadras, el que siendo V.E. servido mande entregar y pagar efectivamente al Corregidores y Regidores como jefes 64 raciones de pan y 64 reales cada día para el socorro de aquellos 64 hombres que hacen y están dedicados al Servicio, cuya cantidad no excede, antes en algún modo es menor al sueldo que desde principio fue destinado al todo de la Escuadra y sus Cabos.

DOCUMENT 11:

Pròrroga en el pagament dels impostos sol·licitada per la ciutat de Cervera al·legant els sacrificis que els seus habitants suportaven:

“Con el conocimiento del miserable estado en que fue reducida la presente ciudad en los disturbios antecedentes por haber defendido la justa causa de Su Mag. fue de su Real Designación concederle una moratoria (...) debemos representar a V.E. que en primeros de marzo, a tiempo, que el rebelde Carrasquet fomentaba la sedición en las montañas de Pradas, por la confianza que V.E. tenia de los moradores de esta ciudad dispuso que un cuerpo de ellos pasase con el Thet. Corregidor Dn. Gaspar de Mir a dichas montañas para oponerse a los designios de aquellos rebeldes, lo que se ejecutó ochenta hombres de dicha ciudad, estipendiados por ella, y comandados por dicho Mir, y como perseverasen cerca de un mes dicha expedición, fue crecida la suma que se expendio para esta jornada (...). Que la cosecha del presente año, por la gran falta de lluvias ha sido sumamente estéril, lo que a todos es bien patente, que crecido el número de sediciosos que tumultuaban por todo el país, declarando su ánimo de ocupar esta ciudad, así por el antiguo odio que la tienen, como para reducirla a otra obediencia, por sus depravados fines, resolvieron todos sus ciudadanos tomar las armas a favor del Rey, y estar en continua vigilancia guardando los muros y puertas. Que para dicha expedición se alistaron todos sus naturales, y divididos en ocho escuadras, siendo de cada una jefe un regidor, han montado todos los días las guardias ochenta hombres desde primeros de julio antecedente hasta el presente día, y continuaran será necesario este servicio. Que para subvenir la necesidad de dichos Paisanos que montan las guardias, se les da una ración de pan pagadas por la ciudad. Que para la mayor seguridad de ella por estar sus muros en muchas partes arruinados, se ha trabajado continuamente en fortificaciones, como son repararlos en diferentes partes, levantar algunos lienzos de ellos desde los fundamentos, construir garitas, hacer rastrillos, y otras obras necesarias en la defensa. Que en varias salidas que han hecho dichos paisanos para escoltar convoyes, y otras del Real Servicio, han sido pagados en todas por el Común. Que continuamente se ofrecen crecidos gastos para tantas

guisas, y propio, que todos los días son necesarios, como también para espías, que se envían a diferentes parajes para alcanzar noticias (...) que por ocasión de ser tan perseguidos sus naturales, pues a cuantos encuentran por los caminos los matan, no se atreven a salir a comerciar (...)”.

DOCUMENT 12:

Despesa mensual ordinària i extraordinària generada per l'exèrcit de Catalunya (08/06/1719)

ESPAÑA - MINISTERIO DE CULTURA - AGS - AGS 86U 180 01656 0023

18808201 22020 2

SGU.1656151

Costo de Catt.

Estado del gasto ordinario, y extraordinario que mensualmente se causará en el Costo de Cataluña, y fondos vncos que ay para su satisfacción regulados por un mes.

Infanteria. Lo que importa de Prest al mes

	<u>Prest.</u>	<u>Paga y Gratificaz.</u>	<u>Total en P. de V.</u>
13. Regim. Catal.	2590102	2650122	5240224
4. Regim. Catal.	220996	220996	441992
2. Regim. de fusileros	120900	130611	251511
26 Comp. de fusileros	120900	110200	231100
2 Comp. de Artilleria	330025	90590	420615
<u>Cavalleria.</u>			
4 Regim. de Cau. de V. } à 4 Esquadron.	1140268	1020120	2260388
2. Regim. de } Dragones	560118	550	1110118
<u>Estado General</u>			
Capitan Gen. y dem. } Generales		580	580
Intend. Gen. y de } mas Armas		300	300
	<u>6280259</u>	<u>6300122</u>	<u>12580381</u>

4

ESPAÑA - MINISTERIO DE CULTURA - AGS - AGS_SGU_146_01656_0024

	6280259.	8300122	12580384
Ingenieros		90	90
Estados mayores & Plazas		840451.	840451.
Gasto de Hospitales		520	520
Salario de Aud. ^a		840949.	840949.
	6280259.	8540212.	14820504.

Las tres Esquadras de Milicias, y
quatro de Alouaciles que están
apostadas en el Corregim^{to} de Talau
importa su paga al mes 120.48.

Las Esquadras de Milicias que se
mantienen en diferente Lugar
de Cataluña a quienes se han
dado Armas para su resguardo
importa su socorro al mes 850680.

Los gastos y fortificaciones de Pla-
zas, y Puertes, inclusa la Ciu-
dadela, y Plaza de Barcelona 2110824.

Los gastos de Artillexia como son
fundiz^{on} de ella, fabrica de Montages
2.292053.

de Armas, Hexamientas, fletes
por Mar y Transportes por tierra
y otros muchos generos, que
se agregan 1820209

Los gastos extraordinarios, como
son pagas, y socorros de gente de
Mar en el Astillero de San Fernu
de Guixores, Bestuarias, y Mena
ges de las Tropas, Correos, y otros
muchos indispensables incluso
los de compras de Cavallos de País
para el Regim^{to} de Dragones de
Ampurdan, y los Dos mil Doblones
librados al señor Marques de
Castelrodriigo, importaran al
mes lo mas reducido sin que se
puedan proporcionar así por su
diversidad, como porque cada día
son distintos, y solo se saca lo libra
do en el mes de Mayo 1810882.

Total del gasto en un mes 2.950441

2

ESPAÑA - MINISTERIO DE CULTURA - AGS - AGS SOU LEG 01656 0026

Gastos por una vez Reales de Vellon

Las 600. Piezas que se estan fabricando tendran a coste 250. Doblones que corresponden a. 150—

Los gastos que se estan causando por la compra de los ultimos repuestos que se probe en en las Plazas de la Frontera, importan cinco mil Doblones que corresponden. 3000—

Por una vez. 3450—

Fondos para este gasto que rinden las Rentas Reales en Cataluña

Por 500. Pesos consignados sobre la Papaduria de Valencia. 2500—

Por el Producto de Rentas Generales de Aduanas, d'os de Bolla, y de Puertas de Barcelona, y todo el Principado. 2220250

Por el de la Renta de Sahinas de todo el Principado un mes con otro. 1330932

4460222

ESPAÑA - MINISTERIO DE CULTURA - AGS - AGS SGU LSG 01656 0027

1.1600222

Por el dela Renta del Tazaco que está

arrendada desde 1° de Junio de este

año en 50 p. al mes 250—

Por el dela del Papel sellado 120—

Por el delas Rentas de la Cruzía 10005.

Por el dela Renta del Catastro, no

se considexa caudal ninguno por

que auéndose recogido las tropas

y por este motivo no podexse apre-

mian a los Lugares a la satisfax,

es tan poco lo que produce que

solo sirbe para compensar los gas-

tos y seruios que hacen a las tro-

pas algunos Pueblos, como son la

compra de Cauillos del Reo de Am-

puadan, y lo que consumen las Mi-

licias del País a quienes se a conce-

dido el uso delas Armas para su

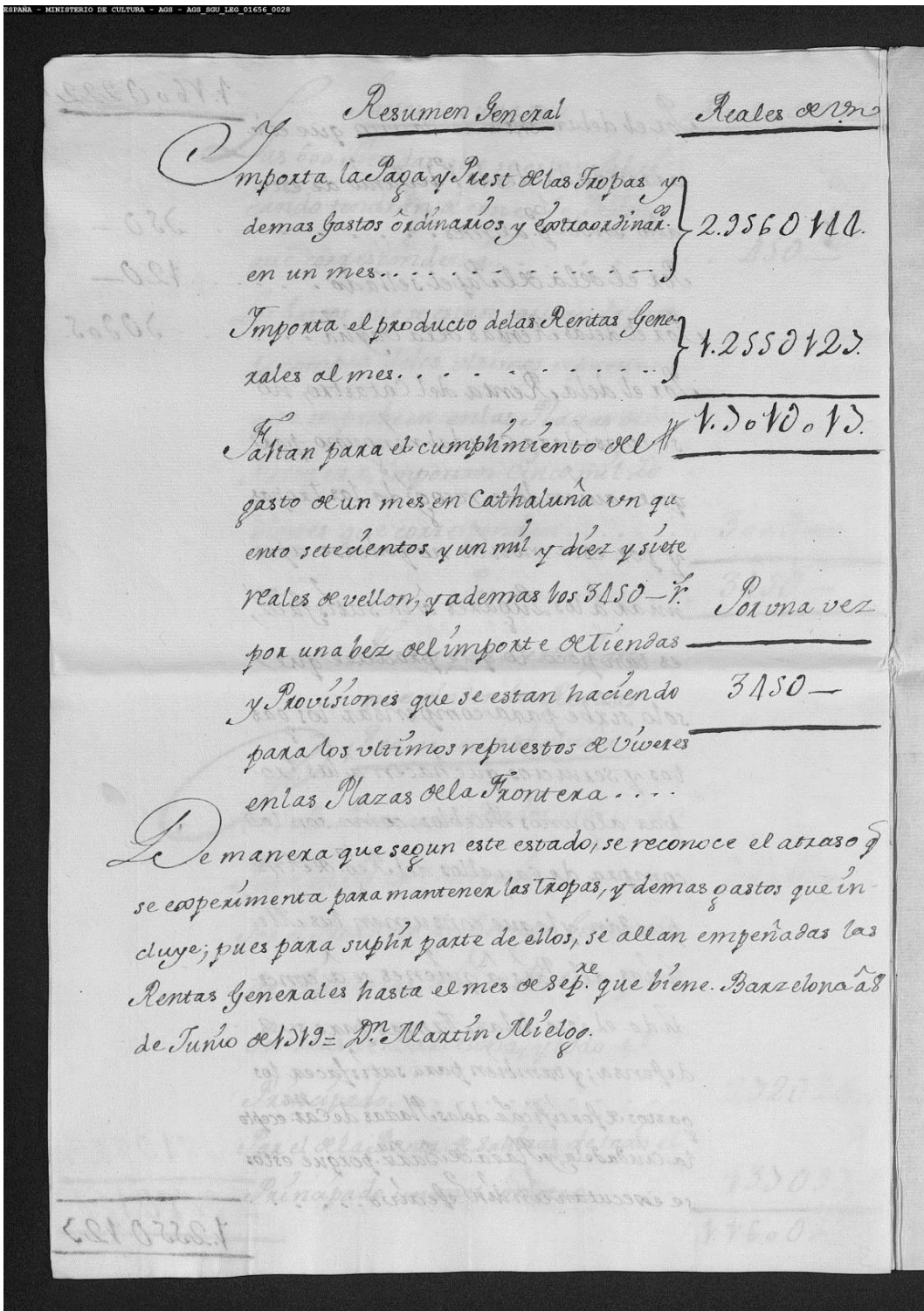
defensa; y tambien para satisfax los

gastos & fortificax de las Plazas de Cat. excepto

la Ciudadela y Plaza de Bañ. porque estos

se executan con din. efectivo

1.2550123

DOCUMENT 13:

El acta notarial amb el segell de l'any 1721 on es relata l'acció de la insurgència austriacista contra l'esquadra de Blanes:

(...) como el dia tres de los corrientes mes y año entre las nueve y diez oras de la noche llegaron en la presente villa de Blanes una grande partida de gente armada con armas de fuego esto es escopetas largas y pistolas que según el numero serian algunos sesenta hombres armados y al instante de haver llegado dexando guardias por las bocacalles y Puerta de la Virgen Maria con violencia una partida de nueve o diez hombres armados entraron en la casa de Joseph Morell Regidor Mayor y subiendo luego arriba al llegar al cabo de la escalera que da a la sala viendo los dichos hombres armados al dicho Joseph Morell junto con Juan Camprodon y Jorge Domenech todos regidores de la mencionada villa los quales se habían juntado para leyer y premeditar una carta orden que aquel instante habían recibido del Excmo. Señor Governador de la Plaza de Gerona, les dixieron con las armas apuntadas que se detuviesen y que nadie se moviesse, y armándose luego por dicha sala hasta el puesto a donde eran arrimandas las armas se habían llevado para la formación de la Esquadra de esta villa pidieron las municiones tenían, al que fue preciso entregárselas y se las llevaron consigo junto con quarenta y una escopetas y dos fusiles que en dicha sala havia y al instante salieron de la casa de dicho regidor perparamando la polvora y balas por tierra en la plasa y sin quitar las guardias se fueron los mismos nueve o diez hombres en las casas del Estanco de la Sal y tabaco, pidiendo luego a los estanqueros el dinero subiesen de sal y productos y de ambos se llenaron algunos, y executado esto en las referidas casas de los estanques se fueron a la casa de Juan Jayme tendero de paños y puestos allí con la violencia y amenassas le hizieron abrir las dichas tiendas tambien un quarto llevándose de aquellas quanto encontraron de joyas de oro y plata, dineros y ropa de porte de la mujer de dicho Juan Jayme y los que les parecio de la tienda y executado todo lo sussodicho volvieron a la casa del mencionado Joseph Morell adonde havia despachado el correo que havia venido de Gerona y otras personas y al instante pregunto uno de

ellos si havia alguno que supiese escribir para que hiziese un papel como el Capitan Carrasquet con sesenta hombres se havia (...).

DOCUMENT 14:

Resposta de la Reial Audiència a Domingo Recco sobre la necessitat de les Esquadres després del desarmament de l'esquadra de Sallent:

(...) La Real Aud. dize en la exposición de este encargo: Que la formación de las esquadras (como estará enterado V.E.) no se ideo ni se hizo para resistir a enemigos forasteros, y en tropa tan numerosa como la que avisa el Thet. General D. Domingo Recco, sino para que quando las tropas arregladas se hallasen ocupadas en la frontera, estuviesen los caminos Rls. y las Justicias defendidas de los insultos que en lo interior del Pahis se pudiesen cometer por algunos mal hallados con la quietud que quisiesen aprovecharse de la distancia de las tropas para incitar a la turbación y entregarse al robo.

En este establecimiento de esquadras (dirigidas solamente a estos dos fines) que propuso la Rl. Audiencia al Sr. Marqués de Castel-Rodrigo, y que este consulto a S. Mag. de cuya Rl.orden vino la condescendencia y la assignacion de caudales para la manutención, no hizo la Real Aud. otra cosa que sembrar o plantar unas providencias, o precauciones de que esperaba el fruto de mantener en tranquilidad el Pahis, y en respecto a la Justicia por todo aquel tiempo que las tropas de Francia se contuviesen en la frontera, o sus cercanías, y para la práctica de esta idea recogió en Partidas o esquadras las armas concedidas tiempo ha a las Justicias de todo el Principado, que divididas en tantos Pueblos nos servían de abrigo, ni estaban seguras de las sorpresas a un de algunos pocos inquietos, y mal intencionados. Y juntas en las Esquadras podían servir a los fines referidos, y más habiéndose hecho la formación de las Esquadras, y confiándose, de las armas a gente cuya inclinación a la quietud se ha procurado tomar algún conocimiento, especialmente en quanto a los xefes.

No se ha reconocido hasta ahora en las Esquadras vicio alguno que persuada a la extinción de ellas, porque, ni se han desunido entre sí mismos perniciosamente los alistados, ni han conspirado contra la confianza que se ha hecho de ellos, ni se sabe aún uno solo haya huido de el servicio, ni se tiene en fin noticia de haber faltado a las demás obligaciones de su incumbencia con que dentro de aquella

línea gubernativa que ideo propuso, y estableció las Esquadras no encuentra la Real Aud. nuevos motivos para desvanecerlas.

Siendo pues el riesgo de aprovecharse los enemigos de las Armas de las Esquadras dependiente de el numero y de el rumbo de sus tropas, en que no debe entender la Real Aud. como en materia militar, y perteneciente a la acertada conducta de el Sr. Comandante General de las Tropas, parece que será propio de su empleo, y del de sus subalternos el de mandar retirar las Armas según las noticias que tuviere de los movimientos del enemigo extinguiendo y cortando assi la semillas, y las plantas que con otros justos fines se pusieron, para que no se aprovechen ni usen de ellas en utilidad suya los enemigos, como es propio del mismo empleo Militar el retirar, o destruir todo aquello con que puedan surtirse o fortalecerse.

La total extinción de las Esquadras no parece que puede otro importante fin que el de asegurar dentro de las Plazas de Catta. mil y quinientas armas a lo sumo les estarán repartidas, y el de vivir sin rezelo alguno de los mismos alistados a quienes están confiadas; Pero también parece que en desazer todas las Esquadras se muestra de una vez (y de otro modo que con la fuerza) la desconfianza de dos mil pueblos, quando al recoger las armas para confiarlas, a estas Partidas pareció conveniente el hazer entender en las cartas circulares que no era el ánimo desarmar las Justicias sino armarlas en otra forma. Parece que es abandonar desde luego todo el Pahiz exponiéndole a las correrías de qualquier pequeña tropa de delinquentes, y sediciosos. Parece que en algunos lugares por la buena disposición de los mas de sus vecinos, por su interés, y resolución en que se continua la quietud por algún genero de resguardo de sus murallas y tambien por la aspereza de su terreno y situación, no estarán muy aventuradas las armas, si ahun siendo cometidos en crecido numero de fusileros de Francia, pudiesen esperar que su proporcionada y racional existencia tendrá en el tiempo que durase, socorro que los abrigue, y que ponga en temor, o en duda por lo menos de el logro de su intento a los invasores. Otros lugares que no logran el beneficio de terreno fuerte estarán a caso distantes de la acogida de la Montaña cuyo cercano abrigo buscan siempre los fusileros o, tendrán vezina la guarnición de

alguna plaza ó destacamento de las tropas nuestras de quienes puedan ser socorridos o, estarán asegurados en la dificultad de que esta numerosa tropa de fusileros de Francia corra unida o, a su arbitrio todo el Pahiz de Cataluña por donde están esparcidas las Esquadras y como las que por las razones expresadas estuvieron menos a la sorpresa de los fusileros de Francia puedan servir a aquellos otros fines gubernativos a que se destinaron, solo puede la Real Aud^a. pasar estas reflexiones a la grande de V.E. para que dirigiéndolas al Señor Dn. Francisco de Caetano de Aragon y acompañándolas con otras muchas que ocurrirán a V.E. execute como peculiar de su empleo; y con las noticias que adquiriere del rumbo movimientos e, intentos de los enemigos todo lo que su comprensión juzgare mas conveniente al fin de que los enemigos no tengan en las armas de las Esquadras esto mas que desfrutar del terreno que ocupan.

DOCUMENT 15:**Carta de Miquel de Cassador adreçada al marquès de Castel-Rodrigo detallant-li les accions empreses amb la seva esquadra per fer front a l'atac d'un destacament d'insurgents a la població de Vilafranca del Penedès:**

Participo a V.E. como el día 22 de agosto, entrando una partida de sediciosos en la Villa de Villafranca del Panades. Insultaron de repente la casa de Alexandro de Berdie, Alcalde Mayor de aquella villa y diferentes casas sin poder encontrar en ninguna de esas ninguno de los que ellos buscaban por haberse retirado por los tejados al convento de la Trinidad en donde nos hicimos fuertes en el campanario de aquel convento; si solo saquearon algunas de las mismas casas que insultaron el mismo día. Visto por Dn. Alexandro de Berdier la poca seguridad que tenia de los de la mencionada villa se determinó retirar-se a esta ciudad con no poco peligro de su vida pues hubo de valerse de vestirse de clérigo disfraz que le salvó su vida por encontrarse diversas partidas de sediciosos; Habiéndolo ejecutado el retirarse también a esta ciudad Dn. Juan de Zayas, corregidor de aquella villa desde el día quince de dicho mes de agosto.

Viendo los designios de los enemigos habían de dar contra mí y por cumplir a mi obligación y a la Ley de buen vasallo, que siempre me he preciado, me resolví (yo como decano y por tener carta del Excm. Sr. Don Antonio del Valle que en ausencia del corregidor administrase la Justicia) el proponer a los demás regidores nos retirásemos a la torre de la Iglesia mayor de dicha villa, en donde, nos podíamos defender, a cuya proposición no quisieron consentir; Y vistas las pocas ganas que tenían en tomar las armas en defensa del Rey (Dios le g.) me determine a retirarme a dicha torre con seis escopetas y siete pistolas que me dejo el referido alcalde mayor siguiéndome de los regidores solo Miguel Vidal y los demás que son Antonio González, alguacil de aquel corregimiento, mi padre Miguel de Cassador, Buenaventura Puche, Joseph Puche, Josep Chamar, Joseph Trias, Jayme Coll, y Jayme Onefa en donde me atacaron los enemigos el 21¹⁷⁶¹

¹⁷⁶¹ Segurament es tracta d'un error involuntari: no es el dia 21 de setembre sinó el 22 d'agost ja que el setge a la torre on es refugiaven va durar des de el dia 22 d'agost fins 23 de setembre quan van ser alliberats.

del referido mes avanzado el mismo día a las puertas de la torre y Iglesia haciéndonos fuego correspondiendo con lo mismo y muchas piedras de manera que les obligo a retirarse después de haber durado el fuego una hora teniéndome sitiado desde este día hasta el 23 de septiembre (que fui socorrido por el regimiento de caballería de Oran con el cual me retire junto con los demás que me asistieron en dicho sitio a esta ciudad) pasando en este tiempo muchas tragedias y trabajos hasta haber de salir de la torre para ganar la comida haciendo para este fin algunas partidas, llevándome de las tiendas lo necesario para el sustento dejándoles un recibo de importe por no haberme querido asistir los regidores que quedaron en la villa en ninguna cosa que llego tanto la antipatía (o servicia) de los individuos de aquella villa que más cuidado me daban ellos que los mismos enemigos que llego a tal extremo que no se oía apandillar otra cosa en la villa que Villafranca, y hacer correr que ninguno se atreviese el llevarme ninguna cosa como lo ejecutaron en una criada mía y otra mujer que a escondidas mente conducía algún comercio queriéndolas matar con hachas y palos, las que habrían muerto a no estar avisadas, y haberse escondido. Los cabos que comandaban los enemigos son Bartomeu de la Pollina, vecino del lugar de la Llacuna, Isidro Peretas, y Fulano Romeo, como también Fulano Verruga. Los enemigos al fin del sitio eran 250 los que se retiraron al lugar de San Quitin al tiempo que supieron que dicho Regimiento de Oran llego a la villa de el Vendrell; Y no obstante los trabajos padecidos estoy deseoso junto con los demás que me asistieron V. E. puede mandarme en lo que sea del Mayor Servicio de S. M. que estoy en sacrificar mi vida y no menos se ofrecen los demás, que es cuanto se me ofrece participar (...).

DOCUMENT 16:**La primera de les cartes de Rodrigo Caballero, intendent del Principat de Catalunya, adreçada al marquès de Fimarcon el 23 d'agost de 1719:**

Ja que sea (por desgracia) preciso que se haga la Guerra, entre dos naciones hermanas, cuyos intereses deben ser unos mismos, es preciso también que se ejecute recíprocamente de buena fe, y sin atropellar las Reglas de la misma Guerra, y durante ella, es también conveniente que se observen las de la milicia.

Si por parte de España se enviasen comisiones a los Vasallos de Francia, para que turbasen la paz interior del Reino de Francia, y se les diese facultad a los mismos franceses, para que matasen a los Ministros de la Francia, que cuidan de la Justicia, y de las Finanzas, para que ahorcasen y matasen a los Correos, para que robasen en los caminos públicos, matando a los caminantes, y comerciantes y para que saquearan las casas de los buenos servidores del Rey de Francia, sin duda dirían todos los justos y honrados franceses, que de ningún modo podían dimanar tan abominables ordenes de un Rey Católico, ahorcar a los delincuentes que bien lejos de practicar las Reglas de la Guerra, abusaban del nombre de España, para ejercitar asesinatos, muertes seguras, insultos y saqueos injustos, y que últimamente aun cuando estas iniquidades dimanasen de orden (la cual nunca se puede pensar de ningún príncipe Cristiano) sin hacerle injuria, toda vía debían ser ahorcados los tales delincuentes franceses, porque ninguna regla militar, exime de las penas que por derecho natural, divino; y positivo, están establecidas contra los tráfugas, contra los sediciosos, contra los ladrones públicos, contra los asesinos, y contra los naturales vasallos que en cualquier modo faltan a la fidelidad de sus Príncipes, y perturban la paz, y quietud del Estado.

Pues, sepa V. E. que en todas estas y otras muchas inhumanidades, y escandalosísimos delitos, se están cometiendo en Cataluña debajo del especioso nombre de la Francia, y al abrigo de sus Patentes, por Pedro Juan Carrasco, y otros sediciosos, naturales de Cataluña sin haber reservado el decoro de las mujeres, ni el sagrado de un Monasterio.

No obstante todos estos fundamentos (que sin ofensa de la razón no se pueden negar) se ha tenido paciencia en Cataluña para cumplir religiosamente la capitulación de doscientos sediciosos que con Bernich, se entregaron prisioneros de Guerra, en el Castillo de La Llacuna, y esta capitulación era justo que se entendiese con los franceses que se encontraron en dicho Castillo (que fueron trece) pero no se debía entender con los ladrones naturales de este Principado, traidores al Rey, desertores de sus tropas, y que tienen por cabo a Bernich, famoso ladrón catalán que se pasó a la Francia, después de haber hurtado a nuestro Rey de España, cuatro mil doblones, y no obstante por la grande atención que se observa al nombre y Patente de la Francia, se les ha observado la misma capitulación que en todas las partes del mundo, se guarda a las verdaderas tropas de Guerra, que se hacen prisioneras. Esperando que por las repetidos instancias que por medio de los Jefes de este Principado, y por mi mano en cartas tengo escritas a M. Andreseli, Intendente General del Rosellón (las cuales ha visto V. E.) manifestando a V. E. los insultos, robos, asesinatos, y muertes que ha hecho el sedicioso Carrasco: hubiese habido el castigo correspondiente.

Con los prisioneros oficiales, y tropas regladas es más que justo el buen trato, que jamás ha faltado, ni creo faltara en España, ni en Francia, pero ni la Justicia, ni la conciencia de los Jefes de una, ni de otra nación, deben tomar sobre si, los escándalos y abominaciones quedan expresadas, y más siendo estos turbativos del mismo comercio y correos que se han permitido, sin que estos sediciosos ladrones, exceptúen a los comerciantes franceses que caminan, pues pocos días ha, mataron a uno cerca del Pueblo de Piera, y le quitaron 100 doblones, y arrojaron por un balcón a otro en la Venta de Santa María, robándole 51 y toda su ropa, y a otro francés cerca de San Andreu de la Barca le robaron 200 doblones, y otras alhajas de valor, de cuyas hostilidades ejecutadas contra franceses se conoce bien, que conservan su antiguo odio a la nación, y que no toman las armas por servirla, sino es porque a su abrigo puedan practicar las venganzas, hurtos, y libertades de concurcia que ejecutan.

Yo creo que por todas razones, para templar la ira de Dios, además del Castigo que merecen estos procederes, sería muy conveniente que ambas naciones prohibir mui luego este indigno modo de Guerra inútil y abominable.

Yo le aseguro a V. E. que si por menos le hubiese de referir todas las inhumanidades que han practicado, de bajo el nombre de Francia estos delincuentes no las creería V. E. o, se lastimaría mucho su piadoso corazón, y no dormiría demasiado por su propia conciencia, sin aplicar un remedio mui eficaz y mui pronto, pues ningún Católico quería tomar sobre sí, tanta sangre inocente, derramada por venganzas particulares, tantos insultos y robos, y tantos daños para el comercio universal, y para el especial de Francia, pues si lo en tres días han muerto tres Correos, y se conoce bien no es su ánimo servir a la Francia porque a otro días pasados le quemaron los pliegos.

En fin Sr. Yo debo esperar de la gran justificación de V.E. los prontos remedios que piden unos daños tan dignos de atención, y creo positivamente que aun puede ser mayor el interés de la Francia en corregirlos, que el perjuicio de la España en padecerlos.

DOCUMENT 17:

Resposta del marquès de Castel-Rodrigo al comandant militar de Móra d'Ebre, Pedro Zacarías de Maurín, amb les instruccions a seguir en resposta a les cartes rebudes d'en Carrasclet:

“He visto las cartas que V.S. en 23 y 24 del corriente, y aprobando lo que V.S. ha ejecutado, se me ofrece decir a V.S. que tomada una sumaria información morebelli de haberse cogido a estos, y ser de los facinerosos, ó, sediciosos secuaces del Carrascó, la envíe con los presos bajo buena custodia, y por camino seguro, y bien atados al Gov. de Tortosa, para que allí se ahorquen, como se lo ordeno; pero si el ejecutor de dicha plaza estuviere ya en ese cuartel, mandará V.S. ejecutarlos en el.

Al facinerosos y sedicioso Carrascó hará entender V.S. que mi intención es que con las tropas enemigas arregladas, se vie de todo aquel buen trato que permite la Guerra y que siempre se ha acostumbrado, pero que si entre ellas se rebelan desertores de las del Rey, ó, rebeldes a S. M., y que siendo vasallos de S. M. hayan tomado las armas en estas últimas turbaciones en Cataluña, ó, las tomasen y recogieren, serán todos ahorcados (como ordeno a V.S. lo haga luego con los que has tomado en Tivisa, y con todos los que en adelante se cogiese) siguiéndose en esto las mismas leyes de la Guerra, cuanto mas aquellos en quienes concurran estas circunstancias, y no la de servir a Pricpe. alguno, como lo son los que últimamente se han sorprendido. Que si el tendrá la temeridad de torcer un pelo á oficial, ó, soldado del Rey que tenga la fortuna de coger, no solo are ahorcar luego todos los sediciosos catalanes que cogió en la Llacuna Dn. Isidro Pou de Chafra, pero que hare también ahorcar a todos sus parientes y parientas de el, y a los que tuvieren los jefes de los sediciosos que le siguen, y que en adelante no tenga la temeridad de escribir a los Cabos de las tropas del Rey, y se la tuviese, no recibirá V.S. las cartas.

Del precedente capitulo podrá V.S. en respuesta enviar copia a Carrascó, y estar a la mira si se le puede dar otro golpe.

Al Baile y jurados de Tibisa y a los que tocaron la campana debió V.S. haber arrestado; Y así lo ejecutara, si pudiere, y en adelante con todos los que faltaren a la obligación de avisar luego, y puestos en el calabozo, me dará V.S. cuenta de ello”.

DOCUMENT 18:

Descripció de l'assalt a la vila de Valls per part d'en Carrasquet descrit per Francisco de Castellví produït el 5 de desembre de 1719.

“Le persuadieron que marchando de paso a la Conca de Tremp, a donde debía volver, forzase la villa de Valls, con designio de prender al justicia. Carrasquet conocía la dificultad, pero consideró ser preciso aquietar su gente y condescendió a probar la mano. Llego a la vista de Valls el día 5 de diciembre, a las dos de la tarde. Ocupó las alturas de Santa Magdalena, al tiempo que se hallaban a la cultura de sus campos más de 600 vecinos (...). Sus moradores habían pedido armas a fin de impedir que las frecuentes partidas derramadas por el país no robasen sus casas y el Gobierno había señalado por comandante al sargento mayor don Antonio Rodríguez. Hizo llamada el coronel Carrasquet y pidió que saliese un regidor a tratar. Negóse la propuesta. Dividió Carrasquet su gente en cinco cuerpos en frente de las cinco puertas de la villa. La gente de a caballo, a la frente del convento de los Capuchinos, ocuparon las casas de los arrabales, aguantando el fuego que hacían los naturales desde las murallas. A las 4 de la tarde avanzaron a un mismo tiempo las puertas de la villa. Fueron rechazados a las 9 de la noche con mucho ruido y gritos. Emprendieron otro avance. Llegaron a los rastrillos de la puerta de los Capuchinos, dieron fuego y los quemaron enteramente. No amedrentó ni turbó el peligro a los moradores y sin descaecer de ánimo continuaron con fervor sobre ellos el fuego y los precisaron a retirarse con precipitación. Sin embargo, volvieron de nuevo al fuego, que duró hasta media noche, y con gran ruido de caracoles y voces embistieron otra vez las puertas y hallaron igual resistencia. Desistieron de la empresa y marcharon derechos a Montblanc, ocultando la pérdida. Los defensores sólo tuvieron cuatro heridos. Se hallaron sobre el campo 5 oficiales y 15 soldados muertos. Se llevaron los heridos y a la primera marcha murieron 7. Carrasquet obligó a los naturales que se hallaban trabajando sus campos a conducir las fajinas. De éstos hubo dos heridos. Asistieron a la muralla para animar a los naturales el baile, sosbaile, los regidores y el cura de la villa, don José Gisbert y Velázquez, sobrino del dignísimo arzobispo de Tarragona Llinás. El rey remuneró el celo del cura y le

dio la dignidad de arcediano mayor de Tarragona. Durante el periplo estuvo expuesto el Santísimo, asistiendo todo el clero. Ardiendo los rastrillos, animó el cura con su ejemplo a las mujeres y niños a llevar agua. Ayudó a esta defensa una escuadra de los vecinos de la villa de la Selva, que se habían retirado a la villa”.

DOCUMENT 19:

Informe de l'espia Pedro Solera sobre el moviment de les tropes franceses durant els dies 19, 20 i 21 de desembre de 1719.

“El día 19 de corriente llegue a Alos a la ocasión que los migueletes habían marchado a Benavente Cabo de la Conca incorporándose con los de Baldomar Vernet los del Anton y Vilanova de Meya.

Dicho día a la noche llegue a Vilanova de Meya a cosa de las seis y encontré allí 20 fusileros comandados por en Claveguera y Po Sabater, a cosa de una hora llego en dicha villa Mallorca con 67 voluntarios más que subían de Pons, y al cabo de dicha hora llegaron también 30 fusileros de Pollina de la parte de Figuerola de Meya, quienes el día 20 marcharon a incorporarse a su escuadra que se hallaba en el bosque de Comiols, quedando allí los voluntarios, y oí que Mallorca en compañía de los demás de cien hombres vámonos a Francia y de allí al Imperio que Ms. de Bonas nos ha abandonado pues ha hecho subir hacia la Conca a todos los fusileros enfermos y equipaje y nosotros nos deja en Villanueva como cosa muerta y sin ninguna orden ni socorro.

El día 20 llegue a Abella Cabo de la Cuenca y hablé con Ms. Lafarga el cual se hallaba en dicho lugar con todos los fusileros que son la escuadra de Ferrer 500, la escuadra de Segimon unos 400, y la escuadra de Pollina algunos 300. Todos los fusileros desnudos. Y Ms. Lafarga me dijo que quiere subir Pio en la Conca. Le respondí yo que no lo se, a lo que respondió que suba que el paso tiene libre de Comiols que si entra podrá ser no saldrá, y el coronel Ferrer y Segimon dijeron los mismo, y rabiando con Lafarga porque los hacia estar allí, hallándome en dicho lugar vi pasar algunos enfermos del regimiento de Lubini que venían de Orgaña, se joan a la Puebla a incorporarse con su regimiento y al salir del lugar a cosa de una hora encuentre unos 60 bagajes cargados de pan que lo llevaban a Abella y Boixols y mucho equipaje de familias de los fusileros y el equipaje de Ms. Lafarga que los llebavan hacia la Puebla y Sort.

Dicho día 20 casi al ponerse el sol allegue a la Palanca de la Puebla y encontré un amigo que me dijo no entrase en la Puebla ni pasase la Palanca porque el

portero tenia orden de Bonas de avisar la guardia de dicha palanca enpassando gente que fuese el Monsech abajo y que los condujesen a su casa, y tantos como acompañaban los hacia llevar a la prisión diciendo eran espías, conque visto esto tome informe de dicho amigo de cuanto pasaba marchando con el de noche de dicha palanca hasta el convento de San Jaime de Tremp, y me dio las noticias siguientes.

Primeramente que en la Puebla y su casa oyó decir a Bonas que no impediría de ningún modo la entrada del Príncipe con sus tropas a la Conca que al salir se verían pues había escrito a Puigcerda le envasen gente y que gustaría ver las tropas de España a Conca para pelear con ellas.

Dicho Bonas dio orden de hacer harina de todo el trigo tenía en la Iglesia de la Puebla, y privar a los paisanos de ir hacer por ellos. El día 13 bajaron ocho cargas de municiones de Sort a la Puebla y los vestidos para el regimiento de Ferrer, y les contramando quedándose allí en la Puebla solamente dos cargas de municiones.

Dicho día 20 se hallaba Carrasqueta en la Puebla y dijo a Bonas le diese licencia para bajar a la barca de Pons con su gente y le respondió que no quería sino que se mantuviese en Santa Engracia con la gente, y las cuatro compañías que las desase en Claramunt dos horas de Santa Engracia lugar que mira a la Noguera de Aragón tiene 600 hombres en la Puebla, dicho día 20 se hallaban 900 hombres del regimiento de Lubini, y en Salas de dicho regimiento 300.

El regimiento de Orleans, y el de Flandes se hallan en Sort, Rialp, Gerri, Peremeja, Altron y aquellos lugaricos vecinos afort.

El día 21 subí a Tremp, y por ser día de feria tenían todas las armas a la Plaza, las que conté serian 211 sin 15 al portal que mira a Capuchinos, 8 al portal que mira a Talarn, y 8 al portal que mira a Guardia, los soldados que hay en Tremp son granaderos de Piamonte, Orleans y Flandes, luego me subí a Talarn y encontré los mismos regimientos granaderos que estaban sobre las armas, y por no ser descubierto pasando por la plaza guique con poca diferencia que había armas entre las de un portal y de la plaza los mismos soldados que en Tremp.

En Tremp y Talarn los oficiales para sus bagajes con toda videncia hacia dar a los rigidores trigo para sus caballerías.

En los demás lugares de la Conca no hay ningún soldado ni miguelote solamente algunas partidas del regimiento de Orleans de ocho a diez acompañados de otros tantos miguelotes para guardar no deserten, que van pidiendo camas, las que hacen llevar a la Puebla y si no se ponen a discreción por las casas.

Dicen por todos los lugares que yo he pasado que el deseo que tienen de ver las tropas del Rey allí es imponderable, y que quisieran armas para que el Rey experimentara el afecto le tiene el País y que la seguridad de toda la gente la vera el Sr. Principe.

En Tremp, ni Villanueva de Meyá no tienen los enemigos un grano de trigo ni un vaso de harina, en la Puebla me dijo el Dr. Hosta sotsveguer de Pallas tendrían unas ocho mil cuarteras de trigo y unas 15 mil en Sort.

El Pan por los de Salas, Tremp, y Talarn, lo bajan de la Puebla.

En Sort hay otra munición para las tropas ay en Gerri y lugares arriba nombrados que se hallan Orleans y Flandes”.

DOCUMENT 20:**Carta memorial de Juan Febrer, batlle i cap de l'esquadra de paisans armats de Centelles, al marquès de Castel-Rodrigo (7 de febrer de 1720).**

"(...) de todo lo que he ejecutado en servicio de S. Mg^a. no he dejado con la aprobación de Dn. Francisco Caetano de Aragon en acabar de armar y municionar los de Castelltersol, Gallifa, San Lorenzo Savall y Sanmanat y se han portado gloriosamente en todas las operaciones que por no cansar a V.E. no las refiero, solo le diré que los de Urgel y Sagarra an dejado el camino Real desde Madrid a Barcelona y pasan de Manresa a la villa de Moya hacia San Feliu de Codinas y Caldas que por estar armados y haberse hecho conocer por los picaros no sean atrevido ni se atreven a salir al camino Real ha robar(...) los de Caldas y Sabadell me instan fuertemente para que escriba a V.E. para que los de armas que ellos respondan de ellas como han hecho los demás lugares armados, y si es de la apreciación de V.E lo are prontamente y si se les permite quedaran desde Moya asta Moncada asegurados los pasajeros, por la parte de Montserrat he desarmado algunos de mis paisanos para armar los referidos lugares y no dudo que V.E. ha su tiempo mandara entregarme las armas que necesito para los buenos vasallos que he desarmado.

V.E. ya sabrá lo que han ejecutado los ladrones y turbadores de la quietud publica en San Boy de Llobregat de que pena de la vida que ninguno se atreviese a obedecer las órdenes de Phelipe quinto (...) de sus ministros si solo del Archiduque Carlos la benignidad del Rey es la causa de pasar a tales infamias y maldades. Los de Tagamanent han estado amenazados fuertemente de la canalla, y a Dios gracias les hemos obligado a retirarse de las partes de San Marsal y Montseny y esperamos darles su descalabro muy en breve si se mantienen en aquellos parajes pues he tenido y tengo en aquellos parajes ha Josep Masmiguel ha Isidro Pujaso y ha Francisco y Jayme Esquiús que nos han avisado en todo lo que ocurría en aquellos parajes, y nos ayudaran en dar el golpe mortal.

El Intendente Dn. Rodrigo Caballero ha remitido por propio la gracia que el Rey ha hecho a favor de los naturales de la fidelísima villa de Manlleu nuestros

amados hermanos de quedar absueltos de todos los tributos Reales que estaban debiendo por todo el año pasado, ha manifestársela y donde tubo lugar pasado ayer una procesión General en cantar el Te Deum. Un oficio de acción de gracias y fuegos, tres salvas y bailes en demostración de agradecimiento, con los continuos vivas de lo mucho que ha obrado en su favor pues no haber merecido la protección de V.E. habrían quedado como antes. Los Bailes y regidores y particulares de los comunes de la Unión me han pedido el que en su nombre diese a V.E. las gracias de haber merecido los hermanos de dicha fidelísima villa las gracias de Su Majestad y desean todos el tener muchas ocasiones de servir a V.E. (...)”.

DOCUMENT 21:**Carta el capità general de Catalunya al mariscal Ribadeo perquè informés a l'oficialitat francesa sobre la seva postura respecte l'ajusticiament d'alguns arcabussers de França (15 de febrer de 1720).**

“(…) que en estado ejecutada la Justicia que esta mandada hacer de esos rebeldes, escriba entonces al Thente. De Rey de Montlluis Mrs. D’Olvie con motivo de estas cartas, y que le diga V. Ex., de prevenirle: Que las Justicias que se han hecho hasta ahora de algunos de los Arcabuceros enemigos que se han tomado, no ha sido en modo alguno por ser tales arcabuceros, y si solo porque los ajusticiados merecían la pena de muerte por los excesos y crímenes que han cometido en el País, antes de entrar en los Batallones de Arcabuceros; y que aun cuando los Príncipes tiene razones para servirse de vasallos rebeldes de aquel que hacen la Guerra, no autorizan por esto los delitos y los crímenes de los individuos, y que yo soy tan circunspecto en esto que al sargento mayor Vas de Chavent por ser sujeto de S. Cristianísima, y por no tener delito cometido en este Principado (sin embargo haberse cogido con varios rebeldes) le he enviado a Barcelona, para que sea tratado, como prisionero de guerra y que el capitán Soler queda en mano de la Justicia ordinaria por imputársele el homicidio de una mujer, el cual se queda averiguando, y sino constante será tratado como prisionero de guerra: Que ni el Mariscal de Berwich ha pretendido nunca que se dejen de ajusticiar los Facinerosos que se han aprendido, aunque hayan pretestado ser arcabuceros enemigos, porque esta calidad no purga los delitos comunes, ó, de lesa Majestad, y que aun en tiempo del Archiduque, que hacia la guerra con otros motivos, que aunque ilegítimos, eran muy diferentes de los que con que ahora la hace el Gobierno de Francia, no se han dejado de hacer estas Justicias, y que así no duda V. Exc., que el en conocimiento de esta razon no usara la menor novedad con los oficiales y fusileros del Rey que sean prisioneros de Guerra, pues estos son gente que no han faltado a su obligación y a su Rey, y que los tratara bien, asi como quedan tratados en Barcelona el Coronel de Arcabuceros Vernich con 250 prisioneros de su Batallón que hizo Pou de Chafre;

a los cuales se tratara siempre en la misma conformidad con la qual se tratasen en Francia los oficiales y fusileros del Rey que estén allí prisioneros (...)”.

10.2 Índex d'imatges

<i>Nº Imatge</i>	<i>Descripció</i>	<i>Pàg.</i>
Imatge 1	Ranc, J. (1723). Felipe V, rey de España (1683 - 1746) [Quadre]. Recuperat de https://www.museodelprado.es/coleccion/obra-de-arte/felipe-v-rey-de-espaa/2e64f6c5-a241-4de9-bb50-3585f557ded1	10
Imatge 2	Fulletó informatiu sobre l'obra Historia de les Esquadres de Catalunya. AHCEM. Fons coronel Vidal Pujadas	29
Imatge 3	Tejeo, R. (1828). Retrat del cardenal Julio Alberoni (1664 - 1752) [Quadre]. Recuperat de http://bibliotecavirtualdefensa.es	70
Imatge 4	Vinkhuijzen, H.J. (1910). General austríac a cavall. [Dibuix]. The Vinkhuijzen collection of military uniform. Recuperat de The New York Public Digital Collections	76
Imatge 5	Vinkhuijzen, H.J. (1910). Artiller austríac [Dibuix]. The Vinkhuijzen collection of military uniform. Recuperat de The New York Public Digital Collections	78
Imatge 6	Rob Roy MacGregor (a) <i>Rob Roy</i> [Gravat]. Recuperat de Scott, W., Rob Roy. Vol. 1, Barcelona, Ed. C. Verdager Impresor - Editor, 1882	83
Imatge 7	Mota, F. (1910). Detenció d'uns enviats del cardenal Alberoni a les rodalies de Poitiers [Quadre]. Recuperat de Sandoval del Río, M., Portfolio de Historia de España. Volum 2, Barcelona, Ed. Seguí, 1910	89
Imatge 8	Mapa de l'expedició espanyola de Vilasur (1720) [Mapa]. Recuperat de http://oroel.blogspot.com.es/2010/08/el-diario-de-villasur.html	95
Imatge 9	La Rue, P., <i>Fusiliers de Montagne</i> [Gravat]. Recuperat de Scènes historiques, 1701 - 1788. Collection Michel Hennin. Estampes relatives à l'Histoire de France. Tome 99, Pièces 8559-8625, période: 1746 – 1748	105
Imatge 10	Vinkhuijzen, H. J. (1910). Oficial i granader dels regiments de Guàrdies d'Infanteria espanyola i valona [Dibuix]. The Vinkhuijzen collection of military uniform. Recuperat de The New York Public Digital Collections	113
Imatge 11	Vinkhuijzen, H. J. (1910). Soldat d'infanteria austríac (1720) [Dibuix]. The Vinkhuijzen collection of military uniform. Recuperat de The New York Public Digital Collections	121
Imatge 12	Vinkhuijzen, H. J. (1910). Infanteria lleugera espanyola. Fuseller de muntanya de Catalunya (1716 – 1750) [Dibuix]. The Vinkhuijzen collection of military uniform. Recuperat de The New York Public Digital Collections	132
Imatge 13	Francisco Pío de Saboya y Moura. Marquès de Castel-Rodrigo (VI), Príncep Pío i de Sant Gregori de Llombardia [Dibuix]. Recuperat de la Real Academia de la Historia (Madrid)	146
Imatge 14	Escut antic de la Vila de Manlleu on s'expressa el títol filipista de "Fidelíssima Villa", concedit a la vila per la seva fidelitat al rei Felip V. A l'actual escut, aprovat per l'Ajuntament de Manlleu i la Generalitat de Catalunya en el DOGC, núm. 232, de data 16 de juny de 1982, hi ha desaparegut qualsevol referència borbònica	180
Imatge 15	Signatura del batlle de Gallifa, Pere Sobregrau i Presseguer. Carta de Pere Sobregrau i Presseguer, batlle de Gallifa, a Juan Manuel de la Chica, fiscal de la Sala del Crim de la Reial Audiència (23 d'agost de 1722).	252
Imatge 16	Fortalesa de Berga i la seva zona d'influència (1719) [Mapa]. Recuperat del Instituto de Historia y Cultura Militar. Ministerio de Defensa	279
Imatge 17	Sebastian de Pontault – Chevalier de Beaulieu (1668). Mapa de Cervera [Mapa]. Plans et profils des principal les villes et lieux considerables de la Principauté de Catalogne (París)	297

Imatge 18	Escut de Pinell de Brai. Aprovat per l'Ajuntament de la vila i la Generalitat de Catalunya. Publicat al DOGC núm. 3024, de data 28 d'octubre de 1999. En aquest escut es pot apreciar les armes del Regne d'Espanya i les flors de lis de la Casa de Borbó, privilegi aquest concedit per la seva fidelitat al rei Felip V	337
Imatge 19	Escut antic de la Vila d'Alcanar on s'expressa el títol filipista de "Fidelíssima Villa" i els escuts de Castellà i Lleó amb les flors de Lis, símbols del regne d'Espanya i de la dinastia borbònica	343
Imatge 20	Escut actual d'Alcanar aprovat per l'Ajuntament de la vila i la Generalitat de Catalunya i publicat el dia 17 de gener del 2013 al DOGC núm. 6295. Tal com es pot apreciar es va eliminar qualsevol referència al regne d'Espanya i a la Casa de Borbó així com el títol de "Fidelíssima vila" que havien estat concedits per la seva fidelitat al rei Felip V	343
Imatge 21	Escut d'armes de la família Peyrí atorgat per Felip V: "Escudo encuartelado, el primer campo de plata con tres peras verdes puestas en triangulo mayor, que es dos abajo y una arriba, el segundo cuartel, también en campo de plata, con tres jarras rojas puestas en roca que es todas tres seguidas una sobre otra, y el último, y tercero así mismo campo de plata y una encina verde, y empinadas a ella por cada lado una oveja al natural, blancas, y perfiladas de negro"	359
Imatge 22	Nolasc Valls (1906). Dibuix a llapis de la masia de Can Bartra. AMDHG 3-164 Felip Capdevila Rovira.	447
Imatge 23	Graveur, J. (1910). <i>Le Tirage de la Millice</i> [Gravat]. Recuperat de Scènes historiques, 1701 - 1788. Collection Michel Hennin. Estampes relatives à l'Histoire de France. Tome 99, Pièces 8559 - 8625, période: 1746 - 1748	460
Imatge 24	Vinkhuijzen, H. J. (1910). Arcabussers de muntanya (1715) [Dibuix]. The Vinkhuijzen collection of military uniform. Recuperat de The New York Public Digital Collections	463
Imatge 25	<i>Justice Militaire</i> [Gravat]. Ed. A Paris chez Basset rue S. Jacques à S. Geneviève. Recuperat de Bibliothèque nationale de France, département Estampes et photographie. Scènes historiques, 1701 - 1788. Recueil. Collection Michel Hennin. Estampes relatives à l'Histoire de France. Tome 88, Pièces 7668-7747, période: 1716 - 1719	475
Imatge 26	Vinkhuijzen, H. J. (1910). Exèrcit francès. Sergent d'Artilleria Reial (1715) [Dibuix]. The Vinkhuijzen collection of military uniform. Recuperat de The New York Public Digital Collections	498
Imatge 27	Vinkhuijzen, H. J. (1910). Fuseller i tambor d'infanteria espanyola [Dibuix]. The Vinkhuijzen collection of military uniform. Recuperat de The New York Public Digital Collections	531
Imatge 28	<i>Soldats arrêtez par le grand provost</i> (Grup de soldats arrestats per les forces del prebost, possiblement desertors) [Gravat]. Recuperat de Bibliothèque nationale de France, département Estampes et photographie. Scènes historiques, 1701-1788. Recueil. Collection Michel Hennin. Estampes relatives à l'Histoire de France. Tome 88, Pièces 7668 - 7747, période: 1716 - 1719	536
Imatge 29	Exèrcit francès. Mariscal de camp i oficial subaltern (1704) [Dibuix]. Recuperat de The New York Public Digital Collections. Mid-Manhattan Picture Collection. Army France 1700	577
Imatge 30	Exèrcit francès. Abanderat del Regiment d'Infanteria La Corona [Dibuix]. The Vinkhuijzen collection of military uniform. Recuperat de The New York Public Digital Collections	620
Imatge 31	Mota, F. (1910). Agressió al Cardenal Alberoni quan va ser expulsat d'Espanya (1719) [Quadre]. Recuperat de Sandoval del Río, M., Portfolio de Historia de España. Vol. 2, Barcelona, Ed. Seguí	684

Imatge 32	Mota, F. (1910). Retirada de l'exèrcit francès de Catalunya (1719) [Quadre]. Recuperat de Sandoval del Río, M., Portfolio de Historia de España. Volum 2, Barcelona, Ed. Seguí, 1910.	707
Imatge 33	Escut de la família Sastre de Piera on s'aprecia l'escut d'armes de la Corona Espanyola a la seva part superior	793
Imatge 34	Pere Anton Veciana i Rabassa [Quadre]. Galeria dels vallencs il·lustres de la població de Valls	895
Imatge 35	Pere Màrtir Veciana i Sevit [Quadre]. Autor: Francisco Miguel de Veciana (1925). Museu del Cos de Mossos d'Esquadra	946

10.3 Índex de taules

<i>Nº Taula</i>	<i>Descripció</i>	<i>Pàg.</i>
Taula 1	Relació d'obres literàries, estudis, informes i publicacions (1825 – 1854) on consta la data de creació del Cos de Mossos d'Esquadra (elaboració pròpia)	18
Taula 2	Relació d'obres literàries, estudis, informes i publicacions (1858 – 1920/1930) on consta la data de creació del Cos de Mossos d'Esquadra (elaboració pròpia)	40
Taula 3	Relació d'obres literàries, estudis, informes i publicacions (1951 - 1969) on consta la data de creació del Cos de Mossos d'Esquadra (elaboració pròpia)	48
Taula 4	Relació d'obres literàries, estudis, informes i publicacions (1965 - 1988) on consta la data de creació del Cos de Mossos d'Esquadra (elaboració pròpia)	52
Taula 5	Esquadres que integren el corregiment de Vic detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)	194
Taula 6	Relació d'esquadristes que integraven el corregiment de Vic, destacant: unitat, grau, nom i cognoms, edat i professió (elaboració pròpia)	196
Taula 7	Esquadres que integren el corregiment de Vilafranca del Penedès detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)	221
Taula 8	Relació d'esquadristes que integren el corregiment de Vilafranca del Penedès, destacant: unitat, grau, nom i cognoms i professió (elaboració pròpia)	223
Taula 9	Esquadres que integren el corregiment de Mataró detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)	257
Taula 10	Relació d'esquadristes que integren el corregiment de Mataró, detallant el seu grau, nom i cognoms i professió (elaboració pròpia)	259
Taula 11	Esquadres que integren el corregiment de Manresa detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)	287
Taula 12	Relació d'esquadristes que integren el corregiment de Manresa, destacant: unitat, grau, nom i cognoms i professió (elaboració pròpia)	289
Taula 13	Esquadres que integren el corregiment de Cervera detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)	318
Taula 14	Relació d'esquadristes que integren el corregiment de Cervera, destacant l'unitat, grau, nom i cognoms i professió (elaboració pròpia)	320
Taula 15	Esquadres que integren el corregiment de Lleida detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)	331
Taula 16	Relació d'esquadristes que integren el corregiment de Lleida, destacant grau, nom i cognoms, i professió (elaboració pròpia)	333
Taula 17	Esquadres que integren el corregiment de Tortosa detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)	350
Taula 18	Relació d'esquadristes que integren el corregiment de Tortosa, destacant grau, nom i cognoms i professió (elaboració pròpia)	352
Taula 19	Esquadres que integren el corregiment de Tarragona detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)	369
Taula 20	Relació d'esquadristes que integren el corregiment de Tarragona, destacant: unitat, grau, nom i cognoms, i professió (elaboració pròpia)	371

Taula 21	Esquadres que integren el corregiment de Girona detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)	384
Taula 22	Relació d'esquadrístes que integren el corregiment de Girona, destacant: unitat, grau, nom i cognoms, i professió (elaboració pròpia)	386
Taula 23	Esquadres que integren el corregiment de Puigcerdà detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)	389
Taula 24	Esquadres que integren el corregiment de Barcelona detallant els seus comandaments, professions, efectius i organisme constituent (elaboració pròpia)	403
Taula 25	Relació d'esquadrístes que integren el corregiment de Barcelona, destacant grau, nom i cognoms, i professió (elaboració pròpia)	405
Taula 26	Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Vic (elaboració pròpia)	412
Taula 27	Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Vilafranca del Penedès (elaboració pròpia)	413
Taula 28	Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Mataró (elaboració pròpia)	415
Taula 29	Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Manresa (elaboració pròpia)	416
Taula 30	Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Cervera (elaboració pròpia)	417
Taula 31	Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Lleida (elaboració pròpia)	419
Taula 32	Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Tortosa (elaboració pròpia)	420
Taula 33	Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Tarragona (elaboració pròpia)	421
Taula 34	Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Girona (elaboració pròpia)	423
Taula 35	Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Puigcerdà (elaboració pròpia)	423
Taula 36	Relació percentual entre habitants – allistats per poblacions al corregiment de Barcelona (elaboració pròpia)	424
Taula 37	Poblacions amb esquadres constituïdes l'any 1719 i la seva relació amb la revolta barretina, el moviment anti-senyorial o la retirada de privilegis (elaboració pròpia)	451
Taula 38	Relació de poblacions catalanes i la força militar en elles distribuïdes el de mes de gener - abril de 1719 (elaboració pròpia)	464
Taula 39	Tropes espanyoles a Catalunya durant el mes d'abril de 1719 (elaboració pròpia)	471
Taula 40	Operacions militars destacades durant la 1ª Fase de la guerra (gener - abril 1719) (elaboració pròpia)	471
Taula 41	Operacions militars destacades durant la 2ª Fase de la guerra (maig - agost 1719). Ofensiva francesa generalitzada (elaboració pròpia)	568
Taula 42	Operacions militars destacades durant la 3ª Fase de la guerra (setembre - novembre 1719). Fracàs de l'ofensiva francesa i estabilització dels fronts (elaboració pròpia)	669
Taula 43	Operacions militars destacades durant 4ª Fase de la guerra (desembre - febrer 1719). Contraofensiva espanyola i retirada francesa del Principat (elaboració pròpia)	727
Taula 44	Esquadres i esquadrístes derrotats per corregiments (elaboració pròpia)	736
Taula 45	Comparativa entre el nombre d'esquadres i esquadrístes per corregiments i esquadres – esquadrístes derrotats (elaboració pròpia)	738
Taula 46	Reforma de les Esquadres de 1720 (elaboració pròpia)	768
Taula 47	Llistat de destacats seguidors austriacistes que feien guàrdia a les portes de Barcelona (elaboració pròpia)	783

Taula 48	Reforma de les Esquadres de 1721 (elaboració pròpia)	806
Taula 49	Relació d'efectius sota el comandament d'en Geronimo Sastre i Pascual (Ortega i Espinós)	807
Taula 50	Relació d'efectius sota el comandament d'en Pere Anton Veciana l'any 1721 (Ortega Espinós)	808
Taula 51	Relació d'efectius sota el comandament d'en Jaime Llisach (Ortega Espinós)	808
Taula 52	Reforma de les Esquadres de 1725 (elaboració pròpia)	836
Taula 53	Relació d'efectius sota el comandament d'en Pere Anton Veciana l'any 1725 (Ortega i Espinós)	837
Taula 54	Reforma de les Esquadres de 1729 (Ortega i Espinós)	898
Taula 55	Relació d'efectius sota el comandament d'en Pere Anton Veciana l'any 1729 (Ortega Espinós)	899

10.4 Índex de figures i quadres

<i>Nº Figura</i>	<i>Descripció</i>	<i>Pàg.</i>
Figura 1	Organigrama general de les Esquadres per corregiments	406
Figura 2	Distribució percentual dels esquadristes per corregiments	407
Figura 3	Distribució percentual dels comandaments de les Esquadres per oficis	408
Figura 4	Clasificació dels esquadristes per oficis	409
Figura 5	Clasificació percentual per edats dels esquadristes	410
Figura 6	Comparativa percentual d'esquadres derrotades i no derrotades	737
Figura 7	Comparativa del total d'esquadres amb les que van ser derrotades agrupades per número d'efectius	739
Figura 8	Organigrama de les Esquadres l'any 1720	767
Figura 9	Organigrama de les Esquadres l'any 1721	805
Figura 10	Organigrama de les Esquadres l'any 1725	835
Figura 11	Organigrama de les Esquadres l'any 1729	897

10.5 Índex de mapes

<i>Nº Figura</i>	<i>Descripció</i>	<i>Pàg.</i>
Mapa 1	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Vic	195
Mapa 2	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Vilafranca del Penedès	222
Mapa 3	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Mataró	258
Mapa 4	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Manresa	288
Mapa 5	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Cervera	319
Mapa 6	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Lleida	332
Mapa 7	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Tortosa	351
Mapa 8	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Tarragona	370
Mapa 9	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Girona	385
Mapa 10	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Puigcerdà	390
Mapa 11	Desplegament de les Esquadres al corregiment de Barcelona	404

11. FONTS DOCUMENTALS

11.1. Bibliografia

- AGUADO SÁNCHEZ, F., *Historia de la Guardia Civil*. Volum 1, Madrid, Ed. Ediciones Históricas, S. A., 1983.
- ALBAREDA SALVADÓ, J., *Els catalans i Felip V, de la conspiració a la revolta (1700 – 1705)*, Barcelona, Editorial Vicens Vives, 1993.
- ALBAREDA SALVADÓ, J., *La Guerra de Sucesión de España (1700 - 1714)*, Barcelona, Crítica, 2010.
- ALCOBERRO PERICAY, A., *L'exili austriacista (1713 - 1747)*. Volum 1, Barcelona, Ed. Fundació Noguera, 2002.
- ALONSO AGUILERA, M. A., *La conquista y el dominio español de Cerdeña (1717 - 1720): introducción a la política española en el Mediterráneo posterior a la Paz de Utrecht*, Valladolid, Ed. Universidad de Valladolid. Facultad de Filosofía y Letras, 1977.
- ALMIRANTE, J., *Diccionario Militar, Etimológico, Histórico, Tecnológico*, Madrid, Ed. Imprenta y Litografía del Depósito de Guerra, 1869.
- ANDÚJAR CASTILLO, F., *Los militares en la España del siglo XVIII. Un estudio social*, Granada, Ed. Universidad de Granada, 1991.
- ANDÚJAR CASTILLO, F., *El sonido del dinero. Monarquía, ejército y venalidad en la España del siglo XVIII*, Madrid, Ed. Marcial Pons, 2004.
- ANGUERA NOLLA, P., *Historia General de Reus*, Reus, Ajuntament de Reus, 2003.
- ANGUERA NOLLA, P. et al., *Mossos d'Esquadra. Historia i present*, Departament d'Interior - Generalitat de Catalunya, Barcelona, L'Avenç, 2006.

ANÒNIM. *A Collection of all the Treaties of Peace, Alliance and Commerce, between Great-Britain and other powers from the Revolution in 1688 to the present*, Londres, Print. J. Almon, 1772.

ANÒNIM. *Calendario manual y guía de forasteros de Madrid*, Madrid, Ed. Imprenta Real, 1825.

ANÒNIM. *Estado Militar de España*, Madrid, Imprenta Real, 1826- 1827.

ANÒNIM, *Real Reglamento sobre los sueldos, paga y ajuste de los Regimientos de Infantería, Caballería y Dragones*, 1715.

ANÒNIM, *Real Ordenanza de 15 de julio de 1718 prescribiendo las proporciones, y reglas con que se han de hazer las fundiciones, y pruebas de la Artillería de Bronce*, Madrid, Editor Juan de Ariztia, 1718.

ANÒNIM, *Reglamento para establecer cuarteles Correspondientes al Alojamiento de la Infanteria, Cavalleria, y Dragones, en España, y en las Islas; como tambien en los Presidios de Africa, componiendo los que están hechos, y fabricandolos de nuevo, donde no los huviere*, 1718.

ANÒNIM, *Real cédula sobre que los uniformes de las tropas sean de fábricas de España*, 1719.

ANÒNIM, *Copia de carta que un amigo escribe a su correspondiente, con la cual le desengaña de sus erradas ideas, sobre la situación actual de las cosas de Europa; y en particular por lo que toca a Cataluña fechada en Barcelona el 1 de marzo de 1719*, Madrid, Imprenta de Juan de Ariztia, 1719.

ANÒNIM, *Gazette Recueil des Nouvelles Ordinaires et Extraordinaires*, París, Ed. Bureau d'Adresse, 1719.

ANÒNIM, *Vierter Theil des Lebens Cardinals Julii Alberoni, degradirten Anjouistischen Premier-Ministers, in welchem noch einige Nachricht von seinen in Spanien und gantz Europa gemachten Intriguen erfolgtem Fall am Spanischen Hofe, und Arrest in Italien, auch dessen Relaxirung enthalten*. Volum 4, 1720.

ANÒNIM, *Edicto general comprehensivo de todas las Reales Provisiones, Órdenes, Edictos, Instrucciones y providencias generales, que se dieron en este Principado de Cataluña, para preservarle y resguardarle de la Peste o Contagio, que en los años de 1720 y 21 afligía a la Provenza, 1721.*

ARIZTIA, J., *Relacion de la batalla que en 20 de junio de 1719 se dio en el Campo de Francavilla en Sicilia entre el exercito de su Magestad y el de los alemanes*, Madrid, Ed. Imprenta de Juan de Aritzia, 1719.

AUBERT DE LA CHESNAVE DES BOIS, F. A., *Diccionario militar o recolección alfabética de todos los términos propios al Arte de la Guerra. Explicación y practica de los trabajos que sirven al ataque y defensa de las Plazas, sus ventajas y defectos, según sus diferentes situaciones, con un detalle histórico del origen y naturaleza de diferentes especies, tanto de empleos antiguos y modernos, como de las armas que se han usado en diferentes tiempos de la Monarquía francesa hasta hoy*, Barcelona, Ed. Imprenta de Juan Piferrer, 1749.

BALAGUER CIRERA, V., *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón*. Volum 5, Barcelona, Imprenta Librería de Salvador Manero, 1863.

BALANZA, F. et al., *Guerrilles al Baix Llobregat. Els carrasquets del segle XVIII, i els carlins i els republicans del segle XIX*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986.

BALDUQUE MARCOS, L. M., *El Ejército de Carlos III: extracción social, origen geográfico y formes de vida de los Oficiales de S.M.* Tesi doctoral. Madrid, Universidad Complutense de Madrid. Departament d'Història Moderna, 2002.

BANACH, R. et al., *Història del Vendrell*, Valls, Ed. Cossetània Edicions, 2003.

BASTÚS, J., *Diccionario Histórico Enciclopédico*. Volum 4, Barcelona, Ed. Imprenta de Roca, 1833.

BEL BELTRAN, A., *Alcanar*, Valls, Cossetània Edicions, 2000.

- BELANDO, N. J., *Historia civil de España: Sucesos de La Guerra, y Tratados de Paz, desde el año de mil setecientos, hasta el de mil setecientos y treinta y tres*. Volum 2 - 4, Madrid, Ed. Imprenta y Librería de Manuel Fernández, 1744.
- BELHOMME, V. L., *Histoire d'infanterie en France*. Volum 3, París – Limoges, Ed. Henri Charles - Lavauzelle, Éditeur Militaire, 1893 – 1902.
- BERWICK, D., *Memorias*, Alicante, Ed. Publicaciones de la Universidad de Alicante, 2007.
- BLACK, J., *Atlas ilustrado de la guerra: del Renacimiento a la Revolución, 1492 – 1792*, Madrid, Ediciones Akal, 2003.
- BONASTRA TOLÓS, J., *Ciencia, Sociedad y planificación territorial en la institución del lazareto*, Barcelona, Tesi doctoral, UB – Departament de Geografia Humana, 2006.
- BORREGUERO BELTRÁN, C., *El reclutamiento militar por quintas en la España del siglo XVIII*, Valladolid, Ed. Universidad de Valladolid, 1987.
- BORRUEL LLOVERA, A., *Les Esquadres de Catalunya a finals del segle XVIII*, Valls, Ed. Consell Comarcal de l'Alt Camp, 1993.
- BORRUEL LLOVERA, A., *Els Mossos d'Esquadra. Aportació documental a la seva historia (1741 – 1821)*, Valls, Estudis Vallencs, 1998.
- BOSCH CARDENACH, A., *Anales de la Villa de Sabadell desde el año 987 hasta el de 1770. Su Autor Antonio Bosch y Cardellach Médico de dicha Villa y de Bráfim*, Sabadell, Fundació Bosch i Cardellach, 1882.
- BOTTA, C., *Storia d'Italia continuata da quella del Guicciardini sino al 1789*. Volum 9, Mendrisio – Capolago, Ed. Tipografia Elvetica, 1839.
- BOURQUENEY, M. V. C., *Historique du 25e régiment de dragons, 1665 - 1890*. Ed. A. Mame et fils, Tours, 1890.

- BRUGUERA, M., *Historia del memorable sitio y bloqueo de Barcelona y heroica defensa de los fueros y privilegios de Cataluña en 1713 y 1714*. Volum 2, Barcelona, Ed. Establecimiento tipográfico de Luis Fiol y Gros, 1872.
- BUENO CARRERA, J. L., *Guardias Reales de España desde el reinado de los Reyes Católicos hasta Juan Carlos I*, Madrid, Ed. Aldaba Ediciones, 2002.
- BUTLER, J., *The Jacobite Attempt of 1719: Letters of James Butler, Second Duke of Ormonde, Relating to Cardinal Alberoni's Project for the Invasion of Great Britain on Behalf of the Stuarts, and to the Landing of a Spanish Expedition in Scotland*, Edimburg, Ed. Constable for the Scottish History Society, 1895.
- CÁMARA MUÑOZ, A., *Los ingenieros militares de la monarquía hispánica en los siglos XVII y XVIII*, Madrid, Ed. Centro de Estudios Europa Hispánica, 2005.
- CANAL MORELL, J., *Història mínima de Catalunya*, Madrid, Ed. Turner Publicaciones, 2015.
- CANALES TORRES, C. M., *En tierra extraña: Expediciones militares españolas*, Madrid, Ed. Edaf, 2012.
- CANO VELASCO, F. et altri., *Historia de las Fuerzas Armadas*. Volum IV, Zaragoza – Barcelona, Ed. Palafox i Editorial Planeta, 1984.
- CAPEL, H., *La morfología de las ciudades. Aedes facere: técnica, cultura y clase social en la construcción de edificios*. Volum 2, Barcelona, Ed. Ediciones del Serbal S.A., 2005.
- CAPEL MARTÍNEZ, R. M. & CEPEDA GÓMEZ, J., *El Siglo de las Luces. Política y Sociedad*, Madrid, Ed. Síntesis, 2006.
- CARRILLO DE ALBORNOZ GALBEÑO, J., DÍAZ CAPMANY, C., FARGAS PEÑARROCHA, M., GALCERÁN VILA, M., DE LIZAUR DE UTRILLA, A., MALDONADO DE ARJONA, J. et al., *La Ilustración en Cataluña. La obra de los Ingenieros Militares*, Madrid, Ed. Ministerio de Defensa, 2010.

- CASASSAS SIMÓ, L., *Fires i mercats a Catalunya*, Barcelona, Ed. Institut d'Estudis Catalans. Societat Catalana de Geografia, 2000.
- CASTELLVÍ, F., *Narraciones históricas*. Volum 1 – 2 – 3 – 4, Madrid, Ed. Fundación Francisco Elías de Tejada, Madrid, 2002.
- CATÀ TUR, J. & MUÑOZ GONZÁLEZ, A., *Repressió borbònica i resistència catalana (1714 - 1736)*, Madrid, Muñoz Catà Editores, 2005.
- CERDÀ CRESPO, J., *Conflictos coloniales: la guerra de los nueve años 1739 – 1748*, Alicante, Ed. Universidad de Alicante, 2010.
- CHILDS KOHN, G., *Dictionary of Wars*, Londres, Ed. Routledge, 2013.
- CODINA VILA, J., *L'aiguabarreig del microcosmos. Sant Boi de Llobregat a mitjan segle XVI i XVIII*, Barcelona, Ed. Ajuntament de Sant Boi de Llobregat - Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998.
- COLÓN DE LARRIATEGUI, F., *Juzgados militares de España y sus India*. Vol. II, Madrid, Ed. Viuda de Ibarra e Hijos, 1785.
- COMTE DE CHESNEL, *Dictionnaire des armées de terre et de mer. Encyclopédie militaire et maritime*. Volum 1, París, Ed. Armand le Chevalier Editeur, 1862 – 1864.
- CONDE DE CLONARD, *Historia orgánica de las armas de infantería y caballería españolas*. Volum XI - XV, Madrid, Ed. Francisco del Castillo, 1857.
- CORBETT, T., *An Account of the Expedition of the British Fleet to Sicily, in the Years 1718, 1719 and 1720: Under the Command of Sir George Byng, Bart. Admiral and Commander in Chief of His Majesty's Fleet; and His Majesty's Commissary and Plenipotentiary to the Several Princes and States of Italy. Collected from the Admiral's Manuscripts, and Other Original Papers*, Londres, Ed. J and R. Tonson in the Strand, 1739.

- CORREA, M. & MARTINEZ DE VIERGOL, F., *Ensayo teórico-práctico sobre las armas portátiles*. Primera part, Madrid, Ed. Revista de Caminos de Hierro, 1858.
- CORTS HUGUET, J., *Estado Antiguo y Moderno de la Ciudad de Cervera coordinado por Joseph Corts Regidor perpetuo de la referida ciudad y capitan que fue de Infanteria Española en el Regimiento de Naturales de Cervera* (Inèdit), 1723.
- COXE, W., *Memoirs of the Kings of Spain of the House of Bourbon from the Accession of Philip the Fifth to the Death of Charles the Third: 1700 to 1788*. Volum 2, Londres, Ed. Longman, Hurst, Rees, Orme and Brown, 1813.
- CUST, E., *Annals of the wars of the eighteenth century (1700 – 1739)*. Volum 1, Londres, Ed. John Murray, 1862.
- DANTÍ RIU, J., *Aixecaments populars als països catalans (1687 – 1693)*, Ripollet, Ed. Curial Edicions Catalanes, S.A., 1990.
- DE DEMIDOF, A. M., *Étapes Maritimes sur les Côtes d'Espagne. De la Catalogne a l'Andalousie souvenir d'un voyage exécuté en 1847*, Florència, Ed. Imprimerie de Félix Le Monnier, 1858.
- DE LA FUENTE, P. & PUJOL HAMELINK, M. (2010). *La Reial Fabrica de Vaixells de Sant Feliu de Guíxols*. Edita Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols i Diputació de Girona. Col·lecció Urània, Estudis Guixolencs, núm. 25, Girona.
- DE PAULA MELLADO, F., PÉREZ COMOTO, J., VILLABRILLE, F. F., DIEZ CANSECO, V. & ITURRALDE, C., *Diccionario universal de Historia y Geografía*. Vol. VII, Madrid, Ed. Establecimiento tipográfico de Francisco de Paula Mellado, 1848.
- DE SALAS. J., *Historia de la matrícula de mar y examen de varios sistemas de reclutamiento marítimo*, Madrid, Ed. Imprenta de Fortanet, 1870.

- DEL REY VICENTE, M. & i CANALES TORRES, C., *En tierra extraña: Expediciones militares españolas*, Madrid, Ed. Edaf, 2012.
- DEULONDER CAMINS, X., *França i Catalunya*, Madrid, Ed. Bubok Publishing, 2017.
- DUCHÊNE, R. & CONTRUCCI, J., *Marseille, 2.600 ans d'histoire*, París, Fayard, 1998.
- ELISABETH A. H. J., *Storms Brewed in Other Men's Worlds: The Confrontation of Indians, Spanish, and French in the Southwest, 1540 – 1795*, Oklahoma, Ed. University of Oklahoma Press, 1996.
- ESPINO LÓPEZ, A., *El frente catalán en la Guerra de los Nueve Años, 1689-1697*. Tesi doctoral inèdita, Universitat Autònoma de Barcelona, Departament d'Història Moderna i Contemporània, Barcelona, 1994.
- ESPINO LÓPEZ, A., *Miquelets i Somatents al front de l'Ebre durant la Guerra de Successió (1705 - 1714)*, Barcelona, Ed. Rafael Dalmau editor, 2009.
- EVANS CROWE, E. & RAINSFORD JAMES, G. P., *Lives of the most eminent foreign statesmen*. Volum 4, Londres, Ed. Longman, Rees, Orme, Brown & Green, 1837.
- FELIU DE LA PENYA, S., *Anales de Catalunya*. Volum 3, Ll. XXI, Cap. IX, Barcelona, 1709.
- FERNÁNDEZ DURO, C., *Armada española desde la unión de los reinos de Castilla y de León*. Volum 6, Barcelona, Ed. Establecimiento tipográfico sucesores de Rivadeneyra, 1903.
- FERRER GODOY, J. *Actes i resolucions de Sant Joan de les Abadesses en l'època moderna (1630 - 1859)*, Volum 1, Barcelona, Ed. Fundació Noguera, 2013.

- FOLGUERA BARBOSO, M., *Las Escuadras de Cataluña. Historia de esta célebre institución, intercalada con la vida de los bandidos más célebres exterminados por la misma*, Barcelona, Ediciones Populares, 1920 (?).
- FRANCISCO OLMOS, J. M., *Los miembros del Consejo de Hacienda (1722 – 1838) y organismos económico – monetarios*, Madrid, Ed. Castellum, 1997.
- FRANCLIEU, J. L. P. C., *Mémoires du marquis de Franclieu*, París, Ed. H. Champion, 1896.
- FRANK, C. P., *Geschichte des weltbekanten Cardinals Julii Alberoni, bis auf dessen jüngsthin erfolgtes Absterben*, Halle, 1753.
- FRASER, W., *The Earls of Cromartie: Their Kindred, Country, and Correspondence*. Volum 1, Edimburg, Tanner Ritchie Publishing, 1876.
- FREYHERRN VON MINUTOLI, J., *Spanien und seine fortschreitende entwicklung mit besondererberücksichtigung des jahres 1851*, Berlin, Verlag Von Alexander Duncker, 1852.
- GALLO, F., *Sicilia austriaca: le istruzioni ai viceré (1719 - 1734)*, Nápoles, Ed. Jovene Editore, 1994.
- GARCIA DOMINGO, E., *El mundo del trabajo en la marina mercante española (1834 - 1914)*. Barcelona, Ed. Universitat de Barcelona, 2017.
- GASPEY, T. & BUSSEY, G. M., *The pictorial history of France and of the French people: From the establishment of the Franks in Gaul, to the period of the French Revolution*. Volum 2, Londres, Ed. WM. S.ORR. and Co., Amen Corner, Paternoster Row, 1843.
- GIMÉNEZ GONZALEZ, M., *El Ejército y la Armada. Desde la Antigüedad hasta 1862*, Madrid, Ed. Almena, 2003, pp. 109 - 110. Edició facsímil de l'original de 1862.
- GIMENEZ GUIETED, F., *Historia Militar y Política del general Don Juan Prim*, Barcelona, Imp. Luís Tasso, 1860.

- GIMÉNEZ LÓPEZ, E., *Ejército, ciencia y sociedad en la España del Antiguo Régimen*, Alicante, Ed. Diputación de Alicante - Instituto de Cultura Juan-Gil Albert, 1995.
- GÓMEZ RUIZ, M. & ALONSO JUANOLA, V., *El ejército de los Borbones (Felipe V – Luis I)*, Salamanca, Ed. Europa Artes Gráficas, 1989.
- GÓMEZ ULLA, M., *La cirugía en la guerra*, Madrid, Real Academia Nacional de Medicina, 1942.
- GUIFRE RIBAS, P., *Epítome universal per Catalunya, 1719 – 1720*, Llançà, Àrea de Cultura de l'Ajuntament de Llançà, 2015.
- GUILLAUME, H. L. G., *Histoire des Gardes Wallones au service d'Espagne*. Brussel·les, Ed. F. Parent, Editeur, Montagne de Sion, 1858.
- HACKETT, M., *Raise the Clans: The Wargamer's Guide to Jacobite Britain*, Gloucestershire, Ed. Amberley Publishing Limited, 2014.
- HARDING, R., *Seapower and Naval Warfare, 1650 – 1830*, Londres, Ed. Routledge, 2002.
- HARDY DE PÉRINI, E., *Batailles françaises*. Volum 4, París, Ed. E. Flammarion, 1901.
- HARGREAVES-MAWDSLEY, W. N., *Eighteenth-Century Spain 1700 – 1788: A Political, Diplomatic and Institutional History*., Londres, Ed. Springer, 1979.
- HERNÁNDEZ CARDONA, F. X., *Història Militar de Catalunya*. Volum III, Barcelona, Ed. Rafael Dalmau Editor, 2003.
- HERNÁNDEZ, F. X. & RIART, F., *Els Exèrcits de Catalunya (1713 - 1714)*, Barcelona, Ed. Rafael Dalmau, Editor, 2007.
- HERNÁNDEZ, F. X. & RIART, F., *Soldats, guerrers i combatents dels Països Catalans*, Barcelona, Rafael Dalmau Editor, 2014.

- IGLÉSIES, J., *Estadístiques de població de Catalunya. El primer vicenni del segle XVIII*. Volum 2, Barcelona, Ed. Fundació Salvador Vives Casajuana, 1974.
- JORDÀ FERNÁNDEZ, A., *Poder i Comerç a la ciutat de Tarragona. S. XVII*. Ed. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Diputació de Tarragona, 1988.
- JUAN VIDAL, J. & MARTINEZ RUIZ, E., *Política interior y exterior de los Borbones*, Madrid, Ed. Itsmo, 2001.
- LA LLAVE GARCIA, J., *La guerre de montagnes pendant la dernière insurrection carliste en Catalogne (1872 - 1875)*, París, Ed. Berger - Levrault, 1881.
- LAMARQUE, J., MAXIMILIEN BARON FRIRION, J. & NICOLAS, F., *Le Spectateur militaire: Recueil de science, d'art et d'histoire militaires. Recueil de science, d'art et d'histoire militaire*. Volum 3, París, Ed. La direction du Spectateur militaire, 1852.
- LANUZA CANO, F., *Para la Historia de la Artillería (Datos y notas curiosas)*, Madrid, Ed. Ejército, 1951.
- LEÓN VIDAL, M. J., *L'Espagne en 1860. État politique, Administration, Législation, Institutions économiques, Statistique Générale de ce royaume*, París, Ed. Chez Ledoyen, Libraire au Palais- Royal, 1860.
- LLOVET, J., *Mataró, 1680-1719: El pas de vila a ciutat i cap de corregiment*, Mataró, Ed. Caixa d'Estalvis de Mataró, 1965.
- LÓPEZ BONILLO, D. & ROVIRA GÓMEZ, S. J., *Nova Guia de Capafonts*, Tarragona, Ed. Diputació de Tarragona, 2002.
- LOSADA MÁLVAREZ, J. C., *Historia de las guerras de España*, Barcelona, Ed. Pasado y Presente, 2015.
- LYNCH, J., *Los primeros Borbones: 1700 1756*, Madrid, El País, 2007.

- MADOZ IBÁÑEZ, P., *Diccionario Geográfico-Estadístico-Histórico de España y sus posesiones en Ultramar*, Volum 3, Madrid, Ed. Imprenta Diccionario Geográfico-Estadístico-Histórico de D. Pascual Madoz, 1830.
- MANZANO, A., *El ejército que vuelve a ganar batallas*, Madrid, Ed. Atena, 2011.
- MARTINEZ LAINEZ, F. & CANALES TORRES, C., *Banderas Lejanas. La exploración, conquista y defensa por España del territorio de los actuales Estados Unidos*, Madrid, Ed. Edaf, 2015.
- MARTÍNEZ MARTÍNEZ, M., *Los Forzados de Marina en el siglo XVIII*, Almería, Tesi doctoral, Universidad de Almería (UAL), 2007.
- MARTINEZ MONTAGUT, D., *Història del Pinell de Brai*, Tortosa, Ed. Graficur, 1992.
- MARTÍNEZ RUÍZ, E. & VIDAL JUAN, J., *Política interior y exterior de los Borbones*, Madrid, Ed. Akal, 2001.
- MARTÍNEZ SHAW, C. & ALFONSO MOLA, M., *Felipe V*, Arlanza Ediciones, Madrid, 2001.
- MAS VILASECA, E., *Catalans en armes (1704 - 1723). L'origen dels Mossos d'Esquadra*, edició pròpia, 2014.
- MASSAGUER MIR, R., *Origen y relieve histórico de las Escuadras de Cataluña*. Tesi doctoral inèdita, Facultad de Ciencias Políticas y Económicas, Universidad Complutense de Madrid, Madrid, 1961.
- MEDINA ÁVILA, C. J., *Organización y uniformes de la artillería española de la creación del Regimiento Real de Artillería a la II República*, Madrid, Ed. Aldaba Ediciones, 1992.
- MEJIDE PARDO, A., *La Invasión inglesa de Galicia en 1719*, Santiago de Compostela, Ed. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Instituto P. Sarmiento de Estudios Gallegos, 1970.

- MERCADER RIBA, J., *El Valle de Arán y la Invasión Anglo - Francesa de 1719*. Primer Congreso Internacional del Pirineo del Instituto de Estudios Pirenaicos. Ed. Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Zaragoza, 1952.
- MERCADER RIBA, J., *Els capitans generals*, Barcelona, Ed. Teide, 1957.
- MERCADER RIBA, J., *Felip V i Catalunya*, Barcelona, Ed. Ediciones 62, 1968.
- MOLAS RIBALTA, P., *La transición del siglo XVII al XVIII: entre la decadencia y la reconstrucción*, Barcelona, Ed. Espasa – Calpe, 1993.
- MOORE, G., *Lives of cardinal Alberoni, the Duke of Ripperda and Marquis of Pombal*, Londres, Ed. J. Rodwell, 1814.
- MORALES ROCA, F. J., *Próceres habilitados en las Cortes del Principado de Cataluña, siglo XVII (1599 - 1713)*. Volum 2, Madrid, Ediciones Hidalguía, 1983.
- MOREAU DE JONNES, A. C., *Estadística de España: territorio, población, agricultura, minas, industria, comercio, navegación, colonias, hacienda, ejército, justicia, e instrucción pública*, Barcelona, Imprenta Rivadeneyra, 1835.
- MORRIT, R. D., *The Lure of Texas*, Newcastle upon Tyne, Ed. Cambridge Scholars Publishing, 2011.
- OLLER PINYOL, J., *Resumen Histórico de las Escuadras de Cataluña*. Barcelona, Ed. Imprenta de Eugenio Subirana, 1925.
- OLLONE, CH., *Historique du 10e régiment de dragons*, París, Ed. Berger – Levrault, 1893.
- ORTEGA ESPINÓS, J., *Historia de las Escuadras de Cataluña: su origen, sus proezas, sus vicisitudes, intercalada con la vida y hechos de los más célebres ladrones y bandoleros*, Barcelona, Euro-liber, 1968.

- OZANAM, D., *Les diplomates espagnols du XVIIIe siècle: introduction et répertoire biographique, 1700 – 1808*, Madrid, Ed. Casa de Velasquez / Maison des Pays ibériques, 1998.
- PAPELL TARDIU, J., *L'Origen dels Mossos d'Esquadra (Guerra de Successió i postguerra a Valls: Pere Anton Veciana)*, Lleida, Ed. Pagès Editors, 1999.
- PASCUAL RODRÍGUEZ, V., *Guerra i postguerra de Successió. La vida de Sebastià Casanoves, pagès del segle XVIII*, Barcelona, Ed. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010.
- PÉREZ SAMPER, M. A., *Saint-Simon en España: memorias junio de 1721 - abril de 1722*, Universidad de Alicante, Alicante, 2008.
- PI ARIMÓN, A. A., *Barcelona Antigua y Moderna. Volum 1*, Barcelona, Ed. Imprenta i Librería Politécnica de Tomás Gorchs, 1854.
- PLADEVALL FONT, A., *Centelles*, Vic, Eumo Editorial - Ajuntament de Centelles, 1987.
- PLADEVALL FONT, A., *Castellterçol, Història de la vila i del seu terme*, Barcelona, Ed. Ajuntament de Castellterçol, 1991.
- PLANES ALBETS, R., *La descripció dels arxius municipals catalans fins a la fi del segle XIX: L'arxiu de la ciutat de Solsona*, Barcelona, Ed. Institut d'Estudis Catalans, 1993.
- POLI, O., *Royal-Vaisseaux (1638 - 1792): un régiment d'autrefois*, París, Ed. Conseil héraldique de France, 1885.
- POLI, O., *Les régiments d'autrefois: Le régiment de la Couronne (1643 - 1791)*, París, Ed. Conseil héraldique de France, 1891.
- PORTUGUES, A., *Colección General de las Ordenanzas Militares. Volum 8*, Madrid, Ed. Antonio Marin, 1765.

- POUJOLAT, J. F., *Nouvelle collection des mémoires pour servir à l'histoire de France depuis le XIIIe siècle jusqu'à la fin du XVIIIe*. Volum 10, París, Ed. Adolphe Everat et compagnie, 1839.
- PUIGJANER GUAL, F., *Historia de la Villa de Valls*, Valls, Ed. Francisco Pelliser, 1881.
- RAYMOND CAPEFIGUE, J. B., *Philippe d'Orléans, régent de France: 1715 – 1723*, París, Libraire Dufey, 1845.
- RODRIGUEZ – SOLIS, E., *Los Guerrilleros de 1808. Historia popular de la Guerra de Independencia*. Volum I, Barcelona, Imprenta La Enciclopedia Democrática, 1895.
- RUBIO, C., *Historia filosófica de la Revolución Española de 1868*. Volum 2, Madrid, Ed. Imprenta y Librería de M. Guijaro, 1869.
- SAEZ-RICO URBINA, A., *El virrey Amat: precisiones sobre la vida y la obra de don Manuel de Amat y de Junyent*. Volum I, Barcelona, Ed. Museo de Historia de la Ciudad de Barcelona, 1967.
- SALES FOLCH, N. *La polémica sobre Pedro Antonio Veciana y el origen de las Escuadras del Baile de Valls*. Tesi doctoral inèdita, Universitat de Barcelona, Facultat de Filosofia i Lletres, Barcelona, 1959.
- SALES FOLCH, N., *Historia dels mossos d'esquadra. La dinastia Veciana i la policia catalana al segle XVIII*, Barcelona, Ed. Aedos, 1962.
- SALES FOLCH, N. et al., *Els Mossos d'Esquadra*, Barcelona, L'Avenç, 1981.
- SALES FOLCH, N., *Senyors, bandolers, miquelets i botiflers. Estudis sobre la Catalunya dels segles XVI al XVIII*, Barcelona, Ed. Empúries, 1984.
- SÁNCHEZ AGUSTÍ, F., *Carlins i bandolers a Catalunya (1840 - 1850)*, Sallent, Editorial M. Assumpció Guàrdia, 1990.
- SÁNCHEZ CERVELLÓ, J. (Dir.). *Història Moderna. Història de les Terres de l'Ebre (Vol. 3)*. Tortosa, Imp. Querol, 2011.

- SARDINÉ TORRENTALLÉ, S., *Jo, Vilana-Perles. El diplomàtic català que va moure els fils de la Guerra de Successió (1704 - 1734)*, Lleida, Pagès editors, 2013.
- SAU SÁNCHEZ, V., *El catalán, un bandolerismo español*, Barcelona, Ed. Aura, 1973.
- SIDRÓ SURGA, J. & QUEVEDO DONIS, A., *La Guardia Civil. Historia de esta institución y de todas las que se han conocido en España desde los tiempos más remotos hasta nuestros días*, Madrid, Ed. Imprenta y Litografía Militar del Atlas, 1858.
- SMITH, L. B., *Spain and Britain, 1715 - 1719: the Jacobite issue*, New York, Garland Publications, 1987.
- SOLER, L., *Pronostich Catala ó Almanach Atmosferich, Civil, Religios, e Historich del Principat de Catalunya y del Regne de les Illes Balears per l'any de 1861*, Barcelona, Ed. Estampa de la Publicitat d'Antoni Flotats, 1860.
- STEWART, W., *Admirals of the World: A Biographical Dictionary, 1500 to the Present*. Londres, Ed. Mac Farland, 2009.
- TEROL, A., *La Revolta dels Gorretes*. Tesi de licenciatura, Universitat de Barcelona, Barcelona, 1974.
- TERRY, C. S., *The Jacobites and the Union*, Cambridge, Cambridge University Press, 2014.
- TUCKER, S., *Almanac of American Military History*. Volum I, Santa Bárbara, Ed. ABC – Clio, 2013.
- VATOUT, J., *La Conspiration de Cellamare. Épisode de la Régence*, París, Ed. Chez Ladvocat Libraire, 1832.

- VILÀ, C., *Amor al Rey y a la Patria vinguda de Pere Juan Barceló dit Carrasclat, en Reus 1713 – 1749*, Reus, Ed. Asociación de Estudios Reusenses, 1954.
- VILAR, P., *Catalunya dins l'Espanya Moderna. Volum II*, Barcelona, Ed. Edicions 62, 1987.
- VILARDAGA CAÑELLAS, J., *Efemérides Bergadanas*, Manresa, Ed. Imprenta y Encuadernaciones de San José, 1919.
- VITON DE SAINT - ALLAIS, N., *L'art de vérifier les dates des faits historiques, des chartes, des chroniques et autres anciens monuments, depuis la naissance de Notre-Seigneur. Volum 6*, París, Ed. Valade, 1818.
- VV.AA., *Le Nouveau Mercure. D'Octobre & toutes les Galeres firent leur décharge à fon entrée dans le Port (Octubre)*, París, Ed. Jacques Chardon, 1719.
- VV.AA. *La suite des Maréchaux de France depuis 1675. jusqu'à présent, les Grands Maîtres de l'artillerie, les Colonels généraux de l'infanterie Française, tant delà que deçà les monts, & ceux des troupes étrangères. Volum 3*, París, Ed. Chez Claude Herissant, 1761.
- VV.AA., *The British and Foreign Review. Volum 18*, Londres, Ed. Richard and John Edward Taylor, 1844.
- VV.AA., *Bulletin de la Société des sciences et arts de Bayonne*, Bayonne, Ed. Société des sciences et arts de Bayonne, 1900.
- XIMÉNEZ DE SANDOVAL, C., *Las Instituciones de seguridad pública en España y sus dominios de Ultramar*, Madrid, Ed. Imprenta y Estereotipia de M. de Ribadeneyra, 1858.

11.2. Articles

ALBAREDA SALVADÓ, J., “Entre França i Espanya: Actituds dels grups dirigents catalans a la fi del segle XVII”, *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 13, Barcelona, 1993.

ALBAREDA SALVADÓ, J., Els exiliats catalans de finals del segle XVII i principis del XVIII en els Comtats: Barretines, Botiflers, Carrasclets, *Les Exils Catalans en France*, París, Ed. Presses de l'Université Paris – Sorbone, 2005.

ALCOBERRO PERICAY, A., “L'exili de la Guerra de Successió”, *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, nº 20, Barcelona, 2009.

ALCOBERRO PERICAY, A., “Conseqüències de l'execució del coronel Bac de Roda. La Memòria propera i l'exili familiar”. *Revista AUSA*, Volum 26, Vic, 2014.

ALFONSO MOLA, M. & MARTÍNEZ SHAW, C., “La introducció de la Matricula d Mar en Indias” en MARTÍNEZ SHAW, C. & OLIVA MELGAR, J. M. (ed.) *El sistema atlàntic espanyol (siglos XVII – XIX)*, Madrid, Ed. Marcial Pons Historia, 2005.

AMORÓS GONELL, F., “Malta i els cavallers hospitalers de l'orde militar de Sant Joan de Jerusalem durant la Guerra de Successió (1702 - 1714). Notícies extretes de la correspondència diplomàtica”. *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 26, Barcelona, 2006.

ALSINA GIRALT, J., “Un interessant manuscrit sobre la revolta dels barretines”, *Arraona*, nº 1, Sabadell, 1987.

BALDUQUE MARCOS, L. M., “Las fuentes archivísticas para el estudio sociológico de la oficialidad del Ejército Borbónico durante el siglo XVIII”. Volum 2, *La investigación y las fuentes documentales de los archivos*, I – II Jornadas sobre Investigación en Archivos, Guadalajara, Ed. ANABAD, 1996.

- BARÓ TRIQUELL, S., “Llinatge dels Portolà”. *Quaderns de El Pregoner d'Urgell*, nº 13, 2000.
- BORRUEL LLOBERA, A., “Els Mossos d'Esquadra. Aportació documental a la seva història (1741 - 1821)”. *Quaderns de Vilaniu*, nº 35, Valls, 1999.
- CAMPANY GUILLOT, J., “La Guerra de Successió a Gavà i Eramprunyà (1700 - 1720)”, *Materials del Baix Llobregat*, nº 4, 1999.
- CAMPRUBÍ PLA, X., “La circulació de la informació entre Vic i Barcelona durant la Guerra de Successió”, *Revista Ausa*, Volum 26, 174, Ed. Patronat d'Estudis Osonencs, Vic, 2014.
- CAMPRUBÍ PLA, X., “L'impacte dels allotjaments a Tona: de la revolta dels Barretines (1687) al pas de l'exèrcit austriacista durant la Guerra de Successió (1711)”, *Revista Ausa*, Volum 27, Ed. Patronat d'Estudis Osonencs, Vic, 2015.
- CAMPRUBÍ PLA, X., “Viure a Tona fa 300 anys”, *Llibre de Tona*, núm. 24, Tona, 2015.
- CANTANO CARBALLO, R., “El ressorgiment català del XVIII. La vinya i el comerç a Canet”, *El Sot de l'Aubó*, nº 53, Canet, 2015.
- CASES IBÁÑEZ, A., “Actituds filoborbòniques a la Catalunya central: la conspiració del tinent coronel Joan de Miquel”, *Dovella*, nº 107, Manresa, 2011.
- CASES IBÁÑEZ, A., “Noves aproximacions al metge solsoní Joan de Miquel: Entre la militància austriacista i la conspiració borbònica (1708 - 1713)”, *Gimbernat: Revista catalana d'història de la medicina i de la ciència*, nº 56, Barcelona, 2011.
- CERRO NARGÁNEZ, R., “Civiles entre militares. Los alcaldes mayores de Barcelona (1718 - 1750)”, *Pedralbes revista d'història moderna*, nº 15, Barcelona, 1995.

- CERRO NARGÁNEZ, R., “Barcelona y sus alcaldes mayores: perfil sociológico de una élite letrada al servicio de los Borbones (1718 - 1750)”, *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 17, Barcelona, 1997.
- CERRO NARGÁNEZ, R., “José Carrillo de Albornoz y Montiel, conde de Montemar: un militar andaluz entre Cataluña e Italia (1694 - 1725)”. *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 18, Barcelona, 1998.
- CERRO NARGÁNEZ, R., “Els alcaldes majors de Catalunya: l'opció civilista enfront de la militarista (1717 - 1720)”. *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, nº 10, Barcelona, 1999.
- CERRO NARGÁNEZ, R., “Assessors del veguer i alcaldes majors: una transició problemàtica per a Barcelona (1714 - 1720)”. *Barcelona quaderns d'història*, nº 7, Barcelona, 2002.
- CERRO NARGÁNEZ, R., “Sociología profesional de una élite letrada: los alcaldes mayores de Tortosa (1709-1808)”, *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 23, Barcelona, 2003.
- CERRO NARGÁNEZ, R., “Varas catalanas en el siglo XVIII: Los alcaldes mayores del corregimiento de Vic”, *Obradoiro de Historia Moderna*, nº 15, Universitat de Barcelona, Barcelona, 2006.
- CERRO NARGÁNEZ, R., “Servir al Rey en Cataluña: Los alcaldes mayores del corregimiento de Vilafranca del Penedés (1719 - 1808)”. *Estudis: Revista de Historia Moderna*, nº 33, 2007.
- CERRO NARGÁNEZ, R., “Lletrats al servei dels Borbons: els alcaldes majors i tinents de corregidor de Girona durant el segle XVIII”. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, Volum 48, Girona, 2007.
- CERRO NARGÁNEZ, R., “L'administració territorial a Vic: alcaldes majors i tinents de corregidor (1718 - 1808)”, *Revista Ausa*, Volum 23, 160, Vic, 2007.

- COBERÓ COBERÓ, J.; GARGANTÉ LLANES, M.; OLIVA LLORENS, J.; ROS MATEU, J., "Arquitectura civil". *Inventari del Patrimoni Arqueològic, Arquitectònic i Artístic de la Segarra*, Volum 2, 2000.
- COLOMER BARTROLÍ, M., "De Puigcerdà a Viena. El militar austriacista Francesc Sans de Miquel i de Monrodo (Barcelona 1667 - Viena 1757)". *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 29, Barcelona, 2009.
- COLS, A., "Els principals botiflers i austriacistes a Berga durant la Guerra de Successió: un batlle, un rector, un secretari i un governador". *L'Erol: revista cultural del Berguedà*, nº 121, 2014.
- CORNET ARBOIX, R. N., "Algunes nissagues d'apotecaris manresans dels segles XVII – XVIII". *Gimbernat: Revista catalana d'història de la medicina i de la ciència*, nº 15, Barcelona, 1991.
- CORNET ARBOIX, R. N., "Joan Ignasi Davi i Garriga: apotecari i botifler", *Gimbernat: Revista catalana d'història de la medicina i de la ciència*, nº 15, Barcelona, 1991.
- DANTÍ RIU, J., "La revolta del Gorretes a Catalunya (1687 – 1689)". *Estudis d'Història Agrària*, nº 3, Barcelona.
- DANTÍ RIU, J., "La Guerra de Successió al Vallès: entre la llibertat i la submissió". *Ponències. Revista del Centre d'Estudis de Granollers*, Granollers.
- DE VICENTE ALGUERÓ, F. J., "El ejército en Cataluña durante el reinado de Carlos III". *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 8, Barcelona, 1988.
- DIVÍ, M. C., GARGANTÉ, M., OLIVA, J., RIVERA, F. X., ROS, J., VERDÉS, P., "Arquitectura civil". *Inventari del Patrimoni Arqueològic, Arquitectònic i Artístic de la Segarra*, nº 6, Guissona, 2010.
- ESCARTÍN SÁNCHEZ, E., "El Catastro catalán: teoría y realidad", *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 1, Barcelona, 1981.

ESPINO LÓPEZ, A., “Catalunya durante el reinado de Carlos II. Política y guerra en la frontera catalana, 1679 - 1697”, *Revista Manuscrits*, nº 5, Univesitat Autònoma de Bellaterra, Barcelona, 1999.

ESPINO LÓPEZ, A., “El coste de la guerra para la población civil. La experiencia catalana, 1653 – 1714”, *Millars: Espai i Història*, nº 26, Castelló de la Plana, 2003.

EXPÓSITO AMAGAT, R., “Errades idees sobre les coses d'Europa (i de Catalunya): la publicística de la guerra de la Quàdruple Aliança a les comarques gironines”. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, Volum 56, Girona, 2015.

FÀBREGAS ROIG, J., “Els frares del convent de Sant Francesc de Reus: la seva implicació a la Guerra de Successió i a la Guerra del Francès”. Actes del VII Congrés d'Història Moderna de Catalunya: “*Catalunya, entre la guerra i la pau, 1713 - 1813*”, Departament d'Història Moderna. Universitat de Barcelona, 2013.

GALERA PEDROSA, A., “Redescobrir Cardona: La casa Thomasa de la Fira (segles XVII - XIX)”. *Dovella*, nº 80, Manresa, 2003.

GALERA PEDROSA, A. & PANCORBO PICÓ, A., “La Guerra de Successió a la vila i al castell de Cardona. Recerca i llacunes documentals en els fons comunals: urbanisme, socioeconomia, adhesions ideològiques de l'oligarquia vilatana i conseqüències del conflicte sobre la població civil”, *Dovella*, nº 107, Manresa, 2011.

GARCÍA CÁRCEL, R., “La opinión de los españoles sobre Felipe V después de la Guerra de Sucesión” *Cuadernos de Historia Moderna*, núm. gener, Madrid, Ed. Universidad Complutense de Madrid, 2002.

GARCÍA-DÍE MIRALLES DEL IMPERIAL, A. “Los Mozos de las Escuadras”, *Pensamiento y Acción*, Apostolado Castrense de la IV Región Militar, nº 23, Barcelona, agost de 1952.

- GARCÍA FUERTES, G., “Las conseqüències de la Guerra de Successió en el món del comerç de Barcelona: entre la repressió política i la integració al nou ordre borbònic”. *Actes del VII Congrés de Historia Moderna de Catalunya: “Catalunya, entre la guerra i la pau, 1713 - 1813”*. Departament d’Història Moderna. Universitat de Barcelona, Barcelona, 2013.
- GARGANTÉ LLANES, M., “Les cases consistorials a les comarques de Ponent, un ressò classicista en l’arquitectura civil catalana dels segles XVII i XVIII”. *Locus Amoenus*, nº 7, Barcelona, 2003.
- GIMÉNEZ LÓPEZ, E., “Conflicto armado con Francia y Guerrilla Austriacista en Catalunya (1719 - 1720)”, *Hispania*, LXV/2, nº 220, Madrid, 2005.
- GINEBRA MOLINS, R., “Els Martí de Vic en el marc de la Guerra de Successió, i els destins familiars després de la guerra”. *Revista Ausa*, Volum 26, Vic, 2014.
- GONZALO BOU, G. & FARRÉ TARGA, M. A., “Una destacada família de la Tàrrrega de l’Antic Règim: els Terés”, *Urtx: Revista cultural de l’Urgell*, nº 6, 1994.
- GRAS CASANOVAS, M. M., “Els processos criminals de les baronies de la Pia Almoina al segle XVIII”. *Pedralbes: revista d’història moderna*, nº 8, Barcelona, 1988.
- GRAU PUJOL, J. M. T., “Un notari carlí de Tarragona a l’Urgell. Nota de la producció documental de Miquel Martí Boronat (1831 - 1835)”, *Urtx: Revista cultural de l’Urgell*, nº 15, 2002.
- GRAU PUJOL, J. M. T., “L’Hospital de Pobres de Reus després de la guerra de Successió (1715 - 1720)”, *Lo Floc*, nº 209, 2014.
- GUERRERO SALA, L., PUJOL ROS, J. & BARTRINA COROMINAS, E., “Joan Miquel (1669 - 1713), un metge austriacista solsoní”. *Gimbernat: Revista catalana d’història de la medicina i de la ciència*, nº 47, Barcelona, 2007.

- GUIFRÉ RIBAS, P., “Figueres i Felip V (1701 - 1714)”, *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, nº 45, Figueres, 2014.
- GUIFRÉ RIBAS, P., “Dossier - La guerra continuada (1705 - 1719)”. *Revista de Girona*, nº 86, Girona, 2014.
- GUIFRÉ RIBAS, P., “L’Edicte d’1 d’abril de 1720 i el tancament de fronteres: ¿Por al contagi de la pesta o al retorn dels fusellers reformats?”. *Ibix: publicació biennal de cultura*, Centre d’Estudis Comarcals del Ripollès, nº 9, Ripoll, 2016.
- JIMÉNEZ SUREDA, M., “La política armamentística a de los Borbones en Cataluña tras la Guerra de Sucesión”. *Investigaciones Históricas: Época Moderna y Contemporánea*, nº 21, Universidad de Valladolid, 2011.
- JULIÀ FIGUERAS, B., “Notes guixolenques del segle XVIII. 2ª Part”, *Revista de Girona*, nº 105, 1983.
- JULIÀ FIGUERAS, B., “Afliccions econòmiques dels guixolencs, després de la Guerra de Successió”, *Estudis del Baix Empordà*, nº 5, 1986.
- JULIÀ FIGUERAS, B., “Sant Feliu de Guíxols, 1701 – 1705”, *Estudis del Baix Empordà*, nº 16, 1997.
- KAMEN, H., “A forgotten Insurrection of the seventeenth century: the Catalan Peasant Rising of 1688”. *Journal of Modern History*, Chicago, 1977.
- LLANSÓ SOLÀ, A. & PUIG BORDERA, E., “Crisi, repressió i endeutament municipal: Bellpuig i la seva baronia durant la Guerra de Successió”, *Urtx: revista cultural de l'Urgell*, nº 28, 2014.
- LLOBET PORTELLA, J. M., “Cervera després de 1713: un període de canvis estructurals”, *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 33. Barcelona, 2013.
- LLOVET, J., “La Catalunya marítima a la segona meitat del segle XVIII. La revista de matricules de Luis Muñoz de Guzman (1786)”, I Congrés

d'Història Moderna de Catalunya, Barcelona, Ed. Universitat de Barcelona, 1984.

LLOVET, J., “El Mataró contemporani a l'obra de la capella dels Dolors”, *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, nº 38, Mataró, 1990.

LÓPEZ MIGUEL, O. & MIRABET CUCALA, M., “La institucionalización de la Matrícula de Mar: textos normativos y consecuencias para la gente de mar y maestranza” en MARTÍNEZ SHAW, C. (ed.) *El Derecho y el Mar en la España Moderna*, Granada, Ed. Universidad de Granada – Centre d'Estudis d'Història Moderna Pierre Vilar, 1995.

MARTÍN ROIG, G., “Pere de Gomar de Bellpuig, procurador general del duc de Sessa, 1701 – 1729”, *Quaderns de El Pregoner d'Urgell*, nº 23, 2010.

MARTÍNEZ MONTAGUT, D., “L'escut heràldic del Pinell de Brai”, *Butlletí del Centre d'Estudis de la Terra Alta*, nº 41, 2004.

MELÓN JIMÉNEZ, M. A., “Nunca es útil que manden muchos a la par. Aduanas, resguardos, «mossos» y militares en la Cataluña del siglo XVIII”, *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 33, Barcelona, 2013.

MEDIR JOFRA, R., “Los Mozos de Escuadra en Palafrugell”, *Revista de Palafrugell*, nº 10, 1965.

MERCADER RIBA, J., “Los comienzos de la Planta Corregimental en las comarcas del Penedès y Conca d'Òdena”. *Actas y Comunicaciones de la I Asamblea Intercomarcal de Investigadores del Penedès y Conca d'Òdena*, Martorell, 1952.

MESTRE ROIGÉ, E., “La guerra de Successió al Pla d'Urgell (1705 - 1714)”. *Mascaçà: revista d'estudis del Pla d'Urgell*, nº 1, Mollerussa, 2010.

MESTRE ROIGÉ, E., “La postguerra al Pla d'Urgell (1714 – 1726)”, *Mascaçà: revista d'estudis del Pla d'Urgell*, nº 6, 2015.

- MOLAS RIBALTA, P., “Catalans a l'Administració central al segle XVIII”,
Pedralbes: revista d'història moderna, nº 8, Barcelona, 1988.
- MOLAS RIBALTA, P., “Família, amics i canvis en la Guerra de Successió”,
Pedralbes: revista d'història moderna, nº 28, Barcelona, 2008.
- MORALES GARCÍA, F. J., “Girona i la guerra de Successió”, *Revista de Girona*,
nº 25, 2009.
- MUSET PONS, A., “El bisbe Tomàs Gargall i el guerriller Francesc Bernic: dos
collbatonins que van fer història”, *Materials del Baix Llobregat*. Ed. Centre
d'Estudis Comarcals del Bages, nº 5, Manresa, 1999.
- MUSET PONS, A., “Resistència pagesa i ofensiva senyorial a Capellades (segles
XVI - XVIII)”. *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 23, Barcelona,
2003.
- NOLLA AGUILÀ, J. “16 de juliol de 1713. Marc històric de la batalla de
Torredembarra”. *Recull de treballs*, nº 14, Torredembarra, 2013.
- NUÑEZ GARCÍA, J. A., “Los Mozos de Escuadra de Cataluña (Resumen breve
de su origen, historia y situación actual)”, *Guardia Civil*, nº 129, Madrid,
gener de 1955.
- PALMADA, G., “La guerra de Successió a Banyoles i la comarca del Pla de
l'Estany”. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, Volum 55, 2014.
- PERPIÑÀ GUTIÉRREZ, C., “Estudi de morts violentes durant els segles XVI -
XVIII a cinc parròquies de la regió central del Baix Llobregat”, *Gimbernat:
Revista catalana d'història de la medicina i de la ciència*, nº 8, Barcelona,
1987.
- PIERRE DEDIEU, J., “Los gobernadores de Lérida, Barcelona y Gerona en el
siglo XVIII”, *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 18, Barcelona, 1998.

- PIZARRO CARRASCO, C., “Guerra i postguerra de Successió a Monistrol de Montserrat: Francesc Janer, de voluntari austriacista a esquadrinista borbònic”, *Dovella*, nº 111, Manresa, 2012.
- PLANES COSTA, J. M., “Radiografia d’un municipi borbònic català: persones i grups socials al poder a Tàrraga, 1715 - 1750”, *Pedralbes: revista d’història moderna*, nº 6, Barcelona, 1986.
- PLANES COSTA, J. M., “Els Borràs de Tàrraga (ss. XVII - XVIII)”, *Urtx: revista cultural de l’Urgell*, nº 3, 1991.
- POJADA, P., “Els Pirineus moderns com a lloc de la conflictivitat i del diàleg. Una visió sobre les relacions humanes intenses”, *Ripacurtia*, nº 4, 2006.
- PRAT, E., SERRES-BRIÀ, R. & VILA, P., “El Llibre de notes i coses curioses de la família Bonafós de Corbera”. *Annals del Centre d’Estudis Comarcals del Ripollès*, 2000.
- PUIG BORDERA, E., “La revolta dels Barretines i les institucions catalanes, 1687 – 1689”. XI Congrés d’Història de Barcelona, Barcelona, 2009.
- PUIG REIXACH, M., “Olot i la guerra de Successió”, *Annals del Patronat d’Estudi Històric d’Olot i Comarca*, nº 18, Olot.
- QUEROL DE QUADRAS, B., “Nobles y comerciantes en Reus: Los Bofarull del siglo XVIII”, *Pedralbes: revista d’història moderna*, nº 8, Barcelona, 1988.
- RAURELL SALVADOR, M. G., “El mas Montells (Cardedeu, Vallès Oriental). Estudi d’un patrimoni familiar (s. XIV - XVIII)”. *Lauro: revista del Museu de Granollers*, nº 9, Granollers, 1995.
- RIERA FONTS, C., “Topònims moianesencs en documents medievals”, *Revista Catalana de Teologia*, Volum 38, 2, 2013.
- ROIG VIDAL, J., “La guerra de Successió a la nostra vila”, *Rails*, nº 20, 2003.
- ROIG VIDAL, J., “Els nobles d’Alcanar al segle XVIII”, *Rails*, nº 21, 2005.

- ROURA AULINAS, L., “1731: L’herència italiana i la relació entre la monarquia borbònica i el Principat de Catalunya”. *Pedralbes revista d’història moderna*, nº 18, 1998.
- ROVIRA GÓMEZ, S. J., “Els Fontanilles ciutadans honorats de Barcelona (s. XVII - XIX)”, *Recull de treballs*, nº 13, Torredembarra, 2012.
- SALAT NOGUERA, M. T., “Historiografia sobre l'església de Santa Maria de Cervera”, *Miscel·lània Cerverina*, nº 16, Cervera, 2003.
- SANTANDREU SOLER, M. D., “La Coronela de Berga de 1719”. *L'Erol: revista cultural del Berguedà*, nº 121, Berga, 2014.
- SANTASUSAGNA RIU, A., “Aproximació geogràfica al conflicte urbanístic de la Devesa de Manlleu”. *Revista Ausa*, Volum 26, 173, Vic, 2014.
- SERRA MARSINYACH, F. X., “De la paeria a l'ajuntament: el canvi d'administració municipal i la introducció del castellà als "Llibres de Consells" de Tàrrega (1700 - 1731)”, *Urtx: revista cultural de l'Urgell*, nº 1, 1989.
- SERRA ROTÉS, R., BUSQUETS, J. & VILADÉS LLORENS, “El castell durant la guerra de Successió i al segle XVIII”. *L'Erol: revista cultural del Berguedà*, nº 100, 2009.
- SERRA ROTÉS, R., “Josep Viladomar i Boix. Capitost botifler de Berga, veguer de Barcelona i corregidor de capa i espasa de Vilafranca” *L'Erol: revista cultural del Berguedà*, nº 121, 2014.
- SERRA ROTÉS, R., “Mapes en temps de conflicte. Molt més que una ratlla sobre el paper”, *L'Erol: revista cultural del Berguedà*, nº 121, 2014.
- SERRAMALERA COSP, P., “Metges, cirurgians i apotecaris en la vila de Sitges durant el segle XVII”, *Gimbernat: Revista catalana d'història de la medicina i de la ciència*, nº 9, Barcelona, 1988.

- SERRAMALERA COSP, P. & ESCUDÉ AIXELÀ, M., “Miquel de Cassador, doctor en medicina i botifler”, *Gimbernat: Revista catalana d'història de la medicina i de la ciència*, nº 13, Barcelona, 1990.
- SIMON TARRÉS, A., “Del 1640 a 1705: L'autogovern de Catalunya i la classe dirigent catalana en el joc de la política internacional europea”. *Revista d'Història Moderna*, nº 30, Universitat de València – Institut d'Estudi Catalans, 2012.
- SOCA TORRES, I., “Els antecedents del conflicte a Berga. Dels darrers anys del segle XVII a la submissió austriacista de 1705”. *L'Erol: revista cultural del Berguedà*, nº 121, 2014.
- SOCA TORRES, I., “El període austriacista a Berga. de setembre de 1705 a juliol de 1713”. *L'Erol: revista cultural del Berguedà*, nº 121, 2014.
- SOLANS RODA, C., “Corbera de Llobregat, vint-i-cinc anys de conflictivitat. Des de la revolta dels Barretines a la guerra de Successió (1688 – 1714). Publicat a CAMPANY, J. i SERRET, C., *Els fets i les conseqüències del 1714 al Baix Llobregat*, Ed. Edicions del Llobregat, 2014.
- SOLÉ ARMAJACH. J., “Reflexions entorn de l'absolutisme i la Guerra de Successió”, *Revista del Penedès*, Institut d'Estudis Penedesencs, 30, Vilafranca del Penedès, 2014.
- TARTER FONTS, R., “Personatges moianesencs en la Guerra de Successió”, *Dovella*, nº 109, Manresa, 2012.
- TORRAS RIBÉ, J. M., “Reflexions sobre l'actitud des pobles i estaments catalans durant la Guerra de Successió”, *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 1, Barcelona, 1981.
- TORRAS RIBÉ, J. M., “De jurats a regidors: l'ajuntament borbònic de Girona en el segle XVIII”, *La red urbana catalana en los siglos XVI – XVII*. Projecte d'investigació d'Història Moderna de la Universitat de Barcelona, Barcelona, 2008.

- TORRAS RIBÉ, J. M., “Efectes sobre Catalunya de les guerres d'Itàlia (1717 - 1719)”. *Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, nº 52, Barcelona, 2010.
- TRIJUEQUE FONALLERAS, P., “Els quatre genets de l'apocalipsi a Palamós (1630 - 1750)”. *Estudis del Baix Empordà*, nº 11, 1992.
- VALLS PUEYO, J., “Castellbell i el Vilar de l'entorn dels anys 1714 i 1719”, *Dovella*, nº 107, Manresa, 2011.
- VERICAT GONZÁLEZ, A.; FORCADELL VERICAT, T.; ROIG VIDAL, J.; ORTIZ FONOLLOSA, I. & ROMEU CASTELL, J., “Història abreujada d'Ulldecona en quatre etapes”, *Rails*, nº 26, 2003.
- VICENTE ALGUERÓ, F. J., “El ejército de Catalunya durante el reinado de Carlos III”, *Pedralbes: revista d'història moderna*, nº 8, Barcelona, 1988.
- VIDAL PLA, J., “La Guerra de Successió al Penedès. Reflexions i aportacions documentals”, *Del Penedès*, 30, Vilanova i la Geltrú, 2014.
- VILAMAJA TERRICABRES, J., “Els Pujol, escultors, una nissaga folguerolenc (1721 - 1785)”, *Revista Ausa*, Volum 19, 145, Ed. Patronat d'Estudis Osonencs, Vic, 2000.
- VINAIXA MIRÓ, J. R., “Benissanet al segon decenni del S. XVIII (1719)”. *Miscel·lània del Centre d'Estudis de Ribera d'Ebre*, nº 12, Flix, 1998.
- VIRGILI GUÀRDIA, J., “L'arxiu històric de la Comunitat de Regants a Ulldecona”, *Rails*, nº 3, 1994.

11.3. Hemeroteca

11.3.1. Diaris

- *Acció Comarcal*, 16 de juny de 1928, p. 1.
- *Allgemeine Zeitung München*, 17 de gener de 1866, p. 264.
- *Diario Constitucional de Palma de Mallorca*, 28 de desembre de 1847, p. 4.
- *Diario de Tarragona*, 2 d'octubre de 1868, p. 3.
- *El Aventurero*, novembre de 1953, p. 16.
- *El Católico*, 15 de desembre de 1847, p. 4.
- *El Católico*, 22 de juliol de 1851, p. 5.
- *El Clamor Público*, 14 de desembre de 1847, p. 3.
- *El Constitucional*, 21 de febrer de 1841, p. 2 – 3.
- *El Genio de la Libertad*, 1 agost de 1851, p. 1.
- *El Heraldo*, 22 de juliol de 1851, p. 2.
- *El Popular*, 15 de desembre de 1847, p. 3.
- *Gazette*, 4 de juliol de 1719, p. 348.
- *Gazette*, 22 de juliol de 1719, p. 360.
- *La Crónica de Valls*, 1.296, 1.301, 1.302, 1.304, 1.306, 1.307, 1.308, 1.310, 1.317, 17.573, 17.575, 17.577, 17.579, 17.581, 17.582, 17.583, 17.585 i 17.600.
- *La Esperanza*, 28 d'abril de 1851, p. 2.
- *La Esperanza*, 22 de juliol de 1851, p. 2.
- *La Prensa*, 5 de desembre de 1951, p. 6.
- *La Publicitat*, 8 d'abril de 1930; 14 de maig de 1930; 12 de juny de 1930.
- *La Vanguardia*, 29 de maig de 1958, *Homenaje al fundador de los Mozos de Escuadra*, p. 25.
- *La Vanguardia*, 19 de maig de 1983, Secció de cartes dels lectors, *En pro de los mozos de escuadra*, p. 5.
- *La Vanguardia*, 2 de juliol de 1983, Secció de cartes dels lectors, *Precisiones sobre los mozos de escuadra*, p. 5.

- *Las Noticias*, 12 i 17 d'agost de 1927: CARRERAS CANDI, F., *Un austriaco y un borbónico: Carrasclat y Veciana*.
- *Manresa*, 24 de març de 1955, p. 25.

11.3.2. Revistes i altres publicacions

- *Alrededor del Mundo*, 17 de maig de 1911, p. 399.
- *Destino*, 7 de maig de 1955, p. 30.
- *Revista Técnica de la Guardia Civil*, desembre de 1918, núm. 106, p. 23.
- *Sábado Gráfico*, 11 d'octubre de 1969, 680, *Los Mozos de Escuadra*. 250 aniversario, pp. 28 – 29.

11.4. Arxius

Archives Départementales des Pyrénées-Orientales (ADPO):

- 1691 – C. 157
- 1701 – C. 178

Archivio di Stato di Milano (ASM):

- Reg. cart., cc. I, 32, I (1716 – 1719)
- Reg. cart., cc. III, 260, II (1716 gen. 2 – 1719 dic. 30)
- Reg. cart., cc. II, 358 (1720 – 1723)
- Reg. cart., cc. II, 346, II (1716 – 1719)

Archivo de la Corona de Aragón (ACA):

- Cartas acordadas: 7, 10, 12, 13
- Consultas: 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 138, 139, 210, 217, 240, 319
- Registres: 6, 7, 120, 129, 232
- Real Patrimonio:
 - Processos 3 Ae, 3 Ar, 3 As, 3 At, 3 Ax, 4 Am, 4 Bf, 4 D, 4 P
- Villetes: 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369
- Pleitos Civiles:
 - ACA, REAL AUDIENCIA. Pleitos civiles: 12908; 24401; 27772; 28872; 30573.
- Notes per la formació d'un Mont de Pietat per a les Esquadres de Catalunya (14 de març de 1765).

Archivo General de Simancas (AGS):

- Secretaría de Guerra:
 - Lligall 1652, 1655, 1656, 1676, 1677
 - Suplement 189, 195, 196, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 219-1, 221, 224, 225, 226.

Archivo Histórico Nacional (AHN):

- Estado II. 433.1

Arxiu Comarcal de l'Alt Camp (ACAC):

- Fons Impremta Castells:
 - Col·lecció documents: Mossos d'Esquadra – família Veciana.
- Fons Mercadé:
 - Col·lecció documents: Mossos d'Esquadra. Família Veciana.
 - Ud. 3565
- Fons Col·lecció Rafel Castells.

Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell (ACAU):

- Fons Ajuntament Seu d'Urgell: ACAU 370-4-T2-9

Arxiu Comarcal Baix Camp (ACBC):

- Llibre d'Actes Municipals (1710 – 1741): UI 15
- Correspondència (1714 – 1719): UI 515
- Correspondència (1715 – 1833): UI 313
- Llibre de proclames i ordres (1612 – 1766): UI 336
- Ordres, Edictes i Pregons (1715 – 1726): UI 334

Arxiu Comarcal del Berguedà (ACBR):

- Registre: 1.1.2.8, 1.1.2.9, C.1.1.1.6, C.1.1.1.7, C.1.1.1.9
- Llibre Verd 13: 40-201-T2-37

Arxiu Comarcal de La Garrotxa (ACGAX):

- Esquadres de Catalunya:
 - Fons 14: Felip de Baldrich i Vallgornera.

Arxiu Comarcal del Maresme (ACM):

- Acords: 00-09
- Registre: AH-070-06-01

Arxiu Comarcal d'Osona (ACOS):

- Fons Històric Ajuntament de Manlleu: UI32

Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany (ACPE):

- Fons: ACPE 181-2

Arxiu Comarcal de la Segarra (ACSG):

- Correspondència: 520
- Llibre Verd del Racional: 220-30-T1-5554

Arxiu Comarcal de l'Urgell (ACUR):

- Correspondència ajuntament de Tàrraga.

Arxiu Comarcal del Vallès Occidental (ACVOC):

- Ordres (1716 - 1719)
- Registres: 90-36-T2-181, 90-36-T2-202, 90-36-T2-211, 90-36-T2-255
- Documents Històrics. Clavari Pagaments.

Archiu Generau d'Aran (AGA):

- Fons: AGA190-71

Arxiu Ciutat de Solsona (ACS):

- Fons Arxiu Ciutat de Solsona:
 - Lligall: A-90, A-91.

Arxiu Històric de Girona (AHG):

- Fons notarial:
 - Palamós: Registre I-171, I-206
 - Blanes: Registre 271, 272
 - Sant Feliu de Guíxols: Registre 496
 - Santa Coloma de Farners: Registre 78 - 79.
- Corregiment de Girona:
 - Sign. 33, 34, 36
- Impresos antics: I-153

Arxiu Històric Ciutat de Barcelona (AHCB):

- Fons: 08/1B.XXV-45 (06-XII-1718 a 15-VI-1721).
- Registre de persones que entren diàriament de guàrdia als portals de la ciutat. CCAM. Volum 11. Data 1720 - 1723. Ref. 1C.XVI-22

Arxiu Històric del Cos de Mossos d'Esquadra (AHCME):

- Fons Coronel Vidal Pujadas (I-02-0003-2014):
 - 1859, 1860
 - Carpeta negra 1
 - Caixa núm. 3 (1877 - 1959)
- Full de propaganda de la *Historia de las Escuadras de Cataluña*.

- Fons Esquadres de Catalunya (1931 – 1939):
 - Temari per els exàmens a encarregat de lloc.

Arxiu Històric Hospital de la Santa Creu i Sant Pau (AHSCP):

- AH 2097, AH 2180, AH 3675, AH 3871

Arxiu Històric de Lleida (AHL):

- Fons família Jover: 6/211

Arxiu Històric Municipal Sant Boi de Llobregat (AHMSBLL):

- C-176. Llibre Clavari (1679 – 1720 i 1730)
- Correspondència 1701 - 1769

Arxiu Històric de Tarragona (AHT):

- Fons notarial de Reus
- Fons notari F. Vilanova
- Fons Eufemià Fort i Cogull: Sig. 390, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 400, 401, 402, 403, 404, 406, 407, 408, 410, 412, 413, 416, 420, 421

Arxiu Municipal de Caldes de Montbui (AMC):

- Llibre d'actes de l'Ajuntament (1718 – 1743)

Arxiu Municipal del Districte d'Horta – Guinardó (AMDHG):

- 3-164 Felip Capdevila Rovira.

Arxiu Municipal de Girona (AMGi):

- Cartes rebudes per la Intendència
- Registre de correspondència: RE.056.UI.9186

Arxiu Municipal de Granollers (AMGR):

- Expedient: 331

Arxiu Municipal de Llançà (AMLLN):

- Fons Ajuntament de Llançà.
 - Correspondència: *Órdenes impresos de barrios años de 1719 hasta 1800*

Arxiu Municipal Històric de Sabadell (AMHS):

- Processos judicials: AMH 443, AMH 455, AMH 2209/14

Arxiu Municipal de la Ciutat de Vic (AMCV):

- Correspondència
 - Entrades (1718 - 1730)
 - Sortides (1719 - 1740)

Arxiu Biblioteca Episcopal de Vic (ABEV):

- Registre: AVV/841, R01/116
- Cúria de Centelles. Registre de l'escrivà Josep Comes (1717 - 1728)

Arxiu Família Comalrena de Sobregrau (AFCS):

- Carta de Pere Sobregrau i Presseguer, batlle de Gallifa, a Juan Manuel de la Chica, fiscal de la Sala del Crim de la Reial Audiència (23 d'agost de 1722)
- Títol de Ciutadà Honrat de Barcelona de Pere Sobregrau i Presseguer.

Biblioteca Nacional de España (BN):

- Registre: XX5448349
- MSS/9328

- BN, FA, Sala Cervantes, MSS 6408

Bibliothèque Nationale de France (BNF):

- MS-6442 (239)

Biblioteca Nacional de Catalunya (BNC):

- Fons Bonsoms

Congreso de los Diputados:

- Servicios documentales:

http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/Diputados/BusqForm?_piref73_1333155_73_1333154_1333154.next_page=/wc/fichaPresidente?idPresidente=117100&codHistorico=H [Consulta realitzada: 10/03/2018]

Museu d'Història de Cambrils (MHC):

- MHC5857: Nomenament de cavaller de Juan Peyrí Gavaldà.

Service Historique de la Défense (SHD):

- Microfilm: 2014 SA 2972
- Microfilm: 2014 SA 2973
- Microfilm: 2014 SA 2975

Universitat Pompeu Fabra (UPF):

- Fons Guerra Successió

Universidad de Sevilla (US):

- Fondo Antiguo: A111/021(24); A111/009(34)

11.5. Publicacions electròniques

GUIZARD, P., *Fusiliers et Arquebusiers de montagne ou du Roussillon*.

Informació extreta de <http://trabuc.perso.sfr.fr/mapage/fusiliers-et-arquebusiers-du-roussillon.pdf> [Consulta realitzada: 16/11/2016].

FERRER MURILLO, M. (4 de novembre 2015). 1719: els primers mossos

d'esquadra a Terrassa. *Diari de Terrassa*.

<http://www.diarideterrassa.es/terrassa/2015/10/31/1719-els-primers-mossos-desquadra-terrassa/11497.html> [Consulta realitzada: 31/01/2017].

**UNIVERSITAT
ROVIRA i VIRGILI**